

ירחים בעמק איילון

מכתבי משה שרת

ממחנה המעצר לטרון

יוני-נובמבר 1946

ספר זה ראה אור בסיוע:

המועצה להנצחת נשיאים וראשי ממשלה, משרד ראש הממשלה

יד הנדיב

סטף ורטהיימר

ארנה דה שליט לזכר ממי דה שליט

קרן לפיתוח ולקידמה עמנואל ושרה רסין

המכון לתולדות הציונות וההתיישבות, קרן קיימת לישראל

ירחים בעמק איילון

מכתבי משה שרת
ממחנה המעצר לטרון
29 ביוני – 5 בנובמבר 1946

תחקיר, פיענוח, ביאורים והערות
פנחס עופר

העמותה למורשת משה שרת

Moshe Sharett

Behind Barbed Wire in the Valley of Ajalon

The Smuggled Political Correspondence
of the Head of the Jewish Agency's Political Department
June-November 1946

Edited and annotated by
Pinhas Ofer

The Society to Commemorate Moshe Sharett
30 Ben Gurion Blvd., Tel Aviv 64588, Israel

עורך ספרי העמותה: יעקב שרת

עריכה גרפית: עדי חן

עימוד: רנה שרת

עטיפה: סטודיו יוסי ג'יברי

דפוס א.י.ל.

2011

העמותה למורשת משה שרת

שד' בן גוריון 30, תל אביב 64588

טל: 972-3-5227615 Tel: 972-3-5227615 פקס: 972-3-5279607 Fax:

msharett@017.net.il | www.sharett.org.il

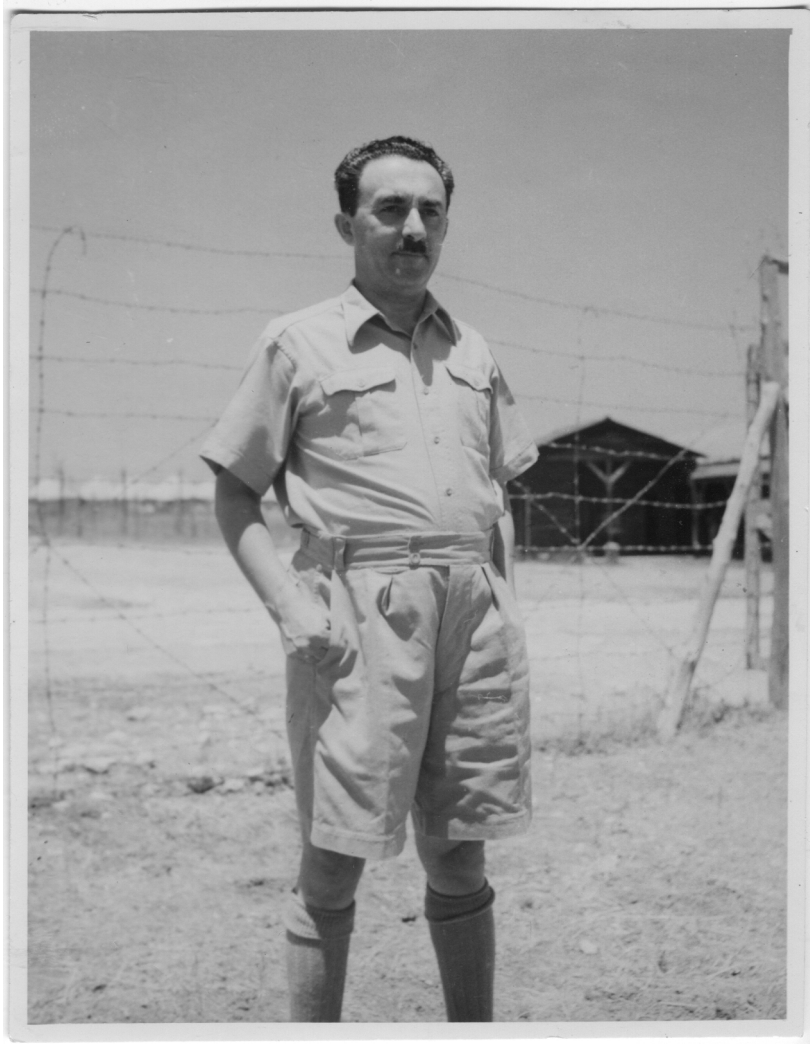
מסת"ב: 5-2-91117-965-978

תוכן

VII	פתח דבר
XI	הקדמה
XXIII	נמעני המכתבים
3	המכתבים

נספחים:

533	"הספר הלבן" של משרד המושבות על אירועי 1946 (אנגלית)
543	אישים ושמות הצופן
545	כינויים וקיצורים לאישים, מקומות ועניינים
552	קיצורים וסימולים
555	מקורות
595	ציונים ביוגרפים
573	מפתח אישים
585	מפתח עניינים ומקומות

"... הנני כסוס מלחמה ותיק שהוצא מן השורה.
בהריחו קרב מרחוק הוא זוקף אוזניו למשמע קול
השופר ושעטת אחיו, נחיריו נושפות ורעמתו
סומרת ורעדה חולפת את כל גופו - אך רסנו כובלו
אל הקיר ורגליו אסורות..." (מכתב מס' 249)

ידעיהם בעמק איילון כולל 268 מכתבים, מברקים ותזכירים ששלח משה שרת, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית, ממחנה מעצר בריטי, שם נכלא משבת 29 ביוני 1946 ("השבת השחורה") עד 5 בנובמבר 1946.

משה שרת נעצר בתל אביב בבוקר אותה שבת ונכלא באגף מיוחד במחנה המעצר לטרון א', שבלב עמק איילון. עימו נכלאו שם אותו יום חבריו להנהלת הסוכנות היהודית בירושלים הרב יהודה-לייב פישמן-מימון, דב יוסף ויצחק גרינבוים, וכן יו"ר הוועד הלאומי דוד רמז, מנהל "סולל בונה" דוד הכהן, ראש "המשמר האזרחי" בתל אביב חיים אלפרין ומוכיר ועד פועלי נמל חיפה דוד אדירי (שינקרסקי). בתוך ימים אחדים צורף אליהם חבר הנהלת הוועד הלאומי מרדכי שטנר, שנעצר בעת מצור הצבא הבריטי על קיבוצו עין חרוד ונכלא תחילה במחנה רפיח, לשם הובאו רוב לוחמי הפלמ"ח וחברי הקיבוצים - כ-2,700 איש - שנעצרו אותה שבת.

כבר למחרת היום, ב-30 ביוני, הסדירה ה"הגנה" קשר דואר חשאי בין המנהיגים העצורים ובין עמיתיהם שבחוץ, שפעל דרך קבע עד יום השחרור כעבור קצת למעלה מארבעה חודשים. שלטונות מחנה המעצר התיירו לקבוצת "המנהיגים" לקבל מזון מן החוץ, שהובא מדי בוקר מירושלים במיכלים שהוחזרו ריקים כעבור זמן קצר. במיכלים אלה הותקנו דפנות כפולות, ובחללים שבתווך הוסתר הדואר היוצא והנכנס. ידיעות על הנעשה בחוץ הגיעו לידי המנהיגים העצורים גם באמצעות עיתונים ומכשיר רדיו שהועמד לרשותם.

בתקופת מעצרו הרבה משה שרת להתכתב. שלטונות המחנה פטרו אותו מתקנת כיבוי אורות בשעת לילה מוקדמת, שחלה על כל הכלואים במחנה המעצר, והוא יכול לשקוד על כתיבת מכתביו הרחק לתוך הלילה. אין ספק, שלטונות המחנה עקבו אחרי פעילותו זו אך נמנעו מלסכלה. יחס נינוח זה נבע, ככל הנראה, מקיומה של "חפרפרת" במשרדי הסוכנות בירושלים, שבאמצעותה הגיעו גם רבים ממכתבי משה שרת לידי הבולשת הבריטית. עשרות צילומים של מכתבי שרת מלטרון, שברו כי צולמו בידי הבולשת, נמצאו כעבור שנים רבות חבויים בבית המדפיס הממשלתי המנדטורי בירושלים. המפקח הכללי של משטרת המנדט אמר לימים, שחלק גדול ממסמכי הסוכנות הגיע לאנשיו במהירות ופוענח בקלות.¹

האחראי לטיפול בתכתובת משה שרת היה זאב שרף, מוכיר המחלקה המדינית של הסוכנות בירושלים, ואליו מוענו המכתבים הפוליטיים. לימינו עמד אריה אשל, מזכירו של משה שרת, שטיפל בנושאים אחרים. זאב שרף העביר את המכתבים שקיבל לתעודתם, אם לחברי הנהלת הסוכנות שלא נעצרו ואם לאישים נוספים, שאליהם כיוון הכותב את דבריו ישירות. זאב שרף

בעיקר, אך גם אריה אשל ועוד מעובדי המחלקה, הוינו במסירות את משה שרת במידע, השיבו על שאלותיו וטיפלו במישאלותיו.

התכתובת היומיומית חוצה ופנימה איפשרה למשה שרת, שנותק באחת מפעילותו השוטפת בראשות המחלקה המדינית, לעקוב אחר המתרחש בחזית המדינית בארץ-ישראל, בלונדון ובפריס – שם התמקם יושב ראש הנהלת הסוכנות דוד בן-גוריון – להציע הצעות, להביע דעות ולתת הוראות ישירות בתחום התפקוד השוטף של מחלקתו. "הקשר שלי עם צפורה מזה ועמך מזה הם שני צינורות הדם המחיים אותי ע"י מגע עם העולם החיצון", כתב אל זאב שרף.² ואף על פי כן, היה משה שרת מודע בחריפות להיותו מנותק מ"דופק" ההתרחשויות בארץ וממוקדי החשיבה וההחלטות של ההנהגה הציונית בפריס ובלונדון. לא זו בלבד שאין דומה מכתב להשתתפות ישירה בהתייעצויות ובקבלת החלטות, אלא שפעמים רבות מאחרת התגובה בכתב להגיע לתעודתה בעוד מועד. אילמלא המעצר, כתב משה שרת, "הייתי עכשיו בתוך תוכי המרקחה והמערכה. עכשיו אני מנותק".³

כדי להקשות על השלטונות להבין במה מדובר במקרה שמכתבי הדואר החשאי יפלו בידיהם, נזקקו משה שרת ונמעניו לצופן לשם הסוואת שמות אנשים, ארגונים ועניינים. מטבע הדברים, מאחר שהמעצר בא כחתיף, לא היה ברשותם צופן מן המוכן ולפיכך אילתרו המתכתבים כינויים מכינויים שונים ומשונים, חלקם פשוטים וקלים לפיענוח, כגון הכינוי "פזית" לגולדה מאיר, חלקם מתוחכמים כגון "בן סבא הרגשי" לאבא חושי, חלקם קשים לפיענוח למתכתבים עצמם. "אתה משלח בי אגוזים קשים לפיצוח ואני מפצחם אחד אחד", כתב משה שרת לזאב שרף, "כיוון שאתה רואה שאני מפצח והולך, סומך אתה על כוח שיני ומשלח בי אגוזים יותר ויותר קשים... אך אל נא תוסיף לנסות כוחי. מכאן ואילך אשבור שיני".⁴ דומה, שבנסיונות המעיקות שבהן פעלו המתכתבים, העניק להם העיסוק בהמצאת כינויי צופן הנאה לעצמה, שחרגה מעבר לצורך ההסוואה. עם זאת, הודקקות משה שרת לכינויי צופן שכאלה לא החלה עם מעצרו בלטרון. במכתב מ-29 ביוני 1937 מירושלים לבן-גוריון בלונדון, הוא השתמש בכינויים "משפט שלמה" לתוכנית החלוקה, ו"היפה" לג'מאל אל-חסייני,⁵ כמכתביו מלטרון כעבור תשע שנים.

קשר המתכתבים עם זאב שרף ואריה אשל היה מיוסד על אמון הדדי ועל מידת אינטימיות שמעבר ליחסים היררכיים שבין מעסיק לכפופים לו. המחלקה המדינית תיפקדה "כמשפחה", שמשה שרת ראשה, ולא ייפלא כי התכתב עם שניים אלה ועם עובדי מחלקה אחרים בגילוי לב. הוא לא רק הביע דאגה לשלומם ולמעשיהם, אלא שיתפם במחשבותיו ועודדם להביע את דעתם בחופשיות ובביקורתיות. לזאב שרף כתב: "לא קיבלתי תגובתך לשדר [---] האמנם אין דעה או יש חשש להביע דעה נוגדת? לא כשורה!"⁶

בחלוף הזמן התעורר צורך, בעיקר מטעמי ייצוג כלפי חוץ, במינוי ממלא-מקום זמני לראש המחלקה המדינית, והוצע למנות לתפקיד זה את גולדה מאיר, מנהלת המחלקה ליחסי חוץ בוועד

2 מס' 86

3 שרת/מאסר, עמ' 118.

4 מס' 38.

5 יו"מ ב', עמ' 227-229. ר' שם גם מכתב לבן-גוריון מ-17.7.1937, עמ' 265.

6 מס' 57.

הפועל של ההסתדרות הכללית. משה שרת נענה מיד להצעה ותמך בה בכל לבו, אף ביקש מאנשיו במחלקה לסייע לה. אף על פי כן, מעטים מאוד המכתבים שכתב אליה ישירות, וכאילו התנצל על כך: "אקווה כי פזית [ג מאיר] לא תקפיד שאמשיך לכתוב לגמזו [ז' שרף] לשם רציפות, ריכוז והיקף [---] אבל אם תראה צל צלו עובר על הפנים, הודיעני ואשנה הנהוג. בין כה וכה מזמן לזמן אשדור ישירות [אליה].⁷ התכתובת היומיומית שלו עם זאב שרף ואחרים במחלקה המדינית מלמדת, עם זאת, כי המשיך לטפל בעניינים השגרתיים השוטפים שבעבודת המחלקה ולהנחות את אנשיה בעבודתם לפי צורך, כמו לא היתה לו ממלאת מקום.

ב-130 ימי שהותו במחנה המעצר בלטרון היה משה שרת איש עסוק מאוד. ימיו ולילותיו היו גדושי פעילויות. שעות ארוכות השקיע בחיבור 268 המכתבים, המברקים והתזכירים המובאים בספר שלפנינו, בהם ארוכים ומפורטים, על אלה יש להוסיף את 89 המכתבים לרעייתו צפורה ולילדיו, המובאים בספר מאסר עם נייר ועפרון.⁸ מדי יום ניהל משה שרת התייעצויות בעניינים שעל הפרק יחד עם עמיתיו חברי הנהלת הסוכנות, שאליהם צורף גם דוד רמז. שעות רבות הקדיש להשכלת עיזרי ה"הגנה" – הוא נשא סידרת הרצאות על המדיניות הציונית, קיים שני קורסים לעברית (למתחילים ולמתקדמים), ניצח על מקהלה ונתן שיעורים פרטיים לערבית ולכלכלה מדינית. ועל כל אלה הקפיד לעיין בעיתונות היומית ובכתבי העת שנשלחו אליו, להאזין ל"קול ירושלים" המנדטורי ול-B.B.C, ולקרוא ספרים שהזמין. מאז ומתמיד נודע משה שרת בחריצותו ובהתמדתו ובכושר נדיר לנצל את הזמן שעמד לרשותו. סגולות אלה עמדו לו בירחי איילון שלו.

*

מכתבי משה שרת שהגיעו מלטרון הועתקו במכונת כתיבה ועותקהם הופצו בין חברי הנהלת הסוכנות שהמשיכו לתפקד בירושלים, אך מספר לא קטן של מכתבי המקור לא נשתמרו ושרדו אך בנוסח המודפס, שלא אחת חסרה בסופו חתימה. אלה כאלה שמורים בארכיון הציוני המרכזי בירושלים בתיקים: S25/10014-10017; S25/7985; S25/1554; S25/1985; S25/1554; S25/205/A245. מן התכתובת עולה בכירור, כי כמה ממכתבי משה שרת לא נשתמרו. מספרם של אלה לא ידוע, אך יש לשער שאינו רב.

מקורותיהם של מכתבים נוספים, שנמצאו בארכיונים אחרים, סומנו בגופם או בהערות והוא הדין במכתבים שנשלחו אל משה שרת.

הנפשות הפועלות מאזכרות בהערות בראשי-תיבות. שמות המשפחה של האישים הנזכרים בהערות ובמפתחות הם שמותיהם המעוברתים. האישים וכינוייהם, רשימת הכינויים, ראשי התיבות והקיצורים מובאים בנספחי עזר.

לא אחת, כדי להקל על התמצאות הקוראים, אך לא תמיד, צוינו בהערות תשלוחים לאיזכור שם או עניין שכבר עלו במכתבים קודמים. על מנת לוודא קיומו של איזכור קודם כלשהו ניתן

7 מס' 136, סעיף 12.

8 ספר זה, תכתובת משה וצפורה שרת בתקופת המעצר בלטרון (הוצ' העמותה למורשת משה שרת, 2000), והספר הנוכחי, ירחים בעמק איילון, משלימים זה את זה, מה גם שרבים מהמכתבים לרעייה עניינם מדיני.

להיעזר במפתח אישים ובמפתח העניינים.

כתב ידו של משה שרת בערבית הובא כנתינתו.

פרטים ביוגרפיים על האישים המרכזיים הנזכרים במכתבים מובאים בנספח ציונים ביוגרפיים.

התוספת "נצ"ב" בסופי ערכים במפתח האישים מציינת זאת.

*

עשיתי כמיטב יכולתי והבנתי בהתמודדות עם פיענוח עשרות השמות והמונחים המשובצים במסמכי ירחים בעמק איילון, שהוצפנו במאולתר – כל מכתב ומכתב היה בבחינת "כתב חידה" מאתגר, שחייב "כניסה" לראשו של הכותב והבוקי בילוש למיניהם. פעמים ראיתי לציין ש"העניין לא נתחוויר" ופה ושם אפשר שהחטאתי, אך דומה כי ברוב מכריע של הפיענוחים והפירושים קלעתי אל המטרה. הקורא ישפוט.

*

תודתי נתונה לרנה ויעקב שרת – רנה הקלידה את טיוטות הספר ועימדה אותו, יעקב ערך את מנגנון ההערות ושניהם סייעו רבות בייעוץ ובהכוונה ובעריכת ההערות לאורך כל שנות המאמץ הממושך, שהיה כרוך במלאכת הפיענוח וההדרה. יעקב גם תירגם רבים מן המכתבים שנכתבו אנגלית. רנה ויעקב גם ערכו את המפתחות.

תודה לארכיון הציוני המרכזי בירושלים, שם שמורה תכתובת משה שרת ונמעניו.

תודה לחברי יצחק תדמור, מנהל ספריית "יד טבנקין" ולעובדיה, שאיפשרו לי לשהות

במחיצתם תקופה ארוכה ולהיעזר בספרים ובאוסף העיתונות שם.

יותר מכל ראויה לשלמי תודה רעייתי עליזה אשר, כתמיד, עמדה לימיני ותמכה בי במהלך

העבודה המתמשכת.

הקדמה

ב-8 במאי 1945, עם כניעת גרמניה, הסתיימה מלחמת העולם השנייה בזירתה האירופית. רק אז ניגלה מלוא חורבנה של יהדות אירופה. מאות אלפי יהודים ששרדו התקבצו במחנות העקורים בגרמניה ובאוסטריה וייחלו לשיקום חייהם. מצבם החמור הצריך בדחיפות מיקלט של קבע. ארץ-ישראל יכלה לשמש מקלט שכזה. היישוב היהודי היה נכון לעמוס על שכמו את קליטת הניצולים, אך שערי הארץ, הנתונה בשלטון המנדט הבריטי, נשארו נעולים. הציפיות כי לאחר ניצחון בריטניה יבוטלו ההגבלות שקבע "הספר הלבן" של 1939 ושערי הארץ ייפתחו לרווחה, ציפיות אשר גברו עם ניצחון מפלגת העבודה הבריטית ("הלייבור") בבחירות הכלליות שנערכו בבריטניה ביולי 1945, נכזבו. ההבטחות המפליגות שהשמיעו ראשי ה"לייבור" ערב הבחירות הללו באוזני ראשי התנועה הציונית, לרבות ההבטחה לתמוך בהפיכת ארץ-ישראל למדינה יהודית כתביעת "תוכנית בילטמור", שאימצה ההסתדרות הציונית במאי 1942, לא כובדו. ממשלת ה"לייבור" התייצבה מאחורי מדיניות "הספר הלבן" של קודמתה.

עתה לא הסתפקה התנועה הציונית במחאות. במהלך הכינוס הציוני העולמי, שהתקיים בלונדון באוגוסט 1945 – כינוס ציוני ראשון אחרי המלחמה – התקבלה בחשאי, בחוג מצומצם של שלושה אישים, החלטה להחריף את המאבק על ביטול "הספר הלבן" על ידי הוצאתו מהתחום הפוליטי והדיפלומטי והעברתו גם למישור האלים-המזוין, כדי להגביר באופן זה את הלחץ על ממשלת בריטניה. שלושת המחליטים היו יושב ראש ההנהלה הציונית והסוכנות היהודית דוד בן-גוריון, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית משה שרת, וראש המפקדה הארצית של ה"הגנה" משה סנה, אף הוא חבר הנהלת הסוכנות היהודית.¹ באותם ימים גם הוסכם בין בן-גוריון וסנה, כי ה"הגנה" תשתף פעולה עם אירגוני המחתרת הפורשים אצ"ל ולח"י לתיאום פעולות מזוינות נגד הבריטים, כדי להפגין את נחישות היישוב היהודי כולו במאבקו נגד המדיניות הבריטית האנטי-ציונית.

תיאום הפעולות של ה"הגנה", אצ"ל ולח"י בוצע במסגרת אירגון-גג, שנקרא "תנועת המרי העברי". במפקדת "תנועת המרי" ישבו נציגי שלושת האירגונים ובראשה עמד נציג ה"הגנה". כל אירגון השתתף בפעולות "תנועת המרי" במסגרתו העצמאית וחלקו בהן תאם את גודלו היחסי. אירגון ה"הגנה" פתח את המאבק המזוין בבריטים ב-9 באוקטובר 1945 בפריצת יחידת פלמ"ח למחנה המעצר בעתלית – כמאתיים מעפילים שהיו עצורים שם חולצו והועברו ליישובים בסביבה, ואילו המיבצע הראשון של "תנועת המרי" היה ב"ליל הרכבות" אור ל-1 בנובמבר 1945.² מאז ואילך גברו והלכו ההיקף והעוצמה של הפעולות, שלשיאן הגיעו בלילה אור ל-17 ביוני 1946,

1 ר' הלד/במאבק, עמ' 87.

2 על פעולות הפלמ"ח, אצ"ל ולח"י בלילה זה, ר' סת"ה ג-2, עמ' 858.

"ליל הגשרים", או חיבלו יחידות פלמ"ח באחד-עשר גשרים שחיברו את ארץ-ישראל עם שכנותיה, ופוצצו עשרה מהם.³

השלטונות הבריטיים לא עמדו מנגד. נוכח העוצמה הגוברת של פעולות "תנועת המרי" הם החליטו לשים קץ למאבק המזוין על ידי פגיעה בגדול ובחזק שבשלושת רכיבי תנועה זו – ה"הגנה" – ובעומדים בראשה, ולתכלית זו תיכננו מסע רב ממדים, שכונה בפייהם "ברודסייד"/"אגתה", והוציאוהו לפועל בשבת 29 ביוני 1946. בפקודת המיבצע נאמר כי מטרתו הן: "1. לשתק את הפלמ"ח, שהוא כוח המחץ של ה'הגנה' והאחראי למיבצעים ההרסניים ביותר, שנערכו בתיאום עם האצ"ל וקבוצת שטרן (לח"י); 2. להשאיר את ה'הגנה' ללא הנהגה על ידי מאסר אותם מנהיגי הסוכנות היהודית הידועים, או החשודים, כקשורים ב'הגנה'; 3. לגלות מסמכים שיספקו הוכחה ניצחת לפעילותה של הסוכנות היהודית וישפכו אור נוסף על פעילותה של ה'הגנה'.⁴

כך, בשבת 29 ביוני 1946 – "השבת השחורה" – השתלטו יחידות צבא בריטי ומשטרת המנדט על בנייני המוסדות הלאומיים בירושלים, ערכו בהם חיפושים והחרימו מסמכים, ועצרו ארבעה מחברי הנהלת הסוכנות – ראש המחלקה המדינית משה שרת, חבר המחלקה המדינית ויועצה המשפטי דב יוסף, ראש מחלקת העבודה יצחק גרינבוים וראש המחלקה למלאכה ולתעשייה זעירה הרב יהודה לייב פישמן-מימון – וכן את יו"ר הוועד הלאומי דוד רמז ושלושה אישי ציבור נוספים מתל אביב ומחיפה. בעת ובעונה אחת ביצעו הצבא והמשטרה חיפושים נרחבים אחר מחסני נשק של ה"הגנה" בתל אביב, בירושלים ובחיפה, השתלטו על עשרים ושבעה קיבוצים, שרובם ככולם איכסנו מחלקות פלמ"ח, חיפשו בהם נשק ועצרו חשודים בחברות פלמ"ח. מספר חברי ה"הגנה" והפלמ"ח שנעצרו בערים ובקיבוצים עלה על 2,700.

משה שרת ודב יוסף נעצרו בגין מעורבותם הברורה בחילופי מברקים מוצפנים בין הנהלות הסוכנות היהודית בירושלים ובלונדון מ-23.9.1945 עד 2.5.1946, שבהם דובר בהפעלת "תנועת המרי". המברקים נקלטו או נפלו בידי הבריטים ופוענחו על ידם, ופורסמו ב-24.7.1946 ב"ספר לבן".⁵ יושב ראש הנהלת הסוכנות דוד בן-גוריון וחבר ההנהלה משה סנה, שגם שמותיהם הופיעו במברקים אלה, לא נעצרו שכן הראשון שהה אותו זמן בפריס, והשני הצליח להסתתר וכעבור ימים מספר חמק מן הארץ והגיע לפריס. הרב פישמן-מימון נעצר על שום היותו יושב ראש "ועדת X" – הוועדה המדינית-ציבורית, שהופקדה על ידי הסוכנות היהודית לפקח על פעולות "תנועת המרי" – (הוא שוחרר מן המעצר ב-12 ביולי 1946 מטעמי בריאות), והוא הדין בדוד רמז, שנמנה עם חברי ועדה זו. יצחק גרינבוים נעצר, ככל הנראה, כי כמי שהיה יו"ר "ועדת הצלת יהודי אירופה" ב-1943-1944, נחשד במעורבות בענייני ההעפלה.

תכלית "הספר הלבן" של יולי 1946 היתה לחשוף את אחריות הסוכנות היהודית לפעולות ה"ההגנה" ולשיתוף הפעולה של ה"הגנה" עם ארגוני "הפורשים" במאבק המזוין האנטי-בריטי. החשיפה באה להסיר מעל הסוכנות היהודית את מסווה הלגיטימיות והמהוגנות ולהציגה כמוסד הנותן חסות לטרור, לאללימות ולהפרת חוק, ועל כן אינו ראוי לדימוי ולמעמד שהוענקו לו מכוח

3 על "ליל הגשרים" ר' שם, עמ' 880.

4 שם, עמ' 889.

5 מובא במקורו האנגלי בנספח, עמ' 534.

כתב המנדט. יתר על כן, ה"הגנה", הכפופה לסוכנות היהודית, אף היא – כמו "הפורשים" – אירגון טרור, ולפיכך כל פעולה לחיסולו חוקית וראויה לתמיכה.⁶ מכאן עוצמת הביקורת של הסוכנות היהודית על מסמך זה ומאמציה לסתור אותו.

המהלומה העזה, שהלמו הבריטים ב"שבת השחורה" ביישוב ובורוע המגן שלו, הייבה את ראשי הסוכנות היהודית והנהגה הציונית לחשבון נפש נוקב ולבחינה מפוכחת של דרכם המדינית להבא. לא היה מנוס מן ההכרה, כי מדיניות המרי האלים הגיעה לפרשת דרכים מסוכנת.

כדי לדון וללבן את המצב שנוצר ולהחליט על ההתנהלות המדינית של היישוב וההסתדרות הציונית מכאן ואילך, כינס דוד בן-גוריון בפריס, באוגוסט 1946, התייעצות של ההנהלה המורחבת של הסוכנות היהודית בהשתתפות חבריה מירושלים, לונדון וניו-יורק. ביסוד דיוני כנס זה עמדה ההבנה כי, כדברי בן-גוריון, "נסתיים פרק אחד בתולדות הציונות – אם טוב הדבר ואם רע – ועלינו לחשוב מחדש את דרכנו. עלינו להרחיק כל הרגלי המחשבה ושיגרות מקובלות שאינם הולמים יותר את המציאות היהודית והעולמית שבה אנו חיים עכשיו, ולמצוא דרכים חדשות שיביאו אותנו, במסיבות שנשתנו, לידי מטרנתו ההיסטורית שאינה ניתנת לשינויים".⁷

שאלת המשכת המאבק המזוין היתה אפוא אחד הנושאים הראשונים שנדונו בכנס פריס, וב-3 באוגוסט 1946 הוחלט שם כי "לפי שעה", עד להתכנסות הקונגרס הציוני הכ"ב, שיועדה לסוף 1946, תחול "הפסקה בקו פעולה מסוים".⁸

אף שבשעתו היה שותף להחלטה לנקוט קו אלים כלפי השלטונות הבריטים, תמך משה שרת בשלב זה בהשעיית הפעולות המזוינות. בכך התייצב נגד ה"אקטיביסטים" של אותם ימים בתנועה הציונית ובמפלגתו מפא"י, שדגלו בקו של "מאבק רצוף", כלומר בהמשכת פעולות "תנועת המרי" כבעבר – ותמך בדוגלים בקו של "מאבק צמוד", כלומר בביצוע פעולות אלימות לסירוגין בתגובה לצעדים חריפים של השלטונות, בעיקר על התנכלותם להעפלה ולהתיישבות. עמדה זו נקט משה שרת לא מחמת מצוקת המעצר. היפוכו של דבר, הוא עמד על כך ששיחרורו ושיחרור עמיתיו "לא ייעשה לנושא הראשי" במערכת שיקוליה של ההנהגה הציונית,⁹ אלא משום שחשש כי המפעל הציוני ועתיד היישוב היהודי בארץ עלולים להיפגע אנושות על ידי מהלומות נוספות שינחיתו הבריטים, עזות אף יותר משהנחיתו ב"שבת השחורה", ובייחוד חשש מפני צעדים בריטיים שעיקרו את כוח המגן של היישוב – ה"הגנה" – ויסכנו את יכולת היישוב לעמוד במיבחנום הצפויים לו בעתיד, שלקראתם חיוני לבנות ולבצר את העוצמה הצבאית היהודית.¹⁰ את חרדתו מפני דבקות בלתי מסויגת במאבק המזוין הביע במשפט מפתח שכתב מלטרון לבנו יעקב:

בלי עמידה קשה לא ניוושע, אך בהתנגדות יתרה נוכל גם להיחרב. הקנאים שמרדו ברומא נחלו אומנם תהילת עולמים, אך הבית חרב. איני רוצה בחורבן שלישי גם אם ינחיל לנו תהילה.¹¹

6 ר' בתל, עמ' 172; 202.

7 מכתב אל א"ה סילבר, 1.10.1946 (אביזוהר/לקראת, עמ' 203).

8 ר' שאלתיאל, עמ' 286, 288; אביזוהר/לקראת, עמ' 111.

9 ר' מס' 21; 39.

10 ר' מס' 58.

להבהרת עמידתו על הפסקת המאבק המזוין ראוי להביא דברים שאמר משה שרת לאחר זמן:

בתקופת המערכה נגד "הספר הלבן" היה נקוט בידנו קו יסודי: לא לגרות, עד כמה שאפשר, את השלטון הבריטי למלחמה חזיתית נגד היישוב היהודי מתוך שימוש בכל עוצמתו הצבאית. ידענו, כי אם יגיעו הדברים לידי התמודדות כוחות כזאת בין בריטניה ובינינו, ידנו תהיה על התחתונה. ולא היתה השאלה מי יצדק ומי לא יצדק במערכה, אלא מי יזכה ומי יפסיד.¹²

בצד קריאתו לריסון המאבק המזוין ואף להפסקתו, תבע משה שרת ממקום מעצרו להמשיך ולהרחיב את מיבצעי ההעפלה וההתיישבות בלי להירתע מפני התנגשויות אלימות עם השלטון. כמי שציוד, כאמור, בקו "המאבק הצמוד" ונטל חלק בעיצובו, קרא לביצוע פיגועים רק בתגובה לפעולות הבריטים לבליתם ההעפלה, לגירוש מעפילים מן הארץ ולהקמת יישובים חדשים.¹³ אכזבה רבה נחל נוכח אדישות היישוב והימנעותו מתגובה לגירוש מעפילים מנמל חיפה למעצר בקפריסין, שבוצע בכוח ב-13 באוגוסט 1946.¹⁴

אכזבה נוספת נחל משה שרת בימי לטרון מאי-יישום מדיניות של הפסקת שיתוף פעולה עם השלטונות הבריטים נוכח אירועי "השבת השחורה". בכינוס היישובי שהתקיים בירושלים ב-1 ביולי 1946, בהשתתפות נציגי הסוכנות היהודית, הוועד הלאומי, רשויות מקומיות, מפלגות וארגונים, שנקרא להגיב על אירועים אלה, התקבלה החלטה – שאחר כך אושרה בידי הוועד הפועל הציוני המצומצם – לנקוט קו של אי-שיתוף פעולה עם המימשל המנדטורי כל עוד לא יוותרו העצורים, לא ייפסקו פעולותיו נגד היישוב וכוח המגן שלו ולא תורשה כניסתם המיידית של 100,000 העקורים היהודים, ניצולי השואה, לארץ-ישראל כהמלצת ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית. מדיניות אי-שיתוף זו, שנועדה להפגין את כוחו המלוכד של היישוב, חייבה שיקול דעת רב, שכן היה ברי לכל כי היא עלולה לפגוע במשק היהודי ובמהלך התקין של חיי היישוב כולו. משום כך, ובשל התנגדות רבים – בעיקר אנשי "האיחוד האזרחי" וחוגי הימין בראשות ישראל רוקח, ראש עיריית תל אביב – ולאחר בירורים רבים, התמקדה תוכנית האי-שיתוף בשני תחומים: ניתוק הקשרים בין הרשויות המקומיות לבין השלטונות (כלומר אי הזדקקות לפיקוחם והימנעות מבקשות אישור לתקציביהן), והחרמת הוועדות הממשלתיות השונות על ידי חבריהן היהודים (להוציא הוועדות לטיפול בחיילים משוחררים ולענייני פרי הדר). אולם אזהרת הממשלה כי תקפיא את הקצאותיה לוועד הלאומי – לחינוך, בריאות ועבודה סוציאלית – וכן גם לרשויות המקומיות היהודיות, גם היא הוסיפה משקל לכך שביצוע ההחלטה בדבר אי-שיתוף, שנועד לאמצע יולי 1946, נדחה שוב ושוב עד אשר בסוף ספטמבר 1946 נותרו מן ההחלטה בדלי תוכנית בלבד.¹⁵

11 ר' שרת/מאסר, עמ' 352.

12 ר' נאום במועצת המדינה הזמנית, 11.1.1949, שרת/בשער, עמ' 342.

13 ר' מס' 145.

14 ר' מס' 90.

15 ר' אטיאש, ספר התעודות, עמ' 391-395.

משה שרת תמך בנקיטת קו האי-שיתוף. הוא גרס שעל היישוב היהודי להוכיח לממשלת בריטניה ולממשל המנדטורי, כי לא ישלים בשום פנים עם המדיניות הנוקשה הננקטת כלפיו וכי הוא נכון לעמוד באתגר שהציבו לו השלטונות למרות הסיכונים הכרוכים בדבר. אולם ככל שחלפו הימים ללא מעש בתחום זה, אמר נואש ופסק: "לאחר כל הגלגולים אין בי תקווה רבה לביצוע ממשי של אי-שיתוף". בכישלון צורב זה ראה את לרפיסות מבישה ולהיעדר מנהיגות ראויה בשעת מצוקה.¹⁶

אחד הנושאים המדיניים הבולטים, שהעסיקו את משה שרת בחודשי מעצרו, היה תוכנית הקנטוניזציה/פדרליזציה של ארץ-ישראל, שהציג הרברט מוריסון, שר בכיר וסגן ראש הממשלה בממשלת אטלי, לפני הפרלמנט הבריטי ב-31 ביולי 1946. תוכנית זו לא היתה בגדר חידוש. רעיונות ותוכניות לפתרון שאלת ארץ-ישראל על ידי חלוקתה לקנטונים הועלו ונשקלו פעמים אחדות בידי יהודים, ערבים ובריטים כבר בשנות ה-30 של המאה העשרים. כולן הסתיימו בלא כלום. משה שרת שלל את רעיון הקנטוניזציה בתזכיר שהגיש להנהלת הסוכנות ב-7 בינואר 1937, בטענו כי משמעותו הקפאת צמיחתו של הבית הלאומי היהודי. ועדת פיל, שבחנה את הרעיון בדוח שלה, שפורסם ביולי 1937, גם היא פסלה אותו ונימקה זאת בכך ש"יש בה, בקנטוניזציה, כמעט כל הקשיים הנעוצים בחלוקה מבלי שיהא בה הייתרון העליון האחד שיש בחלוקה – אפשרות לשלום אחרון".¹⁷

רעיון הקנטוניזציה הועלה מחדש בעקבות מסקנות והמלצות ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית, שפורסמו בסוף אפריל 1946. הללו לא מימשו את ציפיית ההנהגה הציונית להמלצה על חלוקת ארץ-ישראל למדינה יהודית ולמדינה ערבית, אולם, לעומת זאת, קראו להעלאת מאה אלף עקורים יהודים לארץ-ישראל בהקדם ולביטול תקנות ממשלת המנדט, שהגבילו רכישת קרקע בידי יהודים. נשיא ארצות-הברית טרומן הודיע מייד על תמיכתו בהמלצות הוועדה האנגלו-אמריקנית וקרא להחיש את עליית המאה אלף. ממשלת בריטניה, שביקשה להיחלץ מתיבועת הנשיא, יזמה בשלב זה הקמת "ועדת מומחים" משותפת לבריטניה ולארצות-הברית, שתבחן את הדרכים ליישום המלצות הוועדה האנגלו-אמריקנית. בראש קבוצת המומחים האמריקנים עמד הנרי גריידי, ובראש קבוצת המומחים הבריטים עמד סר נורמן ברוק. ועדה חדשה זו עיבדה את תוכנית הקנטוניזציה של ארץ-ישראל, שהתוותה הסדר כולל לחלוקת ארץ-ישראל לארבע יחידות: אזור (או קנטון) יהודי ואזור ערבי, מחוז ירושלים ומחוז הנגב – שני האחרונים בשליטה בריטית. מכות תיחום האזורים האוטונומיים היהודי והערבי, חסמה התוכנית כ-85 אחוז של ארץ-ישראל בפני התיישבות יהודית, והסמכות בענייני עלייה הושארה בידי הנציב העליון הבריטי, שנקבע כשליט עליון על האזורים האוטונומיים היהודי והערבי.¹⁸ הרברט מוריסון, סגן ראש ממשלת בריטניה, כאמור, הוא שהציג תוכנית זאת לפני הפרלמנט, ומכאן כינויה "תוכנית מוריסון-גריידי". ההנהגה הציונית הגדירה את

16 דוד בן-גוריון גרס באותם ימים, כי יש לנקוט מדיניות של אי-שיתוף רק אם תגרס נוק לשלטונות ולא ליישוב עצמו (אביזוהר/לקראת, עמ' 99, 127). כנגד זה טען שבתי סבת, בביוגרפיה של בן-גוריון פרי עטו, כי "בן-גוריון היה יוזמו וממריצו" של קו האי-שיתוף ואילו הסכמתו של משה שרת לכך היתה "במידה רבה העמדת פנים ותו לא" (שבת ד', עמ' 773).

17 ר' הטיס, עמ' 115-135.

18 קרליבך ב', עמ' 793-797.

"תוכנית מוריסון-גריידי" כ"תוכנית לחיסול הציונית" ושללה אותה מכל וכל.¹⁹ משה שרת שלל את "תוכנית מוריסון-גריידי" משהגיעה לידיעתו בלטרון, אולם, כפי שהתבטא, "לא התעלף" ממנה, שכן ראה אפשרות לנצלה לקידום האינטרסים הציונים החיוניים – עלייה והתיישבות – בתנאי שיונהגו בה תיקונים ראויים. משנתקבלה בכנס פריס החלטת לזכות את התוכנית, אימץ את ההחלטה ואף שיבח אותה.²⁰ אולם בדחיית "תוכנית מוריסון-גריידי" לא היה די. ההנהגה הציונית הצטרפה להציע חלופה קבילה, שתתקבל בעיקר על דעת המימשל האמריקני לאחר שזה היה שותף בהקמת "ועדת המומחים", שהרתה את תוכנית הקנטוניזציה. כך אפוא התקבלה בכנס פריס, ב-5 באוגוסט 1946, ברוב גדול, ההחלטה הבאה: "ההנהלה מוכנה לדון בהצעה לכוון מדינה יהודית בת-קיימא על פני שטח מתאים של ארץ-ישראל".²¹ נחום גולדמן נשלח לארה"ב על מנת להציג לפני המימשל החלטת זו בעד חלוקת ארץ-ישראל ולסכל באמצעות את הנטייה שהסתמנה שם להסכים ל"תוכנית מוריסון-גריידי".²² ההצעה ששטח גולדמן בשם הסוכנות היהודית נתמכה בידי דין אצ'סון, ממלא-מקום מזכיר המדינה, ובהשפעתו נתקבלה גם על דעת הנשיא טרומן.²³

מעשה ואילך היתה חלוקת ארץ-ישראל, והקמת מדינה יהודית בחלק ממנה, לתוכנית הרשמית של ההסתדרות הציונית. משה שרת (לאחר שחרורו), יחד עם חיים וייצמן ודוד בן-גוריון, עמדו בראש המאבק שניהלה ההסתדרות הציונית בזירה הבינלאומית לקבלת עמדה זו – מאבק שהסתיים בהחלטת החלוקה שקיבלה עצרת או"ם ב-29 בנובמבר 1947. אכן, כבר בקיץ 1937, כאשר פורסמו המלצות ועדת פיל לחלוקת ארץ-ישראל ועוררו פולמוס סוער בתנועה הציונית ובציבוריות היהודית, שהגיע לשיאו בקונגרס הציוני ה-20 באוגוסט 1937, נמנה משה שרת עם ראשי המצדדים בחלוקה. הוא סבר כבר אז, שהחלוקה תעניק לעם היהודי ריבונות, שהיא חיונית מכל.²⁴ לא ייפלא, כי בהיותו עצור בלטרון פעל משה שרת בנחרצות לקידום רעיון החלוקה, ובעיקר להשגת תמיכתם של ראשי מדינות ערב בו, וזאת עשה באמצעות אליהו ששון, שניהל בשליחותו שיחות עם ראש ממשלת מצרים איסמאעיל צידקי ואחרים שם.²⁵ ועם עבדאללה מלך עבר-הירדן.²⁶

נושא מדיני אחר שהעסיק את משה שרת בלטרון היה הצעת ממשלת בריטניה לקיים "ועידת שולחן עגול" בהשתתפות נציגים יהודים ונציגי ערביי ארץ-ישראל וארצות ערב, שהושמעה גם היא בפני הרברט מוריסון בנאומו בפרלמנט ב-31 ביולי 1946. בד בבד עם פסילתה את "תוכנית מוריסון-גריידי", הודיעה ההנהלה המורחבת של הסוכנות היהודית בפריס, כי נציגיה לא ישתתפו בוועידה המוצעת אלא אם כן יתמלאו תחילה ארבעה תנאים, שנוסחו בידי בן-גוריון: "תוכנית

19 בן-גוריון ה', עמ' 119-132.

20 ר' מס' 81.

21 אביזוהר/לקראת, עמ' 119.

22 שם, עמ' 106-107.

23 שם, עמ' 122-123.

24 ר' נאומו בקונגרס הציוני ה-20, 'ימ"מ ב', עמ' 267-273.

25 ר' מס' 98.

26 ר' מס' 90; 100.

מוריסון-גריידיי" לא תשמש בסיס לדיוני הוועידה; ממשלת בריטניה תסכים שהבסיס לדיונים יהיה כינון מדינה יהודית בת-קיימא בחלק של ארץ-ישראל; המנהיגים העצורים ישוחררו; הסוכנות היהודית תהיה חופשית לבחור את הנציגים היהודים שישתתפו בוועידה.²⁷

משה שרת חלק על עמדת הרוב השולל בכנס פריס. הוא לא ראה תבונה בדחייה על-הסף את ההזמנה לשיחות "שולחן עגול", שכן פירושו של דבר, לדעתו, סגירת דלת מראש בפני השתתפות במשא ומתן עם בריטניה. הוא כפר בטענת השוללים, כי "על ידי כניסה למערכה אנו נותנים מראש את הדין על תוצאותיה". אדרבה, "לא רק אין כניסתנו [למשא ומתן] מקפחת את סיכויי מאבקנו לעתיד לבוא, אלא להיפך, היא עשויה לסייע לו", ולפיכך "ראוי להבחין במפורש בין דחיית הבסיס שהוצע ["תוכנית מוריסון-גריידיי"] לבין סירוב ללכת למשא ומתן. הייתי מסתפק בקביעת בסיסנו [מדינה יהודית] ונמנע מהציג תנאי בל-יעבור שהוא ייהפך לבסיסו של הצד שכנגד".²⁸ טיעוניו אלה של משה שרת לא התקבלו. הוא הצר על שנמנע ממנו להיות בפריס וליטול חלק בדיונים שם, שכן "אם יש חבר בהנהלה המסוגל גם במצב קשה ביותר להביא את מוסדו למו"מ, הרי זה [הוא עצמו], ששיטת המו"מ היא אצלו עיקרון יסודי".²⁹ לרעייתו כתב בעניין זה: "אף על פי שלכאורה נתקבלו מסקנות פריס ברוב גדול - כמעט פה אחד - אני מרהיב עוז להביע ביטחון, כי אילו הייתי שם היתה ההכרעה נופלת אחרת, או לפחות מתנסחת אחרת".³⁰

כאשר מסרה ממשלת בריטניה את הזמנתה לסוכנות היהודית להשתתף בוועידת שולחן עגול, היא גם הודיעה לה כי בדעתה להזמין לאירוע זה נציגים יהודים נוספים וכי תעמוד על זכותה לפסול השתתפות נציגים מסוימים, לרבות אלה שתמנה הסוכנות. הנהלת הסוכנות הגיבה מייד בהתנגדות נחרצת לקביעה זו ותבעה לעצמה זכות ואת כאחד מתנאי השתתפותה בוועידה. תנאי זה, בעיני שרת, היה בבחינת "ייהרג ובל יעבור", ואותו הדגיש במכתביו שוב ושוב. לדידו, מדובר פה בעיקרון יסודי, שכן "הרות ההופעה ועצמאות הייצוג הן בנפש תנועתנו. כל המציע לתנועה להתפשר עם הופעה מקוצצת - בלבוש שנפרם, גזר מחדש ונתפר לפי רצון השלטון הזר - קובע את נשמת עצמאותה".³¹

ובעוד נמשכת המחלוקת הזאת עם ממשלת בריטניה, נפתחה על ידה בלונדון "ועידת השולחן העגול" ב-9 בספטמבר בהשתתפות נציגי מדינות ערב בלבד (נציגי ערביי ארץ-ישראל סירבו להשתתף בוועידה, שכן תנאיהם נדחו בידי הבריטים) וכעבור ימים מספר נפסקה על מנת להחדשה באמצע דצמבר 1946.

שנים רבות, מאז הצטרף למפלגת "אחדות העבודה" עם היווסדה ב-1919, ואחר כך כחבר מפלגת פועלי ארץ-ישראל (מפא"י), שקמה ב-1930 בהתאחד מפלגתו עם מפלגת "הפועל הצעיר", היה משה שרת איש תנועת העבודה וחבר מפלגה מסור ופעיל. הוא היה שותף בכיר בגיבוש עמדותיה המדיניות של מפא"י - הגדולה והחשובה במפלגות היישוב - בניסוחן ובייצוגן בזירות

27 אביזוהר/לקראת, עמ' 133 הע' 7.

28 ר' מס' 145.

29 ר' מס' 170.

30 שרת/מאסר, עמ' 235; מס' 159.

31 ר' מס' 206.

פנים וחוץ. גם בימי מעצרו בלטרון העסיקו אותו ענייני מפלגתו, דרכה המדינית ומעמדה במערכת היישובית. התכתבותו העיקרית בתחום זה לא נעשתה ישירות עם מוסדות המפלגה ואישיה, אלא באמצעות כתריאל כץ, מצעירי המפלגה ופעיל ב"הגנה", שבשלהי שנות ה-20 היה חניכו בתנועת "החוגים", אך גם זאב שרף, מזכיר המחלקה המדינית, שימש לו צינור מידע. מדוע נמנע משה שרת מניהול תכתובת ישירה עם מפלגתו, וזאת על אף שכתב לזאב שרף: "יש לי מצפון לא שקט על שאינני כותב למפלגה?"³² עניין זה מתחוויר ממכתבו לרעייתו צפורה: "שם [במרכז המפלגה] ודאי נעלבים שאיני כותב ישר ושהסתלקתי כאילו, לעת כזאת, מהאחריות להדרכת המרכז והציבור. האמת היא שאני מודה באשמה, אך יש טעם לדבר." והטעם היה החלטתו להימנע מהתנגשות עם מנהיג המפלגה דוד בן-גוריון, שעשה אז בפריס: "אילו קבעתי מלכתחילה שיטה של כתיבה ישירה והבעת דעה חופשית על ההשתלשלות [של האירועים ושל קבלת ההחלטות בפריס] לכל שלביה, אין ספק שהיו מתבלטים ניגודים ביני לבין [בן-גוריון] והיה נוצר סבך חמור הרבה יותר מחילוקי הדעות כשלעצמם. כי את החילוקים מיישב הזמן ואילו הסבך נשאר ומצמיח שורשים ופירות".³³ ועוד בעניין זה כתב לזאב שרף: "אם עמדת בן-אביגדור [בן-גוריון] מנוגדת בתכלית [לעמדת] כפי שיש לשער, אין לגלות דעתי ברבים כדי לא להוציא המחלוקת החוצה באין אפשרות להידבר בפנים. סבך, סבך סבך!"³⁴ כך אפוא, ככל שהתקיים קשר ישיר בין משה שרת העצור ומפלגתו, היה זה רק במענה לפניותיה אליו: הוא שיגר מכתב מקיף לוועידה השישית של מפא"י ובו שטח את השקפותיו ועמדותיו בענייני השעה;³⁵ הוא חיבר את גילוי הדעת שפורסם מטעם המפלגה בתום ועידה זו,³⁶ אף על פי שלא נכח בה כלל, והוא נטל חלק במערכת הבחירות של המפלגה בחיבור "קווים לויכוח במלחמת הבחירות לקונגרס הציוני הכ"ב".³⁷

עניינו של משה שרת בביצור מעמדה של מפלגתו השתקף בבירור בפרשת מינוי ממלא מקום לראש המיפקדה הארצית של ה"הגנה" במקום משה סנה, שהתפטר וחמק מן הארץ לפריס; הוא שמינה - מעבר לגדרות התיל של מחנה המעצר - את זאב שרף-פיינשטיין לתפקיד הרמ"א בפועל אף שידע, והודה בכך, שהאיש הראוי והמתאים ביותר לרמ"א היה ישראל גלילי,³⁸ אלא שהלה היה חבר "המפלגה לאחדות העבודה", שעיימה היה למפא"י, ולשרת עצמו, חשבון נוקב על פרישתה מן המפלגה-האם ב-1944.

התחושה כי היחסים בין ממשלת בריטניה והנהגה הציונית מתוחים מדי, וכי מן הראוי להפיגם כדי להגיע לבסוף ליכולת הידברות, נתנה אותותיה בשני המחנות. בנוסף, הכבידה מתיחות זאת על ממשלת לונדון במישור יחסיה עם וושינגטון. הואיל והחלטות כנס פריס לא איפשרו להנהלת הסוכנות להצטרף ל"וועידת השולחן העגול", נפתח פתח להידברות - ביוזמה בריטית - במתכונת

32 ר' מס' 103.

33 שרת/מאסר, עמ' 184-185.

34 ר' מס' 132.

35 ר' מס' 146.

36 ר' מס' 154.

37 ר' מס' 252.

38 ר' מס' 30.

של "שיחות לא-רשמיות", והללו אכן התנהלו בין חיים ויצמן ותומכיו בלונדון ובין שרי החוץ והמושבות ואנשיהם במהלך אוקטובר 1946 מתוך כוונה ליצור "תנאים הולמים" להצטרפות הסוכנות היהודית לשלב השני של שיחות לונדון הרשמיות ("ועידת שולחן עגול"), שנועדו להיפתח, כאמור, באמצע דצמבר 1946, אך בוטלו בסופו של דבר.

הסכמת הנהלת הסוכנות היהודית להיאחו ביוזמה הבריטית לנהל משא ומתן במתכונת "שיחות לא-רשמיות", העידה לכאורה כי ניסיונו המדיני ותובנותיו של משה שרת אכן חסרו בשעת התלבטות ומבוכה, שאפפו את ההנהגה החופשית שהתכנסה בפריס בראשות דוד בן-גוריון, שהרי בפריס, בניגוד לשיקולי המדינאי הכלוא והמודר מזירת הדיונים וההכרעות, הוחלט תחילה שלא להשתתף בשיחות לונדון.

תוצאתן הראשונה של "השיחות הלא-רשמיות" בלונדון היתה הסכמה, שהנהגת היישוב תצהיר כי היא מגנה את הטרור אנטי-בריטי ותעשה למניעתו. ואכן, בגילוי דעת של הוועד הפועל הציוני המצומצם, שהתכנס בירושלים ב-29 באוקטובר 1946, נאמר בסעיף ה':

הוועד הפועל קובע שהציונות שללה ושוללת את שיטת טרור הדמים כדרך של מערכתה המדינית. דגל הציונות יהיה טהור כשם שתביעתה טהורה וצודקת. הוועד הפועל רואה חובה לעצמו להוקיע ולדחות ללא סייג את טרור הדמים, מעשי קבוצות מתבדלות, הפורקות מרות לאומית ומוציאות את עצמן מכלל הציבור המאורגן. פעולות אלה מכתימות את מאבק העם היהודי ומסלפות את דמותו ומחזקות את ידיהם של צוררי הציונות והעם העברי. הוועד הפועל חוזר וקורא ליישוב לבודד את הקבוצות האלה ולשלול מהן כל עידוד, תמיכה ועזרה.³⁹

ב-5 בנובמבר 1946, בנאומו בבית הנבחרים, הודיע שר המושבות קריין-ג'ונס כי בזמן האחרון ניהלה הממשלה שיחות עם נציגי הסוכנות היהודית על המצב הרציני של העניינים בארץ-ישראל, ועל האפשרויות להפגת המתוחות הקיימת, וכי נציגי הסוכנות מסרו על השיחות האלה לוועד הפועל הציוני המצומצם, ולהלן קרא את נוסח החלטות הוועד הפועל הציוני המצומצם בנושא הטרור והכריז, כי בהודעה רשמית שתפורסם באותו היום אחרי הצהריים בירושלים ייאמר:

לנוכח גינוי הטרור שבא לידי ביטוי בכרוז הוועד הפועל הציוני, שהתכנס בירושלים ביום 29 באוקטובר, ושנתקבל כעדות לכך כי הסוכנות היהודית ונציגי המוסדות הלאומיים היהודים גודרים עצמם בהחלט ממערכת הטרור וכי יעשו כמיטב יכולתם לעקור את הרעה הזאת, הסכימה ממשלת הוד מלכותו לכך שממשלת א"י תשחרר את המנהיגים היהודים העצורים בלטרון.⁴⁰

39 "דבר" 30.10.1946.

40 "דבר" 6.11.1946.

סביב שחרור המנהיגים ב-5 בנובמבר 1946, שבדרך כלל התקבל ביישוב בשביעות רצון ובהרגשת הקלה, נפוצו שמועות - בעיקר במחנה הימין הרוויזיוניסטי, אך גם בחוגי השמאל ה"אקטיביסטי" - על "כניעת" הנהלת הסוכנות לבריטים ועל "עיסקה" שעשו עימם, שכללה התחייבות לשיתוף פעולה מעשי עם שלטונות המנדט נגד ארגוני "הפורשים", שתמורתה התאפשר השחרור. עם האחרונים נמנה גם בעל "הטור השביעי" נתן אלתרמן, שכתב בטורו בין היתר:

הודעת השחרור ללטרון הגיעה / והפעם אי מי פה ושמה שואל: / השחרור הלזה בעד מה הוא מגיע? / ייתכן כי בְּרִחְבֵּי עוֹד אֵין זה נשמע / אך תהיה זו בגידה מצידנו וכחש / אם כיום לא נאמר: מנהיגים באומה / שימו לב - בשורות שואלים זאת בלחש.⁴¹

משה שרת נפגע עמוקות מרימוזי אלתרמן וראה להידרש להם ישירות בנאום שנשא כעבור שלושה ימים במועצת מפא"י, שם אמר: "כששחררנו הבחנו בלחש: 'ודאי שיחרורם לא בכדי...' [---] זוהי התחכמות יתר, עקמימות מוח ולב, שיש נתפסים לה ביודעים ויש בלא-יודעים. לכן, להוי ידוע: לא היה משא ומתן על שחרורנו [---] לא נמסרה שם הבטחה בתמורה על השחרור".⁴² מיד לאחר שחרורו חזר משה שרת לכהן בראשות המחלקה המדינית ונרתם מחדש, ללא שהות, לפעילות מדינית נמרצת. עד מהרה יצא לניו-יורק, שם ניצח, יחד עם המנהיג הציוני האמריקני אבא הלל סילבר, על המערכה הציונית באו"ם, שהסתיימה מקץ שנה לשחרורו בהחלטת עצרת או"ם להקים בחלק מארץ-ישראל מדינה יהודית.

המאבק המזוין של "תנועת המרי" בשלטון המנדטורי, שבהחלטה על הוצאתו לפועל היה משה שרת שותף עם דוד בן-גוריון ומשה סנה, ועל כך היה יחיד מבין שלושה ששילם בארבעה חודשי מעצר, היה חוליה בשלשלת המאמצים, הנסיגות וההישגים של המפעל הציוני. משה שרת לא ניחם על אותה החלטה ועל השתמעויותיה האישיות. אדרבה. הוא כתב בנחרצות:

ביסודו של הדבר אני רואה את המחיר הבלתי-נמנע ששילמנו ככדאי. אם בעייתנו נוקבת ומטרידה, אם ניפתלים עימנו ומתחכמים לנו, אם הספק [בלב הבריטים] פן, בסופו של חשבון, לא יוכלו לנו, מכרסם והולך, אם כבודנו בקרב השכנים במעלה - יש בזה חלק ניכר, אם לא מכריע, למאבק הממשי. אכן הוכינו מהלומות קשות וסבלנו קורבנות נפש ורכוש וניחתו בנו פגיעות המוניות שאיימו למוטט את יסודות חיינו, ועדיין המערכה נגדנו נטושה במלוא התוקף והזעם. אבל אילמלא אותו מאבק היה דיננו מיתת חנק, אם גם ללא הרס ישיר וללא שפך דם. אלה היו ודאי באים אחר כך, מידי אחרים [הערבים].⁴³

אולם עמדה עקרונית זו לא עמדה בסתירה להשקפתו היסודית של משה שרת, כי בהתנהלות

41 מתוך "הטור השביעי", "עם שחרור המנהיגים" ("דבר", 11.1946).

42 שרת/מאסר, עמ' 375-376.

43 ר' מס' 145.

המדינית כלפי השלטון הבריטי אין מקום לדבקות קשיחה במאבק מזוין - "מאבק רצוף" - כדעתם של ה"אקטיביסטים" משמאל ומימין: "מאבקנו יהיה מוכרח לכלול, כמקודם, צורות של ביטוי ממשי לאי-כניעה - במידה ששכר גילוי כוחנו לא יצא בהפסד הריסתו", שהרי "בהתמודדות כמותית גרידא כשלוננו חרוץ, ושיקול זה בלבד קובע תחומים מרחיקים. מכאן אי-הנמנעות של הפוגות והפסקות [במאבק המזוין], קצרות וממושכות; [---] אם תבוא הקלה פורתא, נשמח להתאפק ולהשתקע במעש חיובי, אך אם יתמיד העוול - נחשב כוחנו המעט ונכלכל השימוש בו לאורך ימים".⁴⁴

משה שרת צפה למרחוק ולא הלך שולל אחר יצרי רגע. השיקול התבוני המפוכח עמד בשורש יכולתו לגזור התאפקות תוך חריקת שיניים, ובלבד שלא יבולע למפעל הציוני, שכן -

תהילת ההיסטוריה העברית על קנאי ירושלים - כתב - אך גבורתם לא מנעה חורבן הבית. דורנו, אם יבואנו חורבן שלישי, לא יתנחם בתהילתו לעתידו!⁴⁵

פנחס עופר

44 ש.ם.

45 ש.ם.

הנמענים ומספרי המכתבים

שאל אביגור - 71

גרשון אבנר - 221 228 231 261 262

גרשון אגרון - 186

וולטר איתן - 61 63 87 160 187 247

זלמן ארן - 261

אריה אשל - 61 65 72 73 76 80 83 91 101 104 106 108 111 114 118 121 126 137 141 151

156 166 172 174 175 178 185 186 194 201 207 209

הרי ביילין - 112

יצחק בן-אהרון - 95

דוד בן-גוריון - 4 13 88 89 103 128 171 200 239

עדה גולומבה - 5

ישראל גלילי - 53 138 264

חיים גרינברג - 236

אליהו דובקין - 10 12 15 21 24 25 28 37 51 54 117 125 181 182

עזרא דנין - 222

דוד הורוביץ - 62 63 87 94 110 170

חיים הוז - 133

זאב-וולפגנג פון ויזל - 198

חיים וייצמן - 216 23
משה יובל - 104 92 75
פנחס-ליאו כהן - 242
כתריאל כץ - 248 193 179 152 142 139
ברל לוקר - 267 240 238 233 232 220 213 206 205 190 56 44 18
יוסף לינטון - 243 237 131 124 66
גולדה מאיר - 210 203 196 169 168 149 143 125
משה סנה - 46 31 26 17 14 2
מייקל פוט - 29
יהודה לייב פישמן-מימון - 37 34
איסמאעיל צידקי - 68
תניאודור קולק - 30
אליעזר קפלן - 240 238 233 232 184 182 181 47 39 13 6
ריצ'רד קרוסמן - 32
ג'ון שו - 11
ראובן שילוח - 245 7
אמיל שמורק - 28 25 15
יעקב שמעוני - 266 234 226 191 176 157
זאב שפר - 268 41

זאב שרף - 16 19 20 22 24 27 31 33 35 36 38 40 42 43 45 49 50 51 55 57 59 60 65 67-70

130 129 123 120 119 115 113 111 109 107 105 102 99 97 96 93 90 87-84 82-78 75-72

197 195 192 189 183 180 162 160 158 156 155 153 150 148-146 144 140 136 135 132

247 244 241 235 234 230 229 227 225-223 219-217 215 214 212 211 208 204 202 199

265 263 260 259 258 256 255 253 251 248

יהודה שרת - 133 164

אליהו ששון - 94 70 100 167 170 173 177

*

ועד פועל ציוני מצומצם - 12 257

הנהלת הסוכנות, י-ם - 3 8 8 48 52 58 116 122 127 134 159

הנהלת הסוכנות, לונדון - 1

כנס פריס - 89

מפא"י - 122 145 154 249 252 254

עובדי המחלקה המדינית - 9

"פלסטיין פוסט" - 163 250

המכתבים

שרגא אגולניק 1946

ציור מחנה לטרון

אל: הנהלת הסוכנות היהודית, לונדון¹ (מברק אנגלית)

30.6.1946

להלן מאת משה:

1. נוטה נגד התפטרות וייצמן בשלב זה, כי עלולה לשחק לידי הממשלה.² 2. תומך בשיבתו המיידית של אליעזר³ לאור הצורך בקיום סמכות ההנהלה ומניעת השתלטות אמריקנית ו/או תל אביבית.⁴
- אני בטוח יותר מבאופן סביר שהוא לא ייעצר.⁵ 3. חושב בהחלט שעל דוד להישאר באנגליה.⁶
4. אני תובע שסנה יתייצב, אחרת ההנהלה בוודאות תסתבך.⁷ ישראל⁸ ופיינשטיין⁹ יהליפוהו. סנה אינו מסכים לפי שעה.¹⁰ 5. אני תובע כל המאמצים האפשריים להפגין נאמנות היישוב לסוכנות.¹¹

- 1 הנמען לא צויין, אך סביר שהמברק נשלח ללונדון, שם עלתה ונדונה הצעה להתפטרות חיים וייצמן (להלן: ח"ו). מברק דומה נשלח ב-2.7.1946 אל בן-גוריון (להלן: ב"ג) בפריס (ר' מס' 4).
- 2 בישיבת הנהלת הסוכנות (להלן: הנה"ס) בלונדון ב-30.6.1946, דיווח ברל לוקר על הצעה שח"ו יתפטר מנשיאות ההסתדרות הציונית במחאה על מעשי הבריטים ב"שבת השחורה", כדוגמת התפטרותו באוקטובר 1930 במחאה על "הספר הלבן" של פספילד. הצעה זו לא נתקבלה, שכן התפטרות ח"ו היתה מאפשרת לבריטים לטעון, כי הנה"ס אכן היתה אחראית לפעולות "תנועת המרי העברי" (להלן: תמ"ע) ולהצדיק בכך את מיבצע "אגתה" ב"שבת השחורה" (ר' תעודות א', עמ' 455-456). שבת טבת כורך בספרו קנאת דוד את התייחסות משה שרת (להלן: מ"ש) להתפטרות ח"ו באולטימטום שהציג ח"ו למשה סנה (להלן: סנה) "להפסיק את פעולת המרי המזויין", ולא יתפטר מתפקידו כנשיא ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית (להלן: הסוה"י) (שבת ד' עמ' 711, 714-716), אולם איום ההתפטרות נמסר לסנה, כדברי טבת עצמו שם, רק ב-5.7.1946, כלומר שישה ימים לאחר הדיון בהנה"ס בלונדון.
- 3 אליעזר קפלן (להלן: א"ק), חבר הנה"ס וגיוברה, שהה אז בפריס (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 62).
- 4 בשדר אל נחום גולדמן בארה"ב ביקש ח"ו מתברי הנה"ס בחו"ל, ובייחוד מהחברים בארה"ב, לבוא לא"י כדי למלא את החלל שנוצר שם בהנהלה עם מעצר חבריה (ר' שאלתיאל, עמ' 266 והע' 36). רווחו שמועות בציבור שהבריטים, בשיחותיהם עם ח"ו ב-29 ביוני, הציעו לו להרכיב הנהלה חלופית בא"י, שבה ישולבו אישים "מתונים" כמו דר' ורנר סנטור, המנהל האדמיניסטרטיבי של האוניברסיטה העברית, לשעבר נציג "הלא ציונים" בהנה"ס, וישראל רוקה, ראש עיריית ת"א ומראשי "האיחוד האזרחי" (ר' מס' 3 הע' 5).
- 5 כנראה תגובה ל ידיעה כי יוסף שפרינצק וגולדה מאיר (מאירסון) (להלן: ג"מ) פנו אל קפלן ודרשו שלא יחזור ארצה פן ייעצר (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 69).
- 6 הכוונה לדוד בן-גוריון. אפשר שמה שרת לא ידע, שב"ג יצא מלונדון לפני כן וב"שבת השחורה" כבר היה בפריס. על התביעה שב"ג יישאר בלונדון חזר מ"ש במברק אליו (מס' 4), ונראה שביקש להוחרו לבל ישוב לא"י פן ייעצר שם ע"י הבריטים, שהרי כיו"ר (הנה"ס) היה ראשון ברשימת המבוקשים (ר' סת"ה ג-3, עמ' 1744-1745). נראה כי מ"ש סבר שהבריטים לא יעזו לעוצרו באנגליה, ואילו אנשי הסוה"י בלונדון סברו שגם שם הוא צפוי להיעצר ועל כן ביקשו ממנו שלא יחזור ללונדון (ר' מכתב ב"ג אל פולה 8.7.1946, אביזוהר/לקראת, עמ' 67).
- 7 משה סנה, חבר הנה"ס וראש המפקדה הארצית (רמ"א) של ה"הגנה", חמק ממעצר ב"שבת השחורה" והסתתר בת"א. מ"ש סבר שעליו להסגיר עצמו מייד, שכן משמעות חמיקתו היא הודאה במעורבות הנה"ס בפעולות תמ"ע, שעה שהנה"ס הכחישה מעורבות זו.
- 8 ישראל גלילי. מ-1941 חבר המפקדה הארצית של ה"הגנה".
- 9 זאב שפר (פיינשטיין; להלן: שפר). חבר המפקדה הארצית של ה"הגנה".
- 10 ר' מס' 2 הע' 14.

6. אנו כולנו בנוחות סבירה ואיננו נופלים ברוחנו כלל מלבד פישמן,¹² המסרב לאכול על שום שנכפו עליו חילול שבת והתנהגות גסה (אלימות פיסית) בעת המאסר. פניתי מהמחנה אל המזכיר הראשי למען שחרורו המידי.¹³ גייסתי את וייצמן.¹⁴ אנא תימכו. שלום לכל.

11 כנגד נסיונות המימשל הבריטי להעמיד הנהגה חלופית, מתונה יותר (ר' הע' 4 לעיל ולהלן מס' 3 הע' 5).
12 הרב יהודה לייב פישמן-מימון. מנהיג מפלגת "המזרחי". חבר הנה"ס י-ם ויו"ר "ועדת א".
13 פניית מ"ש אל סר ג'ון שו, המזכיר הראשי של ממשלת פלשתינה-א"י בשנים 1943-1946. הפנייה נשלחה ב-4.7.1947, ר' מס' 11.
14 כנראה באמצעות רעייתו ורה, שביקרה במחנה המעצר למחרת "השבת השחורה". בו-ביום פנה ח"ו אל שו בבקשה לשחרר את הרב פישמן-מימון בשל מצבו הנפשי הקשה בגין חילול שבת שנכפה עליו בהסעתו ללטרון ומצבו הגופני הרעוע (ר' מכתב ח"ו אל שו 30.6.1946, וייצמן/אגרות 22, עמ' 163).

[30.6.1946]

מחייב התייצבותך למניעת הוכחה ניצחת.² לאור המשתרג³ ייתכן שהכניסה בלונדון⁴ היתה משגה, אך כיום יש לתת את הדין. איני מעלה על הדעת אפליה בהתרה, אך מכל מקום לא נחרוג במפורד.⁵ הודיעני החלטתך.⁶ ההגה לנעני ולאילתי.⁷ יש להמשיך לבל יסיקו רתיעה או פסיקת ראש⁸ וד"ל. מחייב דלג רב או בדומה.⁹ שולל השבת גולה.¹⁰ לפקודים חזק, לנו אישית אל דאגה וולת המסתגף.¹¹

ב"ק, 12 ל-ו-מ"ו¹³

*

א-ז-מ"ו [1.7.1946]

קיבלתי מילותיך.¹⁴ מסקנת עמדתך היא שחוקיות מוסדנו [הסוה"י] וסמכותו ממילא אבודות. איני מקבלה.

- 1 המכתב נכתב בכתב רש"י. נראה כי מ"ש חשב שבכך יקשה על הבריטים לפענח את הדברים במקרה שהמכתב יפול לידיהם, או ישהה את הפיענות.
- 2 ר' מס' 1 הע' 7.
- 3 לאור המסתבך סביבנו.
- 4 בימי הכינוס הציוני בלונדון באוגוסט 1945, נועדו ב"ג, מ"ש וסנה והחליטו על הקמת תמ"ע ועל מאבק מזוין בכריטים (ר' מבוא).
- 5 אין להפלות בין חברי הנה"ס ע"י שרק חלקם ייהנו מהתרה ממעצר, ובודאי אין להסכים שמי מהם ישתחרר בנפרד.
- 6 על דברי מ"ש השיב סנה ב-3.7.1946: "את השיקול של אפליה בהתרה אינני רואה כמכריע. השיקול המכריע בעיני הוא אם פעילותי ותועלתה תצדקנה את הנזק שאתה חרד לו" (מכון לבון, תיקי סנה, 66).
- 7 ניהול ענייני המיפקדה הארצית של ה"הגנה" יועבר לידי ישראל גלילי מנען וזאב שפר מאילת השחר.
- 8 יש להמשיך במאבק המזוין לבל יסיקו הבריטים שהישוב חדל ממנו בגין פעולותיהם ב"שבת השחורה" או בשל הוראת ח"ו (ר' מס' 1 הע' 2).
- 9 דלג-רב - טלגרף, מברק, בלשון המשכילית; והכוונה: מחייב שיגור הוראה דחופה בנידון.
- 10 שולל תוכנית הפלמ"ח לתקוף את המחנה הצבאי הבריטי בבת-גלים, כדי לחלץ את הנשק שנתפס ביגור ועל-פי השמועה הובא לשם (ר' מס' 26 הע' 6; 46 הע' 6).
- 11 הכוונה לרב י"ל פישמן-מימון, ששבת רעב על שעצרוהו בשבת ואילצוהו לחללה.
- 12 ב"ק - בן קדם. שם עט, שבו חתם מ"ש על רשימותיו העיתונאיות מאז החל לכתוב ב"קונטרס", בטאון "אחדות העבודה", ב-1920.
- 13 30.6.46 בתעתיק עברי.
- 14 הכוונה, ככל הנראה, למברק סנה אל ב"ג ב-1.7.1946: "ארבעת חברי ההנהלה בלטרון מייעצים לי להיאסר, אולם דעתי אחרת, כי אני דרוש בחוץ ולהיאסר אספיק תמיד" (מכון לבון, תיקי סנה, 66).

מחייב התיכצותך, למגישת הוכחה ניכחת
באור המצתרג ייתכן פהכויסה צלונדון
היתה תצנה אך כיוס יס לתת הדין. איני
מעלה על הדעת אפליה צהקרה אך
תכל מקום לא נחרוג צמפורד. הודיעני
החלטתך. הקגה לנעני ולאילתי.

—
יס להמציך לצל יסקו רתיעה או
פסקת ראץ ודל. מחייב דלג רב או
צדומה. פולל הצצת גנלה.

—
לפקודים חנקי. לנו איצית אל דאגה.
נולת הממתג. צק.

צ. ל. ו. מו.

א. ג. מו
קבלתי מלותיך. צסקות עמדתך
היא צחוקיות מופדינו וסמכותו תמילא
אצודות. איני מהצלה

כתב יד משה שרת

ל. [שרון] 1.7.1946

לחברים החופשים,¹

אנו² מציעים קווים אלה:

1. אין להחפז בהקמת הנהלה חדשה או זמנית,³ אף לא במילוי מקום העצורים. יש להמתין קודם כל עד שיתברר אם יחזור א"ק,⁴ אנו כאן מחייבים חזירתו. עכ"פ, גם אם יהא צורך להשלים ההרכב, ייעשה הדבר על דעת ההנהלה תוך התייעצות גם אתנו, ובאישור הוה"פ [הציוני].
2. יש לדאוג לביטוי נמרץ של נאמנות היישוב והתנועה [הציונית] בעולם להנהלה והתלכדותם סביבה. יש לדחות למפרע כל ניסיון להרכיב אלופים לראש הציבור כמרומו בשיחת המ' [זכיר] הר' [אשי] עם הנשיא.⁵
3. יש להטיל האחריות למצב הפרוע שנוצר, לקורבנות, להרס הרכוש לחבלת החיים הסדירים - על תרשות ומדיניותה. יש להוקיע המשך האשהיה בלונדון⁶ כָּאֵב כל הנוקים. יש לעורר תנועת מחאה בעולם.
4. כל המאמצים, הציבוריים והאישיים, בארץ ובחו"ל, לשחרורו המידי של הרב [פישמן-מימון], שאם לא כן נאלץ להסיק מסקנות, המחנה כולו ייגרר [לאלימות] ותבוא הסתככות חמורה. הרופאים כאן ממליצים כנראה על העברתו למקום יותר נוח. בזה לא יהא פתרון. אם לא שחרור - אפשר להתפשר רק עם מאסר בית.

מ"ש

1 חברי הנה"ס בי-ם, ששהו בארץ ולא נעצרו ב"שבת השחורה": אליהו דובקין (מח' העלייה), אמיל שמורק (מח' למסחר ותעשייה), משה סנה, משה שפירא (מח' העלייה), וחברי הנה"ס י-ם ששהו או בחו"ל: ב"ג ואליעזר קפלן.

2 חברי הנה"ס הכלואים בלטרון: יצחק גרינבוים, דב יוסף, י"ל פישמן-מימון, משה שרת.

3 בישיבת הנה"ס בלונדון ב-30.6.1946 הציע ברל לוקר, גם בשם ב"ג, רשימת אישים להנהלה זמנית של הסוה"י בי-ם (ר' תעודות א', עמ' 455-456; גם מס' 28 הע' 7).

4 לא היה ברור אז אם ייעצר קפלן בשובו ארצה ואם יוכל להמשיך בתפקידו.

5 ב-29 ביוני, מיד לאחר שהתקבלו הידיעות על המעצרים והחיפושים, נועד ח"ו עם הנציב העליון אלן קנינגהם ואח"כ עם המזכיר הראשי סר ג'ון שו ("דבר" 1.7.1946), מחה על מעצר ראשי הסוכנות וטען כי דווקא המנהיגים שנעצרו הם שהיו יכולים לרסן את הציבור היהודי. המזכיר הראשי השיב כי נשאר מחוץ למעצר אנשי ציבור אחרים הראויים לכהן בהנהלה, ונקב בשמות ישראל רוקח וורנר סנטור. ר' דיווח ח"ו על שיחות אלה (ולא תאריך, אצ"מ 525/7697). בשיחה זו רמו שו, שממשלתו תקדם בברכה מינוי חברים חדשים "מתונים" להנה"ס (ר' גם הודוביץ, עמ' 138; אביזוהר/לקראת, עמ' 68 הע' 3; מס' 1 הע' 4).

6 ב-2.5.1946 ממשלת בריטניה הודיעה, כי תימנע מלבצע את המלצות ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית (להלן: וא"א), ובייחוד את ההמלצה להעלאה מיידית של מאה אלף פליטים יהודים, ניצולי שואה, מאירופה, אלא אם כן אירגוני המחתרת בא"י יסגירו לידיה את נשקם. וא"א הגישה את הדוח שלה והמלצותיה בסוף אפריל 1946.

אל: דוד בן-גוריון, פריס (מברק)

אל: עמי¹ ע"י יונתן קסוטה²

מאת: בן-קדם

2.7.1946

הנני מתנגד להתפטרות וייצמן בשעה זו,³ כי זה יסייע במצב העניינים הנוכחי לממשלה. דורש שאליעזר [קפלן] יחזור מיד כדי לקיים סמכות ההנהלה ולמנוע השתלטות אמריקה ות"א.⁴ עומד בכל תוקף שדוד [בן-גוריון] ישאר בלונדון.⁵ דורש שסנה יתייצב כדי למנוע הסתבכות ההנהלה. במקומו ינהלו נעמי ואילתי.⁶ מצבנו טוב פחות או יותר פרט לרב [פישמן-מימון], שדרשנו שחרורו. לחצו שם בכיוון זה.

1 עמי - ב"ג.

2 יונתן - שאול אביגור (מאירוב), מראשי ה"הגנה" ובזמן זה ראש "המוסד לעלייה ב". גיסו של מ"ש (אחי צפורה רעיית מ"ש. להלן: צ"ש). קסוטה - כינוי למוסד לעלייה ב' בפריס.

3 נוכח ההצעה שח"ו יתפטר במחאה על "השבת השחורה" (ר' מס' 1 הע' 2).

4 ר' מס' 1 הע' 4.

5 ר' מס' 1 הע' 6.

6 ר' מס' 2 הע' 7.

עדוץ'קה¹ נשמתי, מחנה לטרון 2.7.1946²

כך באו ולקחוני אחר כבוד ואפילו שלום לא הספקתי לומר לאמא ולך ולאשר עמך בבית. ברגע זה באו להודיע כי מי מאנשי ת"א שיש ברצונו לשגר איגרת למשפחתו - יקבלוה מידו וימציאוה לתעודתה. עם מסירת ההוראה לנו ניתן לה פירוש בית הלל, שהיא חלה על כל איגרת שלוחה לת"א אפילו מאת מי שמשפחתו הקרובה שרויה בירושלים. ישבתי אפוא להריץ לך שורות אלו.

אני מחזק את לבי להאריך שבת אם גם איני מוציא מכלל חשבון אפשרויות אחרות. התנאים כשורה ולפנים,³ רק החום גדול במשך מרבית היום. העתות עוברות בכתיבה, בשיחה ובקריאה. אני פורע לעצמי חוב של שינה שנצטבר בחודשים האחרונים, מראשית ההכנות לוועדת החקירה⁴ ועד היום, ויהי רצון שאצבור עודף לכסות בו גרעונות יבואו.

משאלותי לפי שעה צנועות וזעירות, כי רבות כבר קיבלתי.

חוששני שעבודתך⁵ מתרחבת ומסתעפת ותקוותי שאינך מאבדת את עשתונותיך. נשיקות לכולכם,

מ.

1 עדוץ'קה - שם חיבה לעדה, אלמנת אליהו גולומב, אחות מ"ש.

2 במקור כתב מ"ש בטעות 2.6.1946

3 לפנים משורת הדין.

4 וא"א. כראש המחלקה המדינית של הסוה"י (להלן מ"מ"ד) ניהל מ"ש את הכנת המסמכים שהוגשו לוועדה ואת מתן העדויות של נציגי היישוב המאורגן לפני הוועדה בזמן שהותה בא"י בימים 15.3-6.3.1946 ו-21.3-28.3. עדותו ב-26.3.1946 מובאת אצל קרליבך ב' עמ' 521-540.

5 אחרי מות אליהו גולומב ביוני 1945 הטילה ה"הגנה" על עדה גולומב לטפל במשפחות אסירי הארגון. ביתה שבשדרות רוטשילד 23, בת"א, היום מוזיאון ה"הגנה", היה מוקד פעילות זאת.

אל: אליעזר קפלן, לונדון (מברק אנגלית)

¹[4.7.1946]

להלן מאת משה:

כפי שהוצג איני יכול להסכים להצעה להגיע להסכמה עם תל אביב.² חוזר על דעתי הנחרצת שאתה צריך לבוא מיד ולו לשבוע כי חובה לחזק ההנהלה כלפי הממשלה והיישוב.³ מציע שתשאל משרד המושבות אם תורשה לחזור ללונדון. חברים ואנוכי בסדר.

1 התאריך לא צויין במקור ונקבע לפי מס' 9 סעיף 1.
 2 בת"א ישבו ג"מ ושפרינצק, שהמליצו לפני קפלן לא לשוב ארצה פן ייעצר ע"י הבריטים (ר' מס' 1 הע' 5). נראה שבתשובתו (לא אותרה) לתביעת מ"ש כי ישוב, הציע קפלן שמ"ש יתאם אתם החלטה בנידון.
 3 ר' מס' 1 הע' 4.

אל: ראובן שילוח,¹ לונדון (מברק אנגלית)

²[4.7.1946]

להלן מאת משה:
היעדר תגובה למברקי³ מצד דוד [ב"ג] מביך. אנא הברק.

1 ראובן שילוח (זסלני), מבכירי עובדי הממ"ד. ב"שבת השחורה" שהה בלונדון, אך עבר לפריס לעבוד במהיצת ב"ג, לדרישתו. מ"ש לא ידע על כך (ר' מס' 12 הע' 12).

2 התאריך - שלא צויין במקור - נקבע על סמך נושא המברק שנידון במכתב מ"ש מ-4.7.1946 (מס' 9).

3 מס' 1; 4.

4.7.1946

הנוסח

בפעם הראשונה בכל תקופת קיומה היתה הסוכנות היהודית מטרה להתקפה ונגישה זדונית מצד שלטון המנדט. ארבעה מחברי הנהלתה נעצרו. כוחות צבא ומשטרה פרצו לתוך בית הסוכנות בירושלים ולמשרדיה בת"א ועשו בהם כבתוך שלהם. עבודת הסוכנות הושבתה. נכסי לאום יקרי ערך הופקרו לחיפוש ולהחרמה. קדושת השבת חוללה ונאמניה נאנסו להפירה. בו בזמן פתח השלטון בהתקפת הרס ודמים על ישובים יהודים בכל חלקי הארץ. נעשו שמות במוסדות, במשרדים ובבתי מסחר. עשרות משקים חקלאיים – תפארת מפעל הבניין העברי – נכבשו בידי צבא אויב ומהם שהפכו לעיי מפלה.² יהודים חפים מפשע נהרגו, עשרות רבות נפצעו, מאות הוכו ואלפים נאסרו, לרוב באלמות פרועה. נשק המגן העברי, אשר ניסיון מר של מאורעות דמים לימד את היישוב לאחוז בו, נגזל מאתו בזרוע.

את מסע החורבן הזה מבקשת הממשלה להצדיק כתגובה להתפרצויות שאירעו בארץ נגד השלטון. התפרצויות מדאיבות אלו, שבהן נספו יהודים ולא-יהודים, היו פרי היאוש, שהלך והתפשט ביישוב, מלהגיע בדרכי שלום למדיניות של צדק כלפי העם היהודי – לביטול משטר העוול של הספר הלבן³ ולהעלאה מהירה של שרידי יהדות אירופה הנידחים לארץ תקוותם היחידה. בעת ובעונה אחת עם האמצעים הקטלניים שנקטה הממשלה כלפי היישוב היא מוסיפה להשהות ולעכב כל פעולה חיובית לתיקון המעוות כלפי העם היהודי. ההמלצות הדחופות של ועדת החקירה [האנגלו-אמריקנית], אשר שלטון המנדט עצמו יזם אותה, אינן מוגשמות.⁴ חוק האפליה הגזעית נגד היהודים בביתם הלאומי⁵ שריר וקיים, ניצולי התופת הנאצית מופקרים להתנוונות ולאבדון. הדרך שהולך בה שלטון המנדט עשויה אך להרחיב את התהום בינו לבין היישוב והעם היהודי כולו, להגביר בקרבם את הזעם והמרירות, לשים לאל כל מאמץ להידוש האמון בדרכי שלום, לתת

1 נוסח גילוי הדעת שהציע מ"ש נועד להתפרסם מטעם הסוה"י והוועד הפועל הציוני (להלן: הוהפ"צ), שהתכנס ב-9.7.1946. הנוסח הסופי שהתפרסם מטעמם, וזה במבנהו ובכמה מחלקיו להצעת מ"ש (ר' "דבר" ו"הארץ" 10.7.1946).

2 לאחר מכן ביקש מ"ש להשמיט מילים אלה ולשנות את המשפט (ר' מס' 9 סעיף 3).

3 הכוונה ל"ספר הלבן" (להלן: סה"ל) של מאי 1939, שהגביל קשות עליית יהודים לא"י ורכישת קרקעות ע"י יהודים וקבע את עתידה המדיני של א"י, אשר בתום עשר שנות מעבר תוכה בעצמאות, קרי תהיה למדינה ערבית.

4 ר' מס' 3 הע' 6.

5 על סמך הוראות הסה"ל 1939 הותקנו ב-20.2.1940 תקנות חדשות להעברת קרקעות בא"י לפיהן הותרה ליהודים רכישה חופשית של קרקעות רק ב-5% משטח הארץ (כ-48% משטח זה כבר היו בידיהם).

את היישוב בעיניו לקורבן אין אונים בידי ממשלת ודון, לעודד ולגרות את החורשים עליו רעה בארץ ובארצות השכנות.

הסוכנות היהודית מטילה את כל כובד האחריות המוסרית והמדינית למצב המחריד שנוצר ולתוצאותיו הרות האסון – על שלטון המנדט.

נוכח התהום הפעורה קוראת הסוכנות היהודית לשלטון המנדט לחזור בו מדרך הוות זו, להיענות לתביעות הצדק הבין-לאומי והסבל האנושי ולאפשר לעם היהודי וליישוב העברי בארץ להיאזר מחדש למפעל גדול של הצלת אחים ובניין נשמות.

הנהלת הסוכנות היהודית מכריזה כי פעולתה נמשכת והיא עומדת כמקודם הכן על משמר ענייניו וזכויותיו של העם העברי בארצו. היא בטוחה כי כל ניסיון להשפיל את קרנה ולזרוע פירוד בינה לבין שולחיה יחטיא את מטרתו ויביא אך לידי חיזוק כוחה ותגבורת נאמנותו של הציבור היהודי אליה. בשעת מסה חמורה זו היא קוראת ליישוב ולכל נאמני ציון בתפוצות הגולה להתלכד סביבה ולהגביר את המאבק המדיני והמאמץ המעשי למען החיש את גאולת ישראל בארצו.

- למכתביכם מ-3.7:1
- ל. 4.7.1946
1. בעניין אליעזר [קפלן] דעתי כמקודם שעליו לבוא, אפילו רק לשבוע ימים. זה הכרחי לחיזוק ההנהלה הירושלמית כלפי השלטון והיישוב כאחד. אני מתפלא ומצטער על שחברים בת"א נטלו סמכות לעצמם לפסוק בעניין זה. אני מתפלא ומצטער על שאליעזר הקשיב להם בניגוד לדעתי המפורשת.²
 2. האמנם לא קיבלתם עד היום אף מילה אחת מדוד [ב"ג]? אני מניח ששני מברקי אליו נשלחו.³ הואילו לאשר זאת.
 3. לאחר שנתבררה פרשת יגור⁴ יש להמתיק בנקודה זו ("עיי מפלה") את נוסח גילוי הדעת.⁵ אני מניח שעמדתם על כך בעצמכם. אם יש עוד שהות לתקן, אני מציע נוסח כזה: "משקים פורחים נשמו מעובדיהם והועמדו בסכנת הרס".⁶

1 במקור נכתב בטעות 3.6 וצ"ל 3.7.1946. המכתבים ששלחו אליו עובדי הממ"ד לא אותו.

2 ר' מס' 6' הע' 2.

3 מס' 1; 4.

4 הפרסומים בעיתונות בארץ על ההרס והנזקים שנגרמו לקיבוץ יגור בעת החיפושים ב"שבת השחורה" (ר' למשל, "דבר" 1.7.1946: "משק יגור נחרב והולך"; 2.7.1946: "החיפוש וההרס ביגור נמשכים"; "הארץ" 3.7.1946: "מה ראו עיתונאים ביגור הנצורה - עמל שנים נחרב בשלושה ימים") התבררו כמוגזמים. "על פי דוחות מהארץ משק יגור נהרס לגמרי. כל הילדים מעל גיל 10 הושמו במחנה ריכוז. גם מיישובים רבים אחרים הועברו רוב הזכרים מעל גיל 10 למחנה ריכוז. הבריטים עינו אסירים במחנה ריכוז בעתלית. פגעו באברי מין וכו'. רבים ישארו נכים לכל חייהם. הרב [פישמן-]מימון מסרב לאכול ולשתות לאחר שהוכה ונלקח בכוח למשאת" (ב"ג אל משרד הסוה"י בווינגטון, 2.7.1946, אביזוהר/לקראת, עמ' 64). באסיפת מתאה בפריס ב-4.7.1946 הישווה ב"ג את פעולות הבריטים ביגור למעשי הרצח וההרס שערך הצבא הגרמני בעיירה לידיצה שבצ'כוסלובקיה במל"ע-2 (ר' בן-גוריון ה' עמ' 88; ר' גם הודעת משרד המושבות מ-3.7.1946, "הארץ" 4.7.1946; דיווח על "משק יגור אחרי פינוי מן הצבא בליל שבת", "הארץ" 7.7.1946; שרת/מאסר, עמ' 58).

הבריטים טענו, שהיהודים מנהלים נגדם תעמולת זוועה שקרית, הפוגעת בשמו הטוב של הצבא הבריטי. המלצת מ"ש למתן את ההתקפות עליהם מצאה חן בעיתונות העברית. למשל: "בימים הראשונים של הפעולה הגיעו ידיעות על הרס רב שנגרם לבניינים ביגור. לאושרנו, לא נתאמתו הידיעות הללו. בימים כמו אלה חייב היישוב, וחייב כל פרט ביישוב, להימנע מכל גילוי של בהלה, ולשמור את עצמו לבל ייתפס לבדותות ולהגזמות. זה תובע מאתנו טוהר במאבקנו, וזאת תובעת מאתנו גם תכונת מאבקנו. בידיעה אחת שלא נתאמתה ינסו אחרים לחפות על עשרות ידיעות שהתאמתו [---] ולמען מנוע אי-הבנה: אין הדברים מכוונים לכל החיילים והקצינים הבריטים שהשתתפו בפעולה. האמת היא כי רבים מהם התנהגו בהגינות רבה. אך מי שנפגע אינו יכול להתנחם בכך, והפגיעות אינן מתבטלות על ידי כך" (דבר היום, "דבר" 7.7.1946).

5 תגובה על אירועי "השבת השחורה", שניסח מ"ש לפירסום כגילוי דעת מטעם הנה"ס והוהפ"צ (ר' מס' 8).

6 בגילוי הדעת, שפורסם ב-9 ביולי, אכן הושמטו המילים "הפכו לעיי מפלה", אך המשפט המוצע ע"י מ"ש לא נכלל בהודעה (ר' הע' 13 להלן).

4. לאחר המתקת דינם של השניים אני מניח שהחטופים ישוחררו.⁷ עכ"פ הכרחי מאמץ נמרץ בכיוון זה. את הפרשה המחפירה הזאת יש לחסל ללא קשר עם המצב שנוצר בינתיים.
5. עניין הפרטיכל והתיק מאה"ב מדאיגני לא מעט.⁸ ייתכן שבתיק חומר הלל.⁹ אשר לפרטיכל, הקוץ העיקרי אינו בהסברתי המדינית, שבה חיוב הקו, ¹⁰ אלא בתשובתי לשלמה ק-סקי, שבה הסתמכות על החלטה שנתקבלה ומוסד שהוקם.¹¹
6. הודעתכם גילויי הדעת היישובי יתפרסם על אף האיסור לא נתקיימה.¹² מדוע? ומה יהא על גילויי הדעת שלנו?¹³ אנו בעד פירסום בעיתונים.
7. אני מניח שנקבל מחר דו"ח מפורט על הראיון למעלה והשיחה ברחובות.¹⁴
8. שמעתי מהרב ג-ן בהיותו כאן עם ראל"צ¹⁵ כי ערב ההתקפה ["השבת השחורה"] נפוצה או

7 יוסף שמחון ומיכאל אשבל, אנשי אצ"ל, נפצעו ונתפסו בעת התקפה על מחנה הצבא הבריטי בסרפנד (צריפין) ב-6.3.1946 ונידונו למוות ב-13.6.1946. כדי להצילם מן הגרדום חטף אצ"ל חמישה קצינים בריטים בת"א וקצין אחד בירושלים ב-18.6.1946. הקצין שנחטף בירושלים נמלט כעבור יומיים ושניים מהחטופים שוחרר אצ"ל לאחר ששה ימים. ב-3.7.1946 הודיע הנציב העליון אלן קנינגהם כי המיר את גור דין המוות במאסר עולם, ולמחרת שוחרר אצ"ל את שלושת הנותרים (על הפרשה ר' ניב ד' עמ' 239-250).

8 אפשר שהכוונה לארבעה תיקים של מ"ש, שנלקחו ממנו בעת מעצרו בפנסיון ברנדשטטר בת"א (ר' שרת/מאסר עמ' 30), או למסמכים שהבריטים לקחו מחדרו בבניין הסוה"י.

9 כנראה חומר בענייני משלחת ה"הגנה" בארה"ב. הלל - ישראל גלילי, חבר המפקדה הארצית של ה"הגנה".

10 ככל הנראה מדובר בפרוטוקול מושב הוהפ"צ המצומצם ב-23.6.1946 (אצ"מ 25/1804), שם הסביר מ"ש - על רקע פעולות תמ"ע ב"ליל הגשרים" - את טעמי קו המאבק המזוין בבריטים, שאימצה ההנהגה הציונית. לדברי גלילי, הסטנוגרמה של הרצאת מ"ש בישיבת הוהפ"צ, בה שיבה את פיצוץ הגשרים, נמצאה במכונת כתיבה במשרדי הסוה"י ב"שבת השחורה" (ר' בגין, עמ' 297).

11 בתשובתו לדברי ביקורת על מדיניות ההנהלה הציונית, שהשמיע שלמה קפלנסקי במושב הוהפ"צ המצומצם, התייחס מ"ש לעניין הקמת "ועדת X" [על הוועדה ר' מס' 14 הע' 16; 169 הע' 9].

12 הכוונה לגילויי הדעת של כינוס המהאה היישובי שנערך בירושלים ב-1.7.1946, שבו השתתפו חברי הוהפ"צ המצומצם, חברי מליאת הוועד הלאומי (להלן: וה"ל), ראשי העיריות והרשויות המקומיות היהודיות, ראשי הקהילות וראשי "אגודת ישראל". בגילויי הדעת הובאו גם החלטות הכינוס על אי-שיתוף פעולה (להלן: אי"ש) עם ממשלת המנדט ואי-קיום קשרים תקינים עם השלטונות, העורכים התקפה על היישוב, כל עוד "התקפה זו לא תיפסק והאסירים לא ישוחררו". גילויי הדעת לא פורסם ברבים אלא נשלח בחוור משוכפל לרשויות המקומיות היהודיות וכן לממשלת המנדט. אי-פירסום גילויי הדעת הוסבר בחשש שנוסחו האולטימטיבי יקשה על הממשלה להיענות לתביעה לשחרור העצורים (ר' אטיאש, עמ' 387-388; "דבר" 5.7.1946; גם בדוח שיחת דוד הורוביץ עם רוודיק מסגרייב ב-16.7.1946, מס' 38 הע' 12; על מסגרייב ר' מס' 38 הע' 3, 7).

13 נוסח גילויי-הדעת שחיבר מ"ש (מס' 8). רובו שובץ כלשונו והתפרסם בעיתונות תחת הכותרת "הודעת הנשיא, הנה"ס והוועפ"צ המצומצם שהתכנס בירושלים ב-9.7.1946".

14 ב-3.7.1946 זימן הנציב אלן קנינגהם את נציגי הוה"ל (יצחק בן-צבי, הרב משה מאירי (אוסטרובסקי), מאיר ארגוב (גרבוסקי) ואלהיהו ברלין לשיחה על אירועי "השבת השחורה". בדבריו עמד הנציב על ההצגה המעוותת של פעולות הממשלה וכוונותיה ובין היתר אמר: "קראתם בעיתונות [...] מה שהיה ביגור ושמעתם על כמות הנשק שנתגלה שם. בכמות זו אפשר לצייד צבא קטן [...] האם כלי נשק אלה הינם למטרות הגנה, ואם כן נגד מי? אינני חושב שהם נועדו לשימוש נגד הערבים" (ר' פרוטוקול הפגישה עם הנציב העליון מיום 3.7.1946 [אצ"מ 525/7697]; גם: Notes on an interview called on the High Commissioner's request, 3rd July 1946, שם, וכן תעודות א', עמ' 459-462). אחר-כך נועדו חברי המשלחת, יחד עם דובקין ושמורק, לשיחה עם ח"ו בביתו ברחובות (ר' "דבר" 4.7.46).

- הופצה בקרב הצבא שמועה שהקצינים החטופים נשחטו והדבר הרתיח דמם של חיילים ומצא ביטוי בודוניות ההתקפה. כדאי לברר ולהשתמש בפירסום.
9. היתה לנו התייעצות עם אבי-יריב,¹⁶ שכבש לו מעמד כביר כמנהיג המחנה ל-ב',¹⁷ היום הועבר הנה ומחר מחרתיים ודאי יועבר עם רבים למחנה הספר¹⁸ - בשאלת קו ההתנהגות שם: אם להנהיג משטר פנימי עם הנהלה עצמית, מה שמקל על הרשות אך שומר כוחות ומאפשר חיים אנושיים, או לנקוט שיטת אי שיתוף, הטרדה והתמרדות,¹⁹ לשם הכבדה על הרשות, החזקת המתיחות בפנים וגרוי היישוב. באנו למסקנה שעד שיתברר מה הכוונות [של השלטונות] - אם לשחרר או להחזיק בשבי ממושך - יש לע"ע לנקוט בדרך הראשונה.
10. אני תקווה ותפילה שלא תתעייפו מלכתוב יום יום.

מ.

- 15 הרב יעקב גולדמן, הממונה מטעם המוסדות הלאומיים על הקשר עם בתי הסוהר ומחנות המעצר בא"י (היה רב בצבא האמריקני, ומוזכרו של הרב הראשי יצחק אייזיק הרצוג), והרב הספרדי הראשי לא"י, הראשון לציון הרב מאיר חי עווילאל, ביקרו במחנה המעצר בלטרון ב-1.7.1946.
- 16 אבי-יריב - יצחק בן-אהרון (ע"ש בנו יריב). חבר קיבוץ גבעת-חיים ומראשי הקיבוץ המאוחד. בן-אהרון השתחרר לא מכבר מהשבי לאחר שנפל בשבי הגרמני עם יחידת החפרים שלו ביוון ב-1941, ועדיין לא הצטרף ל"תנועה לאחדות העבודה", שבמאי 1944 קמה לאחר שאופוזיציה המורכבת מאנשי מפלגת פועלי ארץ-ישראל (מפא"י) במועצת פועלי ת"א, שכונתה "סיעה ב'", פרשה ממפא"י תוך שהנהיגת הקיבוץ המאוחד בראשות יצחק טבנקין וישראל גלילי הצטרפה אליה. באפריל 1946 התאחדו "התנועה לאחדות העבודה" ומפלגת "פועלי ציון שמאל" והקימו את "המפלגה לאחדות העבודה-פועלי ציון", אולם הכינוי "התנועה לאחדות העבודה" נתקבע ואילו אנשי מפא"י המשיכו לננות גוף זה "סיעה ב'" כבימי קיומו בתוך מפא"י לפני הפרישה. בימי לטרון תלה מ"ש תקוות בהצטרפות בן-אהרון למאמץ אחי הקרע בין שתי המפלגות, צעד שגם יאפשר את צירופו לסגל הנהגת מפא"י והיישוב. תקוות מ"ש נכזבו והדבר גרם לו מורת רוח רבה.
- 17 מחנה לטרון ב' - מצפון לכביש לטרון-ירושלים - לשם הובאו חלק מעצורי היישובים שבהם נערכו חיפושים ב"שבת השחורה", היה באחריות שלטונות הצבא הבריטי. מחנה לטרון א' - מדרום לכביש - שם נכלאו מ"ש והמנהיגים שנעצרו באותו יום, היה באחריות המשטרה ושרות בתי הסוהר של ממשלת המנדט.
- 18 מחנה המעצר ברפיח שעל גבול מצרים.
- 19 ברל רפטור, חבר הוועד הפועל של ההסתדרות וחבר המיפקדה הארצית של ה"הגנה", שנעצר ב"שבת השחורה" ונכלא במחנה רפיח, סיפר לימים כי יום אחד "בא אוטו מהוועד הפועל והנהג הביא מכתב תחום ע"י יגאל אלון ובו תוכנית מפורטת לחבלה במחנה - שריפת צריפים, פריצת גדרות והברחת אנשים" (ר' את"ה, תיקי ברל רפטור 61.6, גם רפטור ב' עמ' 329).

ליוסיופון¹ שלומות,
 אני מצרף העתק מכתב שחיברתי למז' [כיר] הראשי² ושנשלח בחתימת הרב. ברור שהמכתב
 ייגנז ולכן יש למסור לפירסום את הנוסח הבא:
 לרגל הכחשת משרד המושבות בעניין אופן מאסר הרב פישמן,³ מוסרים עדי ראייה ואנשים
 שביקרו את הרב פישמן במעצרו את העובדות הבאות.
 לגירסה הרשמית - שהרב פישמן סירב לקום מכיסאו והיה הכרח להרימו מהכיסא אין כל שחר.
 כאשר נשמעה דפיקה בדלת ביתו ביום השבת באשמורת הבוקר, פתח הרב פישמן עצמו את הדלת
 והבאים לא מצאוהו כלל יושב על כיסא. כשנתברר כי דורשים ממנו לנסוע למשטרה הודיע הרב
 פישמן כי הוא מוכן ללכת ברגל, כדי שלא לחלל את השבת, ורק ביקש שיותן לחתנו⁴ ללוותו בגלל
 ראייתו הלקויה. אך יצא הרב פ. מהבית תפסוהו החיילים והחלו דוחפים אותו אל המכונית. הרב
 פישמן נאחו ברשת הגדר ואז היכהו אחד החיילים מכה חזקה בפניו וחייל אחר החל להכות את זרועו
 שאחזה בגדר. לבסוף הוכנס הרב בכוח לתוך המכונית והוסע לאיזה מקום מאסר בירושלים. שם
 נכנס אצלו קצין עם תורגמנית וזו הודיעה לו שעוד מעט יחזירוהו לביתו. אך כשיצא את הבניין
 תפסוהו חיילים אחדים והכניסוהו בכוח למכונית. נסיעתו, יחד עם מר גרינבוים,⁵ ללטרון ארכה
 כשעתיים במקום שלושת רבעי שעה, כי משום-מה נסעו בדרכים עקלקלות.
 זרועו של הרב פישמן היתה נפוחה וכאובה כמה ימים. כן היו בה סימני פגיעות. מכל
 העובדות האלה יש להסיק על מדת האמת שבהודעה הרשמית כי הרב פישמן לא נתקף, לא
 הוכה ולא נפגע.

*

את הגירסה הזאת כדאי לגוון, לבל תופיע בכל העיתונים באותו הנוסח בדיוק. אפשר להכניס
 שינויי נוסח, לשנות את סדר הפיסקאות וגם להוסיף פרטים מפי ורפל והרבנית [פישמן-מימון]
 ובלבד שלא יסתרו את גוף המעשה.⁶

1 אליהו דובקין - כינויו יוסיופון נגזר משם אביו יוסף. חבר הנה"ס בירושלים. ראש מחלקת העלייה.
 2 ר' מס' 11; ר' ג' מסכת ח"ו אל שו', 30.6.1946, וייצמן/איגרות 22, עמ' 163.
 3 ב-3.7.1946 פירסם משרד המושבות הודעה רשמית ובה התייחס גם למעצרו של הרב פישמן-מימון והכחיש כי
 בעת מעצרו היחס אליו היה נוקשה ומשפיל (ר' "הארץ" 4.7.1946 וביתר העיתונים העבריים מאותו יום).
 4 יצחק רפאל (ורפל). לימים חבר הנה"ס, ח"כ ושר הדתות בממשלות ישראל.
 5 יצחק גרינבוים, חבר הנה"ס בירושלים. ראש מחלקת העבודה.
 6 הגירסה המוצעת התפרסמה בשינויים קלים מאוד בעיתונות העברית ב-7.7.1946. למשל, "דבר": "כיצד התעללו
 ברב פישמן"; "הצופה": "מאסרו של הרב פישמן - לא דרך משקפיים רשמיות"; "הארץ": "הרב פישמן הוכה".

יש למסור לכל העיתונים בארץ ולסוכנויות [הידיעות] שלנו⁷ ובמידת האפשרות לסוכנויות [הזרות] ולעיתונות חוץ.
"פל. פוסט"⁸ יתרגם מעברית ולא ישתמש במילות המקור האנגלי.⁹

מ.

7 "סוכנות טלגרפית ארץ-ישראלית" (סט"א), זרוע של Jewish Telegraphic Agency (יט"א) מניו-יורק, שימשה ספק ראשי של ידיעות על המתרחש בארץ; "פלקור" (Palcor), סוכנות ידיעות ארץ-ישראלית, הוקמה ע"י הסוה"י ב-1933 והיתה שופר למוסדות הציוניים הרשמיים.

8 "פלסטיין פוסט" (Palestine Post), עיתון יומי באנגלית בעריכת גרשון אגרון (אגרונסקי). נוסד בירושלים ב-1932 וייצג את עמדת התנועה הציונית והיישוב היהודי. עם קום המדינה שונה שמו ל-Jerusalem Post.

9 דהיינו המכתב באנגלית למוכיר הראשי (מס' 11), לבל יתגלה שלטרון היא מקור הכתבות בנושא הנידון.

אל: סר ג'ון שו,¹ המזכיר הראשי, משרדי הממשלה, ירושלים (אנגלית)

4.7.1946

אדוני,

הנני מרשה לעצמי לבקש, שההודעה הבאה תובא לתשומת לבו של מזכיר המדינה לענייני המושבות ותפורסם בארץ-ישראל ובחו"ל.

ההודעה הרשמית שהוצאה על-ידי משרד המושבות בנוגע לטיפול שניתן לי² מעוותת את העובדות ומוסרת תמונה מוטעית לחלוטין של האירוע הממשי.

אין זו אמת שאני "סירבתי לקום מכיסאי והיה צריך להרים אותי", כנאמר בהודעה. השוטרים והחיילים כלל לא מצאוני יושב על כיסא, שכן אני עצמי פתחתי להם את דלת הכניסה לביתי כאשר הם דפקו עליה בשעה חמש בבוקר בשבת, 29 ביוני. כאשר הודיעוני שעלי לעבור אל תחנת המשטרה, ביקשתי שיתירו לי ללכת לשם ברגל כדי שלא לחלל את השבת. אולם כאשר יצאתי נעשה ניסיון להכניסני בכוח לתוך מכונית. באופן אינסטינקטיבי נאחזתי ביד אחת בסורג הברזל וזרועי השנייה הוחזקה בידי שובי. אותו זמן חייל סטר בעוצמה רבה על פני בעוד אחר החל להכות על ידי שאחזה בסורג. הוכרעתי ונדחפתי אל תוך המכונית והובאתי למקום מעצר כלשהו בירושלים. לאחר המתנה בת כשעתיים בא אלי קצין שהביא עמו מתורגמנית. זו אמרה לי בעברית, שבמהרה אוחר לביתי. זמן-מה אחר-כך הגיע משמר ליווי להוליכני החוצה ואך יצאתי את הבניין תפסו אותי שלושה אנשים והכניסוני בכוח לתוך מכונית. עדיין יש לי פצעים על זרועי הימנית, שכאבה לי במשך ימים אחדים לאחר בואי ללטרון. האמת שבגירסה הרשמית, ש"לא הותקפתי או שלא נהגו בי בגסות בשום אופן", חייבת להימדד על-פי הסיפור דלעיל.

הדבר הולם את הנוהל היוצא דופן שאימצה הממשלה, שלפיו היא מפרסמת גירסה מטעה וחד-צדדית של האירועים מבלי לפחות לבקש ממני, הצד הנפגע, את העובדות של האירוע כפי שהן ידועות לי.

שלך בנאמנות,

(-) י.ל. פישמן

1 המכתב נוסח באנגלית ע"י מ"ש עבור י"ל פישמן-מימון (ר' מס' 1 הע' 13).

2 ר' מס' 10 הע' 3.

ל. 4.7.1946 בלילה

יוסיפון יקירי,

1. עליך לתת מיד דעתך על עניין הקשר אתנו לבל תחזור התקלה שאירעה היום. כל עניין ריכוז הקשר בידי א.1 בלבד אינו כשורה, כי הוא כורע תחת הנטל. אבל עכשיו מתכוונים כנראה לקרוע אותו לשניים ולהטיל עליו את המגע גם עם המחנה הרחוק [רפ"ח] - הסדר פראי לחלוטין. עכ"פ, היום לא קיבלנו דואר משום ששלחוהו לשם ורק בדרך עקיפין [א.]. הגיע אלינו בידיים ריקות. וזה ביום שציפינו לשמוע על הראיון עם ה.מ. [הוד מעלתו],² על גורל גילוי הדעת שלנו ועל החדשות שהביא ה. ס.³ כדבר הזה אסור שיחזור. הכרחי למנות אדם מיוחד למקום הרחוק ולהניח לא. לטפל בנו בלבד, ואולי גם לגבי תפקידו זה לתת לו עזר כנגדו.
2. ראיתי תגובה ראשונה ב-P.E. לעניין מציאת מסמכים מסוג ידוע בד' אמותינו.⁴ התגובה נכוחה במידת-מה, אך לא במלוא המידה. יש לקדם את ההאשמה ביתר יושר ואומץ ולומר בערך כך: מיסמכים כאלה וכאלה? ייתכן מאוד! מודעת היא שיש לנו שרות בינה.⁵ הצבא והמשט[רה] לא פעם נזקקו לו. עשינו בשבילים עבודות חשובות מאוד. טרם הגיע הזמן לספר וכו', אבל הם יודעים. ובכן, כשנכנסים לעסק כזה, עושים אותו אן-גרו [צרפתי: בסיונות]. זורמים אליך ידיעות וניירות ממינים שונים. אינך יכול לנהוג איסטניסות והבחנה מדוקדקת למפרע. המיבחן אינו מה יש בידך אלא איזה שימוש אתה עושה במה שיש לך. היוכל משהו לטעון, כי אנו ניצלנו חומר כזה להכבדה על מ.ה.מ. [ממשלת הוד מלכותו], לנרגנות בינה לבין בעלי בריתה, לעזרת יריביה נגדה וכד' לא מינייה ולא מקצתיה וכו'. איני יודע אם כדאי לחזור לעניין ב-P.E. אך אני מבקש לכוון ברוח זו את ההסברה לעיתונאים.⁶

1 אורי מרץ, איש פלמ"ח, ממונה מטעם ה"הגנה" על הקשר עם העצורים ואחראי להעברת הדואר החשאי ללטרון ומשם החוצה. (ר' מס' 16 סעיף 11).

2 פגישת משלחת הוה"ל עם הנציב אלן קנינגהם ב-3.7.1946 (ר' מס' 9 הע' 14).

3 ה.ס. - הרי סאקר, עו"ד. ממקורבי ח"ו בלונדון וחבר הוועדה המדינית המייעצת של הסוה"י שם. עמד להגיע ארצה ב-4.7.1946 אך מ"ש לא ידע, כנראה, שיציאתו מלונדון התעכבה בשל קשיי תחבורה וכי הגיע למחרת היום (ר' "דבר" 7.7.1946).

4 ב"פלסטיין פוסט" מ-4.7.1946 התפרסמה תגובת חוגי הסוה"י להודעת גורמים צבאיים בריטים בירושלים ב-3.7.1946, כי בבנייני הסוה"י נתפסו ב"שבת השחורה" מסמכים סודיים של הצבא הבריטי. הכוונה למסמכים מימי שיתוף הפעולה של הסוה"י עם הצבא הבריטי במלחמה בנאצים, 1941-1942, בתחומי מודיעין וביון. בתגובה הוזכרו המגעים עם שלטונות הצבא בקשר להקמת החי"ל (הבריגדה) וכן בקשר להצנחת מתנדבים יהודים מא"י מעבר לקווי הגרמנים במל"ע-2.

5 בינה-ביון - Intelligence.

6 דברים ברוח זו פורסמו בפ"פ 12.7.1946, במכתב למערכת בחתימת וולטר איתן (אטינגהאוזן), שעלה מאנגליה ב-1946 והצטרף לסגל הממ"ד (ר' עליו ועל המכתב שרת/מאסר, עמ' 78 הע' 14).

3. תבקש את א-ס [אליאס]⁷ לחבר בשבילי סקירה קצרה על ההד הערבי [ל"שבת השחורה"] - בעיתונות ובציבור.
4. אבקש לדעת ממך על הלך הרוח והמחשבות אצל ע-ם ובסביבתו.⁸ אני חושב עמוקות על הלֶקח אך טרם הגעתי לסיכום.
5. נראה לנו שמוטב לנו לסרב להופיע לפני הוועדה הממשלתית שנקבעה לבדיקת הנזקים שנגרמו לבניין.⁹ אין אנו משערים שנגרם נזק רב לבניין ולרהיטים ולא כדאי לשם כך להתפגל במגע שאינו הכרחי ולטשטש את הפגיעה של פריצתם לבניין בלי רשותנו ונוכחותנו. אם אין לכם נימוקים מכריעים נגד קו זה - תנהגו לפיו.¹⁰
6. צפורה ודאי מסרה לך את עמדותי בשאלת ביקורי המשפחות אצלנו.¹¹ יש להפסיק כל השתדלות בעניין זה. לאחר שפנינו פעם יש להסתפק בזה ולא להטריד. אם הם יודיעונו כי יש רשיון לבקר - נשתמש בו. לא - לא.
7. היש לך אותות חיים מראובן ומטדי?¹²
8. האם אתה סבור שעניין יחוקאל דוחק עכשיו?¹³ אם כן, אסדירו מאן, כי עם הרי¹⁴ דיברתי וגמרתי ונשאר לי רק לומר מילה למשה.¹⁵ זאת אוכל לעשות בכתב.

שלומות,

מ.

7 א-ס - אליהו ששון, ראש האגף הערבי בממ"ד.

8 ע-ם - עמרם: משה סנה. סביבתו - תומכיו האקטיביסטים בצמרת ה"הגנה".

9 ב-4.7.1946 החלה בעבודתה ועדה מיוחדת בראשותו של ג"א הילטון, סגן מושל מחוז ירושלים, שמינתה הממשלה להערכת הנזקים שנגרמו לבניין הסוכנות בעת שנתפס ע"י הצבא ונערכו בו חיפושים ב"שבת השחורה" ולאחריה (ר' "הארץ" 5.7.1946). הוועדה העריכה את הנזקים ב-147.40 לא"י (ר' "דבר" 11.7.1946).

10 הקו שהציע מ"ש התקבל. כשפונה בניין הסוה"י ב-10.7.1946, סירבו נציגי הסוכנות לקבל לידיהם את המפתחות בטענה שהשמיע המזכ"ל שלמה אייזנברג, כי לא מידיו נלקחו המפתחות ולכן לא עליו לקבלם, מה גם שבאי-כוח הסוכנות לא הורשו לנכוח בעת החיפושים שנערכו בו (ר' "דבר" ו"משמר", 11.7.1946).

11 צפורה - רעיית משה שרת. בעניין הביקור (ר' תכתובת צפורה ומ"ש בתקופת המעצר, שרת/מאסר עמ' 39).

12 ראובן שילוח וטדי קולק, עובדי הממ"ד, שהו אז בחו"ל. שילוח שימש, לדרישת ב"ג, כאחד מעורויו בפריס (ר' מס' 7 הע' 1). טדי קולק פעל בשליחות הממ"ד בלונדון.

13 יחוקאל סהר, פעיל ב"הגנה", מייג'ור (רס"ן) ב"חטיבה היהודית הלוחמת" (הבריגדה), לימים מפכ"ל ראשון של משטרת ישראל. עמד להתחיל בעבודה בממ"ד באגף לענייני ביטחון כמפקח על הנוטרות ואיש קשר עם השלטונות בענייני ביטחון, אך הדבר נתעכב בשל בעיות ביורוקרטיות.

14 הרי ביילין, עובד הממ"ד באגף לענייני ביטחון.

15 משה יובל (צימבל; להלן: יובל), מעובדי הממ"ד בי-ם.

אל: דוד בן-גוריון ואליעזר קפלן, פריס (העתק במכונת כתיבה)

לדוד ואליעזר,¹
 הידיעות על אכזריות והרס מופרות.² אמנם היו מקרי הכאות בייחוד בעתלית.³ נגרם נזק מסוים בויצ'ו ובמקומות אחרים בתל אביב. נכונה הידיעה על יחס מעליב כלפי הרב פישמן, אולם הנזקים במשקים, ובכלל זה גם יגור, פעוטים ולא מהווים בעיה כספית. במסיבות אלו חושבים ששיגור ועדה פרלמנטרית⁴ או אחרת בלתי רצוי בהחלט ועלול להביא נזק, הכרחי להתרכז בצד הפוליטי⁵ ולא לתת מקום להטיה לעניין הזוועות, שהצד שכנגד כנראה מעוניין בה. תודיעו לברל.⁶
 כל החברים⁷ מלבד הרב פישמן מרגישים טוב.

1 קפלן שהה בפריס. ב"ג יצא משם לארה"ב ב-5.7. (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 64), אך נראה שמ"ש לא ידע על כך.
 2 ר' מס' 9 הע 4.
 3 למעלה מ-300 מעצורי "השבת השחורה" נשלחו על-ידי הבריטים למחנה המעצר בעתלית רובם הועברו כעבור ימים אחדים למחנה המעצר ברפיה.
 4 מתייחס לתביעת חבר הפרלמנט הבריטי סידני סילברמן (יהודי) משר המושבות, כי ישגר לא"י קבוצת חברי פרלמנט שתחקור את פעולות השלטונות הבריטים והתנהגות הצבא הבריטי שם. גם חבר הפרלמנט ריצ'רד קרוסמן הצטרף לתביעה זו (ר' "משמר", 5.7.1946). שר המושבות דחה את התביעה בטיעון שהשעה אינה כשרה לכך (ר' "דבר" 10.7.1946).
 5 כלומר במדיניות הבריטית כלפי היישוב והצינונות בכללה.
 6 ברל לוקר, חבר הנה"ס בלונדון.
 7 חברי הנהלת הסוכנות, וכן דוד רמזו ודוד הכהן הכלואים בלטרון.

לע"ם,

16.7.1946

1. דומני שהיכוח על מצבך² הוכרע ע"י העובדה, הזמן שחלף ודעת עמי.³ לגבי גי' הייתי יותר שקט אילו הייתי בטוח שדעתו [של ב"ג] היא פרי שיקול צלול – שהוא מסוגל לו במידה גדושה, ולא פרי זעם וקצף שגם להם הוא מסוגל – מתוך הנחה שכלו כל הקיצין. לדעתי, לא כלו. שיקול זה חל כמובן לא רק על בעייתך אלא על הקו [של המאבק המזוין] כולו.
2. בשיחות האחרונות שהיו בינינו בעל-פה נותרה נקודה אחת מדברך שלא הגבתי עליה. זה בעניין ההפרדה הגמורה ושיטתם הקבועה ועומדת של אלה "שאינם קוראים עיתונים" אלא יודעים רק אחת: כל עוד וכו' – הך.⁵ אני רואה עמדה זו, במסקניותה הקיצונית, כבלתי מציאותית. גם אתה, עם בוא הוועדה [האנגלו-אמריקנית], הסכמת לעיין בעיתון ולהסיק מסקנות ממה שקראת. אין ליהפך בעניין זה ל-Weltfremd.⁶ אם זוהי מערכה מדינית, ולא מבצע צבאי גרידא, לא ייתכן שמהלכה לא יהא מושפע מתמורות.
3. עד כאן דברי הלכה, מכאן ואילך מעשה. אם נשיג בשבועות הקרובים את המאה אלף,⁷ אראה בזה ניצחון כביר ובמאסרנו, עם כל הנלווה, מחיר שכדאי היה לשלמו. בהישג המאה אלף, אם יקום, יהיה חלק למחיר ששולם ולכל שקדם לו, אך תפקיד חשוב, אם לא מכריע, ימלא בזה לחץ ארצות-הברית. אם נכונה הערכתך, שלחץ זה הוא המרכז עכשיו את המאבק בנקודה זו, והוא העשוי להביאו לידי הכרעה בה, אזי יש לעשות הכל כדי להגביר לחץ זה ולהימנע מכל דבר העלול להחלישו או לחזק את העמידה בפניו.

*

המסקנה ברורה ואני סבור, ואחר שיקול רב, שיש להתאפק עד קרוב לסוף החודש בהנחה שבפרק זמן זה יוברר מה אמת בגירסת וושינגטון-לונדון,⁸ ואם לא יוברר הרי כאילו שהוברר כי לא אמת.

1 במקור נרשם 7.7, אך מ"ש ציין במס' 19 כי שגה ברישום התאריכים וצ"ל 6.7.

2 בשאלת היותו של סנה פטור מהסגרת עצמו וחופשי להמשיך בכהונתו כראש המפקדה הארצית של "ההגנה" ואחראי על המאבק המזוין בבריטים.

3 ב"ג תבע נמרצות שסנה לא יסגיר את עצמו ולא ייאסר (ר' מברקיו אל סנה 1.7.1946; 3.7.1946; 6.7.1946, מכון לבון, תיקי סנה 66; שאלתיאל, עמ' 266-267).

4 מתייחס למכתב סנה אל מ"ש 3.7.1946 (מכון לבון, תיקי סנה 66), שם הוא מביא את סעיף ג' מהודעת ב"ג אליו מ-1.7.1946, התובע "להחרים אותם" [את הבריטים]. במברק עצמו כתב ב"ג: "החרמנו את המשטר הפוגרומי".

5 כלומר, מי שאינם מתחשבים בתקשורת ואינם רואים את מטרת-העל המדינית (ר' שאלתיאל, עמ' 269-271), דהיינו "האקטיביסטים", הדבקים במאבק המזוין.

6 גרמנית: מנותק מן העולם.

7 רשיונות העלייה לניצולי השואה, שעל הקצאתם הדחופה המליצה וא"א (ר' מס' 3 הע' 6).

8 מ"ש גורס שיש להימנע מהמשכת המאבק המזוין נגד הבריטים עד להתברר תוצאות המו"מ שעמד להיפתח אותם

ייתכן, כמובן, שיוברר משהו לשלילה עוד לפני כן – כי אז... אינני מתעלם מגורמים חשובים⁹ המחייבים קום ועשה: [כדי] ללמד בלק,¹⁰ להפגין אי-כנע, לסתור התפארותם [של הבריטים] כי המנצחים החשובים על הביצוע [של תמ"ע] נחבשו, לחזק הרוח. אך בעיני השיקול המדיני החיצוני דלעיל מכריע גם בכוח עצמו בלבד, ומה גם אם מתווסף עליו החשש להסתלקות האלכימאי.¹¹ בפתק אחד נאמר שהוא [ח"ו] קושר חתימתו על גילוי הדעת בתנאי מסוים¹² – ברור לי מה הוא התנאי. אמרתי לך באחת השיחות, כי העניין חמור בעיני. אתה ניסית אמנם להשפיע באמצעות נאמן ביתו,¹³ אך אם היו סיכויים לכך ודאי נתקפחו ע"י המאורעות החדשים. כשאנו במצבנו, והוא מסתלק לא במחאה כלפי חוץ אלא כלפי פנים, חוששני שיווצר מצב שלא נעמוד בו לא מבחינה מדינית חיצונית ולא ציבורית-פנימית, בייחוד כשהמשך [של המאבק המזוין] יגרור נגישות חמורות שניזקק בהן לעמידה ציבורית איתנה.

*

זאת כתבתי אמש והנחתי ללא חתימה, שמא יעלה על דעתי להוסיף מה בבוקר. ממה שהגיעני אך זה אני למד, כי המצב הוא בדיוק לפי חששותי, ולא עוד אלא שחברים השלמים עם הקו מחייבים הפעם הפוגה.¹⁴ אני מצטרף לדעתם. אתה בוודאי תשאל את עמי. תמסור לו הדעות. אם יוכרע כדעתי – ידע הקול¹⁵ להגיד דברו

ימים בין ממשלות בריטניה וארה"ב לשיתוף פעולה למען מימוש המלצות וא"א, ובהן עליית המאה אלף. המו"מ הבריטי-אמריקני התנהל במסגרת ועדת ברוק-גריידי – סר נורמן ברוק הבריטי והנרי גריידי האמריקני – שבחנה את ישימות דוח וא"א (מסקנות ועדה זו נודעו לימים כ"תוכנית מוריסון-גריידי"; להלן: תמ"ג). על מו"מ זה ר' אילת א' עמ' 362-365.

9 חסידי "המאבק הרצוף", שחיבו את המשך המאבק המזוין.
10 על-פי ביטוי ביידיש "לערנען בלק", שמשמעותו ללמד לקח ביד קשה (על-פי המסופר בספר במדבר כ"ב-כ"ד על בלק מלך מואב בהתנסויותיו עם בלעם).
11 על איום ח"ו להתפטר מתפקידו כנשיא ההסתדרות הציונית והסוה"י אם לא ייפסק המאבק המזוין (ר' מס' 1 הע' 2, והע' 13 להלן).
12 הפסקת המאבק המזוין ודחיית הפעלת ההחלטה לאי"ש (ר' מכתב סנה (עמרם) אל ב"ג (עמי), ללא תאריך, מכון לבון, תיקי סנה 66). עפ"י מברק דובקין לב"ג (לעמי מאת אליהו 10.7.1946, אצ"מ S25/10016) ביקש ח"ו להסתייג מן ההודעה עם העצורים שהובעה בגילוי הדעת, במשפטים: "בשעה זו, שעת מבחן חמור, מכריזים נשיא הסוכנות היהודית, חברי ההנהלה, חברי הוהפ"צ המצומצם, היישוב העברי בארץ וכל התנועה הציונית במלוא תבל, כי הם מאוחדים עם חבריהם הנאסרים" (משפטי ההודעות הוספו לגילוי הדעת שחיבר מ"ש; ר' מס' 8, ולתיקונים שהציע מס' 9 סעיף 3).
13 מאיר וייסגל, עוזרו של ח"ו, שהעביר לידי סנה את תביעתו-הוראתו להפסיק את הפעילות המזוינת של תמ"ע ואיים בהתפטרות אם לא ייעשה כן. סנה ביקש מוייסגל להשיב לח"ו כי הנהגות התנועה הציונית והיישוב היהודי הן שמינוהו לרמ"א ה"הגנה" והוא סר למשמעתן וחייב להיוועץ בהן בטרם יוכל להיענות לו (ר' סנה/אחרית, עמ' 98-99). הרהורים על התפטרות ואיום במימושה אם המאבק המזוין לא ייפסק מיד, הביע ח"ו לפני כן (ר' מכתבו אל מ"ש 27.6.1946, ששיגורו עוכב עד 20.1.1947, וייצמן/איגרות 22, עמ' 228-232).
14 "הקו" – המשכת המאבק המזוין. ב"חברים" הכוונה, כנראה, לחברי הנה"ס ה"אקטיביסטים" – הרב פישמן-מיומן, דב יוסף וגרינבוים – העצורים בלטרון, שתמכו בתביעת ח"ו להפסיק את הפעולות האלימות. "קול ישראל", תחנת השידור של תמ"ע.

באזהרה חמורה לבל יסלפו המשמעות [של ההפוגה], אשר ל'X איני שקט.¹⁶ את הנחתך שכבר הגיעה השעה לפעול ביחידות¹⁷ איני גורס. נראה לי שמוטב לקיים [את "ועדת X"], אך תשאל את עמי.¹⁸ בינתיים ביקשני ד.ר.¹⁹ למסור כי רצונו שמאיר בן-החיל²⁰ יבוא במקומו לקיום X. נצטרך לבקש את יהודה לייב למנות ממלא מקום.²¹

16 "ועדת X" - ועדה בין-מפלגתית, שמונתה מטעם הנה"ס בירושלים לפקח על תמ"ע ולאשר פעולותיה. מנתה שישה חברים: הרב פישמן-מימון (יו"ר), סנה, ברנשטיין, אשכול, בר-יהודה, ריפתין. חבר שביעי, רמז - יו"ר הוה"ל - צורף בזכות דעה מיעצת בלבד. תיפקוד "ועדת X" השתבש עם מעצר הרב פישמן-מימון ורמז וירידת סנה למחתרת. במכתב אל מ"ש מ-3.7.1946 (מכון לבון, תיקי סנה 66), ביקש סנה שיינתן לו להמשיך בניהול המאבק המזוין מן המחתרת, אך היתנה זאת בשיחרורו מן "התלות בקומיטטים" ובכפיפותו "להחלטות המדיניות של ההנהלה בחו"ל [ב"ג] ובאיילון [מ"ש]". בדומה כתב סנה ב-2.7.1946 אל ב"ג (שם) ותבע שיימסר לידו "הפיקוד המוחלט, כפוף אך ורק להוראות המדיניות שלך כראש ההנהלה, אולם בלי הסירבול והגיבוב של מוסדות הביטחון הרגילים", כלומר בין השאר "ועדת X".

17 גם תגובת ב"ג (עמי) לתביעת סנה היתה דומה. במברק אל סנה מ-3.7.1946 (שם) כתב: "מסופקני אם השעה הטרופה כשרה לשינויים קונסטרוטיוניים העלולים לסבך היחסים הפנימיים ולתת טענות לַימין, שהממשלה כנראה רוצה להיבנות מזה. תשקול שוב עניין זה".

18 דוד רמז. יו"ר הוועד הלאומי.

19 מאיר ארגוב, מן המתגייסים לבריגדה היהודית (החי"ל) בצבא הבריטי, ועתה מנציגי מפא"י בהנהלת הוה"ל.

20 הרב פישמן-מימון, יו"ר "ועדת X". לעניין זה ר' מס' 17 סעיף 2.

לאמת¹ וליוסיפון שלומות, אילון, 6.7.1946 מוצ"ש²

התייעצנו³ בשאלות העומדות על הפרק ואלו הן מסקנותינו:

1. אנו רואים הכרח באסיפות המוניות בשלוש הערים ובמושבות הגדולות. מוטב לא להכריז במודעות מטעם איזה מוסד, אלא להעביר קול במחנה על התקהלות רבתי במקום ושעה מסויימים, ע"מ שלאותה שעה תסגרנה החנויות. נואמים לאו דווקא רשמיים. היעדר אסיפות כאלה עד עכשיו פירושו למעשה חוסר כל מחאה ציבורית גלויה על החיפושים, גזילת הנשק, המעצרים ההמוניים, הפגיעה בצמרת.⁴ יש לדאוג מבפנים להבטחת השקט, להידבר על כך עם הפורשים [אצ"ל ולח"י].
2. כאחד מאמצעי ההפגנה - כרוזה בכל חלון ראוה, על כל דלת, בחלונות של דירות הפונים לרחוב, באוטובוסים, במשרדים, בבתי קפה, על בד הקולנוע; חופש (נוסח ד"ר [דוד רמז]: דרור למנהיגינו! Set our leaders free). אפשר להוסיף על אותה כרוזה, או לחוד: חופש לכל חברינו! העלו מיד את אחינו מאירופה!⁵
3. אנו רואים את אי-פירסום גילוי הדעת של הכינוס היישובי בעיתונות ככישלון - כהכשלת הכינוס.⁶ יש לעשות הכל כדי להבטיח לפחות את פירסומו בעיתונות של גילוי הדעת שלנו.⁷
4. אנו מחייבים ניתוק קשרים בין הרשויות המקומיות והשלטון, אך לשם כך דרושה התייעצות רצינית עם הרשויות על מנת שיהא ברור במה זה כרוך, איזו עזרה זה מחייב ואם היא אפשרית, ובאיזו מידה מוכנים הנוגעים בדבר לשאת באחריות לתוצאות.
5. אין לגשת לארגון אי-תשלום מס ההכנסה בלי הכנה רצינית - בראש וראשונה התייעצות עם האיגודים הכלכליים: הת' בעלי התעשייה, לשכות המסחר ואולי המקצועות החופשיים. גם כאן נכונות הנוגעים בדבר לשאת בתוצאות היא תנאי הכרחי.
6. אנו מחייבים יציאה במופגן מוועדות ממשלתיות הבאות בחשבון. למפרע ברור לנו שאין באה בחשבון יציאה מכל הוועדות ([פרי] הדר, חיילים משוחררים). נבקש להמציא לנו רשימת

1 אמ"ת - ראשי תיבות: אמיל מסחר ותעשייה - דר' אמיל שמורק, חבר הנה"ס וראש המחלקה למסחר ותעשייה. גם הוא, כדובקין, לא נעצר ב"שבת השחורה".

2 במקור נרשם 7.7, אך מ"ש ציין ב-מס' 19 כי שגה בתאריך וביקש לתקן ל-6.7.

3 הכוונה לארבעת חברי הנה"ס ויו"ר הוה"ל העצורים בלטרון.

4 את היעדרה של תגובה יישובית גלויה ורחבה על אירועי "השבת השחורה" ניתן אולי להסביר על רקע החלטת הכנס היישובי שנערך ב-1.7.1946, לחדול משיתוף פעולה עם הממשלה אך מבלי לתת להחלטה פומבי (ר' מס' 9 הע' 12). המועדים לביצוע החלטת אי"ש נדחו מדי פעם מסיבות פנימיות.

5 דבר מכל אלה לא הוצא לפועל.

6 ר' מס' 9 הע' 12.

7 ר' מס' 8.

- הוועדות עם הערות המומחים. אם יש ועדות שאפשר לצאת מהן מיד - אדרבא.⁸
- הנני מוסיף כקווים להתנהגות מוסדנו [הסוה"י] והועה"ל:
- (א) למעט במגע [עם המימשל] ככל האפשר ולהעמידו על המינימום;
- (ב) לא לנתק עם מח' העלייה [הממשלתית] ועם מחלקות השרותים (בריאות, חינוך, עזרה [סוציאלית]);
- (ג) להימנע ככל האפשר ממגע עם המשטרה - רק בעניינים החשובים והדחופים ביותר של JSP⁹ ובמקרים יוצאים מהכלל גם בעניינים אחרים;
- (ד) להמשיך בקשר הקיים עם הבינה (שקספיר);¹⁰
- (ה) להימנע ממגע עם המזכירות [הראשית].

לשלמה, עם תודתי לפתקתו: תשובתך נכוחה בהחלט ולמעשה כך הצענו בטרם הגיעתנו הידיעה.¹¹

בק

8 הדברים בסעיפים 4, 5, 6 מתייחסים לתחומים העיקריים שבהם צריכה היתה לחול החלטת אי"ש.

9 Jewish Settlement Police - משטרת היישובים העבריים. יחידה בנוטרות העברית בא"י, אשר מתחילת 1939 איגדה את הנוטרים שהוצבו לאבטחת היישובים היהודים. קציני היחידה היו בריטים, אך המש"קים (מפקדים שאינם קצינים) והטוראים היו כולם יהודים, שנתקבלו לשרות בהמלצת הסוה"י בתיאום ה"הגנה" (ר' ריבלין, עמ' 30-34; 75-254).

10 שקספיר - קצין הביון הבריטי לייטננט-קולונל סר ג'יימס אֵיֶשֶם, D.S.O. (Defence Security Officer) של שלוחת MIS (שרות הביטחון הפנימי הבריטי - מקביל לשב"כ) בא"י - שלפני שרותו הצבאי היה שחקן תיאטרון. לעתים הכוונה גם לשרות הביטחון בכללו (Defence Security Office). הכינוי "שקספיר" התייחס גם למודיעין הצבאי הבריטי במפקדת המזה"ת במצרים, שבראשו עמד, בשנות מל"ע-2, בריגדיר קוויליאם.

11 הכוונה לשלמה אייזנברג, המזכיר הכללי של הסוה"י. המכתב הנזכר לא אותר. ההתייחסות היא לסירובו של אייזנברג להיענות להזמנת הוועדה הממשלתית לבדיקת הנוקים שנגרמו לבניין הסוה"י (ר' מס' 12 הע' 10).

אילון, מוצ"ש 6.7.1946

לדתן¹ שלומות,

נגזרה עלינו הפסקת שבת ועלינו לקבל את הדין.

1. אני מניח שאינך מצפה ממני לתודה יום-יום על כל הטורח והמסירות.² תודה רבתי נתונה לך מלכתחילה למשך כל התקופה ורשאי אתה למשוך עליה המחאות מדי יום ביומו. אך הואל-נא ותן תודתי ותודת כולנו לעטרה על המועט המחזיק את המרובה ומאיר העיניים.³ הכל שיבחו את התמציתיות והמיצוי. לגמרי לא מקוטע ולא חטוף, אמר אבי הטייס.⁴ כן יוסיף, מדי הצטבר פרי עיון.

2. לא עניתני אם יש הד חי מאבידובי.⁵ אשר נא לי אם נשלחו המברקים אליו ואל אלוף זהבה.⁶ הידיעה כי מברקי שנערכו לציפנות לא נשלחו באורח שנתכוונתי לו לא נעמה לי ביותר, עם כל כבוד אבינועם⁷ המונח במקומו. אני מצרף מברק לבל⁸ ורצוי לי מאוד שישלח מצופנת. אם הבית עודנו חסום⁹ אפשר להסתייע באותו ספר [צפנים] המצוי בחוץ (בבית האוצר, למשל) - חזקה שהספרות העברית ברשותנו.¹⁰

3. חוששני שהחווה בידיהם.¹¹ עכ"פ היה טופס בניירותי בת"א. שאל צ[פורה] אם נכלל ברשימה שנערכה.

1 תן - זאב שרף (להלן: ז"ש), מזכיר הממ"ד בירושלים.
 2 התכתובת עם מ"ש וקשריו עם גורמי החוץ לאורך חודשי מעצרו התנהלו בעיקר בידי ז"ש.
 3 עטרה - אליהו ששון. נראה שהשבחים לששון מתייחסים לסקירה שהכין לבקשת מ"ש על ההדים ל"שבת השחורה" בעיתונות ובציבור הערביים.
 4 אבי הטייס - דוד רמז. בנו אהרון היה טייס בחיל האוויר הקנדי במל"ע-2 ולימים מפקד חיל האוויר הישראלי.
 5 אבידובי - ראובן שילוח, על שם בנו דב.
 6 המברק אל שילוח ר' מס' 7. אליהו אילת (אפשטיין; להלן: אילת), ששם רעייתו זהבה. מבכירי האגף הערבי בממ"ד. בתקופה הנוכחית ראש משרד הסוה"י בושינגטון. המברק אל אילת לא אותר.
 7 אבינועם - רשת האלחוט המרכזית של מטכ"ל ה"הגנה". הוקמה ב-1940.
 8 בל - משרדי הסוה"י בלונדון, עפ"י ראשי תיבות של ברל לוקר, חבר הנהלת הסוה"י בלונדון, וכן גם כינויו של ברל לוקר עצמו. מדובר כנראה במס' 18.
 9 כלומר, אם בניין הסוה"י עדיין תפוס בידי הבריטים.
 10 הכוונה, כנראה, לעותקים של צפני אלחוט שנשמרו מחוץ לבניין הסוה"י ב-י. בית האוצר - כנראה ביתו של קפלן. הצופן התבסס על עמוד משתנה של ספר עברי, שעותקיו היו מצויים בידי השולח והמקבל.
 11 הכוונה, כנראה, להסכם סודי בין הסוה"י לבין ראשי הכנסייה המרונית בלבנון, שנחתם ב-30.5.1946 (בשם הסוה"י חתם עליו דב יוסף) והיתווה קווים לכינון קשרים ושיתוף פעולה בין המרונים בלבנון לבין היישוב היהודי בא"י על בסיס הכרה הדדית בזכויות ובמאויים של שני הצדדים. ההסכם הכיר בתביעת העם היהודי למדינה בא"י ובמדינה עצמאית, בעלת אופי נוצרי, בלבנון, בה תיטול הכנסייה המרונית את השלטון, או-אז ההסכם יהיה חלק אינטגרלי ממצע ממשלת לבנון (ר' ארליך, עמ' 35-37; זיסר, עמ' 57-61; יוסף/קריה, עמ' 216).

4. ברר-נא לי תעלומת חיילי בַּנְשׁ.¹² כאן הגיעתי שמועה ממקור של הסוררים¹³ כי אלה היו אנשי השקספירי או בן גיל¹⁴ שהתחפשו כאנ"ש מאותו שבט וגנבו דעת אנשינו. האמת?
5. לא הייתי גורס את הנוסחה "כוח השפעתנו נחלש זמנית" כלפי גושן.¹⁵ הייתי אומר בפשטות, כי אנו כרגע בסיכסוך רציני עם אָדוּם [בריטניה] אך בטוחים שהעניינים יסתדרו ואילו בעמדתנו בעניין הנוגע להם [למצרים] לא חל כל שינוי.¹⁶ אפשר לציין גם את תגבורת כוחנו אצל היונקים.¹⁷
6. מסופקני אם רוחב בינת בן פטל¹⁸ יספיק לשקמונה.
7. מה מצבו של בן-סבא הריגשי? איני גורס התגזזותו,¹⁹ כי מה יועיל במיסתור? לעומת זה הוא מבאיש עצמו ומפ"ח וההסת' [דרות].
8. אשר לגיסי,²⁰ הרי רק אם הוא משוכנע שהעניינים שהוא מטפל בהם כעת לא יסבלו משינוי מקומו - אחייב שובו. חזירתו כשלעצמה תהיה ללא כל ספק לברכה, אך עדיין הימאות אחת ממשענותינו העיקריות וההרקה מכלי לכלי, שהצליחה באחרונה,²¹ פותחת סיכויים.

- 12 אוטו פרוינד ובנימין פֶּפֶּנְק, יהודים ששירתו במל"ע-2 בצבא הצ'כוסלובקי (אדוארד בנש - שר החוץ ונשיא צ'כוסלובקיה) ולאחר בואם ארצה שהו זמן-מה בקיבוץ יגור. ב-3.7.1946 נחטפו בחיפה ע"י ה"הגנה" לחקירה בגין חשד שסייעו לבריטים בגילוי מחבואי הנשק ביגור (ר' "המשמר" 4.7.1946 וכן הודעות לשכת המודיעין הממשלתית בעיתוני 3.7.1946, 7,6). אח"כ הוברר כי זה היה חשד שווא.
- 13 חברי אירגוני "הפורשים" העצורים בלטרון.
- 14 סוכני שקספיר (ר' מס' 15 הע' 10), או בולשת המשטרה הבריטית (C.I.D), שכונתה בן-גיל/בן-גילי (ע"ש א"פ גיילס, שעמד בראשה עד 1946).
- 15 גושן - מצרים. מדובר כנראה בציטוט מתוך סקירת ששון שנשלחה אל מ"ש (ר' הע' 3 לעיל).
- 16 בקיץ 1946 היתה מצרים נתונה בעיצומו של מו"מ עם בריטניה על שינוי החוזה האנגלו-מצרי מ-1936, ואחת מתביעותיה העיקריות היתה כי בריטניה תפנה את כוחותיה הצבאיים מתעלת סואץ. על רקע זה יזמה הממ"ד של הסוה"ר, באמצעות אליהו ששון, שיחות עם מדינאים מצרים - ובהם ראש הממשלה איסמאעיל צידקי - שבהן הציעה סיוע למצרים כמו"מ זה תמורת תמיכתה בחלוקה כפתרון קבע לשאלת א"י.
- 17 "יונקים" = יונקים - האמריקנים.
- 18 בן-פטל - משה פייטלסון, מפקח מטעם הממ"ד על הנוטרים בצפון הארץ ומפעילי הש"י הערבי בחיפה ובצפון. בהתחלת יולי 1946 התמנה מטעם הממ"ד להיות "נציגנו המיוחד לשעת חירום לחיפה (שיקמונה) והמחוז" ומוסדות הציבור היהודיים בעיר התבקשו "לעמוד איתו בקשר בכל הבעיות שהתעוררו ותתעוררנה בקשר למצב" (ר' מכתב ז"ש אל ועד הקהילה בחיפה 4.7.1946, אצ"מ S25/432).
- 19 בן-סבא הריגשי - אבא חושי, מוכיר מועצת פועלי חיפה (מפ"ח) ולימים ראש עיריית חיפה. ב"שבת השחורה" חמק מן המעצר הבריטי בהסתתרו בבית בשכונת כרמליה שעל הר הכרמל.
- 20 שאול אביגור. שהה בפריס, שם עמד בראש המוסד לעלייה ב'. עם התפטרות סנה מתפקיד רמ"א ה"הגנה" עלתה הצעה להחזירו ארצה ולמנותו לרמ"א (ר' מס' 30).
- 21 הפעילות הבריטית הגוברת לסיכול תנועת ההעפלה ע"י מעקב הדוק אחרי אנשי המוסד לעלייה ב', נמלי המוצא של ספינות המעפילים ונתיבי הפלגתן, חייבו את העושים במלאכה לאמץ שיטות פעולה שתקשינה על הפרעות הבריטים. אחת מן השיטות שנבחרו היתה שימוש בשתי ספינות, אחת נושאת מעפילים ואחת יותר קטנה וריקה, ששטו בנתיב אחד, בריחוק מה זו מזו, עד שנפגשו בנקודה מסוימת, קרובה יחסית אל חופי א"י, שם העבירו את המעפילים לספינה הריקה, שהמשיכה את מסעה לכיוון הארץ, ואילו הספינה שהתרוקנה חזרה לאחד מנמלי המוצא, כשעל סיפונה הצוות המקצועי וצוות המלווים, על מנת לחזור ולהעלות מעפילים. בשיטה זו הפליגו ביוני 1946 ספינות המעפילים "הביבה רייק" ו"ביריה" (ר' אדרוני, עמ' 19-21; 56-58).

9. כדאי לחדש עלונים לצבא.²² א"ן ייטיב לעשות.²³
10. יש להזהיר את שקספיר על התוכניות ה"אישיות".²⁴
11. האחראי כאן²⁵ פוסל את תוכנית דואר הבוקר אלינו למען נוכל לענות בו ביום. אני חוזר במפגיע שיש ליחיד איש לקשר אתנו ולא לערבב הפרשיות עם הנגב.²⁶
12. למען השם תדאגו שנקבל עיתונים בבוקר כי עינינו פלולות. מדוע אין שולחים את "דבר השבוע"? בקש-נא מהבית את הגליון האחרון של "החי"ל"²⁷ ושלה.

*

דבר הסבר לנושא "יגור", כנגד התרסת אותו אדון באזוני משלחת הועה"ל, שאין נשק זה מכוון לערבים:²⁸ אתם זיינתם ומוסיפים לזיין את כל ארצות הליגה. אתם מחזיקים כאן בארץ חטיבות ערביות.²⁹ את החטיבה היהודית פירקתם.³⁰ ממצרים אתם יוצאים.³¹ מניין לנו שלא תצאו מחר מחרתיים את א"ן? מה אנו יודעים על חשבונותיכם והסיבוכים שאתם עלולים להסתבך בהם? כלום תימלכו בדעתנו לפני שתחליטו לצאת? כלום אם תוכרחו לצאת מתוך הסקת מסקנות ממצבכם הבי"ל, תכריעו בכ"ז להישאר רק כדי להגן עלינו? וכשתצאו – האם תשאירו לנו נשק? מה יהא עלינו בשעה כזו? מי מאתנו פטור מהחובה להיות מוכן לפורענות? הנה, אתם עצמכם מדברים על הסדר אזורי עם הליגה [הערבית], הכולל הקמת כוח משלה לעזרתכם.³² מה יהיה אם ייווצר מצב שתצטרכו להישען על כוח זה בלבד ובעצמכם תהיו אנוסים להסתלק? וגם כשאתם פה, מניין שהתפתחות היחסים ביניכם לבין הערבים לא תמנע בעדכם מלענות בכל כוח המחץ להתקפתם עלינו? ואם תבוא עזרת הארצות השכנות לערביי א"ן, כלום לא תשלחו מרגמות ותותחים [להם]? וכו' וכו'. בכיוון זה יש לדבר ואם אפשר – גם לכתוב.³³

*

- 22 עלוני הסברה של הסוה"י החיילים בריטים ששהו בארץ. הוצאתם הופסקה מטעמים תקציביים.
- 23 א"ן – אברהם (אייב) הרמן, יליד אנגליה, אז מנהל המדור האנגלי במח' לנוער והחלוץ של הסוה"י ואחראי לפירסומים באנגלית בלשכת ההסברה של הסוה"י בי-ם. לימים שגריר ישראל בארה"ב.
- 24 הכוונה לתוכניות של אירגוני "הפורשים" להתנקש באישים מצמרת הצבא והשלטון הבריטי בא"י.
- 25 שלום לוי. איש ה"הגנה", שירת בחיל האויר הבריטי, נעצר בקיץ 1945 בשל מעורבותו בניסיון להבריח בשביל ה"הגנה" נשק בריטי ממצרים לא"י ונכלא בלטרון. נתמנה מטעם ה"הגנה" למפקד חבריה העצורים שם (ר' עליו סת"ה ג-1 עמ' 274-275, ג-2 עמ' 1233, 1529-1528; שרת/מאסר, עמ' 86-87).
- 26 המרחק בין המחנות לטרון ורפיח גרם עיכובים בקשר הסדיר של חליפת המכתבים.
- 27 "החי"ל" – עיתון חיילי החטיבה היהודית הלוחמת ("הבריגדה"). נדפס בבריטל. ר' שרת/מאסר, עמ' 54.
- 28 ר' מס' 9' הע' 14.
- 29 הכוונה ליחידות הלגיון הערבי וחיל הספר העבר-ירדני, שהוצבו בתחומי א"י, ממערב לירדן (ר' מס' 19' הע' 7).
- 30 החטיבה היהודית הלוחמת (הבריגדה) פוורה במאי 1946.
- 31 במקד המו"מ בין בריטניה למצרים לחידוש החווה האנגלי-מצרי, שהתנהל במהלך 1946, עמדה שאלת פינוי הצבא הבריטי מערי מצרים ומאזור תעלת סואץ.
- 32 עיקר הנטל במאמץ של מעצמות המערב לבלום את מאמצי ברית-המועצות לחדור למוזה"ת נפל ב-1946 על כתפי בריטניה, והיא ביקשה לעמוד בו באמצעות בריתות שניסתה להקים עם מדינות האזור.
- 33 דברים ברוח זו פורסמו ב"דבר" 11.7.1946 במאמר המערכת – "הנשק לשם מה?"; ושם 25.7.1946, במאמר "הגנה בפיקוח השלטונות?", כתב אליעזר ליבנה (ליבנשטיין) על הצורך בהגנה יהודית משום שאין לסמוך על בריטניה המבקשת לכונן במזה"ת ארגון ביטחון אזורי בהנהגתה (ר' גם מס' 38 סעיף 3' הוע' 13).

7.7.1946

הבוקר הגיע פתקך ופתק יוסיפון.³⁴ עוד אמש הכינותי פתק לע-ם³⁵ בדיוק כמכוון. אני מצרפו פתוח ואתה תדביקו ותמסרו סגור. תאמר לליש³⁶ שכתבתי דעתי ברורות ומוחלטות - להתאפק,³⁷ גם עוררתי שאלת הַצְנָעָה, לאור הניסיון.³⁸ הפיסקה על שלמה³⁹ וההתיישבות מוקשה, אלא אם כן יש להבינה כפשוטה, התיישבות ממש.

34 מכתבי ז"ש ודובקין לא אותרו.

35 ר' מס' 14.

36 ליש - לוי אשכול, או חבר "ועדת צ".

37 במכתב הנזכר אל סנה (מס' 14) הבהיר מ"ש את דעתו כי מטעמים פרגמטיים גם אם יש הרצון להפגין אי-כניעה לבריטים, ראוי להעדיף את השיקול המדיני ולהימנע מפעולות של מאבק מזוין.

38 יתר הקפדה על הסתרת הנשק, בעקבות גילוי ב"שבת השחורה".

39 שלמה - תוכנית החלוקה (לפי משפט שלמה: "גזרו את הילד החי לשנים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת", מלכים א, ג 25). לא ידוע מה כתבו ז"ש ודובקין בעניין תוכנית החלוקה, אך סביר שדובר בהקמת מספר יישובים בנגב, כדי להבטיח את כלילתו בחלק היהודי בתוכנית.

לע-ם,

א-ן 7.7.1946

1. ד.ר. עומד על התחליף שהציע.¹ נימוקיו: אין להפקיע הנציגות ממסגרת המוסד² - די שלא הציע את איש הצריף;³ זהבה⁴ ממילא מוקעת לשלטון בהופעותיה ובודאי צעדיה שמורים והזהירות מחייבת שלא להביאה במגע עם היושב בستر [סנה].
2. יהודה ל. [פישמן-מימון] מציע את אשר שמו כשם בעל האמת מא"י בתוספת ר"ש, מוכתר בתוארך [דר'], שהוא ראש מפלגת הקדמי בכנען.⁵
3. הרחבת הסמכות מוקדמת [מדי],⁶ כי פירושה מיד סכסוך ואנדרלמוסיה.⁷ אל תאיץ במהלך הדרך לפי השתלשלות המערכות שנקבעה בדמיוננו.⁸
4. אורך אם תוכל לתת לי מושג משלם בבית רגה.⁹
5. כאן אין קול ואין קשב. אני מניח שהתפארותם על טיב החבושים¹⁰ הוכחשה נמרצות בתוספת אזהרה שעוד יראו וייוכחו. הנאמר משהו על גורל הי"ב? אם לא - דומני שהגיעה השעה להאשים ברצח אלה,¹¹ ולדאוג לפירסום.

ב"ק

-
- 1 רמו הציע, שמחליפו כנציג הוה"ל ב"ועדת X" יהיה מאיר ארגוב (ר' מס' 14 הע' 20).
 - 2 לוה"ל יועד ב"ועדת X" נציג בעל זכות דעה מייצעת בלבד.
 - 3 בן-צבי, נשיא הוה"ל, התגורר בצריף בשכונת רחביה, ירושלים.
 - 4 גולדה מאיר. ראש המחלקה המדינית של ההסתדרות.
 - 5 בעל המאמר "אמת מארץ-ישראל" הוא אחד העם, הוא אשר גינצברג; "הקדמי" = מזרחי. מכאן שהרב פישמן-מימון, שהיה יו"ר "ועדת X", הציע למנות במקומו לחבר בוועדה את דר' א"ב גינצברג, יו"ר המרכז הארצי של "המזרחי" בא"י. בפועל בא במקומו משה שפירא, חבר הנה"ס מטעם "הפועל המזרחי".
 - 6 סנה ביקש שיינתן בידי הפיקוד המוחלט על ה"הגנה" בכפיפות בלבדית להוראות ב"ג ומ"ש (ר' מס' 14 הע' 17).
 - 7 בעניין זה גם ב"ג הסתייג מבקשת סנה (שם, הע' 18).
 - 8 כלומר, אל תלחץ לשינוי הגופים שלהם כפוף הרמ"א, עפ"י ההתפתחויות שהיינו רוצים בהן.
 - 9 קיבוץ מזרע, ביתה של ג'נה ורשביאק (אורן), מפעילות הקיבוץ הארצי ומועצת הפועלות. ב"שבת השחורה" החרימו הבריטים מסמכים שונים שנלקחו ממטה הפלמ"ח ששכן שם.
 - 10 ב-7.1946 הודיע B.B.C. שעלה בידי הבריטים לתפוס את "המחוללים העיקריים" ("chief instigators") של מעשי הטרור" (שבוצעו בידי תמ"ע; ר' שרת/מאסר, עמ' 49-50). כבר ב"שבת השחורה" עמד על כך הנציב אלן קנינגהם, שאמר בשידור ב"קול ירושלים" כי פעולות השלטון לא כוונו נגד היישוב היהודי כי אם אך ורק נגד אלה "הנוטלים חלק פעיל במסע האלימות ואלה האחראים לעידודו ומנהלים אותו".
 - 11 הכוונה ל-13 לוחמי פלמ"ח שיצאו ב"ליל הגשרים" (16/17.6.1946) לפוצץ את גשרי א-זיב בגליל המערבי ועקבותיהם נעלמו. אחת השמועות אמרה כי נתפסו ונרצחו ע"י הבריטים (ר' עזון - דעות תגובות ומגמות במאבק" עלון מידע חשאי של "התנועה לאחדות העבודה" והקיבוץ המאוחד, מס' 13, 7.7.1946; מס' 14, 11.8.1946; "הארץ" 26.7.1946). לימים התברר שהשלושה-עשר ניספו בהתפוצצות חומרי הנפץ שנשאו עמם (ר' ספר הפלמ"ח א', עמ' 567, 650; אופק, עמ' 95-116).

¹[7.7.1946]

להלן מב"ק:

אחת: אי-ודאות בנוגע 100,000 הֶרְת תוצאות חמורות ביותר. חיוני ביותר לוודא באמצעות מתווכים מהימנים המצב המדויק, מה ההחלטה, מתי מתחילים, איזה קצב [היש] תנאים נלווים כלשהם,² הבה ניוזר מהיות מרומים עם האמריקנים³. שתיים: סולד בתוקף מרעיון ועדה פרלמנטרית.⁴ הייתי עושה הכל להמיתו.

1 המברק ללא תאריך. עפ"י מס' 16 סעיף 2, נכתב ב-6.7.1946. ניתן לשער שהוא נשלח למחרתו.

2 בעיתונות פורסמו מדי פעם ידיעות כאילו הבריטים עומדים למלא את המלצות וא"א להתיר עליית מאה אלף ניצולי השואה באירופה. למשל, הידיעה ב"הארץ" 5.7.1946, שבשיחות טלפון מלונדון נמסרו לסוה"י בירושלים ידיעות אופטימיות בנוגע להחלטה חיובית בדבר עליית המאה אלף.

3 מנהיגים ציונים באמריקה הניחו כי בלחץ נשיא ארה"ב תמומש המלצת וא"א בדבר המאה אלף בנפרד מן ההמלצות האחרות שלה. לאחר שיחת חברי הנה"ס עם הנשיא טרומן, הכריז אבא הלל סילבר באסיפת המהאה הגדולה שנערכה בניו-יורק ב-2.7.1946, כי "בלחץ ארה"ב יעלו מאה האלף בקרוב - הם יתחילו לזוז בימים הקרובים" ("הצופה" 4.7.1946; "הארץ" 3.4.1946; אילת א' עמ' 362).

4 ר' מס' 13 הע' 4.

לדתן שלום, 8.7.1946

תמול היתה לנו התרגשות מה. לפנות ערב הבהילו את בן-אהרון למחנה שמנגד.¹ התברר שהביאו לשם כשלושים בחורות ממחנה עתלית. היה שם דין ודברים אגב ההעברה לרפיח (כל השלטון לוועד הלאומי),² כי אמרו להפריד בין גברים לנשים. לבסוף הבטיח הבריגדיר³ – לדברי הבחורות – להסיע גם את הבחורות לרפיח. והנה כשיצאו לדרך הופרדו שני האוטובוסים של הבחורות והובאו לטרון ב', מקום שם נמצאות כבר 21. השלושים הודיעו שלא ירדו מהמכוניות. בתגובה לכך מנע מהן המפקד⁴ מאכל ומשקה. כשבא ב"א מצאן יושבות במכוניות זה שש שעות – מהצהריים עד 6, וזה נוסף לנסיעה מעתלית, ללא פרוסת לחם וטיפת מים. טענתן: הובטח להסיענו לרפיח; דרישתן: יובאו עורכי הדין יעקב סלומון וחוטר ישי,⁵ שבנוכחותם ניתנה ההבטחה ויעידו.

מפקד לטרון ב' טוען, כי הבטחות אלה אינן מענייניו, לו הן אינן ידועות, הוא קיבל פקודה להכין מקום לשלושים ואחת (דומני זהו המספר) עצירות ולקלוט אותן, הכל מוכן בשבילן, עליהן לרדת ולהסתדר. ב"א ניסה להשיע בנימוק שלא לנו לבחור לנו את מקומות מעצרנו, נוכל רק להאבק על תנאי המעצר, והעלה חרס. הבחורות – כולן ממשקי העמק, רובן ותיקות ומקצתן צעירות – נשארן בשלהן. ב"א חזר כלעומת שבא ורק הרביץ במפקד על מניעת האוכל והמים. בינתיים עמד ב"א על מצבן של עשרים ואחת הקודמות, שאינו כשורה. הן עוזבות לנפשן, חוץ מהרב ג.⁶ ששהה אצלן חמש דקות לא ביקרן איש; חיילי חי"ס⁷ שבקרב מקום זרקן אבנים בצריפיהן.

נועצנו בינינו והחלטנו להוליך דרישה לירושלים שיעבירו את כל הבחורות, ישנות עם חדשות,

1 מחנה לטרון ב' (ר' מס' 9' הע' 17).

2 ר' מס' 13' הע' 3. השלטונות הבריטיים החליטו להעביר למחנה המעצר ברפיח את כל העצורים בעתלית. כאשר החלו בהעברה התברר כי בכונתם להעביר שמה את הגברים בלבד. הנשים תבעו להעביר גם אותן לרפיח מחשש שאם יפרידן מהגברים הן תהיינה חשופות להתעללות אנשי הבולשת הבריטית בעת חקירתן (ר' ספר יגור, עמ' 217-218). המשפט בסוגריים כוונתו, אולי, שתביעת הנשים באה עפ"י הנחיתת הוה"ל, שקיבל על עצמו את הטיפול בעצורי "השבת השחורה".

3 בריגדיר מולכר (Molcher), מפקד מחנה עתלית (ר' סלומון, עמ' 79).

4 רס"ן מאי (Major May) (שם, עמ' 90).

5 עורכי הדין החיפנים יעקב סלומון, אהרון חוטר-ישי ויעקב שמשון שפירא, טיפלו בעצירים ובנאשמים חברי "ההגנה". על הפרשה המתוארת במכתב זה ר' שם, עמ' 90; "הארץ" 8.7.1946.

6 הרב יעקב גולדמן.

7 חיל הספר העבר-ירדני (Trans-Jordan Frontier Force). כוח משטרת-צבאי שהוקם ע"י ממשלת המנדט ב-1926. כמה מיחידותיו הוצבו בא"י בתפקידי שמירה.

ללטרון א', ז"א המחנה שלנו, שיש בו צריפים פנויים ואפשר ליחד בו אגף לנשים.⁸ פנינו בעניין זה למפקד של [לטרון] א', קצין המשטרה [Andrew William] Clow, שיחסו אתנו אנושיים לגמרי וביקשנו שיעביר הודישה לירושלים. הוא עשה זאת. כן ביקשנו שיונתן לי ולדוד ה.[כהן] לבקר אצל הבחורות על מנת להשפיע עליהן שתכנסנה ללון בצריף, מתוך הצהרה שפנינו לשלטונות ודרשנו העברתן ללטרון א'. קלאו התקשר עם מפקד לטרון ב' (שם שליט הצבא וכאן המשטרה ואין מלכות נוגעת בחברתה, אלא אי-שם בצמרת) וביקש לאפשר לנו ביקור. הלה הודיע שהבחורות הסכימו לרדת לאכול,⁹ אך לא ברור אם כְּאֶכְלֵן תשובנה למכוניות או תלכנה לישון במיטות שהוכנו. לביקורנו בערב אינו מסכים, מציע לנו לדחותו להבוקר. ביקשנו את קלאו להתקשר שוב עם קצין הצבא כעבור זמן-מה ולשאול אם חזרו למכוניות או נשארנו בצריף. אם נשארנו – מוטב, אך אם חזרו – יבקש שוב ביקור בשבילנו כדי שנספיע עליהן ללכת לישון. יותר לא שמענו ממנו. עכשיו בוקר ואנו מחכים לסידור הביקור. עכ"פ הכרחי לסדר מיד ביקור מטעם מוסד של נשים – מועצת הפועלות – או ביקור של איזו עובדת סוציאלית חשובה מטעם הוועה"ל, כדי לעמוד על מצבן של הנשים לכל צדדיו.

*

אנו חיים כאן בלי לוח-קיר ובדואר האחרון טעיתי בתאריכים. במקום שכתוב 7/7 צ"ל 6/7 ותחת 8/7 – 7/7. אדרבא, אולי תשלחו לי לוח?

*

אני מצרף נוסח שאלה שיש להבריק מיד בציפנות.¹⁰ נא לאשר שהדבר נעשה. כן הנני מצרף מברק ובו שְׁדֵר לצלבן¹¹ (על דעת ד.ר. והח"מ נתחדשה מילה זו במושג חכמי הלשון באילון ופירושה בלע"ז message. יש להפיצה ברבים).

*

בין השאלות שלא נענית עליהן – עניינו של יחזקאל,¹² אי תיק טדי-גדעון?¹³ אגב, מה יהא על

8 המכתב הנזכר של מ"ש לא נמצא, אך מצוי מכתב תשובה בחתימת ידו של בריגדיר רו (W.G. Roe) מן המפקדה הראשית של הצבא הבריטי בא"י, 9.7.1946: "אני חושש שאין אפשרות להיענות לבקשתך להעביר את הנשים ממחנה לטרון הצבאי [ב'] למחנה האזרחי [א'] הואיל ואין שם תנאים הולמים בשבילן, כגון סוהרות וכד'. הגברים במחנה לטרון האזרחי יכולים להיות בטוחים שמתייחסים אל הנשים כראוי. החיילים השומרים על התחום המיוחד שלהן כולם בריטים, ובעוד שאיננו יכולים לקבל את הרמיזה שנשקפת סכנה כלשהי מצד חיילי חיל הספר, הריני יכול לקבוע שאלה מועסקים בתפקידי שמירה חיצונית בלבד" (אצ"מ 25/7703).

9 לאמיתו של דבר הבחורות הכריזו על שביתת רעב שנמשכה עד 10.7.1946.

10 המברק לא אותר.

11 הצלבן – חבר הפרלמנט הבריטי מסיעת ה"לייבור", ריצ'רד קרוסמן (צלב=Cross). שיגור המברק התאחר (ר' מס' 32).

12 יחזקאל סהר עמד להתחיל בעבודה באגף הביטחון של הממ"ד.

13 ב"תיק טדי-גדעון" הכוונה, כנראה, לתיק מסמכים של טדי קולק וגדעון רפאל (רופר), עובדי הממ"ד. במכתב ז"ש אל חברים בלונדון 17.7.1946 (אצ"מ 25/6649) סופר, שבחיפושים בבניין הסוה"י האנגלים "לקחו תיקים שונים, החל מהרקה גמורה של שולחנות חברי ההנהלה שנאסרו וב"ג" ורוב עובדי המחלקה המדינית, וכן "לקחו את כל הארכיב של גדעון". ר' גם תעודות א', עמ' 471. לא ברור מה ביקש מ"ש לדעת על תיק זה.

ג. [דעון].¹⁴ ברגע זה הובא P.P. ושמתתי לראות את מכתבה המצוין של רוזה ג[ינוסר].¹⁵ אני מניח שיעשה בזה מלוא השימוש לגבי חו"ל. חשוב שיהא המשך ב-P.P. מן הראוי לתרגם ב-P.P. את מאמרו של לביא.¹⁶

בק

14 במכתב המקורי נקדע קצה השורה ונתרה שם האות ג'. הכוונה ככל הנראה לגדעון רפאל ולהמשך פעילותו במסגרת הממ"ד, לאחר שחזר משליחות בחו"ל ולא נמצא לו תפקיד מתאים.

15 ב"פלסטיין פוסט" מ-8.7.1946, במדור "מכתבי קוראים", פורסם מכתב שכותרתו "ויצ"ו והצבא" מאת עו"ד רוזה גינצברג (גינורסר), גיזברית הכבוד של ויצ"ו. רוזה גינורסר הגיבה על ההכחשות של השלטונות בדבר התנהגות בלתי הולמת של הצבא הבריטי ב"שבת השחורה" ותיארה את הפריצה למשרדי ויצ"ו בתל אביב באותו יום ואת ההרס והביזוה שחוללו החיילים הבריטים במהלך החיפושים שם.

16 במאמר "מה שעניי ראוי", שפורסם ב"דבר" ב-5.7.1946, תיאר שלמה לביא (ממייסדי עין-חרוד) את אירועי "השבת השחורה" בעין-חרוד, תל-יוסף ובית השיטה ואת התנהגות הצבא הבריטי שם.

8.7.1946 בערב

לדתן שלומות שגיאים,

קודם כל להבהיר סתומות:¹

1. נאמר: "עמי מודיע לב"ק: ישיבת א"ק [אקוקוטיבה] בארה"ב מונעת הסתלקות" וכו'. מה פירוש ארה"ב?²
2. איך אתה מיישב ההוראה על חבישת אק' [קפלן] וכו' עם הניחוש, מאותו מקור, לדרור קרוב?³
3. השם "כספיי" משמש בערבוביה: משמעויותיו אצלך ואצל עטרה שונות.⁴ יש להאחיד.
4. מדוע "הונגריי" בתוספת ל"אובורבר". אם הכוונה לרד"ק – הריהו הַלְצִי.⁵
5. ביאוריך בעניין השניים⁶ סותמים תעלומה זו עוד יותר. אם יד אנ"ש בה – האומנם נבצר להגיע לחקר? ואם לא יד אנ"ש – אזי מי? ועכשיו סדרת שאלות והערות לגופם של עניינים:
- א. דבריך בהמשך להודאה שהושפעת מע-ם עומדים בסתירה למסקנתך המשותפת עם אבודן באחד הדוארים הקודמים.⁷ אם אלו הן תנודות מתוך היסוסים וחקרי לב – ניהא, כולנו נתונים באותה כף הקלע. אם אין סתירה – גא לבאר.⁸
- ב. הענה ע-ם לעמי על שתי שאלותיו: את מי הציעה הרשות ומה ענה הכימאי. ובאמת, הידוע מה ענה?⁹

1 מ"ש מתייחס למכתב ז"ש שלא אותר.

2 נראה שמדובר בהתכנסות ב-7.7.1946 של האגף האמריקני של הנה"ס, בצירוף באי-כוח המפלגות והארגונים הציונים הגדולים בארה"ב, שוימן ב"ג בניו-יורק, אליה בא מפריס, לדיון במצב שנוצר עם אירועי "השבת השחורה" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 67). בעקבות התכנסות זו פנו אנשי הנה"ס בארה"ב אל הנשיא טרומן והפצירו בו שלא להסתלק מתיבתו להעלאה מיידית לא"י של מאה אלף היהודים העקורים באירופה, שעליה המליצה וא"א (המלצה מס' 2), ושהוראה מקדימה לעמוד עליה כבר ניתנה לנציגי ארה"ב בוועדת המומחים (ברוק-גריידי), שהתכנסה בלונדון לבחינת דוח וא"א. ר' מכתב גולדמן אל ב"ג 20.6.1946, תעודות א', עמ' 443; מכתב אל הנשיא טרומן 8.7.1946, שם עמ' 463-464, וכן היענות הנשיא במכתב אילת אל יוסף לינטון, המזכיר המדיני של הסוה"י בלונדון, 19.7.1946, שם עמ' 476.

3 במכתב ז"ש (לעיל הע' 1) הובהא, כנראה, ידיעה ממקור כלשהו, שהשלטונות הורו לעצור את אליעזר קפלן אם ישבו לא"י והערכה, שבאה מאותו מקור, כי קרוב שחרור המנהיגים העצורים.

4 כוונת "כספיי" האחד, ככל הנראה, לקפלן, גובר הסוה"י והאחר לא"ה סילבר (=כסף), המנהיג הציוני האמריקני. ג'ון קמחי, כתב "רויטרס" והעיתון הלונדוני "אובורבר", שכינאו רד"ק (עפ"י ר' דוד קמחי, בלשן ופרשן המקרא), יליד שווייץ.

6 אוטו פרוינד ובנימין פפנק (ר' מס' 16 הע' 12).

7 אבודן – דוד הורוביץ. מנהל המחלקה הכלכלית של הסוה"י. (שם בנו דן). לא ברור לאיזה מכתב מתכוון מ"ש.

8 העניין לא נתחורר.

9 במברק מ-4.7.1946 אל סנה ביקש ב"ג להודיעו "מה היתה הצעת הנציב העליון לחיים [וייצמן] בדבר [הרכב] ההנהלה. מי הוצא מחוץ להנהלה ולמי ניתן הכשר מהחברים הקיימים. מה היתה תשובת חיים" (ר' שאלתיאל, עמ' 266).

- ג. הנודע ביישוב דבר ביקור הארוך, ועוד לתה, ועוד עם רעייתו – "שבת משפחות גם יחד"? אם כן – מה הרושם?¹⁰
- ד. היש בכלל קשר ישיר ויעיל מכאן לעמי, ז"א גם לאבידובי?
- ה. יש לשאול את אבידובי במברק גלוי אם הוריש לטדי את הקשר עם החייט Khayat. אם לא – עליו להוריש טלגרפית או בדואר. זהו אדם המסוגל להיוודע מה שמו בכליהם ואם מצאו גביע.¹¹
- ו. יש להריץ בדחיפות את מכתב רוזה¹² לכל ולהציע שידפיסו מיד כעלון ויפיצו באָדום [אנגליה]. יִכָּבד כל אחד מהשרים בטופס.
- ז. ליריעתך להבא: העלמתי מב"פ¹³ כל עניין מסירת המודעה לשקספיר על התכונה האישית.¹⁴

המברק בא בעקבות שיחות ח"ו עם הנציב העליון ועם המזכיר הראשי ב-29.6.1946 על פעולות הבריטים נגד היישוב באותו יום (ר' מס' 3 הע' 5). פרטי השיחה, כמתחזור מדברי מ"ש, לא נודעו עד אז וגם ב"ג התמרמר על כך במכתבו מ-8.7.1946: "אני רואה סימן רע למצב הפנימי אם עד היום לא ידוע לתנועה, ואפילו לא להברי הנהגלה, מה היתה השיחה שבין ח"ו ובין הנציב" (אביזוהר/לקראת, עמ' 67). בטיסת הדוח על השיחה, שנרשמה מפי ח"ו, אין איזכור לתגובתו להערת המזכיר הראשי. רושם השיחה ציין שם כי "ד"ר ו. היה נרגש בשבוע מהראיון וקשה היה לצרף מדבריו תמונה ברורה" (ר' אצ"מ 7697/252534). בדוח על השיחה, שהבריך הנציב העליון אל שר המושבות ב-29.6.1946, אין איזכור של רעיון החלופה "המתונה" למנהיגים העצורים (ר' C.O. 371/52534).¹⁰

הארוך – המזכיר הראשי סר ג'ון שו, שהיה גבה קומה. ב-7.7.1946 התארחו הוא ורעייתו בבית חיים וורה וייצמן ברחובות לתה. על ההזמנה והאירוע הודיעה לשכת העיתונות הממשלתית ב-7.7.1946, והעיתונות העברית דיווחה עליו (ר' "דבר" ו"הארץ" 9.7.1946), אך לא היו בה תגובות של הסתייגות מצד הציבור הרחב, אם כי בחוגים המקורבים להנהגה היישובית היו שטענו כי "מסיבת תה זו [...] אינה הולמת כלל את השעה הנוכחית בארץ-ישראל" (ר' מכתב אל דב יוסף מאת רעייתו גולדי 8.7.1946, יוסף/עיד ואם, עמ' 199). מ"ש עצמו מתה על כך בשיחה עם ח"ו (ר' מס' 21) ובמכתבו אל ח"ו מ-10.7.1946 (ר' מס' 23). בשיחתו עם שו סיפר ח"ו כי זימן מפגש של למעלה משלושים מנהיגים וראשי ציבור יהודים ולחץ עליהם לפעול למניעת מעשי אלימות של ה"הגנה" והפלמ"ח נגד הבריטים. באותה שיחה אמר שו, כי הוסמך ע"י הנציב אלן קנינגהם להודיע לח"ו כי הבסיס למו"מ עם הסוה"י יהיה: 1. התחייבות להפסקת הפעולות הלא-חוקיות של ה"הגנה" והפלמ"ח; 2. פירוק הפלמ"ח, 3. העמדת ה"הגנה" תחת פיקוח וביקורת של הממשלה. וייצמן השיב כי על בסיס תנאים כאלה לא יוכלו היהודים לנהל מו"מ (ר' מברק הנציב העליון אל שר המושבות מ-8.7.1946, C.O. 371/52538).¹¹

מ"ש ביקש להעביר לידי ט' קולק, את מערכת קשריו של שילוח עם ג'ורג' פ' טיילור (George F. Taylor). הלה, קולונל בימי מל"ע 2, שימש אז איש הקשר מטעם S.O.E. (Special Operation Executive) – מינהל הפעולות המיוחדות) עם הסוה"י לענייני השיתוף החשאי עם הבריטים בפעולות ריגול, מודיעין וחבלה בארצות אירופה הכבושות. ראובן שילוח יצר עמו יחסי ידידות אישיים שנמשכו גם לאחר המלחמה. מ"ש סבר כי באמצעותו ניתן לברר אלו מסמכים תפסו הבריטים בבניין הסוכנות ואם גילו שם חומר מרשיע בעל ערך מיוחד. מטיבות לתן ברורות – אפשר בשל שהותו הממושכת של שילוח בפרס – הקשר עם טיילור חודש רק במחצית השנייה של ספטמבר 1946. ב-26 בחודש זה כתב שילוח: "היום נפגשנו (תדי ואני) עם החייט ידידנו. הקשר אתו חודש לפני שבוע לערך ונשדל לטפחו ולקיימו בצורה מסודרת" (ר' מכתב אל ב"ג, מכון לבון, תיקי סנה 75). מכתב שילוח מובא גם בתעודות א', עמ' 632-633 (בטעות נדפס שם תאריכו 29 בספטמבר).¹²

12 ר' מס' 19 הע' 15.

13 ב"פ – דב יוסף, עפ"י בן פורת יוסף (בראשית מ"ט 22).

14 הוראת מ"ש למסור לזרוע המודיעין הבריטי (שקספיר) על תוכניות אירגוני "הפורשים" להתנקש בראשי השלטון הבריטי (ר' מס' 16 סעיף 10). לא ברור מדוע ראה מ"ש צורך להעלים את הדבר מרב יוסף.

- ת. נימוקי אנשי ע-ם ל"המשך", צבאיים גרידא.¹⁵ אצל אומות העולם הגנרלים רק מבצעים את המלחמה אך אינם מנהלים אותה. זאת ראשית. שנית, המלחמה מתנהלת בטכסיסים צבאיים, אך פרט למלחמות-תנופה מסוג מסוים, לא מתוך נימוקים צבאיים.
- ט. כתבתי לע-ם ישר כבקשתך.¹⁶
- י. אין מחוורת לי הדגשת העוור, ¹⁷ שהנקודה שבן-גילי מעוניין בה אינה הקשר בין הבית והגן אלא בין הגן לבין הדחלילים.¹⁸ כלום פירושו שהקשר הראשון מקובל כמוכח, או שלא זוהי הנקודה העיקרית לדידים?
- יא. לדעתך, או לפי השערותיך, מה הדברים שהם מנסים לפענח?
- יב. איני יודע מה נוכל להכין כשובר בצדו של הסה"ל על קשרינו הנפסדים.¹⁹
- יג. לבי לכם ולכולנו לקראת מסיבת העיתונאים של מחר.²⁰ מי יודע מה יענה לשאלות. אני מניח כי הפתיחה תהיה גילויי הדעת שלנו, שאם לא כן אני מסרב להבין מדוע לא הופיע היום. מדוע נאמר ברדיו כי ד"ר ו. [ייצמן] "הוזמן" למסיבת עיתונאים? ע"י מי הוזמן?
- יד. מה בעצם הביא איש "המשפחה" מהבירה ולשם מה בא?²¹
- טו. התיק, התיק, התיק! יחזקאל!²²
- טז. אבקש תרשומת קצרה על ההתאחויות הקרובות:²³ שמות המקומות, תנוחתם [מיקומם], הגופים המתאחים, התאריכים.

¹⁵ מ"ש מתייחס, כנראה, לנימוקים שהובאו במכתב אליו (שלא אותה) שהעלו תומכי סנה - אפשר מקרב מפקדים ב"הגנה" - בעד המשכת המאבק המזוין נגד הבריטים.

¹⁶ מס' 17.

¹⁷ לא ברור מי האיש. אפשר שמדובר בריצ'רד קטלינג, ראש המחלקה היהודית ועוזרו של א"פ גיילס בבולשת הבריטית בא"י.

¹⁸ מדובר, כנראה, בהערכה כי שאיפת הבולשת הבריטית לאו-דווקא להוכיח את הקשר שבין הסוה"י (הבית) לבין אירגון "ההגנה" (הגן) אלא בין "ההגנה" לבין אירגוני "הפורשים" (הדחלילים). ר' מס' 27 הע' 7.

¹⁹ מ"ש נטרד בשל "הספר הלבן" (להלן: סה"ל 1946), שלפי הודעת ממשלת בריטניה עומד להתפרסם ויכול מסמכים שנתפסו בעת החיפושים בבניין הסוה"י בי-ם המעידים על הקשר בין הסוה"י ובין תמ"ע ועל אחריותה לפעולותיה האלימות (ר' העיתונות העברית 1946.3.7-2). מסמך זה פורסם בלונדון ב-1946.7.24: Palestine, Statement of Information Relating to Acts of Violence. Cmd. 6873 (ר' מס' 48 סעיף 1; העיתונות העברית 1946.7.25) ר' נספח בעמ' 534.

²⁰ ב-1946.9.7 נערכה בירושלים מסיבת עיתונאים עם ח"ו. על דבריו בה ועל תשובותיו לשאלות שהוצגו לו ר' העיתונות העברית 1946.7.10. קודם למסיבת העיתונאים פורסם גילוי דעת של נשיא הסוה"י בצורת נאום שנשא בישיבת הוהפ"צ המצומצם שהתכנס שם אותו יום. גילוי הדעת, שבעיקרו נוסח ע"י מ"ש בלטרון (ר' מס' 8), פורסם בעיתונות העברית ב-1946.7.10.

²¹ הכוונה לה"ר סאקר, שהגיע לארץ ב-1946.5.7. העיתונות דיווחה כי עם בואו יצא לרחובות לשיחה עם ח"ו (ר' "דבר" 1946.7.7). "המשפחה": שני הגיסים ישראל וזו וסיימון מרקס והרי סאקר, ידידי הקרובים של ח"ו בלונדון, שסייעו לו רבות בפעילותו הציונית. זיו ומרקס היו מבעלי רשת "מרקס אנד ספנסר", וסאקר צורף אח"כ להנהלתה.

²² הפנייה היא אל יחזקאל סהר, שעמד לעבוד בממ"ד של הסוכנות. נראה שמ"ש מבקש שוב לדעת מה עלה בגורלו של תיק טדי-גדעון (ר' מס' 19 הע' 13).

²³ נראה שהכוונה לתוכנית להתיישבות של ארגוני חיילים משוחררים. במסגרת זו הוקמו המושבים כפר קיש (בגליל התחתון, 1946.7.18), משמרת (בגוש תל-מונד, 1946.7.21), בצרה (בשרון, 1946.1.8), רגבה (בגליל המערבי, 1946.8.15), ארגון "ווג'ווד" (במשמר הירדן), ארגון "יעל" (במנחמיה). (ר' גבתי, עמ' 332).

י"ו. ב"פ מבקש להזהיר ברפיה, שלא יילכדו בפח הגלויות שמותר להם לשלוח יום ולא יסגירו עצמם ע"י חופש דיבור.²⁴

ב"ק

24 עיני "השבת השחורה" נדרשו ע"י ה"הגנה" שלא להודות בפני החוקרים הבריטים לבל תחשוף ההודות את פעילי האירגון ואת אנשי הפלמ"ח שנעצרו, שאותם ביקשו הבריטים לאתר עפ"י רשימות שנפלו לידיהם. גלויות דואר שהבריטים הנירו לעצירים ברפיה לשלוח לבני משפחותיהם או לחבריהם היו עלולות לחשוף זהות שולחיהן. את פרשת ההודות במחנות המעצר אחרי "השבת השחורה" סיכם יגאל אלון: "המוני העצורים עמדו בסירובם ולא הודו. וזאת משני טעמים, שהראשון בהם עקרוני, והשני מעשי. העקרוני היה, כי מחובתו של כל יהודי להימנע מלזהות עצמו, שכן הודות פירושה סיוע לגילוי המבוקשים. אשר לטעם המעשי, הבולשת ביקשה לערוך "זיהוי מבוקר", לאמור: על המוכתרים של הקיבוצים ניטל לזהות את אנשיהם בשמותיהם, והבולשת תשווה את אלה לשמות שמסרו העצורים. האנשים אשר שמותיהם יהיו זהים לשמות שמסר מוכתר יישובם, יוכרו כאנשי המקום וישוחררו, ואתם שהמוכתר לא יוכל לזהותם בשמם, או ששמותיהם יימצאו בלתי-זהים, אות הוא כי חברי הפלמ"ח הם ודינם מעצר ממושך. מאחר שבין העצורים נמצאו למעלה מ-200 פלמחאים, אשר רובם המירו את שמותיהם בשמות בדויים ואת תעודות הזהות המקוריות שלהם במזויפות, נבצר מן המוכתרים לזהותם בשמותיהם החדשים, וכן ספק גם אם הכירו את כולם בשמותיהם המקוריים. אי-ההודות הפכה איפוא להפגנה נגד הפעולה הבריטית הבלתי-חוקית ולשיטה למניעת מיון העצירים. מאחר שהשלטונות הסכימו לשחרר עצירים בגילאים שלמטה מ-16, שנקלעו למעצר, הצליחו חלק ניכר מעצורי הפלמ"ח מחברי ההכשרות הצעירות, להשתחרר מן המעצר בהעמידם פני נערים. שבועות רבים נמשך המעצר ולבסוף הגיעו הצדדים לידי פשרה: העצירים יהיו בלא שהמוכתרים ישתפו פעולה בביקורת השמות. בדרך זו נשתחררו שאר עצורי הפלמ"ח שהתכנו בשמות בדויים, פרט לכמה מהם, שנעצרו בעיר לפי שמותיהם האמיתיים ומעניהם האישיים. פשרה זו, שהיה בה מבחינה עקרונית טעם לפגם, היה לה צידוק מעשי מבחינה משקית-כלכלית" (ר' מס' 38 סעיף 16; ספר הפלמ"ח א', עמ' 571; סת"ה ג-2, עמ' 895).

ליוסיופון שלום,

אילון 9.7.1946

מהביקור של היום¹ לא העלינו הרבה. העירוני שהרשות עשתה הון רב ממסיבת התה² וההערה לא נעמה. על השיחה [עם שו] כשלעצמה הוגד לנו שסבבה סביב הנקודה ולא היה בה ממש.³ הבינונו שעד כמה שהדבר מתבסס על מה שידוע למבקרנו, אין הסיכוי לדרור קרוב אלא סברה בעלמא, ללא כל יסוד ממשי. מצדי ניסיתי "להרכיב" את הרעיון, שיהיה רע ומר אם כל מה שיבוא כתוצאה מפרשת האימים יהיה דבר שחרורנו ובוה יאשירו את ישראל; כי יש לעשות את השערוריה הגדולה למנוף לשם שינוי [מדיני] מכריע. הוא שאלני אם עליו לראות את ה"מ"⁴ בטרם יצא. אמרתי שישלח מכתב. עצה זו לא נעמה והוא טען שלו גם משום נימוס בלבד עליו לבקר,⁵ ועכ"פ מוטב שינהג לפי שיקול דעתו וייתן אח"כ את הדין.

הנאום [של ח'ן] טוב בכמה חלקים וחלש במספר מקומות. אנו מצפים לראות את גילוי הדעת בנוסחו הסופי.⁶ מוטב שתשלחו דבריכם במכונה ולא בכתב⁷ ומוטב שלא תשתמשו בגוף ראשון. היו שלום. לא איכפת לי להאריך שבת אילו ידעתי שזה מנוצל כדבעי.⁸

ב"ק

- 1 ביקור ח'ן בלטרון (ר' "הארץ" 10.7.1946).
- 2 לשכת המודיעין הממשלתית פירסמה בהודעה הרשמית על הזמנת המוכיר הראשי ג'ון שו לתה בבית ח'ן ברחובות.
- 3 ר' מס' 20 הע' 9.
- 4 הוד מעלתו - תואר כבוד שנהגו להצמיד לנציב העליון.
- 5 ח'ן ביקר אצל הנציב העליון ב-14.7.1946, לפני צאתו ללונדון, ונועד עמו לשיחה. ר' דוח הנציב העליון במברקו לשר המושבות מ-14.7.1946 (Cunningham Papers, Middle East Centre, St Antony's College, Oxford).
- 6 עפ"י דוח זה נראה כי לא ח'ן ביקש להיוועד עם הנציב, אלא הנציב הוא שהזמין אותו. בשיחה העלה הנציב את עניין "אי-השיתוף" מצד היישוב עם הממשלה, והבהיר כי אינו מוכן לעיסקאות כלשהן ולא יושפע מאיומים, אשר יגרמו יותר נזק ליישוב מתועלת. ח'ן השיב כי נוצר מצב בלתי-אפשרי וכי יהודים עלולים להתחיל במרד שיעלה בחיי אלפים. הוא עצמו, אמר, עושה ככל יכולתו כדי להאבק נגד מגמת "אי-השיתוף" וכי עלה בידו להפסיק את פעולות ה"הגנה" נגד הממשלה. הוא הוסיף כי בדעתו לעצב מחדש את המדיניות הציונית בכיוון מתינות. לתביעת ח'ן כי ישוחררו המנהיגים העצורים השיב הנציב, כי לפי שעה לא אירע דבר שיצדיק זאת. דוח הנציב נשלח גם אל ח'ן וזה ביקש להכניס בו כמה תיקונים ושינויים (ר' מכתב ח'ן אל לורד אוקספורד (מעוזרי הנציב העליון) 16.7.1946, וייצמן/איגרות 22, עמ' 167-168; הנוסח המתוקן בידי ח'ן - בגנוך וייצמן, רחובות).
- 6 נאום ח'ן בישיבת הוהפ"צ המצומצם ב-9.7.1946 וגילוי הדעת מטעם הנה"ס הובאו ב"הארץ" וב"דבר" 10.7.1946. לנוסח שהציע מ"ש ר' מס' 8.
- 7 נראה כי בעקבות מכתב זה של מ"ש החלו עובדי הממ"ד לשלוח אליו ללטרון חומר מודפס במכונת כתיבה וזו אולי הסיבה, שרק מ-10.7.1946 ואילך נשמרו באצ"מ העתקי מכתבים שנשלחו אליו.
- 8 כלומר, שהמעצר הממושך של המנהיגים מנוצל היטב ע"י התנועה הציונית במאבקה המדיני.

לדתן ברכותי, א-ן [איילון] 9.7.1946

1. עניין שכזה: האורח מהבירה¹ מסר לי היום מפי בן מקצועו יעקב שלמה משקמונה,² שיש אתו עצה ותחבולה להתיר חבושים עולי ימים, וכבר הצליח לגבי כמה עשרות, אלא פעולה זו נעשתה רק בצפון³ ויש לעשות דוגמתה גם אצלכם [בממ"ד] ולשם כך יש להקים ועדת יודעי דין. לפיכך הננו מציעים להזמין את החרד לדבר אלוהים,⁴ את בעל האורה⁵ (שאל את רעייתי ותגידך), את חבר רעייתי לכיתה (לא השותף של חברי אלא שותף החרד)⁶ ואת אָשֶׁר⁷ להוות ועדה ולטכס עצה יחד עם השקמוני. אם אחד מהם אינו פנוי אפשר לצרף את איש הגורל.⁸ בפרשה זו יש להביא בחשבון: (א) מבחון נמסר לאנ"ש לפרש בכינויים, פרט לגידיים שעליהם להקיע על כנפי הדמיון.⁹ והנה עצה זו אינה מחושבת, כי רבים מהגידיים רכים בתכלית, ומלבד מה שלא יעמדו בפני שתי וערב סמיך, הרי מה יענו לשאלות על מוצאם, יולדיהם, מעשיהם או תלמודם בעבר וכו'; (ב) רוב המכונסים נקבע קלסתרם לזיכרון ואין זו אלא שאלת זמן להשוות עם השמור לפי כרטיסי המיהות¹⁰ ולקבוע אישיותו של כל אחד.

- 1 עו"ד הרי סאקר, ממנהיגי הציונות באנגליה, שבא מלונדון, ביקר בלטרון ב-9.7.1946 יחד עם ח"ו (ר' מס' 12 הע' 3; 20 הע' 21).
- 2 עו"ד יעקב סלומון מחיפה.
- 3 הכוונה, כנראה, להצלחתו של עו"ד סלומון לקבל הסכמתו של מפקד הצבא הבריטי בצפון הארץ, לשחרר ממחנה המעצר בעתלית מבוגרים שגילם מעל 45 וצעירים מתחת לגיל 17. רוב המבוגרים אכן הורשו לצאת, אך הקושי היה בקביעת גיל הצעירים, וביניהם אנשי פלמ"ח רבים שחשוב היה להבריחם אל מחוץ למחנה המעצר. לגבי הצעירים הוסכם עם סלומון כי ישוחררו ממעצר אלה שיוהו כבני 17 ומטה במסדר שיערך ע"י מפקד המחנה, בהשתתפות עו"ד סלומון. עצורים מעל גיל זה, שיכלו להיראות ולהציג עצמם מתחתיו (ע"י גילוח הזקן, לבוש וכד'), התייצבו, בהדרכתו של סלומון, במסדר והצליחו לצאת את המחנה. רבים מהם היו אנשי פלמ"ח (ר' סלומון, עמ' 79-80).
- 4 החרד לדבר אלהים - עו"ד מרדכי עליאש. שומר מצוות, מעורכי-הדין היהודים הבולטים בא"י המנדטורית.
- 5 בעל האורה - עו"ד דוד גויטיין. רעייתו: אורה.
- 6 עו"ד יצחק אולשן (אולשנסקי). בן מחזור צפורה שרת בגימנסיה הרצליה, שותף למשרד עו"ד עליאש - ולא עו"ד צבי שוורץ, אף הוא בוגר אותו מחזור, שהיה שותף במשרד דב יוסף.
- 7 עו"ד אשר לויצקי. מן הנודעים בעורכי הדין בא"י. הירבה להופיע במשפטים פוליטיים ופעמים רבות שימש סניגור לאסירי ה"הגנה".
- 8 עו"ד אברהם גורלי.
- 9 הבריטים היתנו את שחרור עציירי "השבת השחורה" בהודות מלאה: במסירת שמות וכתובות, טביעת אצבעות ותצלומים. בתחילה הורה אירגון ה"הגנה" לחבריו ולאנשי הפלמ"ח ("גידיים"), שנעצרו, לא להודות ולא לאפשר את זיהויים (ר' סלומון, עמ' 78, 90), אולם לאחר שהבריטים החלו להפעיל נגד הסרבנים אמצעי לחץ פיסיים, הוגמשה ההוראה (ר' דקל [דוד קורונל-קורן], יומן לטרון, "משמרת" 16.10.1946; 6.11.1946) והותר להם "להודות" בשמות וכתובות בדויים (על סוגיית ההודות במחנות המעצר ר' מס' 20 הע' 24).
- 10 תעודות הוות.

2. לעניין הבחורות.¹¹ הבוקר בא הממונה עלינו והסביר שהוא ועמיתו הצבאי [הממונה על לטרון ב'] היו מוכנים לאפשר ביקורי על דעת עצמם, אלא שבינתיים הופיע שם גבוה אחד, כנראה זה שכתבתי אליו על ההעברה,¹² ואסר את הביקור. לעומת זה [הממונה] הבטיח את הרחקת חיה"ס [חיל הספר]¹³ ורשות למוכתרים לבקר. יש לזרז מוכתרי המשקים שבנותיהם כלואות לדרוש רשות ביקור ולהודיענו התוצאות. יש לדאוג במיוחד לאותו מחנה בודד¹⁴ לגבי מזונות ועיתונים.
3. שגר נא מברק לנתנאל [טדי קולק] וז"ל [וזה לשונו]: Please transmit Michael¹⁵ my warmest greetings, Achiad¹⁶. אם מוטב בעיניך לצפנת תוכל לפרש בשם "רגל" ובשמי.¹⁷
4. עייפתי קצת הערב ולא אאריך.

*

10.7.46

האם לא הגיעה השעה להתקיף בחריפות (ע"י עיתונאי חוץ): הבניין הוחזר.¹⁸ מה נמצא בו אין מודיעים, משמע התפארויות שוא:¹⁹ מה השיגו? כלים במקום אחד. שקר שמצאו במקום אחד רק מפני שחיפשו במקום אחד. כי מה עשו ביתר 25 המקומות?²⁰ למה היכו, למה אסרו אנשים, למה גנבו חפצים מכל הבא ליד? ואשר למנהיגים, הלא הכוונה היתה לחולל מהפכה ציבורית;²¹ ההשיגו זאת? בחוגי הממשלה נשמעו שמות מפורשים של מועמדים – מצדם – לשלטון. אנשים אלה כבודם במקומם, אך הזכרתם כמועמדים להנהגה במקום העצורים מוכיחה תהום הבערות לגבי חיי הציבור היהודי. וכו', וכו',²² בקש נא מדוליק [הורוביץ] ספר אנגלי בתורת הכלכלה למתחילים. כאן משתולל הצימאון לתורה. אם תתקיים ישיבת פריז,²³ יש לחשוב על משלוח איש שיביא אתו את תחושת מציאותנו.

-
- 11 ר' מס' 19.
- 12 בריגדיר רו'. שם הע' 8.
- 13 שם, הע' 7, 8.
- 14 אגף הנשים בלטרון ב'. בעיתונות דווח שב-12.7.1946 הורשה משלחת רפואית מטעם היישוב לבקר אצל הנשים העצורות בלטרון (ר' "הצופה" 14.7.1946). כן נמסר, שלאחר שביתת הרעב של העצורות בלטרון ב', שנמשכה ארבעה ימים (10.7.1946-7), השתנה יחס השלטונות לטובה (שם, 15.7.1946).
- 15 מייקל פוט, חבר פרלמנט בריטי מסיעת "הלייבור". ב-1.7.1946, בדיון שקיים הפרלמנט באירועים בא"י, הכריז: "אילו הייתי יהודי הייתי מצטרף ל"הגנה" (ר' נאומו ב"דבר" 12.7.1946).
- 16 אחיעד – מ"ש (אחי עדה גולומב).
- 17 כלומר, להבריך בצופן את שם משפחתו של הנמען (רגל=Foot) ואת שם השולח. ר' במס' 29 מברק ששיגר ז"ש בשם מ"ש, כנראה לאחר שקיבל ממנו נוסח מורחב יותר.
- 18 בניין הסוה"י בירושלים שנתפס ע"י הבריטים ב"שבת השחורה" ופונה ב-10.7.1946, לאחר שערכו בו חיפושים והחרימו מסמכים שונים.
- 19 מ"ש לא ידע אז כי "כפי שהתברר לאחר מכן, גם במשרדי הסוכנות נתגלו מסמכים בעלי ערך מדיני" (ר' ספר הפלמ"ח א', עמ' 571).
- 20 הבריטים גילו נשק בייגור בלבד, באקראי. על החיפושים ביישובים אחרים (ר' סת"ה ג-2, עמ' 892).
- 21 כלומר, להקים הנהגה חדשה "מתונה".
- 22 ר' מס' 3 הע' 5.
- 23 ישיבת הנהלה המורחבת של הסוה"י, שזומנה ל-2.8.1946 בפרס לדיון במצב הציונות והיישוב לאחר "השבת השחורה" ולהחלטות על הקו המדיני ודרכי פעולה (ר' מס' 25 הע' 3).

ציף¹ יקירי, ל. 10.7.1946
 היסטורי רבות לפני כתיבי, אך החלטתי כי אחטא כלפי עצמי וכלפיך אם לא אכתוב. האל יודע עד כמה אני ממאן להוסיף על קשייך הנוראים, אך חומרת העניינים המוטלים על כף המאזניים מחייבת אותי להביע דעתי.

איני סבור שאתה צריך לערוך אותו ביקור בטרם עוזבך.² אני חושב, שבמקום זאת עליך לכתוב מכתב. שיקולי נימוסין אינם חלים כלל במשבר כזה הנוכחי, והם פועלים אך ורק לשלילה. כיצד נוכל להיות מנומסים כלפי מי שנהגו בנו בגסות כפי שנהגו? הצהרת סולידריות עם הכלואים, ובאותו זמן עצמו מתן כבוד בפומבי לכולאים, עלולים רק לחולל מבוכה ודיכאון בפנים ולעודד תככים בחוץ. ביום א' קיבלת אורחים כאות של נימוס,³ אך מיד אחר-כך מיהרו לעשות מזה הון פוליטי. הביקור הפרטי נשא משמעות של צעד מדיני. לשכת המודיעין של ממשלת המנדט פירסמה את הדבר בהודעה רשמית.⁴ כל סוכנויות הידיעות התנפלו עליה כמוצאי שלל רב והתוצאה של פירסום זה היתה אחת ויחידה בבירור: תעודת יושר לאדמיניסטרציה הארץ-ישראלית. מדוע עלינו לתת להם עוד קלפים כאלה?

איני סבור ששחרורנו יבוא כתוצאה ממשא ומתן. או שלחץ האירועים יקבע זאת או לא. ברור שהם מהרהרים עכשיו בדבר גם כאן וגם בקצה השני [לונדון]. במקדם או במאוחר הם יצטרכו להתחיל. מוטב לנו להתרחק מן הדבר ולשמר את כבודנו וכושר הלחימה שלנו בשביל העניין הגדול יותר. אם תכתוב [לנציב העליון], בוודאי תדגיש את אי-אפשרות קיומו של המצב שנוצר על ידם, המבוי הסתום שאליו דחקו את עצמם על ידי שיתוק ההנהלה [של הסוה"י] ולמרות זאת גיבוש הקהילה מאחוריה, מבלי סיכוי קל שבקלים לשינוי כלשהו בהנהגה;⁵ תוכל גם להתייחס לברבריות - אין צורך לומר, שאתה עצמך תבחר את ניסוחך - שבמעצר חלק כה גדול מתפארת אנשינו ביישובים, הכלואים מאחורי גדרות תיל, באופן שרירותי וללא הבחנה, ובהרס והחורבן, ברוח ובחומר, הנגרמים על-ידי כך. אולם מדוע עלי להידרש לפרטים, הן אתה עצמך לבך מלא.

אם לחזור לעניין הביקור [אצל הנציב העליון], האם לא תסכים כי הדבר יעורר רושם מביך למדי אם ימים אחדים לאחר שהכל קראו כי אמרת שלא ייתכן משא-ומתן כלשהו כל עוד חברי ההנהלה עצורים,⁶ תתפרסמנה החדשות שאתה ערכת ביקור פרידה? אך אני כבר אמרתי ד"י ולך ההחלטה.

1 כך נהגו העובדים במחיצתו לכנות את ח"ו.

2 ביקור פרידה מהנציב אלן קנינגהם טרם צאת ח"ו מא"י ב-17.7.1946 (ר' מס' 21 הע' 5).

3 ביקור המזכיר הראשי ג'ון שו ורעייתו בבית וייצמן ברחובות (ר' מס' 20 הע' 10).

4 שם.

5 מתייחס לדברי שו בשיחתו עם ח"ו ב-29.6.1946 על הצורך במינוי הנהגה ציונית ויישובית חלופית "מתונה"

(ר' מס' 20 הע' 9).

תפילותי הנאמנות לבריאותך הטובה ולעוז רוחך במבחן הקרב בלונדון.⁷
אהבה רבה לך. שלך תמיד,

מ.

ג.ב. הסיכום הכללי של הרשמים שנותרו מקריאת הנאום, גילוי הדעת והתשובות במסיבת העיתונאים הוא של עוצמה וכבוד.⁸ זו היתה פתיחה כבירה:

L. 10-7-46

My dear Chief,

I have hesitated much before writing but decided that I would fail in my duty to myself & to you if I didn't write. God knows how loath I am to add to your terrible difficulties but the gravity of the issues at stake impels me to speak my mind. I do not think you should make that call before leaving. I think you should write a letter instead. Considerations of courtesy do not apply at all in a crisis like the present one, unless they do only negatively. How can we be courteous to those who have man-handled us the way they did? To proclaim solidarity with those in captivity and at the very same time to pay public respects to the captors can only create confusion & depression within, and encourage intrigue outside. The other day you received visitors as a matter of courtesy. But they proceeded straight away to make political capital out of it. The private call was invested with the significance of a political act. The P.I.O. made an it a subject of an official release. All the agencies seized on it & the effect of this publicity was unmistakable: a clean bill of health for the P/Adm! Why should we give them further such cards? I don't think one release will come about as the result of negotiations. Either the pressure of events will tell, or it will not. It is obvious that they are now capitulating, both here & at the other end. Sooner or later they will have to make up their minds. It is much better for us to hold

כתב יד משה שרת

6 במסיבת העיתונאים שקיים ב-9.7.1946. (ר' העיתונות העברית 10.7.1946).

7 המערכה הדיפלומטית מול ממשלת בריטניה.

8 ר' מס' 21 הע' 6.

ליוסיופון ולדתן,

10.7.1946

1. אני מקווה שלא יהיו סיבוכים עם איש המשפחה [הרי סאקר] ושהוא לא ינסה לאחוז ברסן. שיחתי אתו היתה חטופה. בה הוא לא גילה כל כוונה כזאת ורק שאל כיצד עליו לנהוג לגבי פגישות עם אנשי שלטון. אמרתי לו: שום יוזמה מצדך. אם יפנה מישוהו אליך, אזי כפרט וכאורח מאנגליה אינך יכול לסרב, אך יהא נא ברור שאתה נפגש כפרט. אסור לך לחייבנו ובשום פנים אינך נציג. אפשר הדברים לא נעמו לו, אך הוא הביע הסכמתו.
2. ב"פ הציע, ואני חטפתי ההצעה בהתלהבות, שתציעו לזהבה [ג"מ] לעבור לי-ם או לבקר תדירות ע"מ לעמוד לימין המח' [לקה המדינית].¹ זו תהיה תגבורת רבת ערך ומשקל כנגד ה.ס. [הרי סאקר] אם יהא בזה צורך. אקווה שתצליחו לסדר זאת.
3. יש לסדר ביקור לאַביס² אצל הכימאי.
4. אגב, פה יש מחסטים בפירוש המילות: בפתק של אבודן³ נאמר כי תוכן שיחתי יצחק אייזיק [הרצוג] עם הרחמן⁴ היה "הַטְפָּה חסודה" ותו לא. ברור לי ולכל בר בי רב, שההטפה היתה מצד יצחק אייזיק, אך מישוהו היה רוצה שזה יחול על הרחמן. נא להודיעני.
5. מי האחד שהצביע נגד גילוי הדעת?⁵ סירקיס?⁶ מדוע בכלל הצביעו? הן זה גילוי דעת של ההנהלה!

די! שלום!

ב"ק

- 1 ג"מ נתמנתה למעשה ע"י מ"ש כממלאת מקומו בתקופת מעצרו (ר' מס' 26 סעיף 5; מס' 31 סעיף 4). "לא איתרתי אפילו תעודה אחת המבהירה מתי, היכן ובאיזו מסגרת הוחלט על המינוי. התקופה שבין סוף יוני עד ה-29 בדצמבר [1946] היא היחידה שלא נרשמו בה פרוטוקולים של ישיבות חברי ההנהלה בירושלים, שכן בהעדרם של בן-גוריון, שרתוק, סנה ודב יוסף לשום פגישה לא יכולה היתה להיות סמכות של הנהלה" (אביזוהר/מעסקנות, עמ' 186 הע' 116).
- 2 אביס שולמן, עסקנית "הדסה" בניו-יורק וידידת משפחת שרת. ביקרה אז בא"י.
- 3 מכתב דוד הורוביץ לא אותר.
- 4 רחמן - קלמנט, כלומר קלמנט אטלי ראש ממשלת בריטניה. יצחק אייזיק הלוי הרצוג, הרב הראשי האשכנזי לא"י, סירר אותו זמן באירופה. בעת ביקורו בלונדון נפגש ב-5.7.1946 לשיחה בת שעה עם אטלי, שנכח בה גם שר המושבות ג'ורג' הול. בצאתו מן השיחה אמר הרב הרצוג שאין בידו למסור הודעה לציבור, אבל הרושם שלו הוא כי המצב, אעפ"י שהוא קריטי, עדיין איננו מעבר לאפשרות תיקון וכי בלבד עדיין מקננת תקווה. העיתונות דיווחה כי בשיחה נידונו המצב שהתהווה בא"י ועניינים הקשורים בסוה"י ובשחרור המנהיגים העצורים. ר' "הצופה" 7.7.1946, שם צוין כי "חוגי הממשלה קובעים שהרב הראשי עשה רושם עמוק על ראש הממשלה שהקשיב בתשומת לב רבה לדבריו וההצעות שהובאו בפניו תוך כדי שיחה". ב"ג הסתייג מן הפגישה. לרעייתו כתב ב-8.7.1946: "הריצה של הרב הרצוג לאטלי יש בה להדאיג ועדיין איני יודע אם עשה זאת על דעת עצמו או בידיעת לוקר וברודצקי" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 67-68).
- 5 גילוי הדעת של הנה"ס, שהובא לאישור הוהפ"צ המצומצם בכינוסו ב-9.7.1946 (ר' מס' 9 הע' 13).
- 6 דניאל סירקיס, מפעילי "המזרחי", חבר הוהפ"צ המצומצם. נמנה עם האגף הציוני ה"אקטיביסטי", שתבע המשכת המאבק המזוין נגד הבריטים ללא רתיעה.

10.7.1946

1. הרושם הכללי הוא שמפרשת הנאום, גילוי הדעת ומסיבת העיתונאים² יצאנו, בדרך כלל, בשלום ובכבוד. מסתבר שגילוי הדעת לא זכה לפירסום בעיתונות חוץ, אשר ראתה בנאום את ה"מסמר".
2. הידיעה ב"נ"י טיימס" על הישיבה בפריס³ באה כאפתעה לא בלתי מובנת. הידוע לכם משהו? הודיעונו מיד. אנו מניחים שהכוונה לפגישת חברים מאמ' [ריקה] ומלוג' [דון]. היבוא חיים [וייצמן]? קשה להניח שיסכים לבוא א) לפריס, ב) לישיבה שב"ג זימנה. הרי פתח למשבר חדש? כן קשה להניח שאחד מכם יוכל לנסוע.
3. העניין נדון כבר אצלנו⁴ בישיבה הערב. שלושת חברי מבקשים להודיע דרישתם, שלא תיפולנה הכרעות בשאלות עקרוניות מבלי שיימלכו בדעתם. הח"מ הודיע שאינו עומד על כך. אבקשך להעביר דעות השלושה והאחד לב"ג.
4. אנו מודאגים ע"י התהוות מעין מוסד חדש, משולש,⁵ וטשטוש סמכותה ואחריותה של ההנהלה. אנו מבינים את המניעים שדחפו בכיוון זה ורואים תועלת בהתייעצויות גם להבא, אם כי מבחינה קונסט' [יטוציונית] הייתי מבחין בין הנהלת הועה"ל, שהוא מוסד בעל סמכות מסוימת, ובין נשיאות הוה"פ [הציוני המצומצם], שאין לה כל סמכות מדינית. אבל אנו עומדים על שמירת סמכות ההנהלה ומרותה והבאת עניינים להכרעה ולקביעת עמדתה, כהנהלה. ז"א שיתופנו ושיתוף מ"ס [משה סנה] בדיון ובהכרעה על כל עניין עקרוני, במידה שהדבר אך ניתן, ולמעשה ניתנת בנידון זה אפשרות רחבה. עמדת ההנהלה מובאת לידיעת אחרים או להתייעצות אתם, אם יש צורך בדבר. אפשר להביאה גם ישר לאישור הוה"פ [הציוני], שוב, אם יש צורך בדבר.⁶

1 הנמען לא צויין, אך נראה שהמכתב יועד לשני חברי הנה"ס, דובקין ושמורק, שחלק ניכר מן האחריות להמשך הפעלת ההנהלה, שרוב חבריה נעצרו או שהו בחו"ל, נפל עתה על כתפיהם. ההנחה שהם הנמענים נסמכת על הנאמר בסעיף 2: "קשה להניח שאחד מכם יוכל לנסוע".

2 נאום ח"ו בהוה"פ"צ המצומצם, גילוי הדעת של הנה"ס ומסיבת העיתונאים של ח"ו ב-9.7.1946.

3 ב-10.7.1946 דיווחה סוכנות "רויטר", כי ב"ניו-יורק טיימס" מאותו יום פורסמה ידיעה כי "האקזקוטיבה של הסוכנות היהודית תערוך בשבוע הבא ישיבה מיוחדת לשעת חירום שתתקיים בפריס. בישיבה זו ייקבע הקו המדיני של הסוכנות ובה יחליטו על דרכי הפעולה. ההזמנות לישיבה זו נשלחו ע"י מר דוד בן-גוריון, יו"ר הנה"ס השוהה עתה בארה"ב. ארבעה חברים אמריקנים ישתתפו בישיבה: דר' סטיפן וייז, נשיא ההסתדרות הציונית באמריקה, דר' אבא הלל סילבר, דר' נחום גולדמן ומר לואיס ליפסקי" (ר' "משמר" 11.7.46).

4 ארבעה חברי הנה"ס הכלואים בלטרון. גם דוד רמז יו"ר הוה"ל, השתתף בהתייעצות (סעיף 5 להלן).
5 מסגרת שנתקבעה בפועל לדיון והחלטות בעניינים שוטפים, מורכבת מחברי הנה"ס ונציגי הוה"ל ונשיאות הוה"פ"צ המצומצם.

6 ר' מס' 26 סעיף 4.

5. חוזר לסעיף 3: דר' [דוד רמז] ביקש להודיע דעתו שנציג הועה"ל צריך להשתתף בישיבה [בפריס].
6. אבקשכם לדרוש באופן הנמרץ ביותר מהעיתונים שיחדלו להלעיט קוראיהם בבשורות שווא על שחרורנו.⁷
7. כתבתי לח"ו דעתי שאֵל ילך "להיפרד".⁸
8. מה בדבר אסיפות?⁹ או שיש לכם אסטרטגיה אחרת?

ב"ק

7 באותם ימים התפרסמו מדי פעם ידיעות מפי אישי ציבור ועיתונאים זרים, כי קרוב שחרורם של המנהיגים הכלואים בלטרון (למשל ההודעה מפי הרב הרצוג ב-5.7.1946 בלונדון, שהוא מצפה לשחרורם של חברי הנה"ס בקרוב. ר' "משמר" 8.7.1946). מ"ש שלל הפצת ידיעות כאלה, שהתבדו עד מהרה, לא רק על שום היותן כוזבות ונוטעות תקוות שווא בלב הציבור, אלא בעיקר משום שהן עלולות ליצור רושם כאילו שחרור המנהיגים הוא הנושא העומד במרכזו העימות עם השלטון הבריטי בעוד שהמאבק האמיתי, הנטוש נגד מדיניותו האנטי-ציונית ולמען עתידה של א"י ומעמד העם היהודי בה, עלול להידחק בדעת הקהל לשוליים.

8 מס' 23.

9 מ"ש קרא לקיום אסיפות עם גדולות לשם הפגנת הזדהות עם המנהיגות הציונית ונגד נסיונות השלטון הבריטי לקעקע את מעמדה (ר' מס' 15 סעיף 1).

- לע-ם שלומותי, אילון, 10.7.1946 בלילה
1. אני פוסח על הגדרת עמדותי בשאלתך כ"רצון להיות קורקטי בעיני הפורעים"¹. ייתכן שיש שיטה בזעם, אך אם כך או אחרת, מוטב לי לא להגדיר את "סילוק כל השלטון הנוכחי, לרבות שהצבא לא יתערב בענייני היישוב" כמטרה מעשית של המערכה המדינית, בצדו של עניין 100,000.² סיסמאות בהתקפה מדינית - שאני. אך ייתכן שהכיוון המיברקי מטשטש גוונים ומביא לידי טעות.
 2. מדו"חך בעניין [ועדת] X הסקתי שדעתי לא נראתה.³ היא לא נשתנתה. לא נתתי אמון בבשורות הנמהרות ואמרת לי לפיזי אמונה כאן שאין להם מושג מעוצם תמימותם ושטחיותם של היאנקים.⁴ אעפ"י כן ברור, שהעניין בשלב רציני מאוד וההתאפקות עד גמר הבירור הגרדי רצויה בתכלית.⁵ אין לי זכות וְטוּ וְלֹא אבוא להטילו. אם נגמר למחוז, הייתי מעדיף בהחלט את תוכנית הצומת על הפיצויים,⁶ כי אלה כרוכים בנפשות ומוכרחים לגרור לפחות חזרה על צרת אחי.⁷
 3. קראתי איגרתך לחברי (הארבעה - אין אפשרות אנושית אחרת), פרט לענייני [ועדת] X.⁸

- 1 כך הגדיר ב"ג במברקו אל סנה מ-6.7.1946 את תביעת מ"ש שסנה יסגיר עצמו לשלטונות. להלן קטע המברק: "אל תתחשב בכל לחץ ואל תאסר. הרצון להיות קורקטי בעיני הפורעים הוא מגוחך ואין לו כל הצדקה מעשית ומדינית. תשאר בחופש והמשך פעולותיך" (מכון לבון, תיקי סנה, תיק 67).
- 2 זו תגובת מ"ש על קביעת ב"ג באותו מברק, כי "המערכה המדינית עכשיו, מלבד עניין המאה אלף, היא פיצויים מלאים על הפוגרום ומניעת הישנותו. אלה לא ייתכנו בלי סילוק כל השלטון הנוכחי לרבות שהצבא לא יתערב בענייני היישוב" (ר' מס' 14 סעיף 1).
- 3 הכוונה, כנראה, למכתב סנה אל מ"ש מ-3.7.1946, שבו ביקש להמשיך בתפקידו כרמ"א אך ללא כפיפות ל"ועדת X" אלא להחלטות הנה"ס בלבד. והוסיף: "לא הייתי מוכן בתנאים הרגילים להמשיך בשל הסירוב והגיבוב, ובתנאים החדשים לא כל שכן" (מכון לבון, תיקי סנה, תיק 66). דעת מ"ש היתה שיש להוסיף ולקיים את "ועדת X" (ר' 14 הע' 17).
- 4 ר' הכרות א"ה סילבר. מס' 18 הע' 3.
- 5 הפסקת פעולות המרי עד גמר דיוני ועדת המומחים האנגלו-אמריקנית בראשות הנרי גריידי ("הגרדי") ונורמן ברוק, שעמדה להתכנס בלונדון ב-14.7.1946. (ר' מס' 14 הע' 8).
- 6 אם אכן הוחלט, כדעת מ"ש, כי בעקבות אירועי "השבת השחורה" על תמ"ע להגיב (ר' מס' 2 הע' 8), עדיפה חבלה במוסדות השלטון המרכזיים - הכוונה לתוכנית לפיצוין מלון "המלך דוד" ע"י האצ"ל ופיצוין בניין האחים דוד ע"י לח"י (שני היעדים סמוכים לצומת דרך יוליאן ורח' המלך ג'ורג', היום רח' דוד המלך ורח' קרן היסוד - על הפעולה שתיכנן הפלמ"ח לחלץ ממחנה הצבא הבריטי בבת-גלים נשק כ"פיצוין" על הנשק שהבריטים החרימו ביגור (ר' סת"ג ג-2, עמ' 896-901; שאלתיאל, עמ' 273; מס' 2 הע' 10).
- 7 הפעולה להוצאת נשק ממחנה בת-גלים עלולה לעלות בקורבנות ולהביא בעקבותיה חיפוש נשק, הרס ומעצרים ביישובים בדומה למה שעשו הבריטים ביגור, קיבוצו של יהודה אחי מ"ש.
- 8 בחלק הראשון של מכתב זה התייחס סנה לתביעת מ"ש וחבריו שסיגיר עצמו לידי הבריטים ודחה אותה, וכן רצונו להתנתק מ"ועדת X". במניין ארבעת חבריו, להם קרא חלק ממכתב זה, כלל מ"ש את שלושת חברי הנה"ס

אלופך⁹ עורר שאלה זו בהתעוררות עצמו. שאל אם קיים¹⁰ עניתי הן. שאל אם ברור שלא ייעשה דבר בלעדינו (החבושים!). אמרתי לאו; יש קן וסמכות, והרשות נתונה.¹¹ אמר שהוא דורש שינוי ההסדר, שמלכתחילה שללו ואילו נכה באותו מושב [שהחליט על כך] היה מתנגד עד חורמה ואילו הוחלט כנגדו היה פורש. אמרתי, שזכותו להציע שינוי אך מענו ההנהלה וזו פזורה, ולכן [הטיפול בשינוי] יארך. דרש שאודיעך דרישתו שתהא מודיענו בטרם עובדה. אמרתי: שים עצמך במקומו; הוא במסגרת ואינו רשאי לחרוג;¹² איך היית נוהג? משך בכתפיו ונשאר בשלו. דרש בכל תוקף להודיעך. הרי. (לפעמים קשה אתו עד להתפקעות ובעל הברכה [דוד הכהן], שהיה עד כמה פעמים, נתמלא הערצה לאורך רוחי). ענני לזאת.

4. בשאלה המוסדית שעוררת¹³ היה לנו דיון, אמנם בנוכחות אבי טייס [רמז] אך בהבנה ברורה שהעניין נוגע לארבעתנו [חברי הנה"ס]. בפתיחה הבעתי דעתי שאיני תומך בשלילתך – ניתוק החוט המשולש¹⁴ – אך מצטרף לחיובך: שמירת סמכות ההנהלה ואחריותה. אין לגזור על התייעצויות עם הוועה"ל, אפילו לא עם הנשיאות [של הוה"פ הציוני] אם גם אין היא בעלת איוו סמכות מדינית שהיא, שלא כוועה"ל. אבל אל טשטש הוויית ההנהלה [של הסוה"י] ומרותה. אחרי החרו הרב והפרקליט.¹⁵ אלופך, באבירותו, העיר שוודאי מפלגתי אני [מפא"י] מעוניינת חיונית בשילוש, כי ודאי אינם סומכים על יוסיפון [דובקין] בלבד, ואילו בנשיאות להם בעל הקטורת¹⁶ והחוצב להבות.¹⁷ עם זה נצטרף למסקנה. כתבתי לפי זה ליוסיפון, שיש לקבוע ברורות קיום ההנהלה ומרותה וכל שאלה עקרונית תוכרע במסגרת השבעה (2+1+4)¹⁸ ותובא לידיעת אחרים ולהתייעצות אתם, אם יהא צורך, או לאישור הוה"פ, אם יהא צורך.

5. כשהיה כאן הרי [סאקר] אתמול לא התרשמתי שכוונתו לכיסא. אמנם הפגישה היתה חטופה וייתכן שכיתח. מכל מקום מוכרח היה להבין מפי, שאני רואהו כמקודם ידיד ויועץ, אך איש פרטי ובשום פנים לא נציג. זה נאמר לשאלת יחסיו עם השלטון, שהוא עורר. אמרתי לו: שום יוזמה מצדך; אם משהו יפנה אליך – כפרט ואורח מאנגליה אינך יכול לסרב, אך היוזרה

הכלואים עמו ואת רמו, יו"ר הוה"ל; מ"ש נוהר מלפגוע בכבוד רמו ע"י הוצאתו ממעגל ההתייעצויות בלטון. זכות ההחלטה בהתייעצויות אלה היתה בידי ארבעת חברי הנה"ס הכלואים בלבד.

9 יצחק גרינבוים, שהיה מורו ומדריכו של סנה בהסתדרות הציונות בפולין.

10 אם המעמד של "ועדת x" נותר בעינו.

11 הנה"ס קבעה, עפ"י סמכותה, את קו המאבק ונתנה ל"ועדת x" את הרשות להחליט על פעולות בהתאם.

12 סנה מסתתר ואינו יכול לצאת.

13 מדובר, כמתחוויר, בהצעת סנה לשנות את המוסדות שלהם תהיה סמכות ההחליט בנושאים המדיניים ובקביעת הקו המדיני (ר' מס' 14 הע' 17).

14 סנה ביקש שלא לשאת עוד בהחלטות את שני המרכיבים הקבועים הנוספים: הנהלת הוה"ל ונשיאות הוה"פ המצומצם. הרב י"ל פישמן-מימון; והפרקליט דב יוסף.

16 בעל הקטורת – מוכ"ל ההסתדרות יוסף שפרינצק, שנהג לעשן מקטרת. היה נציג מפא"י בנשיאות הוה"פ המצומצם.

17 החוצב להבות – זלמן שזר. התאפיין כנואם משולהב. ממנהיגי מפא"י. היה נציג מפא"י בנשיאות הוה"פ.

18 ארבעת חברי הנה"ס הכלואים, יו"ר הוה"ל, הכלוא אף הוא, ושני חברי הנה"ס החופשיים (דובקין ושמורק) (ר' מס' 25, סעיפים 3, 4).

מלחייבנו ועכ"פ אינך מופיע כנציג.¹⁹ הנני כותב בשאלה זו ליוסיפון ולדתן ומציע להתחיל לשתף את זהבה בענייני המח' [המדינית].

6. הפגישה עם בעל האמונה²⁰ היתה מתוחה. נודעו עתי ממראה פניו – ממש בר-מינן. הוא לא ידע במה להתחיל ועל מה לדבר. לא הצלנו מפיו שום דבר ברור על שיחתו עם [המוכיר] הראשי. אמרתי לו, שהחולשים [השלטונות] עשו הון רב מספלי התה.²¹ ההערה פגעה בו אך הוא לא הגיב. לא יכולתי לדבר בחריפות – פשוט חסתי, מה גם כשהיה "אורחנו". שאלני אם ללכת אל אלו לפני הנסיעה.²² אמרתי: אל תלך, כתוב לו. שוב נפגע. טען: "הלא רק מחובת נימוס פשוטה עלי ללכת".²³ אעפ"י שיש לומר נואש מלהרכיב לו מושגים אחרים, התאורתי סבלנות וכתבתי לו מדוע אסור ללכת²⁴ נראה אם ייקח מוסר.

7. הערכתך לעשרת הימים כשלי.²⁵ משהו תוקן בדיבור פה ע"י ההודעה, הנאום והמסיבה.²⁶ היו פגמים, מהם רציניים, אך הרושם הכללי שיצאנו בשלום ובכבוד. הבין לא אוכל מדוע לא נתקיימה אף אסיפה המונית אחת. נראה עכשיו מה יצא מהחלטות הוה"פ.²⁷

8. דר' [דוד רמז] בשלו לגבי מ"מ: לא יתכן שפמלייתו תישאר ללא חוליה, ועכ"פ אין הוא רשאי להפקיע עמדה.²⁸ על מ"מ ל"ל [פישמן-מימון] הודעתך: ראש לקדמיים בארצנו, אחד דוקטור.²⁹

היה שלום, וכיוון שכך – פקח עין!

ב"ק

19 כלומר כמי שהצטרף להנה"ס בירושלים ומייצגה (סאקר היה חבר ההנה"צ בי-ם בשנות ה-20).

20 "בעל האמונה" – ח"ו על שם רעייתו ורה=אמונה. ביקר בלטרון ב-9.7.1946 (ר' מס' 21).

21 ר' שם.

22 לפני שובו ללונדון כיוון ח"ו להיפגש עם הנציב העליון אלן ("אלון") קנינגהם (שם).

23 שם.

24 ר' מס' 23.

25 כנראה מתייחס למכתב סנה (לא אותר), שבו חיווה דעתו על ההתרחשויות ביישוב בימים שחלפו מאז "השבת השחורה" ועל תגובת היישוב ומוסדותיו עליהם. דעת מ"ש על אלה – במס' 14.

26 ר' מס' 25 סעיף 1.

27 הוה"פ המצומצם התכנס בי-ם ב-9.7.1946. החלטותיו פורסמו למחרת בעיתונות, בהן אישור החלטות הכינוס היישובי מ-1.7.1946 על האי-שיתוף והעברתן להנה"ס, להנהלת הוה"ל ונשיאות הוה"פ לשם עיבוד תוכנית מפורטת לביצוע החלטות אלה. כמו כן אימץ הוה"פ את הודעת ח"ו באותה התכנסות של 9.7.1946.

28 על הוה"ל להיות מיוצג ב"ועדת X".

29 דר' א"ב גינסברגר, יו"ר מרכז "המזרחי" ("הקדמיים") בא"י (ר' מס' 17 הע' 5).

11.7.1946

לדתן ברכותי,

1. תודה על הדוארים הגדושים, לך ולכל אחד מהמריצים.
2. כמה ישהה רד"ק? ¹ חוששני להפרזה לטובה שבהערכותיו ובניחושיו. ² הוא מתאמץ לאחד דאגתו לנו עם דאגתו לשלומה של מלכות הפועלים. ³ מסור נא טיפת צוננים זו לאבודן. ⁴
3. יש להתחיל להרעיש בעניין העצירים: תפסו מכל הבא ליד, סתם התנקמות מטומטמת, הרס משקים ומשפחות, כפיית בטלה על המוני יצרנים ונוער. להרעיש ולא להרפות. במיוחד בעניין הבחורות. ⁵ לפרסם בכותרות קולניות את דבר שביתת הרעב שהועלמה. ⁶ להודיע שבאילון הגברית התרגשות ועצבנות שאין מרשים לבקרן - למסור זאת מפי קרובי משפחה שביקרו בגברית. להתקיף השלטון מדוע הגברים בידי המשטרה ודווקא הנשים הוסגרו לצבא? ⁷ לעורר עצבנות ציבורית לגבי בידודן. לרדת לחייהם! זה דרוש לגופו ולהחזקת המתח.
4. לפי ניחושך, לאיזה חומר מתכוון בן גיל בדברו על הוכחת הויקה ועמדת הרוב? ⁸
5. ידאג נא מישהו, שלא תשוגר אלי פיתקה בלי תאריך!

*

מסור לע-ם כי בהיות ה"ס כאן שאלני אם להיענות לבקשתו בדבר פגישה. אמרתי לו בהחלט כן. אני מבין כי סירב. ⁹ יש להתחיל ללמדו בלק. ¹⁰ אגב, שמא תסדר פגישה לרד"ק עם ע-ם? רד"ק

-
- 1 העיתונאי ג'ון קמחי בא לא"י ב-10.7.1946 לסיקור האירועים (ר' "הארץ" 11.7.1946).
 - 2 מתייחס לדברים שנמסרו מפי קמחי, כי נרמז לו ע"י המזכיר הראשי שיש תקווה לשחרור המנהיגים העצורים אם ח"ו יפנה בבקשה כזו אל הנציב העליון, וכן שבלונדון הגיעו לידי ידיעות בעניין הסכמה בריטית-אמריקנית למתן רשיונות לעליית מאה אלף פליטים יהודים באירופה, כהמלצת ו"א (ר' מכתב ז"ש אל מ"ש 14.7.1946; הורוביץ, עמ' 139-140).
 - 3 ממשלת הלייבור הבריטית.
 - 4 דוד הורוביץ, ששוחח עם ג'ון קמחי ושמע מפיו את הידיעות הנ"ל.
 - 5 חברות הפלמ"ח והמשקים, שנעצרו בלטרון ב', פתחו בשביתת רעב במחאה על המעצר.
 - 6 העיתונות היהודית בא"י כמעט לא התייחסה אל השביתה (ר' מס' 19).
 - 7 מתנה לטרון א', שם נכלאו הגברים היה באחריות המשטרה. מחנה לטרון ב', שם נכלאו הנשים היה באחריות הצבא.
 - 8 אפשר שז"ש דיווח למ"ש, ואולי הוא למד על כך מן העיתונות (ר', למשל, "הארץ" 11.7.1946), כי לטענת הבולשת של משטרת המנדט יש במסמכים שנתפסו בבניין הסוכנות הוכחות לקשר בין ה"הגנה" לבין אצ"ל ולח"י ועל חלקם של חברים מהנהג"ס בקשר זה ולתמיכת רובם במאבק המזוין. לשאלת מ"ש כאן על טיב החומר הנזכר, השיב ז"ש כי אפשר שהבולשת מרמזת לסטנוגרמות מיישובת הנה"ס, שאולי נפלו בידיה (ר' מכתב ז"ש אל מ"ש 14.7.1946).
 - 9 הרי סאקר גילוהו אל ח"ו בעת ביקורו בלטרון ב-9.7.1946 ושוחח עם מ"ש. נראה שסנה ביקש לפגוש את ה"ס - ומ"ש תמך בפגישה כזאת - אך הלה סירב לעשות כן. שבתי טבת כתב, בהסתמכו על מכתב מ"ש שלפנינו, כי במהלך פגישת מ"ש וח"ו בלטרון נולדה יוזמה "להרחיק את סנה מתנועת המרי. כל זאת כדי להבטיח את הפסקת המאבק המזוין. את המשימה הזאת ביקש שרת להפקיד בידי הרי סאקר [---] ובידי ג'ון קמחי [---] לשניהם הציע שרת להיפגש - באמצעות שרף - עם סנה. סאקר דחה את ההצעה וממילא עורר עליו את חמתו של שרת"

ודאי יסכים. כדאי שיתרשם ממצע ישיר, ולהיפך, אך יש סיכון-מה וצריך לשקול.¹¹
ב"פ נשאל אי החוזה.¹² תשובתו: בעל אדלה¹³ סידר יחד אתו מקום מבטחים. שם הוא.
אשר להעתק, הרי כבר הודעתים שהיה בכלי בת"א ויש לשאול את צ. [צפורה שרת] אם נלקח או
נשאר.

ב"ק

(טבת ד', עמ' 719). לטיעונו של טבת בדבר שיתוף פעולה של מ"ש וח"ו נגד סנה, כדי להרחיקו מתנועת המרי
אין יסוד. עיון במכתב מ"ש מלמד כי סנה הוא שניסה ליוזם פגישה עם סאקר ולא נענה.
10 "ללמדו בלק" - ר' מס' 14 הע' 10.
11 ג'ון קמחי אכן נפגש עם סנה, שבאותו זמן היה מבוקש ע"י הבריטים והסתתר מפניהם.
12 ההסכם בין הנה"ס לבין ראשי הכנסייה המרונית בלבנון (ר' מס' 16 הע' 11).
13 בעל אדלה - אריה אשל (שם רעייתו הראשונה - אדלה), מעובדי הממ"ד, מזכירו של מ"ש. לימים עובד משרד החוץ.

אילון, 11.7.46 בערב

לאמת וליוסיפון שלומות,

מסקנות התייעצותנו היום:

- א. מארבעתנו¹ שלושה מחייבים ישיבה בהקדם ומקבלים ההיגיון שבהצעת פריס.² י"ג [יצחק גרינבוים] בעד דחיית הישיבה, ראשית, משום שהוא סבור שכל עוד לא התבררו הכוונות [של הבריטים] אין על מה לדון, ושנית, משום שהוא חושש שתוצאות הישיבה תהיינה או חידוש הקו או פירוד³ ורצונו למנוע שניהם.
- ב. כולנו מחייבים מאמץ נמרץ להשפיע על ח"ו שיבוא לישיבה. בהעתק מברקכם לב"ג שקיבלנו נאמר: W.[eizmann] favours meeting suggesting London or Paris. אנו מניחים שזוהי טעות וצ"ל London, not Paris.⁴ אם הוא מסכים גם לפריס מה טוב! יש להסביר לו הכרחיותה ואי האפשרות לב"ג ולאמריקנים לבוא ללונדון לאחר המאסרים בארץ ומניעת הכניסה מהאמריקנים.⁵ ניתוח⁶ טעם נוסף להחשת הישיבה.
- ג. כולנו דוחים ההצעה על מינוי מ"מ בדעה מיעצת.⁷ שלושת חברי עומדים על דרישתם שלא

1 ארבעת חברי הנה"ס הכלואים בלטרון.
 2 הוראת ב"ג לכנס בפריס ישיבה מורחבת של הנה"ס לדיון במצב שהתהווה בעקבות "השבת השחורה", כדי לקבוע את המדיניות הציונית להבא, ניתנה במברק אל חברי הנה"ס ב-9.7.1946, שעיקרו: "לאור חומרת המצב חיונית ישיבת ההנהלה במלואה. היות ולא ניתן לקיים את הישיבה בירושלים, המקום המתאים ביותר הוא פריס, כי ארצות-הברית רחוקה מדי ממרכז הפעולה. הישיבה תקיים לקראת סוף השבוע הבא, מיד עם בואם של דר' וייצמן והחברים האמריקנים והארץ-ישראליים. עשו מיד כל הסידורים הדרושים" (אביוזהר/לקראת, עמ' 71).
 3 החלטות על חידוש המאבק המזוי ("הקו") או פילוג בין מחייביו ושלוליו.
 4 ואכן במברק ששלח ח"ו אל ב"ג ב-10.7.1946 הביע הסתייגות מהתכנסות בפריס וביקש לא לקבוע מועד ומקום לישיבה טרם שובו ללונדון ב-17.7.1946 (אביוזהר/לקראת, עמ' 72).
 5 השלטונות הבריטים סירבו להעניק רשיון כניסה לא"י לסטיפן וייז ולואיס ליפסקי, חברי הנה"ס בארה"ב, שביקשו לבקר כדי להביע הודות עם היישוב ולחזק את ידיו (ר' "הארץ" 9.7.1946).
 6 ח"ו עמד להתאשפו באוגוסט לניתוח בעיניו.
 7 עם מעצר ארבעת חברי הנה"ס בירושלים, היעדר ב"ג וקפלן מן הארץ והסתרתו סנה, נותרו ביי-ם רק שניים מחברי ההנהלה - לאו דווקא הבכירים - שמורק ודובקין (לידם היה גם משה שפירא חבר-עמית בהנה"ס), והם לבדם לא יכלו לעמוד בכל שנדרש להמשכת הפעילות השוטפת. לאור זאת עלתה הצעה למנות ממלאי מקום לחברים העצורים, שיפעלו כהנהלה רשמית חדשה (ר' מס' 3 סעיף 1), אך היא נדחתה לבל תתפרש כשינוי בהרכב האישי של ההנהלה ותיראה כהסכמה לניסיון הממשלה להחליפה (ר' מברק דובקין אל ב"ג 10.7.1946). לפי שעה, כדי לאפשר המשכת הפעילות השוטפת של הנה"ס בירושלים, צירפו אליהם שמורק ודובקין שלושה מן הפקידים הבכירים בסוכנות: ז"ש, אייזנברג והורוביץ (ר' הודוביץ, עמ' 138). ב"ג סבר, כי גוף כזה אינו רשאי לדבר בשם הנה"ס הואיל ולא קיבל יפוי-כוח מחברי ההנהלה הירושלמית האחרים, העצורים ואלה הנמצאים בחו"ל; הוא תמה "על שבארץ לא קיבלו הצעת להקים הנהלה זמנית כל זמן שתחרי ההנהלה אסורים. אינני חושב שאחד או שניים

- תיפולנה הכרעות רציניות בלי צירוף דעתם. הח"מ אינו מציג תנאי זה, אם גם לו רצוי שיימלכו בו. לדעתי, כשיש חבושים וחופשים, החופשים פועלים.
- ד. כולנו דורשים התאפקות עד לישיבה, שתחליט על הקן להבא.⁸ הצעתנו היא שתצרפו דעותיכם ודעת מ"ס בעניין זה (דעות ב"ג וא"ק ידועות, אם למצות את ההרכב הירושלמי [של הנה"ס]) והנחתנו היא שדעת הרוב תחייב [החלטת ועדת] X.⁹
- ה. כולנו, לרבות ד"ר, מחייבים ביצוע הדרגי של תוכנית אי"ש,¹⁰ על מנת להתחיל מיד.
- ו. לח"ו יש להסביר כי [סעיף] (ה) מסייע (לוד), כי בשום פנים לא ישיג את שניהם יחד ועליו, מבחינתו, לתפוס את הרע במיעוטו.¹¹
- ז. איננו סבורים שתוכלו לנסוע לישיבה אם לא נשתחרר.¹²

*

הערות:

1. נבצר מבינתנו להשיג את דבר אי מילוי דרישתנו לסדר אסיפות-עם ואת חוסר כל תגובה מצדכם לתביעה זו שהשמעונה שלוש פעמים;¹³ מדוע לא יתנערו היהודים השוקעים במ"ט שערי חולין וקטנות בשעה שנבחרהם בכלא?
2. אם אתם רואים צורך במכתב ממני לח"ו על (א), (ב), (ה), הודיעוני מיד ואכתוב. לאחר שכתבתי לו אתמול אמרתי להרפות קצת.
3. אני מניח שאתם בקשר מתמיד עם ע-ם; שהוא מקבל כל הידיעות הנשלחות לנו ואת כל הצעותינו ותגובותינו.
4. למען השם שימו קץ לפרשה המבישה ומשפילה של פירסום ניחושים חדשים לבקרים על מועד שחרורנו! תודיעו לעיתונים בשמי שאני מסרב להיות מושפל ע"י פירסומת שתדלנאית ופזיונות נקלה

או שלושה מחברי הנהלה - שהמטרה או מר אטלי מוכה אותם בחופש - להם הזכות להופיע כהנהלה [---] כל זמן שאין חופש וביטחון להנהלה הנבחרת בי-ם, יכולה לפעול רק הנהלה זמנית (Acting Executive). בכל אופן, לא יכולים שני חברים לפעול כהנהלה רק מפני שהם מצאו חן בעיני הגוי" (ר' מכתב אל פולה 11.7.1946, באביזוהר/לקראת, עמ' 72). ב"ג תבע מינוי הנהלה בפועל שתוסמך לדבר בשם הסוה"י (ר' שם, עמ' 69 הע' 8, 72, 80).

8 הפסקת המאבק המזוין עד לישיבה המיועדת בפריס, שעליה יהיה להחליט על אופי המאבק להבא.

9 בעקבות תביעת ח"ו מסנה - באמצעות וייסגל (ר' מס' 14 הע' 13) - להפסיק את פעולות תמ"ע עד אשר תתכנס הנה"ס בהרכב רחב ותקבל החלטה כיצד לנהוג להבא ואיים בהתפטרות אם לא ייעשה כן, התכנסה "ועדת א" החליטה (ברוב של 4 מול 2) שיש להענות לתביעת ח"ו (ר' סנה/אחרית, עמ' 98-99).

10 התוכנית לא-שיתוף פעולה עם הממשלה, שעליה החליט הכינוס היישובי ב-1.7.1946.

11 ח"ו התנגד להמשכת המאבק המזוין וכן הסתייג מתוכנית אי"ש (ר' מס' 14 הע' 12), משום שסבר שנוקה ליישוב יהיה גדול מתועלתה ומחשש שהפעלתה תפגע בסיכויים לשחרור המנהיגים העצורים. מ"ש מבקש לשכנע את ח"ו להסכים לתוכנית אי"ש.

12 משום שהסוה"י בירושלים תישאר ללא חברי הנהלה. אף על פי כן, שמורק ודובקין יצאו לפריס והשתתפו בישיבות הנהלה המורחבת של הסוה"י שם. טרם צאתם מונתה הנהלה זמנית, שכללה - לעניינים מדיניים את: יהושע סופרסקי, שזר, אשכול והרב אוסטרובסקי (המאירי), ולעניינים מנהליים את: איזנברג, הורוביץ ושרף (ר' "הארץ" 29.7.1946).

13 ר' מס' 15 סעיף 1; 25 סעיף 8; 33 סעיף 2.

זו. במקום בשורות שווא אויליות ומעליבות אלו ייתן כל עיתון כל יום סרט: מנהיגינו (או נבחרינו או נציגינו) עודם במאסר! גֶּרְשׁוּ מלבכם וטאטאו מהמשרד כל קוצר רוח עצבני לגבי שחרורנו.
5. מסרו לח"ו בשמי, כי נודע לי ממקור נאמן שאורחו¹⁵ היה הרוח החיה בכל הפעולה נגדנו.

ב"ק

15 המזכיר הראשי סיר ג'ון שו, שהתארח בבית ח"ו. ר' מס' 20 הע' 10. "המקור הנאמן" היה, ככל הנראה, יוליוס ג'יקובס, בכיר הפקידים היהודים בממשלת המנדט (ר' שרת/מאסר, עמ' 61-62).

אל: מייקל פוט, לונדון (מברק אנגלית)

12.7.1946

על ידי טדי קולק להלן מאת משה:
התרשמתי עמוקות ו[אני] אסיר תודה על עמידתך לימיננו בפרלמנט.¹ בזמנים קשים אלה אנו זקוקים לכל הידידים שביכולתנו לגייס. המאורעות האחרונים עשו את הפתרון המהיר הרצוי לדחוף יותר מתמיד, בייחוד כדי למנוע עוד צרות חמורות יותר. תודות ומיטב האיחולים.

13.7.1946

אחת. להלן בשביל ב"ג ושאול [אביגור]. בלחץ מצד וייצמן והחלטת הרוב של שמונה על הפסקה לעת עתה, ס[נה] החליט להתפטר מתפקידו.¹ בלחץ חזק של גולדה, לוי, פיינשטיין ואפיקים,² התפשר ליטול חופשה זמנית. פירוש הדבר העברת הפיקוד האמיתי לגלילי.³ דעת גולדה ודעתי [כי] שובו של שאול דחוף ביותר.⁴ לפי שעה אין נגדו צו מאסר אך כמובן יש סכנה מסוימת. שתיים. צו מאסר נגדך, ב"ג, ראובן [שילוח] בתוקף. שר[תוקף]

1 בעקבות החלטת הרוב ב"ועדת X", שמנתה שישה חברים (לא שמונה; ר' מס' 14 הע' 16), להפסיק באופן זמני את המאבק המזוין (מס' 28 הע' 9), ביקש סנה להתפטר מתפקיד הרמ"א של ה"הגנה".

2 ג"מ, אשכול (חבר "ועדת X"), זאב שפר (פיינשטיין) ויוסף יורעאלי (חבר קיבוץ אפיקים), שניהם חברים מטעם מפא"י במיפקדה הארצית של ה"הגנה".

3 כלומר לאיש "התנועה לאחדות העבודה".

4 כדי ליטול על עצמו את תפקיד הרמ"א.

אל: זאב שרף, ירושלים ומשה סנה במסתור

א-ן, מוצ"ש 13.7.1946

לדתן,

מה שהבינתי היום¹ – אקווה שלא טעיתי:

1. רד"ק הבין מפי הארוך,² א. כי אם יפנה ויטל³ אל אלון, יותרו חרצובותינו; ב. כי עניין המאה מתקדם במהירות;⁴
2. הד"ר נאות להתאפק;⁵
3. הוחלט להתזיר את גיסי;⁶
4. ההוראה לגבי שיתוף זהבה⁷ מתבצעת;
5. מושב פריס יתקיים, אך בתאריך יותר מאוחר, לאפשר השתתפות ח"ו ואולי גם השתתפותנו;
6. עכ"פ ההנחה היא כי ח"ו ישתתף;
7. ח"ו קיבל דעתי שלא לבקר בברכת פרידה;⁸
8. בשיבה עם הגורמים קיבלו אלה את דין אי"ש, אם גם בלי חמדה; ז"א נטישת סגלים וניתוק חוטים מיד ואילו מניעת שלמונים לעתיד לבוא.⁹ דומני שזה הכל.

אם ויטל עומד לפנות, ז"א בכתב, עליו לכלול שני חברי המינהל הארצי: ד"ר ומ"ש (שנצטרף

למניין אתמול).¹⁰

1 מתוך מכתב ז"ש. המכתב לא אותר.
 2 העיתונאי ג'ון קמחי מפי המזכיר הראשי סר ג'ון שו.
 3 ויטל – ח"ו (ויטה – חיים).
 4 מתן רשיונות עלייה למאה אלף פליטי השואה, כהמלצת וא"א.
 5 על דברים אלה השיב ז"ש, שקמחי שמע מפי שו כי פניית ח"ו אל הנציב קניינגהם תביא לשחרור המנהיגים, ואילו את הידיעה בדבר המאה אלף קיבל ממקורותיו בלונדון (ר' מכתב ז"ש אל מ"ש מ-14.7.1946; הורוביץ, עמ' 139-140; מס' 27 'הע' 2).
 6 הדוקטור – סנה, שהיה רופא – קיבל את החלטת "ועדת X" להפסיק זמנית את המאבק המזוין ונטל חופשה זמנית. כדי לבחון אפשרות מינויו לרמ"א ה"הגנה".
 7 שיתוף ג"מ בעבודת הממ"ד (ר' מס' 24 'הע' 1).
 8 ביקור פרידה מן הנציב העליון, לפני שוב ח"ו ללונדון. מ"ש הציע לו לכתוב אליו במקום זאת. אעפ"כ ח"ו ביקר אצל הנציב העליון ונועד לשיחה עמו ב-14.7.1946. (ר' מס' 21 'הע' 5; 23).
 9 בישיבת הוהפ"צ המצומצם בירושלים ב-9.7.1946, בתום דיון שנשמעו בו דעות שונות ואף מסתייגות, התקבלו באופן עקרוני ההצעות שהגישה ההנהלה הציונית למימוש ההחלטה של הכינוס היישובי ב-1.7.1946 בעניין אי"ש, והוטל על הנה"ס והנהלת הוה"ל לעבד תוכנית מפורטת לביצוע ההחלטה ("הארץ" 10.7.1946). החלטת הוהפ"צ על אי"ש קבעה, כי בשלב הראשון ינתקו הקשרים ("חוטים") בין המוסדות היישוביים המרכזיים לבין השלטון המרכזי וכן בין הרשויות המקומיות היהודיות לבין הגורמים הממשלתיים הנוגעים בענייניהן; כן הוחלט כי החברים היהודים יפרשו מוועדות ממשלתיות שונות ("סגלים"). בשלב שני, מאוחר יותר, יופסק תשלום מיסים ("שלמונים"). (ר' מברק דובקין אל קפלן וכן דובקין אל ב"ג, 10.7.1946; מס' 15 סעיף 5).

האם לְקַט רד"ק הוא אחרי הקציר האחרון במעטירה, בהשתתפות בעל הברט? ואם לפני כן, מה חידשו באותו סוד?¹¹

*

העיתונות בטמטומה. במקום להכריז בתרועה כי כך וכך שוחררו, צריך להרעיש: רק כך וכך יצאו; כך וכך עדיין במעצר! יש להרעיש במיוחד על רפיח:¹² בידוד כל 200 לחוד; כל 200 במחסן אחד; ללא אור בערבים; נעולים מ-10 [בלילה] עד בוקר, צרכיהם בפנים, על הרצפה; מים גרועים ועוד – הכל מפי היוצאים,¹³ שיש לטרוח ולמצאם ולדובבם. אי יוזמה!?

וזאת לע-ם:¹⁴

בשאלת המון בית ישראל המסוגרים הודעתכם מלכתחילה דעתי שיש להמעיט ולקצר ככל האפשר.¹⁵ חייבתי נְקִיבה ואף תדפיסים,¹⁶ בלית ברירה. אתם לכתחילה נקטתם אחרת.¹⁷ לא התרעמתי אבל חששתי שאינכם רואים הגולד. לבסוף הוריתם לנקוב ולאחדים להיזקק ל"חניכות".¹⁸ תמול הגיע מ"ש מהספָר¹⁹ ומסר, כי שם הוסכם לענות לכל הסעיפים, לאחר שהוצהר שלא ינצלו סעיף ידוע לשם טְרִידָה²⁰ ומההתרות שכבר בוצעו הוכח שאין מנצלים. באמצע התהליך הגיע שדר לפרש חלק ולסתום חלק.²¹ החלו בכך ובאו עד משבר: הבטחות שניתנו קודם על החשת ההכרע לגבי כאו"א [כל אחד ואחד]²² בוטלו.

10 בפניית ח"ו לנציב העליון בדרישה לשחרור המנהיגים העצורים, יש לכלול גם את שני חברי הנהלת הוה"ל דוד רמז ומרדכי שטנר.

11 מ"ש ביקש לדעת אם הידיעה שמסר קמחי בעניין המאה אלף (ר' סעיף 1 לעיל) מתייחסת להחלטות שהתקבלו בלונדון ("המעטירה") לאחר ישיבת הקבינט הבריטי ב-4.7.1946, שבה השתתף ראש המטה הכללי הקיסרי פילדמרשל מונטגומרי ("בעל הברט"), או להחלטות שקדמו לאותה ישיבת קבינט, ותהא אם נדונו והוחלטו שם דברים חדשים. בישיבת הקבינט האמורה דנו בהכרות הנשיא טרומן באוזני חברים מהסוה"י בארה"ב ב-2.7.1946, כי המאורעות בא"י אינם צריכים לדחות את התרת עלייתם ארצה של המאה אלף, וכי ממשלת ארה"ב תהיה מוכנה לשאת באחריות מינהלית וכספית להעלאתם. באותה ישיבה דן הקבינט גם באמצעי הביטחון שיידרוש אם תותר כניסת המאה אלף, והחליט כי שאלה זו תוכרע אך-ורק במסגרת דיון עם ארה"ב בביצוע כל המלצות וא"א (ר' "הארץ" 4.7.1946). "סוד" – ישיבה (לפי ירמיהו טו 17: "לא ישיבתי בסוד משחקים").

12 על המתרחש במחנה המעצר ברפיח.

13 עצירים ששוחררו.

14 בזמן זה עדיין היה סנה, פורמלית, ראש המפקדה הארצית (רמ"א) של ה"הגנה", אם כי בחופשה זמנית, והבר "וועדת X". הוא התפטר סופית מתפקיד רמ"א ב-17.7.1946.

15 להקטין את מספר האסירים ולקצר את משך מעצרים.

16 הודעות מלאה ע"י נקיבת שמותיהם ומסירת טביעת אצבעות (ר' מס' 22 הע' 9).

17 ניתנה הוראה לאנשי ה"הגנה" והפלמ"ח לא להודות (ר' שם; מס' 20 הע' 24).

18 להתחזות לקטינים בני 17 ומטה.

19 מרדכי שטנר, שנעצר בקיבוץ עין-חרוד, נכלא במחנה המעצר ברפיח וב-12.7.1946 הועבר למחנה לטרון.

20 לאחר שהשלטונות התחייבו שלא ישתמשו בסמכותם להטרדת המשתחררים ע"י מעקב, חיפושים ומעצרים חוזרים.

21 להודות רק בשם, אך לסרב לתת טביעת אצבעות.

22 הבטחות שניתנו ע"י השלטונות הבריטים לזרו את שחרור העצירים.

לאחר לְבַט רב ועל דעת כל זקני הדור: הנביא בן אלקנה מהר הגידם,²³ בכור יעקב ממבוע גדעון,²⁴ ועוד – הוחלט לשוב להסדר הקודם, היינו: דבר דָּבֹר על אופניו במלוא הַדָּף: רוח העם קצרה לחרוג,²⁵ אין רואים שום היזק בהחשיה [החשה] ושום תועלת בהארכת ההתאכסנות. לאחר שהודיעו [העצירים] על חידוש ההסדר מצדם, לא חידש הצד שכנגד את התחייבויותיו ועל כך עמדה לפרוץ אמש הסתגפות כללית.²⁶ בינתיים לב העם אינו שקט על הסטייה מהקו שנטו מוסמכים מבחוץ.²⁷ בקשתי הנמרצת לאשר סטייתם ולהודיעם זאת. שלומות,

בק

אנו תקווה כי ההפסק בא מבהלת שווא, ז"א שהתקלה שאירעה לא ערערה הסדרנו, והברית²⁸ תתחדש מחר.

23 הנביא בן אלקנה – שמואל; הר הגידם – תל-יוסף (טרומפלדור). כלומר, שמואל הפטר, מוותיקי תל-יוסף. היה עצור ברפיח.

24 בכור יעקב – ראובן; מבוע גדעון – עין-חרוד. כלומר, ראובן (ויניה) כהן, מוותיקי עין-חרוד. היה עצור ברפיח. לצאת, להשתחרר מהמעצר.

25 שביבת רעב (ר' סלומון, עמ' 85-86).

27 על הסטייה מהוראת מיפקדת ה"הגנה" שלא להודות (ר' מס' 20 הע' 24).

28 הברית – הַקָּשֶׁר. מדובר בהפסקה פתאומית במישלוחי הדואר החשאי בשל חשש שקיומו התגלה ע"י שלטונות המחנה.

לוקר, להלן שדר משרתוק בשביל קרוסמן:¹
 לחיצת יד חמה ממרחקים. אנא רכזו כל המאמצים במאה אלף והנח ברקע שאלות חקירה ושחרורנו.²
 מציע לשאול את שר המושבות³ [בבית הנבחרים] אם הוא מודע לכך שיותר מ-2,000 חברי
 25 יישובים חקלאיים סוציאליסטיים בארץ-ישראל, לרבות נשים, נכלאו לא בקשר לפעולות
 טרוריסטיות כלשהן אלא כתוצאת פשיטה על יישובים שלווים, וכי מעצרים הנמשך, לבד מן
 ההשפעות ההרסניות על מספר גדול של משקים פורחים, מעורר רגשות מרים נגד הממשלה
 הבריטית הסוציאליסטית הנוכחית. אלו צעדים מציע שר המושבות לנקוט כדי להבטיח שחרור מידי
 של יצרנים ובעלי ערך אלה, חלוצי ההתיישבות הסוציאליסטית.

1 ריצ'רד קרוסמן, חבר הפרלמנט הבריטי מסיעת "הלייבור", היה חבר וא"א שהמליצה בין היתר, על מתן רשיונות
 עלייה מידיים לא"י למאה אלף מניצולי השואה השוהים במחנות העקורים באירופה.
 2 ריצ'רד קרוסמן, ועמיתו חבר הפרלמנט סידני סילברמן, תבעו משר המושבות לשגר לא"י ועדת חקירה
 פרלמנטרית לחקור את אירועי "השבת השחורה" (ר' מס' 13 הע' 4).
 3 ג'ורג' הול. מכונה בהתכתבויות "האולם", כתרגום שמו (Hall).

א-גן 14.7.1946 בערב

דואר היום² הקדיר לא במעט את החזות:

א. נסתבר, כי גם אם הבירה הסמיכה להתיר, הרי רודינו משחרים למחיר ופניהם למיקות.³ זהו פשר ההזמנה ובלבי חששות כבדים לתוצאות, מצד עמדת שליחנו.⁴ עכ"פ טוב שנתקבלו כאן היום כל כרכי בן יהודה.⁵

ב. לאחר כל הגלגולים אין בי תקווה רבה לביצוע ממשי של אי"ש.

ג. קוצר רוחו וחוד עמדתו של הבורע דוחקים קץ הפילוג.⁶

ד. במישנתה הברורה של עטרה נראית לי גירסת ידידיהם על קו האשהיה העקשנית מהגירסה ההפוכה,⁷ גם אם האחרונה נתמכת ע"י הרד"ק,⁸

במצב זה מרגיזים שבעתים:

1. "כמעט מיד".⁹

2. אי כינוס אסיפות וחוסר כל נכונות לכנסן.

3. "ריצת רגליים להרע" בכתב ובגוף.¹⁰

פירסומת בשורות השווא, היעדר אסיפות, חבלי אי"ש - כולם אחוזים זה בזה. אם שוקדים לפטם את הציבור בוקר בוקר בהבטחות, שנציגיו ישוחררו בו ביום ולכל המאוחר מחר, קשה לקרוא

1 אין נמען. סביר שנועד לז"ש.

2 המכתבים שקיבל מ"ש ביום זה לא אותרו.

3 מידיעות שהגיעו מלונדון השתמע, שבחוגי הממשלה שם הסתמנה נכונות לשחרר את המנהיגים העצורים בלטרון, אך אנשי המימשל הבריטי בירושלים הם שהתנגדו לכך והיתנו את השחרור בהתחייבות הסוה"י והנהגת היישוב לחדול מפעולות אנטי-בריטיות (ר' מס' 20 הע' 10). במכתב ז"ש אל מ"ש מ-14.7.1946 נמסר, כי לג'ון קמחי נראה שבעניין שחרור העצורים יש עיכוב שנגרם ע"י אנשי הממשל בא"י.

4 ח"ו עמד להיפגש ביום זה עם הנציב העליון, לפי הזמנת האחרון.

5 הכוונה לכרכי מילון אליעזר בן-יהודה, שמ"ש נהג לעיין בהם בקביעות. הבאת 16 הכרכים למחנה הוצדקה נוכח הימשכות המעצר.

6 "הבורע" - סנה. עמדתו - תביעתו להפסיק את ההפוגה ולחדש את המאבק המזוין נגד הבריטים, שלדעת מ"ש עלולה להחיש פילוג ב"הגנה", ביישוב ובתנועה הציונית. ר' חששו של גרינבוים בנדרון, מס' 28 סעיף א'.

7 אליהו ששון ציין בדיווחו כי מנהיגים ערבים במצרים ובעבר-הירדן, שעזימתם שוחה, שמעו מפי ידידים בריטיים כי שחרור המנהיגים יתעכב זמן רב.

8 ג'ון קמחי גרס מפי מקורותיו, כי שחרורם קרוב.

9 פירסום ידיעות חסרות שחר בעתונות על השחרור הקרוב ו"ריצה" אל האנגלים להתדיין על כך בכתב ובפגישות.

10 פרסום ידיעות חסרות שחר בעתונות על השחרור הקרוב ו"ריצה" אל האנגלים להתדיין על כך בכתב ובפגישות. לפי "על חטא שחטאנו לפניך בריצת רגליים להרע" (וידוי ליום הכיפורים), וכן "רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפוך דם נקי" (ישעיהו נ"ט 7).

לאותו ציבור להפגין את זעמו על מעצרים. ואם אין ביטוי פומבי לזעם הציבור, אזי כל התכונה לאי"ש מתנהלת כאילו בחלל ריק וחסרה משען של ממש כנגד המהססים והמסרבים.

אני מבקש בפעם n:

1. הוראה נמרצת לעיתונות – יש לכנס לשם כך עוד מחר את ועדת המצב שלהם¹¹ – להימנע מכל פירסום של ניוחושים, סברות והתנבאויות לגבי שחרורנו, אפילו הם ניתנים בגושפנקה של רויטר.¹² ינהגו קצת כבוד כלפי עצמם וכלפי הציבור שהם משרתים ואל יישמשו כלי שרת לארגעת שווא, לאשליה ולאטעיה.
2. תחת בשורות ההבל, יתנו יום יום סרט או כתובת: נציגינו עודם בכלא. אלפיים מטובי בנינו-בונינו עודם במאסר, וכיו"ב.
3. תינתן נא לי תשובה אם נעשתה בזה פעולה עד כה ומדוע לא נשאה פרי, ואם נעשתה סוף סוף עכשיו.
4. תינתן נא לי תשובה אם היה דיון על כינוס אסיפות עם, ומה היו תוצאותיו.
5. אם מאיזו סיבה שהיא אין כל אפשרות לכנס אסיפות מטעם המוסדות, מדוע לא תעשה זאת המפלגה [מפא"י], בשמה המפורש או בהעלם, לפי הנסיבות? אבקש תשובה.
6. הקו לגבי שחרורנו צריך להיות כפי שכתבתי לויטל:¹³ שום שתדלנות, שום מו"מ – או ישחררו או לא ישחררו; אם לא – נסיק מסקנותינו, אך לא נפנה אליהם.
7. הרעשת עולמות לגבי החזקת אלפיים אנשי משקים כלואים ואיטיות השחרור.

*

יש להכניס למחזור ההסברה פירוש ברור להתאפקות היישוב מלהגיב נמרצות על המהלומה ["השבת השחורה"]: בעת ובעונה אחת אתה החלו מגיעות ידיעות כי עניין המאה [אלף] כמעט מנוי וגמור, כי יש לחכות בביטחה להחלטה ולפעולה מהירה; הציבור אמר לעצמו הצלת אחינו קודמת לכל, נאָר בקורטוב אחרון של סבלנות עד להכרעה, אם יתנו את המאה ממילא ישחררו את מנהיגינו, אם לא יתנו – וידענו כי כלו כל הקיצין.

בפי ד"ר קובלנה קשה על טשטוש דבר מעצרו כיו"ר הועה"ל או העלמתו הגמורה. ב-P.P., בדו"ח הראשון, נשמט שמו בטעות,¹⁴ אך הטעות לא תוקנה. מאז ואילך שונים וחוזרים העיתונים: חברי הנהלת הסוכנות, חברי הנהלת הסוכ', ואילו לו ולמוסדו אין זכר. יש להעיר אוזניים על כך.

אני מניח כי פתק זהבה מאוחר מפתק הבווער, ז"א שלא נטש, ואין השאלה שהציג לפני (מי מהשניים)¹⁵ דוחקת. אם הנחתי מוטעית הודיעני נא מיד.

11 "ועדת המצב" – שמה הרשמי היה ועדת התגובה – הוקמה ע"י אגודת העיתונאים העברים לשם התוויית קווי ביטוי פוליטיים אחידים בעיתונות בעניינים הלאומיים. השתתפו בה עורכים ומוכירי המערכת של כל העיתונים העברים וכן של פ"פ.

12 סוכנות ידיעות "רויטרס" נחשבה אמינה. ג'ון קמחי היה כתבה בארץ-ישראל ובמזה"ת.

13 ר' מס' 23.

14 בדיווח על מעצר המנהיגים ב"פלטטין פוסט", 30.6.1946.

בדואר היום שוב כמה פתקים ללא תאריך. כתבניתו של אבודן אינה מקפידה די על הכתיב. מקום אחד נאמר "עבודה" וצ"ל "אבודן" – כנראה טעות שְמַע. מה אמר הנבחן, לפי רד"ק¹⁶ (שאל את אבודן והודיעני).

הַנְהִיר בשמי את אבודן מקלות אמונה!¹⁷ תודתי לו על אגרותיו. אנא, ימשיך. היום הודיעונו כי מחר תבוא הנה ועדת סי"ד¹⁸ להתחיל בחקירה. אין הדבר, כמובן, חל עלינו.

שלומות,

בק

אשר ליעקב השקמוני [יעקב שלומון]: נמסר לי בע"פ ע"י ה"ס [הרי סאקר], ובכתב ע"י א"א [אריה אשל] שלנו, כי רצונו שאזמינו הנה כפרקליטי. לדאבוני אין זה הולם, גם השיחה לא תהא יעילה. כוונתו היתה להסביר לי תחבולותיו. אמרנו: אדרבא ילמדנה למומחים¹⁹ כי מה תתן לנו תוספת השכלה? יש להסביר לו מדוע לא הזמנתיו.

15 מדובר במכתבים מג"מ ומסנה (לא אותרו). ממכתב ג"מ הסיק מ"ש, כנראה, כי סנה לא התפטר מתפקיד הרמ"א (ר' מס' 30), אלא נטל חופשה זמנית, ועל כן שאלת ממלא מקומו – שפר או גלילי – אינה דוחקת.

16 נְבָחָן – Barker – גנרל אוולין בַּרְקֵר, מפקד הצבא הבריטי בא"י ועבר הירדן (אפריל 1946 – פברואר 1947). לדברי קמחי אמר ברק, כי בדעתו "לעקור מן השורש כל יהודי בא"י" (ר' מכתב קמחי אל קולק 15.7.1946, תעודות א' עמ' 468-469; גם מכתב ח"ו אל הרב הרצוג 21.7.1946; וייצמן/אגרות 22, עמ' 170).

17 אפשר שכוונת מ"ש לנכונותו של הורוביץ להתייחס באמון לידיעות מפי קמחי בדבר שחרור קרוב של המנהיגים העצורים ועליית המאה אלף (ר' מס' 27 הע' 2).

18 C.I.D – Criminal Investigation Department. השם הרשמי של הבולשת של משטרת פלשתינה (א"י). עסקה גם בחקירת נושאים פוליטיים והתארגנויות חתרניות. הוועדה נועדה לחקור את עצורי "השבת השחורה" ולקבוע מי מהם ראוי להשתחרר.

19 עורכי-דין נוספים המוזכרים במס' 22 סעיף 1.

ט"ז תמוז תש"ו [15.7.1946]

לחברנו היקר, אשר כה שמחנו הפעם להיפרד ממנו,¹ שלום. שובך לברכה לצל קורתך, לחיק משפחתך ולכיסאך בבנייננו [בניין הסוה"י]. אנו מניחים בביטחה כי זכורות לך המסקנות אשר הגענו אליהן כאן במשותף. משום בטחוננו בכך, פליאה בעינינו מה שהודיעונו היום, כי "הוחלט לדרוש את דחיית הישיבה עד סוף החודש".² לפי המדובר בנינו – ועל כך נמסרה מודעה בכתב לפני כמה ימים³ – אם נתעוררה הצעה על דחיית הישיבה, מן הדין היה להביאה לידיעתנו ולידיעת החבר הפְּרוּש [משה סנה המסתתר] ורק לאחר צירוף כל הדעות אפשר היה להגיע לידי החלטה.

לגופו של עניין, הרי אני וחברי למחלקה [המדינית, דב יוסף] מתנגדים לדחייה ומחייבים את כינוס הישיבה במהירות האפשרית ביותר. אנו רואים סכנה בחוסר הכרעות מוסמכות לעת כזאת. גם כלפי חוץ שרשרת הדחיות מעידה על מבוכה ואוזלת יד. אשר לשותפך לדירה, הרי כידוע לך הוא חולק על עצם כינוס הישיבה, שאינו רואה בה טעם וברכה,⁴ אבל – אם משום התקווה להתרת חרצובותינו בקרוב – אין הוא מסכים שיש איוה יסוד שהוא לדחיית הישיבה. נבקשך לדאוג שדעותינו תימסרנה לד"ר ו' [ייצמן] ולחברינו בחו"ל. עוד יותר תמהנו שהחלטה לדחות לעשרה ימים⁵ נתקבלה מבלי להימלך בנו ובוודאי גם בפְּרוּש. את הנעשה אין להשיב ורצוננו רק שתדעו כי שלושתנו רואים כמשגה רציני שלא הוחלט, אפילו על איוו התחלה פורתא [של אי"ש], אשר כשלעצמה לא יכלה להוציא איש מן הכלים אבל היתה משמשת אזהרה יותר ממשית מדיבורים בלבד.

אנו מבקשים בכל הרצינות ממך ומיתר החברים שבבניין – אני מבקש זאת גם בשם הפרוש – לקיים התייעצויות במסגרת הגוף כולו ולהבטיח אפשרות של הכרעות מוסמכות, עד כמה שהדבר נוגע לנמצאים בארץ. ודאי שהדברים אמורים כל עוד יש לאל ידנו להתקשר ולהחליף דברים בלי דיחוי רב. לעת עתה אפשרות זו נתונה יום יום. אנו מוכרחים לקבוע מסמרות בעניין זה. מה גם שהתקווה, הקלוטה מן האויר, לישועה קרובה נשארה מְּעַל.⁶ שלום לכם. חיזקו ואימצו!

בק

1 הרב י"ל פישמן-מימון שוחרר ממחנה לטרון ב-12.7.1946, מטעמי בריאות.
 2 במברק מאת ש' אייזנברג אל ב"ג 14.7.1946 (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 74) נאמר: "ההנהלה תומכת בדעתך על הכינוס בפריס. שלושה חברים עדיין עצורים. מציעים לדחות לשבוע כדי לאפשר השתתפותם אם ישתחררו".
 3 ר' מס' 28 סעיף א'.
 4 גרינבוים, שותפו לחדר של הרב פישמן-מימון במחנה לטרון. נימוקיו ר' שם.
 5 הכוונה להחלטת המוסדות היישוביים להיענות לבקשת ח"ו לדחות בעשרה ימים (ל-25.7.46) את התחלת ביצוע אי"ש (ר' מכתב ז"ש אל חברים בלונדון 17.7.1946 (אצ"מ 6649/25).
 6 "נשארה מעל" – ללא תועלת, לפי "ואיך תנחמוני הבל ותשובותיכם נשאר מְּעַל" (איוב כא 34). על תגובת הרב פישמן-מימון ר' מס' 37 הע' 7.

15.7.1946

לדתן אשר לא ייעף – שלומות,

1. איגרת אל המותר [הרב פישמן-מימון] מדברת בעדה.
2. התוצאות ללא תוצאות של שיחת אתמול¹ כאשר יגורת. הנתתי מלכתחילה, כי יחזיקו בנו עד שיהיו מוכנים להכרעה וגם אז ספק אם ישלחונו, כי הכל תלוי בהכרעה ובתנאים – נתאמתה. המחזור הראשון בשאלת מעצרנו נסתיים בשני כשלונות מיותרים: הראיון [של ח"ו] וכל שקדם לו והפירסומת [על השחרור הקרוב]. משני אלה נשאר טעם מר מאוד. המסקנות: יש להפסיק את השתדלנות והפירסום כאחד, פרט לפירסום דבר מעצרנו הנמשך והולך.
3. חוששני לתדירות ביקוריך בתאטרון הקלאסי.² מוטב שתקך רגליך ותשמור על הקשר לצורכי חירום בלבד.
4. מה פשר ההעתקה מ"הצבא הגדול" לע"ו רסל הגדול?³ מי החליט על כך?
5. היש ידיעות מהגלעדי, מפינחס הכהן, מאבידובי, מנתנאל?⁴ יש להודיע לכולם כי אני – אנו כולנו – מצפים לידיעות. כן מבין הארזים ומאוריאל.⁵ אגב, אני מחייב פירסום האיגרת לבן הארזים,⁶ אבל לא בלבד. גם האיגרת על כ"ג,⁷ גם האיגרת של הטייח⁸ ועוד כהנה, אם יש.⁹

- 1 שיחת ח"ו עם הנציב העליון ב-14.7.1946. בקשת ח"ו שישוחררו המנהיגים העצורים נענתה בסירוב (ר' מס' 21 הע' 5).
- 2 הכוונה למיפגשים תכופים עם קולונל ג'יילס אישם, ראש המודיעין המסכל של הצבא הבריטי, המכונה "שקספיר".
- 3 הכוונה, כנראה, להעברת אחד מאנשי הממ"ד ממשרד הסוה"י בפריס, ששכן ב-Avenue de la Grand Armee, למשרד הסוה"י בלונדון ששכן ב-77 Great Russel Street.
- 4 הגלעדי – אליהו: אליהו אילת, מבכירי הממ"ד בירושלים, או מנהל המשרד המדיני של הסוה"י בווינגטון; פנחס הכהן – ליאו פנחס כהן, המזכיר המדיני בממ"ד של הסוה"י בירושלים, שהה אז בארה"ב; אבידובי – ראובן שילת, אז בפריס; נתנאל – טדי קולק, אז בלונדון.
- 5 בן הארזים – טוביה ארזי, איש הממ"ד, אז בווינגטון; אוריאל – אוריאל הד (הייט), איש הממ"ד, אז בלונדון.
- 6 הכוונה למכתב ששלח גנרל קטרן, המפקד העליון של כוחות "צרפת החופשית" בלונדון בימי מל"ע-2, אל טוביה ארזי ב-4.3.1942. במכתב הביע קטרן הוקרה והערכה לפעולותיו של ארזי ב-1940-1941 בסוריה ובלבנון שבשליטת ממשלת וישי (ר' גלעד, עמ' 88). ארזי נשלח ב-1940 לביירות ע"י הממ"ד, בשיתוף עם הביון הבריטי וצבא "צרפת החופשית" של דה גול, כדי להקים רשת תעמולה למען בעלות הברית ולאסוף מודיעין במטרה לסכל את תוכניות הגרמנים להפוך ארצות אלה לבסיס התקפה על המאזחים הבריטים במזרח"ת ולהכשיר את הקרקע לפלישת הצבא הבריטי אליהן. הוא נתפס ונעצר בידי שלטונות וישי ונפצע קשה ברגלו בנסותו להימלט בדצמבר 1940, בקפיצה מקומה גבוהה. ביוני 1941 הצליח להימלט וחצה את גבול א"י-לבנון ליד קיבוץ דן (שם, עמ' 74-88).
- 7 מכתב מאת המיפקדה הראשית של הכוחות הבריטים במזרח"ת אל מ"ש, ב-19.10.1942, שהודיע רשמית על אובדן עקבותיהם של כ"ג אנשי "הגנה" שיצאו ב-18.5.1941, למשימת חבלה בבתי הוויקי ליד טריפולי בלבנון, ומובעת בו הערצה עמוקה "לרוח העוז והגבורה שהניעה את האנשים האלה לקבל על עצמם את השליחות המסוכנת למען שלטונות הצבא הבריטים" (ר' גלעד, עמ' 91). שליחות הכ"ג, שבראשם עמד קצין בריטי, נעשתה במסגרת שיתוף הפעולה בין הממ"ד והביון הבריטי למלחמה בגרמניה הנאצית ותכליתה הספציפית היתה למנוע מהגרמנים, שלאחר נפילת צרפת החלו להתבסס בארצות הלוונט, מקור דלק למטוסיהם (על הכ"ג ר' שם, עמ' 89-125).

6. אנו מחייבים בהחלט המשך פעולת האשה הטובה, ז"א פתח פתוח וכן בכל הארץ. בשטח זה אל תבוא יוזמת הניתוק מצדנו.¹⁰ לא אכתוב לחוד לפניני,¹¹ כי אין להרחיב הרשת.¹² מסור לו השָׁדֵר. אם הממונה יתעקש יש לרמוז לו ברורות, כי באם יסגור יהא הפירסום שהוא סגר.¹³ אם נעזייל קיום האיש, יש לפרסם שאנו קיימנו.
7. אשר לירושת שליג,¹⁴ מוכן ומזומן לכתוב לע-ם, אך לא אוכל בטרם אקבל תשובתך לשאלתי לדידו.
8. לגבי הכנסים¹⁵ חוששני שתלו אותם על קרן הצבי; ומה אם ענייני רח-רפ[ית] יסתדרו והתוכנית לא תבוצע? (הנה אנו שומעים שמחר מתחילה פתיחת שערים כאן) כי אז שוב אין כנסים ויש שקט ושלווה?¹⁶
9. יש לשלוח על פני המים את ההסבר שהגדרת הַחֶבֶר [הערבי] את עצמו כאנטי-סוב[ייטי]¹⁷ מוציאה מידי מה"מ [ממשלת הוד מלכותו] קלף חשוב נגדנו: החשש שהכרעה לטובתנו תזיק הצד שכנגד לדוב [הרוסי] ותגרה הדוב לשלוח כפו בכורת [המורת] תיכונת.
10. ב"פ אינו מניח לי בענייניו של הצעיר מקריית יהלום (ס-ן).¹⁸ נראה שנתחייב כלפיו. אמרתי

-
- 8 הטיח - קולונל ג'ון טיג [טיג=עיסה, טיח בידיש], ראש שרות המודיעין החשאי S.I.S. (Secret Intelligence Service) הבריטי בקהיר, מקציני המודיעין הבריטים המעורבים בשיתוף הפעולה עם הסוה"י במל"ע-2. לא ברור באיזו אגרת מדובר, אבל סביר שגם בה היו שבחים לסיוע של הסוה"י לבריטים במל"ע-2.
 - 9 פירסום האיגרות הנ"ל נועד להגיב על טענת הבריטים, שבידיהם עדויות שהסוה"י היתה שותפה לפעולות האלימות נגדם בא"י וכנגד זה להצביע על שיתוף הפעולה והסיוע שהושיטה הסוה"י לבריטניה במלחמה נגד גרמניה (ר' מס' 12 הע' 4).
 - 10 "האשה הטובה" - אחד מכינוייה של מריה אם ישו, באנגלית מרי. נראה שהכוונה למרי אורחי (כלומר אי"ש); "פתח פתוח" - להפעלת אי"ש בתחומים שנקבעו. התוכנית קראה בין היתר לרשויות המקומיות היהודיות להפסיק את קשריהן עם השלטון המנדטורי. חבר המועצות המקומיות היהודיות, שנשלט ע"י "האיחוד האורחי", בהנהגת ראש עיריית ת"א ישראל רוקה, הסתייג מכך ואיים לפרוש מתוכנית אי"ש. בחוגי הוה"ל והסוה"י היו שקראו להוציא מתוכנית אי"ש את רוקה וחבריו ברשויות המקומיות ולנתק את הקשרים עמם (ר' מכתב גרבוסקי אל רמז 19.8.1946).
 - 11 כנראה יוסף ספיר (ספיר - פנינה), ראש עיריית פתח תקוה. מראשי "האיחוד האורחי" וחבר מטעמו בהנהלת חבר המועצות המקומיות.
 - 12 מעגל המכתבים דרך רשת הדואר החשאי של ה"הגנה", שבאמצעותה התקיים הקשר הרצוף עם מ"ש.
 - 13 אם ישראל רוקה ("הממונה") יתעקש להוציא את אנשיו ממסגרת תוכנית אי"ש, יש לפרסם שהוא האחראי להתפוררותה.
 - 14 של"ג - יהושע גורדון (נגזר משמו של ש"ל גורדון, מחבר פירוש נפוץ לתנ"ך), עובד המ"מ מ-1931, היה ממונה על הקשר עם השלטון המנדטורי בענייני המשטרה, הנוטרות וענייני ביטחון אחרים עד מותו ב-1941 (ר' שרת/אורות, פרק "יהושע גורדון", עמ' 109-113). יורשו - יהואקל סהר (ר' מס' 12 הע' 13; סהר, עמ' 84).
 - 15 עצרות ואסיפות-עם שנועדו למחות על כליאת אלפים מבני היישוב במחנות מעצר (ר' מס' 15 סעיף 1).
 - 16 ואם יוחל שחרור מואץ של העצורים במחנה רפיח, האם גם אז לא תמומש התוכנית לעצרות עם ואסיפות מחאה?
 - 17 ב-14.7.1946 נמסר בקהיר כי עואם פחה, מזכיר הליגה הערבית, הצהיר שהליגה הערבית היא נגד הקומוניזם (ר' "משמר" 15.7.1946). במקבץ ידיעות של האגף הערבי במ"מ מ-16.7.1946, נמסר כי "המלחמה בקומוניסטים איננה מצטמצמת בשעה זו במצרים בלבד, היא מתנהלת בכל המרץ גם בארצות ערביות אחרות: סוריה, לבנון ועיראק. במאמר על כך ב"אל-כותלה" המצרי [נכתב] כי הפעולה הזאת מכבידה מאוד על אלה הדורשים להביא את שאלת אי"י ושאלות ערביות אחרות בפני מועצת הביטחון ואו"ם ומפזרת את התקווה לתמיכה כלשהי מצד רוסיה".
 - 18 קריית יהלום - נתניה, שם התרכזה תעשיית ליטוש יהלומים. לא ברור למי הכוונה ב"ס-ן".

- לו שעכ"פ כיום אין מי שיעבידו. ביקש שאריץ אליו שדר המקיים את הסיכוי ומבקשו להמתין. כיון שהוחל לדבר בו נכבדות הודע-נא לו, כי הפורענות¹⁹ הפסיקה הבירור והוא יתחדש לכשתחלוף. היתה מהבטחות יותר מסוימות.
11. מה במערכות הפיזול (ברוסית - שאל את צ[פורה]²⁰)? אני משער כי השפם²¹ מושל בכיפה. היוכל ליש להיפנות קצת ממועצתו ולהטות שכם?
12. היום היתה עיתונות קצת יותר חיה ויותר מפוכחת, עכ"פ שלנו.

בק

אם תהיינה הודמנויות הוגנות להזכרת שמות, יש לפקוד את חיים א. איש המשמר ואת דוד ש. השקמוני.²² שניהם בבחינת "חייבים את נשמותיהם לאלוהים".²³

16.7.1946

יש להודיענו מיד אם ההינורות בספך²⁴ קצובה או עד ועד בכלל. במקרה השני יש להניח בבטחה שאין תצטרף.²⁵

19 "השבת השחורה" והאירועים שלאחריה.

20 פייל, כינוי מזכיר מפא"י יונה קוסוי-כסה (רוסית: קוסוי-פוזל), ממנו גזר מ"ש גם כינוי למפא"י בכללה.

21 יוסף שפרינצק.

22 הודמנויות להזכיר כראויים לשחרור את חיים אלפרין, ראש המשמר האורחי ומפקח עירוני ראשי בת"א, ודוד אדירי (שינקרבסקי), איש מועצת פועלי חיפה. שניהם נעצרו ב"שבת השחורה" ונכלאו בלטרון יחד עם מנהיגי היישוב.

23 כלומר, זכו להימנות עם חבורת המנהיגים העצורים.

24 שבת הרעב שעמדו להכריזו עיצרי רפיח במחאה על המשך מעצרו של מי שהודחו (עד 14.7.1946 שוחררו 79 עצורים למרות שכ-550 הודחו; ר' "משמר" 15.7.1946). העצירים ברפיח היו אנשי משקים והיעדרם מן העבודה החקלאית העונתית גרם למשקים נזקים כבדים. כולם הסכימו להודות על יסוד הבטחת השלטונות לשחררם לאחר תהליך היהוי, שהחל ב-9.7.1946. שבת הרעב החלה ב-15.7.1946 בערב. בהודעה רשמית של הממשלה ב-18.7.1946 נאמר, כי קצב השחרורים איטי מפני "שמספר עצורים טרם מסרו את שמותיהם ואחרים מסרו שמות מזוייפים. ברור שאם לא יהיה שיתוף פעולה מצד העצורים או אנשים אחרים שיתבקשו לעזור בזיהוי, תהליך השחרור יסבול עיכוב בלתי נמנע" ("משמר" 19.7.1946).

25 עיצרי מחנה לטרון הצטרפו לשבת הרעב ב-16.7.1946. השבת ברפיח ובלטרון הופסקה ב-17.7.1946 בחצות בהוראת המוסדות הלאומיים, הרבנות הראשית והוה"פ של ההסתדרות.

- לדתן שלום, מוצאי הצום,¹ 17.7.1946
1. בזה פתק לעם² המדבר בעדו. עם הסתדר עניין הירושה³ יש להכניס את אמציה⁴ מיד. קביעת השניים⁵ לא באה בהשפעת השדר של אילתי⁶ אלא זו היתה דעתי מקודם. לכתחילה כשהפצרתו בבווער להצטרף אלינו הוריתי למסור העניינים לשניים.⁷ הוא הבין שכוונתי לאחד מן השניים, ולא היא, כי נתכוונתי לשניהם יחד. מוצא אחר אין.
 2. בשעתו שלחתי ציונים לפרשת היחסים [עם השלטונות] ושם קבעתי את ענייני הירושה ואיש גבע לחסד.⁸ יש להביא בחשבון, כמובן, שאם נתחיל באי"ש התיינה תגובות ולא יניחו לנו חופש הבחירה ממה להינזר ולמה להיזקק, אז נראה.
 3. לא נראית לי פרישת האלופים סיטונית,⁹ כי אין זה מעשה ראשון במינו¹⁰ וקשה לתהוה שיתופית להתכחש.
 4. יש להודיע לא"ק שאני מחייב פגישתו עם הנחל¹¹ ודומיו. אדרבא, ינסה להציל מפיחם דבר ברור. בשורתו באוונזי הרעיה¹² אינה משכנעת כליל, כי היא שוב מאותו מקור, שהפך תוכי,

1 בגמר שביבת הרעב של הכלואים במחנות המעצר ברפיה ובלטרון.

2 המכתב אל סנה לא אותר. נראה כי זה המכתב המוזכר במס' סעיף 7.

3 ירושת יהושע גורדון. ר' שם.

4 לא זוהה.

5 זאב שפר וישראל גלילי.

6 שדר שפר לא אותר.

7 תביעת מ"ש כי סנה יסיגר את עצמו ויצטרף לעצורי הנה"ס (ר' מס' 1 הע' 7; 4).

8 "ענייני הירושה" – השתתפות בוועדה הממשלתית שעסקה בענייני משטרת היישובים העברים (ר' מס' 15 הע' 9). "איש גבע" – יוסף גוריון מקיבוץ גבע, שהיה ראש המחלקה ליישוב היישובים משותרים בסוה"י וחבר בוועדה הממשלתית לטיפול בחיילים משותרים. "לחסד" – להוסיף להשתתף בוועדות אלה (ובוועדה לפרי הדר) גם אם הנציגים היהודים יחדלו להשתתף בוועדות הממשלתיות-הציבוריות (ר' מס' 15 סעיף 6). מ"ש סבר שבהפסקת הקשרים מצד הרשויות המקומיות יש לפעול בהירות ובשיקול דעת, ואילו את פרישת הנציגים היהודים מן הוועדות הממשלתיות הציבוריות אין להחיל על אחדות מהן (ר' שם).

9 נוח פרובר (יגור), מוכתר יגור, וניסן גושנסקי מזכיר הקיבוץ, נעצרו ב"שבת השחורה", הועברו לכלא עכו והיו צפויים לעמוד לדין כאחראים למצב הנושק שהתגלו שם (ר' "דבר" 8.7.1946). בעקבות מעצרו הוצע שכל המוכתרים היהודים יתפטרו במחאה על צעד זה של השלטונות הבריטיים.

10 גם בעבר נעצרו מוכתרים של יישובים יהודים והואשמו באחריות לנשק שהוסתר בהם (ר' סת"ג-1, עמ' 176, 181-182).

11 נחל=brook. הכוונה לסך גורמן ברוק, מזכיר הקבינט הבריטי, שעמד יחד עם הנרי גריידי, איש משרד החוץ האמריקני, בראש ועדת מומחים שנועדה לבחון את דרכי יישומן של המלצות וא"א, שפורסמו בסוף אפריל 1946 (ועדת ברוק-גריידי היא שילדה את מה שנודע כתמ"ג; ר' מס' 39).

12 נראה שמדובר בידעיה מאת א"ק מלונדון, שנמסרה באמצעות רעייתו, על הסכמת הבריטים לאפשר עליית המאה אלף כהמלצת וא"א. ביום זה כתב ז"ש אל סנה: "מהגובר [א"ק] הגיעו אתמול שני מכתבים [---] אם לדון לפי המברקים שלו, הרי המאה אלף בשני הכיסים".

- ואילו הצד שכנגד או שאינו פותח פיו ואם פותחו הרי לא לבשורה.
5. הברק לטדי¹³ שינסה לגייס החייט¹⁴ לבירור ה"תגליות"¹⁵.
 6. תמינהי על תמיהת עטרה לגבי המקום ממנו נלקחו כתבי הצפון.¹⁶ התשובה היא: אמתחתי בת"א.¹⁷
 7. אשר לאהובת אמנון, דומני שהדרך המהירה ביותר היא באמצעות לשכת איש-זינה ובתמיכת שלמה [אייזנברג], לפעולה בנוער. אני חרד מאוד לתת לה אפשרות להשלים קצת את השכלתה. נא להודיעני על מהלך העניין.¹⁸
 8. שלח-נא את הפתק לרחל מזור¹⁹ בבירה עפ"י מען המגבית. את הפתק לאבידת²⁰ אולי מוטב להעתיק במכונה.
 9. לפני כמה ימים קיבלתי פתק מא"ב.²¹ יש להביאו לידי איזה הסדר למען יוכל עשות עבודתו במנוחה ובהתמדה. כוונתי קודם כל לשני הספרים: אנו והערבים; ההסדרות.²² על ירחונים נשוב לדון כשירווח. אם תראה הצורך תאמר למהר"ל ולשלמה,²³ כי התכוננתי לשוחח אתם רצינית על כל העבודה הזאת. עתה שנכלאתי אין לעכב ענף זה שהוא כאויר לנשימה לאור מעמדנו בשוק הספרים (4 פרו-ערבים בחודש מאי בלבד!)

שלך,

בק

-
- 13 או בלונדון בשליחות הממ"ד (המברק לא אותר).
 - 14 ג'ורג' טיילור (ר' מס' 20 הע' 11).
 - 15 המסמכים והמידע שנפלו בידי הבריטים בעת החיפושים בבניין הסוה"י בירושלים.
 - 16 כתיבי הצפון - הכוונה למסמכים העוסקים ביחסי התנועה הציונית עם ראשי המרונים בלבנון - ובהם העתק הסכם שנחתם בין הסוה"י לבין הכנסיה המרונית (ר' מס' 16 הע' 11). בין המסמכים היה גם העתק מכתב מאת הפטריארך המרוני אנטואן אל ח"ו (ר' ששון אל הממ"ד 15.7.46).
 - 17 אמתחתי בת"א - ארבעה תיקים שהיו בידי מ"ש נלקחו ע"י הבריטים בעת שנעצר במלון בת"א (ר' מס' 16 סעיף 3, גם שרת/מאסר עמ' 30).
 - 18 מדובר באחיינית מ"ש תמר גדרון (הזו), שלא השלימה לימודיה בבית ספר תיכון בשל התגייסותה המוקדמת לפלמ"ח, ושהתה אז בלונדון כאלחוטנית ה"הגנה". "לשכת איש זינה" - המדור האנגלי במח' לנוער והחלוץ, שבראשו עמד אברהם הרמן, רעייתו זינה.
 - 19 רחל מזור (זילברגר). שירתה בשנות מל"ע-2 כקצינה בחיל העזר לנשים (א.ט.ס.). בצבא הבריטי. שהתה בלונדון בשליחות קרן היסוד. ר' שרת/מאסר עמ' 26 הע' 4; "הארץ" (הכלל והפרט) 21.8.1946. המכתב אליה לא אותר, אך אפשר שבו הודיע לה מ"ש כי ביקש מראובן שילוח וטדי קולק לשתפה בפגישות שונות בלונדון (ר' שם, עמ' 26, 79, 81).
 - 20 אבידת - אליעזר קפלן (על שם בתו דתיה). הכוונה כנראה, למס' 39.
 - 21 אפרים ברוידא, מסאי, מתרגם ועורך, חבר מערכת "דבר". מכתב ברוידא לא אותר.
 - 22 ב-1944 יצאה לאור חוברת של ברוידא "יהודים, ערבים והמזרח" (באנגלית) ביוזמת הממ"ד. אח"כ אמור היה להרחיב את החוברת לכדי ספר וגם לחבר ספר (באנגלית) על ההסדרות הכללית, שלא נשלם. "א"ב מסתדר" (ז"ש אל מ"ש 25.7.1946). במכתב מאוחר יותר אל מ"ש (22.10.1946, שם), נמסר כי א"ב "מסיים עתה הספר הבטחות שהופרו [...] ומיד אחרי זה יחזור לתוכנית הראשונה וישתדל לסיים עד סוף שנה זו, כדבריו". הבטחות שהופרו נועד לסקור את "הבגידה הבריטית בא"י" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 65). ספר זה לא נשלם.
 - 23 דוד בהרל, מנהל מחלקת הכספים של הסוה"י בי-ם, ושלמה אייזנברג מוכ"ל הסוה"י.

18.7.1946

יש לפרסם מיד הכחשה למידע איסט מייל בדבר מכתבי לבקסטון²⁴ – מוטב ע"י פירסום המכתב במלואו.²⁵ בהסברת לואי להדגיש, כי בקסטון הציג לי שאלה בחקירה – מה יהא אם וכי²⁶ – וכמילואים לתשובתי בע"פ שלחתי המכתב בתאריך זה וזה. להעיר, כי אכן היתה זו אזהרה בעתה.²⁷

24 Frank W. Buxton. עורך Boston Herald, חבר וא"א. אוהד הציונות. Middle East Mail, עיתון הצבא הבריטי במזרח, פירסם ב-17.7.1946 מכתב "שנתגלה" לסופרו של העיתון ונשלח, לדבריו, ע"י מ"ש ממחנה המעצר בלטרון אל בקסטון. "דבר" 19.7.1946, פירסם הכחשה שכותרתה "כיצד נאפות סנסציות", שהבהירה כי המכתב אל בקסטון שהובא ב"מיד איסט מייל", "נכתב לפני שלושה חודשים והעתקות ממנו נמסרו אז לעיתונאים". ב"הארץ" מאותו יום פורסמה הכחשה מטעם לשכת ההסברה של הסוה"י.

25 רובו של המכתב האמור אל בקסטון פורסם ב"דבר" 18.7.1946, ובעיתונים אחרים.

26 במהלך עדות מ"ש לפני וא"א שאל בקסטון: "[...] מה תהיינה, לדעתך, התוצאות אם הסוכנות היהודית בא"י תועמד מחוץ לחוק ותחוסל – אם היא לא תוסיף להיות מוכרת כדוברו של העם היהודי, כסוכנות, ותיעלם לגמרי מעל הבמה, והממשלה לא יהיו לה שום יחסים אתה?" תשובת מ"ש היתה: "ביטול ההכרה בסוכנות היהודית לא יהא בו משום חיסול גמור" והסביר מדוע (ר' קרליבך ב' עמ' 7-536).

27 במכתב אל בקסטון הדגיש מ"ש, כי פירוק הסוה"י לא היה מפסיק את הפעילות הציונית אלא "היה ללא ספק מעורר את היהודים למאמצי יתר ומביא אותם לאחדות שלמה". יתר על כן, "הדיכוי של הנציגות החוקית גורם בהכרח למתיחות מסוכנת", ולעומת זאת "העובדה שנציגיה הנבחרים של התנועה [הלאומית] היהודית לא אמרו נואש וממשיכים במאמציהם המדיניים החוקיים כדי לתבוע את זכויות בוחריהם, שימשה בלם יעיל ביותר שמנע הסתבכות נוספת של המצב". מכאן ש"כל ניסיון להחליש או להרוס נציגות זו עלול רק להביא לידי הרעת המצב". בעניין המכתב אל בקסטון ר' גם מס' 38 סעיף 15.

אל: יהודה-לייב פישמן-מימון, אליהו דובקין, ואמיל שמורק, ירושלים

לחברים שלום, א-י"ט תמוז תש"ו, 18.7.1946

התייעצנו בשאלת הכינוס¹ דעת שלושתנו² היא שנסיעת מישוה משלושתכם, במסיבות הקיימות בארץ, אינה רצויה. לעומת זה, לא ייתכן שכינוס שנועד לדון במצב שנוצר כתוצאה מהדבר שנפל, לא ישמע דו"ח ישיר מפי מישוה שהיה עד ראייה לאותו דבר. מכיוון שבין כה וכה קיימת שאלת נוכחותם של נציגי המינהל הצמוד לנו [הוה"ל] באותו כינוס, שותפנו לגורל [דוד רמז] עורר את השאלה ובענינו לו. הגענו להצעה שאותו מינהל ישגר הפעם בשמו את הגב' פזית [ג"מ]. שותפנו סבור כי כיוון שאינה חברה למינהל, יכבד לקבוע אותה נציגה יחידה ומן הדין לבחור בשניים, דהיינו היא והנשיא [בן-צבי]. אנו מקבלים הצעה זו ומניחים שהמינהל עצמו יבין, כי בשעה שאחד משני ראשי עצור לא טוב שראשו האחר יהא עזוב,³ ובסופו של דבר תיסע רק הגב'. שיקול אחרון זה הוא אך ורק לידיעתכם, למען השם.

ידענו כי דעת חברנו אמת [אמיל שמורק] אחרת. שקלנו היטב נימוקיו.⁴ נוכחנו לדעת כי נסיעת אחד עשויה להביא לידי נסיעת שניים.⁵ גם אם אחד בלבד יסע - יתערער מאוד מעמד השארית, המעורער בלאו הכי, כל שכן אם שניים יסעו, שאז ייהרס כליל. מינוי חברים זמניים, כדרך שנהגו בשנים כתיקונן, אינו בא בחשבון כיום, שלא לפתוח פה לשטן.⁶

תודתנו הרבה על איגרת ידידנו הקשיש וצר לנו על אי ההבנה שנפלה ושהביאתנו לידי תרעומת חינום.⁷ אבל כך הבינונו מאיגרת יוסיפון ומדו"ח שקדם לה, כי החלטתם לבקש דחיית הכינוס, מתוך תקווה שבינתיים תסתייע השתתפותנו.⁸ אנו מניחים שעתה נוכחו הכל כי זוהי תקוות שווא. אין לשער איזה ביוון עוללה לנו העיתונות בעניין זה⁹ וחבל מאוד שלא הצלחנו לרסנה.

1 כינוס ההנהלה המורחבת של הסוה"י, שנועד להתקיים בפריס באוגוסט (ר' מס' 28 הע' 2).

2 מ"ש, דב יוסף וגרינבוים.

3 שני ראשי - רמז ובן-צבי. לפי "ואפס עצור ועזוב", דברים לב 36; גם מלכים א' יד 10, כא 21; מלכים ב' ט 8.

4 על עניין זה כתב ז"ש אל מ"ש ב-22.7.1946: "אמת אינו מקבל גזירת הישיבה בבית. נאבק עם כולם [---] וכאשר הוכרע דינו עירער בפני עמי [ב"ג]". נימוקי שמורק לא הובררו.

5 בשל הדרישה לשמור על האיוון המפלגתי בין היוצאים לפריס.

6 שלא לפתוח פתח לשלטון הבריטי או לחוגים אופוזיציונים ביישוב, להעמיד ליישוב ולתנועה הציונית הנהגה חלופית "מתונה".

7 הכוונה למכתב מאת הרב פישמן-מימון (לא אותר), שבא בתגובה לאיגרת מ"ש אליו (מס' 34), שעליה העיר ז"ש כי הרב "נודעזע מתוכנה והשיב תיכף ומיד כי הוא מקבל את כל התביעות וינהג לפיהן" (ר' מכתב ז"ש לסנה 17.7.1946).

8 מכתב דובקין והדוח שקדם לו לא אותרו. על השתתפות ר' מס' 34 הע' 2.

9 הכוונה לפירסומים התכופים על שחרור המנהיגים העצורים והרושם שהתקבל מהם כאילו סוגייה זו היא המכרעת במערכת עימותים עם בריטניה.

חזרנו ושקלנו את ההצעה בדבר מינוי ממלאי מקום לכינוס ושוב באנו לידי מסקנה שלילית, בעיקר משום שלא יוכלו להשתתף בהכרעה¹⁰ ונמצא שלא נהיה משפיעים באמצעותם על יחסי הכוחות.

אחרון אחרון: שלושתנו מחייבים בכל תוקף את נסיעת חברנו הצעיר,¹¹ אם רק תימצא איזו דרך מעשית להוציאו ולהחזירו [ארצה].¹²
בברכה נאמנה בשם כולנו.

(-)

10 שכן לא יהיו בעלי מעמד של חברי הנה"ס, שרק להם זכות הצבעה (ר' מס' 28 סעיף ג').
11 מדובר ביציאת סנה, צעיר חברי הנה"ס בי-ם, לכנס פריס. על כך השיב ז"ש ב-22.7.1946: "נסיעת עידו [סנה] טרם הובררה".
12 שכן סנה היה מבוקש ע"י הבריטים.

לדתן שלומותי, א-ג, 18.7.1946 בערב

1. עייפה נפשנו למבקרים! ב"צ, ראל"צ, הרב ג-גן ושמחה.¹ צרור שדרים בבוקר (ג'לש מאמשו!) וצרור גדוש אחת"צ. שיעור בדקדוק והרצאה במדיניות ציונית. ישיבת קריאה ודיון בבוקר וישיבה לפנות ערב. שיחות טן-דו בלי סוף. עכשיו אחרי 11 ואני בפתח דבר. עייפה נפשי!
2. בקשה שטוחה: אתה משלח בי אגוזים קשים² ואני מפצחם אחד אחד. כיוון שאתה רואה כי אני מפצח והולך, סומך אתה על כוח שיני ומשלח בי אגוזים יותר ויותר קשים. הפעם הגדלת עשה: המעשה בפסלו³ סמרו שערות ראשי ונשטפתי במקלחת זיעה חמה, אף את חולצתי פשטתי מרוב עצבנות, עד שפיצחתי אגוז זה. אכן פיצחתי לרסיסים, אך אל נא תוסיף לנסות כוחי. מכאן ואילך אשבור שיני.
3. שיחת אבודן⁴ נהדרת בדינמיותה, עם כל הטרגיקה שהיא חושפת. אך יש השגות. ראשית, יש להניח בביטחה, ועכ"פ יש יתר בטיחות בהנחה, כי מ"ג [מסגרייב] זה נתכוון לבלוש יותר מלגשור. הוא השיג משהו ממבוקשו בסוף עמ' 2 בהיסח הדעת, מתוך שאלת אבודן על משפט שלמה,⁵ ובאמצע עמ' 3 (קצת מעל לאמצע) מתוך תשובתו של אבודן על שאלתו, עם כל הזהירות והסיוג שבתשובה.⁶ אכן אף הוא גילה לא מעט, ואיני חושב שאבודן הפסיד בחשבון כולל, אך אם רק

1 יצחק בן-צבי, בן-ציון מ"ח עוזיאל (הרב הראשי הספרדי, הראשון לציון), הרב יעקב גולדמן (רב האסירים מטעם מוסדות היישוב), שמחה אבן-זוהר (מוכיר הועה"פ של ההסתדרות ואיש קשר מטעמה ומטעם הוה"ל עם עצורי לטרון ורפיח). כינויי אישים והגדרת עניינים בצופן המאוחר.

2 מתייחס למשפט במכתב ז"ש אל מ"ש 17.7.1946: "היה ממונה לפני זמן קצר על אחיו של בעל פסל העומד במקום הגילוי הראשון אשר בישר את הפתעת הצינורות ביגור". פירוש: רודריק מסגרייב, הממונה על העניינים היהודים בזכירות הראשית של ממשלת המנדט, היה לפני כן סגן מושל מחוז תל אביב והדרום ובתוקף תפקידו זה היה ממונה על יצחק צ'יז'יק - אחד מקציני מחוז ת"א - אחיו של אפרים צ'יז'יק, שנפל בחולדה במאורעות תרפ"ט ופסלו ניצב שם. ב-3.10.1943 ערכו הבריטים חיפוש בחולדה וגילו שם כמה ארגוני פצצות מרגמה ווצרת תע"ש. גילוי זה היה אות ראשון לחיפושי הנשק כמו זה שבוצע ביגור ב"שבת השחורה", שם התגלה נשק רב.

3 הכוונה לשיחת הורוביץ עם מסגרייב ב-16.7.1946; דוח מלא על השיחה (באנגלית) נשלח אל מ"ש (ר' אצ"מ S25/7697; ר' גם הורוביץ, עמ' 140-145).

4 בעמ' 2 של הדוח ציין הורוביץ כי מסגרייב העיר, שבמקום התרה חד-פעמית לעליית המאה אלף עדיפה, אולי, התרת עליית מספר קטן יותר בלוויית הצהרה של ממשלת בריטניה שעליית יהודים לא"י תימשך, ולא תהיה השתלטות של יהודים על ערבים ושל ערבים על יהודים. בתגובה שאל הורוביץ: "ומה בדבר חלוקה?"

5 בעמ' 3 של הדוח, בתשובה לשאלת מסגרייב אם מצד היהודים תהיה התנגדות מוינת לנסיגות של השלטון לחפש ולפרוק את נשקם, השיב הורוביץ: "בהחלט! [--] חיפושים כאלה יפורשו ע"י היישוב כהכרות מלחמה גלויה והיא תיענה בצעדי מלחמה". על שאלתו הנוספת בדבר אפשרות של פירוק הנשק של היישוב ע"י מ"מ, שעיקרו הגדלת "משטרת היישובים העבריים" תמורת מסירת כמות מסוימת של נשק לידי השלטונות, השיב הורוביץ: "אני מטיל ספק רב אם הדבר אפשרי. מכל מקום, תשובה לכך יכולה להינתן רק ע"י התנהגה המייצגת, ואתם הוצאתם אותה אל מחוץ לפעילות".

אפשר, מוטב לא להפסיד כלל. ובכן, לדעתי, מוטב היה לא לעורר שאלת משפט שלמה אם מ"ג [מסגרייב] לא עורר: יוזמתו כאן רק מחלישה ואינה מסייעת; על השאלה הממארת בעמ' 3 מוטב היה לענות: לא יצא מזה שום דבר ומוטב לכם לא להתחיל בזה, אם תהא הזדמנות יש לחזור ולתת תשובה זו בשיחה הבאה,⁷ כפרי שיקול נוסף. תיתי למ"ג שאמר האמת על מעמדנו, בכל הפשטות;⁸ וכן שהמציא אישור, מקורי ומעניין, לנכונות גירסת עטרה על מאה ותו לא⁹ (אותה האריתמטיקה, אך מה שונים הסגנונות!); וכן שגילה שבצעם לא גילו כלום, אלא יש להוציא מהבוץ את פ"מ [פריים מיניסטר] השלומיאל [אטלי], אשר שוב נסתבך בהצהרה נמהרת¹⁰ (כשם שהצהיר פעם כי פינוי גושן [מצרים] נעשה בהסכמת הבנות הבוגרות [הדומיניונים הבריטים], אח"כ חזר בו ותיקן נוסחתו: לא בהסכמתן אלא בידיעתן; ולבסוף נתברר כי לא היתה כאן לא הסכמה ולא ידיעה. אוהב קליאופטרה [אנטוניוס, כלומר אנטוני אידן] התעלל אז ברחמן [אטלי] כהגון).¹¹ אשר לאבודן, התרסתו בעניין אי"ש היתה נועזת והסברתו את עניין הכלים [נשק היישוב] מזהירה,¹² אם גם לא מיצה נושא זה, כי לא הזכיר את חימוש השכנות והמו"מ על ההסדר

7 בסוף השיחה החליטו הורוביץ ומסגרייב לקיים פגישות נוספות, שלא התקיימו - מסגרייב נהרג כעבור שבוע בפיצוץ מלון "המלך דוד" ב-22.7.1946.

8 מסגרייב הבהיר, כי אין לממשלה כוונה כלשהי לשחרר את המנהיגים הכלואים בלטרון ואישר כי בסוגייה זו, כמו בתחומים אחרים, יש לצבא השפעה רבה על פעולות הממשלה.

9 מסגרייב העיר, שישנם באנגליה כאלה הסבורים שהעניין הציוני מתמצה בתביעה להתרת עלייתם של המאה אלף, כפי שהמליצה וא"א, וכי היענות לתביעה זו עשויה לסיים את העימות הציוני-בריטי. הערה זו קישר מ"ש לדיווח של אליהו ששון, כי בשיחות במשרד החוץ הבריטי עם נציגים מעבר-הירדן ומדינות ערביות אחרות, הובטח להם כי תמורת הסכמתם לעליית המאה אלף לא יתירו הבריטים עליית יהודים נוספים ולא יאפשרו הקמת מדינה יהודית (ר' מכתב ז"ש אל מ"ש 17.7.1946).

10 לדברי מסגרייב, בחיפוש בבניין הסוכנות התגלו עדויות על פעולות ריגול ומודיעין של היהודים בעיקר בארצות השכנות לא"י, וכן עדויות נסיבתיות על קשרי הסוכנות היהודית עם "הגנה". לדעתו, הממשלה תפרסם חלק מן העדויות הואיל ורה"מ אטלי התחייב לעשות כן בדיון בפרלמנט ב-1.7.1946, ובתשובה לתביעת כמה מחברי הבית, שהממשלה תפרסם בהקדם את ההוכחות שבידיה על האחריות שהיא תולה בסוה"י למעשי האלימות בא"י, הודיע כי הפירסום יבוא לאחר שיסתיים העיין במסמכים שבידיה (ר' "הארץ" 2.7.1946).

11 ב-7.5.1946 הודיעה ממשלת בריטניה בפרלמנט על החלטתה לפנות את כוחותיה הצבאיים ממצרים. בעקבות ההודעה התפתח דיון, שבו הצהיר רה"מ אטלי כי ההחלטה התקבלה בהסכמת ראשי ממשלות הדומיניונים שבמערכת האימפריאלית הבריטית (ר' "הצופה" ו"משמר" 8.5.1946). למחרת, כשנודע שראשי הדומיניונים הופתעו מהודעת הממשלה, עלה אטלי בפרלמנט לתקן את דבריו ואמר "התקיימו דיונים בשאלת מצרים ונמסרה לנציגי הדומיניונים אינפורמציה מלאה, אך הם לא נקראו להביע את הסכמתם על כך, הואיל והעניין נתון לאחריותה של בריטניה בלבד. לדבר זה - שהעניין נוגע אך ורק בבריטניה - הסכימו הדומיניונים". על כך העיר אידן: "אני מבין את המצב כך - ביררו את המצב עם ממשלות הדומיניונים אך הם לא התחייבו בשום פנים ואופן לתמוך בפעולה שעליה הודיעה אומול הממשלה". תגובת אטלי: "ניסיתי להסביר זאת והנני לבקש את סליחת הבית שאמרתי יותר משרציתי לומר. לא היה בדעתי לסבך את חברי מן הדומיניונים או להטיל עליהם אחריות שהממשלה צריכה לקבל על עצמה" (ר' "הצופה" ו"משמר" 9.5.1946). אידן הגדיר את דברי אטלי כ"תשובות דו-משמעיות" והודיע כי יבקש דיון בפרלמנט בשאלה זו (ר' "הארץ" 10.5.1946).

12 בשיחתו עם מסגרייב העלה הורוביץ את החלטת מוסדות היישוב על אי"ש, והבהיר שהוצאתה אל הפועל, שתחל ב-25.7.1946, עלולה להוליך להתנגשות חמורה עם הממשלה. כדי לנמנע הידרדרות כזאת ולפרוץ את המבוי הסתום ביחסים בין היישוב והשלטונות, תבע מן הממשלה לפעול בשני שלבים: א. נקיטת צעדים מיידיים, כגון

- האזורי והעצמות התקועות בגרוננו (החי"ת והלמ"ד).¹³ יש להמשיך, אך ביתר מזהר. חולקני על דיבור אחד במכתבך לעידו [סנה] מ-17.7: "כוונות הצוות [ראשי המימשל] גרועות מכוונות האיש הזה [מסגרייב]". מניין שאלו הן באמת כוונותיו ולא דיבורים לסבר את האוזן כדי לפתוח הלב? אגב, חיים [אלפרין] איש המשמר, המכיר את מ"ג היטב, סבור שהוא אחד בפה וכו' [ואחד בלב].
4. אם נכונה הסברה, שלגבי הוכחות של ממש העלו חרס¹⁴ וסברה זו מתקבלת יותר ויותר על דעתי עד שאני סבור כי אלון [הנציב אלן קנינגהם] מתכוון לשכנע אותם למשוך ידם מתוכנית ההדפסה,¹⁵ כדאי לנו לעשות הכל כדי לנפח את השלפוחית, למען אשר בכוא שעתה להתפקע תתפקע בקול נפץ אדיר, למרבה הביזיון והקצף. איך לעשות זאת איני יודע בתכלית הדיוק, אך לא הייתי נמנע מלפרנס בעקיפין את השוחרים לטרף [העיתונאים] בכל מיני שמועות מזועזעות השאובות ממקורות מהימנים בהחלט, על הוכחות ניצחות הקובעות את אחריותנו האישית במסמרות וכיוב'. דרך אחרת, הפוכה לגמרי, היא להתחיל מעתה בהוקעת כשלונם ולהכריז כי כל השמועות שהפריחו היו התפארויות שווא, כי אין בידם כלום, כי הם במבוכה וזוהי סיבת איחור הפירסום, כי לכן הובהל אלון,¹⁶ כי אינם יודעים איך לצאת מהסבך וכו'. אולי תשקלו באיוו משתי הדרכים לבחור.
5. אשר ללוויית הארבעה, אביטיס נכה בה, אולי גם עידו, אך לא מישהו מאתנו [חברי הנה"ס].¹⁷ לעומת זה אלוף [יצחק גרינבוים] וצפוני ליוו את בן המייער וההסבר הוא משום כבוד האב והידידות אתו.¹⁸ לפי בקשת צפוני אני מצרף מברק לבל בעניין זה.¹⁹ אלוף אינו סבור שפתק
-
- שחרור המנהיגים וזירו שחרור העצירים האחרים, ובעיקר הפסקת חיפושי הנשק; ב. פירסום הודעה ברורה על מדיניותה בתוך שבועיים אח"כ. מוסדות היישוב נמנעו מלפרסם ברבים את החלטתם על אי"ש, הסביר הורוביץ, כדי שלא להכביד על הממשלה ולהציגה כמי שהועמדה בפני אולטימטום (ר' מס' 9 הע' 12). עם זאת, הוסיף, מוסדות היישוב מודעים לנוקים הכלכליים שאי"ש עלול לגרום, אך לשם צמצום יונהג ביישוב משטר צנע. הוא הזהיר מפני נסיונות השלטונות לפרוק בכוח את נשקו של היישוב והבהיר שנשק זה לא נועד להתגוננות מפני שורדים, אלא דרוש לו לשם הבטחת שלומו וקיומו הפיסי ועל כן יעמוד בתוקף על זכותו לכך.
13. ב"חי"ת" ו"למ"ד" הכוונה לחיל הספר העבר-ירדני (חי"ת) והלגיון הערבי (למ"ד), שכמה מיחידותיהם הוצבו בא"י. במהלך המו"מ האנגלי-מצרי שהתנהל ב-1946 הועלתה אפשרות שיוקם "ועד הגנה אנגלו-מצרי" שידאג לבטחונה של תעלת סואץ וסביבתה, ואף יורחב לוועד הגנה אנגלי-ערבי כולל, שישותפו בו שאר מדינות ערב ויהווה מסגרת להגנת המזה"ת ולהבטחת יציבותו. הסדר כזה נועד לאפשר השארת כוחות בריטיים בנקודות מסוימות של האזור כבעלי-הברית הקולקטיביים של המזה"ת הערבי, והיה עשוי להשתלב במערכות הביטחון ומנגנוני האכיפה האזוריים, שאמורים היו לקום עפ"י מגילת או"ם (פרקים 7-8). ר' "לקראת ביטחון אזורי בריטי-ערבי במזה"ת", מערכות ל"ה, יולי 1946, עמ' 89; "לקראת צבא ערבי מאוחד", "מערכות" ל"ו, ספטמבר 1946, עמ' 81-82.
14. שבחיפושים בבניין הסוה"י לא נתגלה חומר שיש בו הוכחות בדבר אחריות הסוכנות לפעולות האלימות האנטי-בריטיות.
15. "תוכנית ההדפסה" - פרסום מסמכים הקושרים את הסוה"י למבצעי תמ"ע (ר' מס' 20 הע' 19).
16. הנציב אלן קנינגהם נקרא ע"י הממשלה לבוא ללונדון ויצא לשם ב-18.7.1946.
17. בשיחת הורוביץ-מסגרייב הצביע האחרון על השתתפות כמה ממנהיגי היישוב בלווייתם של ארבעת הללי "ההגנה", שנהרגו בהתקפה על בסיס המשטרה הבריטית הניידת בשרונה ב-22.2.1946, במסגרת פעולות תמ"ע, כאחת העדויות הנסיביות לקשר של הסוה"י וה"הגנה". הלוויה, בה השתתפו ראשי היישוב והמונים מתושבי ת"א, הייתה להפגנת הזדהות של היישוב כולו עם המאבק נגד השלטון הבריטי.
18. בן המייער הוא יחיעם וייץ, בנו של יוסף וייץ, מראשי הקק"ל, שנהרג בפיצוץ הגשר שלייד א-זיב ב"ליל הגשרים" אור ל-17.6.1946.
19. המברק לא אותר.

- מעין זה שרמזת לו יכול להימצא בכליו.²⁰ הוא זוכר שהחליף פעם פתקים עם עידו בשאלת מאמציו (של עידו) לטובת המאוכסנים שלא להנאתם,²¹ אך בטוח שקרעם מיד. לדעתי, גם אם נמצא פתק כזה, אין בו כלום, שכן הם עצמם גייסונו אז לעזרה.²² אגב, רצוי שגמזו [ז"ש] ובעל הגיורת [הרי ביילין] יערכו בכתב את השיחות שהיו להם בעניין זה.²³
6. משונה בעיני, שיהיה מתנהל עכשיו איזה מו"מ בין רציני²⁴ לבין הזוכים האחרונים במלכות.²⁵ שמא הכוונה למו"מ באמצעות כלת הכנסיה?²⁶
7. אותו שגריר נהריים [עיראק] (עיין כתבי עטרה) כלום זהו השוכן ביבוס [ירושלים]?²⁷
8. מאה אלף לבניינים (באיגרתך לעידו על שיחתך האחרונה עם הכימאי), כלום פשוטו כמשמעו והכוונה למפעלי שיכון ברשויות?²⁸
9. תנוח דעתך לגבי פירסום היים ודוד. שום תקלה. אדרבא. יתבסמו קצת, אין היזק, אלא הכוונה היתה באמת כאשר בנת באחרונה.²⁹

20. לא ברור במה מדובר.
21. חברי אירגוני "הפורשים", שנעצרו והוחזקו ע"י ה"הגנה" במהלך מאבקו של היישוב המאורגן בארגונים אלה.
22. מנובמבר 1944 עד מרס 1945 שיתף היישוב המאורגן פעולה עם הבריטים במאבק בארגוני "הפורשים" ובמסגרת זו הוסגרו רבים מחבריהם לידי השלטונות הבריטים. שיתוף פעולה זה כונה "הסוון". במכתב אל צ'רצ'יל 7.12.1944, ציין ח"ו כי לבריטים נמסרו כ-500 שמות של חשודים בהשתייכות לארגוני "הפורשים" ו-250 מתוכם נעצרו על-ידם (ר' וייצמן/איגרות 21, עמ' 251-252).
23. ז"ש והרי ביילין, עובד הממ"ד לילד בריטניה, קיימו את המגעים עם השלטונות הבריטים בענייני ה"סוון".
24. רציני - שר החוץ הבריטי ארנסט בוויין (earnest=רציני).
25. "הזוכים האחרונים במלכות" - העבר-ירדנים, שזה מקרוב זכו בעצמאות (22.3.1946).
26. "כלת הכנסיה" - Kirkbride. מ"ש מגיב למכתב ז"ש אליו מ-17.7.1946 בדבר שמועות על שיחות בשאלת א"י שמקיים בלונדון שר החוץ בוויין עם נציגים של עבה"י, ומעלה את השאלה אם אין מו"מ זה מתנהל ברבת עמון באמצעות סך אלק קירקבריי, נציג תושב של בריטניה בעבה"י מ-1939. ב-21.7.1946 השיב ז"ש: "לא ברור כיצד נערך המו"מ בין הרציני ובין הזוכים האחרונים, ידועה רק העובדה".
27. ברשימות ששון מ-17.7.1946, שנועדו למ"ש, נאמר כי מפי שגריר עיראק נמסר: אין לראות את הפעולות נגד הסוכנות וחברי הנהלתה כנגמרות. לפי כל השיחות שהיו לו בזמן האחרון [---] נגדו וגמור אצל השלטונות כאן ובלונדון להכתים עד כמה שאפשר את אנשי הסוכנות ולהביא לידי הרכבת הנהלה חדשה [---] לונדון [---] רוצה לסלק אחת ולתמיד את הדרישה למדינה. זה אפשרי רק ע"י הנהלה חדשה. לקראת כך מכוונים כל המאמצים". בדות נוסף מ-18.7.1946 נמסר עוד מפי שגריר עיראק כי "ממשלת לונדון טרם ענתה [---] לבקשת מדינות ערב לפתוח במו"מ ישיר, אנגלי-ערבי, בענייני א"י" וכי "אנשי עיראק הנמצאים כיום בלונדון (הכוונה, כנראה, לגורי [סעיד] והעוצר [עבד-אל-איללה]), לוחצים על פתרון הקנטונים.
- שאלת מ"ש אם הכוונה לשגריר (קונסול) של עיראק בירושלים, נענתה בחיוב (ר' מכתב ז"ש אליו 21.7.1946).
28. במכתבו אל סנה מ-17.7.1946 כתב ז"ש, שח"ו בצאתו מא"י "קיבל על עצמו את השליחות של המאה אלף פונטים. נבהל מגודל הסכום. הוסבר לו כי הכוונה לבניינים והבין". לפי תשובת ז"ש 22.7.1946, ב"מאה אלף לבניינים הכוונה למסכנות ממאורע אחי בק" ומכאן שהכוונה לבניית סליקים חדשים ואמצעים אחרים, מתוחכמים יותר, שהיה הכרח לבנותם ביישובים נוכח גילוי הנשק ביגור (ר' מכתב גלילי לסנה, גלילי, עמ' 62). לעומת זאת, במכתב ז"ש אל סנה 17.7.1946, נאמר גם: "מהגובר [קפלן] הגיעו אתמול והיום שני מברקים. לוחץ על תוכניות מעשיות להקמת בניינים, עד 4,000 חדר בכל חודש. נותן הוראות להוציא כסף. אם לרדן לפי המברקים שלו הרי המאה אלף בשני הכיסים" - וכאן הכוונה להכנת מיבנים ביישובים לקליטת המאה אלף שוא"א המליצה להתייר כניסתם לא"י" (ר' מס' 36 הע' 12). מדובר אפוא בשני סכומים שווים למטרות שונות.

10. עם מי היה אותו ראיון שנשלח לתרגום? התוקן?³⁰
11. מה פשר "לוטציה" שרירה? ידעתי המלון, אך נעלמו ממני דָּרְיוּ כיום.³¹
12. מסור נא לעידו הצעת אלוף שמא ינסה לסדר צאתו בעזרת בעליו הקודמים, היינו החדשים שיִרְשׂוּם. לדעתי עליו להבטיח אפשרות חֲנׁוּר.³²
13. בן־סבא הרגשי [אבא חושי] משקמונה שואלני מה יעשה.³³ יש להודיעו, כי לכתחילה סברתי שעליו לְחַקְתֵּנוּ (כך כתבתי לך),³⁴ אך משחלף הזמן, מוטב שירחיק נדוד אל מינה,³⁵ אם רק יצליח, ויטה שכם עם החבורה.
14. ישראל אלוף אחי³⁶ שואלני אם יספיק יעקב השקמוני כסוכך על השניים.³⁷ לדעת צפוני, מוטב שניים על שניים, היינו אחד על כל אחד, אבל בעצה אחת, והוא מציע עוד יעקב שקמוני (הראשון סיבולת והשני שיבולת).³⁸ אף אני סבור כך. הודע נא לאיש בבה (לשעבר).³⁹
15. הופתעתי שהמכתב לאיש בוסטון "מה יהיה אם חלילה וכו'" לא היה ידוע לך.⁴⁰ שאל לבבי ויגדך.⁴¹ מיסמך רשמי, סטונסל כהלכה, נשלח לכל. שאל מרים.⁴² פרסמו במלואו, על תאריכו וחתימתו. למען הַבְּזָק ביקשתי את ששון לבצע בְּעָרְב ע"י כל השופרות, כי המצוטט הוא כתב ששוגר לפני

29 במכתב אל מ"ש מ-17.7.1946, התנצל ז"ש על שלא שם לב כי מ"ש בבקשו שבהודמנויות מתאימות יוזכרו גם שמותיהם של אלפרין ואדירי (שינקרבסקי), התכוון שהם יציגו בין העצירים הראויים להשתחרר, ואילו לא כך צויין בעיתוני אותו יום, שבהם נכללו השניים ברשימת המנהיגים שובתי הרעב.

30 למ"ש נודע ממכתב ז"ש אל סנה 17.7.1946, כי סנה נתן ראיון לעיתונאי האמריקני קרט דייודסון מסוכנות "אסושייטד פרס", ששהה אז בא"י. ככל הנראה דבריו נזקקו לעריכה לשונית אנגלית, שכן עפ"י מכתב ז"ש, "המתרגם חשב שסגנון התשובה, כפי שנוסחה באנגלית, עלול להזיק גם מבחינת כוונותיך" ועל כן היה צורך לתקנה (ר' מס' 55 הע' 34; 59 הע' 12).

31 לוטציה – פריס. סביר ש"ש מתייחס למכתב אליו (לא אותר), שבו נמסר על הפעילות הנמשכת של הסוה"י בפריס, המתרכזת במלון "רויאל מונסו", שם התאכסן ב"ג. מ"ש מבקש לדעת מי מאנשי הממ"ד עובד שם כיום.

32 גרינבוים הציג, כנראה, להסדיר את יציאת סנה בהתבא מהארץ באמצעות דרכו הפולני הישן, שהיה על שמו הקודם קליינבוים, בעזרת הנציג הפולני החדש בא"י רפאל לויז, שהכריז כי ממשלתו הקומוניסטית תומכת בעניין הבית הלאומי (ר' "משמר", 9.7.1946). חֲנׁוּר=חזרה ארצה. סנה יצא את הארץ בדרכו הארצישראלית ע"ש סנה, ואשרה שניתנה לו בקונסוליה הצרפתית בירושלים. על הסידורים ליציאתו ר' שאלתיאל, עמ' 279–280. גירסה שונה בנושא זה ר' שבתי טבת, "תרגיל חידה – חמיקתו, בריחתו או הומנתו של דר' משה סנה לפריס, יולי-אוגוסט 1946", "זמנים" – גילון 76, 2001, עמ' 71–89; טבת ד', עמ' 720–732.

33 מכתב אבא חושי למ"ש לא אותר.

34 שיסגיר את עצמו ויעצור כמונו (ר' מס' 16 הע' 19).

35 מינה בן-צבי (רוגוז'יק), במל"ע-2 קצינה בא.ט.ס. ואח"כ חברת משלחת ה"הגנה" בארה"ב, בראשות יעקב דורי, שעסקה ברכש ובגיוס כספים.

36 ישראל ברי-יהודה (אידלסון); להלן ברי-יהודה), חבר קיבוץ יגור כיהודה אחי מ"ש.

37 עו"ד יעקב סלומון מחיפה, התמנה להגן על גוח פרובר, מוכתר יגור, וניסן גושנסקי מזכיר הקיבוץ, שנעצרו ב"שבת השחורה" והואשמו באחריות לנשק שנחשף שם.

38 דב יוסף הציג להעמיד עו"ד נוסף – יעקב שמשון שפירא מחיפה. סלומון – סיבולת; שפירא – שיבולת.

39 איש פְּבָה – ישראל ברי-יהודה (אידלסון), בעלה לשעבר של בבה אידלסון, ממנהיגות תנועת הפועלות.

40 המכתב לפרנק בקסטון (ר' מס' 36 הע' 25).

41 לבבי – אריה לבבי (או ליבמן), עובד הממ"ד, לימים מכירי משרד החוץ.

42 מרים – כנראה מרים רוזנבוש, מזכירה בממ"ד, עוזרתו של מ"ש בימי פעולתה של וא"א.

- ג' ירחים בהיותם [חברי וא"א] כאן וכו'. זה עד לחשבון, אך יש להחיש פירסום מלא.⁴³
16. למען הסדר אחזור בכתב מה שפסקתי בע"פ: יש להיענות לדרישת ג'-ד' מכל נקד לשם יד ושם.⁴⁴ הנימוק: כיוון שהמסוגרים מתפרשים, מה טעם שהמפותחים ימשכו ידם מלסייע?⁴⁵ אלא שעליהם להתנות מראש שיפעלו במשותף (היינו שליחי כל נקד יחד). בתוך כל צוות לפחות אחד היודע היטב את הע"רים⁴⁶ והוא ישתדל ללמוד את הברית החדשה.⁴⁷ אם תהיינה תקלות תהיינה. אחת לתמיד יש לקבוע מה מותרתנו: להאריך ולהרבות או לקצר ולהמעיט.⁴⁸ לפי המטרה – הטכסיס. לכתחילה לא גרסתי חופש בכינויים, אך יצא הפסק ולא יכולתי להשיב.⁴⁹ עכשיו רבים המתפקחים, אלא חוששני לגזור עכשיו על שינוי סיטוני חזרה לה' אלוהיכם.⁵⁰
17. הוא הדין: כבר כתבתי,⁵¹ אך היום שוב פסקתי בע"פ.⁵² ובכן מה כוונת פרישתם של בעלי העטרות [המוכתרים] בצפון? לאיזו מסקנה הם מבקשים לדחוף הרשות? שלא יגעו בבני מעמד? שפיר! כי אז מה? ימצאו מה שימצאו, יאספו ויסתלקו ותו לא באיש לא יגעו? הוה אומר, אם לא בעל העטרה בלבד, אזי כל הסגל, או יותר מזה. האם זה מבוקשנו? הופתעתי שלאחר כל המלקוח לא שמו ידם אלא על תרי.⁵³
18. אין אתי שום עצה לגבי נוה-אור.⁵⁴ הברקתי בשעתו לאק ונעניתי שנתייעץ לכשניפגש.
19. מעיק עלי עניין גדע איש-נורית אך גם כאן אני אלמן מעצות. אולי תימצא איזו תעסוקת ארעי עד שירחיב?⁵⁵

43 לא הוברר באיזה אופן פנה מ"ש אל ששון בעניין זה. מכתב בנידון לא אותר.

44 יד ושם – נקיבה בשם, הודעה; נקד – נקודה, יישוב. השלטונות הבריטיים תבעו הודעות העצורים כתנאי לשחרורם. על-פי ההסדר שהוצע, אמורים היו לבוא למחנות המעצר 3-4 חברים מכל יישוב, ולאמת את שמות חבריהם הכלואים (ר' מס' 41).

45 הואיל והעצירים מוכנים להודות – לפרש בשמותיהם – ולהשתחרר, אין טעם שתבריהם החופשיים לא יסייעו להם.

46 העיירים – אנשי הפלמ"ח.

47 הברית החדשה – השמות החדשים (בטקס ה"ברית" מוכרו שם הנימול) הברויים, שאנשי הפלמ"ח העצורים אימצו לאחר "השבת השחורה" (ר' מס' 20 הע' 24).

48 את משך המעצר ומספר העצירים.

49 על הסתייגות מ"ש מההוראה לאנשי הפלמ"ח להציג עצמם בשמות בדויים ר' מס' 22 סעיף 1.

50 ה' אלוהיכם – השם; כלומר חזרה לשם המקורי.

51 ר' מס' 36 הע' 9.

52 כנראה באמצעות אחד המבקרים במחנה.

53 כלומר, היש לנו עניין, שהשלטונות לא יענישו את נושאי התפקידים בלבד, אלא את כל חברי הקיבוץ? מפתיע, שלאחר כל הנשק שמצאו ביגור, השלטונות מתכוונים להעמיד לדין שני אנשים בלבד (המוכתר ומוכיר הקיבוץ).

54 נוה-אור – ליכטהיים. מדובר בג'ורג', בנו של המנהיג הציוני ריכרד ליכטהיים, או עיתונאי בלונדון ששיגר משם כתבות לפ"פ ול"הארץ". מ"ש ביקש להעסיקו בהסברה ציונית בלונדון, וקרוב לוודאי שביקש להסדיר את העניינים הכספיים הכרוכים בכך. המברק לאליעזר קפלן לא אותר.

55 גדעון רפאל (רופר; רעייתו נורית). חזר משליחות בחו"ל ועדיין לא נמצא לו תפקיד. הוצע שיצורף זמנית ללשכת העיתונות של הסוה"י לטיפול בעיתונאי חוץ, אך היו לכך מיגבלות כספיות (ר' מכתב ז"ש אל חברים בלונדון 17.7.1946, אצ"מ 6649/525). ב-21.7.1946 כתב ז"ש אל מ"ש, כי עניין גדעון רפאל הסתדר כשותפות בין מוכ"ל הסוה"י אייזנברג וז"ש.

הגעתי לקצה רשימת הסעיפים שלפני. אקווה שלא נשכח דבר חשוב. עוד עלי לכתוב לחברים, לאמת [שמורק] לחוד, וקצרות לפזית.⁵⁶ השעה מאוחרת.

בבוקר, 19.7.1946

עוד לדתן:

לסעיף על משפט בית אחי [קיבוץ יגור] הוספתי שקול: עסק זה יש לנו כל העניין להעצימו ולעשותו במת מגן לכלי המגן [נשק ה"הגנה"] קבל עולם. המטרות שתיים: א) להוכיח כי זהו כלי מגן ואין מנוס מלהיזקק לו, על גבי הרקע שבארץ ומסביב, לאור החזות ההיסטורית, לצל הפורענויות שבאו על אחרים וכו';⁵⁷ ב) להוקיע האבסורדיות שבהרשעת יחידים כשהעניין בנפש העם כולו והעם כולו בקשר. זה מחייב שיעור קומה, היקף מדיני, עוז רוח, כושר מלל וכו'. הצעתי: ה"ס. יש לנסות אליו דבר מיד: היסכים? היוכל (מפאת הדינים)?⁵⁸ בינתיים להתקשר עם היעקוביים⁵⁹ לעקיבה ולהכנה.

ישן⁶⁰

56 המכתבים הנוכחים לא אותרו.

57 ר' מס' 16, "דבר הסבר לנושא יגור".

58 מ"ש חשש שהחוק לא יאפשר לעו"ד הרי סאקר להשתתף במשפט נאשמי יגור. ז"ש כתב ב-22.7.1946 כי הרי סאקר "ענה בשלילה מוחלטת [---] טוען: א. כי 20 שנה כבר לא עסק במלאכה זו; ב. כי פרקליט אינו מדינאי".

59 עורכי הדין יעקב סלומון ויעקב שמשון שפירא.

60 ישן - מ"ש.

להלן תמצית שדר שרתוק:
 אחת: ראוי שתפגוש את ברוק וחבריו לוודא בצד שלהם האמת על 1,100,000¹ אני בטוח ששלושתנו נישאר במעצר כל עוד לא תיקבע מדיניות והשחרור יהיה כפוף לתנאים העשויים לסבך שוב את המצב. איני רוצה שהשיחרור ייעשה לנושא הראשי במקום נושאים עיקריים אמיתיים. אני חרד לצעדיו הראשונים של וייצמן,² אני בטוח שאתה ולוקר תעשו כל שאפשר לחזק את ידיו ולהנחותו. השדר המלא³ נשלח בדואר איר.

שתיים: הוחלט אתמול שאי-שיתוף יתחיל ב-25 ליולי: התפטרות מוועדות, הפסקת יחסים של רשויות מקומיות, תביעה מהשלטונות הפסקת התקפות, שיחרור עצירים. ההחלטה לא תפורסם עד 25 ביולי. אנא מסור זאת לבן-גוריון.

1 ר' מס' 36 הע' 11, 12; גם מס' 42.

2 ב-17 לחודש יצא ח"ו מא"י ושב ללונדון. שם התכוון לקיים פגישות ודיונים אינטנסיביים עם אנשי מימשל ואישי ציבור בריטים.

3 לא אותר.

מוצ"ש 20.7.1946

דתן יקירי,

1. אשר יגורתי בא: הגעתי עד משבר בפענוח צפונותיך. נבצר מני פין בכתוב "חבריו של בעל כוכביא, הוא רפי בעל ספר הגיאוגרפיה". נשגבה לא אוכל לה! ודאי לא משום עומק המושג אלא מקוצר המשיג. אם יש לאל ידך פרש.¹
2. יש להשיב מיד דבר להודעת הערב, שבאה להרגיע ע"י הבטחת פטר השחרור (מכוון ודאי לתאריך 25.7).² יעשה זאת הועה"ל: הנה, תחת לחץ הצום והשבתון הודיע הנציב שהממשלה מזרות השחרור, והנה האמת: כעבור שלושה שבועות למעצר מכריזים כי רק בעוד שבוע יוחל בשחרור המזוהים ולע"ע רק נשים, חיילים [משוחררים] וילדים. מדוע החזיקו ג' שבועות? מדוע עוד שבוע? כמה יימשך? לתת שוב מניין האנשים והמשקים, עולים חדשים, חיילים, ילדים וכו'.³
3. תן פירסום: א) חבר יגור, חייל משוחרר, אך זה חזר, כשבאו [הבריטים] למשק וביקשו תורגמן נענה כי יודע אנגלית: עכשיו יצא דינו, יחד עם רופא יגור⁴ (פליקה - case - מפורסמת!), למעצר ג' חודשים. כל עוונו שהתנדב לתרגם: ב) כשבאו לחפש ביתו של רמז בשכ' פועלים א' [בת"א] נכנסו בטעות אל הבית הסמוך. שאלו: זהו מספר כך וכך, בית רמז? אמר להם בחור: לא, מס' כך וכך הוא הסמוך, כאן כך וכך. אמרו לו: ניחא, אבל בוא גם אתה אתנו. בחור זה עודנו בלטרון! ג) לפני זמן-מה נאסר חייל שנשתחרר, לוי שמו, שביקשוהו מכבר. כתוצאה מזה שוחררו מלטרון ארבעה "לויים". אסרום והחזיקו בהם רק משום ששםם לוי.⁵
4. אם יש דרך, כתוב אתה לעמי הערה לאיגרותיו: מדוע לא הקימונו [הנהלה] זמנית.⁶ כי אילו

1 דברי מ"ש מכוונים למכתב ז"ש בו הובא המשפט המצוטט. המכתב לא אותר ולא ברור באיזה הקשר הועלו הדברים. לשאלת מ"ש השיב ז"ש, 22.7.1946: "רפי בעל הספר וכו' הוא ר' אטלס, וחבריו הם R.B.". הכוונה לרפאל אטלס, מראשי מחלקת ההדרכה של ה"הגנה", שהיה קפטן ("בעל כוכביא") ביחידה מעורבת יהודית-אנגלית של חיל ההנדסה (Royal Engineers) הבריטי.

2 בשידור ברדיו לונדון ב-20.7.1946 ובהודעה לעיתונות בא"י שפורסמה ב-21.7.1946, נמסר שממשלת א"י עומדת לשחרר בקרוב את אלפיים עצירי "השבת השחורה": במחצית הראשונה של אותו שבוע תשוחררנה קבוצות מצומצמות המשתייכות לקטגוריות מוגדרות, ובסוף השבוע (יום ו' 26.7.1946) יחל שחרורם של אלה שבחקירות יתגלה שאין דבר המצדיק את המשך מעצרים. "פטר השחרור"=התחלת השחרור - מכוון ע"י הבריטים לקראת היום שבו היה אמור להתחיל אי"ש.

3 תגובה על הודעת השחרור הצפויה, קרובה ברוחה להצעת מ"ש, פורסמה במאמר המערכת ("דבר היום"), "דבר" 21.7.1946. הוה"ל לא פירסם תגובה כבקשת מ"ש, כנראה משום שלמחרת היום פוצץ אצל"א את מלון "המלך דוד" וכל תשומת הלב הציבורית הופנתה לאירוע זה.

4 דר' שרגא עוגן (אגולניק), נעצר בעקבות "השבת השחורה". ר' עליו שרת/מאסר, עמ' 32 הע' 13, עמ' 181 הע' 2. הדברים פורסמו כמעט כשלושן תחת הכותרת "איך אסרו ואת מי אסרו", "דבר" 24.7.1946, ובעיתונים אחרים ב-25.7.1946.

6 ר' מס' 28 הע' 7.

- באנו להקים, לא היה יוצא לפי התרופה ששלח מל-7, אלא לפחות בחלק הגון לפי עצת רחובות,⁸ וכל מיני יצרים היו משתלהבים, כשהממשלה לוטשת עין ומלְפָה.
5. הברירת עם עידו עניין הוראתי למינוי כפול ומה המצב? אני חרד לנוקשות⁹ שאין עמה משקל.¹⁰
6. יש לשאול את עמי מברקית אם לדבר עם אבויריב על שליחות לאה"ב. אם יענה שלילית לשאול את טדי אם הוא רואה לו היום כר באנג' [ליה].¹¹ לדעתי כן.
7. מה עושה בימים אלה ה"ס. האם הוא מתערב והאם לטובה?¹²
8. מסור לאבודן שאם יוסיף להיפגש יעיר כי bail אינו בא בחשבון ויוציא מראשו. בא בחשבון [שחרור] אך ורק ללא תנאי. שכחתי לציין זאת בתגובתי הראשונה.¹³
9. הברק לבל להציג שאלה על דר [דוד רמז] (מנהיג ותיק של תנה"פ, לשעבר מזו' כללי של ההסת', כיום יו"ר הוהע"ל, על מה נאסר ועל מה מוחזק). לחוד שאלה על דה"כ [דוד הכהן] (יוצר מפעל סוצ'יאליסטי) כביר ["סולל בונה"], שרותים כבירים למאמץ [המלחמה]: בארץ, בסוריה, בעיראק, בבחריין, בקפריסין; אבדאן). לגבי דר יש חורבן חדש: ב"ג בנאומו בפריס לא פקדו!¹⁴
10. לא מסרתי לאיש עניין הרכוש שנשאר כי דיי בריטונים הנמשכים והולכים.¹⁵
11. תעיר ל"דבר", כי לא היתה לקיש יד בהקמת 16738 (או האמנם טעות בידי? שאל את מ"י).¹⁷

7. הכוונה למברק ששלח ב"ג מניו-יורק, כנראה דרך לונדון, אל ראובן שילוח ב-17.7.1946, שם נאמר בין היתר: "אני חושב למשגה חמור אי-הקמת הנהלה בפועל מיד לאחר שהסוכנות הותקפה. החברים הבודדים שזכו לחסדה של ממשלת בוויין, אינם צריכים לדעתי לפעול כהנהלה. אני חוזר ותובע מינוי הנהלה בפועל, שיצביע על כך, כי חופש הפעולה נמנע מנבחרי העם היהודי" (ר' אכיוזהר/לקראת, עמ' 80; תעודות א', עמ' 469; מס' 3 הע' 3; 28 הע' 7).
8. ח"ו ("רחובות") נטה לתמוך בהצעה למנות להנה"ס חברים חדשים, מתונים יותר, כחלופה לחברים בהנהלה הקיימת (ר' 20 הע' 9).
9. תביעת סנה לחידוש המאבק המזוין (ר' מס' 33 סעיף ג').
10. לשאלת מ"ש התייחס ז"ש במכתב מ-22.7.1946, אך תשובת סנה, שז"ש מציין כי הוא מביאה במצורף, לא אותרה ואינה ידועה. בהמשך הוסיף ז"ש: "הרדתך לנוקשות אינה בלתי מוצדקת". "משקל" - שיקול דעת.
11. מ"ש ביקש לקדם את בן-ארהורן וקיווה לשלבו בהנהגת מפא"י והיישוב. לאחר שיחזור ב"א מהמעצר ב-30.7.1946 חזר מ"ש על הצעתו להטל עליו את השליחות.
12. פעילות הרי סאקר בארץ, והשפעתו כמקורבו של ח"ו, לא היו לרוחו של מ"ש (ר' מס' 24 סעיף 1). נראה, כי ברצותו לצמצם את פעילותו הפוליטית הציג מ"ש שה"ס - שבעבר היה עו"ד בעל-שם - יטול על עצמו את הטיפול בעניינם של המזכיר והמוכתר של יגור שנאסרו ב"שבת השחורה" והיו צפויים לעמוד למשפט (ר' מס' 38 פסקה אחרונה). ז"ש ענה לשאלת מ"ש ב-22.7.1946 כי "ה"ס מתערב עד כמה שהמפרמנט שלו מרשה לו זאת. עתה עוסק בחיבול האי"ש. נמסר כי רכש את אמת [שמורק]".
13. בסיום שיחת הורוביץ עם מסגרייב הוסכם כי יוסיפו להיפגש (ר' מס' 38 סעיף 3). באותה שיחה סיפר מסגרייב, כי הציג לממשלה שלמען הפגת המתיחות תשחרר את המנהיגים בערבות (on bail).
14. הכוונה לנאום שנשא ב"ג באסיפת המונים שכונסה בפריס ב-4.7.1946. למחות על מעשי הבריטים ב"שבת השחורה", שם אמר, בין היתר, כי "בין אלפי הנעצרים ובין הפצועים נמצאים, מלבד חברי הסוכנות, בעיקר חברי הסתדרות העובדים מהמשקים החקלאיים הקיבוציים". הנאום פורסם ב"דבר" 19.7.1946 (ר' גם בן-גוריון ה', עמ' 88).
15. העניין לא נתחזר.
16. ב"דבר" מ-19.7.1946 פורסמה כתבה על הקמת כפר קיש בגליל התחתון ע"י חיילים משוחררים "מהפלוגה 738, ששירתו בגדוד המתנדבים המלכותי של הבריגדיר קיש המנוח". בגוף הכתבה נאמר, כי "יחידה עברית זו הוקמה

- כשם שאין לקפח מנוח בזכויותיו, כך אין לנכותו שלא כדין.
12. שאל את וולטר [איתן] אם ידועה לו הוצאת ספרים Staples (קיבלה את ספרו של ב"א).¹⁸ שו
דינה? [מה דינה? נכתב בערבית].
13. תודתי למי על שטרה נסע, ביקר ורשם. מעריך את המבצע.¹⁹

קיבלתי איגרת מאחותי, שהאירה עיני ביחס לפרשת ההוראות 5 [תשובות לשאלות] ולא 15;
נגד משלחות [זיהוי מהמשקים], היינו לגבי המושגים השוררים והמבוכה הנוצרת.²⁰ עניתי
ארוכות.²¹ מסקנת התייעצות כאן רוב של 5 נגד 3 לעמדת. אתי אבויריב, דר, חתנה של איטה
שחורת השיער ושלומנו.²² במיעוט: צפוני, בעל הברכה, מרדכי [שטנר] - מנסים לאחוז בשני ראשי
החבל.²³ שלחתי ישר לת"א, לאחותי בשביל פרץ.²⁴ אך אם יבוא הדואר לי-ם תחילה, יימסר לך
ואתה תפתחנו ותעביר.

ישן

ע"י המנוח ב-1940 והיתה היחידה העברית הראשונה בצבא הבריטי במחנה השמיני והתקדמה אתו מאל-עלמיין
לאיטליה". פלוגת הובלה זו לא צורפה לחי"ל ונמנתה עם המחנה ה-8.

17 משה יובל. בשנות מל"ע-2 טיפל בנושאי ההתנדבות לצבא הבריטי ליד מ"ש.

18 מדובר באוטוביוגרפיה של יצחק בן-אהרון: *Listen Gentile! - The Story of a Life*, Staples, London, 1947.

19 מבצע זה של משה יובל לא נתחוויר.

20 מכתב עדה גולומב לא אותר. היתה בו כנראה התייחסות להוראות של ה"הגנה" והפלמ"ח בנוגע להודעות
העצורים במחנות לפי סדרת שאלות שהציגו השלטונות (ר' בעניין זה מס' 41).

21 תגובת מ"ש, כנראה במכתב אל שפר (מס' 41) לדברים שהעלתה אחותו.

22 חתנה של איטה שחורת השיער - דוד כפרי, חבר נען, מראשוני הפלמ"ח. שלומנו - שלום לוי, מפקד אסירי
ה"הגנה" במחנה לטרון.

23 כלומר, מצד אחד לראות בעצורים שבויי מלחמה, שאינם זכאים לדרוש שחרור, ומצד שני לדרוש את שחרורם
כאילו אינם שבויי מלחמה (ר' מס' 41 סעיף 3 בקטע "בירור").

24 פרץ - זאב שפר. מדובר כנראה במס' 41.

א-ן, מוצ"ש 20.7.1946

תשובה למכתב שקיבלתי והודעה לגופו של עניין.

הערות עובדתיות:

1. לא נכון כי רק כ-600 איש כבר מסרו תשובות על כל 15 השאלות.² מספרם של אלה הוא כ-1,000: 600 במרחקים,³ 370 כאן ועוד כמה בחורות.
2. לא נכון, עד כמה שידוע כאן, כי ההיענות לכל 15 השאלות במרחקים באה משום שההוראה⁴ לא נמסרה כמו שהיא; ההוראה נמסרה, אך דעת ראשי האנשים במקום היתה פה אחד שיש לענות על הכל; לאחר היסוס רב, אם מותר לעבור על ההוראה, אך מתוך הכרה מוחלטת שהעניין נהיר להם יותר, החליטו מה שהחליטו.
3. לא נכון, לפי עדותם של אנשים כאן, שהנם בתוך תוכי העניין (אבו יריב ואחרים), שכתוצאה מחזרה גנרלית "התברר שאין כל אפשרות לענות על כל 15 השאלות בתשובות בדויות, כי האנשים מתבלבלים" וכו'. כאן סודר הדבר ועבר בהצלחה גמורה, לא רק בחזרה אלא בהצגה עצמה, ללא כל קושי. אכן מספרם של אלה שענו כאן בדויות, מועט.

בירור:

1. כינסתי התייעצות של 8: 1. הח"מ, 2. אביטייס, 3. ב"פ, 4. דוד אסתר [מרדכי שטנר], 5. בעל הברכה, 6. אבויריב, 7. דוד בן-משה [דוד כפרי], 8. ש"ל [שלום לוין]. קראתי המכתב [של עדה גולומב]. היה דיון מפורט.
2. לדעת הכל אין נפקא מינא בין תשובה על 5 לבין תשובה על 15, לא מפאת ההכנה ועכ"פ לא מפאת התוצאות. בסירוב לענות על כל השאלות יש רק מתן קלף בידי הרשות נגדנו, להצדקת הארכת המעצר כנגד לחץ הציבור וביקורת בחו"ל.

1 הנמקע נקבע עפ"י השורה הראשונה, המכוונת למכתב שקיבל מ"ש מאחותו מעדה גולומב, ככל הנראה בשמו של שפר (ר' מס' 40 והע' 20).

2 נוסף על טביעת אצבעות ותמונה, נדרשו העצורים להשיב על 15 שאלות. אין בידינו כל השאלות. חלק גדול מהן הובאו ב"משמר" מ-24.7.1946, כדלהלן: שם, גיל, מקום, מקצוע, האם חבר הסתדרות, לאיזו מפלגה משתייך, מתי עלה ארצה ודרך איזה נמל, האם הוא עולה "לגלי" או "בלתי לגלי", שם ומען של אדם מוכר לו בארץ.

3 במחנה המעצר ברפיח, שם נכלאו במהלך "השבת השחורה" ולאחריה כ-2,000 איש.

4 ההוראה היתה להשיב רק על 5 מתוך 15 השאלות. "משמר" מ-24.7.1946 דיווח, כי עצירי רפיח הסכימו לענות רק על ארבע השאלות הראשונות וכי למרות סירוב העצורים לענות על השאלות הנוספות, לא עיכבה עובדה זו את שחרורם עד להפסקת פעולות היהוי מצד השלטונות (ר' גם מס' 31 הע' 21).

3. ישנן שתי אפשרויות לגבי העמדה העקרונית והכל תלוי באיזו מהשתיים אנו בוחרים ראשונה: אנו במלחמה. העצורים שבויים. כשבויי מלחמה עליהם לקבל דין מעצר ממושך ולא לדרוש שחרור. הוא הדבר לגבי הציבור. אין דורשים מהאויב שחרור שבויים כשהמלחמה נמשכת; שנייה: אין אנו נוהגים כבמלחמה ממש ואנו דורשים שחרור – בלחץ ציבורי, בהתקפה מדינית בחו"ל, בשביתות רעב וכו'; כי אז עלינו להסיק מסקנות. אם בפנים⁵ נוקטים הודות, אזי גם על החוץ לסייע לזיהוי. כפי שהבינותי את תוצאות ההתייעצות, איש אינו מציע לנקוט בדרך הראשונה והרוב נוקט בהחלט את הדרך השנייה.
4. למעשה, חמשת החברים 1, 2, 6, 7, 8 מחייבים משלחות זיהוי מהמשקים, בתנאים שיצינו להלן. התשובה המוצעת במכתב [של עדה גולומב]: "זהו בעצמכם את האנשים, אנחנו האחראים לא נצביע וכו'" אינה מתקבלת על דעתם. תשובה כזו פירושה החלשת הלחץ לשחרור, סיוע לרשות להאריך. עניין העולים בלי רשות [המעפילים] אינו שייך לכאן כלל ועיקר, כי אין זה צריך להיות כלול כלל בזיהוי ע"י משלחת המשק, שהוא זיהוי ותו לא.
5. הטענה "אם שלחתי המשקים וזהו בתור חברי משקיהם גם את אנשי החטיבה [פלמ"ח] בשמותיהם הבדויים, הרי יש אפשרות לשלטונות לסתור את הדבר ולגלות את התרמית", אינה מתקבלת על הדעת. מה מזה? מה אנו מפסידים לעומת המצב הקיים? הלא גם עכשיו זוהי הטענה, שלא כל השמות שמסרנו נכונים ולכן הפסיקו הזיהוי. אדרבא, לאחר שהאיש הודחה באותו שם ואין מאמינים לו ובא נציג המשק ומאשר את השם, יש בזה משום חיזוק, ועכ"פ כוחנו יותר יפה לטעון שגם לאחר שעשינו הכל להודחות ולזיהוי עדיין מחזיקים באנשים על לא דבר.
6. אגב, מבחינה זו שוב אין כל הבדל בין 5 ל-15, כי אם החשש הוא לכרטיסי הקמח והסוכר,⁶ איזו רפואה למכה יש במתן תשובה על 5 שאלות בלבד? הלא היא תכלול את העיקר: השם!
7. מנוי וגמור, בפנים כבחוק, לעשות הכל למען הנוער,⁷ אבל הטענה היא שלא 15 התשובות ולא משלחות המשקים אינן מפריעות לכך, אם רק תהא הקפדה על טיפול בעניינים אלה בחוץ, ועל זה להלן. לעומת זה, לא ברור בפנים אם ברור כראוי בחוץ באיזו מידה גוברות בפנים המתיתות והעצבנות לצאת, בעיקר מהחרדה לגורל המשקים, אבל גם מתוך הסבל האישי.
8. המטפלים בעניינים לפרטיהם (ש"ל ודוד בן-משה, בעל זינה)⁸ מתאוננים מרה על חוסר טיפול מספיק בחוץ בעניינים הטעונים הסדר. הם יושבים שבעה נקיים על כל תג, מריצים הוראות מפורטות לגבי סידורים במשקים ובמשפחות, לגבי סוג מסוים בלשכת העלייה של ההסת' , מצפים לאישורים ואין. תשובת הכרמלי⁹ היא שהוא שקוע ראשו ורובו בגיוס אמצעים. תבוא עליו ברכה, אבל אי מרכז לעניינים האלה, מאוד טרדניים אך חיוניים בתכלית ואפשריים לחלוטין? הכרחי מינוי מיוחד ומיד. זה תנאי.

5 בתוך מחנות המעצר.

6 כלומר אם החשש הוא שמא העצורים יהיו עפ"י כרטיסי קיצוב המזון ומצרכים בפיקות, שעדיין היו נוהגים משנות מל"ע-2.

7 העצירים שמתחת לגיל 17 (ר' מס' 20 הע' 24; 22 הע' 3; 31 הע' 18).

8 שלום לוי ודוד כפרי (שם רעייתו זינה).

9 יהודה כרמל, חבר בית זרע, האחראי מטעם ה"הגנה" לטיפול באסיריה.

9. הערה צדדית במקצת: הפרט החיוני החדש שהיה במכתב בשביל הח"מ הוא דבר נפילת ידיעות בידיהם על השתתפות, ¹⁰ עם החשש הנובע מזה לתוצאות חמורות ביותר. אבל סכנה זו אינה רַאֲיָה לסתור לא את התשובה ל-15 ולא את משלחות הזיהוי, כל עוד אין חשש להסגרת השם. אלא מה? לא יאמינו? אפשרות זו קיימת ועומדת והיא חלה על כל טכסיס שננקט בו, כמבואר לעיל. בכלל, יש לדעת כי ההבדל בין שני הסוגים בולט לעין, כי האנשים עצמם מודיעים – אלה אומרים שהם חברי המשק ואלה שהם אך בהכשרה וכיוב'. יש להיות מוכנים לכך, ששחרור הראשונים יהא יותר מזורז משל האחרונים. מה יהיה כשתתחיל חקירה – שאלה אחרת. נטכס עצה. לעת עתה אין חקירה. הנותן תשובה ל-15 שאלות אינו נחקר. הוא עונה לשאלות זיהוי. שוב אין הבדל בין 5 ל-15.

מסקנות:

לדעת הרוב (בישיבה לא הביע הח"מ דעתו) על המשקים להיענות [לדרישה להשיב על 15 שאלות], בתנאים מסוימים, ואין לגזור על אי מתן תשובה לכל השאלות, אלא יש לדאוג לסידורים המאפשרים ביתר ביטחון לענות (סעיף 8).
ואלה הם התנאים: א) משלחת כל משק (אם 3 או 4) פועלת כגוף אחד, ובשום אופן אין להפריד בין חבריה בשעת הזיהוי; ב) משלחת המשק קובעת רק דבר אחד: שם האיש, ואין להציג לה שום שאלות אחרות (על מוצאו, מצבו המשפחתי בחוץ, מתי עלה וכו'); ג) מיד לאחר הזיהוי על ידיה מתחיל השחרור של אנשי המשק, ואלה שהרשות מחליטה לע"ע לא לשחררם מקבלים מיד אפשרות של הגנה משפטית. אם יש הבטחה למלא אחר התנאים האלה – שולח המשק את שליחיו לזיהוי. אם אין הבטחה – אין הוא שולח (ואו קלף בידינו ולא בידיהם).
אבקש לנהוג לפי מסקנות אלו – למניעת מבוכה והבדלי נוהג ולהחשת השחרור.

בק

10 במכתב עדה גולומב נמסר, כנראה, שלידי הבריטים נפלו ידיעות על השתתפות אנשי פלמ"ח, שהיו בין העצירים, בפעולות של תמ"ע.

לדתן שלומות,

21.7.1946

הערב, בחסדה של חנה רובינה,¹ ומכיוון שהפעם הקדמתי כתוב לביתי, וכן בשל עייפותי עוד מתמול, לא אאריך ולא אתן דעתי על הדברים המחייבים תשובה במכתבי עמי ובשדרו.² רק הערה דחופה אחת. נפלה אי הבנה לגבי תשובתי לשאלת אק אם להיפגש או לחדול.³ מנוסח השאלה הבינותי בשעתה, כי הכוונה לפגוש אי-רשמי עם אחד האדומים,⁴ כדין הפגישות הבלתי רשמיות עם אנשי מע"ל.⁵ אפשר הייתי מושפע בנקטי פירוש זה ממה שזכרתי מהימים האחרונים לשהותי אני שם [בלונדון], שאז עמד משהו להפגישני עם סיר נ"ב [נורמן ברוק], ובצאתי ביקשתי שאם רק אפשר תסודר אותה פגישה לאק שהגיע בינתיים [לשם] ונשאר. כשהגיעתני השאלה באמצעותך אמרתי לעצמי: אק נפגש והולך אך ורק עם אנשי מע"ל וניזון תזונה חד-צדדית; רצוי בתכלית שיינק גם ממקור אחר, שמה יעמוד על המצב לאמיתו. פגש פרטי, אי-רשמי, עם אחד מהצד ההוא, לא ראיתי כמחייב או כמקלקל השורה.

לא כן אם הכוונה היא להזמנה רשמית, למוסד, להיוועד עם הגוף.⁶ להזמנה זו מוכרחה להינתן תשובה שלילית, מתוך הסבר כי כל עוד וכו'⁷ איננו באים במו"מ עם אורגן של מה"מ, או עם גוף הכולל אורגן כזה. יש להבריק זאת.

1 שחקנית "הבימה" חנה רובינה ביקרה בלטרון ב-21.7.1946 והופיעה לפני העצורים (ר' שרת/מאסר, עמ' 86-87).
2 מדובר בשני מכתבים והעתק שדר מאת ב"ג, שז"ש צרף למכתבו אל מ"ש 21.7.1946. אלה לא אותרו, אך תוכנם מתברר חלקית מדברי ז"ש במכתב זה: "אשר למינוי צוות [הנהלה בפועל] כדרישת עמי [...] אני מאמין כי לעמי יש גם חשבון של מעמדו הוא בפגישה הבאה [בכנס פריס] לכן יש לו חשבון בדבר הכרעות כאן; וכן מהעתק השדר שהוא, ככל הנראה, מברק ב"ג אל שילוח 17.7.1946, שם נאמר בין היתר: "אני חושב למישגה חמור אי-הקמת הנהלה בפועל מיד לאחר שהסוכנות הותקפה. החברים הבודדים שזכו [שלא להיעצר] בחסדה של משטרת בוויין, אינם צריכים לדעתי לפעול כהנהלה. אני חוזר ותובע מינוי הנהלה בפועל, שיצביע על כך, כי חופש הפעולה נמנע מנבחרי העם היהודי" (אביזוהר/לקראת, עמ' 80); ומדברי מ"ש במכתבו אל חברי הנה"ס בירושלים (מס' 37): "חורנו ושקלנו את ההצעה בדבר מינוי ממלאי מקום לכינוס [בפריס] ושוב באנו לידי מסקנה שלילית, בעיקר משום שלא יוכלו להשתתף בהכרעה ונמצא שלא נהיה משפיעים באמצעותם על יחסי הכוחות".

3 מ"ש מתייחס למכתבו אל ז"ש (מס' 36 סעיף 4) ולמברקו אל קפלן (מס' 39), שם המליץ לפניו לפגוש את סר נורמן ברוק וחבריו. השאלה שהועברה אל מ"ש בנידון לא אותרה, אך ברור כי מדובר בפגישה עם אחד מחברי ועדת המומחים הא"א, שבחנה את הדוח וההמלצות של וא"א (ר' מס' 36 הע' 11).

4 אדומים - אנגלים; והכוונה לאחד מחברי הצוות האנגלי של ועדת המומחים, שבראשו עמד סר נורמן ברוק.

5 מע"ל - מעבר לים, כלומר ארה"ב, והכוונה כאן לצוות האמריקני בוועדת המומחים הא"א.

6 הזמנה רשמית לסוה"י להיוועד עם המימשל הבריטי.

7 כל עוד לא שוחררו ראשי הסוה"י ולא הופסקו ההתקפות על היישוב.

חוששני, שבפרשת אי"ש הסתבכנו. מלכתחילה לא הייתי מהנלהבים (הס מלהזכיר!) וכמדומני הבעתי דעתי בכתב. בדרישת הסכום ראיתי תמימות.⁸ כשלעצמי הייתי מעדיף הקדשת הסכום לגיסי.⁹ עתה אין ברירה אלא ללחוץ לביצוע, אך בלי "ציפורים בחיק"¹⁰ בדמות המחאות מע"ל.¹¹ אני מחכה לדעת מה גורל הוראתי בהלכות זיהוי,¹² מה מצב רוחו של הנעני? מה בלבו של האדמו"ר?¹³ ביחס לוטרמן:¹⁴ מסור לי"ג¹⁵ כי העו"ד שלו הם דגני-ברשירה. עומד להכרעה בעוד שבועיים.

ישן

8 נראה שהכוונה לסכום הכסף שוועדת התיכנון להפעלת אי"ש הציעה להעביר לרשויות המקומיות, שהקצאת הממשלה תימנע מהם כאשר ינתקו את הקשרים איתה (ר' גולן, עמ' 212; מס' 43 הע' 18). נדרשה לכך הקצאה ראשונה של 500 אלף לא"י (ר' מברק מאת פישמן, שמורק, דובקין 19.7.1946, אצ"מ S25/1554; מברק ראשי מפא"י אל קפלן 22.7.1946, שם).

9 לענייני ההעפלה, שבהם עסק שאול אביגור, גיס מ"ש.

10 לפי הביטוי בידידיש: "לייגן זיך פייגעלעך אין בוועם", שמשמעו לבנות מגדלים פורחים באויר.

11 באסיפות מחאה ציוניות בארה"ב קראו הנואמים למימשל האמריקני ללחוץ על בריטניה לשנות את מדיניותה (ר' מס' 18 הע' 3).

12 ר' מס' 41 פסקה אחרונה.

13 הנעני - ישראל גלילי. האדמו"ר - יצחק טבנקין, מנהיג הקבה"מ ו"התנועה לאחדות העבודה".

14 וטרמן - בתרגום מידידיש: איש מים. ככל הנראה, התכוון מ"ש לקופל וסרשטרום (ר' עליו מס' 141 סעיף 3).

15 יהודה גולן - עו"ד שעבד באופן חלקי בממ"ד וסייע בענייני מעצרים ובידורים בבולשת. לימים איש משרד החוץ (ר' שרת/מאסר, עמ' 32).

22.7.1946

לדתן שלום,

1. מהיום פרק חדש בהיסטוריה. שוב נפערה תהום,¹ אך מי יודע. המסקנה הבריאה ביותר לידים [של הבריטים], לקרוא לנו ולערבים ולאמר לנו: הא לכם הארץ, קחוה מידינו והטיחו ראשיכם בכותל! אך זאת לא יעשו. ודאי ינסו לעשות שפטים בציבורנו כולו, עכ"פ יפגינו ע"י איזה מעשה רב את הטלת האחריות על הכלל. נצפה בכליון עיניים ממש לדואר מחר. מי יודע מה ייעשה בכם הלילה!
2. טוב שיצאה הודעה מיד. יש בה מילים צורמות וגם חסר משהו. באנגלית צלצולה יותר טוב.² ביסודו של דבר לא היתה לנו ברירה.
3. אנו חרדה ליליוס יקירנו.³ אי הזכרת שמו בין הניצולים כאילו סותמת עליו את הגולל. איזו זוועה!

לדואר היום:

1. סירוב ה"ס אינו פותר בעיית בית אחי.⁴ השקמונים⁵ אינם לפי שיעור קומת ההופעה הדרושה לנו בעניין זה.⁶ אך מה אעשה וצפוני פוסל גם את המזוקן וגם את בעל האורה.⁷ אולי תתייעץ

1 הכוונה לפיצוץ מלון "המלך דוד" ע"י אצ"ל בשעות הצהריים של אותו יום, שבעקבותיו הוחמרו היחסים בין היישוב לבין השלטונות הבריטים ביתר שאת.

2 מיד לאחר פיצוץ מלון "המלך דוד" פורסמה ההודעה הבאה:

3 הנהלת הסוכנות והנהלת הועד הלאומי מביעות את רגשי זועזוען על מעשה התועבה, שלא היה דוגמתו, שבוצע היום על-ידי חבר פושעים, שהתקיפו את משרדי הממשלה בירושלים ושפכו דמי נקיים של עשרות עובדי הממשלה ואורחים אחרים, אנגלים, יהודים וערבים. היישוב העברי בארץ-ישראל נדרש להתקומם נגד מעשי פשע מתועבים אלה ("דבר" 23.7.1946).

הנוסח האנגלי של ההודעה:

The Executive of the Jewish Agency and the Executive of the Vaad Leumi express their horror at the dastardly crime perpetrated by the gang of desperados who today attacked the Government office in Jerusalem, and shed the innocent blood of Government officers and other citizens, British, Jewish and Arab. They express their deepest sympathy to the relatives of those who have been murdered and to those who have been injured. The Yishuv in Palestine is called upon to rise up against these abominable outrages" (P.P. 23.7.1946).

3 יוליוס ג'קובס, סגן מזכיר הכספים, הפקיד היהודי הבכיר ביותר בממשלת המנדט, נהרג בפיצוץ מלון "המלך דוד". הוא ורעייתו היו ידידי משפחת שרת (ר' שרת/מאסר).

4 הרי סאקר סירב לקבל על עצמו את ההגנה המשפטית על המזכיר והמוכתר של קיבוץ יגור, שהשלטונות עמדו להביאם לדין (ר' מס' 38 הע' 58).

5 עורכי הדין החיפאים יעקב סלומון ויעקב שמשון שפירא (שם, הע' 59).

6 להפוך את משפט אנשי יגור למשפט פוליטי. ר' מס' 38 פיסקה אחרונה.

7 "המזוקן" - עו"ד מרדכי עליאש, שהיה בעל זקן; "בעל האורה" - עו"ד דוד גויטיץ, על שם רעייתו.

עם בן ברן?⁸ אולי הוא עצמו? אבל הוא אינו מאור גדול והשקמונים יראו פחיתות לעצמם להסתלק מפניו. סבך!

- (2) אם פזית לא יצא ובכית ישאר איש על מכונו, מי יפתח ההצגה ע"י סיפור המעשה?⁹ לא ייתכן שלא יהא שם עַד ח"י אפילו עידו, אם יגיע, לא יוכל למסור את כל פרשת הלבטים והחבלים בפנים,¹⁰
- (3) בס' 13 נאמר: "דורשים שלא יוכרע דבר מבלי לשאול דעת המתאפקים".¹¹ בעניין זה חיויתי כבר פעם דעתי בכתב והיא אחרת.¹² לדעתי, בשעת חירום כזו רשאית ישיבה על דעת משתפיה להכריע בשאלה שבעינייה אינה סובלת דיחוי. עכ"פ הייתי אני מוסר ההכרעה לשיקולו של עמי - לא ההכרעה לגופם של עניינים, אלא בשאלה אם יש להכריע מיד או אפשר להמתין לצירופי הקולות. אני מתאר לעצמי מה יעלה עכשיו להחלטות שעמדו להתקבל.¹³ שלח המברק הבא:¹⁴

ראשית, אנא פנה אל חבריך לא להרשות למעשה התועבה הנורא¹⁵ לטשטש שיפוטם הבהיר. אסור להם לנוח אלא לחַזק הלחץ [על הממשלה]. מעשי תגמול דרסטיים לא יפתרו דבר, רק יחמירו הטרגדיה ויוליכו לתהום. הדרך היחידה להשיג הפגת מתוחות היא שחרורנו, הסרת ידיים מעל ה"הגנה" ועלייה נרחבת מיידית. שנית, אנא הברק מה האמת בידיעות שהוועדה האנגלו-אמריקנית¹⁶ שוקלת עכשיו באופן אקטיבי תוכנית פדרלית, משמע קנטונים. שלושתנו מבקשים לאשר את ההקצבות הדרושות [לאי"ש].

אין מייחסים חשיבות מיוחדת לשם.¹⁷ הח"מ נוטה ל-(2), אבל יש פנים לכאן ולכאן.

- 8 "בן-ברן" - ברנוון - עו"ד צבי ברנוון, או היועץ המשפטי של ההסתדרות, לימים שופט בית המשפט העליון בישראל.
- 9 במכתבו למ"ש מ-22.7.1946, דיווח ז"ש, כי במוכירות מפא"י העלו ספק אם תאפשר יציאת ג"מ לבדה לפריס, כדי להשתתף בכנס הנהלה המורחבת של הסוה"י שנועד להיפתח שם בתחילת אוגוסט. מ"ש ראה חשיבות ביציאתה לפריס, כדי שתתאר לפני באי הכנס ("ההצגה") את שהתרחש בארץ ב"שבת השחורה" ואחריה, וגם תעלה לפנייה את פרשת האי"ש ואת המצב המביך שאליו נקלע עניין זה.
- 10 לדעת מ"ש, סנה לא יוכל לדווח בפריס את כל פרטי הדיונים והלבטים בסוגיית אי"ש, כי לא נטל בהם חלק שכן באותם ימים הסתתר מפני הבריטים.
- 11 הנמנעים מלנסוע. בסעיף 13 במכתב ז"ש מ-22.7.1946 נמסר, כי חברי הנה"ס בירושלים, שלא נעצרו, שלחו שדר אל ב"ג והודיעו בו כי החליטו לא לנסוע לכנס פריס ודורשים שלא יוכרע שם דבר מבלי להיוועץ בהם (ר' מס' 48 הע' 6).
- 12 ר' מס' 28 סעיף ג'.
- 13 בסוגיית הפעלת אי"ש ב-25.7.1946 על רקע פיצוץ מלון "המלך דוד".
- 14 המברק, באנגלית, יועד לפקלן, לונדון, שם עמד במגע עם פוליטיקאים ועיתונאים (אצ"מ 1554/25).
- 15 פיצוץ מלון "המלך דוד" בירושלים.
- 16 ועדת ברוק-גריידי (ועדת המומחים) שהתכנסה אותה עת בלונדון (ר' עליה במס' 36 הע' 11).
- 17 במכתבו למ"ש מ-22.7.1946 דיווח ז"ש כי הועלו שתי הצעות לשם התוכנית: 1. "אי-כפיפות"; 2. "אי-שיתוף". בנוסף, צירף שם ז"ש "סיכום הצעות של ועדת התיכנון בדבר 'אי-השיתוף' - להחלטה סופית של שלושת המוסדות: הנהלת הוועה"ל, הנהלת הסוה"י ונשיאות הוועה"פ הציוני" (אצ"מ 10015/25), וכן שאלות לנמענים העצורים, שגם תשובותיהם יימנו במניין הקולות.

הארבעה מחייבים:18

(1 א, ג, ד.

(2 א, ב.

(3 א.

יחיאלי [דוד רמז] נגד 1) ב. הנתרים בעד, אבל אינם רואים צורך בהכרזה על כך. אין גורסים החזרת האותות.¹⁹

א-ג, 22.7.1946, אחה"צ

על דעת השלושה כאן²⁰ יש להודיע לא"ק שעליו להקציב ההכרחי.²¹

ישן

18 מדובר בהצעות ועדת התכנון (לקראת הפעלת תוכנית האי"ש ב-25.7.1946) שכללו את הסעיפים הבאים:

1. הרשויות המקומיות: א. הרשות המקומית אינה נוקקת יותר לאישור התקציב ע"י הממשלה; ב. לא ניוקקים יותר לביקורת החשבונות; ג. לא נוקקים יותר לאישור התחוקה המונציפלית (חוקי עזר וכו'); ד. מכניסים סכום כסף סמלי ניכר לתקציב (לטובת האסירים) בניגוד להוראה הממשלתית ומודיעים על הוצאתו לפועל. הערה: הקו המובא בזה אינו חל על ועדות הקשורות בסידור ענייני חיילים משוחררים והעברת קרקעות. כמו כן בתי חולים ממשלתיים.
2. הוועד הלאומי: א. אינו מגיש את תקציבו לממשלה, לא לאישור ולא לביקורת; ב. מודיע על הפסקת המו"מ עם הממשלה על השרותים (חינוך, בריאות).
3. ועדות: א. יוצאים מכל הוועדות הממשלתיות מלבד הוועדות לענייני חיילים ושיווק פרי הדר.

19 הצעה להחזיר לממשלת בריטניה את הציטיונות שקיבלו יהודים א"יים מידי הבריטים (הצעה זו הוספה בכתב יד לסעיפי ההצעות).

20 מ"ש, דב יוסף, גרינבוים.

21 מ"ש מתייחס לנמסר במכתב ז"ש ר' הע' 9 לעיל), כי בבירור שנערך במפא"י תקפו קשות את הסתלקות הסוה"י מאחריות כספית לביצוע תוכנית אי"ש, וכי הוחלט שם לשלוח שדר אל גובר הסוכנות, קפלן, ולתבוע ממנו להיענות לדרישות הכספיות הכרוכות בתוכנית.

אל: ברל לוקר, לונדון (מברק אנגלית)

לוקר, להלן משרתוק: ירושלים, 22.7.1946
 אחת. בשום נסיבות לא נסכים להשתחרר בערבות.¹ שתיים. נא להגיש שאילתה בפרלמנט.²
 ראשית, [לגבי] דוד רמז, מייסד תנועת הפועלים בא"י, זמן רב מזכיר כללי של ההסתדרות, היום
 יו"ר הוועד הלאומי; שנית, דוד הכהן, מייסד חברה קבלנית קואופרטיבית הגדולה ביותר, תרם
 למאמץ המלחמה כקבלן בא"י, סוריה, עיראק, בחריין, איראן, קפריסין ובשליחויות חשאיות מטעם
 הצבא [הבריטי] לרומניה, תורכיה, סוריה, עיראק, איראן. על מה המאסר הזה ומדוע הם עצורים.

1 ר' מס' 40 סעיף 8.

2 לא אותרה שאילתה בנידון.

לדתן שלומות,

א-7-23.7.1946

1. מסור ליל. ולח"ח (אנשי יום א' ובת"א)¹ כי נמלכנו ונתקבלה הצעתי שהכרחית חציצה בין ווע לאיש, לבל ניראה כמשולבים ומתואמים וכערלים לתדהמה.² ביום ה' יש לפסוק לחלוטין על תחילת ביצוע ביום ב',³ או ייאמר: כך וכך מיום שנכלאו אלופינו [מנהיגינו] והונף על מגננו [ה"הגנה"]. הַמְתַּנּוּ. לא בא אות. בבוא השואה [פיצוץ מלון "המלך דוד"] אמרנו: לא בשעה שמתינו ומתי הרשות מוטלים לפנינו ולפניה. עבר שבוע. עדיין בבור והיד גטויה, והדיבורים נמשכים, וישע אין. יותר לא נוכל וכו'.⁴ חשוב יום ב' - יומיים לפני ההתנצחות.⁵
2. בזה פתק לעידו. קרא, בין ומסור. אם כבר איננו, הודיעני. עכ"פ, שדרני כל הנהיר. הנדם קולו? מה סח?
3. אם פוית תצא מבלי לראותנו, תמסור נא בשם בק לעמי ולבן יהודה:
I. התנגד ל"המשך" [המאבק המזוין] מיד, כי היה משוכנע:
א) שסייע למתנכלים [לבריטים] להתיר הרצועה, לחזור על בית אחיו [אירועי יגור] ביתר שאת, לכנס [לעצור] המונים וכו', ובכל אלה לצדוק כלפי חוץ;
ב) שירבה קורבן וסבל עד לבלי שאת ושברון פנימי;
ג) שיתן קלף בידי הנגלים כלפי המריקים לקפחנו במו"מ - להוכיח הכרח תנאי ההתפרקות או עיכוב הכל.⁶
ד) שיגרום לפרישת הישיש "חוצץ" ולפיקוק כולל.⁷ היה סבור שדווקא מִמֶּר ההתאפקות יצא צו, מכיוון שההתנכלות היתה לאי-התאפקות.⁸ נחש, בלי ביטחון כמובן, שההתאפקות

1 הרב פישמן-מימון וחברי הנה"ס ב-ים, שלא נעצרו והתכנסו לישיבה מדי יום א', וג"מ ושפרינצק בתל אביב.
2 מדובר בהצעה שלא להתחיל בביצוע תוכנית א"ש, שנועד עפ"י בקשת ח"ו ליום ה', 25 ביולי (ר' מס' 34 הע' 5), בגלל פיצוץ מלון "המלך דוד" ב-22 בחודש, שאם לא כן עלולים פיצוץ המלון וא"ש להיראות כמתואמים במסגרת המלחמה בשלטון הבריטי, והנהגת היישוב תיראה כערלת לב.
3 ביום ה' 25.7.1946, בישיבה המשותפת של הנה"ס, הוה"ל ונשיאות הוהפ"צ, יש להחליט סופית על התחלת ביצוע א"ש ביום ב', 30.7.1946. בעיתונות נמסר שבישיבה ב-25.7 אושרה לפרטיה תוכנית א"ש ביסודה, אך לאור המאורעות האחרונים הוחלט לעכב את ביצועה.
4 הדיון במתרחש בא"י, שנועד להתרחש בפרלמנט הבריטי.
5 להמשיך במאבק המזוין לאחר "השבת השחורה".
6 נגלים - אנגלים; מריקים - אמריקנים. כלומר, המשך המאבק המזוין ייתן בידי האנגלים חיזוק לטיעוניהם בדיניהם עם האמריקנים על ביצוע הדוח וההמלצות של וא"א, ויוכיח שצדקה ממשלת בריטניה כאשר היתנתה את מימוש הדוח בהתפרקות היהודים מנשקם (ר' מס' 3 הע' 6).
7 ח"ו הזהיר כי יצא בפומבי נגד הקו האקטיביסטי-מיליטנטי (ר' מס' 14 הע' 13) ובכך יחולל פיצוץ כללי בתנועה הציונית.
8 הפעולות של הבריטים היו תגובה ל"אי-התאפקות", כלומר למבצעי תמ"ע.

תרתיע מחזרה על בית אחי, נוכח תנודת המטוטלת בנבחרים.⁹ הניח שאם יעבור קציר יכלה קיץ וכו'.¹⁰ נחזור לטרדנות [פעולות הטרדה] ואז תספיק לנו הנשימה, שתקצר אם נמתחנה עכשיו בלי הפוגה, כי בינתיים תפוג גם מתיחותם ויתחיל מעגל חדש [של יחסים] בעוד שעכשיו יתרחב ויואץ המעגל הקיים.

הנחת הייסוד היתה, כמובן, שכוחנו מספיק רק לטרדנות מפקידה לפקידה, לבל ישליו [הבריטים],¹¹ ולא לשָׁרוֹן מתמתח ועולה,¹² שבסופו הכרעה כמותית. כי פעם אמרנו: אם נתייצב לא יפתחו כלפינו.¹³ והנה פתחו, פעם אחר פעם. כל דבר שאמרנו: לא יעשוהו – נעשה. הברירה בידינו: או – (א) התאפקויות וטרדנות לסירוגין, לשם הַלְאָיָה שיטתית לאורך ימים, בלי מתיחת החוט לפקעו או – (ב) סולם רצוף ועולה.

”המשך” אחרי בית אחי היה פירושו ב', כי אז [היה בא] מחץ רב מהצד שכנגד, ואם עיקרון הסולם בעינו, פתיחה מצדנו שבתוצאותיה התרת כל רצועה מצדם והכרעה כמותית. אפשר, כמובן, לטעון שגם שיטת ההלאיה הממושכת עשויה להוציא [את הבריטים] מהכלים ולדחוק קץ המחץ הסיטוני. תשובתי: ייתכן, אנו בין כה וכה על עברי פי [פחת] וכו', אך ברי (במקרה של סולם) ושמא (במקרה של סירוגין) – שמא עדיף. גם הבאתי בחשבון שאם יהיה ”המשך”, אולי נחזיק הדחלילים בגדר,¹⁴ ואם לא יהיה – ישחקו לעצמם.

באתי למסקנה, שכיום סכנת חריגות בחזית צרה פחותה מסכנת שקולות בחזית רחבה,¹⁵ המוכרחה לגרור חזרה על בית אחי עד חורמה. אמנם לא דימיתי במירע סיוטי את צהרי תמול [פיצוץ מלון ”המלך דוד”], אך אם התוצאה תהא קליעה למטרה ולא צרורות על פני השטח,¹⁶ יצא שצדקתי. אלא המסקנות המדיניות? ייתכן, אם כי איני יודע מה היו המסקנות אילו הגענו לשפך [דם] רב בחזית הרחבה, כאשר היינו מוכרחים להגיע במקרה של ”המשך” לפי עקרון הסולם. אגב, צהרי תמול הוכיחו לי תהום בל תגֶּשֶׁר¹⁷ במושגים ובהלך-נפש וחוששני שהמגשר¹⁸ עצמו תלוי על פי תהום או על פני תהום.

9 הימנעות היהודים מחידוש המאבק המזוין עכשיו תרתיע את הבריטים מלחזור על פגיעות נוסח יגור נוכח הלחץ של חברי פרלמנט, שגיננו את פעולות המימשל הא"י וקראו לו לנהוג ביתר אפיק ומתינות.
10 יעבור הזמן (עפ"י "עבר קציר, כלה קיץ", ירמיהו ח 2).
11 ישליו – יהיו בשלווה (עפ"י תהילים קכב 6: "שָׁלֵו אוהבין").
12 שָׁרוֹן – מאבק "פי שָׁרִית עם אלוהים ואנשים ותוכל", בראשית לב 29).
13 אם נתייצב למערכה אקטיבית ורצופה לא יפתחו השלטונות כלפינו בפעולות תגובה חריפות.
14 דחלילים – אירגוני "הפורשים"; והכוונה שאם יימשך המאבק המזוין יהיה אפשר להחזיקם במסגרת (דוגמת תמ"ע) ולפקח על פעולותיהם.
15 סכנת פעולות אלימות של אצ"ל ולח"י, פחותה מסכנתן של פעולות מבוקרות של ה"הגנה".
16 פעולות בריטיות ממוקדות נגד אירגוני "הפורשים", ולא נרחבות כנגד היישוב כולו.
17 בין היישוב המאורגן והאירגונים הפורשים.
18 משה סנה, שעמד בקשר עם "הפורשים" על מנת לתאם את פעולותיהם במסגרת תמ"ע (ר' מס' 59 סעיף 8 והע' 13).

II. מדוע התנגד בק למ"מ:¹⁹

- (א) כי זה הדבר שהתאווה השלט[ון] - חילופין [בהנהגת היישוב].
- (ב) כי המינויים לא היו יוצאים בדיוק לפי הכתבת עמי, אלא רחובות [ח"ו] אף היא היתה קובעת וכל מיני סיטרות²⁰ היו מתלוות;
- (ג) כי אם גם נכון שאין אי-כליאה מקנה זכות יתרה, הרי גם נכון שאינה פוסלת ומבטלת זכויות:²¹ מה אילו רק אחד היה נכלא, או שניים בלבד? כלום כל השאר היו מתחלפים? ומה אם נותר? כלום לא נחזור לאיצטלא משום שהותרנו "בחסד"? כאן פתח לסיכוכים ללא מוצא;
- (ד) כי תחליף מלא היה בעל סמכות פחותה בעיני הכלל מִבְּדֵל הצוות הקיים (אגב, ספקותיך אתה בדיעבד לגבי כושר פעולת הִבְדֵל²² אינם סותרים שיקולי יסוד אלה, שהופיעו לכתחילה). הארכתי, אך אקווה שלא עירפלתי.
4. תודיע לפזית ולאחרים, שיותר לא אחזור על עינוי היום עם ששון - לא אשב לשיחה עם שליח בנוכחות עדים [מבקרים אחרים] - אין עצבים לכך וזוהי גם פחיתות כבוד. אם יש מה - יכתבו. יתאחר יתאחר, אין ברירה. זה בעצם חל גם עליך.
5. היום שולחו מכאן ריי"ט, בכללם נ' מביה"ע [בית הערבה], בכל אלה רוב התשושים, גדיים אף תישיים,²³ כגון בעל בתה של שחרחרת הצולע אחי אליעזר.²⁴ אין בזה כישלון שיטת אילון אשר הח"מ ואבויריב אחראים לה (ט"ו ולא רק ה').²⁵ אני מחכה לשמוע מה ברחוק [ברפיח] בטרם אתבע בירור מפרץ [שפר]. אם שוני השיטה לא יקפח התוצאות - אשיש. אגב, תמהנו שהמשדר לא בישר ההתרה.²⁶ יש לפרסם, אך למען השם בהדגשה: עדיין כך וכך [נותרו במעצר]!
6. כלתה נפשי לשלוחותיים.²⁷ הודיעם זאת. הרדתי לליאו, שלא יישבר בין קישחות האוחזים ביד שם לבין בשורות איוב מכאן.²⁸ חזקה נא בשמי. אִי אבידובי? העודו עם רות?²⁹ אם כן מדוע

19 מ"ש התנגד לתיבועת ב"ג למנות ממלאי מקום לחברי הנה"ס שנעצרו (ר' מס' 3 סעיף 1; 28 הע' 7; 40 הע' 6).

20 מינוי גם אישים לא רצויים, כגון "המתונים" שהציעו הבריטים לח"ו (ר' מס' 3 הע' 5), וכן כאלה שאינם מאנ"ש. סיטרות - סיטרא אחרא - הצד האחר, כינוי קבלי לשטן.

21 מענה לטענת ב"ג, שאין שני חברים יכולים לפעול כהנהלה בי-ם אך ורק משום שלא נכלאו, ולתמיהתו שבארץ לא קיבלו את הצעתו להקים הנהלה זמנית (ר' מס' 28 הע' 7).

22 לא אותר מכתב ז"ש אל מ"ש בנושא זה. במכתב "אל חברים" בלונדון ב-11.8.1946 העיר ז"ש: "מה שקיים היום [בי-ם] בשם 'הנהגה', ככל הכבוד טוב לריבוי להג ותו לא" (אצ"מ 6649/25).

23 ב-23.7.1946 שוחררו מלטרון 219 עצורים, בהם 50 אנשי בית הערבה ויתרם חברי נען, עין החורש ומעברות ("דבר" 24.7.1946; ר' שרת/מאסר עמ' 91). במשחררים רוב החולים, צעירים עד גיל 16 ובוגרים מעל 45.

24 הכוונה לדוד כפרי מנען, (המוזכר במס' 40 הע' 22) כ"חתנה של איטה שחורת השער", (רעיית יוסף רגב, מנהל לשכת העיתונות של הסוה"י ומייסד ומנהל סוכנות הידיעות פלקור, שהיה חיגר). אחיו אליעזר רגב - ממיסדי גבעת ברנר.

25 על המחלוקת בדבר אופן ההודעות במחנות המעצר והצורך להשיב ל-5 או ל-15 שאלות, ר' מס' 41.

26 "קול ירושלים" לא הודיע על שחרור העצורים. העיתונות העברית עשתה כן ב-24.7.1946.

27 לאנשי הממ"ד שיצאו מטעמה לארה"ב ולבריטניה.

28 בימי שהותו של ליאו פנחס כהן בניו-יורק התחוללו שם מאבקים עזים בהנהגה הציונית בין אבא הלל סילבר ואנשיו, שנקטו עמדות אקטיביסטיות קשוחות, לבין חברים מתונים בהנה"ס שם.

אינו חש לעזרת נתנאל לפחות לימים מספר לקראת הניצוח?³⁰ היש לך הדים ברורים מנתנאל?
7. מה בדבר אמציה? א"ב? מה עשית לס-ן?³¹
8. לפי "הארץ" (אגב, הרבה תככים ונעיצות [כלפי הסוה"י והנהגת היישוב] בעיתון זה!) כל עניין
הלשכה נתאלתר כאילו בסערת המשבר והשלישיה צצה יש מאין.³² יש לארגן הסבר, כי [וולטר]
הוזמן לפני הרבה חודשים לניהול האולפנה,³³ כי מייק [מיכאל קומיי] נצטרף עוד בימי הוועדה
[וא"א], כי דפנה³⁴ [טרבור] הוזמנה לפני כשנה, כי דבר הלשכה תופן מכבר ועמד להתבצע עם
שובי והיינו בעיצומן של ההכנות האחרונות כשהתחוללה הפורענות.
שלום לכל.

ישן

-
- 29 שילוח עוכב ע"י ב"ג כדי שיעבוד לימינו בפריס, שם עבדה רות עליאב (קליגר) כמוכרת המוסד לעלייה ב'.
30 מ"ש סבר, שראוי כי שילוח יצא אף הוא ללונדון לקראת הדיון בשאלת א"י, שעמד להיפתח בפרלמנט
ב-31 ביולי 1946.
31 אמציה - לא זוהה, א"ב - אפרים ברוידא, ס-ן - לא זוהה. תשובת ז"ש ב-25.7.1946: "עניין אמציה טרם סודר
ונדמה כי רצוי להכות ימים אחדים"; "א"ב מסתדר"; "לס-ן נכתב כדרישת צפוני".
32 "הארץ" מ-21.7.1946 דיווח על פעולת לשכת המודיעין של הסוה"י בי-ם, בין היתר נאמר שם כי:
המאורעות האחרונים גרמו לכך שבן-לילה קמה מעין מחלקה חדשה בסוה"י בי-ם משרד לעיתונות
ולאינפורמציה. בעת שהסוכנות עצמה יצאה מכלל שימוש לשנים-עשר יום והיה צורך לעמוד בקשרים עם
המספר הרב של עיתונאי החוץ, התארגן המשרד בחדר אחד ברחוב בן-יהודה ומיד הקים מעין "מועדון
לעיתונאים" באחד האולמות של מלון "עדן". עבודתו והנהלתו של המשרד לעיתונות מטעם הסוכנות
מרוכות בידי שלושה אנשים, שהיו בחינת פנים חדשים בקרב העיתונאים העבריים בי-ם, שנפגשו אתם
שלשום, אם כי שלושתם היו כבר בארץ בעבר.
להלן נקב העיתון בשמות וולטר איתן, מיכאל קומיי ודפנה טרבור - והביא פרטים ביוגרפים אחדים עליהם ועל
פעילותם הקודמת. בין היתר ציין שוולטר איתן בא לארץ כדי לנהל את "המוסד להכשרת שליחים ועובדים
ציבוריים מטעם הסוכנות".
33 המוסד להשתלמות ליד הממ"ד ("בית הספר לדיפלומטים") החל לפעול בנובמבר 1946. תוכניות להקמתו הוכנו
כבר בשלהי 1945 (ר' גלבר, עמ' 620-621; שרת/מאסר, עמ' 188).
34 דפנה טרבור, עיתונאית יהודיה מדרום אפריקה. עלתה לא"י ועבדה בממ"ד בתחומי הסברה ועריכה באנגלית.
מחברת: Dafna Trevor, Under The White Paper: Some Aspects of British Administration in Palestine
from 1939 to 1947, The Jerusalem Press, Jerusalem 1948
-

23.7.1946

היה בדעתי ממילא לכתוב הערב ולבקשך להודיעני על כל הידוע לך [על פיצוץ "המלך דוד"]. אבל היום הגיענו דַע (לא ממקורותי),² שהכל³ היה נהיר לבוער זה שבועיים. כאילו היה רעיון שהמפעל ישימע דברו⁴ ולא נתבצע, משום הנהירות המוקדמת לבוער הסותמת עכשיו פה.⁵ עתה חייב אני לשאלך: האומנם? אני מניח, שגונב או אף נמסר שיש כוננות "עם או בלי",⁶ אך קשה לי להעלות על הדעת שהמיבצע המסוים, על מקומו ועל שעתו, היו נהירים. אנא ענני.⁷ כן היה בדעתי לומר, כי אני בטוח שהשופר השמיע תקיעה, לא רק לניעור אלא להרשעה.⁸ זוהי דעתי המוחלטת אך כעת ייתכן שביצועה נמנע בתוך הסבך ללא מוצא. במחשבות היום הגעתי למסקנה, שיש לאכסן את הראשיים (הרץ והלָן).⁹ בלי משים נמצאתי עולה עכשיו על הדרך שדגלו בה אנשי שלישי השבט כאשר אנו אמרנו: לבער ואפילו בעזרת השטן, והם: לבער אך ורק בידינו.¹⁰ תגובתך.

1 המכתב אינו ממוען. לפי תוכנו זה "הפתק לעידו" הנזכר במס' 45 סעיף 2. מכתב זה לא הגיע לידי סנה, שכן כבר יצא את הארץ בדרכו לפריס. ז"ש מסרו לגלילי, "משום שידע כי בין עידו ומתתיהו [גלילי] אין מחיצה" (ר' ז"ש אל מ"ש 26.7.1946).

2 כלומר לא מאנשי הממ"ד.

3 תוכנית אצ"ל וההכנות לפוצץ את מלון "המלך דוד".

4 שה"הגנה" תצא בהודעה שאין לה חלק במעשה.

5 כלומר שההסתייגות בשם ה"הגנה" נמנעה, כי סנה ידע על תוכנית אצ"ל לפיצוץ המלון והסכים לה.

6 היה ברור שאצ"ל התכוון לפעול בין אם הארגונים האחרים יפעלו ובין אם לאו. נראה שההתייחסות היא לתוכנית של תמ"ע לתקוף בו-זמנית שלושה אתרים של השלטון הבריטי: ה"הגנה" (באמצעות יחידת פלמ"ח) היתה אמורה לפרוץ למחנה צבאי בריטי בבת-גלים בחיפה ולהוציא משם את הנשק שנלקח מיגור, שלפי השמועה אוחסן שם; כוח אצ"ל היה אמור לפוצץ את מלון "המלך דוד", ויחידה של לח"י היתה אמורה לחבל בבניין "האחים דוד" בירושלים, שם שכנו משרדי ממשלה אחדים.

7 מענה לשאלות אל סנה ניתן ע"י גלילי, במכתבו אל מ"ש מ-26.7.1946 (אצ"מ 105/245), שם נאמר: "עפ"י מה שהיה נהיר לעידו ולשני חבריו [גלילי ושדה], לא היה עלול בשום פנים (וההדגשה על שתי המילים האחרונות) לקרות מה שקרה. מתתיהו מטעים לך זאת במלוא ההכרה הצרופה הפנימית... ושוב – עפ"י מה שהיה נהיר [כלומר] הובטח ל"הגנה", לא היה עלול לקרות שאירע". במכתב אל סנה 30.9.1946 כתב גלילי: "עלי להדגיש כי בריסקאי [בגין] רימה. תבטיח בפה מלא לפני שייחתת יבצע את הפעולה והפתיע" (גלילי, עמ' 67).

8 כלומר, שניתנה לאצ"ל אזהרה מטעם ה"הגנה" שהיא לא רק תתנער מקשר לפעולה במלון "המלך דוד", אם תתבצע, אלא תטיל עליו את מלוא האחריות לה ותגנה אותו בפומבי (ר' מס' 53 הע' 14).

9 רץ – אצ"ל; לן – לח"י. על ה"הגנה" לתפוס את ראשי האצ"ל ולח"י ולהחזיקם במעצר, בדומה לפעולותיה בימי "הסוון".

10 בשאלת "הסוון" נחלקו הדעות בין אנשי מפא"י ו"התנועה לאחדות העבודה". אנשי מפא"י טענו, כי לשם ביעור ארגוני "הפורשים" מן ההכרח לשתף פעולה עם הבריטים ולהסגיר לידיהם את חבריהם, ואילו אנשי "התנועה לאח"ע" (אשר לפני התפלגותם ממפא"י ב-1944 מנו כשליש ממנה) גרסו שעל ה"הגנה" לפעול נגדם באורח

הסיפור על התעמרות היישוב בפתקך ממוצ"ש היה חדש.¹¹ בנתי לרוחך, אף על חברי הקשישים עשה הסיפור רושם. לעומת זאת, דַע היום, שהגיע לאביטייס ראשונה, האַריס [הרעיל] מחדש ויצר חנק גם סביבי. אני מאמין שבשום פנים לא היית¹² נותן יד לזוּע. חזקני-נא. אם תצליח להרחיק¹³ – אנדע נא מיד. ברכותי.

ברגע זה נכנס אביטייס לתקן מה שמסר: היה נהיר לך ושבויעים הצלחת להניא,¹⁴ אלא אם עכשיו אין להרים קול, משמע שבסופו של עניין לא השמעת ערר.¹⁵ מה תאמר לפירסום גוסטב?¹⁶

עצמאי ללא שיתוף עם הבריטים, מבלי להסגירם לידיהם. על שינוי עמדת מ"ש בנידון ר' מס' 61 סעיף 2; וכן איגרתו אל הוועדה המתמדת של מפא"י 3.9.1946 (ר' מס' 145).

11 ככל הנראה מדובר במכתב של סנה אל בגין שנכתב במוצ"ש 20.7.1946 ובו פנייה נוספת (על זאת מ-19.7.1946) שלא לבצע את התוכנית לפיצוץ מלון "המלך דוד", ולדחות את הדבר עד אחרי ה-25.7.1946, שכן באותו יום אמור להתחיל אי"ש. במכתב זה סנה קרא למפקד אצ"ל להימנע מכל פעילות צבאית "1. כדי לא להרתיע מן המ.ר[י] האזרחי; 2. כדי ליצור את הרושם (לפחות רושם) שאנו פועלים כאומה מאורגנת תוך תיאום המעשים והמועדים" (ר' שאלתיאל, עמ' 276). בגין התעלם ממכתב זה של סנה. המילים חסרות הפשר "התעמרות היישוב" הן כנראה שיבוש בהדפסת המכתב המקורי של מ"ש, שלא אותר, ואפשר שבמקור לא נכתב "ישוב" כי אם "יריב", ויש לקרוא: "התעמרות היריב בפתקך".

12 בעותק המודפס נכתב "הייתי". סביר שבמקור נכתב "היית".

13 לצאת לחו"ל.

14 כלומר, סנה ידע על התוכנית לפיצוץ מלון "המלך דוד" ובמשך שבועיים עלה בידו למנוע ביצועה.

15 אם לאחר הפיצוץ ה"הגנה" מנועה מלגנותו הרי זה משום שסנה לא התנגד לפעולה. במברק אל ב"ג 24.7.1946 כתב שפר, כי "במגע עמהם [אצ"ל] לא הוגד להם [מפי סנה] כי באם לא ידחו [את הפיצוץ] ננתק הקשרים [איתם]" (ר' טבת ד', עמ' 747).

16 גוסטב - גרשום שוקן, עורך "הארץ". ב-22.7.1946 פורסם ב"הארץ": "דר" משה סנה התפטר מתפקידו היישוביים [מתפקיד הרמ"א] [---] התפטרותו באה לאחר שחלק על הקו שנקט דר' וייצמן. אין לחשוב שד"ר סנה יתפטר גם מהנהלת הסוכנות".

אל: אליעזר קפלן, לונדון (מברק אנגלית)

להלן מאת שרתוק:
עצתי לפגוש את ברוק¹ הניחה פגישה לא-רשמית, אולם אם אתה או חברי הנהלה אחרים תוזמנו לפגישה רשמית, תשובתך צריכה להיות שלילית כל עוד המנהיגים אינם משוחררים וההתקפות [על היישוב] אינן נפסקות.

ירושלים, 23.7.1946

א-7 24.7.1946

לח"ח שלום,

1. אין להתעלם מחומר החומר, ¹ אך נעמוד בקורנו.
2. בשאלת הנסע. ² עכשיו אגלה, שלכתחילה הייתי בעד שניים עם מ"מ, אבל עמיתי התנגדו בתוקף וביטלתי דעתי שלא לסבך. ³ כיון שנתעוררה השאלה מחדש, הריני מחייב השתתפות שניים. מניח ש"ל [פישמן-מימון] לא יוכל מוש. ⁴ חברי בדעתם השלילית, בייחוד לאחר המעשה באכסניה. ⁵ אם תקבל דעתי, [מילה משובשת, כנראה "ואין"] הלכה כמברק, ⁶ מציע כמ"מ את ליש ואת אביגדליה. ⁷ אם [הצעת] לא תקבל מציעים שלושתנו למלא ידי הצעיר ⁸ (אם יסדר) ופזית למסור דו"ח. ⁹ את שאלת שליחות פזית יש לעורר אך ורק אם לא יצאו השניים. אם לא - לא. עכ"פ, אין לדבר על כך בישיבה אם העניין לא יגיע לכלל מעשה.
3. מניח כי האיש יצא לדרכו. ¹⁰
4. אם יתכנס המצומצם הכרחית הודעה, נוכח פירסומת פנים וחזן. ¹¹

ישן

- 1 חומרת תוכנו של הסה"ל 1946 שפירסמה ממשלת בריטניה: "א"י - הודעה על אינפורמציה בקשר לפעולות אלימות", מס' פרלמנטרי 6873 (ר' מס' 20 הע' 19).
- 2 שאלת נסיעת חברי הנה"ס י-ם לכנס פריס והשתתפותם בו (ר' מס' 50 סעיף 2).
- 3 ר' עמדת מ"ש במס' 37.
- 4 כנראה בשל בריאות לקויה.
- 5 פיצוץ מלון "המלך דוד".
- 6 כנאמר במברק אל ב"ג. מתייחס ככל הנראה, לנאמר במכתב ז"ש אל מ"ש 22.7.1946: "בשם כל יושבי יום א' [חברי הנה"ס בי-ם] נשלח שדר לעמי [ב"ג] המוסר כי על דעת הכל החליטו להתאפק מנסיעה ודורשים שלא יוכרע דבר מבלי לשאול דעת המתאפקים. כן מסרו לו על התנגדות כולם למילוי מקומות" (ר' מס' 43 הע' 11). על כך הגיב ב"ג במברק לאמור: "עומדות להכרעה בעיות גורל. החמצה בקביעת עמדה כרוכה בסכנה חמורה וכבר החמצנו רבות. איני רוצה ויכול להיות אחראי לזה וגם איני מוכן ומסוגל לשאת לבדי המעמסה המוסרית. הכרחי שיבואו אחרים הנה להתייעצות. אם הדבר אי-אפשרי יבוא לפחות אחד. אמסור לו הערכתי, דעתי ומסקנותי, ועם שובו תדונו ותחליטו" (ר' ז"ש אל מ"ש 25.7.1946). בהודעה טלפונית נמסר בשם ב"ג, כי הוא "תובע בואו של יוסיפון או שיתפטר. חושב אי-נסיעה למעילה באמון" (שם; ר' בעניין זה מס' 52 הע' 1).
- 7 שמואל זקף (זוכוביצקי) ממגדיל, חבר הוהפ"צ מטעם התאחדות הציונים הכלליים, מפלגתו של סנה. בנו גדליה היה חבר מחלקת ההסברה והנוער במיפקדה הארצית של ה"הגנה".
- 8 "הצעיר" - משה סנה.
- 9 ר' מס' 50 סעיף 2.
- 10 יוחל בהפעלת תוכנית אי"ש.
- 11 מושב הוהפ"צ המצומצם היה אמור להתכנס ב-25.7.1946, אך הישיבה נדחתה. מ"ש תובע שהוהפ"צ, לכשיתכנס, יביע הודעות עם עמדת הסוה"י ותגובתה להאשמות נגדה שהובאו בסה"ל 1946.

א-ן 24.7.1946

לדתן שלום,

1. היה לנו נשף¹ בהשתתפות שלישייה: אבינועם, אפרת וקֶלֶר.² הראשון או בסכיתה או בקריאת התוים הכתובים. השני או באינטרפרטציה או בקריאת מילות השיר (יש הוכחות לאפשרות הראשונה). השלישי - סעיף אחד, תרומת הח"מ.³ שני הראשונים ילמדו לקח.⁴ הדובר: "אין מושג! אלה שהושם בניהם מחוץ למגע".⁵
2. קבלתי שדר מפרץ ועניתיו: ניתוק.⁶
3. מאשר התשובה לרד"ק. איני סבור ששוגר. ודאי שאל על דעת עצמו אך אין ספק שמסר התשובה.⁷
4. "קר ואיתן".⁸

-
- 1 כלומר נשיפה, דליפה של מסמכים סודיים של הסוה"י. מדובר במברקי הסוה"י שפירסמה ממשלת בריטניה ב-24.7.1946 ב"ספר לבן" (ר' מס' 20 הע' 19), שעותק שלו הגיע לידי הסוה"י לפני כן.
 - 2 מ"ש מניה, שמברקי הסוה"י פוענחו על ידי הבריטים על-ידי האונה לרשת האלחוט של ה"הגנה" ("אבינועם"), או לרשת הקשר של הממ"ד עם משרדה בלונדון ובניו-יורק (נוהלה ע"י יצחק אפרת), או, כנראה, ממברקים גלויים של הממ"ד שהוצפנו בצופן שכונה "קלר" (ר' הע' 9 להלן) ואפשר שהכוונה לקֶלֶר איש המודיעין הבריטי בלונדון.
 - 3 הדליפה מן המקור הראשון היתה באמצעות האונה (סכיתה - מלשון הסכת) או מקריאת הנוסח הכתוב; מן המקור השני ע"י פיענוח או גילוי מילות הצופן; מן המקור השלישי ע"י פיענוח מיסמך אחד של מ"ש עצמו (מברקו אל דב יוסף בירושלים 12.10.1945, המובא כמברק מס' 3 בסה"ל 1946). ר' נספח בעמ' 534.
 - 4 לגבי שני המקורות העצמיים חייבים להסיק מסקנות ולשפר את אבטחתם (ר' מס' 67 סעיף 4). אחד מראשוני וראשי מערכת הקשר של ה"הגנה" כתב לימים: "התברר שהבריטים פיענחו את המברקים האלה במשך שנים. יותר מאוחר נודע לנו, מפי איש מן המחלקה לעיקוב אחרי תחנות זרות ופיענוח מברקים בממשלה הבריטית, כי הקודים של תחנת הסוכנות היו להערכתם פרימיטיביים ביותר" (אדם, עמ' 267; ר' גם "מפכ"ל משטרת א"י במנדט מאשר - כל סודות הסוכנות הגיעו אלינו", "הצופה" 5.9.1991).
 - 5 מ"ש מציע, שדובר הסוה"י בירושלים יטען בתגובה לפירסומי הסה"ל 1946, כי אינו יודע דבר על המיסמכים שהובאו בו ואינו יכול לברר את הנאמר בהם, הואיל ולא ניתן לו להתקשר עם מ"ש ודב יוסף, שאליהם מייחסים אותם.
 - 6 מתייחס לשאלה שהיפנה, כנראה, מ"מ הרמ"א זאב שפר ("פרץ"), אל מ"ש אם ראוי שה"הגנה" תנתק את קשריה עם ארגוני "הפורשים" ובכך תפרק את תמ"ע. ממכתב שפר ומתשובת מ"ש (במס' 53 הע' 5), עולה שבהשפעת גלילי במכתבו אל מ"ש מ-26.7.1946 (ארכיון יד טבנקין [להלן: א"יט], תיקי גלילי, מכל 169, תיק 1 מס' 4) חזר בו מ"ש והורה לשפר שלא לנתק את הקשרים עם "הפורשים".
 - 7 מ"ש מתייחס לדיווח ז"ש במכתב מ-23.7.1946, כי העיתונאי ג'ון קמחי פנה אליו - להערכת ז"ש שיגר אותו המוכיר הראשי ג'ון שו' - בשאלה אם תהיה ה"הגנה" נכונה לבקושת צעדים "באופן עצמאי" נגד אצ"ל ולח"י. תשובת ז"ש היתה כי "לאור המצב, בהיות הַדְּבָרִים חבושים וביאת אחרים נמנעת, אין בר-סמכא מוסרי לזה. שנית, אין ביטחון שלא יצללו (הבריטים) את עניין קין והבל [מלחמת אחים], שמן ההכרח שיתפתח מצעד כזה" (ר' מס' 67 סעיף 17).
 - 8 נראה שמ"ש מגיב בביטוי זה על דיווח ז"ש מ-24.7.1946, כי לאחר פיצוץ מלון "המלך דוד", "קשה להשפיע על האנשים שישמרו ברגע זה על קור נפשם". הביטוי "קר ואיתן" לקוח מכותרת מאמר בידיש של זאב ז'בוטינסקי "קאלט און פעסט", שפורסם בעיתון הוורשאי "מאמענט" ב-22.6.1933, שם קרא לתנועתו לעמוד איתן ובקור

בבוקר 25.7.1946,

1. בשיקול שני: שמא רק אבינועם (עם קצת קלר), בלי אפרת?⁹
2. צפוני מציע לדובר: J.A. denies having ever sent any of the cables to have been intercepted or any cable conveying the meaning attributed to it in the W.P.¹⁰ בעיני נוסחה טובה.¹¹
3. קטנות: כאן ש' מקומות פנויים ובנגב סבל.¹² שמא יציע מישהו להעביר את החלושים? אפילו ששון!¹³

ישן

רוח מול ההסתה שהתנהלה נגדה בעקבות רצח חיים ארלוזורוב. שתי מילות כותרת המאמר, בתרגומו העברי "בקבירות ובאיתנות" (ז'בוטינסקי, עמ' 91-101), היו לסימנת התנועה הרוויזיוניסטית ובית"ר.

9 גם בקרב אנשי הסוה"י בירושלים רווחה סברה, כי המקור העיקרי שממנו שאבו הבריטים את מסמכי הסוכנות, היה רשת האלחוט של ה"הגנה". על כך כתב ז"ש אל מ"ש ב-26.7.1946: "הוצאנו מהכלל אפרת וקלר. נשאר אבינועם ובית בל [משרדי הסוה"י בלונדון]. כדי לבחור בין השניים נשלח איש נורית [גדעון רפאל] במיוחד אל בל. יחזור ויבהיר. חשוב לעמוד עד היכן הגיעו בעבר ולמנוע בעתיד". בעניין זה כתב גם אריה אשל ("אחימן"), מזכירו של מ"ש, ב-26.7.1946: "אם כי עוד מוקדם לקבוע מסקנות סופיות, הרי מתקבלת על הדעת, כפי כל הסימנים, הסברה שחל קילקול בצניור בגן של אוריאל [לונדון, אז מקום מושבו של איש הממ"ד אוריאל הד]. אין כמעט ספק, שהשרברים [המחפשים] לא גילו סדקים [מקומות תבויים בהם הוסתר חומר חסוי] בשעת בדיק ביתנו [החיפושים בבניין הסוכנות] שמהם יוכלו להוציא אספקה לרחמן [אטלי] לחיבורו הצחור [הסה"ל 1946]. לעומת זה יש סימנים לנזילה בירתית [בלונדון]". לעומתו הודיע ז"ש (במכתב מ-29.7.1946, כי נקבע לחלוטין שהחומר שהבריטים פירסמו בא לידיהם ע"י האונה לרשת האלחוט של ה"הגנה".

10 White Paper - הספר הלבן.

11 תרגום: "הסוה"י מכחישה ששלחה אי פעם מברק שיורט או מברק כלשהו שעשוי להתפרש כנטען בספר הלבן".

12 בלטרון נותרו כ-300 מקומות פנויים לאחר גל שחרורים מקיף, ואילו במחנה רפיח שררו תנאים קשים.

13 אפשר שגם ששון יוכל לפעול בעניין זה, למעשה, ביקשו הבריטים להניח מקומות פנויים בלטרון לקליטת עצירים חדשים, ולשם כך אפילו העבירו עצורים מלטרון לרפיח (וייזל, עמ' 113-116).

לדתן שלומות,

א-7-1946.25.7

1. שדר עמי מדאיג לגבי שיווי המשקל הפנימי [שלו]. המיתר חישב להתפקע, גם מתרמו שכאילו נואש מִכָּנֶס [פריס].¹ כסבור הייתי שמנוי וגמור [לקיימו]. נבוכותי.
2. כתבתי לח"ח על הַנְּסֵעַ ומ"מ. אנו מייחסים חשיבות רבתי לנסע פזית, המכרעת כנגד הישארותו כאן כיועץ [לממ"ד]. לא אוכל לעסוק מכאן בדיפלומטיה - לכתוב לו ולאחרים, לאיש ואיש כלשונו. אני קובע מטרה ומוכרח להטיל עליך הדיפלומטיה להשיגה. נוכחותו [של פזית] שם הכרחית - למסירת התחושה, לקשר חברי-נפשי עם עמי, לגשר בינו לאחרים, לייצוג הפיזל [מפא"י]. עקור הרים ועיל! (דר טוען שכתב הדרוש).²
3. אשר לפתשגן, אֵל נְתָגֵר בדין.³ אם ייגזר, נעמוד (תרתיו),⁴ אך אל נפתח פה. עצת מומחים מעניינת.⁵
4. בעיתונות: לא ייתכן שמשום זה, כי אז למה הזקנים ואביטיים ובעל הברכה ואחרים?⁶ ומה פשר ההמתנה ח' ירחים?⁷ ומה פרוש "תפסנו" - שמא מישוהו המציא לכם ניירות? [אם כך] מניין שאמיתיים? ויחד עם זה כאשר כתבתי הבוקר: אנו עצמאים ונוהגים ככל אומה, אלא שמחוסרי מגן, ובנו מותר הכל. מה אילו בכם נעשה כך? וכו'. גם בעיתונות לא להתגרות בדין.
5. תנסה לגייס רדק או מישוהו למאמץ מיוחד למען המזוקן ודר.⁸ אלה הצאן מה חטאו? שניהם אנטי שבאנטי [למעשי אלימות]! אצבע לא טבלו. כל חטאת דר שיצא ללוות הארבעה. עם כל העיר!⁹

- 1 על שדר ביג'ר' מס' 48 הע' 6. בהמשך השדר הוזהר ב"ג: "מבלי שתקבע עמדת המפלגה, ועל ידי כך עמדת היישוב, בלי דחיות נוספות, אחסל את פעילותי ואלך לאיילון".
- 2 דוד רמז, יו"ר הוה"ל, נדרש לתת יפוי-כוח לג"מ, כדי שתיסע לכנס פריס במקומו כנציגת הוה"ל (ר' מכתב ז"ש אל מ"ש 25.7.1946).
- 3 אל נתבע מהבריטים דיון משפטי בהאשמותיהם בסה"ל 1946 נגד הסוה"י.
- 4 נועמד לדין ונעמוד בו.
- 5 נראה שהכוונה לעצת מומחים משפטיים לגבי תגובת הסוה"י לסה"ל 1946. במכתב ז"ש אל מ"ש 25.7.1946 נאמר: "הכל שמעו ברדיו וקראו בעיתון הפרסום [של הסה"ל 1946]. לא ברור אם הוא מספיק לדין [---] יודעי דין יגידו זאת היום".
- 6 יש להעלות בעיתונות הטיעון, שלא ייתכן שמשום שכמה מחברי הנה"ס אחראים, כביכול, למעשי האלימות נגד הבריטים, ייעצרו הרב פישמן-מימון וגרינבוים ("הזקנים") ורמז והכהן ואחרים.
- 7 שמונה מברקים הובאו בסה"ל 1946. שבעה מהם תוארכו מסוף ספטמבר עד ראשית נובמבר 1945, ואילו מעצרי "השבת השחורה" נעשו כשמונה חודשים אחר-כך.
- 8 יצחק גרינבוים ודוד רמז.
- 9 הלוויית ארבעת לוחמי היחידת "ההגנה" שתקפה בליל 22.2.1946, במסגרת פעולות תמ"ע, את בסיס המשטרה הניידת בשרונה שליד ת"א. במכתב מ-28.7.1946 ציין ז"ש, כי קמחי שאל את המזכיר הראשי (בשיחתם שהתקיימה לפני פיצוץ "המלך דוד"), על שום מה עצרו את רמז והלה השיב שעשו זאת "לא כיו"ר [הוה"ל], אלא יודעים הכל עליו". הכוונה, כנראה, לכך שהיה חבר ב"ועדת X". אחת העדויות הנסיבתיות שהציגו הבריטים לתמיכתו בפעולות תמ"ע, ועל כן למעצרו, היתה השתתפותו בהלוויית הארבעה (ר' מס' 38 הע' 17).

6. השרד המפורט לעמי ולבן יהודה – רצוני, שאם רק אפשר, ילך כמות שהוא. אֶשֶׁר.¹¹ אגב, תן הערכתך הגלויה לקני – זיגזג מובהק?¹² אם תיפגש עם הצעיר – תמסור גם לו. אגב לאגב – מה סיכויי תזוזה?¹³ אותו שדר – קרא אותו באוונזי צ. וקובי.¹⁴
7. לסעיף 5 מהיום: "איש הכספים" פירשתי הר-זהב (פֶּלֶג שמו צרפתית ומצאת), אבל "ידיד הזוכר" נשאר סתום. פֶּעֶנְחוּ!¹⁵
8. כן סתום בסעיף 4 "אכן נראה שנכנסו שתי התשובות". פֶּרְשׁוּ!¹⁶
9. השיגרת עצות לבל ולבעל תמר לקראת הניצוח?¹⁷ יאמר: פירסתם דברים. לא ברור אם אמת. אבל נניח שכן. כי אז – הנה לידי מה הבאתם אנשים כאלה וכאלה: אשר עמדו לימינכם, ריסנו, הסגירו, עיכבו עד שסוף סוף הפורענות ללא נשוא וקשיחותכם העבירו על דעתם. אבל הקראתם להם? הדרשתם בירור? חוששני שיותר מזה א"א [אי אפשר] להשיג בבית [הנבחרים].
10. למען אבינו שבשמים, אֵי אבידובי?¹⁸ שגר ד"ש מיוחד לצולע היקר מע"ל.¹⁹
11. כאן נהלמנו הערב; קכ"ח יורפחו מחר השכם. ההסבר הרשמי: "לשם ריכוז ההתרה". כל אנ"ש

-
- 10 במכתב למ"ש מ-28.7.1946, השיב ז"ש שלא ניתן לעשות דבר משום שפיצוץ מלון "המלך דוד" גרם לכך ש"נותקו כל החוטים, גם של רד"ק, חנק מסביב".
 - 11 שדר מאת מ"ש אל ב"ג ושי' אביגור בפריס (לא אותר), אך תוכנו זהה, ככל הנראה, למס' 45 סעיף 3, שם הבהיר מ"ש את הסתייגותו מן הקו האקטיביסטי של השניים ומהמשכת המאבק המזוין. במכתב למ"ש מ-28.7.1946, אישר ז"ש שהשרד "הלך כמות שהוא".
 - 12 במענה השיב ז"ש ב-29.7.1946 כי אינו פנוי להשיב לא על התלבטויות מ"ש לגבי הקו המדיני שראוי לאמץ ואף לא על התגובה לתמ"ג, ולא על גורל האי"ש, ויעשה זאת באחד הימים הקרובים.
 - 13 הצעיר – סנה. מ"ש לא ידע שכבר יצא את הארץ – על כך הודיעו ז"ש במכתב מ-26.7.2946: "הבוער יצא לדרכו".
 - 14 הרעיה צפורה והבן יעקב, ששוחרר באותם ימים מהחי"ל.
 - 15 שאלות מ"ש מתייחסות לסעיף 5 במכתב ז"ש מ-25.7.1946, בו נאמר כי מתרקמת קנוניה לעיכוב תוכנית האי"ש לה שותפים, בין היתר, "איש הכספים" [---] יחד עם הזוכר. מ"ש הבין שב"איש הכספים" הכוונה להנרי מונטור (בצרפתית: הר – mont, זהב – ore), סגן יו"ר המגבית הארצישראלית בארה"ב, שביקר אז בארץ. את "ידידי הזוכר" פיענח ז"ש במכתב למ"ש מ-28.7.1946: "הוא שלמה", כנראה שלמה אייזנברג, המזכיר ("הזוכר") הכללי של הסוה"י בירושלים.
 - 16 בסעיף 4 במכתבו למ"ש מ-25.7.1946, ציין ז"ש בנוגע לנפילת מסמכים של הסוכנות לידי הבריטים, שבסוה"י בירושלים טוענים ששום דבר לא דלף משם, אך הביע דעתו כי "אכן נראה שנכנסו [לסה"ל 1946] שתי התשובות". במכתבו מ-28.7.1946 הבהיר ז"ש כי "שתי התשובות" שנכנסו הן: האחת הפורשת בשם גמו, והשנייה, להולדת הילדה". קרוב לוודאי, שהתכוון לשני מברקים שהבריטים הביאו בסה"ל, האחד מ-23.9.1945. מאת סנה בירושלים למשרדי הסוכנות בלונדון, בו נזכר ז"ש (אחד מכינוייו "גמו") כאיש שאילץ יש להפנות את התשובה החיובית או השלילית לפעולות שהציע נגד הבריטים, והשני המברק מ-12.10.1945. מאת מ"ש בלונדון אל דב יוסף בירושלים, שבו הציע כי האות המוסכם לאישור הפעולות יינתן במשפט: "ברך נא את שיל [אריה אשל] להולדת הבת".
 - 17 הצעות להנה"ס בלונדון, ולטי קולק (שם רעייתו תמר) שפעל שם, בדבר קו ההסברה שראוי לנקוט לקראת הדיון בפרלמנט הבריטי שנועד ל-31.7.1946-30.
 - 18 ז"ש השיב 28.7.1946 ששילוח נשאר בפריס במצוות ב"ג, שמינהו כמקשר בינו לבין טדי קולק ואנשיו בלונדון, והוסיף כי שילוח "רוטן מאוד על התפקיד שאינו רואה בו ברכה, אולם המצווה – מצווה".
 - 19 הצולע – טוביה ארוי, שבאותו זמן שהה בארה"ב לצורך ריפוי רגלו הפצועה. משהחלים הוטלו עליו שם משימות מדיניות.

הנותרים מאותה שבת.²⁰ נישאר יתומים בקרב רוב אצלי גְּדֹל, ²¹ עם מתי מספר מאנ"ש הותיקים.
12. מה ההדים לסטיית מ.מ. [משה מדויני] בראשיים?²²

שלום וכוח רב.

ישן

הדבר מובן מאליו ובכ"ז אולי להבריק לבל, שידאג להדגשה בניצוח²³ ששום דבר לא יסתדר בלי הנציגות המוסמכת היחידה.

20 128 עצירים, כולם אנשי ה"הגנה" שנותרו בלטרון מאז "השבת השחורה", שיועברו למחנה המעצר ברפיח.

21 בתוך מספר גדל והולך של אנשי אצ"ל העצורים בלטרון.

22 מדובר בשני מאמרי המערכת הראשיים של "הארץ" במדור "מיום ליום" מ-24.7.1946, שחוברו ע"י משה מדויני, מבכירי העיתון, ונכתבו בצלו של פיצוץ מלון "המלך דוד". בראשון, שכותרתו "על המוסדות להתפטר!", נטען כי "על המוסדות שעמדו בראשנו בכל התקופה הזאת של ירידה והתמוטטות – גם אם לא גרמו לכל מה שאירע – להסתלק, ולהסתלק בכל המהירות האפשרית", שכן ההנהגה איננה "פטורה מאחריות חמורה להרבה שגיאות חמורות שנעשו, בידועין או בלא יודעין". הן "כנגד עינינו העובדה שאנשי הסוכנות היהודית לא ידעו לבחון את דרכיהם. לא ידעו להשתמש כראוי במידה המפליאה של הכרה קיבוצית ומשמעת פנימית אשר ביישוב לשם הדרכה נכונה. אפשר להבין, שכמונו כמוהם, ככל הציבור היהודי בארץ ובחוץ-לארץ, כולנו נדחפנו אל סף היאוש [---] אבל ההנהגה, אם רוצה היא להיות ראויה לתואר זה, חובתה הראשונה והראשית היא שתהא מנהיגה ולא נגררת [---] עתה נפתחה המערכה הטראגית ביותר בפשע מחריד", על כן "ברגע זה מחובתנו לעשות צעד, שיהא בו משום ניסיון לנעול פרשה של תעותועים מרים. עלינו להגיד לעצמנו שלא נוכל לקדם את פני המחר תחת אותה הנהגה, שעל ראשה האחריות החמורה והמעמסה הנוראה של כשלונות וקוצר ראות וחוסר ישע [---] מן ההכרח לעשות צעד, שיבליט את רצוננו להפסיק את הגלישה הנוראה לסף התהום".

במאמר השני, "הנעמד במבחן?", טען המחבר כי היישוב שותף לאחריות לאירוע בירושלים גם אם מבצעיו נמנים על מיעוט קטן בתוכו, שכן "מרשים אנו למיעוט הקטן של פושעים מטורפים להשתלט עלינו. האם למעלה מיכולתנו הוא לרסן את אנשי הרצח הללו, היושבים בתוכנו? הלא יש בינינו 'אקטיביסטים' – ולא דוקא בין רוצחי ירושלים – הסבורים שדי כוח עמהם להכריע כוחות הרבה יותר חזקים [---] היום ומחר ייבחנו כוחם של מוסדותינו הדמוקרטיים, ואם לא יעמדו במבחן זה תשתלט עלינו מחרתיים ההפקרות הפושעת, שאת פירותיה טעמנו שלשום. ואם נמשיך להעזיף 'איחוד וליכוד' מדומה זה של היישוב על ביעור הרע מקירבנו, לא ננצל מתהום האנרכיה הפעורה תחת המסווה הרופף של 'איחוד וליכוד', וכולנו, כולנו לא נהיה פטורים מן האחריות על אסוננו, גם אם גינינו וחורנו וגינינו".

ז"ש השיב למ"ש ב-28.7.1946, כי "ההדים לראשיים של מ.מ. היו רביים. צוטטו בחוץ והיכו גלים בפנים [---] אני כשלעצמי בטוח כי יישכחו אחר 3-4 ימים".

במכתב לרעייתו, ביום פירסום המאמרים, כתב מ"ש: "ידידי מ"מ עשה היום בעיתונו [---] את אחת הנבלות הגדולות" (ר' שרת/מאטר עמ' 99. המאמר הראשון מובא בשלמותו שם, עמ' 396-397).

23 בדיון הקרוב בפרלמנט (סעיף 9 לעיל).

לא"ד, [25.7.1946]¹

בוה הנוסח שחובר ואושר² מתוך התגברות על התנגדות נמרצת של י.ג. [יצחק גרינבוים], אשר לא ראה כל טעם ותועלת בגילוי דעת של ההנהלה בירושלים, מאחר שאיננו יכולים להכחיש את ההאשמות המפורשות³ ומאידך אם איננו מכחישים הרינו כמודים. לגבי הברירה בין השניים הודיע כי בשום פנים לא יסכים להכחשה כזו שנכללה בהודעה הלונדונית,⁴ והזהיר שלא נביאנו להתפטרות. מצורף גם נוסח אנגלי ע"מ שיוסגן ע"י וולטר ודפנה,⁵ מתוך הקפדה שלא לסטות מהותית מהמקור. שימו לב שאין בידינו לענות לכם מיניה וביה באותו הדואר, אלא רק למחרת. דואר שאתם מקבלים אינו תשובה לדוארכם באותו יום, אלא הוא מוכן למפרע ויוצא מידינו לפני התקבל המשלוח מכם. הוא פרי מחשבות יום אתמול ולא תגובה על חדשות היום.

אשר לשאלות שאתם מעוררים,⁶ הרינו מתנגדים להתפשרות⁷ ואילו לשאלת החיית הנסיעה או

1 נראה שנכתב לקראת התגובה על הסה"ל 1946, שדובר הסוה"י בי-ם עמד למסור לעיתונות בשעות אחר הצהריים של 25.7.1946.

2 מ"ש חיבר נוסח תגובה לסה"ל 1946 לשם פירסום ע"י דובר הסוכנות בי-ם. נוסח זה, שאושר ע"י חברי בלטרון לא אותר. הוא התעכב והגיע לידי הדובר באיחור. במסיבת עיתונאים ב-25.7.1946 אה"צ מסר דובר הסוכנות הודעה שחברה בירושלים:

הממשלה הבריטית טוענת, על סמך תערובת של מברקים, כביכול, שלדבריה נשלחו לפני תשעה חודשים, על סמך קטעים מתוך שידורים של תחנת 'קול ישראל' ועל סמך משפטים שונים שהוצאו מתוך עלונים של קבוצות טרוריסטיות, כי השיגה הוכחות לשיתוף פעולה בין כמה מחברי הסוכנות היהודית ולבין ה"הגנה" וכן לתיאום פעולה במקרים אחדים בין ה"הגנה" לבין הכנופיות הטרוריסטיות. אף אחד מן המברקים שעליהם מסתמכת הממשלה לא יצא מהסוכנות היהודית בירושלים. הסוכנות היהודית, שאין בידיה לאשר את מקורותיה של הטלגרמות האלה, דורשת מאת הממשלה הבריטית להוכיח שהסוכנות היהודית היא האחראית לתוכן, מקוריותן ומשלוחן. הנחלת הסוכנות היהודית מעיינת בתשומת לב באוסף מזור זה של מברקים, כביכול, של שידורים ושל פירסומים" (העיתונות העברית, 26.7.1946).

3 בדבר חלקם של חברי הנה"ס (ח"ו, ב"ג, מ"ש, קפלן, דב יוסף וסנה) בעידוד ובאירגון הפעולות האלימות נגד הבריטים בא"י, כפי שעלה מן המסמכים שפורסמו בסה"ל 1946.

4 ב-25.7.1946 הכריז דובר הסוה"י בלונדון, כי "אף אחד מהמברקים שפורסמו ב'ספר הלבן' החדש לא נתקבל במשרדי הסוה"י בלונדון וממילא לא היה דיון בתוכנם. הסוה"י אינה יכולה לטפל בעניין זה בטרם תתייעץ עם חברי האכזקיבה בא"י, שאחדים מהם עדיין מוחזקים במעצר" (ר' "הארץ" 26.7.1946). במסיבת עיתונאים בפריס ב-27 ביולי, הגיב ב"ג על הסה"ל 1946 ודחה מכל וכל את האשמות נגד הסוה"י שהובאו בו (אביזוהר/לקראת עמ' 85-97).

5 וולטר איתן ודפנה טרבור. הנוסח האנגלי לתגובת דובר הסוה"י בירושלים ל"ספר הלבן", שהוכן בלטרון, לא אותר. בנוגע להפעלת תוכנית א"יש, שנועדה להתחיל ב-25 ביולי. אפשר ש"מש"מ מתייחס למכתב ז"ש 23.7.1946, שם נאמר: "התשובה שנדרשה אתמול דרושה גם היום. התעורר ספק אם אחרי מאורע אתמול [פיצוץ "המלך דוד"] צריך א"יש לצאת לדרך. אמת קרא לגמו והביא לפניו את פקפוקיו. הס [תרי סאקר] שלח שדר לחימאי ודרש ממנו שהוא מצדו יפנה הנה וידרוש עיכוב א"יש עד לאחר המחזה של עמי [הכנס בפריס]" (ר' מס' 52 הע' 9).

7 כלומר מתנגדים לנכונות לעיכוב הפעלת תוכנית א"יש עד לאחר כנס פריס.

קיומה במועדה⁸ אנו רואים פנים לכאן ולכאן, ואם כי רובנו נוטה לדחות לשבוע,⁹ הרינו בוחרים להניח את ההכרעה לנוגע בדבר [המוסדות היישוביים] מתוך הסבת תשומת לבו לשיקולים שבזכות הדחייה: חוסר קשר יעיל אחר עם השלטונות בארץ וחשש לסיבוכים נוספים בימים הקרובים אם המִסָּע יימשך.¹⁰

התרגום האנגלי [של התגובה לסה"ל 1946] נעשה בחיפזון והוא מילולי יותר מדי. יש בו תיקונים בעפרון של ב"פ ולא כולם משכנעים. שלום וחזק,

מש

*

לז"ש

שלח נא לי את תיק הניירות שהביא גדעון [רפאל] משל טדי.¹¹ לא נחוצים לי שום ניירות, אלא התיק עצמו. אמור לצ[פורח] שלא הספקתי לכתוב הפעם כי הייתי טרוד במלאכה. את המשלוח קיבלתי. שפעת תודה.

לך לא הספקתי להודות על מפעלך החלוצי בשבת. ביצוע למופת!¹²

מ.

8 הנסיעה - היציאה לדרך של תוכנית אי"ש.

9 כדי למנוע מראית עין של קשר בין פיצוץ מלון "המלך דוד" לבין התחלת אי"ש (ר' מס' 45 סעיף 1).

10 אם יימשכו פעולות השלטונות נגד היישוב.

11 גדעון רפאל נשלח ללונדון כדי לבדוק אם המסמכים שהובאו בסה"ל 1946 הגיעו לידי הבריטים ממשרדי הסוה"י שם. עניין התיק שהביא עמו משם לא נתחזר.

12 במכתבו למ"ש מ-21.7.1946 דיווח ז"ש כי ביום הקודם (שבת) נועד עם ג"מ בת"א וביקש את עזרתה בעניין הזדהות העצורים. ג"מ אמורה לברר את הדבר עם שפר, מ"מ הרמ"א.

- לח"ח שלום,
- 26.7.1946 א-]
1. הח"מ מרוצה מנסיעתכם.¹ חברים אחרים קיבלו הדין,² אנו מניחים כי גם י"ל בנוסעים. הצעתנו למ"מ - חמישה: הרב מ"ב, ד"ר זמיר (קטן), ה"ס (האורח), ז"ר ולי"ש.³ זה בהנחה שפזית נוסע מטעם הוועד.⁴ אם לא - פזית במקום ז"ר.
 2. שמענו ששוב נדחה אי"ש⁵ ונעצבנו מאוד.
 3. אשר לתגובה לפתשגן: נוסחתנו איחרה. בנוסחתכם יש יתר: התגרות להוכיח.⁶ מציעים לא לחזור על נימה זו. בכלל מסופקים אם יש להחזרות.⁷ אם כן, רק לומר שבלי קשר עם הנוגעים בדבר אין לברר, ולחזור שמהמשרד לא יצא דבר.
 4. אלמלא הנסיעה והמינוי⁸ היינו מציעים להזמין פזית וה"ס כיועצים לענייני.⁹ אם הנסיעה לא תצא לפועל - זוהי הצעתנו ובטוחים שתמלאוה. אם תצא - בשובכם.
 5. מחר ניוועץ על הצעות לישיבת פ' [ריס]. תקבלון רק ביום א'.¹⁰ מחשש שנאחר ארשום כאן קטעי מחשבותי, שטרם נדונו:
- א. לגבי ההאשמות [בסה"ל 1946], [יש לפרסם] הודעה שמוכנים לבירור עם מה"מ, לאחר התרת החבושים ובהשתתפותם.

- 1 בישיבת הנה"ס בירושלים הוחלט, כתיבת ב"ג (מס' 48 הע' 6), כי כל חברי ההנהלה יסעו לפריס לכנס, שעמד להפתח בתחילת אוגוסט (ר' מכתב ז"ש אל מ"ש 26.7.1946).
- 2 חברי הנה"ס זולת מ"ש, הכלואים בלטרון, שהתנגדו לנסיעה (ר' מס' 48 סעיף 2).
- 3 המוצעים למילוי מקומם של היוצאים לפריס הם: הרב מאיר בר-אילן (ברלין), מראשי "המזרחי"; דר' מנחם סולוביצ'יק (סוליאלי) (ברוסית): "סולובי" - זמיר; "צייק" - קטן, ראש מחלקת החינוך של הוה"ל; הרי סאקר; זלמן שור (רובשוב); לוי אשכול.
- 4 נקבע שג"מ תצא לפריס כנציגת הוה"ל יחד עם נשיא הוה"ל בן-צבי (ר' מכתב ז"ש 25.7.1946).
- 5 "אי"ש נראה שלא יבוא, בינתיים הנטייה לעיכוב הולכת וגוברת" (מכתב ז"ש שם, ומס' 50 הע' 15). מ"ש וחבריו הסכימו לדחיית אי"ש בשבוע, אך ב-26.7.1946 כתב ז"ש: "הכימאי [ח"ו] וחמשת החברים הנמצאים איתו [בלונדון] [---] תובעים בתוקף את דחיית ההחלטה [על התחלת אי"ש] עד להודעה חדשה [---] העניין יועמד לדיון באסיפת עמי [כנס פריס]".
- 6 בהודעת הוועד נאמר, כי הסוכנות "דורשת מאת הממשלה הבריטית להוכיח שהסוה"י היא האחראית לתוכנן, מקוריותו ומשלוחו" של הטלגרמות שפורסמו בסה"ל 1946 (ר' מס' 51 הע' 2).
- 7 להגביר את חרונה של הממשלה ולהתגרות בה.
- 8 נסיעת חברי ההנהלה לפריס ומינוי ממלאי מקום.
- 9 מ"ש מתייחס לדברי ז"ש כי הסוה"י בירושלים רוחשת קנוניות בעניין אי"ש, בהן מעורב הרי סאקר ועל כן הכרחי, לדעתו, לקבוע את ג"מ כיועץ הממ"ד. לכך הוסיף: "זה צריך להיעשות בפנייה רשמית. ייתכן כי או יעמדו על כך שיהיו שני יועצים, ואם פזית ובעל המשפחה [הרי סאקר] או יהיו שניים ולא קנונייה. פזית הבן אדם היחידי שיש בכוחו ובסמכותו לעמוד נגד [ה"ס] (מכתב ז"ש מ-25.7.1946).
- 10 הצעות מ"ש המובאות כאן התקבלו על דעת חבריו בלטרון (ר' מס' 58).

- ב. [להציג] תביעת הכרה בי"ל [בין-לאומית] לנו [לסוה"י] כנציגות-עם, שיש עמה חסינות מפגיעות השבת;¹¹ כל טענה והאשמה – נושא לבידור.
- ג. [להכין] כתב האשמה כולל על מה"מ.¹²
- ד. [להפנות] תזכיר לאו"מ ופעולה כלפי כל אחת מ[המדינות החברות] הבאות בחשבון.
- ה. באיזו צורה שהיא, קביעה שמוכנים לכל מו"מ לאחר ההתרה, מתוך עמידה על מלוא זכויותינו וחתירה להגשמת תוכניתנו.
- ו. [להפנות] קריאה לעם.
- ז. הגברת [עלייה] ב'.
- ח. אם יעבור קציר יכלה וכו' – חזרה לסה"י [לסדר היום].¹³
- ט. סמכות לצרף ח"ח אם התרתנו תאחר בוא.¹⁴
- י. קביעת מועד ומקום הקונג' [רס הציוני].

שלום לצאתכם ולבואכם.

ישן

11 חסינות מפני מעצר חברי הנה"ס והיפושים במשרדיה כגון אלה שבוצעו ב"שבת השחורה".

12 במקביל להצעת ב"ג להגיב על אירועי "השבת השחורה" גם בהוצאת שני ספרים שיוקיעו את הבריטים על התכחשותם למנדט ועל פעולותיהם השרירותיות נגד היישוב והעם היהודי (ר' אביזוהר/לקראת עמ' 65).

13 חזרה לפעולות הטרדה לא תכופות נגד השלטונות הבריטיים (ר' מס' 45 סעיף I ד').

14 לצרף חברים להנה"ס בי-ם.

א-ן 27.7.1946

אח יקר ואהוב נפש,

למראה ה"שלומות השגיאים" אורו עיני וזעה נימה בלבי. תודתי על רעותך הנאמנה ועל אמינתך הצרופה. התפעלותי מתבונתך. אכן סבוכה הסוגיה הרבה מששיערתי ויש לשקול שבע.² ידעת כי דרכי בשקל ויצץ רב לפני תתוך וחזיית כל המסתעף מראש, אך החבש לשטן.³ תבורך שהערת והארת.⁴ שיגרתי לפרץ לעכב גט ולשתף עמיתו בסגל.⁵ ניסחתי בחיפזון מדוחק השעה ואקווה שלא סרקתי זיפיו במהופך.⁶ ביקשתי דתן לשדור לליש.⁷ אשר לגופו, קןך להחמיר ולהטיל יהב הגט על הסוטות⁸ נראה לי. בקיאותי קצרה מהבחין בין בילה לזילפה.⁹ מי יתננו הגים [אליהו גולומב] לעת כזאת, לכל מסות הפרט והכלל ולחיינו בכל.¹⁰ הדמי נראה כגורת חוץ ופנים. בקש דתן הראותך משנתי. חוששני שלא תגרסנה. ארכו – כגימל.¹¹ הייכב יצר סוטה?¹² בייחוד נוכח החתך והמעגל?¹³

- 1 המכתב נועד לגלילי, שכן במילים "שלומות שגיאים" פתח גלילי את מכתבו אל מ"ש מ-26.7.1946. התייחסויות רבות של מ"ש במכתב שלפנינו הן תגובה לאותו מכתב (ר' מכתב 49 הע' 6).
- 2 סוגיית המשך שיתוף הפעולה עם אצ"ל ולח"י במסגרת תמ"ע לאחר פיצוץ מלון "המלך דוד". מ"ש סבר, שעל ה"הגנה" לפרק את תמ"ע ולנתק את קשריה עם ארגונים אלה ואף לפעול להפסקת פעולותיהם (ר' מס' 49 סעיף 2).
- 3 מ"ש מעיד על עצמו כי הוא אמון על שקילת כל בעיה לעומקה ובחינת השלכותיה בטרם הכרעה, אך מודה כי המעצר [חבש] מגביל את חוג ראייתו והיה לו לרועץ הפעם.
- 4 במכתבו הוהיר גלילי מפני פירוק תמ"ע וניתוק יזום של ה"הגנה" מארגוני הפורשים, והגדיר צעד כזה "אסון". הוא טען, כי הדבר אך יתיר כל רסן מפעולותיהם, וכל ניסיון לפעול נגדם באופן דרסטי אך יוליך למלחמה פנימית ביישוב, אשר בסופה – מחמת שבנסיבות הזמן לא ימצאו למלחמה זו ביישוב המאורגן "מתנדבים מוסרי נפש" – רוב הציבור יתמוך בהם ובודרכם (ר' מס' 61 הע' 3).
- 5 בעקבות טיעוני גלילי הורה מ"ש לשפר (פרץ) מ"מ הרמ"א – בשדר שלא אותר – לעכב את ניתוק הקשרים עם ארגוני "הפורשים" (אעפ"י שהוחלט ב'הגנה' על הפסקת הקשר מיד בלי הודעה בפומבי". ר' טבת ד' עמ' 747), ולאפשר לגלילי נגישות אל חברי "ועדת א" לשם קבלת מידע והתייעצות.
- 6 "לא סרקתי זיפיו במהופך" – לא גרמתי אי-סדר.
- 7 ר' מס' 55 סעיף 11.
- 8 גלילי הציע כי במקום שה"הגנה" תפרק את תמ"ע יידרשו "הפורשים", כתנאי להמשך קיומה, להפסיק את פעולותיהם לחודש. אם יסרבו להתחייב לכך, ישתמע מזה כי תמ"ע אינה קיימת עוד ואז ניתן יהיה להטיל עליהם את נטל האחזיות לפירוקה ולהקיע בציבור אותם ואת מעשיהם.
- 9 בהמשך מכתבו שאל גלילי, למקרה שבכל זאת יוחלט לנתק את הקשרים עם ארגוני "הפורשים", אם לעשות כן עם שניהם או עם אחד בלבד. מ"ש השיב כי בעיניו אצ"ל ולח"י ("בילה וזילפה" – לפי בראשית כ"ט 24, 29) היינו הך. על יחסו של גולומב לארגוני "הפורשים" (ר' גולן, עמ' 51-52, 55-56; 66).
- 10 "דמי" – הפוגה במאבק המזוין נגד הבריטים; "אורכו כגימל" – משך ההפוגה שלושה חודשים.
- 12 האם ייעתרו "הפורשים" להדול מפעולותיהם? (ר' הע' 8 לעיל).
- 13 "החתך" – תמ"ג לחלוקת א"י לקנטונים; "המעגל" – הודעת ממשלת בריטניה ב-25.7.1946 על כוונתה לכנס וש"ע לדון בתוכנית זו.

פֶּרֶש-נָא סתומה: הַשְּׁדֵר בפיסקה ב' (השולל החלטית) הבא בטרם או לאחר?¹⁴

שאלות-ישלש:

- א) מה הַד שבטֶךְ לחדשות?¹⁵ אם הנוסחה "הלבן עדיף מהחֶתֶךְ" בעינה - היאמרו: הַתֶךְ מאוגד אינו החלטי ואילו חידוש כושר-קֶלֶט-משק לגבי המיושב עדיף מהלבן?¹⁶ כשלעצמי לא אקבע מסמרות, אך ברור שהשְׁרֹן כפול: תחום וסמכות, בייחוד לגבי העיקר.¹⁷
- ב) אִי אבי משה?¹⁸ ומה אצטגנינותו [תחזיתו]?
- ג) היש בשבט (לרבות תוספתו, שבחור"ל שמחתי להצטרפותה, היסטורית)¹⁹ תזווה להתאַחות,²⁰ ואם כן, האם עת לעשות?
לבסוף הרי פתק לשיגור נאמן ואקווה שלא לטורה, וכן אם יושב דבר.²¹
הרהורי בכלל רבים ומרחיקים והלָבֵט עצום.
אֲמַצֵךְ בחזקה. שא שלום לרעיה ולצאצאים.

בק

השמעתי יקרתך באוזני אבא-יריב [בן-אהרון] ובעל הברכה, לשבור מקצת רעבונם.

14 מתייחס לפיסקה ב' במכתב גלילי מ-1946.7.26, שם נאמר כי מאת האחראים ב"הגנה" נמסר לאצ"ל "שדר בהיר לאוון ואח"כ לעין [תחילה בעל פה ואח"כ בכתב] השולל החלטית מאורע הבירה [פיצוץ מלון "המלך דוד"]", אך לא ברור מתוכה אם שדר זה הועבר לאצ"ל לפני הפיצוץ או אחריו.

15 מה עמדת "התנועה לאחדות העבודה" לתמ"ג.

16 אומנם "התנועה לאחדות העבודה" דְבָקָה בעמדתה שהמשך משטר המנדט, עם הסה"ל 1939, עדיף על חלוקת א"י, אולם האין לומר, כי מאחר שתוכנית הפדרציה/תמ"ג אינה קובעת לקנטונים קווי גבול מוחלטים, עדיפה החזרה לעקרון קביעת ממדי העלייה לפי יכולת הקליטה הכלכלית (להלן: יקה"כ) - שאותו יישם הנציב העליון לפי תמ"ג לגבי הקנטון היהודי - על המשך הסה"ל 1939 שביטל עיקרון זה? מאה אלף. עקרון יקה"כ אומץ ב"ספר הלבן" של צ'רצ'יל מ-1922, על-פיו קבעה ממשלת המנדט את ממדי עליית יהודים עובדים לא"י ואת המיכסה החצי שנתית של רשיונות ("סרטיפיקטים") לעולים אלה (ר' יוסף/שלטון עמ' 277-279).

17 "השרון" - המאבק, המאבק בתוכנית הפדרליזציה הוא על השטח והגבולות של הקנטון היהודי האוטונומי, ועל הסמכויות שתוענקנה לו בייחוד בתחום העלייה, שהוא העיקרי.

18 אבי משה - יצחק טבנקין.

19 הכוונה ל"סיעה ב'", שבמאי 1944 פרשה ממפא"י והקימה את "התנועה לאח"ע", ובאפריל 1946 התאחדה עם "מפלגת פוע"צ שמאל" להקמת "המפלגה לאח"ע-פוע"צ". מ"ש, שאז שהה בחו"ל, בדרך כרבים אחרים על איחוד זה כאירוע היסטורי, אשר כהגדרת "דבר", "יחזק את מגמות הליכוד בתנועת הפועלים הא"יית ויגביר את כוחה של התנועה כולה" (דבר היום, "דבר" 1946.4.26).

20 לאיחוד עם מפא"י.

21 העניין לא נתחזר.

- ליסויפון שלום, א-ן, מוצ"ש 27.7.1946
1. נועצנו ארוכות על הבעיות העומדות לפני הכנס [בפריס]. עמדתי לנסח הערבי, אך כיוון ששמענו מפי ששון¹ כי צאתכם ביום ג',² דחיתי ניסוח אחרון למחר,³ שמא בינתיים יתחדש משהו.
 2. קצנו מלחות דעה בעניין אי"ש. הודענוה פעמים אין ספורות, אך נראה שהוולד הוא נפל שאין להפיה בו רוח חיים.
 3. אין מתקבל על דעתנו שלא תהא נציגות למוסד הצמוד.⁴ אם אין להסדר בפחות מחמישה, האין לכלול בוה נציגי מפלגות, תחת להזמיןם לחוד?⁵ כי אז גם פזית יסע כנציג המוסד [הצמוד].
 4. פירסום התוכנית החדשה עם תגובת השכנים⁶ ללא תגובתנו יוצר מצב ממאיר. בימים כתיקונם הייתי מגיב מיד בתשובה לשאלה או ע"י דובר. עתה, שאתם שלושה⁷ ואילו בלונדון-פריס שבעה, אנו מציעים להבריק לבל שדוברם ישמיע לרגל וכו' כי הסוכ' תעמוד על מלוא זכויות העם בארצו ותחתור בכל מצב להגשמת תוכניתה המדינית בשלמותה. י"ג מציע להוסיף: תנאי קודם לכל מו"מ – ההתרה והתחלת ביצוע תוכנית המאה [אלף]. אני מסכים, גם מתוך שיקול שמוטב להרחיב, כי שם בין כה וכה יצמצמו ואז אולי יישאר משהו. ובכן עוד אכתוב מחר ובוודאי מחרתיים.

ישן

-
- 1 בביקורו בלטרון ב-23.7.1946.
 - 2 חברי הנה"ס בי-ם: דובקין, פישמן-מימון, שמורק, וכן ג"מ יצאו לפריס ביום ב' 29.7.1946.
 - 3 מס' 58.
 - 4 תגובה לנאמר במכתב ז"ש 26.7.1946: "אמש ישב בית הפיזל [מוזכירות מפא"י] וסיכם שהמוסד הצמוד [הוה"ל] לא ייסע כלל [לכנס פריס] כי נתברר שאם ייסעו אזי חמישה וזה לא רצוי". משרד הוה"ל והסוה"י שכנו בצמוד בבנייני המוסדות הלאומיים בי-ם.
 - 5 הנציגות היישובית לכנס פריס מנתה חמישה: שלושה מטעם הנה"ס ושניים מטעם הוה"ל (בן-צבי וג"מ). מ"ש הציע שבכנס הם גם ייצגו את מפלגותיהם. אולם נוסף עליהם יצאו לשם מן הארץ נציגי מפלגות מפא"י, "לאחזות העבודה", "השומר הצעיר" ו"עלייה חדשה".
 - 6 המשדר הערבי בלונדון הגיב מיד, ב-26.7.1946, על היוזמה הבריטית לזמן וש"ע לדיון בתמ"ג (ר' 55 הע' 14), בהודעה שהערבים מתנגדים לכל פתרון המיוסד על חלוקת א"י, וזאת מבחינה מעשית ועקרונית גם יחד; יתר על כן, לטענתם רעיון הקנטונים אינו אלא צורה חדשה ומסוכנת יותר של חלוקה (ר' "דבר" 28.7.1946). ביום זה הבריק ז"ש ללוקר: "הליגה הערבית והמלכים הסכימו לתוכנית זו בתנאי שלא תוקם מדינה יהודית עצמאית ולא תותר עלייה חופשית כלשהי ובריטניה תימנע מתוכנית 'סוריה הגדולה'". תוכנית "סוריה הגדולה" – התוכנית ההאשמית לצרף לעבה"י את כל סוריה ואת החלק הערבי של א"י במקרה של חלוקתה (ר' תעודות א', עמ' 488). שלושת החברים החופשים של הנה"ס בי-ם.
-

א-ן, מוצ"ש 27.7.1946

לדתן שלומותי,

1. שים לב לסעיף 4 בפתק ליוסיפון [מס' 54] ודאג לביצוע. גם אם לא יעשו כלום, טוב שיקבלו זריקה. מישוהו שם יאמר ודאי, שזוהי פתיחת פה לשטן.¹ אין לי כל חשש כזה. אדרבא, אם יש איזו ישועה פורתא בתוכנית [מוריסון-גריידי] - התקפה נגדית [של הערבים]² ללא התקפה מצדנו תצמיחנה.

2. מכאן אתה למד, שאינני מוכן להתעלף מהתוכנית כשלעצמה. כך הדבר. הרי לך משקל ראשון להערכתך, לע"ע אך ורק ביני לבינך עם עטרה ואבודן ותו לא. בשום פנים לא ליוסיפון, כי יחרץ [לשוננו]. ובכן: לשם הערכה יש להניח, קודם כל, כי התוכנית תעמוד בגריעותה, כמנוסח ע"י פֶרְד קוֹ³ (אני מכירו - לרוב הוא שואב ממקורות מהימנים) וכל שיתוקן, אם יתוקן, יהא רווח נקי. הווה אומר: אנו נוטלים כחלקנו [בתמ"ג] שלישי הארץ וזלת הנגב וכו', הערבים שני שלישים. 40 אחוז שמורים [בידי הבריטים]. ז"א בערך תוכנית אליסון רסל:⁴ לא כל עמק החוף, העמק [יזרעאל], משהו מבי"ש [עמק בית שאן], צפון עמק הירדן והחולה. לפי אומדנתי גם משהו מהרי הגליל, אך בשום פנים לא כל הגליל ההררי. אין מדינה. מושלנו מתמנה [ע"י הבריטים]. העלייה אינה בידינו - היא בידי הנה"ע [הנציב העליון] - אך הוא נוהג לפי יקה"כ.⁵ ברור שהעלייה מכוונת רק לחלקנו. גורל הנגב לוטה בערפילי העתיד. אנו נאבק על: (א) הרחבת חלקנו; (ב) עצמאות; (ג) לפחות, ובעיקר, סמכות עלייה; (ד) אפשרויות פיתוח. נניח שבכל אלה העלינו חרס. כי אז: התקדמות רבה לגבי עליה בהשוואה ל-1939,⁶ בעצם חזרה ל-st. quo a. [סטטוס קוו אנטה]; כי גם בימים הטובים היינו מבססים חישובי יקה"כ על המיושב ולא על אופקי ההתיישבות;⁷ חידוש יקה"כ אפילו לגבי 2,000 בלבד פותח מחדש פתח

1 כלומר, שאפשר כי השגות הסוה"י על תמ"ג שמציע מ"ש יבשילו תוצאות בלתי רצויות.

2 הכוונה לתגובה השלילית של המשרד הערבי בלונדון ב-26.7.1946.

3 סופרו הלונדוני של "ניו-יורק טיימס". פירסם את הידיעות על תמ"ג והביע דעתו שהיא תישאר על כנה על כל מגרעותיה (ר' "משמר", "הצופה" 26.7.1946).

4 סר אליסון רסל היה חבר בוועדת וודהד הבריטית, שיצאה לא"י באפריל 1938 לבחון את האפשרויות והדרכים לביצוע תוכנית החלוקה של ועדת פיל. מסקנתה של ועדת וודהד היתה שתוכנית זו אינה בת ביצוע. סר אליסון רסל הוסיף הערות הסתייגות, שבהן חייב את מה שכונה בדוח ועדת וודהד "תוכנית ב", כלומר הקמת מדינה יהודית שתכלול את רצועת החוף בין ת"א לחיפה, עמק יזרעאל, הגליל התחתון והגליל העליון המזרחי, לידה שטחי מנדט במחוז ירושלים ובגליל העליון המרכזי והמערבי, ומדינה ערבית ביתר חלקי הארץ (ר' "הרצאת ועדת החלוקה לפלשתינה (א"י)", אוקטובר 1938, מס' פרלמנטרי 5854, עמ' 235-248 ומפה 9).

5 ר' מס' 53 הע' 16.

6 הסה"ל 1939 קבע מיכסה פוליטית סופית של 75,000 רשיונות עלייה לחמש שנים, שיחולקו לשיעורין של 15,000 לשנה.

7 את יכולת הקליטה הכלכלית ביססה ממשלת המנדט על הערכת כושרו של היישוב היהודי הקיים בארץ לקלוט עולים נוספים ולא על יסוד תוכניות להתיישבות יהודית עתידית.

לרוב;⁸ כי רוב אין פירושו דוקא מפורז ומפושט על פני כל הארץ. הלאה: גם מושל יהודי ממונה⁹ יוכל לבצע דברים. יש להניח כי באזור היהודי יונהג משטר קרקעי אחר, ז"א כי בו תצטמצם הגשמת המלצה על ביטול החוק.¹⁰ זה כשלעצמו לא יפתור הבעיה, משום החומה הפנימית,¹¹ אך אעפ"י כן, יתכן שיש בזה סיכוי לייחודו הגמור של האזור. אי הקמת מדינה לאלתר מומתקת במידת מה ע"י משטר האיגוד, שאין בו חֵךְ החלטי;¹² במילים אחרות, לעומת אי הקמת מדינה יהודית לע"ע יש להציג אי הקמת מדינה ערבית בתחום א"י, ג"כ לע"ע. יש כמובן בעיות כרימון: מעמד הסוכ', ז"א זכות העם היהודי, הרכב וסמכות המרכז, ירושלים, חיפה וכו' וכו'.¹³ מלבד זה סבך טכסימי חמור: מו"מ בשיתוף השכנות? בלי שחרור? בלי עלייה למפרע? מתוך חופש למה"מ להזמין את "נציגי היהודים"?¹⁴ בכל אלה נצטרך לקבוע מסמרות ולהתעקש. אך כאמור לפי שעה לא התעלפתי. עטרה מוזמנת להמציא בהקדם תגובת לקוחותיה.¹⁵ אתה, היא ואבודן - תגובה להערכת.¹⁶

3. זה לא בקשר לקודם, אלא בפני עצמו. תרדתי העמוקה לחבורתנו: לעטרה, שלא תרפינה ידיה נוכח ירידת קרננו ועליית קרנם [של הערבים]; לוולטר, שלא יירתע; לדרומי ולדרומית,¹⁷ שלא

8 עלייה עפ"י יקה"כ לאזור היהודי המיועד, בשטח של 2,000 מיל מרובע, תאפשר התהוות רוב יהודי שם.

9 תמ"ג הניחה אפשרות למינוי מושל יהודי לקנטון היהודי האוטונומי.

10 בדוח וא"א נאמר בהמלצה מס' 7: "בתוסלנה תקנות העברות קרקע משנת 1940 ותוחלפנה בתקנות שתהיינה מבוססות על שיטה של חופש מכירתה, החכרתה או שימושה של קרקע, בלי הבלד גזע ודת, עדה או אמונה" ותיפסק אפליית יהודים לרעה (ר' קרליבך ב' עמ' 708). כלומר אם תמומש תמ"ג, יבוטל חוק הקרקעות בתחום הקנטון היהודי.

11 ככל הנראה הכוונה לקרקעות בבעלות ערבים שבשטח המיועד לקנטון היהודי.

12 השיטה הפדרטיבית של תמ"ג לא קבעה לקנטונים קוי גבול מדיניים מוחלטים, אלא "גבולות אדמיניסטרטיביים גרידא", שלהם "לא יהיה ערך בענייני הגנה, מכס או תחבורה".

13 מעמד הסוה"י המוכרת כמייצגת העם היהודי וזכויותיו המוכרות בא"י; הרכבו וסמכויותיו של המימשל המרכזי הבריטי לגבי הקנטונים האוטונומיים; מעמדן של י-ם וחיפה (הנמל).

14 בהודעת ממשלת בריטניה על כינוס ושי"ע נאמר שיוזמו אליה נציגים של מדינות ערב, ערביי א"י ונציגים של ארגונים יהודים, ולא רק נציגי הסוה"י. הממשלה סירבה להתחייב לשחרר את המנהיגים העצורים ולאפשר עליית מאה אלף יהודים ניצולי השואה (ר' "הארץ" 26.7.1946).

15 במכתב למ"ש מ-31.7.1946 דיווח ששון על תגובת הערבים לתמ"ג ולכינוס ושי"ע בלונדון. לדבריו דרשו מדינות ערב מהבריטים להמציא להן מראש את הנוסח המלא של הצעתם לנושאי הדיון, ובלחץ השגרירים הערביים בלונדון נענה להם משרד החוץ הבריטי. עוד דיווח ששון, שסוריה ולבנון הודיעו על נכונותן להשתתף בוועידת לונדון בשני תנאים: א. שהיהודים לא ישבו איתן ליד שולחן אחד; ב. שההצעה הבריטית לא תחייב אותן. ששון העריך, שזו תהיה גם עמדת יתר המדינות הערביות. אשר לערביי א"י, הם לא יוזמו לוועידה כל עוד לא הוחלט בלונדון על אופן הזמנת היהודים.

16 לדעת מ"ש, שהייתה בה מידת חיוב על תמ"ג בכללה, נמזגה הסתייגות לאחר שנודעו עליה יותר פרטים (ר' מס' 62). ז"ש השיב (29.7.1946) שאין לו שהות להשיב מיד וכי בימים הקרובים יתפנה לענות. ששון, באותו מכתב מ-31.7.1946, הסכים להערכתו של מ"ש את תמ"ג תוך שחלק על הנחת אנשי הסוה"י בלונדון כי "בהצעה החדשה יש כל מגרעות [תוכנית] פיל בלי היתרונות" (ר' דברים זהים של ח"ו בנדון, קרליבך ב' עמ' 797), שכן, לדעתו, "פיל חותך את גורל א"י ואילו ההצעה החדשה משאירה את הדלת פתוחה לתיקונים, לשינויים, לערעורים ולהתרחבות". תשובת הורוביץ לא אותרה, אך לדברי ז"ש הוא נלהב ביותר לתמ"ג (ר' מס' 65 הע' 7). לימים טען הורוביץ בספרו, כי לא ראה בתמ"ג שום קרן אור (הורוביץ, עמ' 146-148).

17 מיכאל קומיי ודפנה טרבור מלשכת העיתונות של הסוה"י, שעלו מדרום-אפריקה.

- תהא פגיעת התגליות לרועץ להם; לא"א [אבא אבן], שלא יתחדשו בו לעת כזאת הגעגועים לקיימברידג'¹⁸ אפילו לאבידובי ולנתנאל, שלא תעבור עליהם רוח כי פרשת המח' [הממ"ד] נסתיימה ולא תשוב להיות מה שהיתה ועליהם לתור מפעלים חדשים; גם א"א [אליהו אילת] הרחוק ופנחס [ליאו כהן] אינם מחוסנים די. דווקא לט. [טוביה ארוז] איני חושש, כי הוא נועז, אך אינו קובע. אני מגלה חששותי אך לך. הודיעני אם הם מוצדקים לגבי סובבך ואם מוצדקים לדעתך לגבי הרחוקים. אם כן מה אעשה? עוץ. האכתוב מעין חוזר? האכתוב לכל אחד לחוד?
4. אני חושב עמוקות על עתידי.¹⁹ רואה בבהירות אפשרות תמורות. הס מלהזכיר זאת לאיש, כי אם יתפשט ינוצל בחוץ; בחוץ שבפנים ובחוץ שבחוץ. כל עוד המערכה בתוקפה (כאילו!) יש לגרש כל הרהור. אבל לאחר חיסול הפרשה יש יום חשוב. סוף סוף מישהו אחראי לַפְּשָׁל.²⁰ גם ייתכן שייוצר מצב שלא יתנני להמשיך בתפקידי בי-ם (ובל-ן) [ובלונדון], עכ"פ בלי הפסקה מסוימת. גם לקראת אפשרות כזאת, בכל מחיר רצוני לשמור על התבורה. עוזרו!
5. אשר לכשל, איני גורס דלף אצל בל.²¹ לא אוכל לפרט כל שיקולי. אולי יודמן [לי] לשוחח עם ששון.
6. רצוי מאמץ של תעמולת לחש: אסון המזכרת - משום שהוסרו הבלמים;²² לשעבר, דווקא הודות לקשר-מה, נמנעו אימים; נגלים ומריקים²³ יחדיו ועוד כהנה; כל הזמן ריסנו מטיפול [טרור] אישי; גם את הנאמנים²⁴ ריסנו עד קצה הגבול, תמיד ריסנו, עיכבו, צימצמו; אלמלא התירו [להם] לפעמים היתה הרצועה פוקעת ואז אוי ואבוי. בשכל ובוהירות, מן הצד ובמחויץ!
7. כל הזמן חוזרת גירסה שאלון [הנציב] עצמו הציע לבעל האמונה תחליפים מסוימים: מרקחת, אדמיניסטרטור, הצבי. בשעתו שמענו שהארון הפליט שני השמות הראשונים. האם זה כל היסוד לסיפור, ונסתלף, או שבאמת נתפרשו השמות כפי אלון?²⁵
8. הגיעתנו שאלה: המוטב לפזית להקדים [יציאתה לפריס] או להתעכב ולהשתתף בהתוועדות.²⁶

18 אבא אבן, מזרח ומרצה באוניברסיטת קיימברידג'. קצין ביון במיפקדות הצבא הבריטי במל"ע-2 בקהיר ובירושלים. לאחר שחרורו מהצבא הבריטי הצטרף לסגל הממ"ד ב-1946.

19 ר' שרת/מאסר, עמ' 107.

20 הכוונה לאחריות מ"ש, כראש ממ"ד, לנפילת מסמכים חשאיים של הסוה"י על הפעלת תמ"ע, בידי הבריטים.

21 ר' מס' 49 הע' 9.

22 הפיגוע במזכירות הראשית שבמלון "מלון המלך דוד" היה נמנע אילמלא נעצרו מ"ש וחבריו, שהיו מן הבולמים מבצעים אלימים קיצוניים.

23 נמנעו פעולות טרור נגד אנגלים ונגד אמריקנים. לא נתחוויר מה עניין אמריקנים כאן.

24 חברי ה"הגנה" האקטיביסטים ואנשי פלמ"ח, שתבעו להמשיך במאבק המזוין ללא הפוגה.

25 מרקחת - ישראל רוקח; אדמיניסטרטור - ורנר סנטור; הצבי - דר' סאלי הירש, מראשי "עלייה חדשה". הילכה גירסה, שהנציב אלן קנינגהם הציע לח"ו למנות שלושה אלה כהנהגה חלופית "מתונה" (ר' "עוץ" 13, 7.7.1946). לפי גירסה אחרת, המזכיר הראשי הוא שהעלה שמות אלה. תשובת ז"ש במכתב מ-29.7.1946. "אלון לא הציע לבעל האמונה התחליפים. זאת עשה הארוך [המזכיר הראשי ג'ון שו] (ר' מס' 20 סעיף ב').

26 התוועדות - ישיבת מזכירות מפא"י שאמורה היתה לדון, בין היתר, בעניין יציאת ג"מ לפריס. במכתב ז"ש אל מ"ש 28.7.1946 נמסר כי "ישנה הצעה שפזית יצא אחר כנס הפיזול [מפא"י], אולם אז יתאחר במילוי תפקידו שם, רק היום יוחלט". ב-29.7.1946 הודיע ז"ש למ"ש כי "הבוקר יצאו לדרכם ארבעה, פזית בכלל. ההתוועדות נדחתה כדרישת חסידי עמי", שחששו שמא חילוקי הדעות בין האקטיביסטים למתונים עלולים לסכל את הקו שנוקט ב"ג ואף לגרום פילוג במפא"י.

- הודיענה דעתי הנחרצת שלא תתעכב. עליה להגיע ימים אחדים לפני הכנס לשם שיחות מוקדמות ולא להיקלע לתוך יורה רותחת.
9. אשר להתוועדות, איני מניח אפשרות דיון והכרעה בהשאלה.²⁷ אך אם ייבחר סגל, תימסר דעתי כמנוסה באותו פתק,²⁸ שמה תשמש ברית.²⁹ ברור לי שהדמי לא יוכל להיות קצר – בערך גימל.³⁰
10. היש לדעתך סיכויים חדשים להתאחות עם שלישי השבט? אם כן האפעל מפה? אבו יריב יזום משהו ומריץ [מכתבים].³¹
11. כתבתי למתתיהו [גלילי] בעקבות שדרי לפרץ [שפר] כבקשתו. מסור נא לליש מסקנתי שיש לשפתו בסגל [“ועדת א”] משום בקיאותו בתגי תגין ורזי רזין.
12. לידיעתך ומסור למתתיהו: סביבתנו הפכה עורה. עם גלות שארית אנ”ש דרומה, ועם גאות נחשול הימים, הפכנו תינוקות בעכום.³² אנו [המנהיגים] אומנם בפינה מובדלת, אך הפתח פתוח והיום רבו המתחצפים להסתכל בכחיות ביבר, אגב קריצה ושימוץ. בערב, בשבתנו יחד, נזרקה אבן בגג הצריף. עמוד התווך ינסה להסדיר מבפנים, ע”י פנייה ל”אחראים”³³ אם לא יוסדר, ספק אם יש שליטה, כי הבריונות רוממה – נצטרך לדרוש העברה ובידוד (של עצמנו).
13. (סתומות: א) שדר אבודן מ-26.7: מה פירוש “דאגותיך אינן חסרות יסוד?” האם הכוונה למה שאמרתי על המנסה לגשר שהוא עצמו תלוי על פני תהום? וכן מה פירוש “ניסה ידו בשדר ישיר לפריצים” וכו’. האם זהו אותו ראיון? עם מי? הנתפרסם?³⁴ ועוד: מה פירוש “חששות מצד בני דוד הגיעו היום?”³⁵ (ב) שדר אחימן מ-26.7: פיסקה 1: המחצית הראשונה של שורה ב’ וכן מאמצע שורה ו’ (עוזרו) ועד הסוף לא הובן.³⁶

27 ע”י ממלאי מקום שיקבלו יפוי-כוח להצביע בכנס פריס, בשם המנהיגים העצורים.

28 ל”ג ולאביגור (ר’ מס’ 45 סעיף II ד’).

29 מ”ש סבר, כי אם תוצג בכנס פריס עמדתו בעניין הקו המדיני שיש לאמץ (ר’ שם סעיף ד’ ד’), אפשר שתיחסם הדרך בפני החלטות קיצוניות.

30 על ההפוגה במאבק המזוין להימשך כשלושה חודשים (ר’ מס’ 53 הע’ 11).

31 מדובר באיחוד מפא”י והמפלגה לאהה”ע-פ”צ”. מכתבי בן-אהרון בנושא זה לא אותרו. לימים כתב: “בשובנו לארץ – פדויי השבי והמשוחררים מהבריגדה, אנשי תנועה ומפלגה – החלטנו שבשלב זה איננו מצטרפים לאף אחד מהפלגים. חובה עלינו, כך גרסנו, כמי שנשארו בעול המלחמה, עמדו בחזיתות ושילמו מחיר אישי כבד, לעשות מאמץ משותף כדי לאחות את הקרע שנקרע כידוע ב-1943-1944 בכפר ויתקין, שבה נפלגה מפא”י” (בן-אהרון, עמ’ 41).

32 מיעוט לעומת עצורי אצל ולח”י, לפי “תינוק שנשבה לבין העכו”ם” (שבת ס”ח; שבועות ה’).

33 על המתיחות בין אנשי אצל ולח”י ובין חברי ה”הגנה” ועל התקרית ר’ גם שרת/מאסר עמ’ 117; וייזל, עמ’ 118-125). “עמוד התווך” (המתווך), כנראה וייזל. ז”ש העביר את הידיעה על התקרית לטיפול שפר ואשכול (ר’ מכתבו 29.7.1946).

34 מכתב הורוביץ לא אותר, אך מקצת הציטוטים מתוכו מתבררים מתוך מכתב ז”ש (שם). בהתייחסו למכתב מ”ש (מס’ 45 הע’ 18) מאשר ז”ש כי בכתבו “דאגותיך אינן חסרות יסוד” התכוון הורוביץ לסנה, אשר באמצעות העיתונאי ג’ון קמחי ביקש להעביר מסר ישיר לשלטונות הבריטים (“ניסה ידו בשדר ישיר לפריצים”), בלי ליידע את הנה”ס, בדבר נכונות ה”הגנה” להפסיק את המאבק המזוין אם הם יסכימו לקבל את התוכנית לחלוקת א”י (ר’ מס’ 59 הע’ 12). כמו כן ציין ז”ש כי “אותו ראיון וכו’”, שעליו שאל מ”ש, היה, כפי שנמסר, עם בן-דוד (העיתונאי האמריקני קארטר דוידסון) וכי הוא “נישלה לפירסום בצורתו המתוקנת”. בקשר לראיון זה ר’ גם מס’ 38 והע’ 30.

35 העניין לא נתחורר.

14. איני סבור שיתעניינו בגמוז. אך אם כן, נדמה לי לע"ע שיחתור.³⁷

די. כבר אחת.

ע"ש: יש לגזור על ששון מנוחת יומיים, כי יפול. מוטב הפסקת יומיים בביקורים מהפסקה הרבה יותר ממושכת מכיליון כוחות. "מנוחה" פירושו: בבית ובמיטה.
קרא לצי. את הסעיפים 2, 3, 4.³⁸

בלילה, 27.7.1946

שכחתי:

1. בעבודת פירסומונו הס מלהזכיר רמז למובע בסעיף 2. רק להבליט השלילה: מיסת סדום, נסיגה אפילו מהפיל (מתוכנית ועדת פיל), חוסר כל רורבה להתיישבות, עלייה כבולה, אי עצמאות, אי מעמד העם העברי וכו'.
2. [לסעיף 9:] אם בהתוועדות [ישיבת מזכירות מפא"י] ייבחרו מוסדות, רצוני לבחור, כציר. האפשר לשלוח לי רשימת מועמדים? אם מחר, אחזיר ביום ג', לקראת [היציאה לפריס].

ישן

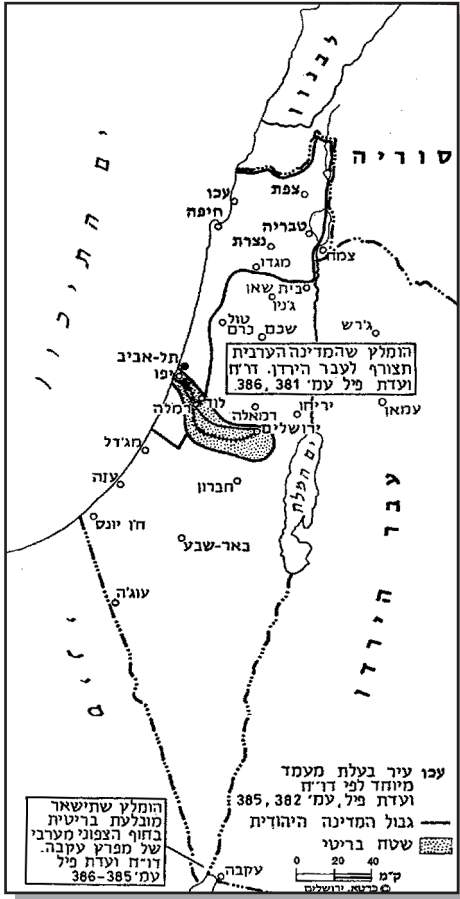
לשאלת מ"מ כבר כתבתי הצעתנו ואיננו משנים. שוללים תוכנית מינוי מחוץ [מפריס] לאחר יומיים. מסכימים למייעצים.³⁹

36 בשורות הנזכרות במכתבו של אריה אשל, נאמר: "הייתי אמש בארץ פלישתים [---] עוזרו של אק מאשר שישן ועמי תבעו באחד הדיונים בעירו של הצלבן את צריחת הקול [שידורי 'קול ישראל' - של ה"הגנה"] המוזכרת ע"י הרחמן וזה מוכיח הרבה". לשאלות מ"מ השיב אשל ב-30.7.1946, כי "ארץ פלישתים פירושה תל אביב", ועל הפיסקה שבהמשך כתב ש"העניין משורה 7 והלאה אינו אקטואלי יותר".

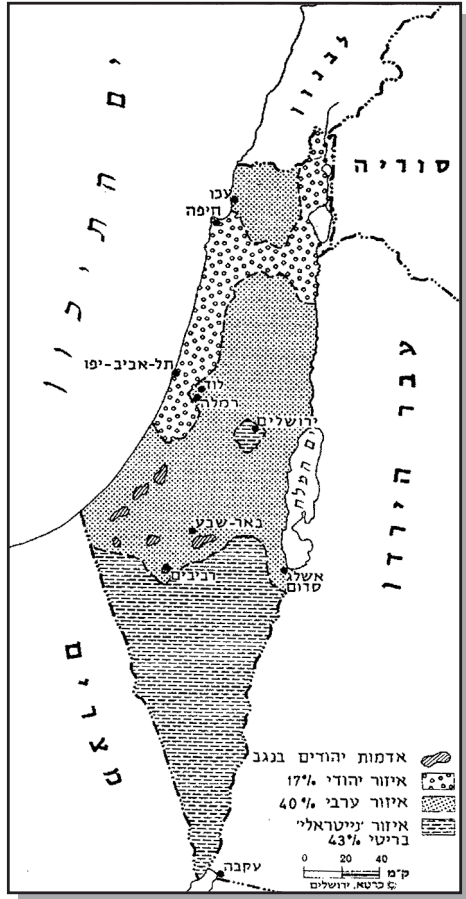
37 במכתבו מ-26.7.1946 שאל ז"ש את מ"מ: "אם יצא עליו [על ז"ש] הדין [להיעצר] הילך לנוח [במעצר] או יחתור [ירד למחתרת] [---] יחליט ישן ויודיע".

38 ר' שרת/מאסר עמ' 108.

39 במכתבו מ-26.7.1946 דיווח ז"ש על הצעה שהועלתה בהנה"ס בי-ם, כי בהגיע נציגיה לכנס פריס יימנו מיד מ"מ. הבית (הסוה"י בי-ם) יהיה רק יומיים בלי מ"מ. אז ינהל ועד ארבעה: אבודן, שלמה [אייזנברג], המהרלי [ד' בהרל] ורתן. כשימונו המ"מ יהיו הארבעה יועצים".

תכנית החלוקה של ועדת פיל, 1937

תכנית מוריסון גריידי, 1946

אל: ברל לוקר, לונדון (מברק אנגלית)

להלן משרתוק לשימוש בדיון [בפרלמנט]:¹
 לא בטוח אם הראיות שפורסמו² נכונות, אבל אפילו הן נכונות, הן רק מלמדות עד כמה מדיניות מרושעת הוליכה אנשים שעמדו לצדכם,³ שהבהירו, שביקשו לשכנע [את הציבור], אולם האם פניתם אליהם? האם ביקשתם הסבר⁴ וכו'?

1 ר' מס' 50 סעיף 9.

2 בסה"ל 1946 על אחריות המנהיגים, שנעצרו ב"שבת השחורה", לפעולות תמ"ע.

3 במלחמה בטרור.

4 בעניין התנגדותם הנהרצת למדיניות הבריטית.

א-7-28.7.1946

לדתן שלום,

1. אמור את האמת: אני מעייף אותך כהוגן,¹ מה לעשות, עלינו להחזיק מעמד. לפי אומדנתי, עוד כחודשיים. לפי היגיון ההשתלשלות יוכרע אז אם לדרור או לגלות. בין כך ובין כך יקל.
2. דו"ח עטרה - מלאכת מחשבת. היריעה עצמה פאר והדר! האם ישר מפי היבوسی או מכלי שני?² והאמנם עוד לפני אינשאץ³ נאמר להם שיש לאל ידם להבאישנו? כי אז יש בזה סיוע לקביעת מועד ההתגלות!⁴
3. בזה מסקנותינו.⁵ אנא, עכל לעצמך. אגב, לא קיבלתי תגובתך-אתה לשדר,⁶ אשר סעיף 9, מ"שיקולו" ואילך, הוא המשכו ופיתוחו. האמנם אין דעה, או יש חשש להביע דעה נוגדת? לא כשורה!⁷
4. איני שקט למשפט בית אחי.⁸ אָשָׁר⁹ לא יצלח לגולל הרקע. דרכו בפרקליטות. עמיתי פוסל את אלי ואת גוי¹⁰ אולי יצחק (רַע צפורה)?¹¹ אומנם יבש, אך בעל שורש בעניין ומכובד מאשר. לא נִנְקָה אם לא נפרוש יריעה רחבה, שעמודיה: (א) היסטורית, אנו האחראים לבטיחות עצמנו; על מי נטיל את יְהַבְנוּ? (ב) בטיחות בכל רוחב התפיסה; [אנו] שיה בין זאבים; (ג) צאו וראו מה

- 1 תשובת ז"ש ב-28.1946: "לא מתעייף ואין דאגה כנאמר, יששכר וכו'" ("יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים [...] ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד" (בראשית מ"ט 14-15).
- 2 מדובר כנראה בדוח ששון על שיחה נוספת עם קונסול עיראק ב-8 (ר' מס' 38 הע' 27), שו"ש צירף למכתבו אל מ"ש 28.7.1946 (הדוח לא אותר).
- 3 אינשאץ - ארמון המלך פארוק בקהיר. בסוף מאי 1946 נערך שם, בעקבות פירסום דוח וא"א, כינוס מלכי ארצות ערב ונשיאיהן לשם ביטוי דאגתם לגורל ערביי א"י. להחלטות כינוס אינשאץ ר' שגב, עמ' 38-39.
- 4 הכוונה, כנראה, לידיעה שהובאה בדוח ששון הנ"ל כי הבריטים מסרו לערבים, עוד לפני כינוס אינשאץ, שמצוי בידיהם מידע שבאמצעותו ניתן להכפיש את הסוה"י וההנהגה הציונית. אם אמנם כך הדבר, סבור מ"ש, הרי ניתן גם לקבוע את הזמן שבו נתגלו לבריטים המסמכים המרשיעים, שאת חלקם פירסמו בסה"ל 1946. ז"ש השיב 28.1946: "נדמה כי מועד ההתגלות נמסר כבר בערך בומן שבו יצא אבויריב בפעם הראשונה אל דרכו שהוליכה אותו כל השנים, בפרוש אז", כלומר שהבריטים פיענחו את מברקי הסוה"י כבר מאז 1940, כאשר בן-אהרון התגייס לצבא הבריטי ובמהלך שרותו היה שנים אחדות בשבי הגרמני.
- 5 מס' 58.
- 6 מס' 45 סעיף 3. במס' 58 סעיף 9, הרחיב מ"ש את שכתב באותו מכתב אל ב"ג ואביגור (באמצעות ג"מ), שם הסביר את התנגדותו להמשכת המאבק המזוין, בעומדו על הסכנות שבהמשכתו לשם סיכול תמ"ג.
- 7 התרועמות על ז"ש מתייחסת, כנראה, גם לנאמר במס' 55 סעיף 2.
- 8 משפטם של המזכיר והמוכתר של יגור, שהואשמו ע"י הבריטים באחריות לאחזקת מצבורי הנשק שנתגלו שם ב"שבת השחורה".
- 9 עו"ד אשר לויצקי.
- 10 עמיתי - דב יוסף - פוסל את עורכי הדין מרדכי עליאש ודוד גויטיין.
- 11 עו"ד יצחק אולש (אולשנסקי), בוגר מחזור ג' הגימנסיה הרצלית, מחזורה של צפורה שרת.

- בשכנות, כמו ידיכם [חימשתם אותן] וכו'; כל אלה בכוח נגדנו; ד) מי ינחש גלגולים ותהפוכות; שינויי תוכניות מדעת - כלום לנו שליטה עליכם? ותמורות פתע בלתי צפויות גם לכם. ה) בממדים אלה מעט מזעיר, בכמות כבאיכות.¹²
5. רצויה סקירה על הלך הרוח בשבטים: שלנו, ב', שָׁמֵר, כלל, עלייה, איחוד.¹³ שמא תטיל על מישהו?
6. מה בפי משה הקט? היש ניצ? זה עֵידָן הושלך הס!¹⁴
7. שאל את ז'¹⁵ אם יש הוראה לא להזכיר בתשדיר את הבית, לרגל לוויית ובכלל, ולנשא את המרקחת?¹⁶
8. התשובות: א) תקופות לא אזכור, יש לעיין בדרכיה; גרוב', סטראט', קִמְב',¹⁷ ב-ג) החומר בכיס או במגרה במלון; ימים או שבועות; לבסוף בעור; ד) לא במשרד; ה) לא אבד; ו) עברית; בכינויים; עכ"פ לא אזכור שנתקבלו שמות; ז) מהראשון, של עידו, נתקבל רק בְּדָל, דווקא זה שזכר בו גמזו; עיקרו לא נתפס לאוון ושופתיו לראשונה בלבן; רוב האחרים זכורים.¹⁸ ח) איני מעלה על הדעת דלף אצל בל. ט) עוד איך אזכור! מפי, בקמב', לאוון הגיס בלוטציה;¹⁹ אח"כ שמעתי שחורתים [מצותתים] לזכרון...
9. כל כמה שקשה, בשבתך לכתוב יהא תמיד פתקי האחרון לפניך וענית לפיו. זה להמחשת הקשר ולרגעון העצבים. גרש דיכאון! יתדותינו איתנות וזה העיקר.

ישן

- 12 דעת מ"ש היא כי במשפט נאשמי יגור אין להצמצם בשאלת אחריותם המשפטית, אלא לפרוס בו את מלוא היריעה של סוגיית נשק המגן של היישוב על כל היבטיה: ההיסטוריים, הביטחוניים, הפוליטיים והאזורים ולהדגיש בהקשרים אלה את מיעוטו ודלותו של נשק זה אל מול ההתפתחויות האפשריות. בנסיבות אלה הגיוני שהיישוב יחזיק בידו כמות נשק נאותה. ר' בסוגייה זה מס' 16, "דבר הסבר לנושא יגור".
- 13 מ"ש מבקש סקירה על הנעשה במפלגות: מפא"י, סיעה ב' - "התנועה לאחדות העבודה", "השומר הצעיר", "הציונים הכלליים", "עלייה חדשה" ו"איחוד" (הקבוצה של מגנס).
- 14 בקשת מידע על מצב ההעפלה מפי משה כרמיל ('צ'רבינסקי), מנהל משרד המוסד לעלייה ב' בתל אביב, שהיה קטן קומה.
- 15 ככל הנראה זאב שפר, מ"מ רמ"א ה"הגנה".
- 16 אפשר שיש כאן תרעומת על שידורי "קול ישראל", תחנת השידור של ה"הגנה", אשר לדעת מ"ש, מיעוטו להזכיר את פעולותיהם של אנשי הסוה"י ואת השתתפותם בלוויית הרוגי מלון "המלך דוד", והרחיבו באיזכור ראש עיריית ת"א רוקח וחלקו באלה.
- 17 תשובות לתשע שאלות, שהופנו אל מ"ש לקראת נסיעת גרדון רפאל ללונדון (ר' מס' 51 הע' 11). עפ"י מכתב ז"ש אל מ"ש 28.7.46, השאלות פורטו בגיליון נפרד שצורף, אך לא אותר; אי-לכך אין להבין את התשובות. נראה שכל השאלות נדרשו לבחינת דרך נפילת המברקים, שפורסמו בסה"ל 1946. מ"ש מאזכר שמות שלושה מלונות בלונדון, שבהם התאכסן "גרובנור", "סטרטפורד", "קמברלנד".
- 18 כאן התייחסות למברקים שהתפרסמו בסה"ל 1946. לפי הזכור למ"ש, מן המברק הראשון ששלח סנה (עידו) ללונדון ב-23.9.45, שפורסם, התקבל רק חלק, בו הוזכר ז"ש (גמזו) ואילו את עיקרו של המברק ראה לראשונה בסה"ל 1946; את רוב המברקים האחרים שהובאו שם זכר.
- 19 מ"ש מתייחס כאן לשיחת טלפון שלו מלונדון לאביגור בפריס, שכלל הנראה צותתה ע"י הבריטים.

לחברים שלום,

א-7-28.7.1946

- התייעצנו על השאלות העתידות לעמוד על הפרק, ואלו הן מסקנותינו:
1. עם כל היות החזות קודרת מאוד, איננו רואים מנוס, נוכח חומר המצב שלא היה כמותו, מלהיכנס במו"מ,¹ במידה שהדבר מתיישב עם שמירת מעמדנו ואי התכחשות לעמדתנו, על מנת לנסות להציל מה שאפשר.
 2. תנאי בל יעבור א' להשתתפותנו במו"מ - הופעת הסוה"י כנציגות המוסמכת היחידה; הסוה"י, אם תמצא לנחוץ, תשתף במשלחתה אירגונים, חוגים ואישים אחרים, כדרך שעשתה פעם.²
 3. תנאי בל יעבור ב' - שחרורנו (שלושה + אחד).³
 4. תנאי בל יעבור ג' - לא נסב יחד עם המדינות,⁴ כי איננו מכירים בסמכותן להתערב, אך מוכנים להסב יחד עם שכנינו בארץ.⁵ זו דעת שלושתנו ואילו החבר הרביעי המשתתף עמנו בהתייעצויות גורס הודעה שאיננו מכירים בסמכות המדינות אך אינו גורס סירוב לשבת. ברור לנו לכולנו, כי כל ערכו של סעיף זה אך להלכה, משום עמדת הצד שכנגד.
 5. תנאי ד' - התחלת ביצוע תוכנית המאה [אלף] (דרישתנו צריכה להיות 15 לחודש)⁶ לפני המו"מ. לאו דוקא מתוך התחייבות למפרע על כל המאה, אלא על מיכסה זו החל מאבגוסט ועד לגמר המו"מ. שני חברי קובעים תנאי זה כבל יעבור. הח"מ אינו גורס זאת ודעת הרביעי כדעתו. הרביעי מסופק אם יש בכלל להציג תנאי שאינו בל יעבור. הח"מ סבור שיש לעשות לחץ, בעזרת הנשיא.⁷
 6. אם נגיע להשתתפות במו"מ, נצהיר לפניו כי אין כניסתנו פירושה הסכמה לשום תוכנית מומלצת ע"י הוועדה (ג')⁸ או מוצעת ע"י מה"מ, אלא כנכנסים מתוך שמירה על מלוא זכויות העם ואי נסיגה מתוכניתנו.⁹

1 כלומר להשתתף בשיחות וש"ע בלונדון, שממשלת בריטניה ביקשה לזמן לדיון בתמ"ג. דעת ב"ג היתה שיש לדחות תוכנית זו ואין לנהל עליה מו"מ. עמדתו היתה שרק תביעה למדינה יהודית תהיה בסיס לדיונים בוש"ע. עמדה זו התקבלה על דעת רוב המשתתפים בכנס פריס (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 99).

2 בוועידת סנט ג'יימס, שנערכה בלונדון בפברואר-מרס 1939, ערב פירסום "הספר הלבן" של מלקולם מקדונלד, השתתפו בשם הסוה"י והוה"ל: ח"ו, ב"ג, מ"ש, וייז, בן-צבי, ב"צ מוסינזון, ברודצקי, גולדמן, פרלצווייג, הרב ברלין, הרב עזיאל, סופרסקי, אוסישקין, גב' ר' ג'יקובס, הרב פישמן-מימון, הרב י"א הרצוג. כן היו במשלחת היהודית אישים לא-ציונים: לורד בירסטד, לורד רדינג, נציגי "אגודת ישראל" וארגונים יהודיים אחרים.

3 מ"ש, דב יוסף, גרינבוים - חברי הנה"ס, רמז יו"ר הוה"ל.

4 מדינות ערב: מצרים, עיראק, סוריה, לבנון וסעודיה, שהוזמנו להשתתף בשיחות וש"ע.

5 נציגים של ערביי א"י.

6 העלאת חמישה-עשר אלף בחודש.

7 נשיא ארה"ב הרי טרומן, שתבע מממשלת בריטניה לאפשר עליית המאה אלף לאלתר.

8 ועדת המומחים גריידי-ברוק שעיבדה את התוכנית לקנטוניציה ופדרליציה של א"י (תמ"ג).

7. אנו מניחים שכיום עלינו להכריע בעמדתנו כלפי המו"מ ועוד תהא לנו שהות לקבוע עמדתנו בתוך המו"מ, אם יתקיים. אך אנו מסמנים מעתה, כתוכנית מינימום שנצטרך לעמוד עליה בכל תוקף במו"מ, שתי נקודות: שלטון על העלייה וקיום נציגות מוכרת של העם היהודי, בעלת חסינות.
8. בתשובה לסה"ל החדש¹⁰ הצעתנו היא להודיע כי כבר פירסמנו הודעה עובדתית¹¹ ואנו מוכנים להיכנס לביורור עם מה"מ על רקע העניין כולו.
9. אשר לקו:12 חבר אחד משלושתנו [גרינבוים], וכן הרביעי [רמז], שוללים אותו לחלוטין, עכשיו יותר מכל זמן אחר. שני החברים האחרים [דב יוסף ומ"ש] נשארים בעמדתם העקרונית¹³ אך מחייבים הפוגה. אחד מנסח: כרגע הפוגה, על מנת לדון ולהחליט במשך הזמן לפי המסיבות. הח"מ גורס הפוגה ממושכת. שיקולו: הקו נתן מה שנתן בתקופת ההתרוצצות.¹⁴ יש לו חלק בתזוזות-מה מ-1939 שישנה אפילו בתוכנית המוצעת.¹⁵ אך כרגע הגענו לגיבוש. קו עכשיו, המכוון לסילוק התוכנית,¹⁶ פירושו מיבצע רב, שבו נסתכן בחיסול או באימת חיסול.¹⁷ הסתכנות כזו אסורה. לכן יש למצות מאמצים אחרים ואם ייגזר נשוב לקו ממושך ומסורג.¹⁸ עם כל זה איני קובע מסמרות מוחלטות ומוכן לגמישות לפי ההשתלשלות.
10. הגברה נמרצת של פעולת המוסד [לעלייה ב'].
11. הכנת כתב האשמה על מה"מ לפירסום בין לאומי.
12. הכנת תזכיר יסודי לאו"מ להגשה לכנס ספטמבר.¹⁹
13. קביעת מועד הקונגרס [הציוני ה-כ"ב] ומקומו. אני ועמיתי בעד אוקטובר. י"ג מפקפק אם אפשר לקבוע עכשיו תאריך מוחלט.
14. הח"מ בעד סיפוח ח"ח מ"מ חלק החבושים, הנשארים בחברותם אם יתברר שאין התרתם קרובה. שני חברי מתנגדים, כדי לא לסייע לרשות המעוניינת בחילופין. הם מציעים, כפתרון מעשי, חזירת אק והעברת עוד חבר או שניים (בל, נ"ג) לארץ.
15. לגבי השאלות שאינן צפויות בזה, דורשים שני חברי שלא יוכרע אלא לאחר הימלכות וצירוף

9 "תוכנית בילטמור". נוסחה בוועידת ציוני אמריקה במלון "בילטמור" בניו-יורק במאי 1942 ואומצה ע"י ההסתדרות הציונית. התוכנית קבעה כי מטרת הציונות לעשות את א"י, אחרי מל"ע-2, ל"קומונוולט יהודי".

10 הסה"ל 1946 על חלקה של הסה"י בתמ"ע ובמאבק המזוין נגד הבריטים.

11 הכחשה מוחלטת וערעור הטיעונים שהעלו הבריטים בסה"ל 1946 (ר' מס' 49 ו 49 סעיף 2 עמ' שני; 51 הע' 2).

12 קו ה"אקטיביזם" והמאבק המזוין נגד הבריטים, שהתנהגה הציונית והיישובית אימצו והנהיגו במסגרת תמ"ע.

13 בעד מדיניות המאבק המזוין.

14 בזמן ההתכתשות עם הבריטים.

15 הכוונה, כנראה, לשינוי בעמדת בריטניה כלפי מעמד היהודים ועתידם בא"י בתמ"ג לעומת עמדתה בסוגייה זו בסה"ל 1939. בעוד שהסה"ל 1939 הועיד לא"י עצמאות ושלטון הרוב הערבי בה - כלומר הפיכת א"י למדינה ערבית - הציעה תמ"ג מעמד אוטונומי ליהודים בקנטונים שנועדו להם, בדומה לאוטונומיה לערביי א"י בקנטונים שלהם. לניתוח תמ"ג ע"י מ"ש.

16 מאבק מזוין שתכליתו לחסל את תמ"ג.

17 נסתכן בתגובות נוסח "השבת השחורה", העלולות לחסל את כוח המגן העברי.

18 פעילות אלימה נמשכת אך מתבצעת לסרוגין (ר' מס' 45 סעיף I).

19 מושב העצרת הכללית של האו"ם, שעמד להתכנס בפריס בספטמבר 1946.

הדעות. גם לגבי השאלות שצוינו לעיל מציע עמיתי שלא יוכרע אלא לאחר שנשמע דעות ח"ח אחרים ונימוקיהם. כולנו מסכימים שזה רצוי, אך יש[ן] מפקפק באפשרות. אנו מניחים, שתחישו שובכם ככל האפשר. ברכות כולנו מלוות אתכם ושלוחות לח"ח בחו"ל.

ישן

רצוי שתקחו אתכם העתק מאיגרת זו.

- לדתן שלום,
- א-7-29.7.1946
1. אומנם סעיף 7 באיגרתך מהיום מרגיעני, אך אוקיר אישור שאיגרתנו [מס' 58] המפורטת, לסעיפיה, נשלחה במלואה ותגיע בעתה.¹
 2. לסעיף 1: הברק או שגר בידי מהימן הרשאתי לגיס והרשאת צפונית לפזית. המזוקן אינו נענה.² ודאי ידעת, כי מלכתחילה הייבתי הרשאות, אך בעוד המותר כאן³ הייתי במיעוט 1:3, ומשום ברית אחים לצרה ביטלתי רצוני.⁴ לגיס תשדור, כי חזקה שיתחשב בדעתי,⁵ בהנחה שהמשלוח [של יפוי הכוח] מובטח.
 3. סעיף 2 שלך לא הובן לדקדוקיו.⁶ או תפשט או תגלה רזך לששון המיסב לפעמים חופשית.⁷
 4. היש יסודות של ממש למורא חֶבֶשׁ לגמז?⁸
 5. איש יהודי יכונה אביתר.⁹
 6. אתה מפריז בהערכת השכלתי ומאלצני להדביק בנַחַש את פיגוריי. כן ניחשתי כי אחרון בשורה 2 סעיף 6 ואמצעי בשורה ראשונה באותו סעיף, היינו הך.¹⁰
 7. עדיין לא נתלבן "בן דוד",¹¹

- 1 בסעיף 7 במכתבו למ"ש מ-29.7.1946, כתב ז"ש: "אל דאגה להעברה אל לוטציה. הכל יגיע במועד הנכון".
- 2 בסעיף 1 במכתבו הנ"ל כתב ז"ש שב"ג "דורש בפירוש שכל מי שקיבל כרטיס [לכנס פריס] ואינו יכול לבוא, ישלח אחר במקומו. אחד [מ"ש] ישלח את גיסו [אביגור]. השני [דב יוסף] את פזית במקומו. המזוקן [גרניבוים] יבחר [מ"מ]". אשל במכתבו אל מ"ש מ-1.8.1946, הודיעו כי "הרשאותיכם נמסרו בידיים נאמנות ותהיינה בלוטציה במועד הנכון". הסמכת ג"מ לצאת לכנס פריס במקום דב יוסף תמוהה, שהרי היא הוסמכה לצאת שמה מטעם הוה"ל במקומו של רמו.
- 3 חבר הנה"ס הרב פישמן-מימון שוחרר ב-12.7.1946.
- 4 ר' מס' 37; 48 סעיף 2.
- 5 מ"ש הסמיך את אביגור למלא את מקומו בכנס פריס. את דעתו על הקו המדיני שיש לנקוט בהביר מ"ש במס' 45 סעיף 3; 58 סעיף 9.
- 6 סעיף 2 של מכתב ז"ש מ-29.7.1946 עוסק בדליפת המידע מן הסוה"י, ששימש את השלטונות הבריטיים לפירסום הסה"ל 1946.
- 7 לששון התירו השלטונות פעמים אחדות לבקר את המנהיגים העצורים בלטרון ולשווח אתם ביהידות. אולי בעקבות תרעומת מ"ש פנתה ג"מ בנידון אל השלטונות והם נענו לה.
- 8 חֶבֶשׁ - מאסר. במכתב למ"ש מ-29.7.1946 הודיע ז"ש שאם ייאלץ לרדת למחתרת, ימלא את מקומו בממ"ד וולטר איתן, שכינויו יהיה "איש יהודי".
- 9 מ"ש הסתייג מהשימוש בכינוי "איש יהודי" לוולטר איתן, ככל הנראה מאחר שאביו נהג לכנות את עצמו "יעקב יהודי".
- 10 בסעיף 6 באותו מכתב הוזכרו "מתיהו" ו"ניצן" - שניהם כינויי גלילי.
- 11 מדובר בראיון סנה עם העיתונאי האמריקני ק' דייוידסון, שעליו שאל מ"ש במס' 38 הע' 30. בעניין זה כתב ז"ש בסעיף 8, במכתבו הנ"ל, כי הראיון "היה כפי שנמסר ונשלח לפירסום בצורתו המתקנת. טרם הגיעו הדיים".

8. לימודך זכות על עידו בסעיף 128 ישר מאוד בעיני, כי תמיד יש להינזר מרישוע או צידוק סיטוני. אבל חששותי למגשר התלוי על פני תהום אושרו חמורות בשדר פרץ בדבר הפתק המטיל.¹³ זאת דרכו של הפועל לבדד, ללא מגוע וללא רסן של תנועה. כזה לא יגרום "מוטב לשגות עם הכלל מלצדוק בלעדיו", כי אינו קשור בטבורו לכלל ממשי אלא מתכוון לכלל ערטילאי ומדמהו מגולם בקרבו, בחינת אימרתו של לואי הי"ד;¹⁴ מתוך כך ילך "בכוח" אמיתו האישית, ולמען הגשמתה לשם שמים יתקשר גם עם הס"מ [סמאל - מלאך המוות]. מסור נא נוסח הערכה זה לניצן.
9. הצעה לשיפור הדפדף;¹⁵ היא-נא אחימן בסודנו וידאג שיושב על כל פרט ודקדוק, הנה שאלתי להלך נפשם של אביתר, הדרומי והדרומית, בעל שושנת גושן וכו'.¹⁶ אין מענה וגם לא מובטח בסעיף 9. אני שודר ללא העתקים ומופקר לפורה.¹⁷ היעדר תשובה לשאלות וזכרות והעדר ביטחון שכל השאלות נענו, משום שקצתן נשתכחו, מעצבנים ללא נשוא. משל כאילו הייתי נתקל בכל פעם במוטות הברזל של הסוגר וחובט ראשי בהם. דייני שאני בכלוב ולמה אטיח ראשי?
10. אבויריב מעלה הצעה שנגמול לנשפם בנשפיה משלנו, תוכניתה מיצירותיהם הנהירות לאמנינו. היש תושיה?¹⁸
11. צפוני מזכיר שלאחר שנבלשה בידי יורשי נחלתך לשעבר מזימתם [של הבריטים] בהיקפה¹⁹ והוברר שרבה נהירותם בצפונותינו, הוחל בחקר מעמיק לתיקון הבדק. הוא ממריציני לתבוע המשך והנני נענה. מסור נא לפרץ!²⁰

- 12 באותו סעיף כתב ז"ש, כי סנה ניסה להעביר, באמצעות העיתונאי ג'ון קמחי, שדר ישר לשר הבריטי - שעליו סיפר מ"ש (מבלי לנקוב בשמו, כנראה ג'ון סטרייץ) בישיבת הוהפ"צ המצומצם ב-23.6.1946, כי היה מאלה שיעצו לציננים לגלות "כוח התנגדות רב", ולחברי הפרלמנט מסוגו של קרוסמן (ר' הלר/מהשבת, עמ' 332, הע' 45) - בו נאמר שאירגון ה"הגנה" נכון להפסיק את הפעילות המזוינת נגד בריטניה בתנאי שזו תסכים לתוכנית של חלוקה. כן סופר שם שקמחי התבקש להסתיר את הדבר מאנשי הסוה"י. ז"ש לימד זכות על סנה בטענו כי מעשהו היה טוב משני טעמים: הן לגופו של הנושא שהעלה והן משום שניתן להסיק מדבריו כאילו אין קשר בין ה"הגנה" לסוה"י; גם אם מעשהו לא היה תקין, טען ז"ש, יש למחול לו בשל התקופה הסוערת והיעדר אפשרויות להתייעצות ראיה. הכוונה לסנה (הוא "המגשר", ר' מס' 45 הע' 18) ולהתנהלותו. ספקותיו של מ"ש לגבי סנה ושיקול דעתו הוחמרו על יסוד מכתב של שפר אליו, שלא אותר. "הפתק המטיל" - אפשר שמדובר במכתב שהגיע לידי שפר, שהטיל על סנה אחריות בפרשת פיצוץ מלון "המלך דוד".
- 14 "L'etat c'est moi" - המדינה זה אני.
- 15 הצעה לייעול הקשר.
- 16 אבא אבן (רעייתו סווי-שושנה אמב"ש, ילדת מצרים).
- 17 פנך - המלאך הממונה על השיכחה.
- 18 נראה שהכוונה להצעת בן-ארהון להשיב לבריטים על מסמכי הסה"ל 1946, המרשיעים את הסוה"י בתמיכה בטרור, בפירסום מסמכים בריטיים, המשבחים את שיתוף הפעולה המודיעיני והמבצעי שהתקיים בין הסוה"י והצבא הבריטי בשנות מל"ע-2. ב-2.8.1946 השיב ז"ש כי הוא מטיל ספק ברעיון זה, אך העניין יידון.
- 19 אנשי שרות הידיעות (ש"י) של ה"הגנה", שז"ש היה מראשו בטרם התמנה למוכיר ממ"ד. בידי הש"י נפלה התוכנית הבריטית "ברודסיד" להתקפה מקיפה על מנהיגיו, מוסדותיו ויישוביו של היישוב היהודי בא"י ועל ארגון ה"הגנה" (ר' סת"ה 2-ג עמ' 890-899; 1262). תוכנית זו, שלא נקבע בה מועד ביצוע, הופעלה בשינויים אחדים, בכינוי "מבצע אתנה" ב"שבת השחורה".

12. בדיעבד הנני מרוצה מהזמנת בעל האורה לבית אחי,²¹ אם כי לא הוריתי. שיעור קומתו גבוה משל אחרים ואם יתרצן ויקלוט הגישה כל הסיכויים שיבריק.
13. פתק אופייני מבעל הקצרנית הממושקפת השוכן בבית פזית והמשופם.²² "חברים יקרים! אל תתפלאו (!) על שאינני כותב לכם. הסיבה היא זו שבועודה אינני יודע כלום לא על מחשבותיכם ולא על הלך רוחכם. אני דורש בשלומכם. מרגיש בחסרונכם ציבורית ואישית". אפשר שמכוון לדר יותר ממני. מכל מקום, גשה נא אליו, מסור המהלך לפי הסיכום ללוטציה²³ ועוד משהו לפי ראותך, והסבר שחוק בל יעבור מצדי לכתוב רק לך ולפעמים לח"ח ולפרץ ותמיד יוכל לעמוד מפניך על המוצל מבעד לחוטים [חוטי התיל].
14. עיתוני הבוקר עודדו במקצת: רמו להתעקשות-מה מצד המריקים לאחר הרושם הקודם של יתרון מוחלט.²⁴
15. מה דעתך על דברי אבירן במסיבת לוטציה? ריכוך רב! היש לראות סימן לשינוי איצטגנינות - ראיית פתח למשהו בדרך הדו"ד?²⁵
16. מזה לקטנות: היום הפליגו הקרויים על שם אשת חנקין. מיבצע חשוב, כי האנשים "כבדים" יופה שעה אחת קודם.²⁶ אבקש להעמיד עכשיו על הפרק את מינהג עזריהו מהררי-פז.²⁷ כן

20 בעניין הפעולות שנדרשו לאיתור המקורות שמהם דלף לבריטים המידע על תמ"ע ועל מעורבות הסוה"י בפעולותיה. ז"ש השיב ב-2.8.1946: "להצעת צפוני - פרץ נתון הרבה לתיקון הבדק ובייחוד נתון בכך חברו הצעיר האפיקי [יוסף יורעלי] המוכשר לכך. עבודתו רבה והוא מתחרה עם הזמן".

21 בעל האורה - עו"ד דוד גוטיין. נבחר גם הוא, למרות התנגדות דב יוסף לייצג את שני נאשמי יגור (אשל אל מ"ש 30.7.1946).

22 מ"ש קיבל פתק מאת זלמן ארן (אהרונוביץ), גובר הוה"פ של ההסתדרות (ביתם של ג"מ ושפרינצק - המשופם). רעייתו קלרה היתה קצרנית.

23 מס' 58.

24 בעיתונות העברית התפרסמו ב-29.7.1946 ידיעות מארה"ב, כאילו אמר הנשיא טרומן לסנטורים רוברט וגנר וגיימס מיד, ולפרופ' גיימס מקדונלד (חבר וא"א), שעיים נפגש, כי הוא מתנגד לתוכנית הפדרציה של "מוריסון-גריידי" ועומד על דרישתו להעלאת המאה אלף.

25 הכוונה למסיבת העיתונאים שערך ב"ג בפריס ב-27.7.1946, שם התייחס למצב בא"י, לפיצוץ מלון "המלך דוד", לסה"ל 1946, ל"הגנה" ולתמ"ע ולאפשרות לדין ודברים עם הבריטים. כתבות נרחבות עליה התפרסמו בעיתונות היהודית בא"י ב-29.7.1946 (ר' גם אביזוהר/לקראת עמ' 85-97). אפשר שכוונת מ"ש לדברי ב"ג שם, כי למרות הקו האנטי-ציוני של ממשלת "הלייבור", עודנו מוסיף להעריך את תנועת העבודה הבריטית ואת נאמנותם של חברי קבינט רבים לאידיאלים הגדולים של הלייבור הבריטי ולחוש הצדק שלהם, וכן לתשובת ב"ג לשאלת עיתונאי אם יש אפשרות שהסוה"י תאשר תוכנית לחלוקת א"י: "אם נקבל את התוכנית מגורמים מוסמכים, אני סבור שנדון בכך" (שם). על שאלת מ"ש השיב לו הורוביץ: "דברי אבירן עברו בדק ומטוננת [צנזורה בריטית] ולכן אינם משקפים" (מכתב אבודן למ"ש 31.7.1946).

26 רעיית יהושע חנקין - אולגה. הכוונה לשחרור ארבעה עצירים שנלקחו ללטרון במצור שהטיל הצבא הבריטי ב-25.11.1945-26 על קיבוץ גבעת חיים, שאליו הוליכו עקבות יחידת פלמ"ח שחיבלה בבניין משטרת גבעת אולגה (ר' סת"ה ג-2 עמ' 863-864). מ"ש כתב עליהם: "ארבעה טיפוסים כבדים, פועלים ותיקים, מטופלים במשפחות" (שרת/מאסר, עמ' 119).

27 מ"ש מבקש לטפל בשחרור אליעזר גולדברג מן המעצר בלטרון. הלה, חבר ה"הגנה", שירת בחיל האויר המלכותי הבריטי במצרים. נתפס כאשר נהג במשאית צבאית שהוליקה לא"י תחמושת שנגנבה מהצבא הבריטי. הוא נחקר ועונה, גורש מהצבא הבריטי ונכלא בלטרון (ר' סת"ה ג-1, עמ' 274-275).

רצוי מאוד טיפול מהצד בדוד השקמוני (הקטן) [אדירי]. איש המשמר [אלפרין] נתבשר היום מרעייתו כי דרורו מובטח וקרוב.

17. שלח שדר זה לאבירן: התפלאתי בהיוודע לי כי רפאל עודנו בלוטציה. הייתי בטוח שחזר אל בל לעזור בהכנה לניצוח ובכלל. אם אינו הכרחי לך, שכן אהוד [אבריאלי] לידך, חשוב להחזירו שמה לפעולה ולהיוועדות. הוא גדל מתפקידי מזכירות וקשר וראוי לפעולה אחראית.²⁸

שלום לכל,

ישן

28 רפאל - ראובן שילוח. שילוח בפריס לעבוד שם לימין ב"ג, ולא הועבר ללונדון כפי שהציע וציפה מ"ש. ב-1946.8.2 השיב ז"ש: "רפאל מתאונן על תפקידו הקבוע [שנתן לו ב"ג] והוא היות יואב בן צרויה. מאוד מתקומם אבל גזירה היא. מסופקני אם שדר ב"ק יועיל, אבל הועבר". ב-1946.7.29 כתב מ"ש לרעייתו: "אני מלא חימה על ב"ג המחזיק את ר[אובן] בפריסו" (ר' שרת/מאסר, עמ' 120), ולמחרת כתב לה: "תכתוב נא בטי [שילוח] לראוי, שאני בכל תוקף בעד חזירתו ללונדון" (שם, עמ' 122).

29.7.1946

הממונו עיתוני הבוקר בידיעה כי הח"ח יוצאים הבוקר [יום ב']. ששון הודיענו כי ההפלגה ביום ג' ולכך כיוונו.² עליך לעשות את הבלתי אפשרי ולהעביר. התוכל?³

1 פתק לא ממוען. נראה שנשלח אל ז"ש.

2 "הבוקר יוצאים את הארץ בדרכם לישיבת המליאה של הנהלת הסוכנות היהודית בפריס חברי הנה"ס [בירושלים]: הרב י"ל פישמן, דר' א' שמורק ומר אליהו דובקין. יחד אתם יוצאת היום לפריס הגב' גולדה מאירסון" ("הארץ" 29.7.1946). את מכתבו אל היוצאים לכנס פריס (מס' 58) כתב מ"ש יום אחד בלבד לפני צאתם, ומכאן הבהילות.

3 הורביץ השיב בשם ז"ש ב-31.7.1946: "הרהורים למקומם ובעתם יגיעו. אל דאגה, סידרתי זאת בהחלט".

- אביתר יקירי, שלום לך, א-י-30.7.1946
1. אקווה שקראת איגרותי לדתן מתמול. תבצע ותענה כיכולתך. שתף נא אחימן והקטל עליו הדאגה לתשובות מפורטות ככל האפשר.¹
 2. הופתענו לראשי בדואר.² סיסמאות כאלו אין משמיעים ללא ביטחון בביצוע, שאם לא כן הרי זה חיווק ההאשמה מבפנים ללא כל השפעה חיובית, ו"א הפסד נקי. אשר לביצוע, כל הטפה למותר ויש לנקוט מציאותיות שמסקנותיה: (א) הדבר מחייב מסירת נפש; (ב) כיום אנ"ש אינם מסוגלים לכך. הדברים כדורבנות חדים. לא במקל נקמה. ביצוע פירושו שפך הדדי וניצולו.³ ניסיון העבר אזהרה חמורה.⁴ כאן [בלטרון] עדויות מהימנות כי בשעה שסייענו בגושן (נתנאל, בן-אברהם⁵ וכו') הודיע שְׁדָה יש⁶ לכמה מהם שאנו הסגרנום, ניסה להפיה אֵיבתם ולהסיתם שיתמכרו (כפשוטו) לבלוש בגן.⁷ האנשים חיים והסימנים מובהקים. אם אז כך, עכשיו עאכו"כ. כל המתמרמרים נדיבות⁸ ידעו לאיזו תהום הם דוחפים ויתנו אל לבם את הכתוב: והמשכיל בעת ההיא... (עמוס).⁹

- 1 ר' מס' 59 סעיף 9.
- 2 הכוונה למאמר הראשי "כעבור תשעה ימים" בפ"מ-30.7, שחיברו איתן (ר') מכתב מ"ש אל רעייתו צפורה 3.8.1946, שרת/מאסר, עמ' 130), ובו טען שעל מנהיגי היישוב, שהוקיעו בחריפות את פיצוץ מלון "המלך דוד" ע"י אצ"ל, מוטלת חובה פוליטית ומוסרית לפעול בנחישות נגד מבצעי מעשה הזוועה. בין היתר נכתב שם: הרוב הגדול של האוכלוסייה היהודית בא"י שולל את הפשעים שביצעו הגנגסטרים שבקירבם, ומוכן לסייע בדיכויים. [...] היום הפושעים, אויבי העם האמיתיים, מפנים את זעמם הרצחני נגד מי שנחשבים בעיניהם ליריביהם הפוליטיים מחוץ ליישוב [הבריטים]. אם הם לא ידוכאו מיד וכליל, הם יפעילו שיטות אלה עצמן, בבוא הזמן, נגד יריביהם שבתוך היישוב. המוסר תובע חיטול אנשים דונויים אלה. השיקול המעשי תובע את שרושם בטרם יהיה מאוחר מדי.
- 3 נקיטת פעולות לדיכוי אירגוני "הפורשים" ולחיטולם, כתביעת בעל המאמר, משמעה מלחמת דמים פנימית, והיא מחייבת דבקות במטרה והסתכנות רבה מצד המבצעים, אך היום – שלא כבתקופת ה"סוון" – חברי ה"הגנה", ובעיקר אנשי הפלמ"ח, אינם מוכנים ומסוגלים לפעולות כאלה, מה עוד שהן תנוצלנה ע"י הבריטים כדי לסכסך בין הצדדים ולהגביר את האיבה ביניהם.
- 4 פעולות ה"הגנה" במסגרת ה"סוון" עוררו ויכוח פנימי וביקורת נוקבת גם בקרב חברי ה"הגנה".
- 5 טדי קולק (נתנאל) פעל ב-1944-1945 במצרים מטעם הממ"ד; לוי אברהמי (בן-אברהם) היה שליח ה"הגנה" במצרים ב-1943-1946. שניהם קיימו שם מגעים עם הרשויות הבריטיות.
- 6 לויטננט-קולונל מוריס אולדפילד ("שדה ישן"), סגן ראש המודיעין הבריטי במצרים 1941-1946. היה מעורב בענייני א"י. נחשב לאוהד הציונות. מקציני הקשר עם הסוה"י במל"ע-2. נראה שהכוונה אינה לאולדפילד עצמו אלא לאנשי המודיעין הבריטי במצרים שחקרו את חברי ארגוני ה"פורשים" שהובאו לשם.
- 7 על ניסיון הבריטים לנצל את ה"סוון" כדי להסית אנשי אצ"ל נגד ה"הגנה", ולהעזר בהם לפעולה נגדה, ר' מס' 67 סעיף 17.
- 8 המייעצים עצות טובות (לפי "ונדיב נדיבות יעץ", ישעיהו לב 8).
- 9 "לכן המשכיל בעת ההיא ידום", עמוס ה', 13.

3. רצוני לדעת מדוע לא הורכבה הזמנית כהצעתנו,¹⁰ אם משום סירובים או מסיבות אחרות.
4. לאחימן: לא איכפת אם המריח צלי יטעם ממנו.¹¹ אפשר יועיל. העיקר לשמור על הקו: עמידה גאה ושיעור קומה מדיני. לא מתחבולות [משפטיות] ניוושע הפעם.
5. לאחימן: האם פרץ ומתתיהו במגודר?¹²
6. האם הועבר לתעודתו הפתק המכיל הצעותינו¹³ למושב רות¹⁴ (כ-15 סעיפים)? ברכותי לכם ולכל,

ישן

לאחימן: הודיעני, לכשתוכל, אי מזה השיט הכביר והועיר.¹⁵

10 ר' מס' 52 סעיף 1. "בישיבת הנה"ס אתמול נתמנתה הנהלה זמנית לסוה"י עד לשובם של חברי ההנהלה מהישיבה בפריס. ההנהלה הזמנית כוללת לעניינים מדיניים את: יהושע סופרסקי, זלמן רובשוב, לוי שקולניק והרב משה המאירי (אוסטרובסקי). לעניינים אדמיניסטרטיבים את: מר שלמה אייזנברג, דוד הורוביץ ומר זאב שרף" ("הארץ" 29.7.1946). עפ"י "הצופה" 30.7.1946, גם דוד בהרל היה חבר בהנהלה לעניינים אדמיניסטרטיביים.

11 זו התייחסות לדברי אשל במכתבו אל מ"ש מ-30.7.1946 בעניין מינוי עורכי-דין לשני חברי יגור הצפויים לעמוד למשפט צבאי בריטי: "כידוע לך, באתי בדברים עם אשר משבט לוי [עו"ד לויצקי], אולם לאחר שהתברר שבעל האורה [עו"ד גויטיין] ואחד השקמונים [עו"ד סלומון] מונו כדברים, הודעתי לאשר שעזרתו במקרה זה אינה נחוצה והודיתי לו בעד נכונותו. אולם לאחר שהריח את הצלי, רוצה לטעום ממנו והוא מנסה להסביר עד כמה עזרתו, נוסף לזו של שני האחרים, יכולה להיות חשובה".

12 האם שפר וגלילי בת"א הנתונה בעוצר?

13 ר' מס' 58.

14 מושב רות - הכנס בפריס, שם ישבה רות עליאב, מזכירת המוסד העלייה ב'.

15 מדובר בשתי ספירות מעפילים: "הגנה", הפליגה מיוגוסלביה, הגיעה לחיפה ב-29.7.1946, ו-2,678 נוסעיה שהוחזקו בנמל חיפה הועברו אח"כ למחנה עתלית; "החייל העברי", הפליגה מבלגיה, הגיעה לחיפה ב-31.7.1946, ו-512 נוסעיה, שגם הם הוחזקו בנמל חיפה, הועברו אף הם לשם.

א-7-30.7.1946

אבודן יקירי,

תודתי על כל איגרותיך.¹ כן תוסיף.

חוות דעתי הראשונה על התוכנית² נכתבה לאור הידיעות הראשונות: 2,000 מיל וטשטוש הכפיפות.³ אילו ידעתי באותו ערב מה שידוע עכשיו (1,500 או פחות, כפיפות מוחלטת, תנאי פירוק וכו')⁴ הייתי מסתייג הרבה יותר ואולי לא הייתי מביע אותה דעה כלל. ודאי ראית סיכום מחשבותינו לקראת המושב,⁵ שרובו ככולו הצעותי⁶ ובה עמידה על סמכות לגבי העיקר.⁷

אגב: האמרת לשייגץ⁸ לעמוד על כך?

מי שלח החוזר לפירסום? הן זה פנימי! איך זה העבירוהו?⁹
שלום לך ולרעותך.

ישן

1 מדובר במספר לא ידוע של מכתבים שלא אותרו.

2 תמ"ג (ר' מס' 55 סעיף 2).

3 2,000 מיל מרובע למחוז היהודי וכפיפות מוגבלת של המחוז לממשלה המרכזית בראשות נציב עליון בריטי שם הע' 8-9.

4 ביניים התברר, כי השטח המיועד למחוז היהודי אינו עולה על 1,500 מיל מרובע, הסמכות העליונה בכל התחומים תישמר בידי הנציב העליון (הוא ימנה את הנהלת המחוז והחוקים שייחקקו בו יהיו טעונים אישורו) ולממשלה המרכזית שבראשותו תישמר הסמכות בענייני הביטחון, כלומר שהישוב היהודי יידרש להתפרק מנשקו.

5 כנס פריס (ר' מס' 58).

6 ר' מס' 52 סעיף 5.

7 סמכות השליטה על העלייה.

8 שייגץ - יידיש: נער גוי. כינוי לשנון או חצוף. הכוונה כנראה לריצ'רד קרוסמן, שנודע כאיש מפלגה בלתי ממושמע. תשובת הורוביץ אל מ"ש 6.8.1946: "נשלח גם מכתב לשיגץ".

9 הכוונה לפקודת יום של גנרל אוולין ברק, מפקד הצבא הבריטי בא"י ובעבר הירדן, שהוצאה ב-25.7.1946 בעקבות פיצוץ מלון "המלך דוד", ובה הורה לחייליו לנתק כל מגע עם האוכלוסיה היהודית כדי להענישה "באותה צורה שגזע זה שונא ביותר על ידי שיפגעו בכיסייהם ויראו להם את ריגשות תועבתנו כלפיהם". אבא אבן, ששירת אז כקצין מודיעין בצבא הבריטי, ראה פקודת יום זאת, שהיתה מסמך צבאי פנימי, על לוח המודעות של המרכז המזרחי תיכוני הבריטי ללימודים ערביים בי-ם, מסר אותה לעיתונאי ג'ון קמחי והלה העבירה לעיתונות הבינלאומית. נוכח ההדים השליליים שעוררה הפקודה בשל סיגנונה האנטישמי הגס, נאלצה ממשלת בריטניה להסתייג ממנה. פקודת היום של ברק בוטלה ב-8.8.1946 (ר' שרת/מאטר, עמ' 112-115).

- לאבודן ולאביתר שלום רב, א-ג, 31.7.1946
1. ברכת חזק לרדק על מיבצע החוזר. איך זה עלה בידו?¹ היש דואג לפירסום החוזר בארץ, בכל הדרכים האפשריות, וכן לפירסום עובדת פירסומו בחו"ל והתגובה על כך?²
 2. גורל 2,700 - עכשיו 3,200 ומעלה - מדאיג מאוד.³ יש להקים רעש באה"ב. בלי לחץ מבחוץ לא יוזזו, כי כאן מחנק לרגל השפטים בת"א ושיתוק העיתונות.⁴ יש לחשוש שמכאן ואילך ינסו להחזיר מהלב.⁵
 3. יש להתריע בכל הדרכים ולעורר התרעה בחו"ל על דגילתם ב"מומחים".⁶ מה מומחיתם בענייני הארץ של ב.רוק[ן] מצד הרחמן וג.ריידי[ן] מצד אמיתי?⁷ מתי היו כאן? מתי טיפלו בעניינינו? מתי למדו? קנוניה מדינית שמבקשים לחפות עליה במעשה אחיות עיניים של מומחיות!
 4. היש מושגים יותר ברורים על תחומי האזורים?⁸
 5. לאבודן: אתה מסתמך בסעיף ז' של פתקך מ-31 על סעיף 8 שלי.⁹ הן עיניך רואות שאני כותב ללא העתק ומניין אזכור איזהו הסעיף, אנא, פֶּרֶשׁ.
 6. עד עכשיו לא ניתנה התשובה הראויה למאמר של מ"מ [משה מדויני] הדורש התפטרות,¹⁰

1 הכוונה לגילויה ופירסומה של פקודת היום של גנרל ברקך (ר' מס' 62 הע' 9).

2 פקודת היום פורסמה בראשונה בא"י ע"י אצ"ל בכרוז ב-5.8.1946. "נוסח הפקודה הגיע לידי ה'דלק', שירות המודיעין של אצ"ל ביום צאתה והארגון חש לפרסמה ברבים" (ניב ה', עמ' 25). העיתונות בארץ נמנעה מלפרסמו בגלל מיגבלות הצנזורה, אם כי קיומו נודע גם מתוך הסתייגות מניסוחו שהשמיע הרברט מוריסון בשם מה"מ בעת הדיון בפרלמנט בתמ"ג (ר' "דבר" 4.8.1946). על הפירסום בחו"ל כתב הורוביץ למ"ש 31.7.1946: "החוזר נתפרסם בכל עיתונות העולם. תגובה חריפה ביותר. 'דיילי הרולד' [יזמון מפלגת ה'ילייבור'] מסיק מסקנה כי נבחן [ברקך] אינו מסוגל לתפקידו".

3 מעפילי ספינות "הגנה" ו"החייל העברי" הוחזקו בנמל חיפה, חלקם בספינותיהם וחלקם בספינות מעפילים אחרות שעגנו בנמל במשך ימים אחדים, דחוקים בצפיפות רבה ובתנאים תברואתיים קשים וללא תזונה מספקת (ר' "הארץ" 30.7.1946; 4.8.1946). הורוביץ כתב למ"ש 31.7.1946: "צרה רבה בקשר עם 2,700. סידורם בספינות מתפיר. חוששים לתקלות".

4 ב-30.4.1946 בחצות הטילו הבריטים עוצר על ת"א, שנמשך כ-80 שעות ("מבצע כריש") והיה מלווה בחיפושים נרחבים ומנע הופעת העיתונים העבריים שם.

5 חשש שהבריטים, בנסותם למנוע הגעת ספינות המעפילים לחופי א"י, יעצרו הרחק בלב ים ויחזירו לנמלי המוצא.

6 תוכנית הקנטוניזציה של א"י (תמ"ג), שעליה הודיעה בריטניה, גובשה בידי ועדת מומחים שמינו ממשלות בריטניה וארה"ב (ר' מס' 36 הע' 11).

7 אמיתי - הנשיא טרומן. על ברוך וגריידי ר' שם.

8 הגבולות של כל אחד מן המחוזות לפי תמ"ג.

9 במכתב הורוביץ 31.7.1946, בסעיף ז' נאמר: "אביתר מצב רוחו חזק. נוטה לדעת איש המשפחה [הרי סאקר], בעיקר בקשר לסעיף 8 של מכתבך האחרון, אף כי אין ביניהם כל קשר. הוא ממלא את תפקידו בנאמנות והצלחה". בדברים אלה השיב לשאלת מ"ש במס' 59 סעיף 9 (לא 8).

והיא – כי דרישה כזו, בשעה שאנו כלואים, פירושה ברית עם השלטון נגד נציגות העם. כל הזכות לחשבוניות פנימיים, אך לא מתוך הבקעת החזית החיצונית. קודם כל שחרור ואח"כ משפט התנועה.¹¹

7. יש לדאוג למאמר טוב בפ"פ לרגל פירסום דו"ח ועדת החינוך, שכנראה אינו אויב, אבל לקוי באי הבנת ענייני יסוד.¹² לקבל הסבר מהזמיר והרפואי.¹³

8. לאחימן: צדקת שאסור להזניח אותו עניין¹⁴ אך לדאבוננו כל החוטים היו מרוכזים בידי בן יהודה ולא אוכל לפסוק, אולי תכתוב לו?¹⁵

10 מאמר המערכת ב"הארץ": "על המוסדות להתפטר" (24.7.1946), שנכתב בעקבות פיצוץ מלון "המלך דוד" (ר' מס' 50 הע' 22).

11 גינוי ברוח זו ר' ישראל כהן, "פרץ", "הפועל הצעיר", י"ז, מס' 45, 4.8.1946.

12 באוגוסט 1945 מינה שר המושבות ועדה לחקירת החינוך העברי בא". בראשה הועמד סר ארנולד מקנר (Arnold McNair) ועם ארבעת חבריה הנוספים נימנה היהודי-הציוני סר לאון סיימון. מינוי ועדת החקירה בא על רקע ועזועים במערכת החינוך העברי בא", שנגרמו ע"י תביעות שכר שהמורים היפנו אל הוה"ל. מחלקת החינוך של הוה"ל הכירה בצידקת תביעות המורים, אך נימנע ממנה להיענות להן משום שמנהל מחלקת החינוך הממשלתית סירב לאשר את החלטותיה וכדי למנוע את ביצוען עיכב הקצבות. על רקע זה פרצה שביתת מורים ממושכת. ועדת מקנר הגיעה לא"י ב-19.10.1945. הדוח שלה, שפורסם בסוף יולי 1946, ציין את הקשיים שנגרמו בגלל הגידול המהיר של האוכלוסיה היהודית, שיצר "אווירה של אקספרימנטים ואימפרוביזציה מתמדת", אך שיבח כ"הישג ראוי לציון" את היכולת שגילתה מערכת החינוך העברי לתת חינוך בזמן כה קצר, אם כי בעיקר חינוך יסודי, למאה אחוז של הילדים. הדוח התייחס בביקורת להפרדה המוחלטת הקיימת בין שתי מערכות החינוך בא"י: יהודית אוטונומית וערבית-ממשלתית, וקבע כי "העובדה שאחת המטרות העיקריות של החינוך היהודי היא להטעים את חשיבות הבית הלאומי היהודי, יש בה להגביר את הנטייה להתבדלות האתנית והתרבותית בא"י" (סיימון הסתייג בנושא זה מדעת חבריו בוועדה). בחינוך היהודי עצמו, נטען בדוח, ניכרות השפעות מפלגתיות חזקות הגלומות בפיצולו לשלושה זרמים: כללי, דתי וזרם העובדים, ולכך יש ביטוי בנעשה בבתי-הספר ובמדיניות החינוך בכללה. שיטת הזרמים מחלישה, לדעת ועדת החקירה, את מערכת החינוך העברי משום שהיא מפלגת אותה, מרבה את רשויותיה ומייקרת אותה. החולשה העיקרית של הוה"ל בתחום ניהול החינוך מיוחסת בדוח לעובדה, שהוא גם גוף פוליטי וגם גוף אדמיניסטרטיבי, וכתוצאה מכך האווירה הפוליטית מעכבת את האדמיניסטרציה החינוכית. בדוח הובאו הצעות והמלצות לתיקונים אירגוניים, מקצועיים והינוכיים במערכת החינוך העברי בא". ככלל, רוח הדוח לא היתה שלילית כלפי מערכת זאת. מתברר כתבו:

הביקורת שלנו יכולה להיראות קשה בחלקה, ואנו מבקשים שלא יראו בה היעדר אהדה לעם העברי או חוסר הערכה למאמצים הגדולים המאפיינים תקופה חלוצית זו. ההתקדמות החינוכית של עשרים וחמש השנים האחרונות, נוכח קשיים גדולים, ראויה לשבח ולתהילה. אנו רוצים להיות כנים וגלויי לב בבואנו להצביע על הדרכים שבהם אפשר לדעתנו להכניס עכשיו שיפורים בחינוך העברי.

תרגום מלא של דוח מקנר הובא ב"הד החינוך" תש"ו, גליונות א-ח; תמצית – ב"הארץ" ו"דבר" 9.8.1946.
13 הזמיר – דר' מנחם סולוביצ'יק (סוליאלי), מנהל מח' החינוך של הוה"ל; הרפואי – דר' אברהם ניסן (קצנלסון), חבר הנהלת הוה"ל ומנהל מחלקת הבריאות שלו.

14 במכתב אל מ"ש 31.7.1946, כתב אריה אשל: "המפעל לזכר חבריו הנעדרים של ראובן מיישוב החוף, אשר נחסף ע"י מרים המשוררת לארץ רחוקה מעבר הימים, נרדם כנראה לחלוטין. היישובים ממשיכים לטפל בהקמת מפעלים לזכר חבריהם-הם ואם הרשות העליונה לא רוצה לצאת לגמרי מהעניין הזה צריך עכשיו להתחיל בפעולה". מדובר בהנצחת זכר הצנחנים שנפלו באירופה, חבריו של הצנחן ראובן דפני מעין-גב, שצורף למשלחת ה"הגנה" בארה"ב (ארצה של המשוררת מרי סירקין).

15 בעניין זה כתב אביגור אל ז"ש: "בזמנו הוחלט על הוצאת ספר מסוים והוטלה העריכה על זרובבל [גלעד] מעין חרוד. ההחלטה נתקבלה בהשתתפותו של ב"ק [מ"ש] ובנוכחותו. העריכה האחרונה בידי זלמן [שור]. אנבקשך עד

9. ד"ש לבבית לשלמה,¹⁶ לו ולכולכם: יש להרבות ככל האפשר – מבלי לנפח, כמובן – בפירסום ידיעות, בעיתונות ובשידור, על פעולות שוטפות, כדי להבליט את קיומו, יוזמתו ופעילותו של מוסדנו.¹⁷
שלום לכולכם,

ישן

מאוד להגיש כל עזרה לזרובבל. אם תידרשנה לך הסברות פנה לב"ק. יש עוד שאלה של 'הקצעה' מבחינה מדינית, על זאת תיוועץ עם ב"ק, ושוב כל עזרה לזרובבל. זכור שזה בעצם הדבר היחידי שעשינו לזכרם ולזכר העניין הגדול" (ר' מכתב ז"ש 13.10.1946).

16 שלמה אייזנברג, מוכ"ל הסוה"י וחבר הנהלתה הזמנית לעניינים אדמיניסטרטיביים.

17 הסוה"י והממ"ד שלה בירושלים.

31.7.1946

עטרה יקירת,י,

אין מילים להודות על שרותך הקבוע. אני שואל שוב – כל היניקה מפי שגריר נהריים,¹ האם היא מכלי שני? אם כן, יש לתמוה על הפירוט והדיוק שבמסירה. אשר לסעיף ה' בגיליון מ-31: יש להקשות על הפסוק הפותח ב"בינתיים".² מניין הביטחון? בתוכנית כולה – ריכוז ההכרעה בידי שוכני עה"ק.³ אפשרויות ההתפשטות בשטח כמוהן כאין. החששות רבים וכבדים. אך ברור לי כי עלינו למצות בברור ואח"כ להכריע.

*

1.8.1946

עוד לעטרה,

מאחרור השעה אמש שכחתי להוסיף נקודה חשובה – עוד השגה אחת להנחותיך. אומנם גם אני קבעתי את עובדת אי הקמת מדינה ערבית כפיצוי-מה;⁴ אך משנדע יותר ויותר [על תמ"ג], נעשה הסיכוי לתיקון גבולות בעתיד פחות ופחות ממשי. סוף סוף לפנינו הניסיון של עבה"י, שלמרות כל המאמצים וההתחכמויות לא הצלחנו לפרוץ את חומותיו,⁵ עד שבאה ה"עצמאות".⁶ זאת חשבתי כשקיבלתי את פתקך, והנה עכשיו בא רעי היקר מוריסון⁷ ומכריז, כי הגשמת התוכנית תבטיח את הערבים לעולמי עד בפני התפשטות יהודית בשטחם, או דברים מעין אלה.⁸ שלום לך ולב"ב.

ישן

- 1 במכתב ששון למ"ש מ-31.7.1946 נאמר: "שגריר נהריים [עיראק] סבור, לפי ידיעות מלונדון, כי בויכוח על א"י בפרלמנט הבריטי היום ומחר תאשים ממשלת לונדון רשמית את המנהיגים העצורים בשיתוף בטרור, ותסדר כך שאחידים מהמתווכחים ידרשו את העמדתם לדין".
- 2 באותו מכתב, סעיף ה', ששון לא שלל את תמ"ג, שכן לדעתו היא "משאירה את הדלת פתוחה לתיקונים, לשינויים, לערעורים ולהתרחבות", מה גם שההערכות והשיקולים שעליהם היא נסמכת עלולים להשתנות במרוצת הזמן, ואילו "בינתיים ההצעה החדשה [תמ"ג] איננה מגבילה את התפתחותנו ואת המשכת מפעלנו".
- 3 שוכני עיר הקודש – הנציב העליון והנהלת הממשל הא"י היושבים בירושלים.
- 4 ר' מס' 55 סעיף 2.
- 5 לרכוש אדמות ולהתיישב שם.
- 6 עד לסיום המנדט הבריטי בעבה"י במרס 1946 והפיכתה לממלכת עבה"י ההאשמית בראשות המלך עבדאללה באפריל אותה שנה.
- 7 את הרברט מוריסון, ממנהיגי ה"לייבור", שנחשב לידיד הציונות, הכיר מ"ש מימי לימודיו בלונדון 1921-1925. ב-14 במאי 1940 אמר עליו מ"ש בוועדה הפוליטית של מפא"י: "אני מאמין למוריסון [או שר הפנים והביטחון בממשלת הקואליציה של צ'רצ'יל] פחות מאשר לכל ידיד אחר במפלגת העבודה. זהו אדם אופורטוניסטי, קרייטיסטי, יותר מדי בעל כישרון, ולא לחינם קיים בתוך מפלגת העבודה אינסטינקט של אי אמון בו. אבל לא מן הנמנע שיוכל עשות משהו לטובתנו" (שרת/יומ"מ ה' עמ' 60).
- 8 בהציגו בפרלמנט את תמ"ג, אמר הרברט מוריסון: "הערבים יזכו בזה שרובם הגדול יהיו חופשיים אחת ולתמיד מכל פחד של השתלטות יהודית" (ר' קרליבך ב', עמ' 797).

- לדתן שלום שובך, אך חבל שלא הספקת לנות.
1. יש לשלח מיד משגרת כנסת שקמונה במחוזי - להתריע על סבל המצטופפים, על הבלתי אנושי שבהחזקת הנתונות בעיבור, על גאות התסעורת בכרך - ולהזהיר על הנשקפות.¹
 2. יש לדאוג לדברי דפוס נמרצים, מתארים ומרשיעים - כאילו לא די בקטלנות שם² ובאים להוסיף כאן וכיוצא בזה.

*

- דלעיל נכתב בטרם הגיע דואר היום עם הידיעה החשובה על השביתה. ברגע זה נתבשרנו ע"י BBC כי נפסקה וכי באופק אונייה רביעית.³
3. שגר בשמי ברכה נאמנה לגיסי.⁴
 4. כתבתי לאביתר על מאמרו.⁵ ודאי יראך. נראה שהוא טעון גם עידוד גם שמירה. המאמר בפ"פ היום נהדר. מי?⁶
 5. חוששני שהרוח במחלקה [המדינית] ומסביבה נוחה שלא כדין לתוכנית [מוריסון-גריידי] יש להישמר מכל משמר שלא תסתנן חוצה וגם בפנים יש לרסן ולצקת צוננים.⁷ הנוסח על הגר מפתה למדי,⁸ אך זהו דיבור פה [נאום] ואילו בכתב [רשמית] ייקבעו מסמרות שאין להניח למפרע שלא

1 יש לשגר משלחת מטעם ועד הקהילה בחיפה אל מושל המחוז הבריטי, כדי למחות על כליאת 3,200 המעפילים מספינות "ההגנה" ו"החייל העברי" ואחרים שהוחזקו ע"י הבריטים בנמל חיפה, להצביע על הנוהג הבלתי-אנושי שבכליאת הנשים ההרות שם, ולהתריע נוכח סערת הרוחות בחיפה מפני הצפוי.

2 נראה שמדובר בפוגרום קיילצה (ר' מס' 79 הע' 10).

3 ב-1 באוגוסט בבוקר הכריו המעפילים על שביתה רעב בתביעה להוציאם מן הספינות ולהעלותם אל החוף. בצהרי אותו יום, משהובטח להם כי יורדו אל החוף, הפסיקו את שביתתם (ר' "דבר", מהדורת י-ם, 2.8.1946). "הרביעית" - "הנרייטה סולד", שהפליגה מיוון ב-30.7.1946 ועליה 546 מעפילים. השלישית, שלא הוזכרה - "יגור" ועליה 754 מעפילים, שהפליגה מצרפת ב-29.7.1946. שתי הספינות נלכדו וגם נוסעיהן הוחזקו בנמל חיפה. קדמו להן "ההגנה" ו"החייל העברי".

4 מס' 71.

5 ר' מס' 61 הע' 2.

6 הכוונה למאמר המערכת בפ"פ 1.8.1946, שנדרש לנאום מוריסון בפתיחת הדיון בפרלמנט בשאלת א"י ב-31.7.1946. המאמר האשים את מוריסון בחוסר הבנה של בעיות העקורים ניצולי השואה, שאינן בעיות של פורטים אלא של עם עקור, ולפיכך כל עוד העם היהודי לא יזכה במדינה בארצו, לא תיפתר הבעיה. את המאמר כתב העורך אגרון (ר' ז"ש אל מ"ש 5.8.1946).

7 תשובת ז"ש 4.8.1946: "עיני הקורא [מ"ש] ילמדו כי חששותיו לרוח במחלקה אינם בלתי מוצדקים. גם הכותב [ז"ש] נתפס בו ואינו נרתע אף כי לא יגלה כלפי חוץ. הנלהב ביותר כמובן אבודן הטוען כמעט 'חסד עשו עמנו וכו'" (ר' מס' 55 הע' 16; גם מכתב צ"ש אל מ"ש, שרת/מאסר, עמ' 132-133).

8 הגר - מדינה ערבית בא"י. מדברי מוריסון בפרלמנט השתמע כי תמ"ג תימנע גם הקמת מדינה ערבית (ר' מס' 55 סעיף 2).

ידקרו. אשר לממדים⁹ ברור שאין מקום להשתרע. אי הזכרת עיר הברושים¹⁰ פירושה שהיא בתחומם [של הערבים] וזוה מסקנה שמיער המצהיר [יער בלפור שבסמוך לגניגרא] עד הספר [גבול לבנון] וכן מהמעלה במזרח [קו הרכס המערבי שבמעלה עמק החולה] ועד הים – לא לנו. בקצה השני חוששני שכל אשכול נקודותינו בפלשת, ודאי מברךרמן ואילך,¹¹ אף הוא כן. אחימן מודיעני חוות דעתו של אחי אחיעם ז"ל¹² – חשוב מאוד! יכולתי להוסיף משאלות כלפי הירח כהנה וכהנה. הקביעה, שזה יבטיח לעולמים מהשתלטות [יהודית],¹³ חמורה. למרות הכל אני בעד מיצוי כל אפשרויות ההשבה [של תמ"ג]. אך ייתכן שכל המסמרות נגדנו נתקעו לבלי הזיו ורק המסמרות נגדם עשויים להעקר. שלילת אמיתי [את תמ"ג]¹⁴ עלולה מצד אחד להתיר הרצועה להמשך קיום [הספר] הלבן [1939]; מצד שני – לסחוט ויתורים. פנים לכאן ולכאן. עכ"פ קשה ליעץ מכאן ללוטציה להשפיע מע"ל נגד שלילת אמיתי, אשר ייתכן שיש בה ברכה.¹⁵ בכ"ז אני עוד באמצע השיקול ואולי אנסח מסקנה חיובית.¹⁶

6. איני יודע מה קשרים עם לוטציה ואני מניח שהנשף [דליפת מברקי הסוה"י] לא נשכתה. עדיין אני מחכה להסרת הלוט מעל תעלומתו.¹⁷
7. תמול כתבתי על הצורך להקפיד על פירסום פעולות הסוכ' [נות].¹⁸ היום בפ"פ דוגמה הפוכה. מסופר על הנקודה החדשה¹⁹ ואין זכר לסוכ'! כאילו הוקמה מאליה על אדמת הקה"ק. ובערב ברדיו – "מר גוריון מהמח' ליישוב חיילים שליד הסוכנות".²⁰ ובכן לא "ליד" כי אם "של" ולא

9 השטח המיועד לאזור היהודי עפ"י תמ"ג.

10 נראה שמדובר בנצרת (ואולי בכפר החורש).

11 מבאר טוביה – מושב מרדכי ברוורמן, יד מ"ש – דרומה.

12 רענן וייץ, אחי יחיעם, איש מחלקת ההתיישבות של הסוה"י, טען שיש לצרף לאזור היהודי את "פס הנגב המערבי, כדי לאפשר תוכנית השקאה גדולה של מומחי המים" מארה"ב (תוכנית היזו, ר' הע' 36 להלן; ר' אשל אל מ"ש 1.8.1946).

13 כהכרות מוריסון (ר' מס' 64 הע' 8).

14 "הצופה" 29.7.1946, דיווח כי ב-ים נתקבלה ידיעה ממקור מהימן, שנשיא ארה"ב טרומן ושריו "החליטו לדחות את הצעת הפדרציה שהוצעה ע"י החברים האמריקנים בוועדה הטכנית בלונדון". טרומן ושריו גם "עומדים על כך שאין לדחות את ההחלטה בדבר העלאת המאה אלף ע"י שום הצעת תחליף", וכן –

הנשיא טרומן פירסם הלילה את ההצהרה דלקמן בשאלת יהודי אירופה ופתרון הבעיה הארצישראלית: הנשיא מעיין בהמלצות מסוימות של חברי ועדת הקבינט לענייני א"י והחליט, בהתחשב עם אופיו המסובך של הנושא, לבקש את מר הנרי גריידי וחבריו לחזור לושינגטון כדי לדון איתם בפרוטרוט על כל העניין. הנשיא מקווה כי הדיונים הנוספים יביאו בעקבותיהם החלטות, שתהיינה עשויות להקל את מצב היהודים הנרדפים באירופה ובעת ובעונה אחת תהיה בזה משום תרומה לפתרון הסופי של הבעיה הארצישראלית מבחינת המדיניות לזמן ארוך (לפי "דבר", מהדורת י"ם, 1.8.1946; ר' אילת א' עמ' 369-370).

15 אם אומנם דחיית תמ"ג ע"י טרומן עלולה להשאיר על כנו את הסה"ל 1939, אפשר שראוי לפעול בארה"ב נגד הדחייה. מאידך גיסא, ייתכן שהדחייה תביא לתקונים בתמ"ג, או לתחליפים, ומכוח זה יצא העניין הציוני נשכר.

16 ר' תוספת לסעיף 5 בסוף המכתב.

17 נוכח פענוח מברקי הסוה"י המוצפנים בידי הבריטים מבקש מ"ש לברר אם הקשר האלחוטי הנוכחי עם הגופים הציוניים בפריס בטוח. ז"ש השיב לו 5.8.1946: "נראה כי הויקה ללוטציה לא נפגעה. בכל זאת למדו לקח. וכן ביחס לענייני הגיס [עלייה ב'], אפרת [המיברקה של הממ"ד] וכו'. הכל נאלצים לשנות [את הצפנים]".

18 ר' מס' 63 סעיף 9.

19 היישוב בצרה בשרון, שהוקם ע"י חיילים משוחררים.

20 יוסף גוריון, ראש המחלקה ליישוב חיילים משוחררים בירך את המתיישבים.

”הסוכנות” אלא ”הסוכנות היהודית”. מישוה צריך לחַמַר ולדרבן בעניין זה.

זה תוקן הבוקר (יום ו') בפ”פ אך יש להקפיד להבא, בעיתונות וברדיו.

8. אגב יש לבקש את ז-ק²¹ למען השם לא להשתמש במונח ”עלייה” לגבי ארצות שמחוץ לא”י. לא ”עלייה לאמריקה” אלא ”הגירה לאמריקה”. לא עולים לשם אלא מהגרים. עלייה – רק לא”י. ובפרס מתכנסת הנהלת הסוה”י ולא הוה”פ שלה! ועוד: control לגבי ”עלייה” פירושו שליטה ולא פיקוח, שתרגומו האנגלי supervision. אבל אגב כך אבקש ד”ש לבבית וחמה ל[קריינים] רות ש’[פירא] ולהודית י’[דידיה], ללאה פ’[ורת], ליוסף ס’[וקניק] ולהודית ב’[ילין] שקולותיהם [ב”קול ירושלים”] הם היחידים המגיעים לאוזנינו מֵעֵבֶר. אני שותף ליסוריהם ולאנחותיהם הכבשות. יחזיקו מעמד – עוד ייגָאלו!
9. כאן בתוך מובאי 25.7 קבוצה של 7 [חיילים] משוחררים שגלקחו מפנסיון ”ויטה” בירוש’. אותו יום הודיעו כי נלקחו [למעצר] אנשים שעמדו תחת פיקוח. אלה לא עמדו תחת שום פיקוח, אפרוחים שאך זה נתבקעו מביצתם הצבאית. כולם 4, 5, 6, שנים בשרות. כולם exemplary. יש לארגן מאמץ מיוחד. פרץ השמעוני²² מכיר אותם. שמותיהם: (1) שלמה דונר (חבר מעפילים-גורדוניה, ידוע במפיי”מ [מועצת פועלי י-ם], תלמיד הסמינר [למורים]; (2) סרג’נט י’ יאנוש; (3) א’ בארד; (4) דוד עזרא; (5) א’ זיכמן; (6) מ’ וולף; (7) ק’ בניאס.²³
10. כבקשתי, גייס אחימי לטיפול בסעיפים מעשיים ולדאגה לתשובה ולאישור לכל סעיף.
11. לאחימי: ראה סעיף ז’ של אבודן מהיום (הפתק בלי תאריך): מיהו ”הגדול”? אלון? הנבחן? מה פירוש ”יעצוהו שיחמיר לעצמו”, מי יעץ את מי ומי צריך להחמיר? ”מולדתו של רד”ק” – כלום פירושו באמת מולדתו [שווייץ] או ארץ מגוריו [אנגליה]?²⁴ אגב ואנא לדייק ולא לגרום ייבוש מוח מיותר.
12. לאחימי: אביתר כותב לי וקורא לי בשם ”דתן”. עליו לדעת את השמות.
13. לאחימי: רצוי לי המשך הטיפול באיש המים,²⁵ אך בשום פנים אין להעמידו במקום ראשון אם יש עניינים שדחפיתם הציבורית קודמת.
14. הצלחותיהם האחרונות מחייבות ביתר שאת הרמת עניין [בית] אחי לגובה הראוי.²⁶

21 מרדכי זלוטניק (אבידע) מנהל המחלקה העברית ב”קול ירושלים” המנדטורי.
22 פריץ (מיכאל) סימון, איש הממ”ד. מראשוני משרד החוץ הישראלי. במל”ע-2 מרכז לשכת הגיוס בירושלים ויו”ר הוועד היישובי למען משפחות המגויסים.

23 אשל דיווח למ”ש ב-5.8.1946, שהטיפול בעניין זה נמסר לעו”ד לויצקי.
24 המכתב הנזכר של הורוביץ לא אותר, אך ברי ססופר בו כי נשקלה הצעה לגרש את העיתונאי ג’ון קמחי, אשר פירסם את פקודת היום של גנרל ברקר, מפקד הצבא הבריטי בא”י, שבה הורה לחייליו להימנע ממגע עם יהודים (ר’ מס’ 63 סעיף 1). אשל השיב לשאלות מ”ש, 5.8.1946: ”החידה של אבודן – הגדול הוא הנבחן (ברקר). יועציו אמרו לו שגירוש רדק (קמחי) יזיק לנבחן. מולדתו של רד”ק – מקום מגוריו הנוכחי”.

25 מענה למכתב אשל אל מ”ש ב-1.8.1946: ”עניין איש מים לא יפול בגלל מסע של י’ ג’ [יהודה גולן]. ביקשתי מדתן שם של מחליף עברו והוא יקבל כתפקיד ראשון להמשיך בעניין איש מים. הצעתי את אשר בן לוי [לויצקי], אך דתן לא הספיק לאשר לפני הפורענות [העוצר בת”א]. הכינוי ”איש מים” מיוחס כאן, כנראה, לקופל וטרשטרום (ויבל).

15. מסור דעתי לשלמה ולמהר"ל²⁷ שלמרות כל הקושי ודווקא עכשיו עלינו להכניס ראשנו בעול לגבי מצוקות המנושלים: לכנסם ולטכס עצה. עכ"פ לברר בתוכנו רצינית מה אפשרי.²⁸
16. איך עובדת [ההנהלה] הזמנית? אני משער שעלי לכתוב להם אך איני יודע בדיוק מה.²⁹
17. רעיון צפוני מיועד למשה הזעזע ושות'³⁰ מניח שפועלות צים מע"ל [אוניות הנרכשות בארה"ב] מגיעות אל רות³¹ ואל אלון (שלנו).³² סבור כי בשלם רב אפשר להטות מהמסלול ולהפנות הלום [לא"י] עם כבודה רבה. פירושו – תחת קנות שיט לקנות שיט. לדעתו היא חסך רב. סבור שיימצאו בחורים שבעד בצע יהיו מוכנים גם לשבת. כן מניח שלא יאונה לשייט. לי אין מושג אם מעשי אך אולי יוכלו להעביר ההצעה.³³

*

(תוספת לסעיף 5) שקלתי ונועצתי. לפני אמיתי ג' דרכים:

- א) לחזור כתופי: מאה³⁴ אבא כורדי, זאת לימדוני, נוסח אחר איני יודע.
- ב) לשלול המוצע [תמ"ג].
- ג) לדרוש תיקונים או תחליפים למוצע. במקרה א – או יבקיע או יכניס למבוי סמוי. אם א – מה טוב. אם א2 או ב – המשך הקיים. במקרה ג אולי יועיל, עכ"פ מצווה לנסות. המסקנה: לבחור ב-א וב-ג יחדיו. יאמר: אני חוזר ודורש מאה ומוכן לכך וכך. אך אם אתם מודיעים כי מאה בלבד לא ייתכן ויש להכניס למסגרת [של תמ"ג], הריני דורש הרחבת המסגרת כך וכך. ואז יפרט:

- 26 במהלך העוצר שהטילו הבריטים על ת"א והחיפושים שהם ערכו נתגלו, בצד מחבואי נשק של אצ"ל ולח"י, שלושה סליקים של ה"הגנה" (ר' סת"ה ג' 2/ עמ' 903, ג' 3/ עמ' 1747). גם לאור גילוי זה תבע מ"ש לפרוש יריעה מדינית רחבה במשפט נאשמי יגור (ר' מס' 57 סעיף 4).
- 27 שלמה אייזנברג, מוכ"ל הסוה"י ודוד בהרל, מנהל מחלקת הכספים שלה. התמנו לחברי הנה"ס הזמנית לעניינים מנהליים.
- 28 מדובר במצוקת בעלי משרדים ובתי עסק יהודים שהבריטים, לאחר פיצוץ מלון "המלך דוד", פינו ביים ובחיפה לשם הקמת אזורי ביטחון מוגנים שבביל מוסדות השלטון ומערכותיו (ר' "דבר" 2.8.1946; שרת/מאסד, עמ' 132). במכתבו אל מ"ש 1.8.1946 תיאר אשל מצוקה זו וביקש הנחיה.
- 29 ז"ש השיב ב-4.8.1946: "הזמנית [לעניינים מדיניים] טרם פתחה בגלל המצור [העוצר הממושך בת"א]. תפתח מחר. לדעת גמז [ז"ש] אין לכתוב לה. ליש והחוצב ב'ודעים, שני האחרים טוב שלא ידעו". כעבור יומיים, הוסיף ז"ש בעניין זה: "הזמנית בחרה כיו"ר את הסופר [סופרסקי] וזה משחית את הזמן. רק זאת סודר כי החוצב ישב בקביעות כאן [בי-ם] לעצה".
- 30 משה כרמיל, מנהל המוסד לעלייה ב' בת"א, שהיה קטן קומה. שותפיו – אנשי המוסד לעלייה ב' בחו"ל.
- 31 רות עליאב, מזכירת המוסד לעלייה ב' בפריס.
- 32 אלון – כינויו של יהודה ארזי, מראשי המוסד לעלייה ב' באיטליה.
- 33 בתחילת 1946, נשלח זאב שינד, מפעילי המוסד לעלייה ב', לארה"ב כדי לטפל שם ובקנדה ברכישת אוניות להסעת מעפילים, ואכן עלה בידו לרכוש אוניות אחדות (סת"ה ג' 2, עמ' 1099-1100). הרעיון שהעלה דב יוסף (צפוני) היה שבדרך מראה"ב לאירופה יובלו באוניות מטעני סחורות והמוסד לעלייה ב' יוכה בתמורה הכספית. לצורך הסעת האוניות לאירופה יאיישו אותן בארה"ב בספנים שתמורת תשלום הולם יסכימו להמשיך גם בהובלת האוניות עם המעפילים מאירופה לא"י. ב-5.8.1946 השיב ז"ש למ"ש, כי ימסור את "הצעת צפוני ע"מ שיעביר אותה לקרוביו" של משה כרמיל. נראה שרעיונו של דב יוסף אומץ ע"י המוסד לעלייה ב': "ביוון נתקבלה ידיעה מאת דני (זאב שינד) בניו-יורק שאונייה אמריקנית גדולה המניפה דגל פנמי עומדת להגיע לנמל פיראוס. כמסווה לתכלית נסיעתה מאמריקה לאירופה הביאה איתה לנמל היווני מטען של סחורות מקובלות, וסוכן אוניות טיפל בפריקה בדרך שיגרה" (אבריאל, עמ' 230).

א) סמכות עלייה; ב) שלט [שלטון] נבחר ולא ממונה; ג) יתר מצע להשתרע,³⁵ לאפשר הייז,³⁶ בזה תוספת פס [קרקע] בצפון ב"ש [באר שבע].

פירושו של ג) המפורט למעשה: משפט שלמה עם כתב מלכות,³⁷ אך כיוון שאין שלמה וכתבו חביבים על אמיתי, וגם הנגלים [האנגלים] פסלום לפי שעה – מוטב לא לפרש בשמות, לקבל כיסוד [את] מסגרתם, אלא להרחיבה ולהוסיף לתוכה. אם תוכלו להעביר ללוטציה – אדרבה, גם תמסור לחוצב ולליש.

ישן

34 לתבוע העלאה מיידית של מאה אלף פליטים, כהמלצת וא"א.
35 א) מתן סמכות ליהודים לקבוע בענייני העלייה לא"י; ב) ממשלות האזורים האוטונומיים נבחרות ע"י התושבים ולא ממונות ע"י הנציב העליון; ג) הגדלת השטח המיועד לאזור היהודי (ר' מס' 55 סעיף 2).
36 כדי לאפשר הולכת מים לנגב המערבי. "תוכנית הייז" קרויה על שמו של גיימס בנג'מין הייז (J.B. Hays), מהנדס מים אמריקני, אשר ב-1944/5 ערך בהזמנת הסוה"י סיור מחקרי בא"י ובסיומו עיבד תוכנית מפורטת לפיתוח מקורות מים וכוח שיאפשרו השקיייה ועיבוד של קרוב ל-3 מיליון דונם והגדלת יצור החשמל. את תוכניתו פירסם ב-1946 בספר *T.V.A. on the Jordan*. את "תוכנית הייז" הציגה הסוה"י לפני וא"א כבסיס להעלאת מיליון יהודים וקליטתם שלא על חשבון תושבי הארץ הערבים (על "תוכנית הייז" ר' בלס, עמ' 135; גבתי, כרך ב' חלק ג' עמ' 70-71; Nathan R.R., Gass, Q. Creamer D, *Palestine: Problem and Promise*, Public Affairs; Press 1946, pp. 402-405).
37 תוכנית ההלוקה בהסכמה בריטית רשמית.

א-7 2.8.1946

יוסף, לאור פ"פ היום:

הביקורת של הדובר על תוכנית הממשלה, כפי שנמסרה [ע"י] רויטר,¹ אינה מספיקה. חסרות הנקודות העיקריות הבאות: אחת. העלייה, אפילו באזור מוגבל במידה רבה ביותר, אינה בשליטה יהודית. שתיים. בעוד הנגב הדרומי, שהינו צחיח ולמעשה אינו ראוי לעיבוד, נותר בשליטה בריטית, כנראה מסיבות אסטרטגיות טהורות, נכללת הרצועה הצפונית של הנגב, שהינה לכל הדעות ראויה לעיבוד אבל מאוכלסת בדלילות, במחוז הערבי, ובאופן זה נשלל מן היהודים השטח היחיד עם זרבה קרקעית משמעותית ושוליים נרחבים לפיתוח. שלוש. הוצאת הגליל המערבי פירושו [כי] ליהודים לא יהיה חלק כלשהו בהרי א"י.²

1 בפ"פ מ-2.8.1946 וב"דבר" (מהדורת י-ם) מאותו יום פורסמה תגובת דובר הסוה"י בלונדון לתמ"ג, שהובאה ע"י סוכנות "רויטר". בתגובה לא היתה דחייה רשמית של התוכנית, אבל הועלו בה המישה ערעורים יסודיים: "ראשית, אין הסוה"י יכולה להסכים לכך שיועמד תנאי להעלתם של מאת אלף העולים, והוא שהיהודים יסכימו לתוכנית הפדרליזציה; שנית, תוכנית הפדרליזציה מבטיחה ליהודים חבל ארץ של 1,500 מיל רבוע מתוך 35,000 מיל רבוע של א"י משני עברי הירדן, הכלולים בהצהרת בלפור; שלישית, בירושלים, שהיהודים הם שני שלישים של האוכלוסייה, תינתן להם נציגות של מיעוט; רביעית, מהיהודים ישללו גם הנגב וגם ים המלח על זיכיונות התעשייה שלו, אשר כל חשיבותו החדשה התפתחה הודות ליוזמה היהודית; חמישית, האוטונומיה של האזור היהודי או הערבי תהיה מצומצמת ביותר נוכח סמכות ההכרעה של הממשלה המרכזית".

2 ר' מס' 65 סעיף 5.

לדתן שלומות לרוב, א-ג, מוצ"ש 3.8.1946

1. בענייני שקמונה חילופי נעימות מעניינים בין לבין אבודן: יום אחד מביע אבודן חששות לסטייה מן הנהוג ואילו אתה מרגיע, שאין זה קו השלט. למחרת כותב אבודן: העניין מסתדר, חששותינו מתפורים – ואילו אתה מתחיל לחשוש ואפילו מזכיר מקום הזכור לדראון.¹ רצוי יתר תיאום,² אבל אני מניח כי אלה ואלה דברי אלוהים חיים.
2. אעפ"י שאין החשש מבוסס בעיני, לא נוכל להתעלם ממנו ויש לטכס [עצה]. יש להזהיר בכל לשון של אזהרה ובכל הדרכים האפשריות. המעוניינים עצמם צריכים להזהיר ולאיים בקפיצה לשם שליחת יד.³ שקמונה צריכה לגעוש. ויש לתקוע בכל השופרות באוזני שכניו של התשבי ועד כמה שאפשר גם של שכני איש תמר.⁴
3. אינני בקיא במסיבות המעשיות אך פרץ ושות' צריכים לבדוק ולקבוע מה אפשר לעשות כדי לקדם, ואם חלילה יחול – ללזות.⁵ מה שיהיה – אסור שיישנה מעשה עקירה, עכ"פ כאו.⁶
4. עניין הנשף מסתמן עכשיו יותר מקודם, אך עדיין לא בכל פרטיו.⁷ אמנם גם מהשדר הראשון

1 מדובר בפרשת מעפילי "ההגנה" ו"החייל העברי" הכלואים בנמל חיפה. מכתבי הורובין וז"ש שאליהם מתייחס מ"ש, לא אותרו. הורובין כנראה, העלה חשש שהבריטים ישנו את מדיניותם ויתחילו לגרש מעפילים אל מחוץ לא"י, ואילו ז"ש גרס שהשלטונות הבריטים לא יגרשו את המעפילים. חששות ז"ש הובאו במכתבו אל מ"ש ב-2.8.1946: "חוזרות השמועות על גלות [גירוש המעפילים מן הארץ]. מזכירים את המקום שבו היה הכרח לטפל כה הרבה עד שהושברו", כלומר האי מאוריציס, לשם גורשו ב-9.12.1940. מעפילי האונייה "אטלנטיק" והוחזרו לא"י ב-26.8.1945 (על פרשת "אטלנטיק" ר' סת"ה ג-1, עמ' 154-158).

2 "חילופי הנעימות לא צריכים להפתיע", השיב ז"ש למ"ש ב-5.8.1946, "כל שדר מסכם יום אתמול. למחרת מתפרסמים לפעמים דברים יותר. הנחת גמו [ז"ש] היתה כי דרך השלט בחלוקת הקהילה. הנה באחת ולטף בשנייה. כזה היה הנוסח כל הימים. חשב אם זהו קו לא ייתכן שיעשה דבר המכה בכולם ומאחד את כולם, לכן לא גרס הגירסה החמורה, בניגוד לאבודן שנבהל מיד. ברם משונו הידיעות והחמירו נאלץ [ז"ש] להניח אף הנחה זו. ועוד לחילופי הנעימות. האנשים נתונים בלחץ מתמיד, נפגשים אומנם פעם פעמיים ביום, אך מגיעים לידי מחשבות ובירור, אם בכלל מגיעים, רק בשעות הלילה".

3 על המעפילים לאיים בהתאבדות אם יגורשו.

4 לעורר את דעת הקהל בארה"ב, שם פעל מטעם הממ"ד אליהו אילת (התשבי), ובאנגליה, לשם נשלח מטעם הממ"ד טדי קולק (רעייתו: תמר).

5 על מפקדת "ההגנה" לפעול כדי למנוע את הגירוש, ואם יתממש – לארגן פעולות התנגדות על החוף בספינות הגירוש ולהכין פעולות תגובה.

6 כבמקרה גירוש מעפילי "אטלנטיק".

7 המשך לסוגיית דליפת המברקים המוצפנים של הסוה"י ופיענוחם בידי הבריטים וחרדתו של מ"ש לבלימת התופעה (ר' מס' 49 סעיף 1; 57 סעיף 8). ב-2.8.1946 כתב לו ז"ש, כי הבריטים עקבו אחרי ערוצי התקשורת הללו עוד בימי שיתוף הפעולה עמם במל"ע-2, ודבר זה היה ידוע או לנוגעים בדבר אך, כנראה, לא התייחסו לכך בחומרה שכן סברו שלבריטים היתה "כוונה כנה". אח"כ, כאשר נערכו היחסים עם בריטניה, ניסו "כמה מאנ"ש", כלומר האחראים על מערכות הקשר, לבלום את הדליפה, אך "לא תמיד יכלו", בעיקר נוכח ריבוי רשתות הקשר והצפנים.

שיערתי משהו מעין זה, אך כעת יותר ברור, אם כי, כאמור, לא לגמרי. ובכן – א) אם טיפלו אנ"ש – מדוע לא באו גלגלות אוזן?⁸ מסמר שערות! ב) איך עברו מאלגברה לאריתמטיקה בזהות?⁹ ג) לאור הניסיון – מה גורל הזיקה ללוטציה?¹⁰ ד) מה פירוש "גם בית לחם במנגנים", הלא את מפת העיר לא יכלו בשום פנים למצוא, כלום התברר כי עמדו על המְעֵנִים מבלי היוקק למפה? ה) מה פירוש "הוא הדין בב"י"¹¹ ו) מה פירוש "המבקר" וכו'?¹² פשוט לא הבנתי.

5. בעל שושנת גושן הוא בעלה של שושנה מגושן – המיועד לפעולת כל ואם תרפינה ידיו עלול לתת חילו לאורייתא.¹³

6. אנו מצפים לדברי אבירן,¹⁴ אבל מסקנתך (2.8.1946 סעיף 10, שורה 2 מילים 3-7) אינה מוכחת, כי לפי חישובי נערכו הדברים לפני התוכנית ולא לאחריה. אז ודאי היו הפנים לשרון [מאבק]. ייתכן גם עכשיו כך, אבל לא מוכח.¹⁵

7. אני מחייב גישת עטרה גושנה;¹⁶ לתהות ולהניע. לגוון ככל האפשר את הפרטיטורה ולהרבות בה

8 אם ידעו שהחומר המוצפן צותת ופוענח ע"י הבריטים, מדוע לא הזהירו? על כך השיב ז"ש 5.8.1946: "אנ"ש טוענים כי גילו אוזן גם לקורא [מ"ש] ולא התייחס ברצינות".

9 כלומר כיצד הצליחו הבריטים לפענח את הצפנים אעפ"י שהוחלפו מידי פעם, וכיצד פיענחו את כינויי האישים במברקים. תשובת ז"ש שם: "המעבר מאלגברה לאריתמטיקה לא היה קשה כשהמספרים מעטים". כלומר, פיענוח השינויים בצופן לא היה מסובך.

10 מה על קשרי האלחוט עם פריס?

11 ב-2.8.1946 כתב ז"ש: "התברר כי גם אפרת במנגנים", כלומר, בין הצפנים שפיענחו הבריטים היה גם זה של רשת הקשר של הממ"ד, שהאחראי לה היה יצחק אפרת (ר' מס' 49 הע' 1). מ"ש כיוון ב"בית לחם" לאפרת" (לפי "בדרך אפרתה היא בית לחם", בראשית לה 19), ותמה כיצד פיענחו הבריטים את הצופן באין להם המפתח ("מפת העיר") שלו. בהמשך לדבריו על "אפרת" כתב ז"ש כי "הוא הדין בב"י", כלומר, גם צופן הקשר של "המוסד לעלייה ב"י" פוענח.

12 במכתב הנ"ל הוסיף ז"ש כי "המבקר שאת ביקורתו קראתי בעיתון, שממנו למדתי, הוא בהחלט טוב ואין אתי עוד ספק". העניין לא נתחורר.

13 מ"ש השיב כאן לשאלת ז"ש ב-2.8.1946: "מיהו בעל שושנת גושן", והביע חשש שאם אבא אבן לא ייקלט בעבודת הסוה"י בלונדון, יחזור ללמד באוניברסיטת קמברידג'.

14 הכוונה לדברי ב"ג בפתיחת כנס פריס. דבריו במלואם בעברית לא נשמרו. תמציתם נרשמה בפרוטוקול באנגלית (ר' אביווהר/לקראת, עמ' 105 הע' 4). תגובת גולדמן (שם, עמ' 107-109) מלמדת שב"ג עמד על חמישה עקרונות: א) אחדות בציונות ואחדות ביישוב; ב) מדינה יהודית השנה או בשנה הבאה; ג) לא עוד שלטון זר; ד) אורינטציה סובייטית לא באה בחשבון; ה) שכנות טובה עם הערבים. ז"ש כתב ב-2.8.1946 (סעיף 10 שורה 2) כי מדברי ב"ג בפתיחת כנס פריס משתמע שהוא "אינו הולך לדו"ד [דין ודברים] אלא לשרון [מאבק]", אך מ"ש פירש את דבריו כמעידים על מתינות, ואכן בראשי הפרקים שהכין לקראת נאומו, שנשתמרו, כתב ב"ג כי "צריכה לבוא עכשיו הפוגה בפעולות המרי. עלינו עכשיו לארגן מחדש את כוחותינו, לבצר את הקיים, להגביר פעולתנו העצמאית ולערוך התקפה מדינית" (ר' טבת ד', עמ' 707-708).

15 דברי ב"ג נערכו לפני פרסום תמ"ג. ז"ש השיב 5.8.1946: "טרם הושגו דברי אבירן. ברור כי נערכו לפני התוכנית".

16 תומך בהצעה כי ששון יצא למצרים להרגל התכנסות "הוועדה הערבית הבין-ממשלתית לענייני א"י" באלכסנדריה ב-31.7.1946 (על הקמת הוועדה הוחלט בוועידת בלודאן ב-1937). המתכנסים באלכסנדריה עמדו לדון בהזמנת ממשלת בריטניה לשיחות בלונדון על תמ"ג. מטעם ערביי א"י בא לשם ג'מאל אל-חוסייני. ששון אכן יצא למצרים (ר' ז"ש אל מ"ש, 5.8.1946).

את הקולות הממוצעים; עכ"פ קקופוניה עדיפה מהרמוניה. ובייחוד להרחיב את הדיאפוזון בין הטנור היבסי והבאס הגושני.¹⁷ אם יש צורך בקו, ¹⁸ הרי: מוטב שלמה, אך נעיין גם באגד [פדרציה] אם יורחב חבלנו לשם פיתוח ויוענק לנו העיקר (ע'ן[לייה] רבתי) לפי תיקון המונח בפתק הקודם¹⁹ (ההערה למשימעים). אחרת תהיינה [מצד היהודים] צרות צרורות ולא ישליו. אם רצונם [של הערבים] להימנע משניהם (שלמה ואגד) – יציעו הם הצעות. תמיד עדיף דו"ר ישיר מאשר בנשיאות השלישי.

8. אני מחייב גישת אבודן ללוטציה, אך בתנאי אישור אק, בצורת מברק הזמנה.²⁰
9. לספד ביום ב':²¹ בעל הברכה הביע רעיון המתקבל על דעתי: הקרת רגלינו מבית תחינתם בהנמקה: כיון שמיסמך רשמי נתן תגובתנו לצביעות, נתפרסם ולא הוכחש ולא הוזכר²², נשללת אפשרות להשתתף. אבלנו לחוד. תדון [הנה"ס] הזמנית עם הצמוד, או מוטב שתקשר ותביא לידי קביעה.²³
10. שוב לשקמונה. בשדרים חוצה להדגיש כי בשבוע אחד [העפילו] מיכסת 4 לְבנות, היינו פי 16:24 בארץ מוטב לא להתגררות במילים עד שיוכרע.²⁵
11. אני מניח שרובי תורותיה של עטרה מגיעות בסדירות ובמהירות לבל, ללוטציה ולתשבי [לונדון, פריס, וושינגטון]. התמציות והצימוקים – במהירות הגדולה ביותר. נא לאשר.²⁶

17 הטנור היבסי – הקול הערבי שנשמע בי-ם והתנגד באופן מוחלט לתמ"ג. הבס הגושני – קולם של נציגי המדינות הערביות בכנס, שהיו מוכנים לדון בהצעות הבריטיות "לפי השכל והעובדות, לא לפי הרגש והשאיפות" (ר' ששון אל מ"ש 1.8.1946).

18 במכתב אל מ"ש 2.8.1946, סבר ששון, כי תמ"ג "למרות פגמיה ומגרעותיה, וכן הוויכוח [בפרלמנט] מחזיקים את היהודים ופותרים פתח לפנייהם לשיחות ישירות עם הערבים: או לתיקונים בגוף התוכנית לטובת שני הצדדים (הרחבת הסמכויות וכו') או לפתרון אחר שיחתוך באופן סופי את גורל א"י [---] ובו בזמן ישמור על האינטרסים הבריטיים בחלק זה של העולם". אולם ששון טען שקשה לו לפעול בכיוון זה "בלי דיון והוראות".

19 אפשר שכוונת מ"ש לדבריו על תמ"ג ועל התיקונים הנדרשים במס' 65 סעיף 5 ותוספת לסעיף 5.

20 מציע נסיעת הורוביץ לפריס.

21 לשאלת השתתפות בתפילת אזכרה להרוגי מלון "המלך דוד", שהשלטונות הבריטיים ערכו בכנסיית סנט ג'ורג' בי-ם ביום ב' 5.8.1946 (ר' "הארץ" 6.8.1946).

22 הכוונה לפקודת "אי-ההתיידדות" של הגנרל ברק מ-26.7.1946, שם נאמר בין היתר: "אל לנו להימשך אחרי סימפתייה צבועה שהובעה ע"י מנהיגיהם וגופיהם המייצגים ועל ידי מתאוחיהם, שאין הם נושאים באחריות ואינם יכולים לרסן את הטרוריסטים [---] אם הציבור היהודי היה באמת רוצה להפסיק את הפשעים, היה יכול לעשות זאת ע"י שיתוף פעולה איתנו" (ר' מס' 62 הע' 9).

23 ההנהלה הזמנית של הסוה"י בי-ם והוה"ל יקבעו במשותף טקס אזכרה להרוגי מלון "המלך דוד". אכן, בפתיחת ישיבת הוה"ל, בה השתתפו חברי הנה"ס הזמנית ונציגי העיריות והמועצות המקומיות העבריות, שנערכה בי-ם ב-8.1946, הושמעו דברי הספד על קורבנות מלון "המלך דוד" היהודים, האנגלים והערבים. כל הנוכחים כיבדו את זכרם בקימה (ר' "הארץ" 9.8.1946).

24 לְבנה – חודש. מכסת העלייה החודשית שנקבעה בסה"ל 1939 היתה 1,500 איש בחודש, כלומר 375 לשבוע. בארבע ספינות המעפילים שהגיעו בשבוע אחד: "הנרייטה סולד", "יגור", "הגנה", "החיל העברי", היו 4,490 איש. ספינה חמישית, "כתריאל יפה" ועליה 604 מעפילים, עשתה אותו שבוע דרכה לא"י.

25 עד שיוכרע גורלם של המעפילים שעוכבו על גבי ספינות בנמל חיפה.

26 הכוונה לתזכירי ששון, ב-5.8.1946 כתב ז"ש אל מ"ש: "תורותיה של עטרה נשלחות לכל".

12. היש ידיעות מהבוער, או עלי? ²⁷
13. יש למסור לממונה ב"אחוזות בית" ²⁸ שתי התרשמויות: (1) יישר כוח כביר על ההסבר ששקטו לאחר שהתברר שאין קולעים לבבת העין ²⁹ - אמיץ ונבון (בינינו: יש להגדיל פירסומת, כי בזה צידוק לנבואות הצלבן ורד"ק שהישוב כולו וכו', שהוזמו כאילו ע"י ההרכבה באחווה - מדוע הרכינו? משום! שאילולא כן - אזי!!!) ³⁰ (2) חששות רציניים למתן כתב-זיכוי לאחראים למצור, המחובר מההודעות שנמסרו בהמשך המצור, שהעידו על מעין שיתוף, ³¹ מהמחמאות לתושבים מפי "הכללי" ³² וכו'. אין הכוונה לערער על הקו בו נקט הכרך, אך לאחר מעשה יש למנוע רושם מזיק ולהעמיד הדברים על אמיתם: גילוי דעת המוחה נגד הקטלנות, הוקעת הסבל ההמוני, הדגשה שרק בגרות האוכלוסין מנעה אסונות, הכרזה שדרך זו מוליכה להרחבת התהום ולאבדון. גם בעיתונות יש לדאוג לסיפור כל האמת על המחסור והרעב, על עינויי ההודות, על קלישות הסיבות שבגללן נאסרו מאות כחשודים וכו'. ³³ חוצה יש לדאוג להדגשת התוספת העצומה של מרירות. רקע ההצעות בסעיף זה הוא סיפורו של ששון, כעד ראייה וכקורבן הסיגוף, שהיה כאן היום. ³⁴
14. מסור ברכתי לאיש גבע המיישב משוחררים. ³⁵ ילך בכוחו ואל ישית לבו למפולת שמסביב - שאף היא חלק מהבניין.
15. בהזדמנות הראשונה - Hansard מהויכוח ³⁶ אגב, הלוחם הזקן ביקש להפחיד ממשלת-חרמו בהחזרת המנדט ³⁷ והממשלה מנסה עכשיו להפחיד בזה אותנו (ע"י הפירסום שבישיבת יום ד'

27 סנה הפליג מחיפה ב-23.7.1946 בדרכו לפריס.

28 נחום זיו-אב, מפקד ה"הגנה" בת"א.

29 בבת-עין - ה"הגנה" ב-30.7.1946 בחצות הטילו הבריטים על ת"א סגר ועוצר (מיבצע "כריש"). מפקד המיבצע, הגנרל קאסלס, הודיע לעיתונאי חוץ כי "הפעולה אינה מכוונת נגד ה'הגנה". אי-לכך ניתנה הוראה לאנשי ה"הגנה" בת"א להימנע מתגובה לפעולת הבריטים ולהיענות לדרישתם להודות (ר' סת"ה ג-2, עמ' 902-903).

30 יש להבהיר לחברי ה"הגנה" כי בהחלטה שלא להתנגד למצור ולזיוהוי אומתו הערכות קרוסמן וג'ון קמחי, שהישוב יתקומם אם הבריטים יפגעו ב"הגנה". לכאורה היה בהתנהגות ה"הגנה" משום הרכנת ראש, אך זו באה משום שהוצהר קבל עולם ע"י הבריטים שלא יגעו ב"הגנה", ואילמלא כן היתה באה מצידה תגובה ראויה.

31 מיד לאחר הסרת מעל ת"א וחידוש הופעת העיתונים התפרסמו בהם כתבות על התנהגות הצבא הבריטי, לרבות דברי שבת. בישיבת מועצת העירייה אמר רוקח כי "החייל [הבריטי] הפשוט לא הורעל ע"י איגרתו של הגנרל ברק [---] החיילים פעלו בדרך כלל לפי רגשותיהם האנושיים הפשוטים. החלק הגדול של החיילים עזר לתושבים בכל מה שיכלו כדי להקל את סבלם" (ר' "הצופה" ועיתונים אחרים 5.8.1946).

32 "הכללי" - הגנרל. מפקד המיבצע, הגנרל קאסלס, שיבח את ההתנהגות המאופקת של תושבי ת"א, והגדירה "טובה ביותר" (ר' "דבר", מהדורת י-ם, 2.8.1946).

33 העיתונות היהודית בא"י הירבתה לעסוק בהתרחשויות בת"א במאמרי מערכת, בדיווחים עיתונאיים ובעדויות של תושבים שחוו את המצור. העיתונות, בצד פירסומים על גילויי אדיבות מצד חיילים בריטים הרחיבה בתיאורי התנהגות גסה, מעשי השפלה והתעללות ומקרי שוד וגניבה.

34 ששון שהה בת"א בזמן המצור והעוצר. לאחר שאלה הוסרו ביקר במחנה לטרון.

35 יוסף גוריון, חבר קבוצת גבע. בימי המצור על ת"א הקימה קבוצת חיילים משוחררים את היישוב בצרה מצפון לרעננה (ר' מס' 65 סעיף 7).

36 כינוי הפרוטוקול הרשמי של דיוני הפרלמנט בבריטניה (נקרא ע"ש משפחת הנסרד, שהופקדה ב-1774 על הדפסת הפרוטוקולים). כאן מבוקש הפרוטוקול מהויכוח בשאלת א"י, שהתנהל מ-31.7.1946 עד 1.8.1946.

- ידונו גם על אפשרות זו.³⁸ חשוב שידעו כי אין נבהלים.
16. היש לך אפשרות קשר עם רפאל³⁹ לדעת מה מתרחש? האמנם כוונת No. 1 [ח"ו] לא "להסתגל" כלל?⁴⁰
17. היוכל רד"ק לפרסם כי אצל הסוה"י מצטברות עדויות כי בעצם ה"סוון" ניסתה הרשות (בעיקר בגושן) לפתות אנשי הסטרא [אירגוני "הפורשים"], ע"י שיסוי וחרחור איבה (בכמה מקרים כלפי השמאל), לגלות צפונותינו ולהסגיר [פעילויות] הגן.⁴¹ היום שמעתי סיפור ארוך מפי יוניצ',⁴² על הנסיונות לפתות אותו ואת מרי'⁴³ וזה נוסף על מה ששמע ש. [שלום לוי] מפי שניים אחרים, אחד כאן ואחד הוטס.⁴⁴
18. שורר בלבול מוח רב בשאלת הנגב. יש להסביר ולהדריך, בארץ ובחו"ל, לפי קווי תזכירנו על יכולת הקליטה החקלאית (ז.ל.)⁴⁵ המבחין הבחנה ברורה וקפדנית בין הפס הצפוני של 4 מיל[יון] ד' [ונם], והמשולש הדרומי של 8 מ'. הראשון יצלה, השני לא.⁴⁶ בתוכניתם -

37 וינסטון צ'רצ'יל, ראש האופוזיציה, אמר בוויכוח, בין היתר, כי "ברגע שאנו מרגישים את עצמנו בלתי מסוגלים לבצע את המדיניות הציונית כפי שהיגדרנוה וקיבלנוה, ושהיתה התנאי שלפיו ניתן לנו המנדט על א", חובתנו למשוך ידנו מן המנדט. היינו צריכים להבהיר לארה"ב ברגע שנפסקה המלחמה, שאם אין היא מוכנה להיכנס ולשאת בעול, נטיל את כל המעמסה על אר"ם" ("הארץ", 2.8.1946).

38 דיון בשאלת א"י עמד להיערך בקבינט הבריטי ביום ד' 7.8.1946.

39 בקשת מ"ש ליצור קשר עם שילוח, ששהה בפריס ליד ב"ג, ולקבל ממנו מידע על המתרחש שם, חזרה פעמים אחדות, אך לא נענתה [ר' שרת/מאסר, עמ' 157]. שילוח ציין במכתב לרעייתו בטי, כי כתב למ"ש פעמים אחדות והמכתבים לא הגיעו, כשם שלא הגיעו גם מכתביו שלו אליה (ר' שם, עמ' 262).

40 תשובת ז"ש 5.8.1946: "היה בדעתו של בעל המשפחה [סיימון סיימון] להביא את בעל האמונה לשיבה [בפריס] ואפילו לזמן קצר. מקפלן שדר: בעל האמונה לא יכול גם לא רצה. הוכה מאוד בזמן האחרון והולך לניתוח [בעיניו]". גם קולק מסר מלונדון כי "אכן חולה בעל האמונה אך גם מתעקש [שלא לבוא לכנס פריס]" (6.8.1946).

41 על ה"סוון" ר' מס' 38 הע' 22. על שיסוי "פורשים" נגד ה"הגנה" ר' מס' 61 סעיף 2. בעניין הפירסום ע"י ג'ון קמחי כתב אשל למ"ש 6.8.1946: "אבודן ישוחח עם רד"ק בדבר שיסוי של משתתפי הסוון".

42 דר' שמשון יוניצ'מן, ממנהיגי התנועה הרוויזיוניסטית ומראשי בית"ר. עמד בקשר הדוק עם אצ"ל. נעצר ע"י הבריטים פעמים אחדות. נכלא בלטרון ונשלח למחנה מעצר באפריקה.

43 יעקב מרידור, סגן מפקד אצ"ל. בפברואר 1945 נעצר והוגלה לאפריקה. בדרכו לשם הוחזק בקהיר לחקירה, שם אמר לו החוקר הבריטי: "אנו נחטל אתכם בעזרת ה'הגנה'. הן גם אתה נאסרת בצורה זאת. אחר כך יבוא תורה של ה'הגנה' [---] ה'הגנה' היא אויב שלכם. היא חוספת את אנשיכם ומענה אותם. אין ספק שהיא מהווה סכנה בשבילכם, וגם בשבילנו היא מסוכנת. האם אין זה יוצר רקע לשיתוף פעולה בינינו לביניכם נגד האויב המשותף? הלא אלה מסגירים אתכם. וכי מי הסגיר אותך, לא הם? ומדוע אסור יהיה לכם לעשות אותו דבר שהם מתירים לעצמם?" (ר' מרידור, עמ' 53, 65).

44 ב-19.10.1944 היגלו הבריטים לאפריקה 251 עצירי אצ"ל ולח"י. מאו ועד מאי 1947 הוגלו - ב 11- משלוחים ובפריק זמן שונים - עוד 188 עצירים. רבים מהם הוצאו ממחנה המעצר בלטרון. (ר' אליאש, עמ' 22, 220 הע' 47).

45 זלמן ליף (ליפשיץ). מומחה לכרטיגרפיה. המהנדס הראשי של חברת "הכשרת היישוב" (כינוי: אדמתי).

46 על בסיס הסקר והמפה שערך ז' ליף (יחד עם יוסף וייץ) הגישה הסוה"י לוא"א תוכיח על אפשרויות ההתיישבות החקלאית בא"י (ר' The Jewish Case before the Anglo-American Committee of Inquiry, as presented by the Jewish Agency for Palestine, Jerusalem, 1947 p.p. 568-601), ובו מפה שהחליקה את הנגב לשניים - החלק הצפוני ששטחו כ-4 מיליון דונם הראויים לעיבוד ולהתיישבות, והחלק שמדרום לבאר-שבע, בואכה הערבה ואילת, שצורתו משולש ושטחו כ-8 מיליון דונם, שאינם ראויים לעיבוד (ר' גם דייכמן, עמ' 316-332).

הראשון לערבים והשני להם.⁴⁷ יש להזהר מלהפיץ יאוש מוחלט מאפשרויות [פיתוח] המשולש [הדרומי] אך להדגיש כי אלו הן הלכות לימות המשיח, בעוד שכאן אפשרויות כברות בעין. זאת לאביתר ולממונים על העיתונות העברית. יש לעמוד גם על גושי השממה בהרים שכולם נגאלים.⁴⁸ כדאי לפרסם בעיתונות העברית תמצית אותו תזכיר, שלום לכולכם,

ישן

47 תמ"ג הועידה את הנגב הצפוני לאיזור הערבי ואת הדרומי לבריטים.

48 מ"ש מתייחס כנראה לפעולות ההתיישבות ורכישת קרקעות שבוצעו אז בגליל העליון (מנרה, משגב עם, רמות נפתלי, עמידד, יחיעם) ובהרי יהודה (נוה אילן).

בוקר, 4.8.1946

בפ"פ:

"A special message of solidarity and hope for the future was sent to Mr Moshe Shertok and the other Executive members detaiend in Latrun."¹

אילו במקום המילים המסומנות היה נאמר Mr Grunbaum and Dr Joseph מספר מילים. והיתה מצווה להוסיף את Mr Remez יו"ר הוה"ל! גם אם משם חוטאים נגד הטעם הטוב וההיגיון המדיני - צריך שיהיו פה חושים לתקן. אנא, תן הוראה!

ישן

בעל הברכה, שקרא את דלעיל, מודיע כי יש לו votum separatum [קול נפרד מסתייג] בנקודה זו.

1 מברק ששלחו מקימי היישוב בצרה שליד רעננה ביום עלייתם על הקרקע, פורסם בפ"פ: "שדר מיוחד של סולידריות ותקווה לעתיד נשלח אל מר משה שרתוק וחברי ההנהלה האחרים העצורים בלטרון".

4.8.1946

מה קרה ל"יגור" ול"רפיח"?¹ לא ראינו ידיעה על כניסתן לנמל. ההוטו למקום אחר? לאן? מה הידיעות האחרונות מהן? אנו בדאגה עמוקה.²
הרעשת עולמות מע"ל!

ישן

1 ספינת המעפילים "יגור" היתה ראשונה שמעפיליה גורשו לקפריסין (13.8.1946). בעיתונות פורסמה ידיעה מוטעית, שספינת מעפילים "רפיח" מפליגה בדרכה לא"י, אולם "רפיח" ועל סיפונה 785 מעפילים הפליגה מיוגוסלביה ב-26.11.1946 וב-7.12.1946 טבעה ליד האי היווני סירינה. נוסעיה - להוציא 7 שניספו - ניצלו.
2 תשובת ז"ש 5.8.1946: "חרדה לשתיים שנתבשרו ולא הגיעו. שמועה פורחת באויר כי נעכבו והוטו אל האי השכן ביותר [קפריסין]. מהם אינן ידיעות". בסוף המכתב הוסיף: "ידיעות אחרונות: טרם נפלו [בידי הבריטים], ויש עוד שתיים מלבד השתיים בדרכם. ס"ה 4".

לדתן,

א-גן 4.8.1946

1. שחרורו של ב"א הקדים את בשורתך.¹ עיניו אורו וכולנו שמחנו. למדתי להעריך ולהוקיר מאוד את אופיו ושכלו. תגובותיו היו שקולות ובריאות להפליא. הוא איש עצה וכדאי מאוד לשתפו ולהימלך בו. אין כל ספק כי נתכנו לו עלילות בתוכנו, אך צר מאוד יהיה אם ייחפך לנציג מפלגה, ועוד קטנה וכיתיתת כזו שהוא על סף הכניסה לתוכה.² הוא נאזר עכשיו למאמץ חדש של איחוד.³ אני חושש שאם גם זה לא יצליח - ייואש, ייכנס ויודהה. זה יהיה בעוכריו והפסד ברור לעניין הכלל.
2. לך ולעטרה: עניינינו מסתבכים והולכים והחזות מתערפלת יותר ויותר.⁴ קראתי במחוק⁵ אצלך וראיתי כי דברי היבوسی [קונסול עיראק בי-ם] נתפרשו כביטולה הגמור של התוכנית [תמ"ג] כולה, מסופקני אם מסקנה זו בטוחה. גם אין סברתו של היבوسی על כוונת פירסום התוכנית בוויכוח⁶ נראית לי כמבוססת הפעם. שימו עצמכם במקומם [של הבריטים]: הם לא יכלו שלא לקיים את הויכוח ומאיך לא יכלו להימנע מגילוי הקלפים בו.
3. כל חרדת נפשי ללוטציה ועוד יותר לע"ז ולתהום המתרחבת.⁷
4. חשוב להוליך קול ע"י רדק ואחרים שסיכוי הסתלקותם⁸ אינו מפחידנו בשום פנים ותוכניותינו מוכנות לקראת אפשרות זו.
5. היש קול? אם כן? - אין עיננו צרה בבסיס [תמ"ג] ובלבד שיונתן המגיע [לנו]; אם לא - לא

1 מכתב הבשורה לא אותה. על שחרור בן-אהרון ר' גם שרת/מאסר, עמ' 144.

2 "התנועה לאחדות העבודה", שצמחה מתוך פילוגה של מפא"י ב-1944.

3 על כך סיפר בן-אהרון: "בשובנו לארץ - פדויי השבי והמשוחררים מן הבריגדה, אנשי תנועה ומפלגה - החלטנו שבשלב זה איננו מצטרפים לאף אחד מן הפלגים. חובה עלינו, כך גרסנו, כמי שנשאו בעול המלחמה, עמדו בחזיתות ושילמו מחיר אישי כבד, לעשות מאמץ משותף כדי לאחות את הקרע שנקרע כידוע ב-1943-1944 בכפר ויתקין, שבה נתפלגה מפא"י" (בן-אהרון, עמ' 41).

4 מ"ש מגיב על ידיעה שהתפרסמה ב"דבר" ביום זה: הנשיא טרומן מעיין עתה בהצעות אלטרנטיביות שונות [לתמ"ג], שהובאו לפניו ע"י ועדת הקבינט בשאלת א"י, והחליט מתוך התחשבות בבעיה בשלמותה לבקש את מר גריידי ואת חברי ועדת המומחים האמריקנית לחזור לווינגטון כדי לדון עם הנשיא בכל פרטי העניין (ר' מס' 65 הע' 14; שרת/מאסר, עמ' 136). ידיעה סותרת ר' להלן הע' 32.

5 העניין לא נתחזר.

6 בשדר למ"ש מ-3.8.1946 כתב ז"ש: "כרגע מוסרים ממקור מוסמך כי התוכנית הפדרלית [תמ"ג] נכשלה ואבודה [...]". ע"י עצם הפירסום המוקדם (ר' מס' 55 הע' 3) המיתוג הבריטים ומנעו ע"י הפירסום מכל ערבי אחראי להיכנס לדיון עליה. המקור המוסמך טוען כי בכוונה פירסמהו.

7 התהום המתרחבת בין ב"ג בפריס וח"ו ותומכיו במשרדי הסוה"י בלונדון.

8 הבריטים רמזו, שאם תידחה תמ"ג, יסתלקו מן המנדט על א"י (ר' מס' 67 סעיף 15).

9 הקול - "קול ישראל", תחנת השידור המתרתית של ה"הגנה" ותמ"ע, אם היא פועלת, יש לשדר בה את דברי מ"ש. תשובת אשל 7.8.1946: "הקול נשמע ואליה הבאתי משאלתך".

- יוכלו [הבריטים] הקימו בשקט;¹⁰ אשר לאיום הסילוק לא איום כלל וכו' כנ"ל.
6. יש להוקיע הדומדום החדש¹¹ הקלוע בהעפלה - בשילוב לפיסקה בנאום ידיד אביטמר ז"ל על הארס המובא מארצות הצורך - שכאילו הם המבצעים;¹² לקרוע המסוה מטכסים הכוזב - עוד תואנה אחת להצדיק שיטתם [להילחם בהעפלה] הקיימת ועומדת מלכתחילה, השיטה שהיא אם הטירור ולא בתו.
7. לשיחתך עם שקספיר;¹³ אם יתהר על אפשרות חידוש הסוון יש לענות לפי פתקי הראשון לאביתר,¹⁴ בתוספת שכל ובהדגשת התגליות האחרונות בקהילתנו כאן;¹⁵ אם ינסה מיקוח לגבי ההתרה - סיכוי מופקפק מאוד - לדחות כל גישה של מיקוח, ואם יפציר - לבקש אפשרות של דוח מלא בע"פ להמצאת תשובה, אבל בתנאי של שיחה חופשית ללא נלווים.¹⁶ קראתי את הנייר האנגלי. כהלכה! ודאי כתוב ע"י Gass (כשמו - וטובו). למי הוגש? יש מקומות חריפים מדי, אך כפתח דבר לא איכפת.¹⁷
8. נושנות: מ"מ [משה מדיני] שיגר פתק לצפוני לתרץ מה שכתב בעניין הפרישה.¹⁸ אחת התואנות היא ששאלך לפני שכתב היש סיבה שלא יכתוב, וטעמך - אין אפשרות לבחור [הנה"ס] אלא בקונגרס וכיוב' - לא שיכנעוהו. סתם לידיעתך.
9. עיתון זה לגבי הבווער - פרובוקטור להכעיס.¹⁹ נשמה קויולינגית גסת רוח.
10. עודני מצפה לשדר אבירן עם תאריך.²⁰
11. קראתי איגרתך לרחוקים. אם טרם הלכה - אולי תוסיף כי אתה כותב לאחר חילוף דברים רב אתי וברוחי.²¹

- 10 כאן כבהתייחסויות קודמות לתמ"ג, אין מ"ש פוסל אותה כבסיס למו"מ, אך משהוחלט בכנס פריס לפוסלה קיבל את הדין (ר' מס' 73 סעיף 3).
- 11 דומדום - קליע רובה קטלני המתרסק בגוף הנפגע. "הדומדום החדש" - הכפשת המעפילים בפי מוריסון.
- 12 בנאומו בפרלמנט ב-31.7.1946, בו הציג את תמ"ג, גינה הרברט מוריסון, שבשעתו קיים קשרי ידידות עם דב הוז (אביטמר ז"ל), את פיצוץ מלון "המלך דוד" ואת מעשי הטרור בא"י, ובתוך כך אמר: "קללת היטלר לא סרה מעלינו כלל. כמה מהקורבנות שנמלטו מהגישאות מעבירים איתם את החידקים של אותו תסביך עצמו, שממנו רצינו להשתחרר - אי סובלנות, גאוה גזעית, אימים, שנאה והערצת כוח" ("דבר", 4.8.1946).
- 13 לט. קולונל ג'יימס אישם, (ר' מס' 15 הע' 10). ר' מכתבו אל ז"ש, 2.8.1946, (אצ"מ 525/7697). ב-4.8.1946 כתב ז"ש למ"ש: "פתאום שדר משקספיר. בעל אדיבות בלתי רגילה. מבקש פגש. נקבע ליום ב' [5.8.1946]. ברור כי דברים בגו. רצויה עצה".
- 14 מס' 61 סעיף 2.
- 15 מדובר בנשיונות הבריטים לסכסך בין אצ"ל וה"הגנה" ולהסתייע בראשון נגד השני (ר' מס' 67 סעיף 17).
- 16 אפשרות למסירת דוח בשיחה עם מ"ש בלטרון ללא נוכחות סוהר או שוטר.
- 17 תזכיר הדין בתמ"ג, שחיבר הכלכלן אוסקר גאס, עירער על קביעותיה בתחומי כלכלה, משק וקליטה בא"י והציע תוכנית לקליטת המאה אלף. התזכיר הוגש לאמריקנים (ז"ש אל מ"ש 6.8.1946). "כשמו - וטוב" - גס רוח. התזכיר לא אותר.
- 18 ר' מס' 50 הע' 22; 63 סעיף 6.
- 19 הכוונה לידיעה שפירסם "הארץ" ב-22.7.1946, שכותרתה: דר' משה סנה התפטר, ובה נאמר: "נודע לנו שדר' מ' סנה התפטר מתפקידיו היישוביים. התפטרותו באה לאחר שחלק על הקו שנקט דר' וייצמן. אין לחשוב שדר' סנה יתפטר גם מהנהלת הסוכנות".
- 20 כנראה מתייחס למס' 67 סעיף 6.

12. שמחתי לבשורת הטיפול בדוד זעירא.²² הוא מבקש לזכור כי שלשה ידידים לו: (1) בעל כתר וּשְׁמוּ כְּגֵבְסָ בַלְעָזוּ; (2) החולש על הפירמה בשקמונה ושמו ככיניו בנו של הסופר ליטאי שהיה בעל כתר בחי"ל; עוד חבר באותה פירמה, איש הפלנגה, רעו ואהובו של בן-סבא הרגשי.²³ אגב זעירא בטוח כי הוא נלקח ככופר נפש לבן-סבא.
13. אם יש לנו איזו אפשרות שהיא להזיז עניינו של אלוף המישמר²⁴ – אדרבא ואדרבא.
14. טרם עיינתי בכתב האנגלי לא"ק.²⁵ תכנית י"א מעניינת²⁶ – יש ללחוץ [לביצוע]. אגב, לפי האנגלי הפתשגן המלא בידיהם. השלחוהו? דרוש!²⁷
15. צפוני מבקש רחמים – האם אי אפשר להסדיר שהדואר יגיענו בוקר בוקר בשעה קבועה, נאמר ב-11. תקרא לשליח החרוץ ותברר אתו מה מעכב. רצוי בתכלית שיהא מגיע לפה"צ, ככל שאפשר מוקדם; אז גם אגרותינו תגענה בעוד יום, להחשת הפעולה.

ישן

עטרה יקרה, אם יש לך ההורים מרים על מה שעלה לאלופך [מ"ש], זיכרי מאמר חז"ל: *מן ל' מ' ירב' א' אהו' ל' מ' יל' ר' ג' א' (כִּלְמָה וְדִנָּה)* [ערבית: המתירא להתמודד בקושי, לא ישיג שאיפתו (מתוך "פלילה ודימנה").]

21 מדובר במכתב ז"ש לשליחי הממ"ד בחו"ל (לא אותר). על כך כתב מ"ש לרעייתו: "כתבתי לו, כי בדעתי לשלוח מעין חוזר – נמלכתי בו בשאלה זו (ר' מס' 55 סעיפים 3, 4) ואגב כך הבעתי כמה מחשבות – והנה הוא שלח לי העתק של מכתב שהוא שלח להברינו בחו"ל ובו אותן המחשבות, ואין הוא מזכיר כלל אותי ואת חילוף הדברים שבינינו, כאילו כל זה מקורי. דברים פעוטים, אבל לא לגמרי כשורה". והוסיף: "מצווה זו של אמירת דבר בשם אומרו נראה שאין קל לקיימה, ועכ"פ נדמה לי כי ידידי זה מתקשה בה וזה גורם לי קצת דאבון לב" (ר' שרת/מאסר, עמ' 140). ז"ש לא התייחס בתשובתו (4.8.1946) לבקשת מ"ש אלא לתוכן המכתב ולרוחו: "המכתב לשליחים תערובת של הלכי רוח מימי המצור [על ת"א, 2.8-30.7], קצת בעקבות דאגות גיס מלכיאל [כלומר מ"ש; מלכיאל – אביגור] וקצת חוות דעת על התוכנית [מוריסון-גריידי]. עיני הקורא [מ"ש] ילמדו כי חששותיו לרוח במחלקה [המדניית] אינם בלתי מוצדקים. גם הכותב [ז"ש] נתפס בו ואינו נרתע אף כי לא יגלה כלפי חוץ".

22 הטיפול בעניין שחרורו של דוד אדירי, מזכיר ועד פועלי נמל חיפה, שנכלא עם המנהיגים. מדובר בשלושה קציני משטרה בריטים שעימם עמד דוד אדירי בקשר: 1. מייג'ור גיבס (סטימן דרגתו כתר); 2. מפקד משטרת נמל חיפה אָרִיק ג'יימס (בנו של הסופר אהרון ליטאי-רבינוביץ הוא מיכאל בן-גל, ששירת בבריגדה בדרגת מייג'ור; כינויו ב"הגנה" "ג'יימס"); 3. קצין המשטרה ג'ון מ' פלאנאגן, רע אבא חושי.

24 חיים אלפרין, מפקד המשמר האזרחי בת"א.

25 ב-4.8.1946 כתב ז"ש: "האנגלי על התוכנית נתקבל מקפלן. הוסיף פתק כי ברור לו עתה שהוועדה האחרונה [ועדת המומחים] היתה קבונה בין הרציני [בווין] והעזר כנגדו [אולי הרולד בילי]. שיחקו במו"מ כדי לסבר אוון העולם. תרמיית מתחילתה ועד סופה". נראה שמדובר במסמך בריטי פנימי המתייחס לתמ"ג, שהגיע לידי קפלן. לא אותר.

26 ב-2.8.1946, ביוזמת לוי אשכול, התכנסו ראשי מחלקת ההתיישבות של הסה"י והקק"ל והחליטו להקים בתוך חודש עשר נקודות יישוב (למחרת נוספה לרשימה עוד נקודה) "באותם חלקים בארץ הנועדים להיות מחוץ לאזור היהודי במקרה של חלוקה" (אורן/התיישבות, עמ' 170; ר' מכתב אשכול אל ראשי העצירים בלטרון, 11.8.1946, אצ"מ S25/2955). במכתב ז"ש למ"ש, 4.8.1946, נאמר: "תוכנית 11 הנקדים עובדה לפי דרישתנו והועברה לקפלן לאישור לגופו ולדמים [כספים]."

27 העניין לא נתחזר.

נוספות:

לסעיף 7: צפוני סבור שאין להעלות בשלב זה מה שנודע לנו על double crossing, כי זה עלול לשכנעם שבאמת אין תקווה לשיתוף מצדנו, ולקלקל השורה. מוטב, לדעתו, בשלב זה להתרכז רק בנקודה אחת: אין אחראי!²⁸ – כדי להחיש שחרור, ולכשירחיב נראה. שיקול! שיך למה שאמרת: בתוספת שכל.

הרצל כתב מאמר טוב – כאילו קרא סעיף 6 [לעיל]²⁹

היש בידי משהו לפענח באמת את תעלומת הניגלות באופק שלא הגיעו? אך מה העובדות? כלום באמת נבדו? ואילו השמות – ההומצאו?³⁰ חוששני שיש הסתננות [פרסום] בהולה מאנשי זעור [משה כרמיל], שקלטה אוזנם שמץ, ובשעה שמודיעים להם על האופק, הם מזדרזים ומפרשים בשם ובמספר.³¹

מברק אוילי של פלקור: הנשיא "נלאה".³²

28 כל עוד מ"ש עצור, אין בהנה"ס אישיות שתוכל להיות אחראית לדיון בחידוש "הסזון".

29 ב"דבר" מ-5.8.1946 התפרסם מאמרו של חבר המערכת הרצל ברגר, "במי דבק הנגע?" שתקף את דברי מוריסון על פליטי השואה והטרור בא"י ואת תמ"ג והרוח האנטי-יהודית שהדריכה את מחבריה.

30 ר' מס' 69. ב-6.8.1946 הוסיף ז"ש: הידוע הוא שהולכים 4 ואולי 5 שיגיעו בתרי, לאמור יצומצמו באמצע [בלב ים], באם יצליחו".

31 תשובת ז"ש 6.8.1946: "עוד לנגלות באופק. נראה כי קולטי פתשגן [אנשי יחידת הקשר האלחוטי של המוסד לעלייה ב'] קלטו גם שמץ מה מזה ופירסמו אולי מחשש ההכרעה", כנראה כדי לעורר בעוד מועד את דעת הקהל, בטרם יחליטו הבריטים לגרש את המעפילים מחופי הארץ. ר' הורובין אל מ"ש 6.8.1946: "לפי ידיעות שקיבלנו היתה מכאן [מהממשל הא"י] המלצה לגרש, תשובת לונדון לא ידועה".

32 ב"דבר" 5.8.1946 התפרסמה ידיעת "פלקור" מניו-יורק לאמור: "כאן סבורים שהחלטת הנשיא טרומן לדחות את פגישתו עם גריידי ושאר הנציגים של ועדת הקבינט עד יום ד' הבא, לכל המוקדם, היא סימן נוסף שהנשיא נלאה מהבעיה הארץ-ישראלית" (ר' הע' 4 לעיל).

אל: שאול אביגור, פריס (מברק אנגלית)

להלן בשביל שאול:
אני אסיר תודה ומאושר מתוצאות עבודתך¹ המהווה מנופים רבי-עוצמה לפתיחת שערים. שרתוק

ירושלים, 5.8.46

1 שיגורן הרצוף של ספינות מעפילים.

- לדתן שלומות, אילון, ליל ט"ו באב 5.8.1946
1. האין כל דרך לסדר שרפאל ישלח בקביעות שדרים על מהלך ענייני לוטציה? לפנינו, מזה שיחת חיים עם הול עם הצגת תנאים מצד חיים למו"מ ללא דחיית התוכנית, ומזה החלטת ההנהלה לדחות את התוכנית כבסיס¹. הבלבול והמבוכה שלמים בתכלית השלמות!
 2. לגבי הארבע [ספינות המעפילים] שטרם נראו אין לי אלא להיאזר בסבלנות ולהניח א) שיש לכם קשר קבוע עם הזעזעור וכל מה שיוודע לו יימסר מיד לכם, ו-ב) שכל מה שיוודע לכם יימסר במהירות האפשרית לנו.
 3. מה יודע לכם לגבי גירסת קלר הולינגוורת (הבהירה) על השייט שהועלה [באש]²?
 4. מה פשר ההודעה ברדיו אמש על חמשת הבחורים הנעדרים?³ כלום הם בתוך הי"ב? (או הי"ג)?⁴
 5. כדאי להראות את תזכירו של גאס לעיתונאים נאמנים: בעל הדואר [עורך פ"פ], הראשי בעפא"י [עורך "דבר", עיתון פועלי א"י], עורך הירחון⁵ וכיו"ב – לשם הדרכה.
 6. שלח נא מברק בשמי לאק אם יוכל להבריך הוראה להתחיל לשלם לועה"ל את האחוז (1%) מהוצאותינו [מתקציב הסוה"י] כפי שהוחלט בוה"פ [הציוני], כי ענייניו הכספיים של הועה"ל בכי רע ויורדים לחיי גם כאן.

1 ב-2.8.1946 נודע ח"ו לשיחה עם ג'ורג' הול, שר המושבות הבריטי, בעניין השתתפות היהודים בוש"ע שזימנו הבריטים לדיון בתמ"ג. ח"ו הביטה להול להעביר למשתתפים בכנס פריס דוח על השיחה ולהמליץ לפניהם לקבל, בשם הסוה"י, את הזמנת הממשלה ליטול חלק בוועידה. עם זאת הציג כמה תביעות מוקדמות: שחרור חברי הנה"ס העצורים; הפסקת חיפושי הנשק; הרחבת השטח היהודי בתמ"ג ע"י צירוף הנגב; העלאת המאה אלף ומסירת האחריות לעלייה ליד היהודים (ר' ח"ו אל ג' הול 2.8.1946, תעודות א', עמ' 491-492; וייצמן/איגרות 22, עמ' 179-180).

החלטת כנס פריס בנידון, שהתקבלה ב-5.8.1946 קבעה: "1. הנהלת הסוכנות היהודית רואה את ההצעות הבריטיות [...] כפי שהודיע עליהן מר מוריסון בבית הנבחרים, כבלתי קבילות לשמש בסיס לדיון; ההנהלה מוכנה לדון בהצעה לכינון מדינה יהודית בת-קיימא על פני שטח מתאים של ארץ-ישראל" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 118-119; אילת ב', עמ' 436).

2 ב-2.8.1946, סמוך לחצות, אירעה התפוצצות במיכלית הדלק הבריטית "אמפייר קרוס", שעגנה במפרץ חיפה. בהתפוצצות נהרגו 25 בני אדם ונפצעו 35. את הידיעה הראשונה על ההתפוצצות שידרו בחדשות רדיו לונדון, שם נמסר כי זו היתה תאונה (ר' פ"פ ו"הארץ", 4.8.1946). קלר הולינגוורת, כתבת השבועון האנגלי "ניו אוף דה וורלד", גרסה שההתפוצצות היתה מעשה ידי ה"הגנה". ב-7.8.1946 כתב אשל למ"ש שגירסה זו הוא "פרי שנאה ומחוסרת כל שחר. אביתר הכחיש אמש [במסיבת עיתונאים]."

3 "קול ירושלים" הודיע על העלמם של חמישה צעירים שיצאו בשבת (3.8) מבתיהם בת"א.
4 13 אנשי הפלמ"ח שהיו אמורים לפוצץ את גשר א-זיב ב"ליל הגשרים" 16.6.1946 ונעלמו בהתפוצץ חומרי הנפץ שנשארו.

5 אליעזר ליבנה, עורך הירחון "בטרם", ביטאון החוגים האקטיביסטים במפא"י.

לאחימן,

תודה על התשובות המפורטות.⁶ אלא הצרה היא שאתה במכונה ואני בכתב, משמע שאין לי העתקים וכעבור ימים אחדים משתכחות השאלות שהצגתי. יש תמיד להזכירני את השאלה ואח"כ לענות עליה. אך הפעם, במאמץ ידוע, העליתי מהנשייה הכל. ברר נא אם קיבל מתתיהו את פתקי מלפני ההסגר.⁷ איני סבור שהפתק חייב תשובה, אך רצוני להיות בטוח שהגיע לידי.

ישן

אני מצפה היום לדו"ח על שקספיר⁸ אם הפגישות תמשכנה – העלה שאלת שני הזקנים. גם שאלת בעל הברכה.⁹

6 במס' 65.

7 הכוונה למס' 53. ב-7.8.1946 אישר אשל שהמכתב הגיע לידי גלילי.

8 דוח על שיחת ז"ש עם קולונל אישם ב-5.8.1946 נמסר במכתב ז"ש ב-6.8.1946. בשיחה הוחלפו דברים בעניין פיצוץ מלון "המלך דוד", המצור על ת"א, הטרור, המנהיגות הציונית וכן 13 נעדרי הפעולה בגשר א-זיב ב"ליל הגשרים".

9 שחרור גרינבוים, רמז ודוד הכהן.

לדתן שלומות,

א-7 6.8.1946

1. היום - אמתחת גדושה, אך סיכומה אינו מרנין. לדידנו המסקנה: [מעצר] לאורך ימים. אך זהו חשבון קטן. העיקר הוא שחזות החשבון הגדול קודרת מאוד וכנגד זה אין תשועה בתוכנית אבירן, עם כל היותה נאה כשלעצמה.¹ הבה ונתאזר.
2. הכרחי לפתור בעיית הדרכת העיתונות.² אין אתי עצה כרגע. א"ב [אפרים ברוידא] כבד ולא יתקבל. גרשון צבי³ יצלה כלפי חוץ. היש לך הצעות?
3. כרגע חשוב לחזק את חזית הסיורב לתוכנית כבסיס, לאחר שכך הוכרע.⁴ הן גם מזה יעשו קרניים לנגה. אחד האמצעים - לגלות יותר מתוכן התוכנית ואופן התהוותה.⁵ כתב-גס מכיל בזה לא מעט. יש לערוך סיכום על פיו ולמסור אישית לפ"פ, ד' [בר], ה' [וקר] והצ' [ופה], אולי גם למ' [שמר] אך בשום פנים לא לשל מ"מ [משה מדויני "הארץ"], לא רק משום שהוא פוטרנו מכל חובה כלפיו, אלא במזיד כדי להבאישו בעיני קוראיו ולתתו מתפה ומשלה. לא רק מותר אלא מצווה לפגוע בו מתחת לטבור. כוונתי בסעיף זה להביא לפירסום את הרקע העובדתי של המסקנות שעליו מושתת הניתוח של גאס, ולא את הניתוח עצמו. בו יש להיזהר ולנהוג כמו שכבר הוריתי.⁶

1 תוכנית ב"ג לפתרון בעיית א"י על בסיס הסכם יהודי-ערבי שיושג להקמת שתי מדינות עצמאיות - "יהודה ו"עבדאללה" - בשטחן של א"י ועבה"י (הובאה במכתב 17.7.1946 אל שופט בית המשפט העליון בארה"ב פליקס פרנקפורטר). "עבדאללה" תקבל שטח רצוף, נושב כולו ערבים, במרכז א"י המערבית, ויהודה תקבל בתמורה שטחים לא נושבים בעבה"י, בעמק הירדן ובסביבות ים המלח. כל אחת משתי המדינות תקבע לעצמה את חוקי העלייה וההתיישבות ושתיהן יהיו מפורוות בערבות או"ם. שתיהן יוכלו לנהל במשותף, מתוך הסכם הדדי, עניינים כלכליים. ב"ג העלה תוכנית זו לקראת כנס פריס והיא כללה גם סעיף שקבע כי היהודים ינהלו דיון עם ממשלת בריטניה רק על יסוד נציגות של אומה עצמאית. ע"י "חיבור הצד המזרחי אל הצד המערבי של א"י ניתן ליהודים ולערבים כאחד לספק במלואם את שאיפותיהם הלאומיות ואת צרכיהם. ע"י תיקון הגבולות בין יהודה לעבדאללה, הממלכה המגוחכת הנוכחית של עבה"י תוכל לקבל את השטח הגדול המפותח יחסית והמאוכלס בצפיפות של ג'נין, שכם ורמאללה, הכולל 600,000 או 700,000 ערבים" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 75-85).

2 ב-6.8.1946 השיב אשל: "אביתר נפגש מדי יום ביומו בשעה קבועה עם הזאבים [עיתונאים]. הצגתו היא מחושבת ומעוררת אמון, כאילו חופשית לגמרי, אולם לא מפליט מילה מיותרת. באים תמיד".

3 גרשון הירש (גרשון אבנר; להלן: גרשון אבנר), שהור מלימודים ושהות ממושכת באנגליה, צורף לסגל המ"ד.

4 החלטת כנס פריס לא להשתתף בשיחות לונדון על בסיס תמ"ג (ר' מס' 72 הע' 1).

5 לפרסם כי תמ"ג גובשה במשרד המושבות בהשראת רה"מ עיראק לשעבר נורי סעיד ובשותף עימו (ר' אביזוהר/לקראת,

עמ' 100, 112, 115; טבת ד', עמ' 798-800).

6 ר' מס' 72 סעיף 5.

4. לגופו של עניין הדחייה – לשם התמצאות חשוב היה לדעת אם פה אחד או ברוב⁷ וכן מי ומי ומה היו ההצעות האחרות.⁸ אם רק אפשר.
5. נראה שירושלים מלאה סיפורים [על פיצוץ מלון "המלך דוד"], כאילו מפי עדי ראיה ואנשים ממקום המעשה, על ההתעלמות מאזהרה, על פקודות לא לצאת, על סגירת דלתות וכו' וכו' (שתי אחיות שאחת נהרגה ואחת ניצלה רק משום שלא צייתה וקפצה דרך החלון; שאו להמבורגר [מנהל המלון]: "לא אקבל פקודות מיהודים"; ועוד).⁹ חשוב לרכז חומר זה ולהביאו לפירסום מע"ל.
6. יש לחתור בכל הדרכים ההוגנות לעורר שאלת שני הזקנים.¹⁰
7. שוב לשאלת אביריב. בהיות כל הקהל הקדוש [ביקור בני המשפחות] כאן הבינותי מאחד מאנשי ג"ח [גבעת חיים] (בא במיוחד לדבר איתי – אני מניח שלא בידיעת ב"א) כי מאוד רצויה לו שליחות לחו"ל, כדי להיפטר לתקופה מסוימת מצרת מעצרים הולכים וחוזרים, לאחר כל הפורעניות שנפלו בחלקו. ביקשתיך אז לברר דעת אבירן בדבר אמריקה. אנא, חזור ושאל, גם זהו צעד למנוע כניסתו לשליש.¹¹
8. התוכל לסדר משלוח קבוע של נוסחי הקול?¹² מוטב היה למ"ס לא להוציא הגה.¹³

*

7. דחיית תמ"ג בכנס פריס. ב"דבר" 6.8.1946, נמסר מפריס שהנהלת הסוה"י פירסמה לאחר ישיבתה הראשונה הצהרה כי היא "רואה את ההצעות הבריטיות המיוסדות על דוח ועדת 6 המומחים, שנמסרו בבית הנבחרים הבריטי ע"י הרברט מוריסון, כהצעות שאין לקבלן כיסוד למו"מ". ההחלטה התקבלה פה אחד (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 119).
8. הצעה אחרת היתה של א"ק, לפיה ראוי להיענות להזמנת הבריטים להשתתף בוש"ע, אולם להודיע במהלכה כי תמ"ג לא תוכל לשמש בסיס למו"מ (ר' שם, עמ' 116 הע' 15). ב-11.8.1946 דיווח ז"ש כי פריס "מספרת על בירור הקו (נמשך שלושה ימים). סוכם ברוב (גם של [נציגי] הארץ ומע"ל) להמשיך עם הפוגה [במאבק המזוין]".
9. בעניין זה השיב אשל, 9.8.1946: "הסיפורים על האזהרה לפני הוועה – אין ספק שניתנה, אולם למי שהגיעה לא החוור. מנהל הבניין ידע והתרוצץ כדי להודיע. את אנשי אגפו הציל, גם כמה ממומדים [לובשי מדים] הציל [---] מעורפלת הנקודה אם אותו האיש שממלא אצלם את מקום שלמה [מוזכר הממשלה ג'ון שו בדומה לשלמה אייזנברג מוזכר סוה"י] קיבל הודעה". לתיאור מקף של סוגיית האזהרות ר' בגין/המרד עמ' 303; קלארק, עמ' 163-196.
10. ב-13.8.1946 כתב ז"ש למ"ש כי בשיחתו עם קול' אישם העלה את עניין מעצר רמו וגרינובים נגדם דבר בסה"ל 1946, ושאינם מהממ"ד וכו'. הלה השיב כי "לא הכל שבידיהם [של הבריטים] והכנס בפתשגן ויש בהחלט סיבות מספיקות עבור [מעצר] הזקנים, והוסיף בבת צחוק: הנה לא כולם שבפתשגן נלקחו".
11. הצטרפות בן-אחרון ל"תנועה לאחדות העבודה".
12. תמלילי שידורי "קול ישראל".
13. לאחר שיצא סנה מהארץ והגיע לפריס, הופיע שם לפני עיתונאים ב-4.8.1946 ואמר כי בא כדי להשתתף בישיבת הנהלת הסוה"י, לא ידע שהבריטים מחפשים אחריו, לא הסתתר בא"י ויצא ממנה ללא קושי. עוד אמר, כי אם הנהלת הסוה"י תביע רצונה שישוּב לא"י, יעשה זאת מיד, הכחיש כל קשר עם ה"הגנה" ועם ארגוני "הפורשים" והוסיף שהוא מתנגד לפעילות טרוריסטית כמכשיר של המדיניות היהודית בא"י (ר' "הארץ" ו"דבר" 6.8.1946).

לאחימן

1. מודיעים לי מהבית כי 165 בוגרי מחזור ל"ד של גמנסייתי "הרצליה" רשמוני בספר הזהב [של הקק"ל]. יש לפרסם זאת.¹⁴
2. ביחס לזעירא חשוב להדגיש כי הוא ככינאיו זה, עובד קטן, חסר כל חשיבות ציבורית, וכי מעצרו עורר צחוק בקרב כל יודעי דבר.

ישן

14 ר' שרת/מאטר, עמ' 123-124. הפירסום בא ב-11.8.1946 (ר' שם עמ' 165).

א-ן 7.8.1946 בבוקר

לשיחתך עם שקספיר.¹ יש להישמר מכל משמר מלהציג את עניינינו-אנו כמיקוח פשוט: תתירונו - נשתף [פעולה נגד הפורשים]. לכן טוב שעמדת על המדיניות² ולהבא יש להדגיש נקודה זו יותר ויותר, גם אם בחלל ריק. פשוט: האנשים לא ילכו!³ בנקודה עדינה זו יש קצת חילוק ביני לבין עמיתי, שהיה מוכן להבטיח ברמזים עולם ומלואו ובלבד להיחלץ ע"מ לצפצף אח"כ, ואילו אני טוען לעיקביות ומסקניות. פרט זה אך לך, ולכן כתבתי לחוד. בהזדמנות זו: הסרט "דבר" ארכאי.⁴ מה עניינינו לדרוש עלינו משפט? אנו דורשים שחרור. הם אוסרים בלי משפט ואנו כנגדם דורשים שחרור בלי משפט. פתאום אנו נהפכים לדורשי משפט על עצמנו. צריך לדרוש שחרור ותו לא. האיך להשפיע על עיתונים אחרים שגם הם יתנו סרטים ולהבליט בדידות "הארץ"? לע"ע בולטת בדידות "דבר". ג'ורג' ליכטהיים לייגט זיך פייגעלך אין בוזם!⁵ היש פשר ברור למעשה הכלב⁶ (לא של עגנון)?⁷ ולשמחה בקרית שאולה?⁸

ישן

- 1 בפגישה עם קולונל אישם ב-5.8.1946. (ר' מס' 73 הע' 10).
- 2 במכתב אל מ"ש 6.8.1946. דיווח ז"ש על שיחתו עם אישם ביום הקודם, בה טען כי אם השלטונות מבקשים שיתוף פעולה נגד "הפורשים" עליהם לשחרר את המנהיגים העצורים ולשנות את מדיניותם כלפי היישוב והתנועה הציונית.
- 3 לא ימצאו חברי "הגנה" שהיה מוכנים לחדש את ה"סוון" (ר' מס' 61 סעיף 2).
- 4 בראש העמוד הראשון של "דבר" הודפסה ביום זה הכתובת "עד מתי יהיו אסירי היישוב כלואים ללא משפט".
- 5 יידיש: מניח ציפורים בהיקו, כלומר בונה מגדלים פורחים באויר. ב"הארץ" מ-7.8.1946 פורסמה כתבה מאת ליכטהיים, סופר העיתון בלונדון, שכותרתה "לא יתקבלו החלטות יסודיות". נמסר בה, כי מכיוון שרק מעטים מחברי הקבינט הבריטי ישתתפו בישיבת הממשלה הקרובה, משערים שלא יתקבלו החלטות יסודיות בנוגע לא"י, ובמיוחד בהיעדר תשובת הנשיא טרומן על תמ"ג. כן הועלתה סברה, שהתוכנית להכין הצעת פתרון לישיבת או"ם בספטמבר התעכבה בשל עמדת ארה"ב והתנגדות היהודים והערבים כאחד, אם כי בקבינט עדיין מקווים להגיע לפשרה המבוססת על: א. אפשרות להשיג את תמיכת הליגה הערבית לחלוקה או לפדרציה מתוקנת; ב. מניעת מהומות רציניות עם בואם של המוני המעפילים. בהקשר זה נאמר בכתבה, שהעיתונות הבריטית מפרסמת במקום בולט ידיעות מחיפה המתארות את התנאים שבהם מגיעים המעפילים ומספרת על זרם הפליטים הנוסף מפולין לאוסטריה. אף כי אין פירושים לידיעות אלה, חושבים שהתיאורים עצמם באים להכין את דעת הקהל לצעד חדש, בעיקר כשהנשיא טרומן עומד על דרישתו להעלאת המאה אלף לפני קבלת החלטה כלשהי על פתרון לאורך ימים.
- 6 בעיתוני 7.8.1946 פורסמה הודעת לשכת העיתונות הממשלתית בדבר ניסיון התנקשות בחיי תובע צבאי בריטי בבית הדין הצבאי בי-ם. בליל 5.8.1946, ישבו שני קצינים בריטים בביתם בשכונת בקעה ולפתע ויגון שני כלביהם אל החצר וגורתה אליהם אש תת-מקלע. כלב אחד נפצע. משערים שההתקפה כוונה אל אחד משני הקצינים שהוא התובע במשפט הקרוב של 18 אנשי לח"י, שנתפסו בעת ההתקפה על בתי המלאכה של הרכבת בחיפה ב-18.6.1946. ז"ש השיב, שהכלבים נטפלו לשוטרים שעברו בקרבת מקום והם שירו.
- 7 הכלב של עגנון - הכלב בלק בספרו תמויל שלשום.
- 8 קרית שאולה - ביירות, ע"ש שאולה פינס, שפעלה בביירות בענייני העפלה מלבנון (על "השמחה" ר' מס' 78 הע' 10).

לדתן

א-7.8.1946

- 1) מלכתחילה הבעתי דעתי בעד אבודן ללוטציה.¹ אעפ"י כן, מעניינים אותי נימוקיכם-אתם. נא לפרש.
- 2) האם תוכנית אבויריב מכוונת לביצוע בקרוב?²
- 3) מה בדבר בעל שושנת הגושן (א.א.)? לפי השבוני הוא מסיים את תפקידו הנוכחי החודש והיה מדובר שיתחיל אצל בל בספטמבר. האם הוא איתן בהחלטות? מה הלך רוחו? יש לשמור עליו ועל הקשר איתו. כדאי להפגישו עם אבויריב. צריך שידע שאני בכל תוקף בעד הגשמת התוכנית לגביו.³
- 4) היש לך מושג מעבודת ליאו? יש לעורר שאלת חזירתו.⁴
- 5) איך ההכנות לפתיחת האולפנה?⁵
- 6) מה פשר הזמנת ארבעת חברי העליון?⁶ נקובים בשמותם? מי בהרם? אנא, כל הידוע.⁷
- 7) לא ישרה בעיני הכחשתנו כלפי העיתונות לגירסת קלר ה[ולינגוורת] בעניין אוניית הנפט. לכל היותר יכולנו להסתמך, דווקא בעניין זה, על ההודעה הרשמית.⁸ מוטב היה להיזהר עכשיו

- 1 ר' מס' 67 סעיף 8. במכתב ז"ש אל מ"ש, 7.8.1946 נאמר: "מסתכמת דעה כללית כי רצוי שאבודן ייפגש עם לוטציה. מחכים להוראה מאך".
- 2 תשובת ז"ש, 9.8.1946: "בתוכנית [שליחות] אבויריב התפתחות כזו - אבירן הציע מע"ל. כזו היתה גם הדעה בבית פזית [הוה"פ של ההסתדרות]. הללו קשרוהו בפעולתם-הם. בינתיים העיר אפיקי [יוסף יורעאלי, מנציגי מפא"י במ"א של ה"הגנה"] כי הדבר אינו רצוי מטעמי הפיזול ונכון יותר למסרו לבל. עתה יחליטו בבית פזית. הכוונה לביצוע בקרוב". ב-7.8.1946, כתב ז"ש: "שיחה ארוכה עם אבויריב. סוכם כי יבוא אל בל כנציג בית פזית".
- 3 אבא אבן עמד להשתחרר משרותו בצבא הבריטי בי-ם, שם היה מדרין בביה"ס לקציני מודיעין, והיה אמור להצטרף אל הממ"ד ולצאת מטעמה ללונדון. תשובת ז"ש ב-9.8.1946: "בעל שושנת הגושן יוצא בקרוב ונכון להגשמת התוכנית הקודמת".
- 4 ליאו פנחס כהן עשה או בארה"ב מטעם הממ"ד.
- 5 ממ"ד החליטה להקים אולפנה להשתלמות צוערים ("ביה"ס לדיפלומטים"). הודעות על כך וקריאה להצגת מועמדויות פורסמו בעיתונות. אשל השיב 9.8.1946: "הגיעו כ-500 בקשות (יש 20 מקומות). למרות מאמצים, השתתפות הגופים ההתיישבותיים כמעט אפסית. לעומת זאת, מספר ניכר של מועמדים רציניים מביין קצינים וחיללים [משוחררים]. אחרי ניפוי ראשון יוזמנו כ-150 מועמדים לבחינה בכתב שתתקיים ב-27.8.1946. באמצע ספטמבר יתקיים מחנה עבור 60 מועמדים בערך ובו בחירת התלמידים הסופית. ההוראה בומן הראשון (סמסטר א') הוסדרה ברובה. חלו שינויים ידועים בתוכנית בהתאם להערותיך [לא אותרו]. למרות מאמצים לא יושלם בניין המוסד עד למועד פתיחתו (2.11.1946) והמוסד יושכן תחילה בפנסיון" (ר' כהן-שני, עמ' 325-344).
- 6 ב-7.8.1946 התפרסמו בעיתונות ידיעות כי ארבעה חברי הוועד הערבי העליון הוזמנו להשתתף בשיחות וש"ע בלונדון.
- 7 תשובת ז"ש ב-9.8.1946: "פשיטא - יש 4, הכוונה בלי היושב בארמון" - כלומר בלי המופתי חג' אמין אל-חוסייני, שהיה גולה פוליטי במצרים והתאכסן בארמון אינשאן בקהיר.
- 8 ר' מס' 72 סעיף 3. העיתונות לא הביאה תגובה רשמית לפרשה ורק ציינה שרדיו לונדון הודיע שההתפוצצות במכלית הדלק היתה מקרה אסון. "קול ירושלים" בחדשות באנגלית לא התייחס כלל לסיבת ההתפוצצות (ר' "הארץ" ופ"פ 4.8.1946).

מלנקוט לשון המלמדת שיש לנו קשרים ואפשרויות להיוודע. אל-נא תעיר זאת לאביתר בשמי, כי לאט לנו עם הנער.⁹

8) צפוני מציע: א) להמציא לנתנאל, בשביל השקין¹⁰ ואחרים, את שיחת בעל הדואר עם מ"מ הארוך;¹¹ ב) להציע לבל שיתחיל לשלוח סיכומי העיתונות מהארץ, ביחוד (המאמרים) הראשיים, לחברי המורשון וכיו"ב, כי יש הרבה מאמרים מצויינים, אך אינם מגיעים.

9) אני מחזיר שדר מתתיהו המדבר בעדו. התוכל לעזור?¹²

*

לאחיימ

קצב הטיפול בשבעת החיילים מאכזב. מקרה משווע. ביקשתי פירסום ולא ראיתי. מעצר שרירותי ופראי למופת. כל פשעם שהיו יחד במלון שיש למח' שלנו התקשרות איתו. נא להמריץ.¹³ תודה על הצעות ההנעמה, אך אין צורך.¹⁴ אנו מפונקים מאוד בלאוו הכי. כל מנעמי החיים שאנו זוכים בהם גורמים עוגמת נפש רבה למוזקן, פשוט צער בעלי החיים! הוא ביקש להוסיף חוליה לשרשרת המרטירולוגיה היהודית - והנה נגזל ממנו חלומו!¹⁵

*

לעינבל

לא אוכל לקלוע באויר.¹⁶ ברר-נא קודם במחלקה (הברדלס?)¹⁷ אם עומדות על הפרק בימים אלה שליחויות או תוספות עובדים אחראים למשרדנו והודיעני.

ישן

9 עפ"י "לאט לי לנער לאבשלום", שמואל ב יח, 5.

10 חבר הפרלמנט ריצ'רד קרוסמן.

11 שיחת אגרון, עורך פ"פ עם רוברט סקוט, מ"מ המזכיר הראשי שזימן אותו לפגישה ב-2.8.1946, בעקבות מאמר המערכת בעיתון באותו יום, שלדברי סקוט "היתה לו השפעה מנוגדת להבטחת שיתוף פעולה עם הממשלה" והיה "זדוני" ומגמתו "לעשות צרות" (אצ"מ 7967/25s). נוסח עברי של חלק משיחת אגרון עם סקוט ר' כנען, עמ' 235-237. תרגום עברי של המאמר הובא ב"הצופה" 6.8.1946. המאמר גינה את המצור בן 84 השעות שהטילו הבריטים על ת"א, העוצר בי-ם וההפקעות הרבות שם של בניינים ועסקים "לצורכי ביטחון" וציין, כי "מעטים התקדימים להם בתולדות החברה התרבותית" וכי בעקבותיהם "הצבא [הבריטי] עלול לגלות, בסופו של דבר, כי ע"י השפלה ללא הפליה והבחנה יגרום להתגבשות [איבה בקרב היישוב היהודי] שתבטל כל תקווה לשתף פעולה הן נגד הטוריסטים והן בתפקידים המכריעים בעתיד".

12 מדובר במכתב גלילי למ"ש שהועבר אליו ב-7.8.1946. המכתב לא אותר. על שאלת מ"ש השיב ז"ש בשלילה.

13 השבעה שוחררו מלטרון ב-11.8.1946 ללא כל נימוק, מבלי שנחקרו כלל ("הארץ", 12.8.1946; מס' 65 סעיף 9).

14 ב-5.8.1946 כתב אשל למ"ש: "כתוב נא אם מצבכם מבחינת מותרות החיים משביע רצון. האם מצוי נוזל-הקסמים נגד פרעושים, יתושים וכו' אצלכם? אולי תרצה שנחפש מכות ראינוע בזעיר אנפין עם פילמים, כדי להנעים לכם את החיים? כתוב ואנסה להמציא".

15 ר' בעניין זה שרת/מאסר, עמ' 37-38; 166-166; 239.

16 העניין לא נתחורר.

17 מחלקת העלייה בסוה"י, שמנהלה חיים ברלס.

7.8.1946

לאחימן, שדרך מ-7/8:

- 1) לא להרפות. להדגיש אפסותו.¹
- 3) מי המציע? האם דובר כבר עם בעל הדבר? מה דעת בעל הדואר? ההצעה נראית.²
- 4) מיהו כיפוד?³ מה פירוש המילה? הנאום אינו זכור לי.⁴ יש לזכור כי מרכז הכובד [במשפט מוכתר ומוזכיר יגור] יהיה [מילה משובשת. אולי: מדיני].
- 5) אין צורך. כבר נתברר בעיתונות.⁵

ישן

- 1) אשל דיווח כי עו"ד לויצקי קיבל מאת "המרכז ששמו נקרא על שם התעודה הנכספת [צ'רטר] של הנביא מבול [הרצל]", כלומר קולונל מרטין צ'רטרס, ראש המודיעין הצבאי הבריטי בא"י, תשובה ראשונה שלילית בעניין שחרור דוד אדירי מהמעצר בלטרון, וכי הובטח לו שיקבל תשובה סופית בסוף השבוע.
- 2) אשל כתב: "הצעה נוכח אי-הצלחתנו לרכוש מליצי יושר בעיתונות שבגן של אוריאל [אנגליה], לשלוח לשם לחדושיים את דק [דייוויד קורטני, שם העט של העיתונאי האנגלי רוי אלסטון] מהעמודה של הדואר [בעל טור First Column בפ"פ]. בעל חזון וקשרים אישיים רבים. גם אם נבדל בפרטים, מזדהה ברוח. לא יצא בשמנו, אלא כאילו לחופשה". לשאלת מ"ש מי המציע, השיב אשל 9.8.1946: "אני המציע, אולם היה לי משום מה הרושם שההצעה צריכה לבוא אליך להחלטה. אם תאשר, אשותח עם דתן על צורת הביצוע". ב-16.8.1946 חזר אשל לנושא וכתב: "שותחתי אמש ארוכות עם ג[רשון אגרון, עורך פ"פ] על בעל הטור. הרעיון מוצא חן בעיניו אולם פוסלו בגלל - א. דאגה למתן רשות עבורו לחזור לקדמון [י-ם], ב. תכונות אופיו המחייבות פיקוח מתמיד. בזה נגמר העניין באופן שלילי". בהמשך הביא מדברי ז"ש על ד"ק: "בגלל רשלנותו באי-מילוי אחרי הוראות הקבע עמד להפסיד את זכותו לשבת בקדמונה. [האנגלים] עמדו להרחיק אותו והיתה להם הזדמנות נהדרת לכך מבלי לעורר רעש. העניין סודר ברגע האחרון ויש לו עכשיו רשות ישיבת קבע. החרם עליו מצד גזעו מתורף ובידודו כמעט מוחלט".
- 3) אשל כתב: "כיפוד מבית אחיך אמר לי שקו ההתגוננות של נציגיו התבושים צריך להיות מאושר ע"י כתו [קיבוצו]". תשובת אשל, 9.8.1946: "כיפוד - בעלה לשעבר של בבה", כלומר ישראל ברי-הודה (אידלסון) חבר קיבוץ יגור. "החבושים": נוח יגורי וניסן גושנסקי, שנכלאו בעכו.
- 4) בהמשך כתב אשל, שאנשי יגור הכלואים בעכו "יסכימו לקו הגנה לפי נאומו הידוע של אבירן בקשר למקרה בעל יוכבד". בעל יוכבד הוא אריה סירקין (סריג), אשר הועמד לדין יחד עם אברהם רייכלין - שניהם פעילי "ה"רכש" שנידונו ל-10 ו-7 שנות מאסר על הברחה נשק בריטי, שנגנב או נרכש בדרך לא חוקית במצרים ע"י חיילים יהודים חברי ה"הגנה". במשפטם, שנערך בי-ם בבי"ד צבאי בריטי באוגוסט-ספטמבר 1943, הוטו האשמות כבדות כנגד ארגון ה"הגנה" ומוסדות היישוב והתנועה הציונית האחראים לו. בפסק הדין קבעו השופטים כי הוכח שבא"י קיים ארגון מסוכן ורב-היקף, שתפקידו לרכוש נשק ותחמושת מצבאות המ, הפוגע בביתחון הארץ ובמאמץ המלחמה, והינו מעשה שטני מתועב מבחינה מוסרית ומטיל חשד גדול ומסוכן על העדה היהודית כולה (ר' "הארץ" 28.9.1943). בנאום שנשא באסיפת הנבחרים ב-4.10.1943, הגיב ב"ג על פסק הדין: "יש הגנה לישראל [...] היינו מתיישיים [...] אילו יישבו זה לא היה מוכן ומוכשר להגן על עצמו. [...] כל זמן שאין ביתחון לחיי יהודי יש הכרח בהגנה עצמית [...] היהודי לא יותר על זכות הגנתו, לא יותר גם על זכותו למולדת" (ר' "למשטינים", ב"ג ג', עמ' 152-173). מדובר בפרשת 5 הצעירים שנעדרו שלושה ימים ומשחזרו התברר שנעצרו בידי המשטרה. העיתונים דיווחו על כך ב-6.8.1946.

אל: אליעזר קפלן, פריס (מברק אנגלית)

שילוח, להלן בשביל קפלן משרתוק:
אנה הורה בהרל תשלום אחוז אחד לוועד הלאומי על-פי ההחלטה [של הוהפ"צ], כי המצב הכספי של הוועד הלאומי מעורער.

לדתן שלומותי,

8.8.1946

1. מסופקני אם ההכחשה המקומית בעניין האיי¹ מחסלת [את השמועות].
2. מאוד לא נראה לי אָהד השמות – זה של רוברט.² עד כה היה קן מסוים וישר: כל המנוחים, מבני ברית ומשאינם בני ברית, לבם היה שלם עם העניין; מה שאין כן אותה צדקנית, שלבה בהחלט לא היה שלם [עם מפעל העפלה] והתלוצות בה יש בה סילוף היסטורי. איני יודע אם אפשר עוד לשנות. ליישה זו בשמות מי שהיו ואינם יש בה בולשביזם, ודאי שלא מדעת, אשר מוטב שלא תהא לו אחיזה בתוכנו.
3. סעיף השלישי בשדר היום מחייב אמצעים נמרצים. הנקטו?³
4. ודאי שעל פרץ להמשיך,⁴ בליט ברירה, אך מוטב אישור לוטציה.
5. מי התקיפים, מלבד המשופם, והן פנחס איננו?⁵ החיה המשמרת [הצעירה של מפא"י]? אולי יתמסר הגבעתי המשוקף – אני מניח שהותר.⁶
6. הצעת כנס הבנים⁷ נראית מאוד, אך חשובה מהירות, כי יום יום ואפתעותיו.

- 1 בעקבות ידיעה שפורסמה ב"מידל איסט מייל", כי בקפריסין הוקם מחנה לאלפי מעפילים, ושאלות עיתונאים בנידון, הודיע מנהל לשכת המודיעין הממשלתית בי-ם ב-7.8.1946 כי לא ידוע לו על שום תוכנית ממשלתית על העברת מעפילים מא"י ("דבר", "הצופה", 8.8.1946).
- 2 במכתבו מ-8.8.1946 מנה ז"ש שמות ספינות מעפילים שציפו לבואן. על אחת כתב ש"היא שייכת לבעלת שמו של רוברט שמע"ל", והכוונה לרוברט סולד, ממנהיגי ציוני אמריקה, ששם משפחתו כשמה של הנרייטה סולד, מנהיגה ציונית, מייסדת הסתדרות "הדסה" בארה"ב ולימים ראש מפעל "עליית הנוער" בא"י. אחת מאוניות המעפילים נקראה בשמה (הגיעה לחופי א"י ב-12.8.1946).
- 3 ז"ש דיווח כי השלטונות מפיצים שמועה שבעוצר בת"א נפל לידיהם מסמכים שחשיבותם עולה על המסמכים שפורסמו בסה"ל מיולי 1946. ז"ש הביע דאגה שמה נפל לידיהם העתק שדר שפר, הרמ"א בפועל, אל ב"ג וכי ניסיונותיו לברר את הדבר לא צלחו (ז"ש אל מ"ש 8.8.1946; להלן מתייחסות כל ההערות למכתב ז"ש מיום זה אלא אם כן מצויין אחרת).
- 4 ז"ש דיווח באותו מכתב, שמעמד שפר כרמ"א ירוד וסמכותו מעורערת, וע"כ הועלתה שאלה אם ראוי להאריך את כהונתו, שמלכתחילה היתה זמנית.
- 5 על הדיונים במפא"י בשאלת המשכת המזוין בבריטים דיווח ז"ש (שם) כי היתה שם "השתכחות הלב עם תקיפות רבה מצד השוללים. הכוונה לא להפוגה אלא בכלל ובכלל. הנוסח המתפתח: תולעת יעקב", והביע חרדה "לתהום הנפער [שם] בין הצעירים לבין הפורטים על מיתרים אלה" ולאפשרות ש"יפתח שידוד מערכות לפי קו של גיל". בין ראשי השוללים במפא"י את המאבק המזוין היו שפרינצק ופנחס לבון, שאותו זמן סירד באירופה במחנות שארית הפליטה.
- 6 הכוונה, כנראה, לחיים בן-אשר מגבעת ברנר, מפעילי מפא"י בתחומי החינוך והנוער, שנעצר ב"שבת השחורה" ונכלא ברפיה.
- 7 הצעת ז"ש לערוך מטעם מפא"י כנס של חיילים משוחררים מהצבא הבריטי, בלשונו: "כל הבנים שב"ק [מ"ש] שְׁלָחָם במשך 5 שנים", כדי "לדבר דיבור אל החוץ, לדרוש שחרור [העצורים] ולעודד הציבור".

7. מינוי בן-יאוש (מוטב בן-ישר) נראה, עכ"פ לניסיון.⁸
8. "הרב הקשור לחזן" – פליאה!⁹
9. "קרית שאולה" – לא בנת הכוונה לא לקרוב אלא לרחוק – מקום בו נחבל אחי אֶלֶזְנֵנו. הן שם נערכה חתונה כפולה, וְתָהִי לַחֲדָה.¹⁰
10. ועכשיו רעיונות מכאן. בהנחה א) כי משהו מעין שלמה סופו להסתדר – אם לא היום אזי מחר ואם לא מחר אזי מחרתיים – ובהנחה ב) כי מוטב להתכונן ללא צורך מלהיות בלתי מוכן בבוא הצורך, יש לערוך מיפקד חשאי לכוחות הבאים בחשבון לתפקידי מינהל בדרגת תת-מוכרים, ז"א ראשונים בפקידות, ולבדוק אם ובמה טעונה הכשרתם השלמה. הכוונה לאנשים בדרגת אבודן, האדמתי ששמו כשם החוצב,¹¹ המומחה לממון של בעל הברכה (שכיום בחו"ל)¹² וכיו"ב. גם יש לערוך בקרה פנימית לנפשות הפועלות כיום ברשות, מסוג כסל, וכן מסוג השקד.¹³ ועוד יש לסמן איש שיתמחה בחוקות ומשטרים מינהליים ברחבי האיפרכיה ע"מ שנשלחו לבל, אם יהא צורך, להשלמת תלמודו. כל הבירורים האלה לע"ע בחדרי חדרים – נניח אתה, אבודן, אביתר, אולי גם א. א. – כי למה נשלה את המסתפקים במועט ולמה נגרה את התופסים מרובה? ההתעוררות בעניין זה של מרדכי [שטרנר], החושב בדרך כלל נכוחה ומעשית, וההצעות המעשיות דלעיל של הח"מ. רצויה תגובתך.¹⁴ אין להשמיע ללוטציה.
11. מה בפי עטרה?

- 8 במענה לתביעת מ"ש "לפתור בעיית הדרכת העיתונות" (ר' מס' 73 סעיף 2) כתב ז"ש: "הטיפול נמסר לבן-יאוש [---] אומנם בן-יאוש צעיר אבל ישמש שליח". בן-יאוש הוא יהושע יוסטמן, בנו של העיתונאי הוורשאי משה יוסטמן, ששם העט שלו היה "יאשווין". יהושע יוסטמן היה אז מועבדי מחלקת העיתונות בסוה"י בי-ם, לימים מבכירי "מעריב". "בן-ישר" – לפי שמו באנגלית: Justman.
- 9 תגובה לדברי ז"ש על דין-ודברים שהתנהל בעניין מסירת תפקיד הרמ"א לאיש מפא"י (שפר). בתשובתו, 11.8.1946, הסביר ז"ש כי הכוונה לברוך רבינוב ("הרב"), "המייצג את החזן ואיש היערות" – מפלגת "השומר הצעיר" (שראשו יעקב חזן ומאיר יערי) במיפקדה הארצית של ה"הגנה".
- 10 ב-7.8.1946 התפרסמו בעיתונות הארץ ידיעות כי 3 ימים לפני כן התגלו בבירות פצצות זמן, ליד הצירות האמריקנית והקונסוליה הבריטית שם, וכי גבול לבנון-א"י הועמד בפיקוח מדוקדק לנוכח האפשרות שטרוריסטים יהודים יביצעו את הפעולה. ז"ש במכתבו העלה סברה שהכינוי "קרית שאולה" התייחס לת"א. כדי להבהיר שהכוונה לביירות הזכיר לו מ"ש כי שם נפצע טוביה ארוי, אחי יהודה ארוי ("אלון"), בעת בריחתו ממעצרו שם. חידת "חתונה כפולה" – פצצות שהונחו בשני מקומות. ב"הארץ" 13.8.1946 הובאה ידיעה מביירות כי המשטרה אסרה שני חברי ארגון הנוער המוסלמי בקשר להתפוצצויות שם; עפ"י "דבר" 16.8.1946 הודו השניים כאשמה.
- 11 האדמתי – זלמן לוף; החוצב – זלמן שור.
- 12 כנראה דר' גרהרד מינצנר, ראש מח' הכספים של "סולל בונה", שדוד הכהן היה ממנהליו.
- 13 פקידים יהודים בכירים בממשלת המנדט: כסל – יעקב קיסילוב, קצין מחוז ירושלים; השקד – נתן י' מינדל, סגן מנהל מח' ההגירה (מאנדעל – שקד בידיש).
- 14 ב-16.8.1946 השיב ז"ש: "היה פגש בדבר פקידים [בכירים] לכל מקרה של שלמה; אביתר, אבודן, בעל שושנת הגושן ודתן. אביתר קיבל על עצמו להכין תמונה כוללת של אשר יידרש. אבודן יכין שטחו [כלכלה] לבב [אריה לבבי] למדין [פעולה מדינית]. למינהל טרם נקבע. לבב העלה שאלה חשובה של סגל שיטפל בשכנים שישבו בתוכנו בכל מקרה שלמה. שאלה נכבדה ורצוי שגם בני איילון [עצורי לטרון] יתנו בה ויחוו דעתם".

12. יש להעיר לעפא"י לצמצם פירסום הממונה [רוקח] עד למינימום. יש לדאוג שיגיעו לממונה הדים על רוגז ברחבי הציבור בשל התנשאותו לזכות מן ההפקר והתנפחותו למלא את החלל.¹⁵
13. המשיכו בלחץ על אק בעניין הנקודות היוצאות דופן.¹⁶ אין פבושם הזה כיום. אגב, הפועל עדיין ההסדר של הקצבת כלים למקומות החדשים?¹⁷ איך נהגו בזמן האחרון?

שלום לכל,

ישן

15 נראה כי מ"ש מגיב לידיעה שפורסמה ב"דבר" ב-8.8.1946, כי רוקח, בלווית שניים מחבריו, נפגש בי-ם עם מנהל בתי הסוהר ודן עמו בעניין האסירים היהודים בכלא עכו, והלה הזמינו לבקר שם ולהמליץ על צעדים לשיפור מצבם, וכן נפגש עם המזכיר הראשי ושוחח עמו על החשת שחרור תושבי ת"א העצורים בלטרון וברפית.

16 הקמת 11 נקודות ההתיישבות החדשות בנגב (ר' מס' 70 הע' 26).

17 הקצאת נשק ממשלתי להגנת יישובים יהודים במסגרת משטרת היישובים העבריים.

לדתן שלומות,

א-ן 11.8.1946 בבוקר

שישה שבועות כבר מאחורי גבנו - הזמן איך-רץ והעניינים אינם זזים.

1. עיתוני הבוקר איתרו ואינם - ברגע זה הגיעו. קשה לשער שכל המרקחה סביב אוניות המעפילים היא רק להציג לאה"ב, להפחיד את היהודים² ולהרגיע את הערבים. מעניין מה רושם הדבר בדעת הקהל באנגליה. אמש, כששמעתי ברדיו על גיוס הצי וחיל האויר למלחמה בפליטים יהודים, על פטרולים המרחיקים 200 מיל מהחוף to intercept, חשבתי שאילו היה בתוך בי.בי.סי. גייס חמישי ציוני, לא היה יכול להציג את העניין באופן יותר מוצלח מזה כדי לעורר תגובה שלילית. אך אפשר ראיתי מהרהורי לבי והתגובה היא תוספת שנאה.
2. כל השבחים לג'ורג' ליכטהיים על מברקו בפ"פ ביום ו' [9.8.1946]. זה לא רפורטאז' אלא מאמר מדיני מובהק. חריפות מוח ומלאכת מחשבת בניסוח.³ כיון שהשבועתי תמרורים את הבחור הזה בשל מעלליו בג'נבה,⁴ תמסור מחמאותי לג' [רשון], לו ולכותב. אך ערכם של הדברים היה עולה פי שבעים ושבעה, אילו ראו אור בעיתון יומי בלונדון. שמא יצליח לחדור? יש לדחוף אותו לכך.
3. קיבלתי איגרת גדושה מאבויריב.⁵ תודות אין קץ לו עליה. אמש העסיקוני בדברים של מה בכך ולא הספקתי לכתוב. אכתוב היום.⁶ בינתיים, כיוון שדוחקת ההחלטה ביחס לאמריקה - מסור נא לו כי אני מחייב בהחלט את הליכתו למקום בל ובינתיים למונטור.⁷ מחשיב את השתתפותו בוה"פ.⁸

1 מכתב זה נכתב אחרי הפסקה של יומיים, שבמהלכם כתב מ"ש מכתב אחד לרעייתו. ייתכן שאבדו מכתבים.

2 בעיתוני הבוקר התפרסמו ידיעות על פעולות מקיפות של ממשלת בריטניה בלגימת ההעפלה, לרבות פנייה אל שמונה מדינות באירופה בבקשת סיוע ושיתוף פעולה למטרה זו, והחלטה להטיל פיקוח על ההפלגות מנמלי מערב אירופה. במאמר מערכת של "הארץ" נאמר, שהועלתה השערה כי "לפנינו ניסיון לחוץ על היהודים ועל האמריקנים שלא יזולו בקלות יתרה בהצעת הממשלה הבריטית [תמ"ג], מכיוון שתלוי בה העניין הדחוף המעסיק אותם זה שנה ומעלה - עניין עלייתם של מאה אלף הנידחים".

3 ג'ורג' ליכטהיים, סופר פ"פ בלונדון, עשה לשחוק את ממשלת בריטניה בשל סירוב שר החוץ בוויין להיוועד עם ח"ו, שעה ששר המושבות הול חסר ההשפעה קיבלו לשיחה. לפיכך, טען ליכטהיים, "אם סוה"י מבקשת להעלות הצעות, אין טעם שתעשה זאת אלא אם כן תפעל באמצעות הנשיא טרומן".

4 פרשה זו לא נתחזרה. אפשר שמדובר בדיווחי ליכטהיים מז'נווה, שם סיקר מטעם "הארץ" ופ"פ את ישיבות הסיכום של ו"א ופעילות אנשי הסוה"י סביבם.

5 האיגרת לא אותרה.

6 מ"ש כתב לבן-אהרון כעבור ארבעה ימים (מס' 95).

7 מדובר בשליחות בן-אהרון ללונדון, שהתעכבה וע"כ הוצע שילך תחילה לארה"ב. הנרי מונטור - סגן נשיא המגבית הא"יית המאוחדת בארה"ב.

8 בן-אהרון נאם בישיבת הוה"פ של ההסתדרות ב-7.8.1946.

4. לגבי האולפנה, יש לדאוג לפחות למספר מועמדים טובים מהמשמרת [הצעירה של מפא"י]. האם השוה"צ מתפרץ [לצרף מועמדים]?

היש לך דרך להעביר שדר מהיר לא"ק, לא"ד [אליהו דובקין] לפזית ולבן-יהודה [בפריס] שאנו מתרעמים ונפגעים על שאין איש דואג להעמידנו על מהלך הדברים [בדיוני הכנס שם]? השדר בשמך עלינו, לא מאתנו. תוכל להוסיף כי אני בטוח שאילו היה המצב הפוך, כי אז היה הפוך. אני מניח שאתם עושים למעלה מהמכסימום בשיסוי חורצי העט למיניהם להוקיע ולהכפיש בבוץ את מקדשי המלחמה במלוא האָן [אוצר הנשק] על השרידים.⁹ בתוך זה – כל הדגשים החזקים על הפרעות בפולין, כי הן יוצא שהשרידים עצמם מוכנים לשבת במקומם ואילו רק הפרטיונים מתפרצים.¹⁰
שלום,

ישן

9 כלומר לעודד עיתונאים להוקיע את הבריטים הלוחמים בניצולי שואה.
10 ב-4.7.1946 התחולל בעיירה פולנית קיילצה פוגרום שבמהלכו נרצחו 42 יהודים. פוגרום זה הזים את הרושם שליהודים ניצולי שואה ניתן לחזור ולהשתרש בפולין וכי רק הלוחמנים שבהם מתפרצים לעלות לא"י.

לאחימן שלום,

א-7 11.8.1946

1. ביחס לבעל הטור,¹ תמסור ההצעה לדתן ותתייעצו עם עורכו. הוא מכיר היטב גם אותו וגם את התפקיד ויוכל לשפוט אם ובמה יועיל. להלכה אני מחייב. למעשה לא ברורה לי עדיין מסגרת הפעולה ושיטתה. כן יש להיזהר מידידים הנדחפים על נקלה להפוך ביקורתם נגדנו במקום להפנותה חוצה. אין אנו חסרים כאלה.
2. השבעה יצאו ביום ו'.² חסל.
3. קיפוד, ולא כיפוד.³
4. עתפא"י לא עשה טובה לאבויריב בהבליטו דבריו בזה"פ בכותרת המפרשת בשמו.⁴ כלי זכוכית שביר אין מעמידים על אדן החלון הפתוח ביום רות. הן גם כשיצא רגלו האחת בפנים!⁵
5. סדר נא לי משלוח "פלסטין" הערבי פעמיים בשבוע. הרציפות אינה חשובה, הכוונה רק לתרגיל קריאה.

כל ברכותי, ישן

*

לדתן,

אם תראה שוב את שקספיר, נסה כך: למה תוסיפו החזק את הִקְנִיִּים? כלום לא די לכם במנהלי [המח'] המדינית? הם רק בַּלֶּסֶט [בְּבוֹרִית]. ודוקא הם השניים מתונים שבמתונים, מן המפורסמות. גם מפאת הגיל מוטב למתוח קו: 60! – אם תדבר כך, מסופקני אם תוכל לכלול באותה נשימה את זעירא. על כן שמא ימשיך בן-לוי?⁶ – בתוך כל אלה אין שום מאמץ למען בעל הברכה ומצפוני אינו שקט. גם מרדכי [שטנר] מחייב דאגה, כי סוף סוף לוקח ממשקו [עין חרוד] ולא ממוסדו [הוה"ל], ועם שחרור בני המקום כאילו מגיע תורו, אך אין קול וקשב, ועצבנותו במעלה. בכלל אני חש מיום ליום גאות העצבנות והמתיחות מסביבי, בתוך החבורה הקטנה. השקטים ביותר דוקא הזקנים. אשר לעצמי – הרי אם אני על סלע והעצבנות מסביב גלי ים, אזי גם טיפת מים אחת לא הרטיבה עדיין את כפות רגלי.

חזק, ישן

1 רוי אלסטון, בעל הטור First Column בפ"פ (ר' מס' 76 הע' 2).

2 החיילים המשוחררים שנעצרו שבועות מספר לפני כן (ר' מס' 75 הע' 13).

3 ר' מס' 76 הע' 3.

4 "דבר" מ-9.8.1946 דיווח בהבלטה על השתתפות ב"א בישיבת הוה"פ של ההסתדרות ב-7.8.1946, והביא בהרחבה מדבריו על הנעשה במחנה המעצר בלטרון ועל הכלואים בו. אשל כתב למ"ש ב-11.8.1946: "עניין פרסום דברי אבויריב – חוסר טקט ושכל. הוא נרגז וטען שציינ בפתחה שוה פנימי ולא להדפסה, כי אם להדרכה".

5 גם אם שוחרר הוא עלול להיעצר שוב.

6 עו"ד לויצקי ימשיך לטפל בשחרור אדירי.

לדתן שלומות,
 חוששני שאאריך הפעם. מכתב עטרה מהכיבשן [קהיר] אוצר בלום.¹ אך לפני שאגש לבעיות
 הנובעות מאותו דו"ח – בירור קצר בשאלת עמדת לוטציה לתוכנית.²

1. לגופו של עניין התוכנית, אני נשאר בעמדת אי-ההתעלפות,³ אך בהנחה שנצליח לתקן. ואולם
 דבר אחד הוא להגיע למסקנה, שאם יכפו – לא נמרוד אלא נתאמץ, קודם כל, להוציא עז ממר,
 ועוד חזון למועד; דבר אחר לגמרי הוא לנקוט ולפרסם עמדה למפרע. ברור שהדבר השני
 מוכרח להיות שלילה. אומנם, אילו אני הייתי בלוטציה, ודאי הייתי מנסה לחפש מוצא ע"י
 ביקורת עניינית שוללת והייתי מתנגד לשלילה סיונית סתמית, כנוסח הפירסום הראשון.⁴ ז"א
 הייתי דואג שהכל יבינו שתוכנית זו לא נוכל לקבל, ובכל זאת שלא יוכלו למצוא בתשובתנו
 תואנה לסגת גם מתוכנית זו ולרחוץ שוב בניקיון כפיהם כלפינו. אך ההודעה השנייה מלוטציה,
 מפי הדובר, תיקנה את המעוות בתיתה נימוקים ענייניים, שמהם השתמע ברור באיזו תוכנית
 נהיה מוכנים לדון (פ.ב. [פרץ ברנשטיין] ב"הבוקר" עמד על הסוד, אך הוא עשה מזה קרניים
 לבגה, כדרכו).⁵

- 1 ב-1946.8.4 יצא אליהו ששון לקהיר לפגישות עם אישים ערבים ונציגים בריטים (ר' מס' 67 סעיף 7). על מסעו
 זה דיווח ב-1946.8.9 (ר' ששון, עמ' 364-366; תעודות א', עמ' 508-510).
- 2 תוכנית מוריסון-גריידי.
- 3 ר' מס' 55 סעיף 2.
- 4 ב-1946.8.5 התקבלה ככנס פריס פה אחד החלטה, כי "הנה"ס רואה את ההצעות הבריטיות [...] כפי שהודיע
 עליהן מר מוריסון בבית הנבחרים, כבלתי קבילות לשמש בסיס לדיון" (ר' מס' 73 הע' 7).
- 5 ב-1946.8.6 עמד דובר הסוה"י בפריס על הגורמים לדחיית תמ"ג. עיקרם: 1. התוכנית אינה מציעה עצמאות לא ליהודים
 ולא לערבים; 2. התוכנית שוללת מהיהודים את ההכרעה על עליית יהודים אפילו במחוז היהודי הקטן;
 3. השטח המיועד להיות המחוז היהודי האוטונומי קטן משטח המדינה היהודית שהציעה ועדת פיל; 4. אין בתוכנית שום
 דבר סופי בתכלית, פרט לקביעה סופית אחת – שלילת זכות היהודים על 85% משטח א"י (ר' "דבר" 1946.8.7).
 ב-1946.8.8 דן מאמר המערכת של "הבוקר" (עורכו היה פרץ ברנשטיין) בהרחבה בהודעת דובר הסוה"י בפריס
 ובנימוקיו לשלילת תמ"ג. הטענה העיקרית במאמר היתה כי:
 כל ממשלה שתדון על תשובה כזו תצטרך לבוא לידי המסקנה, שעמדת הסוה"י תהיה פחות שלילית בהרבה אם
 השליטה על מדיניות העלייה ב-15 אחוז של הארץ תינתן ליהודים; ואם ירהיבו את השטח היהודי עד הגבולות
 של תוכנית פיל ודאי כל ההתנגדות תימס כשלא בפני השמש [...] הממשלה הבריטית הספיקה להכיר את
 ההנהלה הזאת של הסוכנות על כל 'הקיצונים' שבה ולא נתפלא על כך, שכבר קובעים בסיפוק כי ההנהלה לא
 דחתה את עצם עקרון החלוקה ושהתוכנית [תמ"ג] עם שינויים מסוימים, אם תוצע, קרוב לוודאי תתקבל [...]
 הממשלה הבריטית כבר עכשיו הובאה לידי אמונה כי עם תוספת-מה בסמכויות המחוזות, ואולי עם עוד אחוזים
 אחדים של תוספת בשטח, לא תעמוד הנהלת הסוכנות בסירובה. אכן, מר לנו שהנהגת עניינינו מוסיפה
 להימצא גם עכשיו בידי אותם האנשים המנהלים אותם זה כשלושים שנה."

2. להודעת לוטציה היה קודם כל ערך מדיני-מוסרי חיובי רב. היא החזירה לציבורנו, בארץ ובעולם, את עמוד השדרה שחישב להישבר ע"י הפורענות [השבת השחורה]. זו היתה הכרזה שיש בנו כוח לעמוד, ואם הוכינו – לא עד לידי הפקרת זכויות ועתידות.
3. גם מבחינה מדינית-טכסיטית הצדיק הניסיון את לוטציה. נוכח השלילה הערבית היה היעדר שלילה ברורה מצידנו הופך את התוכנית ל"טובה לישראל" ושם לאל כל סיכוי של תיקון, אם לא פותח פתח לשינויים לרעה. הודעת לוטציה עוררה תגובה ב"טיימס", ודאי לא בלי התייעצות, שהודתה הודיה מלאה בסמכות הסוכנות ועשתה ניסיון לפייסה ע"י ציון אפשרות של תיקונים.⁶ נשארה עוד השאלה אם לא תתפרש ההודעה כסירוב בכלל להיכנס למו"מ ואם לא תשמש תואנה לא להזמין את הסוכנות לשולחן [וש"ע], אם ייערך, מאחר שגם בלאו-הכי קשתה עליהם ההזמנה כקריעת ים, באה הודעת אלון ליופ⁷ וסתר גם חשש זה.
4. אני מפרט ומפרש בכל אלה, כי שמעתי היום מפי בריאותי [דר' אברהם ניסן] כי "המחלקה" [המדינית] אינה מרוצה מלוטציה בעניין זה. הוא הסתמך על דברי לָבב באסיפת הסניף⁸ ועל כוונתכם להביא את העניין לישיבת [ההנהלה] הזמנית על מנת להשיע ברוח ביקורת [על] לוטציה. גם לאחר שהוספתי גרגר מלח, נכנסה דאגה בלבי. הייתי נזהר עכשיו מאוד מאוד מלחתור כלשהו תחת סמכות לוטציה, אפילו אילו חלקתי עליה. כל שכן אם אינני חולק. אני מחייב כתמיד – אדרבא, אני דורש במפגיע כל הזמן – חרות מלאה בוויכוחים בתוך המח', אך כלפי חוץ (גם חוץ שבפנים) – חומה! אגב, בריאותי אמר, כי הכל מתעניינים בדעתי. ובכן הריהי לפניך למסירה בזמנית ובבית פיזל [מוסדות מפא"י].
- מסור נא לחברינו [בוהפ"צ] בהתייעצות של היום אהה"צ עם נשיאות הוה"פ המצומ', כי אין לנו כל סיבה להתנגד להקטנת הוה"פ עד לחצי.⁹ גם במחצית יוכלו להסתדר "הזרמים" שבתוכנו.
5. טכסיס השלט ברור. כל עוד לא ברורה עמדת הערבים – לא כלפי התוכנית, אלא כלפי המו"מ; בזה יש עכשיו הבחנה מובהקת – אין להם כל טעם "להתחיל להתעסק" עם היהודים, מה גם שזה

6 במאמר ראשי ב"טיימס" מ-7.8.1946 נטען כי הביקורת של הסוה"י "ראויה לתשומת לב רצינית, אך אינה מצדיקה את דחיית התוכנית [תמ"ג] כבסיס לדיונים נוספים. החלטת הסוה"י התכוונה להשיע על מדיניות ארה"ב ודבר זה עושה הכנסת שינויים ניכרים בתוכנית בלבתי נמנעת. השאלה העיקרית היא עדיין מידת שיתוף פעולתה היעיל של ארה"ב בתוכנית זו או אחרת, שעליה הסכימו שתי הממשלות. יחסה של בריטניה לתוכנית יכול להיות רק כלגבי ניסיון, ולכן אין לראות כל נזק שיכול לצמוח לעניין היהודי מהשתתפות בשיתוח"ר" ("הצופה" 8.8.1946).

7 יופי – ג'מאל בערבית, והכוונה לג'מאל אל חוסייני, ממלא מקום נשיא הוועד הערבי העליון שהוקם מחדש ב-1946 (נשיא הוועד, המופתי האג' אמין אל חוסייני, נחשב ע"י הבריטים לפושע מלחמה והיה מנוע מלייצגו). ב-10.8.1946 הודיע לו הנציב העליון אלן קנינגהם כי ממשלת בריטניה עומדת להניח את תמ"ג לפני ושי"ע בתור יסוד למו"מ, וכי המשלחת יוכלו להציע הצעות נגדיות שיועלו לדיון. הממשלה אינה מבטיחה להגשים את התוכנית מבלי להתחשב בתוצאות הוועידה. הוועד הערבי העליון התבקש להשיב בהקדם חיובית או שלילית להזמנה (ר' "הצופה", 11.8.1946).

8 אריה לבבי, איש הממ"ד נשא דברים באסיפת סניף מפא"י בי-ם.

9 ישיבה משותפת של נשיאות הוהפ"צ המצומצם ונציגי הסיעות הציוניות התקיימה בי-ם ב-12.8.1946 ("הארץ", 13.8.1946), דנה בהיערכות לקראת הקונגרס הציוני הכ"ב – מועד ומקום כינוסו והבהירות לקראתו. בישיבה זו נידונה הצעה שלא לכנס את הוהפ"צ הגדול אלא רק את מחצית חבריו בשל הקושי להשיג תוך זמן קצר אשורת כניסה וסידורי אירוח למספר גדול של חברי הוהפ"צ שבוו"ל. הצעה זו נדחתה. על הדיון וההחלטות ב-14.8.1946 (ר' "הארץ" ו"דבר", 15.8.1946).

עלול לחייב שחרור אסירים וסיבוכים אחרים. אם תשובת הערבים תהיה שלילית – אין שולחן [וש"ע]. אם חיובית – יתיישבו על מדוכתנו. מכאן ואילך – תְּהִיָּה וניחושים עם פנים לכאן ולכאן. בהנחה שנעמוד על השחרור כתנאי בל יעבור – או יותרו או לא יותרו. אם לא יותרו – אין מו"מ. אם יותרו תתעורר שאלת הייצוג. מכתב המזכיר [השר] בנקודה זו¹⁰ אני רואה אך כצעד ראשון. יוכל היות שזהו גם הדיבור האחרון, אבל לא-דווקא – לא מוכח. אם יותרו גם בנקודה זו – אפשר יכניסו לשווי משקל את המוצנף¹¹ ואפשר לא. אם לא יותרו – נעמוד אנו בפני בעיה. בנקודה זו יש שיקול לאביטיים: נקודת המוצא – לא ייתכן מו"מ בלי עמי. לעומת זה, יש להניח שהקשה מכל יהיה להשיג הסכמתם לשיתוף העצירים – מכאן עצתו שאנו נודיע לעמי כי אם יהיו מוכנים לוותר לדידו ויתעקשו לדידנו, הרינו מוותרים. עד כאן אביטיים. כשלעצמי אני רואה אפשרות זו כממשית, משני טעמים. ראשית, הנחתי היא כי או יתעקשו לגבי כולנו או יותרו לגבי כולנו. שנית, אם בכלל יהיו מוכנים לוותר בנקודה זו, הרי מוטב להם להכניס גם אותי לעסק מלהכניס את עמי בלבד מכל ה"אגף" [המדיני]. אעפ"י כן, כיוון שהכל ייתכן, יש לשדור לעמי דעתנו:

(א) שום מו"מ בלי התרה;

(ב) שום מו"מ בלעדיו;

(ג) אם יוברר שאפשר להשיג הסכמתם להשתתפותו אך בשום פנים לא להשתתפותו – לוותר בנקודה זו;

(ד) במקרה זה להסכים לכך רק על דרך gentlemen's agreement מתוך שמירת זכותנו הפורמלית לשלוח מי שרצוי לנו. כל אלה על דעתי ודעת צפוני.

6. נשאר שאלת המוצנף. כאן עוד אפיקורסות! כיון שהמשווייה קיימת בין כה וכה – הן האלגברה בידיהם ולא בידינו – מוטב שניהנה ממנה ונשתחרר, משנלקה בה ונשאר עצורים. לא בלב קל, אך במקרה האחרון דומה שאין ברירה. ודאי, לא בלי מערכה. הנימוקים ברורים. אפילו ב-39[19], כשהתירו [ממאסר ומגלות] חברים אחרים [של הוועד הערבי העליון], שכולם היו אחראים לרצח, והביאום ללונדון – פסלו את המוצנף. ומאז נוסף חשבון: המלחמה והטבח.¹² איש מאתנו לא הסית ולא אירגן שחיטות של ערבים! מי יודע אם אין הם רק מעמידים פנים בהשוותם אותנו עם המוצנף, ואילו בלבם פנימה ברור להם כי לא ישבו עמו בשום פנים. לעומת זה, ייתכן שדעת החמץ (שני באנשי שיחה של עטרה)¹³ היתה מתקבלת בין כה וכה,

10 בעקבות שיחת ח"ו בלונדון עם הול ב-2.8.1946. (ר' מס' 72 הע' 1), שיגר אליו הול באותו יום מכתב ובו אמר בין היתר: "עלי להבהיר את הנקודה שהעליתי בשיחתנו, כי חברי ההנהלה העצורים עתה בא"י, או הצפויים להעצר בשוכם לא"י, לא ייכללו בין נציגי הסוה"י" (ר' תעודות א', עמ' 493-494).

11 המוצנף – המופתי חאג' אמין אל-חסייני.

12 בוועידת סט. ג'יימס, שנערכה בלונדון בפברואר-מרס 1939 לדיון בשאלת א"י, סירבו הבריטים להתיר את השתתפות המופתי בשל חלקו המרכזי בארגון מאורעות 1936-1939, ובהנהגתן. בשנות מל"ע-2-שהה המופתי בגרמניה וסייע לנאצים בתעמולתם הערבית ובפעולותיהם להשמדת יהודי אירופה.

13 החמץ – בריגדיר סר אילטיד קלייטון (חמר=clay). נראה כי הוא שהעלה את הרעיון להתנות את קביעת הנציגות היהודית לוועידת לונדון בהדדיות (המנהיגים היהודים העצורים כנגד המופתי), אפשר מתוך הערכה שהיהודים יסרבו להדדיות כזאת.

ז"א גם מבלי שהיה מזדמן להם תירוץ כה מצויין כשוויון יהודי-ערבי גם בשטח זה, לרגל מעצרנו. סברה אחת מתקבלת על הדעת: אם הם יראו צורך להכשיר את המוצנף כשיווי משקל להכשרתנו, אז ודאי שיהיו מוכנים להפשיט את כולנו ולא את עמי בלבד.¹⁴ אקווה שכל פיתולי המחשבות ברורים. אגב את טעמי אי השוויון יש למסור לאביתר ושות', כי לאחר שיחת הדייג¹⁵ ודאי תתחיל המשוייה לנסר.

7. וכעת לתורת עטרה.¹⁶ אני מניח שבעצמו ראה פנים את כל השישה.¹⁷ אם כך, הרי זה tour de force כביר! הייתי מוותר ויתור גמור על החמרן, החורש אך רעה.¹⁸ ממנו נקבל רק את ת"א! יש להקר רגליים ממנו. אבל השאר חשובים מאוד, בייחוד ג'-ו'. א' שועל וספק אם יועיל.¹⁹ מהשיחה עם ו' יוצא כי ד' שוחח אתו ומסר לו שביקש תזכורת.²⁰ האם נכון? והאם נכון שעטרה ראתה את כולם?

8. אשר לתזכורת. יש להכינה מיד, אם גם איחרה לאלכס'.²¹ הקווים:

(א) איננו שוללים לחלוטין פידור [הקמת פדרציה], בתנאי: (1) תוספת שטח, בייחוד צפון הנגב, הרי הגליל וי-ם העברית; (2) עלייה ברשותנו; (3) שלטון נבחר; (4) נציגות באו"מ. (ב) מעדיפים פירוד [חלוקה] משום - (1) עצמאות לנו ולהם (כאן להסתייע בהגדרה טובה שבשדר עמי על מעמד עבדאלליה);²² (2) צמצום אחיזת הנגלים עד מינימום. (ג) לגבי פירוד להציג תכנית של חילוף שטחים, לפי עמי.²³ אני מקוה שאבודן לא יקפוץ הפעם כשם שקפץ בימי הוועדה²⁴ בניין אב - עלינו לתאם עם לוטציה. ועכ"פ אעפ"י שישמעאל הצדיק²⁵ ביקש מינימום, מוכרחים להכניס עודפים למיקוח.

14 אם הבריטים יסכימו שחברי הנה"ס העצורים או המבוקשים יכללו בנציגות הסוה"י לוש"ע, אפשר שיציעו כאיוון לכלול את המופתי האג' אמין אל-חסייני בנציגות ערביי א"י לשיחות אלה.

15 הדייג - לואי פישר. סופר ועיתונאי יהודי אמריקני, שביקר או בא". כאשר בשיחה עם הנציב העליון העלה את שאלת שחרור המנהיגים העצורים, אמר הנציב כי "יש לראות את תגובת הצד השני. האם היו מסכימים היהודים לשחרור המופתי?" (ר' שרת/מאסר, עמ' 153).

16 דוח ששון (ר' הע' 1 לעיל).

17 השישה שאיתם שוחח ששון בקהיר, לפי דיווחו, היו: א. עלי מאהר - ראש ממשלת מצרים לשעבר; ב. בריגדיר סר אילייד קלייטון; ג. עבד אל-רחמן עואם - מזכיר הליגה הערבית; ד. איסמאעיל צידקי - ראש ממשלת מצרים; ה. חסן ריפעת - סגן שר הפנים המצרי; ו. לוטפי אל-סייד - שר החוץ המצרי.

18 קלייטון עקב אחרי שיחות ששון עם ראשי ממשלת מצרים בעניין חלוקת א"י ופעל להכשילן.

19 א' - עלי מאהר.

20 במכתבו מ-9.8.1946 כתב ששון, כי איסמאעיל צדקי ביקש שיוגש לו תזכיר קצר שיכיל את ההסברים והפרטים על: (א) עד היכן אנו מוכנים ללכת בויתורים שלנו. על מדינה יהודית בכל א"י - אין מה לדבר, אך על חלוקה, על מדינה דו-לאומית, על מדינה פדרלית - כן וכן. (ב) מהי מידת העזרה שביכולתנו לתת לו באנגליה ובאמריקה להצלחת המו"מ האנגלו-מצרי. (ג) מהי מידת העזרה הכלכלית שביכולתנו לתת לעולם הערבי".

21 ראש ממשלת מצרים ביקש שהתזכיר יוגש לו לפני התכנסות ועידת שרי החוץ הערבים באלכסנדריה, שנועדה ל-12.8.1946 (ר' התזכיר במס' 98).

22 ר' תוכנית ב"ג לחלוקת א"י ל"יהודה" ו"עבדאלליה" במס' 73 הע' 1.

23 באותה תוכנית הציע ב"ג חילופי שטחים בין "יהודה" ל"עבדאלליה" (שם).

24 נראה, שמדובר במפה ובמספרים על האוכלוסייה של שתי המדינות במקרה של חלוקת א"י, שהכין הורוביץ בעת שנימנה עם צוות הסוה"י שהציג את העמדה היהודית לפני ו"א בישיבתה בונווה (ר' אביווה/לקראת, עמ' 84).

25 ישמעאל הצדיק - איסמאעיל צידקי.

- (ד) עזרה לגושן - העזרה העיקרית בפתרון בעיית הארץ והסרת המכשול²⁶ מלבד זה - [הבטחת] כל ההשפעה [היהודית] בשלט, בבית ובעתונות.
- (ה) סעד כלכלי לשכנות: (1) כל המחקרים, הניסויים וההישגים - בחקל, בתעש, בסחר, בלמד, בשתף וכו' - לרשותם. (2) מומחים לחקר במקום, להדרכה ולניהול - כאוות נפשם ובלי טובת הנאה מדינית. (3) סעד מיוחד, טכני וממוני, למפעלי פיתוח והתיישבות, ציפוף אוכלוסים.
- (ו) בתוכנו תנועת פועלים כבירת כוח. מטבע ברייתה קיבלה נוסח הנגלים ולא הגדלנים.²⁷ אך יאוושה מתורת הנגלה [אנגליה], על משנת העבודה [הסוציאליזם] שבה, מוכרחה להגביר משיכת הקוטב השני,²⁸ למרבה הרעה, אך ללא אפשרות למנוע אלא אם כן וכו'.
- (ז) אשר לחבר [הליגה הערבית] - פסוק כללי: [אנו] רואים עצמנו כשייכים למשפחה עמי המזרח ומנוי וגמור להשתבץ בתוכם. מבחינה ארגונית - שתי אפשרויות: או החבר לא ייקרא ערבי - כי אז ניכנס לתוכו. או יישאר בשמו - כי אז נתקשר אתו לידידות.
- סעיף ו' הכנסתי כנגד ה' שבמסקנות המאירות עיניים. רצוי נוסח טיוטה כאן למען אעיף עין.²⁹
9. אשר לביקור מעבר³⁰ אני מניח שלא היתה אפשרות לדחותו ליום אחד - אם משום שהתאריך נקבע במסמרות או מדחיפות העניין לרגל מושב פילון (ידידיה)³¹ - שאם לא כן היה כדאי להתיעץ לפני מעשה.³² מסרתי בע"פ ע"י בריאותי לעמוד על תוכנית החילוף.³³ ודאי יהיה ברור שמבחינת גודל השטחים המוחלפים התמורה מהתם להכא היא סמלית גרידא.
10. עפ"י מה חיבר אבודן את ניתוחו? אם רק עפ"י מה שהעלה מתזכיר גאס - ניהא, אבל אם עיין בגוף התכנית - איהו?³⁴
11. האין כל אפשרות ללוטציה לשגר אלינו רץ ביעף, ע"מ שיפלוט ויקלוט, ויחזור? מה בדבר אבודן? אם לא משם הנה וחזור, אזי מפה לשם וחזור!
12. מה פירושכם לגירסה על משלוח איש מהסוכ' הבקי בעניני ערב למגע? האם הכוונה לנסיעת עטרה?³⁵

26 פתרון בעיית א"י ע"י תמיכת מצרים בחלוקת הארץ וסיוע למימוש תביעתה לפינוי הכוחות הבריטים ממצרים - המכשול העיקרי שמנע הסכם בריטי-מצרי - ע"י הבטחת בסיסים חלופיים לבריטים במדינה היהודית העתידית.

27 נוסח הסוציאליזם הדמוקרטי האנגלי ולא זה הבולשביקי (רוסית: בולשוי = גדול) בבריה"מ.

28 מדיניות בריטניה בהנהגת מפלגת ה"לייבור", מגבירה את היאוש בקרב תנועת הפועלים הא"יית ועלולה להגדיל בתוכה את כוח המשיכה וההשפעה של השמאל המרקסיסטי אוהד בריה"מ.

29 טיוטה זו הכין הורוביץ (ר' מס' 86 סעיף 1).

30 במכתב ז"ש אל מ"ש 11.8.1946 נמסר כי ששון הוזמן ע"י האמיר עבדאללה "שמעבר לנהר" לבוא אליו בדחיפות ביום המחרת (ר' דוח על השיחה אצל ששון, עמ' 367-370).

31 מושב פילון - מושב שרי החוף הערבים באלכסנדריה, עירו של פילון (ידידיה) האלכסנדרוני.

32 תשובת ז"ש 13.8.1946: "הפגישה נקבעה במסמרות ביום ובשעה לכן גם לא התיר התייעצות".

33 ר' הע' 23 לעיל.

34 הכוונה כנראה למיסמך שהכין הורוביץ ובו ניתח את אפשרויות הפיתוח וההתיישבות בנגב, האזור שתמ"ג לא כללה בתחומי הקנטון היהודי ואילו מ"ש וחבריו סברו שאם יימסר ליהודים יוצר בסיס חיובי לשיחות עם מה"מ על תוכנית זו. תשובת ז"ש 13.8.1946: "אבודן ניסה ניתוחו על יסוד גאס. גוף התוכנית לא נתקבל למרות בקשות" (על תזכיר גאס ר' מס' 70 הע' 17).

בשדר אבירן יש נקודה שאיני גורס מעשיותה, והיא הנייטרליזציה. אני מחייב הפרחת הסיסמה כאמצעי לחץ אבל לא כסעיף בתוכנית לביצוע. גם ההסתמכות על הקדושה [המקומות הקדושים] אינה לטעמי באי-כנותה ובפיפיותה.³⁶
שלום!

ישן

35 ז"ש השיב ב-13.8.1946 כי בעצמו לא הבין והבריק בקשה לפשר. העניין מתחוויר מדברי ששון במכתבו 15.8.1946 (ללא נמען): "בהיותי בגושן נסיתי לברר גם אם אפשר לשלוח איש שילווה את המשלחות [הערביות לוש"ע בלונדון] ויעמוד בקשר עם נתנאל. ידידנו חביב הסכים לכך. השליחות תעלה לנו בכמה מאות לירות, אך תעמיד את נתנאל ואנשיו על כל הדברים - הדיונים [הפנימיים], הנטיות וההחלטות" (אצ"מ s25/3959; ששון, עמ' 364-366). חביב - כנראה לוטפי אל-סייד, שר החוץ המצרי (עפ"י השורש "לטיף" בערבית).

36 בתוכניתו להקמת שתי מדינות - "יהודה" ו"עבדאללה" (ר' הע' 22-23 לעיל) הציע ב"ג כי "שתי המדינות בשטח המנדט לא יחזיקו שום צבא, אלא מיליציה בלבד, לשם שמירת הביטחון הפנימי, מכיוון שביטחונן החיצוני מובטח כארץ ניטרלית ע"י כל האומות המאוחדות, וכן כי "המקומות הקדושים של הנוצרים יימסרו לפיקוחם של נציגי שלוש הדתות הנוצריות: קתולים, פרוטסטנטים ויוונים-אורתודוקסים" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 81-82). "בפיפיותה" - בהיותה עלולה לשרת גם את הצד שכנגד (מלשון "חרב פיפיות").

בבוקר 12.8.1946

בשורותיו של סופר "אובורבר" בעיתוני הבוקר על ה"קרע"¹ הן אישור נמרץ לדברי אמש.² נראה שלא נזהרתם, אם אפשר לטלגרף מירושלים ללונדון, כי "אפילו הפקידים והמנהיגים הציונים מודים – לאחר שעיינו בתוכנית(?) – ביתרונות ההצעה הבריטית אם יורחב... אם יימסר הפיקוח... ואם לא יוצא הנגב". על הדובר להכחיש שיש איזה קרע. דחיית פריס – בשם כולנו. פריס דחתה והסבירה מדוע דחתה.³ אם יש תוכנית אחרת – נדון; נקבל או נדחה.

ישן

1 ב"דבר" 12.8.1946, בכתבה שכותרת המישנה שלה "קרע בקרב הערבים והיהודים", דיווח סופר "אובורבר" בושינגטון על נטיית "היהודים הארצישראלים לשאת-ולתת על בסיס התוכנית הבריטית [תמ"ג], בעוד שהסוה"י בפריס דחתה אותה במלואה מן הרגע הראשון, וכך נבעה קרע בקרב היהודים. ההחלטה הפתאומית של הסוה"י לדחות את התוכנית באה כהפתעה בלתי נעימה בארץ-ישראל. אפילו הפקידים והמנהיגים הציונים מודים – לאחר שעיינו בתוכנית – ביתרונות של ההצעה הבריטית אם יורחב במידת-מה שטח האזור היהודי, אם יימסר הפיקוח המלא על העלייה לכל אזור ואזור באופן מפורט יותר, ואם לא יוצא הנגב מכלל ההתיישבות היהודית".

2 ר' מס' 81 סעיף 4.

3 ר' מס' 81 הע' 5.

א-7 12.8.1946

לאחימן שלומותי,

תודה על הפירוט והדיוק.¹

1. אשר לכנס חברי קובי² - האין עינבל משותף בארגון? אין כמוהו בקי בענפים ובאישים. הכרחי לשתפו.³
2. בין נציגי הענפים⁴ - הכרחי אחד להובלה, אחד למהנדסים ואז אין ברירה ויהא עוד אחד לציוד - פירוט זה מוצדק מבחינת יחסי הכוחות. צריך לדאוג שכל גואם יקיף את המיבצעים והחוויות העיקריים של כל יחידות ענפו. צריך לדאוג לשיקוף הקצינות בנואמים ולא רק השורה. חשוב שידבר משה ד' [יין], כנציג חסרי המדים,⁵ גם בשם כ"ג. צנתן - לחוד, זה אירופה!
3. מסכים שיוקרא נאום שלי. מקבל את פ' 7. לבחירה: (1) הנאום שציינת;⁸ (2) נאום הדגל⁹ - בגיליון יובל של "דבר"; (3) נאום על הר הצופים ביום גמר המלחמה - חג הניצחון או איך קראנו לזה (שם ציטטה משירו של טשרניחובסקי "מנגינה ליי")¹⁰; (4) נאום פרידה מהח"ל - נתפרסם בגיליון האחרון של "החי"ל".¹¹ הודיעני התאריך המשוער.
4. הימנון - רק התקווה.¹²
5. כדאית מפה ענקית של אירופה והמזה"ת עם ציון כל המקומות.

-
- 1 מתייחס למכתב אשל 11.8.1946 בלילה.
 - 2 כנס חיילים יוצאי הצבא הבריטי (ר' מס' 78 הע' 7). (קובי - יעקב שרת, בן מ"ש, היה חייל בחטיבת היהודית הלוחמת - הבריגדה). מ"ש מגיב על מכתב אשל, בו דיווח על התוכנית לקיים כנס חיילים משוחררים ועל ההכנות לקראתו (ר' גם שרת/מאסר, עמ' 165).
 - 3 אשל השיב ב-14.8.1946: "עינבל שותף מלא להכנה. נוכח בכל ההתייעצויות וכולנו נהנים משפע הצעותיו".
 - 4 אשל מנה במכתבו כתיסת חילות בצבא הבריטי, שנציגי המשרתים בהם יוזמנו לנאום בכנס.
 - 5 "חסרי מדים" - אנשי פלמ"ח, שצורפו ללא מדים לצבא הבריטי, בעת פלישתו לסוריה ביוני 1941.
 - 6 עשרים ושלושה מבחירי "ההגנה" ("כ"ג יורדי הסירה"), שבמאי 1941 הפליגו בסירת "ארי היס" עם מפקד בריטי לחבל בבתי הויקוק בטריפולי שבלבנון, ועקבותיהם אבדו.
 - 7 אשל הציע ששמעון פינקל, שחקן "הבימה", יקרא בכינוס זה אחד מנאומו מ"ש.
 - 8 נאום "בתנועת הגיוס" שנשא מ"ש ב-30.11.1944 במסיבה לכבוד מתגייסים חדשים לחי"ל (ר' "דבר" ו"הארץ" 1.12.1944).
 - 9 הנאום שנשא מ"ש בטקס הנפת דגל החי"ל בחזית איטליה ב-2.4.1945 (ר' "דבר" 1.6.1944; שפר, עמ' 265-266; שרת/שוחר שלום, עמ' 127-128).
 - 10 נאום מ"ש באוני' העברית על הר הצופים בי-ם ב-13.5.1945 (כמה ימים לאחר גמר המלחמה באירופה), בכנס שנערך לרגל הניצחון על גרמניה הנאצית (ר' "דבר" 14.5.1945; שרת/מאסר עמ' 400-401).
 - 11 נאום מ"ש במחנה ליאופולד שליך גנט, בלגיה ב-14.6.1946 (ר' שפר, עמ' 935-937).
 - 12 במכתבו שאל אשל: "ההימנונים. ההימנון של אנשי גן אוריאל [בריטניה] נראה לאחדים נחוץ, ואחרים מתנגדים בתוקף. תואיל להרוץ משפטו!"
-

לאישוריק:

1. ביחס לג'ורג' ל' (יכטהיים) לא הצעתי לדאוג לחדירת תוכן חיבורו זה [בפ"פ, 9.8.1946] לעיתון יומי בלונדון, כי זהו חמץ שעבר עליו פסח, אלא לעוררו למאמצים לחדירה בכלל לעיתונות היומית שם.
2. צפורה כותבת כי ג' מהדואר [גרשון אגרון] עומד להפסיד כליל את בעל הטור. מדוע?¹³
3. שמחתי לבשורה על איש בוטן.¹⁴ תודה שהודעתני. ברכתי לו, עם שפעת ידידות. נתראה שם.¹⁵

*

לפי ששון¹⁶ אין כל ריכוז לטיפול המשפטי. היש ועדה? האם היא פועלת?¹⁷ חוששני שברפיח ישאר משקע לישיבת קבע. יש לדרוש ריכוזם כאן. ויש לטפל בשורה שלמה של יחידים מאותו הציבור. בכלל זה, באחד מהם (כי הוא במקרה כאן) באיש קומי [שטנר]. על בעל הברכה עוד אכתוב.

אבקש לטפל בבחור היושב כאן, נלקח משום שברשימה. ישב כבר פעם ואז טיפלנו והוצאנוהו, שמו אברהם עהרליך (כך הכתיב "העברי"), בן כ"ב (אביו נחום בבתי מחסה, בעיר העתיקה), תלמיד ישיבת חברון, עליו כביר, בחור חמד כשלעצמו, שום (השתייכות ל) ארגון. נראה שמחפשים אחרי אהרליך אחר ונטפלו אליו, מועמד לרבנות בעיירה אחת ליד קייפטאון! ציוני ידוע משם, גיטלין שמו, נמצא עכשיו בארץ, לשאול בקה"ס, ניהל אתו מו"מ ואם ישאלוהו - יאשר. אשר-נא שמטפלים. שלום,

ישן

13 ר' על כך מס' 76 הע' 2.

14 "בוטן" - פיסטוק - שלמה שמיר, מפעילי ה"הגנה", קצין בחי"ל ולימים אלוף בצה"ל, אשר יצא לארה"ב לעמוד בראש משלחת ה"הגנה" במקום יעקב דורי שנקרא לשוב ארצה.

15 ב-27.7.1946 כתב מ"ש אל צ"ש: "אני חושב רבות ומרחיקות על עתידי [---] נפתחות כל מיני אפשרויות [---] שיחרור עם הישארות בהנהלה, אך ללא אפשרות מדינית להמשיך בתפקידי בארץ - כי אז שליחות ממושכת לגולה" (ר' שרת/מאסר, עמ' 107).

16 מ"ש מגיב, כנראה, על דברים ששמע מפי ששון במהלך ביקורו בלטרון.

17 מדובר בטיפול משפטי בעצירי ה"הגנה" והפלמ"ח מן "השבת השחורה". אשל השיב ב-14.8.1946: "עניין הטיפול המשפטי מדאיג. הוא בידי אנשי אבי-טייס [אנשי הוה"ל] אם כי תוך מגע הדוק איתנו. הוחלט על הקמת ועדה מטעם איגוד הפרקליטים. ועדה זו צריכה לאשר את קווי הטיפול במקרים מיוחדים ולמנות את המטפל. קביעת רשימת מקרים מיוחדים תיעשה בידי יורש עידו [שפר]. יש תקווה שהוועדה תתחיל לפעול כשורה מתחילת השבוע הבא".

א-7-12.8.1946

לאחזו שלומות,

- (א) אני סומך שתודיעני סוף פסוק בעניין הניתוק.¹
- (ב) אשר לכלכלת השכן,² העברתי לדתן וחזקה שיטכס עצה. נא להתקשר.
- (ג) יש לדחות לע"ע בכל הדרכים הכנסת בן יעקב.³ להסתייע בהעברתך לתפקיד מרכזי. עכ"פ הודעת ואתה מחכה להוראות. ובאמת תודיע ללוטציה - מוטב לא ע"י שמשון⁴ אלא בדרכי דתן.
- (ד) עליך להמשיך בתפקיד המרכזי, עד להוראה חדשה. אם יש צורך בסמכותי עד לאישור לוטציה - הריהי נתונה.
- (ה) לבי לאחריותך נוכח המתחולל. המסיבות גוזרות מינ' [מום] ולא מכס' [ימום].⁵
- חזקו ואמצו.

ישן

-
- 1 התנתקות ה"הגנה" - לאחר פרשת פיצוץ מלון "המלך דוד" - מן השותפות עם אירגוני "הפורשים" במסגרת תמ"ע (ר' מס' 53 הע' 5).
- 2 העניין לא נתחווה.
- 3 מדובר בתביעת "האיחוד האזרחי" לצרף את יוסף יעקבסון מרהובות למיפקדה הארצית של ה"הגנה" כאחד מנציגי הימין בה. התביעה נשענה על הסכם הפריטט משנות ה-30 שלפיו הונהג שוויון נציגות להסדרות ולחוגי הימין במיפקדה הארצית של ה"הגנה". הסוגייה מתבהרת במכתב גלילי אל סנה בפריס (יולי-אוגוסט 1946): "שוב צין עניין בן-יעקב. חיים אריה המזכיר [ח' אריאב, מזכיר "התאחדות האכרים", ומפעילי "האיחוד האזרחי", מנציגי הימין במוסדות הביטחון היישוביים] פנה אל פזית באולטימטום כי אם לא יוזמן לדוכן [המ"א] יפרשו מן המפעל מדר' לנדאו [כופר היישוב", שדר' מיכאל לנדאו היה מנהלן], ר' גלילי, עמ' 61-62. הבהרה נוספת במכתב ב"ג אל ג"מ 5.10.1946, שם נאמר בין היתר: "צירופו של יעקבסון עורר כאן סערה מוגזמת במקצת, אבל מוצדקת בהרבה. עם החלפת הדוקטור [סנה] בזאב [שפר] הועמד הפריטט על 3:3 כאשר היה, ואין שום יסוד להוסיף איש רביעי מהימין בכלל. [...] אין להעלות על הדעת שיקבלו עכשיו ארבעה [...] מכיוון שחילופי הגברי (זאב במקום משה) העמידו למעשה - עד הקונגרס בכל אופן - את הפריטט על 3:3, אין בכלל צורך להוסיף איש [...] המצב מסתבך לרגל הדרישה של 'המזרחי' להוסיף להם איש, אם מרחיבים המסגרת ומוסיפים אחד לימין ואחד לשמאל. זהו נימוק נוסף להניח את הסטטוס-קוו-אנטה" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 209-210).
- 4 רשת האלחוט של ה"הגנה".
- 5 צמצום הפעולות האלימות נגד הבריטים ולא הרחבתן, כלומר: איפוק.
-

לדתן,

א-7 12.8.1946 בערב

1. לשאלות ליש (סעיף 7 משרדך היום)¹ שורה 3, שתי המילים הראשונות.² התשובה שלילית. אותה שורה, לאחר האות שבסוגריים, חמש המילים הראשונות.³ התשובה חיובית. סוף אותה שורה וכל השורה הרביעית⁴ – סוגיה חמורה. קודם כל יש שאלת פירוש שדר לוטציה לגבי העניין כולו, שכן דוקא בנקודה זו חל השיבוש בשדרם.⁵ בהנחה שאין מוציאים הצמוד,⁶ ועכ"פ בנטילת סמכות משום עת לעשות, פסקתי מה שפסקתי לגבי הקטנות. אך לגבי הגדולות גדולה האחריות שבעתיים, הן לגופן והן משום אותה אי בהירות לגבי לוטציה. כשלעצמי הייתי נוטה לחיוב גם כאן אילו אפשר היה לבטח לגבי המאכלסים.⁷ אם אי אפשר לבטח – הייתי שולל. נוכח הספקות דלעיל – הריני שולל. לעומת זה הנני מעלה הצעה של סמל במיובש לגבי שכן נציג הר-בטן, באישון.⁸
2. מסוף שורה 5 (ארבע המילים האחרונות) ואילך. שורה 6, המילים 2-5.⁹ התשובה שלילית. המילים 7-10, להלכה מוטב כך, אך למעשה יש לדון לאחר מעשה, באם יבוא, לאור המסיבות.

1 שאלות אשכול, הובאו במכתב ז"ש 12.8.1946 בסעיף 7. השאלות: "כיצד לנהוג בסדרה שאחר 'בהעלותך' [פרשת 'שלה לך', כלומר שילוח המעפילים לקפריסין] כל פרשה לפרטיה. ואיך ללמד בלק? אם קהל ואילך [הפגנות], אם לחפות? אם בדיעבד (חבלה) בקטנים של בן גיל וגם באחד הגדול, לאמור מהמין הגדול הגדול שתחת אחד מבני סוגו של הר-בטן (פֶּרֶש הַר) וכו'. עתה מחכה לתשובה. ועוד שאל, לגופו של עניין אחר: במקרה בית אח כיצד לנהוג, הינסו להחזיר במרחק כאמור, או להחזיר במקום אחר וכו'". הר-בטן – אדמירל הצי הבריטי לואי מאונטבטן (הר – מאונט).

2 "אם לחפות" – האם לתת למפגינים הגנה בנשק.

3 "אם בקטנים של בן גיל" – האם לחבל בסירות המשמר של משטרת פלשתינה א"י.

4 "וגם באחד הגדול, לאמור מהמין הגדול שתחת אחד מבני סוגו של הר-בטן (פרש הר) וכו'" – האם לחבל גם באוניית מלחמה גדולה של הצי הבריטי.

5 במכתב ז"ש 11.8.1946 נאמר שמלוטציה הגיע שדר, שבו היא "מספרת על בירור הקו [המאבק המזוין] (נמשך 3 ימים). סוכם ברוב גם של [הבריס] [מ]הארץ, מע"ל להמשיך עם הפוגה. בשל פסוק שהשתבש לא ברור אם ההפוגה חלה גם על ב' [עלייה ב'] והגיס [מאירוב] התנגד לכך, או שההפוגה לא חלה על ב' משום שהגיס התנגד".

6 בהנחה שההפוגה חלה גם על "המאבק הצמוד", שנועד להגן על העלייה וההתיישבות – להבדיל מן "המאבק הרצוף", הכולל, שאינו מוגבל בתחומים כלשהם. "המאבק הצמוד" התמקד בפגיעה בספינות משמר, באוניות גירוש שהסיעו מעפילים לקפריסין, במתקני רדאר ובבסיסי פעולה בריטיים נגד ההעפלה (ר' ערך "המאבק", לכסיקון כוח המגן ה"הגנה", עמ' 222-224).

7 "לבטח לגבי המאכלסים" – אילו אפשר היה להבטיח שלא ייפגעו האנשים המצויים באונייה.

8 הצעה למבצע לילי שסימל את המאבק בבריטניה, כפגיעה בבסיס ("שֶׁקֶן") שעל החוף ("במיובש") של הצי הבריטי ("הר-בטן"). ז"ש השיב 20.8.1946: "מבררים ויסקמו באם לא יעלה יותר מדי ביוקר" (ר' מס' 138 סעיף 3).

9 "במקרה בית אח כיצד לנהוג, הינסו להחזיר במרחק כאמור" – כיצד לנהוג בנוגע לנשק שהחרימו הבריטים ביגור – האם לפעול להחזרתו מן המקום שבו הוחזק (כפי שתוכנן פעם: יחידת פלמ"ח נועדה לפרוץ למחנה צבאי בריטי בבת-גלים שבחיפה, שם, עפ"י ידיעות ש", אוחסן הנשק שהוחרם ביגור; תוכנית זו בוטלה. ר' סת"ה ג-2, עמ' 896-897).

- ההצעה הראשונה, ששללתי, מחייבת קביעה מראש,¹¹ ואילו השנייה מחייבת במצבנו כיום קביעה בשעתה.¹²
3. לפני יומיים קיבלתי שדר מאחז שאני עונה עליו בדואר זה. סעיף ב' בשדרו הוא זה שעליו כתב מתתיהו והעברתי אליך.¹³
4. אם רק יש דרך להבהיר השיבוש בשדר לוטציה הנ"ל – אנא!
5. גיסו של בן יהודה הררי. עמיתו שמואל.¹⁴
6. חזרה לליש. הוא ניסה לשגר פיסה [פתק] בידי ששון. הניסיון לא הצליח. מוטב לא לחזור. הצינור הקבוע¹⁵ לע"ע לא הכויב. אם רצונו ישירות ובדיבוק¹⁶ – אדרבא.

ישן

אם תחזור לעניין שדר ליש לא תוכל להסתמך על שורות ומילים, כי אצלנו נוהג ביצור חמץ יום יום.¹⁷

10 "או להחזיר במקום אחר" – או לפעול בכוח כדי ליטול נשק מן הבריטים במקום אחר ולהחזירו למחסני ה"הגנה".

11 "קביעה מראש" – לביצוע ההצעה יש צורך בתכנון מוקדם.

12 "קביעה בשעתה" – על ביצוע ההצעה צריך להחליט עפ"י המצב באותה עת.

13 מכתבי שפר וגלילי אל מ"ש לא אותרו. תשובת מ"ש למכתב שפר ר' מס' 84.

14 מענה לבקשת ליש, במכתב ז"ש אל מ"ש 12.8.1946: "מבקש ממלא מקום חדש [כינוי חדש] לבק ולצפוני לשם נוחיות הקשר". הכינויים החדשים הם: "הררי" למ"ש, "שמואל" לדב יוסף.

15 הדרך החשאית הקבועה להעברת התכתובת ללטרון וממנה.

16 "בדיבוק חברים" – (אבות ו ה), כלומר מסירה ישירה בידי מבקרים.

17 השמדת המכתבים המתקבלים בדואר החשאי.

א-ן 12.8.1946 בערב

לדתן שלום,

1. טיוטת אבדון היא הוכחה ניצחת נוספת (כי היו הוכחות גם קודם) שהאיש החשוב והיקר הזה אינו בא בחשבון לתפקיד ולביטוי של נציגות מדינית. יש שם פסוקים ופסקאות מדהימים! בשום פנים אין הטייטה באה בחשבון.¹ אחבר אחרת ואשלח.² האם עלי לכתוב לאבדון אישית?³
2. שמע-נא, חברי הטוב! אתה מוכרח לעשות מאמץ קטן להסתגל קצת אלי ולמסיבות חיי. הקשר שלי עם צ' [פורח] מזה ועמך מזה הם שני צינורות הדם המחיים אותי ע"י מגע עם העולם החיצון. עלי להיאבק גם אתה, גם אתך, על תשובה ותגובה לכל פרט ופרט בשדְרִי. כל התעוררות שלי שאינה זוכה לתגובה מבחוץ מכבידה וממיתה התעוררות נוספת. תבין זאת. הנה כתבתי איך לנצל תזכיר גאס לעיתונות.⁴ לא נענית. עכשיו אני לְמַד מהעתק איגרתך לשליחים כי משהו נעשה.⁵ מדוע לא הודעת לי, או דאגת שאחימן יודיע? אתה מוכרח להנהיג הסדר שאין פרט משדְרִי, והם לעיתים ארוכים – נסה להדפיסם במכונה וראית! – "נופל" ארצה אלא על כל אחד ואחד חוזרת הערה, אישור, תיקון – משהו!! הוסכם?
3. הנה שאלתי מי ה"תקיפים", מלבד המשופם.⁶ לא נענית. בשדְרִך האחרון שוב [הבאת] הודעתו, בשמו ובשם חבריו.⁷ מי הם? אורי? הגם שמואל? עורך השבוע? מי עוד? מה עמדת פיזל עצמו?⁸

1 טיוטה לתזכיר לאיסמאעיל צידקי, ראש ממשלת מצרים שניסחה הוטל על הורוביץ. הטייטה לא אותרה. תשובת ז"ש 14.8.1946: "טיוטת אבדון לא נמסרה ומחכים לאחרת", אולם ב-15.8 כתב שהתברר לו כי "בטייטה של אבדון חלה התפתחות מצערת, היא הועברה ועוככה עד לבואה של עטרה. לבעל הדרומית [משה עיראון, שליח הממ"ד במצרים, שרעייתו ולדה קירשנר ילידת דרום-אפריקה] לא נמסרה סיבת העיכוב, לכן מסר אותה לעוזר [איש הקשר במצרים] כאשר חלה לחץ". באותו יום כתב ששון למ"ש כי "העוזר נסע אתמול לאלכס[נדריה] למסור ל'פרמייר' את הטייטה שחיבר אבדון", אך הוא, ששון, הודיע לראש הממשלה כי "בקירוב נמציא להם טיוטה שנייה מוסמכת יותר וקובעת יותר. הכוונה לשלך".

2 מס' 98.

3 מס' 94.

4 ר' מס' 73 סעיף 3.

5 במכתב ז"ש 11.8.1946 אל שליחי הממ"ד בלונדון, פריס וארה"ב, נאמר כי "נחוץ מאמץ גדול כדי להביא לפחות את העיתוננים היהודים לתמיכה גדולה ככל האפשר בהחלטות ההנהלה ומאמציה [---]. לפי עצת מ. [שה] השתמשו בתזכיר של א.ק. שצירף בתוכו את תזכיר גאס [ר' מס' 70 הע' 17] לשם ביסוס התנגדות העיתונות לתוכנית [מוריסון-גריידי]" (אצ"מ 525/6649).

6 ר' מס' 78 סעיף 5.

7 במכתב אל מ"ש 12.8.1946, כתב ז"ש כי בישיבת מרכז מפא"י "קם המשופם והשיב על טענה בדבר התנגדותו [לקו האקטיביסטי שהשמיע] במליאת הצמוד [הוה"ל]. טוען כי הוא ידוע, כתובתו ידועה ונוסחו ידוע, אינו מקבל עוד דין בית הפיזל. הבית איבד סמכותו, בנוי על מרמה, כולו כשל, לא נתון בידי עצמו אלא בידי יחיד שאינו סומך עליו, לא על שכלו ולא על חושיו. מעתה ועד סוף ימיו ילך ברשותו וינהג כטעמו. לפני כן הודיע המשופם כי באם יוועדו ועד [יקימו ועדה לבירור עמדתו] יפרוש הוא וחבריו".

4. ועכשיו אשאלך: מי החברים השלמים עם דב"ג שחלקו על החלטת לוטציה?⁹ ושוב: מדוע לא כתבת לי זאת בשעת מעשה? אני תובע מחזור דם יותר נמרץ דרך הצינור שעצם קיומו הצלה נפשית בשבילי.
5. לגופו של עניין החלטת לוטציה. דומני שהערכתכם לקתה באי הבחנה בין יחס לתוכנית לבין יחס למו"מ. אכן בראשונה יכלו שני הדברים להיראות כאחד, אבל עד מהרה התברר שאין הדבר כן. עוד לפני התפרסם הודעת אלון ליופי¹⁰ כתבתי בפתק לקובי, כי החלטת לוטציה אין פירושה סירוב למו"מ. (גם עם בני זה יש לי בירורים מדיניים).¹¹
6. בדרך כלל, מכתבך לחו"ל מ-11.8 מלא חדשות בשבילנו! "מלא" אולי גוזמה, אך יש כמה חדשות מעניינות.

8 יעקב אורי ושמואל דיין מנהלל ויצחק לופבן, עורך שבועון "הפועל הצעיר". הם ויוסף שפרינצק היו בשעתם פעילי מפלגת "הפועל הצעיר". ב-14.8.1946 השיב ז"ש: "התקפים מסביב למשופם, הם היו בישיבה ההיא, יוסף [ברץ] המטפל בבניך [חיילים בצבא הבריטי], אחותו של המותר [עדה פישמן], האבן היקרה מהמרקחת [אליעזר פרלסון מת"א (פרל - פנינה)], מלך העם [מלך ניישטט], והצעירים מחדרו של פנחס [יוצאי גורדוניה] והגבישי [שמואל גביש], לב הר [משה גרצברג (תָרֶץ=לב; בָּרַג=הר)], עורך השבוע [לופבן] ועוזרו [ישראל כהן] ודאי וודאי, אבל אינם נוהגים לפצות פה. הפיזל עצמו [יונה כסה, מזכיר מפא"י] נראה כפוסח".

9 ז"ש נקב בשמותיהם של ארן, נמיר והוא עצמו (שם).

10 ר' מס' 81 הע' 7.

11 מכתב מ"ש לבנו יעקב: "איני מפרש דחיית התוכנית כדחייה למפרע של הזמנה למו"מ, באם תבוא. דווקא לאחר ההכרזה הברורה על עמדתנו לגבי התוכנית [תמ"ג] אין כל חשש להיענות להזמנה כזו, אם רק יתמלאו תנאים אחרים שעלינו להציג" (שרת/מאסר, עמ' 358-359).

13.8.1946 בוקר

לך ולאביתר ולאבדון,

עם קריאה ראשונה² – שברי קווים לתגובת הדובר:³

כל מי שניתח ולו בהבנה הקלושה ביותר של העמדה היהודית הפנימית יודע כי מאחורי מה שמתואר כ"ניסיון שנעשה על-ידי מיעוט של ציונים קיצוניים לנצל" וכו' [את סבלותיהם של ניצולי השואה] עומד העם [היהודי] כולו.

כל פעולה דומה, שמבצע עם אחר כלשהו מכות מצוקה דוחקת, המדרבנת מתנדבים לארגנה בגלוי או בחשאי, לפי הנסיבות, מתקבלת ללא עוררין בדעת הקהל של ארצות אחרות מתוך הכרה באופיה וכיבודה של תנועה לאומית הקמה להתמודד בשעת חירום לאומית. כאשר אותו דבר מתבצע בידי יהודים, הוא הופך לקנוניה זדונית "המופעלת על-ידי אנשים חסרי מצפון" וכו'. ההאשמה הפנטסטית, שיהודים הנמלטים מזוועות העבר וההווה נזקקים ל"שכנוע שאכן זו דרכם היחידה להצלה", המופעל עליהם במתוחכם, היא עלבון לסבלם ולקורבנם.

ההצהרה כי מה"מ "לבה פתוח לסבל אשר נפל בחלקה של העדה היהודית, והיא שואפת לשים קץ לסבל זה בהקדם רב ככל האפשר", מוזמת ע"י העובדה שבדיקת הבקשה המקורית של הסוה"י ל-100,000 רשימות עלייה מתמשכת זה ארבעה-עשר חודשים וההחלטה עדיין תלויה ועומדת. הבעת תקווה כי ארצות המודאגות בשל פוגרומים המתבצעים לאחר המלחמה ביהודים במזרח ובדרום-מזרח אירופה "ישימו קץ לדבר מביש זה בתוקף חריף ומכריע לחרפה זו" אינה אלא לעג מר שעה שפוגרומים הם מעשה יומיום וקורבנותיהם בפועל ובכוח מנועים במכוון מהימלט על נפשותיהם עד אשר שאיפה חסודה זאת תתממש.

המיבצעים הנוכחיים יירשמו לדראון בתולדות הצי וחיל האויר המלכותיים.

ההאשמה כי יהודים רבים מאוד אינם באים ממתנות בגרמניה, באוסטריה ובאיטליה, אינה נכונה. אם אפשר, הבא מספרים על העבר. יתר על כן, אם מספר הנמלטים מפולין גדל באחרונה, הסיבה ברורה. האם טוענים שהפוגרומים בפולין אורגנו על-ידי ציונים קנאים אך ורק כדי שיהיה תירוץ להתגרות בממשלת בריטניה?

1 המכתב נכתב אנגלית, מלבד שתי השורות הראשונות.

2 מדובר בהודעה רשמית של ממשלת בריטניה ב-12.8.1946 על החלטתה לגרש מעפילים לקפריסין (ר' "דבר" ופ"פ, 13.8.1946; שרת/מאסר, עמ' 164). בהנמקות להחלטה זו שילבו הבריטים דברי גינוי לתנועת ההעפלה המתנהלת לדבריהם ע"י אנשים קיצוניים חסרי מצפון המנצלים את סבלותיהם של ניצולי השואה כדי לכפות את רצונם על הממשלה הבריטית.

3 תגובת מנהל לשכת הידיעות והעיתונות של הסוה"י, וולטר איתן, שהתפרסמה בעיתונות ב-14.8.1946, נוסחה לפי הנחיות מ"ש במכתב זה (ר' מס' 93 הע' 3, 5).

המתיחות השוררת בין יהודים וערבים: אין שום ראייה! להד"ם. הקביעה משמעותה הזמנה או "יצירת הנעה".

המצב הלא-שקט השורר עתה בארץ הועלה כאחד הנימוקים להפסקת הזרימה הבלתי-חוקית [לא"י]. הממשלה מודעת היטב כי אילו נענתה לבקשה המקורית, או אילו הועלתה המיכסה החדשית מעבר למעיל הַבָּלֵם⁴ של 1,500 לחדש, לא היו מתעוררים חיכוכים כלשהם. שום התקפות גסות או ניסיונות להשמיץ ולהכתים לא יעוותו בהיסטוריה את התופעה ההירואית של יהודים הנמלטים מן התופת אל ארץ תקוותם היחידה, אל ארץ אחיהם המסייעים להם ושכוחם לעשות זאת.

4 מעיל המשמש לכבילת חולי נפש או אסירים.

להלן משרתוק, ג'וזף:
 אחת. שום משא ומתן ללא התרה; שתיים. שום משא ומתן ללא השתתפות שלך, חוזר השתתפות שלך; שלוש. אם השתתפותך אפשרית, אך לא שלנו, ההנהלה אינה צריכה להתעקש אבל זה צריך להיעשות בהסכם ג'נטלמני מבלי לוותר על זכותנו הפורמלית למנות נציגים.² הערבים עשויים לבקש שיחרור והשתתפות המופתי. תשובתנו צריכה להיות: אפילו ב-1939 המופתי לא הורשה ליטול חלק, מאז שיתף פעולה עם הנאצים והיה בין המסיתים לטבוח יהודים. אם הצד השני יתעקש על השתתפות המופתי, והבריטים ייכנעו, עלינו להתעקש על השתתפות כולנו.

1 כאן תמצית דברי מ"ש במס' 81 סעיף 5, המברק המקורי מובא בתעודות א', עמ' 513.
 2 מס' 81, שם. תשובת ב"ג 13.8.1946: "לא אשתתף בשום פגישה עם הממשלה ללא שחרור כל החברים [---] ח"ו יודיע לממשלה שהנה"ס תוכל לנהל מו"מ רק אם היא תהיה חופשית לבחור נציגים" (ר' תעודות א', עמ' 524).

13.8.1946

לד.ב.ג. וליתר החברים,

הדברים הבאים נכתבו מפיו של משה, על דעתו ולפי דרישתו.¹ הוא התייחס תחילה בביקורת לגבי הצורה בה נוסחה השלילה לתוכנית [תמ"ג] כי היתה סיטונית למדי. חשש שיוכלו למצוא בתשובתנו תואנה לסגת גם מתוכנית זו ולרחוץ שוב בנקיון כפיהם לגבינו. אך ההודעה השנייה תיקנה את המעוות בתיתה נימוקים ענייניים שמהם משתמע ברור באיזה תוכנית נהיה מוכנים לדון. הוא חושב עתה כי להודעה היה קודם כל ערך מדיני, מוסרי, חיובי רב. היא החזירה לציבורנו בארץ ובעולם, את עמוד השדרה שחישב להישבר ע"י הפורענות. זו היתה הכרוזה שיש בנו רוח לעמוד, ואם הוכינו - לא עד כדי הפקרת זכויות ועתידות.

גם מבחינה מדינית-טכסית הצדיק הניסיון את ההודעה. נוכח השלילה הערבית היה היעדר שלילה ברורה מצדנו הופך את התוכנית ל"טובה לישראל" ושם לאל כל סיכוי של תיקון, אם לא פותח פתח לשינויים לרעה. נשארה עוד השאלה, אם לא תתפרש ההודעה כסירוב בכלל להיכנס למו"מ ואם לא תשמש תואנה לא להזמין את הסוכנות לשולחן [העגול], אם ייערך, מאחר שגם בלאו הכי קשתה עליהם ההזמנה כקריעת ים. באה הודעת הנציב לג'מאל וסתרה גם חשש זה.

טכסיס השלטון ברור. כל עוד לא ברורה עמדת הערבים - לא כלפי התוכנית, אלא כלפי המו"מ - בזה יש עכשיו הבחנה מובהקת - אין להם כל טעם "להתחיל להתעסק" עם היהודים, מה גם שזה עלול לחייב שחרור אסירים וסיבוכים אחרים. אם תשובת הערבים תהא שלילית - אין שולחן. אם חיובית - יתיישבו על מדוכתנו. מכאן ואילך תהייה וניחושים עם פנים לכאן ולכאן. בהנחה שנעמוד על השחרור כתנאי בל יעבור - או יותרו או לא יותרו. אם לא יותרו - אין מו"מ. אם יותרו - תתעורר שאלת ייצוג. מכתב המזכיר² בנקודה זו אני רואה אך כצעד ראשון. יוכל היות שזהו גם הדיבור האחרון, אבל לאו דווקא - לא מוכח. אם יותרו גם בנקודה זו - אפשר יכניסו לשיווי משקל את המופתי ואפשר לא. אם לא יותרו - נעמוד אנו בפני בעיה. בנקודה זו יש שיקול ל[דוד] רמז: נקודת המוצא - לא ייתכן מו"מ בלעדיך. לעומת זה יש להניח כי הקשה מכל יהיה להשיג הסכמתם לשיתוף העצורים. מכאן עצתו כי אם יהיו מוכנים לוותר לדידו ויתעקשו לדידנו, הרינו מוותרים [על השתתפותנו]. עד כאן רמז. כשלעצמי אינני רואה אפשרות זו כממשית, מתוך הנחה כי או יתעקשו לגבי כולנו או יותרו לגבי כולנו. אעפ"י כן, כיוון שהכל ייתכן, יש לשדור לך דעתנו: (א) שום מו"מ בלי התרה; (ב) שום מו"מ בלעדיך; (ג) אם יוברר שאפשר להשיג הסכמתם להשתתפותך אך בשום פנים לא להשתתפותנו - לוותר בנקודה זו. (ד) במקרה זה להסכים לכך רק על דרך gentlemen's agreement מתוך שמירת זכותנו הפורמלית לשלוח מי שרצוי לנו. כל אלה על דעתי ודעת ברני [דב יוסף].

1 מכתב זה וזה בתוכנו למכתב 81, אל ז"ש, סעיפים 1-6.

2 שר המושבות ג'ורג' הול (ר' שם הע' 10).

נשאלת שאלת המופתי. כאן עוד אפיקורסות! כיוון שהנטייה להשוואה קיימת בין כה וכה – הן הברירה בידיהם ולא בידינו – מוטב שניהנה ממנה ונשתחרר, משנלקה בה ונשאר עצורים. לא בלב קל, אך במקרה האחרון דומה שאין ברירה, ודאי לא בלי מערכה. הנימוקים ברורים. אפילו ב-39[19], כשהתירו [את] חבריו האחרים, שכולם היו אחראים לרצח, והביאום ללונדון – פסלו את המופתי. ומאז נוסף חשבון: המלחמה והטבח. איש מאתנו לא הסית ולא אירגן שחיתות של ערבים! מי יודע אם אין הם רק מעמידים פנים בהשוותם אותנו עם המופתי, ואילו בלבם פנימה ברור להם כי לא יישבו עמו בשום פנים. לעומת זה ייתכן שדעת קלייטון² היתה מתקבלת בין כה וכה, ז"א גם מבלי שהיה מזדמן להם תירוץ כה מצוין כשוויון יהודי-ערבי גם בשטח זה, לרגל מעצרנו. סברה אחת מתקבלת על הדעת: אם הם יראו צורך להכשיר את המופתי כשיווי משקל להכשרתנו, אזי ודאי שיהיו מוכנים להכשיר את כולנו ולא את ב"ג בלבד. אקווה שכל פיתולי המחשבות ברורים.

א-7 13.8.1946 ערב

לדתן שלום,

א. קודם כל למאורעות היום:

1. תגובתי הראשונה לחיפה: טוב שהיו לפחות התפרצויות אלו וכדאים הקורבנות - כלפי היישוב, כלפי השלטון, כלפי המחנות, כלפי הגולים, כלפי העולם;¹ מוטב אילו היו התפרצויות יותר רחבות היקף, גם לו עלו בקורבנות נוספים. אבקש פרטים.
2. ב.י.סי. הודיע על אי"ש כעובדה קיימת. גירסתך מהבוקר על החלטת אתמול היתה בפיגור חמישה ימים.² יו"ר הצמוד מניח בביטחה כי לאחר החללים החליטו: [אי"ש] מיד! אני מטיל ספק. מסור מיד לזמנית ולצמוד דעת כולנו שעכשיו הדחייה בנפש העניין - או מיד, בעידנא דריתחא, או חשש רציני שיוחמץ ואז אין לשער הנוק והחורבן. נגוד הברזל בעודו חם:
3. יש להריץ מיד מברק לקבועה בלוטציה - לא לממוני [קפלן] אלא לקבועה כולה³ - בשם כולנו, שלוששתנו והיו"ר [רמז], שעניינים מכריעים של המערכה מחייבים עכשיו החלטית הקצבה לביצוע הפעולה ולביצור מעמד הצמוד, נוכח סכנות פנים וחוץ.
4. עלתה הצעה שאפנה אישית לממונה לבעל המרקחת⁴ להבטיח ציותו, שלו ושל הפת.⁵ הריני מסמיך לפעול, אם ישר או ע"י [ההנהלה] הזמנית. הנוסח: עת לעשות, "מי יודע אם לא לעת כזאת",⁶ דע האחריות, עתיד ליתן הדין וכו'. תפנו אם תראו הכרח ויעילות בנשק זה (פעם ביקשתיך להעביר לו שדר⁷ ולא קיבלתי הד - זה הכביד על החלטתי הפעם)!
5. אם יקום אי"ש כהלכה ובהתרשמות, בפנים ובחוץ, מסופקני ביעילות ח'בלה] וחוששני לנזק - קודם כל בהתרת הרצועה בפנים או במתן פתחון פה להתירה (לגבי אי"ש). אם לא יקום - שאני, אבל אז לא תהא בזה תקנה לחבלת כשלון אי"ש, לאחר שהוכרו.⁸

1 בעת גירוש מעפילי "יגור" והנרייטה סולד" לקפריסין ב-13.8.1946 הטילו השלטונות עוצר בחיפה. יהודים תושבי העיר הפרו את העוצר ויצאו להפגנות במטרה לנוע לעבר הנמל. אל אחת מקבוצות המפגינים שנערכו בהדר הכרמל פתחו חיילים בריטים באש. שלושה מן המפגינים נהרגו וכ-20 נפצעו.

2 ו"ש כתב שההנהלה הזמנית של הסוה"י והוה"ל אישרו ביום הקודם סיכום שנתקבל במוכירות מפא"י כי האי"ש יתחיל חמישה ימים אחרי גירוש המעפילים, כלומר ביום א', 18.7.1946.

3 חברי ההנהלה הקבועה של הסוה"י שהשתתפו בכנס בפריס, לרבות קפלן, גובר הסוה"י.

4 ישראל רוקה, ראש עיריית ת"א.

5 הכת - סיעת "האיחוד האזרחי" - התנגדה לאי"ש ולניתוק הקשרים עם השלטונות.

6 לפי אסתר ד 14.

7 ר' מס' 35 סעיף 6. ב-16.8.1946 כתב ז"ש כי ביקר ביום הקודם אצל רוקה והבהיר לו את כללו של מ"ש: "אם יש אי"ש אין ח'בלה]פעולות חבלה". רוקה השיב כי "אם יש ח' ידרשו לבטלו אם יבוא אי"ש".

8 אם תוכנית אי"ש תוצא לפועל, עלול השימוש באמצעי אלימות נגד הבריטים להזיק יותר משיועיל, שכן בתוך היישוב יינתן היתר לפעולות אלימות של ארגוני "הפורשים", ולבריטים יינתן צידוק לנקוט אמצעים דרסטיים נגד אי"ש ומפעיליו. אם אי"ש לא יקום, הרי זה עניין אחר, אבל אז לא יהיה בפעולות אלימות אנטי-בריטיות

6. יש להתחיל מיד בדאגה לסידור קשר עם האי ("המשולש"): [באמצעות] יורדי ים מבני הדוד, יורדי ים הַלְנִים, אם יש שריד לבעל הברכה במקום,⁹ והעיקר – המקבילים לממונה [ראשי רשויות], האיטרים,¹⁰ ידידי בעל הברכה, שלא יתפעלו ממקום מגוריו הנוכחי [בלטרון], כי גם הם מנוסים ומוֹעֲדִים¹¹ (ובוודאי שמתם לב כי האיטרים דחתם לא הצטרפו למחאה הכללית נגד הבאת אנ"ש למשולש)¹² – לאחרונים, שמותיהם מפי איש-תקוע, המזכיר בבית בעל הברכה בשקמונה,¹³ הוא יתן שמות גם של לא-איטרים, אבל מהימנים. לפנות בשם בעל הברכה להעביר למשולשים [המעפילים שגורשו לקפריסין] ברכת עידוד, קריאה לשמור כוחות ולהחזיק מעמד; לראות המשולש כעוד תחנה אחת בנתיב היסורים – האחרונה. ועוד יש במשולש א"י אחד, מומלץ מבעל הברכה, שמו כשם חז"ס, הראשון לצפירה בלי ההברה האחרונה.¹⁴ שושנת גושן מכירה אותו, כי קשר לו עם אביה.¹⁵ ודאי יש קשרים אחרים וחוקה שמטפלים בוה. אעפ"י כן ימסור אחימן סעיף זה כולו לזערו ותבריו. במשך הזמן ודאי יבוקשו רשיונות לרבנים, לרופאים וכו', אך חשובה ברכת עידוד והוראה לשמור כוחות מיד.
7. ושוב ייתכן שמיותר, אך שְדוֹר לְבָן יהודה ממני ומבעל הברכה, כי מניעת חריגה מהתם חמורה בעינינו ממניעת חריגה להכא.¹⁶ אם יצליחו לחלוש על הראשונה¹⁷ חוקה שימישכו [בהעפלה], כי צבירת מלאי [של מעפילים] במחסנים מאולתרים עם כל הדאגות וההוצאות הכרוכות [לבריטים] תעשה שליחותה.¹⁸ אם יצליחו – ידאגו לשלב בחורגים [בקבוצות המעפילים] מחברי קובי המתעכבים ומשאר שד"רים (במובן המסורתי)¹⁹ לעיצוב עמוד שדרה ולהוראת דת ודין [במחנות]. תוסיף, כי בשום פנים ואופן איני גורס ג'. זה למקרה שאבירן מחדש מחשבתו אשר פעם הפכה דיבוק.²⁰

-
- כדי לתקן את הנוק שיגרום כשלונו של אי"ש לאחר שהוכרו על הפעלתו. בעניין זה הוסיף ז"ש במכתב אל מ"ש 19.8.1946: "השיקול של אי"ש כנגד חת [פעולות חבלה] נמסר ופועל את פעולתו [...] חרדת ישן [מ"ש] לחתות [חבלות] מצד בעל המרקחת [רוקה] מוגזם. בפירוש אמר כי הוא בעד המשך [ההפוגה במאבק המזוין]".
- 9 באמצעות ערבים, ויוונים קפריסאים שהועסקו במפעלי "סולל בונה" שדוד הכהן היה ממנהליו.
- 10 איטרים – אנשי שמאל. מדובר באיגודים המקצועיים בקפריסין שעמדו בקשר עם ההסתדרות הכללית בא"י (ר' שערי, עמ' 204).
- 11 כי גם הם התנסו במאסר בריטי.
- 12 ראשי הציבור היווני בקפריסין מחו על העברת המעפילים לאי והביעו חשש פן ישתקעו שם. שלטונות קפריסין הבריטים מיהרו להודיע כי מהגרים היהודים הבלתי-חוקיים יועברו למחנות הסגר ולא יורשו להפוך לתושבי האי (ר' "דבר" 14.8.1946).
- 13 איש תקוע – עמוס – עמוס לנדמן מוכ"ל "סולל בונה" בחיפה.
- 14 מדובר באיש ששמו סלונים, שלא זוהה. חז"ס – חיים זליג סלונימסקי, מייסד ועורך "הצפירה", העיתון העברי הראשון בפולין, ללא ההברה האחרונה: סלונים.
- 15 אבי סווי אבן, שמחה אמב"ש, תושב קהיר. ייסד וניהל חברות במצרים ובקפריסין.
- 16 מניעת הפלגת ספינות מעפילים מנמלי אירופה, בלחץ בריטי (ר' 79 הע' 2), חמורה ממניעת חדירתן לא"י.
- 17 אם יצליחו אנשי המוסד לעלייה ב' להתגבר על סיכול הפלגות ספינות מעפילים מנמלי אירופה.
- 18 הצטברות מעפילים במחנות מעצר כבקפריסין תחולל לחץ מדיני יעיל.
- 19 יש לצרף למעפילים שייצרו במחנות הסגר בקפריסין, כמה מאנשי הבריגדה, שעם פירוקה הושארו ע"י ה"הגנה" באירופה לעידוד "הבריחה" וההעפלה וכן גם שליחים מא"י שפעלו בקרב שארית הפליטה (ר' פתאל).
- 20 תוכנית שהגה ב"ג ערב פירסום הסה"ל 1939, להעלאת 1,000 מעפילים בשבוע, בהם אנשים מאומנים וחמושים,

ב. ועכשיו לסדר היום הקודם:

8. לשיחתך עם שקספיר. לא ברור סעיף ג) בשמועות: "הוצאת בני השלט מהארץ". האם הכוונה לנו? הן קבענו את המונח "שלט" למושג אחר לגמרי! אנא פרש!²¹
9. לאותה שיחה. רק הבוקר חשבתי לכתוב לך תוכנית לשיחתך הקרובה אתו והנה שוב איחרת. ובכן לשיחתך הבאה, קצת מתוך חזרה בלתי נמנעת על הקודם: שוב לעניין שני הזקנים. למה לכם להזויק בהם? השפעתם בפנים מעורצרת מאוד, דווקא משום מתינותם הקיצונית. אנו מבינים שהחלטתם לתת מכה אנושה, deal a severe blow לבית. היא נתנה ע"י פגיעתכם בישן, גם בצפוני. בעצם לשם המכה והרושם די היה לכם בישן. תוספת צפוני כבר לא מעלה. אנו מבינים כי התרת אלה הוא עניין מדיני, תלוי בהשתלשלות. לכן איננו מעוררים שאלתם. אבל החזקת הזקנים גורמת אך סבל חיים ומרירות חיים. אין ספק שידיעותיכם מועטות או מסולפות. המזוקן בן ס"ז, איש במורד, חי בעיקר על עברו, שום השפעה בנוער, אישיות מאוד שנויה במחלוקת בציבור. השני [רמז] יו"ר הצמוד ומרכזו בבית פזית²² – כלום יש לכם עניין מיוחד לקומם שניהם? – וכאן אציע שתעלה שאלת בעל הברכה: מה נטפלתם אליו? תפקיד כביר במלחמה, הן במחתרת ובייחוד כמנהל: [בבניית] מחנות, כבישים, גשרים, בתי זיקוק, שדות תעופה, הפלוגה.²³ בתור free lance שיתף [פעולה] עם המחלקה [המדינית] ועמכם במלחמה. אך מגמר המלחמה נפנה לעסקיו ונשתקע בהם כליל: קניית "נשר", פיתוח "פיניציה", הקמת "כור", מפעלים ותוכניות אחרים. עמד לנסוע למע"ל בענייני פיניציה]. ביררנו – [אין לו] שום מעמד בסולם הגן [ה"הגנה"]. סיבוכי משפחה קשים. לב לא בריא, מחלת עצבי עיניים. הגם אותו תחזיקו עד להחלטה לגבי אנשי הבית? מה לו ולעניין המדיני? שום תפקיד בשום מוסד! – פרט לעיר, ושם הרי עבודה חיובית שיש להרים על נס!²⁴
10. לסעיף 10 שלך.²⁵ לא הייתי מסתפק בהודעה כי אין דרישה כזו בתוכנית. הן יש ניסיון של תוכנית

בחטות ה"הגנה", תוך שימוש בנשק נוכח התנגדות בריטית אפשרית. ב"ג כינה אותה "עלייה ג'" וייחס לתוכנית מקום מרכזי במאבק לשבירת הסה"ל (ר' סת"ה ג-1, עמ' 78-79). התוכנית לא מומשה בשל התנגדות מנהיגים ביישוב ורבים מראשי ה"הגנה" (בוזע, עמ' 110, 187-188). התוכנית הועלתה מחדש אחרי מל"ע-2 ונדחתה גם הפעם (שבת ד' עמ' 596).

21 ז"ש דיווח במכתבו 13.8.1946, כי בשיחתו עם קולונל אישם, סופר לו שאחת מן השמועות הרווחות בקרב הציבור היהודי היא על "הוצאת בני השלט מן הארץ". המונח "שלט" שימש בתכתובת להגדרת השלטון הבריטי, אך מ"ש התלבט הפעם בפירושו וחשש שמא הכוונה לגירוש המנהיגים העצורים מן הארץ. כעבור יומיים השיב ז"ש: "הוצאת בני השלט – הפירוש הקבוע. חששו להרמת יד ועיבדו תוכנית נסיעה" – כלומר, מחשש לבטחונם עיבדו הבריטים תוכנית לפינוי בני המשפחות של הפקידות הבריטית בארץ.

22 עיקר פעילותו של דוד רמז היתה שנים רבות בזה"פ של הסתדרות העובדים.

23 מדובר בשחרורו של דוד הכהן מהמעצר ובנימוקים להשגתו: הכהן מילא תפקיד מפתח בתחום שיתוף הפעולה החשאי בין סוה"י והצבא הבריטי ובין סוה"י וצבא צרפת החופשית, ובביצוע עבודות כשבל הצבא הבריטי ברחבי המזרח ע"י פלוגת "סולל בונה" בצבא הבריטי (פלוגת מהנדסים מלכותיים 745; ר' סולל בונה 1924-1974, עמ' 245-247).

24 דוד הכהן כיהן כסגן ראש עיריית חיפה ופעל להידוק שיתוף הפעולה היהודי-ערבי שם.

25 בסעיף זה במכתבו 13.8.1946 ז"ש כי בשיחתו עם קולונל אישם "שאל לפשר הגירסה על משלוח איש הבקי וכו'" ו"לנכונות הדרישה לציאתה". ז"ש השיב כי "בתוכנית של מוסדו אין דרישה כזאת" (ר' מס' 81 סעיף 12).

חדשה ושם ישנה הדרישה.²⁶ הייתי אומר: בתוכנית הקבועה ועומדת אין דרישה כזו. לא ידוע לנו על ניסוח תוכנית חדשה בלוטציה. איני סבור שדרישה כזו עומדת על הפרק, אבל אין להתעלם שכתוצאה מהפגיעות יש התפקקות רצינית ברחבי הציבור של כל האושויות המוצקות של ההתמצאות המדינית הקודמת. אנו מתפללים שתפיסה זו תשוך, אבל אתם פועלים בכיוון הפוך כאילו מנוי וגמור אצלכם להשאר קרחים מכאן ומכאן: to get the worst of both worlds.
 11. תודה על התוספת לדרו"ח עטרה (סעיף 4).²⁷ חשוב מאוד לדעת. התוספת עומדת כאילו בסתירה לדרו"ח עטרה (עמ' 1, שורה 2 ותחילת שורה 3).²⁸

ג. לדרו"ח עטרה על מעבר [עבה"י]:

12. הדרו"ח עצמו – מלאכת מחשבת. בדברי המאיר [עבדאללה] שלושה יסודות: א) אמת; ב) שקר; ג) אמת ושקר, וז"א אשליה. דוגמאות לשקר: התימרותו לדבר בשם העיראקים;²⁹ הנמקתו את סירובו להורות לנציגו לשתף פעולה אצל ידידיה עם נציג גושן – בכריתו עם השגר.³⁰ ייתכן שהוא מנסה לכרות ברית עם השגר, בהנחה שסופו לחזור להגה, אך הוא דחה ההצעה לא משיקול זה אלא מפחד השאָר [מדינות ערב]. דוגמאות לאשליה: התוכניות לגבי המפלגה במערב והבחירות בצפון.³¹ דוגמאות לאמת: הפיסקה הראשונה בעמ' 32² ועוד רבות.
 13. אני מניח כי עטרה לא תרד [מצרימה] לפני הביקור [שלו בעמאן] ב-19, אך אחריו ירוד תרד. אם כך, יש לי עוד זמן להכין התוכורת. אם הנחתי מוטעה ועטרה יורדת מחר-מחרתיים ע"מ לשוב ל-19, אזי שוב איחרתי. אבל מה אעשה והיום מלא ואיני מספיק. אבל בשום פנים אין להשתמש בנוסח אבודן כמו שהוא.

26 העניין לא נתחווה.

27 בסעיף 4 במכתב הנ"ל כתב ז"ש כי בדות ששון על שיחתו עם עבדאללה (ר' ששון, עמ' 367-370), לא ציין כי "בהמשך לדברי המזוקן [עבדאללה] על מ"ש, אמר המזוקן שהובאו אליו ניירות המוכיחים את חלקו בעניין [תמ"ע] והוא נאלץ להאמין; אשר פורסם אינו אלא חלק קטן ממה שיש בידיהם [של האנגלים] והוא, המזוקן, אינו סבור כי יתירו [את מ"ש] בקרוב".

28 שם נאמר כי "האמיר פתח בשאלה לשלומי של משה שרתוק העצור במחנה הצבאי בלטרון ובהבעת תקווה כי ישוחרר בקרוב. אין הוא יכול להעלות על דעתו כי מר שרתוק מעורב במעשי אלימות".

29 בשיחתו עם ששון אמר עבדאללה כי "הוא רשאי עתה לדבר בשם העיראקים" (ששון, עמ' 369).
 30 את סירובו להורות לנציגו בוועידת שרי החוץ הערבים, שעמדה להתכנס באלכסנדריה ב-12.8.1946, לשתף פעולה עם הנציג המצרי בניסונו להביא את שאלת א"י להכרעה בליגה הערבית ע"י שיתוף והבנה יהודי-ערבי-אנגלי לחלוקת א"י, נימק עבדאללה בקשריו עם מפלגת הוואפד ("השגר": וואפד – משלחת בערבית).

31 "המפלגה במערב" – המפלגה הערבית הפלסטינית שבהנהגת המופתי חאג' אמין אל-חסייני, הדומיננטית בקרב ערביי א"י. "לשאלתי אם ערביי א"י יסכימו לתוכנית הפדרלית" [תמ"ג] ענה האמיר בשלילה. הוא הוסיף כי יש לעשות הכל כדי להביא לידי הסכמה" (ששון, עמ' 368). "הבחירות בצפון" – עבדאללה אמר לששון שהוא זקוק לכסף להוצאות בימי הבחירות הפרלמנטריות בסוריה (נערכו ב-2.8.1946). "להכנת השלב השני של תוכניתו, כלומר: צירוף סוריה לעבה"י" (שם, עמ' 369).

32 "בהמשך דבריו גילה האמיר כי ידם של העיראקים היתה ביצירת התוכנית הפדרלית המוצעת ובניסוחה" (שם, עמ' 368).

א) תוכניתנו יודעה. נוסחה כתוכנית רבתי שעל התנועה להאזר ולהאבק על הגשמתה,³⁴ ז"א להשיג ממנה מה שאפשר וככל שאפשר: אם לא היום – מחר, ואם לא הכל – חלק. אבל זוהי המטרה למאבק. אם יש סיכוי למוצא מוסכם עם בני הדוד, לפחות עם החשובים שבהם, הרי זה גורם חדש. הסכם הוא נכס כביר, שכן מבטיח שלום או לפחות פותח סיכוי לשלום. בעד נכס כזה כדאי לשלם. מוצא מוסכם פירושו פשרה, ז"א ויתור, שהוא התשלום. עכשיו, אלופי [מ"ש] במעצר וקשר עימו אֵין (חלילה מלרמוז שיש קשר, כי יימסר לכלת-הכנסיה [סר אלק קירקבריידי, ציר בריטניה בעמאן] ויגיע לבן גיל ושות' ואז תתקיים שמועה ג').³⁵ אחרים [נמצאים] בלוטציה. אעפ"י כן יש לי יסוד לשער דעתם. אם פשרה – יעדיפו שלמה על פידור. אשר לפידור, הרי את המסוים שהוצע [תמ"ג] – דחו [בפריס] והדחייה מוחלטת. מה יהיה אם יטילו פידור – אין לדעת. אם בלי שינויים – יהיה רע, לא יישקט. אם יתוקן – תלוי במידת התיקון, אך גם אז לא יתייצב המעמד. אשר לשלמה, הרי לא מדובר אצלנו על תוכנית אחרת מזו המחייבת סיפוח המותר לעבר.³⁶ התוכנית שיש לה מיטב הסיכויים להתקבל היא זו שתכלול יסוד של חילופים, אומנם מאוד לא שווים. לנו משם [מעבה"י] רצועות צרות וקטנות, אף ריקות, ואילו להם מכאן [משטח א"י] כיברה רבתי, מלאתי אדם. בלי פיצוי בשטח, ולו סמלי, יקשה. היסוסי עטרה להוציא מפיה מדקרות חרב כאלה לא יועילו – היא מוכרחה לעשות זאת. קטעי הרצועה האלה יישארו בשממתם אלא אם נתנחל בהם. נמצא שיש כאן ז"ה נהנה וזה לא חסר". אם נעשה פיתוח – ייהנה חלק הרצועה התיכון, שיישאר אצלם ויהווה גשר למערב, והוא מרבית הרצועה. אפשר לרמוז, שרק בדרך שלמה זו (פירוד וצירוף) יקל להתגבר על התנגדות [ברית] המועצות לכניסתו למאוחדות,³⁷ כי אז יהיה ממלכה ממש ולא דמות הגוף בלבד, כהיום (שים לב לאופן הצגת הנסיגה מתוכנית המלון [בילטמור] כאן, לא כשיטת אבודן, הפונה לה עורף באופן הפשוט ביותר – באופן מגושם ולא נאה).³⁸ עד כאן א'.

ב) ما حد استاق نلك سنا! [ערבית: אין איש מתגעגע אליך כמונו] אלא תלוי בנגלים. לע"ע מכה אחר מכה, כל אחת וג' [ערבית: ניוקית] מחברתה:

33 ששון ביקש הנחיות לשיחתו הקרובה עם עבדאללה ב-19.8.1946 על יסוד בקשת האחרון, שיביא עימו תשובה סופית בשלושה נושאים: א. לאיזו תוכנית אנהנו מסכימים; ב. עלינו להפסיק כל מעשה אלימות כלפי הבריטים ולנסות לשפר את יחסינו איתם; ג. עלינו לתמוך בכנות ובכל כוחנו בהגשמת תוכניתנו להרחבת גבולות עבה"י והקמת ממלכה האשמית גדולה (שם, שם). מ"ש נענה לששון והעלה נקודות לטיעון בשיחה המיועדת.

34 הכוונה ל"תוכנית בילטמור".

35 ר' סעיף 8 והע' 21 לעיל.

36 סיפוח חלקי א"י, המיועדים לערבים, לעבה"י.

37 לאחר שעבה"י נעשתה, במרס 1946, לממלכה עצמאית ביקשה להתקבל כחברה באו"ם אך ניתקלה בווטו של בריה"מ.

38 הכוונה לטיוטת התוכיר שניסח הורובין בשביל רה"מ מצרים איסמאעיל צידקי (ר' סעיף 13 לעיל).

הדם רותה. אנשים חושפים חזה לכדורים ונהרגים. מי גאון וישתלט?³⁹ אדרבא, יעשו [האנגלים] צעד – יתירו אלופי, יגדילו המיכסה [של העלייה] עד לחשבון⁴⁰ ויראו התוצאות מיד. עכ"פ לא נסרב לשולחן [וש"ע], אך אנו גוף אחד, ולא ייתכן פלג בארמון ופלג בבור [בכלא].

ג) אדרבא, אבל זה מחייב הסכם הדדי והתחייבות גומלין לתמוך בנו. אשר למתקן [שלמונים]: ברור שלא ביד ריקה. סיפרותיו – היות.⁴¹ עמיתי מקווה שעטרה תסדר בשלושה [אלפים ליש"ט]. אני חושש שהעטרה (הפעם כפשוטו [המלך]) מחייבת ונצטרך לגנוב, לגזול, למשכן, לגרוע מפתנו ולהשיג חמישה [אלפים]. כיוון שיש שהות עד 19 [לחודש], אזי אם יש לעטרה או לך השגות או קושיות, אפשר לברר. אני מניח שהדו"ח [של ששון] הלך ללוטציה.

*

הבשורה על ש.ל. שימחתנו.⁴² חשוב לברר אל נכון ולהשיג יתר השמות. מי מחבר הראשי בפ"פ היום? רחוק ממיצוי, אך מעשה חושבו!⁴³ און-עייפתי!⁴⁴

הררי

39 מתייחס לבקשת עבדאללה שהסוה"י תפעל להפסקת מעשי האלימות נגד הבריטים ולישיפור היחסים עמם (ר' הע' 33 לעיל).

40 עד לקביעה מחודשת ומוסכמת של מדיניות העלייה.

41 דרישותיו הכספיות של עבדאללה עמדו על 25,000 ליש"ט.

42 ז"ש דיווח ב-13.8.1946 כי קולונל אישם מסר על החלטה לשחרר את שלום לוין.

43 המאמר הראשי בפ"פ, 13.8.1946, שכותרתו "בריטניה בפעולה", נסב על הודעת ממשלת בריטניה כי החליטה לשים קץ לניסיונותיהם של "קיצונים ציונים" לנצל את מצוקתם של העקורים היהודים באירופה ולהביאם לא"י בדרך לא-חוקית, ע"י שתלח את המעפילים לקפריסין, והוקיע את מעשי הממשלה ומדיניותה.

44 ככל הנראה לפי השיר "רכבת" מאת אברהם שלונסקי, שם נאמר: "עוף עייפתי / אך נושפת הרכבת / שן חורקת ושוקקת". שיר זה, ראשון שכתב שלונסקי בהברה ספרדית, פורסם בראשונה ב"דבר" ב-1925 ועורר רושם עז בוירטואוזיות הלשונית שלו (שלונסקי, עמ' 105).

אילון 13.8.1946 ערב

לאחימן שלומות,

תודה על שדר הבוקר.

הכל הובן לאשורו.

(1) ברר-נא על יסוד מה אמר אבודן לגב' צפוני, שמהידיעות שהגיעו על שיחת בעל האמונה עם האולם התברר שיש תקווה טובה להתרה.¹ אם יש פרטים כלשהם על אותה שיחה, אם הנוגעים לנו במיוחד או הנוגעים לנו בכלל, מדוע אינם מגיעים ישר?

(2) יש לברר אופן קבלת הרשימות לביקורי משפחותינו ולהסדיר את הביקורים. השעות הנוחות ביותר - בוקר: 10 או 11.30 (בעצם היה נוח יותר אחה"צ ב-5.30, אך הן שעה זו אינה באה בחשבון לרגל עוצר הדרכים). אין לקבוע לשתי משפחות ביקור באותה שעה, כי תתנגשנה במקום. אם אחת ב-10 אחרת ב-11.30, או ביום אחר. אבל יש מקום לגמישות: נניח שאם "משפחה" אחת זה רק איש אחד או שני אנשים ולא יותר - יכולים להצטרף, ביחוד אם זה פותר בעיה של הובלה.²

(3) לח"מ רצוי ביקור משפחתו ביום ב' הקרוב. חשוב לקבוע זאת במסמרות עוד השבוע ולהודיעני. (4) המועדים להסדרה: משפחתי, המזוקן, יו"ר הצמוד, בעל הברכה, ואם רצונך לדאוג אזי גם איש קומי וזעירא. אשר לצפוני, דומני שכתב לרעייתו לא לבקש, ולכן יש לשאול אותה³ (הוא ישן עכשיו - אם נחרת ה"ור, הבוקעת ועולה מהחדר הסמוך לשלו ומגיעה גם עד חלוני הפתוח אינה מפריעה לו, אבל עכ"פ חושך בחדרו ואני מהנה אותה מהספק).

(5) בקש-נא את ז-ק להסביר לסוכתים⁴ את שם השייט האחרון - ראשון לכ"ג.⁵ (6) ראה נא את ברוך עמק השושנים,⁶ מסור ברכת שלומי לו ולרעייתו ואמור לו שאני חרד לגורל טיפווחי בארץ הנגלים,⁷ שרכים וענוגים הם, והשאלה אם יעמדו בפני ולעפות הזמן המתחוללים ממש מעל לראשם, בתוך "עמם". אם יש בידו בשורה טובה - אשמח לקבלנה. עליו לגייס ולהמריץ את אנשי כפר-פרח שבירכתני צפון להתדיר בכתובים ולחזק ברכיים כושלות.⁸ הראה דברי אלה גם

1 שיחת ח"ו-הול התקיימה ב-2.8.1946 (ר' מס' 72 הע' 1). לא ברור על מה הסתמך הורביץ באומרם לגולדי יוסף שיש סיכוי לשחרור המנהיגים.

2 על הביקורים ר' שרת/מאסר, עמ' 159-160.

3 ר' שם וכן עמ' 173, 257.

4 ז-ק - מרדכי זלוטניק (אבידע). סוכתים=מאזינים.

5 ספינת המפעילים האחרונה שנתפסה, הובאה לחיפה ב-13.8.1946, נקראה "כתריאל יפה" על שם מפקד סירת הכ"ג. אשל השיב ב-15.8.1946 כי לא הותר לזלוטניק "להסביר את שם השייט האחרון".

6 ברוך רוזנטל, חבר קיבוץ כפר בלום, היה שליח לתנועת החלוצית "הבונים" באנגליה (ר' שרת/מאסר, עמ' 189).

7 חברי תנועת "הבונים" באנגליה.

8 כפר בלום נוסד ע"י חלוצי תנועת "הבונים" וחבריו עמדו בקשר עם חברי התנועה בחו"ל.

לאברהם אהובנו, הקר בחורבה.⁹ ובהודמנות זו שלום לידידי החדשים בכפר-פרח - ריטה, לילי ומשה, סוניה ומרדכי, דורה ויעקב, אסתר ואריה.
שיניתי דעתי לגבי קריאת נאומי.¹⁰ כל חיבתי לפינקל, אך מוטב חייל או חיילת בעלי חיתוך דיבור נאה ונבוני דבר. עליהם להתכונן כהוגן. במבחר הנאום יש להתייעץ עם אנשים טובים, בכללם צפורה וקובי.¹¹

שלום, הררי

מימין לשמאל: דוד הכהן, משה שרת, דב יוסף, דוד רמז ליד צריפם במחנה לטרון

9 הכוונה לאברהם הרמן. עובד מחלקת הנוער והחלוץ בסוה"י, שהיה מראשוני תנועת "הבונים". "החורבה" - בניין המוסדות הלאומיים. ב-16.8.1946 השיב אשל: "שלום לך מאברהם יושב החורבה. עם הצעירים בארץ נגלים נמשכים הקשרים הרגילים. יש יסוד לאמונה שמצב התנועה איתן. רוחם לא נפל. באו בינתיים [לא"י] שניים נוספים".

10 בכינוס החיילים המשותתפים, שנועד ל-22.8.1946 (ר' מס' 83 סעיף 3).

11 ר' שרת/מאסר, עמ' 174-175.

לעינבל שלומותי, א-ן 13.8.1946 ערב

אין לך דבר שאין לו שעה, ואף השם שהצעתי לך פעם ומאסת בו בכלל זה.¹ לפגישה עם מגול (מלשון מגילה).² ודאי שיש להיפגש, וברור שפנייתו ובדיחות דעתו ניה ס-פרוסטה [רוסית: לא בכדי].³ בדואר זה הולכת הצעת שיחה לדתן עם שקספיר.⁴ יש להסתייע ולתאם. ועל הח"מ יאמר: האומנם אתם חושבים שחיסלתם אותו? אני מבטיחכם שמקומו בציבור נתבצר שבעתיים. זה יהיה שלב-עלייה חשוב בקריירה שלו. אם יתחיל לטעון לפי הפתשגן [הסה"ל 1946], יענה: כל אלה [האשמות] סתומות. מה שברור שאלמלא הבית [הסוה"י], היו צרותיכם מתחילות הרבה קודם והיו גרועות פי כמה. היו מתחילות עוד בעצם השרון, בימי החוק והצים ושאר פורענויות,⁵ וגם אחרי גמר השרון כמה [מעשי אלימות] עיכבו וכמה מנעו וכמה המתיקו - אבל מכם רק אבני-נגף ונעיצות-גב. ואם ישאל: ומה עכשיו? התשובה: התינוק על זרועותיכם. בידכם לעכב את ההירדרדות: התרה ושבירת מיטת הסדום הירחית.⁶ אם יגיב: א"א להרחיב בלי החלטה וא"א להחליט בלי שולחן [וש"ע] - המענה: אזי לפחות תתירו מיד ותזמינו מיד לשולחן. ברור שעל זה יענה - אם יענה - שלילית. אבל כזה בערך צריך להיות מהלך השיחה. לא בנתי אם ניתנו או לא ניתנו כלים לחדשים.⁷

הררי

1 משה צימבל הסכים לעברת את שמו מצימבל ליובל כהצעת מ"ש.
 2 קולונל מרטין צ'רטרס, קצין המודיעין הראשי של הצבא הבריטי בא"י.
 3 ב-13.8.1946 כתב יובל למ"ש: "מרטין צ' טילפן אמש לביתו של ה. ב. [הרי ביילין], התבדה ושאל אם אין מכירים יותר את קולו. בהמשך הדברים סיפר כי עבר שבוע מאז שובו והוא מתפלא שלא ראה את ה. ב. עד עתה. שאל מתי ואיפה אפשר להיפגש. ה. ב., שהיה במיטה אתמול, הבטיח לטלפן ולקבוע. מה הצעותיך לשיחה?"
 4 ר' מס' 90 סעיפים 8-9.
 5 בימי המאבק נגד חוק הקרקעות והגבלת העלייה ("צים" = ציים) עם פרסום הסה"ל 1939.
 6 שיחרור המנהיגים מהמעצר וביטול מיכסת העלייה החודשית, שאז עמדה על 1,500 יהודים בכל הקטגוריות.
 7 במכתבו הנ"ל למ"ש כתב יובל על הכוונה "להציג בפני מרכז המשטרה את שאלת המשך פעולותיה של הוועדה להגנת היישובים העבריים וקשרינו איתה". בין היתר ציין כי "בית הספר [לנוטרים] בכפר ילדים עודנו סגור והנוטרים החדשים ל"משטרת היישובים העבריים" יוצאים לתפקידיהם סמוך להשבעתם מתוך הנחה [של הבריטים] שהסרג'נטים הגושים ידאגו לאמנם אימון אלמנטרי", אך לא נדרש לשאלת חימוש הנוטרים החדשים.

א-7-14.8.1946

לדתן שלום,

1. מסור נא ברכותי לגר[שון אגרון] על יריעת הבוקר [גיליון פ"פ]. רדק - עוד לא בא כבושם הזה! הדקירות - מעשה אמנות. לפני הדקירה מריחה ואחריה שפשוף ובאמצע - נעיצת סיכה דקה מן הדקה, אך ארסה נאמן וממאיר.¹ בית האור [ליכטהיים] - שוב בכשרון רב.² ובראשי הכרתי פסים מכתונת בני.³ האיחוי נעשה קצת בחיפזון, בייחוד בסוף, אך אין דבר. אמור לגר כי אני שודר [אליו] ישירות באשר הכלל הנקוט - ריכוז, מחשש.⁴ אביתר - כשורה.⁵
2. לעומת זה, עפא"י ברפיונו. הן היו כמה [מאמרים] מוצלחים מאוד של ה"ב ודווקא הפעם ללא כל רתת.⁶ ואיזו שטות להקדיש רשם לכ"י ולספר קורותיו ולהעלים תפקידו האחרון, פרט לרמיזה על "הסירה". איזו התחכמות מטומטמת!⁷
3. לסיפור הארוך בשובו: יש לברוק עניין הפסקת [העלייה] החוקית מע"ל⁸ כגירסה מהימנה - לכבד בזה רדק או יו"פ.⁹ היש איזה יסוד לזיכוי השאלתלים¹⁰ בעזרה לנו, זולת החותמת לעידו?¹¹

- 1 הכוונה לכתבת ג'ון קמחי, "איך בוצעה פעולת 'איגלו' נגד המעפילים", על מבצע העברת מעפילי ספינות "יגור" ו"הנרייטה סולד" לאוניות בריטיות שהובילום לקפריסין. הכתבה פורסמה ביום זה גם ב"הארץ".
- 2 מאמר ליכטהיים: "בעיית א"י בתוך הקלחת הפוליטית הבריטית". פורסם ביום זה גם ב"הארץ".
- 3 "כתונת בני" - לפי "ויכירה ויאמר: כתונת בני" (בראשית לו 33). במאמר הראשי של פ"פ מאותו יום ("אל התהום") שולבו רעיונות משל מ"ש ר' מס' 87 הע' 3; שרת/מאסר, עמ' 168).
- 4 התכתבות ההשאית מלטרון התמקדה במכותבים ספורים כדי להקטין סיכויי גילוייה בידי הבריטים.
- 5 וולטר איתן הגיב בשם הסוה"י על גירוש המעפילים לקפריסין בדברים שהתפרסמו אותו יום בעיתונות.
- 6 מ"ש נדרש לתגובת עיתון פועלי א"י, "דבר", על גירוש המעפילים. ה"ב - הרצל ברגר.
- 7 ב"דבר" ב-14.8.1946, שדיווח על הספינה "כתריאל יפה" ובה 615 מעפילים שנלכדה והובאה ביום הקודם לנמל חיפה, ועל שבידת הרעב שהכריוו נוסעיה במחאה על הכוונה לגרשם, התפרסמה רשימה קצרה שכותרתה "כתריאל יפה (עם אוניית המעפילים על שמו)" ובה פרטים מעטים על תולדות חייו ופעילותו בתנועת ההעפלה לפני מל"ע-2, שם צויין כי "היה מפקד הקורס הימי של אנשי הסירה" ואף הפליג וניספה בה - בלי לציין שמדובר בסירת "ארי היים" של הכ"ג.
- 8 ז"ש דיווח ב-11.8.1946 כי "המוכיר הראשי שו אסף את ראשי הפקידות הבריטית בארץ ובין היתר סיפר להם כי שליחותו בלונדון הוכתרה בהצלחה כמובן complete stoppage של העלייה היהודית לא"י. העלייה הליגלית will be suspended ל-2-3 חודשים, עד לקבלת הפתרון לזמן ממושך ע"י כל 'הגורמים' (ארה"ב, ערבים ויהודים)". מ"ש מבקש להבריק ידיעה זו לארה"ב.
- 9 העיתונאי ג'ון קמחי או סוכנות "יוניטד פרס".
- 10 "השאלתלים" - הצרפתים (עפ"י דוד שאלתיאל, ראש הש"י ב"הגנה", שכיננו היה "צרפתי").
- 11 ז"ש דיווח עוד ב-11.8.1946 כי שו סיפר "שיש לו ידיעות ברורות כי הציונות נתמכת כעת באופן פעיל ע"י הרשויות הצרפתיות במזרח התיכון". בעיתונות ב-14.8.1946 נמסר כי צרפת, שלא כמדינות מערב אירופה אחרות, לא נענתה לפניית בריטניה לסייע לה במניעת ההעפלה לא"י. "החותמת לעידו" - האשרה למשה סנה, שאיפשרה את התחמקותו לצרפת (ר' מס' 38 הע' 32). ב-16.8.1946 השיב ז"ש כי בהתערבות ליאון בלום החליטו

4. לשדרך מהיום, סעיף ב'; מוסכם. מודים,¹²
5. לטיטת אבודן. כתב לי שהראיתָ לו ביקורת. האומנם? נקטתי לשון חריפה שלא היתה מיועדת לעיניו.¹³ למעשה באה החריפות בשל אי הבנה. סבור הייתי או כי עטרה ראתה את הצדיק וממנה נדרשה התזכורת. עכשיו מוסבר ש[מפי] איש שיחו הגושני נתבקש לנסח.¹⁴ זה מקל ומשנה במקצת הבחינה. אך הן בסופה של השרשרת יתקבל הנייר מאתנו וזה מוכרח לבלום. אקווה להמציא ביום ו' (השרב מכביד וביום אין כל אפשרות לעבוד).
6. ביחס להזוה - נקודה זו בכלל לא הופיעה בדו"ח המפורט של עטרה. אם נגע בה והיתה תגובה - נא להרצות.¹⁵ משהו מוכרח להאמר: הן נתת כבוד-מה לפנתס. [תן לנו] עוד משהו באותה פינה! וכן משהו בסמוך לים [המלח] מצפון ותו לא.¹⁶ אשר לטריזי הדרומי¹⁷ - בכלל אין לדבר, כי חזרתי ושיננתי כמה פעמים, שהעיקר לא במשולש שבקצה, השמור לנגלים, אלא בפס הרחב שממעל לו, המוגש לשכנים.¹⁸ שאלה זו אין לה כל נגיעה לעבר [הירדן]. היא לע"ע בינינו לבין הנגלים.
7. לחכמת שלמה, נאמר: "שוב חזר לתוכנית ירדן"¹⁹ פליאה.
8. סעיף ו' שלך; נאמר: "בית בל (שלכם)". גרסתי: "שלחם)", כי אחרת אין ליִשב.²⁰ לגופו: שיקולי - לא להאחו. ילכו בשם אלוהיהם. נניח שלמעשה, ע"י העברה מתחת לשולחן, תתקבל

-
- השלטונות הצרפתים להחזיר ציוד שהוחרם בביירות, כנראה תחנת אלוט של "המוסד לעלייה ב", והוסיף כי "עד כה, פרט לדבר הגדול ההוא, [נתינת] חותמות [ויזות ואישורים] לכל דבר במתכוון ובמפגני. יותר לא נתבקשו [הצרפתים] כאן [בא"י]. אשר לנעשה שם [בצרפת] לא ידוע".
- 12 ז"ש כתב שעו"ד יעקב שמשון שפירא נכון להקדיש שלושה ימים בשבוע ליעוץ ופעולה בעניינים משפטיים הנוגעים לאנשי ה"הגנה" שנעצרו ב"שבת השחורה". "הוא אינו דורש שכר, רק הוצאות. נכון להמשיך שלושה ירחים". ז"ש ביקש גם את דעתו של דב יוסף בנידון.
- 13 ז"ש השיב ב-16.8.1946: "לא הראו לאבודן הביקורת, רק הקריאו מתוכה שני פסוקים, חריפים אך לא פוגעים, 'הראו' - דמיוני".
- 14 ר' מס' 86 הע' 1.
- 15 "הזוה" - העברת שטחים. מתייחס לדוח ששון על שיחתו עם האמיר עבדאללה ב-12.8.1946 (ר' מס' 90, סעיפים 11-14). ב-14.8.1946 כתב ז"ש אל מ"ש: "רק זאת לדעת (בקשר לדברים שנאמרו ביחס למעבר [בדוח ששון]), כי לא באה בחשבון שום הזות שטח". על כך באו שאלת מ"ש וגם הצעתו לבקש מעבדאללה העברת שטחים מעבה"י לידי המדינה היהודית שתקום עפ"י תוכנית החלוקה בחלק מא"י וצירוף החלק הערבי ממנה לעבה"י". על אלה השיב ז"ש ב-16.8.1946: "על הזוה. עטרה לא נגעה בה בשיחתה. ההערה [על כך] היתה של גמו [ז"ש]. לא שאסור לנגוע אלא שאין סיכוי".
- 16 יש לומר לעבדאללה, ששטח מפעל החשמל בנהריים שממזרח לנהר הירדן כבר נמסר בשעתו לפנתס רוטנברג, וראוי שיוסיף על כך לחלק היהודי עוד שטח שם וכן שטח באזור ים המלח. בדוח על שיחתו עם עבדאללה ב-19.8.1946 כתב ששון, שכאשר ניסה לדבר איתו על הזות גבולות השיב, כי "לא רצוי לו לעורר עתה את שאלת הזוה כאשר [איבן סעוד] כובש ארץ אבותיו [היג'אז] לוחץ אף הוא על הזוה מצד אחר [בדרום עבה"י]" (ר' ששון, עמ' 371).
- 17 הנגב הדרומי, שעפ"י תמ"ג נועד להישאר בידי האנגלים.
- 18 הנגב הצפוני ואזור באר שבע, שעפ"י תמ"ג נועד לערבים.
- 19 מדובר בשלמה אייזנברג, מוכ"ל הסוה"י בי-ם, שנילווה אל הנרי מונטור בשיחה עם הנציב אלן קנינגהם, וקטע מדיווחו עליה צורף למכתב ז"ש מ-14.8.1946. אייזנברג דיווח שם כי הנציב "שוב חזר לתוכנית ירדן וניסה להוכיח שהוא השליט ולא כותב המכתב. למרות שרצה לקבל את השלטון לידי". לא ברור במה מדובר.
- 20 במכתב ז"ש נאמר: "בית בל (שלכם) ביקש מבית ארוך להכין רשימת נציגים מכאן". כלומר שהממשלה הבריטית בולנדון ביקשה מהמוכריות הראשית של המימשל בי-ם להכין רשימה של נציגים יהודים מא"י שהם מציעים לז"ש ע.

- רשימתנו, כי אז לא נתנגד כשיוזמנו, אבל כלפי חוץ יצא שקיבלנו הַקְּתָבָתָם. מוטב לריב.²¹
9. לעומת זה יש לדאוג להחלטה, בזמנית ובצמוד, הדורשת מכל מוזמן לענות מיד: אבוא אם אוזמן מהבית.²² זה דחוף, ויש להודיע בכל החוגים.
10. לבי לכם כשיעוּטוֹ עליכם מחר בשאלות לפשר "המו"מ שמנהלת הסוכנות עם משרד המושבות" דבר הנציגות ובפיקם אין מילה. עצתי שתענו דברי אמת: לסוכנות בירושלים אין כל ידיעות על מו"מ כזה.²³
11. עניין ש. ל. [שלום לוי] צד חוץ וצד פנים. חוץ: ביום שבישרתני בישרוהו כי [מעצרו] נחתם עוד לשנה. לא התפעלנו, כי לרוב שמאל לחוד וימין לחוד. אעפ"י כן מצווה לברר.²⁴ פנים: אני מבין שבלב אנ"ש המטפלים עלה הרהור שאולי כדאי לעכבו לג' ח"ח [חודשים]. זה monstrous! הוא אומנם מגדל עז, אבל אפשרות של מחשבה כזאת בלב אנשינו מרתחה דמי. אין מילים! – לידי מה יכולים להגיע אצלנו מעודף כוונה טובה. שלא יאזכר לכוונת כאלו!²⁵

ברכותי, הררי

אחימן משבח מאוד את בעל-נורית. שמחתי. אבל מה תפקידו?²⁶

- 21 "לא להאחו" – לא ליפול במלכודת (לפי "כדגים שנאחזים במצודה רעה", קהלת ט 12), כלומר לא להסכים לרשימת נציגים שתכין המזכירות הראשית. "ילכו בשם אלוהיהם" – יעשו האנגלים כרצונם (לפי "ילכו איש בשם אלוהיו", מיכה ד 5). כלומר, אם תקבל הממשלה את רשימת הנציגים שתגיש הסוה"י, לא נתנגד אם יוזמנו על ידה גם נציגים נוספים מא"י (ר' מס' 58 סעיף 2), אבל כלפי חוץ יראה כאילו הממשלה הכתיבה לנו את רשימת נציגינו. על כן מוטב לצאת נגד פניית לונדון אל המזכירות הראשית.
- 22 שתתקבל החלטה בהנהלה הזמנית של הסוה"י (הבית) ובוה"ל, שכל מי שיוזמן ע"י הממשלה יידרש להשיב להזמנה בנוסח האמור.
- 23 בשיחות ח"ו, גולדמן ווייז עם שר המושבות הול בקשר להשתתפות יהודים בוש"ע, עלתה שאלת הרכב הנציגות היהודית ואופן מינויה (ר' וייצמן/איגרות 22, עמ' 179-184; "דבר" ו"הארץ", 16.8.1946). ב"הצופה" 16.8.1946 נמסר שדר' וולטר איתן, דובר הסוה"י, הודיע בשיחה עם עיתונאי חוץ ביום הקודם כי הראיון בפריס של גולדמן עם בוויין, והשיחות של משלחת חברי ההנה"צ עם שר המושבות בלונדון, "פירושים חידוש הקשרים עם הממשלה הבריטית, אבל אין לפרשם כניהול מו"מ". כשנשאל מה ההבדל בין "שיחות" ו"מו"מ", לא השיב.
- 24 במכתב מ-16.8.1946 נדרש ז"ש לעניין זה: "בשעת שיחתנו [עם "שקספיר"] היה כבר ידוע כי מתוך שיגרה האריכו והבטיח לטפל. עמד על כך בכל תוקף כי הוחלט לקיים ההחלטה" (ר' מס' 90 הע' 42).
- 25 רווחה שמועה שבין ראשי ה"הגנה" היו מסברו כי בשל נחיצותו של שלום לוי בלטרון ראוי שמעצרו שם יארך ב-3 חודשים. תשובת ז"ש ב-16.8.1946: "לא היתה כוונה לעכבו מטעמי פנים... רק בדרך הלצה נאמר".
- 26 אשל כתב ב-14.8.1946: "בעל נורית [גדעון רפאל] עובד במסירות, מצטיין ע"י מקוריות ויסודיות". תפקידו אז לא היה מוגדר והוטלו עליו מדי פעם משימות שונות על פי הצורך.

א-7 14.8.1946

לאבודן שלום רב,

ובכל זאת אני בעד אותה נקודה. אפילו לשם ויתור.¹
 לגבי התזכורת, הערתי הראשונה היתה מתוך הנחה שאנחנו המגישים ישר לישמעאל הצדיק.
 בינתיים נתברר כי המסיבות אחרות.² אעפ"י כן, כיון שבקצה השרשרת אנו המגישים – יש להיזהר.
 אני מסכים בכל לבי לשורה האחרונה [במכתבך], אך חובתי היתה להציע.
 לשיחתך³ (היטבת לטעון!): (1) כאן שמעתי מבחורים סיפורים על עינויים בידי חוקרי צבא
 בריטיים במצרים – מסמרי שערות! עד לאברי המין ועד לעינויי אש. בחור אחד, מהימן ב-100%,
 שלנו ב-100%, הובא עד ניסיון של התאבדות.⁴ (2) הם זייפו ניירות על ימין ועל שמאל במלחמה
 [מל"ע-2]. זוהי עכשיו מלחמתנו, וגם לנו מותר לזייף.⁵ (3) הטמטום העיקרי שלהם שהם מסרבים
 להכיר שיש להם עניין עם תנועת עם, שיש בה כמובן גם ארגון.⁶ מה היו אומרים אילו מישוהו טען
 כי העם הבריטי אין לו כל עניין במלחמה, ורק צ'רצ'יל וחבריו, מיעוט קיצוני וחסר מצפון, השתלט
 עליו ומארגן אותו.
 שלום לרעייתך,

הררי

1 תגובת מ"ש למכתב הורוביץ שלא אותר. העניין לא נתחוויר.

2 ר' מס' 93 סעיף 5.

3 נראה שהורוביץ שוחח עם אישיות בריטית ועל שיחה זו דיווח במכתבו.

4 הכוונה לאליעזר גולדברג.

5 נראה, שאיש שיחו של הורוביץ טען לפניו שאנשי הסוה"י או ה"הגנה" זייפו תעודות כלשהן.

6 כלומר מוסדות והנהגה.

א-7 15.8.1946

אברירב היקר,

תודתי לך מעומק הלב על איגרתך.¹ קיימת בזה מצוות חברות למופת, ולמעלה מזה. אני יודע שעם כל הרצון הטוב – כתיבה כזו עולה במאמץ, ומעריך את הדבר שבעתיים. אומנם דתן כותב לי יום-יום ונושא בעול זה בנאמנות ובהתמדה להפליא, אך הוא שקוע בשפעת ענייני יום-יום, עניינים מסויימים ומקוטעים, ואינו מגיע – ואולי אינו יכול להגיע בימים אלה – לסקירה מקיפה ולהארה מן הצד. ובכן שוב – יישר כוחך!

בסקירתך יש מעט מן המשמה, אבל לעולם יש לדעת את המצב, והידיעה כשלעצמה מכניסה רוח חיים ומחוקת. איך אמר משוררנו – "ויהי מר כמוות, ויהיה המוות עצמו, נשמענו ונדעה!"²

בהגדרתך את עמדתי ותגובתי קלעת אל השערה וגילית כושר הבנה והבחנה במחשבות וזולתך שחיוק מאוד את אמוני בך, if I may say so. לגופו של העניין, אם גם נכון שהידיעה הראשונה על עמדת פריס הרתיעני במקצת בסתמיותה ובהחלטיותה, הרי תוספת ההנמקה תיקנה בהרבה את המעוות³ ואילו השתלשלות העניינים מאז – ויתור מה"מ על חובת הצדדים שכנגד לקבל תוכניתה-היא כבסיס לשם כניסה למו"מ, וההבחנה שהוכנסה עם זה בין הסכמה למו"מ לבין הסכמה לתוכנית המסוימת – הצדיקו את קו פריס ביסודו.⁴ לעומת זה, נעשו בימים האחרונים, ומוסיפות ונעשות יום יום, שגיאות טכסיסיות מתוך התרת רצועות הפירסום והפלטת דברים מיותרים ומזיקים.⁵ הקולר תלוי בעיקר, ואולי רק, בצוואר חברי וידידי נחום [גולדמן], שאני מעריך מאוד את יתרונותיו – לא כרבים אחרים, הנוטים לבטלו כליל – אך יודע היטב גם את מגרעותיו.⁶

כיום הזה אנו שרויים שוב בפס של אפלה, שנוצר עם פיגור הידיעות אחרי העובדות. ידוע לנו בערך מה לקח אתו נחום בצאתו ומה הביא בשובו.⁷ אך מאז נתקיימו שתי פגישות – בפריס עם

1 האיגרת לא אותרה (ר' מס' 79 סעיף 3).

2 לפי: "ויהי דברך מר כמוות, ויהי הוא הוא המוות – נשמענו ונדעה", "דָּבָר" מאת ח"ג ביאליק.

3 ר' מס' 81 סעיפים 1-3.

4 ר' שם.

5 בישיבת כנס פריס ב-13.8.1946 הושמעה תרעומת על חברי הנה"ס המוסרים הודעות לעיתונות בלי שהוסמכו לכך. בהקשר זה הוזכרה כתבה שהופיעה אותו יום במהדורה האירופית של "ניו-יורק הרלד טריביון", שבה צוטטו פריס מפי "מנהיגים ציונים בפריס" על שליחות גולדמן לארה"ב (אביזוהר/לקראת, עמ' 121).

6 לימים כתב מ"ש: "בכלל קשה לראות את נחום בתפקיד של מנהיג ולו גם מבהינה אחת – הסגולה ההכרחית למנהיג לרכוש אמונם של המונים ברצינותו וביסודיות שיקול דעתו. הוא נציג מזהיר המחייב עין פקוחה וזרוע מרסנת. אופי עצמי אין לו. ברק של כסף אבל שום קשיות של פלדה" (שרת/יזמ"א 1.9.1954).

7 גולדמן נשלח לווינגטון ע"י ההנהלה המורחבת של הסוה"י, שהתכנסה בפריס, כדי להיוועד עם אישי מימשל ולבקש את עזרת ארה"ב לסיכול תמ"ג. כאלטרנטיבה לתמ"ג הציג גולדמן את החלטת כינוס פריס: הנה"ס "מוכנה לדון בהצעה לכונן מדינה יהודית בת-קיימא על פני שטח מתאים של א"י". אולם בעוד ששולחיו התכוונו שהחלטה זו תוצג בככונות הסוה"י לדון בתוכנית לחלוקת א"י – אם תוכנית כזו תובא לפניה – הציגה גולדמן כתוכנית

ב' [וויזן] ובלונדון עם ה' [ול] – ולע"ע איננו יודעים דבר וחצי דבר ממה שנאמר שם.⁸ בחבורה שלנו מנסרות תקוות לשחרור קרוב, שאני משתדל להתחסן בפניהן וכפי שנדמה לי – מצלית. ספק רב בעיני אם התוכנית המתוקנה של ט' [רומן] תביא לידי הרחבת התחום, יש יותר יסוד לקוות לתוספת סמכות.⁹ אבל יש לאסור מערכה נמרצת גם על התחום וכאן אנו עלולים לעמוד בפני ברירה בין צפון ודרום.¹⁰ אולי מוקדם להתקשר להכרעות, אבל כשלעצמי, עם כל אהבתי להרים – אהבה משפחתית, שגם הבנים ירשוה – סבורני שעלינו להעדיף את אפשרויות ההתיישבות וההשקאה הצפונות בפס הנגב הצפוני.

פורענות הגלות החדשה¹¹ מזועזעת אבל אינה מייאשת. הם רק סכרו את הזרם – לעת עתה לא הכריתוהו ועכ"פ לא היטוהו לכיוון אחר. הגדרה זו, כמובן לא לעיתונות ולא לנאומים. השאלה היא אם יעמוד בנו הכוח – בנו ובנאשים שהאיזמל חותך בבשרם – להמשיך את יציאת אירופה גם אם אינה כיום הוה העפלה לא"י אלא רק בדרך לא"י. לגולים עצמם סיסמתנו: אם נגזרה עליכם תחנה נוספת זו בנתיב היסורים אל שערי הגאולה – החזיקו מעמד בה, כי היא תחנתכם האחרונה. בענייני תגובה למחץ החדש הזה לא אכנס. אם תרצה – תוכל לשמוע מפי דתן כל מה שהחלפנו בינינו בפרשה זו.¹²

בעניין האיחוד – סיכווי – קיבלתי מדתן, אחרי מכתבך, ידיעות יותר מעודדות המבוססות כנראה על שיחות אתך ועם מתתיהו. אני מבין, כי הרבה, או הכל, תלוי בפגישה, או בפגישות בלוטציה ואין לי אלא ללוות את כולכם בתפילותי.¹³ אשר לצעד שעשית,¹⁴ הריני מבין היטב את יושרו ואת אי-נמנעותו, אך לא אוכל להתברך כי

של הסוה"י שארה"ב מתבקשת לתמוך בה. הישגו של גולדמן היה בהצלחתו לשכנע את מ"מ מזכיר המדינה דין אצ'סון, ובאמצעותו את הנשיא טרומן, כי יש במחנה הציוני נכונות לפשרה, וכי ראוי לקבל את החלוקה כדרך לפתרון בעיית א"י ואף לתמוך בה (ר' שרת/מאסר, עמ' 136 הע' 1; דוח גולדמן על שליחותו, תעודות א', עמ' 513-524).

8 גולדמן נועד עם בוויין בפריס בבוקר 14.8.1946 (ר' שם, עמ' 524-525; אביזוהר/לקראת עמ' 128-131). אח"כ, באותו יום נועדו בלונדון ח"ו, גולדמן ווייז עם שר המושבות הול (ר' שם, עמ' 132-133; תעודות א', עמ' 526-530).

9 מדובר בתוכנית פשרה אמריקנית מתוקנת לתמ"ג ולפתרון בעיות א"י, שהוכנה במחלקת המדינה והועברה בשם הנשיא טרומן לראש ממשלת בריטניה אטלי. עפ"י הפרסומים בעיתונות, התיקונים העיקריים היו: א. השטח היהודי יוגדל עד כדי 2,000 מילין רבועים במקום 1,500 שהוצעו בתוכנית הבריטית; ב. היהודים יקבלו דרגה גבוהה יותר של שלטון עצמי וסמכותו של הנציב העליון [הבריטי] תוגבל; ג. היהודים הם שיחליטו על העלייה לאזורם; ד. ממשלת ארה"ב תמציא מיד את האמצעים למימון תוכניות ההגירה והפיחות בשטח היהודי (ר' "הארץ" 13.15.8.1946; גירסה שונה ר' מס' 96 הע' 3).

10 לפי שנמסר בעיתונות ("הארץ" 12.8.1946), העניקה הצעת התיקון האמריקנית לתמ"ג את הגליל ליהודים ואילו הם ראו חשיבות מיוחדת לצרף לתחומם את הנגב הצפוני, שעפ"י התוכנית הבריטית לא נכלל בו.

11 גירוש המעפילים לקפריסין.

12 ר' מס' 85; 90, סעיפים 6-7.

13 ב-12.8.1946 כתב ז"ש: "אבו יריב ומתתיהו מתנבאים שניהם לאפשרות שיבתו של שלישי השבט [התנועה לאחדות העבודה]. הוקן [טבנקין] יבקר לשם כך את לוטציה רוצה לברר הדבר עם בן גילו [ב"ג]. במכתב מפריס לפולה, 29.9.1946, כתב ב"ג כי ב"א: "אמר לי שאצל טבנקין יש רצון לאיחוד, אבל עד עכשיו לא שמעתי שנעשה משהו בעניין זה. השליחים שבאו בומן האחרון מהארץ אינם מאשרים את דברי ב"א, אבל ב"א עומד בשלו, ואם יש בזה מן האמת, הרי היה בכך קצת מן הנחמה בימים מרים אלה" (ר' אביזוהר/לקראת עמ' 184; מס' 70 סעיף 1).

14 לאחר שחרורו הצטרף בן-אחרון למפלגה לאחה"ע (ר' שם, שם).

אני מלווה אותו בשמחה שבלב. מכרסמת דאגה. אני מאמין בכל לבי בהמשך היחסים בינינו – חברות אישית ואמון הדדי ויכולת נפשית לדון על כל עניין ובעיה לגופם, ואם לחלוק אזי לחלוק לגופו של הנושא ולא מתוך כניעה למסגרת ולשיגרה. אעפ"י כן, שנינו מנוסים ויודעים היטב עד כמה קובעות המסגרות, בייחוד כשהן מנוגדות, מאיזו סיבה שהיא. אומנם יש הרגשה שאנו עומדים בפני שידוד מערכות והיתוך דפוסים חדשים, ואני יודע שאתה מצדך תמיד תחתור לאיחוד שבתוצאותיו נהיה שנינו, על החברות שאנו משתייכים אליהן, במסגרת אחת, רחבה עד כמה שרק אפשר. נחיה-נא בתקופה הקשה באמונתנו זו.

זה לי כמה חודשים שבאתי למסקנה להציע לך שתיכנס למסגרת הפעולה המדינית של המחלקה. בינתיים היה מה שהיה. אינני משנה מסקנתי כמלוא נימה. ולא שאינני רואה בעין פקוחה אפשרות של סיבוכים מחמת שוני המסגרות, אבל אני מאמין שנתגבר עליהם. אבל כיום, במצבי – לא רק משום הניתוק והרחיק, אלא בגלל אי בהירות עתידי אני (אל-נא תתפלא!)¹⁵ – אין בידי להציע וכל-שכן להבטיח כניסתך למסגרת המחלקה המעטירה לאלתר.¹⁶ זה מחייב שיחות מעשיות עם עמי ועם בל (דווקא עם הזקן [ח"ו] שוחחתי פעם) וסידורים גם עם אחרים. לכן נראית לי התוכנית, שרתן מודיעני עליה, על שליחותך לשם כיום מטעם ההסת'. אם הייתי, נוסף לך, בעד קבלת הצעתו של הר-זהב על שליחות מעבר לים לחודשיים,¹⁷ היה זה מהנחה כי בינתיים תסתדר הכניסה למעטירה בצורה קבועה ומסוימת יותר. אך שמעתי כי בשיקול האחרון אין קפיצה זו הצידה נראית לך ואינני חולק. אני רואה חשיבות שתתבשל בקלחת שעומדים לשפות לנו שם בשבועות הקרובים. אחת היא מה תהא המסגרת, אני בטוח בעזרתם וברעותם השלמה כלפיך של נתנאל ורפאל. תבין בעצמך כי הרבה תלוי ביחסו של עמי, אשר לא תמיד אפשר לנחשו מראש. אני יכול רק לקוות שדעתו תהא כדעתי.¹⁸

עלי לגמור ואל יהי הגמר מקוטע בעיניך. אם לא נתראה כאן – אולי נתראה שם. עכ"פ נעמוד בקשר. היה שלום – חזק ובהיר עיני. שלום ורחשי לב למרים וליריב.¹⁹

מ'

תודה מיוחדת בעד הציון לרעייתי.²⁰ אמנם ידעתי זאת, אך תמיד טוב לקבל אישור ממקור מוסמך.

15 על מחשבות מ"ש בנוגע לעתידו אחר השחרור ר' מס' 55 סעיף 4; כן שרת/מאסר, עמ' 134, 140, 146, 148.

16 לעבוד בשלחת הממ"ד בלונדון.

17 הר-זהב – הנרי מונטור, סגן נשיא המגבית היהודית המאוחדת, שהה באותו זמן בא"י והציע שבן-אהרון יצא לתקופה קצרה לארה"ב לפעולה בענייני המגבית (ר' מס' 79 סעיף 3).

18 ב-19.8.1946 כתב ז"ש: "בעיית אבויריב הועברה להחלטה אל לוט"; ב-25.8.1946 כתב: "אבויריב יצא ביום ב' [26.8] אל מונטור. לבסוף נמלך וקיבל וסודר מיד".

19 רעייתו ובנו של יצחק בן-אהרון. מרים בן-אהרון היתה עובדת הש"י בירושלים.

20 ב-6.8.1946 ביקר בן-אהרון את צ"ש ומסר ד"ש ממ"ש (ר' שרת/מאסר, עמ' 142).

לדתן שלום, א-ן 16.8.1946 בבוקר

1. ללי"ש בלב ונפש!¹ בזה נוסח שדר, רשמי, בשם כולנו: "לקראת ההכרעה, שאלת עתיד אזור הנגב הצפוני היא הגורלית ביותר. כאן האוצר הגדול של קרקע ואפשרות השקאה רבתי. לנו כיום בו תשע נקודות. בניצול כל קרקעותינו שבעין אפשר להוסיף לפחות חמש עשרה ועד עשרים. כולנו ניתן הדין אם לא נבצע זאת. מבקשים מהנהלה להעמיד העניין בסדר היום כשאלת חירום מרכזית ולקבל החלטה חיובית דחופה. יש אפשרויות גיוס אמצעים גם בארץ אך המנוף בידי ההנהלה. מצפים בקוצר רוח לפעולתכם".

דתן ודאי אמר לך, כי מתחילת הידיעות על התחומים החדשים [של תמ"ג] אני מדגיש וחוזר שה"מסמר" איננו במשולש התקוע למטה, שכולו כיום שלילה ולעיתיד רק בעיות, ועכ"פ לע"ע אינם מסגירים אותו, אלא בפס הרחב המתוח ממעל לו, שכולו פליח וניתן לשלחין, ודווקא אותו הם מסגירים.² אני מקווה ש"גדולי המומחים, בכללם דר'...", כדברי רוטר,³ ידעו לעמוד על חשיבותו המכרעת של הפס הזה. לא הכנסתי לשדר סכומים, כי איני שולט. חשוב להעלות עור ובשר על תוכניות גיוס האמצעים בארץ. ועוד: קבוצת חברים צריכה לפנות לעמי ולאק.

2. אני מחכה להערות עטרה בדואר היום⁴ ומכיוון שבין כה וכה נמסרה כבר הטיוטה הראשונה,⁵ דחיתי עריכת הנוסח עד שאקבל את ההערות. עכ"פ תקבלו ביום א'.⁶

1 סעיף 1 המיועד ללוי אשכול הוא תגובה למכתבו מ-11.8.1946 אל המנהיגים העצורים, בו אמר כי יש להקים בדחיפות 15-20 יישובים על קרקעות שבבעלות יהודית בנגב הצפוני, כדי לסכל את תמ"ג, שייעדה אזור זה לערבים: "אם מכם תבוא הדרישה [...] היו המוסדות נרתמים לעניין ואנו היינו בכל יכולתנו עוזרים כנגדם. בלי תביעה מכם תבטל ותאכל אותו הרוטינה. ייתכן שאפילו אליעזר [קפלן] בלי סעדכם ישהה וידחה וכו'" את הקצאת האמצעים הכספיים הנדרשים. ז"ש העביר את המכתב למ"ש ב-15.8.1946 (ר' המכתב המלא בלוי אשכול, ראש הממשלה השלישי, עמ' 211).

2 שטח הנגב - משולש שבסיסו באזור באר-שבע וקודקודו באילת - נועד עפ"י תמ"ג לשליטה בריטית ולא הוקצה לערבים ואילו צפון הנגב הוקצה להם (ר' מס' 67 סעיף 18).

3 ב"דבר" ב-15.8.1946 נמסר בשם סוכנות רוטר בוושינגטון, כי הנשיא טרומן אישר תוכנית פשרה, המציעה מדינה יהודית עם הנגב והגליל, שהכין דין אצ'סון "לאחר התייעצות עם גדולי המומחים כאן, בכללם דר' נחום גולדמן" (ר' גירסה שונה מס' 95 הע' 9).

4 הכוונה, כנראה, להערות ששון על הקווים הכלליים שהציע מ"ש לפיהם ביקש להכין את התוכיר לראש ממשלת מצרים (ר' מס' 81 סעיף 8; מכתב ששון אל מ"ש 16.8.1946, אצ"מ S25/3954).

5 במכתב אל מ"ש 15.8.1946 ששון דיווח שטיוטת התוכיר שחיבר אבודן הועברה בטעות לאלכסנדריה, כדי למוסרה לראש ממשלת מצרים. עם זאת ציין כי ביקש להודיע מיד לאלכסנדריה כי "בקרב נמצא להם טיוטה שנייה מוסמכת יותר וקובעת יותר. הכוונה לשלך" (אצ"מ S25/3959; ר' מס' 86 הע' 1).

6 מס' 98.

3. הסידור עם חביב נראה מאוד,⁷ אך לא ברור עדיין אם עטרה עצמה לא צריכה להיכון לנסיעה. איחורתי הפעם ועלי לסיים.

הררי

מדוע השימוש המופרז [בעיתונות] במילה גירוש, מגורשים? מדוע לא גלות, גולים? תעירו ל"דבר".

וכן מדוע ממשיכים בעברית לדבר על ועידת השולחן העגול, כשבאנגלית דומה שמונת זה יצא משימוש ומדובר על "ועידה" סתם. אמש הקריין הבריטי אמר סתם conference ואילו אחותנו⁸ הבטיחה דווקא "ועידת שולחן עגול עם יהודים וערבים".

מה נעשה לנחום [גולדמן] שיחדל לקשקש? מי מושך בלשונו?⁹

7 חביב - לוטפי אל-סיידר' מס' 81 הע' 35.

8 הקריין בשידור האנגלי של "קול ירושלים", אחותנו - הקריינית היהודייה של השעה העברית ב"קול ירושלים".

9 מתייחס ככל הנראה לידיעה של סוכנות "רויטר" מלונדון, כי ב-15.8.1946, לאחר שיחה עם שר המושבות הול בהשתתפות ח"ו ווייו, הודיע גולדמן שהסוה"י מוכנה להשתתף בדיונים בדבר קנטוניזציה של א"י אם יובטח לה שמדינה עברית אוטונומית תוקם במשך זמן מתקבל על הדעת. כל עוד לא תינתן הבטחה כזאת, תתמיד הסוה"י בסירובה להשתתף בדיונים. באותה ידיעה נמסר גם כי גולדמן דחה בתוקף את המונח "חלוקה" ואמר במקומו "קנטוניזציה", אם כי לא הסביר בבירור אם הוא מתכוון למתן סמכויות פדרליות למדינה היהודית גם על הקנטונים האחרים (ר' "דבר", 16.8.1946; דוח גולדמן ב-15.8.1946 על פגישה זו, תעודות א', עמ' 526-530).

לדתן,¹ מוצ"ש [17.8.1946]
 זוהי התזכורת לגושן. יש להעתיקה מיד במכונה ולמסור טופס לדפנה [טרבור], למען תעבור
 בקולמוס קל, וטופס לאבודן למען יבדוק הטעון בדיקה וימלא החסר במקומות מסומנים.
 מהצלבים בשוליים יש המסמנים מילים שיש לשלב ויש המתייחסים למילואים שעל אבודן
 להמציא.² אני מניח שתבונת הכתבנית תספיק להבהין.
 זוהי כתיבה ראשונה ואקווה שקלעתי.

הררי

ע"ש: צפוני מציע להשמיט את הפיסקה על פידור בעמ' 5 (סעיף 7), מסומן בסוגרים בעפרון).
 כתבתי משום שיש יותר מזה אצל אבודן שכבר נמסר. בכ"ז מוטב להשמיט.

1 פתק זה צירף מ"ש לנוסח החדש של התזכיר לאיסמאעיל צידקי ראש ממשלת מצרים לקראת כינוס שרי החוץ הערבים באלכסנדריה, נועד להימסר לו ב-12.8.1946 אך נתעכב (ר' ששון, עמ' 365). התזכיר (מס' 98) נועד גם להדריך את ששון בשיחות עם עבדאללה מלך עבה"י.

2 ה"צלבים" שבכתב היד המקורי באנגלית לא סומנו בתרגום המסמך לעברית, ד המובא להלן.

17.8.1946

1. התוכנית הרשמית של התנועה הציונית מכוונת להקמת מדינה יהודית שתשתרע על פני השטח הקרוי בפי היהודים ארץ-ישראל המערבית, כלומר ארץ-ישראל בנבדל מעבר-הירדן. ההנחה הבסיסית שעליה מושתתת תוכנית זו היא כי מכוח הגירה רחבת ממדים ישיגו היהודים עד מהרה רוב באוכלוסיית הארץ ובאופן זה, הודות לתיפקוד רגיל של ממשלה דמוקרטית במתכונתה, יכריע רצון הרוב בכל ענייני המדינה ובייחוד בשאלת כניסת מהגרים יהודים נוספים. לדבר זה מתכוונים הציונים כאשר הם מדברים על "ארץ-ישראל כמדינה יהודית". מנהיגיהם הכריזו על נחרצותם להעניק שוויון מלא וזכויות מלאות לכל תושבי הארץ בלי הבדל גזע או אמונה.

2. הדעת נותנת, כי אם לא יימצא פתרון מוסכם לבעיית ארץ-ישראל, ימשיכו היהודים לחתור למימוש תוכנית זו ככל שיאפשרו הנסיבות. כלומר, אם לא מיד כי אז במרוצת הזמן, ואם לא באופן מלא כי אז חלקית. הם יקבלו מה שיהא לאל ידם לקבל ויחזרו להשיג יותר.

3. גישה אחרת של הצד היהודי עשויה להיקבע אם פתרון מוסכם עם הערבים – או לפחות עם כמה גורמים חשובים בעולם הערבי – ילבש אופי של פוליטיקה מעשית. פתרון שכזה, שיבטיח שלום קבע, או לפחות יפתח פתח למימוש, יבשיל ליהודים פרי שאין ערוך לו, שעבורו הם יהיו נכונים לשלם בוותורים מדיניים. תחת להמשיך ללחוץ לכיכר לחם שלמה, ובתוך כך לעמוד נוכח סיכוי של סכסוך ללא קץ, הם יקבלו מחצית כיכר ויסתפקו בה בשלווה. פתרון מוסכם משמעו, כמובן, פשרה, ופשרה מחייבת ויתורים הדדיים. אין כל סיבה להניח כי הציונים לא יהיו נכונים לוותר ויתורים בתנאי שהם יקבלו את מה שלדידם מהותי.

4. השאלה היא מהי מהות השאיפות הציוניות. מהות זאת עומדת על שני דברים. ראשית, הגירה ופיתוח. את שני אלה יש לראות כמיקשה אחת, שכן פיתוח הוא תולדה של הגירה; הוא דרוש כדי להבטיח קליטה כלכלית של המהגרים, שכן הניסיון הוכיח כי יהודים אינם יכולים להתיישב בארץ-ישראל במספר ניכר כלשהו על-יד ציפוף האוכלוסייה הערבית; הם יכולים לעשות זאת רק מכוח יצירת מקורות חדשים של מחיה לעצמם. שנית, מעמד מדיני של אומה, שיעניק ליהודים מושב במשפחת האומות. הם סבורים כי ישיגו מעמד שכזה רק אם יהוו רוב בשטח נתון.

5. לפי ההיגיון הציוני, רק הווייה מדינתית עשויה לאפשר ליהודים להשיג שתי מטרות עיקריות. אלה, שאכן מסגרת של מדינה חיונית למימוש המטרה השנייה אין צורך להסביר בהרחבה.

הציונים טוענים כי גם למימוש המטרה הראשונה אי אפשר בלי מדינה, שכן בלי סמכויות מדינתיות אין להשיג פיתוח בממדים נרחבים.

6. לעומת זה, ככל שהציונים היו רוצים להרחיב את התיישבותם ואת מדינתם על פני ארץ-ישראל כולה, חופש הפעולה שלהם לעשות זאת אינו בגדר תנאי חיוני למימוש עיקר תוכניתם, שכן ניתן להביא לידי פיתוח ניכר בחלק של ארץ-ישראל, ובאופן זה לאפשר הגירה בממדים ניכרים, ומכאן שעצמאות, ולו בחלק קטן יותר של הארץ כולה, תעניק ליהודים חברות באו"ם.

7. לפיכך סביר להניח כי למען פתרון מוסכם, כלומר למען הסדר בשלום עם הערבים, שיפתח תקופה של שיתוף-פעולה, יהיו היהודים מוכנים לוותר על תוכניתם המלאה להקים מדינה יהודית בארץ-ישראל כולה ויסתפקו במדינה בחלק של הארץ, בתנאי שאותו חלק יעניק סיכויים לקליטת הגירה של ממש. (היהודים עשויים, במקרה אחרון, להיות נכונים אפילו לפתרון פדרלי כהסדר ביניים שיוליך במשך תקופה סבירה למדינה ממש. במקרה זה אפשר להניח כי היהודים יתבעו כי השליטה בהגירה אל המחוז היהודי תינתן בידי השלטונות היהודיים).¹

8. בעוד שההסדר הפדרלי בתחום ארץ-ישראל אינו מקובל כלל בעיני היהודים כהסדר קבע, נראה שאין הם נרתעים מהרעיון שהחלק שלהם בארץ יהיה לבסוף לחלק חוקי של פדרציה מזרח-תיכונית, שרוב חבריה יהיו מדינות ערב. יש להניח שהם יתנגדו לכך שפדרציה, שהמדינה היהודית תהיה אחת מחברותיה, תיקרא "ערבית", ומאחר שכרי להם כי אין הדעת נותנת כי "הליגה הערבית" תשנה את שמה למענם, סביר שהם יציעו, כאלטרנטיבה, הסדר מסוים בין "הליגה הערבית" והמדינה היהודית שלא יקבע חברות ישירה בפדרציה.

9. פתרון בעיית ארץ-ישראל באמצעות חלוקה מעניק, בנסיבות הנוכחיות, יתרונות מובהקים גם מבחינת הערבים. הביטוי "בנסיבות הנוכחיות" הוא ממשי, שכן מן ההכרח לגשת אל הבעיה באופן ריאליסטי, ואת ארץ-ישראל יש לראות כפי שהיא, ולא כפי שהיתה צריכה להיות. לדון בעצמאות ערבית בארץ-ישראל כאילו אין בה יהודים הרי זה לבנות מגדלים באויר. אפילו יפנו הבריטים את ארץ-ישראל והארץ תהיה עצמאית לגמרי, תהיה העצמאות הערבית בגדר אשליה במידה ניכרת בשל העובדה שהיהודים כבר מהווים יותר משליש האוכלוסיה, שהם מכונסים באזורים משלהם, מאורגנים היטב ולאור משקלם הכלכלי וממדי המיסוי הם מהווים גורם העולה כמה מונים על חלקם היחסי באוכלוסיה. אין להתעלם גם מיכולותיהם, ציודם וארגונם בתחום הצבאי.

10. היום עומדים הבריטים בקידמת החזית של הסכסוך עם הציונים. הצי וחיל האויר שלהם הם המונעים בעד הגירה לא חוקית של יהודים. אבל יש להניח כי פעילות שכזו לא תתבצע

1 את הקטע המסומן בסוגריים ביקש מ"ש להשמיט (ר' מס' 97).

בארץ-ישראל עצמאית לגמרי וכי לאור אחיזתם האיתנה של היהודים לאורך החוף, ייוכח המימשל הערבי שמניעת הגירה יהודית תהיה משימה בלתי-אפשרית.

11. באורח כללי, הענקת עצמאות לארץ-ישראל כיחידה טריטוריאלית אחידה תשאיר אותה במצבה הסוער וכמוקד של אי-שקט מתמיד, ולכך יהיו השפעות ברחבי המזרח התיכון, וייתכן שיהיו לכך גם הדים בינלאומיים מרחיקי לכת. הערבים לא ירגישו את עצמם בטוחים ככל שינסו לעכל או להכניע את המיעוט היהודי רב העוצמה. היהודים לא ישלימו עם הרוב הערבי. חיכוכים, התנגשויות, ושפיכות דמים יהיו תופעה מתמדת וייתכן שהם יחריפו עד כדי אסון.

12. כנגד זה, דומה כי חלוקת ארץ-ישראל סוללת לערבים דרך מוצא מן המשבר. היא תאפשר לערבים רבים, ככל שהדבר יתפס כמעשי בעיניהם – קרוב מאוד לוודאי לרובם – לעצב את גורלם המדיני במסגרת של שלטון ערבי ותעניק להם תחום מלא למימוש כישוריהם המימשליים. היא תשמר לתמיד את האופי הערבי של חלק משטח הארץ ותצמיד אותו למכלול השטחים הערביים. אם ערביי ארץ-ישראל יקבלו אותה, היא תשליט שלום בין שני העמים ותשים קץ לחיכוך המתמשך מן הזירה המדינית של המזרח התיכון. אכן, ערביי ארץ-ישראל יידרשו מכות זה להינזר מחלק של ארץ-ישראל, שאותו הם רואים כשלהם, אבל עובדה היא שחלקים נכבדים של הארץ כבר איבדו את אופיים הערבי ונעשו יהודיים בבירור, ועל רקע זה דומה כי מן הראוי לערבים להשלים עם מה שאיבדו.

13. מנקודת המבט של ארצות ערב יש לזכור, ששטחה של ארץ-ישראל הוא אחוז אחד עד אחוז וחצי של כלל השטחים הערביים, ואוכלוסייתה הערבית היא שני אחוזים עד שני אחוזים וחצי של אוכלוסייתה. שטחה של ארץ-ישראל הוא כ-10,000 מיל רבוע, ואוכלוסייתה הערבית – 1,200,000 נפש. המספרים המתאימים של שני גורמים אלה, שייכללו במדינה היהודית, יהיו חלקיק זניח של העולם הערבי – קורבן זעיר וראוי בבירור תמורת ההיפטרות אחת ולתמיד מן הקשיים הכרוכים בארץ-ישראל והשגת יציבות מדינית בארץ זו. שילובם של היהודים במארג המזרח-תיכוני כגורם שוחר שלום ומשתף פעולה לא יהיה, כמדומה, חסר תועלת לגבי הארצות השכנות.

14. אם ננסה לצייר לנגד עינינו מה יהיה, ככל הנראה, יחסה של המדינה היהודית כלפי שכנותיה, נוכל לעשות זאת בררך הבטחה ביותר אם נבדוק את האינטרסים שלהן-עצמן. היהודים ייתיצבו לפני בעיות קשות בקליטת המהגרים שלהם. השטח המוגבל שברשותם יעוררם להתמקד בגידול יכולים חקלאיים משובחים ובפיתוח תעשייתי. הם יודקקו לכל חומרי הגלם ומוצרי המזון שאותם יוכלו לאתר בארצות השכנות. הם יחפשו בארצות הללו שוק למוצרי התעשייה שלהם. הם ישתדלו להגביל את הוצאותיהם הצבאיות ככל האפשר. בשל כל הסיבות הללו, יהיה להם עניין חיוני ביחסי שלום עם שכניהם. מרגע ששאיפותיהם המדיניות

המינימליות תבואנה על סיפוקן, יחול שינוי בכל סגנון התייחסותם אל שכניהם. יש לשער, שאם יושג פתרון מוסכם, תחול התפתחות מקבילה בהתייחסות השכנים הערביים כלפיהם, והתוצאה של שני תהליכים חופפים אלה תצטבר ותלך. ההשלמה ההדדית עשויה לבוא מוקדם הרבה יותר, ולהיות מרחיקת-לכת הרבה יותר במשמעותיה משניתן לשער עכשיו. הדבר העיקרי שיש להיות מודעים לו הוא אי-קיומו של סכסוך שורשי בין האינטרסים הכלכליים הבסיסיים של ארץ-ישראל היהודית והארצות השכנות.

15. ככל שמדובר בחקלאות, היהודים מתמקדים בעיקר בענפי החלב, הירקות והפירות ובגידול עופות בשביל אוכלוסייתם העירונית. הם אינם מייצאים יבול חקלאי להוציא פרי הדר, שרובו מיוצא. לעומת זאת, הם מייבאים כמויות גדולות של מזון לענף הבקר, וזאת הם יכולים להשיג בשפע מן הארצות השכנות. הם אינם מייצרים בשר ואת כמויות הבשר הדרושות לצריכתם הם מייבאים מעיראק, בעונות מסוימות הם מייבאים ירקות ופירות מלבנון (יש להוסיף משפט על יבוא ממצרים!)²

16. התעשייה היהודית מתקדמת מאוד. רוב ענפי התעשייה של היהודים בארץ-ישראל לא היו יכולים לשגשג כלל במזרח התיכון אילמלא זרימת המומחים, בעלי המקצוע והיזמים שלהם לארץ. הם מצטיינים במיוחד בייצור תרופות, יהלומים מלוטשים, מלבושי אופנה, מכשירים מדויקים ומכשירים אחרים ומכונות חקלאיות ותעשייתיות לצרכיהם וכו'. תעשיות אלה אינן מתחרות בתעשיותיהן של הארצות השכנות, שכן הן מכוונות לסיפוק צריכה מקומית או לייצוא לשוק העולמי. בקרב היהודים לא קיימת מגמה כלשהי לעסוק בייצור מוצרי צריכה המונית כגון סוכר, אריגי כותנה וזלים וכיצא באלה, שייצורם מתאים יותר לארצות מזרח-תיכוניות אחרות. לפיכך קיים רקע להסכמים שיסדירו את תחומי הפעילות הכלכלית לרווחתם של כל הגורמים המעוניינים.

17. מאזן הסחר של ארץ-ישראל עם שכנותיה תמיד היה שלילי. בשנים 1926–1939 קנתה ארץ-ישראל משכנותיה יותר משמכרה להן והפרש זה הסתכם ב-26 מיליון ל"ש. ארץ-ישראל תמיד עמדה בראש רשימת היצוא של סוריה, לבנון (יש להוסיף משהו על מצרים!)³. אין ספק כי הודות להתפתחות נוספת, יגדל הגירעון המסחרי של ארץ-ישראל היהודית לטובת הארצות הערביות ויהווה מקור חשוב של הון לפיתוח ערבי ולשוק הערבי למוצרי יסוד, שיסייעו בהעלאת רמת החיים של הפלאחים.

18. עבודה, מחקר ונסיונות מילאו תמיד תפקיד חשוב בהתפתחות היישוב היהודי. מתוקף הפער הקיים, יצאו ארצות ערב בעבר נשכרות במידה מסוימת מן ההישגים המדעיים והטכנולוגיים של ארץ-ישראל. מומחים יהודים ארץ-ישראליים הועסקו פעמים מספר על-ידי ממשלותיהן של

2 הורוביץ התבקש להוסיף את הסחר (ר' מס' 97).

3 כנ"ל.

ארצות ערב השכנות בתפקידים חשובים של מחקר ובניין. משלחות מארצות שכנות ביקרו פעמים רבות בארץ-ישראל ולמדו אצל היהודים שיטות שונות במפעלי פיתוח, בתחומי ניסיונות חקלאיים, שיכון עובדים וחינוך בכפרים. דומה כי אין ספק, שאם הסכסוך יישוב, יתרחבו המגעים הללו למרבה התועלת. פירות המחקר היהודי יעמדו לרשות המזרח התיכון כולו ומומחים וטכנאים יהודים יהיו נכונים לקבל על עצמם מטלות בתחומי פיתוח בארצות השכנות. קשרי היהודים בעולם הפיננסי עשויים גם הם להשיא תועלת בתחום זה.

19. לבעיית ארץ-ישראל נודעת השפעה יתרה על האינטרסים החיוניים ביותר של מצרים. דרישתה של מצרים לפינוי הצבא הבריטי ממצרים ומאזור תעלת סואץ תוכל להתמלא רק אם ימצא בסיס חילופי לצבא ולחיל האויר הבריטיים. ארץ-ישראל היא הבחירה המובהקת, אך היא לא תוכל לשמש כבסיס יעיל במצב הבלתי-יציב והבלתי-פתור. ערביי ארץ-ישראל תובעים התפנות הצבא הבריטי מארצם. הקו הנקוט בידי יהודי ארץ-ישראל אינו פשוט: הם היו מקדמים זאת בברכה רק בתנאי של עיסקה הוגנת עם בריטניה; אחרת הם יעשו כל שאל ידם לעכב את התפנות הבסיס הבריטי ממצרים. דעת הקהל היהודית בבריטניה ובארצות-הברית ממוקדת בארץ-ישראל, ומשום כך היא פועלת נגד ההתפנות ממצרים, וזאת לא בשל עוינות כלשהי לשאיפות המצריות, אלא רק כדי להכביד על בריטניה נוכח מדיניותה הפרו-ערבית הנוכחית בארץ-ישראל. ההשפעה של ההתנגדות המעשית של היהודים בארץ-ישראל וההתנגדות הפוליטית של יהודים בריטיים ואמריקניים צוברות, יחדיו, עוצמה. יישוב הסכסוך בארץ-ישראל על-ידי פשרה, אשר בה עשויים היהודים לראות מוצא, ישרת לפיכך את האינטרסים של מצרים בצומת הגורלי הנוכחי.

20. לסיכום, נראה כי השיקולים הבאים עשויים להיראות רלוונטיים. עמוד השדרה, המדיני והצבאי, של יהודי ארץ-ישראל הוא תנועת הפועלים שלהם. כך היה בעבר וכך יהיה, לפי כל הסתברות, גם בעתיד. תנועת הפועלים היהודית בארץ-ישראל צמחה על ברכי אסכולת הסוציאליזם הדמוקרטי המערבי. שיטות הפעולה שלה היו, בעיקרן, שיטות לא-אלימות וקונסטרוקטיביות. אין לה שום עניין בהלכה ובמעשה של הבולשביזם הסובייטי. אולם היום עלולה הסערה הפוליטית, שבה נתונה הצינונות, להוליד שותפויות יוצאות דופן. הפועלים היהודים בארץ-ישראל איבדו כליל את האמון בסמכות תנועת העבודה הבריטית לאור היחס הנוכחי של ממשלת ה"לייבור", שאותו מגדירים כל היהודים כבגינה מבישה. עוינות פוליטית עלולה להוליך על נקלה לאוריינטציה חברתית שונה. אם מגמה זו לא תיבלם בעוד מועד – ולבלום אותה אפשר רק מכוח שינוי המדיניות בארץ-ישראל – עלולות תוצאותיה להיות מרחיקות לכת ביותר. כמה מגמות מדאיגות בחלקים אחרים של המזרח התיכון עלולות לשאוב חיזוק ניכר ביותר מארץ-ישראל. פשרה קונסטרוקטיבית בארץ-ישראל רצויה בעליל, כשם שהיא דרושה בדחיפות, גם בשל שיקולים אלה.

א-ן 18.8.1946 בוקר

לדתן שלומותי,

1. בדואר זה לחוד התזכורת לגושן [מס' 98].
2. ביקור הרופא מהצמוד אתמול לא הסב נחת - לא מפאת עצמו חלילה אלא מהדו"ח שהביא.¹ חוששני שמייהרתי יותר מדי להסכים לדרך שהולכים בה² אם כי ספק אם יש ברירה, כי לכפות איש על סרבנים הרי זה כישלון מובטח. לעומת זה דרך המוכנס³ מלאה חתחתים ופרצות.
3. מה יהא על ח' [בלה]? היש החלטה במסמרות? התלוי ביצועה באיש? אם לא יצא מאיש ולא כלום - ודאי שיש הצדקה, אך אם יצא - חוששני לסיבוכים חמורים,⁴ כל שכן שכל הזמן מנקר ספק לגבי לוטציה, שמא הסיכום שם להפוגה גמורה ללא יומה"כ.⁵ כך נראה ממכתבו של קטן-הזקן מעובדי הקדום⁶ שהיה בידי הרופא, אך השאלה היא אם אפשר לסמוך.
4. מכתב זה כשלעצמו מוכיח שאפשר לכתוב מלוטציה - שיש נייר ודיו. אף יש בו תוספת-מה לידיעות שבידנו.
5. בעניין אחר - הלא כתבתי לו שאם לא הגיעו הוראות מאבירן, הריני אומר לו להמשיך. האומנם לא קיבל השדר?⁷ אתמול שלחתי לו שדר דחוף באמצעות אחותי. הבוקר אני כותב לו שוב.⁸

1 דר' אברהם ניסן, ביקר בלטרון ב-17.8.1946 ודיווח למ"ש על הבעיות והקשיים שבהפעלת תוכנית אי"ש, שעליה החליטו מוסדות היישוב מיד לאחר "השבת השחורה", אך מימושה נדחה שוב ושוב בשל מחלוקות והתדייגויות ממושכות בין הגורמים המשתתפים. עם גירוש המעפילים לקפריסין ב-13.8.1946, הוחלט להתחיל באי"ש ב-18.8.1946 (ר' מס' 90 סעיף 2), אך גם זה לא יצא אל הפועל.

2 תוכנית אי"ש.

3 ז"ש דיווח ב-16.8.1946 על "המצב בדבר מימוש ההחלטה על האי"ש" וציין כי "הויכוח עדיין מתנהל על סעיף הפסקת השלם הנמדד לפי המוכנס" (הפסקת תשלומי מס הכנסה) והוסיף: "היסוסים לזה מצד גוש הממונה [הגוש האזרחי" בראשות רוקח] וספקות אצלנו. בעל האורה, יועץ הצמוד, הזכיר כי [יש] חשש למתן אחיזה נוחה ביותר ליריבנו", כלומר הפסקת תשלום מס הכנסה עלולה לגרום תגובת-נגד של הממשלה, שתפגע ביישוב.

4 ר' מס' 90 הע' 8.

5 בכנס פריס הוחלט על הפוגה במאבק המזוין האנטי-בריטי, אך למ"ש לא היה ברור אם ההחלטה חלה על הפוגה או על הפסקה מוחלטת של המאבק, לרבות מאבק להגנה על העפלה וההתיישבות (ר' מס' 85 הע' 5). בפועל היה המונח "הפוגה" כסות להפסקה מוחלטת.

6 מדובר בעובד האגף הערבי של מ"ד ששהה בפריס - אולי אליהו אשתור (שטראוס), שהיה בעל יקנן (לימים פרופ' לתרבות האיסלם באוניברסיטה העברית י-ם).

7 לאחר שנתמנה זמנית לראש המפקדה הארצית של ה"הגנה" (רמ"א) בידי מ"ש, לאחר התפטרות סנה, דרש שפר מינוי של קבע. בעניין זה כתב ז"ש ב-16.8.1946 כי גילי סבור ששפר "יוכל להמשיך באם לוטציה תכהין [תסמיך]", וכי "הכרחי להמשיך סידור זה כי הממונה ואנשיו [רוקח ו"הגוש האזרחי"] זוממים להעביר את זכות ההכנה [מידי הנה"ס] ל[ועדת] איקס, והרפט של איש היערות [יעקב ריפטן, חבר ועדת איקס מטעם מאיר יערי, כלומר נציג השוה"צ] מתוך חשבון שלו. עובדת הזמנית פותחת פתח להסתר בה". ב-14.8.1946, בעקבות דברים אלה, כתב מ"ש (המכתב לא אותר) אל שפר, כמתחוויר ממכתב שפר אליו מ-16.8.1946 והורה לו להמשיך

6. אחז מודיע כי החריגה בשקמונה היתה רבת רושם. מדו"ח רדק בשרדך למדנו ההיפך.⁹ מה האמת?¹⁰ או שמא סיפור רדק מתייחס לדבר אחר? כוונתי לנהירה אל המעגן.
7. מתוך שלא הגעת לחקר "קרית שאולה" זה פעמיים למדנו דברים חשובים, בייחוד בפעם השנייה. באמת עניין עצום! אבל בינתיים נתיישוב לי עניין קרית שאולה מן העיתונות, שאין זה מעשה בני ברית,¹¹ ונחה דעתי. כוונתי היתה לעיר החוף בצפון, שם קפץ אחיו של אלון מגובה רב¹² ושם הרביצה תורה בבנות ישראל קטנטנות אחת ששמה שאולה.¹³
8. לא בנתי עניינו של הפתשגן השני שבקש אבירן.¹⁴
9. הכנת התמונה הכוללת שהוטלה על אביתר מחייבת התייעצות.¹⁵ היועץ העיקרי ניספה.¹⁶ יש לחפש אחרים. נאמנים. בלית מרכזיים – אברהם.¹⁷
10. לא בנתי "לבב למדין".¹⁸
11. האם הכוונה למינוי סגל לאלתר, לשם הכנת תוכנית לטיפול בשכנים [הערבים] בבוא מועד, או לבחירת איש שיוטל עליו להכין עכשיו תוכנית לפעולת סגל שימונה בבוא מועד?¹⁹

-
- בתפקידו, כנראה עד להודעה חדשה. שפר הבהיר במכתבו: "שקלתי בחומרה וברצינות אם מותר ואפשר להמשיך בזמניות גם בנוסח של 'עד להודעה חדשה', שאינו מגדיר מעמד והגתעי למסקנה שקולה כי אסור ואי אפשר! לכן אני עומד על הודעתי מאתמול [על פרישה]". במענה למ"ש כתב ז"ש ב-19.8.1946 כי שפר "בהחלט קיבל השדר אך לא הסכים לתכנון. אומנם האריך לשבוע. אם עד אז לא יקבל סמיכות, לא ימשיך".
- 8 מדובר כנראה בשדר בעל פה או בכתב, שהועבר אל עדה גולומב באמצעות מישוהו שביקר בלטרון ביום הקודם. מ"ש נדרש למכתב שפר מ-14.8.1946, שלא אותר ובו כנראה העריך בחיוב את יהודי חיפה שב-13.8.1946 הפרו את העוצר ונהרו לעבר הנמל כאשר החלו הבריטים בגירוש המעפילים לקפריסין. לעומת זה, במכתב למ"ש מ-15.8.1946 סיפר ז"ש, כי "על שקמונה מוסר רד"ק שהיה בשעת מעשה ראה ההולכים צעירים ומעטים. [...] המונים לא יצאו. לו יצאו היה נופל דבר גדול וחשוב".
- 10 ז"ש השיב ב-19.8.1946: "החריגה בשקמונה לא היתה רבת רושם. אומנם מלבד אשר ראה רד"ק היה עוד מקרה ושם חוללו [הפגינו]. גם במקרה ההוא לא היה כפי המתואר. נוסח אחז נוסח רשמיי".
- 11 ר' מס' 78 הע' 10. בביירות נזרקו פצצות אל בנייני נציגויות בריטניה וארה"ב ושם חשדו שהדבר בוצע בידי ארגוני מחתרת יהודים מא"י, אולם התברר כי המבצעים היו מוסלמים מקומיים (ר' "הארץ" 16.8.1946).
- 12 מדובר בטוביה, אחי יהודה ארוי.
- 13 מקיץ 1942 פעל המוסד העלייה ב' בסוריה ובלבנון להברחת יהודים לא"י. להכנת ילדים ובני נוער למבצע ההברחה נשלחו מורות אחדות מא"י ובהן שאולה פינס, חברת קיבוץ מעוז חיים (ר' "סת"ה ג-1 165).
- 14 ז"ש כתב ב-16.8.1946: "אבירן דרש מדתן להכין שני פתשגנים: אחד הבטחות שלא קיימו, השני מעשים שלא ייעשו ונעשו ע"י השלט (טרור). השני הוטל על בעל נורית להכין הכנה ראשונה. הראשון יוטל על א.ב. דרישת ב"ג באה בעקבות ההצעה שהעלה ב-9.8.1946 בכנס פריס: "אני מציע פרסום שני ספרים. האחד על השלטון הבריטי בא"י, שיתאר מקרים כמו 'טרומה', 'פטריה', שילות פליטים למאוריציוס, החיפוש ברמת הכובש עד לאירועים האחרונים ביגור, בתל אביב ובמקומות אחרים, הספר השני יעסוק בהתחייבויות הבריטיות לגבי א"י ויביא מסמכים המתייחסים אליהן, כגון המבוא לכתב המנדט, החלטות של חבר הלאומים, ספרים לבנים, נאום צ'רצ'יל על הספר הלבן [1939] ותעודות אחרות. את הספרים יש להוציא לאור בכל השפות, לרבות עברית, יידיש, אנגלית, שפות אירופאיות אחרות, ערבית סינית, רוסית וכו'. יש להוציאם מהר ככל האפשר" (אביזוהר/לקראת, עמ' 120; ר' מס' 52 סעיף ג; 58 סעיף 11).
- 15 מדובר בהכנות מערכות אירגוניות ומינהליות של היישוב לקראת אפשרות של חלוקת א"י (ר' מס' 78 סעיף 10). ז"ש השיב ב-16.8.1946 כי וולטר איתן "קיבל על עצמו להכין תמונה כוללת על אשר ידרש".
- 16 יוליוס ג'קובס, בכיר הפקידים היהודים בממשלת המנדט, מועמד טבעי להתייעצות, נהרג בפיצוץ מלון "המלך דוד".
- 17 נראה שהכוונה לאברהם בירן (ברגמן), או קצין מחוז בממשלת המנדט.
- 18 ז"ש פירש במכתבו מ-19.8.1946: "לבב [אריה לבבי] יכין רשימה לפעולה מדינית" (ר' מס' 78 הע' 14).

12. עמדתי עוד קודם על חילופי נעימות בינך לבין אבויריב ביחס לנסיעתו אל בל, ועכשיו נתפרש. שאלת הסדרת סמכותו מטעם הבית מאוד לא פשוטה.²⁰ משום זה חייבתי היענותו למנטר,²¹ למען תהא שהות להסדיר. מכתבים לא יפתרו הבעיה. אפילו כניסת רפאל-נתנאל [למ"מ בלונדון] חייבה שבעה נקיים וספק אם כיום מוסדר כהלכה. וכאן יש עוד עניין כניסתו לשליש,²² אשר בשביל עמי ייתכן כי זוהי בעיה. רמותי לכך במכתבי לאבויריב. עצתי: ייסע עכשיו מטעם פזית ויסמוך על שיתוף מעשי עם אנשינו שבבית בל. לימים, לכשירחיב, יוסדר. תבין, איך כיום יקבל הזקן כל שליח שלי. וד"ל.²³
13. פסקי שקמונה חמורים בעיני.²⁴ ברור שלא יבוצעו סיטונות, אך ודאי יבחרו 2-3 (וכנראה יש ותיקים!) לשם מעשה מופת. עכ"פ יש לחשוש לכך. במצב זה טוב להבריהם בחוץ להתאפק, כי כל התגרות תהתוך לשבט. אולי תמסור לניצן.²⁵
14. חזרה לעניין ח' [בלה]. אם העניין הרחיק עד לבלי חזור ותהיינה טענות ("גם זה וגם זה, הייתכן?"), יהא צורך להסביר כי אמרנו "זה תחת זה" בהנחה שהרשויות [המקומיות] תשתתפנה.²⁶ יציאתן מהחזית החלישה במידה כזו עד שאי-אפשר היה לראות באיש תגובה מספקת. אך אני חוזר, מכתב [בעל] הוֹקֵן הקטן עורר בי ספקות חמורים אם ח' עכשיו לא יקעקע את בירת לוטציה.²⁷ חוששני שכולכם מיהרתם להתפס לנחשול שני של אמונה בלתי מבוססת בקרבת שחרורנו!

- 19 מ"ש נדרש לדברי ז"ש מ-16.8.1946: "לבב העלה שאלה חשובה של סגל שיטפל בשכנים שישובו בתוכנו בכל מקרה שלמה". תשובת ז"ש מ-19.8.1946: "אשר לסגל השני, הכוונה להכנת רשימה לאלתר. השאלה עוררה המחשבה שכדאי לבחור איש אשר יוטל עליו להכין עכשיו תוכנית לפעולה".
- 20 ז"ש כתב ב-16.8.1946: "נסיעת אבויריב. רוצה לנסוע גם בשם הבית [הסוה"י] וגם בשם פזית [הסדרות העובדים]. פזית בסדר. הבית כיצד יסודר? רצוי נוסח של פנייה אל בל ויל [יוסף לינטון] כדי למנוע תקלות".
- 21 הסכמת בן-אהרון לצאת לתקופה קצרה בשליחות לארה"ב, לעזרת ראש המגבית הנרי מונטור.
- 22 הצטרפות בן-אהרון ל"תנועה לאחדות העבודה".
- 23 "הוקן" כאן הוא ח"ו. מ"ש חש כי עורר את מורת רוחו של ח"ו בביקורתו על התנהגותו בא"י לאחר ה"שבת השחורה" ובלחצו עליו להשתתף בכנס פריס.
- 24 גורי דין מוות שפסק בית הדין הצבאי בחיפה על 18 אנשי לח"י שהשתתפו בהתקפה ב-18.6.1946 על בתי המלאכה של הרכבת בחיפה. פסק הדין טעון אישור מפקד הצבא הבריטי בא"י.
- 25 מ"ש מבקש שגלילי יעשה לצינונים של אנשי לח"י לבל יגיבו בהתנקשויות בבריטים ויגרמו בכך להוצאה לפועל של פסקי הדין. ז"ש כתב מ-19.8.1946 כי "קבע עם מתיהו נוסח שיחה עם לן [לח"י]. ייאמר לו: אם רוצים אתם שהכל יגן, אין לכם ללכת בפרישה. אם תפרשו תהדקו ההגורה מסביב [לנידונים] וכו'". על כך השיב נציג לח"י (לפי מכתב ז"ש מ-20.8.1946): "נקבל את הדרישה לא לעשות דבר עד אז, אבל באם יבוצע לא יועילו לא איסורים ולא חרמות [---] ברור לו [גלילי] כי שניהם [לח"י ואצ"ל] יפיגו עד אז" (ארגון לח"י אכן נמנע מלהגיב על פסק הדין. גלילי ציין זאת במכתב אל סנה: "גרודנאי [נתן ילין-מור, מפקד לח"י] עמד בדיבורו עד להמתקת הח"י" ר' גלילי, עמ' 62).
- 26 "גם זה וגם זה" - גם אי"ש וגם מאבק מזוין; "זה תחת זה" - אי"ש במקום מאבק מזוין. אעפ"י שמוסדות היישוב החליטו, בתגובה לגירוש המפעילים ב-13.8.1946, להתחיל באי"ש ב-18.8.1946, הסתייגו חוגים שונים מן ההחלטה, בעיקר ראשי ערים ורשויות מקומיות אנשי "האיחוד האזרחי". בישיבה דחופה של מליאת חבר המועצות המקומיות ב-15.8.1946 הוחלט לתבוע מן הוה"ל לפנות לפריס ולדרוש עמדה ברורה של הנה"ס וח"ו בנידון. לפי "הארץ" מ-16.8.1946, היו שהעריכו כי מפנה זה עלול לדחות עוד יותר את ביצוע האי"ש. על הדין בפריס בשאלה זו ר' אבוזוהר/לקראת, עמ' 126-128.
- 27 ימוטט את החלטת כנס פריס לחדול ממאבק מזוין. "בעל הוֹקֵן הקטן" - אולי אליהו אשתור (מכתבו לא אותר).

דגע אחרון, [1946].18.8

הודעת אביתר על היחסים כאן היא תקלה מאוד בלתי נעימה.²⁸ אומנם היה ערב אחד קצת מתוח בשל התנהגות פרחחים, אך למחרת תוקן הדבר לחלוטין ומאו אין פרץ ואין צווחה. האמנם לא כתבתי על כך? נכנסו לעבי הקורה כל חשובי העדה, קמה מרקחה עצומה, היתה פגישה של ראשי הצרפיים, קיבלנו התנצלות, הושלטה משמעת, בקיצור היחסים לגמרי כשורה; אמנם אנו שומרים על גבולות, אך הודעה כזו עכשיו היא פצצה כאן והתמרמרות עצומה וצודקת העלולה עכשיו להסעיר מחדש ולגרות לתגובות. יש להכחיש ולתקן מיד.²⁹ ולמען השם הישמרו! א-ר [אביתר] בכלל יותר מדי שחור ולבן, אינו שולט בעובדות עבר ובגוונים. איזו הרעלת אורה עכשיו וכל כך מיותרת! תאמרו שעם בוא הנחשול³⁰ היתה מתיחות, אך השקולים הבינו בעצמם שיש להתנהג בסדר ומאו הוטב המצב.

ש.ל. מעיר שאין לחשוש לתגובות, אך הדבר יבוא כמכה, כי הם יוצאים מכליהם לקיים יחסים הוגנים.

*

ברגע שלאחר האחרון עוד להודעה האומללה:

שם נאמר, או משתמע ממה שנאמר, כי כל האחרים (זולתנו) הם אנשי ט' [רור]. גם אילו היה כן, איזה ביונס יש לנו להגדיר - ועוד סיטונית? אבל זה אינו כן! יש המון אנשים חברי צח [הסת' ציונית חדשה] ויוצאי צח וסתם יהודים, שדבר אין להם [עם טרור], ורק משום סבל ירושה ו"חסד נעורים" וכל מיני טעויות ושיבושים הם כאן. מוכרחים לתקן גם זאת: "לא נתכוונתי to imply כי כל יתר עצירי ל' [טרון] הם כאלה וכאלה. בכלל אין זה מענייני להגדיר מי הם. ציינתי רק עובדה כי מכיוון שישנם כאלה הרי בתחילה היתה מתיחות אבל כנראה נוכחו שזוהי דרך כסל ועכשיו ההתנהגות כשורה" - או משהו מעין זה. היחסים עם ה"צמרת" שלהם (צח ולא אצ"ל) בהחלט חבריים מבחינת הנימוס, והם נפגעו עד עמקי נפשם! בייחוד מהתו: ט' [רוריסטים]! סילחו על העצבנות - היה ליל נדודים (סתם!)

הררי

28 במסיבת עיתונאי חוץ עם וולטר איתן ב-16.8.1946 שאל ג'ון קמחי מה אמת בדבר איומים שהושמעו בלטרון (מפי עצורי אצ"ל ולח"י) כלפי המנהיגים העצורים שם. איתן השיב כי "באותו מחנה עצורים גם אנשים המשתייכים לארגוני טרור. לפני שנה שיתפה הסוה"י פעולה עם הממשלה כדי לעקוב אחרי אנשים אלה. זה היה אחרי רצח לורד מוין. כשהובאו חברי ההנה"ס ללטרון החלו 'העצורים' הותיקים' לאיים עליהם. הרוח עוינת עד היום" ("דבר" 18.8.1946).

29 ב"הארץ" 19.8.1946 פורסמה ידיעה מטעם דובר הסוה"י כי כוונתו היתה למקרה אחד של מתיחות שנגרמה ע"י מספר קטן מעצורי אצ"ל החדשים, אך מיד התערבו כמה מחבריהם ומאו היחסים בין כל העצורים תקינים בהחלט. הדובר הוסיף כי רובם המכריע של העצורים בלטרון נעצרו בגלל חשדות בלתי מבוססים וטעויות בויהו והם מוחזקים שם ללא בירור.

30 חברי ה"הגנה" הרבים שהובאו ללטרון ב"שבת השחורה" ובעקבותיה.

א-7 18.8.1946

לעטרה היקרה שלום,

בדואר זה הטיוטה לגושן.

שמחתי שדרך נסיגתי ישרה בעיניך.¹

אשר לקושייתך² דומני שלא קשה ליישבה. אנו מציגים קודם כל מה שדרוש לנו - חלק הגון [מא"י] וריבונותנו עליו. אשר לשאר - הרי ביסודו של דבר לא לנו אלא להם [לערבים] להחליט על גורלו, אם יצורף או יופרד. עד כאן נוסח אחד לשני רמי היחש. מכאן ואילך חילופי גירסאות, לפי טעמו של כל איש ואיש. לקרוב [עבדאללה] ייאמר: ודאי שלנו רצוי בהחלט שהשאר יצורף אל נחלתך, כי מאתך יש לנו תקווה לברית אחים וכו' ואנו רוצים בהתבצרותך, והרי רק אם יורחב גבולך תהיה לאיש.³

ובהמשך: הנה עין [ברית] המועצות צרה בכך ואין מניחים לך להיכנס לטרקלין.⁴ אף מע"ל מהססים עדיין. משום מה? כי כיום אין מעמדך שווה בעיניהם, משום וכו'. לא כן אם תישען על שטח ואוכלוסיה יותר מכובדים. מע"ל נוכל אנחנו להיות לעזר, אבל במה דברים אמורים - אם תהיה ברית [בינינו]. מכל מקום, עתידך תלוי בהגשמת התוכנית המוסכמת. ובסיום: אבל עם כל סיוענו הנאמן ואת לדעת, כי לא בידינו להבטיח את הסכמת אֶחֶיך - כאן אתה הנושא בעול וכו'.

ואילו לרחוק [המצרי]: מה יהא גורל השאר - יחליטו בני ישמעאל. לנו נראה כי מוטב לצרף מערב [הירדן] עם מזרח [הירדן] יחד, שכן אם יישארו מפורדים כל רגל תצלע לחוד ומישהו [חיצון] ממילא יחלוש. לא כן אם יתאחדו - כי אז יעמדו הכן. אבל אם בכ"ז יעדיפו פירוד - עניינם. וכדי לשכנע בכנות גישתנו ולגרש חשד של קנוניה בינינו לבין הקרוב, אפשר אולי להוסיף: האמת ניתנה להאמר, כי אין אנו מעוניינים בתוספת מיותרת של יחידה ישמעאלית באומות [המאוחדות]. הנה כבר חמש, מחר שש, כלום מגיע לכם להיות שבע?

1 במכתבו מ-16.8.1946 הביע ששון הסכמה להצעת מ"ש כיצד להציג את נכונות הסוה"י לסגת מ"תוכנית בילטמור" ולהסכים לחלוקת א"י והגדרה "דרך גאוגנית". על אופן הצגת הנסיגה ר' מס' 90 סעיף 14.

2 ששון הצביע במכתבו הנ"ל על הניגוד שבין התייחסות ראש ממשלת מצרים איסמאעיל צידקי לחלוקת א"י ובין התייחסות מלך עבה"י עבדאללה לסוגיה זו: הראשון נכון לחלוקת א"י שתוליד שתי מדינות עצמאיות, יהודית וערבית, ואילו השני מבקש לספח לתחומו את החלק הערבי. כאשר יתגלה לשניים שהציונים תומכים בשתי תוכניות חלוקה שונות וסותרות - טען ששון - יתערער אמון שניהם בהם. על כן ביקש: "תן-נא את התרופה המצילה וההדרכה הדרושה".

3 תהיה חוק (עפ"י שמואל א' ד' 9): "התחוקו והיו לאנשים".

4 בקשת עבה"י להתקבל כחברה באו"ם נדחתה בשל התנגדות בריה"מ.

“אולי” – משום שטענה זו חרב פיפיות, והיא עלולה דווקא לגרות את יצר הריבוי. עכ”פ, נדמה לי כי הקווים ברורים ואם תבדוק היטב תראה כי אינם מנוגדים. אשר למתק⁵ – אם אין ברירה תשקול [תשלם] ה’⁶, אך לעתיד תבטיח רק כל ההתאמצות, כיוון שאתה ללא אלופים ואת התקרובת הזאת השגת ע”י מעשה שוד בנק.

שלום וצלה,

הררי

5 במכתבו הנ”ל ציין ששון שהוא אמור להיפגש עם עבדאללה וכי יש להביא לו “מתק”, כלומר שלמונים: “חמישה [אלפים לי”ש] הוא המינימום שאפשר, לדעתי להופיע עימו [---] בלי לאכזב ובלי לקלקל את מצב הרוח. אך דרושה לי גם סמכות להבטיח עוד תשלום, ובזמן הקרוב, במקרה של תמיכה ממשית מצדו ומצד שליחיו בתוכנית שלמה [החלוקה]” (ר’ מס’ 90 הע’ 41).

6 בדוח על ביקורו אצל עבדאללה ב-19.8.1946 כתב ששון: “כפי שחזיתי מראש, עיקם המאיר את פניו כשראה שהבאתי לו רק ה’ [אלפים]. כדי להוכיח לי, כי מה שביקש מאתנו אינו ולא כלום לעומת מה שדרוש לו, הראה לי עשרות מכתבים ותוכירים מאת אנשים בעלי שם בסוריה ובהרדרוזים [---] המדברים על תוכניות הגיוניות ופעולת ממשיות [---] בסוף דבריו חזר ולחץ על סכום נוסף”.

18.8.1946

לאחימן שלום רב,

תודה על 1.16.8¹ מלא עניין. כן תוסיף.

מה בדבר איש המים? התאריך 26.8. אם לא ייחתך לחסד, ממילא ייחתך לשבט, תקופה נוספת.²
 העיקר: מוצא ביתרי אבל שום שייכות אצ"לית, בא לבקר בשונה,³ כי הגיע מישוהו מחו"ל מעירו,
 קיווה למצוא ידיעות מקרוביו. נודמן לשעה רעה, עת באו [הבריטים] לאספם [את אנשי אצ"ל]
 כאסוף ביצים עזובות ונמצא בפנים, זה שנה.
 בקש את הזעזעור להודיע מפי הנסיכה בלוטציה והגעתו⁴ אם שתי בחורות מעיר בל, שאני
 מעוניין בהן, הגיעו והוסעו ובאיוז הזדמנות, למען נדע אם ולאן הגיעו.⁵

שלומות,

הררי

1 במכתבו סיפר אשל על דוח מפגישה שהיתה בלונדון לח"ו, וייז, גולדמן ולינטון עם שר המושבות הול ועוזריו, בה נידונה ההזמנה להשתתפות הסוה"י בשיחות וש"ע בלונדון והתנאים שהציגה (ר' מברק לינטון אל ז"ש 15.8.1946, אצ"מ S25/1554).

2 מתייחס לקופל וסרשטרומ. משפטו נועד ל-26.8.1946. אם יורשע יעצר לתקופה נוספת.

3 בשוני (היום נחלת ז'בוטינסקי), ליד בנימינה, היה מרכז אימונים של אצ"ל.

4 הנסיכה בלוטציה – רות עליאב, מזכירת המוסד לעלייה ב' בפריס. הגעתו – אהוד אבריאל, מעוזרי ב"ג בפריס, חבר קיבוץ נאות מרדכי שחבריו ישבו בגעתון לפני עלותם להתיישבות בגליל העליון.

5 העניין לא נתחזר.

[18.8.1946]

אנו בהחלט בעד הבחנה גמורה בין פ"פ לבין השאר. מבחינה מסחרית אין כל תחרות. מבחינה מדינית – נכס חוץ יקר ערך שכל הזמן חותרים להכחידו. יש ללחוץ בכל הכוחות על השאר שיסתלק מהתנאי.² רק במקרה האחרון, כשהברירה או הכל לרבות פ"פ, או לא כלום, יש לגזור על פ"פ. כשלעצמי [הייתי] נותן הוראה זו כאילו כפאני שד.³

1 פתק ללא נמען, תאריך והתימה. על פי עניינו ותגובת ז"ש עליו ב-19.8.1946 מ"ש שלחו ב-18.8.1946.

2 ב-12.7.1946 החליט הוה"ל להפעיל, החל ב-18.8.1946, חלק מן התוכנית היישובית לאי"ש שנתקבלה למחרת "השבת השחורה". נקבע כי ההחלטה תפורסם בעיתונות היהודית, כדי להזעיק את היישוב לביצוע. עורכי העיתונים, שחששו כי בשל כך ייסגרו עיתוניהם ע"י השלטונות, הסכימו לאחר דיונים ממושכים לפרסם את ההחלטה, אך בתנאי שתפורסם גם בפ"פ. גרשון אגרון, עורך פ"פ, סירב להיענות וכך נתעוררה שאלה אם יש לחייבו בפירסום. במכתבו מ-18.8.1946 הבהיר ז"ש את הסיכון לגבי פ"פ: "העיתון נתון בים של שגאה ו[השלטונות] מצפים לכישלון כדי להתנכל לקיומו. אין להוציא מהכלל אפשרות שבאם ייסגר יחרימו סמוך לכך בית הדפוס לאיזה שהוא צורך אחר", ו"ידוע מה לנו כלי זה בימים אלה – חרב חדה".

3 ז"ש כתב ב-19.8.1946 שהעיתונים "התעקשו בהחלטה שבלא פ"פ לא הולכים. אילו לא נדרשו קודם לפרסם החלטה [על אי"ש] אפשר היה לעבור על זה בשתיקה, אך לאחר שנדרשו לפרסם (והדבר ודאי לא נשמר בסוד) הרי היתה מניעת פרסום בשל [סירוב] פ"פ מתפרשת בחוץ כחוסר שליטה של המוסדות על העיתונות ובפנים כמוכנות להפקיר את [העיתונות] העברית ולשמור מכל משמר על הלועזית. כך שלא נשארה ברירה אלא להשתמש בהוראה של ישן שניתנה ברגע האחרון".

ל[טרון] 18.8.1946

להלן מאת שרתוק:

מודאג באשר להבדל המהותי בין ראיון לונדון 15.8 למכתב פריס 16.8 בניסוח התנאי הראשון בנוגע למדינה. נוסחת פריס שאני סובר כסופית מזמינה דחייה. היעדר מידע מונע הערכה מלאה של העמדה מצדנו [העצורים בלטרון]. אני מניח שאתה שוקל בוהירות רבה את התוצאות החיצוניות והפנימיות של ניתוק מלא במצב הנוכחי אם המו"מ מעלה סיכוי להתקדמות מעשית גם אם לא יסתיים בהשגת מעמד של מדינה לאלתר. אני מפרש את הקו שלך כמסקנה נחרצת שהמו"מ יסתיים, קרוב לוודאי בלא שיפור אם נשתתף וללא החמרה אם נעדר. אם הדבר מעשי אוקיר הזדמנות להביע דעה לאור מידע מלא שאני מקווה כי גולדה מביאה² בטרם תתקבל החלטה שאין לשנותה.

1 בטיוטת המברק, בכתב יד מ"ש, שתאריכה 18.8, אין ציון הנמען. על פי מס' 105 סעיף 3 ברור שהמברק נועד לב"ג. בתעודות א', עמ' 539-540, מובא מברק זה תחת הכותרת: 'ז' שרף אל ר' זסלני [שילוח] (פריס), אעפ"י שהוא פותח במילים Following from Shertok, ושם תאריכו, כפי שנשלח בפועל, 20.8.1946.

2 ג"מ עמדה לשוב ארצה מכנס פריס ב-22.8.1946.

18.8.1946

לאחימן שלומות,

(1) האין להשכיל בינה את שרות השידור? נ"ג [נחום גולדמן] אינו נפגש עם ב' וה' [בוויזן והול] בתור יו"ר הוועדה המנהלת של הקונ' היהודי העולמי, אלא בתור הנציג המדיני של הסוה"י בווינגטון. ויזו איננו כלל ועיקר נשיא הסת' ציוני אמריקה - איצטלה שמשמש בה [אבא הלל] סילבר איש חרמו. הוא נשיא (אחד הנשיאים) של המועצה הציונית לשעת הירום באה"ב.

*

לך ולעינבל!

(2) יש לדאוג שהכינוס² לא יהא לוקה בהבלטה יתרה של יחיד. מרכז הכובד צריך להיות - תנועת ההתנדבות, מה פעלה, למה נשאה נפשה, מה נחלה, מה היא תובעת. אשר לזו בשום פנים לא הגות נכאים, לא מרירות עקרה. הבלטה של הרגשת כוח, מיבצע כביר למען העם היהודי, הפנים להמשך המערכה. אם ידענו להגיע להישגים כאלה בחוץ (בנקודה זו ייאמר: יש יום והשטר שלנו עוד יוגש לאומות המאוחדות!) ובפנים, הרי כוחנו איתנו ועוד היד נטויה.

הררי

1 מ"ש מגיב על שידור החדשות ב"קול ירושלים" המנדטורי.

2 כינוס החיילים המשוחררים שנועד ל-22.8.1946.

לדתן שלום, 18.8.1946 ערב

1. למברקים מבן אביגדור. האם המברק הראשון, על שמי, נשלח על שמי בגלוי? אם כן – יש להמציא לי משהו באורח רשמי.¹
2. עד היום אינני יודע אם הנחתנו היא שמברקים אלה [לסוה"י], אשר אני מניח כי הם נשלחים בציפנות, מתפענחים אצל השלט.²
3. יש הבדל ברור בין נוסח בל ונוסח לוט. הראשון: שעניין המֶדֶן [המדינה] ייכלל במסגרת. השני: שהשלט יקבל המדן כבסיס.³ נוסח לוט נראה כהזמנת תשובה שלילית, ו"א כהכנת צידוק לאי"ש ב[ועידת השולחן ה]עגול. מסופקני אם קו זה יתקבל על רוב הציבור. הוא עלול אך להגביר הפירוד ע"י ניסיון גלוי לכפות שלמה מבלי להביא אף למו"מ עליו ולהכשיל כל אפשרות של מו"מ ע"י דרישת שלמה. מכאן נוסח המברק המצורף, שיש לשגרו מיד לאבירן [מס' 103]. לגופו של העניין לא הייתי מצביע בעד נוסח לוט, אלא אם כן יש כאן טכסיס בלתי מחוור, או – ואולי זה העיקר – אם נעשה ברור לאנשינו שיש מהצד שכנגד החלטה נחושה שהמו"מ אינו מסוגל להכניס בה כל שינוי שהוא.
4. יש סימנים שאצל לן ואולי גם אצל רין מנסרות תוכניות להעברת העלילה [מיבצעי טרור] חוצה ול"העמקת" המיפגע, דוגמת [הפעולה שגרמה את] פתיחת הסֶזוֹן.⁴ יש לחשים על אחד מיועצי [המשלחת הבריטית] המסתיים בשער (בעל המום [מו"מ] הגושני מצד הנגלים).⁵ אפשר הכוונה היא לנוכר בסעיף האחרון של שדר עטרה אלי (האחרון), בו מדובר על הדין ודברים בשאלת

1 אם המברק נשלח בדואר רגיל למשרד הסוה"י בי-ם, כי אז יש לשלחו לטרון בדואר הרגיל, אחרת יסיקו השלטונות שהמברק הוברח לשם ותיחשף מערכת ההברחה.

2 נראה כי לפחות חלק מן המברקים פוענחו ע"י השלטונות (ר' מס' 49 סעיף 1).

3 מידע על שיחת ח"ו, ויזו, גולדמן ולינטון עם שר המושבות הול וכמה מעוזריו ב-15.8.1946, שארכה שעתיים ונסבה על הזמנת בריטניה לסוה"י להשתתף בוועידה שתכונס בתחילת ספטמבר, הועבר לסוה"י י-ם בשני מברקים (אצ"מ 825/1554), אחד מלונדון 15.8.1946, בהתימת לינטון, ואחד מפריס 16.8.1946, בהתימת ב"ג. במברק מלונדון נמסר שהודיעו לשר המושבות כי הסוה"י תיענה להזמנה רק בתנאי ש"הקמת מדינה יהודית בת-קיימא בשטח ראוי של א"י תיכלל במסגרת השיחות והמטרות של הוועידה", ואילו במברק מפריס נאמר ש"ההנהלה כתבה באופן רשמי [למה"מ, כי] הסוה"י תוכל להשתתף אך ורק אם ממשלת בריטניה תקבל כבסיס לשיחות הקמת מדינה יהודית בשטח ראוי של א"י".

4 מדובר בכוונות שני הארגונים, לח"י ואצ"ל, לפעול – על רקע גזר דין מוות שהוטל על 18 אנשי לח"י – נגד אישים ומטרות בריטיות בחו"ל, כדוגמת רצח לורד מוין בקהיר ע"י לח"י בנובמבר 1944, שבעקבותיו פתחה "ההגנה" בפעולה נגד ארגוני "הפורשים", לרבות הסגרתם לידי הבריטים ("סוון").

5 מדובר בכוונה להתנקש בשר האויריה לורד סטנסגייט ("שער"=gate), וויליאם ווג'ווד-בן ראש המשלחת הבריטית למו"מ עם מצרים בקיץ 1946.

- הזמנת נאמן (האיש נזכר שם בשמו המלא).⁶ היוכל ניצן להעלות?⁷ היש דרך למנוע [את ההתנשקות? אם יתאמת נצטרך להזהיר [את האנגלים].
5. נשוב ללוט. ההנחה בשורה שלישית של סעיף 3 דלעיל מתחזקת ע"י כוונת בן אביגדור לפנות למע"ל.⁸ כוונה כזו makes sense [סבירה] באחד מארבעת המקרים הבאים: (א) לנסוע ולהזור למו"מ; (ב) לנסוע לאחר המו"מ; (ג) הנחתו היא שהוא לא ישתתף במו"מ; (ד) הנחתו היא שלא יהיה מו"מ. והנה: (א) אינו מעשי; (ב) מה בצע בקביעת מסמרות מעכשיו ובהסעת הפלונית;⁹ (ג) לא מתקבל על הדעת; (ד) הפירוש היחיד!
6. אני חושש שאנו חוזרים לבולמוס של בשורות קלוטות מן האויר [בעיתונות] על קרבת שחרורנו, שתקף את העיתונות ימים אחדים לאחר המעצר. האומנם גם הפעם לא נצליח לבלום? למען השם! או שמא יחסכו לנו אחרים את טירחת הבלימה?
7. יש לי מצפון לא שקט על שאינני כותב למפלגה. הייתי רוצה להיות בטוח שמהלך מחשבותי נמסר והולך. יש כמה פסקאות במכתבי לאבויריב [מס' 95] שהיה כדאי להעבירן לוועדה המדינית. וכן במכתב זה.
8. מה בדבר של. שנתבשר על הארכה עוד לשנה,¹⁰ וועירא, ההולך קדורנית?¹¹ סוף פסוק; הידיעות או ההשערות על השחרור - חלקן מקורו בהנחה שעניין ה"עגול" עומד להסתדר, וזה הרי מפקפק מאוד עכשיו - וחלקן נובע בדרכים שונות (השיחה על הטלפונים; מה ששמע המריק שבמדיים) מסביבת בן גיל.¹² אבל מסביבה זו הן שמענו בזמנו השערות כנות של 100,000! הוא הדין.

- 6 מדובר בוולטר סמארט, מורה ודיפלומט בריטי, מזכיר לענייני המורה בשגרירות בריטניה בקהיר וחבר במשלחת הבריטית למו"מ עם מצרים. עליו כתב ששון למ"ש 16.8.1946 כי בתגובה לתביעת הוועד הערבי העליון שיומן המופתי האג' אמין אל-חוסייני (אחד מכינוייו "נאמן") להשתתף בוש"ע לונדון, "הודיעו האנגלים ברורות למיניסטרי החוץ [הערבים] באמצעות סמארט, כי אין לדבר על זה, גם אם יצטרכו לבטל את השיחות ככלל" (אצ"מ S25/3954).
- 7 היוכל גלילי, שנועד מדי פעם מטעם ה"הגנה" עם ראשי אצ"ל ולח"י, למנוע את ביצוע תוכניותיהם (ר' מס' 99 הע' 25).
- 8 למ"ש נודעה כנראה כוונת ב"ג לצאת לארה"ב (ר' שרת/מאסר, עמ' 198). ז"ש השיב ב-23.8.1946 כי ב"ג ממתין לתוצאות ועידת מפא"י שנועדה לתחילת ספטמבר, ואם זו תאשר את הקו שלו אפשר שייצא לארה"ב "וייארגן דברים".
- 9 ב-20.8.1946 כתבה צפורה שרת למ"ש כי יום קודם לכן ביקרה בביתה של פולה בן-גוריון וזו סיפרה לה "על זה שב"ג קורא לה [לבוא לפריס] וכי היא אינה יכולה לעזוב את הבית" (שרת/מאסר, עמ' 182).
- 10 ז"ש השיב ב-22.8.1946 כי אישם מסר ש"ביחס לשל. [שלום לוין] אירעה תקלה. הוא הכין הכל להתרה והיה בטוח כי אושר בשיבה. התברר כי דחו הדיון לשיבה שנייה [---] בטוח בהתרה. אינו מחשיב את הארכה".
- 11 ב-19.8.1946 כתב אשל למ"ש, שעו"ד אשר לויצקי מסר ידיעה רעה בנוגע לשחרור דוד אדירי (שינקרבסקי). אנשי הבולשת הבריטית, שעמם שוחח בעניינו אמרו לו: "בשעת מלחמה חשוב תחליף החלב לא פחות מהחלב עצמו", והעיר: "לא משו את הדג [אבא חושי, שהיה ממונה על אדירי, ותמך מידי האנגלים] ואוכלים דגי רקק".
- 12 ב-16.8.1946 כתב אשל: "ממקור רציני נודע לשלמה [איינוברג] שהוצע לבן-גיל להוציא את הטלפונים של ישן וצפוני וכו' מפיקוח מיוחד היות ובעלי הבית נעדרים. בן-גיל השיב שלא כדאי לעשות כך היות וכל העניין יימשך ממילא רק ימים אחדים. שלמה רואה זאת כאות לדר[ור] קרוב". "המריק שבמדיים" לא זוהה וקרוב לוודאי שהוא איש צבא אמריקני, אולי קולונל ליין, הנספח הצבאי בקונסוליה האמריקנית ב-ים.

- לאחימן שלומותי,
 א-7-19.8.1946
- (1) על בית אחי - בשורה גדולה.¹ יהא נא ברור, כי אם הצעתי להעלות העניין לרמה מדינית גבוהה - עשיתי זאת בהנחה שיהיה משפט, אך אם אפשר למזמו את העניין כולו - מה טוב! תמסור זאת לקיפוד² (שם מצויין!).
- (2) משוך ירך מבחור הישיבה [אברהם אהרליך], כי הוא חופשי זה כמה ימים. הייבתי אותו לסור אליך ולהתייצב וחמסי עליו שלא עשה זאת! הם תמיד מטרידים בצר להם ופורחים להם בחלוף הפורענות.
- (3) קיבלנו כאן הנסרד³ ליום א' של הויכוח.⁴ שלח-נא את היום השני (נאומי וינסטין) [ון צ'רצ'יל] והול!.
- (4) אי [העיתון] "פלשתין"? אולי מוטב שתסדר משלוח יום-יום, כי פעמיים בשבוע פחות בטוח.⁵
- (5) יש נחמה פורתא בהכזבת התקוות הנמהרות לשחרורנו - שלא יהא צורך לשנות תוכנית כינוס יום ה' ואני לא אצטרך להתייגע בהכנת נאום.

שלך,

הררי

1 אשל דיווח במכתבו מיום זה, כי מוכתר ומזכיר קיבוץ יגור, עצירי "השבת השחורה", שנכלאו בכלא עכו, שוחררו בערבות. משפטם לא בוטל.
 2 קיפוד - ישראל בר-יהודה (אידלסון) חבר יגור.
 3 פרוטוקול דיוני הפרלמנט הבריטי.
 4 הדיון בפרלמנט הבריטי בשאלת א"י התקיים ב-31.7.1946-30.
 5 אשל השיב ב-21.8.1946: "פלשתין" נשלח פעמיים בשבוע והקפדתי. אולי נסתלק בדרך. מהיום והלאה - יומית".

לדתן שלום,

א-י 19.8.1946

1. אנו מצפים בקוצר רוח לפזית ולבשורותיו. מיד עם בואו יש להושיבו ולהכריחו לכתוב במפורט או שיש לרשום במפורט מפיו על המצב לכל סעיפיו, עם כל הגוונים ובני הגוונים. אם יש צורך בשאלות מסויימות, הרי:¹
 - א) היש סיכוי למו"מ (עגול [וש"ע]) או אין.
 - ב) במקרה שנתקבלה או תתקבל תשובה שלילית לתנאינו, האם ניתן הקשרים [עם בריטניה] נעשה אבטומטית או העניין טעון החלטה נוספת, ואם כן – של מי: הוה"פ [הציוני] בארץ?²
 - ג) במקרה שלא נלך לעגול, מה הנחתנו – שהעגול יתקיים עם השכנים בלבד או לא יתקיים כלל?
 - ד) האם לפי ידיעותינו המציא אמיתי לנגלים את התוכנית שקשקשו עליה עיתונים³ – ז"א זו שהודיע עליה עמי בשדרו וזו שנתפרשה בשדר לאיו [כהן]?⁴
 - ה) אם המציא, האם פירוש הודעתו האחרונה, התפלה,⁵ הוא תגובת-אכזבה על דחיית תוכניתו?
 - ו) אם לא המציא, פירושו רמאות חדשה של St. D. [סטייט דפרטמנט]?
 - ז) מדוע לא השתלטו על נ"ג בבלום פיו?⁶

- 1 השאלות הועברו לאליהו דובקין שחזר מכנס פריס. דובקין השיב עליהן במפורט במכתב אל מ"ש מ-22.8.1946 (אצ"מ S25/10016).
- 2 מושב הוהפ"צ הגדול היה אמור להתכנס בי-ם במחצית השנייה של אוגוסט 1946, אך בוטל ע"י כנס פריס שהחליט להעביר את הדיונים וההחלטות לקונגרס הציוני הכ"ב, שנועד לסוף השנה.
- 3 העיתונות בארה"ב, בריטניה ובא"י, בעיקר מ-10.8.1946-11.8.1946, הירבתה לעסוק בידיעות על יחס הנשיא טרומן לתמ"ג ועל תוכנית מתקנת שלו, שאותה העביר ישירות לראש ממשלת בריטניה. בין היתר נמסר כי בשדר ששלח ב-10.8.1946 אל אטלי הודיע טרומן, שלאור מצוקת היהודים העקורים באירופה הורה לשגרירו בלונדון לדון עם ממשלת בריטניה על הצעות מסויימות שהגיש גולדמן למימשל, והביע תקוותו שיימצא פתרון שיוכל לזכות בתמיכה ציבורית בארה"ב ויאפשר לו להעניק סיוע מוסרי ופיננסי להגשמתו (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 123 הע' 6; אילת א', עמ' 385-386; מס' 95 הע' 9; 96 הע' 3).
- 4 מכתבי ב"ג וליאו כהן לא אותרו. אפשר שבמכתב שלא אותר חזר ב"ג על דברים שאמר בכנס פריס ב-17.8.1946: "איננו יודעים מה אמר הנשיא במברק לאטלי. האם אנו בטוחים שהנשיא תומך בהצעותינו? הצהרתו החדשה מביכה מאוד" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 140).
- 5 בהודעת הבית הלבן ב-16.8.1946 נאמר: "אעפ"י שהנשיא החליף דעות עם ראש ממשלת אנגליה מר אטלי בעניין א"י, לא הגישה ממשלתנו כל תוכנית משלה לפתרון שאלת א"י. אולם תקוותו הכנה של הנשיא טרומן היא שעקב השיחות המוצעות בין הממשלה הבריטית ונציגי הערבים והיהודים יימצא פתרון הוגן לבעיית א"י [...] וכדי שהבעיה תיפתר באופן שיביא שלום ושגשוג לא"י, יש לגשת לפתרונה ברוח פשרה" (דבר" 18.8.1946).
- 6 ב-14.8.1946 פורסמה במלואה ב"ניו-יורק טיימס" תוכנית שהגיש גולדמן לשר החוץ אצ"טון. התוכנית הודלפה לעיתון, ככל הנראה ע"י גולדמן עצמו (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 132).

- ח) מה פשר נסיעת עמי [לארה"ב]? האם עד למו"מ, האם נואש ממו"מ, לאן פניו מועדות שם?⁷
- ט) איך רואה עמי המשך המערכה?;
- י) מה היחסים למיניהם?
- יא) האם אי השתתפות עמי בשיחות אך משום סירובו, או שאילו היה מוכן ללכת לא היה ניתן משום הצד שכנגד?⁸
- יב) מה הקביעה לגבי הקו [המאבק המזוין]? הפוגה גמורה? עד לקונ' [גרס הציוני]? הפוגה פרט לצמוד לע"ב [עלייה ב']?⁹ אם "פרט" – היש תחומים? האם קביעת לוטין בכל אלה הלכה ואין מורין כן או באמת ובתמים?¹⁰
- יג) מה התשובה לאחז?¹¹
- יד) מה תוכניות הבורע?
- טו) מה תוכניות בן יהודה?
- טז) מה תוכניות נתנאל ורפאל?
- יז) מה הסיכויים להמשך המעפל [העפלה]? ועוד ועוד ועוד.
2. על פרשת ביש של איש וחית [איי"ש וחבלה] אין כפי אלא "חבלים": חבל שלא נתבצע משהו ממשי ערב [גירוש המעפילים] או מיד [אחר-כך]. חבל שלא הוכרו איש מיד. כיום אין לי להוסיף על מה שנאמר ונישנה.
3. שְׁדוֹר לַאבוֹיִרִיב שְׁקִיבֵלְתִי מִכְתָּבוֹ מ־15/8 הַיּוֹם. בּוֹ בְּתָאֲרִיךְ (15/8) כְּתַבְתִּי לוֹ [מס' 95]. נִמְצָא שִׁמְכַתְּבֵינוּ "נִפְגָּשׁוּ בְּדֶרֶךְ". אֲעַנֶּה לוֹ מֵחֵר.¹²
4. הַתִּיקוֹן לְאוֹתָהּ הַיּוֹדְעָה אוֹ תְּשׁוּבָה שְׂרָגוּתִי עֲלֶיהָ, "בְּרַגְעַת אַחֲרוֹן", כִּפִּי שְׂרָאִיתִיו בְּ"הָאֲרִיךְ", מְצוּיִן! בְּדִיּוֹק מָה שֶׁהִיָּה נְחוּץ, קִלְעַ אֵל הַשְּׁעָרָה.¹³
5. תּוֹדַתִּי הַמְּרוּבָה לְאֲבִיתֶר עַל אִיגְרָתוֹ הַמְּאִירָה עֵינַיִם.¹⁴ הַכֵּל נִהְנֶה וְלִמְדוֹ. לְמַכְבִּיר. אֲנִי מַחֲיִיב בַּהַחֲלֵט מְסִיבּוֹת [עִיתוֹנַאִים] יוֹם-יוֹם כֹּל עוֹד לֹא פָּגַה הַמְּתִיחוֹת. הַסְּדִירוֹת חֲשׁוּבָה לְאִין שִׁיעוֹר וְהִיא תְּלוּיָה בַּתְּדִירוֹת.
6. מִיְהוּ רַחֵף? (סְעִיף 8 שְׁלֶךְ).¹⁵
7. לְכִינּוֹס יוֹם ד' בְּבוֹקֶר. הוֹזְמְנוּ לְשֹׁגֵר בְּרַכָּה. הַהוֹזְמָנָה נִגְעָה מְאוֹד בְּלִבְנוֹ. אֲךָ אִילוֹ הַתְּעוֹרְרָנוּ בְּעוֹד מוֹעֵד – הֵינּוּ מְרִיצִים בְּדוֹאֵר וְאִפְשֵׁר הָיוּ דְּבָרֵינוּ מְגִיעִים. עֵתָה מְאוֹחֵר וּבְדֶרֶךְ אַחֲרָת לֹא נִשְׁלַח,

7 ר' מס' 105 סעיף 5.

8 ממשלת בריטניה שללה את שיתוף ב"ג בוש"ע (אביזוהר/לקראת, עמ' 133 הע' 6).

9 הוויכוח הציוני בעניין המאבק המזוין נגד בריטניה התנהל בין חסידי "מאבק רצוף", כלומר כולל ומתמיד, וחסידי "מאבק צמוד", שגרסו תגובות אלימות אך ורק על התנכלות השלטונות לעלייה ולהתיישבות (ר' מס' 85 הע' 6).

10 בכנס פריס הוחלט להפסיק את המאבק המזוין נגד הבריטים עד לקונגרס הציוני כ"ב, שם תוכרע סופית שאלה זו (אביזוהר/לקראת, עמ' 153).

11 בדבר מעמדו במפקדה הארצית של ה"הגנה" (ר' מס' 99 סעיף 5).

12 מכתב בן-אחרון ותשובת מ"ש לא אותרו.

13 ר' מס' 99 הע' 29-28.

14 מכתב וולטר איתן לא אותרו.

15 מתייחס למכתב ז"ש מ-1946. "רחף" – מישה גורדין, שעמד בראש רשת האלחוט של ה"הגנה" ("שמשון").

כי הכינוס פומבי.¹⁶ ידעו המזמינים כי אנו אתם. אני מניח כי תהיה שם ותמסור לפיזול ולאליק.¹⁷ ותחזקנה ידי המתחילים עכשיו.

[1946, 20.8]

לפ"פ. רשימת ג'ורג' הבוקר שוב מצויינת.¹⁸ איזו קליעה! אבל הכותרות מפריזות. אם נ"ג (נחום גולדמן) (ייסכר פיו!) מכריז על "ידידותיות",¹⁹ בא העיתון ועושה מזה "לבביות".²⁰ בימים כאלה ובעניינים כאלה מוטב שהכותרת תהא נחותה מהתוכן בהבעת התפעלות ולא עדיפה ממנו. התוכל העביר שדר לאבירן שאני נדהם ומדוכא מחופש לשונו של נחומצ'י. חפרו פני למראה "Goldman Plan"!²¹

שלום,

הררי

-
- 16 מדובר בטקס הנחת אבן הפינה ל"בית ברל", שנערך ב-21.8.1946. אילו שלח מ"ש ברכה בדואר המחתרתי, היה דבר קיום דואר זה נחשף. על הטקס ר' שרת/מאסר, עמ' 189-190; "דבר ב-22.8.1946.
- 17 מזכיר מפא"י יונה כסה ואליהו שומרוני, חבר קיבוץ אפיקים, חבר מזכירות מפא"י, ומטעמה ריכז את הפעולה בתנועות הנוער ובמשמרת הצעירה של המפלגה. לימים ראש אגף הנוער והנח"ל במשרד הביטחון.
- 18 ב-19.8.1946 פורסמה בפ"פ כתבה מאת ג'ורג' ליכטהיים, שכותרתה "שיחות על א"י - האוירה השתפרה", על שיחת ויין, לוקר וגולדמן עם בוויין והול בפרס ב-17.8.1946. בין היתר דיווח שם ליכטהיים, כי "נראה שהקשיים העיקריים הם שלושה: סדר היום של ועידת לונדון, הרכב המשלחת היהודית ומעמדם של המנהיגים הציונים הכלואים". בהמשך נאמר שם כי "חוגים יודעי דבר סבורים, שהשיחה היתה קונקרטיה במידה מספקת להפקת תוצאות למרות היעדר לבביות, אשר כפי שנמסר איפיינה את הפגישה בפרס".
- ב-23.8.1946 הבריק מ"ש ללינטון בלונדון: "אנא העבר לליכטהיים ברכות על מברקיו המצויינים" (לפ"פ ול"הארץ").
- 19 ב"הארץ" ב-20.8.1946, בהמשך לכתבת ליכטהיים הנ"ל, הובאה ידיעה של סוכנות "רויטר" בפרס לפיה "השיחות בין מר בוויין ומר הול לבין מנהיגי הסוכנות היהודית התנהלו ב'אוירה ידידותית' הכריז דר' נחום גולדמן". לעומת זאת בדוח גולדמן על שיחה זו נאמר: "האוירה לא היתה ידידותית או אישית כמו בשיחתי עם בוויין לפני ימים אחדים" (השיחה עם בוויין התקיימה ב-14.7.1946; ר' תעודות א', עמ' 533).
- 20 מ"ש בלב לבין הכתבות בפ"פ וב"הארץ". בפ"פ נכתב שהשיחות היו לא לבביות ואילו על פי "הארץ" אמר עליהן גולדמן שהיו ידידותיות.
- 21 בכתבת ליכטהיים ב"הארץ" ב-20.8.1946, נאמר בין היתר, כי "הקושי הנוכחי הוא לכלול את 'תוכנית מוריסון' והן את 'תוכנית גולדמן' [הצעות שהגיש גולדמן לממשל האמריקני] בסדר היום של השיחות האנגלו-יהודיות". שדר מ"ש לב"ג לא אותר (ר' מס' 96 הע' 9).

20.8.1946

לאחימן שלומותי,

- 1) כבר כתבתי לך כי עניין אברהם בן-נחום [אהרליך] מחוסל בכי טוב, רק הוא עצמו חייב מלקות שלא הודיעך.
- 2) קפיצה מהפעוט אל המגוחך – עניין איש [אי-שיתוף] חדל לעניין אותי.¹
- 3) לגדעון תמסור כי בהחלט כדאי להתקשר עם בארט[לי קראם] ולנסות ליצור קשר בין ידידו לבין אבירן.² יבריק לו מבלי להוכיח כמובן שם ישן [מ"ש] ושם אותו ידיד שלו, אלא בהסתמכות על המכתב מלואן ויקרא לי my chief או משהו מעין זה.³
- 4) תענה לעורך הירחון כי קצרה ידי מהושיע.⁴ יפנה ללוט.
- 5) תודה לאחו על פתקו מ-19/8. סעיף ג' מעניין מאוד. אותו יום שמענו מפי בב"ס [B.B.C] כי העניין בת"א בוטל וכעבור שעה שמענו דו"ח על העניין שהתקיים – ותמהנו. עכשיו נתפרש.⁵
- 6) לסופי יודין יש לענות שתפנה אל ליאו [כהן]. יכתוב בחתימתו, לא בחתימתי.⁶

שלום וחזק!

הררי

-
- 1 תגובה למכתב אשל מ-20.8.1946, בו אמר כי "האיש, לדעת אבודן, במצב גסיסה".
 - 2 תגובת מ"ש על מכתב גדעון רפאל מ-20.8.1946, שם כתב כי "האיש שאליו כתב בזמנו קראם מכתב המלצה על מנת שיומין אותך לממלכתו, נמצא כעת בפריס. הנני שואל אותך האם מחשיב אתה שנפנה מחדש אל קראם שיחדש את מאמציו וידאג לפגישה בין עמי ובין האיש". לא נתחוויר מי "האיש". בארטלי קראם היה חבר וא"א ונודע כתומך העניין הציוני. על פעולת הוועדה חיבר את הספר מאחורי פגוד המשי.
 - 3 עניין "המכתב מלואן" לא נתחוויר.
 - 4 הירחון הוא "בטרם", במה לאגף האקטיביסטי במפא"י. עורכו – אליעזר ליבנה. מדובר בבקשת סיוע כספי לשבועון "אשנב", שביטא את הקו האקטיביסטי במפא"י, גם הוא בעריכתו. ה"הגנה" השתמשה ב"אשנב" כמכשיר הסברה וביציבור נחשב כתב-העת כפירסום שלה (ר' לכסיקון כוח המגן עמ' 49).
 - 5 פתק זאב שפר (אחו) לא אותר. נראה שדיווח למ"ש על ספינת המעפילים "עמירם שוחט", שחמקה מעיני הצי הבריטי, הגיעה אור ל-16.8.1946 לחוף שדות-ים והורידה 183 מעפילים שהועברו למקומות שהוכנו מראש (אהרונזי, עמ' 135-136). ב"דבר" ו"הארץ" פורסם ב-18.8.1946 שעתיון הצבא הבריטי "מידל איסט מייל" סיפר ביום הקודם ש-180 מעפילים עלו על החוף ליד תל אביב בלילה שלפני כן וכי שתי קבוצות אחרות של מעפילים הצליחו לעלות על החוף במקומות אחרים אור ל-16.8.1946 (ר' גם "דבר" 21.8.1946). נראה שמדובר בשתי ידיעות המתייחסות לספינה "עמירם שוחט".
 - 6 העניין לא נתחוויר.

א-7 20.8.1946 בערב

לדתן היקר שלומות לרוב,

לפי שדרך מתאריך היום:¹

1. חוסר קשר בינך לבין אבידובי בשבועות האלה הוא אחד הכשלונות החמורים והמיותרים בתכלית.² אין להבין פשר הדבר. בינתיים - ההודעה ברדיו הערב על ההזמנה שנשלחה לסוכ' [נות], וכן על ההזמנות שנשלחו לנעלמים,³ אינה מבשרת טובות. גם המברק על הצעת מו"מ 'informal'⁴ (ולא 'inform all' כמו שהשכילה לדפוק הכתבנית!) מוסיף על המבוכה והדאגה: 'informal' אֶהֱיִן 'informal' אֶהָעֵר,⁵ אבל זהו כבר מו"מ מבחינתנו - והשחרור אייהו?⁶ לא משום קוצר רוחי חלילה, אלא רק מבחינת העקביות המדינית. והשנית - מי ינהל מו"מ זה? נ"ג [נחום גולדמן] כנגד סיר דוגלאס?⁷ אפילו בל לא ישתווה [לדוגלאס]. אק חוזר ובי"ג הן מוציאי את עצמו. והעיקר - הן אין כל סיכוי שהצעה זו תתקבל ברצינות. אם תתקבל - אזי רק לשם טכסיס, ואז השאלה אם לשבת או לחדול רק תידחה, ומוטב שנעמידה לפני עצמנו עכשיו, ונפסוק. לא אבוא להוסיף על שדרי לבן אביגדור⁸ - מוטב להמתין עכשיו לחוזרים [מכנס פריס].

2. אדרבא ואדרבא!⁹ רק יעמוד הכוח. ויש לחשל העצבים: הן גם זו מאורת ואבים.

3. בעניין ח"י - כדאי המשך הלחץ בעיתונות.¹⁰ היום בזה, מחר בזה - שלא ירד מסה"י. טוב כלפי חוץ וכלפי פנים.

-
- 1 מתייחס ל-9 סעיפים, עפ"י סדרם, במכתב ז"ש מ-20.8.1946 (סעיפים 10-12) להלן אינם קשורים במכתב ז"ש.
- 2 מ"ש סבר כי עמדתו הנחרצת של ב"ג, שנתקבלה בהחלטת כנס פריס, לפיה הסוה"י תשתתף בוש"ע אך ורק אם הקמת מדינה יהודית בחלק מא"י תהיה בסיס לשיחות, מוטעית ומדאיגה, שכן ב"ג אינו מודע לדעתו המסתייגת של רוב הציבור בארץ (ר' מס' 105 סעיף 3). מ"ש תולה כאן את הדבר בתקשורת לקויה בין ז"ש לשילוח, העוור ליד ב"ג בפריס, שבגללה נמנע מב"ג להתעזכן בהשתלשלות הדברים בא"י. ז"ש הודה במכתבו הנ"ל עם דאגת מ"ש וכתב לו: "חוששני כי הזקן אינו מעריך את מידת הערעור שחל במערכת הארגון של היישוב".
- 3 ב-20.8.1946 בערב דיווח ברדיו, ולמחרת דיווחה העיתונות העברית מפי סוכנות רויטר בלונדון, כי ממשלת בריטניה שלחה הזמנות לנציגי הסוה"י להשתתף בוועידה יהודית-ערבית לדיון בשאלת א"י (וש"ע) שתיערך בלונדון, וכי שלחה הזמנות גם לנציגים יהודים מחוץ לסוה"י, שבשמותיהם לא נקבה.
- 4 מדובר בהצעה, שבהיעדר הסכמה על סדר היום לוש"ע תנהל הסוה"י שיחות "לא רשמיות" עם ממשלת בריטניה על שאלת א"י. המברק הנזכר לא אותר.
- 5 אהין - אהער, יידיש: לשם ולכאן, כך או כך.
- 6 שהרי הסוה"י הציגה את שחרור המנהיגים הכלואים בלטרון כאחד התנאים להסכמתה להשתתף בוש"ע.
- 7 דוגלאס האריס, פקיד בכיר ובעל השפעה בממשלת א"י. לאחר מל"ע-2 הוצב במשרד המושבות בלונדון. היה אחד הנציגים הבריטיים ב'ועדת המומחים' (ברוק-גריידי) שבחנה את דוח והמלצות וא"א. השתתף לצד שר המושבות ושר החוץ הבריטיים בשיחות עם מנהיגים ציונים בלונדון.
- 8 מס' 103.
- 9 מדובר בהצעה שהעלה ז"ש במכתב מ-20.8.1946 כי הוא עצמו יהיה דובר הסוה"י בי-ם לעיתונות העברית.

4. אקווה לשמוע מחרתיים על השיחה עם ש. [קספיר] – העלה בידי גמו לשוחח לפי הקווים שהוצעו על הזקנים ועל בעל הברכה.¹¹
5. (א) האפשרי דו"ח על התוכניות שסוכלו ע"י [ועדת] איכס?¹² (ב) הפסוק "כל בירור לגופו של העניין" אינו מחזור כלל.¹³ כל השאר כספר הפתוח. מניח כי הפנסים הזעירים¹⁴ בכלל המסגרת. מצפה להמשך מחושב ויעיל. תעביר.
6. סתמתי הגולל על נושא זה [האי"ש]. תמסור לבן-החיל שלא ייהרג ולא יתן לספינתו הרעועה של הצמוד [הוה"ל] להישבר על המכשלה הזאת.¹⁵ לדידי אין איש קיים יותר ולכן הוסר הבלם מחיתות [פעולות חבלה].¹⁶
7. מותח מאוד.¹⁷ בק [מ"ש] ידע כי הוועד ידע. פעם שוחחו. מצפה למפורט. עכ"פ מחייב פגש לוט, ודאי בידיעת בן אביגדור אם לא בהשתתפותו (הוא יחליט), אך מה אם ירחיק מעל [לארה"ב]?

- 10 18 אנשי לח"י שנידונו למוות. גופים ציבוריים ואישי ציבור בארץ ובחו"ל וכן בעיתונות העברית תבעו מהשלטונות הבריטים בא"י ובלונדון שלא להוציאם להורג.
- 11 לקראת פגישת ז"ש עם קולונל אישם, שנועדה ל-21.8.1946, הציע מ"ש קווים לשיחה בעניין שחרור גרינבוים, רמז ודוד הכהן ממחנה לטרון. ז"ש דיווח ב-22.8.1946 כי הדברים עשו רושם וקולונל אישם הבטיח להעבירם לנציב העליון ולהשפיע עליו בכיוונם.
- 12 במכתבו מ-20.8.1946 כתב ז"ש "וועדת X" אישרה פעולות חבלה נגד אובייקטים בריטיים הקשורים ישירות במלחמה בהעפלה, כמו ספינות משמר של המשטרה, אוניות הצי הבריטי העוסקות בציד ספינות מעפילים בדרך לא"י או מוליכות מעפילים שנתפסו, וכן ספינות עזר, אך לא אוניות הצי באשר הן. מ"ש פסל את הפגיעה באוניות מחשש שייפגעו אנשים שאינם נוגעים במלחמה בהעפלה (ר' מס' 85 סעיף 1).
- 13 ז"ש הוסיף במכתבו ש"ועדת X" קבעה כי "כל בירור [יהיה] ישיר לגופו של העניין, לאמור הללו ההולכים וחוזרים, מבחון ומבפנים בלי להפריע לאורחים ולמבקרים". ב-22.8.1946 פירש: "כל בירור ישר וכו' משמע [חבלות] רק כל אשר צמוד בתכלית הצמידה [להעפלה] ולא יותר".
- 14 ייתכן שהכוונה לספינות המשמר הבריטיות.
- 15 "בן-החיל" – מאיר ארגוב (שירת בבריגדה – החי"ל), חבר הנהלת הוה"ל. יש למסור לו שנייה ידו מעניין האי"ש בוה"ל. במכתב לרמז מ-19.8.1946 כתב ארגוב: "היום אנו מתכנסים להתייעצות אחרונה [בנושא אי"ש]. אם זו לא תיתן עצה ותושיה, אין מנוס לוועד הלאומי והוא [אי"ש] יפול [---]. נדמה לי שהגורל נחתך. האדם החולה' [הוה"ל] – אינו מסוגל לעמוד בקרב".
- 16 מ"ש המליץ להימנע מפעולות אלימות נגד מטרות בריטיות אם תוכנית אי"ש תצא לפועל, אך לנקוט בהן אם לא תופער (ר' מס' 90 סעיף 5; 99 סעיף 3).
- 17 בסעיף 7 במכתבו 20.8.1946 כתב ז"ש: "פעם טיפל ישן בעניין תיבון שהיה קשור עם מהנדס אשר קשרים לו מהעבר. ובכן האיש בא. דרש להסביר מדוע לא יצא בומנו הדבר לפועל, טען כי זה היה עלול להיות מפעל חשוב [---] משאלוהו עם מי היה קשור נתן שם הוועד (התברר לגמזו דרך אגב בהודמנות זו, כי היה כל הזמן קשור עם הוועד ע"י תיבון, מבלי שתיבון או הוועד ימסרו על כך לגמזו). האיש אמר כי נכון להיפגש עם הוועד אצל לוט. האיש מחכה להודעה מכן [עקוב] על דבר סידור קשר עד אמצע ספטמבר. דעת גמזו היא שיש למסור על כך לבוועד, אך יש להבטיח כי יהיה צמוד אל בן אביגדור". עניין זה מתחוויר ביומן המלחמה של ב"ג (כרך א', עמ' 164-165, 167, 276-277): לרב תיבון (שטראובום), עיתונאי ב"פלקור" ואח"כ מנהל מח' ההסברה בסוה"י בי-ם, היה ידיד, מהנדס ששמו בן-יעקב ולו בן-דוד ברוסיה, קומוניסט ותיק בעל קשרים בחוגי השלטון הסובייטי. ב-1940 עבר בא"י ומאז עמד בקשרי מכתבים עם בן-יעקב שעליהם נהג לספר לידידו תיבון. ב-1944 בן-יעקב קיבל מבן דודו מכתב בו הוזמן לבריה"מ. תיבון מסר על כך למ"ש, שניסה לטפל בסידור ויזה, אך ללא הצלחה. באוגוסט 1946 שוב בא בן-הדוד לא"י. כיוון שהושפע מאוד מאירועי השואה "חזר ליהדות" והוסיף לפעול לטיפוח קשרים בין בריה"מ והיישוב. בבואו ביקש לקשר אותו עם מישהו מהנהגת היישוב. עפ"י הצעת מ"ש היפנו אותו אל סנה (שהיה באותו זמן ככנס פריס). זה, עפ"י ב"ג, דרש שכל שיחותיו יישארו בסוד. בחורף 1948, במלחמת העצמאות, פגש

8. שום טענות!¹⁸ – מכאן ואילך סרה עודף.
9. הנפגש בעל הגיורת עם בעל המגילה (של הנביא מבאזל) ומה העלה?¹⁹
10. בהסבר לעיתונות, בתשובה להתקפות הוה"צ והתנועה [לאחה"ע], כדאי להסביר כי ההנהלה היא שהציעה כינוס הוה"פ הגדול – במה דברים אמורים אם אפשר יהא לסדר מחצית ההשתתפות, כי לא ראתה שום אפשרות מעשית לכנס ההרכב המלא. כיון שהנשיאות והמפלגות התנגדו – לקחה חזרה את הצעתה. לא היה כאן שום "ביטול החלטה"²⁰. יש בכ"ז לבדוק את העובדות בעמק הבכא [בגולה, כלומר בפריס].

בן-יעקב בן-דודו בבריסל והוא נשאל מה דרוש ליישוב. כאשר השיב שהיישוב זקוק לציוד למלחמה השיב בן-הדוד: "למה אתם באים רק עכשיו? הייתי באוגוסט 1946 בא"י, הצעתי לייסד חברה מסחרית – מדוע סירבתם אז?", על פרשה זו ועל סיומה ר' הראל, עמ' 250-269.

18 בסעף זה במכתבו התנצל ז"ש על שהמעט בכתיבה באחרונה: "הסיבה קצת בנטייה וקצת בגלל לחץ בו נתון שמונה-עשרה שעות ביום שבעה ימים בשבוע. בכל זאת ישתדל לתקן".

19 ב-19.8.1946 נפגש הרי ביילין עם קולונל מרטין צ'רטריס ("המגילה" – צ'רטריס; "הנביא מבאזל" – הרצל; ר' מס' 76 ע' 1). בשיחתם העלה ביילין את שאלת התנינה ל-18 אנשי לח"י שנידונו למוות. תשובת צ'רטריס היתה שבכוונת השלטונות "מיצוי הדין בתכלית". כן דיבר ביילין על שהוררו של רמז, גרינבוים והכהן. צ'רטריס השיב כי יש לפנות לנציב העליון, כי רק בידי לשנות (ר' מכתב ז"ש אל מ"ש 20.8.1946; דוח באנגליה של הרי ביילין על שיחתו עם צ'רטריס 21.8.1946).

20 בכינוס ההנהלה המורחבת של הסוה"י בפריס הועלו הצעות לכנס באירופה את הוה"פ"צ הגדול ולקבוע מועד לקונגרס הציוני. ב-13.8.1946 הוחלט שם שלא לכנס את הוה"פ"צ (וגם לא מחצית מחבריו) בגלל קשיים טכניים רבים הכרוכים בוימונו ונוכח חוסר הטעם בכינוס נוכח התכנסותו הצפויה של הקונגרס הציוני (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 120, 126). עם זאת, הוחלט למסור לוה"פ"צ המצומצם את השאלה בדבר כינוס הוה"פ"צ הגדול לפני הקונגרס. בישיבת הוה"פ"צ המצומצם ב-14.8.1946 הוחלט לכנס מושב של הוה"פ"צ הגדול בהרכבו המלא בהקדם האפשרי באירופה (ר' "דבר" 15.8.1946). אפי"כ החליטה הנהלת הסוה"י שלא לעשות כן. מפלגת "השומר הצעיר" תקפה החלטה זו כמעשה שנועד "לעקוף את הדמוקרטיה הציונית" וטענה כי "ההנהלה נטלה לעצמה זכות היחיד להחליט מעתה ועד לקונגרס על גורלה של הציונות", ולהעמיד את הקונגרס הציוני הקרוב "בפני עובדה מוגמרת של מו"מ מדיני על בסיס מסוים – בסיס החלוקה" (ר' "משמר" 20.8.1946), מאמר המערכת "מעשה שאין להשלים עמו" והודעת מרכז מפלגת "השומר הצעיר" בא"י: "ייקרא ללא דיחוי הוה"פ הציוני". גם מרכז "המפלגה לאחדות העבודה-פועלי ציון" פנה ב-18.8.1946 במכתב אל נשיאות הוה"פ הציוני (פורסם בשבועון "לאחדות העבודה" 22.8.1946), שם נטען שביטול החלטה הוה"פ"צ המצומצם לכנס את הוה"פ"צ הגדול "איננו חוקי" ו"בשביל לחפות על פנייה לשלטונות אמריקה בהצעות חלוקה". המכתב הסתיים באתראה כי "באם ימשיכו המוסדות העליונים של התנועה [הציונית] בפעולתם הבלתי-חוקית, לא יהיו עוד רשאים לתבוע משום פרט או מפלגה בתנועה שמירה על החוק והמרות". במכתב ז"ש אל מ"ש ב-26.8.46 הובהרה הפרשה כדלהלן:

מדוע לא נקראה ישיבת הוה"פ הגדול. מפי יוסיפון [דובקין] כלשונו: מלכתחילה היו רוב המשתתפים [בכנס פריס] (מלבד צירי המזרחי והבוער) בעד כינוס ישיבת הוה"פ בהשתתפות ב"כ הארצות לסוף אוגוסט בפריס. הקושי הראשון התגלה כאשר התברר שהממשלה הצרפתית מגבילה מספר יויות הכניסה מהארץ ל-25 (עניין בואו של סנה וטענות האנגלים אצל הצרפתים בקשר לעניין זה גרמו קשיים בקבלת יויות כניסה לצרפת). היו חברים שראו כדבר חמור הוצאת 50 חברי הוה"פ מהארץ. או באה הצעת החוץ, אשר נמסרה לארץ פעמיים-שלוש ונדחתה בעקשנות רבה. עברו שבועיים בוויכוח זה ואי-אפשר היה לכנס המושב אלא באמצע ספטמבר, ז"א חודשיים לפני הקונגרס (אשר בינתיים הוחלט לקיימו ב-27.11) וע"י כך להפריע להכנות לקונגרס ולסכן את קיומו במועד שנקבע. [החברים] האמריקנים הודיעו שאינם יכולים להכות עד אמצע ספטמבר, כי עליהם לחזור לתגים הביתה. לכל הנימוקים האלה נוספו עוד שניים: א) עם הזמנת באי-כוח הארצות (שאי-אפשר היה לצמצם מספרם לפחות מ-80) היה עלול מספר המשתתפים להגיע עד 180.

11. דו"ח עטרה מעניין מאוד,²¹ אך איני בטוח אם לא מוטב היה לעכב התשלום, לאחר התפּש, ולהסביר הסיבה, מאשר להסגיר לנגלים עובדת השלמון.²² שלום ונתאזר סבלנות – מי יודע אם לא לאורך ימים!

הררי

*

ובכ"ז – 12. אחז כותב: "הנני לקיים הבטחתי לפוליה [בן-גוריון] לפנות אליך בעניין עמוס [בנה]: האפשר לקבלו למוסד ההשתלמות שלך²³ ומה צריך לעשות בשביל כך". תשובתי: כיוון שעמוס אינו תינוק האוחז בסינר אמו, אלא בחור כהלכה, מאחריו המלחמה עם קרבות ממש, וקצינות, וניסיון של פיקוד,²⁴ והוא בעל לאישה וכמדומני עומד להיות אב – אין לנהל עליו מו"מ עם אמו או באמצעות אמו, אלא עימדו ישר. ובכן קרא-נא אותו אליך ושאל אותו אם זהו רצונו, ואם חשב ברצינות והחליט לנסות לכת בדרך זו. אם כן – אין לנו ברירה אלא להכניסו. למעשה אני סבור כי הוא בחור לגמרי לא רע, למרות החינוך או העידרו, אבל טעון הקצעה רבה, אל-נא תדחה עניין זה. תודיע לאחז כי עפ"י בקשתי אתה עומד להיפגש עם עמוס לשם בירור העניין וכך ישיב לפוליה. אם נכניסו – ודאי ירננו, אבל נצטרך לעמוד בזה.

שוב אני

ב) התברר ששיבות ההנהלה [של הסוה"י] נסתיימו בלי מחלוקת על הפעולות והכיוון בתקופה שעד הקונגרס, ואין איפוא צורך בהכרעה בעניינים ע"י מוסד יותר עליון. הוחלט למסור לוח"פ המצומצם לדון בדבר, ואם בכל זאת יעמדו על כך שיש לקרוא את הוה"פ הגדול, הרי אין לקיימו אלא בארץ.

21 דוח ששון על ביקורו ב-19.8.1946 אצל עבדאללה (ששון, עמ' 370-372).

22 בפתח הדוח סיפר ששון שבנסיעתו לעבה"י ערכו הבריטים "אצלי, אצל הנהג ובמכונית, חיפוש מדוקדק. בהליכה ובחזרה, בכל פעם עוכבנו כשעה. כנראה היתה על כך הוראה חמורה מגבוה. חיפשו בעיקר ניירות. התעניינו במיוחד ב'מתק'. לצד החיפוש היתה חקירה קפדנית. הודעתי בפירוש כי אני נוסע לביקור אצל המאיר (האמיר עבדאללה) לפי הזמנה. אך כששאלו למטרת הביקור עניתי שאין זה מעניינם לדעת. בחזרה שאלו מה עשיתי ב'מתק' ואם אין בידי קבלה עליו. שוב עניתי שאין זה מעניינם לדעת... אחד שאל אם ביקורי קשור ב'רכישת נשק או בשכירת אנשים'. השני שאל אם בקשר לשיחות לונדון. בחקירת הנהג ניסו לדעת אם נסעתי ישר למאיר ואם לא היו לי פגישות, שיחות וביקורים במקומות אחרים".

במענה למ"ש כתב ז"ש ב-22.8.1946: "עטרה סיפרה למאיר את קורותיה ושאלה איך לנהוג. חרף הנגלים לקח הממתקים".

23 מכתב שפר לא אותר.

24 עמוס בן-גוריון שירת במל"ע-2 בצבא הבריטי ו"בבריגדה" והגיע לדרגת מיג'ור (ר' גם שרת/מאסר, עמ' 188).

21.8.1946

לאבודן שלומות לרוב,

תודה על כל מה ששלחת.¹ את דו"ח אביִרד² אני מקבל בהסתייגות ידועה, כי יש כאן בלי ספק טינה וערעור של קבע על שיקול הדעת [של הנה"ס],³ אבל גם לאחר הניכוי המצב מדאיג כאשר יגורתי.⁴ ובכ"ז, אם אין לאל ידנו לשנות מבפנים, עלינו לשמור מכל משמר על שלמות חזיתנו.⁵ ואחרי הכל, הן ישבו במושב לוט כמה וכמה מתונים מושבעים ככל [לוקר], והפרופסור [ברודצקי], ואיש זהב [גולדמן] והנבון [וייז] ועוד ועוד – ודאי לא חסרו תומכים לפידות [קפלן] אם עמד על שלו בתוקף. אלא ייתכן שהמוצע [ע"י הבריטים] כה גרוע שגם לפידות לא יכול להגן עליו. מכל מקום כולנו ציפייה לדו"ח פזית. משכתי ידי לחלוטין מאיש ויותר לא אגע בו, לאחר הכישלון השלישי.⁶ אשר לנוסח המאמר⁷ – יישר כוחך, אלא לא ברור לאיזה ביטאון הוא מיועד. תיקונים: לא הייתי מזכיר את הפתשגן [הסה"ל 1946], אלא מציג המאמר ככירור העניין כולו. עכ"פ יש למחוק את חמש השורות האחרונות של הפסקה הראשונה, ז"א לא להזכירנו במפורש. בעמ' 3, פסקה אחרונה, שורה שניה, במקום המילים 9-12 מילה אחת: resist. להדגיש יותר שנעשה ברור, כי רק פחד האלימות הערבית ושיקול הדעת כי יוקנו ליותר כוח לדכאם מלדכאנו מכריע, ואיך זה פעל. כולנו שמחנו מאוד לבשורתך על איתנות המשק.⁸

שלום, הררי

1 פריטי המשלוח לא אותרו.

2 אביִרד – כנראה פנחס רוזן (רוזנבליט) (עפ"י שמו בגרמנית: פריחת הוורד). הדות – אולי על הופעתו בכנס פריס. בנאומו בשם מפלגתו בכנס פריס השמיע רוזן, מנהיג "עלייה חדשה" האופוזיציונית, ביקורת על הקו האקטיביסטי של הסוה"י, שלדעתו נכשל והביא את היישוב אל סף תהום. כן שלל את ההלטת הנהלת הסוה"י שלא לנהל שיחות עם ממשלת בריטניה על יסוד הצעותיה, ותבע את התפטרות ההנהלה וכינוס הוהפ"צ לבחירת הנהלה חדשה (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 143-144). "לדעת רוזנבליט בואו לפריס חיוק את קבוצת האופוזיציה במפא"י שגם היא שאפה להגיע לידי הבנה עם הבריטים, כפי שאמר לו קפלן, שהיה זקוק למשענת" (בונדי/פליקס, עמ' 358).

4 ר' מס' 86 סעיף 5; 105 סעיף 3; 109 סעיף 1.

5 עניין זה מתבהר במכתב מ"ש לדעייתו 20.8.1946: "שם [במפא"י] ודאי נעלבים שאיני כותב ישר ושהסתלקתי כאילו, לע"ע מאחריות להדרכת המרכז והציבור. האמת היא שאני מודה באשמה, אך יש טעם לדבר והוא לוטציה. אילו קבעתי מלכתחילה שיטה של כתיבה ישירה והבעת דעה חופשית על ההשתלשלות בכל שלביה, אין ספק שהיו מתבלטים ניגודים ביני לבין ב"ג והיה נוצר סכך המור הרבה יותר מחילוקי הדעות שלעצמם" (שרת/מאסר עמ' 184).

6 על הפעלת אי"ש עם השלטונות הוחלט מיד לאחר ה"שבת השחורה", בשנית עם גירוש המפעילים לקפריסין ובשלישית בהחלטת הרשויות המקומיות על אי-תשלום מס הכנסה. כל אלה לא הוצאו אל הפועל (ר' מבוא).

7 מאמר הורוביץ לא אותר (ואולי לא פורסם). במסיבת עיתונאי חוץ, שהתקיימה באותם ימים, הביא הורוביץ את גילוי הדעת של ההנהלה הזמנית של הסוה"י בי-ם בעניין גירוש המפעילים לקפריסין, עמד על אי-המוסריות ואי-החוקיות של מעשה זה והצהיר שהיישוב יתנגד לו ללא פשרות: "השתמשי בביטוי האנגלי החריף resist לציון תגובתו העתידה של היישוב על פעולה בריטית זו" (ר' הורוביץ, עמ' 150-151).

8 ר' דברי הורוביץ לצ"ש: "המצב הפוליטי הרעוע לא השפיע על תפוקת התוצרת" (שרת/מאסר, עמ' 183).

א-7 21.8.1946 בערב

שלמותי,

- 1 ראשית אודך על שפתחת לנו אשנב ישיר לאחווה [תל-אביב]. המלאכה לגמרי כשורה, יש רק אולי להדריך קצת במונחים.¹
- 2 אשר לחי,² איני מעלה על הדעת כי ימצו הדין ואני רואה דברי המגילתי [קול' צ'רטרס] כהעמדת פנים.³ לעומת זה איני מוציא בשום פנים ביצוע חלקי - הקשישים.⁴
- 3 משדרך מאמש למדתי כי הראיון עם שקספיר לא נתקיים.⁵
- 4 אשת צפוני הודיעתו כי מהימן מבפנים סח לה כי עוסקים בהכנת הפקודה לדידנו⁶ - כאן באה שתומה. לא ברור אם המכוון התרה עם שלילת חופש פעולה או חופש יציאה חוצה.⁷ איני מציע לשאול את פי הרעיה, אבל אם יש לאל ידו של נציג עפא"י (הותיק, הרוקח)⁸ להיפגש עם ק'⁹ שניק ממנו רבות בעבר ולתהות - אדרבא. אלא שעליו להסוות הפגש והשיחה בתואנות אחרות - בטוחני שתמצאנה רבות בתהפוכות הזמן. ק. הוא המקור.
- 5 אשר לגרש, דרכו תמיד להפריז בהערכת ביקוריו אצל כל ודרכי למעט.¹⁰ הוא מהמקשיבים לעצמו יותר מלזולתו. קשריו אינם ענפים ואינם מעמיקים. ערגתו לפורקן מובנת. גם ודאי

1 נראה שמדובר בסקירה של כתריאל כץ (דובר ה"הגנה" ועורך ביטאונה "החומה") מ-21.8.1946, "דפים מיומנו של כ"ך", שהעביר ז"ש למ"ש. כתריאל כץ לא הקפיד על כינויי הצופן המקובלים.

2 18 אנשי לחי שנידונו למוות.

3 ר' מס' 109 הע' 19.

4 אפשר שהוותיקים שב-18 אנשי לחי אכן יוצאו להורג.

5 פגישת ז"ש עם קולונל אישם נקבעה מלכתחילה ל-21.8.1946, אך נתקיימה למחרתו.

6 ביום זה כתב מ"ש לרעייתו צפורה: "גולדי [יוסף] מפרנסת את בעלה בבשרות טובות, ישועות ונחמות, על קירבת דורות" (ר' שרת/מאסר, עמ' 188).

7 ב-22.8.1946 כתב מ"ש לרעייתו: "יש סברה שאולי יציעו לנו שחרור בתנאי שנצא לחו"ל" (שם, עמ' 192).

8 "הותיק, הרוקח" - ישראל שוכמן, שנים רבות עיתונאי ומנהל סניף "דבר" בי-ם, למשפחתו היה בית מרקחת. נראה שהכוונה לריצ'רד קטלינג, ראש המחלקה היהודית בבולשת הבריטית. במכתב אשל מ-26.8.1946 נאמר: "עניין ק' (התרה בתנאי של שימוש בדרכיה [כלומר יציאה לחו"ל]) - לא דובים ולא יער. בדו"תא מהתחלה עד הסוף. ק' מתמרמר על ניפוח דברים שאמנם כדי להדגים אפשרות קיימת. יסוד במציאות אין בכלל. אמר זאת לסופר ("דבר") הרוקח". במכתב אל מ"ש ב-25.8.1946 כתבה רעייתו: "מגולדי שמעתי כבר אתמול, שהשמועה שהגיעה אליה על הרחקתכם מהארץ אין לה יסוד" (שם, עמ' 201).

10 ז"ש כתב ב-20.8.1946 שגרשון אגרון "הציע עצמו לנסיעה דחופה אל בית בל [לונדון] לשם גיוס קשריו. סיכמו שייכין את כל הדרוש, אך ישאלו לעצת פוית ואחרים כשיחזרו [מפריס] וכן לדעת ישן וצפוני. גרש חושב כי שם יוכל להשפיע. כאן נסגרו בפניו כל השערים [---] מרגיש החנק על כל צעד. לעומת זאת [יש] הערכה רבה בציבור לעמדה [של פ"פ] בימים אלה, שיש בה מרוח עמידתו של מ"ב [משה ביילינסון] ב-19[36]. ביילינסון כתב את מאמר המערכת היומי ("דבר היום") ב"דבר".

יעזור כלשהו, וכל קורטוב חשוב. אך מה יהא על הבמה [פ"פ] כאן? בשתי ידיים חותם על הערכתך, בשם כולנו. דבר היום - מופת!¹¹ עכ"פ נראית העצה להמתין לבאים [מכנס פריס], בכללם בל [ברל לוקר] עצמו.

6) בעניין ועד ענבר, היש עצה למזג עם ועדת שושן? באמצעות מי פועלת ועדת שושן? כאן יש איש בדוק ומנוסה. האין לשדך?¹²

7) אשר ללבינה, הן נקטנו קו הפרדה מהאחדות. הבוער אישר לי שהורה לעייל ההפרדה. על כן גם אם יש לקצץ ואפילו לחסל הקיים - יהא צורך במנגנון מיוחד, ולו קטן בקטנים, להשגת מילואים לירושה.¹³ אגב, הייכנס י"ס¹⁴ לעבודה? אם כן יש לשתפו בהסדר. אפשר איני קולע, כי אז חזור והסבר הבעיה.

8) בשאלת המשולש, דעתי ודעת עמיתי [נוטות] למקובץ [ה"ג'וינט"] (מיבוס) [ממשרדו בירושלים]. הירוק [גרינבוים] היה מעדיף שותפות המקובץ והבית [הסוה"י]. מסכים שלפידות יפסוק לאחר שישמע דעותינו כנ"ל.¹⁵

9) הצעותיים לפעולה: א) חוברת מצויירת על השילוח [של המעפילים]: תיאורים, רקע (המוצא [מחנות העקורים]), הדרך [מן המחנות עד לכידת הספינות בידי הבריטים], תמונות מכאן והמשולש. תירתם דפנה [טרבור]. ב) הצעה נושנה: אוסף שירי נתן א. באנגלית.¹⁶ א. ב. יודע מתרגם משובה אצל בל. יש לבחור מן השופרא ולשגר לתרגום. מוטב להדפיס שניהם שם.

10) אביתר תולה תקוות רבות בגר-צבי [גרשון אבנר] שחזר. בחור כהלכה אך טעון קליטה רבה ועין פקוחה. עכ"פ זמן רב בטרם יוכל לפעול בפני עצמו.

11 הכוונה למאמר המערכת של "דבר" באותו יום, שהוקדש להנחת אבן פינה לבית ברל.

12 ענבר - ראובן ברקת (בורשטיין), פעיל במוסדות מפא"י והוה"פ של ההסתדרות. בשנות מל"ע-2 המזכיר הכללי של "הוועד הארצי של החייל היהודי". לימים ח"כ ויו"ר הכנסת. שושן - סעדיה שושני, חבר הנהלת עירית ת"א, מראשי "הוועדה המרכזית לטיפול במשפחת החייל". מדובר בהצעה למזג את שני המוסדות הללו, שנתמכו כספית ע"י "מגבית ההתגייסות וההצלה". מ"ש הציע להסתייע בעניין זה במרדכי שטנר, העצור בלטרון, שהיה חבר מזכירות "מגבית ההתגייסות וההצלה".

13 "הלבינה" - אגף הביטחון בממ"ד, גוזר מכינוי "הלבן" להריי ביילין ("בילי" - לבן ברוסית), שעמד בראשו. "האחדות" - ארגון ה"הגנה". מתחילה היה אגף הביטחון בסוה"י, שעסק בקשרים עם שלטון המנדט בנושאי ביטחון היישוב, קשור ב"הגנה", אך בשלב מסוים הוחלט על דעת המפקדה הארצית להפריד ביניהם. החלטה זו הצריכה שינויים במיבנה האגף וככוח האדם שהעסיק. "הירושה" - הטיפול בענייני הנוטרות - ירושת יהושע גורדון המנות, מיוזמי ומטפחי הנוטרות העברית והאחראי לענייניה מטעם הסוה"י.

14 י"ס - יחזקאל סוהר.

15 מ"ש משיב על שאלה שהעלה ז"ש במכתבו מ-20.8.1946: "מי יטפל ביושבי המשולש?" ז"ש דיווח במכתבו כי הנטייה של אנשי הסוה"י היא שלא הסוה"י, הדלה באמצעים, תטפל בעצורי מחנות קפריסין, שהקימו הבריטים למעפילים המגורשים, אלא הג'וינט בארה"ב, וכי יש להניח שעם שובו של קפלן יהיה בעל בית לעניינים רבים וגם לאלה. ואכן הג'וינט קיבל על עצמו לתקצב את הפעולות הנדרשות בקפריסין והביצוע התנהל בידי משרד הג'וינט ב-י ומנהלו צ'רלס פסמן (שעדי, עמ' 193; בוגנר, עמ' 52-57).

16 מ"ש מציע להוציא לאור בתרגום לאנגלית משירי "הטור השביעי" של נתן אלתרמן, שהופיעו מדי יום ב"דבר" ועסקו בבעיות השעה. רבים מהם הוקדשו להעפלה.

11) אחרון אחרון חשוב: אחוזתי [כתריאל כץ] מודיע רחשים על חזרת יום כ"ט ודיבור שיצא לנהוג כבקומי [עין חרוד].¹⁷ תודיע מיד על התנגדותי. שום הישג, שום הרתעה, רק חיבול רב, עד לנפשות וכליאה רבתי במושך.¹⁸

*

לאחימן:

- 1) נא לברר ולהודיעני מי בעל [המאמר] הראשי של גרש [פ"פ] היום?
- 2) אם לא לטורח - 2 גליונות "פלסטיין" ליום.
- 3) אקווה לקבל ביום ו' דו"ח על כנס [יום] ה',¹⁹

*

שוב לדתן:

צפוני מציע, ואני מסכים ומבקש, שיישלח שדר ללוט ולבל, כי קלטנו שמץ שמתכוונים לשחררנו אגב הגבלות אם שנצא את הארץ או שלא נוכל לעסוק בארץ בצורכי ציבור. במו"מ עליהם לעמוד על שחרור ללא כל תנאי.

17 ב"דפים מיומנו של כ"ך" (הע' 1 לעיל), כתב כתריאל כץ: "יש סימנים רבים לתכונה כדוגמת 29 ביוני. ניתנו הוראות לציבור בעיר ובכפר להתנהג כדוגמת עין חרוד", כלומר לנהוג כפי שנהגו בעין חרוד באותו יום - להתנגד פסיבית למעצרים, לסרב להזדהות ולהפריע לפעולות המשטרה והצבא.

18 התנהגות אנשי עין חרוד ב"שבת השחורה" לא השיגה דבר. פעולת הבריטים לא נבלמה, נגרמו נזקים חומריים למשק, היו אבודות בנפש וכ-300 מאנשי הקיבוץ נכלאו לזמן ממושך.

19 כינוס ההיילים המשוחררים, שנערך בבית "הבימה" ב-22.8.1946.

22.8.1946

הרי יקירי,

רב תודות על הרשימה הקצרה¹ – מלאכה נאה! האם הוא היה באמת רציני כפי שביקש להישמע (בנוגע ל-18)² או שמא רק [ביקש] להשריש פחד אלוהים כדרך למניעה [של מעשי טרור], כלומר בינתיים לעשות לעצמו "האגל"³ לתועלתו? דרך אגב, האם הם לא תלו אותו שוטר יהודי, שירה בחברו הערבי באוהל והרגו? אם כך, היו לנו שניים, לא אחד.⁴ אין זה חשוב אומנם, אך זו עובדה טוב ש"ועדת ההגנה על היישובים העבריים"⁵ עומדת להתכנס. אשר למחצית הטובה יותר, האין דרך לתחבל חופשה ללא תשלום לשנה?⁶ חבל לאבד לתמיד משרה, אך אם אין דרך אחרת, הריני בהחלט בעד פרישת-כנפיים וניסויים בטיסה אמיתית. אהבה, אהבה רבה, לשניכם וכל בירכותי לילד היקר.

שלכם במאסר

-
- 1 מתייחס לדוח הרי ביילין על שיחתו עם קולונל צ'רטרס ב-19.8.1946 (ר' מס' 109 הע' 19).
 - 2 לשאלת הרי ביילין מה בדעת גנרל ברקר, מפקד הצבא הבריטי בא"י, לעשות בנוגע לגזר דין המוות ל-18 אנשי לח"י, השיב צ'רטרס כי "הוא נחוש לטפל באנשים אלה ללא רחם".
 - 3 האגל – ברד בידידי. "להשליך ברד" – ביטוי בידידי שעניינו מעשה שתכליתו למשוך תשומת לב.
 - 4 בהמשך כתב הרי ביילין שלטיעונו כי ראוי לבריטים לנהוג בצדק מהול בחמלה הואיל ו-13 מחברייהם של ה-18 נהרגו במהלך ההתקפה מבלי שנפגע איש מן הכוחות הבריטיים, השיב צ'רטרס ב"נאום נלהב אודות כ-600 ערבים שניתלו במהלך המאורעות [1936-1939] ויהודי אחד בלבד". צ'רטרס כיוון לאיש אצ"ל שלמה בן-יוסף, שניתלה ע"י הבריטים ביוני 1938 בגין רי על אוטובוס ערבי בכביש ראש פינה-צפת. מ"ש מתייחס לשוטר היהודי מרדכי שווארץ, שנידון למוות על רצח שוטר ערבי, שכנו לאוהל, וניתלה ע"י הבריטים באוגוסט 1938 (ר' שרת/יומ"מ ג', עמ' 24).
 - 5 בחלקו השני של הדוח כתב הרי ביילין כי "ועדת ההגנה של היישובים העבריים", ועדה בריטית-יהודית, שהוקמה במרס 1939 ועסקה בענייני ארגון משטרת היישובים העבריים ובשאלות ביטחוניות כלליות בהם, הנוגעות ליישובים היהודים, עומדת להתכנס, שכן "יש לא מעט יישובים יהודים חדשים ללא סגל [נוטרים]". על ועדה זו ר': A Survey of Palestine Prepared for the Informtion of the Anglo-American Committee of Inquiry, Vol. II, P. 592; סת"ה 2-ב, עמ' 897.
 - 6 הרי ביילין עמד לצאת לאנגליה בשליחות הממ"ד עם רעייתו יהודית, מעובדות שרות השידור המנדטורי, וציין שהיא "מתכוונת – אם תאשר זאת – להתפטר בעתיד הקרוב ביותר".
-

22.8.1946 בערב

דתן יקירי,

אנו מתקבלים בצעדי ענק למועד חודשיים. כך יכולים לנקוף הרבה הרבה חודשים!
 כתבתי משהו לרעייתי שאיני חוזר עליו כאן. היא תראה לך.¹
 היום היתה לי-לנו חוויה עצומה. כיווצתי ביטוי-מה בפתק לאחו. ממש כבשורת ניצחון בחזית
 לאסירי שבי.²
 שיחתך עם ש. [קספיר] וכן שיחת ה. [רי ביילין] עם המגל [צ'טרס] מעניינות מאוד. דיברת
 בחוכמה נוקבת (אולי פרט לתפקיד השני של גר וכליו).³ הקשיחות לגבי יח' מדאיגה חמורות -
 אם כי ייתכן מאוד שזהו טכסיס להטיל מורא ולבלום.

1 ב-22.8.1946 כתב מ"ש לרעייתו צפורה:

יש סברה שאולי יציעו לנו שיחרור בתנאי שנצא לחו"ל. אעפ"י שאין דרך זו נראית לי כוודאית, לא יכולתי
 לעצור בעד מחשבות והתחלתי שוקל כיצד אנהג אם אוצג בפני הברירה. כמו תמיד, יש פנים לכאן ולכאן.
 להמיר מעצר בארץ בחרות של גולה, פירושו לצאת משיתוק לפעולה, מבור שבי לחזית. אך לעומת זה, אעפ"י
 שמעולם לא גרסתי את הרחקתם של בני א"י מן הארץ בגזירת השלטון כמחזירה את עולמנו לתוהו ובוהו, יש
 לי הרגשה כי הפעם ולדידי - שאני - כשאנו נאבקים ככה על זכות הכניסה ונגד השילוח, דומני שמוטב לשכמותי
 להפגין העדפת כלא בארץ על חופש בחוץ. כמעט שנתגבשה כליל בלבי דעה זו, השנייה, עד שבא דוד [הכהן]
 ועירער אותה במשהו - הוא בכל תוקף בעד יציאה. תני-נא דעתך. שוחחי עם זאב [שרף] - אינני כותב לו
 "לחוד" (ושרת/מאסר, עמ' 192).

תגובת צ"ש: "כשלעצמי נדמה לי כרגע, שאני מעדיפה גלות עם חופש" (שם, עמ' 201).

תשובת ז"ש ב-25.8.1946:

שמעתי מפי צפ. [ורה] השיקול בדבר אפשרות גולה תמורת ההתרה. אין הדבר נראה בעיני. נדמה, כי אם
 התרה - עם כל הזכויות, פרט לייצוג ב[שולחן] עגול המוטל בספק, אך באם תקום אפשרות זו, הרי התגובה
 הראשונה, האינסטינקטיבית: לא! ומיד עולה second thought, כי תגובה זו היא אך תוצאה טבעית של
 חינוך במשך שנים שהחזיר בהכרה זכות יהודי לחיות בארץ. ייתכן ובתקופתנו, של חבלי משיח, יש לחשוב
 באופן חופשי מכל אשר לומד ושונו בעבר. בכ"ז נדמה כי קבלת חרות בתמורה זו יש בה כדי לפגום בזיקה
 לציבור ולהוות דוגמה בלתי רצויה בחינוכו. אומנם בתמורה יש א חופש תנועה לפרט, (ב אפשרות פעולה.
 א) נתון לשיקול הפרט בלבד, (ב) מוטל בספק, עכ"פ מוגבל. המותר בתנאי זה, רבות הדלתות הנעולות
 בפניו. נדמה כי נשאר רק מע"ל. כל זה שיקול-לא-שיקול ראשון, המלווה בהנחה כי מצב כזה לא ייתכן כלל:
 או - או".

2 מ"ש מתייחס לחבלה באוניית הגירוש "אמפייר ריוול" בנמל חיפה, שביצעו אנשי פלי"ם אור ל-22.8.1946, לקראת
 העברת מעפילי "כתריאל יפה" לקפריסין (ר' "הארץ" 23.8.1946; שדת/מאסר, עמ' 412). הפתק לשפר לא אותר.3 על שיחתך עם אישם דיווח ז"ש 22.8.1946, כי בין היתר הלה התאונן על גרשון אגרון ועיתונו פ"פ, ושאל "על
 מי רוצה גר להשפיע. אם על האנגלים אין זו דרך, ואם על היישוב למה צריך דווקא כלי כזה [באנגלית]?
 התשובה [של ז"ש] היתה כי לגר שני תפקידים, האחד להעביר לשלט[ונות] את רגש היישוב והשני לתת פורקן
 לרגש זה - ואם לא יניתן לו פורקן מי יודע לאן יוליד. הרשימה הגרועה ביותר טובה ממעשה לא רצוי".

4 יח' - 18 אנשי לח"י שנדרונו למוות.

המסופר על אלוז | הנציב אלן קנינגהם] בפסיקה האחרונה מתקבל על הדעת.⁵ בינתיים, **בא עיניך** [ערבית: מחשבותינו איתכם], כמאמרם [של הערבים], לרגל שובה של המיבצעה ששני שלישיה בני קדם.⁶ אמנם גם לפידות עומד לחזור, אך ראשית – חוששני שאופיר (חברו של המותר) ינסה לתחוב חטמו לתחומי בחי יום מכלי שיוכל לפידות להפריע לו,⁷ ושנית – בתחום מסוים ודאי גם לפידות יכביד.⁸ יש לחדש את ההסדר עם פזית,⁹ בעזרת לפידות.

הנוסח שהגיע מבל על האיגרת שנשלחה מקבילית בכירותיים [לונדון ופריס] ממתיק קצת הנקודה הרגישה (הפסוק שמדובר בהן על המדן [מדינה יהודית] כמטרת השיחות, לאו דווקא כבסיס), אבל רק קצת.¹⁰

כולנו ציפייה לדו"חות מלוט – גירסה ראשונה ביום א' [25.8], או שמא כבר מחזר?

5 בפסיקה האחרונה של דיווחו 22.8.1946 כתב ו"ש: "תוך השיחה על אופיו של אלון גילה [אישם] כי הלה הציע לפני ט' ירחים להכניס [לא"י] קרובים [פליטים שיש להם בא"י קרובי משפחה] מסוגים מסויימים מחוץ לכל חשבון [של מיכסת עלייה]. בית כל [הממשלה בלונדון] סירב. אלון בטוח כי לו היו מקבלים את עצתו לא היו מגיעים אל אשר הגיעו ולבו מר עליו. [אישם] סיפר זאת כדוגמה לכוונותיו הטובות [של קנינגהם]."

6 מיבצעה – אקזקוטיבה. הרב מימון והרב זאב גולד, שניים מבין שלושת חברי הנה"ס שיצאו לפריס – היו חברי "המזרחי" (קדם).

7 "אופיר" – הרב זאב גולד; "המותר" – הרב פישמן-מימון. במדור "ראיתי שמעתי" ב"הארץ" 25.8.1946, נכתב: "בפריס הוחלט למסור את הנהלת המחלקה המדינית למרת גולדה מאירסון. אבל יש חבר אחר בהנהלה [של הסוה"י], חדש פחות או יותר, שבשעתו הובטח לשתפו בהנהלת המחלקה [המדינית]: נציג 'המזרחי', הרב גולד. האם יהיה כאן מעין קונדומיניום?"

8 קפלן נמנה עם המתונים במפא"י. ב-24.8.1946 כתב מ"ש לרעייתו: "עם שוב לפידות תלקח בוודאי בפנים השלהבת. סכנה לבית [מפא"י] כולו שיעלה באש" (שרת/מאסר, עמ' 197). ב-23.8.1946 כתב ז"ש למ"ש שהוא "ישמח לשוב א"ק, כי טוב לדעת שיש בעל בית [בסוה"י בי-ם], אך מסירת הכל לידי – סכן [סכנה]. יחסי א"ק-פזית מתוחים מעט. א"ק אמר לו באחד הוויכוחים: חכו, בארץ נערך מערכה, עוד אלמדכם".

9 כלומר שג"מ תעמוד בראש המחלקה המדינית לרגל מעצרו של מ"ש.

10 מדובר באיגרת ששיגר ח"ו ב-16.8.1946 בשם הנה"ס אל שר המושבות הול, שם נאמר שהסוה"י "תהיה מוכנה להשתתף בוועידה [שולחן עגול] אם מטרת השיחות תהיה הקמת מדינה יהודית בת קיימא בשטח מתאים של א"י" (ר' תעודות א', עמ' 532-533). באיגרת קודמת של הנה"ס אל ממשלת בריטניה מ-15.8.1946 נאמר כי, "הבסיס הבלעדי שעליו תהיה הנה"ס נכונה להיכנס לשיחות בוועידה הוא הקמת מדינה יהודית בת קיימא וכו'" (שם, עמ' 530-531). השינוי בניסוח התנאי שהעמידה הסוה"י עשוי, לדעת מ"ש, להקל על השתתפותה בוש"ע.

24.8.1946

אחימן יקירי,

הבוקר מלאו שמונה שבועות להתארחותי כאן. באותו היגיון ובאותה הצלחה יכולים לחלוף על נקלה עוד שמונה שבועות ועוד כהנה.

לך ולעינבל מגיע יישר כוח כביר על הצלחת הכינוס [של החיילים המשוחזרים] אשר ברור לי כי בהכנתו הושקע מאמץ עצום. אמנות התיאור בעיתונותנו ובייחוד בעיתוננו ["דבר"], היא בשפל המדרגה ועל כן יצאה התמונה דהה.¹ יש מסירת דברים אך אין מסירת צבעים והלך רוח. אין תיאור הקהל, מי ומה הוא, מה פעל ומה עבר עליו וכו' וכו' – אל אלוהים איזה נושא "אסיר תודה", פשוט מבורך, ואיזו הזדמנות לכשרון התיאור הוחמצה כאן. אלא, כנראה, אין כישרון.

הפנייה לחיילי אומות העולם, כפי שניתנה במלבן בעמ' א' של פ"פ מנוסחת בפשטות ובעוז הקולעים להפליא.² מדוע איננה – או לא מצאתיה – כלשונה, בעיתונות העברית? במקרים כאלה חשוב, כמוכן, להמציא לעיתונות את כל החומר המוכן מראש לפני המעמד. זה גם מפנה את העיתונאים הנוכחים לתאור המחזה, במקום שיובלעו ברשימת הדוברים ומסירתם.³

תרגום הקטעים שלי [שנקראו בכנס] לאנגלית [בפ"פ] לגמרי לא רע, אך מדוע לא ניתן התאריך? תרבות זו, שאין להוציא פתק מהיד ללא תאריך, עדיין לא השרישה בתוכנו כדבעי. הנה קיבלתי מכתב הרחמן לחשמן שלנו⁴ – ללא תאריך! ומה פשר השם Jewish Battalions?⁵ אנכרוניזם! וכיצד זה נתחלף ל"דבר" גרובסקי בבנקובר?⁶

אני מבין כי הרכבת צוות הנואמים היתה מלאכת מחשבת – שמאל וימין, סיעות בתוך השמאל, קצינים ו[חיילים מן ה]שורה וכו'. לעינבל, פרטי שבפרטי: כלום לא מוטב היה להעמיד את רבקה

1 ר' "דבר" 23.8.1946, שם נאמר שהכינוס בא "להביע את זעקת המתנדב העברי על מעשי הצבא והצי הבריטי הנלחם עתה בפליטי שארית ישראל", והובאו תאור קצר של המתרחש באולם "הבימה" ושל הקהל וכן משפטים ספורים מדברי הנואמים. בכינוס קרא שחקן "הבימה" יהושע ברטונוב דברי אזכרה מאת מ"ש לחיילים העברים שנפלו במלחמה – קטע מנאום שנשא בכינוס הניצחון על הר הצופים בי-ב 13.5.1945 (ר' שרת/מאסר, עמ' 400-401).

2 בעמוד השער של פ"פ 23.8.1946, הובאה אחת מהחלטות הכינוס ובה קריאה ל"לוחמי החזית של כל העמים שוחרי החופש: עזרו לנו להציל את עמנו". לנוסח מלא של החלטות הכינוס, ר' "הארץ" באותו יום.

3 אשל השיב ב-26.8.1946: "ניסינו הפעם להבטיח הופעה ראויה ולמלאה בעיתונות והרבה הודפס למפרע, גם הפנייה שהופיעה במסגרת בדואר [פ"פ]. חומר מלא הומצא לכל עם פתיחת המאורע".

4 מכתב מאת ראש ממשלת בריטניה קלמנט אטלי ("הרחמן") אל הרב הראשי לא"י י"א הרצוג. המכתב לא אותר. בכתבה בפ"פ 23.8.1945 על כינוס החיילים המשוחזרים והחלטותיו, כונה מ"ש:

"The father of the Jewish recruiting movement, the builder of the Jewish Battalions and the Jewish Brigade Group"

המונח "Jewish Battalions" התייחד לגדודים העבריים במל"ע-1 ואיזכורו בהקשר הנוכחי היה מיותר.

6 "דבר" דיווח כי "יוסף בנקובר סיים את שורת הנואמים", וה"ארץ", שדייק, ציין כי "את נאום הסיכום נשא מאיר גרובובסקי". השניים שירתו בחי"ל, בנקובר כרב-סמל וארגוב (גרובובסקי) כרב-טוראי.

או את רחל שור במקום "אשת החיל"?⁷ ושוב: ההיה נואם מהשוה"צ?⁸
תן כותב שהמעמד עודד רוח הבנים. ועוד, שמתכוונים להמשך. מה פירושו?⁹
אני מניח ש"עולם האמת" פירושו Grabe?¹⁰
שוב יישר כוח! אכן צירוף פרשת הכינוס עם התמונה של הנחת אבן הפינה [לבית ברל] היה
מעשה חשוב!
שלומותי,
אביחי

*

בלילה

- 1) ב.ב.ס. הודיע (השמיצה היתה קשה) כי ההנהלה בפריס פירסמה הודעה א) regret [לצערנו] דוחים שוב השתתפותנו בכנס על אותו בסיס ב) מכריזים כי העלייה תימשך על אף הכל.¹¹ הידוע לנו משהו? א) מדוע היה צורך לחזור ולהכריז על הסירוב לבסיס? הנתחדש משהו?¹² ב) ההוחלט במושב לוט לקחת על עצמנו בגלוי, מכאן ואילך, את האחריות לגיס?¹³
- 2) כן הודיע אותו מקור כי "תנועת המרי - הגנה" הכריזה בקול ישראל שיש להתנגד לחיפושים ועוד, שחוצות ת"א כוסו עלונים שאם יבצעו פסה"ד לגבי י"ח - ישלמו בדם. והנה אחדים שמעו שגם העלונים יוחסו ל"תנועת המרי-הגנה". האמנם? הודיעני מיד.¹⁴
- 3) שמענו כאן ממקור "פנימי" שהמסתלקים מהמכלאה הם לא 25 אלא 75. מה האמת? דרוש מכ"ך דו"ח.¹⁵

7 "אשת חיל" היא חנה לויין מראשל"צ, שנאמה בכינוס בשם החיילות העבריות ששירתו בחיל הנשים הבריטי אי.טי.אס. (Auxiliary Territorial Service). חנה לויין באה מחוגי "האיחוד האורחי", ונראה שמ"ש סבר שאת החיילות העבריות ראוי שתייצג מישהי מתנועת העבודה. רבקה - כנראה רבקה יפה, שמ"ש הכירה מאז היתה חניכתו ב"חוג הזקן" של תנועת "מחנות העולים" שהקים את בית השיטה, ואולי רבקה גובר, חברת מושב ופעילת מפא"י במועצת הפועלות.

8 אשל השיב בשלילה.

9 לפי דברי החיילים המשוחררים שנאמו בכינוס הכוונה כנראה לפעילות הסברה של החיילים המשוחררים בקרב חבריהם הבריטים נגד המדיניות הבריטית כלפי המעפילים.

10 העניין לא נתחורר.

11 הכוונה לידיעת בי.בי.סי. על הודעת הנה"ס בפריס ב-23.8.1946, שפורסמה בעיתוני הארץ כעבור יומיים. בין היתר נאמר בה כי "הוחלט לא להשתתף בשום דיונים על בסיס התוכנית לא"י שהובאה ע"י ממשלת המ. בפני בית הנבחרים [תמ"ג] --- שום פתרון שאין בו משום תקומת העצמאות היהודית אינו יכול לשמש נושא לדיון". כן נאמר בהודעה שהנה"ס "עשתה את הסידורים הדרושים לעלייה יהודית נוספת ולהתיישבות יהודית חדשה על הקרקע".

12 שאלת מ"ש באה כנראה עקב ניתוקו ממרכז ההחלטות. הודעת הנה"ס לא חידשה דבר אלא סיכמה החלטות שהתקבלו. האחריות למערכת ההעפלה שבראשה עמד שאול אביגור, גיס מ"ש. בעניין זה כתב אשל ב-29.8.1946 כי דובקין "מבטיח שלא היה כל רצון לקבל רשמית את האחריות בעניין בן-יהודה [אביגור]".

14 אשל השיב ב-26.8.1946: "כרוזים של תנועת המרי באחווה [ת"א] הזהירו מפני חיפושים נוספים ותובעים מהציבור להסתיר תעודות זהות ולסרב ללכת למכלאה. הקול [ישראל] שידר אזרה דומה. [העלונים] המדובקים בדבר התריסר ומחציתו [י"ח] היו של חבריהם [אנשי הלח"י]. שפה פראית, זעם ארסי ללא גבול".

15 אור ל-23.8.1946 ברחו 26 יהודים ממחנה המעצר למעפילים בעתלית בוזילה מתחת לגדר התיל. אחד הבורחים נתפס ו-25 נמלטו. הודעה על כך התפרסמה בעיתונות ב-25.8.1946. לשאלת מ"ש השיב כ"ך (כתריאל כ"ן) ב-28.8.1946: "עניין הסתלקותם של העשרים וחמישה - לא שמעתי עליו מבפנים דבר ואני בטוח מתוך שיות עם אנשים שזו היתה אינציאטיבה פרטית מבפנים התיל".

לדתן שלומות,

מוצ"ש 24.8.1946

תהילות ותשבחות למיבצע הכביר בהרצת דו"ח כה מקיף ומפורט מפי פזית למחרת שובו.¹ מסופקני אם היינו זוכים בכך אילו היינו חופשים. אבל כרוחב היריעה ריבוי הקושיות, והריהן לפניך ולפניו, לפי הסדר ולא לפי דרגת החשיבות.

(1) עמ' 1, פיסקה ב': מה הוצע לסיעות-חוץ - נוכחות בחוות דעה מייעצת או אפשרות הופעה אחת להרצאת משנתם, עם הסתלקות בסופה? חשוב לדעת מה דחו.²

(2) עמ' 1, באמצע: "היו שטענו כי מוטב לא לקבוע גבולות עכשיו". מה היתה טענת א"ש - שאין לעורר שאלת שלמה כלל ועיקר, או שיש לעורר אבל אין לקבוע קווים [גבולות]?³

(3) באיזו סמכות השתתף ת. גרינברג - כשליח מפלגתו או כחבר "השמונה"? השאלה נשאלת משום שלכתחילה דחה ת"ג את מינוי לונדון כאחד משמונה ולא שמעתי שחזר בו וקיבל.⁴

(4) עמ' 1, פיסקה ז', שורה 8. הפסוק הפותח "היתה גם הצעה" ומסתיים "לאנגליה" אינו מובן; בעצם אין זה פסוק כלל. נא לפרש.⁵

(5) עמ' 1, פיסקה אחרונה: מה פירוש "לא אמרנו כי זה אולטימטום"?⁶

1 ג"מ שבה מכנס פריס ב-22.8.1946. במכתבו למחרת כתב ז"ש בסעיף 1, כי יישלה באותו יום דוח ראשון של ג"מ על הכנס. שאלות מ"ש מתייחסות לדוח זה (שלא אותר) וערוכות לפי סעיפיו. באותו מכתב, בסעיף 2, הביא ז"ש "כמה הערות נוספות מפי פזית". תשובות ז"ש לשאלות מ"ש הובאו במכתבו מ-26.8.1946. הואיל ואין בידינו דוח ג"מ, לא תמיד ניתן לעמוד על משמעות הדברים.

2 ז"ש השיב: "לסיעות חוץ [שאינן מיוצגות בהנה"ס] אפשרה הופעה אחת להרצות עם הסתלקות בסופה. השניים [השנה"צ ואהה"ע-פוע"צ] דחו ואחד - פריחת השושנים [פ' רוון (רוזנבליט), כלומר מפלגת "עלייה חדשה"] - קיבלו" ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 143-144; גם מס' 110 הע' 2.

3 א"ש - אמיל שמורק, ז"ש השיב ששמורק טען כי אין לעורר את שאלת החלוקה כלל וכלל.

4 חיים גרינברג. מראשי תנועת העבודה הציונית בארה"ב. ראש המחלקה לתרבות של הסוה"י בארה"ב וחבר המועצה הציונית לשעת חירום. היה חבר "ועדת השמונה", שהורכבה מחברי הנה"ס בארה"ב ונציגי ארבעת הארגונים הציוניים הגדולים שם, ופעלה לתיאום פעולה מדינית בארה"ב בין הסוה"י והמועצה הציונית האמריקנית לשעת חירום (המועצה - גוף שהוקם בארה"ב ערב מל"ע-2 כדי לרכז ולתאם את פעולת הארגונים הציוניים השונים בארה"ב בתחומי תעמולה ופעולה מדינית בתוך ארה"ב). ז"ש השיב שגרינברג קיבל את המינוי לכנס פריס כחבר "ועדת השמונה".

5 מדובר בהצעה שהעלה דובקין בכנס פריס, שאם הנשיא טרומן לא יקבל את הצעת החלוקה, ישתחררו אותו הציונים מעיסוק בשאלת א"י וידונו בכך עם האנגלים בלבד. על זה העיר ז"ש: "חוכמה מפוקפקת".

6 בפגישת גולדמן, לוקר ווייז ב-17.8.1946. בפריס עם שר החוץ בוויין ושר המושבות הול, טען בוויין שמכתב הנה"ס מ-15.8.1946, שבו ניסחה את תנאיה להשתתפות בשיחות לונדון (ר' תעודות א', עמ' 530-531), נשא אופי של "אולטימטום שמגישה מעצמה מנצחת לאויבה המובס", וכי קבלת התנאי שבסיס השיחות יהיה כינון מדינה יהודית משמעותו "שהממשלה תקרע לגזרים את הצעותיה שלה" (אביזוהר/לקראת, עמ' 137-138). "לא אמרנו כי השטח ואורך תקופת המעבר הם בגדר אולטימטום, רק היסוד", הסביר ז"ש בתשובתו, כלומר הסוה"י לא התנתה

- 6) בכל שיחותיו הקלות של נ"ג [נחום גולדמן] על הנגב, הידוע אם היתה ברורה לו ההבחנה בין המשולש הדרומי והפס הצפוני?⁷ אולי לפידות יודע.
- 7) עמ' 1, שורה שלישית מלמטה: על מה מוסבת "התנגדותו" הראשונה? אם למדינה, הרי נאמר להלן "מבלי להביע את התנגדותו למדינות" ואילו לפני כן מדובר על התנגדות שהובעה. אם לא למדינה – למה?⁸
- 8) עמ' 2, פיסקה א', שורה 5 מלמטה: "העברת הערבים". האם דובר על כך במושג לוט? או שזה היה אילתורו של המשוחח?⁹
- 9) שם, מי "העיר כי הרי אין כלום בנגב" ובאיזה מובן "אין כלום" – אין אנשים ולכן קל ליישב, או אין אדמה טובה ולכן אין לזה ערך?¹⁰ הנה כאן, בדיבור הסתמי והמרפרף הזה על הנגב, מקור הרע.
- 10) עמ' 2, פיסקה ב', שורה 10. מי אמר "כי אם יתנו מאה [אלף רישיונות עלייה] וכו' נצטרך להפסיק [את ההעפלה]" וכו'? ויטל [ח'ו] או בעל הברית?¹¹

-
- הסכמתה להשתתף בשיחות לונדון בגודל השטח שיוקצה למדינה היהודית או באורך תקופת המעבר עד לכינונה, אלא בנכונות בריטניה להציב את נושא המדינה היהודית כבסיס לשיחות.
- 7) ז"ש השיב: "נ"ג טוען כי הבחין בהבדל בין המשולש הדרומי והפס הצפוני (של הנגב), והסביר זאת בכל שיחותיו. לדבריו אמר, כי מדובר על "הפס" שבין המעון של שמשון [עזה] לבית-אשל". בשיחותיו בארה"ב בשליחות הסוה"ר הבהיר גולדמן, כי הסוה"ר תובעת הקמת מדינה יהודית בת-קיימא וכי המינימום הקביל הוא תוכנית פיל פלוס הנגב (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 122).
- 8) מדובר בשופט ג'וזף פרוסקאור, נשיא "הוועד היהודי האמריקני", שהיה שנים רבות מן המתנגדים למדינה יהודית, ובעקבות שיחות עם גולדמן שינה את עמדתו ואמר: "מעולם לא הייתי בעד מדינה יהודית, אך אם הסוכנות, שאחריות כה כבדה רובצת עליה בשעה זו, סבורה שזו הדרך היחידה, אני הייב כיהודי לעזור" (שם, שם). אח"כ קרא פרוסקאור בפומבי, בשם "הוועד היהודי האמריקני", להתייצבות לימין הסוה"ר אשר "נוסדה כדי להביע את תקוותיהם של כל ידידי א"י בין שהם ציונים ובין שהם לא-ציונים. [...] בשעת משבר קשה זו שומה עלינו להוציא מלבנו ומהתנהגותנו רגשות גמול, התמרמרות וכל קרע ופירוד" (ר' "דבר" 21.8.1946). לשאלת מ"ש השיב ז"ש שפרוסקאור "הקדיש שיחתו הראשונה [עם נחום גולדמן] להבעת התנגדותו לתוכנית השלושה" (כלומר לתמ"ג שגיבשה ועדת המומחים האנגלו-אמריקנית ששלושה מחבריה היו אמריקנים), ולא למדינה יהודית.
- 9) כאשר נועד גולדמן עם בוויין בפריס ב-14.8.1946 ודיבר על פתרון בעיית א"י באמצעות חלוקה, שאל אותו בוויין מה יהיה במקרה זה על ערביי יפו. גולדמן השיב שהמילווה האמריקני המוצע ליישוב שאלת א"י "עשוי לשמש להעברת חלק מערבים אלה למדינה הערבית" (ר' נחום גולדמן, "בדרך אל המדינה: כיצד הושגה תמיכת ארה"ב בחלוקה", "הארץ" 4.4.1958). ז"ש השיב לשאלת מ"ש שבכנס פריס לא דובר על העברת ערבים וכי "זו היא הרצאתו של נ"ג ולא רבתה על כך השמחה במעונו של לוט[ציה]".
- 10) ז"ש השיב כי בשיחתו הנ"ל עם גולדמן לא פסל בוויין על הסף את רעיון מסירת הנגב ליהודים, אך העיר כי "אין כלום בנגב והוסיף דרך הלצה: באם נקבל דרישתכם וניתנהו לכם, תטענו אחרי זה כי אנו אשמים במדבריותו". ז"ש הוסיף כי "מההלצה יש ללמוד כי נ"ג לא טרח במידה מספקת להסתייג מההבדל בין דרומי וצפוני". בדוח על שיחתו עם בוויין ("הארץ", שם), ציין גולדמן כי: "בוויין אמר כי קרא את נוסחתנו בקשר לגבולות. הוא מסכים להצעה בקשר לנגב, אך אל לנו להחזיקו אחראי לאחר מכן שנתן לנו מדבר [...] אמרתי שאנו מתכוונים לנגב האמיתי, ואין פירוש הדבר רק החלק המדברי".
- 11) ב-2.8.1946 נועד ח"ו עם שר המושבות הול ועם מנכ"ל משרד המושבות סר ג'ורג' ה' גייטר ("בעל הברית"; garter=בירית). באותה שיחה ביקש ח"ו להקצות מיד 5,000-10,000 רישיונות עלייה כמקדמה למאה אלף "כדי להקל על המצב, היות ובמוקדם או במאוחר יוסכם על כניסת המאה אלף", שעליה המליצה ויא"א. דברי ח"ו נאמרו כמענה על תביעת הול שהסוה"ר תפעיל את השפעתה להפסקת ההעפלה (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 124 הע' 10,

- 11) שם, איזה שוקן - הזקן? האם בא אל בל?¹²
- 12) שם, בשורה שלאחריה: "ואז הוסיף בל", מה הוסיף?¹³
- 13) שם, בשורה שלאחריה: "וגם ו. התנצל וביאר את דבריו". "גם" זה מה בא לרבות, האם התנצל לפניו משהו?¹⁴
- 14) שם, שורה 4 מלמטה: "כי הוא לא רימה אותנו" וכו'. הייאמן?¹⁵
- 15) שם, פיסקה אחרונה, שורה 3 מלמטה: "בל הגיב כי אין להשוות". אם ידועה הנמקתו - אנא!¹⁶
- 16) עמ' 3, שורה א': שאלה רבתי - מתי הציעו לנו 5 [אלפים] ולא קיבלנו?¹⁷

- שם נכתב בטעות שהפגישה היתה ב-1946.6.8. ז"ש השיב, שח"ו אמר "כי אם יתנו 100 וכו' נצטרך להתברך" (ולא "להפסיק" את ההפעלה, כפי שמסרה, כנראה, ג"מ בדוח הראשון שלה).
- 12 עפ"י תשובת ז"ש מדובר בשוקן הצעיר, הוא גרשום שוקן עורך "הארץ", אשר שוחח עם הרי סאקר בעת ביקורו בא"י. העניין לא נתחוויר.
- 13 ב-1946.8.27 כתב ז"ש שעפ"י ההסבר של ג"מ, תקף לוקר באחד הדיונים בפריס את סימון מרקס, נציגו האישי של ח"ו בכנס, ובתוך כך השיב גם על דברי ח"ו. אפשר שהתכוון לדברי ח"ו בישיבת הסוה"י ב-1946.7.23 בלונדון, אז תקף בזעם את סנה וב"ג וכרך עמם גם את ברל לוקר על שהונו אותו בעניין תמ"ע (ר' *The Diaries of Blanch Dugdale*, עמ' 238), ועל כך התנצל.
- 15 מתייחס לשיחה עם בוויין והול בפריס ב-1946.17.8 (ר' הע' 6 לעיל). במהלך השיחה, כאשר הוזכר שמו של ב"ג, סיפר הול שנפגש עמו ב-1946.20.8, אך בשיחתם לא אמר דבר שממנו ניתן להשתמע מה שבדעת הממשלה הבריטית לעשות בא"י כעבור ימים אחדים ("השבת השחורה"). הוא ביקש לפיכך לומר לב"ג כי לא התכוון להונותו, אלא שלו-עצמו לה היה מושג מה עתיד לקרות (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 138). ז"ש השיב ב-1946.8.26, כי ב"ג "משוכנע כי בשעת שיחתו לא ידע הצד שכנגד [הול] דבר וחצי דבר על העתיד להתרחש". ב"ג התייחס לעניין זה עוד לפני כן: במסיבת עיתונאים שקיים בפריס ב-1946.27.7, לתגובה על הסה"ל 1946, שהפיל את הסוה"י באחריות לפעילות האנטי-בריטית האלימה בא"י, סיפר כי באותה שיחה "התנהגותו של השר, האמון שהפגין כלפי, רחשי הידידות, רגשי החברות ותוכן השיחה - כל אלה אינם עולים בקנה אחד בשום פנים עם תוכן 'הספר הלבן' ועם ההתקפה שנערכה על היישוב כעבור תשעה ימים [---] שאלתי את עצמי: האם היתה זו הצגת אמן מצד מר ג'ורג' הול, שר המושבות? דבר כזה איני יכול להעלות בדעתי ולו גם לשנייה אחת, משום שאני מכיר אותו ואני בטוח שהוא אדם ישר וכן, אף שאינני מסכים עם מדיניותו. הוא לא יערוך הצגה ולא יוליך אותי שולל במשך שעה שלמה. מסתבר שהוא לא ידע דבר [---] על ההחלטה לערוך התקפה על הסוכנות ועל היישוב" (שם, עמ' 93, 158-159).
- 16 בשיחת גולדמן, ויין ולוקר עם בוויין והול ב-1946.18.8, התעניין בוויין בהרכב הרצוי למשלחת היהודית לשיחת לונדון. בתגובה לדברי גולדמן, שהרצוי ביותר הוא שב"ג יעמוד בראש המשלחת היהודית, הביע בוויין חשש כי הדבר יגרור תביעה של ערביי א"י שהמופתי יעמוד בראש משלחתם. על כך השיב לוקר: "כיצד ניתן להשוות את המופתי לב"ג, שביחד עם שרתוק עשה כל מאמץ אפשרי לסייע לבריטניה במאמץ המלחמה?" (שם, עמ' 142). ז"ש השיב שלוקר אמר כי "יש לראות מה עשה [ב"ג] בזמן המלחמה [מל"ע-2] ומה עשה השני [המופתי] וכיצד בזה דברים בקשר לתקופת המלחמה".
- 17 בשיחה עם בוויין והול ב-1946.17.8, תבע לוקר שהממשלה תיתן את מאה אלף רישיונות העלייה ונענה כי יינתנו 1,500 רישיונות לחודש שקביעת הסה"ל של 1939. לוקר השיב כי הסוה"י לא תוכל להסכים לכך, אך הוסיף כי כאשר אישרה הממשלה 1,500 רישיונות לחודש מהוץ למיכסת הסה"ל 1939 למרות התנגדות הערבים, הסכימה הסוה"י לקבלם (תעודות א', עמ' 536; אביזוהר/לקראת, עמ' 138). להודעת הנציב העליון על האישור המיוחד ר' העיתונות העברית 1946.1.31. בוויין "תיקן", כנראה, את המספר שנקב בו לוקר ואמר שהוצעו לסוה"י 5,000 רישיונות לחודש. ז"ש ציין בתשובתו: "המסכן ההוא [בוויין] בלבד. נראה שהתכוון לאחת לבנה [מיכסה חודשית של 1,500 עפ"י הסה"ל 1939] שהוצעה [---] דבר אחר לא ידוע". אפשר ש"התיקון" של בוויין התכוון ל-4,000 רישיונות עלייה לחודש במשך שנתיים (סה"כ 94,000 רישיונות) שהציעה ממשלת בריטניה ל"ועדת

- 17) שם, פיסקה 4 (בתשובה לשאלות): "בן אביגדור פסק שנוסח שקמונה וכו'... אסור". האין זה עומד בסתירה לפסוק שמיד אחריו? ואם אין סתירה, האם פירוש הדבר הוא שיש דברים מותרים, אבל אלה שזכרו (ועירים והאחרון) אינם מותרים? ואם כן, מה בכלל בא בחשבון? ועוד. ההי ידועים שם העניינים המסוימים ועליהם נגזר, או שדובר שם דרך משל ואתה קובע דרך היקש?¹⁸
- 18) שם, שורה אחרונה: "אותי" צ"ל "אותו", לא כן?¹⁹

(עד כאן מגופו של הדו"ח, מכאן ואילך ממכתבך 23.8):²⁰

- 19) סעיף ד': מה הדעה שאמר פזית לאבירן ולגיס?²¹
- 20) סעיף ו': לאילו "קטנים ומדוכאים" הכוונה – כורדים, מרונים?²²
- 21) סעיף ז': "מולדת גמו הקדומה" הכוונה למולדת נתנאל ואהוד, לא כן?²³
- עוד שאלות ממכתב צפורה, מפי דובקין.²⁴
- 22) לדבריו, בן-יהודה קיצוני מבן אביגדור. באיזה מובן?²⁵
- 23) לדבריו, רפאל מזכיר לאבירן. מה יודע פזית על תכניות רפאל?²⁶

המומחים" האנגלו-אמריקנית (ברוק-גריידי) כמענה לתביעת הנשיא טרומן להעלאת מאה אלף פליטים בשנה אחת (שם, עמ' 62).

- 18) נראה שעניינה של פיסקה זו אפשרויות חבלה בכלי שיט בריטיים בנמל חיפה. ז"ש השיב: "בתשובה לשאלת [רוו] הלפרין על נוסח שקמונה (דרך השערתה) ענה [ב"ג] בפירוש כי אסור. אלא מה מותר? השיב דברים שאינם ניתנים לביצוע, כגון הליכה אל קן הנמלים [נמל חיפה] והוצאה ביד רמה". ב"נוסח שקמונה (דרך השערתה)" הכוונה כנראה לפיצוץ במיכלית הדלק הבריטית "אמפייר קרוס" בנמל חיפה ב-2.8.1946, שגרם אבדות רבות בנפש ואשר על-פי השערתה והשערת רבים בוצע בידי ה"הגנה" (ר' מס' 72 'הע' 2).
- 19) ז"ש אישר זאת.
- 20) במכתב זה הביא ז"ש הערות נוספות לדוח מפי ג"מ (ר' הע' 1 לעיל).
- 21) השאלה מתייחסת לדברים שכתב ז"ש "מפי פזית" על סנה ככנס פריס: "הבוער לא היווה בעיה בפנים [בכנס]. לא העיזו לצאת נגדו בנוכחותו. לו נעדר היו דנים אותו ברותחין. פזית אמר דעות לאבירן ולגיס". על השאלה ענה ז"ש כי ג"מ הביעה דעה שלילית על התנהגות סנה.
- 22) ב-23.8.1946 כתב ז"ש כי תוכניות ב"ג לאחר כנס פריס אינן ברורות, אך מגמתן ללכת עם "קטנים ומדוכאים" נגד האנגלים. לשאלת מ"ש השיב, כי ב"ג "הגביה עוף; [התכוון ל]הודים וערבים סתם" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 145-146), וכן ראשי פרקים במצע מפא"י לקונגרס הציוני שרשם ב"ג בסוף ספטמבר 1946, שכללו: "שיתוף פעולה וברית עם הערבים ושאר העמים במוזה"ת [---] הסברה מדינית [---] גם בכל המדינות הגדולות והקטנות ובייחוד בארצות אסיה – מוזה"ת, הודו, סין. התקשרות ידידותית עם כל העמים המדוכאים" (שם, עמ' 183).
- 23) השאלה מתייחסת לדברי ז"ש במכתבו הנ"ל כי "החריגה [העפלה] לא נפסקה במוצא הדרומי של מולדת גמו הקדומה". ז"ש וולד בבוקובינה, שבמגר מל"ע-1 סופחה לרומניה, ומכאן שהכוונה לנמל קונסטנצה. נתנאל ואהוד (טדי קולק ואהוד אבריאלי) היו ילידי יונה, בירת אוסטריה-הונגריה שבוקובינה, נכללה בתחומה עד סיפוחה לרומניה.
- 24) ר' מכתב צ"ש אל מ"ש, שרת/מאסר, עמ' 195-196.
- 25) ז"ש השיב כי דובקין אינו זוכר במה היה אביגדור קיצוני מב"ג, אולם נראה לו כי "ערער על פוג [הפוגה במאבק המזוין] כדרישת בן אביגדור".
- 26) במכתבה הנ"ל למ"ש כתבה צ"ש: "ראובן [שילוח] משמש מזכיר לב"ג. דובקין אינו יודע לספר שום דבר מסוים על התוכניות הקשורות בראובן. כאילו דובר על נסיעתו לאמריקה לאחר שהות בלונדון". בתשובתו ז"ש לא התייחס לג"מ אלא לדובקין, שאמר כי שילוח יחזור ללונדון לאחר צאת ב"ג מפריס.

ועוד שאלות:

- 24) הנמסרה לנו רשמית איזו הודעה שהיא על הפסקתה הגמורה של העלייה עד להסדר החדש?²⁷
- 25) דומני שבמכתב האחרון המכיל את תנאינו²⁸ לא פורש התנאי על שחרורנו. אם כך הדבר, האם ההנחה היא שהתנאי על חופש הסוכ' (כנות) למנות את נציגיה למו"מ מספיק? חברי כאן סבורים שמספיק, ואני חולק וסבור שיש להציג לחוד תנאי על שחרור.
- 26) הנמסרה לישיבה חוות הדעת ששלחנו מכאן על השאלות העומדות על הפרק?²⁹ הנתקבל מברקי האחרון לאבירן בעוד פזית בלוט?³⁰ הנמסר בכלל לפזית איזה שדר בשבילנו – בשבילי? המסר פזית לאבירן ולבן-יהודה את דעתי על הקו?³¹

אני מפסיק את שרשרת השאלות, אך לא אתחייב לא להוסיף עליהן. הערות אחדות למצב, כפי שהוא משתקף מהדו"ח על תוספותיו:

- 1) ההנחה שעליה התבססו, כנראה, אנשי לוט – איני יודע באיזו מידה התבסס עליה בן אביגדור במיוחד – היתה שבלעדינו לא יקום העגל. זה נאמר בסעיף ה' שלך וגם נמסר ע"י א"ד לצפורה.³² ההנחה מוטעית בעיני. אמנם הערב שמענו חדשות המרמזות שהעולם כולו עומד אולי על עברי פי תהום חדשה.³³ אבל אם נניח שהעניינים יתנהלו לפי סדר יומם כיום, הרי ברור שלא הרי הסתלקותנו כהרי הסתלקות בני הדוד [הערבים] לגבי גורל הכנס [וש"ע]. הסתלקותם היתה מבטלת, אך לא כן פרישתנו, כי אנו סתם ציבור בעוד שהם מדנים [מדינות]. שם נוהגים נימוסין אחרים והחשבה אחרת. לאחר שהומינו ופירסמו, לאחר שהללו וענו להזמנה ופירסמו, לאחר

27 לדברי ז"ש לא נמסרה שום הודעה. העלייה נמשכת במסגרת של 1,500 רשיונות לחודש "מתוך הרקת המחסנים של בל", כלומר לפי מכסות העלייה שנקבעו ב"ספר הלבן" ב-1939 (ר' הע' 17 לעיל).

28 הכוונה למכתב הנה"ס אל ממשלת בריטניה מ-15.8.1946 (ר' הע' 6 לעיל). התנאים שהציגה הסוה"י להשתתפותה בוש"ע היו: הבסיס לשיחות – הקמת מדינה יהודית בת-קיימא בחלק מתאים של א"י; בלעדיות במינוי נציגיה לוועידה; זכות למנות לוועידה נציגים של גופי וארגונים יהודים אחרים המעוניינים בפיתוח א"י.

29 ר' מס' 58. ז"ש השיב כי חוות הדעת הגיעה לפריס. דובקין זוכר שתי נקודות, אחת ביחס להפוגה ואחת ביחס לוש"ע. בדיוני כנס פריס הודיע ב"ג ב-17.8.1946 כי "הגיע אליו מכתב משרתוק ומג'וזף הממליץ על סירוב להסכים לתוכנית מוריסון" (אביזוהר/לקראת, עמ' 139).

30 ז"ש השיב כי מברק מ"ש (מס' 103) בדבר ההשתתפות בוש"ע נתקבל ע"י ב"ג אך לא הוקרא בכינוס "משום שהיתה בו הנחה שהולכים למו"מ".

31 ז"ש השיב שהנוסח המלא של דעת מ"ש על הקו הועבר לב"ג ולאביגור "כלשונו וככתבו" (ר' מס' 45 סעיף 3).
32 במכתבו מ-23.8.1946 (הע' 1 לעיל), הביא ז"ש בסעיף ה' של ההערות מפי ג"מ: "במקרה שלא נלך לעגל, ספק אם יקיימוהו. בשיחות [עם בוויין והול] אומנם נאמר כי [הבריטים] יקיימוהו עם צד אחד – איזה שלא יהיה – אם השני יסרב, אך מתוך הלחץ נמצאו למדים כי ייתכן ולא יקיימוהו אם יסרב צד אחד". צ"ש מסרה במכתבה (לעיל הע' 24) כי מדברי דובקין משתמע "כאילו האנגלים הם המעוניינים בשלב זה כמו"מ והם שמחזרים אחרי הסוכנות".

33 הכוונה לסכסוך בין ארה"ב ויוגוסלביה הקומוניסטית שבהנהגת טיטו, בעקבות טענות טיטו כי מטוסים אמריקנים טסים יומם ולילה בשמי יוגוסלביה כדי להפגין כוח ולהשפיע על יוגוסלביה להיכנע לתביעות ארה"ב. ב-9 וב-19 באוג' תקפו מטוסי קרב יוגוסלבים מטוסים אמריקנים. אחד הופל ואחד אולץ לנחות וצוותו נעצר. ארה"ב הגישה אולטימטום בדרישה לשחרר את הצוות תוך 48 שעות. באותם ימים גם הוחלפו איומים הדדיים בין תורכיה, ארה"ב ובריטניה ובין בריה"מ סביב תביעת בריה"מ להשתתף בפיקוח על מצרי הדרדנלים (ר' "הארץ" 13/23.8.1946).

- שנתמנו כבר נציגים ונתפרסמו,³⁴ לאחר שאלון דרש תשובה חותכת והוא עומד לקבלה חיובית היום-מחר³⁵ – לא יוכלו [האנגלים] לחזור בהם בתואנה שהצד שכנגד, ז"א אנחנו, מתעקש.
- (2) ההצעה בדבר המו"מ המוקדם³⁶ היא לכל הטוב חסרת שחר ולכל הרע מזיקה. מו"מ מוקדם אתנו פירושו מו"מ מוקדם גם עם הצד שכנגד. או שההצעה לא תתקבל או תתקבל. אם תתקבל – הרי זהו כבר הכנס. והרי אנו בתוכו כאילו ללא תנאים.
- (3) תשובת [בווין]. בפיסקה ב' בעמ' 3 של הדו"ח (מצטער על הדחייה אך יעביר לק' [בינט]) פירושה שלילה,³⁷ אילו הסכים היה עונה מיד אלא אין הוא רוצה להיות אחראי לבדו לתשובה שלילית ואפשר הכוונה להמתין להחלמת ויטל³⁸ ע"מ לסבך.
- (4) נ"ג עשה ודאי מאמץ ישר לב ובעל סיכויים. בזהירות ובחשאיאות לא הצטיין מעולם. התוצאות הן: א) שמה שהיה מיועד להופיע כתוכנית אמיתי, שאנו, בלב שבור, היינו מתפשרים אתה, הופיע כתוכניתנו, שאמיתי בחצי פה תומך בה.³⁹ ב) התביעה היחידה שהוא היה מזוהה אתה "מתחילת הפרשה ועד השלבים האחרונים" – מאה [האלף] – נעלמה כאילו מהאופק שמע"ל [של ארה"ב].⁴⁰ סה"כ עגום מאוד!
- (5) סעיף 10 בעמ' 4 של הדו"ח נשגב מבינתי.⁴¹ איך זה מתישב עם התנאי, שאני, עכ"פ, עומד עליו
-
- 34 ועידת שרי החוץ הערבים, שהתכנסה באלכסנדריה, הודיעה כי: א. הערבים מקבלים את ההזמנה לוועידת לונדון; ב. קבלת ההזמנה אינה מחייבת לשום דבר מלבד ההחלטות שהתקבלו בוועידת ראשי מדינות ערב בבלודאן יוני 1946. כן התפרסמה ידיעה מקהיר הנוקבת בשמות נציגים ממצרים, עיראק, לבנון וסוריה, שישתתפו בוועידת לונדון [ר' "הארץ" 19/20.8.1946].
- 35 ב-10.8.1946 הומצא הנציב אלן קנינגהם את ג'מאל חוסייני וביקש לקבל בהקדם את תשובת הוועד הערבי העליון להזמנה לוש"ע בלונדון [ר' "מס" 81 הע' 7]. היענות הוועד הערבי העליון להזמנה נמסרה לנציב העליון ב-25.8.1946 ("הארץ", 27.8.1946).
- 36 נראה שמדובר בהחלטת כנס פריס ב-17.8.1946 להודיע לבוויין כי הנה"ס נכונה לשיחות בלתי רשמיות עם ממשלת בריטניה במטרה למצוא בסיס מוסכם להשתתפות בוש"ע (אביזוהר/לקראת, עמ' 141).
- 37 בפגישה עם בוויין והול בפריס ב-18.8.1946 דובר גם באפשרות לקיים שיחות בהנהגה בלתי רשמיות כנ"ל. בוויין סיים את השיחה באמרו כי יביא את השאלה לפני הקבינט [ר' שם, עמ' 142]. הערכת מ"ש, כי דברי בוויין משמעם שלילת השיחות הבלתי רשמיות, שונה מזו של גולדמן שמסר כי התרשם שבוויין לא יתנגד להן (שם, שם). גם דובקין פיקפק אם דברי בוויין בדבר העברה לקבינט פירושה שלילה [ר' ז"ש אל מ"ש, 26.8.1946].
- 38 ח"ו נותן בעיניו באותם ימים וכושר פעולתו עדיין היה מוגבל.
- 39 שלחותיו של גולדמן לארה"ב נועדה לשכנע את האמריקנים שלא לתמוך בתמ"ג, ולאמץ תחתיה את החלוקה כתוכנית ריאלית שלהם לפתרון שאלת א"י, אלא שהדלפות ופירסומים שונים על שיחותיו בארה"ב גרמו לכך, שבעיני הציבור התקבלה החלוקה כתוכנית ציונית שהאמריקנים "קנו" בלא חמדה.
- 40 לקראת צאת גולדמן לארה"ב התקבלו בכנס פריס, עפ"י הצעתו, מספר החלטות ובהן אחת התובעת "להעניק מיד רשיונות למאה אלף עולים ולהתחיל מיד בהעברתם לא"י (אביזוהר/לקראת, עמ' 118-119). אולם בשיחותיו בווינגטון גולדמן "הוציא את עניין ה-100,000 מסדר היום" (שם, עמ' 125) משום שסבר כי טרומן, לאחר שתביעתו למאה אלף נדחתה פעמים אחדות ע"י בריטניה, עלול להתבנות ע"י דחייה נוספת [ר' דוח גולדמן 13.8.1946, תעודות א', עמ' 516]. על כן ייעץ גולדמן לאמריקנים "שלא לחזור על תביעת סרק למאה אלף עולים, אלא לאמץ במקום זה את תוכניתה של הסוה"י לפתרון כולל של הבעיה" (שם, עמ' 142).
- 41 הכוונה לדברי ב"ג בכנס פריס ב-17.8.1946, כי בפגישה המיועדת עם בוויין והול "יש להודיע שלא נעמוד על שני התנאים הנוגעים בהרכב המשלחת [ר' לעיל הע' 28] – לא נעשה מהם 'קווס בלי' – אולם נעמוד על כך שכל עוד תמ"ג על הפרק אין לנו מה לשבת עימם לשולחן הדיונים" (אביזוהר/לקראת, עמ' 140). לתמיחה מ"ש השיב ז"ש, 26.8.1946: "אכירן היה יחידי בדעה שיש לוותר בנקודה זו. אינו מקבל גירסת ישן. היה יחידי בדעתו. החברים לא

בבחינת כל יעבור, שהסוכ' חופשית למנות את נציגיה?⁴² אלא מה – שמא בפנים יהיה רוב נגד שיתופנו במו"מ? היצוייר רוב כזה? אלא ייתכן מאוד שכל השאלה לא מעשית, כי לא יהיה מו"מ. (6) דחוף מאוד! ועתה מה הלאה? מה יהא אם תבוא תשובה שלילית? פוית אומר כי ישו בו לדון. זוהי השערה, או שכל ישר, או החלטה שנתקבלה? ואם נתקבלה בעניין זה החלטה כלשהי, בדיוק מה הוחלט? שהנהלה תתכנס מחדש? איפה? מתי? שהוה"פ המצומצם בי-ם יחליט? הנקבע הדבר במפורש? זוהי שאלה מכרעת, חיונית בתכלית, ואבקש קודם כל תשובה עליה – מיד. אל תצרף אותה לרשימה במספר 27. ראה אותה כשאלה ראשונה. שאל מיד את פוית ואת לפידות (אם הגיע), גם את יוסיפון וענני מיד.⁴³

אשר לפוית, הרי הקדמתי ודרשתי כניסתו לעניינים מיד.⁴⁴ עכשיו שנתקבלה בעניין זה החלטה, הרינו חותמים עליה בשתי ידיים, אני ועמיתי. אלא יוצא, כאילו, שידון על זה [הוה"פ] המצומצם. ידון!⁴⁵ עכ"פ דעתנו ברורה.

*

לגבי ה[מאבק] צמוד (גיס!) מביעים שלושתנו (האילן בכלל) את דעתנו בעד "קום ועשה" בדומה לאחרון.⁴⁶ אני מניח שהרוב מובטח. במצב זה איני מבין הודעויותם של שלושת הנקובים בסעיף 4 של מכתבך.⁴⁷ אם לחיותות כללי [מאבק מזוין רצוף], הרי כל הזמן נקטנו כאן קו פוג, גם נודע לנו על פוג לוט. ואם לצמוד, הן נמסר ליום א'⁴⁸ ולע"ע אני רואה רק מתנגד אחד. אך אם

קיבלו דעתו. עומדים על כך כי כל מנהלי מדין [העניינים המדיניים] מוכרחים להשתתף וכך סוכם (ר' גם מס' 128). ר' מס' 131.

43 מ"ש נדרש לדברי ג"מ שהובאו במכתב ז"ש 23.8.1946. ז"ש השיב ב-26.8.1946 וב-27.8.1946: "אם התשובה תהיה שלילית, סוכם שידונו בשותפות קטנות בבל [במסגרת מצומצמת בהנהלת הסוה"י בלונדון]. אם יבוא לידי הסכם על המשך ימישכו לפיו, אם לא יבוא לידי הסכם, או שיסכימו ביניהם כי אין עליהם לבד להחליט, כי אז יחזור על מחזה לוט [כנס פריס] בשנית, וייתכן כי יכנסו או את הוועד [הפועל הציוני] הגדול. זו הסכרת יוסיפון", ואילו "פוית גורס אחרת מיוסיפון את 'מה הלאה'. לפוית ברור שבמקרה של מבוי סתום יצטרך להיות כנס חדש נוסח לוט ואולי הוועד הגדול. לא גורס לא יושבי יום א' [הנהלת הסוה"י י-ם] ולא לוט ובל [חברי הנה"ס הנמצאים בפריס ובלונדון] לבד. לפוית ברור שכך סוכם". בעניין זה אמר ב"ג בכנס פריס, 20.8.46: "במקרה של ניתוק יחסים עם בריטניה [---] יהיה עלינו לכנס את ההנהלה [של הסוה"י] בהרכבה המלא [נוסח כנס פריס] [---] באשר להנהלה בלונדון יש לראות בחברי ההנהלה [הנמצאים] שם ובאלה הנמצאים בפריס גוף אחד" (אביזוהר/לקראת, עמ' 147).

44 ב-23.8.1946 כתב ז"ש כי ג"מ מבקשת שייאמר לה בבירור אם דב יוסף, מ"ש ורמו רוצים בכניסתה למ"ד.

45 ב"הארץ" 25-26.8.1946 נמסר שבישיבת הנהלת הסוה"י בפריס התמנתה ג"מ למנהלת המ"ד. המינוי זמני עד לשחרורו של מ"ש וטעון אישור הוה"פ המצומצם. בישיבת הוה"פ צי בי-ם ב-29.8.1946 אושר המינוי (ר' "הארץ" 2.9.1946).

46 הכוונה לחבלה באוניית הגירוש הבריטית "אמפייר רייול" שבוצעה בנמל חיפה אור ל-22.8.1946, במסגרת "המאבק הצמוד". מ"ש, דב יוסף וגרינבוים תמכו בעיקרון "המאבק הצמוד" ב"קום ועשה" מכוון מ"ש למבצעים דומים.

47 ב-23.8.1946 כתב ז"ש כי גלילי, שפר יוסף יורעאלי (חברי המ"א של ה"הגנה") "נודעו עוז מגזירת הפוג. חרדים לפיקוק בביתם [התפרקות] או לפחות לפרישה רבתי של אישים בכל השדרות ובייחוד בדיר הגדיים [בלמ"ח]. הרבה עמל צריך להשקיע כדי להציל".

48 כלומר, אם כוונת השלושה למאבק כולל ורצוף, הרי כל הזמן נקט קו של הפוגה ואף בכנס פריס הוחלט על הפוגה (ר' מס' 85 הע' 5; 99 סעיף 3), ואם הכוונה ל"מאבק צמוד", ההחלטות לגבינו נמסרו להנה"ס בי-ם (המתכנסת מדי יום א') (ר' מס' 109 הע' 13).

ייחלו לחידוש [המאבק המזוין] הכללי ולכן נתאכזבו - אין בידי לעזרם. אדרבא, אני מוכרח לחייבם בכל המאמצים לחזק החישובים דווקא בעמידה [על ההחלטה] - גם זהו מיבחן. לא אספיק הפעם לפנות ישיר ואבקשך למסור לשלושתם. אשמור השדרים עד לתשובתך, אבל העתק משאלון זה אין בידי. זכור זאת בתשובה! הנתקבל משהו מרפאל עצמו? לי או לך או למישהו?⁴⁹ האם חזר לפידות? מתי [יבוא] בל? אם יש לך לחלוק או להקשות על ההערות והמשתמע מהן - חלוק והקשה למען יתלבנו הדברים. חזק.

49 ז"ש השיב ב-26.8.1946: "מרפאל [שילווח] עצמו אין דבר, רק בשורה כי הולך וכותב מכתב".

אל: חברי הנהלת הסוכנות היהודית, ירושלים (העתק במכונת כתיבה)

לחברים שחזרו¹ - שלום שובכם!
 אנו מקדמים פניכם בברכה חמה ושמחים לחידוש חייה ופעולתה של ההנהלה הנבחרת בירושלים. אנו מניחים בביטחה כי תשמרו להימלך בנו בכל עניין חשוב במידה שיהא הדבר ניתן בתנאים הקיימים. את חוות דעתנו בעניין חיוני אחד כבר שלחתי בדואר הקודם.²
 אנו מעוניינים מאוד לדעת אם החלטתנו הסופית, לאחר קבלת תשובת הממשלה, נחרצה מראש ע"י החלטות שנתקבלו כבר במושב פריס - בין לחיוב ובין לשלילה - או שהדבר עודנו טעון החלטה אחרונה; ואם כן - מהו הגוף המחליט.³ בנקודה זו אין מסקנת פריס נהירה לנו ואנו מבקשים להעמידנו עליה בלי דיחוי.
 חיזוק ואימץ,

חבריכם⁴

1 חברי הנהלת הסוה"י בי-ם, שהשתתפו בכנס פריס ושבו ארצה ב-22.8.1946.
 2 הכוונה לתמיכה ב"מאבק הצמוד" ובהסמכת חברי הנהלת הסוה"י בי-ם להחליט על הפעולות בתחום זה (ר' מס' 115 הע' 46, 48).
 3 ר' מס' 115 הע' 43.
 4 מ"ש, דב יוסף, גרינבוים.

אל: אליהו דובקין, ירושלים (העתק במכונת כתיבה)

ליוסיפון שלומות לרוב, א-7-25.8.1946
 ודאי קראת לוחות שאלותי ולוויית הערותי.¹ אם יש בפך תשובות ותגובות - אנא, השמיען, אם ישיר או עקיף.
 נתפרסם מפך, כי לאחר תשובת הממשלה תחליט ההנהלה בירושלים, בהתייעצות עם הח"ח בחו"ל. האומנם? ושוב אין ההחלטה [של הסוה"י] חרוצה למפרע ע"י הצהרת הסירוב [לתמ"ג] והתנאי לדון אך ורק אם המטרה [מדינה יהודית] וכו'?² אנא, פרש.
 היש להתייחס ברצינות להודעת עמי בחוג פנימי, כי אין לראותו מכאן ואילך כחבר [הנה"ס]? וכן לויתור שלו על השתתפות במו"מ במקרה שיתקיים?³
 היש בפך בשורה להמשך השיטה?⁴
 שלום לביתך.

אביחי

1 מס' 115.

2 מתייחס למקרה של תשובה שלילית מצד ממשלת בריטניה לתנאי הסוה"י להשתתפות בוש"ע. דובקין השיב ב-29.8.1946, כי בשיחת טלפון עם משרד הסוה"י בלונדון נאמר לו "שלא תתקבל ע"י חברינו בבל או בלוט שום החלטה סופית בדבר המו"מ לפני שיקבלו את דעת כל החברים בארץ"

3 בכנס פריס ב-13.8.1946, אמר ב"ג: "בשום פנים לא אלך להיפגש עם נציגי הממשלה האנגלית כל עוד אחד מחברי ההנהלה יושב [במעצר] על ציונותו. לא אוכל לקחת חלק בישיבות ההנהלה אם לא יובטח, כי דר' וייצמן לא ינהל משא-ומתן שהנהלה החליטה שאין לנהלו, וכי לא ייעשה דבר בניגוד להחלטת ההנהלה" (אביזוהר/לקראת, עמ' 126).

4 החלטה ברורה לגבי דרכי המאבק בבריטים.

- לאחימן שלום,
- 1) לעניין ח"י - העלאתו לאוריאל.¹ צפוני אומר: אדרבא! אשר להוצאות - מציע לקחת מ"במצור".²
- 2) מיהו "הממונה על שקספיר"? כלום הנבחן עצמו?³ ומיהו המשוחה מצדנו - למי נאמר כי היחס לבעל הברכה יותר נוח? אם לבן לוי [עו"ד לויצקי], כלום שוחח עם הנבחן?
- 3) האם ידיד בעל האמונה, זה שדרש תזכיר על המאתיים, הוא בעל המגילה?⁴
- 4) איך התהפך עניין קומי ל"עסק"? הן לא נלקח כנקוב בשמו, כחבר הצמוד, אלא כבן ביתו, מה יש נגדו?⁵
- 5) היצא "בטרם" לאב?⁶
- 6) בקש אצל מרים ג. גליונות עם לקט מעיתונות, מיועד לשיעורים.⁷ אם עודנו מוציאים - אזי מהחדשים, ולא - מהחומר הישן. 2-3 טפסים מכל אחד! מסור תודתי לאורי על הידיעות המעניינות וברכתי לאביו.⁸

1 בין הפעולות הרבות שנעשו כדי למנוע הוצאתם להורג של 18 אנשי לח"י, נשקלה גם אפשרות לערער על פסק הדין בפני מועצת המלך בלונדון. אוריאל - לונדון, ע"ש אוריאל הד, שפעל בלונדון מטעם הממ"ד.

2 "לעם במצור" - כינוי המגביות המיוחדות שעליהן הכריזה "מגבית ההתגייסות וההצלה" (קמה באביב 1942 כמאמץ כספי מיוחד לפעולות היישוב לביטחוננו ולמאמץ המלחמה והיתה למכשיר הכספי-פוליטי של היישוב גם בשנות המאבק שלאחר מל"ע-2) בשנים 1946-1947, ונועדו לצורכי המאבק בבריטים. כספי "לעם במצור" נחלקו שליש ל"הגנה", שליש ל"מוסד לעלייה ב" ושליש לטיפול באסירים ובנפגעי המאבק. על מפעל "לעם במצור" הוכרז בעיתונות ב-30.7.1946. פתיחת המפעל נדחתה ל-11 באוגוסט. ב-27.8.1946 כתב ז"ש: "ביחס להי הוקם י'קו שני'. עורכי-דין ישבו ומצאו כי יש מקום לפנות למועצת המוכתר [המלך]. הובטח המימון והדבר ייעשה. יוכל להיעשות רק ביום האישור [של פסה"ד] אם יהיה קטלני". ב-28.8.1946 כתב אשל: "עניין י"ח סודר מבחינת ממון".

3 שאלת מ"ש באה כנראה בעקבות מכתב שלא אותר, שבו דווח על פגישה עם "הממונה על שקספיר". נראה שבתשובה שגם היא לא אותרה, כתב אשל כי קול' צ'רטריס, ראש המודיעין הצבאי הבריטי בא"י, הוא הממונה על קול' א'ישם ("שקספיר"), אך ב-28.8.1946 כתב: "טעות שלי - בעל המגילה [צ'רטריס] אינו ממונה על שקספיר חשיבותו [של צ'רטריס] מוסברת בין היתר בזה שהוא גר יחד עם הנבחן [גנרל ברקך] ומבלה איתו שעות הפנאי".

4 סוגיות אלה אינן מחזורות. אף הן מתייחסות, כנראה, למכתב אשל הנ"ל שלא אותר.

5 גם כאן, כנראה, התייחסות למכתב הנ"ל של אשל. מדובר במרדכי שטנר, איש הוה"ל שנעצר ב"שבת השחורה" לא בשל תפקידו אלא כאחד מחברי קיבוצו עין-חרוד, נכלא ברפיח ואח"כ הועבר ללטרון, שם צורף אל קבוצת המנהיגים. מ"ש תוהה כיצד הפך מעצרו של שטנר לעניין נפרד מן הטיפול הכללי לשחרור עצירי "השבת השחורה". שטנר כונה "איש קומי" על שם הכפר הערבי קומי שמעל עין חרוד. אשל השיב ב-28.8.1946: "ביקשתי לחקור מה החומר נגד איש קומי".

6 הירחון "בטרם", כתב-עת בעריכת אליעזר ליבנה.

7 הכוונה לתמצית מהעיתונות הערבית שהוציאה הממ"ד. מ"ש נזקק לגליונות אלה בשיעורי הערבית שהורה לעצירים (ר' שרת/מאסר, עמ' 106). מרים ג' [גולדשמיט] - מפקידות ממ"ד ב-ים.

8 אפשר שהכוונה לאורי מרץ, איש הקשר להעברת הדואר החשאי ולאביו דוד, יו"ר הנהלת התנועה הציונית בצ'כיה ומנהל המשדר הארץ-ישראלי בפראג לפני מל"ע-2.

לדתן שלום,

25.8.1946 בערב

1. חוששני כי עשיתי עוול לידידי נחום [גולדמן] בהערכת פועלו.¹ לזכותו שני חיובים: הוציאנו מסכנת בדידות בווינגטון² ובעזרת ושינג' הקים מחדש את הקשר לרציני בפריס.³
2. תמול, כשנבשרנו על הקמת ממשלה כל-הודית,⁴ הרהרתי: עצמאות זו, לדידנו, הקדימה לבוא בחצי מיליון יהודים; רצוני לומר, צריכים היינו למנות לפחות מיליון אחד לעת התעצמותה של הודו. התעצמות זו תוספת משקל עצום נגדנו במאזני העולם. בייחוד כשהיא בראשות גנדי ונהרו!⁵
3. דומני שיש לנו [בממ"ד] תוכניתו הראשונה של נ.ס. (האור המאושר)⁶ על פתרון הבעיה, שבה קווים למוצע עכשיו. מעניין להשוות ולראות אם בכל דמיון או יש שוני ובמה.⁷ צר לי שלא הספקתי לכתוב לאבויריב. אם נתעכב - כל ברכותי לו ולשליחותו.⁸ להתראות! הגיסה ש. [וכמן] דבר אל ק. [טלינג]? יש שוב להזהיר על זהירות - סחור סחור ובעקיפין!⁹

כל ברכותי

-
- 1 ר' מס' 115 סעיף 4 (סדרת סעיפים שנייה). בכנס פריס אמר ב"ג: "אני סבור שכל חברי ההנהלה רוחשים הערכה לכישרון שבו ביצע דר' גולדמן את שליחותו הקשה והעדינה" (אביזוהר/לקראת, עמ' 123)
 - 2 סכנה שארה"ב תתמוך בתמ"ג.
 - 3 לאחר שובו משליחותו לווינגטון לכנס ההנהלה המורחבת של הסוה"י בפריס, נועד שם גולדמן - בלוויית כמה מחברי הנהלת הסוה"י - פעמים אחדות לשיחות עם ארנסט בוויין, שר החוץ הבריטי, ששהה באוגוסט 1946 בפריס כדי להשתתף בדיוני מועצת שרי החוץ האירופיים שהתכנסה שם. שיחות אלה התאפשרו הודות להתערבות שגריר בריטניה בווינגטון בעקבות פגישתו עם גולדמן (ר' דוח גולדמן, תעודות א', עמ' 519; 522; גנין, עמ' 255).
 - 4 ב-24.8.1946 הודיעה ממשלת בריטניה על מינויה של ממשלת ביניים כל-הודית בראשותו של ג' נהרו. זו היתה ממשלת קואליציה הינדית-מוסלמית, שהיתה אמורה לפעול עד להעברת השלטון מידי הבריטים והקמת מדינת הודו פדרלית עצמאית עפ"י תוכנית שהוצעה ע"י משלחת הקבינט הבריטי, שבראשה עמד סר סטפורד קריפס ותכליתה מניעת חלוקת הודו.
 - 5 מהטמה גנדי וגוהרלל נהרו, מנהיגי מפלגת הקונגרס ההודית, התייחסו בהסתייגות אל הציונות ומפעלה בא"י.
 - 6 נורי סעיד, שמשמעות שמו בערבית "אור מאושר".
 - 7 בלונדון רווחו שמועות שאת תוכנית הפדרציה (תמ"ג) לפתרון בעיית א"י הגה נורי סעיד, מי שהיה ראש ממשלת עיראק (ר' "הצופה" 28.8.1946). בתזכיר סודי בן 88 עמוד ("הספר הכחול"; מכונה גם "הספר הירוק") שהגיש לממשלת בריטניה בינואר 1943, הציע נורי סעיד להקים פדרציה של חמש מדינות ערביות (עיראק, סוריה, לבנון, עבה"י וא"י), שבמסגרתה תיפתר שאלת א"י במתן מידה של אוטונומיה מינהלית ותרבותית ליהודי א"י וכן למרונים בלבנון [גורן, עמ' 39; אביזוהר/לקראת, עמ' 112 והע' 8; 115; ששון, עמ' 348-349].
 - 8 תגובה למכתב ז"ש 25.8.1946: "אבויריב יצא ביום ב' [למחרת] אל מונטור [כלומר לארה"ב]."
 - 9 ר' מס' 111 הע' 8, 9.

26.8.1946

לדתן שלומות,

ענייני לוט נתלבנו כמעט כליל,¹ פרט לנקודות שדינן תיקן, כברית עם המדוכאים² והעצה לעלות על קן הנמלים (ומה אם ההרקה מכלי לכלי נעשית מחוץ לקן?).³

אחרי כל ההסברות, לגמרי לא ברור המצב הקונסטטוטיוני במקרה של תשובה שלילית,⁴ אבל אין טעם לשבת על מדוכה זו כל עוד אין תשובה.

יש לשוב ולדאוג לתשובותיהם של מוזמנים פרטיים לעגול.⁵

נראה שכרגע הנקודה היחידה שיש בה דינמיקה היא בגושן.⁶

אם יש עוד שהות יש להציע לו [לששון] לדבר משפטים על ההחמרה החדשה של החרם.⁷

הפעם הנני מקל עליך ועל עצמי.

היה שלום,

אביחי

-
- 1 מדיווחי ג"מ ודובקין, שעליהם כתב ז"ש למ"ש (ר' מס' 115; 117).
 - 2 בעניין זה כתב מ"ש לרעייתי, שאם ב"ג "מתנחם ברצינות כברית עם הודים, ערבים ושאר רוחות וצלמי בלהות - אבוי לו ואוי לנו" (ר' מס' 115 הע' 22; שרת/מאסר, עמ' 203).
 - 3 ב-26.8.1946 כתב ז"ש כי ב"ג אסר חבלה באוניות הצי הבריטי בתגובה למלחמתו באוניות המעפילים, אך הציע "הליכה אל קן הנמלים והוצאה ביד רמה", כלומר חדירה לנמל חיפה ושחרור המעפילים שהובאו לשם בעת העברתם מאוניותיהם אל אוניות הגירוש הבריטיות. על כך שאל מ"ש מה ייעשה אם העברת המעפילים מאוניותם לאוניית גירוש תבוצע מחוץ לנמל.
 - 4 מה יקרה אם ממשלת בריטניה תדחה את ההחלטה שקיבלה ההנהלה המורחבת של הסוה"י בפריס והציעה כתנאי להשתתפותה בוש"ע, שהתביעה למדינה יהודית תועמד במרכז דיוניה? האם מבחינת החוקה של הסוה"י החלטה זאת סופית ואינה ניתנת לשינוי, או שמא היא מאפשרת דיון מחדש והחלטה חדשה באמצעות אחד ממוסדותיה? (ר' מס' 107 סעיף 1 ב'; 116).
 - 5 ממשלת בריטניה התכוונה לשתף בוש"ע גם נציגי אירגונים יהודים מחוץ לסוה"י ואישים יהודים פרטיים. הסוה"י התנגדה למגמה זו וקראה למוזמנים אלה להשיב בשלילה להזמנות. "הניסיון של ממשלת המנדט לפלג את היישוב, התנועה הציונית והיהדות וההזמנה שנשלחה ל'מתונים' ול'לויאלים', על מנת שיתפרדו מ'הקיצונים' ו'המורדים', נכשל כישלון חרוץ. איש ביישוב ואיש ביהדות לא קיבל את ההזמנה המחפירה, והודיעו לממשלה, שאין נציגות יהודית בלי הסכמת הסוכנות היהודית" (ר' מכתב ב"ג לכנס פעילי המחנות 18.9.1946, אביוזוהר/לקראת, עמ' 175 והע' 1).
 - 6 הכוונה לשיחות שניהל ששון עם ראש הממשלה איסמאעיל צידקי ואישי מימשל מצרים אחרים להשגת תמיכה בתוכנית לחלוקת א"י.
 - 7 בדצמבר 1945 הכריזה הליגה הערבית באופן רשמי חרם מוחלט על מוצרים ושרותים של היישוב היהודי בא"י. ב-26.8.1946 דווח בעיתונות כי מצרים הודיעה על איסור להשתמש בנמלי מצרים להעברת סחורות לא"י וממנה. דובר הסוה"י הכריז בתגובה, כי החרם של מצרים הוא מעשה אסור ובלתי חוקי לפי החוזה האנגלו-מצרי, האוסר כל פעולת אפליה (ר' "דבר" 27.8.1946).

לאחימן שלום,

26.8.1946

1. רק היום נודע לנו כי ב"כ מ. נאסר בשובו לארץ ושחרר בערבות. הנכון? על מה! מה המצב כיום?¹
2. ראיתי בעיתונים כי ניקרבוך בארץ. יש למסור לו ד"ש חמה ממני ומבעל הברכה. הוא מכיר היטב את שנינו. אולי ירשו לו לבקרנו?²
3. מדוע נסתם חזון מכ"ך? כתב פעם אחת ולא יסף. לא יתכן שאתפרנס מידיעות שמגיעות אלי כאן "מלמטה" [מעצירי המחנה], כמו לגבי מיהותם של כ"ה החורגים.³ הנה היום סתירה בין הוראות לא לשתף במקרה בילוש (שלא נראו לי) ובין התנהגותם השתפנית של אנשי ש"י.⁴ מי לנו מהדרין כמוהם ואעפ"י כן. ממי אקבל הסבר אם לא מכ"ך?⁵
4. אין ידוע לי שום עץ-תפוח בכפר הפרח, אך אפשר לנסות. לעומת זה אני חוזר ומזכיר את התורגמן שגילה א"ב בהיותו אצל בל.⁶ העיקר - מבחר טוב. זה צריך לעשות מיד. מוטב ע"י המחבר עצמו.⁷ אנא, דחוף!
5. לגבי ש"י כדאי להזכיר בעלונים כי זה מוצא הגפרור ולנקוב מספר היוצאים, במדים ובלי מדים.⁸

- 1 בר-כוכבא מאירובין, מנהל המחלקה לים ולדיג בסוה"י, נעצר ע"י המשטרה הבריטית בנמל חיפה בשובו מאירופה. אשל השיב ב-28.8.1946: "ברדתו מהשיט נלקח, אך שחרר בערבות ידיד משקמונה. צווה להתייצב בפני עוזר בן-גיל [ג"ילס - ראש הבולשת] במצודת העצבנים [האזור הבריטי המוגן בי-ם - "בווינגרד"]. בא שמה והוסבר לו שהכל טעות. בזה נשלח הביתה".
- 2 יוברט ניקרבוך, עיתונאי אמריקני, בעל טור ב"ניווייק" וביומונים אמריקנים, אוהד הציונות. ביקר בלטרון ב-27.8.1946 ונפגש עם מ"ש וחבריו (ר' שרת/מאסר, עמ' 207, 221). בשהותו בארץ התארח אצל העיתונאים העבריים בת"א ובי-ם והירצה לפניהם (ר' "הארץ" ו"דבר" 26/28.8.1946).
- 3 25 מעפילים שברחו ממחנה המעפילים בעתלית (ר' מס' 114 הע' 15).
- 4 ש"י - קיבוץ שדות ים. עם שחר ב-26.8.1946 הקיפו כוחות צבא בריטים וספינות משמר את הקיבוץ ופתחו בחיפוש נרחבים לאיתור האחראים לפעולת החבלה בנמל חיפה באוניית הגירוש "אמפייר רייול" ולגילוי כלי נשק ואמצעי חבלה. פעולות הצבא נמשכו יומיים. לא נמצאו כלי נשק. אנשי המקום נעצרו, נחקרו והודהו בהסכמה. הסכמתם להודות סתרה את הוראות ה"הגנה" (ר' מס' 20 הע' 24; 22 הע' 9). על האירועים בשדות-ים והתגובות עליהם ר' "דבר" 27/28.8.1946; סת"ה ג-3, עמ' 903.
- 5 ב-28.8.1946 השיב כתריאל כץ: "ההתנהגות בשדות [ים] היתה בהתאם להוראה. ההוראות הכלליות שכוון היה יפה לחיפה, עין חרוד, ת"א וכד' אינן חלות על נקודות ספר או נקודות מבודדות מבחינה גיאוגרפית. על כן לא היתה התנגדות. אולם לא נכון שהיה שיתוף פעולה כפי שתיאר זאת קריין רשמי".
- 6 בתגובה להצעת מ"ש שמבחר מ"הטור השביעי" של נתן אלתרמן יתורגם לאנגלית, כתב אשל ב-26.8.1946 כי כמתרגם מוצע "עץ תפוח השוכן בכפר הפרח. "עץ תפוח" - שמעון אפלבוום, יליד אנגליה, חבר קיבוץ כפר בלום ("כפר פרח"). לימים פרופ' לארכיאולוגיה באוני' ת"א.
- 7 אשל השיב ב-28.8.1946: "בעל הטור השביעי מתנגד להופיע בשפה האנגלית. נימוקיו לא קולעים, אולם דווקא בגלל זה יהיה קשה לשכנעו ואולם נתאמץ".

קיבלתי פתק לבבי מאוד מיוסף ראש הנואמים.⁹ שלח לו תודה חמה. מדבריו על חברו הקשיש¹⁰ הבינותי כי כוונתו (של הקשיש) להפליג מע"ל. בדרך כלל נראית לי ההצעה, אך מוטב להמתין שבועות אחדים. לא הבינותי עניין אירלנד.¹¹ אשר לכותב עצמו ותוכנית נסיעתו – מה יהא על בית פיזל בשקמונה¹² אם ירחיק נדוד?
אמור לגוריון כי הקשבתי בעניין רב להרצאתו הערב.¹³
חזק,

אביחי

-
- 8 חנה סנש, מחברת השיר "אשרי הגפרור", היתה חברת שדות-ים. מ"ש מציע שהעיתונות בדיווחיה על החיפוש בשדות-ים, תעלה בהקשר זה את פרשת שליחותם של חנה סנש וחבריה הצנחנים והשליחים האחרים של היישוב לעזרת יהודי אירופה.
- 9 הכוונה ליוסף אלמוגי, שהיה יו"ר ישיבת הפתיחה של כנס החיילים המשוחררים חברי מפא"י ואוהדיה, שנערך בת"א ב-16.8.1946 (על הכנס ר' "דבר" 18.8.1946; "הפועל הצעיר" 21/28.8.1946). אלמוגי היה מראשוני המתנדבים לצבא הבריטי. נפל בשבי ביוון ושוחרר בתום המלחמה. הפתק ששלח למ"ש לא אותר.
- 10 אבא חושי, חברו הבכיר במועצת פועלי חיפה.
- 11 מדובר בספר על אירלנד, מתנת מינה בן-צבי, שאשל עמד לשלוח למ"ש (אשל אל מ"ש 29.8.1946).
- 12 ליוסף אלמוגי, אז מזכיר סניף מפא"י בחיפה, הוצע לצאת בשליחות קק"ל לדרום אמריקה והוא נענה להצעה (ר' אלמוגי/בעובי, עמ' 61).
- 13 "דבר" מ-27.8.1946 דיווח כי "קול ירושלים" השמיע אמש [26.8.1946] את השידור השבועי האחרון לחיילים ובענייני חיילים, שהיו נערכים בעזרתו של הוועד למען החייל. אמש הירצה יוסף גוריון, מנהל המחלקה ליישוב חיילים ליד הסוכנות היהודית".
-

27.8.1946

"הרהורים על המצב הקיים"

1. אי הצגת תנאי של שחרור מוקדם מתוך הנחה שהדבר כלול בתנאי של חופש הסוכנות למנות את שליחיה למו"מ² – פירושה אחת משתיים: או החלטה מראש למנות את כל העצירים כשליחים או נכונות ללכת למו"מ כשאחדים מהחברים במעצר.
2. אין הכרח לעמוד על סמכותנו למנות את כל נציגי החוץ,³ אבל עלינו להודיע כי אם הממשלה ממנה כראות עינה, ייתכן שתמנה כאלה אשר אתם לא נשב, ו"א לא נהווה אתם יחד משלחת יהודית אחת. איננו יכולים לגזור על ממשלה שלא תזמין לשיחה או התייעצות מי שרצוי לה, אך אין הממשלה יכולה לגזור עלינו להכיר בכל הרצוי לה – נציגי יהודי המקובל עלינו.
3. הודעת דובר [Foreign Office] F.O מתמול⁴ מה פירושה? הזמנה חדשה או הסתמכות על ההזמנה הקודמת, זו שבע"פ⁵? אני נוטה לסברה השניה.
4. לפי ה"טיימס", כמדומני, אין נטייה לשחררנו.⁶ זה בהתאם לקו של ב.וויזן] להעמידנו מול המוצנף.⁷ יש יסוד להניח כי או לא נשחרר או נשחרר ונשלם ב"הכשרת" המוצנף.
5. אי שיתוף ב"ג במו"מ אינו בא בחשבון מכל בחינה שהיא.⁸

-
- 1 המכתב הועתק ללא נמען. ב-28.8.1946 כתב ז"ש: "הרהורים על המצב הקיים" – [אני] מבין כי הם להעברת חוות הדעת לאן שצריך (יושבי יום א', בית הפיזול, לוט ובל). הכותרת היא עפ"י "ערעורים על המצב הקיים", כותרת שנתן ברל כצנלסון לסדרת מאמרים שפירסם בפסח 1936 ב"דבר", במאבקו לאיחוד התנועה הקיבוצית.
 - 2 במכתבו אל שר המושבות הול ב-16.8.1946 אמר ח"ו שהנה"ס החליטה כי "לסוה"י חייבת להיות חרות מלאה למנות את נציגיה לוועידה לרבות כל מי שעצור או עלול להיעצר" (תעודות א', עמ' 532-533; וייצמן/איגרות 22, עמ' 183-184). להתניחות המסוייגת של ב"ג לעניין הנציגות ר' מס' 115 הע' 41.
 - 3 במכתב הנ"ל של ח"ו הועלתה גם התביעה שהסוה"י "תזמין, בהתייעצות עם ממשלת המ., את כל החברים של הנציגות היהודית לוועידה, תוך הבנה שתכלול ביניהם נציגים של גופים ואירגונים חשובים אחרים".
 - 4 דובר מיניסטריין החוץ בלונדון הודיע ב-26.8.1946: "בריטניה הזמינה עתה רשמית את הסוה"י לייצג את יהודי א"י בוועידה המשולשת על א"י העומדת להתקיים בלונדון ב-9 בספטמבר" ("הארץ", 27.8.1946).
 - 5 בשיחת ח"ו, וייז וגולדמן עם שר המושבות הול ב-15.8.1946, מסר האחרון בע"פ הזמנה רשמית של ממשלת בריטניה לסוה"י להשתתף בוש"ע (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 132-133). ההזמנה שעליה הודיע דובר משרד החוץ נסמכה אפוא על ההזמנה שבע"פ (מכתב הול לח"ו 26.8.1946, תעודות א', עמ' 544).
 - 6 סופר "טיימס" בי-ם מסר, כי "אפשר להגיע לידי הסכם בדבר התנאים שהציגה הסוה"י להשתתפות בוועידת לונדון, אולם אין הממשלה רוצה לשחרר את המנהיגים שנעצרו בלטרון" ("דבר" 27.8.1946).
 - 7 שר המושבות המליץ בחוזר לקבינט לא להזמין את המופתי האג' אמין אל-חוסייני מהצד הערבי, ואת המנהיגים העצורים בלטרון וב"ג מהצד היהודי. הקבינט קיבל המלצה זו. בוויין הציג עמדה כזאת פעמים אחדות (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 142 והע' 3).
 - 8 בשיחת לוקר עם בוויין בעניין נציגות הסוה"י בוש"ע, עלתה שאלת נוכחות ב"ג. לוקר השיב, שהסוכנות לא תעמיד זאת כתנאי לשיחות לא-פורמליות, אולם נוכחותו של ב"ג תהיה לתועלת (שם, שם).
-

שלום, 28.8.1946 בבוקר

- 1) צר לי שעלי להעמיס עליך חיבור השדר ללוט, אך אין ברירה, כי אמש ישבנו עד שעה מאוחרת בהתייעצות - לכתוב בלילה בלי גבול אי אפשר, כי כאן נוהג כיבוי אורות - והבוקר השעה דוחקת. קרא ובין היטב בכתוב.¹
- 2) דו"ח א"ד בפזיל,² אעפ"י שברובו חזרה בשלישית או ברביעית, יש בו כמה חדשות מעניינות.
- 3) התוכנית שהעלה אדמתי, כלום מוברר שזהו הדבר האחרון? שמא אין זו אלא אחת התוכניות שחברו בזמן מן הזמנים?³
- 4) סעיף 3 שלך מתמול: "בשורת המשך מפי השניים". מה פירושו? עמי ועדו? מה סמכותם לפסוק לאחר החלטת לוט שיום א' יחליט?⁴ לגבי איכס דעת מתתיהו נראית לי מאוד. וכן הצירוף שלך.⁵
- 5) אני שמח שבריתך עם מתתיהו איתנה. עם כל יותרת חוכמתו הוא איש תמורת.
- 6) נ.ס. הוא מי שהיה כמה וכמה פעמים ראש וראשון לנהריים [עיראק], מהיושבים ראשונה בחבר [הליגה הערבית]. הלא הוא המחבר הראשון של תוכנית בן-מורי [מוריסון] ביסודותיה ומעניין היה להשוות בפרטים.⁶
- 7) לגופה של התוכנית שהביא אדמתי - נקרא לה "פיצול" - נאמר "נגב צפוני" כמחוז במרות יהודית ושוב נאמר "אזור ב"ש-עזה" כמחוז ערבי. האין סתירה? עד היכן במזרח משתרע "הנגב הצפוני" והיכן מתחיל גבולו הצפוני?⁷ הנשמע היום דבר ברור?

-
- 1 הכוונה, ככל הנראה למברק אל לינטון (מס' 124), שנועד להעברה לפריס.
 - 2 דוח מפורט על ישיבות הנה"ס בפריס ועל המצב המדיני, שמסר דובקין בוועדה המדינית של מפא"י ב-26.8.1946 (ארכיון מפלגת העבודה תיק 26/46 חטיבה 2).
 - 3 ז"ש השיב ב-29.8.1946: "תוכנית אדמתי היא דיבור אחרון - לעת עתה". פרטים נוספים על תמ"ג הגיעו לידי ז' לוף (ר' מס' 162 סעיף 4).
 - 4 ב-27.8.1946 כתב ז"ש: "מתתיהו ואחו קיבלו ברצון את בשורת המשך מפי השניים". מ"ש סבר שמדובר בהוראות ל"הגנה" שהוציאו ב"ג וסנה לגבי המשך המאבק, בעוד שנקבע כי ההחלטות בנושא זה יתקבלו ע"י חברי הנה"ס ב-ם (ר' מס' 115 הע' 48). מתשובת ז"ש ב-29.8.1946 מתחוויר כי "השניים" שיחליטו על הדרכים להמשך המאבק הם דב יוסף ומ"ש.
 - 5 במכתבו מ-27.8.1946 דיווח ז"ש, כי גלילי סובר שגם אם הסמכות להחליט בנושא המאבק ניתנה בידי חברי הנה"ס ב-ם, ראוי להשאיר על מכוונה את "ועדת X" כגוף שיגבש ויאשר הצעות לפעולה. ז"ש הביע תמיכה בדברי גלילי, שכן לדעתו ע"י סידור זה יתהווה לחץ על הנה"ס ויקשה על חבריה לחמוק מקבלת החלטות. הוא הוסיף כי ברוח זו יפעלו גלילי והוא עצמו.
 - 6 ז"ש כתב ב-29.8.1946: "אצל נ.ס. [נורי סעיד] אין פירוט. לא מדובר על שטח, רק על שטחי אבטונומיה (חינוך, בריאות וכו'). אצלו ההסדר [אוטונומיה ליהודים ומרונים] הוא סייפא שהרישא ועד ארבעה [פדרציה של סוריה, לבנון, עבה", א"י בצירוף עיראק]. מדובר ב"ספר הכחול" של נורי סעיד, ר' מס' 119 הע' 7.
 - 7 במכתב הנ"ל השיב ז"ש: "התירוץ לקושיה בטעות של ניסוח. צריך לומר: חברון-מגדל-עזה. מתחת לזה [השטח]

אתמול ביקרנו ביקרבוקר,⁸ מיודעי משנות המאורעות [1936-1939] וידיד גדול לד"ה [דוד הכהן]. ניסה לחקור אותי בשאלת הסה"ל.⁹ אמרתי כי עוד לא ניתנה לי האפשרות לטפל במיסמך זה כראוי ולא אעשה זאת על רגל אחת בתשובה לשאלות ארעיות. העירותי כי כמה מהשדרים הכלולים בו ראיתי לראשונה בסה"ל – כי איני יודע אם בכלל נשלחו וע"י מי. שאל: האם יש שם שדר שלך, ששלחת. אמרתי כן, אחד,¹⁰ אבל השאלה היא מה משמעותו. בסוף אמרתי: העיקר הוא זה, שידיים אלה – הרימותי ידי – אינן מגואלות בדם אנגלי, וזה יותר ממה שאנגלים יכולים לומר על דם יהודי. ועוד: כל הזמן היתה התאמצותי לעכב ולדחות עד אשר the bottom was knocked out.¹¹ הוא אמר: זאת אומרים הכל. היה לבבי מאוד. היה אתו קול. לייך.¹²

בסוף אמרתי לאוזני כל החבורה (5-6): Our song has not been sung to the end yet.

אביחי

מדוע נאלם כ"ך?¹³

היהודי עד באר-שבע ואז לא בכלל (גבול מערב-מזרח לא ברור). באר-שבע ודרומה שוב ערבי. מין אזורון שכזה "ר' מס' 115 הע' 7).

8 ר' עליו גם שרת/מאסר, עמ' 206, 243; שרת/יומ"מ ג', עמ' 227, 235.

9 הסה"ל 1946, המתעד את חלקם של חברי הנה"ס בפעולות תמ"ע.

10 מברק מוצפן של מ"ש מלונדון אל דב יוסף בי-ם ב-12.10.1945, שפוענה בידי הבריטים ר' (מס' 50 הע' 16).

11 עד שהדבר לא ניתן לסיכול, כלומר עד שלא ניתן עוד למנוע את הפעילות האלימה נגד השלטונות הבריטיים.

12 אולי הנספח הצבאי בקונסוליה האמריקנית בי-ם.

13 כתריאל כץ השיב ב-28.8.1946: "חזרתי רק עכשיו לעבודה וטרם נכנסתי לפני ולפנים של העניינים. מכאן ההפסקה הממושכת".

להלן משרתוק: ירושלים, 28.8.1946
אחת: הודיעו אם ניתנה התחייבות שכולנו נשוחרר אם ובטרם יתחיל מו"מ כלשהו.¹ שתיים: עימדו על השתתפות בן-גוריון במו"מ. שלוש: אם הממשלה תתעקש שהזמנה לנציגים יהודים אחרים תוצא על ידה, על הסוכנות היהודית להשיב שעלול להיווצר מצב שהסוכנות היהודית לא תוכל לשבת יחד עם חלק של נציגים יהודים אחרים, וכך יהיה צורך במו"מ נפרד עם שתי משלחות יהודיות שונות. הודיעו לפריס.

1 עפ"י ידיעות בעיתונות, ממשלת בריטניה דחתה תביעה זאת.

28.8.1946

לפזית וליוסיפון,

קראתי את הפרטיכל של הישיבה האומללה במפ' [לגה].¹ עניין איש [אי-שיתוף] חדל להיות בעיית מדיניות חוץ והפך משבר פנימי – שאלת הצלת כבוד המפ' והמוסד השותף [הוה"ל]. איני גורס גישה כזאת. איני רואה מעשיותה. בעיני העניין הוחמץ כמה פעמים – בפעם האחרונה, ללא תקנה, בשעת השילוח.² שום מאמצים לא יחיו את המת וחבל על הכוחות ועל תוספת המרירות. איני רוצה להסתבך בהתנגשות עם המפ' כלפי אחרים, ולכן אני כותב רק לכם. רצייתי שתדעו ברורות את דעתי.

אביחי

1 מכתב ז"ש אל מ"ש ב-27.8.1946 מלמד כי ישיבת מזכירות מפא"י, שהתקיימה ב-26.8.1946, דנה בתוכנית אי"ש והחליטה לחדש המאמץ להפעילה (פרוטוקול הישיבה לא אותר). בעניין זה הביע ז"ש דעתו כי "הדברים מבררים לגופו של בית הפיזול ולא חשובים לאי"ש", שנראה בעיניו "כמת מזמן". בעקבות ישיבה זו פירסם ביטאון מפא"י "הפועל הצעיר" ב-28.8.1946, בעמוד השער, מאמר קצר שכותרתו "תופעל: תוכנית התגובה", שם נטען כי "היישוב העברי חייב לתת את תשובתו הגאה על הנגישות" ונמתחה ביקורת על "ההתחמקות המכשילה של חוגים אורחיים והעלאת החישובים של ההתפסד הכלכלי בראש השיקולים".

2 בעת גירוש המעפילים מנמל חיפה לקפריסין ב-13.8.1946.

28.8.1946

לאחימן שלומות,

- (1) אני מחזיר את חומר ההוראה כי התברר שאין כעיתון החי, ששני טפסים ממנו מגיעים עכשיו יום יום.¹
- (2) אשר לטור השביעי, נראה שלא הבינות. כתבתי כי א. ב. [אפרים ברוידא] (לא א. ה. אלא א. ב., שהיה זמן רב אצל בל וחזר לפני חודשים מספר, מאנשי עלוננו האחוזתי ["דבר", התל-אביב]) נתן עיניו באיזה תורגמן משובת. עכ"פ יש לתפוס טור שביעי אחד ולעשות ניסיון - למסור לתרגום ולראות איך זה מצלצל.
- אינני מתפעל כלל מסירובו של בעל הטור² - לע"ע. אני מניח כי הוגד לו שזוהי יוזמתי.
- (3) כ"ך ראוי לנזוף! התחיל בהבטחה רבתי כזו ומיד נדם. אגב, ישלים את הדו"ח על העם במצור.³ אני מניח שבשורות לפידות יגיעונו רק ביום א'.⁴ אָזֹר סבלנות!
- כיוון שעלוננו שבע מרורות מאיתנו, מגיע לו שבח רב ל"דבר היום" על שדות ים (האם [מאת] הרצל?).⁵ גם תיאור כל פרשת שדות ים היה כהלכה - ודאי מעשה בן דור.⁶ אנא, מסור. "בטרם"-אב, לא קיבלתי.

שלך,

אביחי

- 1 ב-25.8.1946 ביקש מ"ש מאשל לשלוח אליו לקט מן העיתונות הערבית לצורך השיעורים בערבית שנתן לעצירים, אך הואיל והחל לקבל את העיתון הערבי "פלסטין", מצאו ראוי יותר לצורכי הוראה.
- 2 נתן אלטרמן, ר' מס' 121 הע' 6-7.
- 3 בסקירה מ-21.8.1946 (ר' מס' 111 הע' 1) דיווח כתריאל כץ על מפעל "עם במצור": "התוכנית היתה לאסוף רבע מיליון [לא"י]. 100 אלף צריך היה להכניס עמך, בתרומות של לירה ושתי לירות. ההכנסה תהיה כנראה 80 אלף. 150 אלף צריכים היו להכניס בעלי יכולת בתרומות של 10-25-50-100. ספק אם חלק זה יכניס 50 אלף. רבים הטוענים שנתונים לקרנות אחרות. אירגונים ציבוריים לא העמידו לרשות המפעל מארגנים בעלי יכולת ומשקל. התעמולה נתונה בסייגים. כך, למשל, סירב 'קול ירושלים' להרשות תעמולה דרכו" (על מפעל זה ר' גם מס' 118 הע' 2).
- 4 ב-28.8.1946 אשל הודיע למ"ש כי קפלן (לפידות) ימריא בדרכו לא"י למחרת היום.
- 5 הרצל ברגר, חבר מערכת "דבר". "הלן הקטע המסיים מתוך מאמר המערכת "דבר היום" 28.8.1946: "הצבא מרחיב את שטח החיפושים בשדות ים. כך הודיעו אתמול אחה"צ. אכן, עליו להרחיב את השטח מאוד מאוד. הממשלה הבריטית צריכה לשלוח את כלביה המאומנים בגרמניה לאותו בית קברות בבודפשט אשר בו נטמנה חנה סנש. אז אולי תבין, מה הרוח המפעמת בשדות ים. מה הרוח שהביאה יהודים לארץ הזאת, מה הרוח שנתנה להם כוח עמידה באירופה והיא הנותנת להם כוח עמידה בארץ-ישראל; מה הרוח שתוסיף לשמור על קדושת הארץ הזאת גם בהימחות זכר מחלליה".
- 6 יצחק בן-דור, חבר מערכת "דבר", ראש הסניף הירושלמי של העיתון.

אל: חברי הנהלת הסוכנות היהודית, ירושלים¹ (העתק במכונת כתיבה)

28.8.1946

לחברים שלום,

איננו יודעים אם יהיה ערך מעשי להערוטינו – ייתכן כי עד שיימסרו לחו"ל, או אפילו עד שיגיעו אליכם, תיפול ההכרעה² – ובכל זאת אנו שולחים אותן ומבקשים להעבירן בכל המהירות האפשרית, אם עוד תהא שהות.

בתחילה היתה דעתנו שיש להציג את דרישת שחרורנו כתנאי בל-יעבור לכניסתנו למו"מ. כשנדוע כי תנאי זה לא הוצג ובמכתב נכללה רק הדרישה, שגם עליה עמדנו, כי הסוכנות תהא חופשית במינוי שליחיה למו"מ³ – נתחלקו בתוכנו הדעות. חברי, שהיו סבורים כי ההנחה היא שכל העצורים ימונו כשליחים, דווקא משום מעצרים, הסתפקו באותה דרישה שבמכתב ולא ראו פגם באי הצגת עניין השחרור כשלעצמו כתנאי. אני, שלא קיבלתי את ההנחה כי כל אלה שבמעצר צריכים להיות חברי המשלחת, ראיתי את אי-הצגת תנאי השחרור כמישגה.⁴

בדיעבד ובלית-ברירה הצטרפתי אף אני לעמדת חברי כי כולנו צריכים להיות כלולים במשלחת, מתוך שני נימוקים: א) לאחר שלא הוצג תנאי השחרור לגופו, אין דרך אחרת להבטיח את שחרור כולנו אגב כניסה למו"מ אלא ע"י כלילת כולנו במשלחת; ב) סברת חברי, כי עכ"פ ימנו אותי, ואז ייתכן שאותי ישחררו בעוד שהם יישארו עצורים – מחייבת אותי באופן אישי, נמצא שעכשיו כולנו דורשים להיות שותפים למו"מ. אני עושה זאת למורת רוחי, אך כאמור, אין לי ברירה, בייחוד מטעם ב'.

כן עומדים כולנו, כתנאי בל יעבור, על השתתפות ב"ג במו"מ.⁵ אשר למ"ס [סנה], הננו רואים את הקושי כלפיו, אם יוצא מהכלל, בפנים, וכן את הקושי כלפי חוץ.⁶ נשמעו בתוכנו הצעות אלו: א) לדרוש כלילת כל החמישה;⁷ ב) לכלול ברשימה חמישה, אבל אם מ"ס יימחק לא להקפיד;

1 מכתב זה הובא בתעודות א', עמ' 549-551.

2 מדובר בהחלטה לגבי השתתפות הסוה"י בוש"ע. אביגור, שבא ארצה מפריס כדי להשתתף בוועידת מפא"י שעמדה להתכנס בתחילת ספטמבר, וכדי לעמוד על מצב המיפקדה הארצית של ה"הגנה" בראשות שפר, כתב ב-29.8.1946 למנהיגים העצורים בלטרון פתק לאמור: "שלום לכם חברים מכל התברים בחו"ל וגם ממני. היו בטוחים כי שום החלטה לא תאושר אישור אחרון בלי הסכמתכם".

3 ר' מס' 115 סעיף 25.

4 ר' שם.

5 ר' מס' 122 הע' 8.

6 הבריטים התנגדו להכללת סנה, שחמק מידיהם, במשלחת הסוה"י לוש"ע. בוויין אמר לאנשי הסוה"י: "אם נקבל את העיקרון שאתם יכולים להביא עמכם כל אחד, מדוע לא סנה? האם אין הוא מפקד ה'הגנה'?" (אביזוהר/לקראת, עמ' 137). בדיוני כנס פריס הועלתה אפשרות שלא להתעקש על הכללת סנה במשלחת, אלא שוויתור זה היה עשוי להתפרש כלפי פנים כהתכחשות לחבר הנהלה וכהפקרתו, וכלפי חוץ כהודאה של הנה"ס שסנה הוא "טרוריסט" האחראי למאבק המזוין נגד הבריטים.

7 שלושת חברי הנה"ס הכלואים בלטרון, סנה וב"ג.

ג) לנסח דרישתנו כך: יו"ר ההנהלה [ב"ג] וכל החברים העצורים צריכים להשתתף במו"מ. אנו מניחים את ההכרעה בנקודה זו ליתר חברי ההנהלה.

כאן עלי להוסיף את הצהרת י"ג כי גם אילו היו התנאים כתיקונם היה דורש הפעם מההנהלה את שיתופו במו"מ, ואילו לא נתמלאה דרישתו היה מתפטר. הוא מוסיף ומודיע, כי גם עכשיו יתפטר אם לא תתקבל ע"י ההנהלה דרישתנו הנ"ל.

לגופו של עניין המו"מ, יש בתוכנו סברה, לפי ידיעות שבעיתונות, כי כנראה סילקה הממשלה עצמה את "תוכנית מוריסון" כבסיס למו"מ, מאחר שתוכנית זו נפסלה כבר ע"י שני הצדדים.⁸ אם כן הדבר, הרינו רואים בזה כולנו את סילוק אבן הנגף מדרך כניסתנו למו"מ. אומנם לא קיבלו את הבסיס שלנו, אבל חזרו בהם מהבסיס שלהם שאנו דחינוהו. פירושו – לוח חלק וכל צד חופשי להביא את שלו. בתנאים אלה לא יהא מוצדק, לדעתנו, הסירוב ללכת למו"מ.

מהדברים הקודמים יובר כי אנו עומדים על חופש מינוי חברי המשלחת של הסוכנות כתנאי בל יעבור. לא כן לגבי מינוי נציגים מחוץ לסוכנות. אנו סבורים שבנקודה זו אין לפוצץ, אלא יש להגיע לפשרה, אם ע"י מסירת הודעה שיהא ברור מראש שלא עם כל מי שיעלה בדעתם להזמין נוכל להוות משלחת יהודית מאוחדת, או באיזה דרך אחרת.⁹

דר' מבקש למסור דעתו, כי חובה לשתף במו"מ כזה את יו"ר הוה"ל. אני וביי [ברנרד יוסף] מצטרפים לדעתו. איני סבור ש"ג מתנגד לה.

כן מציע דר' לא להכריע סופית בשאלת המו"מ בלי אישור [הוה"פ"צ] המצומצם. אני נוטה מאוד לדעתו. ב"י וי"ג חוששים שלא תהא שהות לכך¹⁰ וכן להסתבכות בוויכוח על "משפט שלמה". לסיכום:

1) אם הבסיס הממשלתי הוסר – אין עוד מניעה לכניסתנו למו"מ, (2) חופש המינוי – תנאי בל יעבור, ובוה היו"ר [ב"ג] וכל העצורים; (3) פשרה לגבי נציגי חוץ; (4) יו"ר הוה"ל; (5) אישור המצומצם אם רק הזמן מרשה. ספק אם; (5) על דעת כולנו.

ייתכן מאוד שהבניין כולו¹¹ תלוי על בלימה. בלבי-אני אין תקווה רבה שיתקיים מו"מ בהשתתפותנו. אני רואה אפשרות שהם יחליטו לכפות את הפתרון הנראה להם; עד שיחליטו יעבור זמן; עד שיכפו – עוד יותר; ובינתיים "נשב". אבל אין להוציא מהחשבון אפשרות הפוכה, ובהנחה קלושה זו נכתבו הדברים ע"י הח"מ.

אביחי

8 העיתונות העברית דיווחה, כי דובר רשמי בריטי אמר שהצעת הפרציה (תמ"ג) שעליה המליצו המומחים הבריטים והאמריקנים לא תעמוד לדיון משום שהיהודים והערבים סירבו בהחלט להתווכח עליה (ר' "הצופה", 28.8.1946).

9 ר' מס' 124.

10 הוה"פ"צ המצומצם התכנס ב-29.8.1946 והמשיך דיוניו ב-1.9.1946.

11 כלל השיקולים שהועלו במכתב זה.

28.8.1946

לבן אביגדור,

איני יודע אם ומתי יגיע אליך שדר זה,² אך מכיון שחוות הדעת ששלחתי אתמול בשם שלושתנו לחברים בירושלים על-מנת שתימסר לחו"ל³ אינה מביעה את דעתי האישית לאמיתה, ראיתי צורך לנסח תוספת זו. גם אם לא תגיע האיגרת – תשאר לזיכרון.

דעתך,⁴ שנמסרה לנו ע"י הח"ח שחזרו מהשיבה, כי אם אך יקבל הצד שכנגד את הבסיס שלנו למו"מ לא תהא מכרעת השאלה "מי ומי ההולכים"⁵ – עוררה בי תימהון רב. קבלת עיקרון להלכה ומן השפה ולחוץ לחוד, וקביעת פרטיה הממשיים של התוכנית למעשה לחוד. מזה עד זה ארוכה הדרך ומלאה פחתים. שאלת מיהותם של מנהלי המו"מ בהחלט מכרעת, והכרתי הגמורה היא כי שנינו הכרחיים.

אולם אני מסכים בהחלט, כי אם מבחינות אחרות הוכשר הקרקע למו"מ מתוך סיכוי כלשהו לתוצאה חיובית במנחת-מה [בקורבן-מה] ורק אישיותו של נציג זה או אחר מעכבת – אין לקפח את הסיכוי בגלל אותו נציג, אם כי חוששני מאוד שהיעדר שנינו, ובייחוד היעדרך אתה, יש בו כשלעצמו סכנת קיפוח חמורה.

לפיכך, אעפ"י שבתחילה היתה דעתי כי גם השחרור וגם חופש המינוי הם תנאי בל יעבור, הרי עם החמרת המצב, ולאחר שהתברר יותר באיזה סבך אנו נתונים, שיניתי דעתי. אם בכל זאת הצטרפתי כלפי ההנהלה [הנה"ס ב-ם] לדעתם של שני חברי, הרי עשיתי זאת בדלית ברירה, בתוך התסבוכת האנושית שנוצרה כאן, בקרב חברותנו שבמעצר. נראה שאחווה-לצרה של אסירים או עצורים גוזרת גזירות שאין שיקול העניינים לגופם עומד בפניהן. בקרב חברי שוררת משום-מה הרגשה, כי אם רק יהיה מו"מ – הלא כל דברי נאמרים בהנחה זו – הרי אני פחות או יותר "מסודר". במצב זה, אילו התנגדתי לעמדתם, שהיא כלפי חוץ דרישת חופש מוחלט של מינוי נציגים למו"מ, וכלפי פנים כלילת⁶ כל העצירים במשלחת, כי אז לא היו

1 מכתב זה הובא בתעודות א', עמ' 552.

2 לא ברור אם מכתב זה הגיע לידי ב"ג שכן למחרת, במכתב לו"ש, ביקש מ"ש שלא לשלחו.

3 מס' 127.

4 כך במקור. בנוסח המובא בתעודות א' נכתב בטעות "דעתם".

5 במהלך הדיונים בכנס פריס בשאלת ההשתתפות בוש"ע, אמר ב"ג ב-17.8.1946, כי "אילו הסכים בוויין למה שאמריקה הסכימה עקרונית לפני כן, לא היינו צריכים להתעכב בשאלת בחירת הנציגים [ודווקא] שרתוק או אנוכי ננהל את הדיונים. דבר זה לא היה קובע אם היה סיכוי לפתור את הבעיה עצמה [---] יש להודיע שלא נעמוד על שני התנאים הנוגעים בהרכב המשלחת – לא נעשה מהם Casus Belli – [אולם] נעמוד על כך שכל עוד תמ"ג על הפרק אין לנו מה לשבת עמם לשולחן הדיונים" (אביזוהר/לקראת, עמ' 139-140).

6 בנוסח המובא בתעודות א' נכתב בטעות "שלילת".

יכולים להשתחרר מהרושם שקל לי הרבה יותר מאשר להם להיות "ותרן" ועומד על הצד העקרוני שבעניין, ללא תשומת לב לשאלה האישית. ברושם כזה מצידם לא יכולתי לעמוד בשום אופן, ולכן קיבלתי דעתם.

עלי להוסיף, כי יש להם בין כה וכה הרגשה מרה כלפי חברים שבתוץ, המוכנים כאילו להפקיר אותם. יש לזכור כי במקרה נצטרפו אלי כאן שני חברים, אשר כל אחד מהם לוקה בתסביך אישי - איש איש לפי דרכו. לי, היושב אתם יחד במחיצה אחת, אין מוצא אלא להסתגל לרגישותם.

אביחי

שלום, דתן, 29.8.1946 בבוקר

- (1) בשעת כותבי עוצר במחנה. כל הצריפים מוקפים צבא ואין איש זז ממקומו. באו להטיס תשעה, קצתם לן וקצתם רץ.¹
- (2) השדר לב"א [בן-אביגדור], המצורף,² אם אפשר - שְׁלַח. הראהו לפזית, ליוסיפון ולפידות וכמובן לבת יהודה.³ מסור בקשתי הנמרצת - לא לדבר על כך ולא לספר לאחרים. דאג בייחוד ליוסיפון, משום ההרגל [להדליף].
- (3) בבוא לפידות - אנו מניחים מחר - כיוון שרצוי בתכלית שנקבל מיד הידיעות האחרונות ונחזיר מיד תגובתנו, הננו מציעים סידורים אלה: או שבריאותי יבקרו בשבת, עם התורה במעיו, ויצא מפה מפותם מאתנו; או שהשליח יקדים מאוד ביום א' ויביא הבשורות בכתובים ואילו בריאותי יבקר ביום א' אחה"צ לשמוע מה בפינו.
- (4) העליתי כאן הצעה שלפידות בבואו יבקש רשמית אפשרות לבקרנו ע"מ להיוועץ בנו כחברי ההנהלה.⁴ הנימוק; אחרת, הרי ההנהלה עצמה כאילו מוחקת אותנו מרשימת חבריה ואילו עצם הגשת בקשה כזו, ובייחוד הביקור אם יורשה, הריהם הכרזה על חברותנו והכרחיותנו להכרעה. אם סירוב⁵ - מה הפסדנו? אך אם ינתן רשיון - הרי הממשלה מסתבכת בסתירה: מחזיקה אנשים במעצר ובעצמה אינה רואה ברירה אלא לאפשר להם במעצר למלא את תפקידם המדיני. האילן הסכים, אך צפוני ויחיאל [רמז] חלקו: יטול חריפות ממעצרנו; ניתן להם הזדמנות מיותרת לעשות עמדתו חסד שאיננו מעלה הרבה; אם בסופו של חשבון יוכרע לא ללכת למו"מ, תיפול האחריות עלינו ויבולע לשחרורנו; אם כל אחד מאתנו יביע דעתו בשיחה - סוף הדבר להיוודע ברבים בחוץ ולהגיע לשלט, ואז יבולע למי שדעתו קיצונית (לידיעתך בלבד: הנימוקים הראשונים ליחיאל; האחרונים לצפוני). "סוכס" אמש להמתין עוד יום, שמא נשמע נוספות להבהרת המצב בטרם נעביר לכם ההצעה. הרי שאינני מעביר עדיין.

1 "מחנה העצורים בלטרון הוקף אתמול בבוקר כוחות צבא שחיפשו מסמכים ונשק. לא חיפשו אצל המנהיגים. 7 מאנשי אצ"ל במחנה הוצאו כדי להישלח לאריתריאה. כל העצורים נצטוו להישאר בצריפיהם" ("דבר", 30.8.1946).
2 מס' 128.
3 במכתבו מ-28.8.1946 אל רעייתו כתב מ"ש: "אני אכתוב משהו הערב וזאב [שרף] יראה לך את זה ואז תראי את 'הובך' שבו אני נתון גם כאן בכותלי הצריף". "הובך" - עפ"י הגיית המילה "סבך" בפי משה בילינסון, ש"ש נהג לחזור עליה (שדת/מאסר, עמ' 209-210).
4 ב-30.8.1946 כתב ז"ש: "לפידות בא אמש [---] השתדל להיפגש עם יושבי אילון". באותו יום כתב הורוביץ: "אליעזר רוצה לבקר אצלכם. מבקש רישיון".
5 ב-1.9.1946 הודיע ז"ש בעניין הצעות מ"ש כי "בריאותי היה צריך לבקר [בלטרון] בשבת בבוקר ורשיונו בוטל ברגע האחרון. לפידות כבר קיבל תשובה שלילית. סברה שביטול רשיון בריאותי משום בקשת לפידות. ברור כי [הבריטים] מחרימים ואין רוצים בקשר" בין חברי הנה"ס העצורים בלטרון לבין חבריהם שבחוף.

5) תודת כולנו על הדו"ח המלא והמהיר משל יוסיפון, כשקיבלנו המלא נוכחנו איזו מלאכת מחשבת היה הסיכום. יחיאל התפעל, המלא, אעפ"י שהיה מהדורה ד' או ה' של אותו הדו"ח, הוסיף הרבה קווים, אורות וצללים, להשלמת התמונה. מבחינת הדינמיקה הדיפלומטית – מיבצעו של זהבי אצל התשבי⁶ כביר!

אביחי

על החיפושים בדרום⁷ יש להתריע: כוונת זדון לשלול מגן; נקודות מנותקות ומבודדות – שיות בין זאבים; רוחמה שנעזבה פעמיים; ניסיון חולדה, באר טוביה⁸ וכו'. היעורב הצבא שיהיה באותו הכוח בדורות בשעת התנפלות רבתי עליה? וכד'. בגלל הפורענות כאן, ספק אם יגיעכם דואר זה היום.

6 זהבי - נחום גולדמן; התשבי - אליהו אילת, מנהל משרד הסוה"י בווינגטון. מדובר בהצלחת גולדמן לגייס את מימשל ארה"ב להתנגדות לתמ"ג ולתמיכה בפתרון החלוקה והקמת מדינה יהודית.

7 ב-28.8.1946 עם שחר פתח הצבא הבריטי במבצע חיפוש נשק בקיבוצים דורות ורוחמה שבנגב הצפוני. חיפושים אלה נמשכו עד 2.9.1946 והיו מלווים בעוצר בית, כליאת התושבים וזיהוים, גרימת נזקים למיבנים, לציוד ולרכוש, ושימוש נרחב במקדחים, מחפרים, מגלי מוקשים וכלבים מריחי מתכות. שני הקיבוצים נחשדו ע"י הבריטים כמשמשים לאימונים ולאחסון כלי נשק וציוד לחימה של ה"הגנה" (ר' סת"ה ג-2, עמ' 904-905).

8 מ"ש ממליץ לאזכר, בתגובה לחיפושים בדרום, גורלם של שלושה יישובים יהודים באותו אזור: רוחמה, שחרבה במאורעות 1929 ו-1936 ונושבה מחדש ב-1944; וחולדה ובאר-טוביה, שניטשו במאורעות 1929 ונושבו מחדש ב-1930. קן התגובה שהציע מ"ש מומש במאמרי המערכת של העיתונות, בהודעות דובר הסוה"י ובמסיבת עיתונאי חוץ עם ג"מ, שהכריזה כי "כל עוד אין ערבות משכנעת שמצד אחר תבוא הגנה יעילה על היישובים לא נוכל לוותר על נשקנו" ("דבר" 2.9.1946).

¹[29.8.1946]

התיאור בפ"פ של הנקודותיים [החיפושים בדורות וברוחמה] חיוור מאוד מאוד בהשוואה ל"הארץ" ול"דבר".² יש לחזור ולתת תיאור יותר מפורט. להבליט בייחוד חורבן לשמו - עקירת עצים, הרס פינת החי, שבירת תקליטים, רמיסת תמונות וכו'. הזמינו אנגלים אחדים במיוחד לבקר במקום: קלרק³, אלסטון,⁴ אולי יימצא עוד מישהו. החוברת על הגירוש טרם הוכנה⁵ - וכבר זוועה חדשה הדביקה. בימים אלה מה שלא נעשה בזק - אינו נעשה. מדוע חיכו לידעות נוספות מהמשולש כדי להוציא חוברת על הגירוש?⁶ עתה מיד חוברת על הנקודות!

1 התאריך משוער לפי הכתבה על החיפושים בדורות וברוחמה, שנדפסה ב"פלטין פוסט" ב-29.8.1946.
 2 הכתבה בפ"פ היתה קצרה והובאה בטור אחד. "הארץ" ו"דבר" הביאו באותו יום את סיפור החיפושים בשני הקיבוצים בהרחבה ובכותרות ראשיות.
 3 א.פ. קלרק, מנהל "ברקליס בנק" בי-ם.
 4 רוי אלסטון.
 5 חוברת על גירוש המעפילים לקפריסין.
 6 אשל דיווח ב-26.8.1946 על עיכוב בהוצאת החוברת על גירוש המעפילים לקפריסין בשל המתנה לקבל חומרים נוספים מ"הצעירה שבגלויות".

להלן מסר בעל-פה מאת העצורים:¹ ירושלים, 29.8.46
 אחת: אם מה"מ תסתלק מתוכנית מוריסון כבסיס למו"מ וכל משתתף [בוש"ע] יורשה להעלות
 ההצעות שלו, עלינו לקבל ההזמנה. שתיים: חופש בחירה [של] נציגים תנאי בל יעבור, כולל
 בן-גוריון וכל העצורים. שאלת [השתתפות] סנה תוחלט ע"י החברים החופשיים [של] ההנהלה.
 שלוש: [בעד] פשרה בנוגע [ל]נציגים יהודים אחרים. ארבע: רמז כיו"ר הוועד הלאומי יש להזמין.
 אנא העבר מיד [ל]פריס.

1 העניין במלואו מובא במס' 127.

להדו שלום, 29.8.1946 בערב, 30.8.1946 בבוקר
 כאשר יגורתי לא יצא היום הדואר, מתוך זהירות. אמנם החיפוש לא פגע בנו, אך הוחלט להתאפק ממשלות. נמצא שתקבלו שררי יומיים יחד. בינתיים הגיע הדואר הנכנס והוא גדוש ביותר – כולו בר ללא מוץ. לא אספיק לגעת הערב (יום ה') אלא באפס קצהו ואדחה השאר למוצ"ש. השדר לבן אביגדור¹ – נמלכתי כי מוטב שלא תשלחהו עד שנראה איך יפול דבר. יש בו אומנם ראי נאמן ללבטי שלשום – רגע מסוים בחיינו כאן – אבל אותם לבטים כבר נסתחפו בגאות גל חדש של רחשים, שיקולים וספקות.

הערב ישבנו. הדעות נתחלקו. הבעתי דעתי בשיקול ראשון כי עלינו ללכת [לוש"ע]. הנחתי כי לא נועיל כלום – כי הכל מנוי וגמור ויש קנוניה עם המדינות.² אעפ"י כן הסקתי כי עתיד המערכה מחייב הליכתנו. אם לא נשתתף – ניתן נשק בידי השלט לטעון כי הוחלט כך וכך משום שעמדו תחת לחץ מצד אחד בעוד שאנו הפקרנו הגנתנו; גם נקפח מעמדנו כלפי הציבור. לעומת זה, אם נשתתף – נטען: למרות כל האכזבות והספקות המרים נתנו יד, והנה מה עוללתם לנו. בקיצור: [יש] שחרור מאחריות באי-הליכה – [מול] הגברת-מה של לחץ מוסרי בהליכה. מושגים נושנים, אך דומני שעודם חלים. הוא הדין לגבי אמריקה. אילו המציין את עמדתה היה לא רק ידידות-מה כלפינו אלא איבה גלויה כלפי אנגליה – כדין סס"ר – אזי שאני: עצם הליכתנו לשולחן מה"מ היתה מקפחתנו לדידה. אבל כשאין הדבר כן, וכשגם כאן יש לחשוש לכל אחיזה [של אמריקה] כדי להחליץ מאחריות כלפינו – מוטב להראות שניסינו בכל הדרכים ולא התמצנו שום הזדמנות.³
 אלא מה – הן אמרנו משהו בשאלת הבסיס!⁴ ובכן, יש להאחז כבמוצא בנוסח האחרון של האולם⁵ ולומר: מכאן, שאין בסיס מסוים למפרע וכל צד חופשי [להציג את תביעותיו]. (במכתבנו

1 מס' 128.

2 מנוי וגמור עם ממשלת בריטניה – בעצה אחת עם מדינות ערב – להוציא אל הפועל את תמ"ג. בעניין זה כתב ז"ש ב-29.8.1946: "נראה כי הם [הבריטים] החליטו להגשים הפידור [תוכנית הפדרליזציה/קנטוניזציה – תמ"ג] ויגשימוהו. יתכן שאפשר להשיג מעט הנחות בתוכו. לא שליטה על עלייה. אם ישיג יותר מי שיתקש ולא ילך ולא יקבל, או מי שילך למו"מ – תיקו [---] השלט יכול לעשות עתה הכל בלעדיו ונגדנו כאשר עשה".

3 ב"הארץ" 1.9.1946 הובא הדיווח הבא מתוך ה-Zionist Review, בטאון הפדרציה הציונית בבריטניה, כי בשאלת ההשתתפות בוש"ע "הסוכנות היהודית הועמדה בפני דילמה טרגית. מנקודת המבט המוסרי יש לסוכנות היהודית כל נימוק לדחות את ההזמנה, אבל למרות הנסיבות הבלתי-נוחות והמדיניות האנטי-ציונית של הממשלה, אין היהודים יכולים להרשות לעצמם להישאר מחוץ לוועידה. הסיכויים לתוצאות רצויות קלושים עד מאוד, אבל אין אנו רשאים להתעלם משום סיכוי ולו גם פעוט. העם היהודי אין לו להתבייש בבואו להסביר מחדש בפני העולם את טענותיו. לא אנו, אלא הצד השני צריך להתבייש".

4 הכוונה למכתב ח"ו אל הול מ-16.8.1946 ולאגרת הסוה"י מ-15.8.1946 אל ממשלת בריטניה (ר' מס' 113 הע' 10).
 5 הול, שר המושבות, כתב אל ח"ו ב-26.8.1946: "ההצעות שתוארו לאחרונה בקצרה ע"י מה"מ יובאו לפני הוועידה בנושא הראשון על סדר היום. אולם לכל משלחת תהיה חרות מלאה להציע תקונים/שינויים לתוכנית

[מ-16.8.1946 אל הול] נאמר כי בשום פנים אין הפידור בסיס, אך בפסוק שלאחר זה לא נאמר "אך ורק" [על בסיס מדינה]. לעומת זה, יש להצהיר ולהכריז כי אנו הולכים, עם כל קלישות הסיכוי, להגן על מלוא זכויותינו ולהאבק על תקומת העצמאות וכי איננו ולא נהיה קשורים בשום הצעה אחרת שהוצעה או תוצע.

אשר לנציגות: יש להתפשר לגבי חיצונים [נציגים יהודים שמחוץ לסוה"י], ואם ינסו לכפות בלתי רצויים בתכלית – לסרב לשבת יחד ויתייעצו אתם לחוד כאוות נפשם. לעומת זה יש להתעקש במינוי נציגינו. רצונכם בסוכנות [היהודית] – היא מחליטה מי היא ולא אתם. דווקא על רקע הוותרנות בעיקרו של דבר המו"מ, מוצדקת העמידה על חרותנו הפנימית. את ההשוואה למוצנף לדחות בשאט, בד' אמות ובפומבי.

הצפוני תִּלַּק לאורך כל הקו: נגביר לחץ באי הליכה. נוקיע אי אפשרות של פשרה. נרים קרן פתרון שלמה. יהיו מוכרחים להיזקק לנו. גם לגבי אמריקה – איפכא מסתברא: לאחר שקוממנו אותם נגד הבסיס של בן מורי [מוריסון] והשגנו הודעות הפומבית אתנו⁶ – אנו מפקירים ההישג והולכים לשבת מבלי שאותו בסיס סולק, הייתכן? בזה, ולא בהיפוכו, נשחררם מאחריות וניתן בפיהם תירוץ נגדנו. אשר לבסיס, איך נישא פנינו לציבור לאחר שפירסמנו כי נלך "אך ורק" אם הבסיס מדן [מדינה] (זה כנגד טענתי, שבמכתב לא אמרנו "אך ורק") ואמרנו זאת במו"מ שבע"פ.⁷ ועוד: אם לפוצץ, אז מוטב בעניין עיקרי, תוכנית, ולא בעניין צדדי, אישי.⁸

כך נתחלפו היוצרות ויצא שאני מתיר לעצמי עמדה לגוף העניין אעפ"י שהיא מסייעת להתרה, ואילו צפוני נוקט בפירוש עמדה בניגוד להתרה. ואף אומנם, בסוף בסוף בא בהצעה שמה נאמר כי אנו הולכים, אבל אך ורק על בסיס המדן ונדחה למפרע כל הצעה אחרת ולא נדון בה. הגורני [גרינבוים] נטה לאי-הליכה. נימוקיו בעיקר שניים: א) לאחר שסירבו למוצנף ברור כי לשם שיווי המשקל יקצצו בנציגותנו וממילא לא יצא כלום. ב) היעדר משקיף מהמריקים. חיאל בכל תוקף בעד הליכה. תוספת נימוק פנימי: אי-הליכה – שבירת החזית הפנימית.⁹

משאלותינו:

א) דו"ח מפורט מפי לפידות: לא רק שיקולים ערטילאים, אלא עמדות אישיות של כל חבר וחבר בחו"ל בשלב זה.¹⁰ הרצוי ביותר – ביקור בריאותי מחר, בשבת.

המתומצת שעליה הודיעה מה"מ או להעלות הצעות נגד" (תעודות א', עמ' 544).

6 ר' מס' 95 הע' 7.

7 למשל בשיחת גולדמן, ויזי ולוקר עם הול ובווין ב-18.8.1946 (אביזוהר/לקראת, עמ' 141).

8 לא בתביעה לשיתוף המנהיגים העצורים בלטרון בנציגות הסוה"י כתנאי להליכתה לוש"ע.

9 שכן חלק ניכר בהנהגה ובציבור מצדדים בהשתתפות בוש"ע.

10 ב-1.9.1946 שלח אשל את דוח "עמדת החברים בישיבה האחרונה בפריס" שנרשם על ידו מפי קפלן: אבירן דרש לדחות בהחלט [השתתפות בוש"ע] ולחזור במכתב על ההסכרה של [א]נגלים אינם רשאים לקבוע עתיד קדמונה [א"י] לאחר שהרסו את היסוד המוסרי והמשפטי של כתב הייפוי [המנדט]. לפידות הציע להודיע בכתב על השתתפות על סמך הבסיס שקבענו, ולפרט מפני מה לא באה בחשבון הצעת מוריסון. פזי [ג"מ] הציע להודיע להם שעל יסוד ההזמנה לא נלך, אך בכל פעם שיסכימו לדון על הקמת מדינה, גם בחלק של הארץ, נסכים להופיע בפני הממשלה או לוועידה. דעה זו קיבלה רוב דעות גדול.

ב) בירור מיוחד של תוצאות הליכה או אי הליכה מע"ל.¹¹ אם התשובה מזווננת בפני לפידות - אדרבא.

ג) אני בדעתי שיש לדרוש רשמית ביקור לפידות כאן להתייעצות. הגורני תומך. צפוני מפקפק מאוד. יחיאל מתנגד. יחליטו החברים מתוך ראיית חוץ. אם כן, יכללו בהכרח ההתייעצות את ה"ו"ר, כמשתתף קבוע בדיוני יום א'.¹²

ד) סודיות מוחלטת לגבי השיקולים וחילוקי הדעות דלעיל.

ה) לגבי ועד פיזל,¹³ יחיאל ואני מניחים שלא ייכנס בעבי הקורה, עכ"פ לא יפסוק [בשאלת הקו] אלא יבחר מוסדותיו והם יפסקו, אולי מיניה וביה, כי הזמן דוחק. עכ"פ, אם עמדת בן אביגדור מנוגדת בתכלית, כפי שיש לשער, אין לגלות דעתי ברבים, כדי לא להוציא המחלוקת חוצה באין אפשרות להידבר בפנים. סבך, סבך, סבך!
רובו של זה כתבתי בבוקר [יום ו' 30.8] ועלי להפסיק. על השאר - ליום א'.

אביחי

רק אחת: חן ח"י¹⁴ - נשימת הקלה עמוקה.

עדו [סנה] אמר שהחלטתה הקודמת [על תנאי ההשתתפות] היתה 1:12 ואין לדון מחדש. הכוונה היא פשרה בין הנגלים לבין בני הדוד [הערבים], ולביצועה נהיה אחראים אם נלך למו"מ.
זב [זליג ברודצקי] טען, שאין לסגת ממכתב [ח"ו] 16.8 כי נהיה מגוחכים. עם כל נסיגה ממכתבנו זה יגידו שאתנו אפשר לעשות הכל.

לל [לואיס ליפסקי] קיווה, שהממשלה בתשובתה תהיה פייסנית יותר. מתנגד להליכה. בן יהודה [אביגור] נוטה לדעת הרוב (פזי). מדגיש שאין זה אומר שמסכים לחלוקה. הדתי מהצמוד [ש"ז שרגאי] תמך בעמדת עדו. אמר שנקבל פחות ממוריסון, אם נלך. סוכם שכאשר לא נלך ינוסח מכתב לפי הצעת פזי. 5 חברים (אבירן, פזי, זב, לל, בל) נבחרו למען גסת. ב-29.8.1946 כתב ז"ש: "המפתח [לשאלה] כיצד אפשר להשיג יותר [מצוי ב]מע"ל, תוך הליכה למו"מ או אי-הליכה. זאת היה צריך לברר שם ולא ע"י נ"ג".

12 רמוז, יו"ר הוה"ל, כמשתתף קבוע בדיוני הנה"ס ב-ם.

13 ועידת מפא"י, שעמדה להתכנס ב-5.9.1946.

14 ב-29.8.1946 פורסם רשמית שמפקד הצבא הבריטי בא"י חנן את 18 אנשי לח"י והמיר את גזר דינם למוות במאסר עולם.

מחנה המעצר בעמק אילון, ג' אלול תש"ו [30.8.1946]

לחיים הזז, יחיד הסגולה, שלום וברכה,

זה עתה סיימתי את ספרך "אבנים רותחות"¹ ובלבי הרבה טענות עליך: מה ראית ככה להיזקק למילים משונות ודחוקות, אשר גם אם אתפקע ואתפלץ איני מגיע לחקרן; ואם נגזר עלי להיתקל בצרורות חצין בתוך תלי תלים של מרגליות – מדוע לא זכיתי לפירוש מילות קצר בסוף הספר, למען אשכיל בינה ואוסיף דעת שפתנו העברית, התעסקות שאין לי בחיי יקרה ממנה.

ומדוע לימדת היתר לעצמך לתת לפני קוראיך מילים ופסוקים שלמים בשפות לעז כרוסית וגרמנית ללא כל הסבר – כלום צברים כבני ובני עדות מזרח לא נחשבו בעיניך כקוראים? ואם הרבית לשלב בשיחת תימניך מילים וביטויים ערביים – ללמדך כי שיחם בשפת ערב – שְׁלָמָה דיקדקת לסמן את הגימל שבמילים העבריות בסימן המבטא הערבי – הן אין העברית שם שפת מקור, אלא תרגום, ועל שום מה נקטת בדרך מנהג לנתק את חוט הסיפור באמצעותו ולהפקירו מרפרף באויר – כן ב"ירחם השם" וב"אש בוערת" ואפילו ב"הדרשה".

ומה טעם פתחת את "גלגל החוזר" במי שאינו גיבורו, מה שהצריך קפיצה מנושא לנושא בהמשך הסיפור, מבלי שיעמוד הקורא על הקפיצה אלא באיחור, שכן הוא מטולטל מקרי פינחס למסעוד וחוזר, ועדיין הוא סבור שעיקר עניינו אצל הראשון, משום הפתיחה, עד שמתברר לו, למגינת לבו מבחינת ההנאה מהעלילה, שנשתקע אצל השני ובו נגזר עליו להתרכז; ועוד כהנה.

אך כל אלה קטנות, שבוודאי לא הייתי נותן דעתי עליהן אלמלא הותרה רצועת הקפדנות משום עודף פנאי, ומכל מקום לא הייתי טורח ומטריח בכתיבה עליהן, אלא – עמודים אחדים ב"חבית עכורה" ורובו של "דרשה", דברים הנוקבים תהומות בפרדוכסליותם הגאונית, הציתו בי תשוקה עזה לראותך פנים ולהאריך שיה.

לא הִגְוִי עצמו עורר את התשוקה, אלא דרך ההגות, מקוריותה ועוז רוחה. דווקא בתוך כלוב המעצר סוער ורוגש הלב ויש צורך לשפוך את ריתחתו, עד לקרקעית, בשיחה חופשית מכבלי אחריות של תפקיד ומאזיקי חברות במפלגה. אבל התיל גָּדַר סביב, והדרור נראה רחוק, וכל יום מחריב עולמות, ועייהם מתגבבים, ומי יודע לתוך איזה סכך אהיה נקלע בצאתי ואם נגזר על רבים ממאווי שיהא לבי קברם.

הרי לפי שעה ברכה לעינך החדה, ליהדותך הנועות ולעטף הצורב – שלוחה בכל חום הנפש בבור שבי.

משה שרתוק

1 עשרה סיפורים קצרים, כמה מהם על יהודי תימן, עם עובד 1946.

המכתב נשלח באמצעות צפורה שרת בלוויית פתק זה אליה:²

בוה מכתבי להזו, המדבר בעדו. מין התפרצות, בראשונה חשבתי לשלחו בדואר [הרגיל], אך נמלכתי שחבל על מכתב כזה שיתעכב למעלה מן המידה או ייגנו - הן הכל אפשר. גם מוטב שתקראי אותו. על כן באמצעותך. גם חשבתי: הלא ברור שהוא יראה את המכתב לסימה מסקין, שלגמרי לא ברור אם היא מסוגלת להבינו. את קודמת.

*

יהודה, מוצ"ש ג' תשרי תש"ז [28.9.1946]
אני מצרף את תשובתו של הזו.³ מה תאמר ל"מסמך" הזה? קודם כל, ראה נא את הכתב ונוכחת עד היכן שבירת הלוחות מגיעה, גם אם לא מדעת. כדאי היה להשוות עם הכתב של מנדלי. אך העיקר, ראה נא ראה היכן לדידו העוקץ במכתבי. ההתרגשות בסיפא - כמים הניגרים ואילו הטענות שברישא, שהזכרתן לא באה אלא להציגן כפעוטות ובטלות נוכח עיקר העיקרים, דווקא הן ננעצו בבשרו, שנעשה מיד חידודין. ואלה הנערצים בסופריך, ישראל. שלומות לך,

מ.

2 ר' גם שרת/מאסר, עמ' 228.

3 תשובתו של חיים הזו, שאותה שלח מ"ש אל אחיו יהודה, לא אותרה.

מוצ"ש 31.8.1946

הערב, לאחר שנתפרסמה החלטתו השלילית של הוה"פ הערבי,² שוב התייעצנו. צפוני התחזק בדעתו. אם קודם התנגד - עכשיו עאכו"כ. אם הם לא הולכים וגם אנו לא נלך - יש סיכוי שכל העניין יתבטל, ואם [האנגלים] ישבו רק עם השכנות [מדינות ערב] - יהיה בזה כישלון, כי לא הצליחו להביא לשולחן [וש"ע] את הנוגעים בדבר. יוברר שבדרך זו לא יגיעו לפתרון וסופם שייזקקו אלינו ואם יחליטו לכפות פתרוןם - ידינו חופשיות להאבק נגדו. אלא אם נכון שאי-הליכתם מרימה במקצת את קרננו, ז"א שהשלט מעוניין במידה כזו בקיום העגול שלאחר יציאת שותף אחד עולה בעיניו ערכו של שותף שני - אזי זה צריך להתברר במו"מ מוקדם: אדרבא, יתנו לנו איזה רמז ליתור לטובתנו, שהם מוכנים לו במהלך העגול, שיוכל לשמש אחיזה להחלטה חיובית מצדנו. כל עוד אין רמז כזה, ברור הכיוון ואין לנו להסתגל אליו. חיאל התחזק בדעתו. ברי לו כי פרישת השכנים הקרובים [ערביי א"י] מגבירה כוחנו במיקוח, אך במה דברים אמורים - אם נהיה בפנים [וש"ע] ולא בחוץ. מי ירוויח מכשלון כל המו"מ? לא אנו. השלט יוכל להישאר בשלו ולהמשיך בשיטתו כיום זמן רב. רק אנחנו נסבול. ניאבק כלכלית [תוכנית אי"ש] - נוכה. ניאבק ממשית [מאבק מזוין] - שוב נוכה. בין כך ובין כך אנו המפסידים. מה שאין כן מו"מ שיש בו אחיזה - עם משהו מאמריקה, עם משהו מהשכנות הרחוקות,³ עם איזו נטייה בתוך השלט להקל - אולי נצא מן המיצר.

האילן מציע להעמיד במיבחן ברור את ההנחה או הסברה, שהסתלקות השותף המקומי [הוועד הערבי העליון] פותחת תתחלת לשלום מחיר בעד השתתפותנו. לפנות ולומר: מוכנים ללכת אם:

- א) תתחייבו להפסיק מעשים כבדרום [החיפושים בדורות וברוחמה].
 ב) תתירו חברינו.

1 לא צויין נמען, אך תוכן המכתב מלמד כי נועד לחברי הנה"ס.
 2 הכוונה לוועד הערבי העליון. בהודעה רשמית של ממשלת א"י נמסר: "היום, שבת, 31 באוגוסט אה"צ, קיבל הנציב העליון בבית הממשלה את דר' חוסיין פח'וי אל-ח'אלדי, נציג הוועד הערבי העליון. דר' ח'אלדי מסר לנציב העליון מכתב בו נאמר כי הוועד הערבי העליון אינו רואה אפשרות לקבל את הזמנת הממשלה הבריטית להשתתף בוועידה העומדת להיפתח בלונדון ב-9 בספטמבר לשם השכנת שלום בא"י". לדחיית ההזמנה מנה הוועד הערבי העליון שלושה טעמים: א. אין הוועד יכול להסכים שממשלת בריטניה תכתוב לו את הרכב המשלחת של ערביי א"י; ב. אין הערבים מוכנים ללכת לוועידה שהשיחות בה לא תהיינה חופשיות אלא מוגבלות בדיון על תוכנית הפדרליזציה (תמ"ג) שהערבים דחו; ג. משום שמה"מ לא הירשתה ליו"ר הוועד חאג' אמין אל-חוסייני להיות חבר במשלחת הערבית ("הארץ" 1.9.1946)
 3 מצרים, עבר הירדן ועיראק (ר' הע' 6 להלן).

ג) תניחו לנו חופש גמור למנות שליחים למו"מ (הוא היה מנסה את תנאיו - חזרה למצב ערב 29.6). לא יתקבלו התנאים - אין אנו הולכים ואי הליכתנו מוצדקת כלפי חוץ. לא ייתכן להכתיב למוסד נבחר מי ומי יהיו נציגיו.

ישן מתקשה לנסח דעותיו פסוקות. שיקוליו בעד השתתפות כבר הוסברו.⁴ נוכח העובדה החדשה אינו מתעלם מהאפשרות שנפתחה [לנו] להכשיל טכסים של רמאות והשהייה - בהנחה שהכל מנוי וגמור וגם השתתפותנו לא תתקנו. אבל השאלה "מה הלאה?" מתייצבת בין כך ובין כך - במקרה שהמו"מ יוכשל מראש ובמקרה שהמו"מ יכשל בסופו (מבחינתנו). במצב זה, אם יש סיכוי להקלה כלשהי אגב כניסה למו"מ, מבלי שהשתתפות בו תפגום בחרותו ובאפשרויותיו המעשיות של המאבק להבא - [אפילו] מבלי שיהא סיכוי לתיקון סופי במצב - מצווה להשתתף. הקלה כלשהי - שחרור והפסקת מעשים כבדרום, ז"א [הפסקת] פגיעה תוקפנית במגן [ב"הגנה"], שלא בתגובה לתוקפנות. האחרון מוכרח להיות תנאי נוסף עכשיו, כי לא נוכל, פשוטו כמשמעו, לשבת בשעה שפה יימשך פירוק שיטתי.⁵

כן יש להביא בחשבון שהסתלקות הוה"פ המקומי [הוועד הערבי העליון] ייתכן שבאה רק מטעמי כבוד וסולידריות [עם האג' אמין אל-חסייני], ואילו למעשה תיוצג עמדתו ע"י [המדינות] השכנות שתופענה כמדברות בשמו. לעומת זה יש להביא בחשבון, כי היוזמה והמאמצים שהושקעו בזמן האחרון מעבר [עבה"י] ובגושן, עם פעילות עבר-נהריים⁶ ילכו לאיבוד אם נעדר בשלב זה (ההדגשה באה משום בטחון, כי ערכם קיים לעתיד).

הרי שאילו היה הדבר נתון להכרעת ישן, היה מודיע על נכונות להשתתף ודורש, כדי לאפשר השתתפות, את מילוי התנאים של אילן - עכ"פ א' כתנאי בל יעבור עכשיו, וג' מתוך נכונות לשבת יחד עם הרשימה [של הנציגים], ע"מ שיהא ברור כי אם ייפסלו חברים שאנו רואים אותם כהכרחיים - איננו הולכים. ישן מסכים כמובן להצעת צפוני, שייעשו מאמצים נוספים לסחוט מה שאפשר לפני המו"מ לגבי העיקר (בעצם שמענו שעמדו להיעשות מאמצים נוספים כאלו),⁷ אבל ע"מ שיהא ברור לנו, כי בסופו של דבר עלינו להשתתף אם התנאים ההכרחיים דלעיל יתמלאו.

אבל ישן עומד בפני שתי עובדות: א) רוב קיים ועומד [בכנס פריס] נגד השתתפות במצב שנוצר, ז"א שכל ניסיון לשנות את העמדה, בייחוד לאחר סירוב השכנים המקומיים, מוכרח להביא לידי מבוכה ופירוד במוסדנו [הסוה"י] ובציבור, אשר מי ישער תוצאותיהם; ב) כדי להשפיע לטובת דעתו אין בידו אלא לכתוב את הפתקאות האלו. גם הרעיון של הופעה [של נציגי הסוה"י] לפני הוועדה [האנגלו-אמריקנית בינואר-מרס 1946] לא היה פופולרי בשעתו, כשהציבור היה מלא זעם

4 ר' מס' 132.

5 פירוק כוח המגן של היישוב המאורגן.

6 השיחות עם שליט עבה"י ורה"מ מצרים שקיים אליהו ששון, ופעילות נורי סעיד בעיקר בנושא הפדרליזציה.

7 באמצעות שיחות לא-רשמיות עם הבריטים להכנת וש"ע וכן בניסיון לרתום את הממשל האמריקני לתמיכה

בהעלאת נושא החלוקה לדיון שם (ר' מכתב גולדמן אל אצ"סון 30.8.1946, תעודות א', עמ' 562-564).

על הודעת בוויין,⁸ אבל אז היה לישן העוז להצטרף למחייבי ההופעה, כי היתה לו האפשרות להיכנס למערכה הפנימית במלוא היעילות ולעשות זאת בטרם נפלה הכרעה כלשהי, בטרם חל גיבוש-דעות כלשהו, אלא לקראת הגיבוש ולקראת ההכרעה.⁹ עכשיו מסיבות אחרות לגמרי, הן מצד שלב הדיון והן מצד מצבו של ישן בווייכוח, ולכן חסר העוז.

אביחי

8 הודעת שר החוץ הבריטי בוויין ב-13.11.1945 על מינוי ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית, שבה קבע, בין היתר, כי "בריטניה, בעלת המנדט, קיבלה על עצמה להקים בית לאומי יהודי, אך לא התחייבה מעולם להקים מדינה יהודית", וכן שעד להחלטה אחרת תוסיף בריטניה לקיים את מדיניות הסה"ל 1939, עוררה זעם רב ביישוב ובתנועה הציונית, לרבות הפגנות והפרות סדר (קל"כך א', עמ' 30-38).

9 בהנהגה הציונית והיישובית נחלקו הדעות בדבר הופעה לפני ועדת החקירה ושיתוף פעולה עמה. בראש השוללים עמד ב"ג, ואילו מ"ש היה בראש המחייבים. בכל המוסדות שבהם ניטש הויכוח בשאלה זו בין השניים והתקבלו החלטות בהצבעה - הנה"ס, הוהפ"צ המצומצם ומוסדות מפא"י - היתה יד מ"ש על העליונה: בהצבעה בהנה"ס על ההופעה לפני וא"א היו הכוחות שקולים, במרכז מפא"י: בעד 16, נגד 2; בוהפ"צ המצומצם: בעד 16, נגד 11; באסיפת הנבחרים: בעד 63, נגד 32. ב"ג קיבל את הדין והופיע לפני הוועדה (לדיון מפורט בסוגיה זו ר' הלר/וא"א, עמ' 274-275. ר' גם שרת/מאטר, עמ' 198, 219, 235, 237; יזמ"א ו', עמ' 1596).

לדתן שלום, 1.9.1946 בבוקר

1. כתבתי דעתי בפעם הקודמת¹ והפעם לאחר לבטים קשים משאול, אני מרגיש כי שמתי נפשי בכפי. אפשר הניתוק מחברים אחרים בכל שלבי השקלה, באשר חליפת השדרים בשום פנים אינה תחליף למגע החי ולהתבטלות המשותפת בקלחת הזמן, מוליך אותי בתווה לא דרך. אבל אין לי ברירה – הבעתי את תמצית דעתי ויכולתי עוד להוסיף.
2. בדואר הקודם שכחתי לעמוד על עניין חשוב ודחוף: המגע עם החמרן בגושן. לאחר שבל הודיע בעניין זה מה שהודיע – ודאי עפ"י דו"ח מוסיק – דומה שאין ברירה אלא לשתפו, שאם לא כן הרי אם ישאל יודיע להד"ם. שמא נעשה כבר הדבר או שמא איחרנו?²
3. באחד הדו"חות הראשונים על מפעלות עטרה בגושן נאמר כי היא מסתייעת במריקים המקומיים, ואילו בדו"ח המפורט אין זכר לכך. מה פשר?³ עכ"פ יש להעביר [הדו"ח] לתשבי, לו לעצמו, ע"מ שימסור למהימנים בפנים.⁴
4. איך מיישבים תנאי "סודיות מוחלטת" עם מסירת העניין לנגלים?⁵ הן יש בהם אויבים בנפש לנו וידידים בנפש לצד שכנגד המקומי, אשר חזקה עליהם שימסרו הדברים.
5. אשר לדו"ח התיבוני,⁶ צפוני העלה הצעה נכוחה והיא שיופנה בלוט אל בן-יהודה, או ב"י עם

1 ז"ש כתב ב-2.9.1946 "שדר אתמול [המסמך הנוכחי] וקודמו עם השיקולים בעד ונגד הלך הבוקר אל בן-אביגדור כלשונו וככתבו. דתן התייעץ עם הפיזול וסיכמו לעשות כן. מן הדין שיידע גם הלבטים וגם העובדות". ב-3.9.1946 הוסיף: "גם פזית בדעה [זו]".

2 במכתב אל בוויין ב-26.8.1946, הודיעו ברל לוקר, על יסוד מידע מפי משה (מוסיק) עיראון, שליח הממ"ד בקהיר, שבא ללונדון, כי ממשלת מצרים מוכנה לדון בפתרון בעיית א"י על בסיס החלוקה, אך היא מבקשת את תמיכת ממשלת בריטניה (ר' תעודות א', עמ' 547; מכתב גולדמן אל בוויין מ-19.8.1946, שם, עמ' 538-539). ז"ש כתב ב-2.9.1946 בעניין שיתופו של קלייטון ("החמרן"): "הלה נשאל: 'הייתכן? כיצד אמרו אדוניך כי אינם יודעים ואתה הלא ידעת?' גמגם והשתמט. ברור כי הכוונה לחבל".

3 במכתבו למ"ש מ-26.8.1946 מסר ז"ש כי בשיחת טלפון אמר לו ששון ש"האמריקאים יודעים על המו"מ [עם המצרים] ואף עוזרים". לדוח המפורט ר' מכתב ששון מקהיר 9.8.1946, ששון, עמ' 364-366. ז"ש השיב למ"ש ב-2.9.1946 וציין שהדיווח על ההסתייעות באמריקנים היה מוטעה ונבע מאי-הבנה.

4 ידידי הציונים במימשל בוויינגטון.

5 במכתבו אל מ"ש 30.8.1946 דיווח הורוביץ על שיחת ששון עם ראשי המימשל המצרי על פתרון החלוקה, וציין שהללו "דורשים סודיות מוחלטת" על עצם הדיון בו. ב-2.9.1946 כתב ז"ש למ"ש כי נסיעת משה עיראון ללונדון הייתה "לשם שמירת סודיות מוחלטת" וכי המידע על השיחות נמסר לבוויין, שכן אנשי הסוה"י בלונדון סברו כי אם העניין ידווח "מלמעלה למטה [לנציגי בריטניה במצרים] יישמר [הסוד] למטה. ללמעלה [בוויין] אין דואגים". עפ"י הצעת ששון הועברו הדברים אל בוויין "על מנת להשיג פנייה כלשהי מאנגליה למצרים" (ר' תעודות א', עמ' 554). ב-3.9.1946 כתב ז"ש כי בשיחת ששון עם קלייטון במצרים התברר כי "הוא ואנשיו כאן טרם נענו לשאלות אדוניהם שבלונדון בדבר נכונות הערבים למו"מ על חלוקה. ההתרשמות שאין ברצונם להזיז את הדברים".

6 ר' מס' 109 הע' 17.

- עידו יחד, כי עכ"פ לא רצוי מגע ישיר עם בן אביגדור או מגע עם עידו ביחידות.
6. מכתב נתנאל הרגיוני ואני משהה כעסי כדי לענות בקרירות.⁷ שמחתי לצאתו של בעל השושנה⁸ וחבל שלא הקדמתי לשלוח לו ברכת פרידה. אני שולח לו ברכתי עכשיו.
 7. קבלתי פתק מר.ר. מת"א המסייע בידי החולש על הגלגלים.⁹ מציע את עצמו למח' [המדינית] במפגיע. מוכן אפילו ללכת לאולפנה. זה עכ"פ אינו בא בחשבון, כי קשיש ויודע לא מעט. היש מחשבות? מכאן קשה מאוד לקשור קצוות.
 - 8 מה לגבי נסיעת הלבן, עם או בלי הגיורת כיום? דרישת נתנאל שיקדים לבוא היא סימן טוב. אם יצא – הייכנס אחי אליהו?¹⁰
 - 9 ההגעת למסקנה כלשהי לגבי נכד-אביגדור?¹¹ האכתוב למי שהיה כאן?¹² שיספחו לאחת הכהונות בבית המרקחת¹³ – בלית ברירה אחרת?
 10. אני מצרף דו"ח על גבורותיהם כאן. יש לגולל.¹⁴
 11. מה פשר הטסת הקולונל? בקש עינבל להודיעני.¹⁵
 12. שמחנו לצורה הנאה של פירסום כניסת פזית. אח"כ קלטה אוזני שלמעשה לא היה כה מפואר.¹⁶ מילא.

7 מדובר במכתב טדי קולק אל ז"ש מ-15.8.1946 (אצ"מ 525/498). שעניינו התנגדות לוקר וברודצקי לכך שקולק, ועמו אוריאל הד יקבלו משרד לעצמם וינהלו פעילות מדינית בנבדל מההנהלה הלונדונית. במכתבו לז"ש כתב קולק כי הוא "משוכנע שמשגה מאד כאשר נכנע ללוקר בעניין תביעתנו להפרדה" בין העבודה היום-יומית הנעשית ע"י משרד הסוה"י בלונדון והעבודה "שהיה בדעתנו לעשות כאשר קבוצת אנשים נשלחה לכאן. אין כל אפשרות להרחיב את מעגל הידיים ולעשות את העבודה לטווח ארוך מ-77 [גרייט ראסל סטריט], שכן תמיד נגררים לשעות חרום יום-יומיות ללא יכולת לסייע. בכל אופן כל הארגון של המשרד הוא כזה שאין אף אדם יכול לסייע בדרך כלשהי... בינתיים אני נשאר כאן כי עודני רוצה לנסות לשנות את תנאי עבודתנו כאן, אבל אם בסופו של דבר אחליט ששינויים אינם אפשריים לא אמתין להרשאה כלשהי ואשוב הביתה" (אביזוהר/לקראת, עמ' 148-149).

8 ב-30.8.1946 כתב ז"ש כי אבא אבן "יצא אתמול לדרכו [ללונדון]. מסר דרישת שלום. ייכנס לתפקיד [כאיש הממ"ד] כמדובר. אינו חוזר בו ומוכן למערכה".

9 ר.ר. לא זוהה. כנראה עוזרו של מיכאל לוברסקי-בר, מנהל לשכת התחבורה בסוה"י.

10 מדובר ביציאת איש אגף הביטחון בממ"ד הרי ביילין ורעייתו יהודית לפעולה מדינית בלונדון והחלפתו ביחזקאל סהר [אחי אליהו סחרוב]. תשובת ז"ש 2.9.1946: "אחי אליהו ייכנס בימים הקרובים. כבר נגמר. כעבור זמן קצר יוכל הלבן לצאת. הגיורת רק בראשית השנה האזרחית".

11 עמוס בן-גוריון. מדובר במציאת תעסוקה בשבילו בממ"ד.

12 חיים אלפרין, ששוחרר מהמעצר בלטרון.

13 עיריית תל אביב (ביתו של ישראל רוקח).

14 דוח מ"ש לא אותר. מדובר בהתנהגות אנשי הצבא והמשטרה הכריזים בלטרון ב-29.8.1946 כאשר באו לקחת כמה מעצורי אצ"ל ולח"י על מנת להגלותם לאריתריאה (ר' "הצופה" 3.9.1946; וייל, עמ' 193-197; שרת/מאסר, עמ' 213 הע' 1).

15 ב"דבר" 1.9.1946 פורסמה ידיעה תחת הכותרת "נקרא ללונדון": "קולונל בן-ארצי, ששירת בחי"ל, הוזמן ע"י מיניסטרוין המלחמה הבריטי לבוא ללונדון". אפרים בן-ארצי היה הקצין הארץ-ישראלי הבכיר בחי"ל בדרגת לויטננט-קולונל. אשל השיב למ"ש ב-3.9.1946, שבן-ארצי הוזמן לאנגליה עפ"י דרישתו של בריגדיר ארנסט בנג'מין, מפקד החי"ל לשעבר שקיבל מינוי צבאי אחר. בן-ארצי נקרא לשמש אחד מעוזריו.

16 כניסת ג"מ לראשות הממ"ד כממלאת מקום מ"ש. בעיתוני 1.9.1946 הובאה החלטת הוהפ"צ המצומצם ב-29.8.1946 לקבל בסיפוק מינוי זמני זה עם זכות הצבעה בשאלות מדיניות. אנשי "המזרחי" התנגדו להצבת

13. היום אכתוב תשובתי לניצן.¹⁷ תתקבל מחר.
14. לגבי הניסיון בנקודה המשפחתית,¹⁸ אני בעד מאמצים מרחיקים של העברה, מהבנות, ריכוז באמהות,¹⁹ פיזור שם, או העמקה בבנות על פני שטחים נרחבים – באחת, כל מאמץ לשמירת הרכוש הפרטי לבל יפול. איני גורס מניעה במחץ, כי רק תגרה.²⁰

*

איני זוכר אם פירשתי במצורף או בקודם – עכ"פ הדבר מובן מאליו – כי אם רק יש איזה סיכוי שהוא לסחוט ע"י התעקשות עד הסוף²¹ – עלינו לסחוט ולסחוט. כאן חסרות לנו ידיעות חיות מפי אק ואולי נוספות מאחרי נסעו.²²

אישה בראש "המדיניות הציונית", שכן אין הדבר הולם את "מהות היהדות וחוקיה" (ר' "בעקבות הימים", "הצופה" 28.8.1946).

17 מס' 138.

18 קיבוץ דורות, הקרוי על שם דב הוי, רעייתו רבקה (אחות מ"ש) ותרצה בתם, שניספו בתאונת דרכים בסוף 1940. בחיפושם שביצעו הבריטים שם בסוף אוגוסט 1946 נחשפו סליקים ריקים (ר' מס' 129 הע' 7).

19 העניין לא נתחזר. אפשר שהכוונה להעברת נשק ה"הגנה" מסליקים ביישובים קטנים וריכוזו ביישובים גדולים.

20 התנגדות בכוח לחיפושים רק תגרה את השלטונות לתגובות אלימות.

21 בשאלת ההשתתפות בוש"ע.

22 קפלן שב ארצה ב-29.8.1946 לאחר השתתפותו בכנס פריס וביקורו בלונדון.

לדתן שלומותי,

1.9.1946

1. אמור אמת, איבדתי עולמי כלילי? אמש דומה היה בעיני שאין לי ברירה אלא להביע דעתי כמות שהיא¹ והדבר עלה לי ביסורים אכזריים. ספק אם הייתי עושה זאת לאחר קריאת עיתון הבוקר,² ואצטער צער נורא אם הדיסונאנס שהכנסתי גרם לאיזו מבוכה או הסתככות במושב היום.³ בדיעבד איני מצטער על העמדה שנתקבלה [ע"י הסוה"י] ויכול אני רק לקוות שלא אצטער לעתיד לבוא. הערה: קראתי את מאמרו הדמגוגי מאוד והמשפיע מאוד של קרליבך ב"ידיעות אחרונות" - "לא ללכת". הוא מרבה להסתמך על מסקנות הוועדה האנגלית-אמריקאית, כאילו היתה זו נחלת בית אבותיו. כלום הוא היה בעד הליכה לאותה ועדה? בכלל האם הוא היה פעם בעד איזה דבר?
2. אין בידי להשפיע כבר על מסקנות הוה"פ [הציוני המצומצם], אבל במצב הנתון גם לדעתי מוטב לו להחליט ולפרסם שאין הולכים על יסוד תוכנית מור[יסון-גריידי] אלא רק על יסוד מדן [מדינה] ובחופש מינוי [נציגים].⁴ חוסר החלטה ופרסום בתוצאות [בסיום] המושב פירושו מבוכה ודימורליזציה. לעומת זה, להנהלה אין להזדרז במתן תשובה ישירה לאחר שיחת נ"ג-ב. [בווין].⁵ אגב, ב. אינו עונה מיניה וביה; לו דרושה התייעצות עם חבריו, בטרם יענה, ואילו נ"ג, שרק בתוקף המסיבות המשובות הפך מוציא ומביא מרכזי, משיב מיד,⁶ כאילו ההנהלה והוה"פ וההסת' [הציונית] כולה בקופסתו.

- 1 ז"ש השיב ב-3.9.1946: "האם איבד ישן עולמו כלילי? בעיני בן אביגדור אולי כן ואולי לא. אבל בן אביגדור כמוסד מהו? כשהיה כאן וירובעל [שם העט של ברל צנלסון] אתו והגיסים [גולומב והוז] סביבו מוסד - אחד. כשאבירן שם [בפריס] והבוער לידו, מחוצה לו כמעט רק אנשים שאינו מאמין [בהם] או אינו סומך [עליהם] - מוסד שני. צריך לראות דברים כמו שהם" (ר' גם שרת/מאטר, עמ' 220).
- 2 בעיתוני הבוקר של 1.9.1946 נמטר כי קיומה של ו"ש"ע מוטל בספק, שכן הוועד הערבי העליון דחה את זימונו בשל התערבות הממשלה בהרכבת נציגות ערביי א"י וסירובה לכלול בה את המופתי האג' אמין אל-חוסייני ואילו הסוה"י עומדת על החלטתה שלא להשתתף בו"ש"ע כל עוד הבסיס לדיוניה יהיה תוכנית הפדרציה (תמ"ג). ר' למשל "דבר" 1.9.1946.
- 3 מדובר במושב הוה"פ"צ המצומצם, שביום זה המשיך את דיוניו שהחלו ב-29.8.1946.
- 4 בהחלטה שהתקבלה (ברוב של 16 מול 6) בסוף הדיון המקיף בכל בעיות התנועה הציונית, לאחר הדוחות שהשמיעו הרב פישמן-מימון, דובקין, הרב גולד, בן-צבי, ג"מ וקפלן על כנס פריס, נאמר: "הוה"פ"צ המצומצם שמע את דוח ההנהלה על המו"מ שהתנהל בינה ובין הממשלה הבריטית בדבר השתתפותה של הסוה"י בוועידת לונדון ועל היסודות שעליהם התנהל מו"מ זה. כן רשם לפניו הוה"פ"צ המצומצם את הודעת ההנהלה שהיא תביא לפניו את תוצאות המו"מ הזה לאחר שייגמר" ("דבר", 3.9.1946).
- 5 הכוונה לשיחת גולדמן-בווין ב-29.8.1946, שבה ביקש בווין שהסוה"י תעכב בינתיים את החלטתה. גולדמן דיווח על שיחה זו בישיבת הנה"ס בלונדון שנערכה באותו יום (ר' תעודות א', עמ' 557-560).
- 6 בשיחתו עם בווין הציע גולדמן כי ו"ש"ע תיערך בשלבים: תחילה ייוועדו הבריטים עם הערבים וינסו לקבל הסכמתם לעיקרון החלוקה, ואח"כ ייוועדו עם נציגי הסוה"י; הליך זה, טען גולדמן, יאפשר לסוה"י להשתתף בוועידה. לדברי גולדמן, נטה בווין להסכים לנוסחה זו אך טען שתחילה עליו להביאה לקבינט (ר' מכתב גולדמן לאצ"סון 30.8.1946, תעודות א', עמ' 562-563).

3. אני מפרש סעיף 5 שלך⁷ (על ההליכה נגזר ואין להוסיף. פגישת נ"ג שוב חתמה הגזירה, לפחות לשבוע זה) המתכוון לומר, כי דווקא לאחר שיחה זו, שבאה כאילו להמתיק את הסירוב, אין דרך לנסיגה; ז"א שאם לא יבוא שינוי מהותי מצדם – נגזר שאיננו הולכים. אני מסכים לפירוש ומקבל את העמדה, אבל ענני אם פירשתי נכונה,⁸ אתה קמזן במילים ומרוב צמצום וכיוון מתמעטת המשמעות.

4 עלי להודות, כי קריאת הנוסח המלא של מכתבו האחרון של האולם לויטל⁹ חיוקה בעיני את טענת אלה הגורסים שלא חל כל שינוי גם בעמדה הפורמלית לגבי הבסיס. מהסיכום במברק התרשמתי, שאפשר לנו, כדי לצאת מן המיצר, לפרש אותה פיסקה כנוטלת עוקץ באופן ניסוחה מכל בעיית הבסיס ופותרת פתח לכל מיני בסיסים שלהם ושלנו; לא כן התרשמתי מהנוסח המלא הממלל ברור, אם גם לא בפירוש, שהבסיס בעינו עומד וכל השאר או תיקונים בו או "הצעות שכנגד" לעומתו, אף הן טפלות לו.¹⁰

5. המברק של אליעזר על מפעלות עטרה¹¹ אינו מלאכה מושלמת בכל חלקיו. הפסוק: received confirmation if no agreement reached [Arab] league will insist on N.S. Green Book אינו מחוור. מי קיבל כאן אישור? באיזה קשר עומדת כוונה זו של החֶבֶר עם כל פרשת עטרה בגושן ועם הסכמת עזאם? אנא, הסבר. כל עניין ספרו הירוק של נ. ס. [גורי סעיד] (אותו מסמך ששאלתיך עליו, לא כן?)¹² הוא חדשה בשבילי – לא היה רמז לכך בדו"חות קודמים. הפסוק: Egyptians insist first be asked by British as Anglo-Egyptian negotiations interrupted לא יובן ואינו יכול להיות מובן. בשום אופן לא הייתי מגיע להבינו לאשורו אלמלא הידיעות הקודמות שהיו לי. מה זאת אומרת "be asked"? והסמיכות למו"מ הא-מ [האנגלי-מצרי] כאן מטעה בהחלט. גם הפסוק הבא אחריו, הפותח במילה second, מאוד מכווץ וסתום.

7 בסעיף זה במכתב ז"ש מ-1.9.1946 מדובר בהחלטה שלא להשתתף בוש"ע.

8 במכתבו 3.9.1946 אישר ז"ש כי לכך התכוון.

9 מדובר במכתב הול לח"מ מ-26.8.1946, שבו הביא את הצעות הממשלה לדיוני וש"ע (ר' תעודות א', עמ' 544).

10 הצעות הבריטים לכינוס ועידת "השולחן העגול" הובאו במכתב הול לח"מ, אך לפני שמכתב זה הגיע לידי מ"ש, הועבר אליו נוסח מברק שנשלח מלונדון ב-26.8.1946 ובו סיכום ההצעות הנ"ל (המברק לא אותר). הפיסקה במכתב הול לח"מ, שאליה מתייחס מ"ש אומרת:

The proposals recently outlined by His Majesty's Gov. will be laid before the conference as the first subject on the agenda. Every delegation will, however, have full liberty to propose modifications in the outline plan as announced by His Majesty's Gov. or to advance counter proposals. His Majesty's Gov. desires to explore every possibility of reaching an agreed settlement and will give careful consideration to all suggestions made to them in the course of the conference.

11 מברק קפלן אל לינטון בלונדון 30.8.1946 (אצ"מ 825/1554), בו דיווח על שיחות ששון עם ראשי הממשל במצרים על חלוקת א"י ועל ההבנות שהשיג עמם ועם מזכיר הליגה הערבית עבד-אל-רחמן עזאם.

12 על "הספר הירוק" של גורי סעיד (מכונה גם "הספר הכחול") ר' מס' 119 הע' 7; מס' 123 סעיף 6. ב-3.9.1946 כתב ז"ש למ"ש: "המברק של אליעזר – היתה ידיעה קודמת כי הליגה [הערבית] תציע אישור הלבן [הסה"ל 1939] עם קצת אוטונומיה ליהודים, כפי שנוסח בירוק של נ.ס. עתה נאמר לעטרה כי ישנן שתי דרכים, או הסכם [עם] גושן [על חלוקת א"י] או שיתעקשו על העמדה הקודמת".

הבקשה למסור לידידים בפרלמנט ולארגן מאמרים בעיתונות הכורכת יחד שני דברים שונים, מוכרחה לגרום לתקלות. הן לגבי הידידים בקבינט ובפרלמנט הכוונה ודאי לסיפור כולו, ואילו לגבי העיתונות נאמר אומנם *this line*, אבל בסמיכות פרשיות זו יתפרש המונח *this line* כמתייחס שוב לסיפור כולו, וזה עומד בסתירה לדרישת הסודיות שבאה [במברק] אח"כ ["*imperative absolute secrecy re negotiations*"], למרבה המבוכה. אני חושש ל-*mess* הגון כתוצאה מכל זה, ואם עוד יש סיפק להדביק מברק מסביר ומתיר את הסבך – יש לעשות זאת מיד. יש להדגיש כי בעיתונות יש רק להסביר את זיקת יישוב הסכסוך האנגלי-מצרי לפתרון בעיית א"י ולהעלות בקשר לזה את תוכנית שלמה, אבל בשום פנים לא לספר על המו"מ.¹³

6. אך למעשה כבר הפליט את הסוד ידידנו לוונברג ב"דבר".¹⁴ באין לו השכל והכישרון של ליכט' [היים] הוא נאלץ לחפות על מערומי יכולתו העיתונאית בסודות שהוא מגלה מחדרי [גרייט ראסל] 77. זוהי בעיה רצינית ויש להודיע לבל שעליו לתחום תחומים ברורים בין איסור והיתר, שאם לא כן נהיה אנוסים לעורר את כל השאלה של אנשי המשרד המשמשים כתבים לעיתונים – הסדר פסול בתכלית מכל בחינה.
7. בדו"ח ממפעלות עטרה הכלול במברק אליעזר מובלטת ביתר שאת מברדו"ח הקודם נקודה אחת שהרתיעני והיא "דו-לאומיות".¹⁵ כאן חרגה עטרה ממסגרתה ואני מתאר לעצמי את השצף בלוט. אף אני זועזעתי.
8. אחרי ככלות הכל, עם כל החריגות מזה והתשובות הנמהרות מזה, הרי פזי ועטרה הם היחידים החוגרים כוח להזיז העניין לאיזה מוצא.
9. מחר צריכה להינתן תשובת ב. לנ"ג.¹⁶ אני מניח שאם תינתן במועד המובטח, תקבלו ביום ג' ואנו נדענה ביום ד'. היא תוכל היות אחת משתים: או "אנו חוזרים למכתב מר ה. [הול] לדר' ו. [וייצמן] ואתם מתבקשים לענות הן או לאו"; כי אז התשובה לאו. או – "אין אתם נדרשים לענות כרגע ואנו נפנה אליכם שנית",¹⁷ כי אז לדעתי מוטב להריץ מכתב שיאמר, כהצעת נ"ג הראשונה: "תמיד מוכנים לדון אתכם על תוכנית הקמת מדינה". במקרה השני כדאית שוב פגישה ובה

13 לעניין זה השיב ז"ש: "יונהג כהוראה".

14 ב"דבר" 1.9.1946 בכתבה שכותרתה "הבדל בולט בעמדת המדינות הערביות" מאת ש' לוונברג, עובד הסוה"י בלונדון וסופר העיתון שם, נאמר: "בדוד לי כי יש מדינאים ערבים הנכונים לדון על חלוקה אם יקבלו עידוד מצד הממשלה הבריטית וסיפוק בכמה נקודות. פחדם העיקרי הוא שהיהודים לא יסתפקו במדינה שלהם אלא יבקשו להסתגל לתוך מדינות ערביות וכי הסוה"י תוסיף להיות כוח בינלאומי חזק לאחר שתוקם המדינה היהודית. הממשלה הבריטית רוצה לקבל את תשובת היהודים להששות אלה של המדינות הערביות". הכתבה כללה את עיקרי דוח גולדמן על שיחתו עם בוויין ואת תשובות גולדמן לשאלותיו ב-29.8.1946 (ר' הע' 6 לעיל).

15 במברק (אנגלית) נכתב: "במקרה של כישלון הפתרון שלעיל – חידוש המשא ומתן. לאור הגירה יהודית גדולה והתיישבות [תקום] לבסוף [מדינה] דו-לאומית".

16 בשיחתו עם גולדמן (הע' 14 לעיל) ב-29.8.1946 הבטיח בוויין להשיב להצעות גולדמן ב-2.9.1946 (ר' מכתב גולדמן אל אצ"סון 30.8.1946, תעודות א', עמ' 562-563).

17 מה"מ לא שינתה מתוכניתה לכינוס וש"ע והמשיכה בהכנות לקראתה (ר' ט' סמית אל לינטון 4.9.1946, תעודות א', עמ' 579-580). אי-לכך הודיע ח"ו להול ב-4.9.1946, שהסוה"י לא תתשתף בוועידה אלא אם כן תתקבל תביעתה לגבי הבסיס לדינויה ולגבי בלעדיות במינוי נציגיה שם (עמ' 577-578).

- לעורר שאלת ההתרה [שחרור] ושאלת הפסקת הנבירה [חיפושי נשק]. אולי שנייה תחילה.
10. אני שומע כי הברמינן אי"ש מתחיל שוב לקרטע. אין ספק שהנבירה בנקודה המשפחתית [דורות] ובאותה [רוחמה] נותנת שוב הזדמנות להחיות ולהעמיד הכן.¹⁸ אם יש כוח – אדרבא, אבל אבקש רחמים לא להטריד שוב את א-ן ולא לדחות שוב דבר ע"מ להימלך ביושביו.
11. קלטתי מרמזי צפוני כי רעייתו שתח' הביאה לפניו תלונה על לפידות (או על זוגתו – גם זה ייתכן) שכאילו משתמעת מדיבוריו פניית עורף אל המסוגרים.¹⁹ היש שמץ? אותה פלוגית שורש פורה לבלבולים וסכסוכים **الله يقر** [ערבית: ישמרנו האל].
12. אקווה כי פזית לא תקפיד שאמשיך נתיבה לגמו, לשם רציפות, ריכוז והיקף, וחזקה עליו שימסור מיד ובשלמות כל הטעון מסירה (כי תמיד יהיו סעיפים מוצנעים כגון 11 כאן), אבל אם תראה צל צלו עובר על הפנים הודיעני ואשנה הנהגה. בין כה וכה מזמן לזמן אשדור ישירות.
13. על פתק פזית²⁰ אענה ישר מחר-מחרתיים.
14. אני מניח שאתם מרעישים עולמו של תשבי בכל הנוגע לנקודה המשפחתית. שם [בארה"ב] – הלאה כל רסן:²¹ בריט' מפקירה היישוב לטבח ע"י המדינות שהיא יצרה וזיינה.

אביחי

18 להחיות את תוכנית אי"ש. ב-2.9.1946 נדונה הסוגייה שוב במליאת הוה"ל והוחלט להמשיך בדיון ולסכמו בשבוע שאח"כ (ר' "הארץ" 3.9.1946).

19 המנהיגים העצורים (ר' שרת/מאסר, עמ' 220, 234).

20 לא ברור לאיזה מכתב של ג"מ הכוונה.

21 לתקוף במלוא החריפות את המדיניות הבריטית בא"י.

1.9.1946

לאחימן שלומות,

1. תודה על סיכום הדעות למיניהן.¹
2. בדו"חך על שיחת בן-לוי עם המגילתי² נאמר, כי יש להמתין ימים חמישה בטרם אפשר יהיה לשאול. דומני שחלפו מאז כפליים.
3. גם הבטחת לברר במה עמוס קומי.³
4. למילוי הבטחה שנתתי לו הריני להעמידך על משמר מסוים: אם (אלף רבתי!) נגיע לדיבורים רציניים על שחרורנו לרגל המו"מ (כל האותיות מרחפות באויר!) צריך שמישהו ידאג לצרף לחשבון ברגע-כושר, את שלושת החיצונים: בה"ב, קומי וזעירא.⁴ אל שכוח!
5. שאל-נא את עינבל על שום מה טס אפרים [בן-ארצי] אל בל.⁵
6. רצוני לקבל רשימת הנבחנים, עם מילים מספר על מוצאו וטיבו של כל אחד; גם עבודה אחת או שתיים של סיכום נאומי לדוגמה.⁶ אחת ההצעות המרחפות בראשי היא להשאיר את פזית ואביתר במקומותיהם ולקבל לידי את האולפנה.⁷

חזק

1 ר' מס' 132 הע' 10.

2 דוח אשל על שיחת עו"ד לויצקי עם קולונל צ'רטריס לא אותר.

3 אשל השיב ב-2.9.1946 כי צ'רטריס הודיע לעו"ד לויצקי: "את קומי יפלו לטובה ודרורו קרוב"; למחרת הוסיף: "נפקחו גם עיניהם לראות את המגווחך במעצר קומי".

4 דוד הכהן, מרדכי שטנר ודוד אדירי הכלואים עם חברי הנה"ס, אך אינם נמנים עמהם. בעקבות שיחת לויצקי עם צ'רטריס כתב אשל (שם): "אין תזווה בעניין זעירא משקמונה ובעל הברכה. נראה שתיקיהם מולחמים בתיקי הדגולים ואמצעי אנוש לא יפרידום".

5 ר' מס' 135 הע' 15.

6 ז"ש כתב ב-28.8.1946 כי "אתמול ישבו לבחינות 119 מועמדים למוסד [להשתלמות של הממ"ד]. המנהלים אומרים כי התמונה היתה מרנינה. נראה כי נקודת התורפה בשפות. דוח מלא יבוא". באחת משאלות המבחן נדרש, כנראה, סיכום אחד מנאומי מ"ש. ב-3.9.1946 השיב אשל כי לדברי לבבי "בדיקת הנבחנים היא עבודה רבה למספר אנשים" והכנת דוח מלא תארך עוד ימים אחדים.

7 כלומר, שלאחר שחרורו מן המעצר יניח מ"ש את ניהול הממ"ד בידי ג'מ ואיתן, ואילו הוא ייטול לידי את ניהול המוסד להשתלמות.

אל: ישראל גלילי, תל אביב (העתק במכונת כתיבה)¹

1.9.1946

לניצן שפע ברכות,

לבי נוקפני על האיחור אך סהדי במסיבות. אגב, הקלת עלי את פיגור התשובה בהשמטת התאריך מאיגרתך.²
אענה לפי סדר הפרשיות:

1. שבחי אֶחָיִךְ הגיעוני בכמה צינורות – אחד מהם הישר מהבית. שמחתי אף תמהתי: מעיקרא מאי קא סברו?³ אגב, החזר גיסך? וכמה מכם עוד גולים בירכתי סְפֵר תימן?⁴
2. לפרשת בית-אחי.⁵ אשר לפרקליטות, הרי עמיתי מעדיף על בעל האורה, שעליו שאלת, את בעל עטרת הסנטר והזוגית והוא חרד לדבר ה" – במה הדברים אמורים, אם יקבל על עצמו לדרוך במסלול שמתהווה ולא לסטות?⁷ אם לא הוא – אזי שותפו (של עטור הסנטר, לא של בן פורת!) – בן בית אולפנתי [גימנסיה הרצליה], חבר כיתה לרעייתי, שהיה לו בשכבר הימים שיח עם התעסקות מתתיהו,⁸ רק בשלישית בעל האורה, שהדַבֵּר בפיו ומוח בקדקודו אך דעתו קלה וחומד לצון. מכל מקום יש לרתום שלישי, כי השקמוני [עו"ד סלומון] חסר רמה, משנתו אינה סדורה וגם עלול מתוך צבריות לבטות [להתבטא בלשון בוטה] ביושבים כיסאות [השופטים] ללא צורך ואילו בן לוי כוחו, כדברך, מאחורי הקלעים ואם כי עיניו בראשו וידו רב לו גם בפלטין [במסדרונות השלטון], הרי אין לסמוך שלא לָלוּ. כל אלו דעות עמיתי שאני מצטרף להן בכללן. הניסוח המילולי של ההגדרות דלעיל – משלי, מתוך הכרתי האישית את המדוברים.
- אשר לשאלת התקדים, הרי עד כמה שזכרונו מגיע כבר נקבע תקדים מעין זה בפרשת אנשי מקום גבורת אפרים.⁹ עם זה נוחה דעתנו מהקו המוצע [לטיעון במשפט] ונוסחנה הוא: אנו השניים

1 המקור נמצא באי"ט, תיקי ישראל גלילי, חט' 15, מיכל 169, תיק 1, מס' 6.

2 מכתב גלילי אל מ"ש לא אותר.

3 שבחים על התנהגות חברי קיבוץ נען ב"שבת השחורה" ואחריה בעת החיפוש שניערכו במשק והעלו חרס. "מעיקרא מאי קא סברו?" מתחילה מה הם – הברייטים – סברו?

4 אברהם לוקוב, גיסו של גלילי, אף הוא חבר קיבוץ נען, נעצר ונשלח כרוב חברי המשק למחנה רפית. משפטם של מוכתר ומוזכיר יגור.

6 עו"ד מרדכי עליאש, שהיה בעל זקנקן, מרכיב משקפיים ושומר מצוות.

7 אם יקבל על עצמו להפוך את משפט הנאשמים למשפט פוליטי, שיתקוף את המדיניות הבריטית (ר' מס' 57 סעיף 4). עו"ד יצחק אולשן. "התעסקות מתתיהו" – פעילות ב"הגנה" (לפי כינויו של גלילי, מראשי ה"הגנה"). בעת גירוש יהודי ת"א ב-1917 היה אולשן מהנשארים בעיר לשמור עליה ואח"כ היה פעיל ב"הגנה".

9 מדובר במשפט על החוקת נשק לא-חוקי שהפך למשפט פוליטי, שהתקיים בעקבות השיפת מצבור נשק בידי הברייטים באוקטובר 1943 בקבוצת חולדה – שם נפל אפרים צ'יוויק במאורעות תרפ"ט. שבעה מאנשי חולדה, ובהם המוכתר וחברי המזכירות, עמדו אז לדין בפני בית משפט צבאי בריטי ונידונו לעונשי מאסר משנתיים עד שש שנים. הנאשמים טענו: "אין אנו פושעים המהפים על פושעים, אלא אנשים שהאמינו שעשו את הנהוץ לצורכי ההגנה על קבוצתנו" (ר' סת"ה ג-1, עמ' 181).

[המוכתר והמוזכר של יגור] – איש איש פניו לתפקידו המסוים; ענייני בטיחות אינם בתחומינו, עליהם ממונים אחרים; ודאי שמודעת לנו כי יש מזה [נשק] במקום, לצרכיו כבכל מקומותינו, שכן הניסיון וכו', אף כל אחד מאתנו [מתייצב] בשעת עֲבָרָה וכו', אך אין אנו אחראים יותר מכל אחד; אשר לכמויות [הנשק] העודפות לא ידענו – אפשר [מיועד] לסביבה. מענה לשון מעין זה בסיום פרשת הטעינה, בטרם תחל הפריקה.¹⁰ אשר לפריקה, דעתי מסוימת – דווקא משום ההידור¹¹ בארץ ובחו"ל – שעל בעלי הציודק [הסנגוריה] ללכת לקראת הטענה [הבריטית] שהמין המסוים, המסורבל [הנשק הכבד שנחשף ביגור], אינו מיועד לצינה אלא לתנופה.¹² לשם כך יש לגולל יריעה יותר רחבה של פורענויות צפויים אשר כחומרן כן מידת הסוּחָרָה¹³ המונחת למשמרת: המונים מקרוב ומרחוק בתוך התחום, סעד אדם וכלי-שחת מחוץ לתחום,¹⁴ פגיעת המכופתרים משלהם¹⁵ המתהלכים לאורך התחום ולרוחבו, כיום סרים למשמעת אך מי יערבם ביום סופה. הייתי מרחיק ומוסיף: אשר לכם, היושבים כסאות,¹⁶ היום אתם כאן, ומחר מי יודע? הנה נטרדתם מגושן!¹⁷ מי יחזה גלגולי חשבונותיכם ותהפוכות גורל? אבל אנו [בא"י] לצמיחות וחובתנו לעמוד הכן, במידת יכולתנו. בנדיבותכם חילקתם ביד רחבה לשכנות, קלות וכבדות, עד לִמְרַעְמוֹת ולמִכְנָפוֹת.¹⁸ עד כדי כך אין ידנו משגת. נוכח אפשרויות לא תשוערנה – אלו [כמויות] צנועות ומצמצמות בתכלית. ואפשר להוסיף: הן גורתם פעם עצמאות [לעיראק] עם רוב 2/3 וגורל צאצאי שלמנאסר [האשורים] הטיל צלו. אצל שישים ריבוא [יהודים בא"י] מנוי וגמור לא לפשוט צואר. שמא תאמרו: הודענו שאנו עֲרָבִים? גם שם הודעתם.¹⁹

יודגש ברור: אין זה גֶּנֶן על השניים. הם מאַ יְחַלוֹשׁ אַבְדָן [ערבית: חפים מכל קשר]! שכן תפסתם להם באקראי, חי אלה, כשניים משישים ריבוא, והם, כל השישים ריבוא, בעלי הדבר. אנו בהסברתנו זו מלמדים זכות לא על השניים אלא על [הנשק] המצוי ועל בעליו – על כל השישים ריבוא. בעצם אין הם זקוקים ללימוד זכות, אבל העניין טעון הסבר, כי נטפלו עלילות, ובהזדמנות זו חובה ציבורית להציג האמת לפניכם ולפני הכל, לבל יסולף הרושם ויעוות הדין.

10 הכוונה לטיעון המשפטי המקדים במשפט נאשמי יגור לפני הדיון לפרטיו.

11 הידור – פירסום נרחב באמצעי התקשורת במהדורות רבות.

12 צינה – מגן, הגנה. תנופה – התקפה.

13 הנשק – לפי "ותחת כנפיו תחסה, צינה וסוחרה אמיתו", תהלים צא 4. סוּחָרָה – סוג של מגן בימי קדם.

14 בתוך התחום – ערביי א"י. סעד אדם וכלי שחת – סיוע בכוח אדם ובכלי נשק. "מחוץ לתחום" – ערביי מדינות ערב.

15 השוטרם הערבים.

16 השופטים הבריטים (לפי "כי שמה ישבו כסאות למשפט", תהלים קכב 5).

17 אפשר שהמו"מ ב-1946 לחידוש החוזה האנגלו-מצרי יסתיים בפינוי צבאכם ממצרים.

18 בהסכמים שחתמה בריטניה עם מדינות ערביות התחייבה לסייע להן באימונים צבאיים ובהספקת נשק קל וכבד, לרבות תותחים ומטוסים.

19 בחוזה שנחתם ב-1930 בין בריטניה ועיראק הובטחה לעיראק עצמאות מלאה ובעקבותיו הוזמנה עיראק ב-1932 להצטרף לחבר הלאומים. בדיונים על הצטרפותה לארגון זה עלתה שאלת מעמדן של קבוצות המיעוטים, שמנו כשליש מהאוכלוסייה. בריטניה נטלה על עצמה אחריות מוסרית וערבה לכך שעיראק תנהג במיעוטים שם לפי כל כללי המשפט והמוסר המקובלים. (ר' שמעוני, עמ' 275-276). אעפ"כ, בקיץ 1933 טבח הצבא העיראקי באשורים – נוצרים נסטוריאנים, אחת הכתות הנוצריות המזרחיות העתיקות – והתיר לכפריים ולשבטים כורדים וערבים לעשות בהם שפטים. רבים מן האשורים נמלטו אל מחוץ לתחומי עיראק (שם, עמ' 271).

אשר לראשי בתי האחים – כבר הוצע לאפשר ולא הלך לבי, ²⁰ אך אם חוקה ההרגשה, אין כל נזק בכינוס ובהרתעה. ²¹ בעזרת שכנים איני מאמין.

3. "באישון (סברה שיש לגרוס אָשון, להבחין מאִישון שבעין) ובדמי". ²² הכל ידוע וברור. אין זו תוכנית לאלתר, כי המוג אינו נותן. עוד חזון לירחים.

לן ורין. ודאי קלטה אונך מה שהסתנן לצרפתי, כי מנוי וגמור למתוח היתר בהקדם. ²³ זה לעובדות. אשר ליחסים [עמם] מקובל רעיוןך ("על עיקרו של דבר"), ²⁴ אך עתה משחזר מי שחזר ייתן דעתו. ²⁵

בוה תם עמודך הראשון. אשוב לשני מחר, כי עוד עלי קילמוס רב הערב. ברכותי לכל.

אביחי (!)

*

2.9.1946

עוד לניצן:

עמיתי מעלה רעיון שמא כדאי להעמיד עד מבעלי הכוכבים או הכתרים בתוכנו ²⁶ (מהחשובים) שימסור מומחיות על טיב מה שנמצא [ביגור] ועל ערכו לגן לפי ניסיון.

א.

20 הכוונה להצעה שהמוכתרים והמזכירים של הקיבוצים יתפטרו מתפקידיהם במחאה על העמדת מוכתר ומזכיר יגור לדין.

21 כינוס מחאה של מוכתרי ומזכירי היישובים.

22 ר' מס' 85 'הע' 8.

23 הצרפתי – דוד שאלתיאל, ראש הש"י. לש"י נודע שלח"י ואצ"ל עומדים לפתוח בפעולות טרור נגד בכירים בריטים. ר' ז"ש אל מ"ש 28.8.1946: "ידיעות מדאיגות על לן כי ינזע בשבוע הבא [---] והן אומרות אלון [הנציב העליון], ארוך [המוכיר הראשי] וכו'". גם 30.8.1946: "הצרפתי טוען בעקשנות [---] כי הלן עומד להשכים ביבוס, וזה בשבוע הבא. יעסוק בקטנים ואחד גדול. מתכוון ליחידים" (ר' מס' 105 סעיף 4). אכן, מ-8 בספטמבר, אצ"ל ולח"י ערכו שורת התקפות על מטרות בריטיות (ר' ניב ה', עמ' 37-42).

24 מדובר בניתיק היחסים עם ארגוני "הפורשים". אפשר שכוונת הדברים לכך שהנתיק יתבצע על רקע עקרוני. גלילי גם סבר כי מוטב שהיחסים בין ה"הגנה" וארגוני "הפורשים" ינותקו ע"י "הפורשים" ולא להיפך. ר' מס' 53 'הע' 4, 8.

25 הכוונה לשאול אביגור, שחזר ארצה לבחינת ההצעה להציבו בראש המפקדה הארצית של ה"הגנה".

26 מבין הקצינים הארצישראלים ששירתו בצבא הבריטי.

ליקירי כ"ך שלומות,
 בשל מסיבות מסוימות הוכרתי לבער את איגרתך האחרונה¹ בטרם הספקתי להגיב עליה, ומכיוון שעברה מן העולם שוב לא לחצה להחיש תגובתי וכינתיים יום רדף יום. שתי הפרשיות, זו של בית פיזל [מפא"י] וזו של בית אחז [ה"הגנה"]², דיכאוני מאוד. אך היום נתבררתי על שובו של ב"י [אביגור] ואני מצפה לשמוע על השפעתו הברוכה. אל-נא תסמוך עליו לגבי כתיבה, אלא שמור אתה להודיעני על ההתפתחות. אני כותב לו ומציג לפניו כמה שאלות.³ לכתחילה הייתי בעד החזרת י"ד – גם בהנחה שאבויריב יוכל להגביר את החבורה מע"ל עם צאתו של י"ד⁴ ממנה – אך עתה שחזר ב"י מוטב שהוא יפסוק, כבקי ממני בשני ענפי הפעולה גם יחד. מנו לפני כמה בעלי תפקיד [ב"הגנה"] שפרשו. את י"ג⁵ מבית אחי ידעתי. אך הנודד נתעלם ממני⁶ וכן עוד אחד שהיה מוכן לצחצח לזה ולא לזה. אנא, פָּרֵשׁ.⁷
 אם לא תקפיד – אעיר אוונך כי יכול אתה לרכוש אמון וזולתך אליך, אבל אין אתה יכול אלא לרחוש, ולא לרכוש, אמון לזולתך.⁸
 חזק וכתוב!

אביחי

- 1 מכתב כתריאל כץ מ-28.8.1946 הושמד בשל החיפוש שערכו הבריטים באותו יום במחנה המעצר לטרון.
- 2 על מפא"י כתב כ"ך: "הבעיה בוועידה הקרובה היא אם יוקמו מוסדות מוסמכים שיהיה בכוחם להטיל מרות של הבית על שליחיו במוסדות. דבר זה יכריע אם יהיה קיום לבית או שתהיה בו מפולת". על ה"הגנה" כתב כי חברים בצמרת ה"הגנה" מזוללים ברמ"א בפועל זאב שפר ומסתייגים מסמכותו. הוא "מלך שלא יצלה לנהוג בשרביט שניתן לו", ותוצאת הדברים אנדרלמוסיה.
- 3 שאול אביגור חזר ארצה כדי לבחון את שאלת הצבתו בראש המפקדה הארצית של ה"הגנה", ולהשתתף בוועידה הקרובה של מפא"י. מכתב מ"ש אל אביגור לא אותר (ר' שרת/מאסר, עמ' 222, 227).
- 4 נוכח תחושת אוולת היד בצמרת ה"הגנה" הדגיש כ"ך את ההצעה להחזיר לתפקיד הרמטכ"ל את יעקב דורי, שאותו זמן שהה בארה"ב ועמד שם בראש משלחת ה"הגנה".
- 5 יהושע גלברמן. חבר קיבוץ יגור. מראשי ה"הגנה".
- 6 "הנודד" – יצחק שדה. על רשימותיו "מסביב למדורה" בעלון הפלמ"ח ובשבועון "התנועה לאחדות העבודה" נהג לחתום בכינוי י' נודד. שדה פרש מתפקיד הרמטכ"ל בפועל של ה"הגנה" במחאה על הפסקת "המאבק המזוין", שעליה הוחלט בכנס פריס. ב-9.9.1946, כתב כ"ך: "הנודד גומר חופשתו ובניגוד לאימויו חזר לעבודה מר נפש ומביע דעתו שלמעשה היתה מצדנו כניעה באין מענה לתימן [החיפושים בדורות ורוחמה] ולשקמונה [גירוש המעפילים מנמל חיפה]. ברור שלא חזר להחזיק במטה כמקודם. מעתה יפקח על הכנת התוכניות".
- 7 כץ השיב במכתבו ב-5.9.1946, כי מבין אנשי מטה ה"הגנה" נחמיה ארגוב "עזב את העבודה במפח נפש", ואמר: "אני מוכן לצחצח נעליים לי"ד [יעקב דורי]. אינני מוכן לצחצח נעליים לאלה שבאו אחריו".
- 8 כ"ך כתב: "בכבוד שאנשים רוכשים לו רק בן יהודה ישווה לו".

2.9.1946

נוספות לכ"ך:

א) כאן הגיע לאנ"ש, שרביעיית ק' [פריסין] אשר חרגו מן הסוגר היו גדיים מגזע מקומי שהוכנסו בשק' [מונה] לתוך העדר לשם מחזה שבסופו לא נתקיים והיה צורך לחלצם מהמכלאה במיוחד.⁹ הנכון?

ב) הנכונה גירסת עכו"ם, כי האחות הקטנה התימנית היא כלה עשירה מאוד?¹⁰

א.

ליד הגדר, מימין משמאל: דוד אדירי, דוד הכהן, מרדכי שטנר, דב יוסף, יצחק גרינבוים, משה שרת, דוד רמז

9 ככל הנראה הכוונה לארבעת אנשי פלמ"ח שהוברחו מקפריסין, לאחר שהובאו לשם יחד עם מעפילים באוניית גירוש בריטית. הארבעה היו אמורים לחבל באונייה בעודה בנמל חיפה כדי לעכב את הפלגתה, אך משימתם לא בוצעה (ר' ספר הפלמ"ח א', עמ' 581-582, 585).

10 על שאלת מ"ש השיב כ"ך במכתבו ב-5.9.1946: "האחות הקטנה התימנית [רוחמה] נחשבה בעיני החתן [הבריטים] לכלה עשירה מאוד [בנשק] אשר רכושה כרכוש בית אח [יגור]. הנכון הוא שהיתה והינה אמידה למדי". לבריטים היו ידיעות על כך, אך החיפושים העלו חרס הודות לתחבולות האחראים לסליקים שם ובסופם מצאו שם רובה אחד בלבד (ר' וזה, עמ' 34-55).

לדתן שלומות,

2.9.1946

1. לפי ידיעות מהימנות ביותר, פני האורחים החדשים מועדות לא למשולש אלא לאכסניה שכנתנו (ל"ב).¹ ממונגו² הועבר להתם והוא מקורנו.
2. באמרך "דתן התייעץ עם הפיזל" (סעיף 1 משדרך מהיום) כלום כוונתך לפיזל עצמו, אישית?³ לאחר ששיגרת [לו] השדרים הקודמים, שגר [אליו] גם של תמול,⁴ מחוץ לדיבור הפותח על איבוד עולם וכיוצא באלה.
3. ובכן ידוע ידע החמרן מכל העניין? מי הודיעו? העוזר עצמו?⁵
4. אין מתקבלת על דעתי סברת ספר-עזר, כי הוא חלקי בעוד שאיש תיבון מדבר כאילו בשם מרכזי.⁶
5. תודיע לר. כי מטעמי שמירות אני מרכז הקשר בצינור אחד ולכן איני עונה ישר. מבין לרוחו אך כיום ומכאן איני יכול לפסוק. חזון למועד. לא יישכת. תודה לו ושלום לו ושלום ותודה מיוחדת על זיכרון החסד לרעייתו וכן לאחותה.⁷
6. שמחתי בלב ונפש לכניסת אחי-אליהו.⁸ ברכה חמה!
7. מה הטיפול בבן-דוד [עמוס בן-גוריון]? ודאי לא קל, ידעתי, אך מה העצה היעוצה?⁹

-
- 1 למראה עבודות בנינו במחנה לטרון ב', הסיק מ"ש שהבריטים אומרים לקלוט שם מעפילים שייתפסו במחנה המעצר לטרון ב' ולא לשלחם לקפריסין. ז"ש חלק על סברה זו (4.9.1946) והעריך שכוונת הבריטים להעביר ללטרון ב' עצורים ממחנה רפיח, כדי לפנותו לקליטת עצורים מגל מעצרים עתידי.
 - 2 א' ו' קלאו, מפקד מחנה המעצר לטרון א'.
 - 3 ז"ש השיב ב-4.9.1946 שאכן מדובר ביונה קוסי (כסה), מוכ"ל מפא"י.
 - 4 מס' 136.
 - 5 העניין הוא שיחות ששון עם רה"מ מצרים ואנשיו ומזכיר הליגה הערבית בדבר חלוקת א"י (ר' מס' 135 הע' 2). הודעה על קיום השיחות נמסרה ע"י הסוה"י לממשלת בריטניה, תוך ציון העובדה שפקידים בריטים בכירים במצרים דיווחו על כך (שם, הע' 5), אך בממשלה הבריטית טענו שלא ידעו עליה. ז"ש השיב ב-4.9.1946: "החמרן קיבל העניין מפי העוזר". זיהויו של המכונה "עוזר" אינו מוחלט. יש המייחסים אותו לריצ'רד ג'יילס, ראש "המדור המיוחד" במשטרת אלכסנדריה וידיד קרוב של שגריר בריטניה במצרים, אחיו של ארתור פ' ג'יילס ראש סי.אי.די. בא"י. יש המייחסים אותו לריאד כמאל, קצין משטרה מצרי המקשר בין ששון לאיסמאעיל צידקי ויש המייחסים אותו לעיתונאי המצרי עומר חסן.
 - 6 מדובר בהצעה מפוקפקת להפגיש נציג סובייטי עם חבר הנהלת הסוה"י בפריס שרב תיבון, עיתונאי ב"פלאקור", היה מעורב בה. על השתלשלות הפרשה (ר' מס' 109 סעיף 7; 135 סעיף 5). ז"ש כתב ב-2.9.1946 כי נתעוררה אצלו "ההרגשה כי הממונה על האיש הוא 'ספר עזר'", כלומר רק עוזר שמעמדו משני.
 - 7 לא נתחוויר במי ובמה מדובר.
 - 8 יחזקאל סהר, שנכנס לעבודה באגף הביטחון של הממ"ד.
 - 9 תשובת ז"ש: "נכד אביגדור - צרה. משהו הוצע לו ולא קיבל. מטפלים עתה בהצעה חדשה" (לבסוף הוא התקבל לאגף הביטחון של הממ"ד ומונה לאחראי על יחידות המשמר הנע במשטרת היישובים העבריים).

8. נראה שיותר לא פיענחו כלום בתימניות. יש לשלח מיד שיירת אנשי עלונים [עיתונאים] לתיאור ולצילום. במושב אביתר [במסיבת עיתונאי חוץ של איתן] להוקיע בין השאר החסד שלא פוצצו בפנים. הניצחון על בורות ריקים ועל חביות שיכלו לשמש וכו'.¹⁰
9. אני כותב ללפידות על דחיפות האחיות החדשות ודווקא בתימן, לאחר החיטומים, ודווקא לאחר קבורת איש;¹¹ לפזית – ראשי פרקים לויכוח על הקן בכנס פיזל;¹² אם תהא שעת רצון אערוך שדר יותר נרחב למתמדת.¹³ בעל הברכה העלה רעיון נכוח: לשלח את הפרופ' בעל שלמה הראשון (ק') ברציני,¹⁴ לשכנעו לפתרון. יש להבריק ההצעה.

10 לאחר שגילו מצבור נשק בשני הימים הראשונים לחיפושים בדורות ורוחמה שבדרום הארץ, לא הצליחו הבריטים לגלות שם נשק נוסף. בהודעה רשמית של הצבא הבריטי ב-2.9.1946, בתום החיפושים בשני הקיבוצים נמסר, שבדורות "המחבואים בתוך היישוב נהרסו בפטישים ובמכשירים דומים. כמה חביות שיכלו לשמש כמחבואים הוצאו אל מחוץ ליישוב ונהרסו במרחק מסוים בעזרת חומרי נפץ. בתחומי היישוב לא השתמשו בחומרי נפץ" (ר' "דבר" 3.9.1946). לידי הש"י נפלו העתקים של ידיעות שהיו בידי הבריטים בדבר נשק מגן הנמצא, בין היתר, ברוחמה, ואף מירשמים שבהם סומנו המקומות בהם מוסתר נשק זה ובהם ראוי לחפש ולחטט. אי-לכך הוצא ברוחמה נשק זה ממקומות אלה והועבר לסליקים אחרים ואילו בסליקים הקודמים הוטמנו מטילי ברזל ומסמרים על מנת להטעות את המחפשים (ר' "זוה", עמ' 39-40, 42).

11 מכתב מ"ש אל קפלן בעניין הקמת נקודות התיישבות חדשות בנגב לא אותר. ב-4.9.1946 כתב ז"ש בעניין זה: "לפידות אינו מתלהב לאחיות. ליש שדיבר איתו ארוכות מאוד מתאונן על כך. בכנס פיזל [ועידת מפא"י] יָרְדו לחייו, רבים וגם טובים. מכינים הדבר".

12 מס' 143 סעיף 5.

13 ר' מס' 145.

14 לשלח את פרופ' רג'נלד קופלנד, חבר ועדת פיל, שהציע את רעיון החלוקה כפתרון בעיית א"י, בארנסט בוויין.

2.9.1946

לאחימן שלום,

1. אי חוברת ב' של הנסרד?
2. אין להרפות מזעירא. הטרדה בלתי פוסקת שהוא ככיניו ושאין כל שחר להכניסו בקהל לווינים.¹
3. איש המים מכחיש נמרצות כל יסוד שהוא "לתיק" לפני שמצאוהו באותה חברה אגב חיטוט. לא בטרם התגייס ולא בשרות [בצבא הבריטי] [בוה שבי]. היה ביתרי וחבר [הסתדרות העובדים] הלאומית. לא השתייך לשום [אירגון] חשאי ולא תקע אצבע בשום עסק-ביש. כיום פרש מהם ולא דיבר באחרים. לדעתו - או משקרים או הלשנה. תבע כמה פעמים חקירה. שואל אם אפשר ללחוץ הלאה בכיוון זה. לדרוש שיבואו הנה, יקראוהו, יחקרוהו, יאמרו מה נגדו ויתנו אפשרות להכחיש או להסביר ולהוכיח.² גם מזה אין להרפות.
4. בעל הברכה דוחה עצת נמרוד לגבי לוט.³
5. אשר "לוועדה ציבורית גדולה" אשר "לא ידוע" עליה, נראה שלא הובן העניין.⁴ לפני כמה שבועות שלח צפוני, לאחר בירור יסודי עם ש"ל, חומר רב על שרירות ופריעת חוק באיכסון [במחנות המעצר], עם דוגמאות לרוב והציע שיוקם ועד ציבורי לטיפול בעיוותים ועוולות. לא נאמר שקיימת ועדה. הוצע להקימה. ברור?
6. אחרון אחרון חשוב: כבוש צערך, ואם אפשר - גרשהו. מי יודע אם אשוב, כי אין שיעור לאפשרויות. את פזית יש לשרת בלב שלם ובכל העצה והתושיה, כאילו באה לישיבת קבע.⁵

1 ב-3.9.1946 כתב ז"ש: "חוששני ששני הדוידים, הזעירא וזה שמזרע אהרון [דוד אדירי ודוד הכהן], שניהם כרוכים עם הגדולים לשבט ולהסד ואין סיכוי רב לשינוי גורלם".

2 הכוונה לקופל וסרשטרומ (ר' אלמוגי/בראש, עמ' 204-205)

3 אשל הציע במכתבו מ-2.9.1946 לפנות אל ידידי דוד הכהן בצרפת, מאנשי "צרפת החופשית", שלהם סייע בימי מל"ע-2 (בביתו שבהר הכרמל הותקנה תחנת שידור שלהם), שיפעלו אצל הבריטים למען שחרורו מלטרון.

4 במכתבו הנ"ל כתב אשל: "לא ידוע על ועדה ציבורית גדולה להיאבקות נגד שיטת המעצרים".

5 מ"ש מגיב על דברי אשל, שבמכתבו הנ"ל כתב שג"מ "התחילה אתמול לשבת בחדרו של הנכסף [מ"ש]. נוכחותה מגבירה עוד יותר את כאב היעדר ישן [מ"ש] מאשר בשעה שהכיסא היה מיותם. זהו כאבי - כאב פרט - ושיקול הכלל [אנשי הממ"ד] דומה לרגש הפרט. רבים רבים הנאנחים דווקא בשעות הכרעה אלה על כליאת הנבון, שהיה יכול לצרף ניגודים בכור האמונה התנועתית, וכל הממלא משרתו לא ימלא תפקידו [של מ"ש] במקבילית הכוחות".

- לכ"ך שלומות ותודות, 2.9.1946
1. "נציגו של מחזיק השרביט אצל מחזיקי המטה" – אני מתאר לעצמי בדמיוני ניסוחים יותר קלים ופשוטים! מה התפקיד והסמכות?¹
 2. אשתדל להמציא משהו לכינוס [ועידת מפא"י]. גם פיזל עצמו ביקש ע"י בת יהודה [צפורה שרת]. אבל מסופקני אם יניח דעת שני הצדדים.²
 3. חוג משותף³ – שפיר. אך יש לשמור שלא ייהפך למקור של פעילות.
 4. ראיתי כאן נייר שנשלח מהחטב [פלמ"ח] למאוכסנים אצלנו⁴ ומאוד לא ישר בעיני – בייחוד אם בו בבואה למשתגר להדרכת החטב ברחבי כנען, כאשר יש להניח: פסקי הלכות מכוונות עם התנבאות פסקנית לבאות – לא חיווק לעמידה בגזירות-פנים קשות של הצמרת⁵ אלא ההיפך מזה.
 5. יש סתירות שהם חידה בעיני. חזקה עליך שאתה בטבור ובקי ועכ"פ לאל ידך לברר דברים לאשורם. והנה שאלתיך אם נחיתה אחת או נחיתותיים. עניתי: אחת – אותה ד"ו⁶ ותו לא. נחה דעתי (ז"א נמחקה נקודה חיובית, אבל קיבלתי דין העובדה) והנה הגדיים כאן מתבשרים מפורשות כי נחתו באחוזה (מרקחת) לחוד ובנווה (בקרבת זרובבל) לחוד,⁷ בתאריכים שונים, ובמספר כולל [של מעפילים] עולה על שלך. אי האמת.⁸ גם לגבי כ"ה [בורחים מעתלית] הודעתי מה שהודעת ואילו הם [אנשי פלמ"ח בלטרון] התבשרו כאשר כתבתי.⁹
- מושך בעט!

- 1 מ"ש משיב למכתב כתריאל כץ מ-28.8.1946 (ר' מס' 139 הע' 2). "השרביט" – שפר, הרמ"א בפועל; "מחזיקי המטה" – אנשי מטה ה"הגנה".
- 2 הכוונה לאקטיביסטים תומכי קו ב"ג, ולמתונים תומכי ח"ו.
- 3 העניין לא נתחורר.
- 4 מדובר ב"אגירת לחברים" של מטה הפלמ"ח (חוב' "פלמ"ח" 45, ספט' 1946), שם נאמר: "לא נוכל שלא לבטא את התמרמרותנו נגד מהלך המאבק מאז 29 ביוני. נשקה של יגור פורק. מעפילים שולחו לגולה [---] משקים נצורים הפכו לחויין נפרץ בחיינו [---] אסירים למאות מהכפר ומהעיר כלואים ללא משפט, מנהיגים במעצר ובאותה שעה מנהלים חבריהם להנהגה משא ומתן עם אלה שפקדו להשליכם לכלא. האפשר היה לתאר תופעות משפילות אלו לפני ה-29 ביוני? לא ולא [---] נודה בגלוי: המצב המחפיר אינו הכרח המציאות. היישוב מוכן ורוצה במלחמה. החטיבה, ככל אנשי ה"הגנה", אינה שלמה ולא תשלים עמו. המרי לא נפסק, המרי יימשך! לפקודה תמיד אנחנו!"
- 5 החלטות ההנהגה על הפוגה ב"מאבק המזוין".
- 6 האונייה "ארבע החריות", שהפליגה מאיטליה ובה 1024 מעפילים, נתגלתה ב-2.9.1946 ע"י משחתות בריטיות שהשתלטו עליה אחרי עימות אלים ונגררה לנמל חיפה, שם הועלו המעפילים לאוניית גירוש והועברו לקפריסין.
- 7 כוונת המוסד לעלייה ב' היתה להנחית את מעפילי "ארבע החריות" בחוף ת"א. מקום חלופי לנחיתה נקבע בנווה חיים ליד חדרה (מקום מגורי עורא דנין המכונה "זרובבל").
- 8 כתריאל כץ הבהיר ב-3.9.1946, כי המידע על שתי אוניות מעפילים היה מוטעה ומקורו בהכנות להנחתה בשני מקומות.
- 9 על פרשה זו ר' מס' 114 הע' 15.

לפזית שלום וברכה, 2.9.1946 בערב

1. לפי האלחוט רבה התנועה והתכונה, בדיבור ובכתב,¹ אך אם יש תכלית - ספק רב.
2. אי-נוכחות הבוועים מעמיקה קבורת איש² והפעם עצתי אמונים לא לעדור בקבר.
3. כתבתי לעזריה א' [קפלן]³ להמריץ אחיזות, בייחוד בתימן. יש לרְפוּ לחץ [עליו].
4. עולה שאלת פרעון לפרועי תימן.⁴ דעתי, בשיקול ראשון: אָל; לא נרתיע אלא רק נגרה המשך ונצדיק יתר שאת: הרס יותר יסודי וקרבנות. ואז, לפי אותו ההיגיון, שוב פרעון וחזור חלילה ב-crescendo. הטכסיס הנבון, אם גם קשה לאין שיעור נפשית: התחמקות מפגיעה (ע"י תחבולות צניעה חדשות) והוקעת ההחטאות.⁵
5. אשר לכנס [ועידת מפא"י], הרי ראשי פרקי:⁶
 - (א) אישור העבר, בנוסח הפיסקה באיגרת בן אביגדור.⁷
 - (ב) פוג עד לכנסת זולת חסות למעפל וכל הגלוה לכך, בנוסח שקמונה.⁸
 - (ג) קביעה לעתיד, כי לאורך ימים, אם המסיבות תגורנה המשך הנפתולים [המאבקים], לא יקומו בלי טכסיסי הטרדה וקבלת אי-כנע - מחושבים, בהפוגות, מתוך מלוא המאמץ לשמירת הקיים וביצורו.
- (ד) תיחום מוחלט מהסוטים,⁹ לעבר ולעתיד. לעצם הבעיה אודה על אפס תושיה. נגע, שרק תיקון המצב ירפאו. בשום פנים לא שיתוף לשם עקירה,¹⁰ לא רק משום שפך [דם] הדדי אלא בגלל נכלי השותפים. אילו ידעתי אז, בלכתי תחת משמר לאסיפות לדרוש מיפנה ציבורי ועזרה פעילה לבן-גיל [לבולשת הבריטית], מה שידוע לי עכשיו על התככים נגדנו מתוך ניסיון להסתייע בסוטים ע"י שיסויים בנו,¹¹ לא הייתי מתייצב אז בראש הקמפניה והסוון לא היה בא לעולם.

1 בעניין כינוס וש"ע בלונדון והשתתפות הסוה"י בה.
 2 הוועים - כינויי לאיכרי המושבות שהשתייכו ל"איחוד האורחי" והסתייגו מהפעלת תוכנית אי"ש.
 3 המכתב לא אותר.
 4 תגובה על התנהגות הבריטים בעת החיפושים בדורות וברוחמה.
 5 "תחבולות צניעה" - שיטות מתוחכמות להסתרת הנשק. "הוקעת ההחטאות" - גינוי באמצעי התקשורת לחיפושים שהסתיימו בלא כלום כמו ברוחמה (שם).
 6 לנוסח המלא של איגרת מ"ש לוועידה ר' מס' 145.
 7 איגרת ב"ג לוועידת מפא"י 23.8.1946, ר' בן-גוריון ה', עמ' 94-107. הכוונה לחלק באיגרת הדן בהנחות היסוד של הציונות ובמטרות הבריטים בהתקפתם על היישוב (שם, עמ' 96-99).
 8 הפוגה ב"מאבק המזוין" עד לקונגרס הציוני הכ"ב האמור להחליט בסוגיה זאת, אך המשכת ההעפלה והתגובות על הפגיעות בה כדוגמת הפגנות המונים כפי שהיו בחיפה וחבלות באוניות הגירוש הבריטיות ("מאבק צמוד").
 9 הפרדות מארגוני "הפורשים" והסתייגות מדרכם.
 10 הימנעות משיתוף פעולה עם הבריטים לשם היסול ארגוני "הפורשים".

6. שמעתי על ביקור נציג המצביעים היום. אֵל תתפעלי, אין חדש. תשובתי תמיד: אין זה שופרנו, אין לנו שופר, העלונים בני חורין, כמו במטרופולין. גם בתוך העלון בעל הטור בן חורין – שוב, כבמעולים שבעלוני המטרופולין. אינך מקבל העובדות כקביעתנו – אֵל תקבל, אך חובתך להודיע לשלטן [לממונה עליך] כי זוהי קביעתנו. אעפ"י כן, מידידות ננסה להשפיע, אלא אין ערבות לעייל.¹²
7. אני חוזר ל[סעיף] 5. אם יש השגות, קושיות, תוספות – הריצי מיד ואחזיר דעתי למועד. כוח וסבלנות!

אביחי

האמיני לי שיש לי סיפוק רב מזה שאת יושבת בחדרי. אֵת כשלעצמך ואת כאישה: זה בהחלט בהתאם להשקפותי.

11 ר' מס' 67 סעיף 17.

12 העניין לא נתחזר.

3.9.1946

כששלחנו ידיעות על החיטוט כאן² לא נתכוונו שתתפרסמה בשם ומלכות, אלא שהעלונים יביאון ממקורותיהם. צורת הפירסום שבחרתם מחשידה את "נשואי הפנים" ואת קשרם החתרני עם החוץ.³ חוסר זהירות! לעומת זה, מבקרים כאן יום יום עשרות קרובים ואין קושי למסור בע"פ ידיעות לרוב. כך שאם מופיעות ידיעות בעיתונות - ורצוי בשנויי גירסה - אפשר תמיד לגרוס שקרובים מסרו או מישהו הצליח להגניב פתק. לא כן אם תוקעים בשופר הגדול. שימו לב!

א.

1 המכתב ללא נמען. עפ"י תוכנו נועד לז"ש.

2 על החיפוש בלטרון ר' מס' 129 סעיף 1.

3 ב-3.9.1946 התפרסמו בעיתונים העבריים דיווחים דומים בניסוחם על החיפוש, שערכו הבריטים במחנה המעצר בלטרון ב-29.8.1946. ב"דבר" נמסר כי לא חיפשו אצל המנהיגים.

3.9.1946

שלום, חברים:

ברצוני לשתף עצמי בדיונכם הפנימי במידה שניתן הדבר ע"י איגרת אחת קצרה. יום יום משתנה החזות, אם ברוב או במעט, ואיני יודע אם הנחותי לא תופרכנה ע"י מאורעות הימים הקרובים. כרגע אני תופס את לשונו האחרונה של "רויטר" ומקבל כעובדה את התשובה השלילית להצעותינו האחרונות.² פירוש הדבר בשבילי, שאין אנו הולכים לוועידת לונדון עד אם יחול שנוי.

ודאי ידוע, כי היו לי ספקות חמורים אם רשאים אנו, גם לאחר כל שעבר ונוכח כל העובר, לדחות למפרע את השתתפותנו במו"מ.³ לא גרסתי במקרים דומים בעבר, ואיני גורס גם הפעם, כי ע"י כניסה למערכה אנו נותנים מראש את הדין על תוצאותיה.⁴ דומה היה לי כי לא רק אין כניסתנו מקפחת את סיכויי מאבקנו לעתיד לבוא, אלא להפך, היא עשויה לסייע לו – במה דברים אמורים, אם אין לפרשה בדין כהסכמה מראש לבסיס שכנגד [תמ"ג]. ראיתי אפשרות לנסח עמדתנו כך שלא יוכל היות כל ספק בדבר ונוכל להיכנס ולצאת בקומה זקופה ובידיים נקיות.

אמרתי: אם אגב כניסה למו"מ יש סיכוי להשיג הקלות והפוגות מסוימות בתוך הברד הניתך עלינו; אם תובטח לנו חרות המיניו ע"י קבלת כל אלה מנציגינו שנחליט לעמוד עליהם; אם יהא ברור שאנו הולכים לעמוד על שלנו ודוחים מראש את שלהם; אזי גם אם אין סיכוי להזיום אף כלשהו ולא נצליח אלא להוציא מפייהם התירוץ הכוזב כי הוחלט [בוש"ע] מה שהוחלט משום שהיהודים לא באו ועניינם הופקר – מותר וחובה ללכת.

אני מקבל בלב שלם את הגדרת ב"ג לערכה של ישיבת פריס.⁵ כמה שבועות לפני שהגיעה איגרתו לוועידה כתבתי כי החלטת פריס, הדוחה את הבסיס שהוצע [ע"י הבריטים], נתנה עמוד שדרה לציבורנו וזקפה קומתו, בארץ ובחו"ל. אפשר אילו הייתי שם הייתי מנסה להגמיש את הניסוח ולהבחין במפורש בין דחיית הבסיס שהוצע לבין סירוב ללכת למו"מ.⁶ אבל הבחנה זו באה כעבור זמן, כשהוברר כי [ישיבת] פריס מוכנה למו"מ על הבסיס שלה. באותם הימים הייתי מסתפק בקביעת בסיסנו ונמנע מהציג תנאי בל יעבור, שהוא [בסיסנו] ייהפך לבסיסו של הצד שכנגד.

1 הנוסח הראשוני לא נשתמר. כאן מובא הנוסח המתוקן, כמתחוויר במס' 148 סעיף 1.
2 ממשלת בריטניה דחתה את תנאי הסוה"י להשתתפותו בוש"ע (ר' "הארץ" 3.9.1946, לפי סוכנות "רויטר").
3 ר' מס' 132.
4 ר' מס' 134 והע' 9.
5 באיגרתו לוועידת מפא"י כתב ב"ג, כי ישיבת ההנהלה המורחבת של הסוה"י שנתכנסה בפריס בתחילת אוגוסט 1946 "שימשה צעד ראשון בחליצת התנועה מן המיצר [---] היא חילצה את התנועה הציונית מהשיתוק שהוטל עליה ע"י התקפת הודון מבחוץ והמבוכה הזמנית שהשתררה בפנים" (ר' בן-גוריון ד', עמ' 99-100).
6 ר' מס' 81, סעיף 1.

תנאי זה הוצג. ראיתי בו קודם כל מאמץ נמרץ – לא אחרון! – למצות ברגע היסטורי זה את כל אפשרויות הלחץ כדי להביא לידי הגשמה מהירה של משאת נפשנו, ולו גם בקיצוץ שטח [חלוקה]. מבחינה זו הצדקתיו – עם כל ראיית הסיכון הכרוך בו. הניסיון נעשה כלפי וושינגטון, לונדון וקהיר.⁷ לגבי קהיר היה לי חלק ישיר באחריות לביצועו, ע"י מתן הסכמתי העקרונית וע"י משלוח הוראות מפורטות.⁸

אם ידיעת "רויטר" על תשובתו השלילית של בוויין נכונה, הרי שהניסיון הזה [שלנו], בשלב זה, לא השיג את מטרתו. ואם לא תחול תזווה מהצד שכנגד – ויש לחייב כל מאמץ אפשרי ומכובד ויעיל כדי להביאה לעולם – עלינו להסיק את המסקנה המוכרחת: איננו הולכים.

עלי להוסיף, כי אם בתחילה, כשנתקבלה התמצית הטלגרפית של מכתב התשובה לתנאים של פריס, ראיתי בה פתח למוצא בדרך של השתתפות,⁹ בא הנוסח המלא של התשובה¹⁰ וסתם את הפתח כמעט כולו. אני מברר כאן את שאלת "המוצא" נוכח עובדות ההחלטה הראשונה של פריס, פירסומה ומסירתה רשמית לממשלה¹¹ – כל אלו עובדות הקבועות במסמרות שאין לעקרם. והנה, מהתמצית הטלגרפית היה נראה לי כי אם אומנם עומדת הממשלה על בסיסה הקודם, הרי אין היא מדגישה שזהו הבסיס של הוועידה אלא היא מאפשרת לנו לקבוע את הבסיס שלנו וע"י כך הופכת הוועידה למעין במה חופשית, בלתי מסוייגת בבסיס למפרע. לעומת זה, מהנוסח המלא של המכתב ברור, כי הכוונה היא לקבוע את התוכנית הממשלתית כבסיס לוועידה על שני הצדדים שבה, ולהציג למפרע את הצעותינו כתיקונים לאותו בסיס, שהוא העיקר, או כהצעות שכנגד הטפלות לאותו עיקר. הווה אומר, הפתח הפך סדק.

מכל מקום, אם נעשה אותו ניסיון [להשתתף בוועידה רק על בסיס שלנו] – הוא עלה במחיר ועכשיו הגיעה השעה לשלמו. אם לא יחול שינוי – אין ללכת. כל ויתור מתוך הסתלקות מהעמדה המוצהרת פירושו ביזיון מדיני כלפי חוץ והרס מוסרי בפנים. אני מדגיש כל זאת דוקא משום שאני מוחזק ל"שתפן" מועד ומושבע שאין לו תקנה.

אין לדעת, כמובן, מה ילד יום. בעצם, טרם נודע בדיוק מה יִלֵד יום אתמול – מהי בדיוק התשובה [הבריטית]. גם אם היא שלילית, אין ביטחון שזהו הדיבור האחרון. איני מתאר לעצמי שמשרד החוץ שש לקראת מחזה שאפשר יהיה להציגו ככינוס משפחתי של אנגליה עם גרוריה. אינני יודע אם ומה פועלים עכשיו אנשינו כלפי אמריקה ואם עוד יש סיכויים להִפְנוֹת מעזרתה בשלב

7 ב-5.8.1946 יצא גולדמן, עפ"י החלטת מושב הנה"ס בפריס, לשיחות עם אנשי המישל בושינגטון, שבהן הועלה נושא חלוקת א"י. בלונדון התקיימו שיחות בלתי רשמיות בין נציגי הסוה"י ונציגי הממשלה הבריטית ובהן עלה נושא זה. בקהיר, באוגוסט-ספטמבר 1946, ניהל ששון שיחות עם ראש ממשלת מצרים איסמאעיל צידקי פשה ועם כמה משריו וכן עם מזכיר "הליגה הערבית" במגמה להשיג את הסכמתם לחלוקת א"י.

8 ר' מס' 170.

9 מתייחס למברק שנשלח ב-26.8.1946 מהסוה"י בלונדון (לא אותר, אוזכר במכתב דובקין מ-29.8.1946) ובו, ככל הנראה, תמצית מכתב שר המושבות הול אל ח"ו 26.8.1946 (ר' תעודות א', עמ' 544). מן התמצית הובן כנראה שממשלת בריטניה חוזרת בה מעמדתה כי תמ"ג תהיה הבסיס לדיוני וש"ע, ומציעה שכל צד יורשה להעלות את הצעותיו בדיוני הוועידה (ר' מס' 127 הע' 8; 132 הע' 5).

10 מכתב הול אל ח"ו דלעיל.

11 מכתב ח"ו 16.8.1946 (ר' תעודות א', עמ' 532-533).

זה, ערב הוועידה. הרי שיש לשמור על כושר הגמישות הפנימי לקראת כל פתח שיפתח. בינתיים המסקנה הברורה היא אישור עמדת המפלגה שכבר נתקבלה ונתפרסמה.¹² לא יותר מזה.

- ב -

בין אם תבטל הוועידה [וש"ע] או תתקיים, ובין אם תתקיים בלעדינו או בהשתתפותנו - ספק רב אם תיפול בשלב זה הכרעה לאורך ימים.

מאחורינו - סיום תקופת ההסדר המדיני שהיה מושגת על ההצהרה [בלפור] והמנדט. היסוד המוצק שעליו עמדו רגלינו באותה תקופה - הוצף ונשטף ע"י נחשולי המדיניות האויבת.¹³ מי יודע כמה זמן יעבור ואילו פורענויות תתרגשנה עלינו עד שנגיע להתגבשות בסיס מדיני חדש, אשר עליו נוכל להתייבב בבטחה. בינתיים נגזר עלינו להתקיים ולהאבק בתוך מערבולת המים הזדוניים. במערכת ביצור עמדותינו הממשיות והרחבתן אני רואה כצו ראשון ודחוף תנופה חדשה של התאחוות בכל השטחים האפשריים בכל שטחי הארץ. גם אילמלא הוועות האחרונות היתה נודעת דחיפות וחשיבות מיוחדת לתוספת נקודות התאחוות בדרום. כיום מחוייבת תוספת כזו מתוך שיקולים מדיניים-היצוניים ומוסריים-פנימיים ילידי הפורענות. מוכרחים להימצא בתוכנו היכולת הממונית והכוח האנושי לבצע את המפעל בכל המהירות האפשרית.¹⁴ כל שבוע החולף ללא מעשה בתחום זה, מתוך השתקעות מובנת ומוצדקת כשלעצמה בתחומים אחרים, הוא תקלה חמורה מכמה בחינות. אבל כאמור, אין הפעולה יכולה להצטמצם בנגב. עליה להקיף את כל האזורים. אם יעלה בידי הוועידה [של מפא"י] לתת דחיפה של ממש למבצע נועז ורחב-היקף - תעשה דבר גדול. אך לאמיתו של דבר איני יודע אם יש צורך בדחיפה; מי יתן והייתי מתפרץ בדברי אלה לדלתיים פתוחות!

אני יודע כי הוקצבו סכומים ונמשכים המאמצים להגברת המפעל. אין ערוך לחשיבותה המדינית והמוסרית של הגאות הנועות שחלה בחלק זה של החזית מיד לאחר ה-29 ביוני. זו היתה התגובה היעילה ביותר ליום הפורענות שרק יכלה להיות, גם אם היו אפשרויות תגובות אחרות מתוך הארץ. אמנם הגאות [בהעפלה] הביאה לידי משבר חדש במערכה זו - גלות קפריסין, אך אין להתרעע מזה. קפריסין היא תחנה נוספת ואחרונה בנתיב הייסורים הארוך של המפעילים. מבחינת עוצמת הלהץ אין להשוות מחנה של פליטים מעפילים בקפריסין עם מחנה של יהודים נידחים באיו פינה שהיא באירופה.

12 "מוכירות מפא"י והוועדה הפוליטית, בהשתתפות חברי המפלגה במוסדות הלאומיים, שמעו דין-וחשבון מלא מפי החברים שחזרו בימים האחרונים מפריס, ולאחר דיון מקיף הוחלט פה אחד: התוכנית לפתרון שאלת א"י שהוגשה ע"י הרברט מוריסון לבית הנבחרים הבריטי אינה יכולה לשמש בסיס למשא ומתן בין העם היהודי לבין הממשלה הבריטית. היהודים לא יוכלו להשתתף בוועידת לונדון אלא אם דבר הקמת מדינה יהודית יונח כבסיס לדיונים ותישמר זכותה של הסוכנות היהודית לקבוע את הנציגות למשא ומתן" (ר' "דבר" 1.9.1946).

13 מדיניות הסה"ל 1939 וכל הכרוך בה.

14 בישיבת חברי הנה"ס בירושלים ב-5.9.1946 דיווח א"ק, כי "בישיבה בפריס ניתן ייפוי-כוח להקציב סכום עד 75,000 לא"י להתיישבות חדשה. בבואו [לארץ] מצא תוכנית העולה ל-750,000 לא"י. מזה עלינו להשתתף ב-462,000 לא"י והעודף - הקק"ל. המחלקות הנוגעות בדבר מכינות עתה את החומר והוא מקווה שתוך שבועיים ימים יוכל למסור יותר פרטים".

המשך המעפל והגברתו אף הם הכרח מדיני ומוסרי – להעצמת הלחץ על שערי הארץ, לחידוד הבעיה כלפי העולם כולו, להפגנת אי-כניעתנו, להרמת הרוח ביישוב ובשארית הפליטה, אשר נאמנותה אינה משוריינת במלוא ההיקף.

התהליך המקביל למעפל הוא יציאת מורח אירופה. אני מניח שגם כאן נעשה הכל להחשת היציאה ולעזרת היוצאים¹⁵ אך המצב אינו ידוע לי לפרטיו.

פתח חדש לתגבורת כוחות פנימית בארץ נפתח כאילו מתוך המפלה שנחל דבר "התגובה היישובית"¹⁶.

מלכתחילה הייתי שרוי בספקנות קיצונית לגבי מעשיותה של דרך זו. בהתייעצות הראשונה שנתקיימה כאן, עוד לפני התרת החבוש הזקן שבחבורה [הרב פישמן-מימון], הבעתי דעה שלילית גמורה. אמרתי, כי לפי ניסיוני סופו של בירור מעשי בשאלה זו שהוא מעלה חרס ואין כדאי לחזור על הפרשה, שגם הפעם לא תהא אלא הוצאת מרץ לריק, אחר-כך, כשעניין התגובה הפך סיסמה ציבורית וראיתי חסידים ואנשי מעשה דוגלים בה – הייתי סבור שלא לנו היושבים כאן לצקת צוננים. גם היה רושם שכאילו נבדק העניין מחדש ונמצא בר-ביצוע. אמנם שאלתי וחזרתי אם החוגים שהאיזמל יחתוך בבשרם מוכנים להכניס צווארם בעול, כי פעולה כזו נדונה מראש לכישלון אם אינה נשענת על ציותם מרצון של המיועדים לשאת בה ובתוצאותיה. נעניתי כי אם יוחלט – יקיימו. כיון שראיתי בביצוע התוכנית ערך הפגנתי כלפי חוץ ויצד של פורקן בפנים – הייתי בעצה אחת עם חברי שיש להמריץ. בינתיים, בהמשך ההסתבכות, נוספו נימוקים של כבוד המוסד המחליט וקרן מפלגתנו.¹⁷ אך ראיתי שאין כוח ללידה. תאריכים מכריעים בדינמיותם הוחמצו. המתחות שהתגברה פעם אחר פעם חזרה ונתפרקה. פג האמון ונפסלה הסיסמה. חוגי הסרבנים נתארגנו ונתגבשו. הגיע שלב, שרק ליקוי גמור של חושי המציאות היה יכול לטשטש בעיני מישו את העובדה הניצחת שהעניין מת ושוב לא יפוחו בו רוח חיים. כוהו המצב כיום והייתי מייעץ בכל תוקף לא לשחת מרץ בנסינות-שווא להוציא את הבר-מינן מקברו ולהחיותו מלאכותית.

אם נכון הדבר, שחוגי הימין מציעים עכשיו תמורת אי"ש מאמץ יישובי כספי לביצרון¹⁸ – אם אין אלה סתם דיבורים אלא יש ממש בהם ואם אין בזה פגיעה או התחרות במגבית הקיימת [לעם במצור], אלא אפשרי תיאום – אזי יש להאחו בזה, לחייבם על פעולה ולנגוד את הברזל בעודו חם. לא יהא חלקי עם אלה שיסלדו בתחליף זה של כופר-ממון תמורת הסתכנות אישית ומעמדית במערכה המדינית, כי ההסתכנות ממילא לא היתה באה ונמצאו מאמץ הביצרון והאחדות היישובית מסביב לו רווח נקי.

לא אבוא לפרט את כיווני הפעולה המדינית בתקופת ביניים זו – אשר מי יודע כמה תימשך! –

15 הכוונה לתנועת "הבריחה", שהתנהלה ע"י ה"הגנה" ושליחיה באירופה והיתה כפופה ל"מוסד לעלייה ב'", שבראשו עמד שאול אביגור שישב בפריס. פעילי "הבריחה" הגיעו את שרידי השואה אל גמליה הדרומיים של אירופה, משם העפילו לא"י (ר' לכסיקון כוח המגן-ההגנה, עמ' 63-64).

16 ר' מס' 136 סעיף 10.

17 ר' מס' 125.

18 מדובר בגיוס 100,000 לא"י מכספי הוה"ל, העיריות והמועצות המקומיות העבריות וועדי הקהילות, שיוקדשו לעלייה, בלי התחשבות בהגבלות הסה"ל 1939 (ר' החלטת הוה"ל 9.9.1946, אשי"ש, עמ' 391).

בירושלים, בקהיר, בלונדון, בפריס, בווינגטון, באו"מ, בשבילי עקלתון המובילים למוסקבה. המסכת הקודמת של קשרינו עם השלטון הבריטי נקרעה ונשרפה וכל עוד לא תתקדם חדשה – ומי יודע אם תתקדם! – עיקר הפעולה המדינית בגיזרה הבריטית, בירושלים כבלונדון, הוא בשדה ההסברה והפירסום. שני המרכיבים האלה הוגברו מבחינת העבודה,¹⁹ אך יש עוד לעשות הרבה. פרשת הפעילות של השבועות האחרונים על יסוד המצע החדש בקהיר וברבת עמון²⁰ הוכיחה מחדש את האפשרויות שם ואולי פתחה מחדש פתח לבירות [ערביות] אחרות משם. פריס טעונה דאגה מיוחדת – כשלעצמה וכמרכז ליבשת אירופה. עניין מוסקבה הולך ונעשה מורכב יותר ויותר ואנו בשלב של גישוש,²¹ אך לגשש צריך. חזית האו"מ מחייבת ריכוז כוחות מיוחד.

אך אם לא נגיע לידי הסדר שיבטיח התקדמות ממשית ושקטה, ולו גם לתקופה קצרה בלבד, צריך שיהא ברור כי מאבקנו יהיה מוכרח לכלול, כמקודם, צורות של ביטוי ממשי לאי-כניעה, במידה ששכר גילוי כוחנו לא יצא בהפסד הריסתו.

- ג -

בפרשה חמורה זו איני ניהם על שהיה. אומנם שילמנו מחיר אכזרי שלא בכל היה בלתי-נמנע. נעשו צעדים מוטעים והתברר שהזהירות היתה לקויה במידה חמורה. על כל אלה מוכרחה להיות בתוכנו, למועד הנכון, נתינת הדין – אחרת לא תהא תקומה לאחריות בתוכנו. אבל ביסודו של הדבר אני רואה את המחיר הבלתי-נמנע ששילמנו ככדאי. אם בעייתנו נוקבת ומטרידה, אם ניפתלים עימנו ומתחכמים לנו, אם הספק [בלב הבריטים], פן בסופו של חשבון לא יוכלו לנו, מכרסם והולך, אם כבודנו בקרב השכנים במעלה – יש בזה חלק ניכר, אם לא מכריע, למאבק הממשי. אכן הוכינו מהלומות קשות וסבלנו קורבנות נפש ורכוש וניהתו בנו פגיעות המוניות שאיימו למוטט את יסודות חיינו, ועדיין המערכה נגדנו נטושה במלוא התוקף והזעם. אבל אילמלא אותו מאבק היה דיננו מיתת חנק, אם גם ללא הרס ישיר וללא שפך דם. אלה היו ודאי באים אחר כך, מידי אחרים [הערבים].

אכן דרך זו כרוכה בסכנות חמורות ומחייבת שיקול רב והישוב מדוקדק. בהתמודדות כמותית גרידא כשלוננו חרוץ ושיקול זה בלבד קובע תחומים מרחיקים. מכאן אי-הנמנעות של הפוגות והפסקות, קצרות וממושכות. מכאן גזירת הברירה הקפדנית לגבי שיטות ומטרות וחובת הרגישות הקיצונית לגבי המסיבות. מכאן החשיבות הניצחת של ריכוז האחריות ושל משמעת בביצוע. לא בכוח כי אם באופי נתמודד, באריכות נשימה, בהחזקת מעמד. אבל הטרד נטריד ונדריך מנוחה ונעמיק ההכרה כי לא תיכון יציבות ובטיחות על גבי עיוות דיננו. אם תבוא הקלה פורתא נשמה להתאפק ולהשתקע במעש חיובי, אך אם יתמיד העוול – נחשב מעט כוחנו ונכלכל השימוש בו לאורך ימים.

19 בירושלים פעלו וולטר איתן וגרשון אבנר; בלונדון: טדי קולק, אבא אבן ויצחק בן-אהרון.
20 המגעים להשגת תמיכה בתוכנית לחלוקת א"י שקיים ששון מטעם הממ"ד עם ראש ממשלת מצרים (ר' הע' 7 לעיל) ועם עבדאללה מלך עבד"י (ר' מס' 90 סעיף 14).
21 ר' מס' 109 סעיף 7.

יש כאן בעיה חינוכית רצינית, מבחן חמור לאופי הרבים ודווקא הצעירים, תביעה לתבונה להשתלט על יצרים, הטלת חובה של רוחק-ראות על פוקד ומציית כאחד.

למעשה אנו עומדים כיום בפני פסק מוסמך הגוזר התאפקות עד להכרעה עליונה.²² התאריך הוא בוודאי מוצא מסבך פנימי, אך ההפוגה כשלעצמה בעיני צורך המצב. השעה שעת השתוללות גירויי רצה ואבדון, החמומים שבתוכם [בקרב הבריטים] תקיפים ולמעשה מכריעים. הם משהרים לפתחון-פה לעשיית שפטים נרחבים ומרחיקים. מענה מצדנו אך יתיר רצונות וישלח רסן מִיָּצְרִים – יפטור מכל חובת התחשבות מיוחדת, מדינית או אנושית. הסתרגות מיבצעים מזה ומזה בקו העולה crescendo עתידה בסופה – ולא בריחוק זמן רב – להמיט שואה רבת. לא כליה, חלילה, אך תמוטה שהציבור לא יעמוד בה וחבלה שלא במהרה תרפא.

תהילת ההיסטוריה העברית על קנאי ירושלים, אך גבורתם לא מנעה חורבן הבית. דורנו, אם יבואנו חורבן שלישי, לא יתנחם בתהילתו לעתיד.

החלטת פריס [על הפוגה] חלה לדעתי, מהותית, בשאלת המענה לזוועות תימן [החיפוש וההרס בדורות ורוחמה]. הגיעוני ידיעות על תוכניות שניסרו או עודן מנסרות לפעולת-גומלין. אני סבור שבמצב הקיים יש לשלול אותן. ידעתי הועם והרתה. גזירה עליהם להיכבש. כל שייעשה – ירע שבעתיים. אינני יודע אם יש תוכניות אחרות. אם ישנן – יש לדון על כל אחת לגופה. וזאת נזכור: המערכה – על שמירת הרכוש [הנשק]. כל כושר ההתאמצות והאמצאה ירוכזו בנקודה האחת הזאת. אמצעים [כספיים] כבר הוקצבו²³ ואם לא די – מוכרה שיימצא הדרוש. נראה סבלנותו של מי [של הבריטים או היהודים] תפקע תחילה. בכיוון זה הסברה ועידוד וחישוב ברזל של משמעת.

טענת "איך אפשר להחשות?" אינה עומדת במבחן התבונה הצלולה. לא להחשות פירושו להתגרות ולגרור מחץ ביתר שאת, ואז לפי אותו הגיון, שוב מצוה לא להחשות ושוב עליית דרגה בתגובה. בסופה של ההשתלשלות – הכרעה ליתרון הכמות.

לבי ללבבות הטהורים והחמים המחשבים להישבר מעוצמת ההולם. יש לחזקם. לבי לכתפיים הצעירות, הכורעות תחת נטל אחריות שלא נפלה בחלקן של נוער בשום אומה ולשון. יש לסעוד אותן. אין מנוס – זה הדין.

לעומת זה אני גורס את החלטת פריס כבלתי חלה על חסות המעפל וכל הכרוך בה, וברצוני למסור מודעה, כי לבי שלם בתכלית עם עלילות שקמונה – החריגה ההמונית בעיר והמחץ בשיט²⁴ – ולא רק לבי שלם, אלא נשמתי לרווחה וזקפתי קומתי למשמע הבשורות, על אף הקורבנות שנפלו במקרה הראשון ושרק בדרך נס נמנעו בשני. ולדידי זה הקו גם להבא.

ידעתי כי העניינים בפנים, במסגרתנו [במפא"י], באו עד משבר נפשי ומעוררים דאגה חמורה.²⁵

22 החלטת כנס פריס על הפוגה זמנית במאבק המזוין עד להחלטה סופית שתתקבל בקונגרס הציוני הכ"ב, שעמד להתכנס בשלהי 1946.

23 במכתב סנה אל גלילי ב-1946.8.20 נמסר כי בפריס "האמרכ"ל [קפלן] אשר לו המאה ולו הדעה, הזכיר את הסך של 600 [אלף לא"י] בשבילך [ה"הגנה"]. הודעתי שהוחלט בהסכמה כללית על 75-100 [אלף לא"י] לבניין חדרים של שיכון עוזיה [סליקים לאיחסון נשק]. בנוסף על כך הוחלט על הקצבה רבתי להגשמה מלאה של תוכנית שבה [התע"ש] הגדולה" (ר' אי"ט, תיקי ישראל גלילי, חטיבה 15, מיכל 169, תיק 1).

24 הפרת העוצר ע"י הפגנת המונים בחיפה נגד גירוש המעפילים לקפריסין וחבלה באוניות הגירוש הבריטיות.

יש לטכס עצה רצינית, אם רק אפשר - במשותף עם חברים לשעבר,²⁶ ובכוחות מאוחדים לערוך התקפה על התבונה והאחריות - לשכנע בכוכות הדרך ולחייב על נשיאה בעול ואי-פרישה. חברינו הראשיים שבמפעל [ה"הגנה"] זכאים לעידוד ולסעד בניסיון הקשה משאול שהם עומדים בו בגבורה.²⁷ היקר מכל יקר - נפש בנינו! בהצלחתנו לשמור על אוצר זה נבחן. הבעיה הממארת של הסוטים [ארגוני הפורשים] רחוקה מפתרון יותר משהיתה. אסונות העבר הקרוב וסכנות העתיד מחייבים תיחום חריף ונמרץ. אבל בתיחום בלבד אין סילוק הנגע. ביעור הרע בעזרת חיצונים אינה באה בחשבון בשום פנים ואופן. לא רק משום שאין כיום כוח שיכריח אנשים להתנדב לכך ולטמא עצמם במגע פיגולים, אלא מפני ששפק [דם] הדדי אך יגביר ההתמוטטות הפנימית; וכן מפני שהדברים שנודעו לנו מאז תקופת השיתוף [עם הבריטים] על החתירה והשיסוי נגדנו בעצם תקופת השיתוף ["הסוזן"] ומתוך הסתייעות בו²⁸ - פוסלים לחלוטין ולאורך ימים את השותף והשיתוף. אני מודה ומתודה באוזלת ידי נוכח המכשלה העצומה הזאת.

- 7 -

החזות הפנימית קודרת לא פחות מהחיצונית. אם מפלגת פועלי א"י ו"התנועה לאחדות העבודה" לא יצליחו להתאחד מחדש, תיגזר על תנועת הפועלים התפתחות הרת אסונות. הרוב הזעום שלנו אינו משוריין - לא בימים כתיקונם וכל שכן בימי עברה. מארת הפירוד באירופה²⁹ תגביר את השחיתות הציבורית ברחבי המחנה וסופה לפשות לאמריקה ולאנגליה. אחדותו של "הקיבוץ המאוחד" [עומדת] על עברי פי פחת. למבוכת הנוער אין תקנה בתנאי פירוד. נחשול הדמים של 1929 וההתנקשות

25 ב-21.8.1946 כתב כתיאל כץ: "בבית הפיזול המצב בכל רע. בעל השפם [שפרינצק] הודיע בגלוי שינהג לפי מצפוני, ו"א בניגוד לעמדה ולקו. אחרים שחושבים כמוהו נוהגים מבלי להצהיר הצהרות מצפוניות [---] כל זה בצמרת. ובקהל החברים מרירות ומפה נפש". חברים פעילים מרכזיים במפא"י, שחלקו על הקו המדיני האקטיביסטי של המפלגה התגבשו לקבוצה והוציאו לאור חוברת ובה קראו תיגר על קו זה ("לבחינת הדרך", בהוצאת חברים של מפא"י, ת"א תש"ז).

26 אנשי סיעה ב' במפא"י, שפרשו ב-1944 והקימו את "התנועה לאחדות העבודה".

27 דברים אלה נכתבו על יסוד מכתבי כתיאל כץ, שבהם תיאר את המתרחש בצמרת ה"הגנה". ב-23.8.1946 כתב: מתתיהו, אחז ואפיקי הודעו מגזירת הפוג [הפוגה במאבק המזוין]. חרדים לפיקוק [התפרקות] או לפחות לפרישה רבתי של אישים בכל השדרות [---] הרבה עמל צריך להשקיע כדי להציל.

ב-28.8.1946 הוסיף:

מובטחני שאינני מגוים במאומה אם אני קובע שהמצב הפנימי הוא תמור [---] יהיה זה לא נכון מצדי להעלים מפניך שפרץ הוא כשלון [---] אין רואים מלך בפרץ [---] היות וכוה הוא המצב, לא ייפלא בעיניך שהריטון הוא גדול על בית הפיזול על שתומך במלך שלא יצליח לנהוג בשרביט שניתן לו. יש גם גאמנים לבית הפיזול [---] שחושבים את המשגה לחמור. לא ייתכן שזמן רב יוכל להימשך מצב בלתי טבעי כגון זה.

עוד כתב כתיאל כץ כי על רקע זה פרשו כמה מראשי מטה ה"הגנה" - "תאר לעצמך מה פרישות כאלה משפיעות על הרוח הכללית".

28 מדובר ב"סוזן" (ר' מס' 38 הע' 22; 67 סעיף 17).

29 על המחלוקות והפירוד בין מפא"י ואחה"ע-פוע"צ באירופה ר' י' שיץ, "אחיזת עיניים", "הפועל הצעיר", כרך י"ז, גליון 48, 28.8.1946.

המדינית של 1930 איחדו את "אחדות העבודה" ו"הפועל הצעיר"³⁰ והקימו הנהגה אחראית ויציבה לפועלי א"י ולתנועה הציונית. אך גזירות ה"ספר הלבן" [של 1939], ומסות המלחמה בארץ ונוראותיה באירופה לא עצרו כוח למנוע בעד התפרדות החבילה.³¹ אם סיוטי הימים האלה לא יקימו בשני המחנות קבוצות קנאים לאיחוד, אשר בתיתן יד זו לזו יקרבו את המרכזים ויבואו לידי הקמת הריסותיה של המפלגה הציונית-סוציאליסטית בארץ ובעולם – מתי יקום הנס? היעמוד בוועידתנו הכוח להשמיע תביעה לאיחוד,³² שתכריח להיענות לה בכוח חיובת המוסרי המכריע?

ארכו דברי שלא בכוונתי מראש, ואתכם הסליחה.
שלכם ואתכם בכל רחשי לבי והגיגי רוחי.

30 בעקבות מאורעות 1929 התאחדו שתי המפלגות והקימו בינואר 1930, את "מפלגת פועלי ארץ ישראל".
ב"התנקשות המדינית של 1930" הכוונה ל"ספר הלבן" של פספילד מאוקטובר אותה שנה.

31 הפילוג במפא"י ב-1944.

32 ר' פרק ג' ב"דבר הוועידה השישית של מפא"י", שחיבר מ"ש (מס' 154; "דבר" 10.9.1946)

- לדתן שלום,
1. בזה שדר לפיזל,¹ בשום פנים לא לדקלום באולם אלא רק להשמעה באוזני המתמידים [הוועדה המתמדת]. בשום פנים לא ל"הכפלה" ולא להפצה. העתקים רק לצנועים.²
 2. משדר עטרה לא ברור מי הפרופסור ומי הפשה.³
 3. לרגל סעיף 2 בשדר עטרה,⁴ ממקורות לך כאן מוסרים כי בשבוע הבא תהא תדפוקת בארץ.
 4. אני מבין כי יוסף מבל טען כלפינו בשל פירסום.⁵ יש להחזיר הטענה - כל המקורות שם ולא כאן!
 5. כששאלתיך אם איבדתי עולמי לא נתכוונתי דווקא - ודאי שלא אך ורק - אצל בן-א. [ביגדור],⁶ כי אצלו ההערכה ודאי מגובשת, על חיובה ושלילתה, ולא תשתנה.

אביחי

1 מס' 145.

2 לפי "אין מוסרים אותו [את השם המפורש] אלא למי שצנוע וענו", קידושין עא.

3 ששון כתב ממצרים: "מסרתי לפרופסור על חוסר תשובה מאנשיו כאן ללונדון". ז"ש השיב ב-5.9.1946: "הפרופסור - שדה ישן [מוריס אולדפילד]; הפשה - חתן הפרוון [משה עיראון]". לא ברור באיזה משדרי ששון כונה "הפשה".

4 בסעיף 2 של המכתב הנ"ל נאמר: "העוזר [אולי ריצ'רד ג'יילס] מסר לא"ש [ששון] כי מחלקתו קיבלה ידיעות מא"י, שהפורשים החליטו להתנקש במופתי. הוא מודאג מאוד ודורש לברר ולרשום". המופתי חאג' אמין אל-חסייני היה אז גולה פוליטי במצרים ונהנה מחסות ממשלתה.

5 במכתב אשל אל מ"ש 3.9.1946 צוין, כי בשיחת טלפון עמו בלונדון אמר לינטון כי שם "כועסים על הפירסומים הרבים שניתנו פה [בא"י] לשיחות שהתנהלו עם רציניי בבל ובלוט וחושבים שגרמו נזק".

6 ר' מס' 136 סעיף 1.

4.9.1946 אחה"צ

אני כותב בהנחה שפתק זה יגיעך היום. אם יאחר - עשה מיד מה שתוכל לתיקון המעוות מחר, בעוד מועד.¹ נכשלתי באי דיוק רציני בשדר לפיזול בפרשת הקו.² כולו תוצאה מהפרישות - נתקע בראשך רושם מסוים הכולל טעות בנקודה אחת ומתוך שאינך בא בין הבריות, אינך עומד על טעותך. בינתיים הרושם משמש יסוד לבניין-מחשבה שלם והטעות נותנת אותותיה במסקנות. ובכך כל אותו פרק (ג') נבנה על שתי הנחות:

א) כי לוט גזרה על כל מעשה, עד כדי שהיה ספק אם האיסור אינו חל גם על המצומד;³
 ב) כי תוכניות המענה לתימן הן בנוסח ההוראה שניתנה פעם, ז"א דליקת אָש או עין תחת עין.⁴
 מדואר היום הוברר כי איסור לוט הוא במפורש רק על סעיף אחד.⁵ עכשיו נזכרתי כי דקדוק זה הופיע באיזה שדר, אך לעולם גובר הרושם הראשון, ובשדר הראשון לא היתה אבחנה. כן התברר שיש תוכניות אחרות. הרי שיש לתקן בערך כך (אני מנסה לפי הזיכרון - חוסר העתקים הוא צרה צרורה אבל אין עצה כנגדה):

א) למחוק את המילה "פורמלית" ולהשאיר רק "מהותית, (במקום שאני מסתמך על פסק לוט לגבי מענה לתימן).
 ב) לשלב בתחילת הפסקה על בעיית המענה לתימן פסוק מעין זה: "הגיעוני ידיעות על תוכניות שניסרו או שעודן מנסרות לפעולת גומלין. אני סבור שבמצב הקיים יש לשלול אותן"
 ג) בסופה של אותה פסקה, במקום המתאים, לשלב: "אינני יודע אם יש תוכניות אחרות. אם ישנן - יש לדון על כל אחת לגופה". כדי ששילובים אלה לא יהיו יוצאי דופן, יש לעבור על כל הפרק ולהחליף.⁶

א.

1 מדובר בתיקונים לנוסח הראשון של המכתב לוועדה המתמדת של מפא"י, שאינו בידנו. על כתיבת הנוסח ר' שרת/מאסר, עמ' 227.

2 מ"ש פירש את החלטת כנס פריס על הפוגה במאבק המזוין כחלה גם על פעולות ההעפלה.

3 פעולות אלימות בצמוד לתגובות השלטונות על מבצעי העפלה והתיישבות.

4 פעולות אלימות נגד מתקנים בריטים ללא הגבלה (כוננו "מאבק רצוף").

5 איסור רק על המשכת המאבק המזוין (ה"רצוף").

6 תשובת ז"ש ב-5.9.1946: "התיקון לשדר פיזול הגיע במועד הנכון. התיקונים יוכנסו ורק היום יודפס".

א-7 4.9.1946

לדתן שלום,

1. אקווה כי קיבלת בעוד מועד את שדרי השני מהיום [מס' 147], שנשלח במיוחד לבית בת יהודה. אנא, שלח לי העתק איגרת במכונה, עם התיקונים.¹
2. להצעת שבולת: אדרבא! אם רק יש סיכוי כלשהו ואחיוזה כלשהי - עשו. אין לדרוש מצפוני חוות דעת מסוימת כי המיסמכים אינם לעיניו.² אנו מניחים כי מגישי הפלילה יהיו הנוגעים בעצמם.
3. ביקשתי פעם אותך או את נמרוד - אני זוכר היטב כי ביקשתי - למסור שלומי לאבן [אליעזר ליבנה] ולהסביר לו כי ידי קצרה להושיע מכאן. גם יעצתי לפנות אל בן אביגדור, שיש לרשותו סכומים. אנא, מסור זאת.³ אני עומד להריץ לו שדר על חוברותיים של הירחון⁴ ואגב רק אחזור לעניין AB [אשנב]. אגב, הבינותי כי הוא דורש הוספה והסקתי כי הקצב [התקציב] הקודם בעינו לכן איני מבין ההפסקה. אפשר היה לצמצם או להגדיר.
4. לדו"ח המחלקה אין לי דעה עדיין.⁵ עוד אשוב. אבל מה פירוש ש"פנחס אינו חושב לחזור למרות תביעתנו!" אנא פרש.⁶
5. לגובר שלומות וברכותי. הקלטה אוון או עין מה שליחותו? אשר למיטען⁷ - הריהו פרוש על פני כל השדרים, לרבות איגרת אמש [מס' 145]. נוסף עליו שדר הערב לפזית, המצורף [מס' 149].

1 האיגרת המובאת במס' 145 היא המתוקנת.

2 ז"ש כתב ב-3.9.1946: "השקמוני היושב עתה איתנו (שבולת ולא סבולת) [עו"ד יעקב שמשון שפירא ולא עו"ד יעקב סלומון] סבור כי אפשר לתבוע לדין השלט[ונות] או הנבחן [גנרל ברק] גם על הגפרור הבוער [שדות-ים - לפי השיר "אשרי הגפרור" מאת תנה סנש, שהיתה חברת הקיבוץ] וגם על הנקודה המשפחתית ואחותה [דורות ורוחמה]. הוא מחפש אסמכתא ועומד לבקש רשות מבעל האיצטלא [היועץ המשפטי] של השלט. שאלו לדעת צפוני. היש סיכוי, הכדאי וכו'".

3 ז"ש כתב (שם) כי אליעזר ליבנה שאל לגורל א.ב. ("אשנב") לאחר שהפסיק לפרסמו מחוסר אמצעים: "דרש מדתן כסף ולא נתן, כי אין". ב-6.9.1946 דיווח ז"ש: "השדר לאבן [ליבנה] נמסר. היה שבע רצון מעצם התשובה. ההפסקה של השבועי "אשנב" באה משום שהקצב של מדין [ממ"ד] מיועד לדבריו לירחון ["בטרם"]."

4 הירחון "בטרם". מכתב מ"ש אל העורך ליבנה לא אותר.

5 דוח הממ"ד לקונגרס הציוני הכ"ב.

6 ז"ש כתב ב-3.9.1946: "דרוש להכינו. מי יכין? פנחס הכהן [ליאו כהן] איננו ואינו חושב לחזור [מארה"ב] למרות תביעתנו", וב-6.9.1946 השיב ז"ש: "שדר ממנו מלפני שלושה שבועות האומר שהתשבי יצא למנוחה לזמן מה. כאשר יחזור אוכל לצאת קצת ולראות את הארץ".

7 מדובר במכתב ז"ש 4.9.1946: "הגובר לבית פזית [למן ארן, גובר הוה"פ של ההסתדרות] הוזמן דחופות [לפריס] אל בן אביגדור. ילך ביום ב' הבא [9.9]. מה רוצים שיביא? זו הודמנות של הסבר נכון". לשאלת מ"ש השיב ז"ש 6.9.1946: "הגובר הוזמן לבן אביגדור למסירת דוח על הוועידה [של מפא"י]. יותר אינו יודע. ייקח אתו כל מיטען של שדריים".

6. גולן, אל תהא חוסך-לשון במידה כזו! מה הוצע לנכד אביגדור? מה ההצעה החדשה ש"מטפלים בה. מי מטפל?⁸
7. אשר להצעת לפידות ברגע האחרון – על זאת אני שודר לפזית לחוד,⁹ במצורף ולעיניך [מס' 149].
8. היש מגע עם אנשי יצחק מאיר? האמנם נכונה השערת ר-ר כי הם בהולכים [לוש"ע]?¹⁰ יש לגיים הפראגאי.¹¹
9. יחסו של עזריאל לאחיות – אכזבה מרה.¹² לא פיללתי!

שלום לכל!

אביחי

- 8 ז"ש השיב 6.9.1946: "לנכד אביגדור הוצע לרכז המילוי לירושת יהושע [גורדון – אגף הביטחון בממ"ד]. סירב א) כי חשב שהתפקיד הוא זמני, ב) כי לבו לפגישה עם אנשי השלט. החליט כי התמחה בכך בשרותו [בצבא הבריטי]. אמש שוחח דתן ארוכות אתו וניסה לשכנעו שיהזור בו מסירובו. הצעה אחרת שמורה בכיס היא שיהיה סגנו של הממונה על ירושת יהושע באחווה (ס-ר) [מאיר ספקטור הממונה מטעם הממ"ד בתל אביב על חיל הנוטרים בדרום הארץ]. לכך הוא מסכים מאוד, אך לא ברור אם הזקן [ספקטור] יסכים. על כל פנים יסיים [התלבטות] בימים הקרובים."
- 9 ז"ש כתב ב-3.9.1946: "ברגע האחרון: לפידות שואל את ישן לדעתו, האם להציע לבל ולוט את הנוסחה שלו כמשתפת עם ישן? לאמור, היות ואמרתם [אתם הבריטים] כי ביכולתנו להציע וכו' [נוסחה שלנו להשתתפות בוש"ע] הננו באים עם הצעתנו [מדינה יהודית כבסיס לדיון] ודוחים מראש הצעתכם [תמ"ג] אבל באים וכו', או בשלב זה להתרכז בנוסח שהוכן ע"י לוט והוא כידוע, איננו באים, אבל אם בתקופה יתרה מאוחרת תרצו בנוסחתנו, מוכנים ומוזמנים" (ר' הצעת קפלן בישיבת הנה"ס בלונדון 29.8.1946, תעודות א', עמ' 557).
- 10 הכוונה למגעים עם "אגודת ישראל" בעניין ההזמנה ששלחה בריטניה גם אל יו"ר הנהלתה, הרב יצחק מאיר לוין, להשתתף בוש"ע (תעודות א', עמ' 579-580). ב-7.9.1946 כתב מ"ש לרעייתו: "זה עתה הודיע הרדיו כי [---] האגודה לא תלך בלעדיו" (ר' שרת/מאסר, עמ' 239). ר-ר לא זוהה.
- 11 אולי משה פרגר, כתב "דבר" בפריס..
- 12 על גישתו המסתייגת של קפלן להקמת יישובים בנגב ר' מס' 140 הע' 11. ב-6.9.1946 כתב ז"ש: "יחסו של עזריאל לאחיו השתנה לטובה. שוכנע (גם דתן וזקף משהו לזכותו) כי לא ייתכן לאמור אל הגדיים [אנשי פלמ"ח] ולקהל לא על אי"ש, לא על מענה תימן, ולא לתת משהו חיובי שיצוד הלב. נימוק זה לכדו. הודה בכך במפורש. נראה שיוון בקרוב."

לפזית שלום רב, א-7 4.9.1946
 עזריהו שואל אם אני מוכן עכשיו להציע יחד אתו שנלך למו"מ אגב הצהרה, שאנו דוחים בסיסם ועומדים על בסיסנו.¹ תשובתי: אינני מוכן; יותר מדי מאוחר; עמדתי - כבאיגרותי לוועידה, על הנימוקים שציניתי.²

באיגרת לא הרציתי את עמדתי במלואה ולכל שליבי התפתחותה ולא רק משום קוצר המצע, אלא מפני שנתכוונתי לקרב את הקצוות ולא להרחיב פרוץ.

אגיד עכשיו מה שלא אמרתי עד כה במפורש, כי לא רציתי לרפות ידים ולחזות שחורות: התשובה למכתב הראשון, עם ניסוח התנאים,³ היתה בעיני בלתי הגיונית להלכה וחסרת סיכויים למעשה. לאחר שהצד שכנגד פירסם תוכניתו⁴ והצליח להעמידה כאילו באמצע בין שתי הקצוות - לפי התגובות [של היהודים והערבים] - לא היתה כל תקווה שיבטל אותה ויקבל בסיסנו עוד לפני הכניסה למו"מ. דבר אחד אילו אמרנו: אנו שוללים בסיסכם ומעמידים במקומו את שלנו. דבר אחר לגמרי אם באנו לכפות דעתנו על הצד שכנגד.

כאשר נתקבלה התשובה,⁵ ראיתי אפשרות לפרשה כך שתתאפשר לנו הנסיגה לעמדה אשר מלכתחילה ראיתיה כנכונה. אבל הוחלט אחרת, וכדי לא לנתק את החוט עד שיכלו כל הקיצין הלך נ"ג והציע מה שהציע.⁶ הליכתו חסמה שוב את דרך הנסיגה [שלנו].

הבינותי את הקו שנקט במכתב תשובתנו הראשון ובשיחת נ"ג. הבינותי - משמע שבדיעבד הצדקתיו. היה זה מאמץ נועז שסכנתו בצדו. אמרתי: אם יש להם העוז - תבוא עליהם ברכה. אם יצליחו - לא נדון את המנצחים. אך היה ברור מראש שאם לא יצליחו - הדין נתון מראש, ואחת היא מה דעתנו לכתחילה - בדיעבד עלינו להחזיק בשלילה.

זהו המצב כיום. אין לחזור עכשיו לעמדה שהיתה אפשרית בשלב הרבה יותר מוקדם. אין לעשות זאת בלי השפלה כלפי חוץ והתמוטטות בפנים. עוד נראה מה ילד יום, אך בשלב זה יש להחזיק בקו הנטוי. יש להקים חומה בצורה להגנת העמדה ולמנוע כל פריצת גדר.

1 ר' מס' 148 הע' 9.

2 ר' מס' 145.

3 מדובר במכתב ח"ו 16.8.1946 אל שר המושבות הול ובו תשובת הסוה"י להזמנה להשתתף בוש"ע (ר' מס' 113 הע' 10).
 4 כלומר שתמ"ג תהיה הבסיס לדיוני ושי"ע.

5 תשובת מה"מ לתביעת הסוה"י ניתנה במכתב הול אל ח"ו 26.8.1946 (ר' מס' 132 הע' 5).

6 גולדמן הציע בשיחה עם בוויין והול לדחות את ושי"ע לזמן-מה ולקיים תחילה שיחות לא-רשמיות נפרדות עם היהודים והערבים ואח"כ שיחות לא-רשמיות משולשות, שמגמתן תהיה הכנת סדר יום מוסכם לוועידה. בוויין והול ביקשו להביא את ההצעה לדיון בקבינט (ר' מכתבי גולדמן אל פרוסקאור 26.8.1946 ואל אצ'סון 30.8.1946, תעודות א', עמ' 547-549; 562; ר' גם מכתב ח"ו אל הול 4.9.1946, שם, עמ' 577-578; מס' 136 הע' 6.5).

איני מעלה בדעתי שהממונה [רוקח] ילך שולל אחרי הזמנה.⁷ גם אופתע מאוד אם המרכז העולמי של אג"י בארץ יענה לה. יש לעשות הכל להבטחת תשובות שליליות. תגובתה המאוחרת של העיתונות חשובה לאין ערוך.⁸ יש לדאוג שתגיע לחו"ל – מובטחני שתחייב. צריך שיהא ברור לכל, כי פורצי הגדר יהיו בוויים ומגוחכים.⁹

אם נצליח לארגן פרישה יהודית גמורה ומוחלטת – ועוד טוב מזה, להניח למישהו, שאיננו מייצג אלא את עצמו עם כנופיה פעוטה מסביבו, ללכת למו"מ על מנת לעשות עצמו לצחוק ולהכשיל כישלון מחפיר את הממשלה (כי הן תמיד עדיפה הצבעה של 98 נגד 2 מהצבעת 100% בעד) – אזי אין לנו להיבהל. אין זה שלב אחרון או מכריע ועוד ישו בו להיוקק לנו. אלא מה, בינתיים נשב [במעצר]? נשב!

*

אמרתי דעתי, שהיא גם דעת עמיתי, לגבי המסקנה האחרונה, לא לגבי השלבים הקודמים. ואילו דעת זקן חברתנו [גרינבוים] אחרת. הטיל עלי להעבירה אליכם והריני עושה זאת בכל הכבוד. הוא מקבל את ההצעה המשתמעת משאלת עזריהו, היינו להודיע שאנו מוכנים ללכת אגב אותה הצהרה, ומוסיף: בתנאי שתפסיקו חיטושים ותתירו חבושים. הוא מאמין שהצעה כזו יש לה עכשיו סיכויי רוב. כל המאמצים להניאו מלהכניס עכשיו אנדרלמוסיה פנימית לא הועילו והרי הצעתו לפניכם. הוא טוען שאם [הבריטים] יאמרו לא לתנאים הנ"ל – נצדק בעיני כל בסירובנו. אני מניח כי חברנו שדעתו אינה מצטרפת להצבעה¹⁰ כותב לך לחוד.

*

התרשמתי מאוד מהפסוק שבמברק על תשובת רציני, בו נאמר כי מו"מ עם ערבים הוא מעניינה של מה"מ,¹¹ וד"ל. אפשר לתלות פירושים מרחיקים בפסוק זה. רצונו לומר: "טעות בידכם אם הייתם סבורים כי מה"מ מוכנה לקבל כל פתרון שתשיגו הסכמת הערבים עליו, ואדרבא, היא אך תשמה אם יעלה בידכם להביאם לידי ויתורים רציניים. לא ולא! מה"מ החליטה על פתרון מסוים שממנו לא תזוז והיא כבר השיגה או בטוחה שתשיג התפשרות הערבים אתו והיא לא תתן לכם לסתור או לסכסך את סידוריה ע"י התקשרות עם הערבים מאחורי גבה. העולה על לבכם לא יקום ולא יהיה". עלינו לטכס עצה כיצד לפרסם, למועד הנכון ומבלי לפרש בפרטים מיותרים, את פרשת העבר וגושן – המאמץ הכביר הזה שהוכתר בהצלחה כה מפתיעה – ואת הקו שנקטה מה"מ

7 ז"ש כתב ב-6.9.1946: "הממונה אמר לאחד מחבריו כי לא ילך בלא הבית [הסוה"י] ועם הבית ילך רק כאשר יידרש על ידו".

8 מאמרים ורשימות נגד השתתפות אישים ואירגונים יהודים בוועידה לפי הזמנת הממשלה, שלא באמצעות הסוה"י או על דעתה, התפרסמו בכל העיתונים.

9 ב-4.9.1946 הכריז דובר הסוה"י בי-ם: "בארץ ישראל לא יהיו קווילינגים" (ר' עיתוני 5.9.1946).

10 דוד רמז, שאינו חבר הנה"ס, המשתתף בהתייעצויות חברי ההנהלה העצורים בלטרון אך אינו שותף להצבעה.

11 מדובר במברק שילוח אל ז"ש 3.9.1946, בו נמסר שבוויין, בפגישתו עם גולדמן, הבהיר כי האחריות למו"מ עם הערבים חלה על בריטניה ואי-אפשר להעבירה לידי ראש ממשלת מצרים, ובמשתמע שאל לסוה"י להתערב במו"מ האנגלי-מצרי (ר' תעודות א', עמ' 567 הע' 3).

להכשילו.¹² בואת אסיים. אַל תראי עצמך חייבת לכתוב לי במו ידך, כי את מטופלת במאה עניין ועניין ואילו אני כל התעסקותי כתיבת פתקאות. שלום!

א-י [אביחי]

ברכת ברוך הבא ודרישת שלום חמה לחיים!¹³
עשי-נא לו הכרה עם צפורה. אגב, הראי-נא לצפורה את המכתב הזה. שלום רב מצפוני!

12 השיחות שניהל ששון מטעם הממ"ד עם ממשלת מצרים, וממאי 1946 עם המלך עבדאללה, בדבר חלוקת א"י (ר' סלע, עמ' 14-16).

13 חיים גרינברג, חבר הנה"ס בניו-יורק, בא לביקור בא"י בתחילת ספטמבר 1946 לאחר השתתפותו בכנס פריס.

יום ד' [4.9.1946]

לתקוותו של דובר משי' (רד) המוש' (בות) שיימצאו יהודים שייענו להזמנה² יש להבטיח הופעת מאמרים בכל העיתונים מחר הדוחים בשאט קטנות מוחין שפלה זו ומודיעים כי שום יהודי המכבד עצמו לא יבוא לשמש תחליף-שוא לנציגות הלאומית. "הבוקר" לפי קו צריך להיענות לכך.³ אם "הארץ" לא ייענה – למחרת התקפה עליו, שלא הגיב.

א.

1 במכתב לא צויין נמען. לפי תשובת ז"ש ב-5.9.1946, הוא הנמען.

2 ב-4.9.1946 הודיע דובר משרד המושבות שהזמנות לוש"ע נשלחו למספר מוסדות ואישים יהודים שאינם משתייכים לסוה"י. סוכנות "פלקור" מסרה כי מבריטניה הוזמנו: ועד שליחי הקהילות, הרב הראשי בפועל הדיין לורוס ו"אגודת אחים" (אנגלו-ג'ואיש אסושיאשן). מא"י הוזמנו: הרבנים הראשיים הרצוג ועוזיאל. בן-צבי, ג"מ, בנטוב, רוקח, רוזנבליט, י"מ לוין, סנטור ושפרינצק (ר' מכתב ט' סמית אל לינטון 4.9.1946, תעודות א', עמ' 579-580).

3 "הבוקר" – בטאונה של הסתדרות הציונים הכלליים בא"י. מושב הוועד הארצי של המפלגה ב-7.9.1946 אישר את הקו "המחייב הגברת המאבק הציוני על כל צורתיו עד להשגת המטרה – הקמת המדינה העברית", והכריז כי "לא ייתכן כל משא ומתן בין ממשלת בריטניה ואיזה גוף יהודי או אישים יהודים, בדבר הקמת הנהלה חדשה, נוחה ומתאימה לרצונה של ממשלת א"י. כל ניסיון כזה ייכשל ויתקל בהתנגדותו של היישוב כולו והתנועה הציונית העולמית" (ר' "הארץ" 8.7.1946).

4.9.1946

לנמרוד ברכותי,

1. היום נתקבל הנסרד ב'. הטופס הקודם לא הגיע. כן קיבלתי טרבליאן מהבית וחוברתו של ז. חקלאי. תודתי לו. כן קיבלנו המהדורה החדשה - נאה מאוד! - של סקירת העיתונות.¹
2. מדוע חוששים להד התגלותם של הנגלים במשולש?²
3. אף אתם החזירו שלום ליוסף ולבל ולכל החונים על דגלם.³ אגב, שאל בקה"ס אם יש להם ידיעות על פעולות רחל מ' המוכתרת לשעבר - האם בהצלחה?⁴
4. לשלמה הזכרן שלומות מלב: סעיפים ב' וג' מרנינים. אשר לא' חזקה שיסדר.⁵
5. התוכל לברר ולהודיעני אם אמת דבר "עוון" כי שתיים הובאו מהנקודה המשפחתית (דורות) למקום מגוריך הקודם, אחת מצפה וזרועה שבורה ואחת שקיפחה פריה מהמכות.⁶

1 אשל ביקש ממ"ש 4.9.1946, כי "יאשר קבלת ספרים כדי להרגיע השולחים". הספרים:

George M. Trevelyan, History of England, 1926; ואב חקלאי: עם שבוים רוסיים (פגישות בגרמניה הכבושה), עם עובד תש"ו; וכן "סקירת העיתונות": "ילקוט המזה"ת", עלון שבועי של סקר עיתונות, בעיקר ערבית, על המתרחש בארצות ערב, שהוצא ע"י האגף הערבי בממ"ד.

2 "הנגלים במשולש" - חברי תנועת "הבונים" באנגליה, שהצטרפו לאוניות המעפילים שהפליגו מנמלי אירופה וגורשו עימם לקפריסין. בכתבה ב"דבר" 2.9.1946, שכותרתה "חברי 'הבונים' מאנגליה בין המעפילים מקפריסין" נאמר: "מדוע בחרתם לכם את הדרך הקשה לארץ ישראל ולא נסעתם בדרך פשוטה יותר? נשאלו חברי 'הבונים' מאנגליה ומהולנד, הנמצאים בין המעפילים שגורשו לקפריסין. הנשאלים ענו לשלטונות שחקרו אותם: לצערנו אין דרך קלה לארץ ישראל". במכתבו מ-4.9.1946 כתב אשל כי "בהבילת היום פתק על הנעשה אצל צעירינו בארץ הנגלים. מהנולדים שם - 21 במשולש. חוששים להד התגלותם שהיתה. יש 20 נוספים שלהם היתה נגליה תחנת מעבר". ב-6.9.1946 הוסיף ז"ש הסבר: "חוששים להד התגלותם של הנגלים במשולש כי יוכיח האירגון המיוחד והניצול למטרה פוליטית. היות וזו טענה נשמעת לא היו רוצים לחזק אותה". "לקבוצות 'הבונים' האנגלו-סכסיות, [בהם] יוצאי גרמניה [שנמלטו לאנגליה ערב מל"ע-2], היה ייחוד במחנות קפריסין: מחד - שליטתם באנגלית הועידה להם תפקיד מיוחד בין המעפילים בתקופת היותם במעצר הבריטיים, ומאידך נהנו מאמונם של מרבית המעפילים דווקא בהיותם משוחררים מועזעי השואה" (אורן/להתחיל, עמ' 14, 168).

3 תגובה לדרישת שלום למ"ש ולדב יוסף ששיגרו לינטון ודוריס מיי, עובדי הסוה"י בלונדון.

4 רחל מזור, שירתה כ-א.ט.ס. לקצינה בדרגת מיג'ור (מסומלת בכתור), נשלחה לאנגליה מטעם קרן היסוד.

5 ב-4.9.1946 מסר אשל ד"ש למ"ש משלמה איוונברג מוכ"ל הסוה"י בי-ם ודיווח מפיו כי:

א. יש עוד קשיים רבים בדבר ויוות לכנס הדו-שנתי [הקונגרס הציוני המיועד לשלהי 1946]. בא כוח המארחים [שווייץ] הודיע שיחליט על כל מועמד ומועמד בדבר הענקת חותמת ההרשאה. שלמה אמר שזה מבטל אפשרות נסיעה. הבא-כוח פנה לממשלתו לבקש רשות כוללת.

ב. משתדלים שהשיט החדש של השמנמן [האונייה "קדמה", שנרכשה ביולי 1946 ע"י בר כוכבא מאירוביץ (השמנמן)] יעשה את נסיעתו הראשונה להסעת הצירים.

ג. המתנה מלוט. להשכנת פליטה [מתקני מחנה צבאי אמריקני שניקנו ע"י הסוה"י בצרפת לשם שיכון עולים ("הצופה" 6.9.1946)] עומד להגיע השבוע בשיט מיוחד. יאפשר סידור רבבה.

6. שאל את עינבל אם ירש מישהו את תפקיד אחד בעריכת ספרי הזכרונות,⁷ ואם לא – האם פסה כל דאגה? יכתוב נא לי במפורט מצב העניין.

מחנה המעצר לטרון

6 "עוז - ידיעות תגובות ומגמות במאבק" - עלון מידע חשאי שהוצא ע"י "הקיבוץ המאוחד" ו"התנועה לאחדות העבודה" כדוגמת "אשנב" של מפא"י. תשובת ז"ש 6.9.1946: "נכון ששתיים הובאו למקום מגוריו הקודם של נמרוד [גבעת ברנר]. אחת זרועה שבורה ולא ברור לחתום מטה אם מצפה ואחת אשר קיפחה פריה מהמכות. לא מהנקודה המשפחתית [דורות] אלא מאחותה [רוחמה]".

7 מדובר, כנראה, בעורך הפרוטוקולים של הממ"ד שכינויו "אחד". לא זוהה.

לכ"ך שלומות,

4.9.1946

- כיון שכתבת, הריני עונה לך.¹ תמסור לאחו ומובטחני שלא יקפיד.
1. כבר הודעתי דחופות לדתן התנגדותי להר בטן.² לא דיקדקתי בתאריך וסבור הייתי כי פגשו עם עכס³ מחר בבוקר. לאחר השיגור ראיתי כי תאריך פתקך 3/9, ז"א הפגש הבוקר. איך יכולת לבקש תשובה לאותו מועד?
 - לגוף העניין, האמנם אין אפשרות לטפל בקיסרות שנתורה, לכשתחזור פנויה?⁴ אבל גם אם נבצר, בהחלט – לא הר בטן. רק לאחר שנתתי תשובתי היום, הזכירוני כי שאלה זו הוצגה במפורש לכן אביגדור והוא פסק ברורות בשלילה.⁵ שאלו את פוית. השואלת היתה שושנה.⁶
 2. אשר למענה תימן, לא שיערתי האפשרויות שצוינו.⁷ בדרך כלל הן נראות לי, אבל אם רק יש שהות – וגם אם אין שהות, ז"א מבלי לעכב – אבקש לדעת מקום חסן, אם אמנם אפשר יהיה לקבוע בדיוק הוחלן או החסן, אם יוטל צל על נקד ועל איהו.⁸
 3. לעניין המרובע, האם שני הצולחים כוללים את האחד שנעלם לפי דברי הצולח המפורש בעלון?⁹

1 נראה שרק חלק ממכתב כ"ך 3.9.1946 נשתמר, שכן מ"ש נדרש כאן לעניינים אחדים שאינם מובאים בחלק זה.
2 מדובר בחבלות באוניות צי המלחמה הבריטי (ר' מס' 85 סעיף 1). תשובת כ"ך 7.9.1946 לעניין זה: "הר-בטן נפסל".

3 עכסה – ועדת x. מדובר בפגישת ז"ש עם חבריה. לא ברור על מה התבקש כץ להשיב.
4 הכוונה לחבלה באונייה הבריטית "אמפייר רייוול", ששימשה להעברת מעפילים מנמל חיפה לקפריסין יחד עם מקבילתה "אמפייר הייוד". "אמפייר הייוד" חובלה ב-22.8.1946 בחיפה בידי חבלני הפלי"ם ויצאה מכלל שימוש. תשובת כ"ך 7.9.1946: "הקיסרות [אמפייר רייוול] נבצרה לפי שעה".

5 ר' מס' 115 סעיף 17; 120 הע' 3.
6 שושנה – רוז הלפרין, נשיאת "הדסה" וחברת הנה"ס בארה"ב.

7 מדובר בהצעות לפעולות התגובה על החיפושים בדורות וברוחמה, שכנראה הובאו בחלק של מכתב כץ שלא נשתמר.
8 נראה שההצעות כללו חבלות ב"חסן" או "וחלן" – אפשר שהכוונה ב"חסן" למחסנים בריטים, וב"וחלן" לרכבת. מ"ש מבקש לדעת אם פעולות אלה עלולות להחשיד את היישוב היהודי ("נקד") הקרוב ביותר למקום החבלה. בתשובה למ"ש 12.9.1946 כתב כ"ך: "מענה תימן ירד מהפרק כתוצאה ממעשי הקונדס של לן וכן [פעולות הטרור של לח"י ואצ"ל בחיפה, ת"א וסביבותיה שהגבירו את עירנות הבריטים]. ביחס לעתיד ניתנו הוראות קבע חיוביות, אולם חוששני שהרצון המוצדק שלא להיגרר אחרי לן וכן עלול להקפיא כל הוראה ולעשותה לאל. זוהי בעיה חמורה מאוד ולוואי ולא אתבדה בחששותי".

9 המרובע – ספינת המעפילים "ארבע החריות", במכתבו מ-3.9.1946 סיפר כץ, כי שניים מהמעפילים שקפצו הימה בעת שהספינה נתפסה ע"י הבריטים הגיעו בשחייה לחוף וסיפרו שחברים נוספים שקפצו לים נרדפו ע"י מלחים בריטים ואין הם יודעים אם נמשו. בהודעה רשמית שפורסמה בעיתונות נאמר: "בערב קפצו 12 איש מסיפון הספינה, כנראה ככוונה להגיע בשחייה לחוף" ("דבר" 3.9.1946). בהודעה רשמית שפורסמה למחרת נמסר "מ-12 העולים הבלתי חוקיים שקפצו אתמול הימה נתפסו, כפי שסבורים, תשעה" ("דבר" 4.9.1946). באתו גיליון נמסר גם כי מעפיל שהגיע בשחייה לחוף סיפר שהוא דואג לגורל חברו, שבתחילה שחה יחד אתו ונעלם.

4. בעניין הפליקה במשולש: דעתנו חיובית בהחלט, אך יש לברר תחילה מפי מוסמך במשולש אם דינו מאפשרים¹⁰ שם חרתו משהו נוסף על הלוחות לרגל הפליאה¹¹ וייתכן שהתוספת מעמידה תריס. אם חוות-דעתו של המקומי חיובית - יש למסור ליוסף [לינטון] ולנתנאל התקשרות עם מוסמך אצל בל.
5. מהדגשת המילה באמת בסעיף 1 שבתוספת שדרך מתמול¹² (הכתוב במכונה) אני לְמַד כי לפני כן הטעוך. אם עשו זאת בְּעֵתָם כי אתה צינור לישן - אין לסבול בשום פנים. תברר עם בן-יהודה.
6. תודה על השדר לגבי הבחורותיים.¹³ אבקש: א) לברר אם קיבלו כרטיס כניסה ללוט ורק הורשאים מעכבים; ב) לשדור להן כי אני זוכרן ומוזכרן; אַל תיואשנה כמוני.
7. מהבירור בעניין תעלומת הנחיתות אני לְמַד כי הנחיתה היחידה שהיתה - היתה בנוה [חיים] ולא באחוזה [תל אביב]. האומנם?¹⁴
8. אני מצפה להערות ולהארות על מהלך הכנס.¹⁵

אביחי

טרם ענית מי הנודד ומי המסרב לצחצה.¹⁶
 מה דעת בן יהודה על החזרת יד [יעקב דורי]?¹⁷
 "עיר הפתאים" היתה לחידה. הייתי מבין אילו אמרת "עיר התגרים".¹⁸

-
- 10 כ"ך כתב: "בחוגי המוסד [לעלייה ב'] הוגים רעיון של אירגון משפט 'הבאס קורפוס' באיזו רשות מוחזקים האנשים בקפריסין בתנאי מעצר מאחר שהם לא עברו על כל חוק קפריסאי. מתעניינים בסיכוי משפט שכזה אצל עו"ד בקפריסין. אם יש סיכויים רוצים להתקשר עם עו"ד מפורסם מאנגליה. שואלים לדעתך. היש לך גם הצעה מעשית עם איזה עו"ד להתקשר?" על ההתדיינות המשפטית במעצר המעפילים בקפריסין ר' שערי, עמ' 218-220.
 - 11 הכוונה לחוק המיוחד "להסדרת מעצרים של אנשים מסויימים בנסיבות מיוחדות", שהוצא ע"י מושל קפריסין ב-12.8.1946 והתיר להחזיק במעצר כל אדם שהובא לקפריסין ע"י רשות צבאית מוסמכת, והקצין המלווה העיד עליו שהוא מהגר בלתי-ליגלי (ר' שם, עמ' 203, 216, 347-350).
 - 12 כך כתב: "אנשי המוסד אמרו לי שכיום באמת אין שום דבר [ספינות מעפילים] בדרך".
 - 13 ר' מס' 101.
 - 14 ר' מס' 142 סעיף 5.
 - 15 כ"ך כתב ב-9.9.1946: "ראיתי שהודיעו לך כי אני אכתוב על הכנס [ועידת מפא"י]. לדאבוני הייתי עסוק אותם הימים ולא יכולתי להשתתף. הרושם הכללי כפי שקיבלתיו מצירים רבים: ויכוח ענייני ומרוכז, הקשבה טובה, השתתפות ערה. התוצאות? - העתיד יוכיח. מציינים שהכנס הבהיר ללא כל ספק את הכיוון ורוצים לקוות שלא תהיינה הפרעות מבפנים. לדעתי הבעיה החמורה היא ייצוג הבית [מוכ"ל ההסתדרות שפרינצק ותומכיו המתונים בוח"פ] במוסדות [המפלגה] והיא טרם נפתרה. לסוגייה אחרונה זו מתייחס המכתב אל מ"ש [כנראה מאשל] 8.9.1946: "הכנס הולך כסדרו. סדריו ורמת הדיבורים נאים. ההרכב 70%-72% לאבירן [תומכי ב"ג] [---] נראה כי באם יהמיר הרוב יטה המיעוט לאי-השתתפות במוסדות. מתאמצים למנוע זאת". על דיוני ועידת מפא"י ר' "דבר" 6.9.1946, 8.9.1946-10; "הפועל הצעיר" 50, 12.9.1946.
 - 16 ר' מס' 139 הע' 6.
 - 17 ר' מס' 139 הע' 4. כ"ך השיב 12.9.1946: "ב"י אמר לאיש שיהו כי הוא בעד החזרת י"ד אולם אין הוא רואה בכך את פתרון הבעיה. היה רוצה למצוא פתרון צעיר יותר - ואין".
 - 18 העניין לא נתחזר.

5.9.1946

אביתר היום – נפלא!² המאמר ב"הארץ" מצוין,³ אם כי לשיטתו – ללא שום יסוד להאשמה שהוא נאמן לסוכנות הזאת, אפילו מן השפה ולחוץ, או לתוכניתה המדינית – אבל קולע אל השערה לגבי העיקר. "הבוקר" חלש. ב"דבר" – אין כלום. אף לא תמונה אחת מהתוכניות. בחירת הנציגים מעניינת מאוד!⁴

.א.

הדאגתם להעברת מאמר "הארץ" לחו"ל?

1 המכתב ללא נמען. סביר שנשלח אל ז"ש.

2 מדובר בהודעת דובר הסוה"י בי-ם ב-4.9.1946, שהגיב על הזמנת נציגים מא"י לוש"ע, שלא על דעת הסוה"י, ב"לא ימצאו בקרבנו קוויסלינגים". תגובה זו פורסמה למחרת בעיתונים. הפעם היה הדובר ז"ש, כמתחורר ממכתבו למ"ש 5.9.1946, ולא וולטר איתן, הדובר הקבוע של הסוה"י.

3 במאמר המערכת ב"הארץ" 5.9.1946 שכותרתו "יהודים לא סוכנותיים" נאמר בין היתר: "התשובה שתינתן לממשלת הוד מלכותו תהיה ברורה לחלוטין. הציבור היהודי ילך אל הוועידה כציבור או יימנע מלהשתתף בה כציבור. לא ימצא יחיד אשר יעלה על דעתו לדבר בשם היהדות בלי ייפוי כוח ממנה [---] ממשלת ה"מ, הממשלה הסוציאליסטית של אנגליה, לא תוכל לזרות אבק בעיני הבריות על ידי ניסיון להעלות מישהו לדרגת נציג של העם היהודי".

4 לרשימת האישים שמחוץ לסוה"י, שהוזמנו ע"י הממשלה, ר' מס' 150 הע' 2; מכתב ט' סמית אל לינטון 4.9.1946, תעודות א', עמ' 579-580.

5.9.1946

גילוי דעת¹

- א -

ועידת מפלגת פועלי ארץ-ישראל נתכנסה בשעת פורענות חמורה ונוכח סכנות חמורות ממנה. המזימה לבלע את היסוד הבין-לאומי להגשמת הציונות,² להצמית את גידול כוחו של העם העברי בארצו, להכרית את קיבוץ גלויותיו ולסתום את הגולל על תקוות עצמאותו - חותרת בעקשנות זדונית אל מטרתה.

ההנהגה הנבחרת של העם העברי הנושא נפשו לציון - סמל עצמאותו המתהווה ומעוז זכויותיו - היתה מטרה לחיצי השלטון. יד הנוגש נשתלחה בבנייניה, וכמה מנושאי דברה ומשליחי היישוב נכלאו או נגזר עליהם להיכלא.³

נעשו שפטים בהמוני בני היישוב, בעריו ובכפריו. אלפים נעקרו מביתם וממשקם ונענשו על לא דבר במאסר ממושך, שננתה ונשלשה ההתנקשות בנשק המגן העברי, המקודש בדם חלליו, אשר גזילתו מפקירה את היישוב לשואפי דמו. משקי חלוצים מחיי נשמות ויוצרי חברה חדשה היו קורבן להשתוללות יצרי הרס פרועים, המבקשים צידוק בנקמה עיוורת.

בהיות היישוב נאבק במצור בתוך הארץ, ננעלו שעריה בזרוע בפני פליטי חרב הגולה. ניצולי תופת אירופה, החותרים בכלי-שיט דלים אל חופי המולדת, הפכו ציד לכוחות הים, האויר והיבשה של ממלכה אדירה. השארית הנמלטת על נפשה מאימת הכליה ומגיעה לחוף המבטחים היחיד, נהדפת אחורנית ונידונה לשבי-גלות חדש. היד הגודרת בפניה את הכניסה לארץ מבקשת להשיגה בתוך גיא ההריגה ולסגור עליה את שערי היציאה.⁴ ולחיפוי על ההסגרה לרצח, מנסה השלטון המתנכל לתת לשימצה את היציאה הגדולה מעבדות לחרות, להכתים את המאמץ הכביר של פדות

1 זה הנוסח המקורי (מועתק במכונת כתיבה), שחיבר מ"ש לגילוי דעת מטעם ועידת מפא"י. ב-5.9.1946 בלילה כתב מ"ש לרעייתו "התפלצתי היום בהודיע לי זאב [שרף], כי במפלגה הוטל עלי לחבר: א. גילוי דעת; ב. החלטות - שניהם בשביל הוועדה המתמדת ושניהם למשלוח בבוקר. לא הועילה שום התקוממות פנימית - הייתי מוכרח לשנס מותני. החלטתי מראש להסתפק בגילוי דעת. אף הוא גזל שבע שעות בהפסקות. לפני כעשרים דקה גמרתיו" (ר' שרת/מאסר, עמ' 231). גילוי הדעת, שנועד להתפרסם עם סיום הוועידה ב-9.9.1946, נתחבר אפוא כבר בליל התכנסות הוועידה, עוד בטרם החלה בדיוניה וקיבלה החלטות.

בגילוי הדעת שחיבר מ"ש הותקנו שינויים קלים ספורים והוא פורסם כ"דבר הוועידה השישית של מפא"י" ב"דבר" 10.9.1946 וב"הפועל הצעיר" 12.9.1946, וכן בשרת/מאסר עמ' 414-416.

2 "היסוד הבין לאומי" - כתב המנדט, שהטיל על בריטניה ליצור את התנאים שיאפשרו הקמת בית לאומי יהודי בא"י. "נגזר עליהם להיכלא" - ב"ג, סנה, גלילי, שדה ואחרים.

4 מדובר בפעילות בריטית דיפלומטית ומודיעינית ענפה באירופה לסיכול פעולות ה"בריה" וההעפלה (ר' כוכבי).

וישע, להשתיק את השאגה לחיים של שרידי טבח, לשקץ את כמיהתם של מעונים לעתיד של ביטחון ויצירה, להחניק את תביעתם לזכות אדם ולאום.⁵ ובעוד נטושה ההתקפה הכוללת, אשר שלטון המנדט גייס לשמה את כוחו המזוין, את מנגנון הפירסום שלו ואת כל מערכת כלי השפעתו המדינית, כדי למוטט את יסודות חייו של היישוב ולשבור את רוחו, וכדי לייאש את הגולה היהודית מישועה בציון – גילה השלטון את תוכניתו החדשה לפתרון בעיית הארץ [תמ"ג], עליה הוא מבקש כיום להשיג את הסכמת גרוריו במזרח התיכון ואותה הוא מקווה להביא לידי אישור באיגון האומות המאוחדות. התוכנית הזאת מכוונת לבטל את ההתחייבויות הכלולות במנדט כלפי העם העברי ואת זכויותיו המוכרות בו; לצמצם את העלייה ואת ההתיישבות היהודית בתחום-מושב מוגבל בתכלית; להדביר את ממדי העלייה אף בשטח צר זה לשרירות לבו של השלטון הזה; לבצר את מעמדו וסמכותו המוחלטת של השלטון הזה לתקופה בלתי-מוגבלת; להכחיד לצמיתות את דבר הקמת המדינה היהודית.

- ב -

העם היהודי כולו עומד נרעש ומוזועזע, פצוע עד עמקי נפשו, מול ההתכחשות המועלת הזאת להתחייבות היסטורית חגיגית; המתעללת ברגשות הצדק הבין-לאומי והחסד האנושי; המחללת את זכרם של קורבנות ישראל במלחמה – המיליונים שהוכרעו לטבח, האלפים הרבים שחירפו נפשם בקרב; המפקירה בגלוי בעל-ברית נאמן במערכה הגורלית ונותנת פרס לבוגדים ולעומדים מנגד;⁶ המרימה יד בחוץ דורות של עם דווי ומעונה שחגר את שארית כוחו להיגאל. המוני העם היהודי, ובראשם תנועת הפועלים הציונית, נחלו אכזבה ועיצבון מרים שבעתיים משום שההתקפה על מפעלם וההתנקשות בתקוותם הם מעללי ממשלת פועלים – הראשונה בבריטניה, שהכוח בידה לבצע את חפץ לבה ואשר מפלגתה שמרה אמונים לתנועה הציונית ונלחמה את מלחמותיה שנים רבות. אכן לא פסו אהדה וידידות לעם היהודי במלחמתו הנואשת – באמריקה, באירופה ואף באנגליה. אבל גם בהיעזב העם היהודי בודד לנפשו במערכה ובכשול עוזרו – לא יחדל מלהיאבק. בדידותו אך תחוק את לבו, תלכד את שורותיו, תדלה מקרקע נשמתו את כוחותיו הנצורים. הפועל העברי בארץ ואחיו בגולה לא יירתעו ולא יחדלו מן הריב בתנועת הפועלים העולמית על צידקת מפעלם. את אמיתו היהודית-סוציאליסטית חוצב הפועל בארץ מלבו, צורף אותה בכור ייסוריו, מחשל אותה בהישגיו ובכיבושיו, מכניס אותה בגאון לאוצר גנזי הרוח של האומה, מרים אותה בגאון על נס במשפחת פועלי העולם. בכוחה יילחם ובכוחה יוכל. כשם שלא נמנעה תנועת הפועלים הארץ-ישראלית מלבוא בריב עם חלקים אחרים של העם והיישוב על מקום הפועל וחזונו בהגשמת הציונות,⁷ כן, ביתר תוקף ועוז, תאסור מלחמה עם אלה

5 הדוברים הבריטים טענו באמצעי התקשורת, כי מארגני ההעפלה מנצלים את מצוקתם של הפליטים היהודים ומובילים אותם בספינות רעועות בתנאי צפיפות ובריאות לא אנושיים ותוך סיכון חייהם (ר' מס' 87).

6 בריטניה מתכחשת לעמידת היישוב לימינה במל"ע-2 ותומכת בערביי א"י, שמנהיגיהם היו או פרו-גרמנים פעילים.

אשר רוממות הסוציאליזם בגרונם⁸ על מקום העם העברי במשפחת העמים ועל זכותו לריכוז, לתקומה ולחרות בארצו. הפועל העברי יילחם גם אם יישאר בודד, ולעולם לא ייואש מניצחון לאמיתו.

- ג -

מפלגת פועלי ארץ-ישראל מזעיקה את ציבור הפועלים בארץ, היישוב העברי, התנועה הציונית, העם היהודי כולו - לגיוס כוחות נפש, גוף וממון לשם מאבק מר וממושך.

בשעת גורל זו מושיטה מפלגת פועלי ארץ-ישראל יד אחים לכל מפלגה וחוג בקרב ציבור הפועלים והנוער החלוצי, המוכנים להשתתף יחד איתה בהקמת מפלגה ציונית סוציאליסטית מאוחדת, רחבה וחזקה, ממזגת בקרבה את חרות הדעה עם אחדות המעשה וכושר הפעולה, שומרת ומבצרת את עמדת ציונות העבודה, ההגנה והמאבק בהנהגת ההסתדרות, בהדרכת היישוב, באחריות למדיניות ולפעולת הבניין הציונית, ובהגברת ההיאבקות על עלייה והתיישבות רבתי ועל העצמאות העברית בארץ. דורנו ייבתן בכושר ליכודו וביכולת עמידתו המאוחדת בניסיון החמור שמינה לו הגורל. רוחנו איתנו. דרכנו אחת. אין לעמנו מוצא אחר. אין ליישוב עתיד אחר, אין תמורה למאבק הכפוי עלינו ואין מנוס ממנו. אין דרך לנצח בו אלא בעמידה איתנה בפני גזירות, בהתנגדות קשה למזימות, במאמץ חיובי בלתי פוסק של בניין וביצרון.

המערכה מחייבת תוקף החלטה והתמדת מאמץ, עוז רוח ואורך רוח כאחד, כושר מעשה ומשמעת ברזל, עת לכבוש יצר ועת להשיב מלחמה שצרה.

שום שלטון לא יראה נחת בארץ, שום משטר לא ידע יציבות וביטחון אם יבקש להיכנות מחורבן העם היהודי, אם ינסה להיכון על עיוות דינו.

מלחמה לעם העברי בתוכנית המעל והחנק של שלטון המנדט. אך העם העברי מוכן תמיד לבירור ולמשא-ומתן, שמטרתו לפתוח פתח לעלייה מהירה ברשות העם, להתיישבות רחבה, להגנה על החיים וההשיגים, לעצמאות לאומית, לקביעת מקום לישראל באומות - למדינה עברית.⁹ קשה תהא עמידתנו בפני כל החורשים עלינו רעה בקרב העם הערבי, בארץ ובארצות השכנות, אך תמיד נישא דברנו שלום לתוך מחנהו ונחתור להתאמה הדדית בין עיקרי שאיפותינו ושאיפותיו. לא באנו להתבודד ולהתנשא. אם יוכר בנו כשווים - פנינו לשיתוף, וככל שנעמיק שורש ונגלה כוח עמידה - נקרב את קץ ההסכם.

משעננו קודם כל בתוכנו פנימה - בחיל שעשינו בארץ וביכולתנו לגייסו למערכה של בניין ומאבק, בכוחה של שארית הפליטה להחזיק מעמד ובנכונותה כאחד להעפלה מהירה ולהמתנה ממושכת,¹⁰ בנאמנות לציון ובנכונות לשאת בעולה ולסבול בגללה ברחבי התפוצות. מפלגת פועלי ארץ-ישראל קוראת לכל הנאמנים לדגל הציונות החלוצית והלוחמת להתלכד למאמץ גדול של ביצור עמדות, של קיבוץ גלויות והיאבקות עם גזירות ומזימות למען עצמאות ישראל.

7 הכוונה למחלוקת ולמאבקים עם התנועה הרוויזיוניסטית ועם "החוגים האורחיים" ביישוב.

8 מ"ש מתכוון לדוברי השלטון הסובייטי ולחסידי הקומוניזם בעולם ובארץ.

9 מתייחס להודעת הסוה"י על נכונותה להשתתף בוש"ע בלונדון בתנאי שהבסיס לדיוניה יהיה הקמת מדינה יהודית בא"י.

10 במחנות הגירוש בקפריסין.

להדו שלום,

6.9.1946

1. אמש שתי תנודות חריפות, אחת לחיוב ואחת לשלילה. מכתב הול הוא נסיגה ברורה,¹ אם גם ודאי רק טכסיסית, אבל מכל מקום הרמת קרננו. הוא אומר, ניצחון לטכסיס לוט.² לעומת זה – אמיתי לסורו,³ וכל המאמץ הכביר וההישג המזהיר (ברצינות!) של נ"ג⁴ כלא היה. עכשיו הגענו לסכנה. כל ויתור נמהר וכל התעקשות יתירה [מצדנו] יכשילו כאחד. וגם סכנת משבר פנימי: חיים ייאהז ויהא מוכן למכור הכל. ב"ג – יתפטר.⁵ אלוהי ישראל ישמרנו.
2. בינתיים אצלנו כאן "משברון". תמול, כשקראתי בפתקך כי הוברקה הצעת שנינו (אני וצפוני),⁶ הערתי כי: והיכן דעתו של הגורן [גרינבוים]? אמרתי: אכחד [ממנו] ואכתוב לך לברר מה קרה. אך התברר כי הוא עצמו כתב לרב המותר [פישמן-מימון] ואתמול, באותו הדואר, קיבל ממנו תשובה, שאין דעתו ידועה לו כלל, שום דבר לא הגיע אליו, רק דעת ישן וצפוני. התמיהה, כמובן, אֵלִי. הצהרתי כי אני מעביר תמיד הכל ואז, באותו ערב שהתפרסמה דחיית הוועד הערבי, כתבתי

1 במכתבו אל ח'ו 6.9.1946, בעניין וש"ע, נסוג הול מעמדת מה"מ שמטרת וש"ע לדון בתמ"ג, שכן בין היתר נאמר בו: "יש ביחסה של הסוה"י משום סירוב להשתתף בוועידה אלא אם כן ידונו רק בהצעות שלה. מה"מ, בכנסה ועידה של יהודים וערבים בעניין חיוני לשני העמים, אינה יכולה להרשות לצד אחד בלבד לקבוע את סדר היום. למרות כל מה שאירע בא"י במשך החודשים האחרונים נקטה מה"מ יחס של סובלנות וכמה פעמים הסבירה שאומנם תוכניתה תהיה הסעיף הראשון בסדר היום, אבל כל משלחת תוכל להציע תיקונים או להביא הצעות משלה. קיווייתי שהאקסקוטיבה שלכם תראה יכולת לעצמה לשתף פעולה עם ממשלת ה"מ על יסוד ההחלטות שמסרתי לך. צר לי מאוד שאינה רואה לעצמה יכולת זו. התוצאה היא שנצטרך לערוך את הוועידה בלי נציגיה של הסוכנות" (ה"ארץ" 8.9.1946, תעודות א', עמ' 580-581).

2 כנס פריס היתנה את השתתפות הסוה"י בוש"ע בקביעת הקמת מדינה יהודית בת-קיימא בא"י ככסיס השיחות.
3 במסיבת עיתונאים שערך הנשיא טרומן ב-5.9.1946, אמר שהוא משתדל עדיין בדבר עליית מאה אלף יהודים לא"י וכי בין ממשלת בריטניה לבין ארה"ב מתנהלת התייעצות בעניין זה. כן אמר שעדיין דנים בהמלצות לפרדציה בא"י עפ"י דוח ועדת גריידי-מוריסון, וכי הוא לא דחה אותן (ר' "הארץ" 6.9.1946).

4 הצלחת גולדמן בהשגת הסכמת אצ"סון, מ"מ מזכיר המדינה האמריקני, לתוכנית החלוקת א"י (ר' מס' 95 הע' 7).
5 ב-15.9.1946 כתב ח'ו אל ב"ג: "בעודי מסכים לכיוון שנגקט [בכנס פריס] חשתי תמיד – ולא שמרתי זאת בסוד – והיום אני חש ביתר שאת, שאם נמצא דרך מכובדת והוגנת ללכת לוועידה תהיה זו חובתנו לעשות זאת. אני מאמין שדרך כזאת נמצאה ולדעתי אסור לנו להתיר לדבר כלשהו לעמוד בדרכנו להיכנס [למו"מ] בשלב זה. אני אומר זאת בהכרה מלאה, שתוצאות הוועידה אינן מובטחות כלל, ולאמיתו של דבר אני רחוק מלהיות בטוח שנקבל ממנה משהו מהותי, אולם תחושתי איתנה שנתאם כלפי התנועה וכלפי היישוב אם לא נחפש ולו את האפשרות הקטנה ביותר להגיע לפתרון מקובל עלינו" (תעודות א', עמ' 599-600). ב"ג דחה בתוקף השתתפות בוש"ע על בסיס סדר היום והתנאים שהציגה בריטניה. ב-14.9.1946 כתב מפרס לחברי הנהלת הסוה"י בלונדון: "במקרה, ולאחר מעשה, נודע לי היום, שדנתם והחלטתם על פנייה לממשלה [לבחון אפשרויות להשתתף בוש"ע], ושדר' גולדמן פנה למיניסטר החוץ עקב החלטה זו – מבלי שהחברים כאן נשאלו וידעו על כך. המצב החמור בתנועה אוסר עלי לפרסם עכשיו את המסקנה, שהתנהגות זו מטילה עלי, אבל לכם אני חייב להגיד, שאין אני רואה עצמי יותר שותפכם בהנהלה, ומכאן ולהבא אין אתם פועלים בשמי ולא על אחריותי" (אביזוהר/לקראת, עמ' 174).

מס' 88

- בפירוש דעת כל אחד ואחד.⁷ ובכן באמת מה קרה? מדוע נשמטה דעתו? הן כתבתיה או (תנאי שחרור והפסקת חיפושים), בינתיים חזרתי ופירשתי דעתו ברוב דיוק בשרד לפזית.⁸ ההועבר לפחות זה? אם לא – יש לעשות זאת מיד ולהודיעני. אבקש פעולה ובידור מיד; למען השם.⁹
3. מצורף גילוי הדעת. התפלצתי כשראיתי מה הוטל עלי. unfair! אני מנותק ממגע חי ובוודאי אינני קולע. טוֹנה ממעי. עכשיו יתחילו לקצץ, לשנות ולהוסיף, ויצא שעטנו שיהא טעון רחמי שמים. אשר להזמנה השנייה – החלטות¹⁰ – גמרתי אומר מיד שלא אמלאנה. הן זה כפל העניין במילים שונות. פירושו לצקת את תוכנו של גילוי הדעת לדפוסים מחולקים ומוצקים. מלאכה זו ממילא למישהו אחר. ולמען השם תישמר [בסוד] אישיות המתברר; אם בכלל ישתמשו בגילוי הדעת, לא איכפת מה ישמיטו, אך אם יוסיפו – ידאגו לאחידות הסגנון!
4. דאגתנו לשבת [7.9]. אצל בל פעילות רבתי, ודאי יגיעו מברקים, אתה באחוזת ואיך יגיעונו הידיעות ביום א'. אנא דאג.
5. מחמאתי לאביתר שייכת, אפוא, לך. אדרבא! אבל מה קרה לאביתר? בינתיים שלחתי לו משהו. האמנם לא קיבל? או שמא נאמרו הדברים במסיבת עלוני פנים! כי או מה נאמר לאנשי חוץ?
6. אני שולח מכתב ויזול. (בלי "פון" – תאמר לעלוננו) לשלט¹¹ ועוד שדר עליו.¹² יש לדאוג לפירסום תמצית המכתב (לא גופו!) ותוכן השדר בעלונים, בייחוד בשלנו. אדם זה נושא בפני עצמו. עכ"פ אינו רואה עצמו כרביז'יוניסט] – הן הוצא ומלא ביקורת – ומצווה לתמוך בו מוסרית ע"י הדים בעלונים. עשה-נא!
7. לפי מקורות לך כאן בשבוע הבא יודפק, התוכנית כנראה ביבוס, חיתות ופעולה אישית יחד, ז"א חיתות מכוון אישית.¹³ סברה שהמתינו עד שנתן [מפקד הצבא] תשובתו, שלא לקלקל(?). משניתנה התשובה הותרה הרצועה.¹⁴ מסור למתתיהו.

7 מס' 134.

8 מס' 149.

9 ז"ש הבהיר ב-8.9.1946: "ההודעה על דעת כל הארבעה אחרי פירסום הוועד הפועל הערבי נמסרה כדין לבל וללוט. ההודעה הנוספת של השניים [הע' 6 לעיל] לפי האיגרת [נמסרה] לבית פיזל. נראה שזה מקור האי-הבנה".

10 ר' מס' 154 הע' 1.

11 וולפגנג-זאב-פון ויזול, מראשי התנועה הרוויזיוניסטית בא"י. נכלא בלטרון ב"שבת השחורה". מכתבו אל המזכיר הראשי נשלח ב-1.9.1946 ובו הודיע על החלטתו לשבות רעב 28 יום במחאה על מעצרו ומעצר עשרות יהודים אחרים. המכתב נכתב עברית ומ"ש תרגמו לאנגלית. בספרו *תשעים ושניים ימי מעצד וצום* ציין ויזול כי מ"ש היה מעורב גם בניסוח המכתב ודאג לפירסום דבר הצום בעיתונות. לאות הודעות עם הצום הכריזו 550 עצירי לטרון ב-8.9.1946 שבתת רעב ליממה.

12 מס' 156.

13 מפי אנשי לח"י העצורים בלטרון התברר שאירגונם עומד לבצע בירושלים פעולות חבלה וטרור אישי. ב-7.9.1946 כתב כתרילאל כץ אל מ"ש: "ידיעתך על תוכנית לן מוצאת אישור גם ממקורות אחרים".

14 לח"י נמנע מפעול נגד הבריטים כל עוד היה תלוי ועומד גור דין המוות על 18 חבריו שנתפסו בהתקפת הלח"י על בתי המלאכה של הרכבת בחיפה, כדי לא להפריע למסע הלחצים שלא להוציאם להורג. ב-28.8.1946 הודיע מפקד הצבא הבריטי כי גור דין המוות הומר במאסר עולם. ב-30.8.1946 נידון למוות איש לח"י נוסף ("דבר" 1.9.1946) וגור דינו לא הומתק עדיין. במכתבו הנ"ל למ"ש כתב כ"ך: "אין הוא [לח"י] רוצה להניח לפולש לחשוב כי יוכל להחזיקו באפס מעשה אם יהיה גור מיתה תלוי ועומד לטירוגין. על כן תיתכן סברה שלן ייצא מכליו בלי לחכות למתק נוסף".

[6.9.1946]

המבקרים במחנה העצורים בלטרון מוסרים, כי דר' וייזל, השוכת שביתת רעב ממוצ"ש (הוא מתיר לעצמו רק משקאות בלתי מזינים) הועבר לפי דיני המחנה למאסר מבודד בצינוק. הונהג כלפיו "יחס מיוחד" גם שם: קבלת ספרים ואפשרות לחברים לבקרו בשעות מסוימות. מצב בריאותו של דר' וייזל אינו מעורר לפי שעה דאגה, אך במחנה שוררת חרדה רבה לשלומו, אם יעמוד בהחלטתו לשבות 28 ימים. דר' וייזל ממשיך בחיבור ספר על הטיפול במחלת האסתמא בא"י, שהחל בו בלטרון.

*

- 1) נעשה עוול לדוד ש-י [שינקרבסקי (אדירי)] שלא נבחר לנשיאות הכבוד:² ציר הוועידה, עצור מלכות בתורת V.I.P., על שום מה הוצא? יש לתקן!
- 2) יום יום שיא איולת ב"דבר": אתמול - פירסום חילופי הדברים בין גולדה וחזן בשאלת הביקור בנגבה.³ היום - שחברי ההנהלה כאן ראו את מכתב וייזל ל C.S. [Chief Secretary - המזכיר הראשון] לפני הישלחו.⁴ הפקר פטרושקה:⁵
- 3) אם מישוה נוסע במשך השבת מת"א לי-ם וחזרה - ישאל את צפורה אם ברצונה להילוות לת"א.

1 אין נמען ואין תאריך. הנמען משוער. התאריך נקבע לפי סעיף 2, המתייחס בציון "אתמול" לידיעה ב"דבר" 5.9.1946.

2 ב"דבר" 6.9.1946 נמסר שבפתיחת ועידת מפא"י נבחרה בתשואות סוערות נשיאות כבוד לוועידה ובתוכה חברי המפלגה מקבוצת המנהיגים העצורים בלטרון: שרתוק, ג'וף, רמז, הכהן, שטנר.

3 ב-3.9.1946 סייר הנציב העליון בדרום הארץ וביקר גם בקיבוץ נגבה. אנשי המקום התמרמרו באוזניו על החיפוש והמעצרים שבוצעו בדורות וברוחמה ועל הנזקים שגרם שם הצבא, ותבעו תשלום פיצויים ("דבר" 4.9.1946). בישיבת הוה"פ של ההסתדרות ב-4.9.1946, שדנה במצור על יישובי הדרום, העירה ג"מ כי מארחי הנציב העליון בנגבה "גילו חוסר אוריינטציה מהירה". על דבריה אלה הגיב יעקב חזן: "בעניין זה צריכה להיות הוראה כללית".

4 פירסום זה עלול לקשור את חברי הנה"צ העצורים כשותפים להחלטת דר' וייזל לשכות רעב.

5 "הפקר פטרושקה" (פטרוויליה) - ביטוי בידיש לציון הפקרות וזלזול.

7.9.1946

עברתי על "לקט ידיעות"² על הארצות השכנות לתקופת 20-28 באוגוסט. עבודת מי? ל-ס?³ הלקט הן ורוב הידיעות מעניינות, אך אם זוהי הסקירה הסדירה היחידה של האגף [הערבי בממ"ד] על המתרחש בארצות השכנות, הרי אין להסתפק בו. לא די בהרצאת עובדות - יש לשקף כיווני התפתחות,⁴ trends בלע"ו. קריאה רצופה של העיתונות המקומית חזקה שתיתן יכול רב - סקירות על המצב הכלכלי, מעמדן הכספי של הממשלות, יחסי עדות, עניינים סוציאליים, התפתחות תנועת הפועלים וכו' (גם במסגרת ה"לקט" יצאה עיראק מקופחת!) אך ייתכן שזה נעשה בילקוט שמכבר לא ראיתו.⁵

הערות אחדות לפרטים (היעדר מיספרים ליד הפסקאות מכביד על ההסתמכות):

1. הסעיף "מצרים ואונרא" סתום ואין להבינו. צריך היה להרחיב קצת את הדיבור ולהסביר מה עניינו של הסכסוך.
2. מוקשה שהמיני'יסטר] לעניינים סוציאליים יעמוד בראש משלחת הפועלים המצרית לוועידת הע' [בודה] הבין לאומית במונטריאול. בוועידות I.L.O. [International Labour Organisation] משתתפים מכל ארץ שלושה גופים: הממשלה, המעבידים והעובדים. שמה הולך המיניסטר לאותה ועידה כנציג הממשלה?⁶
3. הקונסול הסעודי בקהיר שימש ודאי קודם חבר למועצת הוויזרים (המיניסטרים). זה משמעות המונח "ופיל". בסמיכות-פרשיות זו מג'לס אל-וופלא - מועצת המיניסטרים, שכולם וופלא של המלך.⁷
4. הוועדה המשפטית של הליגה סיימה את הדיון בהאחדת החוק המסחרי, ולא באיחודו. unification, not unity.
5. ראוי היה להרחיב בסעיף "ארגון נוער כל ערבי". בעצמי קראתי ידיעה קצרה על כך ב"פלסטין" והיו שם כמה פרטים נוספים.

א.

1 אין נמען. סביר שהמכתב נשלח לשמעוני, סגן ראש האגף הערבי בממ"ד, שכן הוא שהשיב עליו ב-11.9.1946.

2 "ילקוט המזרח התיכון" של האגף הערבי בממ"ד.

3 תשובת שמעוני: "העובדים בלקט זה - פסח ש[נער] ועוד שניים מחבריו" (לא זוהו).

4 שמעוני עמד בתשובתו על המחסור בכוח אדם ובמצעים כספיים המגביל את היקף העלון: "לא על נקלה הצלחנו למצוא את השעות של העובדים. כדי לא לרפות ידיים בראשית הצעדים, עדיין לא מסרתי להם הערותיך. אם תעמוד על דעתך, אמסור להם כמוכן".

5 שמעוני השיב: "עיראק יצאה מקופחת משום שעל ארץ זו יש סקירה מיוחדת".

6 שמעוני השיב: "המשלחת המצרית לוועידת I.L.O. אומנם משלחת אחת היא. נציג ממשלתה מייצג שם שלטון, פועלים ומעבידים כאחת".

7 שמעוני השיב: "הכוונה ל'מג'לס אל-וופלא' של חיג'אז בלבד, לא של סעודיה כולה, היינו לא מועצת המיניסטרים (בסעודיה הנהלה נפרדת לנג'ד ולחיג'אז)".

- הדו יקירי, מוצ"ש 7.9.1946
1. בזה שדר ליושבי יום א' ופתק לחוד לך ולאביתר יחד. וכן פתק לגזבר [ההסתדרות].¹ יש להמציא לו העתקים משדרי האחרון לפזית² ומהשדר לח"ח המצורף.
 2. אני מצפה לדו"ח על ועד פיזל [ועידת מפא"י] מחר, בכלל זה על מה שעלה לאיגרת ולגילוי [הדעת].
 3. למברק יוסף על מכתבם האחרון, בחתימת בעל האמונה.³ כלום לא היה מדובר שתוכנס פיסקה כי בכל רגע שהשלט ירצה לדון בשלמה [חלוקה] ימצאנו מוכנים ומזומנים? מה קרה לאותה פיסקה?⁴
 4. לרגל דו"ח כך על האחות הקטנה בתימן, כי אמנם היתה נדוניה ונשארה במלתחה⁵ - מתעוררת שוב השאלה אם היה דלף.⁶ תזכור שבשעה שנפלה בידי צרפתי אותה ידיעה התברר שנדלף לא מעט ואז הוחלט על חקר פנימי. הנעשה? מה העלה?⁷
 5. אני שולח לנמרוד את העתק איגרת עם תיקונים למכביר. אגב כך התברר לי שטרם הגענו לאפשרות של העתקת כתב כה ברור ומדויק כשלי בלי שגיאות.⁸ זה מעורר דאגה לשדךי לחו"ל.
 6. חוברת זאב ת. נפלאה.⁹ עוד אכתוב לו כמה מילים. אך היודע "עם עובד" לעשות לה פירסום? הן זה צריך היה להחטף ככעכים חמים.

1 מס' 159, 160, 161.

2 מס' 149.

3 הכוונה למברק של לינטון (לא אותר) על אודות מכתב הסו"י בחתימת ח"ו אל הול 4.9.1946, ובו הודעה כי הסו"י לא תשתף בוש"ע כל עוד מה"מ תעמוד על סדר היום והתנאים שקבעה לוועידה זו (ר' תעודות א', עמ' 577-578).

4 פיסקה כזו הובאה במכתב גולדמן אל אצ"יטון ב-30.8.1946: "ההנהלה שלנו החליטה לכתוב לממשלת בריטניה ולהודיעה שאיננו יכולים לקבל את ההזמנה לוועידה על יסוד התנאים שהובאו במכתבה, אבל שאנו נכונים תמיד להיכנס לשיחות, רשמיות או לא-רשמיות, על בסיס תוכנית החלוקה" (ר' תעודות א', עמ' 562).

5 ר' מס' 140 הע' 10.

6 מידע שהגיע לידי הבריטים.

7 תשובת ז"ש 9.9.1946: "לשאלה על הדלף - צרפתי בירר בזמנו והעלה כי היו להם שני מקורות. אחד היעדר זהירות אנשינו; השני, צירופים של דברים שהגיעו בדרך הידועה בזמן 'הסו"י' ובמקרים זעירים אחרים. לא היתה סיבה למסקנה כי היה דלף רציני". לזה הוסיף ז"ש כי תוך כדי בירור על המקורות של סה"ל 1946 התברר כי הבריטים "לוקטים ומבררים חלקים לא קטנים של אבינועם המקומי [רשת האלחוט של ה"הגנה]" [---] מאוד ייתכן כי כאן מקור נוסף".

8 ב-10.9.1946 כתב אשל שהוא שולח העתק מתוקן וכי "הכתבניות מצטערות וטוענות שמעמסת העבודה כבדה לעתים מנשוא ותוספת שעות - הורדת יעילות".

9 חוברת זאב הקלאי: עם שבויים רוסים (פגישות בגרמניה הכבושה).

7. "עמידה כלפי העגל"¹⁰ לא בנתי.
8. מדוע לא נתפרסמה בעלונים עובדת קיפוח הפרי? בפ"פ¹¹
9. יש לשדור לפנחס - כלום חשבת שלא בנתי מיהו פנחס?¹² אלא ביקשתי לדעת פשר סירובו לחזור, כי עליו לחזור לשם הדו"ח - [זו] אחריות המז' [כיר] המד' [יני של הממ"ד].
10. אני מבין מהרעיה כי יש הוראה ישירה מאבירן לסדר את נכד אביגדור בבית [הסוה"י]. הנכון?¹³ טוב שנתעוררתי לפני כן. אתה סהדי, הלא?

שלומות,

.א.

10 מ"ש מתייחס כנראה למכתב אליו שלא אותר, בו נכללו מילים אלה. ז"ש השיב 9.9.1946: "כלפי העגל הוא כנס האולם והרציני של מחר", כלומר נקיטת עמדה לגבי וש"ע שנפתחה ב-10.9.1946 בהשתתפות הערבים בלבד.

11 מ"ש ממליץ לפרסם בעיתונות, בעיקר בפ"פ, את פרשת חברת רוחמה שהפילה את פרי בטנה לאחר שהוכתה בידי הבריטים בעת ההיפושים שם.

12 פנחס ליאו כהן.

13 ז"ש השיב 9.9.1946: "נכד אביגדור עדיין לא סודר. הוצע לו כמסופר, אך ייתן תשובתו ביום ד'. בינתיים התעורר בעל ימימה [יוסף אבידר] ורוצה אותו לבית אחז [ה"הגנה"]. ספק אם יקבל" (ר' שרת/מאסר, עמ' 234, 239).

מוצ"ש 7.9.1946

לחברים שלום,

בהתייעצותנו הערב, לאחר הודעת רדיו לונדון על תשובתם האחרונה, כי אין צד אחד רשאי לקבוע את סדר יומה של הוועידה כראות עיניו, הביע חברנו הצמוד [רמז] חששות כבדים למעמדנו: לכתחילה נקטנו עמדה אולטימטיבית מתוך שנסמכנו על אה"ב, ואילו עכשיו שינה הנשיא טעמו – חזר בו, כאילו, מהתנגדותו לתוכנית המוצעת [תמ"ג] ושוב התרכז בתביעת המאה"י – בעוד שאנו נשארנו בעמדתנו שאין לה עכשיו משען מחוצה לנו. הוא הציע לנו להריץ אליכם שדר דחוף למען הניע את הדברים ככוון לכניסה למו"מ "בהודמנות המכובדת הראשונה".

עמדת הח"מ ידועה. לכתחילה חשב את התנאי הראשון שהוצג במכתב מ-16.8 למשגה,² או לפחות לצעד-משחק מסוכן. היה ברור, כי תנאי זה כצורתו לא יוכל להתקבל, כי השלט לא יוכל – א) לשנות את הבסיס כלפי הצד שכנגד; ב) לוותר לגמרי על הצד שכנגד; ג) לנהל את המו"מ על בסיס אחד עם צד זה ובסיס אחר עם הצד שכנגד. אבל הדבר נעשה, ודאי מתוך סיכוי לקבל לפחות רמז מעודד שבמהלך המו"מ יכוונו הדברים למטרה הרצויה לנו. שיחת נ"ג עם ב. [ווין] לאחר קבלת מכתב ההזמנה מ-26.8³ היה ניסיון נוסף בכיוון זה, שסיכונו היה בצדו, כי הוא העמיד תריס נוסף בפני נסיגה במקרה של תשובה שלילית. אותו מכתב ההזמנה הניח, לדעת הח"מ, פתח צר, כמוהו כסדק, לכניסתנו למו"מ גם לאחר מכתבנו מ-16.8, מתוך ויתור-מה על החלטיות עמדתנו הקודמת, מבלי לוותר על העמדה כשלעצמה. רצוני לומר, יכולנו לענות כי אנו מפרשים את המכתב כאומר שאין לוועידה בסיס אלא כל צד מביא את הצעותיו; להוי ידוע שאנו דוחים למפרע את בסיס השלט, ומפרסמים זאת, ומודיעים למפרע שנציע בסיס שלנו, כזה וכזה, ומפרסמים זאת, וכך אנו נכנסים למו"מ.⁴ בהמשך הדברים שתמנו סדק זה.

גם לגבי תנאי חופש המינוי (לדעתי היינו חייבים להציג תנאי על שחרור, אבל לא אחדש ויכוח זה כרגע) היתה במכתב 16.8 נסיגת-מה שפתחה פתח להסכמה מצדנו.⁵

-
- 1 תביעת הנשיא טרומן מבריטניה להעלאת מאה אלף עקורים (ר' 155 הע' 3).
 - 2 מכתב ח"י אל הול, בו התנתה הסוה"י את השתתפותה בוש"ע בהקמת מדינה יהודית בת קיימא בא"י כבסיס לשיחות (ר' מס' 113 הע' 10).
 - 3 לאחר שיגור מכתב הול לח"י ב-26.8.1946 ובו ההזמנה הרשמית לוש"ע, נועד גולדמן ב-29.8 לשיחה עם בוויין (ר' מס' 132 הע' 5; מס' 136 הע' 5-6).
 - 4 בעניין זה זה כתב מ"ש לרעייטו 6.9.1946: "אעפ"י שלכאורה נתקבלו מסקנות פריס ברוב גדול – כמעט פה אחד – אני מרהיב עוז להביע ביטחון כי אילו הייתי שם היתה ההכרעה נופלת אחרת או לפחות מתנסחת אחרת" (שרת/מאסר, עמ' 235).
 - 5 הכוונה, ככל הנראה, לתנאי נוסף שהסוה"י הציעה במכתב זה להשתתפותה ושו"ע, לפיו היא "תומי, בהתייעצות עם מה"מ, את כל החברים במשלחת היהודית לוועידה, כאשר מובן שייכללו ביניהם נציגים של גופים ואירגונים חשובים אחרים".

לאחר שענינו כפי שענינו ולשיטתה של החלטת פריס, וכל מהלך המו"מ על סיומו נתפרסם שלב שלב, לא ראיתי אפשרות של נסיגה מבלי לפסול עצמנו כלפי חוץ כסחטנים שאין להתייחס ברצינות לדיבורים תקיפים שלהם ומבלי לגרום אנדרלמוסיה ומשבר אמון בפנים. דעתי זו, שהיא עוד ביתר שאת דעתו של עמיתי, נמסרה לכם⁶ וכפי שהודעתם לי העברתם אותה לחו"ל. איננו משנים אותה גם כיום.

הח"מ ידוע שהיה מסכים בכל לב להאחו בהודמנות המכובדת הראשונה "לשם כניסה למו"מ", אך אינו יכול בסבך שנוצר לקבוע מראש איזוהי ההודמנות המכובדת. כן היה מסכים הח"מ שיימלכו בדעתנו כאן בטרם תינתן תשובה שלילית חדשה, אם רק תהא שהות ואפשרות מעשית לכך. אך הח"מ מניח, לפי הלוח והשעון, כי שלב זה של מו"מ, הנפתח ביום ג', יהיה כבר בלעדיו.⁷ מה יבוא לאחריו אין להינבא.

לחברנו השלישי [גרינבוים] דעה משלו. הודעתיה פעמיים ואף הוא כתבה לרַבנו⁸ הוא עומד עליה גם עכשיו.

החלפנו דעות גם בעניין המשך שיחותיו של נ"ג.⁹ שלושתנו, חבריכם, שרויים בדאגה. יכול להתקבל רושם, או גם יכולה להיווצר העובדה, כי לאחר שקבענו תנאי בל יעבור וחייבנו מוסרית חוגים ואישים אחרים לסרב למו"מ מתוך תמיכה בנו¹⁰ – חזרנו ונכנסנו למו"מ, למעשה ללא כל תנאי ובחדרי חדרים אגב פירסום – רושם מאוד לא מכובד ועמדה פסולה. לא כל העובדות הנלוות לשיחות אלו ידועות לנו, אך נבקש להעביר פקפוקינו, יחד עם תמצית הדעות.

בברכה,

חברכם

6 ר' מס' 149.

7 ביום זה, 10.9.1946, נפתחה וש"ע בהשתתפות הערבים בלבד.

8 "רבנו" – הרב י"ל פישמן-מימון.

9 למרות ההחלטה להימנע ממגעים נוספים עם הבריטים בעניין השתתפות הסוה"י בוש"ע, קיים גולדמן שיחות חשאיות עמם על דעת עצמו.

10 הסוה"י לחצה על אישים ואירגונים יהודים. שהזמנו לוש"ע ע"י ממשלת בריטניה. לא להשתתף בה שלא על דעת הסוה"י ובהיעדר נציגיה ממנה.

מוצ"ש 7.9.1946

להדו ולאביתר שלום,

אני מציע להרכיב לאחד מפתחי לונדון "סיפור רקע" על תגובות הציבור היהודי לעניין ועידת לונדון [וש"ע] ושורשי האחדות שנתגלתה [בו]:

- א. תוכנית מוריסון - עלבון לשכל והתעללות outrage ברגש הצדק.
- ב. הנחה פסוקה, כי התוכנית נתבשלה במטבח קהיר¹ ונשלחה ללונדון רק לתיבול ולחימום לפני ההגשה לשולחן. הכל נחתך לפני כן מתוך קנונייה, ואין הוועידה אלא ביום, והזמנת היהודים - תפאורה.
- ג. ראיה ניצחת אחת, שאין הכוונה למו"מ של ממש ולהסכם של אמת אלא רק לטכסיס ולחיפוי - התעלולים בתימן [בדורות וברוחמה], דוחים בשאט הסברה ששמאל אינה יודעת מה שימין עושה. גורסים: אין נוקפין אצבע כאן מבלי שגוזרים שם. אילו רצו בפשרה עם יהודים, ואפילו אילו נתכוונו באמת להביאם למו"מ, לא היו מקוממים אותם כך.
- ד. ראיה ניצחת אחרת, שלעת כזו מחזיקים במעצר את מ.ש. - אולי האיש היחיד המסוגל במצב הקשה ביותר להביא את הסוכנות לידי מו"מ עם מה"מ. מעצרו ערב ההכרזה על ועידה והזמנת הצדדים למו"מ סילקה למפרע השפעה חיובית, constructive, וממתנת חשובה, מהתייעצויות הסוכנות. סוד גלוי, ואין מעלים על הדעת שאין הדבר גלוי לשלטון, כי הוא שהביא את הסוכ' להופעה לפני וא"א, למרות ההתמרמרות העצומה שהטילה הודעת בוויין² ביישוב וההתנגדות החזקה בציונות אמריקה להופעה. אם השלטון הוציאו בזרוע מאפשרות של השתתפות בדיונים הפנימיים, משמע שנתכוון להכשיל את המו"מ עם היהודים או לפחות שאין עניין השתתפותם בוועידה מעלה ומוריד.³

*

בעיקר בגלל סעיף ד', וגם מנימוקים אחרים, מוטב שההסבר יימסר לא ממקורותינו. אולי אפשר לגייס את טד לוריא⁴ או מישהו בדומה. רצוי בתכלית שלא ייזכר ולא ייפקד שם הסוכנות או חוגיה. שמה בעל טור א'5 יהיה לעזר, לא כמסתייע במישנה להנאתו, אלא כשליח להובלה בלבד.

שלכם,

אביחי

1 ע"י המומחים הבריטים לענייני המזה"ת שישבו בקהיר ואימצו את תוכנית הפדרציה של נורי סעיד.
 2 בדבריו בפרלמנט ב-13.11.1945 על מדיניות ממשלת בריטניה בא"י, הצהיר בוויין שא"י אינה יכולה לפתור את מצוקת העקורים היהודים באירופה, ובחיפוש פתרון לסוגייה זו תשותף ממשלת ארה"ב. לשם כך תוקם וא"א שתחקור את מצב היהודים באירופה ותמליץ על פתרון ראוי ועל חלקה של א"י בו. בראש המתנגדים לשיתוף פעולה עם הוועדה עמד יו"ר הנה"ס ב"ג אך דעתו של מ"ש בעד השתתפות התקבלה (ר' מס' 134, פסקה אחרונה, וכן שרת/מאסר, עמ' 198 הע' 9; עמ' 237 הע' 11).
 3 ב-15.9.1946 נכתב מאמר המערכת בפ"פ ברוח הנקודות שהציע מ"ש. כותרת המאמר: "Stage Play".
 4 תיאודור לוריא, יליד ארה"ב, ממיסדי פ"פ ועורך מישנה. אפשר שהוא חיבר את מאמר המערכת הנ"ל.
 5 הכוונה לעיתונאי האנגלי רוי אלסטון, בעל טור בפ"פ.

מוצ"ש 7.9.1946

ז. יקירי,

רצוני לברכך לצאתך [לפריס]¹ ולאחל לך אוירה שקטה ואוון קשבת להרצאה ולהסברה. אני מניח שהלך דעותי - על כל הלבטים והפקפוקים והערעורים - ידוע לך. מודיעים לי כי כל החומר לעיניך וביקשתי שיתנו לך גם את הדואר האחרון. בריאותי כשורה ורוחי איתן. המַתח ברומז, כי הקשר יום יום (נוסף על העיתונות והרדיו) ואנו לא באי רחוק אלא בלב הארץ. המחשבות על העתיד, הכללי והאישי, רבות, אך עדיין היוליות. מסור שלום לאבירן, לאביתמר [סנה], לאבידוב [שילוח], ולאבי בת שאיני יודע שמה, אך חזקה שהיא אהודה מאוד [אהוד אבריאל].

שלך

1 נסיעת ארן לפריס נדחתה לפי שעה בשל קשיי השגת אשרה.

לדתן,

8.9.1946

1. אני מניח שאקבל בכל הדחיפות האפשרית הסבר על קירקושי שקמון.¹
2. בעניין בן-יעקב² אני זוכר היטב את השדר הראשון.³ נסתיים במסירת תשובתו של פזית לשני הצדדים, שישרה בעיני ולא ראיתי עצמי חייב תשובה. אם לא תושג הצהרה ברורה שאחד הגופים המהווים את א"א⁴ אין לו יותר חלק ונחלה בו – הכוונה לחולשים על בית האחווה,

- 1 הפגיעים שביצעו אירגוני "הפורשים" ב-8.9.1946 בצהריים בחיפה – חבלה בתא איתות של הרכבת על גשר "של", פיצוץ ליד בתי הויקוק, מיקוש תחת גשר רכבת בבת-גלים (ר' עיתוני 9.9.1946).
- 2 מדובר בצירופו של יוסף יעקבסון, איש התאחדות האיכרים מרחובות, כאחד מנציגי הימין במיפקדה הארצית של ה"הגנה", ו"ש כתב ב-8.9.1946 כי "פזית ביקש עצה מישן. הנידון בן-יעקב. מזכיר הבעזים דורש תשובה אחת ושתיים. פזית שואל כיצד לנהוג. הוא אמר למוכיר כי במקרה שייכנס בן-יעקב ידרוש ביתו (ההסתדרות) איש נוסף תמורת אהו [שפר] שקיבל השרביט [רמ"א]. המזכיר הסכים".
- 3 "השדר הראשון" – סעיף 5 ממכתב אשל 3.9.1946 שדיווח על פגישות ג"מ בעניין צירוף יעקבסון למיפקדה הארצית של ה"הגנה":

פזית ראה ביום ו' את חיים [אריאב] יושב האחווה העוסק בצוות ההדריים אשר יכונה חוורון. הוא בא לפזית באולטימטום בדבר הכנסתו הסופית והמיידיית של בן-יעקב הגר במקום מושבו הקודם של נמרוד, לוועדת עידו [מיפקדה ארצית]. אם לא ימלאו מיד דרישתו יעזבו אנשיו את המפעל הגדול של אהרון [בארט, יו"ר "מגבית ההתגייסות וההצלה"] ובכלל יחדלו מלהיות פעילים. חוורון אמר שניהל מו"מ מוקדם עם ליש והובטחה לו תשובה אשר אף פעם לא ניתנה. פזית שאל אם איחוד סיעות א' וב' [של "הציונים הכלליים"] לא שינה את המצב ששרר כשהוצע בן-יעקב. חוורון התחמק מתשובה. לעומת חוורון טוענים פ"ב ומאיר איש-קשה [פרץ ברנשטיין והרטמן], שפזית קיבלם לשיחה אמש בשם המאוחדים שהם הם המייצגים היום את הספורטאים ("מכבי"), התאחדויות הסותרים וכו'. הם טוענים שהאיחוד האזרחי שבשמו מופיע חוורון חדל לייצג כל אלה. פזית רמוז שגם אנשי המשופם [ראשי ההסתדרות] עומדים לתבוע תוספת נציגי היות ומ"מ עידו [שפר] לא כלול בחשבון. נוסף לכך לא יוכל הבית [הסוה"י] המיוצג על ידו [ג"מ] היום להיכנס לביירוים בקרב המחנה ההוא והוא מציע שפ"ב וחבריו יביאו יפוי כוח בכתב מאתם האיגודים שהם מתיימרים לייצגם. תביעה כזאת תוצג גם לחוורון. המביא את ההרשאות – יזכה. סיכום זה מתאים לדעותיהם של מתתיהו, ליש ואהו אשר איתם נפגש פזית בשבת [31.8].

- 4 "בדבר" 9.9.1946 פורסם כי "בכינוס הסיעות האזרחיות ברשויות המקומות התקיף רוקח קשה את ברנשטיין, עורך 'הבוקר', על שדרש להוציא את נציגי האזרחים [האיחוד האזרחי] מוועדת הביטחון היישובית, לאחר שרק המפלגה המאוחדת של 'הציונים הכלליים' מייצגת, לדעתו את ציבור האזרחים. נפסק כל משא ומתן בין 'האיחוד האזרחי' והסתדרות הציונים הכלליים" בדבר תיאום אירגוני ופוליטי של שני הגופים".
- "האיחוד האזרחי" – מסגרת פרטיבית רופפת של החוגים האזרחיים ביישוב. התארגנה ב-1940 כמשקל-גנד להסתדרות העובדים הכללית. ב"האיחוד האזרחי" השתלבו התאחדות האיכרים, התאחדות בעלי התעשייה, הסתדרות בעלי בתים וגופים כלכליים אחרים וכן נציגי "האזרחים" ברשויות המקומיות. נשיא "האיחוד האזרחי" היה ישראל רוקח, ראש עת"א, ויו"ר ההנהלה היה יוסף ספיר מפ"ת. הדחיפה להקמת "האיחוד האזרחי" נבעה מרצון חוגי "האזרחים" להשפיע במאוחד על ענייני הביטחון של היישוב. עפי" הסכם "פריטט" מיוני 1940 הורכבה המיפקדה הארצית של ה"הגנה" מ-4 נציגי ההסתדרות ו-4 נציגי "הימין" (2 מ"האיחוד האזרחי" אחד מ"המכבי" ואחד מ"הציונים הכלליים"), (ר' מס' 169 הע' 9). בגוש "הימין" חלה היפרדות ו"הציונים הכלליים" והמצטרפים אליהם תבעו לעצמם שני נציגים במיפקדה הארצית.

לְתַרְשִׁים וְלַהֲדַרְנִים, אֹלֵי גַם לַתְּגָרִים⁵ - איני רואה ברירה אלא לקבל מועמד אבל כיוון שהוא מְחֹסֵס [ערבית: "מזיק"],⁶ רצוני לדעת תחילה דעת אבירות [אביגור] וכן כדאי לברר מה יעשו אם נלך בקרי - בעיקר במגבית:⁷ להימלך באיזיק ובנחום.⁸

3. בינתיים כאן היום שערוויה. יש כאן כמאתיים הקרויים "מתייצבים". פירושו סוטים וחשודים על סוטים וסותם צ"ח⁹ ומי שהיו ובתוכם שיות תמימות שנתחייבו בזמן מן הזמנים "להתייצב" מפקדה לפקדה. ביום פוקדם - פקדום וגרפום סיטונית הלום. אח"כ החלו בודקים ומתירים. התירו כמה תריסרים ועמדו. עברו שבועות ללא תזוזה. המרירות והדיכאון למעלה ראש. נמנו כמה עשרות מציבור זה להתענות כ"ד¹⁰ לשם הזכרת נשכחות. חטפו זאת עסקני "השכנים" [הפורשים] - לא דרי מעלה השרויים אתנו, אלא דרי מטה - וראו כאן הזדמנות לשלש קליעות: תמיכה במתייצבים, הפגנה כלפי חוץ כאילו לתמיכת הרופא פון-וייזל], והבלטת מנהיגותם במחנה. כינסו אסיפה, שמ-500 הדיירים השתתפו בה קצת למעלה ממאה ושם הוחלט להתענות כ"ד. פנו אל אנשינו ונענו שלילית. כאן יש ועדת ג' משלוש החטיבות¹¹ - לפני לא הובא העניין. אעפ"י כן רצו לממונה [מפקד המחנה הבריטי] ומסרו באמצעותו הוצה כי המחנה כולו גזר על עצמו. למעשה אין מתכווננים כלל להינור, אלא רק לא לקבל מנת-מחר של מזונות ולכלות "ממה שיש בצריפים" - די והותר לכ"ד. אמרתי לשלנו לקבל מחר את מנת יומם, כי יש ללמד לקח, לבל תשתלט הפקרות. חבריא אלו, כמו בכל עניין, מחללים ופורעים לצחוק עניין זה של תענית, שחופפת עליו קדושת סיגוף ואשר אותו דוקטור גזר עליו בכל תום הלב. ובכן קודם כל להווי ידוע לכל כי אין אנו מתענים ולא עלה כלל על דעתנו להתענות. כל העניין אבסורד: פון-וייזל] עשה מה שעשה מתוך החלטה שגמלה בו אט-אט, בניגוד לכל הפצרותינו, על מנת להיעקד בעד כולנו, על אחריות עצמו, ועכשיו נבוא אנו ונעשה לו "סולידריות!" עכשיו אין ברירה אלא להעמיד דברים על אמתם ולפרסם ידיעה זו ישר לעיתונים לא "ממקורות הסוכנות" - כאילו מפי מבקרים בלטרון:

נודע לנו כי שביתת הרעב של כ"ד שעות בלטרון לא הקיפה את כל המחנה. ההצעה להכריז שביתת רעב לכ"ד שעות יצאה מתוך קבוצות האסירים מבין אלה שהיו עצורים פעם ועם שחרורם נתחייבו להתייצב בקביעות במשטרה ואשר חזרו ונעצרו לפני כמה שבועות ומאו לא חל כל שינוי במצבם. בקרב העצורים האלה רבה במיוחד המרירות והם ביקשו דרך להסב תשומת לב הציבור והשלטונות לעוול שנגרם להם. חלק מהמחנה החליט להצטרף להכרזת

5 ראש עיריית ת"א וראשי התעשיינים; הפרדסנים; הסוחרים.

6 מְחֹסֵס - ערבית: עושה צרות, בעל מזג רע.

7 מגבית ההתגייסות וההצלה. החוגים האזרחיים היו שותפים חשובים בפעולותיה ונציגיהם היו חברים בנשיאותה.

8 איזיק - יהושע אשל (1900-1966). מראשוני ה"הגנה" וממפקדיה הבולטים. המפקד הראשון של "שרות האויר" במלחמת העצמאות; נחום - כנראה נחום ורלינסקי, מראשי "חברת העובדים", מנהל "תנובה". פעיל ב"מגבית ההתגייסות וההצלה".

9 סוטים - משתייכים לאירגוני "הפורשים"; צ"ח - רוויזיוניסטים, חברי "ההסתדרות הציונית החדשה" (הצ"ח).

10 לשבות רעב 24 שעות.

11 ועדת שלושה המורכבת מנציגי "הגנה", אצל ולח"י בלטרון, לתיאום ביניהם.

השביתה ולעשות זאת כאות סולידריות עם ד"ר וייזל. חברי הנהלת הסוכנות והנהלת הועה"ל, עם כל חרדתם לשלומו של דר' וייזל והבנתם ללב, וכן רבים אחרים במחנה הכללי, אינם משתתפים בשביתה. המוסדות גם לא נשאלו לדעתם על השביתה לפני הכרזתה.¹²

הרי לך סערה בצלוחית!

4. התוכנית האחרונה שהשיג אדמתי¹³ מעניינת. הצלחנו להתוות על המפה את הקווים לפי הסימון. התיקונים לעומת הקודם ברורים אבל ברורות גם הנסיגות מ[תוכנית] פיל (בצפון) וגם מהתוכנית הקודמת [המקורית]¹⁴ (חבל עזה ופנת הנריה-חניטה). שאלה: האם הכוונה היא במקרה של שלמה [חלוקה] והסתקללות לספח את הצפון לשניר?¹⁵ רצוי שאדמתי יערוך מפה קטנה, או מפותיים, להשוות התוכנית החדשה לפילות¹⁶ וכן לאזורי הקרקע כיום.¹⁷ כן רצויים פרטים על חלוקת השאר לאזורי ישמעאל ועשו [הבריטים], אלא אם כן כל השאר לישמעאל זולת המשולש ההפוך.¹⁸ הפקרת הפס הצפוני של תימן [הנגב] לישמעאל היא הפורענות החמורה ביותר.
5. אני מלא חרדה להתפתחות אצל כל וחווה כל מיני תקלות וכשלונות: התפשרות קלוקלת של נ"ג עם ב.וויזן, האחוזות ויטל וכת דיליה בה, כניסה לא עקבית [לוש"ע], לא מכובדת ומאוחרת. ואחרון-אחרון - התפוצצות בלוט.¹⁹ לוואי ואתבדה!

שלום

-
- 12 עיקרו של מידע זה הובא ב"דבר" מ-12.9.1946.
 - 13 זלמן ליף. מ"ש מתייחס למכתב זלמן ליף מ-4.9.1946. בדבר תיקונים לתוכנית הפדרליזציה של א"י (תמ"ג) שהוצעו ע"י אנשי מימשל בריטיים בא"י, שלפיהם א"י תחולק ל-18 יחידות מינהליות ובנוסף עליהן לאזור ירושלים ולאזור בריטי בדרום הנגב ("המשולש"). המכתב מפרט את האזורים ומדווח כי לפי שמוצע תקום בכל אזור מועצה מקומית שהרכבה הלאומי יהיה עפ"י ההשתייכות הלאומית של האזור. כמו כן, "השלטון המרכזי נראה שיהיה פריטטי ולבריטים שמור אך מקום הנציב העליון. משטר זה מותנה בהסכם קבוע בדבר המשך העלייה. כוונתו לשמור על שלמות הארץ, למנוע אפשרות של חלוקה בעתיד וגם למנוע צירוף של חלקי הארץ לעבר הירדן. הצירוף של הנקודות העבריות [מבית יוסף ושדה נחום בצפון עד יריחו בדרום] לאזור בעל שליטה ערבית של עמק הירדן, נראה שכוונתו להגשים תוכנית פיתוח שיאפשר ריבוי הישוב היהודי, אך בהכרח גם פיתוח ערבי וימנע בעד צירוף אפשרי של אזור ההר לעבר הירדן". בסיכום אמר זלמן ליף, כי אחד התיקונים המוצעים "מוסיף שני מיליון דונם לאזור העברי וכוונתו המפורשת תוספת קרקע, אבל תיקון אחר, המוסיף כ-900,000 דונם, אין לראותו כבעל כוונה של תוספת קרקע אלא משתמעת ממנו ראייה מרחיקת לכת על גבולות קבועים ועומדים, ההולכים לפי נתונים טופוגרפיים (פסגות הרים, ואדיות וכו') או מזדהים עם כלל האדמות של כפרים הנמצאים על הגבול".
 - 14 ר' מס' 55 סעיף 2.
 - 15 "הסתקללות" - קבלת עצמאות (לפי המונח הערבי "אסתיקאל" - עצמאות); "שניר" - לבנון.
 - 16 פילות - הצעות תוכנית פיל.
 - 17 אזורי הארץ שהותרו לרכישה ולהתיישבות יהודית לפי חוקי הקרקע, שנקבעו בסה"ל 1939 ופורטו ב"תקנות העברות הקרקע, 1940".
 - 18 משולש הנגב הדרומי, שקודקודו באילת.
 - 19 איום ב"ג בהתפטרות (ר' מס' 155 סעיף 1).

6. סוף סוף מה פשר ידיעת רויטר כי הול פנה שוב במכתב וביקש פירוט טעמי הסירוב והבהרת התנאים שבהם נהיה מוכנים להשתתף? ההיה מכתב כזה?²⁰

*

9.9.1946

אני מניח עכשיו כי הקירקושים להטעיה.²¹ אשר לחבטות העיקריות אקווה שלא יתחיל דו"ד פנימי לרגל פסקי לוט.²²
בקש נא אחימן שישלח לי גליון "הבוקר" מהשבוע ובו מאמר רחב מידות של י. ספיר.²³

20 ב-6.9.1946 פירסם "דבר" ידיעה של סוכנות "רויטר", כי "מיניסטר המושבות השיב למכתב הסוה"י וביקש יתר פירוט לנימוקי הסירוב והתנאים שלפיהם מוכנה הסוה"י להשתתף בוועידה" (מכתב 4.9.1946 בחתימת ח"ו; ר' מס' 158 הע' 3). תשובת אשל ב-10.9.1946: "לא היה כל שדר מאולם [הול] המכיל בקשת פירוט מניעי הסירוב".

21 מעיתוני 9.9.1944 נודעו למ"ש פעולות הפורשים בלילה אור ל-9.9, שכוונו בעיקר למסילת הברזל רחובות-ירושלים, ולכן העריך ככל הנראה, שמעשי החבלה הזעירים שלהם בחיפה בצוהרי 8.9 לא היו אלא פעולת הסחה נוכח הפעולות הנרחבות שהם עמדו לבצע אותו לילה.

22 תקוותו של מ"ש, שחידוש פעולות "הפורשים" נגד הבריטים לא יעורר תביעות לפעולה ומחלוקת בקרב אנשי "הגנה" לאחר החלטת כנס פריס על הפוגה במאבק המזוין עד התכנסות הקונגרס הציוני.

23 במאמר שכותרתו "הנהגה חדשה או כיוון חדש", "הבוקר" 2.9.1946, נאמר בין היתר:
מיד לאחר מאסר חברי הסוכנות עוד היה הכרח להימנע מליבון יסודי של הבעיה ולהמשיך כלפי חוץ, לפחות, את המושג של נאמנות מוחלטת לעבר ולמנהיגיו. כיום, לאור התפתחות העניינים בחוץ ובפנים, לאור כשלונם המוחלט מבחינה מעשית, עקרונית ותכליתית - מן ההכרח להעמיד לעצמנו בכל בהירות את השאלה המרכזית והיסודית של מצבנו המדיני ומסובותיו, יחסנו לאנגליה בעבר ובהווה ותוכניותינו להבא. להלן מתח יוסף ספיר ביקורת על הממ"ד, אשר 15 שנה היא "מונופולין בידי מפלגה אחת ביישוב", ועל התמקדותה בפעולות הסברה בין חברי פרלמנט ממפלגת העבודה בלבד. עוד טען י' ספיר, כי "בניגוד לכל נוהג וקונסטיטוציה ממנים עתה בלת-חבר של הנהגת הסוכנות [ג"מ] בראש המחלקה הזאת ובלבד שלא יחדור זר לנבכי הפוליטיקה הציונית [---] מתוך חוסר כל הבנה יסודית למצבנו המדיני, ואינטרסים מפלגתיים העומדים למעלה מהאינטרס הלאומי, הגתנו למשבר הנוכחי, מצב של חוסר אונים, מבוכה וחוסר כל כיוון".

בריטניה בא"י

המגמה להשתמש בא"י כבסיס צבאי מוכחשת לפעמים בחוגים בריטיים. אם אמת בפי המכחישים, כי אז יקשה להבין מדוע דבקה בריטניה בארץ זו לאחר שכבר הכריזה, כי הפיקדון הבינלאומי, שהוא הדבר היחיד המקנה לה את זכות השליטה על ארץ-ישראל, אינו ישים.² אך אם ההכחשה אינה כנה, או פשוט מוטעית, כי אז אי-אפשר להבין, למעשה, כיצד מציעה בריטניה להשיג מטרה מובנת-לחלוטין ואת באמצעים הנקוטים בידיה עכשיו.

משפונתה סוריה וכאשר עיראק עומדת על סף פינוי, ונוכח החלטת מצרים להיפטר מן החייל הבריטי האחרון,³ נראית ארץ ישראל, במבט ראשון, כמיפלט הטבעי, כמתת שמים. אולם האין בחירה זו, המובנת לכאורה מאליה, לוקה בביטחון יתר? ערביי ארץ-ישראל אינם נבדלים כלל וכלל בהלך הרוח שלהם מן הסורים, העיראקים או המצרים. ככל שמדובר בהם, חזקה על התביעה להתפנות הבריטים, שגברה בעליל על כל מכשול בכל מקום אחר, שתשיג פה אותה תוצאה בתוקף אותו היגיון, שאינו ניתן להזמה. הדרך לתואם בין אינטרסים בריטיים וערביים, אשר יעורב לשימוש בשטח נשלט בידי ערבים כבסיס צבאי בריטי, עדיין ממתנה לגילוייה.

עניינם של היהודים שונה. פה יסודות ההרמוניה קיימים, או לפחות, לאור מצב הדברים הנוכחי, קיימים בכוח, שהרי על נקלה אפשר להעלות בדעת הסדר מדיני, שמכותו ייווצר, מבחינת היהודים, אינטרס עצמי לקדם בברכה קיומה של עמדה צבאית בריטית ולתמוך בה.⁴ הסדר שכזה יושתת על

1 מאמר מערכת זה, לא התום, נכתב באנגלית בידי מ"ש. במכתבו לרעייתו ביום זה כתב מ"ש: "המאמר שנתפרסם נקצץ ראשו, שהיה דרמטי מאוד אך חריף [...] זה כאילו היו מתחילים לנגן את 'הבלתי גמורה' מאחרי הפסוק הראשון [...] גרשון [אגרון] המסכן ממרר במידה כזו את חיי קוראיו, שחשש הפעם להקדיח את תבשילו יתר על המידה. הסיפא היא משלו, משולבת לא רע. נוסחי נסתיים במילים: 'thrown to the winds' (ר' שרת/מאסר עמ' 247). ב-11.9.1946 כתבה צ"ש: "מגרשון שמעתי, שאת התחלת מאמריך השמיטה הצנוורה ולא הוא" (ר' שם, עמ' 255). המאמר המקורי והשלם לא אותר.

2 ר' מס' 67 סעיף 15; 70 סעיף 4. ר' מכתב ח"ו אל מזכיר המדינה ג'יימס בירנס 3.10.1945: "לאחרונה נשמעים דיבורים רבים על העברת כל הנושא [של א"י] אל או"ם", ובמזכר שצירף נאמר שהסוה"י אינה מתנגדת לכך (תעודות א', עמ' 157).

3 באפריל 1946 הושלם פינוי סוריה מצבאות צרפת ובריטניה (שמעוני, עמ' 208). עפ"י טיוטת חוזה חדש, שהוכנה אחרי מל"ע-2 ובאה לתקן את החוזה האנגלי-עיראקי מ-1930, הוענקה לעיראק מידה רבה יותר של עצמאות וצומצמו זכויות בריטניה שם. בין השאר נקבע שלא תחויק בסיסים לחיל האוויר שלה (שם, עמ' 277). בגמר מל"ע-2 חידשו המצרים את תביעתם לשינוי החוזה האנגלי-מצרי 1936 ודרשו פינוי מידי ומוחלט של הצבא הבריטי מכל שטח מצרים. המו"מ בסוגייה זו נקלע למבוי סתום (שם, עמ' 129-130).

4 כנכס פריס אמר גולדמן ב-3.8.1946: "ברגע שנשיג את עצמאותנו נהיה נכונים להעניק לבריטניה הגדולה בסיסים צבאיים במסגרת יחסים חוזיים" (אכיווהר/לקראת, עמ' 108).

הנחה מוקדמת, כי היהודים עצמם ייהנו מעמדה חזקה ומספקת בהתאם לתפיסתם-הם את משמעות החזוק והמידה הדרושה, ובמלוא המעשיות. אולם אם היהודים נדחים ונבגדים, או-או חדלה העמדה הבריטית להיות חומת המגן שלהם – היא נעשית לחרב המכוונת נגדם והם מגיבים בהתאם. היהודים יודעים כי אינם יכולים לשבת על כידונים. הוא הדין, לאורך ימים, בבריטים. בסיס סותר את היגיון קיומו אם עליו לעמוד הכן בלי הרף מול פיגועים מבית – אם כוחותיו שלו מותשים על-ידי העוינות העיקשת של האוכלוסייה המקומית – וכל עוד עליו לשמור על נשקו מפני האוכלוסייה. בסיס יכול להתקיים ביעילות אך ורק אם ביכולתו להישען על נאמנות ותמיכה מקומיות. בלי תמיכה שכזאת תיאלץ בריטניה, מוקדם או מאוחר, לוותר על העמדה המיועדת לשמש בסיס.

ההתפתחות המתקדמת והולכת של הבית הלאומי היהודי, המוליכה לקראת הקמת מדינה יהודית הקשורה מכוח חוזה עם בריטניה הגדולה, יצרה בבירור סיכוי מיוחד במינו להישג מדינאי שכזה, מושתת על כל אחד מן הצדדים ועל סיפוק האינטרסים העצמיים הלגיטימיים, ומוזן על-ידי סיוע הדדי. עתה, במאמץ מרשים מאין כמוהו ובכישרון מושלם, סיכוי מיוחד במינו זה ניזרה לרוח.⁵ ברי לחלוטין, כי השיחות שייפתחו מחר בלונדון לא יקדמו סיכוי זה אף לא צעד. נהפוך הוא, המזל יאיר לנו פניו אם, כתוצאה מהשיח האנגלי-ערבי, לא יאבד הסיכוי הזה ללא שוב, שכן היעדרות היהודים המוסמכים לנהל שיחות תנקר עיני כל, ומה שמדינות ערב החליטו [במועצת הליגה הערבית שהתכנסה] בבלודאן לא נועד לשמר, ובוודאי לא להרחיב, את ביטחון הבריטים, את שלטונם, את השפעתם או את יוקרתם בשום חלק מחלקי המזרח הקרוב, לרבות ארץ-ישראל.⁶

5 במקום זה סיים מ"ש את מאמרו. הפיסקה האחרונה – משל העורך גרשון אגרון.
6 בוועידת בלודאן יוני 1946 הוחלט, בין היתר, שאם המלצות וא"א ייושמו, ינקטו מדינות ערב צעדים נגד בריטניה וארה"ב כגון חרם כלכלי וחברתי, ביטול זיכיונות והימנעות מתמיכה בהן במוסדות בינלאומיים (תעודות א', עמ' 433-434).

מחנה עמק אילון 9.9.1946

אחי אהובי,

אתה כדרכך מניח לפורענות שתהא צורבת כל כך עד שכולך מאכולת-אש. ודאי שהיתה במעצרי תדהמה, לי ולכל, כעדותו הנאמנה של נבות החמוד,¹ אשר מכתבו הנפלא הגיעני סוף סוף היום, "בעיצומו" של השרב. אך בדיעבד יש לראותו כמות שהוא – תהפוכת גורל שכיחה בשלב מסוים של החיים המדיניים, חוליה בשלשלת, עצם מעצמה ובשר מבשרה של פרשת נפתולים. נהרו זה, שנתעלה עכשיו לראשות ממשלת הודו, בילה במאסר עשרים שנות חיים, לא "בהעלם אחד", חלילה, אלא בהפסקות, קצרות וממושכות. אומנם חס לי להתחרות בו או להשתוות אליו וגם זאת לזכור, שתחילתו היתה בגיל הרבה יותר צעיר. אבל חודשים אחדים, או גם שנה תמימה, מה הם ביני לבין העם העברי?

השיר היה כחדש בעיני. האומנם ידעתיו ושכחתי? ספר השירים אינו כאן בצריפנו ונבצר ממני לעיין.² הבאתו בידך מוכיחה עד כמה העמקת חוש את אשר עזלל.³ כשלעצמי, הנני משתדל לעמוד מעבר לכל התרגשות מוסרית כלפי עוצרי, אם כי סערות נפשי יצפוני מזמן לזמן על גורלנו בכללו.

[---]⁴

כאן בין האחים לצרה אגולניק שלכם. ידו רב לו בסעד חולים ובאמנות הציור. הוא דורש שלומך הטוב. היה שלום ואל תגרע שינה מעיניך.

מ.

הזכר-נא לצפורה, שתבקש את אליאס להריץ איגרת לבית אבו-עודה.⁵

1 בנו של יהודה שרת.

2 לא נתחוויר עניין השיר וספר השירים, אך אפשר שהיה משל ח"נ ביאליק.

3 לפי: "הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי אשר עולל לי" (איכה א 12).

4 כאן דולג קטע שעניינו משפחתי.

5 נאמן משפחת שרתוק בשנות שבתה בכפר הערבי עין-סיניה, מצפון לרמאללה, בשנים 1906-1907 (ר' שרת/מאסר).

- לנמרוד שלומות, 9.9.1946
1. שוב תודה וברכה לעילא מכל שבת ותהילה על שרות [דיווח] ועד-פיזול לאֵילון; מפורט, ברור ושלם. יישר כוחך!
 2. אך איני יכול שלא להשתומם בצער על רמת כתבניותינו. בהעתק גילוי הדעת טעויות מדהימות: "נשנתה ההתנגשות" במקום "נשנתה ההתנגשות" ועוד כהנה וכהנה! והלא המקור נכתב כה ברור!¹
 3. אני מצפה מחר לדו"ח מלא על מאורעות אמש.²
 4. היתה הטחה מצוינת כלפי בבל בעניין נשי בני³ (כתבתי מחמאה לאביתר)⁴ אך בזה לא סגי. עליהם לפנות במשותף לשלט: התגייסנו לכוחותיכם; בפקודתכם הלכנו באשר הלכנו; שם, בהיותנו בשרותכם, נפגשנו עם יעודותינו; ברשותכם קידשנו; וזא אגב שרותנו לכם התקשרנו לכל החיים ועתה, בשל שנאת עיוורון ומרדות-אור, מונעים אותן מאתנו. חובתכם לסלק המעצור. זוהי מדינת-ברית לכם.⁵ לא ייתכן שייבצר מכם להשפיע. ולפרסם הפנייה.⁶ מובן? אדרבא, יטפל אחי-אליהו!
 5. שלח נא לי "לשוננו" האחרונה וכן "עתידות"⁷ לחודש אב. גם "דבר השבוע" האחרון לא הגיענו - יש מגיע ויש חסר. דאג נא לסדירות והדבק את החסר. אין צורך ב"דפאע" - רק "פלשתין".⁸

1 ב-12.9.1946 כתב אשל כי: "החומר הוקרא לכתבנית בשלוש וחצי בלילה אחרי עבודה של שעות רבות. הקפדה על הגהה היתה אומרת דחיית משלוח ביום כי בקושי הספקנו להכתיב עד למשלוח".

2 פעולות החבלה של אצ"ל ולח"י במסילות הברזל ב-8.9.1946 בלילה (ר' עיתוני 9.9.1946). "הפורשים" הכינו סדרת פעולות חדשות, שלא במסגרת תמ"ע, שהחלו ב-8.9 ונמשכו שלוש יממות באזורים שונים בארץ (ר' ניב ה', עמ' 36-38).

3 "בני" - החיילים היהודים הא"יים ששירתו בצבא הבריטי. בכתבה "מעשה בני חיילים יהודים בעיראק", "דבר" 8.9.1946, נמסר שדובר הסוה"י בי-ם סיפר על חמישה צעירים מא"י ששירתו בצבא הבריטי בעיראק, נשאו שם נשים יהודיות וקיבלו בשבילן סרטיפיקטים, אך ממשלת עיראק אינה מתירה להן לצאת. הדובר התריע נגד החוק העיראקי האוסר יציאת יהודים לא"י ואמר שכמדינה עצמאית החברה באו"ם "חובה עליה לשמור על כל הנקודות המובאות בצ'רטר האטלנטי נגד חוקי הפליה וכו'".

4 המכתב לולטר איתן, דובר הסוה"י, לא אותר.

5 ב-30.6.1930 נחתם חוזה ברית העדפה בין בריטניה לעיראק ל-25 שנה. עפ"י חוזה זה ניתנה לעיראק עצמאות מלאה אך היא התחייבה להעמיד לרשות בריטניה, במקרה מלחמה, בסיסים לצבאה ולחיל האוויר שלה. בריטניה התחייבה לחוש לעזרת עיראק אם תותקף.

6 ב-11.9.1946 כתב אשל כי משה יובל יצא לתל אביב "על מנת לפעול בהתאם להוראות ישן בקשר לבנות בבל".

7 "עתידות" - ירחון לנוער בעריכת אשר ברש, יצא לאור ע"י המחלקה לענייני הנוער של ההסתדרות הציונית.

8 "אל-דיפאע" - עיתון ערבי שנוסד ביפו ב-1934. נטה ל"מפלגת ההגנה הלאומית" בהנהגת ראע'ב נשאשיבי; "פלסטין" - החשוב בעיתוני א"י הערבים - נוסד ביפו ב-1911. התנגד לחוסיינים.

6. מה בדבר חוברת המשולש? נחמץ והולך?⁹
7. העוסק א"ב בספרו?¹⁰
8. ברכתי לגרש שליך אביתר, לכניסתו לעבודה.¹¹
9. במה עסוקה עכשיו משענתי מימי הוועדה – בעלת השיא למיעוט השינה?¹²

ברכותי לכל

אביחי

9 הכנת חוברת באנגלית המוקדשת לגירוש המעפילים לקפריסין שאת חיבורה יזם מ"ש, השתתתה. ב-15.9.1946 כתב אשל: "חוברת המשולש נגאלה. הוכנה ואביתר עובר על הכתב".
10 מדובר בספר הרהבה לחוברת מאת אפרים ברוידא "יהודים, ערבים והמזה"ת" (באנגלית). ב-13.9.1946 כתב אשל: "מתוך שיחת טלפון עם א"ב נוכחתי לדעת כי הספר בעשייה נמרצת. ידוע לו מזמן מי הלוחץ על הביצוע".
11 גרשון אבנר, שהחל לעבוד ליד איתן בתחום הדוברות וההסברה.
12 מדובר במרים רוזנבוש, מזכירה בממ"ד, עוזרתו של מ"ש בימי פעולתה של וא"א. תשובת אשל ב-12.9.1946: "אכן אינה שלמה עם גורלה. אומרת על עצמה בהמלה רבה 'פקקו' בעלה יצא לבל בעוד שבועות אחדים לעסוק באיגוד שאביתר עמד בראשו והכין למלאכה [פטווא"א]. רוצה להצטרף ותובעת תפקיד שם ואין עונה. שואלת את הררי אם יוכל לשמש לה עוגן. דתן רוצה לצרפה לאח אליהו כאשר יתחיל לעבוד (היא טרם יודעת)".

9.9.1946

לנמרוד שלומות,

1. אם גיורא¹ דורש את לְבָנָה², האומנם ייבצר מייסופון לבצע את המינוי בלחץ על לפידות?³ יש קודם כל לעייל את המינוי. אח"כ אם גיורא יוכל לשחרר לשנה – ישחרר. וְלֹא יישאר בעבודתנו [בממ"ד]. לי נראה יותר לא לשחרר. אשר לשלמה [אייזנברג] – כלום אי אפשר לומר לו בפשטות: "יש בלבך משהו על זה. ניחא. הוא עבד אותנו באמונה ובהצלחה שנים. ישן רואה עצמנו חייבים בפניו ובשום פנים לא יוותר. למה קלקול הדם לחינם אם בסופו של דבר ימונה? הווה רחב בינה!"
2. היועץ לגור-אריה – צפוני מכירו, בחור הגון אך שום התפעלות.⁴
3. לרגל תשובת נמיר לצפוני:⁵ כשקרהו האסון כתבתי לו בדואר תנחומים. ברר-נא אם קיבל. כוונתי רק לברר גורל דוארי – התשובה אינה הכרת.
4. אני מחזיר העתק איגרת עם תיקון טעויות.⁶ האומנם אין להישמר מהן בהעתקה הראשונה – הן כתבי כה ברור! כל מקום שיש בו טעות (לפעמים נקודה תחת פסיק או להפך – אך חילוף כזה הורס את התוכן!) מסומן בקו בשולי הגיליון. יש רק שתי הוספות – השאר תיקונים לפי המקור שבזכרון וההגיון שבקריאה. דאג להיסטוריה! הגזבר [זלמן ארן] היוצא צריך לקחת איתו נוסח מתוקן, ונא להחזיר לי נוסח מתוקן.

1 גיורא יוספטל. עובד בכיר במחלקת העלייה והקליטה של הסוה"י. פעיל במפא"י.

2 לבנה – אברהם ציגל (ידיש: ציגל – לבנה). היה קצין גיוס ראשי מטעם הממ"ד לצבא הבריטי במל"ע-2 ואח"כ עובד מחלקת הקליטה בסוה"י, ולימים מנהלה.

3 גיורא יוספטל דרש למנות לשנה את אברהם ציגל למנהל מחנה מעצר למעפילים, שתיכננו הבריטים להקים ברעננה, אך בסופו של דבר לא הוקם (ר' מכתב אשל 5.9.1946; לופבן, עמ' 70). שלמה אייזנברג, מוכ"ל הסוה"י, התנגד למינוי ועיכבו.

4 מדובר בעו"ד נתן מרין מי-ם, שהציע את עצמו לעבודה בממ"ד (ר' מכתב אשל 5.9.1946). עו"ד מרין היה בשעתו יועץ משפטי לקיסר אתיופיה היילה סילאסי ("גור אריה יהודה") בשנות גלותו בי-ם, ואח"כ מ"מ נשיא בית המשפט העליון באדיס אבבה.

5 תשובת מרדכי נמיר למכתב ניחומים של דב יוסף לרגל מות רעייתו.

6 גילוי דעת של ועידת מפא"י (מס' 154).

לעטרה,

9.9.1946

לולא מכתבה של רעייתי¹ לא הייתי יודע כי חזרת, שכן הדו"ח על שיחתך עם החמרן היה יכול להישלח מגושן והוא מסתיים בבקשתו המפורשת שתתעכב שם.²

אני מצפה לדו"ח כולל על סיום פרשת גושן, אשר לאחר ההצלחה המזהירה שנחלת בתחילתה ודאי השביעתך תמרורים בסופה. אין דבר, אל תיוואש. הזות העניין מרחק עצום קדימה והורע לא יאבד.³

ברוב זהירותך לא נתת לחמרן מענה ברור וחותך בנקודה אחת: עמדת אבירן למשפט שלמה. באתי למסקנה שיש לשגר אליו את אבודן לשיחת-השלמה בשפתו⁴ ואני כותב בעניין זה לפזית. לאחר שאדע שהוא מוכן לנסיעה אשדור לו הוראות מפורטות איך להרכיב באשמאי זה. איני יודע מה מצבו של דתן. אני חרד לו מאוד⁵ אם דלתו סובבת על צירה – מסור לו את הצעתי בדבר אבודן.

היה שלום וחוק וכתוב

*

1 המכתב לא אותר.

2 ששון כתב: "קלייטון] ביקשני לא לעזוב את מצרים ולצלצל אליו מזמן לזמן".

3 במכתב אל מ"ש מ-10.9.1946 השיב ששון: "נכון, זו היתה הצלחה מפתיעה והרשה נא לי לגלות לך את סודה: א. הגישה שלי לא היתה ציונית אלא מזרח-תיכונית, כלומר פרו-אנגלית, פרו-ערבית ופרו-יהודית [---]. ב. שורשיהם של אנשי שיחי [בממשלת מצרים] אינם חוקים וקוקים הם למשענת תסטייע בידם למנוע את עקירתם. ג. האגדה המהלכת במזרח זה שנים על כוהנו והשפעתנו במערב היתה לי לעזר רב. ד. הופעתי אצלם בזמן המתאים [---] אולם הצלחתי זו השביעתי, כפי שאמרת, תמרורים בסופה. הגעתי למצב שלא יכולתי להוסיף לראות פני אנשי שיחי יותר [---] לאחר שנודעה לי תשובתו המאכזבת והמצערת של רציני [בווין ביקש שהסוה"י לא תתערב במו"מ האנגלי-מצרי (ר' מס' 149 הע' 11)] והתברר לי שאין לי מה לעשות יותר, עשיתי מאמץ אחרון והשארתי את הדלת פתוחה. והאמת ניתנה להאמר: אינני מאחל לאף אחד הצלחה עקובת תמרורים כאלה. אינני מסכים אתך כלל כי הזוהי את העניין מרחק עצום קדימה והורע לא יאבד. כידוע לך, אנשי שיחי יושבים על כסאות מעורערים. בכל יום ובכל שעה נשקפת להם סכנת נפילה [---] בנפילתם יפול הבניין שלנו [---] לא קל יהיה להקים את הבניין מחדש. לא קל יהיה לפרוץ את המחסומים שיתייצבו לפנינו [---]. הצלחתי המזהירה בפעם זו עם ישמעאל הצדיק איננה צריכה, לדעתי, לשמש קנה מידה לאפשרויותינו בעתיד".

4 ששון לא דיבר אנגלית.

5 ב-6.9.1946 כתב ז"ש כי מסיבת בריאות "נאלץ לצאת לימים אחדים מהעבודה". בתשובה לשאלת מ"ש לשלום ז"ש, השיבה צ"ש: "הוא עשה חשבון והרגיש בעצמותיו שחסרות לו ארבעים שעות שינה ונסע מהבית לישון. הוועידה ונסיעות הלך ושוב כילו את כוחותיו" (שרת/מאסר, עמ' 253). במכתב ז"ש אל מ"ש מ-15.9.1946 נאמר: "דתן חזר בריא ושלם".

לעטרה,

10.9.1946

איך אתה מפרש היעדרו של נ"ס [נורי סעיד] מהעגול? הן הוא - בקרב [המדינות] השכנות - אבי החבר [הליגה הערבית] ואבי התוכנית המוגשת כיום.⁶ אמנם אינו בשלט, אך כל הזמן בשליחויות.
אני מניח שדו"ח שיחתך עם החמרון נשלח ללוט בדרך המהירה ביותר.

6 על חלקו של נורי סעיד בתמ"ג ר' מס' 119 הע' 7. ב-11.9.1946 השיב ששון: "כנראה לא במקרה נעדר נ.ס. מ'העגול'. בזמן האחרון טיפלה בו העיתונות הערבית, הקיצונית בייחוד, יותר מדי והאשימתהו בגלוי בהשתתפות בניסוח תוכנית מוריסון ובהסכמה מראש לחלוקה. ייתכן, שכדי לדחות את ההאשמות האלו העדיף לא להשתתף, וייתכן שמצא לנכון, לטובת העניין, לשמור את עצמו לשלב השני: הביצוע. את הגירסה השנייה שמעתי מפי אחד העוקבים אחר התפתחות הדברים במזרח. לדבריו, מיד לאחר סיום 'העגול' יחזור נ.ס. לשלטון [בעיראק] כראש [הממשלה] או כ[שר] חוץ ויתאמץ להשיג את הסכמת ארצו לפתרון שיוחלט עליו. הדבר מתקבל על הדעת". עפ"י הסבר אחר נורי סעיד עמד אז בפני מערכת בחירות כלליות והעדיף לא לבוא ללונדון (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 33).

לפזית שלום,
 הרושם הראשון מהוועידה [של מפא"י], שיצאנו בכבוד ובשלום. הויכוח חברי ועל רמה, אם כי
 אולי לא די מעמיק ורחב. אני משער שהרבה נכבש בלב.
 עכשיו עניין מעשי. קראתי שיחת עטרה עם החמרן,¹ יש נקודות שהוא לא קיבל תשובה מספקת
 עליהן: היחס האמיתי למשפט שלמה, עמדתו של בן אביגדור ועוד. אני מציע לשלוח אליו את אבודן
 לשיחה. הודיעוני נא מיד אם הדבר ייעשה.²
 עוד הערה אחת לעניין הוועידה: חבל מאוד שלא יכולנו להסתדר במרכז יותר קטן,³ זוהי אכזבה
 גדולה ומקור של קלקלה רבתי לעתיד. אך למהלך הוועידה בעיקרה ולתוצאותיה - יישר כוח רב.

אביחי

1 ששון שיגר למ"ש ב-8.9.1946 את פרטי שיחתו עם קלייטון בקהיר. השיחה שנמשכה למעלה משעה נסבה על סוגיות
 הדרושה למדינה יהודית, חלוקת א"י, השתתפות הסוה"י בוש"ע, תמ"ג והמדיניות הבריטית (ר' תעודות א',
 עמ' 584-586).

2 התשובה השתהתה, כי לדברי אשל 11.9.1946, את מכתבו "טרם ראה פזית, שנתקע אתמול וימשיך הבוקר השכם
 לשקמונה". מ"ש לא המתין לתשובה ושלה הנחיות לששון ולהורוביץ לביקורם במצרים ולשיחותיהם שם (מס' 170).
 ב-10.9.1946 כתב לו ששון: "אינני רואה כל צורך לשגר במיוחד את אבודן אל החמרן. אילו היה אבודן עובר-דרך
 בגושן, כי אז אפשר היה להביאו אל החמרן מבלי שהדבר יקבל צורה רשמית. זה ראשית. שנית - אין לשכוח כי
 החמרן איננו ידיד ועלול לפרש את ריצתנו אליו כחולשה [---]. זוהי דעתי ולך להחליט".

3 אור ל-8.9.1946 התכנסו צירי ועידת מפא"י לישיבת נעילה, שהוקדשה לקבלת החלטות ולבחירת מרכז המפלגה
 ומועצת המפלגה (ר' "הפועל הצעיר" 12.9.1946).

10.9.1946

לפזית שלום,

חברי אילן¹ הודיעוהו על מצב המו"מ בינם לבין הממונה [רוקח] בדבר חלוקת המחצית בין הכלל לבין המאוחד.² לדבריהם מסכים הממונה על חלוקת 50/50 (ז"א לפי המצב המספרי כיום 2-2) ובלבד שיוסיפו להוות חטיבה אחת, ואילו הכלל טוען שאין לו חלק ונחלה במאוחד ואינו רוצה בגג משותף. עד כאן שפיר; אלא כוונת הכלל לכבד אותנו כנראה בסכסוך עם המאוחד, ז"א שאנו נפר את בריתנו אתו³ ונישא בתוצאות. לדעתי אין לנו כל עניין בזה. אם יש ביכולת הפרצי⁴ וחבריו להביא את הממונה או את מזכיר הוועזים⁵ אל שולחננו ולהודיע בפניו, מבלי שיכחיש, כי הוסכם ששניים מארבעת המקומות מגיעים לכלל - מה טוב. הייתי מסתפק בהודעה כזו, שפירושה קביעת מען בשבילנו לגבי מינויים, עכשיו או בעתיד (בשאלת האישים להלן) ומניח להם להתפשר או לריב בשאלת השותפות או ההפרדה בתוך המחצית ["הימנית"]. אם אין ביכולתם להביא לידי הצהרה משותפת כזאת בפנינו - דומני שהדין ודברים שבין שתי חטיבות המחצית כשלעצמו נותן לנו פתחון פה "לסחוב" את עניין בן-יעקב, עד שיתפשרו, ונראה איך יפול דבר.

יש לברר בשלב זה את השאלה האישית, שהיא בעיקרה שאלה חטיבתית. לאחר ההפרדה, היכן אנשי הספורט?⁶ אם גיסו של מוסד ביאליק נשאר במאוחד,⁷ אזי יש כבר למאוחד שניים, ובהנחה מובנת מאליה כי בן-אחיקם⁸ בכלל הרי מגיע גם המקום הרביעי לכלל. חשבון זה בלבד, על יסוד מה שידוע לנו בדבר המו"מ על 50/50, מחייב לא להסגיר את המקום הרביעי למאוחד ולהעמיד את הכלל בפני עובדה - בעצם, לשים לאל את המו"מ שלהם; זה מאפשר בהחלט, ואף מחייב, דחייה. רק אם גיסו של מוסד ביאליק יצא מהמאוחד והודיע על זיקתו לכלל - מגיע הרביעי למאוחד ואז חוששני שלא תהא לנו ברירה אלא לקבל את בן-יעקב [יעקובסון]. אבל האמנם הפך אותו גיס את עורו?

יש להבהיר בינתיים בתוכנו את הצד החוקי שבשאלת המינויים [למיפקדה הארצית]. לשעבר - סמכות משותפת לבית [הסוה"י] ולצמוד לו [הוה"ל]. אח"כ העברת הסמכות לח"י. אח"כ ביטול ח"י

1 חברי יצחק גרינבוים ב"הסתדרות הציונים הכלליים".
 2 חלוקת ייצוג גוש הימין במיפקדת ה"הגנה" בין "הציונים הכלליים" ("הכלל") ו"האיחוד האזרחי" ("המאוחד") (ר' מס' 162 סעיף 2).
 3 ההסכם על מבנה פריטטי של המיפקדה הארצית (ר' שם הע' 4).
 4 פרץ ברנשטיין, מראשי "הסתדרות הציונים הכלליים".
 5 חיים אריאב, מזכיר "התאחדות האיכרים" שהיתה רכיב חשוב ב"איחוד האזרחי".
 6 לאיזו חטיבה ישייכו את נציג אגודת הספורט "מכבי", שהוא אחד מארבעת נציגי הימין במיפקדה הארצית.
 7 נציג "מכבי" זליג רוסצקי, גיסו של משה גורדון, מנהל מוסד ביאליק, נמנה עם "האיחוד האזרחי".
 8 גדליה זוכוביצקי, חבר המיפקדה הארצית של ה"הגנה" מטעם "הציונים הכלליים" (עפ"י גדליה בן אחיקם, מלכים ב', כה 22).

והעמדת X במקומו.⁹ מכיוון שח"י הוקם ע"י ישן ואילו X ע"י בן אביגדור ללא כל קשר עם ישן, נשארה סתומה השאלה אם גם סמכות המינויים עברה ל-X. לדעת אביטייס, הנראית לי, מוטב לפתור השאלה ע"י החזרת הסמכות מהבת המפוקפקת לאבות (הח"י הורכב לפי אותו ההיגיון כמו המוסד הממונה, בעוד ש-X לפי ההיגיון אחר לגמרי), ז"א בהתייעצות בינך לבין בן-שמש¹⁰ ייקבע הדבר. שאלתי את אילן, אם במקרה שנסתבך עם המאוחד בגלל הכלל יעמוד לימינו "הצופר" של פרצי.¹¹ תשובתו – בהחלט לא, כי ה"צופר" קניינו ושופרו של הממונה ואילו לפרצי רק משרה בו. פרצי יוכל להתפטר ולכתוב בעלוננו או בשל הגביר,¹² אך "הצופר" יבטא עמדת הממונה. מעניין!¹³

9 ביוני 1940 הוחלט "על דעת כל הגורמים הציבוריים ליצור מוסד מרכזי-יישובי, שבו יתקיים הפיקוח על מערכת כוחות הביטחון הפנימיים שלנו, עם שמירת סמכות המוסדות העליונים וההכרעה למוסד העליון: להסדרות הציונית העולמית" (סת"ה ג-1, עמ' 218). מוסד זה, "ועדת הביטחון היישובית", היה משותף לסוה"י ולוה"ל ופיקח על פעולות אירגון ה"הגנה" ועל תקציבו. להנהלת הסוה"י נשמרה זכות ההכרעה בשאלות פוליטיות של הפעלת האירגון. "ועדת הביטחון" הורכבה באופן פריטטי ובה ארבעה חברים מן ההסתדרות וארבע באי-כוח החוגים האזרחיים (שם). בעקבות ערעור החוגים האזרחיים על הרכב המפקדה הארצית של ה"הגנה", שאותה מינתה את "ועדת הביטחון", הוקמה ביוני 1941 ועדת ביטחון חדשה שמנתה 18 חברים ("ועדת הי"ח") ובה תשעה נציגי הסוה"י ותשעה נציגי הוה"ל, עפ"י עיקרון השוויון הייצוגי מתוך המפלגות הציוניות השונות. יו"ר ועדת הי"ח היה ראש הממ"ד מ"ש (שם, עמ' 222-223). עם ראשית פעולותיה של "תנועת המרי העברי" באוקטובר 1945, התערור צורך להקים גוף ציבורי פוליטי לאישור כללי של הפעולות, שלרבות מהן היתה משמעות מדינית ובינלאומית. לשם כך הוקמה ועדה בת 6 חברים, שייצגו גופים ציבוריים שונים, מהם שלא השתתפו בהנהלת הסוה"י. ועדה זו נקראה על שום סודיותה "ועדת X". לששת חבריה צורף, בזכות דעה מייצגת, יו"ר הנהלת הוה"ל דוד רמז. לפני ועדה זו היה ראש המפקדה הארצית של ה"הגנה" מביא לאישור כל תוכנית פעולה של "תנועת המרי העברי" מבלי לציין את פרטיה (סת"ה ג-2, עמ' 855-856).

10 יצחק בן-צבי (שימשילביץ), נשיא הוה"ל.

11 עיתון "הבוקר", שעורכו פרץ ברנשטיין.

12 עיתון "הארץ" שבבעלות גרשום שוקן.

13 המכתב אינו חתום ואפשר שסופו אבד.

10.9.1946

לעטרה ולאבודן שלום,

אני כותב לשניכם יחד כי מכיוון שעטרה שמה שוב לדרך פעמיה ברצוני שתבקרו יחדיו את החמרן - מכל הבחינות סידור זה יהא המוצלח ביותר. מטרת השיחה:

א) להפריך ולסתור את קושיותיו לגבי עמדת ציבורנו למשפט בן-דוד.¹
 ב) לטפוח על פניו את צביעותו צערו למצבו של הררי כיום.² דומני שלא יהא צורך לחזור ולנמק את המשפט מבחינת התסבוכת הכללית במוזה"ת, כי חזקה על עטרה שעשתה מלאכה זו כיד ההסבר והשיכנוע הטובה עליה בסוגייה זו, שכוחה בה עדיף עשרות מונים מכוחו של החמרן. השיחה באופייה הכללי לא צריכה להשאיר בלב החמרן רושם שאנו לוקים בעודף אמון כלפיו. כל הנימוס והאדיבות, אך הבלטת-מה של הסתייגות ברות הדברים.
 הייתי פותח כך, עטרה: מכיוון שאני שוב כאן, ובדרכי לבירה [לונדון], וגודמן הנה בענייני מוסדנו עמיתי הבקי בענייני פנים שלנו יותר ממני, חשבתי שכדאי שנבוא שנינו להוסיף קצת הסבר. אבודן: אני מבין כי המדובר הוא על תוכנית בן-דוד שעלתה בשיחת הגושנים עם עמיתי ביוזמתם וכי החשש הוא להתנגדות יהודית. אנו מוכנים להניח כמה וכמה טעמים מצד השלט להתנגד:
 א) אפשר מנוי וגמור אצלם לשלול מִן־ישראל [מדינה יהודית] עקרונית, כי לדעתם לא קורצנו מחומר ממלכתי ואיננו ראויים לאיצטלה. אנשי עבר [הירדן] ואלבניה כן, אנו לא.
 ב) אפשר הם סבורים, ו"א כך הסבירו יועציהם (הרי סיכה בבשרו), כי תוכנית בן-דוד תתקל בהתנגדות נמרצת של השכנים בפנים [ערביי א"י] ואין שווה להם לדכאם. כדי למנוע כניסת יהודים ולחפש נשקם כדאי לגייס כוחות גדולים ולכבוז תועפות, אך כדי לעשות הנחה כלשהי ליהודים - לא כדאי.

ג) שמענו כי מומחים צבאיים [בריטים] סבורים כי בן-דוד ובסיס [צבאי] - תרתי דסתרי; בסיס בלי בן-דוד אצלם כמונה בקופסה: הערבים יקבלוהו בזרועות פתוחות, בניגוד להכרזותיהם השכם והערב ולעמדת כל שכניהם [מדינות ערב], והיהודים, גם אם יחניקום, לא יחתרו תחתיו; אבל דווקא אם יספקו את היהודים במידת מה ויעמידום במצב שכדאי יהיה להם לשאת בבסיס בריטי, דווקא אז [לדעת הבריטים] לא תהא לבסיס כזה תקומה.
 כל אלה הם נימוקים שאפשר להעריך כך או אחרת את תבונתם, אך אין לפקפק בכנותם. לא כן הנימוק כי תוכנית בן-דוד הוגנת עלולה עכשיו להיכשל דווקא מפני שהיהודים יעמדו בפניה

1 משפט [שלמה] בן-דוד - תוכנית החלוקה. בשיחתו עם ששון (ר' מס' 168 הע' 1), מנה קלייטון את הגורמים ביישוב המתנגדים לחלוקה והתעלם מעמדת הסוה"י בנושא זה, בטענו כי עמדתה ככל השאלות החשובות נקבעת תמיד ע"י המפלגות ולא באופן עצמאי.

2 דברו על סירוב הסוה"י להשתתף בוש"ע העיר קלייטון, כי "הוא מצטער על כי מר שרתוק יושב בשעה זו בלטרון".

ולכן אין להיזקק לה. דעה זו מקורה בחוסר כל חדירה מעבר לפרגוד וגם באי-הבנת הניגולות. אילו נתפרסמה היתה נותנת יסוד חדש להאשים את השלט ויועציו (סיכה שנייה): בסילוף האמת מדעת, כמו לגבי הצדקת המלחמה בהעפלה וכד'. מכיוון שאנו מעוניינים כמוהו ב-honest dealing (סיכה שלישית), ברצוננו לברר צד זה של השאלה ללא כל שיוור של ספק. ישללו את הפתרון בכל נימוק שיעלה על דעתם – רק לא בזה.

בשיחתו עם עטרה הוא מנה שורה ארוכה של מפלגות, זרמים ואישים המתנגדים לתוכנית.³ אלה מתחלקים לשלושה סוגים: א) שהתנגדותם כנה אך אינה מکرעת; ב) שאין התנגדותם כנה כלל; ג) שאין להם בכלל כל ערך במדיניות הציונית או היישובית; ד) שאינם מתנגדים כלל אלא להיפך, יתמכו בכל כוחם בתוכנית אם תספק תביעות מסוימות.

התנאי האחרון הוא העיקר. כדי שתוכנית בן-דוד תוכל להתקבל ע"י ציבורנו הכרחיים ארבעה יסודות (זאת התורה שהרבצתי בשייגין):⁴

א) מרחב מספיק (כמות ואיכות – פיתוח ע"י השקאה, מקורות מים ורזרבה קרקעית, הרים ומישורים, סמיכות ללבנון, הזכויות.⁵ אם יהא צורך לפרט – [ועדת] פיל+בית+⁶הנגב הצפוני, ברציפות+יתד בירושלים.

ב) ביטחון שיהא מדין של ממש, ז"א מקום במאוחדות [או"ם].
ג) עלייה מיד ברשותנו.

ד) ביטחון שהפעם הכוונה לא להגדה אלא ללביבות – ז"א אמון בכנות הרצון להגשים. אם ארבעת אלה נתונים – מובטח כיום רוב מכריע. אם תהא הגשמה מהירה – יתבטל המיעוט המתנגד. הכוחות החיוביים שבו ייסחפו למפעל הביצוע. הכוחות השליליים לא יחזיקו מעמד. אך אם [הבריטים] לא ייאחזו בפתרון הזה [חלוקת] או ייאחזו בו מן השפה ולחוץ ואח"כ ירפו ממנו, כמו ב-1937,⁷ אזי מוחזר הכל לתוהו ובוהו ומי יודע לאיזו תהום נידרדר כולנו. על כן זוהי השעה ההיסטורית.

ועתה לרשימתו: השה"צ שייך לסוג א' דלעיל. כן חלק גדול "מהתנועה" [לאחדות העבודה] – בשום פנים לא כולה ולא ברור אם רובה. כן האצ"ל. זה יכול לעשות צרות גדולות כלפי חוץ אך לא ירחיק לכת כלפי פנים בהיות נגדו רוב גדול. "המזרחי", חוגי "הבוקר" והרביזיוניסטים שייכים אך במעוטם לסוג א'. ברובם הם סוג ב'. לגבי הרביז' אני אומר זאת ממקורות ראשונים: בפנים רוב גדול בעד, עכ"פ מוכן להתפשר.⁸ בחוגי "הבוקר" – אלה שהתנגדותם כנה אין להם משקל ואלה שיש להם משקל אין התנגדותם כנה. וגם אצל הכנים בהתנגדותם יש הבדל בין לכתחילה ובדיעבד (הכל כאמור – לפי ארבעת היסודות!). במפא"י אין כיום שום קבוצה רצינית בסוג א' ואילו אי-כנות אין בכלל לחפש שם

3 המתנגדים לחלוקה, עפ"י קלייטון: השה"צ, אהה"ע, הקומוניסטים, חוגי "הבוקר", אצ"ל, ב"ג, "המזרחי", הרוויזיוניסטים ו"איחוד".

4 ריצ'רד קרוסמן (ר' מס' 62 הע' 8).

5 עמק החולה, מפעל החשמל, מפעל האשלג בימ-המלח, כבארה.

6 הכוונה, כנראה לרכיבים מתוכנית ב' (תוכנית אליסון רסל) של ועדת וודהד (ר' מס' 55 הע' 4).

7 כאשר פורסמה תוכנית החלוקה של ועדת פיל ביולי 1937, הודיעה ממשלת בריטניה שהיא מאמצת אותה ותפעל לכביעה, אך כעבור זמן קצר חזרה בה.

8 הכוונה לעצירים הרוויזיוניסטים בלטרון, שעם כמה ממנהיגיהם היו למ"ש שיחות.

כמו שאין לחפשה גם בשוה"צ וב"תנועה". "איהוד" והקומוניסטים - בסוג ג', ב"ג - בסוג ד'. הסילוף הבולט ביותר הוא לגבי עמדת ב"ג. הוא אבי בילטמור, נכון? אך תמיד היה אצלו הדגש החזק בריבונות המלאה ולא בשטח השלם. כלום [הבריטים] אינם יודעים על "האנטוויאזם" שלו בקונגרס של 1937?⁹ וכלום לא ידוע לו [לקלייטון] מכתב ד"ר ו' אל הול מ-16.8?¹⁰ אם יש חבר בהנהלה האחראי לתוכנו של מכתב זה יותר מחברים אחרים הרי זה ב"ג. אך תמיד, במה דברים אמורים? אם נשמרים ארבעת היסודות דלעיל, ולא - התהום פעורה. ואם אין הסכם עכשיו - אזי חזרה לתוהו.

באנו לאמור לו כל הדברים האלה למניעת אי הבנה. לגופו של העניין איננו רואים סיכויים להסכם. ולא בגלל הערבים אלא בגלל הבריטים. מעשיהם הם כאלה שאו אינם רוצים בסידור אתנו או אינם יודעים מה הם עושים (הפסוק מהברית החדשה),¹¹ אבל מה שהם עושים הורס כל אפשרות של סידור. כאן יש למנות:

(א) הפחת אש השנאה בלב היישוב בידיהם ע"י שפטים המוניים מטומטמים (כי אינם משיגים כלום) כמו בת"א.¹²

(ב) התנקשות בנפש היישוב ע"י חיפושי נשק מגן והרס משקים, כמו ביגור, דורות, רוחמה.

(ג) התגררות בעם היהודי כולו והתעללות בקורבנותיו ע"י שילות המעפילים.

(ד) החזקת המנהיגים במעצר.

אף מילה אחת נגד מלחמתם בטרור. אבל ארבעה [היסודות] דלעיל והכשרת הקרקע להסכם - תרתי דסתרי.

הוא הביע צער על מעצר הררי, אבל רק כדי להביע תמיהה שאין עוד אנשים כמוהו. אילו היו בהנהגה היהודית רבים כהררי, יש להניח כי לא היה מגיע לתפוס אותו מקום שתפס ואז מעצרו לא היה פוגע במידה כזו בלב היישוב.

כאשר נעצרו הררי וחבריו אמרו בארץ: הממשלה גמרה בדעתה או להרוס את הסוכנות כליל או לחולל מהפכה בהנהגתה, לכן פגעה ב-most moderate of the radicals. המזכיר הראשי גילה חוסר שכל וטעם מפתיע בהציעו לוייצמן לקחת להנהלה אנשים כרוקח וסנטור. ידידיהם של אלה הביעו להם השתתפות בצערם... בעיני היישוב היתה כאן מזימה שנכשלה כישלון גמור. אמרו בארץ: כיון שנכחו שהתחבולה לא הצליחה שוב אין להם היגיון להחזיק את האנשים במעצר ועכשיו ישחררו אותם. אבל השחרור לא בא ובינתיים הוכרו על ועידת לונדון והחלו לטפל בשאלה מי ומי יוזמן. ואז חזרו ואמרו בארץ: לא יתכן שאין הממשלה יודעת שאם יש חבר בהנהלה המסוגל גם במצב הקשה ביותר להביא את מוסדו למו"מ, הרי זה אותו הררי, אשר שיטת המו"מ היא אצלו עיקרון יסודי, ויש מונים בו את הדבר כמום (vice); לא יתכן שאינה יודעת שיותר מכל חבר הוא שהביא לידי הופעת

9 בקונגרס הציוני ה-20, שהתכנס בציריך באוגוסט 1937, נידונה תוכנית החלוקה של ועדת פיל. ב"ג היה שם מראשי התומכים והדוברים בעד קבלתה. במכתב לרעייתו מהקונגרס ה-20 כתב מ"ש, שב"ג "הביע את ההתלהבות מעניין המדינה בלהט ובתנופה כבירה, בלי מצרים" (יו"מ"מ ב', עמ' 275).

10 המכתב בו הודיע ח"ו על סירוב הסוה"י להשתתף בוש"ע לאור תנאי ממשלת בריטניה (ר' מס' 113 הע' 10).

11 דברי ישו בעת צליבתו: "אבי, סלח להם כי אינם יודעים מה המה עושים" (לוקס, כ"ג 34).

12 הכוונה למצב הצבאי שהטילו הבריטים על ת"א ב-1-4 באוגוסט 1946 והמעצרים והחיפושים הנרחבים שביצעו שם.

הנהלתו בפני הוועדה הא"א.¹³ ואם היא יודעת כל זאת ובכ"ז היא מחזיקה אותו במעצר בעצם השעה שהיא מציעה לסוכ' מו"מ, משמע שהיא עושה זאת אך מן השפה ולחוץ ולאמיתו של דבר אינה מתכוונת כלל להסתדר עם היהודים, אלא היא מכינה לעצמה תירוץ והצדקה כלפי דעת הקהל לדכא אותם בכוח;¹⁴ הצעת המו"מ אינה אלא אחיות עיניים, כי במתכוון סילקו בעוד מועד המתייעצויותיה של הסוכנות את האיש היחיד שהיה מסוגל לרכו סביבו בהנהלה רוב בעד המו"מ.

בוזה אפשר להסתפק, השיחה אינה צריכה בשום פנים לשאת אופי של פתיחת פתח למו"מ, של הצעות, של בקשת פעולה ומתן תשובה, אלא אך ורק של הסברת המצב וקביעת העובדות. אם הוא יזכיר את המוצנף [המופתי], לפי תורת שיווי המשקל, צריך להדוף אותו באופן נמרץ. אין להסתפק בהשוואת הגיוס לעזרת היטלר במלחמה אלא יש להזכיר כי ידי המוצנף מגואלות בדם יהודי ואנגלי כאחד, ואילו ידי עצורי לטרון נקיות הן מדם אנגלי והן מדם ערבי.

*

לעטרה: תמול, לאחר שגמרתי לקרוא את הדו"ח, חשבתי לכתוב לך שתכני מיד ויזה לבירה. אך כשבאתי לכתוב חששתי שמא תפרשי זאת כהנחה מצדי שגם אני עתיד בקרוב להתגלגל שם, ונמנעתי. היום עלץ לבי בהיוודע לי שאת נקראת ונוסעת. יהיו אלוהי אברהם יצחק ויעקב – וגם אלוהי שם אבי אבות – בעזרך! ההועיל לך תזכירי [מס' 98]! אם כן – קחיהו אתך. הרביצי שם תורתך, לרחוק ולקרוב, עימדי בפרץ בין בן אביגדור לבין בעל האמונה ובכל פרץ אחר. עודדי ודרבני את רפאל ונתנאל ושאי שלום להם ולאוריאל. רתקי אליך את יקירינו שמעבר לים [אליהו אילת וליאו כהן]. והישמרי נא מכל משמר לנפשך, עם כל ההעזה ההכרחית בשעה זו. ולמען השם הפילי מורא אלוהי ישראל על כל באי שבעים ושבעה¹⁵ למען ישמרו מוצא פיהם. וזיכרי כי וקן החבורה [ח"ו] הוא התקטא מכולם.

אימרי לנתנאל כי ידע שנפגעת מאוד, אם כי לא הגבתי, מביקורתו עלי שנכנעתי לבל ולא התעקשתי שיסדרו במשרד לחוד.¹⁶ הצטערתי מאוד שהוא ובל מסרבים להביין עובדות ברזל שעמדתי בפניהן:

- א) אין פעולה כזו נעשית אלא באחריות חבר הנהלה.
- ב) בל הוא החבר האחראי.
- ג) בל הודיעני כי אם יצאו מהמשרד – יסיר מעליו האחריות.
- ד) אי השארותי אני שם ואי יכולתי לקבל עלי האחריות.
- ה) אי יכולתי לחלוק על בל בשאלת אחריותו ולעשות מזה סכסוך בהנהלה.
- ו) חוסר כל סיכוי שהנהלה לא תקבל בעניין כזה דעת בל.
- ז) תמיכה נמרצת של ברד[ברודצקי] בבל.
- ח) כל הסיכוי של סכסוך עם הזקן [ח"ו] בחרחורו הפעיל של יוסף [לינטון].

די?

שלום

13 ר' מס' 134 הע' 9.

14 ר' מס' 160 סעיף ד'.

15 משרד הסוה"י בלונדון ברחוב 77 Great Russell St.

16 ר' מס' 135 הע' 7.

10.9.1946 להלן מאת שרתוק, תוצאות פגישת החברים 1:7.9.1946
 רמו מבקשך לנסות להיכנס למשא-ומתן בהודמנות הראשונה המכובדת לאור העובדה שטרומן כמתחורר הסיר התנגדותו לתוכנית הפדרלית וחזר על דרישת 100,000, בעוד אנו עדיין מחזיקים בגישה שאינה נתמכת ע"י ארצות הברית. דעתי ידועה. אני חושב שהדרישה הראשונה במכתב 16.8 היתה משגה, כי אי-אפשר לצפות שהממשלה לא תתייחס לתביעות הערבים או תיקבע בסיסי שיחות שונים לשני הצדדים. הסיבה לדרישתנו כנראה התקווה שהשיחות יפנו לכיוון רצוי. מכתב הול 26.8 איפשר לסוכנות להיכנס למשא-ומתן אפילו אחרי מכתבנו 16.8 פשוט ע"י ריכוך החלטיות גישתנו ללא שינוי הגישה עצמה. אפשר היה להשיב שניכנס למשא-ומתן כי הובן שאין בסיס מחייב וכל צד חופשי להציג ההצעות שלו. גם בנוגע למינוי נציגים (היינו צריכים להדגיש תנאי שחרור) מכתב 26.8 פתח דרך לנסיגה קלה מצדנו. אחרי שיחת גולדמן-בווין ומכתבנו דעתי ודעת ג'וזף כי נסיגה עכשיו בלתי אפשרית. מסכים עם רמו שעלינו להיכנס למשא-ומתן בהודמנות הראשונה המכובדת ומבקש שייוועצו בחברים הא"יים אם אפשר לפני מתן תשובה שלילית נוספת. גרינבוים מחזיק בגישתו הידועה. שלושה חברים מודאגים משיחות גולדמן שנראות מאוד לא מכובדות לאור בקשתנו מחוגים ויחידים אחרים לא לשאת ולתת. סוף שדר.

10.9.1946

לאחימן שלום,

1. צר לי מאוד, אך הקשר אינו "דופק". בדואר אתמול (ז"א זה שנכתב שלשום והגיע לידיכם אתמול) הודעתי את העובדות על שביתת הרעב כאן והנה לא רק שלא הופיע התיקון, אלא שוב חוזר "דבר" ומכריז כי כל המחנה שבת כ"ד שעות וכו'.¹ אין זה אלא סיוע להשתלטות האנרכיה במחנה והכזב בפירסום.
2. אחרי ביקור המשפחה אצלי השבוע² תשדור לאכסניית קובי את הסכמתי להתייצב.³
3. סלח לקפדנותי, אך התוכל להמציא לי את הנוסח המקורי שלי לגילוי הדעת?⁴
4. אל יעכב היעדר פזית⁵ את נסיעת אבודן לגושן. אני מציע שיסעו יחד, הוא ועטרה, ויחד ינסו לראות את המנצח על המו"מ (ס).⁶ עכ"פ אין טעם שעטרה תראהו לבדה. זאת לדתן ודיפלומטית לעטרה.
5. תודה על כל הספרים (5). שלום ותודה לאסתר.⁷
6. שאלה יוצאת דופן. תבקש את דודיק⁸ או את יעקב ש. [מעונין] לברר את הכתיב הערבי של המקום הנקרא בפינו שיק אבריק [בכתב ערבי:] שיח' בריק, שיח' ברינ?⁹
7. אחת המפות ששלח גמו לא קלעה: נתכוונתי למפת האזורים לפי חוק הקרקע, ולא לפי הבעלות וכו'.

אביחי

-
- 1 ר' "דבר" 10.9.1946; מס' 162 סעיף 3.
 - 2 משפחת שרת ביקרה במחנה המעצר בלטרון ב-12.9.1946 (ר' שרת/מאסר, עמ' 257).
 - 3 ב-10.9.1946 כתב אשל: "אנשי המשפחה מהארץ בה התאכסנו חברי קובי לפני ששבו לגבולם רוצים להעמיד את הררי במקום ראשון על רשימתם לכנס הגדול. היסכים?" אנשי "האיחוד העולמי - מפא"י" בבליגיה ובהולנד, שם חנו חיילי הבריגדה לפני פיזור, ביקשו להציב את מ"ש בראש רשימת מועמדיהם לקונגרס הציוני הכ"ב. ב-18.9.1946 כתב ז"ש: "בית הפיזול הנמצא צפונה ללוט רוצה לעשות את ישן ראש לקראת הכנסיה. שואלים לתשובה".
 - 4 גילוי הדעת של ועידת מפא"י ה-6, שהיבר מ"ש (מס' 154).
 - 5 אשל כתב ב-10.9.1946: "פזית תיעדר יומיים או שלושה כדי לבלות עם בנו היוצא מעל [לארה"ב] ללמוד את תורת אחי הררי [מוסיקה]".
 - 6 לורד סטנסגייט, לפנים וויליאם וג'וד בן, שר האויריה בממשלת בריטניה, עמד בראש המשלחת שניהלה בקיץ 1946 מו"מ עם מצרים על פינוי הכוחות הבריטים משם. ב-10.9.1946 כתב ז"ש: "טדי דיבר הערב [אמש] בטלפון. דרש בוא המיידי של אליאס [ששון] ללונדון, כי המליצו שינסה להיפגש עם סטנסגייט בדרכו ללונדון". גם ששון כתב אל מ"ש באותו יום: "בהיותי בגושן פגשתי באוברי [אבן] בדרכו לארץ ברל. הוא הזריני מאוד מפני החמרן והציע לי ללכת אל ראש המשלחת האדומית המנהלת את השיחות עם הגושנים ולנסות לעניין אותו בשאלתנו ובדרישות הגושנים מאתנו. לרגל היעדר פזית התייעצתי עם דתן ואק והם מאשרים את הדבר. מה דעתך אתה?"
 - 7 כנראה מפקידות הממ"ד בירושלים.
 - 8 דוד איילון (נוישטדט), מעובדי האגף הערבי בממ"ד. לימים פרופ' במכון ללימודי אסיה ואפריקה באוני' העברית י-ם.
 - 9 אפשר ששאלת מ"ש באה למקרא "שמות ומקומות בארצנו" מאת א' ראובני, "דבר" 6.9.1946.

11.9.1946

לעטרה שלומות שגיאים,

את מכתבך היקר¹ קיבלתי והמה לבי בקריאתו. כל תפילתי כי הכישלונות וההחטאות² לא ישברו רוחך וכי תוסיף לחתור קדימה בכל העוז ושאר הרוח שנחנת בהם. אבל אל תאמר: "הגישה שלי לא היתה ציונית אלא מזרח-תיכונית".³ דיבור כזה אין להעלות על הכתב ובקריאת המכתב לחברים הוכרחתי להשמיטו. אמור: "גישתי היתה מזרח-תיכונית יותר מציונית גרידא". כל ההסבר על עצם בגרוך⁴ הוא ציוני נוקב; ממכתבי שהגיע לידך היום ראית כי בשבילי נסיעתך לבל עובדה ואני מחייבה בכל לב. אני מניח שפיקפוקיך נעלמו או לפחות נכבשו. היה מקום להיסוס אילו כפינו אותך על היושבים שם. אך אם גם הם דורשים - ובמפגעי⁵ - הרי דרכך סלולה. תשתדל להעביר את רפאל [שילוח] אליך, כי בכמה עניינים יוכל להיות יותר לעזר מנתנאל, אך תשפוט בעצמך בהגיעך. עכ"פ תצטרך לקפוץ אל לוט כדי לשוחח יסודית עם אלופנו [ב"ג].

*

אני כותב בלי ביטחון אם שדר זה ימצאך לפני צאתך או אחר. אם אבודן נוסע [אתך] - מה טוב. אם לא ויש שהות להסיעו - הריני בעד זה בכל תוקף. אם אין שהות - אין עצה! ידעתי היטב את תכניו של החמרון - הייתי הראשון להזהיר את אנשינו מפניו - אבל דווקא מפני שהוא *مضر* [ערבית: "ממזר"] צריך שיקבל תשובה כדבעי וחשוב לאין ערוך שיקבלנה בשפתו כי הוא יחבר דו"ח ויש לשים בפיו. הוא לא יוכל שלא לחבר דו"ח על השיחה - אצלם מקפידים מאוד בכמו אלה. ואין להשוות את בעל זלדה [משה עיראון] לאבודן. וכמובן [ייאמר לו כי] לא בא אבודן במיוחד. בא לגושן בעניינים כספיים שלנו - מו"מ עם חוגים יהודים וכיו"ב. ולא אכפת כלל אם תלכו שלושתכם. אתה ובעל ז. - הלא כבר אורחים קבועים, ומכיון שנודמן אבודן, לקחתם אותו אתכם. גם אצל ראש המשלחת [סטנסגייט] - אם יתקיים הראיון - יועיל מאוד אבודן, כי הוא אוצר בלום של ידיעות ואין לדעת מה ישאל אותו זקן [אגב - מכרי, היה בביתי בירושלים].

1 ר' מס' 167 הע' 3.

2 ששון ציין שהצלחתו בשיחותיו עם צידקי איסמאעיל ואנשיו במצרים עלו לו במאמץ כה רב עד שאינו "מאחל לאף אחד הצלחה עקובת תמרורים כאלה".

3 ששון כתב שם כי הצלחתו בשיחותיו עם המצרים באה מפני שנקט גישה "שלא היתה ציונית אלא מזרח-תיכונית". עוד כתב ששון כי בדבריו אל המצרים השתדל להוכיח כי "אנו עצם בגרונום ובגרונו בני בריתם, עצם שקשה להם לבלוע אותה או להקיא ויש הכרח מדיני, צבאי, ביטחוני וכלכלי להתפשר איתה".

4 עוד הוסיף ששון: "דתן, אק ופויט מכאן, ונתנאל חבריו והממונים עליו משם, לוחצים עלי שאקום ואסע מיד אל ארץ ברל כדי להסביר לאנשינו ולאדומים את אשר קרה איתי".

- כיוון שאתה נוסע [ללונדון] רצוי שתדע בדיוק עמדתי בשאלת המו"מ [וש"ע]:
- (1) הייתי בעד השתתפותנו [בוש"ע] אגב הודעה מראש שאנו דוחים בסיס הממשלה ועומדים על בסיסנו. לא ראיתי שום נזק בהשתתפות כזאת. שללתי הדעה, כי ע"י עצם ההשתתפות אנו מתחייבים על גזר הדין, נותנים יד להחנקתנו וכו'. דעה זו מופרכת לחלוטין לאור הניסיון של הוועידות הקודמות ושל הופעותינו בפני ועדות. ולהיפך, ראיתי בזה אפשרות של מניעת נזק. כי אי השתתפותנו פוטרת מאחריות כלפינו ומשחררת מלחץ שלנו, מגבירה לחצו של הצד שכנגד, אינה מוסיפה לנו סעד בדעת הקהל ונותנת תירוץ בפי השלטון שאנו, בהפקירנו את ההגנה על ענייננו, בעצמנו אשמים בתוצאות שליליות לדיננו. גם לא שללתי אפשרות שנועיל ע"י השתתפות. לא היינו באים, כמובן, להציע תיקונים בתוכניתם, אבל על ע"י לחץ לצד תוכניתנו והסברת הכרחיותה אולי היינו מצליחים להביא אותם לידי תיקונים בתוכנית שלהם, מבלי שאנו נתחייב עליה; ו"א שבבואם לכפות היו מנסים לכפות תוכנית קצת פחות גרועה, בעוד שלנו כל החופש להילחם גם בתוכנית המתוקנת. גם ראיתי אפשרות להסתייע במו"מ שלך ובהשיגיו מעבר [הירדן] ובגושן – אפשרות המתקפחת בהרבה ע"י אי השתתפות.
- (2) מלבד השיקולים הכרוכים במו"מ כשלעצמו, ראיתי צורך ב-de'tente [הפגת מתח] בינינו לבין השלטון בשלב זה, למען נוכל לערוך כוחותינו לקראת המשך המאבק תחת חיפוי של המו"מ מבלי להבליט שהוכרחנו לקבוע הפוגה [ב"מאבק המזוין"] ולמען השג בינתיים הקלות ידועות: שחרורנו והפסקת חיפוי נשק מגן.
- (3) לא גרסתי את נוסח המכתב מ-16.8 [אל הול] שדרש מהממשלה אולטימטיבית לקבל את בסיסנו. היה ברור שהתשובה תהיה שלילית, כי תשובה חיובית היה פירושה אחת משלש: א) הסתלקות מבסיס שכבר הוכרו עליו והערבים דחוהו; ב) ויתור על המו"מ עם הערבים והסתפקות במו"מ אתנו בלבד; ג) מו"מ עם הערבים על בסיס אחד ואתנו על בסיס אחר. אף אחת משלוש אלה לא באה בחשבון. חייבתי את נוסח התשובה רק במידה שהיה זה ניסיון אחרון להזיז את הממשלה לטובתנו כדי להוציא ממנה איזו הבטחה, אבל לא על מנת למצות את הדין עד לאי-השתתפות. עניין הצגת אותו תנאי במכתב מ-16.8 נראה לי גם מבחינה אחרת. דבר אחד אם אנו מביאים לציבור חלוקה כהישג, דבר אחר לגמרי אם אנו מכריזים על חלוקה כויתור ואיננו משיגים אותה. אני מבין שהיה הכרח באמריקה להציע דבר ממש – ובמסיבות הנתונות רק מדינה בחלק הוגן מהארץ היה יכול לשמש אותו דבר ממש. אבל גם אם לא הצלחנו "להרכיב" את התוכנית לממשלת אה"ב על מנת שתציע אותה ללונדון כתוכנית שלה, ונודע בשערים שזוהי תוכניתנו – לא היה הכרח לקבוע זאת במסמרות במכתב רשמי למה"מ שהפך עכשיו מסמך פומבי.⁶ מדוע לא יכולנו להסתפק, בכתב, בנוסחה כללית, שהבסיס שלנו הוא מדינה יהודית, ורק בשיחות שבע"פ להסביר שנהיה מוכנים לדבר גם על מדינה בחלק מהארץ. עתה אנו עומדים בפני העולם כולו,

6 ר' מכתב ח"ו אל הול 1946.9.4: "בהתחשב בסבל הנואש של העם היהודי והמצב בעולם, החליטה הנהלת הסוה"י להעלות קורבן עליון על מנת להקל על פתרון מידי וקבוע. בהתאם לכך הודענו לך, לשר החוץ ולממשלת ארה"ב על כוונותנו לדון בתוכנית להקמת מדינה יהודית בת קיימא בחלק ראוי של ארץ ישראל" (תעודות א', עמ' 577-578).

בכלל זה עולמנו [היהודי], בחלוקה כמכסימום בלתי מושג של דרישותינו. במכתבי ללוט שנשלח בתחילת ההתייעצויות שם⁷ – נכתב בטרם התחילו ההתייעצויות – הצעתי שנכריז כי אנו הולכים לוועידה להגנת זכויותינו במלואן, על יסוד תוכניתנו המדינית המוצהרת [”בילטמור”]. אחרי כל התהפוכות אינני סבור שטעיתי אז.

4) בתשובת הול מ-26.8 ראיתי פתח, אמנם צר, אולי רק סדק, להסכים להיכנס למו”מ גם לאחר מכתבנו מ-16.8, כי יכולנו לפרש התשובה כאומרת, שאין בסיס קבוע מראש לוועידה בתור כזו – יש בסיס לממשלה ויהיה בסיס לנו ונראה מה יצא. אין זאת אומרת כלל וכלל שראיתי סיכוי ממשי להביא את הממשלה לידי קבלת תוכניתנו לאחר שבידור הביניים עם ב.וויין] העלה חרס, אבל מבחינה פורמלית ראיתי אפשרות לוותר באותו שלב, ואילו את הכניסה למו”מ חייבתי כמקודם לגופה, לפי הנימוקים שבסעיפים 1-2. גם בשאלת הנציגות ראיתי במכתב הול נסיגה, כי לכתחילה היה הנוסח שלהם – תציעו ואנו נבחר, ופעם אחת נאמר בפירוש כי העצורים אינם באים בחשבון, ואילו במכתב מ-26.8 נאמר “על מנת שנגיע להסכם” וב. אמר בע”פ שבעניין זה לא יהיה קושי.

5) לאחר הליכת נ”ג אל ב. בשלב שלאחר קבלת מכתבם מ-26.8, שחזרה ואישרה את עמדתנו מ-16.8, שוב לא ראיתי אפשרות של נסיגה מבלי בזיון כלפי חוץ (להופיע בפניהם כסחטנים, שאין להתיחס ברצינות לדיבורם) והשפלה ומבוכה מבפנים, שכן העמדה נקבעה במסמרות ונתפרסמה.

6) תשובתו האחרונה של הול, ובייחוד אופן פרסומה ב-בי.בי.סי., היו בעיני בבחינת “אשר יגורתי”. כלפי דעת הקהל באנגליה היתה יד הממשלה על העליונה: “לא ייתכן שצד אחד יכתוב את הבסיס שלו דווקא” או משהו מעין זה (לכך נוספה עכשיו עוד שפת החלקות של הרחמן [אטלי]: “אין זו החלטה, חלילה, זוהי רק הצעה”⁸ וכו’). תחת רושם התשובה הזו לחץ עלי ד”ר [דוד רמז] שאעביר דעתו, כי יש להיאחז בהזדמנות המכובדת הראשונה כדי להיכנס למו”מ, ואתמוך בה. ד”ר לפחות רואה את הקושי שיש בנסיגה לאחר קביעת העמדה פעם ופעמיים ושלוש. י”ג כאילו מתעלם מקושי זה ומציע בתכלית הפשטות: להציג שני תנאים – שחרור והפסקת חיפושים – ואם יתמלאו – אזי ללכת. (ב”י [ברנרד יוסף] תומך בקו לוט לכל שלביו). מתוך כך הבעתי גם דעתי שאם יש מוצא מכובד לנסיגה – יש להשתמש בו, אבל לאמיתו של דבר איני רואה מוצא כזה כיום. כלפי עצמי התפשרתי עם העובדה כי בשלב זה איננו משתתפים. עוד הדרך ארוכה והמאבק חמור ומורכב ומי יודע מה ילד יום ואיך יפול דבר. אין זה חורבן העולם. נוכח השיקולים החמורים שהיו לעיני הרי דבר החמצת ההזדמנות לשחרורנו – אם אומנם הוחמצה הזדמנות – היא מהקלות.

7 ר’ מס’ 58 סעיף 6.

8 בפתחת וש”ע ב-10.9.1946, בהשתתפות נציגי מדינות ערב בלבד, אמר אטלי: “ממשלת ה”מ הגישה תוכנית [תמ”ג] [---]. הדיון בתוכנית זו יהיה הנושא הראשון בסדר היום של הוועידה [---]. תוכניתנו אינה החלטה שהתחייבנו עליה, אלא הצעה שאנו מבקשים מכס לעיין בה. כל משלחת ראשית להציע תיקונים לתוכנית זו או להגיש הצעות ליישוב העניין לפי קווים אחרים” (“הארץ” 11.9.1946).

אקווה שפרשתי זו נתחווה ונתלבנה לך לכל פרטיה ותוכל להרצותה בנאמנות לפני כל מתעניין - מובן מאליו רק בפנים שבפנים.

הקו שהצעתי לדידי-אני בשיחה עם החמרן יש להשתמש בו בשיחות פרטיות גם אצל בל. אבל אם יתברר כי מעצרי-אני (אני מניח - יחד עם ב"י) הוא לאורך ימים - אזי אני מציע מאמץ מיוחד, פרטיזני, למען שני הזקנים [גרינבוים ורמז]. אולי אפשר לשלח את הצלבן [קרוסמן], או משהו מעין זה, באולם [הול] או ברציני ולבייש אותם שנטפלו לשני זקנים על לא עוול, שניים המפורסמים במתינותם, ושאינן להם כל צורך בהם, כאשר לא מילאו שום תפקיד מכריע במדיניות ובניצוח על המאבק - ישלחום לחופשי ועדיין פגיעתם הממשית בנו בעינה.

*

מסור שלום מיוחד ממני לרפאל, לנתנאל, לאוריאל, לפנחס, לתשבי, ללבנוני⁹ - לכל משפחתנו [עובדי הממ"ד] הפזורה במרחקים. חזק את ידיהם ואמץ את לבם בשמי, להכפיל הפעילות ולהישאר מלוכדים בינם לבינם ועם ירושלים. אני עם כל אחד מהם בשוכבי ובקומי. מי יודע מה יהא עלי - מתי אצא ואם אשוב למשמרתי בצאתי. מה שיהיה - ישארו פעילים ומלוכדים וינצלו את כל האפשרויות שדוקא הפורענות הגדולה פותחת לפנינו. להתראות וחזק!

אביחי

מסור לעמי כי מברקי דתן, המכילים שדרים ממני, ברובם סיכום מכתבי, מכילים העיקר, אך מבחר המילים, ההדגשות והגוונים אינם שלי ולכן יש לעתים אי דיוק מה.

9 טוביה ארזי, אז בארה"ב.

לנרי שלום,

11.9.1946

1. קרא לעצמך יתרו ואז לא יהא צורך בחילופי-שם נוספים,¹ כי ידוע ומפורסם [מן המדרש] שיתרו היה בעל שבעה שמות.
2. הידיעה על שדר מלוט לאמו של אחד הנעלמים מדהימה.² אם חצו הספר – מדוע לא שלחו שדר מעבר [הגבול]? אני מצפה בקוצר רוח לנוספות. מי השודר לאמו – האם נחמיה?³
3. את החוברת על המשולש יש להדפיס כאן ולהפיץ כאן. עם זה לשלוח לבל להדפסה שם. טמפו:⁴
4. באיחור קראתי מאמרו של ישראל בר⁵ ב-P&M.E.⁶ מאמר זה יש להוציא בחוברת ושוב לשלוח לבל להדפסה שם. אני מצרף לחוד הערות אחדות לתיקונים.⁷ אצל בל צריך שרפאל ונתנאל

-
- 1 אשל החליף כינויו מאחימן לנמרוד ולנרי.
 - 2 מדובר ב-13 אנשי פלמ"ח שנעלמו במבצע פיצוץ גשר א-זיב ב"ליל הגשרים" אור ל-17.6.1946. ב-11.9.1946 כתב אשל למ"ש, כי לפי שמועה נמצאים הנעדרים בצרפת וכי אחד מהם העביר מסר לאמו בארץ.
 - 3 נחמיה – נחמיה שיין מעין חרוד, מפקד הפעולה, אחד הנעדרים. ב-16.9.1946 השיב אשל כי מדובר בשמועת שווא, פרי געגועיה של אם הנעדר יהודה אסף.
 - 4 אשל השיב ב-16.9.1946: "חוברת המשולש הלכה אמש בדואר אויר לבל. הסתדרו עם ראש המסברה שם שדפיסה מיד".
 - 5 ישראל בר נחשב ב"הגנה" לפרשן צבאי בר-סמכא.
 - 6 המאמר, "War Effort - Hagana as Britain's Ally", שהוקדש לתרומת היישוב לפעולות מיוחדות של הכוחות הבריטיים מאחורי קווי האויב, פורסם בגיליון יולי-אוגוסט של *Palestine and Middle East*, ירחון מדיני-כלכלי שיצא לאור בת"א בשנים 1926-1954 בתמיכת הסוה"י. פרקי המאמר: אנשי ווינגייט; לוחמה פסיכולוגית וביון; ראש חץ במסע הסורי; הקמת הפלמ"ח; המשמר הלאומי בא"י; עלילת הצנחנים היהודים.
 - 7 מ"ש חיבר 7 הערות לתיקון טעויות ולהבהרות, שראוי לשלבן במאמר שידפס כהצעתו בחוברת מיוחדת בלונדון, וצירפן למכתבו זה בעמוד נפרד:
 - בהערה 4 נדרש מ"ש לקטע במאמר ישראל בר על "המחלקה הגרמנית" של הפלמ"ח, שנועדה ללוחמת גרילה בצבא הגרמני במקרה של כיבוש הארץ, והעיר: "יש לציין כי מחלקה זו גויסה כולה לבריגדה היהודית".
 - בהערה 5 נדרש מ"ש לשיגור צנחנים למזרח אירופה:
 - יש להרחיב ולפרט: קודם כל הוצע [לשלטונות הצבא הבריטי] לשלוח לפולין – דחו. אח"כ הצענו לשלוח פלוגות גישוש קטנות לארצות דרום-מזרח אירופה (הונגריה, סלובקיה, רומניה, בולגריה) – לפני השתלטות הצבא הגרמני הנסוג עליהן – דחו. אח"כ התרכזנו בהונגריה, הגעתי בוועד רה"מ [צ'רצ'יל], התוכנית אושרה ובביצוע הוכשלה. יש על כך חומר מספיק בכתב.
 - בהערה 6, לפרק "עלילת הצנחנים היהודים", העיר מ"ש כי לפסוק על חנה שנש: "היא השאירה מכתבים ויומנים" יש להוסיף: "ושירים".
 - בהערה 7 נדרש מ"ש למבצעי אָנצו סְנֵי במסגרת הצבא הבריטי וניסח דבריו אלה באנגלית:
בתחילת המלחמה יצא ס. בשליחות מיוחדת למצרים [לטיפול בשבויים איטלקים], שם הוציא לאור בשביל הצבא [הבריטי] עיתון אנטי-פשיסטי ושידר רשימות אישיות לאיטליה. אח"כ הציע את שירותיו למען ארגון תנועת המרי באיטליה, שם נולד והתחנך, שם גם נמצא אחיו [אמיליו]. אח"כ הוא הלך הישר ללב המערכה [באיטליה]. בנוסף לתפקידו הכללי בעידוד המרי ובסיוע לשבויי מלחמה [בריטיים] להימלט, וכן להציל יהודים ולהבריחם

יעברו, יתקנו וישלימו, יחד עם א"א. צריך לסדר עם בר, ששמו יישאר על החוברת המתוקנת – יסמוך עלינו לגבי התיקונים, ואילו השם – זכותו. אשר לעיתון, ייכתב, כי עיקר תוכנה של החוברת נתפרסם כמאמר בו, ובזה יבוא אף הוא על זכותו. ברור? מסור נא כל זאת לד-ה⁸ [דפנה טרבור] כי ודאי היא תטפל.

5. עיקר תפקידו של א"ב [אפרים ברודא] לתקופה הקרובה ביותר – כתיבת ספרו שיהא הרחבת חוברתו "על יהודים וערבים". האם ניגש למלאכה? תאמר לו כי שאלתי.

6. מה בעניין קומי? בשבת היה כאן מישהו מאנ"ש שבישר כי ביום ב' (שלשום) ישוחרר. והנה חלף המועד. היש חדש?⁹

אני כותב לעטרה בהנחה כי המכתב עוד ידביקנה כאן. אם לא – שלח לגושן אם אפשר.¹⁰

יקירי, אל תכתוב בדיו בתוך ספרי – האינן רחמים בלבך? ובייחוד "עבור!" עטוף בנייר וכתוב על גבי העטיפה. ואם אתה סבור שאינן זה בטוח וגזירה מלפניך לכתוב בספר – כתוב בעיפרון הניתן למחיקה.

אביחי

דרומה אל מעבר לקו החזית, הוטלה עליו שליחות מיוחדת וחשאית מאוד לקשור מגע עם שני גנרלים איטלקים, שעדיין נלחמו לימין מוסוליני, אבל היתה תקווה שניתן לשכנעם לפעול למען בעלות הברית. על קשרי מ"ש עם אנצו סרני ושליחויות המודיעין שלו ר' בונדי/השליח עמ' 285 ואילך; שרת/אורות, פרק "אנצו סרני".

8 ב-15.9.1946 כתב אשל שדפנה טרבור אומנם "מטילה ספק ביעילות הדגשה נוספת של הפרשה" אולם הוראת מ"ש בנידון תבוצע במהירות.

9 מדובר בשחרורו של מרדכי שטנר מן המעצר בלטרון. אשל השיב ב-16.9.1946: "בקשר לקומי היתה הבטחה מפורשת של בעל המגילה לבן לוי. בן לוי יראה אותו שוב עד אמצע השבוע וישאל לפירוש אי-הקיום".

10 מס' 177.

12.9.1946

לנמרוד שלומות,

1. דומני שמאוחר להתחיל בשדרים רשמיים ענייניים.¹ מוטב לשלוח איגרת אחת קצרה [בדואר הרשמי], בה ייאמר בערך כך: "זמן קצר לאחר מעצרך קיבלנו שדרך בע"פ ע"י אחד המבקרים, שאינך רוצה במכתבים משרדיים. הבינונו שאינך רוצה לקבל דין המעצר ולפרוש את עניינינו הפנימיים לפני אחרים ונענינו לך. אבל רצוננו שתדע כי אנו הוגים בך ובכל חברינו יום יום ומצפים בקוצר רוח וכו'."
2. "הצרפתי מספר על התראות בשלהי השבוע" - התראות שהיו בשלהי השבוע שעבר? התראות לגבי מה שיהיה בשלהי השבוע הזה? תיקו! וכן "מניח שתנציח תהום". התוכן ברור, אך בכ"ז מי תנציח, דוקא בנקבה?²
3. "איום" פזי לא זעזע אותי כלל, עכ"פ לא "החריד". ומה אעשה מכאן, להעמיד לו שומר?³
4. הערת ישן בדבר הכתבניות לא היתה מיועדת לכתבניות אלא לממונים עליהן. כל הערצתי וחיבתי לכתבניות, בייחוד ליעלת החן.⁴
5. על אבוקת⁵ אכתוב לדתן לכשיחזור.
6. אין קל מלשים את שדרי לבת יהודה לתוך המעטפה הכללית, אך אגב תקלה קלה זו ששדרי לבת יהודה עלולים לאחר, התבררה תקלה הרבה יותר חמורה והיא ששדרי הכללי, המקובץ, אינו מגיע ביומו! זוהי שערוריה!! האיש [אורי מרץ נושא הדואר החשאי] חוזר מכאן לרוב מוקדם אהה"צ. אין כל סיבה שבעולם שהדברים לא יתחלקו ויגיעו למיועדים ביומם. אני מצרף שדר לעטרה. אם יצאה [למצרים] - הדבק!

1 מענה להצעת אשל ב-12.9.1946, כי לעתים יתכתבו מ"ש ואנשי המ"ד בדואר הגלוי כדי למנוע חשד בדבר קיום דואר חשאי. מ"ש עצמו עמד בשעתו על צורך זה - ר' שרת/מאסר עמ' 53, 65, 76.

2 ב"התראות" דוד שאלתיאל, ראש הש"י, הכוונה ככל הנראה לפעולות שמתכננים אצל ולח"י. ב-13.9.1946 תקף אצל סניפי "בנק עותומן" ביפו ובתל אביב וביצע התקפת הסחה על תחנת המשטרה המרכזית ביפו. שוטר ועובר אורח ערבים נהרגו, שלושה יהודים ושלושה ערבים נפצעו ("דבר" 15.9.1946). הודעות הסתייגות וגינוי ל"מטורפים" פורסמו ע"י ה"הגנה", הסוה"י והוה"ל.

3 מ"ש נדרש לדברי אשל במכתבו: "איום פזי [גולדמן] לחזור, במקרה אי-מתן שלמה, לתביעה כללית וארכיאולוגית החרידה. כשהכלל מטיל עליו דברות ומשלים עם דברות, חייב לפחות להדריכו. האין להצמיד מישוהו (בתואר מזכיר) לפזי על מנת להדריכו בענייני המזרח והיישוב?" העניין מתחזור מידיעה של סוכנות רויטר, שבמסיבת עיתונאים בלונדון הצהיר גולדמן שעמדת הסוה"י בדבר נכונותה לדבר על חלוקת א"י כבר יש בה משום ויתור גדול ואחרון, וכן כי "אם תידחה החלוקה, נמשיך להילחם להגשמת המנדט בכל א"י כולה" ("הארץ" 11.9.1946).

4 לא זוהתה.

5 מדובר במרים רוזנבוש.

12.9.1946

לשמעי שלום,

תודה על תשובותיך.¹ ביחס לעלון העירוני מה שהעירוני² ותעשו כהבנתכם. מכל מקום, לא באתי לרפות ידיים! ואם זו תהא התוצאה – גנוז הערוני.

אשר לשם אותו מקום. קודם כל נתכוונתי לקבוע כי הכתיב הנהוג בעברית שיש אבריק (בתוספת אלף!) הוא פרי עם-הארצות ובערבית אין האלף קיימת כלל. זה נקבע, לא כן? אשר לכתיב הערבי, אם קו"ף או כ"ף, ודאי לא יקשה לברר הנהוג בין השכנים ובשלטון. אם גירסת בְּרִיק מבוססת רק על השיקול הבלשני של קירבה לברק – אין זה קובע. אבל אם באמת נוהגים בערבית שני כתיבים מתחרים – יש לברר המקובל כיום למעשה. אנה!³

אביחי

תזהיר בשמי את דודיק ואת חברו שלא יעיוז להוציא מילונם בשמותיהם הזרים. אַל יהיו לדראון! השבעתים!⁴

1 ב-11.9.1946 השיב שמעוני להערות מ"ש לגבי עלון "לקט ידיעות המזהות", שיצא לאור ע"י האגף הערבי בממ"ד (ר' מס' 157).

2 שם.

3 מ"ש עורר שאלה זו במס' 172 סעיף 6. שמעוני השיב לו ב-15.9.1946:

אשר לשם אותו מקום לא הייתי אומר שהאל"ף היא פרי עם-הארצות. הייתי אומר שהיא פרי התגברותה של הלשון המדוברת החיה על גירסה ספרותית. דוגמאות מסוג זה מצויות בשמות ערביים רבים ושימוש מסוג זה חודר לכתיב הנהוג. קו"ף או כ"ף אנסה לברר בין הנוגעים בדבר, אך ידוע לי שלגבי כמה וכמה שמות מתחלף השימוש בכתיבתם (ר' למשל כרמאן – קרמאן).

4 דוד נוישטרט (איילון) ופסח שוסר (שנער), עובדי האגף הערבי בממ"ד, עסקו אז בחיבור מילון ערבי-עברי. מילונם (מילון ערבי עברי ללשון הערבית החדשה) הופיע ביוני 1947 בשמותיהם המקוריים, אך המהדורות הבאות נשאו את שמותיהם העבריים.

אל: אליהו ששון, ירושלים (העתק במכונת כתיבה)

12.9.1946 ערב

לעטרה שלומות לרוב,

שדר זה, אם לא ימצאך ביבוס, ידביקך בגושן.
 מתשובתך על נ.ס. ראיתי כי לא החטאתי בשאלתי.¹ אני מעיר זאת, כי כמי שראיתו לוקה והולכת והוא שרוי בפחד מתמיד מהעיוורון, כך אני חי בחרדה שכל יום חולף מגביר בו הניתוק וההתרחקות ומקהה את חושי ההתמצאות.
 ביחס לנסיעת אבודן אני בשלי וכל מה שמתחדש מחזקני - הגנה שאלת הראיון עם השגריר.² רעייתי בישרתני היום כי רפאל עומד לשוב בקרוב אל בל,³ הרי בא גד גם לך. חבורה של ארבעה-חמישה כמותכם - אתה, רפאל, נתנאל, אוריאל ובעל השושנה - תוכלו לעשות משהו. חשוב לאין שיעור לפרנס העיתונות בטעם ובשכל.
 אשר לתוכנית הצפונית הנני בהחלט בעד זריקת רבבה,⁴ אם כי לא ברור לי במה תתבטא פעולת זרובבל ואיזה פיקוח יהיה לו על ההוצאה. אשדור לדתן לכשיתזוור. כן אחייב הפעלת הישיש⁵ אך יש לדרוש ממנו מה שבגדר יכולתו.

ان ارجته ان تطلع - فقل (عظيمة) ما يُطلع

[ערבית: אם תרצה שתצויית - בקש דבר שיבוצע]

לשדריך אצפה בקוצר רוח.

ברכתי שלום לבן-אלקנה (בעל הדרומית).⁶

*

עוד משהו להסברת עמדתי היסודית. וזה פולש לתחום הפילוסופיה המדינית. התזכור התרשמותי מפעילותו היתרה של צ'רצ'יל וכיצד פירשתיה?⁷ התזכור תורתני, כי תוצאה מדינית

1 ר' מס' 167 הע' 7.

2 שגריר בריטניה במצרים סר רונלד קמפבל.

3 ר' שרת/מאסר, עמ' 257.

4 ככל הנראה מתכוון למענק לעבדאללה בסך-10,000 לא"י לכיסוי הוצאותיו בשביל הבחירות בצפון-סוריה - לקידום תוכניתו לספח את סוריה לעבה"י ולהקים ממלכה האשמית גדולה (ר' מס' 90 הע' 31; 100 הע' 6).

5 הפטריארך אנטואן ערידה, ראש הכנסייה המרונית.

6 שמואל טרבור. הדרומית - דפנה טרבור.

7 מתייחס לדברי צ'רצ'יל בפרלמנט בוויכוח על שאלת א"י (ר' מס' 67 סעיף 15).

תלויה במכפלה של שני גורמים: הכוח ההווה ופעילותו, ובמידה שהראשון חלש יש להגביר השני ואילו במידה שהראשון חזק מותר להרפות בשני. לדידנו יש כאן מסקנה יסודית – מקסימום של פעילות. וכשמדובר בפעילות על הבמה המדינית במובן המצומצם של המילה – ואיני גוזר בשום פנים על פעילות אחרת, אדרבא, בכמה תחומים, כמו בהתיישבות ובהעפלה, אני ממריץ במידה שכוחי מגיע – יש לזכור שהיא מחייבת קודם כל היותנו בתוך העניין. לנקוט עמדה ולהכריז עליה ולהתיישב נשען על גב הכיסא – אין זו פעילות. ודאי, אין לנקוט עיקרון זה של היותנו בפנים ללא גבול – יש שאלה של רווח והפסד בכל מקרה, ויש לשקול היטב זה כנגד זה ויכולות להיות כאן הערכות שונות. אבל יש להבין כי עצם היותנו בפנים הוא רווח והיותנו בחוץ הפסד, ושני אלה צריכים להיות מובאים בחשבון בהערכת כלל הנזק וכלל הרווח. ועוד פעילות פירושה [התמדה] ואם מפסיקים לא קל לחדש.

יכולתי להוסיף ולהוסיף אך סבורני שאתה עצמך רואה כל המסקנות המסתעפות לצד זה ולצד זה, בייחוד מזווית ראייתך המיוחדת.
שוב שלום ותבורך מקרב לב,

אביחי

- לנרי שלומותי,
1. אתה ממריא על כנפי הדמיון ואינך מתחשב בחוג טיסתי המצומצם. מיהו ראש הצפורים?¹ ואותו ישיש מקומי, כלום הוא הצדיק? והמפקח על העבודות שו דינו? [ערבית: מה עניינו?] הסתום מרובה על המפורש.²
2. ומהו הספר שבסעיף 4 הנעשה בעשייה נמרצת? ומי הלוחץ על הביצוע?³
- 3 לא נוסח החלטות ביקשתי, אלא נוסח גילוי הדעת,⁴ אבל אין זה חשוב עכשיו.
4. "לשונו" קיבלתי, תודה. כן קיבלתי בשנייה חוברת תמוז של הירחון "עתידות" ואילו אני ביקשתי חוברת אב.
5. מה בדבר קומי [מרדכי שטנר] ומימן?⁵

ברכות ותודות.

1 כנראה שר האווירה בממשלת בריטניה, לורד סטנסגייט. עמד בראש המשלחת הבריטית למו"מ עם ממשלת מצרים על חידוש ההסכם בין שתי המדינות.

2 מ"ש נדרש לפיסקה במכתב אשל מ-13.9.1946 המספרת על פגישות ששון בביקורו המיועד במצרים: "סוכם כי עטרה תראה את החמרן ואת ראש הצפרים אחרי פגישה נוספת עם הישיש המקומי. אז ילכו [ששון והורביץ] לחמרן ולס[טנסגייט] ויגידו הנה יצקנו יסוד לגשר, שני הצדדים הסכימו להקמתו, ובגלל חבלה של המפקח על העבודות נכשל הדבר". "הצדיק" - ראש ממשלת מצרים איסמאעיל צידקי. "המפקח על העבודות" - לא זוהה. תשובת אשל לא אותרה.

3 מדובר בספרו של אפרים ברוידא על יהודים וערבים.

4 של ועידת מפא"י (מס' 154).

5 מימן - גרשון ריטוב. מפעילי ה"הגנה" והש"י. התגייס לצי הבריטי ב-1940 ושירת באלכסנדריה מצרים. שם עסק בעינייני ה"הגנה" וריכז את פעולות הרכש והעברתו לא"י. נעצר בחיפה למחרת "השבת השחורה" ונכלא בלטרון. הבריטים התכוונו להעמידו לדין על פעולותיו באלכסנדריה. ב-16.9.1946 כתב אשל: "מימן קיבל כבר המלצה [לשחרור] מעוזר בן-גיל, אולם זה אמר כי בא-כוחם מאם האחוזה [יפו] מעכב. הציע לשריפה להתראות עמו ולגהץ את הניגודים. זורקים את הכדור מיד וליד. מסור נא למימן ששריפה קיבל ידיעה זו בשבת וביקש פגישה עם הכתובת החדשה". "שריפה", ככל הנראה לפי היפוץ אותיות, שפירא - עו"ד יעקב שמשון שפירא, שטיפל בשחרור גרשון ריטוב ממאסר.

מוצ"ש, 14.9.1946

כ"ך יקירי,

1. מה פשר השמועות על הסתננות אחדים מי"ג ללוט? האומנם יש רגליים?¹
2. הארנא עיני לגבי היצירה העיתונאית ששמה "במאבק". איזו תערובת של עם-הארצות, חוצפה והתרברבות! מי מאחורי זה?² האמת כי י. יגור הוא הנודד?³
3. מה עלה לתוכניות זחל וחסן – חוששני כי פג טעמן כתגמול לתימן⁴ לאחר שעבר זמן כה רב ובינתיים הוכנסו טריזים!
4. היש חדשות בפי בן יהודה?⁵

אביחי

1 ר' מס' 174 סעיף 2.

2 ב-17.9.1946 השיב כתריאל כץ:

- אשר ל"במאבק" העיתון הצברי, הריהו מוצא לאור על ידי קבוצת נוער בעלת אידיאולוגיה צברית. בראש הקבוצה עומד אורי אבנרי – פעם נימנה על קבוצה זו גם מתי איפלנד [פלד] – בעל תורת הגזע הצברי, והיו לנו ידיעות שקבוצה זו סוגדת לעשתורת ועורכת טקסים של אורגיות. אורי אבנרי זה גלגול נאצל יותר של אותה הופעה הפסיכופתולוגית (ליבנשטיין [ליבנה] מוצא שיש בו משהו חולני). אבנרי היה פעם רוויזיוניסט והחליט לעזוב אותם בתקופה שהישוב נלחם נגד האצ"ל. או הוא החל להתקרב אל הנוער המאורגן, ביקר במשקים והירבה לשוחח שיחות פרטיות עם נערים ונערות כמחפש דרכי תשובה מרוויזיוניזם עקר. הוסיף עוד לכתוב ב"המשקיף" עד שחדלו להדפיסו. באותה תקופה התקרב אל לובוצקי [בנימין אליאב] והתחמם לאשו. גם את אשו של ליבנשטיין חיפש. כיום מנער לובוצקי את עצמו מהפרי הספרותי. עלי עושה העניין רושם כענף ארצישראלי של תורת פיטר ברגסון, אך אין לי הוכחות לקשר ארגוני או פיננסי.
- 3 בחוברת "במאבק" שהגיעה לידי, נתקל מ"ש ברשימה חתומה בידי י' יגור וביקש לדעת אם מדובר ביצחק שדה, שבשעתו התגורר ביגור ונהג לחתום "הנודד" על רשימותיו. התברר שלא הוא המחבר.
- 4 מדובר בתוכניות לפעולות תגמול בתגובה לחיפושים שערכו הבריטים בדורות ורוחמה. שאלה זו העלה מ"ש במס' 152 סעיף 2 ותשובה עליה ניתנה במכתב כתריאל כץ מ-12.9.1946, אך אפשר שהמכתב לא הגיע לידי מ"ש ועל כן חזר ושאל לעניין זה.
- 5 ב-12.9.1946 כתב כתריאל כץ: "ביקשתי מב"י שיכתוב לך אולם הוא יצא היום לביתו ויחזור רק ביום ב' [16.9] [---] עז רצונו לכתוב לך, אולם קשה עליו הדבר מפאת טרדותיו ועייפותו [---] מצבו האישי של פרץ [שפר] הולך ורע [---] בקשר למצב ביש זה רוצים רבים שב"י ישאר [בארץ] ויעמוד בפרץ. מאידך חוששים להשאיר את אבירן [בפריס] בלי ב"י. ב"י אמר לאיש שיחו כי הוא בעד החזרת י"ד [יעקב דורי מארה"ב], אולם אין הוא רואה בכך את פתרון הבעיה [של מינוי ראוי לרמ"א ה"הגנה]. היה רוצה למצוא פתרון צעיר יותר – ואין."

הדו יקירי,

מוצ"ש, 14.9.1946

- אקווה כי נחת קצת. אני משער לאיזה שפל הגעת אם החלטת לפרוש.¹
1. בהיעדרך החלפתי כמה שדרים עם אביתר.² חוששני שאין דבק בינו לבין פזית. הוא הציע כמה הצעות שנפסלו. עצם הפסילה - לגמרי כשורה, פזית צדק ולא הוא, אלא כנראה פזית פסל סתמית, ללא הנמקה, והוא שיער סיבות שאינן כן. אם כך הדבר, הרי בנקודה זו אין פזית כשורה. אביתר טעון הוראה רבה, ובכל הזדמנות יש להשפיע עליו הסברה, למען ייכנס לפני ולפנים של סבך השיקולים והרגישויות. התוכל להסדיר, בכל העדינות? שאל את אביתר להצעות שנדחו ולהסברות שקיבל ממני.³
 2. קיבלתי מכתב מעינבל. קיצורו - אעפ"י שאין הוא מאושר כיום באגף, אין לו חשק רב לעבור.⁴ הודיעני-נא האמת. לפי ראייתי מכאן - יש לחשוש לניתוק גמור מהעבר, ללא כל גשר זולת יעלת החן, כי הנפשי⁵ הלך, לבן עומד לנסוע⁶ ועינבל החוליה האחרונה, ומבחינת ידיעת העניינים ושיקול הדעת אולי החשובה ביותר. מה עצתך לזאת?⁷
 3. אני מבין כי העזר כנגדי בלילות השימורים בימי הוועדה [האנגלו-אמריקנית] משתוקקת מאוד להמריא לבל.⁸ פעם דיברנו על זה ועכשיו, עם התרכזו שם רפאל, נתנאל, כתריאל [ששון] (כתר ועטר היינו הך!), אבריאל ואוריאל מובטחני כי [היא] תוכל להועיל עצומות. שאלתי את אחימן מה עבודתה כיום ומתשובתו למדתי תשוקתה. למדתי גם תוכניתך לגביה.⁹ אנא שקול היטב. חשוב מאוד להכניס רוח חיים לאותו עובש ודומני כי זוהי שעת הכושר - בייחוד לגבי כתריאל שאינו שומע שפת הארץ. דבר עם לפידות. היה שלום. איחל לדבריך מיום ב'.

אביחי

1 ז"ש חזר מחופשה קצרה.

2 המכתבים לא אותרו.

3 ב-23.9.1946 השיב ז"ש: "אביתר ובעלת הבית [ג"מ] בסדר. רק שהסיגנון שונה אך [הוא] מכבד ומתחשב".

4 ב-28.8.1946 כתב ז"ש כי אינו מרוצה מעבודת משה יובל בממ"ד וכי גם יחזקאל סהר, מנהל אגף הביטחון, אינו רוצה בו ולכן הוא, ז"ש, מבקש להעבירו ליחידה אחרת בסוה"י.

5 "הנפשי" - לא זוהה.

6 "הלבן" - הרי ביילין, עמד לצאת מטעם הממ"ד לעבודה באנגליה.

7 ב-17.9.1946 כתב ז"ש כי למרות הסתייגותו מיובל, "אינני רואה אסון אם יישאר [בממ"ד] ונתאמץ להכניסו למסגרת. אפשר להשאיר עתה ולחזור לדון כעבור זמן מה".

8 שאלת יציאת מרים רוזנבוש לעבודה בלונדון.

9 ז"ש התכוון להעבירה לאגף הביטחון של הממ"ד.

אל: אליעזר קפלן ואליהו דובקין,¹ ירושלים (העתק במכונת כתיבה)

יום א', 15.9.1946

בקשתכם לקבל תשובה היום עד הצהריים על שדר שלא יכול בשום פנים להגיע לידנו,² אלא אחרי אותה שעה, וזה לאחר צאת השליח חזרה לדרכו, לא היתה בגדר שייעשה. נראה שלא נהירים לכם דרכי הקשר.

אנו עושים מאמץ נמרץ לאלתר קשר מיוחד לדבר, אך איננו בטוחים בהצלחה, וקרוב לוודאי שתשובתנו זו תגיעכם רק מחר, יום ב' אחה"צ, וע"י כך תאחר לבוא.

אף אנו כמוכם רואים עצמנו מוגבלים ומקופחים מבחינת שיקול הדעת ע"י אי ידיעת עובדות ונסיבות עיקריות: החל באופי השיחה - עפ"י יוזמת מי נתקיימה ומה דובר בה - וכלה בהצעה המעשית - מה בדיוק יהא נוסח ההודעה שהם מציעים לפרסם.³

מסויגים ע"י אי ידיעה זו - המניחה אפשרות, עכ"פ לדידי, של שינוי דעה אם ייוודע משהו המשנה באופן ניכר את התמונה הכללית - משוכנעים שלושה מאתנו כי עלינו להיענות להזמנה וכי בעצם אין היא מניחה לנו ברירה אלא להיענות. הנמקת ד"ר [דוד רמז]: (א) היענות להזמנה כזו מאחדת את היתרונות של כניסה למו"מ עם אי-נסיגה מעמדתנו לגבי הבסיס. (ב) יותר מזה לא נשיג בשלב זה ואם לא נאחו בהזמנה הפעם - [אנו] עלולים להפסיד. "יותר מזה" - פירושו חיוב הממשלה למפרע על עמדה מוחלטת לגופו של עניין, וזה לא יושג. הנמקת י"ג לשיטתו מעיקרא.⁴ אשר לשני התנאים [שלו] (התרה ואי-חיטוט), הרי תכרינו שם [בלונדון] עומדים בעצמם על [התנאי] הראשון ואילו השני אולי אינו מעשי עכשיו לאחר מאורעות הימים האחרונים,⁵ כי אם נציגנו ודאי ידרשו שיתוף.⁶ הנמקת הח"מ: השלב הקודם של המו"מ נסתיים בהודעת האולם, שנתפרסמה, כי לא ייתכן שהמו"מ יתנהל לפי הכתבת צד אחד.⁷ הודעה זו העמידתנו באור מאוד לא נוח לנו. עכשיו - אם הבינונו נכונה את ההצעה - מוכנה הממשלה להזמיןנו להרצות את תוכניתנו מבלי להזכיר בהזמנה - או בהודעה עליה - את תוכניתה היא. אם לא נענה גם לזה

1 הנמענים לא צויינו במקור. שמותיים מובאים לפי מכתב מ"ש לרעייתו, שרת/מאסר, עמ' 264.

2 מכתב קפלן ודובקין לא אותר. עניינו השאלה שהופנתה ממשרדי הסוה"י בלונדון אל המנהיגים העצורים בלטרון אם להיענות להצעה חדשה כדבר השתתפות הסוה"י בוש"ע על יסוד נוסחה שסוכמה בשיחת גולדמן עם בוויץ והול, לפיה ישתתפו הסוה"י ונציגים יהודים אחרים בוועידה על מנת להציג בה את השקפותיהם ודעותיהם על פתרון בעיית א"י. (ר' שיחת גולדמן עם בוויץ ב-14.9.1946, תעודות א', עמ' 597; מס' 189 הע' 4).

3 את השיחה יום גולדמן. דוח מלא עליה, שם, עמ' 596-598.

4 ר' מס' 155 סעיף 2.

5 "מאורעות הימים האחרונים" - התקפות שביצעו אצל ולח"י ב-9.9.1946 וב-13.9.1946 והעוצר וההיפושם שבאו בעקבותיהם (ר' מס' 162 סעיף 1 והע' 21; 175 הע' 2).

6 שיתוף פעולה עם הבריטים במלחמה בארגוני "הפורשים" ככתקופת "הסוה"ן.

7 ר' מס' 173 סעיף 6.

יתקפה מעמדנו עוד יותר. אומנם הממשלה ודאי עשתה חשבון של רווח לעצמה בכל מקרה שיהיה: אם נקבל את הזמנתה - תוכל אח"כ לטעון כי היא שמעה ושקלה היטב את טענות שני הצדדים, עשתה כל מה שבכוחה להגיע לפתרון מוסכם ועכשיו אין לה ברירה אלא [ללכת בדרכה] וכו'. ואם נדחה - תאמר כי לאחר שיצאה מגדרה להגיע למו"מ אתנו ולא הצליחה בגלל עמדתנו הנוקשה, הריהי פטורה מכל אחריות כלפינו ואין לה ברירה אלא וכו'. אך עובדה זו אינה משנה את שיקול הרווח-והפסד שלנו ונראה לי כי בדחיית ההזמנה הפעם יש הפסד ודאי, מבלי שיהא הפסד בקבלתה, משום צורת ניסוחה שלא כקודם.

ב"י [ברנרד יוסף] לא ראה אפשרות לחוות דעה נוכח המסיבות הסתומות - הוא סומך על החברים שם.

לבסוף נתקבל הסיכום שהצעתי וגם ב"י הסכים שאם זו המסקנה - יש לנסחה כהצעתי:
(א) אנו מודיעים כי מאחר שהממשלה הזמינתנו להציע תוכניתנו הננו מסיקים כי שוב אין הצעתה הראשונה משמשת הבסיס - The J.A. infers that the Govt's original proposal no longer serves as the basis of discussion - ובמסיבות אלו נענינו להזמנה.

(ב) אנו עומדים על זכותנו כתנאי בל יעבור למנות את [הנציגים] הרצויים לנו (מכיון שלא הוצג מלכתחילה תנאי השחרור, פירוש הדבר כלילת כל ארבעתנו+חברנו הקשיש [ב"ג]) ולהוסיף גם מחוגים אחרים.

(ג) אנו מודיעים לממשלה כי אם במהלך השיחות בינינו ייעשה שוב מעשה כבדרום - ז"א חיטוט אחרי [נשק] מגן ללא התגרות - עלול להיווצר מצב שלא יאפשר לנו להמשיך.

אנו מניחים שחברינו עצמם הבינו שעליהם לבקש ארכה לתשובה ולפגישה.⁸ אך אם לא עשו זאת, הרי איחרנו.

מה ידוע לכם על עמדת הקשיש [ח"ו]?⁹

*

אני מניח כי אתם נזהרים בשיחות טלפוניות לגבי רמזים לקשר זה בינינו לביניכם.

*

מכיוון שאין זו כאילו כניסה לשולחן העגול, אלא הופעה להצגת העניין, שמא אפשר להיפטר מכל הנלווים ולצמצם ההופעה במסגרת הסוכ' והועה"ל? אך אם יש חשש של סיבוך חדש מתוך שנעורר שאלה זו - מוטב לא לעורר.

במקרה שתתחיל התפתחות חיובית נוספת ויהיה צורך להגיש שמות לתוספת נציגות - לשם שיווי משקל נוכח ההזמנות הממשלתיות - הנני מציע, לאחר התייעצות [עם החברים] אחד-אחד רשימה זו:

8 אכן נמסר למה"מ, שההחלטה הסופית בעניין ההשתתפות בוש"ע נתונה בידי הוהפ"צ המצומצם, שעמד להתכנס בירושלים ב-22.9.1946 (ר' מכתב גולדמן אל הול 20.9.1946, תעודות א', עמ' 607).

9 ר' מס' 155 הע' 5.

מא"י:

גולדה (לדרוש החזרתה לרשימה)¹⁰

ד. הכהן

טבנקין או י. בן-אהרון (להציע ל"תנועה" [לאחדות העבודה])

א. שנקר או סופרסקי – או אלוף מ. [גדיאל]¹¹

ב"י סבור שעלינו לכלול נציג חקלאי מובהק. חשבנו על שקולניק [אשכול], אך חשבנו שאנו נותנים הכרעה יתירה למפא"י ומרחיקים מהארץ עוד איש חיוני.

מאמריקה:

מונסקי¹²

פרוסקאור¹³

לדעתנו עלינו לעמוד על הרחבת הנציגות האמריקנית מעבר לאכסקוטיבה [הנה"ס בניו-יורק]

ואלה השניים הכרחיים.

תעבירו ההצעות לבל וללוט.

שלום!

10 ג"מ נכללה ברשימת נציגי היישוב שהנציב העליון הומין, בשם מה"מ, להשתתף בוש"ע, אך השיבה בסרוב (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 175 הע' 1).

11 אריה שנקר, נשיא התאחדות בעלי התעשייה בא"י; יהושע סופרסקי, איש עסקים ועסקן ציבורי, מראשי "הציונים הכלליים" והחוגים האזרחיים, חבר ההפ"צ והוה"ל; שמואל זקיף (זוכוביצקי), ממייסדי המושבה מגדיאל וראשה. הנרי מונסקי, נשיא "בני ברית" בארה"ב.

13 השופט ג'וזף מ' פרוסקאור, נשיא "הוועד היהודי האמריקני".

16.9.1946

דעותינו נתחלקו. שניים סבורים שהדיעות שהגיעונו הבוקר² משנות את התמונה תכלית שינוי או לפחות שינוי ניכר מאוד, בהשוואה לאתמול.³ יחיאל אינו מודה בשינוי רב. אילן אף הוא אינו רואה שינוי מהותי.

לפי זה יחיאל אינו משנה עמדתו שנוסחה אמש. ז"א הוא בעד הליכה [לוש"ע] בתנאי של חופש נציגות. הוא עצמו מדגיש כי דעתו יכולה להצטרף רק לשיקול דעת ולא להצבעה.⁴ אילן בעד הליכה, בשני התנאים, אלא משום חשש, שאם נציג את עניין החיפושים כתנאי מוקדם - יסבכו אותנו בדרישת שיתוף וכו',⁵ הוא בוחר עכשיו לא להציג זאת כתנאי אלא להסתפק בנוסח שהצעת אמש: להודיע, כי אם יתחדשו חיפושים - נועמד במצב שלא נוכל להמשיך. צפוני נגד. אני נמנע.⁶ ביסוד הדבר הייתי מלכתחילה בעד הליכה ונגד הצגת התנאי האולטימטיבי לגבי הבסיס. הרי שלפי עמדתי היסודית הייתי צריך להיות עכשיו בעד. לעומת זה, לאחר שנקבעה עמדה ברורה [של הסוה"י], נמסרה לשלטון ונתפרסמה - לא ראיתי אפשרות של נסיגה מבלי שתחול תזווה מהצד שכנגד, כי נסיגה כזו פרושה מפלה כלפי חוץ ופנים כאחד. עם זה חייבתי ניצול כל הזדמנות לשם מוצא של כבוד להשתתפות.⁷ בידיעות שנתקבלו אתמול ראיתי מוצא כזה. בידיעות של היום אינני רואה, אך ספק אם ברורה לנו התמונה כולה. מובן מאליו, כי שדר זה הוא האחרון - גם אם יקדים להגיע לידיכם מהשדר של אמש.

.א.

1 הנמענים לא צוינו במקור. השורה האחרונה במכתב זה מלמדת כי נועד להם.
 2 הכוונה שבשיחת גולדמן עם בוויין והול ב-14.9.1946 "הובהר לדר' גולדמן, מעבר לכל ספק, כי ממשלת הוד מלכותו לא תרשה לכלול במשלחת אף לא אחד מהחברים העצורים בארץ-ישראל או מאלה המיועדים להיעצר" (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 175 הע' 2; תעודות א', עמ' 597).
 3 בהשוואה לנכונות להיענות להזמנת הממשלה (ר' מס' 181).
 4 זכות ההצבעה בהתייעצויות ניתנה רק לעצורים חברי הנה"ס.
 5 שיתוף פעולה נגד ארגוני ה"פורשים".
 6 סיכום עמדות החברים העצורים בלטרון מובא במברק אל ב"ג (מס' 171).
 7 ר' מס' 181.

להדו שלום,

16.9.1946

1. על הימנעותי מלחוות דעה הפעם תקרא בשדְרִי ללפידות¹ ולרעיה². מדהים המרחק בין הגירסות.³ בראשונה נמסר כי השלט יפרסם שהוא הזמיננו להציע את תוכניתנו. ומהנוסח שהומצא יוצא, כי יפורסם (לא ברור ע"י מי - אפשר על ידינו אנו), כי "סודר שנבוא להשתתף בוועידה, להיכנס בויוכח עם מה"מ ו(אחרון אחרון) להרצות את השקפותינו".⁴ ואחרי הכל קשה להבין על מה ההסתמכות לגבי שינוי האוירה.⁵ בפרס עוד אמר, או רמז, ב.וויין כי בעניין העצורים לא יהיה קושי והזכיר שכבר קרו מקרים שאנשים היו אסורים ואח"כ שותפו במו"מ;⁶ אפילו במכתב האולם מ-26.8 נאמר כי בעניין הנציגות חזקה שיגיעו להסכם, או משהו מעין זה;⁷ ואילו כאן, בפירושו: "יהיו קשיים"⁸ והאיש במקום [הנציב העליון] גם אינו מאפשר פגישה להתייעצות.⁹ אי הנטיה לשחרר נוטלת ממילא כל ממשות גם מאותה הנכונות העקרונית למו"מ שישנה אצל אחדים מהחברים - אלא אם כן עלולה נכונותו של זהבי [גולדמן] לפסות גם על מעצור זה. ברור עכשיו שהצבעת בל והפרופ' [ברודצקי] בעד עמדת לוט מעיקרא היתה נטולת רצינות ואילו הצבעת זהבי היתה כנראה נטולת יושר.
2. לעומת זה, וזהו סייג לא חשוב, איני גורס כמוכח שהסתמכותו של בל לגבי פרי מאמצי עטרה

1 מס' 184.

2 מכתב אל צ"ש 16.9.1946, שרת/מאסר, עמ' 272-274.

3 בישיבת הנה"ס ב-15.9.1946, דווח על שיחת טלפון עם אנשי הסוה"י בלונדון שכללו גירסות שונות על תוצאות שיחת גולדמן עם בוויין והול בדבר ההשתתפות בוש"ע (הפרוטוקול באצ"מ 10016/525).

4 לפי אחת משיחות הטלפון הנ"ל, "ישנה הצעה על פירסום הודעה האומרת כי סודר שנציגי הבית [הסוה"י] יתחילו להשתתף בכנס [וש"ע] כבר ביום ג', 17 דנא, על מנת להביע את השקפותיהם בדבר פתרון שאלת א"י. דובר על הנציגות והצעה שלנו היא שתוגש רשימה בנוסח לוט", כלומר חופש מוחלט לסוה"י למנות את נציגיה לוועידה, לרבות העצורים והמיועדים להיעצר.

5 בישיבת הנה"ס הנ"ל אמר קפלן: "אין ספק שאין בדעתו [של השלטון] לדון איתנו על תוכנית מוריס[ון]. החברים יכולים כמובן לטעון שלא חל כל שינוי במצב. אני רואה שינוי גדול. אם יודיעו שתוכנית מוריס ירדה מהפרק, הרי יש מקום לדיון ולמו"מ". קפלן הציע להודיע "שאנו נשתתף במו"מ [וש"ע] אם הנושא יהיה הקמת מדן, התרה והפסקת חיטוט". באותה ישיבה נמסר עוד כי בשיחת טלפון עם לוקר בלונדון הוא אמר כי "אין כל ביטחון שאומנם חל שינוי במצב הוא רק אומר שישנה הרגשה כזאת, הואיל והעיתונות מדגישה יותר ויותר כי הפתרון היחידי הבא בחשבון הוא של בן-דוד [שלמה=חלוקה].

6 ר' דוח גולדמן 17.8.1946 על שיחתו עם בוויין והול, תעודות א', עמ' 535.

7 ר' מכתב הול אל ח"ו 26.8.1946, שם, עמ' 544; מס' 132 הע' 5.

8 בשיחת טלפונית שניה (ר' לעיל הע' 3) נמסר, כי בשיחת גולדמן עם בוויין והול ב-14.9.1946 "לא הגיעו לכל הסכם [...] ואשר להתרה - [הם] הודיעו שיש בזה קשיים". באותה שיחה אמר בוויין: "עלי להודיעך שהקבינט החליט שכל אחד מהנתונים במעצור או אמורים להיעצר לא יוכל להיות ברשימה [של המוזמנים לוש"ע]" (ר' תעודות א', עמ' 597).

9 קפלן פנה לנציב העליון בבקשה להיפגש עם המנהיגים בלטרון וסורב (ר' פרוטוקול הנה"ס, 15.9.1946).

- היתה אך ורק על שיחת עטרה עם נתנאל.¹⁰ מניין שלא קלטה שם אוזנם משהו? אלא ייתכן שאתה נשען על פרטים שלא פורשו במכתבך.¹¹
3. נוכח הנוסחאות הסתמיות של בל, כי יש סיכויים וזוהי שעת הכושר, לפנינו: א) נוסח רויטר מהיום, מודרך ללא ספק, המכתיש טענת אנ"ש שכאילו הוועידה פונה עכשיו לשלמה, הדוחה בכלל את ההנחה שאין תמורה לתוכנית הפידור אלא בשלמה והשולל את הזיקה בין [השולחן] העגול לבין המו"מ הגושני;¹² ב) פגישות אלו עם גמליאל¹³ ורמזים לנסיגה גם מתוכנית בן-משה [מוריסון] לטובת השכנים.¹⁴
4. מכתב רפאל מאיר עיניים ומחזיר את ברית הלבבות על כנה. העובדה שזהו הכתב הראשון מזה חדשים וחצי - ניצחת.¹⁵ אכתוב מענה. בינתיים בקש מעטרה למסור שפע שלום ואהבה ולבקש המשך כתיבה, בייחוד על חזותו של בן אביגדור לאו דווקא על תוכניותיו הוא לחודשים הקרובים, אלא חזותו על עתידות, איך הוא מחשב דרכנו, מה השלבים, מה האפשרויות. אנגב, מי האיש שהוצע כנושא כלים לבן-א. ואינו בא בחשבון משום שאינו פנוי? האם בן-גרא?¹⁶

- 10 ז"ש כתב ב-16.9.1946: "בלילה דיבר בל עם לפידות. לפי דוח קצר שלפידות מסר לדתן על החוט [שיחת הטלפון] נראה [לבל] כי פעולת עטרה [במצרים] החלה לתת פריה". נראה שנימה אופטימית זו של לוקר נסמכה על שיחת טלפון של קולק עם ששון במצרים ב-15.9.1946. פרטי השיחה לא אותרו.
- 11 לא ברור באיזה מכתב של ז"ש מדובר. מכל מקום, ב-16.9.1946 כתב ז"ש על עניין זה: "אחד לאחד הרכבתי ולמדתי שהאופטימיות של בל בשיחת הליל עם לפידות מבוסס על אי-הבנה שהיתה בין נתנאל לעטרה בשיחתם בבוקר אתמול. עטרה אמר לגמו הבוקר חששותיה כי נתנאל לא הבין כדבעי. והנה את הקושי להיפגש עם ראש המשלחת [סטנסגייט] הבין נתנאל שכבר [עטרה] נפגשה עמו. את ההזמנה להיפגש עם צדיקוב [צדיק] הבין כי כבר נפגשו וכו' וכו'".
- 12 ב"הארץ" 16.9.1946 פורסמה כתבת סופר דיפלומטי של "רויטר", שלפיה נשמעו רמזות מחוגים יהודים בלונדון כי בוועידה לשאלת א"י (נפתחה ב-10.4.1946 בהשתתפות נציגי מדינות ערב בלבד) חל מיפנה לצד פתרון חלוקה לאחר שהובררה התנגדות הערבים לתוכנית הפדרלית (תמ"ג). לדברי סופר "רויטר", "עד עכשיו מעטות הראיות שהמזבזבז באמת כזה. ברור שהערבים מתנגדים לחלוקה בתוקף ואף שייתכן כי הנציגים הבריטים ייאלצו בסופו של דבר לבחור במדיניות אלטרנטיבית לפדרציה, חוגים יודעי דבר אינם סבורים שהבריטים יעשו זאת כבר עכשיו. כן לא ברור אם האלטרנטיבה תהיה חלוקה. אין גם יסוד לשמועות שהמשלחת המצרית תומכת בחלוקה כדי להשפיע על המו"מ האנגלי-מצרי. העובדות מרמזות שהמשלחת המצרית עומדת שכם אחד עם שאר המדינות הערביות. רמזות מחוגים רשמיים מראות כי בריטניה רואה את המו"מ [שלה] עם מצרים כעניין נפרד [...] בלי שים לב לפתרון שיימצא לבעיית א"י".
- 13 גמליאל - ג'מאל אל-חוסייני. הנציב העליון נועד עמו פעמיים ושוחח איתו על הזמנת נציגות ערביי א"י לוש"ע. בנאומו בוש"ע ב-16.9.1946 לא הודיע בוויין על שינויים בתוכנית הבריטית המקורית (תמ"ג) והדגיש שהמשלחה תקדיש תשומת לב גדולה ביותר לתיקונים ולהצעות שהגישו הערבים ("הארץ" 17.9.1946).
- 15 מדובר במכתב שילוח 7.9.1946 אל רעייתו בטי (אצ"מ 525/6651) "ומיועד רק לך לז"ש ולרעייתו של מ"ש" (ר' טבת ד' עמ' 765-767; שרת/מאסר, עמ' 262). במכתבו סיפר על פעולות ב"ג בפריס ועל עבודתו לימינו שם וכן על סנה. עוד כתב על געגועיו למ"ש ולחבריו בממ"ד והביע תמיחה על שהתרעמו עליו שלא כתב זמן רב, שכן שלח מכתבים אחדים שכנראה לא הגיעו ליעדם. ב-16.9.1946 כתב על כך ז"ש: "הטענה על אי-כתיבה היא טענה, אבל נראה כי הלחץ שבו נתון היה האיש לא היה קל ומעט מהסליחה מגיעה", ולמחרת הוסיף: "השדרים מנתנאל מסבירים נוספות על עבודתו של אבידובי. עדיין אינני מצדיק שתיתקו, אבל נראה שמילא שליחות חשובה".
- 16 בן-גרא - אהוד אבריאלי. ראובן שילוח תבע במכתבו הנ"ל כי יתמנה איש ראוי לסייע לבי"ג וללוותו בעבודתו ובמסעותיו. לתפקיד זה הוצע אבריאלי, אלא שהוא עבד ליד אביגור בפריס ולא ניתן לשחררו (ר' מכתב ז"ש 18.9.1946).

5. שמחתי כי אבויריב אצל בל. לא היה לי מושג. סבור הייתי שהפליג הישר מע"ל. אכתוב עכשיו לבל עליו דרך. 17 אילו ידעתי הייתי כותב קודם. ימסור לו עטרה הפצרתית להתעכב [בלונדון].¹⁸
6. לגבי מכתב רפאל, רצוני בעצתך אם להראותו לעמיתי. הטעמים נגד: הוא ייווכח בזרותו הגמורה לכל אקלים המכתב שאין לבעל חי כמותו שום תקומה בו; הוא ייפגע מאי הזכרת שמו אף ברמו, כאילו אינו קיים; הוא מסוגל, אולי גם שלא מדעת, לעשות שימוש שלא כהלכה בנאמר שם על הבוועד ואולי על בן-א[ביגדור] עצמו - גם לגבי הכותב כלפי בן-א. הטעמים בעד: יש שם תמונה מהמצב שמן הראוי שידענה ולא מן הנמנע שבהמשך הזמן אפליט משהו שיוכיח לו כי הגיעוני ידיעות ששמרתין לעצמי. עוץ עצה.¹⁹
7. אני מבין שלגבי רננית אתה מארגן הזמנה משם [מלונדון].²⁰ דרך נכונה, לא רק לגבי ההסעה מכאן אלא גם לשם קבלת הפנים שם. אבל הואל נא לזרז, כי הולכים ונוספים אנשים ושם בהחלט אין כלי עיכול ואני חרד מאוד לניסויי של יוסף [לינטון] בגיוס כוחות. יתווספו עיוורים לפיסיחים.
8. כתבתי לכתריאל (ע' [טרה]) על ניסיון ידוע לגבי הוקנים כאן, במסיבות מסוימות.²¹ שְׁדוֹר לו שאם ייעשה משהו מעין זה, אזי הם מלהזכיר יוזמתי - אם יישאלו אח"כ (אילן מסוגל לעשות מזה שערוריה עד לב השמים - איך זה העיוז לשלוח יד בור הקוצים שלו!) יישבעו כי עשו מה שעשו בהתעוררות עצמם.

היש או תהיינה לנו ידיעות ישירות על שיחת אלון עם גמליאל?²²
שאל נא את כתריאל אם הפירסומת שגלגלו אנ"ש אצל בל לעניין צדיקוב (השם ירחמם!) חיבלה חמורות.²³ עכ"פ זה לא היה לפי סגנון המח' המד' בי-ם - לנצל עניין רציני כזה לשם רושם רגעי מתוך קבורת העניין עצמו.

17 מס' 190.

18 ב-16.9.1946 כתב בן-אהרון מלונדון לרעייתי: "הערב יתברר באופן מוחלט אם אטוס מחר לארה"ב או לאו. אם אקבל את המקום הערב אצא מבלי לחכות לתשובה מהארץ. הצורה שבה סידרו את חידוש המו"מ מאחורי גבנו, ואפילו מאחורי גבו של דוד [ב"ג], שיכנעה אותי באופן סופי שאין טעם להישארתי כאן" (אצ"מ 10016/25).

19 ז"ש השיב ב-18.9.1946: "לא כדאי לגלות מכתב רפאל לעמית. אפשר לספר מתוכנו כאילו התקבל דרך בת יהודה, אשר אומנם קראתו".

20 מדובר בנסיעת מרים רוזנבוש ללונדון.

21 הכוונה למאמץ מיוחד לשחרור רמו וגרינבוים.

22 ר' הע' 14 לעיל. ב-18.9.1946 השיב שמעוני: "בעניין פגישותי המחודשות של ג' חוסייני עם הנציב לא ידוע לנו למעשה הרבה יותר ממה שכתוב בעיתונות. מן הידיעות, הן בעיתונות והן פנימיות, מסתבר שהנציב לא ניסח הצעות חדשות או גישה חדשה אלא תור רק על הודעתו שהערבים חופשים להגיש הצעות משלהם [---]. ג' קיבל את הפנייה החדשה מיד בפנים וזעמות אך הביא את ההצעה לשיבת הוועד [הערבי העליון]. זה החליט מיד לעמוד על דעתו [שלא להשתתף] ולדחות גם את ההצעה החדשה. בשיחתו השנייה של ג' עם הנציב מסר לו את התשובה השלילית".

23 הכוונה למאמר ריצ'רד קרוסמן ב"ניו סטייטסמן אנד ניישן", שבו הביע תמיכה בחלוקת א"י וגילה דעתו, כי איסמאעיל צידיקי ישמח על הקמת מדינה יהודית כפתרון לקיפאון במו"מ על החווה האנגלי-מצרי הואיל והיהודים יתנו לבריטניה את כל הבסיסים הדרושים לה וכך ישחררו את מצרים מעול זה (ר' "הארץ" 15.9.1946).

16.9.1946

ללפידות,

תודה רבה לך בעד שדָרִיך הישירים. אני מבין כי לא קל לכתוב לנו במו-יד¹, אך יש שכר. צר לי שלא יכולתי לתמוך הפעם.² העמדה שננקטה היתה אי הגיונית בעיני מעיקרא,³ אך אלה שנקטו אותה וקיבלו נוסחה נוקשה שאינה מניחה שום פתח לנסיגה במקרה של סירוב – ועכשיו הם דורשים נסיגה ללא פתח, חייבים לתת את הדין. לקעקע עכשיו את הבירה [להרוס הכל] ולחולל משבר פנימי חמור במצב אומלל זה, כשהרווח החיצוני במקרה הטוב ביותר הוא כה מפוקפק – לא יכולתי.

עכשיו לעניין אחר. הצטערתי מאוד שלא היה הד מידי לפנייתי אליכם לפריס בעניין תוכנית ההתאחוּת⁴ וגם שפנייתי אליך מיד לבואך נתקבלה, כנראה, כאילו באה אך לצאת ידי חובה.⁵ אין אני [מוצא] מנוח מדחיית הפעולה הזאת במשך כל השבועות הגורליים – רוקֶנְבֶּיג [רוסית: מכריעים] – האלה. אני משיעך להניע הגלגלים כך שמיד יתחיל הביצוע, ובראש וראשונה בדרום.⁶ אילו הושם לב כראוי לפנייה הראשונה, הן יכולנו לעלות ולהאחז באותה סביבה כתגובה מיידית ובלתי אמצעית לזוועות של ד' [רות] ור' [וחמה] – הלא אין לשער את הרושם וההד בארץ, בתפוצות ובעולם (במידה שהוא מקשיב – וסוף סוף העיתונאים מריצים מברקים יום יום) ואת הפעולה המעוררת ומרסנת כאחד בנוער שלנו, שבינתו מסתרת בימים אלה להוותנו. אל תקפיד על קוצר רוחי, כי הלב שותת דם והראש מתפוצץ.

שלך

1 הכוונה למכתב קפלן ודובקין. צ"ש כתבה ב-14.9.1946: "חזרתי זה עתה מאליעזר ובידי הפתק ממנו ומא"ד. סלח להם בעד הכתיבה בעיפרון. לולא עמדתי על כך שיכתבו לא היו כותבים בו במקום בכלל וסומכים עלי שאעביר לך את התוכן" (שרת/מאסר, עמ' 260). המכתב לא אותר.

2 בהצעת קפלן בישיבת הנה"ס י-ם 15.9.1946 (ר' מס' 183 הע' 5).

3 ההחלטה "שלא לשנות את החלטת לוט ולהוסיף את התנאי של התרה והפסקת חיטוט" (ר' מס' 149).

4 התוכנית להקמת יישובים חדשים (ר' מס' 140 סעיף 9).

5 ר' שם הע' 11.

6 ר' גם מכתב ב"ג אל קפלן 14.9.1946: "סיבות פנימיות והיצוניות מחייבות את ההקמה המיידית של 24 יישובים. אם לא ניתן לבצע את התוכנית המלאה מיד, חיוני להקים לפחות את מחצית היישובים ללא דיחוי במיוחד בנגב" (אביזוהר/לקראת, עמ' 174).

מוצ"ש 16.9.1946

נרי יקרי,

1. פלא בעיני שלא ענית על שאלות ששאלתי לגבי הסתומות שהיו בשדרים קודמים.
2. בינתיים נוספו סתומות. אתה דואג, כנראה, רק לצפנות ומניח לי לדאוג לפענוח. זה לא ייתכן. עליך לשאת במידת מה גם בדאגה השנייה. ובכן: מה פירוש "אם האחוזה". מקובל אצלנו שאחוזה היא קרית הממונה. הווה אומר כי אם האחוזה היא קרית יונה הנביא. אבל אותו מימן הוא איש שקמונה - ומה לו ולאחוזה ולאמה?¹
3. אשר לסעד העצורים, מסתבר כי יחיאל שָׁדֵר זה מכבר הצעה על הקמת אגודה כלל-יישובית למטרה זו במיוחד. שאל מאיר ויגדך.²
4. יוסף [לינטון] ביקש לפני כמה ימים מברקית את התזכיר שמסרנו לבארט ק., עם המפה. המצאתם את התזכיר? הוא פרי עטי, מלאכה לא רעה. הבאתיו בניירותי כשהורתי במסעי האחרון. אשר למפה - איני זוכר שהגשנוה. שאל את אבודן, הוא יודע. כוונתי לחומר שהגשנו בהלווציה.³
5. שאל נא את פזית ההריצו בזמנו שדר לבן אביגדור על תוצאות ועד פיזול?⁴ או שהגובר הוביל אתו? איך נסע הגובר - האם טס?⁵

-
- 1 במכתב מ-16.9.1946 כתב אשל: "מימן קיבל כבר המלצה מעוזר בן-גיל, אולם זה אמר שבא-כוחם מאם האחוזה מעכב. ב-18.9.1946 השיב אשל לשאלות מ"ש: "אם האחוזה [תל אביב] היא קרית יונה הנביא [יפו]. מימן הוא איש מים [גרשון ריטוב] ותיקו [בבולשת] בקרית יונה הנביא."
 - 2 במכתבו מ-16.9.1946 כתב אשל: "אנשי הימן דרשו להיות בסוד הטיפול בעצורים וקיימה אמש פגישה עם מאיר [ארגוב] מהצמוד." עם מעצרים של אלפים מחברי ה"הגנה", רובם מההתיישבות העובדת, בלטרון וברפית, החלו ההסתדרות וה"הגנה" לעמוד אתם בקשר, לשלוח להם עיתונים וספרים ולסייע כספית לבני משפחותיהם. ככל שהתארכו המעצרים התברר צורך למסד את פעולות הסייע ודוד רמו, ממעצרו בלטרון, החל לעשות למטרה זו, שהושלמה באפריל 1947 בהקמת האגודה "לאסירינו" לטיפול בעצירים ובאסירים פוליטיים ואחרים. באגודה זו שותפו "האיחוד האורחי" והרוויזיוניסטים. היא חדלה לפעול עם קום מדינת ישראל (ר' אליאב/היישוב, עמ' 195).
 - 3 התזכיר והמפה שהוגשו לעו"ד ברטלי קראם, חבר וא"א ואוהד הציונות, לא אותרו. כאשר התכנסה וא"א בשווייץ לסיכום מסקנותיה ולהכנת הדוח שלה, יצאו לשם מ"ש, גולדמן, הורוביץ ולוריא כדי לעקוב אחרי דיוני הוועדה ולהשפיע ככל שניתן על תכניה (הורוביץ, עמ' 111). ב-18.9.1946 כתב אשל: "אצל אבודן נמצא התזכיר המבוקש ע"י יוסף. הוא כולל מפה המראה את פרטי הצעתו [של מ"ש]. אנו מחכים להודעות מ"ע" להעבירו."
 - 4 ועידת מפא"י. ב-16.9.1946 כתב אשל: "בן אביגדור קיבל פרטים מלאים על תוצאות ועד פיזול. הוצא בדרכים שונות כי הגובר [ארן] לא יצא בגלל קשיי חותמות". במכתב אל פולה מ-29.9.1946 כתב ב"ג: "מהוועידה קיבלתי דין וחשבון ונראה לי שעברה לא רע" (אביזוהר/לקראת, עמ' 184-185).
 - 5 במכתבו הנ"ל אל פולה כתב ב"ג: "ביקשתי את זיאמה [ארן] לבוא הנה לימים אחדים ושלחנו לו ויזה, אך מהארץ מודיעים שהויה לא התקבלה."

6. לקראת בוא פנחס [ליאו כהן] לשם הכנת הדו"ח לכנסת⁶ יש להכין את הרשום מהרצאתי (אידישו!) בכינוס לונדון. זה היה למעשה דו"ח בע"פ על פעולת שנות המלחמה, שארך שלש שעות.⁷

שלומות,

אביחי

6 דוח הממ"ד לקונגרס הציוני הכ"ב.

7 ככל הנראה הכוונה להרצאת מ"ש בכינוס הציוני העולמי בלונדון ב-6.8.1945. בהרצאה זו סקר בהרחבה את המאבק המדיני של הסוה"י בשש שנות מל"ע-2, עמד על שאלות הקרקע, העלייה, המאמץ המלחמתי של היישוב, מאמצי ההצלה וחיווק עמדת היישוב, וסיים בסקירת הזירה המדינית בבריטניה, בארה"ב ובעולם הערבי (ר' עיקרי ההרצאה בכתבה "אין ביטחון בניצחון אבל נפתחו לפנינו אפשרויות לרוב", "דבר" 7.8.1945).

1[17.9.1946]

לאחימן,

דברנו מתפעל - ע"י הכותרת - מהודעת ב.וויין] לערבים כי "לא ייתכן פתרון שיתעלם ממציאות היישוב",² כאילו זהו סלע המחלוקת, ואם יביאו בחשבון את "מציאות היישוב", הרי הכל אֶתִי שפיר. למעשה אמר ב. קצת יותר, וטען שאין להתעלם מבעיית הפליטים;³ לפי גירסה אחת גם לא הדגיש "היישוב" אלא אמר שבפתרון הבעיה אין להתעלם לא מהיהודים ולא מהערבים⁴ - הגדרה אחרת לגמרי במשמעותה המדינית מזו של כותרת "דבר". אבל אליבא ד"דבר", אם זהו כל מה שאמר ב. - מה יש להתפעל?

1 התאריך נקבע לפי העניין הנדון, שהתפרסם ב-17.9.1946.

2 ב-17.9.1946 פירסם "דבר" ידיעה על תשובת בוויין בישיבה סגורה של הוועידה לענייני א"י לדברי הנציגים הערבים שם. כותרת הידיעה: "בוויין - לא ייתכן פתרון שיתעלם ממציאות היישוב".

3 על פי אותה ידיעה אמר בוויין עוד, כי "כל האומות מעלות תרומתן לפתרון בעיית הפליטים היהודים ולפיכך אין זו אלא דרישה טבעית, שא"י הקשורה קשרים מיוחדים עם העם היהודי, תעלה גם היא את תרומתה המתאימה".

4 בכתבת ליכטהיים מלונדון, שהתפרסמה בפ"פ ב-17.9.1946, נאמר: "Mr. Bevin also declared that no solution was workable if it ignored either Jews or Arabs".

אביתר,

¹[17.9.1946]

איני יכול להבין את הכתב המדיני המצהיר כי "באופן זה המחסום הזה (קרי, תוכנית מוריסון) להשתתפות יהודית הוסר באחת"². בעודו מודה, שורות אחדות לאחר מכן, שעל פי בוויין אתמול "התוכנית הבריטית (כך?) היתה פתרון הוגן ובר ביצוע לבעיה". הדו"ח של ג'ורג' ל[יכטהיים] גם הוא מראה שמה"מ דבקה בהצעתה המקורית,³ אם כך, מה הטעם לרמות את עצמנו?

1 התאריך נקבע לפי יום פרסום העניין שבו מדובר.

2 בפ"פ 17.9.1946 פורסמה כתבה מאת הכתב המדיני של העיתון, שדיווח על אפשרות השתתפות הסוה"י בוש"ע. נאמר בה כי כאשר נשאל דובר הסוה"י בי-ם אם - לאחר שהוועד הערבי העליון עומד בסירובו להשתתף בוש"ע חרף הצעות הנציב העליון בשתי פגישות - העלתה מה"מ הצעה מקבילה להשתתפות הסוה"י, השיב הדובר כי "יש משהו באויר". בהמשך הכתבה מסר הכתב המדיני כי לאחר שתמ"ג, שאותה הציגה מה"מ כבסיס לשיחות, נדחתה קטגורית ע"י נציגי המדינות הערביות ולפיכך היא לא תוכל להידון בוועידה, נפתח לסוה"י פתח להצטרפות לדיונים שם על יסוד תוכניתה-היא לפתרון שאלת א"י.

3 באותו גיליון פ"פ הובאה גם כתבת ליכטהיים, כתב העיתון בלונדון, שציין כי בוויין הרשים את הנציגים הערבים בתארו את תוכנית המומחים האנגלו-אמריקנים (מוריסון-גריידי) כתוכנית "הוגנת, צודקת ובת ביצוע".

17.9.1946

גר יקירי,

רצוני ללוותך בברכה חמה ולאמץ את ידיך. נדמה לי כי דווקא הפורענות שלא היתה כמותה יוצרת בשבילנו הזדמנות לפעילות שלא היתה כמותה. אני חי בהרגשה זו כל השבועות הארוכים האלה, דווקא בתוך השיתוק שנגזר עלי.

ודאי מבשרך חזית זאת. איני זוכר תקופה שבה עמד עיתונך [פ"פ] במתח כה גבוה של הכרת שליחות ושבה עלה לרמה כה גבוהה של ביטוי ציוני נמרץ ולוחם – עלה והחזיק מעמד באותה רמה ללא ירידה כלשהי, זה שבועות על שבועות – כאשר בפורענות הזאת.

עתה שנקראת "לגשת" לשם [ללונדון] ולשהות בתוכם תקופה קצרה, לא פקפקתי אף לרגע שעליך להיענות ושאמנם תִּעָנֶה.¹ השעה שם היא שעת התחלה חדשה. נתרכזה קבוצת אנשי מחלקתי² וכעת הצטרף גם א"א. יש לארגן את מפעל ההסבר והפירסום על בסיס יותר רחב ועפ"י קצב יותר מהיר, גם מתוך קשר יותר מהודק עם הארץ. אתה כעיתונאי הנך בעל רכוש משלך בעולם הקשרים ויש לך מה להנחיל. אבל אתה גם מומחה גדול לעניין ומובהק באמנות הארגון ודומני כי יעילותך הפעם תהיה שם גדולה מבכל זמן אחר. ועוד מבחינה אחת תביא ברכה, חוששני שחלוקת הכוחות שם לשני מחנות – אנשי המקום, הוותיקים ובעלי החזקה,³ ולעומתם אנשי הארץ, הטירונים שמקרוב באו – בעינה עומדת.⁴ כיוון שאתה מקובל על שני הצדדים במידה שאין למעלה ממנה – יהיה לאל ידך למלא תפקיד שחשיבותו לאורך ימים.

בקשה מיוחדת לי אליך – למסור ברכתי והתפעלותי לג"ל.⁵ הוא נתעלה ונתעמק, תברו בו שכל, רצינות וכישרון; חדירה, דיוק וכוח מִחַץ מאין כמוהו. באמת לכבוד ולתפארת. כל תקוותי שימצא דרך להיות לנו לעזר במקום היותו.

אשר לי לעצמי בתוך התסבוכת, הלא הדברים כתובים על גליונות כאלה לעשרות ובוודאי נהירים לך הקווים העיקריים של עמדותי. ראיתי כשגיאיה וכחוסר היגיון את הצגת התנאי בל יעבור לגבי הבסיס [לשיחות וש"ע], אך לאחר שהוצג התקשיתי למצוא פתח לנסיגה בכבוד וחששתי, ועודני חושש, לביזיון כלפי חוץ ולמבוכה והרס בפנים.⁶ אם ימצאו דרך להיכנס לתוך הקלחת מתוך הצלת פנים כלפי חוץ ובלי משבר חמור בפנים – אשמה.

1 ר' מכתב צ"ש 16.9.1946, שרת/מאסר, עמ' 267-268. ב-17.9.1946 כתב ז"ש: "שליחה מבל שיצאה ב-11 לחודש זה מוסרת הדברים הבאים – בואה של עטרה הכרחי מיד. אף זה של גר".

2 טדי קולק, אוריאל הד (הייט), ראובן שילוח.

3 חברי הנה"ס בלונדון, לוקר וברודצקי ועוריהם.

4 ר' מס' 170 פיסקה אחרונה.

5 ג'ורג' ליכטהיים.

6 ר' מס' 182.

ברכותי לכל אנשי הבית, החל בארי שבחבורה [ח"ו] וכולל העזר-שכנגדך⁷ ובל ויוסף ומוריס⁸
וכלה בבחורות הטובות (דור', רות', לילי)⁹ ולחוד ובמיוחד לאנשי המח' [המדינית] שגלו להתם
ולא"א וליצחק ב"א.

היה שלום וחזק!

מ.

7 נראה שזו פליטת קולמוס וצ"ל: "העזר שכנגדו" - מדובר בבלאנש דגדייל ("באפי"), אשת סודו ועוזרתו של ח"ו.
8 ברל לוקר, יוסף לינטון, מוריס (משה) רוזטי.
9 עובדות המשדד דוריס מי, רות גולדשמיט. לילי לא זוהתה.

להדו שלום,

ערב, 17.9.1946

1. זכית ומלאכתך נעשתה ע"י אחרים. אם השדר שלך הפעם אינו מחייב תגובה מפורטת,¹ בא הרדיו והדהימנו בחדשה רבתי.² נבצר ממני פשר המיפנה שחל דוקא לאחר הביקור בלוט. קודם כל, תמינהי על פרט אחד באיגרת בת יהודה שלא נזכר בכל השדרים שקבלתי מהבית, ממך, מפזית ומלפידות, והוא מעשה באיגרת מבן עוזר לבן אביגדור אשר ב"א הושפע ממנה.³ והנה עתה הוחלט - ופורסם - שאנו פונים אליהם ומבקשים להשתתף. הן זוהי נסיגה מפורשת וללא כל הנמקה. מאשר כך - מוטב היה לקבל את נוסח ההודעה שהמצאתם לנו. שם לפחות נאמר it was arranged מכלי לפרש ביוזמת מי ועפ"י בקשת מי.⁴ עכשיו התמונה מאוד לא מרנינה: הם [הבריטים] רצים אחרי השכנים ואנו רודפים אחריהם. אבל נראה שבן אביגדור נתן הסכמתו⁵ ונראה שהיו נימוקים מכריעים להחיש פירסום, שההוראות עליו ניתנו כנראה טלפונית מלוט לבל בטרם חזרו השלושה [גולדמן, לוקר, ברודצקי]. אומנם, להלכה אין פנייה זו מבטיחה עדיין כניסה למו"מ, כי מי יודע באיזה תנאים סייג ב"א הסכמתו⁶ ואם יש סיכוי

1 מכתב ו"ש 17.9.1946: "יום אתמול לא הביא התפתחות נוספת. לא הגיעו כל ידיעות נוספות."

2 ברדיו נמסר כי חברי הנה"ס בלונדון, שיצאו לפריס כדי לדווח לב"ג על השיחות עם בוויין והול, קיבלו את הסכמת ב"ג לפנות רשמית אל מה"מ ולהציע השתתפות הסוה"י בוש"ע. בידיעת "ריוטר" מלונדון נאמר, שדובר הסוה"י שם אמר כי שלושת חברי הנה"ס, שטסו לפריס להתייעץ עם ב"ג, הוסמכו על-ידו לפנות אל בוויין ולהציע השתתפות יהודית בוש"ע (ר' "הארץ", 18.9.1946).

3 ב-16.9.1946 כתבה צ"ש: "נראה, בכל זאת, שקמה מרקחה שלמה אם נכון הוא שמכתבו של חיים לב"ג השפיע על זה האחרון. ואולי באמת זו משהו" (שרת/מאסר, עמ' 269). דבריה מתייחסים למכתב ח"ו 15.9.1946 לב"ג, בו כתב בין היתר: "גם אם אני מסכים עם הכיוון שנקבע [שלא להשתתף בוש"ע] אני חש כתמיד - ולא הסתרתי זאת - ואני חש ביתר תוקף היום, כי אם נוכל למצוא דרך נאה ומכובדת להשתתף בוועידה, מחובתנו לעשות זאת. נראה לי כי דרך שכזאת אכן נמצאה [הנוסחה שהציע בוויין לגולדמן ב-14.9.1946, ר' מס' 181 הע' 3], ולדעתי אל לנו להתיר לשום דבר לעמוד בדרך כניסתנו לשלב הזה [---], לכן אני מפציר בך בכל לשון של בקשה בשעה קשה זו, כי עכשיו, לאחר שעמדתנו הובהרה לכל, תטיל את מלוא כובד משקלך כדי להבטיח שנצטרף לוועידה כגוף אחד" (וייצמן/איגרות 22, עמ' 472; תעודות א', עמ' 599-600).

4 בשיחת טלפון עם ג"מ 14.9.1946 הודיע לוקר: "בשיחה בשבת בין נציגי הסוה"י עם מר בוויין ומר הול סודר [it was arranged] שנציגי הסוה"י ונציגים יהודים אחרים יתחילו להשתתף בוועידה הא"יית [---] ויציגו את השקפותיהם על פתרון בעיית א"י".

5 ב-17.9.1946 הבריק שילוח מפרים לז"ש: "דעתו האישית של ב"ג היא כי הואיל והנוסחה החדשה היא תוצאה של שיחת נציגי הנה"ס וחברי הממשלה, אי-אפשר עכשיו לסרב להשתתף על בסיס התנאי הראשון שלנו במכתבנו מ-16.8.1946". כלומר, כשבסיס השיחות לא יהיה תמ"ג אלא יוכל להיות הקמת מדינה יהודית בת-קיימא בשטח ראוי של א"י (ר' תעודות א', עמ' 604).

6 במברק אל ו"ש מ-18.9.1946 הסביר שילוח: "לאחר שיחות ארוכות עם ב"ג מסקנתי היא שהוא בהחלט משוכנע שבנסיבות העכשוויות עלינו להשתתף. אולם הוא רואה ב[חופש] הרכבת הנציגות תנאי להשתתפות. הוא מאמין שעלינו לא להשתתף ללא העצורים ונציגי מפלגות מא"י" (תעודות א', עמ' 605).

- שתנאים אלה יתממשו; ואם לא יתממשו – מי יודע איזה סיבוכים עוד נכוננו לנו מתוך כירכורי זהבי [גולדמן]. עכ"פ ברור שב"א התנה כי לא הוא בלבד אלא שלושה יחד ילכו אל רציני וכן ברור שהוא נוכח לדעת כי מוכרח להעשות ניסיון מחודש להידבר. נקווה כי שדריכם מחר יפענחו את התעלומות.
2. אני מצרף בזה שדר קצר לגר וארוך לבל.⁷ ודאי איהרתי את גר, כמקבל וכדוור. אם כך, אנא הֲרֵץ בכל המהירות והבטיחות והודיעני.⁸ אם תהא שהות – הראה האיגרות לבת יהודה. עלי עוד לכתוב לרפאל – לא הספקתי היום.⁹
- [סעיף 3 חסר. ייתכן שנשמט או מספרו דולג]
4. היש נותן דעתו לעצומת הממונה?¹⁰ רצוי שלפידות יקח דברים עם ישיש החֲרָשִׁים, ראשי הלשכות והמהדרים¹¹ – אלא אם כן כל העניין מן השפה ולחוץ.
5. קפיצה הצידה. בא אלי כאן אחד ששמו צבי לְבִידוֹן והוא מפורשי הפורשים, שחזרו בתשובה ונשבעו אמונים לבית ולצמוד לו.¹² פנה אלי לפני שבועות ואז הבטחתי לשדור לך ולא קיימתי. דאגתו אז היתה לחבריו בני סוגו שבהסגר בנכר, לגאלם מיתמות ע"י משלוח עיתונים, ספרים, קצת מזמנים. שמא כבר נעשה משהו? אם לא – היש לך שמות ומענים? לדבריו הכל בידך. עשה-נא. עכשיו בא בתלונה. משפחתו מטפלת בהתרתו. פנו לוועד מושבתם (הרצליה, ז"א למועצה) וביקשו תעודה על מצב המשק בטרם נלקח ועכשיו (לדבריו, חל הרס רב מפני יציאתו מהעבודה). המועצה סירבה משום אי-כשרותו. היה מלא התמרמרות ועלבון. כיום אינו זקוק יותר לתעודה, כי לדבריו עניינו מסודר והוא מחכה לבשורה מיום ליום. אבל הצד הציבורי שבדבר הוא לדבריו שערוריה. התוכל לעשות משהו.¹³
6. הנתפרסם בארץ מה ששמענו מפי ביביסי כי אצ"ל הכריז על פעולה רבתי ועל ניתוק גמור של קשריו עם גנן [ה"הגנה"]?¹⁴

שלום,

א.

7. מכתבים לאגרון וללוקר (מס' 188; 190).
8. תשובת ז"ש ב-18.9.1946: "גרש יצא הבוקר אל בל. דתן ישב אתו שעה ארוכה והרביץ כל תורת ישן. כל השדרים אל בל ולוט מידי הררי הועברו ע"י גרש".
9. המכתב אל שילוח לא אתר, ונראה שלא נכתב (ר' שדרת/מאסר עמ' 275 ועמ' 278 הע' 5).
10. ב"הארץ" 15.9.1946 נמסר: "כפי ששמענו מכין ראש עירית ת"א, מר' י' רוקח, עצומה בחתימת ראשי מוסדות שונים ואישים ביישוב נגד תוכנית החלוקה".
11. נשיא התאחדות בעלי התעשייה, ראשי לשכות המסחר ומגדלי ההדרים.
12. כלומר מאלה שפרשו מהתנועה הרוויזיוניסטית ומאצ"ל ומקבלים את מרות המוסדות הלאומיים.
13. ז"ש השיב ב-19.9.1946: "לבידון ידוע. נפגש עם גמזו. כל אשר ביקש או סודר ואף הגיע אישור משם. אשר לעניינו הוא ייעשה ע"י איש שלומנו. ד"ש לוי".
14. ז"ש השיב ב-19.9.1946: "הכרות אצ"ל על פעולה ועל ניתוק מעל גבי קירות. לח"י בעלון". על חידוש פעולות אצ"ל הודיע האירגון בשידורי "קול ציון הלוחמת" ב-11.9.1946 שהודפסו בכרויים שהודבקו על קירות (ר' בגין: "חידוש המלחמה העצמאית של אצ"ל לאחר שה'הגנה' הוצאה מן המערכה", במחתרת ב', עמ' 238-241). לח"י פירסם את הודעותיו בעלוננו "המעש", שאף הוא הודבק על קירות (ר' "המעש" ב', עמ' 165-166, 169-170: "לא יושבת נשק החרות"; "החזית במולדת - בלונדון הצגה").

א-7-17.9.1946

בר-לבב יקירי,

אני כותב לך בעניין אחד ומיוחד והוא עניינו של החבר אשר סר אליכם לימים מספר לפני מועדות אל מעבר לים.¹ קיוויתי כי עד שתעלה השאלה על הפרק נראה פנים ונשוחח פה אל פה, אך הדברים נשתלשלו אחרת והריני כותב.

אני תולה תקוות בעתידו של חבר זה בחזית החוץ של עבודתנו. תבונתו נתעמקה ונצטללה בתקופת הפורענות הקשה שעברה עליו,² ואופיו נתחשל ונזדכך כאחד. זה היה הרושם הברור שלי מפגישותי הראשונות אתו לאחר שיצא מבור כלאו וחזר אלינו, אך רושם זה נתחזק שבעתיים משנודמנו יחד לפונדק הזה, בו עודני מתאכסן, עת שוחחנו ארוכות על חיי שעה וחיי עולם וניתן לי להתבונן בשבילי מחשבתו ולבחון את תגובותיו הבלתי אמצעיות.

מלבד תכונות שכל ואופי הוא רכש גם כלים חשובים: בקיאות בתולדותיו ובתכונות נפשו של אותו עם [האנגלים] ושליטה בלשונו.³

אולי תזכור, כי עוד לפני כמה וכמה חודשים (איזה עבר פְּרֵהיסטוריו!), כשפתחתי פעם, בחדרו של בן-עוזר [ח'ו], בשיחה על הצורך בשידוד מערכות וגיוס תגבורת פנימית לחזית הייצוג וההסבר – הזכרתי, בין השאר, את שמו. מאז שמרתי את הדבר בלבי לעת מצוא. עמדתי לשוחח על כך עם בן אביגדור ולא הגעתי. גם נאחותי עם כמה חברים אחרים בתקווה הקלושה שמא תתגלגל על ידו הזכות לקרב את האיחוד⁴ וזה חייב את הישארותו בארץ. בינתיים קפצה עליו פורענות המאסר והמשפט.⁵ ובינתיים נסעתי שוב לחו"ל. ולבסוף באה הפורענות על שנינו יחד.

השאלה הגיעה לשלב מעשי עם צאתו מחדש לאויר העולם. רצונו עצמו היה לצאת בשליחות לחו"ל. אחד המניעים – והוא לא יגונה עליו – היה סבלו, הנפשי והגופני, מהפורענויות שנשתרגו עליו – הממושכת בשנות המלחמה והקצרות, אך המדכאות מאוד, מאז שובו. החלפנו דברים בינינו, בע"פ ואח"כ בכתב. מתוך שהרעיון שלי על שליחותו למקומך נשאר טמון בחובי, ולא הספקתי לבררו עם ב"ג ועמך, יעצתיו לקבל לפי שעה את ההצעה שהוצעה לו ע"י המגבית המאוחדת

1 יצחק בן-אהרון.

2 חמש שנות בן-אהרון בשבי הגרמנים במל"ע-2.

3 כקצין, נכלא בן-אהרון במחנה שבויים בגרמניה בחברת קצינים בריטים.

4 בחזרו מן השבי ניסה בן-אהרון לאחות את הקרע בין מפא"י ו"התנועה לאחדות העבודה" (ר' מס' 55 הע' 31).

5 בלילה אור ל-25.11.1945 תקפה יחידת פלמ"ח, במסגרת פעולות "תנועת המרי העברי", את משטרת גבעת אולגה. ב-25.11.1945 אחה"צ הקיפו כוחות צבא ומשטרה בריטים את גבעת חיים, קיבוצו של בן-אהרון, בטענה שעקבות התוקפים הוליכו אליו. אנשי יישובי הסביבה שנועקו לעזרת גבעת חיים נתקלו באש בריטית ושמונה מהם נהרגו. כעבור ימים אחדים נאם ב"א בשיבת "אסיפת הנבחרים" והוקיע את מעשה הבריטים בגבעת חיים ובסביבתה ואת הסילופים בהודעותיהם על האירועים שם; מאחר שעדיין היה קצין בריטי בחופשת שחרורו, נעצר ע"י שלטונות הצבא במחנה צריפין ובית דין צבאי פסק לו גזיפה חמורה (ר' בן-אהרון, עמ' 42).

בארצות הברית. באותם הימים ראיתי אפשרות שנחזור לקדמותנו תוך חודש-חודשיים (הכוונה לי ולחברי – לא למצב בכללותו) ותינתן לי היכולת לברר ולסדר את דבר כניסתו לעבודה במחיצתך ע"י שיחות במקום המעשה.

אך עתה הגיעוני ידיעות כי הוא נתעכב ביבשת [בפריס] ורק עכשיו הגיע אליך בדרכו לאה"ב; כי בן אביגדור מפציר בו להישאר אצלך; וכי כל שאלת נסיעתו לאה"ב עודנה פתוחה. הרי ששאלתו טעונה החלטה לאלתר.

לעומת זה, לפי מצב הדברים כיום, אין שיעור להתאכסנותי כאן. התוצאה המשותפת של שני השיקולים האלה היא מכתבי זה. ובכן, חברי וידידי, הנני להרצות לפניך כמה מחשבות. קודם כל אבשרך בשברון-לב כי ביום הולדתי הקרוב – הקרוב מאוד – תמלאנה לי נ"ב שנה. הצער כפול, כי הוא צערו לא רק של פרט אלא של כלל: זהו אות עצבת לכל חבורתנו, שאני נמנה על הצעירים שבתוכה ובעצם אך תמול שלשום לא הייתי שייך לה כלל מפאת גילי. מה פירוש נ"ב בשבילי תבין אם אציין, כי אבי ז"ל וכן אליהו [גולומב] שלנו וכן האיש היקר יהושע ג. [ורדון] הלכו לעולמם בגיל זה. אני מזכיר רק אנשים שהייתי במחיצתם ממש או שהיו במחיצתי (במקרה משמיע ברגעים אלה רדיו ירושלים לתוך חלוני הפתוח את מרש האבל לבטהובן מתוך ה"ארואיקה").

אינני חווה שחורות ומנוי וגמור עמי לברכך ולקבל ברכותיך בימי הולדת עוד שנים רבות וארוכות, אבל הגיל הוא עובדה המחייבת מסקנות. אין גילנו מחייב לעת עתה ירידה מהבמה, אבל הוא מחייב בהחלט דאגה יותר נמרצת ומהירה לעזורים ולממשיכים.

לדידי אני נוספת עוד בעיה. אמרתי כי אין שיעור להתאכסנותי. אבל גם אם קרוב קיצה – אין לי כל ביטחון שעם שובי לביתי אשוב גם לתפקידי.⁶ הדברים ארוכים ולא אפרטם כאן. העיקר הוא שהספק קיים ועומד והן לא אגיע בצניעותי עד להתעלמות מהחלל שאשאר אחרי בצאתי מהשורה.

הנה שאלת הממשיכים קשה וחמורה. כי אין זה רק עניין של הכשרה וניסיון, שיקול דעת וחוש אחריות. האיצטלה מחייבת אמון הציבור, מעמד בתנועה, כושר נציגות. אלה הם נכסים הבאים לאדם כפרי התפתחות וכחסד גורל ואין אתה רוכש אותם בניסיון ובעבודה נאמנה בלבד.

אתה יודע בוודאי כי אני מעריך מאוד מאוד את חבורת העובדים הראשיים במח' המד' בי-ם, ולא רק מעריך אותה אלא גם גאה עליה ועל חלקי בהקמתה ובגיבושה. כל אחד מהחבורה הוא אוצר יקר של ידיעות, ניסיון, שיקול דעת, מסירות, נאמנות וכישרון. יש עולה ביסוד זה ויש מפגר ביסוד אחר, אך הסכום הכולל מצטרף לדבר-מה חשוב מאוד אצל כל אחד ואחד. לא כן אם תמד אותם מבחינת המעמד הציבורי והמקום בתנועה. מכולם רק ז"ש הוא בעל שורשים עצמיים ועמוקים בציבורנו, בעל דעה מקורית בעניינים שמחשבת התנועה מועסקת בהם, אך גם הוא אינו דַּפֵּר ואינו יוצא בשער. לעומת זה, אותו חבר שאני מדבר בו נכבדות, מובהק בסגולותיו כנציג וכמנהיג ואני מאמין ובטוח שאם יוטל עליו עול של אחריות – יוסיף לגדול ולהתעלות.

אני משער שכל זמן קריאתך את מכתבי מנקר יתוש במוחך: הן האיש לא החזיק מעמד "בין

6 ר' מס' 55 סעיף 4, ושרת/מאסר, עמ' 107.

שני הרים⁷ ונכנס ל"תנועה" כחבר! ידעתי, אף הבאתי זאת היטב בחשבון. ובכן לדעתי הגענו למצב המחייבנו ממילא לשתף פלג זה של תנועתנו בתפקידים אחרים ואפילו בצמרת, אם רק נגיע אתו ללשון משותפת במדיניות הציונית. למעשה, קיימת לשון משותפת עם אותו חבר במידה מלאה וגדושה.

השאלה מתייצבת כך: או נגיע לאיחוד או נשאר מפורדים. אם נגיע לאיחוד, ממילא נהיה חייבים לשתף את הפלג שיחזור ולא רק חייבים אלא מעוניינים, למען הכניסו בעול האחריות ולהעמידו פנים אל פנים נוכח המציאות המדינית האכזרית שכרגע אין הוא עומד כלל בפניה אלא מסתתר מאחורי גבנו ונועץ סכינים בו, לפחות בלשונו.⁸ ואם לא נזכה ונשאר מפולגים, גם אז יפעל אותו ההכרח. בין אם נחזיק מעמד באותו שיעור זעום של רוב ובין – ובייחוד – אם נרד מאותה דרגה, נהיה אנוסים לחתור להרחבת בסיס האחריות בתוך תנועת הפועלים והקודמים לשותפות הם אחרי הכל הפלג. יתר על כן, סכנה חמורה היא, להם לעצמם, לנו ולכלל כולו, להשאירם במצבם כיום, פטורים מעול אחריות, מנותקים ממגע עם המציאות, חופשים לפתח מחשבה תלושה וערטילאית ודוגמטיקה מדינית נוקשה ועקרה. עניין חיוני הוא לנו למצוא אנשים בקרב בעלי אמונו הגמור של אותו פלג, שמבחינה אישית, רעיונית ומעשית באים בחשבון למילוי תפקידים אחרים במערכת העניינים שלעת עתה אנו החולשים עליה. שיתופם יבנה גשר, יקרב לבבות, יקצץ קצוות, ירסן יצרים ומי יודע אם לא בדרך זו, או בסיועה של דרך זו, נגיע גם לאיחוד מלא.

מכל הטעמים האלה שמחתי מאוד ליהסו החיובי של בן אביגדור לרעיון זה של העסקת האיש במעוננו-מעונן. ומכיון שיחסך אתה אינו ידוע לי ובייחוד מכיוון שהעניין נוגע לך במיוחד ונתון קודם כל לשיקול דעתך – הריני עורך ומריץ אליך את איגרת זו בתקווה נאמנה שתבין את רעיוני לעומקו ותקבלו בלב שלם.

אני כולא את דברי על השאלה העיקרית הנתונה כרגע על כפות המאזניים העולות ויורדות, כי ודאי הגיעוך תגובותי בשלבים השונים שמאחורינו ועכ"פ בבוא האיש מגושן [ששון] יוכל להרצות לך הלך דעותי במפורט. שלום רב לקיסרית⁹ ולכל החונים עמך.

עציר-ציון

7 בין ב"ג ויצחק טבנקין. בן-אחרון ניסה לקרב ביניהם אך העלה חרס והצטרף ל"תנועה לאחה"ע" (ר' מס' 95 הע' 13-14).

8 "התנועה לאחה"ע" התנגדה בתוקף להחלטות כנס פריס להפסיק את המאבק המזוין נגד הבריטים ולאמץ את תוכנית חלוקת א"י, ותקפה על כך בחריפות את הנהגה הציונית.

9 מלכה, רעיית ברל לוקר.

18.9.1946

לשמעי שלומות,

1. עניין הסקירה נראה כמסובך מששיערת ו על כן אימנע מלפסוק מכאן.¹
2. סיכומיך אתה מאירים עיניים ונא להתמיד. סיכומי העיתונות הסדירים – קשה לקריאתם, כי מרוב האילנות אין נראה היער.²
3. על שדרך בעניין המאיר אני עונה לדתן.³
4. הכתיב שיך אבריק, בהרכבת אל"ף אלוף לראשו, הוא בהחלט פרי עם הארצות – טמטום והתעצלות לבלתי חקור לכתיב הערבי.⁴ כשנוהג כך אלכסנדר זייד ז"ל – יסולח לו. לא כן אם דשים בזה חוקרי וחופרי העתיקות. בושתי בראתי במפה הארכיאולוגית החדשה של פרופ' אולברייט⁵ את מקום החפירות הוה מסומן בכתיב אנגלי Sheikh Abreik מתוך העתקה מהדו"חות של מייזלר⁶ – וזה בשעה שבאותה מפה נוהגת הקפדה דקדקנית מאין כמוה על דיני התרנסליטרציה! הצידוק היחיד למסלפי שם שיך בורייק הוא שלא הרחיקו לכת עד כדי החלפת האל"ף בעי"ן והבדלתה מהשם במילה מיוחדת, כשם שעשו אנשי עין גב: שם המקום נוקיב⁷ בביטוי הערבי ההמוני חלו אף כאן שני שלבים: השמטת התנועה הראשונה והפיכת השם ל-גְּקִיב; ואח"כ, לשם הקלה נוספת, הוספת מעין תנועה גנובה לפני השוא והפיכת המילה לאֲנְקִיב. באו ה"עֵבְרִים" וגרסו: עֵין קִיב, ועשו מזה עֵין גְּבִי שומו שמי הכנרת!

שלך,

א.

1 זאת בעקבות מס' 157 והערות מ"ש בעניין "לקט ידיעות" על ארצות ערב, שהוצא ע"י הממ"ד, ותשובת שמעוני ב-11.9.1946, כי "סקירה כיוונית-יסודית צריכה להיכתב לכל ארץ לחוד, דורשת איש מיוחד לקריאת עיתונה של כל ארץ, תכביד על המנגנון ועל הקוראים. אין לנו כוח לכך".

2 ב-15.9.1946 כתב שמעוני: "שלחתי לך כמה וכמה פעמים סיכומים משלי (מן הנעשה בין הערבים)", וציין כי הסדיר העברת הסיכומים היומיים של העיתונות הערבית.

3 ר' מס' 197 סעיף 4.

4 תגובה לדברי שמעוני במכתבו מ-15.9.1946 (ר' מס' 176 הע' 3).

5 וויליאם אולברייט, ארכיאולוג אמריקני, מגדולי חוקרי א"י והמזרח הקדום ותולדות ישראל בתקופת המקרא. ממניחי היסודות לשיטות המחקר החדישות בארכיאולוגיה ובגיאוגרפיה היסטורית של א"י.

6 בנימין מייזלר-מזר. ארכיאולוג והיסטוריון. פרופ' באוניברסיטה העברית ירושלים מ-1951 ולימים רקטור ונשיא שלה.

7 ניהל את החפירות בבית שעים שבקירבת שיך-אבריק, 1936-1940. בדות על החפירות כתב: Sheikh Abreiq.

7 נכתב ונוקד בערבית.

18.9.1946

לדתן

עמיתי מבקש למסור כי הוא מבטל דעתו נגד הליכה [לוש"ע]¹ ונמנע מהצבעה.

*

החשבון עכשיו, לפי היסוד של יוסיפון:²

<u>נמנע</u>	<u>נגד</u>	<u>בעד</u>
1	8 (בוזה [כלולה] פזית) ³	10

1 ר' מס' 182.

2 הכוונה, כנראה, למכתב דובקין, שבו מנה את חברי הנה"ס התומכים בהשתתפות בוש"ע והמתנגדים לה (המכתב לא אותר). מניין המחייבים והשוללים בשמותיהם מובא במכתב מ"ש לצ"ש, שרת/מאסר, עמ' 273.

3 ר' מס' 197 סעיף 2; שרת/מאסר, שם.

לכך שלומות,

18.9.1946

1. פרשת ישיבת המרכז מלאכת מחשבת - בשלמות, בתמציתיות, בבהירות.¹ יהללך כל החונים עימדי. נעים להרגיש שאתה זוכר לי חסד נעורים.²
2. אף הדו"חות האחרים מאירים עיניים ואין צרור נופל ארצה. קב ונקי! רק עשה חסד קטן וגרוס גוויה תחת גופה.³
3. הרגעתי (אבוי!) בהסברתך על "במאבק" השני.⁴ הסקתי שאין כל זיקה ל"תנועה"⁵ - אעפ"י שהעורך פוזל כלפיה במובלט.⁶ וכן שאין כל יסוד לגירסה שהילכה בין הגדיים כאן, כי י. יגור הוא הנודד בכבודו ובעצמו.
4. סעיף 8 (חומרי בניין) מחייב זהירות יתרה בהכנות לבאות. דבר אחד אם ינסו להפריע במקום [להקמת יישוב]. דבר אחר לגמרי אם יצליחו לעכב בדרך. מסקנה אחרת: עד כמה שאפשר [הקמת כמה יישובים] בבת אחת.⁷
5. החוברת שערכת מנופה כהלכה אך חוששני שמרביתה עלולה לצלצל באוזני הגדי [חבר פלמ"ח] כלימוד זכות [על הפסקת המאבק המזוין].⁸ חסרו לי דברי התקפה על החשבון השטחי או על

- 1 במכתב כתריאל כץ מ-16.9.1946 דיווח במפורט על הישיבה הראשונה של מרכז מפא"י שנבחר בוועידה השישית של המפלגה: סקירה על מצב היהודים באמריקה הדרומית ופעולות המפלגה שם, בחירת מזכירות המפלגה, ההכנות לקראת הקונגרס הציוני הכ"ב, סקירת העניינים המדיניים האקטואליים.
- 2 כתריאל כץ היה מחברי "החוג הזקן" של בוגרי תנועת הנוער "החוגים" - לימים "המחנות העולים" - שהקימה את קיבוץ בית השיטה. מ"ש הדרין קבוצה זו במחצית השנייה של שנות העשרים.
- 3 מדובר במכתבים נוספים של כץ מ-16.9.1946 ומ-17.9.1946. בראשון סיפר כי מן המעפילים שקפצו מן הספינה "ארבע החריות" הימה "נמשתה רק גופה אחת".
- 4 "במאבק" הראשון - כתב עת שערך אורי אבנרי (ר' מס' 179 הע' 2). "במאבק" השני - עלון מפא"י "במאבק" - איגרת לחברים במרחקים" בעריכת כתריאל כץ, שנועדה לשליחי ה"הגנה" בחו"ל.
- 5 הכוונה ל"תנועת העם", מפלגה קטנה שקמה בקיץ 1944 ודגלה במרי אורחי מאורגן שיוליך ליצירת כלים עצמאיים של היישוב תוך שבירת המחיצות המפלגתיות הישנות. בראש גוף זה, שהתפרק בתחילת מלחמת העצמאות, עמד בנימין אליאב (לובוצקי) (ר' אליאב/זכרונות, עמ' 167-180). אורי אבנרי השתייך ל"תנועת העם" זמן מה (שם, עמ' 173).
- 6 במכתבו מ-17.9.1946 ציין כתריאל כץ, כי אורי אבנרי עורך כתב העת "במאבק", "התקרר אל לובוצקי והתחמם לאשו" [---] כיום מנער לובוצקי את עצמו מהפרי הספרות" (ר' 179 הע' 2).
- 7 בסוף מכתבו מ-16.9.1946 דיווח כץ ממקורות הש"י, כי "בשבוע שעבר נראתה תכונה צבאית רבה בגליל. חששו לחיפושים. נתברר כי הצבא קיבל ידיעה שהיהודים עומדים לייסד יישובים חדשים. ניתנה פקודה לצבא לעכב כל מכונית המובילה חומרי בניין".
- 8 במכתב הנ"ל כתב כץ: "היתה כאן שיחה בין אנשי ההסברה [של ה'הגנה'] ובין מתניהו ושמתיה לשמוע את דעתו [---] שאנשי החטב [הפלמ"ח] נושמים רק אויר פסגות ורחוקים מן המציאות. המסקנה היתה שיעשה מאמץ הסברתי לקשר אותם אל המציאות. באיגרת "במאבק" אל חברים במרחקים, ששלחתיה אליך לביקורת,

חוסר חשבון וכן יתר עמקות ויתר גילוי לב בהסברה. אפשר [שזו] ביקורת לא צודקת, כאילו מתעלמת מהקושי, ומפי מי שנתבע לדברי הסבר ואינו נענה? צדקת.
6. אגב, מנין ה"ו בניחותו?⁹ המילה היא נְחָתוּ, בכת"ב מלא נִיחָתוּ, אך ו"ו זו שנכנסה לשם מביטה ימינה ושמאלה ואינה יודעת נפשה!

*

אני מניח כי יואש הוא אפיקי?¹⁰ אשר למגדל השושנים¹¹ אחכה לדעת גיסי [שאול אביגור].
לדעתי - בשום פנים אין מגיע שני לדתיים.¹² הכמונו כמוהם?

חזק והמשך!

אביחי

עשיתי אני את המאמץ הדל הראשון [---] הקושי הוא בכך שהלבבות והיצרים נמשכים דווקא לאויר פסגות וללשון פסגות". גם במכתב מ-17.9.1946 כתב כן, כי שלח כאמצעות אשל את החוברת שערך "במאבק - איגרת לחברים במרחקים" והוסיף: "אני מחכה לביקורתך".

9 נראה שמילה זו מצויה בחוברת הנ"ל.

10 "אפיקי" - יוסף יורעאלי מאפיקים, חבר המיפקדה הארצית של ה"הגנה".

11 במכתב כתריאל כן מ-17.9.1946 דיווח כי שוחח עם יואש ושאל לדעת מ"ש על ההצעה לצרף את "מגדל השושנים מאחוזת הפינסקאים" כנציג נוסף של ההסתדרות במיפקדה הארצית של ה"הגנה". "מגדל השושנים" - אליעזר שושני מגבת, הקבוצה ע"ש קדושי פינסק.

12 במכתב הנ"ל נאמר: "[---] כניסת בן-יעקב [יוסף יעקבסון], שיצורף למיפקדה הארצית של ה'הגנה' תגרור תביעה לדתי נוסף מפועלי שמעון [מ'הפועל המזרחי", מפלגתו של שמעון וסרמן] (ר' מס' 84 הע' 3).

18.9.1946

נרי יקירי,

1. שוב לאם האחוזה. פליאה בעיני - האיש שקמונאי מעודו וכיצד הגיע תיקו ליונה הנביא? האין כאן טעות מצדנו או מצדם? בעיני המעוניין - חידה ללא פתרון.¹
2. שְׁלֵמָה לא שוגר התוכיר שבידי אבודן ע"י גרש?²
3. האין מי שייפגש עם ראש המֶרְק, ³ שכמדומני טרם יצא [מי-ם], ששמו כְּבֶלֶשׁ המפורסם?⁴ מדוע לא אביתר?⁵

שלומות,

א.

1 מדובר בפרשת שחרורו של החיפאי "מימן-איש המים" (גרשון ריטוב). ב-18.9.1946 השיב אשל: "ההנחה היא שתיקו [של מימן] יחד עם תיקי החבורה בה היה בשעת מעצר וזה מרוכז ביונה הנביא".

2 מדובר בתוכיר שביקש מ"ש להעביר ללונדון (ר' מס' 185 סעיף 4). אשל השיב ב-20.9.1946: "התוכנית שהיתה בידי אבודן יצאה לפי סידור של הקריין [לא זוהתה]. הוא כיום אחראי למשלוחים כגון אלה".

3 אשל כתב ב-18.9.1946: "פקידי מֶרְק המקומיים [הקונסוליה האמריקנית בי-ם] מבליטים יחס שלילי לגבי ענייננו בכל פגישה עם יהודים. קשר רשמי כמעט שאין, אולם ידידים הנפגשים איתם מתפלאים על עמדתם. גם לא ממחרים להגיש עזרה לנתיניהם כאשר אלה מסתבכים עם השלט".

4 הכוונה אל לואֶל פינקרטון, הקונסול הכללי של ארה"ב בי-ם 1941-1946 ואח"כ ציר ארה"ב בלבנון. כינויו נגזר משמו של הבלש האמריקני אלן פינקרטון (1819-1884) שהקים ב-1850 את "סוכנות הבילוש הלאומית של פינקרטון" ואירגן שרות מודיעין בשביל מדינות הפדרציה במלחמת האזרחים האמריקנית.

5 אשל השיב מ-20.9.1946: "אביתר פוגש היום את סגן נציג מֶרְק. הפגישה אומנם בענייני מוסדו [המוסד להשתלמות של הממ"ד], אולם אחרי עצת ישן ישתדל להרחיב מסגרת הפגישה וגם ינסה לעלות בשלב אחד".

יום ד' [18.9.1946]

לדתן,

הדובר היום¹ מחוץ לזיקה למציאות! הודעתו והחלטת פיזול תרתי דסתרי.² מה יענה אם יקרה מחר משהו מסוג אחר? כתבתי לו.³ הפעם אני מבין היטב את ב"י ואת עמי.⁴ נראה שהיעדרך והיעדר פזית יחד⁵ איפשרו לו להיכשל.

א.

1 בפגישתו עם עיתונאי חוץ בירושלים אמר ו' איתן בעניין ההשתתפות בוש"ע, כי "לגבי הנקודה העיקרית - שאלת הבסיס לדיונים - אפשר לומר עכשיו שעוד נמשך הניסיון לגשר על פני הניגוד שבין שתי העמדות. אם ניסיון זה יצליח, יש להניח, כי הסוכנות תהיה מוכנה להשתתף בוועידה" ("דבר" 18.9.1946).

2 בישיבת מרכז מפא"י ב-16.9.1946, שדן בשאלת ההצטרפות לשיחות וש"ע בלונדון, הוחלט ברוב דעות (38 לעומת 13) שבמצב הנוכחי, כל עוד מה"מ אינה מקבלת את תנאי הסוה"י, אין מקום לשינוי בעמדת הסוה"י ואין מקום ללכת לוש"ע. ר' כתריאל כץ אל מ"ש 16.9.1946. על עמדה זו חזרה מפא"י בישיבת הוהפ"צ המצומצם (ר' "דבר" 25.9.1946).

3 המכתב לא אותר.

4 אביגור התנגד בחריפות להשתתפות בוש"ע (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 182 הע' 5). את התנגדותו להמשך הדיונים עם מה"מ בדבר ההצטרפות לוש"ע הביע ב"ג בהודיעו לחברי הנה"ס בלונדון, שבנסיבות אלה אינו רואה עוד את עצמו שותף להנהלה (ר' מס' 155 הע' 5).

5 על היעדרות השניים מעבודתם ימים אחדים, ר' מס' 167 הע' 5.

לפזית שלום, 18.9.1946 ערב

ובכן התסבוכת הולכת ומחמירה - בחוץ ובפנים - ואעפ"י כן עלינו לאזור את כל הכוחות, של שכל ונפש כאחד, כדי להיחלץ ממנה בשלום, עד כמה שרק אפשר.

קודם כל, ברשותך, לסבך האישי שלי כדי להסיר אותו מעל הלוח.

כידוע לך, לאחר שהתקבלו ידיעות נוספות מבל על המיפנה החדש - בעיקר כתוצאה משיחתך ביום א' בצהריים - החלטתי לחזור בי מדעתי החיובית לגבי כניסה למו"מ בשלב זה (זו שהבטתי על יסוד הידיעות של מוצ"ש), ולהימנע מהצבעה.¹ אבל עכשיו, לאחר שידידנו הקשיש [ב"ג] נתן הסכמתו, גם אם עשה זאת ככפוי, וכן לאחר ההודעות שנתפרסמו, החלטתי לחזור לעמדותי החיובית. כי מדוע נמנעתי? הן לגופו של העניין הייתי מלכתחילה בעד השתתפות בוועידה ומעיקרא חלקתי על הקו הנוקשה של לוט. אלא לאחר שנקבעה אותה עמדה, ונתפרסמה, לא ראיתי במסיבות הנתונות פתח לנסיגת כבוד ממנה, וחששתי לביזיון כלפי חוץ ולמשבר בפנים.² אולם עכשיו, לאחר שינוי עמדת בן אביגדור ופירסומה, ובייחוד לאחר מתן הסמכות לשלושה להיוועד [עם בוויין] ופירסומו, הרי התוצאות כלפי חוץ נחרצו, ואילו כלפי פנים נמנע עכ"פ המשבר עם בן אביגדור. במצב כזה איני רואה כל טעם שאהיה אונס את עצמי ולא אצביע לפי שיקול דעתי היסודי, שלאורו הלכתי מתחילת הפרשה. הריני מצביע, אפוא, בעד כניסה למו"מ בשלב זה, אם יתמלאו התנאים הידועים.

אם מותר לנסות סיכום בשעה זו, שעודנה שעת ביניים, כי הדברים עדיין תלויים ועומדים, אעז לחרוץ משפט כי התנקם בנו בכולנו המום היסודי, האורגני, שהיה טבוע לדעתי בנוסח לוט,³ בהיותו נטול כל היגיון מדיני מעשי ונדון משום כך לשבירה. אפשר היה, צריך לעלות בדידנו, בקצת חריצות דיפלומטית, לערוך את שבירתו בצורה יותר נאה. על כל פנים, לבי דואב מאוד על אופן השבירה. אבל נראה שיש בזה גמול על החטא הראשון. איני מתעלם כי מבחינה סובייקטיבית,

1 ז"ש כתב ב-16.9.1946, כי במוצ"ש 14.9.1946 שוחח לוקר בטלפון עם ג"מ ודיווח לה, כי בפגישת גולדמן עם בוויין והול הועלתה הצעה חדשה שתאפשר השתתפות הסוה"י בוש"ע. מידע זה הגיע את מ"ש לתמוך בהשתתפות. אולם בשיחת טלפון נוספת, למחרת היום, אמר לוקר לג"מ כי גולדמן ובוויין לא הגיעו לכלל הסכמה ואין כל ביטחון שאומנם חל שינוי במצב, ואז החליט מ"ש להימנע בהצבעת חברי הנה"ס העצורים על ההשתתפות. במברק מהנה"ס בי-ם אל ב"ג בפריס, 16.9.1946 נאמר:

להלן דעות העצורים: רמו מצדד עכשיו בהשתתפות בוועידה בתנאי שנהיה חופשים למנות נציגים. גרינבוים בעד השתתפות בתנאי שחרור, אינו עומד על הפסקת החיפושים כתנאי אבל מסתפק בהצהרה כי אם וכאשר החיפושים יחודשו אנו נפרוש. יוסף נגד השתתפות. שרתוק נמנע, שכן אינו רואה שינוי בגישת הממשלה שבלעדיו עשויה ההשתתפות להתפרש עכשיו ככישלון כלפי חוץ ועלולה לגרום סיבוכים בפנים, וכן משום שאין ברשותו מידע מלא (תעודות א', עמ' 600).

2 התפטרות וייצמן וב"ג.

3 ר' מס' 105 סעיף 3.

ז"א מצד התכוונותם של האישים הפועלים במחזה, אפשר להסביר את השתלשלות העניינים אחרת, אך נדמה לי כי הבחינה האובייקטיבית, שתיעשה פעם בעתיד, תצדיק את הניתוח שלי. ובניתיים חזרה המפלגה והושיבה עצמה על המדוכה והצביעה וחחליטה.⁵ כל זה ערב התקבל הידיעה על שינוי העמדה בלוט. הרי שאם היא נוהגת עכשיו לפי מידת הדין, היא מוצאת עצמה חולקת על בן אביגדור דווקא בשעה שכוונתה היתה לתמוך בו; יתר על כן, ע"י הצבעתה ב[הפ"צ ה]מצומצם בהתאם לתוצאות ההצבעה במרכז היא [תימצא] מחוללת משבר פנימי וחיצוני חדש לאחר המיפנה שהתפרסם. לעומת זה, היעמוד בה הכוח לשנות את עמדתה ברגע האחרון? דומני שהמוצא הטוב ביותר הוא למנוע את המצומצם מקבלת כל החלטה ולהביאו לידי נתינת החופש להנהלה לנהוג לפי שיקול דעתה ולשאת באחריות כלפי הקונגרס [החיצוני].⁶

*

קיבלתי דו"ח תמציתי וברור להפליא על ישיבת המרכז. לא היתה לי ברירה אלא להקשות על כמה מהנחותיך. מניין שע"י השתתפות אנו מקבלים עלינו מראש את הכרעת "הנשיאות"?⁷ מתי נהגנו לפי היגיון זה ומתי התנקמה בנו השתתפות שלא היתה לפיו? עניין קיומה של ועדת המנדטים [של חבר הלאומים] בזמן שהלכנו לוועידת סנט ג'ימס⁸ אינו מעלה ואינו מוריד מבחינה זו. עכ"פ, נימוק זה של ועדת המנדטים לא הופיע כלל בויכוח שהיה אז בשאלת ההשתתפות. הייתי מחייב נמרץ של ההשתתפות ולא עלה על דעתי להסתייע בנימוק זה. בכלל, מעולם לא הבאתי את ועדת המנדטים בחשבון בתור גורם העשוי להכריע בתוצאות מערכותינו המדיניות. לכל היותר היא היתה בעיני אמצעי תעמולה, מישען במאבק, מען שעל פיו ביקשנו לפנות אל אותו מיתוס (myth) ששמו המצפון האנושי.

וכן מניין שאם הצד שכנגד דוחה את תוכניתה של "הנשיאות" הריהו מכשיל את הוועידה, ואילו אם אנו נכנסים לתוכה על מנת לדחות אותה תוכנית הרינו מצילים אותה? אין [זה] נראה לי כלל וכלל. אבל ויכוח זה ממושך ויגע. כרגע אנו כולנו חרדים לתוצאות הכנס של [הוהפ"צ] מחר, שבהן תלוי להוציאנו מן המיצר או להכניסנו לסבך עוד יותר חמור.

יהי אלוהי ציון עימכם.

אביחי

5 ר' מס' 195 הע' 2.

6 ישיבות הוהפ"צ המצומצם התקיימו ב-19.24.9.1946. בסיומן, אור ל-25.9.1946 התקבלה ברוב של 16 נגד 6, החלטה ברוח הצעת מ"ש: "בתנאים הנוכחיים אין הנה"ס רואה אפשרות להשתתף בוש"ע בלונדון. הוהפ"צ ממלא ידי ההנהלה להמשיך במאמציה ליצור את התנאים המוקדמים ההכרחיים להשתתפות בוועידה ולהגיש את תוצאות מאמציה לדין ולהכרעת הוהפ"צ המצומצם" ("דבר" 29.9.1946).

7 דוח כתריאל כ"ן 16.9.1946 על ישיבת מרכז מפא"י הביא את דברי ג"מ, כי ווש"ע היא "ועידת שני שולחנות עם פרוידיום בריטי. על השולחן של הפרוידיום מונחת תוכנית מוריטון. עם הערבים ידברו על תוכנית הנגדית. איתנו ידברו על התוכנית הנגדית שלנו. על שולחן הפרוידיום, השולחן הפומבי היחידי, נשארת מונחת תוכנית מוריטון. אח"כ אנתנו נתמרמר נגד הכרות הפרוידיום אחרי שקיבלנו עלינו את הכרעתו ע"י ההליכה [לוש"ע]?"

8 בישיבת מרכז מפא"י הנ"ל דיבר קפלן בעד השתתפות בוש"ע וטען: "כל מו"מ שהשתתפנו בו הרווחנו בו. גם ב-1939 [ועידת סנט ג'ימס] השתתפותנו זו לא הויקה. גם העדות בפני ועדת החקירה [האנגלו-אמריקנית]. המאבק מחייב תמיד השתתפות ללא הימנעות". על כך השיבה גולדה כ"י: "ההשוואה עם 1939 איננה השוואה, כי אז היתה עוד אפשרות ללכת לוועדת המנדטים. כיום אין חבר הלאומים. הוועידה הזו, אם נלך אליה, תהיה הסמכות היחידה לפסוק פסק-דין ארצישראלי. זו תהיה שגיאה פטלית".

לדתן שלום, 18.9.1946 ערב

1. מכתבי לפזית [מס' 196] מדבר בעד עצמו. עכשיו רק זה חסר, ש[והפ"צ] המצומצם יהפוך את קצרת בל [ההצעה להשתתף בוש"ע] על פיה, ובכוח מי - בכוח מפלגתנו, שנחלצה לקדש שם שמים במלחמה על עמדת מנהיגה, וזה בשעה שהמנהיג עצמו כפף ראשו (ואינני משוכנע שעשה זאת כאילו כפאו שד - מי יודע אם בדיעבד לא בירך על המוצא!).¹
- 2 אגב, לדיני הצבעה, וזה ביני לבינך בלבד (פרט לרעיה): איני משוכנע שפזית צריכה להצביע בשעה שאני מצביע. היא נכנסה במקומי, לא נוסף עלי. בשעה שאין הצבעתי אפשרית - שאני, אך כשיש שהות לצרף דעתי, הרי הצבעתה משנה את יחסי הכוחות ולא לכך נתכוונו. אומנם יש החלטה המקנה לה את הזכות ללא סייג (לגבי ענייני מדיניות), ועפ"י דין היא רשאית להצביע בכל מקרה, אך דומני שעפ"י יושר אינה צריכה לעשות זאת אלא במקרים שאין להשיגני.²
- 3 על שתי השמטות בשדרך מהיום תמהתי: (א) הכל מדברים על "נוסחה", "פורמולה" ולא ברור מהי. האומנם הכוונה לאותו נוסח הקומוניקט שנמסר, אם איני טועה, בשיחת מוצ"ש ע"י בעל השרביט שלך (בעל הקיסרית?) לפזית? או שיש דבר מה אחר מנוסח.³ (ב) לא העירות מילה וחצי מילה על ההודעה הדרמתית של אמש, כי שלושה מחברי ההנהלה הוסמכו לפנות אל ב. [ווין] ולברר איתו וכו'.⁴ - מעשה המעמידנו כמעט בפני עובדה מוגמרת.
- 4 לגבי המאיר, אילו היתה הכוונה לדחות הפגש עד לשוב כתריאל מגושן אזי התשובה שניתנה כשורה, אך אם כתריאל הרחיק נדוד [ללונדון] ופירושו דחייה ממושכת מאוד, חוששני שהנימוס והיחסים מחייבים להודיע זאת ולהציע שיבוא מישהו לשמוע מה בפיו, אלא אז יש להסביר כי כעת הכל שם [בלונדון] ויש להתמין ולהאזר סבלנות.⁵

1 על עניין זה כתב ז"ש ב-18.9.1946, שהסכמת ב"ג ניתנה משום שהנוסחה המוצעת הובאה אליו "כמשהו שבהסכם הדדי [והוא] קיבל הדין [---] אם גם לא שוכנע, נכנע", וב-20.9.1946 הוסיף שלדעתו השערת מ"ש בעניין זה מוטעית וכי משמעות השלמת ב"ג עם המהלך החדש היא "שההגה עבר לבעל האמונה, שקיבל בנ"ג מכשיר רצוי לו. עתה ינהלו כטעמים".

2 ר' מס' 192; שרת/מאסר, עמ' 273.

3 בעל השרביט - ברל לוקר, עפ"י שם אשתו מלכה. תשובת ז"ש 20.9.1946: "ה'פורמולה' היא הקומוניקט מוסכם" (ר' מס' 181 הע' 2).

4 במכתבו הנ"ל גרס ז"ש שההודעה לא היתה דרמטית, שכן "ברור היה כי הודעה זו לא באה בהיסח הדעת אלא כדי לכבול ידי בן אביגדור פן יחזור בו" (ר' מס' 189 הע' 2).

5 ב-18.9.1946 כתב שמעוני אל מ"ש "ביום ב' [16.9] חזר מאיר [עבדאללה] מביקורו אצל קרוביו [בעיראק]. מיד עם בואו טילגרף לידידו המקשר (תברנו א.כ. [אהרון חיים כהן, איש האגף הערבי של ממ"ד]), אף הוסיף וטילפן אליו פעמיים שיבוא מיד אליו [---] נתתי לא.כ. את ההוראות שהוסכם עליהן עם עטרה ערב צאתה: שיאמר למאיר שעטרה עצמה איננה [---] אבל אם מאיר יעמוד על שיחות מיידיות, הרי אני - חברה של עטרה וממלא מקומה - מוכן להיפגש. מאיר קיבל את דברי א.כ., אם כי בצער, והסכים לחכות עד שובה של עטרה".

5. רצוי מאוד לדעת אם כל מריקיניו הצביעו וכיצד.⁶
6. לגבי רפאל,⁷ נמתין עד שיוכרע עניין ההשתתפות [בוש"ע], כי אם לחיוב – ודאי שיידרש שם עד הגמר ואח"כ נראה. במידה שאינו הכרחי שוב בלוט, חשובה לאין ערוך עמידתו לימין אבריאל בכניסתו לעבודה [לצד ב"ג]. זה לע"ע.
7. לגבי "משענתני", שכתבת עליה לנתנאל⁸ מוטב לזרז, כי ידעתי הישימון שם וזו ההודמנות להכניס רוח חיים at a lower level.
8. קח דברים עם גיסי [אביגור] בדבר העברת א"א [אהוד אבריאל] לבן אביג' [דור]. אין נראה לי שום מועמד אחר. יותר נכון, כל מועמד אחר, ממילא טירון ואיש מבחוזן, לא ייקלט – בן-א. יקיאונו כעבור ימים אחרים.
9. עצתך לגבי אופן מסירת תוכן איגרת רפאל (איזו סמיכות!) לעמית [דב יוסף] נכוחה מאוד.⁹
10. אחימן מודיעני על צאת אביתר וכניסת גר-צבי לפי שעה במקומו.¹⁰ שפיר, אך יש להשגיח בשבע עיניים. עליך להיות נוכח.
11. ובכן הנכד סודר בסופו בתפקיד פנים ולא חוץ! עכ"פ טוב שסודר ויישר כותך.
12. אני כותב לעינבל.¹¹

אביחי

6 "מריקיניו" – החברים האמריקנים בהנה"ס. שאלת מ"ש באה, ככל הנראה, בתגובה לדברי ז"ש במכתב 18.9.1946: "את לחץ המריקים 'הומיני' נ"ג (ואולי גם אנשי הרציני [בווין]), מהם השתמע כי החברים בהנה"ס בארה"ב ואישי ציבור אחרים שם "גויסו" ללחץ על השתתפות בוש"ע, בעניין זה נגע מאמר מערכת של "הצופה" 19.9.1946: "עכשיו שוב חודש הלחץ להשתתפות היהודים בוועידה ונראה שכמה מחברי ההנהלה קשה להם לעמוד בפניו".

7 במכתב הנ"ל כתב ז"ש: "דרושה החלטת ישן על עתידו של רפאל [שילוח] [---] רפאל רוצה לחזור [---] דרושה החלטה פרינציפיונית".

8 ר' מס' 180 הע' 8.

9 ר' מס' 183 סעיף 6.

10 אשל כתב ב-18.9.1946: "אביתר יצא לטייל עם מועמדיו". בצאת וולטר איתן לסיור עם תלמידי המוסד להשתלמות, מילא גרשון אבנר את תפקידו כדובר הסוה"י.

11 המכתב לא אותר.

ד"ר וייזל היקר, מחנה לטרון, כ"ג אלול תש"ו, 19.9.1946
 מאז נפרדת מעלינו² עקבנו בחרדה ובהשתתפות עמוקה את מהלך האבקותך. עם בשורת שחרורך, גם באותה צורה שנתפרסמה,³ נשמנו לרווחה והרגשנו סיפוק-נפש רב. אך מה מאוד העציבה אותנו החלטתך להמשיך בצום, על אף מצב בריאותך החמור, עד תום מועד כ"ח הימים שגזרת על עצמך.⁴

אנו סבורים כי אתה מחמיר בדין כלפי עצמך למעלה מן הראוי והמותר. עובדת שחרורך מכרעת כנגד ניסוחה הרשמי ולדעתנו עליך לראות בה גמול של כבוד על הקורבן והסבל שהטלת על עצמך לשם המטרה שכה היטבת להגדירה במכתבך לעיתונות.⁵
 לאחר שהיינו עדי ראייה לעזו רוחך ולחולשת גופך כאחד, הננו רואים עצמנו רשאים וחייבים לפנות אליך בבקשה נמרצת שתסיים מיד את התענית. אנו בטוחים כי בזאת אנו מביעים את משאלת לבם של רבים המלאים כבוד ואהדה לכוח הנפשי שגילית במאבקך הצודק למען הכלל.

חבריך למעצר,
 המאחלים לך כל טוב לשנה החדשה,

ד. שינקרבסקי, ברנרד ג'וזף, ד. רמוז,
 מ. שרתק, מ. גולד, מרדכי שטנר,
 דוד הכהן, י. גרינבוים, יוסף שופמן

1 את המכתב יום וכתב מ"ש. צילום המכתב המקורי בכתב יד משה שרת, בעמוד הבא, מועתק מספרו של דר' וייזל *תשעים ושניים ימי מעצר וצום*.

2 ימים אחדים לאחר שהחל בצום הוצא דר' וייזל מלטרון והועבר לבית החולים הממשלתי בי-ם.

3 ב-18.9.1946 בצהריים פורסמה הודעה רשמית: "דר' וולפגאנג פון-וייזל שוחרר ממאסר ונמצא בפיקוח המשטרה. שחרורו בא מטעמי בריאות והוא עלול להאסר מחדש לאחר שמצב בריאותו ירשה זאת" ("הארץ" 19.9.1946). עם שחרורו מביה"ח הוסע לביתו בגדרה.

4 בהגיעו לביתו הודיע דר' וייזל כי לא יחדל מן הצום עד תום הימים שגזר על עצמו.

5 במכתב לעיתונות הסביר דר' וייזל כי לא צם למען שחרורו אלא לאות מחאה נגד מעצר מאות אלפי יהודים ללא דין ומשפט ושליטת הרוחם באופן שרירותי. משום כך "אין כל הפרש בדבר אם שוכב אני בבית ההבראה שלי בגדרה 'בחופשה מלטרון' או שאני שוכב בתוך בית החולים בירושלים. הכרותי על צום של 28 יום [---] ואקיים את הצום הזה עד הרגע האחרון". לנוסח המלא של ההודעה לעיתונות, ר' וייזל, עמ' 275.

מכתב לריון. עמלול המה

19-9-46

ב"ר ויאל היקר,

אולי נכרזה אצלך עסקי בהרבה
ובהתאם למחוקה את מהלך העסקאות. צמ במור
מחירוק, גם במלואה צורה מתקיימת, נשמנו לדקוזה
והיבטן סיסוק-תקש רב. וק מה מור העליבה וללע
החלקים להמשך גלום, א וק מלב בריאוק החמו,
עז גום מורע כ"ח הימים שגליות א אמן.

מן סבורים כי יולם מחמי קפן ל"א אמן
אמלה מן הרווי והמור. עוסדת מחירוק מסמל
תקני נסוחה גרמני ולצמקו אדק לולו בה כחול א
כפוז א הקימן והטבל אדולת א אמן אד המלה
שפה חיסוקו אדב בירה במחוק. אמלול.

אורי שנין עדי רוייה לעזו רוק ודולוט
בוסק בחוב, חנו רואים אמנו רואים והימים אנו
ליק בקוקה נחורו שרשים א"ז וק הוחקו. מן
באליים כי במלה מן אחיסם וק משלל אים א רבים
המלואים כפוז וזהנה אדו היקש שפדת במחוקק
המנהג אמן השל.

מכריק אמלול
המחוקק א אוק אמן והמנהג.
א. ש. חן
י. גינזבורג
מטב יום 9
ענין שטח
א. ש. חן
י. גינזבורג

לדתן שלום, 19.9.1946 ערב

1. הכניסו את התנועה בידיים לתוך מבוא סמוי, דחקו ודחסו אותה בכל הכוחות אל השער הנעול, ועכשיו לא כל כך קל לחלץ אותה מאותו מיצר ולהוציאה לדרך אחרת, שבסופה אולי פתח פתוח. דומני שהיה כדאי שהמוזכרות [של מפא"י] תדע עכשיו את עמדתי במלואה ולא רק כפי שניסחתיה טכסיסית לקראת הוועד.¹ כוונתי לשדְרְי לפזית, זה שבימי הוועד וזה של אתמול (ואולי היה אחד בתוך?)² וכן למישנתי השלוחה להדרכת כתריאל (ע' [טרה=ששון]).³
2. נוקשותו של פזית מאכזבת. מניין לו הביטחון שרצון בן-א[ביגדור] הוא שפיזל ינקוט עמדה שלילית גם לאחר שהוא עצמו עבר לחיוב? עמדתו של פזית עושה רושם כאילו זוהי סברתו.⁴ בנקודה זו יש ליחיאל חשד שלא אגלהו אלא לך: הוא משער שבן-א. שיגר שדר כמוס לפזית להמריד את פיזל נגד סטייה. אני מתקומם נגד סברה זו, אעפ"י כן הנני מעבירה ומקווה נאמנה שתוכל להכחישה ואשים קץ ללחש-נחש.⁵
3. היש אישור ליציאת כתריאל ולבואו אל בל?⁶
4. נוסח סעיף ב' במברק לבל, בחתימתך,⁷ לקוי בשני חסרים: א) לא נאמר על בן-א. כבר העירותי על כך. ב) הייחוד לעצירי הסוכ' מוציא [את] יחיאל. תסמוך עלי כי בישיבתנו היום-יומית הקראתי

1 האיגרת לוועידה המתמדת של ועידת מפא"י (מס' 145).

2 מס' 196.

3 מס' 170.

4 הכוונה להתנגדותה הנחרצת של ג"מ להשתתפות בוש"ע ולדברקותה בטיעון שב"ג נתן הסכמתו להשתתפות, שכן גולדמן וחבריו, שניהלו שיחות עם בוין, העמידוהו בפני עובדה מוגמרת. על כך כתבה אל מ"ש ב-23.9.1946: "גם כאשר באה הידיעה על הסכמת ב"ג [---] הבינתי באיזה מסיבות באה ההסכמה. לא יכולתי לראות בזה עידוד להנחה שחל שינוי לגופו של העניין בייחוד אחר שלמדתי את הלך רוחו בלוט [בכנס פריס] ובשיחות הרבות שהיו לנו [שם] בהן אמר לי [כי] לא יתן ידו לשום משבר בפנים [אך] אם ייעשה דבר בניגוד להחלטה יהיה פסיבי. [---] אני משוכנעת שעזרתי ע"י עמדתי במרכז [מפא"י] להציל את המפלגה מביוזן, ואולי גם את עצם העניין" (ר' תעודות א', עמ' 617-618). ר' גם מכתב מ"ש לצ"ש: "פזית, כנראה, חסרת כל גמישות. במקום להקל במשבר הזה היא הכבידה לאין שיעור. עשתה הכל לגיבוש עמדתה השלילית של המפלגה, ועכשיו מחנק ללא מוצא" (שרת/מאסר, עמ' 284).

5 תשובת ז"ש 22.9.1946: "אין מקום לחשד של יחיאל ביחס לפזית. מאבירן לא הגיע אות מאז נתפרסם דבר פגישת זהבי-רציני לפני שבוע". נראה כי ז"ש גילה לגולדה את החשד של רמז והדבר עורר את כעסו. ב-23.9.1946 כתב ז"ש שפזית "טוען כי כל שנות שיתופו עם יחיאל לא עלה כזאת ביניהם והנה איך [הוא] יכול לחשוב א) שמספיקה פנייה כלשהי של אבירן כדי לקבוע לו את דרכו. ב) אילו היתה פנייה כזו כיצד היה מעלים אותה מעיני חבריו. מעולם לא נהג כך, גם במכתבה אל מ"ש (לעיל בהע' 4) עמדה על עניין זה: "כתבתי לאבי-טייס ואני אומרת גם לך - אין בידי שום דבר נוסף. בכלל הכרחי שאתם תדעו [כי] כל מה שבא לידי בא גם לידכם".

6 ב-20.9.1946 השיב ז"ש: "כתריאל הולך היום אל בל" וב-23.9.1946 הוסיף: "כתריאל (ע') יצא אתמול, גיע רק מחר ואף ייתכן שיתעכב עם לוט".

7 המברק לא אותר. נראה שמדובר במברק שנשלח בשם מ"ש.

8. "שיחרור העצירים וכלילתם במשלחת" והבלעתי שם ביתנו [הסוה"י], כי אחרת - אש מתלקחת! 5. אשר לסוגיה הסבוכה שאתה מגולל, 8 דומני שמוטב לא לקבוע מסמרות, אלא לנהוג במלוא הגמישות: פעמים - מקרים קיצוניים וחמורים - שנוליך לשקס[פיר]; במקרים המיוחדים של הולכה לשלט - מעדיף צינור יחיד על טיפול מקומי. פעמים שנוליך לשם [ל"פורשים"], אבל רק בדרך אזהרה כללית ולא מסוימת; פעמים שנמצא כי אפשר למנוע; פעמים שנוהר המעוניינים; פעמים שנודיע למעוניינים כי לפי ידיעותינו כבר ידוע; פעמים שנלך בדרכי החזן; 9 פעמים שנהג laissez faire. ואולי יש עוד אפשרויות שלא מיציתי - נכלול גם אותן. מי המחליט? לדעתי האחראי למחלקתי ויטייעץ עם מי שימצא לנחון, או יקבע מי שיהליט וזה יימלך בו בעניין חמור. אשר לתיאום עם עכסה ["ועדת X"] - אין להעסיקה במיבצעים, אבל עד כמה שאפשר יש להשיג ממנה אישור הלכות שתאפשרנה במסגרתן גמישות כנ"ל. ברור?
6. כבר נשאלתי לפני ימים רבים ע"י אחימן אם אסכים להתנוסס ברשימת מארחי קובי (לפני שובו) וענתי בחיוב. שאל אחימן אם לא העביר כבר תשובתי החיובית לתעודתה. 10
7. אני מזהירך מראש שלא יוטל עלי חיבור המצע. 11
8. אילן כתב עוד אתמול למרעיתו. 12
9. אל נא תעשני מזכיר הסגל האיילוני [עצירי לטרון]. אני קולט ופולט למכביר, אבל לדאוג שאילן ימנה ממלא לאוצר 13 - לא מן הדין שיוטל עלי. אפשר לשדור הישר. למעשה: יחיאל

8. 19.9.1946 התייחסו ז"ש להחלטת "ועדת X" על התגובה לחידוש פעולות הטרור של ארגוני "הפורשים" ועל הדרכים הראויות לסיכולן. גם אם במעשהם עתה ראתה ה"הגנה" שלב נוסף בדרך הטרור המסוכנת המוליכה לתהום האבדון, היא הבהירה שהפעם, שלא כבימי "הסזון הגדול" ב-1945, "לא יעשה הארגון את רצונו של השלטון לפתוח מלחמת דמים בין יהודים ליהודים" (ר' סת"ה ג-2, עמ' 908-909). בנסיבות אלו התבקשו דרכי פעולה מוגבלים ומתונים יותר. ב-12.9.1946 כתב כתיאל כץ בעניין זה: "אצלנו קיימת החלטה מאתמול להפריע [ל"פורשים"] אם נוכל לסכל, אבל לא למסור לידי בן-גיל. ממחסה אצלנו יהנה רק חולה [פצוע]. הבריאים יגורשו ממושבותינו אם יבואו [כדי להסתתר]". ז"ש סבר שהחלטת "ועדת X" "אין בה ממש ואינה מונעת כלום", וכן כי הצעותיה "טובות להחלטות פומביות ולדיבורים באסיפות. ערך מעשי אין [להן] והנוק ודאי". בסיכומו של דבר סבר ז"ש כי מוטב "לנהוג מנהג הודעה ישירה לשלטון בכל מקרה שידעו" על פעולת טרור צפויה. על השיטה שהונהגה כתב יחזקאל סהר, ששימש מקשר בין הסוה"י ופיקוד הצבא והמשטרה הבריטים: "משרבו התקפות האצ"ל על השלטון נתקבלה החלטה במוסדות הלאומיים למנוע את פעולתם והוטל על מטה ה'הגנה' למנוע אותן. כאשר לש"י נודע על פעולה צפויה הוא היה מודיע לי, אני הייתי מזהיר את הקולונל גורמן [ראש המודיעין הצבאי] על פעולה מתוכננת ומפקדת ה'הגנה' היתה מזהירה את האצ"ל כי ייזהרו, שכן הבריטים יודעים עליה" (סהר, עמ' 84).
9. בין ההצעות לסיכול פעולות "הפורשים" מנה ז"ש גם את זו של אנשי "השומר הצעיר" וראשיהם יעקב חזן ומאיר יערי: "להודיע על קירות: הנה עומדים לעשות וכו'".
10. ר' מס' 172 הע' 3.
11. המצע של מפא"י לקראת הבחירות לקונגרס הציוני הכ"ב. לעניין זה חזר אשל ב-25.9.1946: "משפחת פיזל פונה להררי בבקשה להמציא מצע לבחירות לכנסת [לקונגרס]. דרשו גם חוברת להסברת המצע ופירוטו".
12. מתכוון, ככל הנראה, למכתב שיצחק גרינבוים כתב לחברי מפלגתו "הציונים הכלליים". אפשר ששם עורר את שאלת "מינוי מ"מ לאוצר".
13. ב-15.9.1946 כתב ז"ש למ"ש: "ליש ביקש את יחיאל ואת אילן לקבוע מ"מ בעל צר הפתח לאחוזת. בבקשה לא לקבוע אותו [את ליש]. תשובה דרושה מיד". הכוונה, כנראה, לאוצר מפעלי ים, החברה הציבורית בעלת נמל ת"א. ב-19.9.1946 חזר ז"ש לעניין זה: "ליש מחכה לתשובת יחיאל וחבריו בדבר המינוי לאוצר. העניין דחוף" (ר' "הארץ" 23.10.1946)

ממנה את השיל¹⁴. אילן - אין לי מושג. עוררתי השאלה פעמיים ולא קיבלתי תשובה. אולי אם יישאל ישר - יהא מוכרח לענות.

10. מסור שלומותי לחתן מגושן ותודתי על הדו"ח המעניין, המאלף, והחיובי ביסודו.¹⁵

ברכות לכל.

אביחי

11. היש לנו דרך להגיע אל הישיש ראש הכמורה בהר הצפוני? או אל המוציא ומביא שאתו כרתנו הברית?¹⁶ לצפוני יש רעיון הנראה לי מאוד - לעורר אותם על סכנת סיפוח חלק הגליל אליהם,¹⁷ שיהיה מתנת-חנק, כי תהפוך אותם למיעוט גמור לצמיחות [בקרב רוב מוסלמי]. העוד הדייג¹⁸ קיים? אם לא - היש גישה אחרת? יש לגלות אוזנם ולהמריצם לשגר איגרת רשמית וכמוסה לרציני, שכך וכך שמעו והם בטוחים שמאי ידיעת המסיבות [נולדה התוכנית], כי אינם מעלים על הדעת מזימה להוסיף הנחתת [הורדת] דרגה ובעצם לסתום גולל על רוב וריבונות לציבור נוצרי בחבל היחיד שיש לו בו עוד איזו תקווה לתקומה, ואם אמת, הריהם מזהירים וכו'.

14 קרוב לוודאי השל פרומקין, מראשי המשק ההסתדרותי ופעיל במוסדות כלכליים ישוביים.
15 החתן מגושן - משה עיראון, נציג האגף הערבי של מ"ד במצרים (ר' מס' 135 הע' 2). ב-19.9.1946 שלח דוח באנגלית על שיחת ששון עם קלייטון, בה נטל חלק (אצ"מ 25/10016).

16 הכוונה לפטריארך אנטואן ערידה, ראש הכנסיה המרונית בלבנון בשנים 1932-1955 ותאופיק עוואד, נכבד מרוני לבנוני, שהיה איש קשר בין ערידה לסוה"י. ב-30.5.1945 נחתם בין הסוה"י לבין המרונים בלבנון הסכם ידיות שלא פורסם, עליו חתמו ח"ו וערידה (ר' קריה נאמנה, עמ' 216). הד להסכם זה ניכר בתזכיר שהגישה העדה המרונית לוא"א ובהכרזת ערידה כי "אין תקומה גם לנוצרים במזה"ת, אלא אם כן תיווסד מדינה יהודית חזקה [בא"י]. שהיא עניין חיוני לכל המיעוטים הנתונים למרות המוסלמים ובייחוד לנוצרים שבלבנון" (ר' ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית ב', עמ' 416-417).

17 במכתב ז' ליף אל מ"ש 1496, 17.9, ובו פרטים על תמ"ג שהגיעו לידיו, נאמר כי הגליל המרכזי, שאליו מתחברת עכו, "נראה שהוא שמור לחילופים ולצירוף אל הלבנון".

18 הדייג - מוריס פישר, אשר בשנות מל"ע-2 שירת בצבא "צרפת החופשית" בלבנון והיה איש קשר בין הסוה"י והצרפתים, פטרוני הנוצרים שם. לימים שגריר ישראל בצרפת.

ירושלים, 21.9.1946¹

1. דואב שהקו שמלכתחילה הוצע על ידי ושאני עדיין סבור שהוא היחיד הנכון (נכונות לשאת ולתת תוך דבקות בקו שלנו, ללא קשר לתוכנית הממשלה, בתנאי של שחרור וחופש בחירת הנציגים), ננקט למעשה רק לאחר מה שנראה כתימרון לא מכובד, שגרם בושת פנים בחוץ ומבוכה ודיכאון בפנים.
2. בנסיבות אלה סבורני כי הכרחי, ולהבנתי גם אתה סבור כך, כי נדבק בתנאי שלעיל ואם ייענה נשתתף [בוש"ע].
3. ספק אם כל העניין עכשיו בגדר מדיניות מעשית לאור התנגדות אפשרית לתנאים על-ידי הצד השני,² אבל אם יהיה מעשי רצוני שתדע כי אני עצמי אסרב לחלוטין ליטול חלק ישיר במשא ומתן בלעדיך,³ אף על פי שאני מבין בהחלט שהיעדרות שנינו עלולה לפגוע קשות במהלך המשא ומתן מצידנו. [דב] יוסף מבקש ממני להודיע שהוא שותף מלא לעמדתי.
4. אני עצמי משוכנע כי אם המשא ומתן יתממש ושנינו נשתתף בו הוא יהיה שלב משמעותי נוסף במאבקנו ואיש מתוכנו לא יתחרט או יתבייש על ההשתתפות בו, כשם שאני בטוח כי איש אינו מתחרט או מתבייש על הופעתנו לפני הוועדה האנגלו-אמריקנית.⁴

1 מ"ש ניסח את המברק ב-21.9.1946 כמתחור ממס' 201 סעיף 2, אך המברק נשלח לפריס ב-22 בחודש ותאריך זה צויין בתעודות א', עמ' 614. הנוסח בתעודות א' פותח במילים: "הבא מאת שרתוק" ומסיים בחתימת "שריף".

2 נציגי המדינות הערביות לוש"ע.

3 במברק שילוח אל ז"ש 18.9.1946 נאמר כי ב"ג משוכנע שבמסיבות הקיימות יש להשתתף בוש"ע, אך אין לעשות זאת בלי העצירים. מטעמים ציבוריים הוא רוצה ששמו יכלל ברשימת הנציגים וכי יובטח להם חופש תנועה מלא, אך החליט כי הוא עצמו לא ישתתף בוועידה ולאור ההתפתחויות האחרונות ישוב מיד לא"י (ר' תעודות א', עמ' 605).

4 ר' על פרשה זו מס' 134 הע' 9.

לנרי שלומות,

21.9.1946

1. אבקשך לברר ולהודיעני מה קרה לדואר שלנו מיום ה' (איגרת) לפזית מיום ד' בערב 18/9 [מס' 196] ושדרים אחרים). באותו בוקר יום ה' עשינו מאמצים נמרצים לשלוח את הדואר ע"י שליח מיוחד ע"מ שיגיעכם עוד לפני הצהריים ולא עלה בידניו. לבסוף עשינו חשבון שהשדרים יגיעו לתעודתם לפני התחלת ישיבת [הוהפ"צ] המצומצם גם אם יישלח בדרך הרגילה. המשלוח יצא מכאן לפני 2. השליח הוזהר על הדחיפות המיוחדת. הוא הגיע לעירכם ללא כל ספק לפני 3. אמנם הישיבה נקבעה ל-3, אך איני מתאר לעצמי שהתחילה לפני 3.30. היתה שהות מספקת למסירת השדרים ולקריאתם. מותר היה לעכב את פתיחת הישיבה לרבע שעה לשם כך, אם היה צורך. והנה יצא שפזית דיברה לפני שקראה את האיגרת שנשלחה אליה וקבעה עובדות שבינתיים נתבטלו או נשתנו. מה קרה? במי תלוי הקולר?¹ השליח מסור בלי גבול, אך אינו מרוכז. הכרחי הסדר של ברזל שהדבר הראשון והדחוף ביותר הוא מסירת השדרים. לכך צרות מחודדת ביחוד, הן מצד המביא והן מצד המקבלים והמוסרים הלאה. האם קיים הסדר כזה? אם לא – מדוע? הוא מוכרח לקום. אבקש בירור על האשמה במקרה המיוחד הזה וביטוח מוחלט שהתקלה לא תחזור. אגב, יהושע הסופר² קיבל את השדר שנשלח אליו באותו דואר ע"י יצחק אילן³ עם פתיחת הישיבה, ומדוע פזית לא קיבלה? זה גרם בלבול מוחות והטעיה שם, רוגז ועצבנות כאן – לגמרי במיותר! אבקש יתר הקפדה ותחוסה, מכל הנוגעים. הלא ידוע לכם כי ידוע לנו שיש כנס למצומצם ומותר לכם להניח מראש שיהא שדר אשר אולי יגיע ברגע האחרון ויחייב מסירת בזק ויש לעמוד במיוחד על המשמר ביום כזה. אינני מתאר לעצמי שתקלה כזאת היתה מתארעת אילו הכל דפק ואיני רואה כל הצדקה לאי-דפּק. צר לי שעלי לכתוב כך במלאות שנים-עשר שבועות.
2. אם הדו במקרה איננו, פתח שדרו – בו מברק לבן אביגדור, דאג לציפנותו ולמשלוחו. הראה לפני כן לפזית.
3. מסור תודתנו ללפידות על שדרו והערכתנו לפעולה.⁴

1 אשל השיב ב-23.9.1946: "תרעומות שדר אתמול מוצדקות. גיליתי את תעלומת איחור השדר ביום המצומצם: הגיע אלינו בשעת ישיבת המצומצם, הונח לפני פזית בשעה שנאמה, אך לא קראה אותו גם בין הנאום ובין הנעילה ולכן לא תיקנה את דבריה".

2 יהושע סופרסקי.

3 ר' מס' 199 הע' 12.

4 במכתבו מ-20.9.1946 לחבריו בלטרון, כתב קפלן בין היתר: "אני הולך לישיבה שם צריכים להחליט בדבר העליות על הקרקע ואני רציני לבשרכם, כי הדברים התקדמו לדעתי יפה. אני מקווה כי יאושרו לעלייה מיידית 12 נקודות ובתוכנית עוד מספר ניכר. אודה, כי לא ברורה לגמרי לע"ע שאלת המימון [---] אבל הפעולה הנ"ל תתחיל במרץ ובהיקף למרות זאת. נצטרך כולנו, גם בשטח זה, לשאת באחריות, אם יבואו סיבוכים".

4. תודה רבה לשלמה על הידיעות.⁵ כן יוסיף לפרנס. אשר לעלון⁶ נדמה לי שאין טעם להתנגד לשפת בונד [יידיש] אם הצורך חיוני. על חיוניות הצורך לא אוכל לשפוט – יש בקיאים ממני.
5. לא אקה על עצמי לחבר שלד⁷ – בכלל שום כתיבה רחבה אינה באה בחשבון כאן, כל עוד היורה רותחת. אני מציע להטיל על ראש המסברה,⁸ לאחר התייעצות.
6. דבר פעוט: אבקשך לדאוג שנקבל "דבר השבוע" בסדירות.

עוד לנרי: סוף סוף בידי מי מרכז הטיפול המשפטי?⁹ אני מבין שיש, או צריכה להיות, ועדה בצמוד [הוה"ל] מלבד זה יש מרכז במפעל [ה"הגנה"] שמו כשם אחי והוא מהר אליהו.¹⁰ אבל מה פשר אם עוברים שבועות על שבועות ללא כל תנועה ופעולה? ומדוע אין להשוות מצב טיפול זה אצל "שכנינו" [עצורי "הפורשים"] כאן אל המצב בקרב אנ"ש – כוונתי שיד השכנים עשרת מונים על העליונה. שתי דוגמאות: א) גרש ימאי, אחיו של הקואופרטור ואיש קה"ס בארץ, נלקח עם חבורה שלמה.¹¹ כל אנשי החבורה יצאו, אחד אחד. הוא לבדו נשאר – לפי הרגשתי, ללא כל טיפול. עכ"פ שום בעל מקצוע [עו"ד] לא שיחרו. ב) שני בני דוד, שמם כשם ממציא 12,606 הקשיש בעל החדר על הר-אליהו שאוכסן בו מישוהו שלא ברצונו¹³ והעול חבר לקובי שאך זה יצא מקליפתו¹⁴ והספיק ללין לילה אחד באותו חדר. עניינם סבוך, כי התנבאו בסגנונות שונים, עכ"פ קורבנות תמימים, בייחוד העול. והנה שבועות על שבועות ואין דורש ואין בא. ובכן קודם כל הכרחי שהנ"ל יוקרו מיד. לשני בני הדוד דרוש מטפל אחד ובבואו עליו לקרוא לשניהם, כי לדעתי יש להשוות מה שכבר נפלט [בחקירות] ולהדריך היטב לעתיד, אבל שנית, הכרחית הסדרה והפעלה: תיאום בין ועדת הצמוד לבין המרכז ופעילות שניהם, בדוק נא המצב והודיעני. למשל היש כרטיסיה, היש תיקים, היש יד רושמת.¹⁵ מפה, בבוא חדש, שולחים דו"ח וכאילו לתוך הדות.¹⁶ הלבבות מרים בתכלית! שלום,

א.

- 5 שלמה אייזנברג דיווח באמצעות מכתב אשל מ-20.9.1946, על ההכנות לקונגרס הציוני הכ"ב שנועד לשלהי 1946.
- 6 העלון – עיתון הקונגרס הכ"ב. מ"ש התבקש לחוות דעתו על ההצעה להוציא גם ביידיש.
- 7 אייזנברג הציע למ"ש לחבר "הקדמה כללית שתסקור את התקופה עשירת המאורעות" לדוח הנה"ס שיוגש לקונגרס, "ואם לא שיואיל להציע לפחות שלד".
- 8 ישעיהו קלינוב, מנהל מחלקת ההסברה של הסוה"י בירושלים.
- 9 הטיפול באנשי ה"הגנה" העצורים בלטרון וברפית.
- 10 יהודה כרמל, קצין מטה לטיפול באסירי ה"הגנה". ב-23.9.1946 השיב אשל שוועדת הוה"ל "קיימת על הנייר בלבד".
- 11 מדובר בגרשון ריטוב, שאחיו ישראל היה מנהל מרכז הקואופרציה של ההסתדרות ויו"ר קה"ס בא"י.
- 12 ב-23.9.1946 כתב אשל: "גרש הימאי מטפל איש דגול ושמו כשם שותפו של יוסיפון [משה שפירא, עובד מח' העלייה]. הוא איש שקמונה ממלא מקום צפוני", כלומר עו"ד יעקב שמשון שפירא.
- 12 פאול ארליך, ממציא נסיוב 606 לריפוי עגבת ומחלות טרופיות שונות.
- 13 מדובר באברהם ארליך, שנעצר על שבחדרו בהר הכרמל הוחזק שמונה ימים ברנרד פֶּנְק, ובבן דודו ששהה בחדרו ונעצר עמו. פפנק, שנחטף בידי אנשי ה"הגנה", נחשד כי הלשין לבריטים על מחסן הנשק שגילו ביגור.
- 14 הצעיר שבשני בני הדוד, שאך זה שוחרר משרותו בחי"ל.
- 15 אשל השיב ב-22.9.1946 כי הקשיים נובעים מחוסר היענות של ועד עצירי ה"הגנה" לבקשות המופנות אליו להמצאת פרטים על העצורים. למחרת השיב תשובה מפורטת.
- 16 לפי "התוקע לתוך הבור או לתוך הדות" (ראש השנה ג' ז).

21.9.1946

B.B.C. משמש בקביעות שופר לעזאם ושות'. הדברים יוצאים מלנקסטר האוז אשר בו היום הרמקול.² אנו איננו שם וקולנו נבא. אנו נותנים את הדין על השיתוק שגורנו על עצמנו. "מה לנו ולוועידה הזאת?" "איזו תועלת תצמח לנו מהליכה לוועידה?" והנה עזאם מבשר תוכניתם: פלשתינה. מדינה עצמאית, על טהרת הדמוקרטיה, אם ליהודים הרוב - מהם ה-P.M. [פריים מיניסטר].³ דברים כשרים ונכוחים בתכלית, המתקבלים על כל מוח ישר. ואין עונה, ואין קורע המסווה, ואין מוקיע השקר, ואין מתריע על האמת! הסו! בכ"ו איני מבין מדוע נדם לגמרי קול? שאל את בר הלבב, ועכ"פ, אני מציע לשדור שהדובר [בלונדון] יפתח פיו וימלל!⁴ מסור-נא לפזית.

1 המכתב אינו ממוען, לפי עניינו נשלח אל ז"ש.

2 עזאם פחה, מזכיר הליגה הערבית, קיים ב-20.9.1946 בערב, בתום פגישה קצרה של נציגי מדינות ערב עם בוויין והול, מסיבת עיתונאים ב"לנקסטר האוז", מקום כינוסה של ו"ש"ע. נראה שעל אירוע זה שמע מ"ש בשידור B.B.C. פרטים על מסיבת העיתונאים הובאו בעיתונות 22.9.1946.

3 במסיבת העיתונאים הצהיר עזאם, שעל א"י להיות מדינה עצמאית החברה בליגה הערבית. הממשלה תהיה מרכזית ולא פדרלית. המוסד המחוקק ייבחר ע"י כל האזרחים ולתושבים היהודים יובטחו זכויות דתיות ותרבותיות. לשאלה בדבר העלייה השיב עזאם, שהערבים מתנגדים לה עקרונית בלי להתחשב בממדיה. כדי להדגיש את אופיה הדמוקרטי של המדינה הפלשתינאית אמר: "אני רואה לפני בעתיד ראש ממשלה פלשתינאי-יהודי ונציג יהודי בליגה הערבית" ("הארץ" ו"דבר" 22.9.1946).

4 דובר הסוה"י בירושלים הגיב על דברי עזאם במסיבה עם עיתונאי חוץ בירושלים, ואמר, שהוא התעלם מהיותם של היהודים גוף לאומי וכי על כך, ולא על קיומם כאחת העדות הדתיות, התבסס כתב המנדט שאותו אין לבטל (ר' מאמרי מערכת, "הארץ" 22.9.1946 וכן 23.9.1946, וב"דבר היום" ב"דבר" 23.9.1946).

לפזית שלום,
 מדברייך בפתיחת יום ה' ה' הוברר לי כי נאמת לפני שהגיע לידך מכתבי.² צר לי מאוד על כך, אך את הנעשה אין להשיב. אני מניח שבפתיחת יום ב' - לפני האורח³ - תביאי את העובדות לגבי עמדותינו ותצייני כי זה היה המצב ערב כנס יום ה'.
 דתן יראה לך את נוסח המברק שאני מבקש לשלוח לבן אביגדור.⁴ נבצר ממני לפנות אליו בלשון של קריאות, בקשות ושידולים, אבל ראיתי הכרח למסור הודעה, קטגורית כשלו⁵ - אולי תועיל. מהמברק תראי כי לפי עניות דעתי הנני רואה את הנקודה שהגענו אליה - לאחר ההתעקשות ללא-היגיון והנסיגה ללא כבוד - כנקודת המוצא שהוצעה על ידי בתחילתה של הפרשה. כוונתי לפסוק שהכנסתי באותו מברק בינות הסוגריים.
 לפי עמדותי היסודית הזאת, שלא נשתנתה בכל השלבים שעברנו, אין נפקא מינא עכשיו אם יש או אין נסיגה מצד הממשלה בשאלת הבסיס - נקודה אשר חוששני כי לא נוכל להגיע בה לידי בהירות מוחלטת גם לאחר ההסברות שבע"פ.
 וכן לפי אותה העמדה היסודית לא היה כל צורך לקבוע במיסמך רשמי ולהכריז בעיתונות את החלוקה כתוכניתה המדינית של הסוכנות היהודית. אי קביעת הדבר במכתב לממשלה ואי הכרזה עליו בעיתונות לא היו צריכים למנוע בעד המאמץ החיובי שעשה נ"ג להשיג את תמיכת ושינגטון בהקמת מדינה ולו גם בחלק הגון של א"י אם לא בכולה. זה לחוד וזה לחוד.
 בהצעתי הראשונה שהלכה ללוט, שבה קבעתי כתנאי-בל-יעבור רק את השחרור ואת חופש מינוי הנציגים, אמרתי: אנו הולכים למו"מ עם תוכניתנו המדינית (אפשר היה לפרש: במטרה להביא לידי הקמת מדינה יהודית) ולשם מלחמה על מלוא זכויותינו.⁶
 התנאי על השחרור ועל חופש המינוי היה מופיע או כדבר המובן מאליו ולא כאחד מהתנאים שהסוכנות מצאה לנחוץ להעמיד לפני המו"מ מתוך כל מיני שיקולים. היינו אומרים או בכל הפשטות: אתם קוראים לנו למו"מ - אנו מוכנים ללכת; אבל איננו יכולים ללכת כשרגלנו האחת בסד; ואיננו יכולים ללכת אם לא בידנו לקבוע מי ומי ההולכים.

1 במושב הפתיחה של כינוס הוהפ"צ המצומצם ביום ה' 19.9.1946, סקרה ג"מ את סוגיית השתתפות הסוה"י בוש"ע (ר' "הארץ" 20.9.1946).

2 מס' 196.

3 מדובר בכינוס הוהפ"צ המצומצם שהמשכו נועד ליום ב', 23.9.1946 בהשתתפות לוקר, שבא מלונדון למטרה זאת. בשל איחורו נאם בכינוס רק למחרת.

4 מס' 200.

5 שם סעיף 3.

6 ר' מס' 58, סעיף 6.

נוסח כזה של עמדתנו למו"מ אינני רואה איזה הפסד היה גורם לנו שלא נגרם. עכ"פ, אילו נתקבל ניסוח כזה מלכתחילה, היה נמנע מאתנו ההפסד של נסיגה בלתי מכובדת. זה בחוץ. בפנים, יש להניח כי ניסוח כזה לא היה נתקל בהתנגדות "התנועה" [לאחה"ע] ואולי גם בהתנגדות השוה"צ.⁷

הראי נא מכתבי זה לז"ר ולליש, גם לח"ג ולכל.⁸ איני מתנגד שתמסרי תמציתו למצומצם, אם את תראי בזה תועלת ואם הדבר ישתלב במהלך הבירור⁹ תודה רבה לך שביקרת את אחות שאול.¹⁰

7 לקראת דיוני הוהפ"צ המצומצם החליטו מרכז "התנועה לאחה"ע" ומרכז מפלגת השוה"צ להתנגד להשתתפות בוש"ע ("הארץ" 20.9.1946).

8 זלמן שזר, לוי אשכול, חיים גרינברג, ברל לוקר.

9 במכתבה למ"ש 23.9.1946 השיבה ג"מ: "אני אמסור כמובן את תוכן מכתבך האחרון גם לחברים וגם למצומצם" (תעודות א', עמ' 618).

10 ג"מ ביקרה אצל צ"ש ב-18.9.1946 (ר' שרת/מאסר, עמ' 282-283).

לדתן שלום, מוצ"ש 21.9.1946

המברק לבן-א. [ביגדור] והשדר לפזית לפניך.¹
 אם למצות את הרהורי - אוסיף, כי מי יודע אם ההסתפקות בשני התנאים² או לא היתה מבטיחה את הגשמתם ביתר קלות מעכשיו, לאחר שהשלט "הסתבך" בעניין המוצנף.³
 אגב, מהדו"ח על הכנס הקצר [הוהפ"צ] של יום ה' למדתי דבר שלא הופיע בשום שדר או מברק - כנראה נאמר על החוט [בטלפון] - והוא, כי האולם הודיע שהוחלט לא להתיר. האם חסך עלינו ולכן העלמת? אין זו שיטה!⁴
 מכיון שבן-א. עצמו מחשיב כלילתו ברשימה (גם שלא על מנת שילך) למען יוחזר לו חופש התנועה,⁵ יש להניח שלא יזוו ממקומו עד שיתברר אם השלט מקבל או דוחה התנאי. אני סבור שהדבר יתברר סופית רק בשוב בר הלבב. ואז, אם התשובה תהא שלילית, חוקה שישקול [ב"ג] שוב אם לצאת ולהסתכן בהצטרפות למשתכנים בעמק [אילון].
 רק ברגע זה קראתי את מכתב אבויריב.⁶ משום-מה נדחה. את דברי לבן-א. [הרון] ולפזית כתבתי לפני שקראתי⁷, והזכרת "התנועה" [לאחה"ע] בשדר [אל] פזית אינה גמול לבן-א.⁸ היה לי סיפוק רב לראות כי דעתו כדעתי בסוגיית תנאים למו"מ.⁹
 חזק והרחב קצת הדיבור בכתיבה.

1 מס' 200; 203.

2 שחרור המנהיגים העצורים וחופש מלא לסוה"י לבחור את נציגיה.

3 בתגובה לתביעת גולדמן, לוקר ווייז לחופש מינוי נציגי הסוה"י לוש"ע, שהציגו בשיחתם עמו ועם הול ב-17.8.1946, אמר בוויין כי לא יוכל להסכים לכך שכן ערביי א"י יתבעו גם הם זכות דומה לעצמם ויבקשו להעמיד בראש משלהתם את המופתי אמין אל-חסייני ("המוצנף"), והוסיף: "מה"מ לא תשב עם המופתי" (תעודות א', עמ' 536). ב' לוקר השיב כי אין זו הקבלה הוגנת: "כיצד ניתן להשוות את המופתי לבן-גוריון שביחד עם שרתוק עשה כל מאמץ אפשרי לסייע לבריטניה במאמץ המלחמה" (ר' מס' 81 סעיף 6; אביזוהר/לקראת, עמ' 142). עניין זה צף ועלה בגיליון "סנדיי טיימס", שם נאמר כי "אין להניח שהממשלה תוותר ללחץ בדבר השתתפות המנהיגים היהודים העצורים, ובייחוד מר מ' שרתוק, יותר משוויתרה בעניין המופתי" (מברק ר' וולטש, "הארץ" 23.9.1946). בתגובה לכך גינה דובר הסוה"י את "העמדת מ' שרתוק בדרגה אחת עם המופתי" ("הארץ" 24.9.1946).

4 ב-18.9.1946 חזר הול והבהיר לנציגי הסוה"י בלונדון שנפגשו עמו כי מה"מ תסרב לנהל מו"מ עם המנהיגים העצורים, או אלה המיועדים להיעצר (ר' מכתב ח"ו אל הול 19.9.1946, תעודות א', עמ' 605). ז"ש כתב ב-23.9.1946: "איש לא חשב להעלים ידיעה כדוגמת הודעת האולם בדבר אי-התרה, אלא שהשיחה היתה סמוך מאוד לכנס המצומצם והיות ונמסרה מיד בכנס ונרשמה, לא חזרו עליה".

5 ר' מס' 200 הע' 3.

6 על מכתב זה ר' מס' 183 הע' 18. נראה כי מרים בן-אהרון מסרה את המכתב לז"ש בשל תוכנו המדיני, וכך הגיע לידי מ"ש.

7 מכתב זה לבן-אהרון לא אותר. המכתב לפזית ר' מס' 203.

8 שם, הע' 7.

במקרה שהוה"פ יקבל החלטה חיובית [להשתתף בוש"ע], חוקה שיפרש התנאי של חופש מינוי הנציגים.

אגב, אני מניח כי מובן לכל כי תנאי זה חל לא רק על העצירים, כפי שנאמר במברקו של רפאל,¹⁰ אלא גם על העלולים להיעצר, עכ"פ על בן אביגדור. אין בשום פנים ללכת בלעדיו ועל רציני ושות' לדעת זאת מראש.

.א.

9 במכתב אל רעייתו 21.9.1946 כתב מ"ש: "הנה נמצא איש רדיקלי אך נבון, והוא בעצה אחת אתי בשאלה היסודית של עמדתנו למו"מ: אבויריב" (שרת/מאסר, עמ' 291).

10 מברק שילוח אל ז"ש 17.9.1946, שם נאמר כי מוסכם על כולם, בפריס ובלונדון, שאם הסוה"י תשתתף בוש"ע "כל העצורים מוכרחים להיכלל במשלחת" (תעודות א', עמ' 604).

מוצ"ש 21.9.1946

בר-לבב יקירי,

שלום בואך.¹ לא אאריך, כי הכל יסופר לך. גם תקרא מהנשלח לאחרים ב"דואר" זה. רצוני לדעת: האם ברור לצד שכנגד [הבריטים] כי בלי התרת החרצובות אין לדבר על מו"מ? אני מציג שאלה זו, כי מכמה דברים שנתפרסמו ממקורותינו אין הדבר ברור. נאמר, כי בלי זה לא תהא האוירה נוחה, לא ישתתפו כל בעלי ההשפעה וכיו"ב, אבל לא נאמר כי בלי זה לא יהיה מו"מ.

ועוד. גם במקרה שיוחלט כאן [בוהפ"צ], כי אנו מוכנים למו"מ אך ההתרה היא תנאי בל יעבור – היש ביטחון כי נעמוד בתנאי הזה? השאלה היא אם לא נועמד בפני עובדה של ויתור מצד המוציא והמביא [גולדמן], בהסכמתו המפורשת או המשתמעת של אלופנו [ח'ו], כשם שהועמדנו בפני עובדה של ויתור לגבי הבסיס.² (בשאלה זו ביסודה יש לי דעה משלי,³ אבל אני קובע את עובדת הויתור אליבא דכלל). כתבתי לך לעירך מכתב לפני כשבוע.⁴ אם כבר נשלח – בקש שיתנו לך כאן את העתקו. חזקה שיש העתק.

שלום וחזק ואל תבקש רישיון [לביקור] כי לא יינתן.⁵

1 לשיבת הוהפ"צ המצומצם בירושלים.
 2 ויתור על תנאי הסוה"י להשתתפותה בוש"ע, שהבסיס לשיחות יהיה הקמת מדינה יהודית בת-קיימא בא"י, ולא תמ"ג כקביעת הבריטים (ר' מס' 189 סעיף 1).
 3 ר' מס' 200; 203.
 4 מס' 190.
 5 בסופו של דבר, הותר ללוקר לבקר בלטרון ב-24.9.1946.

22.9.1946

בר-לבב היקר,

זוהי פתקתי השנייה אליך. קרא-נא את דברי לפי סדר התאריכים. קודם כל, שמחנו היום מאוד לבשורה, הכלולה במברקו של יוסף [לינטון],¹ כי יש תקווה שתבקרנו. זו תהיה הזדמנות יקרה ונדירה להידבר. אך מכיוון שאנו יודעים את דרכי הרשות כאן, אין לסמוך שהתקווה תתגשם, ועל כן הנני ממשיך בכתיבה. ובכן אני מניח עכשיו בוודאות, ראשית, כי המצומצם יחליט ברוב (אולי לא גדול ועם כמה נמנעים) שעלינו להיכנס עכשיו למו"מ, ושנית, כי הוא יקבע כתנאי בל יעבור את חופש קביעת הנציגות, שפירושו למעשה שחרורנו ושיתוף בן אביגדור.²

גם לאחר ההודעה השלילית המפורשת של רציני³ אינני מוציא אפשרות של ויתור מצדם בנקודה זו – במה דברים אמורים, אם נעמוד עליה בתוקף ובמאוחד ואם יהיה ברור להם ללא כל שיור של ספק כי בלי זה לא יהיה מו"מ. אבל ייתכן שלא יוותרו לפי שעה ואז עלינו להיות מוכנים להיעדר מו"מ בשלב זה, וללכת לכך בעיניים פקוחות.

בשאלת השתתפותנו במו"מ כשלעצמה הייתי הוותרן הקיצוני ביותר. אבל באותה מידה של קיצוניות – אם קיצוניות היא זו – עמדתי בכל תוקף על התנאי של חופש הנציגות. ניסחתי זאת פעם כך: רצונכם שנלך לוועידה? אנו מוכנים ללכת, אם יותן לנו; לא נוכל ללכת אם רגל אחת שלנו נתונה בסד; וכן לא נוכל ללכת אם לא יותן לנו לקבוע מי ומי ההולכים.⁴

אני מאמין כי אתה מבין כמוני – ועוד תתחזק בהבנתך זו לאחר כ"ד שעותיך הראשונות בארץ – כי חרות ההופעה ועצמאות הייצוג הן בנפש תנועתנו. כל המציע לתנועה להתפשר עם הופעה מקוצצת – בלבוש שנפרם, נגזר מחדש ונתפר לפי רצון השלטון הזר – קובע את נשמת עצמאותה.

לזה נוספת העובדה הניצחת שהרוב הגדול של מפלגתנו בארץ וחלקים חשובים של היישוב מחוץ למפלגה, ובלי ספק ענפים רבים של התנועה הציונית בחו"ל, לא יתנו אמון בנציגות אשר בן אביגדור – והפעם אדרוך נא עוז ואוסיף עוד שם אחד⁵ – ייעדרו ממנה.

לבי לך שהוטל עליך במצב כה מורכב למלא תפקיד כה כבד ואחראי. מבחינה אחת שמחתי למברקו של אלופנו אל ר' יוסלה.⁶ ראיתי בזה אות כי אין הוא סומך עליך

1 המברק לא אותר.

2 שלא כהערכת מ"ש כאן, הוהפ"צ המצומצם קיבל החלטה כהצעתו במכתבו אל ג"מ (ר' מס' 196 הע' 6).

3 הודעת בוויין ב-19.9.1946, שהעצורים לא ישוחררו (ר' מס' 208 הע' 5).

4 ר' מס' 203.

5 מ"ש מכוון לעצמו.

6 מברק ח"ו לשפרינצק 19.9.1946 (אנגלית): "אני סבור [שיש] חשיבות חיונית להיכנס לוועידה. ידידינו הטובים ביותר, ובהם סמאטס, חולקים השקפה זו. אם לא, אני צופה התפרקות התנועה ותוהו ובוהו. אנו לוחצים לשחרור

בעניין זה של ויתור על חופש הנציגות. מי יתן רק והבין עד כמה הוא מבודד עצמו ע"י עצם הניסיון שהוא עושה להשפיע באותו כיוון. אני מחייב כל מאמץ אפשרי לחלצו מבדידות זו, המסוכנת לו ולעניין, אבל מוטב לבודדו מלוותר לו.

לרציני ולחבריו צריך להגיד: הייתם אתם מנהלים מו"מ מדיני עם ממשלה אחרת בזמן שאחדים מחבריכם נמצאים אצלה במאסר? לכל היותר הייתם באים במו"מ על שחרורם, אבל לא הייתם נכנסים לביור שום עניין אחר כל עוד לא שוחררו. התשובה ודאי תהיה: אבל אתם אינכם ממשלה. לזאת אנו עונים: אין אנו ממשלה לגבי שלטון, אבל לגבי הופעה ונציגות אנו עצמאים. אם ננקוט עמדה זו בתוקף – לא יהיה מו"מ. איני מעלה על הדעת כי אג"ו-1 A J A⁷ יעשו עצמם לצחוק קבל העולם וההיסטוריה ע"י כניסה למו"מ בלעדינו – גם אם מה"מ תהא מוכנה לעשות עצמה לצחוק ע"י מו"מ אתם בלבד. ואם לא יהיה מו"מ – סוף הוויתור [מצדם] לבוא.

שלך,

א.

העצורים, אך איננו יכולים לעשות זאת עילה להימנעות. יתר על כן, אפשר שיהיה לנו סיכוי טוב יותר להבטיח את שחרורם במהלך הוועידה מאשר בעשותנו זאת לתנאי מוקדם. אנא העבר לחברים אחרים שזו דעתי השקולה. אל להם ליצור תנאים שיעשו את המשך עבודתנו לבלתי אפשרי" (וייצמן/איגרות 22, עמ' 197).

7 "אגודת ישראל" ו-Anglo-Jewish Association ("אגודת אחים"). בידיעה מלונדון נמסר שאגו"י נוטה להצטרף לוש"ע אפילו תישאר הסוה"י מחוצה לה, ומוכנה לקבל את תמ"ג כבסיס לדיונים בה תוך דרישה שתוכנית זו תאפשר כניסת מאה אלף יהודים למחוז היהודי, ששטחו יורחב לשם כך ("הצופה" 22.9.1946). "אגודת אחים" נוסדה ב-1871 במטרה להפיץ השכלה בקרב יהודי ארצות המזרח ולהגן על יהודים בפני רדיפות אנטישמיות בעיקר במזרח אירופה. נשיא האגודה ליאונרד שטיין הודיע, שארגונו ישתתף בוש"ע גם אם הסוה"י תיעדר (ר' מכתב ח"ו אל שטיין 23.9.1946, וייצמן/איגרות 22, עמ' 198).

22.9.1946

לנמרוד שלומות,

1. ביום ה' שעבר שלחנו מכאן ע"י הרשות מכתב דחוף לד"ר פון שיפסיק הסתגפותו.¹ ביקשנו במיוחד להעביר בדחיפות. הוא-לא-נא לברר אם קיבל; להודיעו שלא יחשוד שמא היתה כאן איזו יוזמה זרה – זוהי יוזמתנו אנו (לאמיתו של דבר יוזמת הח"מ); להודיענו תגובתו. המכתב ערוך כך שיוכל לפרסמו, אם יחליט להיענות, והיה לו בזה מוצא-כבוד. האיש אוויל ללא תקנה, אך נחמד במתימותו ואציל-אופי.
2. הודיעני נא פרטי י"ב הנקדים החדשים: שמות המקומות, עד כמה שאפשר לפי השמות במפה הרשמית המפורטת, שישנה כאן, ומי ומי המתאחזים.² איני יודע מה התוכנית – דומני שמוטב בשני שלבים (לא בבת אחת, אף לא בשלושה) שישה כ"א, בריווח של שבוע-שבועיים.
3. מה פשר עניין באר טוביה שנזכר בשדרו של יוסף הכלול בדואר של היום?³ מה בצע בהעברת שדרים שתומים ללא לוויית-הסבר?
4. השג-נא מטד ושלח הנוסח המלא של השדר על כתבתו של ג'. ה, מודיעו של נ. כ., שנעשו בו שמות בפירסום. (עיין פ"פ היום).⁴
5. בתשובה לתרעומת על אי מתן תשובות מכאן,⁵ ביקשתי הסבר ומכיון שהעיתירו דברים ביקשתי

1 מס' 198.

2 אשל השיב ב-23 וב-25 בחודש בהרחבה על שאלות מ"ש. במוצאי יום כיפור, אור ל-6.10.1946, הוקמו 11 יישובים בדרום ובנגב. למחרת הוקם כ-8 ק"מ דרומית-מזרחית לאשדוד, היישוב ה-12, קיבוץ חצור (ר' אורן/התיישבות, עמ' 180-169; סת"ה ג-2, עמ' 964-967).

3 מדובר, ככל הנראה, במכתב מאת לינטון מלונדון שנדרש לאירוע בבאר טוביה. ז"ש הבהיר עניין זה במכתבו מ-24.9.2946: "באר טוביה – מעשה שהיה: רץ ניסה להתנכל לאחד מבתי הנבחן [מתקני הצבא הבריטי בפיקודו של גנרל ברקר] שם. נודע לבנינו [אנשי ה"הגנה"]. לקחו הראש [מפקד יחידת האצ"ל] וחבשוהו וסילקו הטמונים בעפר [כלי הנשק]. אחרי שלושה ימים שלחו הראש לנפשו. לפידות העביר בהודמנות הסיפור אל בל".

4 בפ"פ 19.9.1946 פורסמה כתבה שכותרתה Extremists in Control ובה מובאות מתוך מאמר מאת ג'פרי הור, סופר "ניוז כרוניקל" הלונדוני. בכתבה זו נמסר, שלדברי הור מעטים האנשים בא"י שיש להם אמון בתוצאות וש"ע. היהודים חשים כי השתתפותם בוועדה עלולה לשמש כיסוי לתוכנית בריטית שהוכנה מראש בעוד הערבים נוקטים עמדה נוקשה בשאלת העלייה היהודית. בשלושת המחנות – היהודי, הערבי והבריטי – יד הקיצונים על העליונה. היהודים רגילים להגזים והדבר מקלקל כל טענה צודקת שיש להם. כל עוד נמשך הטרור והיישוב היהודי מסרב לסייע לשלטונות לדיכוי, חייב הביטחון להיות בידי הצבא, אבל הוא היה יכול למלא תפקידו ביתר אנושיות והבנה. בסיום הכתבה הובאו דברי הור, שליהודים הנמצאים בא"י בזכות, הארץ היא חוף מבטחים וכל קצין ופקיד בריטי צריך לשאול את עצמו: "העושה אני כמיטב יכולתי למען האנשים האלה, הנתנים אמונם בי, או שאני נותן לדעה קדומה להשפיע על שיפוט ומעשי". בפ"פ 22.9.2946 הובא מכתב מאת ג' הור, שבו טען כי ממאמרו המקורי השמיט פ"פ חלקים חשובים והנוסח שהודפס שם אינו מייצג כהלכה את דבריו ביניו כרוניקל". אשל השיב למ"ש כי טד לוריא, סגן עורך פ"פ, התבקש לספק את מאמרו המלא של הור, אך הדבר מתעכב.

5 ר' מס' 201 הע' 15.

- בכתב. ערכו תזכורת אֵלִי, למען אכתוב על פיה, אך החלטתי שמוטב להעבירה כמות שהיא למען תיווכחו עד היכן הגיעו הדברים שכתבתי עליהם אמש.⁶
6. נכון שאותו בריג' ידידי.⁷ אבודן מוכרח לראותו. רצוי גם אביתר.
7. את אשר ישים אלוהים בפי עוזר גרש אותו ידבר.⁸

אביחי

האין עוד תשובה לקומי?⁹
קיבלתי עתידות אב והספר הקטן מטדי. תודה גם לתמר.¹⁰

6 התזכיר לא אותר.

7 במכתבו למ"ש מ-22.9.1946 כתב אשל כי בירושלים שוהה ידיד שלו, לשעבר בריגדיר בשם שירר. בא בשליחות מסחרית. הוזכר ישן?"

8 במכתבו הנ"ל למ"ש הוסיף אשל: "עוזר גרש מהדואר [טד לוריא מפ"פ] משדר פעם בשבוע למע"ל לרשת תחנות שידור. נושא השדר הבא: 'איש השבוע'. חושב הפעם על הררי [מ"ש]. שואל את ישן [מ"ש] אם יש לו הצעות מיוחדות". טד לוריא היה גם סופר C.B.S. בירושלים.

9 אשל השיב ב-23.9.1946: "אין עוד תשובה לקומי [שטנר]. בן לוי אמר שעשה מה שהיה אפשרי, אפילו בסכנה להיות נודניק, אמרו לו עכשיו שזה עניין לוועדה המבקרת. אינם רוצים [לשחררו] וטוענים שיש להם על מה להתבסס".

10 מדובר בגליון חודש אב של ירחון "עתידות". תמר - רעיית טדי קולק.

לדתן שלום, 22.9.1946 ערב

1. הלב נוקף לערער על משהו בהרצאתך מאמש, שכולה מלאכת מחשבת ופלפלא חריפתא.¹ אבל כשערערתי על מידת הנוקשות [של ג"מ] נתכוונתי לא לעיכוב הקריאה [להשתתף בוש"ע] שהיתה באמת לברכה, אלא להתנגדות לכניסה למו"מ גם אם יתמלא תנאי ההתרה, ואולי בייחוד להנמקת ההתנגדות: למה לנו להציל את הוועידה? מה נרוויח אם נלך? מה נפסיד אם לא נלך? אם נלך - נתן גושפנקא וכיו"ב² - חדרה בלתי מספקת לאופן פעולת המיכניזם הפוליטי למעשה עם נופך של דוגמטיקה.
2. אנא, שלח את שדר האלוף ליוס'ה!³ משעריני שנשלח גלוי - מה התשובה? הן הכל לעיניהם [של הבריטים].
3. כל הסברך, לרבות הדבר שעליו אתה מוכן לתת ראשך, (*אני!*) [ערבית: שתהיה בריא] מתקבל מאוד על הדעת.⁴
4. בשדר על השיחה האחרונה עם רציני נקודה חשובה לטובת קן לוט ונוצה במגבעתו של בר לבב בהופיעו לפני המצומצם: רמוז ברור - אף יותר מרמוז - לתזווה לגבי הבסיס.⁵

1 מדובר במכתב ז"ש מ-22.9.1946, שבו הגיב על דברי מ"ש בעניין התנגדות ג"מ להשתתפות בוש"ע.

2 כטענות ג"מ בישיבת מרכז מפא"י 16.9.1946 (ר' מכתב כ"ך אל מ"ש 16.9.1946; מס' 196 פיסקה אחרונה).

3 למברק ח"ו לשפרינצק ר' מס' 206 הע' 6.

4 ז"ש טען במכתבו 22.9.1946, שהתעקשות הבריטים שלא לשחרר את המנהיגים העצורים ושלא להסכים להניח לסוה"י למנות את נציגיה לוש"ע, מכוונת להביא לשינוי ההנהגה הציונית. זוהי מטרתם הראשונה ואילו אח"כ יפעלו נגד ה"הגנה": "אני נותן ראשי שדבר זה שמור 'בשרווליו' של השלט והוא יועלה כתנאי לכל סידור, באם ייכנסו וכאשר ייכנסו למשא ומתן [איתם]". אם הסוה"י תוותר על התרת המנהיגים העצורים "ינהלו את המערכה על הגן אנשים שנוה להם בנסיגה". על כן, "החרדים עתה למבוך ולפילוג חייבים לראות מראש את המבוך והפילוג ההכרחיים או. מוטב פילוג בין בית הפיזול לבין בעל האמונה ואריה האבן [ליאונרד שטיין] ודומיו, מאשר פילוג בין בית הפיזול לבין התיישים והגדיים [ראשי ה"הגנה" ואנשי הפלמ"ח], פילוג בין בית הפיזול לבין כבודו העצמי - ערב מבחן לקראת הכנסייה [הקונגרס הציוני] [---] אך אם תכריח הארץ [היישוב] את בית כל [אנשי הסוה"י בלונדון], ירתיע [הדבר] את השלט מלהמשיך בכיוון החילוף של ההנהגה ויכין רקע טוב יותר למערכה השנייה, מלבד כושר העמידה המוגבר על עצם הפתרון היסודי [מדינה]."

5 בשיחתם ב-19.9.1946 עם בוויין והול בשאלת ייצוג הסוה"י בוש"ע, התבקשו גולדמן ולוקר להגיש רשימת נציגים המוצעת על ידם. בעקבות זאת שלח גולדמן רשימת מועמדים מן הסוה"י ומגופים ציוניים וארגונים יהודים, שכללה את המנהיגים העצורים בלטרון וכן את ב"ג, אך לא את סנה (ר' מכתב גולדמן אל הול, 20.9.1946 תעודות א', עמ' 607-609). באותה שיחה סירב בוויין לשחרר את העצורים, אך הדגיש את הביטוי "at present" בהקשר זה. בפגישה זאת לא נדרשו הבריטים לתמ"ג כבסיס לדיוני ושי"ע, ומ"ש פירש זאת כתזווה מהתעקשותם בנושא זה. ב-22.9.1946, בכתבת ג'ורג' ליכטהיים בפ"פ נאמר, כי "שאלת השתתפות היהודים בוש"ע תלויה במכשולים וצירים לאחר שהוסר המכשול העיקרי - תוכנית האוטונומיה המרכזית [תמ"ג] כבסיס לשיחות".

5. מכתבי (השני) לבר-לבב מדבר בעדו. תראהו פזית, ואם אפשר - הרעיה.
6. מה בדבר גֶזֶר?⁶
7. במצורף שדר מבעל הברכה.⁷ אולי תשתף בת יהודה?
8. נראה שרויטר, במקצת הטיימס ועכ"פ בית-אור [ליכטהיים] (לא "שומר בירת הטקסטיל"⁸), הוטעו לגבי ההתרה.⁹ אגב, מעניין אם הזכרת שמי בפי בית-אור היום¹⁰ משקפת באמת את הרחשים המובעים במקום, או רק הרהורי לבו?
9. אקווה שהפזילים יום ג' כולם בעד כניסה ובעד התנאי.¹¹

א.

-
- 6 "גזר" - רוברט פ' ג'רדין (Robert F. Jardine; Jardin, צרפתית: גינת ירק), מ"מ מנהל המחלקה להסדר המקרקעין ומ"מ נציב המים בא"י. שאלת מ"ש מתייחסת למכתב ז"ש 17.9.1946, שם מסר מפי זלמן ליף כי "ג'רדין חוזר ובאמתתו כמה מציאות: א. חוק המים יאושר כדיון; ב. תוכנית פיתוח למאה כפרים, כולם ערבים, וכוונתה ריכוז קרקע, השקאה, בניית מוסדות ציבוריים וכבישים. נבחרו כפרים אחדים במכוון כדי להפיק אדמות יהודים בסביבתם. מדובר בכמה אלפי דונמים" (חוק המים הנ"ל הוא תוספת ל"תקנות ההגנה, חלוקת המים 1944, שהממשל הבריטי עסק בהכנתו ב-1946 וכוונתו היתה למנוע העברת מים מאזור לאזור, כלומר סיכול מפעלי מים של היישוב). ז"ש הוסיף כי "יציע לפזית להרים ויועקו גדול". לשאלת מ"ש השיב ז"ש ב-24.9.1946: "גזר טרם הגיע. העניין שמור".
 - 7 מכתב דוד הכהן לא אותר.
 - 8 העיתון "מנצ'סטר גרדיאן" ("שומר" - גרדיאן, "בירת הטקסטיל" - מנצ'סטר).
 - 9 סוכנות "רויטר" פירסמה ידיעה שלפיה יש תקווה לשחרור המנהיגים העצורים כדי שישתתפו בוש"ע ("דבר", "הארץ" ב-22.9.1946). בפ"פ באותו יום ציטט ליכטהיים מתוך מאמר מערכת של "טיימס", שם צויין שיש סימנים לנכונות הממשלה לדון בהצעות היהודים להשתתפות בוש"ע ולקבל את רשימת נציגי הסוה"י, ואילו לפי "מנצ'סטר גרדיאן" עדיין יש ספק רב אם ב' לוקר יצא לא"י ובידו הבטחה שהמנהיגים ישוחררו.
 - 10 בכתבה הנ"ל בפ"פ דיווח ליכטהיים כי "משקיפים כאן מדגישים את החשיבות הרבה שבהכללת המנהיגים העצורים ובמיוחד מ' שרתוק, אשר באישיותו מסמל את כל המדיניות של שיתוף פעולה והתנגדות לטרור".
 - 11 בישיבת מזכירות מפא"י כוועדה הפוליטית של המפלגה ב-24.9.1946 בהשתתפות לוקר, שנקראה לקבוע את עמדת המפלגה לקראת ההצבעה בוהפ"צ המצומצם, הוחלט כי "תוצאות המו"מ שהתנהל עד עכשיו אינן מניחות את הדעת ואינן יכולות לשמש יסוד להשתתפות בוש"ע. אם המשך המו"מ יביא לשינוי המצב, תדון המפלגה בשאלה מחדש ("דבר" 25.9.1946).
-

23.9.1946

לנמרוד שלומותי,

1. התאזר סבלנות והתרגל למחשבה כי יש תרעומות ותהיינה ואתה המען.¹ אלא מי? והרי לך מיד תרעומת חדשה במזומנים, והיא על אופן תשובתך לתרעומת הקודמת. ביקשתי שני דברים: א) לחקור היטב מה קרה לדואר של יום ה' - מתי הגיע ומתי נמסר - ומדוע איתר. על זה לא קיבלתי כל תשובה. מתברר מה שהיה ברור מראש, כי השדר הגיע לידי פזית כבר בשעת נאומה. אבל כל שאלתי היתה מדוע לא הגיע השדר לפני פתיחת הכנס? ובכן אני מבקש בירור ותשובה: מתי הגיע השליח העירה? (הוא יצא מכאן לא מאוחר מ-1.40) מתי מסר הדואר במשרד? אם היה איתור בשלב זה - מדוע? ב) לקבוע הסדר המבטיח מסירת-בזק להבא ולהודיעני על כך. האמנם כה קשה לקרוא שדר מפורט וברור ולפעול לפיו ולענות לפיו? אתה יודע כי מבחינות אלה אני כגרוע שבִּיקִים - בהחלט יהי חלקי עמהם! אבל אתה התבוללת כפולות, בקרב אוסטיון - זרע מרעים! - ובתוך יהודי המזרח, וחבל! ובכן בכגון אלה נַעַר מעליך אבק רחובות ובגדאד וחזור למחצבתך החינוכית.²
2. בשאלת הטיפול הצעתי להזמין את האיש ששמו כשם אחי מהר-אליהו, ולתאם אתו. הנעשה הדבר?³ בתשובתך המפורטת למדי והמשביעה רצון כשלעצמה אין זכר לפרט החיוני הזה. אנא! העסקים כאן טורחים כבר בהכנת החומר.⁴
3. אני מחכה לתשובה על שאלותי האחרות.
4. בדואר היום יש מברק מע"ל המסומן במספר 466. שאל דתן. הנחתנו היא כי "הידידים" שמדובר בהם באותו מברק הם חבורת יוסף השחור. נא לאשר.⁵
5. לרגל הרבצת ערבית בבעל הברכה ובאיש קומי (מלאכת יום-יום) נוכחתי לדעת כי אין העלונים שלנו משקפים כראוי את הדי השכנים מהעגול, שיש בהם עניין רב, על המעלות והמורדות. כדאי להעיר.⁶

1 ב-23.9.1946 כתב אשל: "זכיתי כנראה להפך לכתובת המושבעת לתרעומות ישן".

2 אשל נולד בברלין להורים שהיגרו לשם מפולין. לאחר שלמד באוניברסיטת ברלין עלה ב-1934, שהה זמן מה ברחובות כמפקד יחידת הנוטרים ואח"כ יצא בשליחות ה"הגנה" לעיראק לפעילות בקרב הנוער היהודי שם.

3 מדובר בשיתופו של יהודה כרמל בטיפול המשפטי באסירי ה"הגנה". ב-25.9.1946 השיב אשל כי הדבר נעשה.

4 אשל כתב ב-23.9.1946: "בקשתי הדחופה: א. תומצא לי מיד רשימה של נצרכים. היא חייבת לכלול פרטים [...]. ב. יומצא לכם טופס של הכרטיסייה [...]. תניע את ועד איילון לרישום מהיר ומדוייק של כל נמקי כלא, של כולם".

5 יוסף השחור - יוסף שוורץ, מנהל ה"גוינט". במכתבו מ-23.9.1946 מסר ז"ש על מברק 466 "של בעל הכספים מע"ל [יוסף שוורץ] שביקר לא מזמן והמדובר על השתתפות גורם חוץ שעזר לגיס [אביגור והמוסד לעלייה ב']. עתה עם הכנסת המשולש באמצע הוא מתחרט". מפסוק זה יכול להשתמע שה"גוינט", שסייע במימון ההעפלה, יחדל לעשות זאת שכן קיבל על עצמו לשאת באחזקת מחנות המעפילים בקפריסין (ר' מס' 111 הע' 15).

6 אשל השיב ב-25.9.1946, כי מחלקת ההסברה של הסוה"י תטפל בנושא.

6. ליתר ביטחון אקדים ואברכך בברכת שנה טובה, בחינת ואף-על-פי-כן, אותך ואת רעייתך עם הצאצא והצפיעה [התינוקת], וכן אבקשך לחלוק ברכותי הנאמנות לכל – החל מהמלכה ורעותה המזכירה כיום,⁷ ועבור בכל החדרים בחוגים קונצנטרניים היוצאים מטבור הבית ומתפשטים והולכים, וכלה ברציים הדחופים ובשומרים אשר על הפתח וביושבים אל ההגה ומניעים הגלגלים. לכולם ברכת כל טוב!

בעל הברכה דורש שלומך הטוב.
חוק!

אחיצד

7 רגינה מדויני ואייגה שפירא, מזכירות בכירות בממ"ד.

לפזית שלום, 23.9.1946 ערב

אם תִּלְקְתִי הרי רק על הגישה היסודית לבעיית המו"מ; כתולדה מזה, בשלב האחרון, על ההתנגדות להשתתפות בעגול גם אם יתמלא תנאי ההתרה.¹ אני מקבל ההסבר, כי "עיכוב הקריאה" הצילנו מכניסה ללא תנאי,² ז"א מאסון כפול: ויתור על עצמאות לקראת המו"מ וויתורים במו"מ עצמו, שהרכב המשתתפים היה ערובה להם. אך מראש לא יכולתי לדעת כי עד לידי כך הגענו – לך, המקבל השְׁדָרִים ישירות והשומע מפה לאוזן, נהירים הדברים יותר ויש יותר רגישות בקצות האצבעות. סבור הייתי, כי אם יוחלט, ברור כי א) מוכנים ללכת, אבל ב) אך ורק אם וכו' – פֶּן יקום. המחלוקת לא היתה בשאלה אם מותר ללכת בלי התרה וחופש מינוי – בזה אנו מאוחדים. המחלוקת היתה – ואולי עוד תִּהְיֶה? – אם חובה ללכת באם תנאי זה יקויים; יותר נכון, ועכ"פ יותר מציאותי, לומר: אם חובה היא להתחילט ולהודיע, כי אנו מוכנים ללכת באם יקויים תנאי זה. תודתי לך על מכתבך.³ אני מקווה כי כתוצאה מחילוף פתקים זה, בצירוף משהו שכתבתי לדתן עוד אמש,⁴ יתלבנו הדברים. ואני מחזק את ידיך לקבוע עמדתך לפי הכרתך ותחושתך⁵ – במידת האפשרות לאחר שמיעת דעות וכן, במידת האפשרות, מתוך התשובות בהן. כל ברכותי. שנה טובה – בכל הפשטות היהודית!

אביחי

ועתה לשאלה העומדת להכרעה בפני המצומצם: בעצם עמדותינו ידועות, אך מכיוון שכאילו נתחדש משהו, והוא ההצעה שנלך למשא-ומתן בלי התרה, מתוך תקווה או אמונה כי הכניסה למשא-ומתן היא שתיביא לידי התרה⁶ – ראינו לחזור ולקבוע מסמרות, ובכן, אנו בכל תוקף נגד כניסה למו"מ בלי התרה וחופש מינוי הנציגים כתנאי בל יעבור,

1 מ"ש נדרש לתגובתו לעמדת ג"מ במרכז מפא"י 16.9.1946 ובפתיחת מושב הוהפ"צ המצומצם 17.9.1946 (ר' מס' 196, 199 סעיף 2).

2 במכתב ג"מ אל מ"ש 23.9.1946 נאמר: "אני משוכנעת שעזרתי ע"י עמדתי במרכז להציל את המפלגה מביזיון, ואולי גם את עצם העניין [---] לו היתה המפלגה מקבלת עמדה חיובית היו נמצאים כבר בתוך הוועידה מבלי העצורים" (ר' מס' 199 הע' 4; תעודות א', עמ' 617-618).

3 המכתב הנ"ל.

4 מס' 208 סעיף 1.

5 ז"ש כתב ב-23.9.1946 כי "פזית אומר שייתכן וסבורים כי היות והוא יושב על כיסא זה הרי הכיסא מחייבו להמשיך קו הבעל הקבוע. אך הוא לא יוכל לעשות כן אלא חייב לפעול לפי מצפוניו".

6 במברק גולדמן אל הנה"ס ב-21.9.1946 נאמר: "[יש] סיבה להאמין שהעצורים ישוחררו קרוב מאוד לאחר שנצטרף לוועידה ויאופשר להם להשתתף במו"מ. סירובנו להשתתף עלול לדעתי לדחות את השחרור" (תעודות א', עמ' 610; ר' גם מברק ח"ו אל שפרינצק, מס' 206 הע' 6).

קודם לכניסה.⁷ וכן אנו כולנו בהחלט בעד כניסה למו"מ בשלב זה אם התנאי הנ"ל יקויים. (צפוני עובר ממנעויות לחיוב, כי התרשם מהודעת רציני בשיחה האחרונה על ויתור הוועד בשאלת הבסיס).⁸

אשר לפרוצדורה הצעתנו היא כי תתקבל החלטה פנימית המחייבת כניסה למו"מ בתנאי של חופש המינוי ע"מ שיהא ברור כי זה כולל התרה; בעניין התנאי יש לדאוג ללשון ברורה וחותכת ואולי מוטב לאסור כניסה למו"מ בלי זה. כלפי חוץ יאמר, כי הוהפ"צ ייפה כוח ההנהלה להחליט בדבר כניסה ונתן לה הוראות על תנאי הכניסה. כוונתנו להימנע מחידוד עניין התנאי כלפי הערבים שיגרה אותם למפרע לפתוח מחדש שאלת המוצנף בפומבי רב.⁹

לשאלתך בדבר סעיף ב' בנימוקי נחום [גולדמן]:¹⁰ כל הנימוקים האלה נכוחים והיו לעיני כשקבעתי עמדותי מלכתחילה נגד פרישה מהמו"מ, אך לא גרסתי מעולם השתתפות בכל מחיר, אלא קבעתי שני תנאים בל יעבור: התרה וחופש המינוי. על אלה איני מוכן לוותר גם למען אותם הנימוקים, החשובים מאוד בעיני. אמונתו שהכניסה למו"מ אך תחיש את ההתרה משונה בעיני, כשאנו נדרשים להיכנס למו"מ אזי יוזמת הצגת התנאים בידינו, אבל משנכנסנו למו"מ והם נדרשים להתיר – הרי יוזמת הצגת התנאים בידיהם. מניין לו שיתירו או ללא תנאי? מניין לו איזה תנאי יציגו? מניין לו שנוכל לעמוד בתנאי? וכל זה מלבד הפסול המדיני והמוסרי שבכניסת נציגות-עם למו"מ עם שלטון זר בשעה שחלק מאותה נציגות שבוי בידי אותו שלטון; וכן מלבד הסכנה הממשית, שבין פתיחת המו"מ עד להתרה (בהנחה המפוקפקת שבוא תבוא ההתרה עוד בזמן המו"מ!) יכולים להיעשות ע"י הזקן [חוץ] ונושאי כליו כיום ויתורים שיהיו בכייה לדורות. בכל הפרשה הזאת צריך בר-לבב לקחת איתו חזרה פטיש קטן: שלאג דאס דיר ארויס פון קאפ!¹¹ על דבר אחד אני מחזיק טובה לנחום: ע"י נבואתו, שאי כניסתנו למו"מ עכשיו תרחיק את ההתרה הוא מסייע להסיר מעלינו, היושבים כאן, את החשד שכל הלהט שלנו בעמידה על התנאי הוא לשם החשת דרונו ולא מתוך הערכתנו את העניין לגופו. אין אנו חייבים לקבל נבואת נחום כתורה מסיני, אבל בשום פנים אין לבטל אותה. יש אפוא פנים לכאן ולכאן, והיה אם בעמידתנו על התנאי יחש הדרור – נשמת. אך אם יידחה – נעמוד בזה. שוב שלום.

א.

7 ב"ג הבריק לז"ש 22.9.1946: "הבנתי מלינטון שמרטין [ממשרד המושבות] אמר לחיים שייתכן שחרור אם נשתתף בוועידה [...] ייתכן שנוכל [להשתתף] על בסיס נוסחה חדשה, אם השחרור יקדם להשתתפות" (אביזור/לקראת, עמ' 178).

8 בשחת גולדמן-בווין ב-14.9.1946 הציע האחרון נוסחה שתאפשר השתתפות הנה"ס ונציגי ארגונים יהודים אחרים בוש"ע, שיוזמנו "על מנת להשתתף בדיונים ולהציג את השקפותיהם ודעותיהם על הפתרון לשאלת א"י" ללא ציון הבסיס לשיחות (תעודות א', עמ' 596-598; ר' מס' 189 סעיף 1; 205 הע' 2).

9 ר' מס' 204 הע' 3.

10 הכוונה להסתייגות גולדמן מסעיף 2 בתשובת הנה"ס ב-15.8.1946 להזמנה להשתתף בוש"ע, שקבע חד-משמעית כי "להנה"ס חייבת להיות חירות מלאה לבחור את נציגיה לוועידה המתוכננת, בין אם נציגים מיועדים אלה חופשיים עתה ובין אם לאו" (תעודות א', עמ' 530-531).

11 יידיש: הוצא זאת במכה מן הראש.

לדתן שלום, 23.9.1946 [ערב]
לאחר שכתבתי לפזית לא נשאר כמעט ולא כלום בשבילך לחוד. חזקה שלא תתרעם.¹
משדרך היום, ע"י צירוף קטעים מסעיפים שונים, נתבררה לי סוף סוף עמדתך אתה בשלמותה.²
שפיר.

חוששני שאין חוששים אצלנו די לשלב הנוכחי במו"מ, בו מסב ה-homo novus של מדיניות
א"י, סיר נ. ב. [נורמן ברוק], עם נציגי ערב ומפקח על הכנת תבשיל אנגלו-ערבי חדש,³
כשמידענו בילי⁴ עומד ובוחש בקלחת. באמרי "אצלנו" כוונתי ליבוס ולבל כאחד. נסיגה [של
מה"מ] מהפיזור אין פירושה דווקא לשלמה [חלוקה]. זו אחת הסכנות שראיתי כשכתבתי פעם בשדר
לבן אביגדור פסוק בדבר סכנת הרעת המצב בהשוואה לתוכנית הפיזור.⁵ עכ"פ, גם בעיתונות
הערבית תרועות גיל להורדת תוכנית הפיזור מסה"י - מתוך הנחה מובנת מאליה שבמקומה באה
תוכניתם-הם.⁶
השתדל-נא לשוחח עם בר לבב במיוחד שעה ארוכה, למעני. אחכה לשדר על כך ביום ד'.⁷

- 1 ז"ש השיב ב-25.9.1946: "רצוני לומר שאף כי אני שמח על כל שורה המגיעה אלי לא תהיה שמץ של טענה באם לא תכתוב בימים שאין בהם עניינים. אני את שלי אעשה".
- 2 ז"ש כתב ב-23.9.1946: "כידוע נמצא דתן בימים אלה בדעה אחת עם פזית והסכים להנחותיו ביחס לטכסיס, אם כי חולק עליו בהנחה יסודית של הליכה לעגל [וש"ע]". במכתב קודם ב-22.9.1946 כתב: "דתן חולק על ישן בעניין דרך פזית בשבוע האחרון. נדמה כי פזית מגלה תחושה מעמיקה ונכונה ולולא 'נוקשות' פזית ודחיית ההחלטה היו כבר נתונים עתה הלכה למעשה בתוך העגל והעגל בלי התרה היה לעובדה".
- 3 בפגישתם עם בוויין ב-20.9.1946 הגישו נציגי מדינות ערב בוש"ע תזכיר ובו הצעות הנגד שלהם לתמ"ג שהציעו הבריטים כבסיס לשיחות לוועידה (על הצעות הנגד ר' מס' 202). ועדת מישנה ערבית-בריטית מיוחדת הוקמה לבירור ההצעות הללו. בראש הצוות הבריטי הוצב סר נורמן ברוק. על ישיבת ועדת המישנה נכתב ב"סנדיי טיימס" ב-22.9.1946: "הצעות הנגד הערביות שנדונו אתמול במשך שתיים [---] שלא בנוכחות בוויין והול לא יערבו לחך היהודים, אבל קבלת הצעות אלה כבסיס לדיונים פותחת פתח לעיון בהצעות שמנהיגי היהודים עומדים להגיש לוועידה בקרוב" ("דבר" 23.9.1946). כעבור יום הודיעה סוכנות "רויטר", שוועדת המישנה "הגיעה לשלב מניח את הדעת שיאפשר להגיש לוועידה דוח על התוכנית הערבית".
- 4 הרולד פילי, יועץ בוויין לענייני א"י והמוזה"ת במשרד החוץ הבריטי, מהתומכים העקביים והכולטים בהמשך מדיניות הסה"ל 1939.
- 5 ר' מס' 89. מ"ש הביע שם חשש פן הצורה שבה נוסחה בפריס השלילה לגבי תמ"ג, תיתן בידי האנגלים תואנה לסגת גם מתוכנית זו ולרחוץ שוב בניקיון כפיהם (ר' גם מס' 81).
- 6 נציגי מדינות ערב לוש"ע לא הסתפקו בשלילת תמ"ג, אלא העלו תוכנית משלהם שעיקריה: "הקמת ממשלה זמנית בעלת רוב ערבי; הקפאת הייצוג היהודי ברשות המחוקקת והרשויות המבצעות והעמדתו על שלישי; המשך ההגבלות הקיימות בהעברות קרקע והתניית המשך העלייה היהודית בהחלטת רוב הצירים הערבים שבמועצה המחוקקת" (ניב ה', עמ' 21). על הצהרת עואם פחה בלונדון ב-20.9.1946 ר' מס' 202 הע' 2-3.
- 7 ז"ש השיב ב-25.9.1946: "עם בר-לבב לא הגעתי לידי שיחה פרטית ואקווה שאצליח היום", אך הוסיף: "מעולם

אשר לאבויריב, אילו ידעתי כי ע"י מברק בידי לעכבו ולקבעו אצל בל, הייתי עושה זאת מכבר.⁸ אבל כשמכתבי אל בר לבב⁹ טרם הגיע, תגובתו לא ברורה, יחס הזקן [ח"ו] סתום לחלוטין ויש עוד נעלמים – לא יכולתי לעשות זאת.

משאלתנו היא שהשלח יבוא ביום ו' עם חלב טרי ועוד מעין זה.¹⁰ הבחורים כאן יסדרו אתו.

אחיצד

ביחס להצעת צפוני על חידוש המגע בצפון¹¹ – היוכל לטיס¹² להגיע? הוא נוכח בשיחות וחשוב – אם אפשר – לא להכניס איש חדש. אם לא יסתדר – אולי אפשר לקרוא לוויצמן¹³ ע"י אחיו בעל "נור"¹⁴ מובטחני שיבוא.

לא הכיזב אותי כבהופעותיו הפעם [בביקורו בא"י] אף כי אף פעם לא הייתי מחסידיו, [---] תמיד סברתי כי יש בו יותר עומק וגם יותר גאווה. העומק בוודאי שלא אבד אלא לא היה. הגאווה ייתכן שאבדה בגולה האחרונה [בלונדון] [---]. הגלות בנפשו. אשר להסברת דבריו, היא מסוג ה'אינפורמציה' שנתקבלה במשך שנים במפלגה ושבאה במקום ניתוח. חוששני כי אינו מבין כלל נגד מה הוא עומד. עם אומלל שכאלה נציגיו!"

8 ז"ש כתב ב-23.9.1946 על בן-אהרון, ששהה אז בלונדון, כי "מנוי וגמור [עמו] כי ילך מע"ל. חבל". ב-16.9.1946 כתב בן-אהרון לרעייתו (מס' 204 הע' 6): "הערב יתברר באופן מוחלט אם אטוס מחר לארה"ב או לאו. אם אקבל את המקום [במטוס] הערב אצא מבלי לחכות לתשובה מן הארץ".

9 מס' 190.

10 עם מידע חדש ומעודכן.

11 ר' מס' 199, סעיף 11.

12 אברהם לוצקי, מאנשי האגף הערבי בממ"ד.

13 דר' צבי וייצמן (דוריאל). עלה לא"י 1933 והשתלב בעסקי ביה"ר לגפרורים "נור" של משפחתו בעכו ובבירות. במסגרת עבודתו בלבנון נופק לו דרכון לבנוני. קשר קשרים עם אנשי צמרת לבנונים ובאמצעותו קיימה ממ"ד מגעים עמם (ר' אדליק, עמ' 502).

14 יצחק וייצמן, בעל ביהח"ר לגפרורים "נור" בעכו.

24.9.1946

להדו שלומות,

השיחה עם אורחנול¹ היתה טובה. נוכחתי בחולשת העמידה מלכתחילה בעניין ההתרה, שבמקצת חייב בה אבירן בהתירו הרצועה.² לפי הרצאת האורח בע"פ, הריהו עומד על ההתרה כתנאי בל יעבור למעשה, אם כי אינו מנסח כך במו"מ. הודעתי שאני מוכן לקבל נוסחו החיובי (אם לא ברור - הוא עצמו יסביר) ובלבד שיהא ברור בפנים שבלי התרה אין הולכים ויהי מה. מכיוון שטכסיסית חזרנו והצענו כלפי חוץ מסירת ייפוי כוח למינהלת [הסוה"י] לפסוק עם הודעה שניתנו לה הוראות ואילו כלפי פנים קביעת האיסור - הצעתי שנוסחו של האורח ישמש במסירת התוצאות לשלט אצל בל. בכ"ז, למען הדיוק, אמסור נוסח האורח כפי שנאמר כאן ובאה עליו הסכמתנו כדלעיל: "אנו מוכנים עכשיו למו"מ; אנו רואים צורך חיוני בשיתוף העצירים ואבירן; מיד לאחר שתסודר השתתפותם הרינו הולכים [לוש"ע]". והוסיף: "פירושו שאם לא יוסדר - אין הולכים", אלא מוטב בעיניו ניסוח חיובי משלילי ואי שימוש במונח הקשה "תנאי".

רק לאחר שנסע האורח נפנינו לקריאת הדואר ואז התברר היסוס, בשורה האחרונה, נוכח איום פטר [התפטרות] של בן-עוזר.³ היסוס זה לא הובע בשחתנו, אם כי דובר על הפטר, על סכנותיו ועל המאמצים למניעתו.

נוכחתי, והאורח עצמו הודה, כי פתקי היו להועיל, שכן בשיחה עם אלון [קניגהם] השתמש כבר באחת הנעיצות שהצעתי: כלום הייתם אתם הולכים למו"מ עם שלט אחר אילו אותו שלט תפס והחזיק חברי שלטכם?⁴ לא אכחד כי פירושו היה שנוכחתי שוב בעליל כמה יכולתי להוסיף וכמה למנוע אצל בל בשעה זו.

עיקר הדגשתו של האורח בהנמקתו המקורית משלו בעניין תנאי ההתרה - לפי הדו"ח שמסר על שיחותיו - היה בנקודת המוסר (אני רואה עצמי כיושב באילון, כולנו ערבים זה בזה וכו'). כל זה יפה מאוד, אך לדידי הדגש העיקרי בצד המדיני: מוסד שאתם נוהגים בו כך לא יבוא אתכם במו"מ; בידכם להחליט הרבה, אך לא מי הם נציגי העם היהודי וכיו"ב.

מישהו - איני זוכר אם רציני שם או אלון פה - באמת העיר: נראה שזוהי בעיקר שאלת sentiment והאורח נענה בהן.

1 ברל לוקר. ביקר בלטרון ב-24.9.1946.

2 הכוונה להסכמת ב"ג, המסוייגת אומנם, להצטרפות הסוה"י לוש"ע (ר' מס' 197 הע' 1; 200 הע' 3).
3 בנושא התפטרות ח"ו זה כתבה בלאנש דגדייל ביומנה: 25 בספטמבר. לוקר צלצל מירושלים. החלטה [של הוהפ"צ המצומצם] לא ללכת לוועידה במסיבות הנוכחיות [---] חיים במצב רוח נורא ומדבר על התפטרות" (דגדייל, עמ' 240).

4 ב-24.9.1946 נועד לוקר עם הנציב העליון לשיחה שארכה שעה ("דבר" 25.9.1946). על "הנעיצות" שהציע מ"ש ר' מס' 206 פסקה לפני אחרונה.

אני מניח שהעלונים ירעישו עולמות בדבר "הקבורה בים".⁵
מי ימלא מקומו של אחימן בעלותו לצופים?⁶
ועתה שנה טובה לך ולהנייה וליאיר ולנער החמוד שבת"א, ולחיצת יד חזקה-חזקה על העמידה
האיתנה והצלולה.
בכל לב.

א.

הקיבל האורח כאן שדרי על אבויריב?⁷ מה תגובתו if any?
מה תאמר לשיפלות נחום הוילנאי בעלונו?⁸

5 אור ל-22.9.1946 נלכדה בקרבת חוף ראש הנקרה הספינה "פלמ"ח" ועל סיפונה 611 מעפילים. מלחי המשחתת הבריטית שהשתלטו על הספינה נתקלו בהתנגדות עזה. במאבק האלים נפגע המעפיל יחיאל שורין, נפל הימה וטבע. לבקשת חברה קדישא בחיפה, לשם הובאה הספינה, לקבל את גוויית המעפיל ענו הבריטים "הגווייה נקברה בים" ("דבר", 25.9.1946).

6 אשל כתב ב-23.9.1946 כי בתחילת השבוע הבא ינותח בבית החולים "הדסה" שבהר הצופים וייעדר מן העבודה כחודש ימים. את מקומו בתקופה זו ימלא גרשון אבנר.

7 מס' 190.

8 נחום וילנסקי, עיתונאי. מאז 1927 היה נציג ממ"ד בקהיר. ב-1941 עבר לממ"ד בי-ם. ב-1946 נוצר קרע בין מ"ש ובינו, שהוליד לפרישתו מן הממ"ד. בשלב זה החל וילנסקי להוציא שבועון בצרפתית "לה ז'ורנל דה ז'רוולם" (ר' "דבר" 8.6.1946; שרת/מאסר, עמ' 44). ב-26.9.1946 כתבה צ"ש למ"ש: "עיתון חדש נוסף לי לקריאה, הפעם עיתונו של וילנסקי בצרפתית - עיתון נבוה משיין את הסוכנות" (שם, עמ' 303, 307).

בר לבב יקירי, 24.9.1946 בערב

השעה הדחוקה והדחוסה לא הספיקה להבעת כל רחשי לבנו להופעתך פתע בתוכנו [ביום זה]. הן בקבלנו פניך והן בהיפרדנו מעליך נחנקו והובלעו דברים שהיו צריכים להביע את התרגשותנו העמוקה מכל מעמד הפגישה ואת חרדתנו לגורל שליחותך.

רק אחרי נסיעתך עיינו בתמצית דבריך אמש במינהלת [הסוה"י בי-ם]. יש שם חצי-פסוק שממנו אפשר להסיק, כי אם תעמוד בפני הברירה בין ויתור על שחרורנו לבין הסתלקות האלוף [ח"ו]¹ – תבחר בראשונה. את דבריך בשיחת היום הבינונו אחרת. אנו מאחלים לך ולכולנו שלא נעמוד כלל בפני אותה ברירה מרה, וחזקה עליך שתעקור הרים להעביר ברירה כזו מן העולם, אך אם חס וחלילה יעמוד בן עוזר באיזומו היינו רוצים להיות בטוחים כי גם אז לא תזוז מן העמדה שקבעת היום, כי בלי שחרור וחופש מינוי הנציגים – אין כניסה למו"מ. קיבלנו את הנוסח החיובי שהצעת² בהבנה ברורה שזו כוונתו.

רצוני להביע באוזניך הרהור נוגה, שאנו רחוקים מאוד מקבלת תוכניתנו ע"י השלטון. גם אילו נטו לקבלה עקרונית, היו בוודאי מקצצים במידה כזו בממדיה שאנו היינו רואים הכרח לחזור ולדחותה. אבל חוששני שגם להסכמה עקרונית אין הם מוכנים. יש לי רושם ברור, כי חוות דעת מומחיהם הצבאיים שוללת את התוכנית וכיום הם הקובעים.³

עמדת העיתונות, החשובה כשלעצמה, אינה מעידה על עמדת הממשלה ואינה מעצבת אותה. העיתונות רואה עצמה חייבת להמריץ את הממשלה לפתרון סופי; ממילא אי אפשר לה בלי הצעה חיובית ומתוך אובדן עצות היא נאחזת בחלוקה. לאורך ימים עשויים הדברים להשפיע, אך לגבי העתיד הקרוב אין בזה אות ומופת. משום כך אני מלא צער ודיכאון שקבענו במיסמך רשמי את ההסתפקות ב"חלק הוגן" של א"י כשאיפה הציונית.⁴ מי יתן ואתבדה, אך חוששני שנשלם מחיר יקר בעד קביעה זו, בפנים ובחן.

עם כל זה אני מחייב בלב ונפש את כניסתנו למו"מ – אם רק יותן לנו להיכנס, היינו לסוכנות היהודית כמות שהיא, לפי המתכונת שקבע לה העם היהודי ולא לפי הקיצוצים והחבלות שמיטילה בה מה"מ – לא משום שאני מצפה לישועות ממנו אלא מפני שאנו זקוקים לפירוק המתחות, לחידוש הקשר ולהודמנות חדשה של פעילות מדינית אשר אם נחמיצנה – יסבול

1 על איום התפטרות של ח"ו ר' מס' 212 הע' 3. לוקר השתתף בישיבת הנה"ס בי-ם ב-23.9.1946 בערב.

2 ר' הנוסח במס' 212 פסקה שנייה.

3 מפקדי הצבא הבריטי טענו, שחלוקת א"י והסתלקות בריטניה ממנה תחליש את מעמדה האסטרטגי הכולל במזרח"ת ותחליש את מעמדו של העולם המערבי בכללו במאבקו בברי"ה"מ (ר' מונטגומרי, עמ' 417).

4 החלטת כנס פריס ב-5.8.1946: "ההנהלה מוכנה לדון בהצעה לכונן מדינה יהודית בת קיימא על פני שטח מתאים של ארץ-ישראל" (ר' מס' 72 הע' 1).

ענייננו. במקרה הטוב ביותר תהיה ועידה זו [וש"ע] אך שלב במאבק - אפשר נשיג בו הקלה פורתא ואפשר לא נשיג - ואחריו יימשכו הנפתולים ששאפתנו צריכה להיות להיכנס לתוכם מחזוקים יותר ולא הרוסים.

כניסת הסוכנות למו"מ כשאחדים מחבריה במאסר ואחדים, החופשים במקרה,⁵ פסולים למו"מ - היא הרס מעמד הסוכנות כמו ידינו, היסול אופייה כנציגות עם החופשית להביע את רצונו - מעשה התאבדות ותו לא. זה מבחינה עקרונית - ולא מוסרית אלא מדינית! אין כאן שאלה של הודעות אישיות של חברים חופשים עם חברים עצורים, עם כל אופיו הנעלה של הרגש הזה. יש כאן שאלה של שמירת הפיקדון היקר שהופקד בידינו ע"י תנועת השחרור של העם היהודי - עצמאותה וחרותה של התנועה הזאת והופעתה העצמאית והחופשית כלפי חוץ.

אבל גם מבחינה מעשית יש לפסול לחלוטין את הניסיון להקדים כניסה למו"מ לדרישת השחרור, בהנחה שהוא לא יאחר לבוא.⁶ שום הבטחה מפורשת לא ניתנה על כך. נאמר: "ניפגש, נתחיל - נדון גם בזה". ההיגיון הפשוט ביותר אומר, שאז הם יציגו תנאים וידרשו מחיר. מניין שנוכל לשלם את המחיר? מניין שלא נישבר לחלוטין אם ננסה לשלמו?

אני בטוח שאילו מלכתחילה נקטנו קו ברור ומוחלט בעניין השחרור כקודם לכל מו"מ - היה המצב כיום אחר. אם ננקוט קו זה גם עכשיו - עתיד המצב להשתנות גם בשעה מאוחרת זו. החברים ממריצים אותי לכתוב אישית לבן-עוזר, אך אין לי כוח נפשי לכך ומסופקני אם אועיל, כי ידעתי שאין לכו אלי. קח-נא אתך את מכתבי וקרא מתוכם מה שיועיל. והיה שלום וחזק.⁷

5 הכוונה לב"ג ולסנה, שהבריטים התנגדו לשתפם בוש"ע (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 137, 142 הע' 3).

6 ר' מס' 206 הע' 6.

7 ב-28.9.1946 כתב מ"ש לרעייתו: "מברל [לוקר] קיבלתי כאן מכתב נרגש מאוד, בעקבות הביקור ולקראת [שובו ל]לונדון. הוא מבטיחני שלבו שלם עם עמדתנו ולא יזוו ממנה" (ר' שרת/מאסר, עמ' 307).

א' תשרי תש"ז [26.9.1946]

אין זה בחשבון של מכתב - פסקתי כאן שלא נשדור מחר, שלא להכביד על הסידור המיוחד, והודעתי לכל שאין לכתוב, אלא אם יהיה דבר-מה דחוף ביותר, יישלח שדר קצר. כיוון שכך, איני רוצה להיות יוצא מהכלל, אבל היות ואני כותב - איני רואה כל טעם לא להראותך את כתבי, לכן אני שולח באמצעותך.

וזאת לדתן:

א) לבר-לבב אני שודר² מחשש שמא יפליג מחר-מחרתיים. יש להסביר לו היטב-היטב תורת ההקבלה בינינו לבין חברי הוועד הערבי העליון. השלט גורס הקבלה בינינו, העצירים, לבין המוצנף, ואילו גמליאל אצלם מחוץ לכל חשבון של השוואה, שכן "לא נמצאו הוכחות לקשריו עם האויב".³ אצל כל יש קודם כל להוקיע את אבסורד ההשוואה הזאת, כי אם הרקע הוא ההתנהגות במלחמה אזי וד"ל. שנית, יש להעתיק את ההשוואה לבסיס אחר לגמרי - מאורעות 1936-1939 [המרד הערבי] ומאורעות 1945-1946 [המאבק היהודי בבריטים]. בר-לבב עצמו עשה זאת במקצת כשדיבר על הבאת גולי סיישל לוועידת 39,⁴ אבל לא קבע את כל הדגשים. ובכן, אחרי רצה א. [נדריוס] בנצרת יצא חרם על הוועד [הערבי] העליון (was outlawed), על חבריו נגזרו מאסר וגלות, אחדים באמת נאסרו והוגלו, אחדים ברחו.⁵ כשהוחלט על מו"מ הביאו אל כל אנשים שהוכחה אחריותם לרצח בריטים (לא רק באותה התקופה, אלא by implication בכל הרציחות והתקפות הדמים שקדמו). אשר אלינו, הרי גם אליבא דספר הלבן שלהם לא רק שלא נגואלנו בדם בריטי אלא עמדנו בפרץ נגד שפיכתו.⁶ הרי שאם יש

1 הנמען לא צוין אך המכתב, ובו מסרים לבל ולג"מ, יועד לו"ש והועבר אליו באמצעות שליח שביקר בראש השנה בלטרון (ר' מס' 215 אחרי סעיף 9).

2 מס' 220.

3 על ניסיון ההקבלה בין ב"ג ומ"ש לבין המופתי, ר' מס' 204 הע' 3. עם התכנסות וש"ע ביקשו הבריטים לשתף בה את ג'מאל אל חוסייני, ממלא מקום נשיא הוועד הערבי העליון המחודש.

4 עם הוצאת הוועד הערבי העליון אל מחוץ לחוק בספטמבר 1937, הוגלו כמה מחבריו לאיי סיישל ולרודויה. כאשר התכנסה ועידת סנט ג'יימס ב-1939 שיחררו הבריטים מהמעצר והתירו להם להשתתף בה (ר' מכתב גולדמן אל הול 20.9.1946, תעודות א', עמ' 606).

5 רצה לואיס אנדריוס, המושל בפועל של מחוז הגליל, בספטמבר 1937 הניע את הבריטים להעצים את פעולותיהם נגד הטרור הערבי ומארגניו (ר' פורת ב', עמ' 278-280).

6 בסה"ל 1939 נאמר על מאורעות 1936-1939: "יש לגנות ללא הסתייגות את השיטות שנקטו טרוריסטים ערביים הן נגד אזיהם הערבים והן נגד יהודים" (ר' יוסף/השלטון עמ' 293) אך אין בו גינוי להתקפות גרילה ערביות על הצבא הבריטי ומתקניו ועל מבנים של השלטון והמשטרה (ר' פורת ב', עמ' 285).

מקום להקבלה, אין גמליאל, הרופא⁷ והבנקאי⁸ מקבילים לבעל האמונה, לפידות ובר-לבב, בעוד שהמוצנף הוא בן זוגי, אלא ששלושת הנ"ל חמורים אפילו ממני ומצפוני ואילו המוצנף מתוץ לכל השוואה ואין לו בכלל אה במקרא המדיניות הא"ית. הרי שיש כאן קל וחומר! מר ומיביש לערוך את כל המשׁויות האלו, אך ארגומנט הוא ארגומנט. עכ"פ בכיוון זה יש להדריך העיתונות.

(ב) לפזית. יחיאל מלא צער על שיבוש שחל באחד משדריו.⁹ הוא כתב, בערך: "הנציגות תנאי מכריע, אך אין להטיל על המו"מ עומס נוסף של תנאי מראש". ההדגשה של "נוסף" היא שלי. הכוונה היתה: שחרור וכו' הוא תנאי מראש, אך אין להוסיף עוד משהו בתור תנאי מראש. לעומת זה פזית הבין כי לדעת יחיאל אין להציג את עניין השחרור כתנאי מראש וכך מסר במזכירות ובמינהלת,¹⁰ ככתוב (בשד"י אני קבעתי כי כולנו בעד שחרור כתנאי מראש). ובכן יש לטרוח ולתקן, בשני המקומות, כי ציפור כזו פורשת כנף לרחוק ולקרוב.

(ג) לך. אם יקרה הבריאות, אנא דאג-נא שלא ידובר ע"י דוברנו כלפי העיתונות והרדיו על חברי ההנהלה העצורים, אלא יפורש תמיד חברי ההנהלה ויו"ר הועה"ל. הירידה לחיים בנקודה זו נוראה מהכיל!

*

בהברחה:¹¹ מעולם לא שמעתי אל תפילה ורינה עברית-חדישה וחזנית-אמנותית כמו ברה"ש זה, במחנה. אבל זוהי קבלנות!¹²

א.

7 "הרופא" - דר' חוסיין אל-ח'אלדי, חבר הוועד הערבי העליון ומ-1934 ראש עיריית י-ם. באוקטובר 1937 פוטר מראשות העירייה והוגלה לסייפל. בסוף 1938 שוחרר והשתתף בוועידת סנט ג'יימס. מ-1946 חבר הוועד הערבי העליון המחודש.

8 "הבנקאי" - אחמד חילמי, ממייסדי מפלגת "איסתיקלאל". נחשב לכלכלן התנועה הלאומית הערבית בא"י. חבר הוועד הערבי העליון וגזברו. הקים את "בנק האומה הערבית" ואת "קופת האומה הערבית" ועמד בראשם. באוקטובר 1937 הוגלה לסייפל. אחרי מל"ע-2 הותר שובו לא"י. מ-1946 חבר הוועד הערבי העליון המחודש.

9 מכתב רמז לא אותר.

10 בישיבות מזכירות מפא"י והנה"ס.

11 "בהברחה", מלשון בריח, כלומר בנעילה, בסיום המכתב.

12 ר' מכתב מ"ש למשפחתו: "אכן תפילת הבוקר של רה"ש זוהי קבלנות לא קלה - קרוב לחמש שעות" (שרת/מאטר, עמ' 304).

- לדתן שלום, מוצ"ש ג' תשרי תש"ז, 28.9.1946
1. שלושת ימי חג אלה היו חוויה מיוחדת, מיוחדת במינה. אני כותב משהו על כך לרעיה,¹ ולא אחזור. שד"י אליך ואליה הם בהרבה מקרים "כלים שלובים". וכעת נחזור לסדר היום.
 2. אופן משלוח המפה היה מיבצע מחוכם מאוד. המשלוח עצמו - מיבצע חשוב. נתבררו כל הסתומות ונסתיימו התחומים.² איני גורס כל אלה כדיבור אחרון של מה"מ, אך ייתכן שזוהי התבונה האחרונה של גזר וכת דיליה.³
 3. הנקודה המדאיגה לימים הקרובים - סכנת הפרעה לנקדים.⁴ מה ההוראות שניתנו? הנוכל לבצע בכל מקום ברוב עם?
 4. אני מחכה לביורור נוסף על אופן קבלת החלטה לגבי ה"ב [הר בטן] וכן אם פירושה אפשרות של [פגיעה ב]נפש. אם כן, היש דרך של תזהורת ברגע הדרוש?⁵

1 ר' שרת/מאסר, עמ' 304-305.

2 מדובר במפה מפורטת של תוכנית הקנטוניזציה/פדרליזציה (תמ"נ) שהגיעה לידי זלמן לייף (ר' מס' 162 הע' 13) והועברה ללטרון. פרטים נוספים על תוכנית זו, שגם הם באו מידי לייף, הועברו אל מ"ש במכתב ז"ש 17.9.1946, ובהם ידיעה על צאת המזכיר הראשי שו' ללונדון "כשבאמתחתו 21 מפות שונות להצעות שונות [---] אך ברור הוא כי אין [בהן] כוונה לשלמה [חלוקה] אלא שרוב הצעות פידור יש בהן אפשרות הליכה אל שלמה באם וכאשר ירצו". נוסף על כך, בתוכנית של 18 היחידות האדמיניסטרטיביות חלה התפתחות, לפיה תרכונה 3 יחידות עבריות, 4 יחידות מעורבות ויחידות ערביות שניתן לצרפן לעבר הירדן, ואילו הגליל המרכזי, שאליו מתחברת עכו "נראה שהוא שמור לחילופים ולצירוף אל הלבנון".

3 לדברי לייף (במכתב ז"ש 4.9.1946), עסקו בחיבור התוכנית הנ"ל פול א' וילסון, עוזר המחקר האנגלי לוא"א ורברט ג'רדין, שכיניו "גזר" ר' מס' 208 סעיף 6.

4 היישובים החדשים שיוקמו בנגב. ב-30.9.1946 השיב ז"ש: "אשר לנקדים - בשבוע הבא כמספר השבטים - לתימן. כל המשתכנים כבר בבסיסים. העומסים במלאכה וכו' יעברו אט אט בימים הקרובים. ביום ב' [6.10.1946] יהיה האות. החששות מרובים כי ישנה ערות מהצד שכנגד - השלט".

5 בעקבות תפיסת הספינה "פלמ"ח" ב-22.9.1946 וגירוש מעפיליה לקפריסין, הוחלט לחבל באוניית הגירוש "אושן ויגור" במטען חומר נפץ, שהוטמן מתחת לפני המים במעגן הנפט שבנמל חיפה, ונועד להפעלה ב-29.9.1946. עת שתעגון שם לתידלוק. ניסיון החבלה נכשל. ז"ש כתב ב-24.9.1946 כי בא אליו שפר ומסר כי קיבל הודעה מישראל גלילי "שהכינו קבלת פנים [חבלה] לכלי הר בטן [אוניית הצי הבריטי] לכשישוב [מהעברת מעפילים לקפריסין]. קבלת הפנים של עינבר [חולית חבלה של הפלי"ם] [---] את קבלת הפנים אין להחזיר. אילתי [שפר] הופתע ואינו יודע מי החליט. דתן סבור כי החליטו ליש והגיס [אשכול ואביגור]. מסר לפזית ותו לא. גם אם ייקח זמן, קבלת הפנים במקומה". שאלות מ"ש התייחסו לידיעה הנ"ל ותשובה להן ניתנה ב-30.9.1946: "ההחלטה על ה"ב עדיין סתומה, לאמור סתום אופן קבלת ההחלטה. הגיס לא ידע [---] ישנה אפשרות, רחוקה מאוד, של [אבידות ב]נפש. אין דרך של תזהורת". ב-2.10.1946 כתב ז"ש בעניין זה: "הגיס ממשך לברר. הוא שוכנע שניצן לא ידע. דתן אינו משוכנע". את ההחלטה קיבל, ככל הנראה, מפקד הפלמ"ח יגאל אלון, שאמר לחבלני הפלי"ם, בהקשר דומה: "בצעו, אני לוקח עלי את האחריות" ואף כתב: "ההנחה היתה כי הפיקוד העליון ישכיל לאשר פעולה זאת" (ר' זוהר, עמ' 139, 143). על כשלונו ניסיון החבלה נמסר בהודעה

5. קיבלתי שדר חם מאוד מבר-לבב, עם הצהרה מוחלטת שיעמוד לבלי זוו. נראה שנתרשם משלושה, מתוך הסברתי: א) העניין מדיני, של הבית כבית, ולא של סולידריות אישית או של חובה מוסרית של חלק כלפי חלק; ב) אנו מקבלים אפשרות שההתעקשות תדחה התרה ומוכנים לכך; ג) אם תקדם כניסה [לוש"ע] לבקשה מיוחדת של התרה אזי הם יתנו תנאים ואז נסתבך חמורות.
6. ב"ל כותב כי קרא מכתבי על אבויריב,⁶ כי שמח להערכת, כי בשו בו ישוחח אתו ויעשה הכל להכניסו לעבודה. תודיע לאנ"ש. יהא-נא ברור כי כתבתי לבר-לבב בְּלָה [ללונדון], בטרם עלה על הדעת להביאו הלום.
7. לשדרו של יוסף המייער על השטח המפורסם מעבר.⁷ קבורים בו כמה וכמה אלפים של הקרן [הקיימת] והמחלקה [המדינית] ויש להמנע מקבורות נוספות.⁸ כל חוזה חכירה שלא יאושר ברשות [בממשלה] לא יהיה בעל תוקף בדין. ברור שהרשות לא תאשר. זאת ראשית. שנית – עם כל כנות המציע, לא יספיק רצונו הטוב להעביר [ל]אנ"ש את שנהרס והוקם מחדש; לכך דרושה חותמת וזו לא תינתן. החוק הקובע תנאי כניסה להתם הותק במיוחד כלפינו ואין להעלות על

רשמית של הממשלה מ-29.9.1946 כי באותו יום ערכו כוחות המשטרה, בשיתוף עם אנשי הצי המלכותי, חיפוש במעגן הנפט בנמל חיפה ואמודאי שצ'לל מתחת למזח הנפט גילה כבל חשמלי שחובר לתרמיל חומרי נפץ וניטרל אותו, וכן כי בעקבות הגילוי הזה נאסרו חמישה יהודים העובדים בנמל (ר' העיתונות העברית 30.9.1946).

- 6 מס' 190.
- 7 המייער – יוסף וייץ, ראש מחלקת הקרקעות והייעור של קק"ל. מכתבו לא אותר. ב-15.9.1946 רשם ביומנו: "זה ימים אחדים מונח בתיקי הסכם שנעשה בין המלך עבדאללה ובין ערבי מירושלים בדבר מסירת זיכיון לפיתוח אדמתו בע'ור אל-כ'יבד בשטח 60,000 דונם. אותו ערבי חזר והתקשר עם יהודי מירושלים על העברת הזיכיון לחברה יהודית ובו נאמר, כי מלבד 60,000 הדונם נוספו עוד 40,000 דונם והזיכיון ל-66 שנים. היום קראתיו. ההסכמים שטחיים מאוד ומוזר ובלתי מהימן, שדווקא בזמן הזה, כשכל העולם הערבי נלחם בנו, יקום המלך החדש ויעשה מעשה של מסירת זיכיון בעבר הירדן המזרחי. [...] איני נותן אמן בהצעה, וגם הפיתוח שם מוטל בספק, אבל ייתכן שמבחינה מדינית יש ערך לחידתנו אל עבר-הירדן, דווקא כשמדובר על חלוקה וכל כיכר הירדן עלולה להישמט מאתנו". ב-19.9.1946 רשם: "עניין ע'ור אל-כ'יבד נמסר היום אה"צ על ידי לג' מאירסון וקפלן וגם הם השתוממו, שבשעה זו יעסוק המלך עבדאללה עם יהודים. סוכם שניכנס בבירור ובמו"מ ונמשכם חודש ימים ויותר עד גמר ועידת לונדון [וש"ע]" (ר' וייץ ג', עמ' 115-116). כעבור זמן רשם יוסף וייץ ביומנו בעניין זה: "16.3.1947. הבוקר שוחחתי עם ששון בשאלת ע'ור אל-כ'יבד לפני לכתו עם עזרא [דנין] להתראות עם המלך [עבדאללה] [...]" (17.3.1947). עזרא חזר אמש מעבר לנהר, והבוקר סיפר כי בעניין ע'ור אל-כ'יבד אמר המלך דברים ברורים – כי הג'ל עורבא פרה [...]" מתברר שהמתווכים פשוט שיקרו" (שם, עמ' 149).
- 8 אדמות ע'ור אל-כ'יבד הקיפו כ-70,000 דונם בעבר הירדן, כ-50 ק"מ מצפון לים המלח בסביבות גשר דאמיה. הן היו חלק מאדמות ה"ג'יפּטליק", נכסי הכתר העותמאני, שהבריטים נתנו לאמיר עבדאללה כמתנה פומבית שהוא רשאי להשתמש בה אך אינו רשאי למוכרה. עבדאללה, שאוצרו היה ריק והוא נזקק להשקעות לפיתוח ארצו, החל לגשש בספטמבר 1932 אתר אפשרויות להחכרת אדמות אלה למשקיעים יהודים. בנובמבר 1932 נפתח מו"מ בנושא זה עם נציגי הסוה"י, שהבהירו כי על החכירה להינתן ל-99 שנה ולאפשר התיישבות יהודים בשטח. בינואר 1933 נחתם הסכם בין נציגי עבדאללה ונציגי הסוה"י ולפיו ניתנה לסוה"י תמורת 500 לא"י אופציה לשישה חודשים לחכירת אדמות ע'ור אל-כ'יבד לשלוש תקופות של 33 שנה, כל אחת תמורת 2,000 לא"י לשנה. אופציה זו חודשה פעמים אחדות. בתחילת 1935 נחתם הסכם אופציה חדש, שנשאר בתוקף עד 1939 ותמורתו שילמה הממ"ד אלפי לא"י. העיכובים במימוש האופציות ושינויים בתנאיהן נבעו מאי-יכולתם של היהודים לגייס את הכספים הדרושים לרכישת קרקעות בעבר הירדן, בשל הסערה שקמה סביב העניין בציבור הערבי בא"י ובשל העמדה העויינת של ממשלת המנדט להתיישבות יהודית בעבר הירדן (ר' שפירא, עמ' 295-345).

הדעת שלא יפעילוהו.⁹ אעפ"י כן אין למשוך יד, אלא מוטב להמתין לשוב כתריאל [ששון] ע"מ שיברר עם המאיר [עבדאללה]. כלפיו עכ"פ honesty is best policy.

8. אשר יגורתי: כתבתי לך פעם שלא אכתוב מצע ואל יפנו. בשדרו האחרון של אחימן כלולה הפנייה. ובכן עלי להשיב פניהם הפעם – לא אוכל מאכן.

9. ע"ש: לשאלת חתן הפרוון.¹⁰ יש בהחלט להודיע לגושנים [למצרים], אך להימנע מהודעות ישירות לנגלים, אלא אם יש הכרח גמור. מכל מקום: הקו הוא לעשות כל מה שאפשר למניעה. הנימוק העיקרי לאי מסירה לנגלים – אי אמון שלא ינצלו לרעתנו כלפי הסיטרא עם חידוש העגבים [שיתוף הפעולה]. זה על יסוד הניסיון.¹¹ אם תהא הזדמנות – לומר זאת. לגושנים להסביר שאיננו מעוניינים בשום שבה ובשום פירסום על ההודעות.

מה אמת בכל הבשורות והשמועות בעניני ב"י? בחג מסר השליח בע"פ כאילו ת"ר [600 מעפילים] בשלום. עלון עטרתי¹² מסר כי ת"ת [800 איש] נלקחו בלב [ים]. מז' תיכ' שבגושן¹³ – כמה וכמה קרבות ולכן שיתוק לילה בחוף. מה העובדות?¹⁴

לך ולעקרת תודה מלב על הפירות. שְׁלֵמָה תהא מחסר מכיסך? כלכלתנו כאן בלאו-הכי לוקה בְּיָתֵר.

מסור ברכותי וברכות בעל הברכה לדובי ביום הולדתו (אמש) ולאמו.¹⁵

9 הכוונה, כנראה, ל"חוק הבעלות על נכסי דלא ניידים וחכירתם בידי זרים, 1933", שנחקק על ידי ממשלת המנדט ובו נאמר כי, "אסור ללא-עבר-ירדנים לקנות, לקבל בשיעבוד או לרכוש באיזה אופן שהוא נכסי דלא ניידים בעבר-הירדן. כן אסור לקחתם בחכירה בתקופה של יותר משלוש שנים, במישרין או בעקיפין, כלומר על ידי חידוש חוזה החכירה בלי קבלת רישיון לכך מאת הממשלה. כל החוקים העומדים בסתירה לחוק זה בטלים ומבוטלים" (ר' ששון, עמ' 36).

10 משה עיראון שאל אם למסור לאנגלים במצרים מידע על כוונות ארגוני הפורשים לפעול נגדם שם. ר' מס' 67 סעיף 17.

12 עיתון ערבי, ככל הנראה "פלסטין", שאותו נהגו לשלוח למ"ש.

13 העיתון "מידל איסט מייל" במצרים.

14 "הארץ" 29.9.1946 דיווח, שהעיתון "פלסטין" הודיע כי "סבורים כי 6 אוניות מעפילים נמצאות בדרכן אל חופי הארץ. אומרים שאתה מהן כבר נכנסה לשטח המים הטריטוריאליים של הארץ. משום כך הוטל העוצר [ב-26.9.1946] על שטח החוף מגבולות לבנון עד חוף תל אביב." ז"ש השיב ב-30.9.1946: "צר להודיע כי כל השמועות בעניין ב.י. אינן נכונות. פרט לת"ר של שקמון [600 מעפילי הספינה "פלמ"ח" שהובאה לחיפה], לא הגיעו ואין בדרך. כל הדברים עורבא פרח".

15 לדב ולבטי, בנו ורעייתו של ראובן שילוח.

28.9.1946

Printed in England (Nov.1945(12,500pads) 5/- 158. 5)

CABLE & WIRELESS LTD

RECEIVED PARTICULARS

(AX)
4

210
P.D.

VIA IMPERIAL

The first line of this Telegram contains the following particulars in the order named: Prefix Letters and Number of Message, Office of Origin, Number of Words, Date, Time handed in and Official Instructions, if any.

ISSUING OFFICE

NO. 28 SEP 46

CABLE & W. LTD LONDON

SENT QUOTATION

BY GLT 390

CW THXA1345BI JERUSALEM 13 27 1220

GLT WEIZMAN DORCHESTER HOTEL LONDON

BEST WISHES NEWYEAR HAZAK WEEMATZ MOSHE

AND FAMILY

Enquiry respecting this Telegram should be accompanied by this form. Mark Your Reply VIA IMPERIAL.

1 מענה למברק שנשלח מלונדון ב-24.9.1946 לבית מ"ש בירושלים (ר' גם שרת/מאסר עמ' 302):
 In hope of better days to come I send you my heartiest greetings and good wishes for the New Year.
 Chaim Weizmann

29.9.1946

המסקנות משותפות [לחברים העצורים], פרט לסעיף אחד; ההנמקה בעיקר של הח"מ.

המסקנות:

- (1) יש להיענות להזמנה,² ע"מ שבפגישה הראשונה יוצג עניין ההתרה וחופש המינוי; אם לא יושג - אין להמשיך. זאת הוראה מוחלטת להולכים.³
- (2) הפירסום מצדנו על היענותנו להזמנה צריך להיות בנוסח "ע"מ לדון בשאלות פרלימינריות".
- (3) צריכים לנסוע פזית, לפידות והמותר.
- (4) הפירסום לנסיעתם "להתייעצות עם החברים אצל בל על השאלות הנוגעות למו"מ לאחר פניית השלט".
- (5) צפוני ואילן מתנים שבפגש הראשון ישתתפו מצדנו לא יותר מ-4, בהם פזית ולפידות. ואם 3 - בהם פזית. הח"מ ויחיאל מסכימים בהחלט כי שני הנ"ל הכרחיים אך אינם קובעים מספר כולל. כוונת ההגבלה של שני הראשונים - למנוע רושם שכבר החל המו"מ, העלול להיווצר אם המשלחת תהא גדולה.

ההנמקה:

- (א) התשובה בשלב זה מוכרחה להיות חיובית: הוזמנתם - הרינו. אם נענה מראש שלילית יצדקו הם ואנו נורשע. לעומת זה, לאחר שנבוא ונעמוד על זכותנו - אם הם יענו שלילית, העומס עליהם.
- (ב) בלי ההתרה וחופש המינוי אין להמשיך, מתוך כל הנימוקים שנדושו. ואין כל נפקא מינא עכשיו בין מו"מ מוקדם ומו"מ ממש. למעשה יהא פירושו מו"מ ללא כל תנאי.
- (ג) אם להיאחו ברמזים, הרי ייתכן שהם מוכנים להתרה (בצורה זו או אחרת) אלא אינם רוצים שתבוא בצעד ראשון לפני כניסתנו, שלדעתם יתפרש ככניעה, ומבקשים פתחון פה לעצמם. ניתן להם. אך אם יתברר שכוונתם לא להתיר, ממילא לא ייתכן מו"מ ואז נדע המצב.

1 לא צוין נמנע אך ברור שנשלח לז"ש.

2 ב-26.9.1946 (ראש השנה) בא שר המושבות הול במפתיע לבית ח"ו בלונדון והזמין את חברי הנה"ס שבלונדון להיפגש עמו לשיחה לא-רשמית. הוא השמיע אזהרה כי וש"ע בין הבריטים והערבים בלבד עשויה להסתיים בתוך ימים אחדים וספק אם יהיה אפשר לחדשה. הוא רמו כי בריטניה עשויה לוותר על המנדט ואמר כי תמ"ג אינה מוציאה חלוקה מכלל חשבון. אשר לשחרור המנהיגים העצורים, אמר כי ניתן לדון בכך ולהגיע לכלל הסכמה, הציע ניהול שיחות לא-רשמיות והזמין את חברי הנה"ס ללונדון להיוועד עמו ב-30.9.1946 (פרוטוקול ישיבת הנה"ס בלונדון, 26.9.1946 [אך צ"ל: 29.9.1946], תעודות א', עמ' 627-630).

3 ליוצאים לשיחות בלונדון מטעם הנה"ס בירושלים.

- ד) נסיעת השלושה הכרחית לשם מאמץ מכסימלי לשכנע האלוף [ח"ו] שרק כך יש לנהוג ואין לפרוש,⁴ ועם זה לשמור על אבירן במסגרת.⁵
- ה) העמידה על התנאי גזורה גם ע"י החלטת [הוהפ"צ] המצומצם. מי שיטען למצומצם כי החלטתו לא חלה על "מו"מ מוקדם" יואשם באונאה.
- ו) אם הם יטענו בהסתמכות על הצעתנו בדבר מו"מ מוקדם - יש לענות לפי פזית, שהכוונה היתה לבירור לפני פתיחת הוועד [וש"ע] ועכשיו שאני.⁶

בעל הברכה מציע לטעון: אנו הולכים אתכם ל-final cup [משחק גמר הגביע בכדורגל האנגלי]. האתם תקבעו את ה-team שלנו? כל צד קובע את ה-team שלו. חטפתם שחקנים אחרים שלנו ואתם עוד רוצים שנשחק אתכם!

4 בפגישה עם הול בבית ח"ו בלונדון ב-26.9.1946 אמר ח"ו, כי בשל עיקשותם של חבריטים יש בדעתו להגיש להנה"ס מכתב התפטרות, אך הוא מעכב את מסירתו בהמתינו לשוב לוקר מא"י.

5 כלומר, שב"ג לא יתפטר אף שחזר והדגיש כי "אין יסוד לשמועה על הסכמתי להשתתף בוועידה [וש"ע]" (ר' מברקו אל ג"מ 27.9.1946, אביזוהר/לקראת, עמ' 181-182), וכי יסרב לתת יד גם לשיחות לא-רשמיות.

6 בשיחת ג"מ עם הנציב העליון ב-28.9.1946, כאשר אמר לה כי קיבל ידיעה מלונדון "שעומדים להיכנס לשיחות בלתי רשמיות ורוצים שיבואו [נציגי הסוה"י] מא"י", השיבה לו כי "ידונו על כך ביום א' בישיבת ההנהלה [בי-ם] והוסיפה כי היא רואה קושי רב: "אומנם נכון שאנחנו רצינו שיחות בלתי רשמיות, אבל זה היה לפני הוועידה. והנה - עתה מודיעים שעומדים לפני גמר [הוועידה - ר' הע' 2 לעיל] והמצב שונה" (דוח על שיחת ג"מ עם הנציב העליון 29.9.1946, אצ"מ S25/10016).

לדתן שלום, 29.9.1946 בערב

1. אי הופעת שם פזית ביוצאים מפתיעה ומצערת. מה הסיבה?¹ גם כלפי חוץ חשובה השתתפותה, גם כלפי פנים – לשמור מרתיעה – ובייחוד כלפי בן אביגדור.² שמא אין זה אלא עיכוב ליום? אם זוהי החלטה, אנו מבקשים בכל לשון עיון מחודש.
2. השקר של השלט, המעמיד פנים של תם גמור – תם שהוא רשע – מרתית. אם טרם דאגתם, תדאגו לפרסום, כי הביקור אצל אלון היה לפי הזמנתו.³ לא יזיק אם יסתנן בעלון אחד או שניים כי הוא דיבר על לב.⁴
3. כיון שלא ראיתי בשיח פזית קליעה אל הנקודה העיקרית שנתכוונתי לה לגבי ההשוואה בינינו לבין גמליאל [ג'מאל אל-חוסייני] ושות'⁵ ומכיון שקליעה כזו יעילה בעיני, הריני מציע להריץ מברק כזה אל בל:⁶

עם הפתיחה מחדש [של] שאלת השחרור מציע לציין כי ב-1939 הזמינה הממשלה ללונדון את ג'מאל ושות' שקודם לכן הכריזה עליהם אחראים לרצח קצינים בריטים ולכלל המסע הרצחני נגד בריטים. אותם חברי הוועד הערבי העליון שהוצאו או אל מחוץ לחוק עתה הם נתונים ללחצים ולפיתויים על-ידי הנציב העליון להשתתף [בוש"ע].⁷ מצד שני, אותם [שעל פי] דברי הממשלה עצמה התנגדו בעקביות להתקפות על חיי בריטים, עצורים ופסולים להשתתפות. זאת לבד מהשוואת מעשיהם במלחמה.

-
- 1 דובר הסוה"י מסר, כי בישיבתה ב-29.9.1946 החליטה הנה"ס שחבריה קפלן והרב פישמן-מימון יצאו למחרת ללונדון "לשם התייעצות עם חברי הנה"ס בלונדון ובפריס בשאלות הנוגעות במו"מ המוקדם מתוך כוונה ליצור את התנאים שיאפשרו את השתתפות הסוה"י בוועידת לונדון" (ה"ארץ" 30.9.1946). ז"ש השיב ב-30.9.1946, שישיבת הנה"ס בי-ם התקיימה "בטרם הגיע השדר [מס' 217]. ההחלטה על שניים. אם ידרשו השניים שפזית יצטרף יצטרף מיד". ר' מס' 217 הע' 5.
 - 2 על יסוד פרסומים ממקורות ממשלתיים, נתקבל רושם כאילו הסוה"י היא שביקשה לקיים שיחות לא-רשמיות בדבר הצטרפות לוש"ע, בעוד שהזמנה להן באה מממשלת לונדון והועברה לסוה"י ע"י הנציב העליון שנועד לשם כך עם ג"מ. דובר הסוה"י בירושלים מסר ב-29.9.1946 שג"מ, "ממלאת מקומו של מנהל המחלקה המדינית של הנה"ס, נקראה אתמול לנציב העליון" ולה מסר את "הזמנת הממשלה הבריטית למו"מ לא-רשמי על התנאים שבהם תסכים הסוה"י להשתתף בוועידת לונדון" ("דבר" 30.9.1946).
 - 3 בשיתחו הנ"ל עם ג"מ אמר הנציב בין היתר: "תשכנעי את היישוב שצריך ללכת למו"מ"; "נדרשתי להביא אתכם ללונדון עד יום ב'. אני מבקש אותך לעזור בכך" (ר' דוח שיחת ג"מ עם הנציב ב-29.9.1946, אצ"מ S25/10016).
 - 4 בשיתח הנ"ל עלה גם התנאי הנחרץ של הסוה"י להשתתפות בוש"ע: שחרור העצורים וחופש למנות את נציגיה. הנציב אמר: "זה מעורר את שאלת הצד שכנגד". במענה על כך חזרה ג"מ על המחאה שהושמעה בהודמנויות קודמות נגד השוואה זאת (ר' מס' 214 סעיף א).
 - 5 המברק נשלח ללונדון ב-30.9.1946 (מס' 220).
 - 6 ר' מס' 115 הע' 35.

4. היש מושג ברור מפירושה הממשי של הנוסחה החדשה של בן אביגדור בדבר החזרת מעמד הסוכ' למצב שלפני כ"ט? ⁸ אולי תשגר מברק לרפאל [אנגלית]:
 נא הברק לי באופן פרטי משמעות מדוייקת נוסחת בן-גוריון בנוגע להחזרת הסטטוס קוו מלפני [1946].⁹
5. כיצד ההכנות לנְקִידִים? אקווה שנסייעת לפידות [ללונדון] לא תפריע.¹⁰
6. מי במקום אחימן?

*

מה איצטגנינותך לגבי מה שיקרה אצל בל? הזקן [ח"ו] ודאי יסרב ללכת בתנאים שקבענו. אם יימנע לא רק מהליכה אלא גם – לפי שעה – מהתפטרות, הרי זו עוד חצי צרה. אך המשבר האמיתי יתחולל כשהשלט יסרב לתנאי.¹¹

איך אתה מפרש את חוות דעתם של שלושת המוסקטרים שלנו? [השתתפות בוש"ע] בתנאי או בלי תנאי?¹²

*

חוששני שאתה סומך קצת יותר מדי על פירושי רד"ק!¹³

שלום לכל,

א.

8 בפתק מ-21.9.1946 רשם ב"ג דברים שכנראה ביקש להעביר לחברי הנה"ס בלונדון ובירושלים לקראת ישיבת הוהפ"צ המצומצם: "כל עוד לא יוחזר מעמדה של ס"י [הסוה"י] למצב שלפני 29 ביוני איננו רואים אפשרות, גם לא תועלת, בהשתתפותנו בוועידה" (אביזוהר/לקראת, עמ' 177, 178, 180).

9 לתשובת ב"ג ר' מס' 223 הע' 1.

10 ז"ש כתב ב-1.10.1946: "אתמול היתה התייעצות נוספת בעניין נקידים וסוכמו דברים. יש סיכוי של הצלחה".

11 ז"ש השיב ב-1.10.1946: "חושש שהזקן לא יעמוד בשום מבחן".

12 "שלושת המוסקטרים" הם ככל הנראה גולדמן, לוקר וברודצקי, חברי הנה"ס בלונדון. ז"ש השיב: "מפרש את חוות דעתם של שלושת המוסקטרים כהליכה לסיבוב [השיחות] ללא תנאי".

13 בפ"פ 29.9.1946 צוטטו דברי העיתונאי ג'ון קמחי בעיתון "משמר", שאם תהיה התקדמות משביעה רצון בשיחות עם הבריטים אפשר שתישקל חנינה כללית בא"י. לא ברור לאלו דברים של ז"ש מכוונת הערת מ"ש.

- להדו שלום רב,
1. מעניין לדעת, אם שדרנו מיום א' בבוקר היה משנה משהו לגבי ההחלטה על נסיעת שניים בלבד ולא שלושה – אילו הגיע למועד¹ עשינו מאמצים נואשים אותו בוקר להחיש המשלוח אך העלינו חרס (אגב, ביני לבינך אעיר, כי אני consistently אינני מתרשם משיקול דעתו של ידידי יוסיפון).²
 2. לעניין לך, העמית [דב יוסף] מציע שיחת ניצן לשם התראה חמורה.³
 3. לעניין הנקדים – שאלתיך מה ההוראות. סבורני שאם [הבריטים] יחסמו דרך במסע – אי אפשר לפרוץ, אך אם ידרשו סילוק – כביריה.⁴ היש ניצוח מרכזי?⁵
 4. עניין ה"ב" בינתיים פקע, לא כן? חבל. בכ"ז יש לברר עד תום – מי פסק. לא ייתכן להניח שורש הפקרות פנימית.⁶
 5. לא בנתי סעיפך זה על משלוח האיגרת. כל הסעיף מהחל ועד כלה סתום. פָּרַשׁ.⁷

1 ב-2.10.1946 כתב ז"ש: "מסופק אם שדרכם מיום א' בבוקר [מס' 217] היה משנה ההחלטה. על כל פנים פוית שמח מאוד שלא יצא. נראה שלא רק הוא שמח".

2 ב-30.2.1946 כתב ז"ש: "לך עומד לקום [לפעול] בימים הקרובים. [נגד] עוברי אורח מאנשי נבחן, גדולים במכתבו הנ"ל כתב ז"ש: "לך עומד לקום [לפעול] בימים הקרובים. [נגד] עוברי אורח מאנשי נבחן, גדולים וקטנים בלי הבחנה, בכל מקום שיפגשם. תשובה על השקמון האחרון [גירוש מעפילי הספינה "פלמ"ח"]". לאחר גירוש זה הודיע לח"י: "מעתה והלאה תהי תגובה על מעשה גירוש. תגובה ראויה לשמה. תגובה שתכריח את השלטון לעשות את ההשבון; הכדאי לו" (ר' "לא נבליג עוד על גירוש מעפילים" ב"המעש", גיליון כ' תשרי תש"ו, לוחמי חירות ישראל, כתבים ב' עמ' 241-242). בסיכום התייעצות של אביגור, ג"מ וז"ש, כתב ז"ש שנשלח "מכתב בעילום שם", כנראה לבריטים, על תוכנית לח"י. ז"ש השיב ב-2.10.1946: "הצעת צפוני על שיחת ניצן עם לך, נדמה כי לא ניתנת להתגשם. א' אין פגישות. ב' כמעט ואין מקבלים התראות. ניצן – והוא אינו יחיד – מתנגד לכל אוהרה שללט פרט למקרים מיוחדים כגון תוכנית כלפי אלון, אילו היתה כזאת. בימים הקרובים תהיה שיחה יותר רחבה לבירור קווים למניעה או לסיכול [פעולות "הפורשים"]".

3 בסוף פברואר 1946 תקפה יחידת פלמ"ח את משטרת כנען, שם נכלאו מספר פלמ"חאים. עקבות התוקפים הוליכו אל מצודת ביריה שלייד צפת. בחיפושים שהבריטים ערכו שם ובסביבה נתגלו נשק ואמצעי לחימה. ב-28.2.1946 פרצו לביריה חיילים בריטים, עצרו את המתיישבים ותפסו את המקום. ב-14.3.1946, "יא באדר ב' (יום תל-חי), עלו כ-3,000 איש לביריה והקימוה שנית בקרבת הנקודה הכבושה. הבריטים עצרו חלק מהם והרסו את המבנים החדשים. המוני יהודים עלו לביריה בשלישית והפעם נשאר היישוב על כנו.

4 ז"ש השיב ב-3.10.1946: "הניצוח על הנקדים בידי ועד שלושה. אחד בן המייער [רענן וייץ], אחד מהנדס [אלכסנדר בסין] והשלישי הגידם [יוסף רוכל-אבירד, מבכירי ה"הגנה"]".

5 ר' מס' 215 סעיף 4. ז"ש כתב ב-2.10.1946: "נכון שעניין ה"ב פקע. הגיס ממשיך לברר [...] אודיע תוצאות".

6 ז"ש כתב ב-30.9.1946: "בל סיפר לפזית על חוט [בטלפון] את משלוח האיגרת. לכן נדרש לשלוח שנייה דרך הביוב. תגיע". ככל הנראה הכוונה לאגרת גולדמן אל הול 20.9.1946 ובה הצעת הסוה"י לרשימת נציגים יהודים לוש"ע (תעודות א', עמ' 607-609). בהעתק מברק ג"מ אל ב"ג 1.10.1946 (אנגלית) נאמר: "שלח מיידית בדואר אויר העתק האיגרת להול 20.9.1946". בהדפסה העברית נפלה טעות ובמקום "אויר" נדפס "ביוב".

6. גֶּזֶר בשליח שלא יהא נוטל על עצמו להפריח באוזניו, המופרשים מכל מגע אחר, בשורות-אליל על הצלחות נצורות (מסר ערב חג על הנחתת ת"ש):⁸
7. לבי לרפאל שהפך מטוטלת, אבל נראה שברכה בו בזה.⁹
8. כתבתי קצת מחשבות לרעיה.¹⁰ קרא או שמע קריאתה.
9. היצא פנחס לדרך?¹¹
10. איך נכנס אחי אליהו?¹²
11. מה הפסק לגבי עינבל?¹³
12. לא עניתני אם הכל הוכן לגזר.¹⁴

אחיצד

ע"ש. מה בעצם הוחלט ביום א' [הנה"ס בי-ם] לגופו של המוקדם?¹⁵
 מהערתו של לפידות לאחר קריאת שדרנו יש להסיק כי לא נקבעו סייגים:¹⁶

-
- 8 ר' מס' 215 הע' 14.
 - 9 מ"ש מגיב על הידיעה שקיבל בבוקר כי ראובן שילוח, ששהה זמן-מה בלונדון, "הלך ללוט".
 - 10 במכתבו אל צ"ש 30.9.1946 כתב מ"ש בין היתר:
 בעצם אנו על סף נקודת משבר. או יצא משהו מהניסיון המחודש [להשתתף בוש"ע], הנעשה בימים האלה ממש, או לא יצא. אם יצא משהו - הרי מכאן כמעט ישר ללוד ומשם חוצה (התיסעי איתי? מאוד חשקתי!), אם לא יצא, הרי עלינו לדעת מראש כי האפשרות הקרובה הראשונה היא לרגל הקונגרס, ז"א עוד חודשיים. אני סבור, שאם הקונגרס ידרוש שיחרונו למען נוכל להשתתף בו, יהיה בזה פיתחון לממשלה: היא תשחרר או ע"מ שניסע לחו"ל ואז תעמוד השאלה אם לתת לנו לחזור מחו"ל או לא, והשיקול יהיה כי לא לתת לנו לחזור מחו"ל יותר קל מלהחזיקנו במעצר, ולעומת זה, להרשות לנו כעבור זמן לחזור שוב יותר קל מלשחררנו ממעצר, ובאופן כזה, בהדרגה, יחוסל העניין. ובכן, ייתכן שעוד השבוע, ועכ"פ עד סוכות, נדע מה העלה השלב הזה ואם יעלה חרס, הרי סבלנות לחודשיים, ושוב נראה, ואחרי זה אולי שוב סבלנות (שרת/מאסר, עמ' 315-316).
 - 11 ז"ש השיב ב-1946.2.10: "נדמה כי פנחס יצא לדרך". מדובר בשובו של פנחס ליאו כהן משליחותו בארה"ב.
 - 12 ז"ש כתב ב-1946.1.10. שיחזקאל סהר "החל להיפגש עם בני השלט ומתקבל ברצון".
 - 13 ז"ש השיב ב-1946.2.10: "עינבל ממשך לעת עתה אבל חוששני כי באם נרצה בשינוי יסודי נצטרך להחליף מקומו".
 - 14 ז"ש השיב ב-1946.2.10: "גזר [רוברט ג'רדין] בדרך" (ר' מס' 208 סעיף 6).
 - 15 ב-1946.2.10 ז"ש כתב: "במושב יום א' לא הוחלט התרה ותו לא. לא היה רוב. אכן אם לצרף דעת אילון [החברים בלטרון] יש רוב".
 - 16 תגובת מ"ש לרבי ז"ש במכתבו מ-1946.9.30: "לפידות מסופק, אחרי קריאת השדר [מס' 217] אם אפשר יהיה להגביל השיחה הראשונה [בשיחות הלא-רשמיות שיהיו בלונדון]. חושב שידברו בשניים, מדין והתרה. לקח איתו השדר בשביל אבירן וסגל בל".

30.9.1946

להלן מאת שרתוק:

עם ההעלאה המחודשת של שאלת השיחרור מציע לציין שב-1939 הזמינה הממשלה ללונדון את ג'מאל [אל-חוסייני] ושות'¹ שעליהם הכריזה קודם לכן כאחראים לרצח פקידיים בריטים ולכל המערכה הרצחנית נגד בריטים. אותם חברים של הוועד הערבי העליון שאז הוצא אל מחוץ לחוק² נלחצים עכשיו ע"י הנציב העליון להשתתף [בוש"ע].³ מצד שני אלה שעל פי עדות הממשלה עצמה התנגדו בעקביות להתקפה על חיי בריטים עצורים ופסולים להשתתפות. זאת מלבד השוואת פעולותיהם [של אלה ואלה] במלחמה.

1 לוועידת סנט ג'יימס, פברואר-אפריל 1939.

2 באוקטובר 1937. אחדים מחבריו נעצרו והוגלו לאיי סיישל (ר' מס' 214, סעיף א').

3 ר' מס' 115 הע' 35.

30.9.1946

לגריש שלומות,

1. תודה על ברכתך ונכונותך לשאת בעול.¹ אני מניח כי אחימן מסר בידך, בין השאר, את חוטי הטיפול בנחיתים כאן. ובכן, היום קוֹרָא דרור לרופא בית אחי, אך חברו למעצר, התורגמן, נשאר. כל פשעו שביום העֶבְרָה התנדב להיות מליץ. חייל כל שנות המלחמה. היש דואג?² ועוד: יש לחדש עכשיו ההתקפה בעניין איש-קומי.
2. קיבלתי החוברת על המשולש.³ מיבצע מהיר. טרם קראתי, אך אקווה שהאיכות מעולה. נתאכזבתי מחוסר תמונות. מה הסיבה? והקפתם להפצה בארץ?
3. פרש: מה עושה שולה לשוקן בצרפת? ומה מעשי תמי?⁴
4. ומה בדבר שם עברי? א. יִרְש ב. אֵייל.⁵

אחימד

עוד עניין: עוזרו של הלוי [עו"ד לויצקי] עמד לבקר בקרית יונה הנביא של איש-מים. הביקר? מה העלה?
חוקה עליך שאתה מבקר את אחימן. מסור-נא שלום.

1 ב-29.9.1946 בירך גרשון אבנר את מ"ש לשנה החדשה והוסיף: "כאן חפצים שתדע שאני ממלא את מקומו של אחימן הנכנס מחר ל'הדסה' לשם ניתוח ולא יהיה כאן בערך חודש ימים. אני עוסק בכל ענייניו ולכן נא לפנות אם יש צורך. נוסף על כך אני עוסק ב'מסברה' החוצה".

2 על מעצר דר' שרגא אגולניק והמתורגמן חבר יגור ר' מס' 40 סעיף 3. ב-8.10.1946 כתב ז"ש, כי בעת שנפגש עם "יורשו של שקספיר", דיבר אתו גם על "התורגמן מבית האח" וכי הלה הבטיח לטפל בענייניו.

3 החוברת על המעפילים העצורים בקפריסין.

4 עניינים אלה לא נתחווירו.

5 מ"ש מציע לגרשון אבנר, אז עדיין גרשון הירש, לעברת את שם משפחתו ל"ירוש" או ל"אייל".

זרובבל איש החמודות. *במעצר, ה' תשרי תש"ז [30.9.1946]*
 שיגרתִי לך ברכתִי ותודתי בידי חבוש שהותר ופניו מועדות הישר אליך. אקווה כי לא מעל בשליחות, שכן חבריא אלו בצאתם מכאן מתלהטים לדבר מצווה אך בהגיעם למחוז חפצם מתבלעים בשלהם. אבל אם גם הגיעתך דרישת שלום בדבר-שפתיים הריני לשדור לך ולרעייה לחיצות יד חמות בכתב. מאוד אימצתני בדבריך הבוקעים מעומק לבב ומרוחב חזה!¹ כל עוד איתנים כמוך לנו, אך לשווא יזומו הכריתנו, אף עמנו פה במכלאות זרע מבורך. אשרי שראיתם ביום תג לישראל זוקפים קומה וכבני מלכים שנשבו לשעה טרופה בידי צר, חזון המלכות בעיניהם וביטחון-מלכות בכל יצורי גוים. ואין מלכות ללא חרות, לכלל ולפרט בהמוניו, ושורש בקרקע המולדת ויד אמיצה אוחת בשלח ופה ממלל בשפת קדם רוננת. לכל אלה זכינו, ואם במעט, ועוד זכה נזכה לרב יתר – מי יודע אם לא בתש"ז?
 הדורש בשלומך נלבבות ונכספות,

אחיעזר.

אחינו גיבור החיל מזרע אהרן [דוד הכהן] דורש שלום לך ולגִנְךָ.

1 ב-25.9.1946 שיגר עזרא דנין למ"ש ברכה לשנה החדשה.

- להדו שלום,
1. מברקו של עמי מאוד אינו מבשר טובות. והשינון של הנוסחה "החזרתנו למצב שלפני כ"ט ביוני" מתחיל להלך אימים.¹ כאן יש למפרע אחיזה לדְּבֻבְאָצִיָה [הכרזת אי-הסכמה] חדשה.
 2. ההדים מבחזן הם שאצלכם דרוכים הכל לקראת שחרורנו היום-מחר. הרגשתי אחרת לגמרי. קו אלון בשיחתו גילה נוקשות חמורה.² והפירסום המכוון של פגישת היום, ללא כל הערת לין, אין בו סימן לישועה.³ כבר כתבתי לבת יהודה על חידוש הכנותי הנפשיות לאריכות-ימים כאן,⁴ ולא אחזור.
 3. היום עטה עלינו להקה. לא יצאנו מחדרינו, כי קצה הנפש לשמש לראווה.⁵ בערב שמענו את תיפלותו של ג'וזי.⁶ הגיעה השעה לרמוז לו ברורות בפומבי שיסכור פיו. ייתכן שאינו רשע, אך טמטמו וזחתנותו (מלשון זחיחות) מביאים אותו לידי גסות רוח. מיהו ומהו שיתלוצץ על אדם כיצחק גרינבוים שאין הוא חייב לקלוף תפוחי אדמה?
 4. אגב, כדאי שהדובר יגיב על מנת האוכל הנדיבה. מומחית שלנו (גב' ברומברג-בבלי)⁷ מצאה אותה לבלתי מספקת בהחלט. ולא עוד אלא גם מה שיש במנה אינו מגיע. הקבלן ערבי. החלב

1 לשאלת מ"ש (ר' מס' 218 סעיף 4), השיב ב"ג במברק:

- 1 חזרה למעמד שלפני 29 ביוני פירושה: 1. בנוסף לשחרור העצורים, החזרת חופש מלא לכל אלה הצפויים למאסר (סנה, ב"ג); 2. החזרת כל המסמכים והניירות שנלקחו מהסוכנות; 3. אי-התערבות הממשלה בעניינינו הפנימיים וחופש מלא במינוי נציגינו לפני הממשלה בירושלים, לונדון ומקומות אחרים (אביזר/לקראת, עמ' 203).
- 2 שיחת הנציב העליון עם ג"מ ב-28.9.1946 (ר' שם, הע' 4). לדברי ג"מ, שהסוה"י לא תוותר על שחרור המנהיגים, השיב הנציב שהוא "אינו מבין את העמידה על השחרור" והוסיף: "זה לא בידי. זה בידי לונדון".
- 3 ב-1.10.1946 לאחר פגישת ח' וחבריו בהנה"ס עם בוויין והול, פורסמה מטעם הממשלה הודעה רשמית: "מיניסטר החוץ ומיניסטר המושבות נפגשו הבוקר עם מנהיגי הסוה"י לחילופי דעות מוקדמות. הישיבה נדחתה כדי לאפשר לשני הצדדים עיון נוסף בדעות שהובעו היום" ("הצופה" 2.10.1946; פרוטוקול השיחה בתעודות א', עמ' 637-643).
- 4 ר' מס' 219 הע' 10.
- 5 ב-1.10.1946 זימנו השלטונות קבוצת עיתונאי חוץ לביקור בלטרון. העיתונאים לא הורשו לשוחח עם העצורים. המנהיגים העצורים הודיעו כי אין להם כל עניין בביקור זה ולא יצאו מתדריהם ("הצופה" 2.10.1946).
- 6 אלכס ג'וזי, מפקח על תוכניות "קול ירושלים" באנגלית ופרשן פוליטי של התחנה, נדרש בשיחת הרדיו שלו ב-1.10.1946 למצבם של העצורים בלטרון ואמר בין השאר שמצבם "משביע רצון בהחלט". עוד אמר באותה שיחה כי מנות המזון הניתנות לעצורים ראויות ומספיקות והתלוצץ על תנאי המאסר הנוחים שמהם נהנה יצחק גרינבוים. אדווין סמואל, הממונה על ג'וזי, כתב כי "הוא היה מלוכני יותר מהמלך ופרשנויותיו המדיניות עוררו את זעמם של מאוינים יהודים (סמואל, עמ' 220).
- 7 שרה ברומברג-בבלי היתה ממונה על תחום התזונה בהסדרות הרפואית "הדסה".

- מגיע לרוב נחמץ. הירקות ללא כל שימוש. ניסיון ממושך הוכיח לחלוטין שאין להתקיים במנה הרשמית והמוסדות משלימים כל הזמן ע"י תוספת הגונה (substantial).
5. אנו בונים עולמות והגורל מחריבם. המכוון לנפילת ישמעאל הצדיק.⁸
 6. מכתבך לטדי⁹ – מאוד שפיר.
 7. שמא ידוע לך אימתי פתיחת המורשון?¹⁰

אחיעזר

הפעם דואר קטן!

8 ראש ממשלת מצרים איסמאעיל צידקי, שעמו ועם אנשיו ניהל ששון שיחות על חלוקת א"י, התפטר מתפקידו לאחר שהמו"מ שניהל עם ממשלת בריטניה לשינוי החוזה האנגלו-מצרי נקלע למבוי סתום ("הארץ" 29.9.1946).

9 במכתבו אל טדי קולק בלונדון 1.10.1946 (אצ"מ S25/498), שהעתקו נשלח למ"ש, עמד ז"ש על הרגישות והמתיחות השוררים ביישוב נוכח האירועים האחרונים בזירה המדינית והתנהלות השלטון בעת גירוש המעפילים לקפריסין. כן עמד על הסכנה לפילוג בין המנהיגות לכלל הציבור מצד אחד, ובין היישוב ליהדות אנגליה מצד שני, סביב המו"מ שהתנהל בלונדון על ההשתתפות בוש"ע. הוא הזהיר כי "ברור שהיישוב יקבל דברים קשים מידיהם של בן-גוריון ומשה שרתוק ולא יקבל מידיהם של יושבי לונדון", וביקש מקולק להסביר "דברים אלה לחברים היושבים בלונדון".

10 ז"ש השיב ב-3.10.1946 כי מושב הפרלמנט יפתח בתום פגרת הקיץ ב-8 באוקטובר.

להדו שלום, 2.10.1946 בערב

1. ובכן – "הסוס הזה נגמר"! דחייה נוספת של חודשיים וחצי¹ בינינו לכינם מה היא? ברור עכשיו כי בואם של ת. וג. אל בעל האמונה באותו יום היה מכוון באמת להביאנו ביום ג' [1.10] רק למען יוכלו לטעון כי בכ"ז היה מגע אתנו לפני הגמר, או ההפסק.² איני משער שמכאן ואילך יהיה איזה עניין מיוחד לשבת אתנו. עכ"פ הבוס הגדול נשתקע כבר מהיום בעניינים אחרים.³ המסקנה לגבינו, דומה, אף היא ברורה: נחרף!⁴
2. לקראת פתיחת המורשון ביום ד' הבא⁵ יש להמריץ את אנ"ש לארגן התקפה באותם הכוחות שלרשותנו, ולמען השם עד כמה שרק אפשר ע"י שאינם בני ברית [יהודים]. קודם כל – על הדיחוי הנוסף; וכן על החורף במשולש; וכן על גורל [ספינות המפעילים] הבאות, "באם תבואנה"; וכן על המשך המעצר. ובמיוחד כדאי לנסות ולהציג שאילתה על יחיאל – המז' הכללי של T.U.C. [קונגרס האיגודים המקצועיים הבריטי] שלנו, ועכשיו יו"ר הוועה"ל, מה פשעו וכו'. שדור נא כל זאת לבל, ישר ליוסף [לינטון], רשמית. וכן כדאית שאילתה על הסכום העגלגל שנמצא בקופתו של אותו הרוג.⁶
3. במסיבות החדשות נוסף צביון מיוחד של חשיבות לתוכנית יום ב'.⁷ יצלצל באוזני העולם כולו – אנו הולכים הלאה וגורלנו בידנו. גם ההפרעה – אם ייעשה ניסיון כזה – במצב זה של אשהייה חדשה תהיה יותר קשה להגנה מדינית [מצד הבריטים]. אילו עוד סייעו מן השמים והיו מגיעות 3-4 [ספינות מפעילים] של ב"י. היה המיפגן שלם.
4. אין נראית לי עצתך לשדור שוב לבל ודווקא ישר לבעל האמונה.⁸ הן אך זה טענתי את בל

1 ב-2.10.1946 הודיעו הבריטים שהם מפסיקים זמנית את השיחות עם נציגי מדינות ערב בוש"ע, כדי לעיין בהצעות שהגישו לפתרון שאלת א"י, וכי יחדשו את השיחות ב-16.12.1946 ("דבר" 3.10.1946).

2 הכוונה לביקור שר המושבות הול בלוויית מנכ"ל משרדו גייטר בבית ח"ו ב-26.9.1946, בעיצומו של ראש השנה (מס' 217 הע' 2). ז"ש השיב ב-4.10.1946: "לא בטוח בגירסה שהמגע איתנו בא רק משום שעמדו לגמור. מאמין יותר שהגמר בא משום שנכנסו למבוך והמגע אתנו להגביר המבוך".

3 אחד הנימוקים להפסקה הזמנית בוש"ע היה ששר החוץ הבריטי יהיה עסוק בוועידת שרי החוץ בפריס ("דבר" 3.10.1946).

4 נבלה במעצר גם בחורף.

5 מושב הפרלמנט נפתח ביום ג' 8.10.1946.

6 בפגישתו השבועית עם עיתונאים בת"א נשאל ר. סטבס, מנהל לשכת המודיעין הממשלתית, על השמועות שגזיפרי וולש, מי שהיה המפקח על המזונות בשנות המלחמה ויועץ כלכלי לממשלת א"י ונהרג בפיצוץ מלון "המלך דוד", השאיר אחריו 300,000 לא"י, שכן הציבור מעוניין לדעת מניין בא לו "סכום עצום כזה". סטבס השיב שהוא מפקק בנכונות הידיעה ובגודל הסכום ("הצופה" 2.10.1946).

7 מדובר בהקמת 12 היישובים בדרום, שנועדה ליום ב' 7.10.1946, למחרת יום כיפור, אך הוקדמה למוצאי יום כיפור.

8 ז"ש כתב ב-2.10.1946: "חוששני כי העניינים אצל בל יסתבכו ויארכו. אם טרם עשיתם זאת מציע להעביר שדר

עצמו, בע"פ ובכתב, ויצא בכרס מלאה וכבדה. שוב טענתי את לפידות, ואף הוא הצטייד בכתוב. חוקה שהכל נמסר ובוודאי בתוספת דגש, להצדקת "קיצוניותם" המוכרחה להיות מתונה משלנו. להוסיף ולטרטר הרי זה לנדנד; השינון נוטל העוקץ וגם מעורר רושם של עצבנות ושל נגיעה בדבר. והרי פזית שודר?⁹

5. מקרה אחד בפ"ת שקראנו עליו בעיתונים מעורר רושם של תגובה נגדית – צרור יריות מגי"פ צבאי עובר אורח כלפי בתים יהודים, לתוך חלונות פתוחים.¹⁰ שמא להסב תשומת לב לך [לח"י] לאפשרות הזאת, שבה יצא שכרנו בהפסדנו גם בכמות.

6. אני "הרה" איגרת ארוכה לניצן. אם יסתייע – תפתח ובה יטופל גם בבעיית הבורע מבחינת סעיף 5 שלך היום.¹¹

7. כיצד ההסדר בין אביתר לבין גר-צדק? לסירוגין או בערבוביה?¹² אם רק אפשר – רצוי להקל מעל אביתר, למען ייפנה ללמוד עברית ולהשתקע באולפנה.¹³ שמחתי לשבחך על הגר.¹⁴ גם בשורתך על אחי אליהו (סהרון?) הניחה דעתי.

8. האם פסו כליל קשריך עם שקספיר?¹⁵

9. לבי לבית פיזל בבח"ר הקרוב.¹⁶

אחייעד

באותו יום ב' יש לדאוג לקשר מהיר בין הנקדים למרכז למען יבשר אביתר בצהריים בכל

הדרמטיות.¹⁷

אל בל או אל בעל האמונה (ישר) החוזר על הדרישה להתרה ולנצח חופשי. בטוחני כי יש שם שיקולים על כף המאזניים ושדר עלול להוסיף משקל".

9 במכתבו הנ"ל כתב ז"ש: "פזית תשדר היום בעניין זה [התרה ונציגות] ישירות אל בעל האמונה ואל אבירן" (ר' מברק ג"מ אל ב"ג, אנגלית 1.10.1946, אצ"מ S25/1554).

10 בלילה אור ל-1.10.1946 מיקשו אנשי לח"י דרכים באזור פתח תקווה, ירו לעבר גי"פ בריטי והרגו סמל. בעקבות אירועים אלה הטילו הבריטים עוצר על פ"ת וסביבותיה. בחצות ירו חיילים בריטים מתוך גי"פ לעבר בתים בשכונת הרכבת בת"א ופגעו בצעירה שישנה במיטתה ("דבר" 2.10.1946).

11 בסעיף 5 במכתבו הנ"ל כתב ז"ש כי גלילי שאל לפשר אי-כלילת סנה ברשימת חברי הנה"ס שהממשלה נתבעת לקבלם כנציגים בוש"ע, שנמסרה להול ב-20.9.1946 (ר' תעודות א', עמ' 607-609), וציין כי הוא "חושב לעשות מזה עניין בתוך המפעל [ה"הגנה]". לפני כן, ב-24.9.1946, כתב ז"ש כי "הבורע דרש כלילתו בנצנץ ואיים בפטר אם לא ייכלל. דרישתו לא נתקבלה והרי משברון חדש". האיגרת המיועדת של מ"ש לגלילי לא אותרה ואפשר שלא נכתבה. לדעת מ"ש בעניין זה ר' מס' 127 והע' 6.

12 וולטר איתן וגרשון אבנר שימשו שניהם גם כדוברי הסוה"י בירושלים.

13 וולטר איתן הופקר על הקמת "המוסד להשתלמות" של הממ"ד ועל ניהולו.

14 ז"ש כתב ב-1.10.1946: "גר צבי [גרשון אבנר] במקום אחימן. עושה טוב".

15 ז"ש כתב שם: "שכס עומד לעזוב את העבודה ואף חולה בבית החולים. עם יורשו כבר נפגשתי רק לשם היכרות ומסופקני אם יוכל להיכנס לעניינים הללו בטרם אפגש עם שניהם יחד. עליתי לבי"ח לבקר את שכס ובמקרה לא פגשתי. ב-7.10.1946 הוסיף ז"ש כי "ביקר אתמול שכס בחוליו. השיחה היתה מאוד כללית וכשנשאל שאלות לעניין טען כי מנותק מהכל ואינו יודע דבר" (ר' מס' 228 הע' 3).

16 הכוונה לסיכויי מפא"י בבהירות לקונגרס הציוני הכ"ב.

17 כתבה על הקמת 11 היישובים בנגב התפרסמה ביום ב' 7.10.1946 בראש העמודים הראשונים של העיתונים העבריים. הנוסח היה זהה והעיד על ניסוחו ע"י גורם אחד.

3.10.1946

להדו שלומות,

1. השיחה מצדנו – עכ"פ ראשיתה – מדכאה.¹ חוסר כל שלמות וקומה לא זקופה. אין מורגש שום תוקף.
2. נכון שיצאת בשלום.² דומני שגם הח"מ. אמנם הרבה סברות וניסוחים נעזמו במשך החדשים, אך סברתי הראשונה, שחזרתי אליה לא פעם, היתה כי לא יתירו בלי מיקוח, והמיקוח, שיערתי, היא פירוק או סיוע או שניהם.³
3. שיחת ס. עם ב. (שנמסרה במכתב לאביתר) מפיצה אור על הכוונות ומתאימה לקו רציני.⁴
4. הדובר היה בשפל היום – עכ"פ לפי המשודר כאן. כתבתי ארוכות לאביתר. דה"י [דבר היום] בעלונו ["דבר"] הרבה יותר חזק. העיקר להוקיע הדחינות ופְרִיָה בסבל, הרמאות ותוצאותיה במרירות.⁵
5. אמתין לשארית שדר בל ולהד פגש מחר⁶ המרמוז בעלונים או במשדר – אם יתקיים – ואחרי כן אנסה לסכם מסקנות.
6. מתקשה קצת לפסוק על סעיף 3 שלך מהיום בעיקר משום שנמסר מלוט כי אבירן נשאל בכגון אלה וענה בשלילה. בדוק שוב אצל פזית.⁷

1 ב-3.10.1946 כתב ז"ש על שיחת ח"ו וחבריו עם בוויין והול ביום ג' 1.10.1946 (ר' תעודות א', עמ' 637-643), כי "ההתפתחות המהירה מפתיעה ומזועזעת. ידיעות משלנו [מאנשינו] אין. עד כה הגיעה רק ההתחלה של שיחת יום ג'. ממנה כבר אפשר ללמוד כי ההתרה נכרכה בגן [---] על כל פנים הדברים מסתבכים והולכים ואין להם סוף. כאשר הושמעה בשיחה תביעה להפסיק את חיפושי הנשק, השיב בוויין כי אם יפסיקו היהודים את השימוש בנשק, ניתן יהיה להגיע להסדר ואז גם תימצא הדרך לטפל בסוגיית העצורים (שם, עמ' 640).

2 לגבי התפתחות השיחה הנ"ל העיר ז"ש, כי "אחד שהיה מוכן לתת ראשו יצא בשלום" וכיוון בכך לעצמו על שכתב למ"ש ב-22.9.1946 כי בסירובה העיקש להתיר את המנהיגים העצורים חזרה הממשלה לכוונתה בביצוע "השבת השחורה" לשנות את ההנהגה הציונית ולערער את ה"הגנה" (ר' מס' 208 הע' 4).

3 פירוק נשק ה"הגנה"; סיוע לדיכוי הטרור.

4 זהות ס' ב' לא נתחווה.

5 בהתייחסו לשיחת ח"ו-בוויין ב-1.10.1946 הודיע דובר הסוה"י בי-ז, שהסוה"י חזרה והדגישה את תביעתה, מלבד כל התביעות שבהחלטות פריס, לשחרור המנהיגים העצורים ולהסכמה להופעתם כנציגי הסוה"י כתנאי להשתתפות בוש"ע, אך לא היתה בהודעתו הוקעת "הדחינות והרמאות [של הבריטים]". לעומת זאת נטען ב"דבר היום", כי הפסקת השיחות בוש"ע עד אמצע דצמבר פירושה בראש ובראשונה "המשכת המצב השורר עתה בא" והמשכת המצב שבו נתונים עתה נידחי ישראל". מכתב מ"ש אל איתן לא אותר.

6 לחלק הסופי של דוח שיחת ח"ו ולמידע על פגישת ח"ו וחבריו עם הול, שנודעה ל-4.10.1946.

7 מ"ש נדרש לעניין החבלה באוניות הצי הבריטי, שעורר ז"ש במכתבו ב-3.10.1946. בסעיף 3 שם כתב כי "ה"ב בשלב זה נגמר. אחז אומר כי יש אפשרות לחדש. הלעשות?" ז"ש נדרש לסוגיה זו ב-7.10.1946, באומרו כי "הקושי אינו בפסק של אבירן. הקושי הוא שהוחלט כי כל דבר יאושר בסוד יושבי יום א'. אין שום טעם להביאו בפניהם. לפי החלטה זו עכסה בלבד אינה מספיקה. נדמה כי בינתיים נגמרה עונתה אחת והשאלה היא

7. ההודעת לאבויריב שדרי לבר-לבב בעניינו ותגובתו של ב"ל?
8. הערת הדובר המשובצת היום בעלון מ"מ [משה מדויני, "הארץ"] (עמ' א') נשאת תלויה באויר ללא מסקנה. יש לברר מפי השקמוני המתארח אצלך⁸ על מה חייבים לענות לפי החוק ועל מה לא. נראה עכ"פ כי השאלה "במי תצדד בכחך?" פסולה לחלוטין. יש להודיע, כי הפקיד קיבל הוראה לא לענות על השאלות הפסולות ולהוקיע בייחוד השאלה הנ"ל.¹⁰
9. היש דרך לעורר שאלת שארית מחנה תימן [רפיח] והעברתה הלום? שמועה מפי נשר [אורי מרץ] כי עתידים להעבירם ל[מחנה לטרון] ב' (ממול). מוטב אלינו, לתרבות.
10. ביני לבינך: הסכמת אביתר ופֶלֶב להרצאות באידיש מוכיחה כי אביתר עודנו דרדק וכי בעורקי פֶלֶב חלב מהול במים תחת דם.¹¹
חתימה טובה!

אחי עד

בפרינציפ לקראת עונה חדשה". ב-9.10.1946 חזר ז"ש לאותו עניין וכתב: "אחו גורס כי אף ה"ב נתון עתה בקושי רב [---] אחו הלך אל עסקה ולא ברור מה שיוחלט". ושוב ב-13.10.1946: "בעניין ה"ב - הכוונה להכנות של חזרה על שילוח [מעפילים] [מ]שיקמונה ולא לעשייה מיידית. השאלה לגופו של עניין נשאת - עם כל הקשיים שבדבר - הן או לאו".

8 "השקמוני המתארח אצלך" - עו"ד יעקב שמשון שפירא, שהתמנה למלא מקום דב יוסף כיועץ המשפטי של הממ"ד.
9 ב"הארץ" 3.10.1946 הובאה ידיעה שנמסרה ע"י דובר הסוה"י בי-ם, בה סופר כי -

בזמן האחרון קיבלו מספר אנשים בירושלים הודעות שבהן נתבקשו להופיע בבולשת. הודעות כאלה נתקבלו על ידי אנשים שונים, ביניהם פקידי הסוכנות היהודית ומוסדות אחרים. פקיד גבוה של מחלקת הכספים של הסוכנות היהודית שנקרא אף הוא, נשאל בבולשת את השאלות הבאות: מי מנהלו; מי חבריו בעבודה ופרטים עליהם; מה השקפותיו הפוליטיות ובעד איוו מפלגה יצביע ואם הוא פעיל מבחינה פוליטית. לבסוף נתבקש להגיש רשימה מלאה של חבריו בעבודה. הפקיד השיב, כי יעביר את הדבר למנהל מחלקתו.
ראש מחלקת הכספים של הסוכנות היהודית פנה במכתב לבולשת בשאלה, מה הפרטים הדרושים. בתשובה נענה כי דרושים הפרטים הבאים: השם, הכתובת וההשתייכות המפלגתית. מכתב זה נתקבל ב-13 בספטמבר. מחלקת הכספים של הסוכנות טרם השיבה למכתב והעבירה את העניין למחלקה המדינית. דובר הסוכנות היהודית הטעים, כי זו דוגמה נוספת למשטר בו חי היישוב בארץ.

10 טטבס, מנהל לשכת המודיעין הממשלתית השיב לשאלה בעניין זה ב-12.10.1946 כי פעולת הבולשת היתה שגרתית והיא רשאית לשאול להשתייכות הארגונית של הנשאל, אך אין היא רשאית לשאול העלולה לסבך את הנשאל והוא אינו חייב להשיב עליה. לדבריו, נהוגה דרך חקירה זו גם באנגליה (ר' "דבר" 14.10.1946).

11 "כלב" (ככל הנראה אריה לבבי, שותפו של איתן בניהול המוסד להשתלמות של הממ"ד), כתב ב-3.10.1946 שבתוכנית הלימודים של המוסד, בסמסטר הראשון, [יוסף] קרוק ירצה אידיית" 11 הרצאות.

5.10.1946

לשמעי שלום,

השמת לב למאמרו של ד.ק. בטור א' של פ"פ לפני ימים אחדים, שהפיץ אור על מאחורי הקלעים של התפטרות הצדיק ושיבתו?¹ אם לא קראת - אנא, מצא וקרא. רצוי לדעת, אם הידוע לד.ק. עולה בד בבד עם הידוע לנו; אם לא - היש לסמוך על סברותיו של ד.ק., השואב כנראה ממקור מעניין, גם אם איננו נאמן בכל; אם יש לסמוך - שמא אפשר לתהות על קנקנו של ד.ק. ולהגיע בדרך זו למקור חשוב בגושן.²

.א.

1 לאחר התפטרות איסמאעיל צידיקי, ראש ממשלת מצרים, הטיל פארוק מלך מצרים על דודו שריף צברי להרכיב ממשלה חדשה. משלא הצליח לעשות כן, נמסר ב-1.10.1946 שהמלך ביקש מצידיקי להישאר בתפקידו כראש ממשלה (ר' פ"פ 2.10.1946). המאמר של ד.ק. (דייוויד קורטני), הודן בעניין זה, התפרסם בפ"פ ב-3.10.1946 בטורו "First Column".

2 שמעוני השיב ב-7.10.1946:

מאמרו של ד.ק. ב"טור הראשון". שמת לי לב וקראתי בעניין (כמו כל הדברים החריפים והחצופים שהוא כותב שם). עם קבלת שדרך קראתי עוד פעם כדי למצוא מה הנקודה שעוררה תשומת לבך המיוחדת. נתאשר לי עוד פעם שהנקודה המיוחדת היחידה היא הסברה שהתפטרות צידיקי היתה ביום מסודר מראש - אקווה שלנקודה זו התכוונת. לעניין: סברה זו הובעה גם ע"י מקורות ועיתונאים אחרים, הן במצרים והן עיתונאי חוץ. ידיעות נוספות ברורות אין לנו בעניין זה, אולם אפשר ע"י שיקול להגיע לנכונות להאמין בסברה זו. צריך רק לומר - מה שד.ק. איננו אומר - שלא ייתכן שהיתה זו קנוניה בין המלך וצידיקי לבדם; הכרחי שלפחות הייכל, ראש המפלגה הליברלית, ואולי גם נוקראשי, היו בסוד הקנוניה. שכן ברור ששריף צברי לא ידע עליה והתכוון ברצינות להרכיב ממשלה. בשעה שניסה זאת לא היתה לצידיקי כל השפעה טכנית מוכרעת, אלא ההכרעה היתה בידי ראשי המפלגות. הכרחי אפוא, אם מניחים קנוניה, להניח שאלה קיבלו הוראות להכשיל את שריף צברי. הב. [הרי ביילין], המכיר את ד.ק., סבור שאין הוא מבסס את כתיבתו על אינפורמציה מיוחדת אלא על האינטואיציה הפוליטית, שיקוליו וניחושיו בלבד; אולם הוא יברר את השאלה.

לדתן שלום,

מוצאי יו"כ תש"ז, 5.10.1946

- אם עייפותי מ"התשובה והתפילה" לא תהיה בעוכרי, יהיה זה שדר לא קצר, כי נצטברו כמה עניינים.
1. המחזור החדש של שיחות בל מדאיג ביותר. אני שותף לחרדת פזית שהובעה במברק אל השניים [ח"ו וב"ג].¹ לכתחילה אמרנו להציג עניין ההתרה כתנאי קודם לעגול. עכשיו נתחלפו היוצרות והם מציגים תנאים קודמים להתרה. התנאים – או "הסדר" הגן, או סיוע פעיל נגד הסוטות, או התחייבות מצדנו ובמיוחד לדידנו, המתארחים [בלטרון], שנתנהג כשורה – אחד מאלה, או שניים מאלה או כל השלושה ביחד.² יש להניח כי התנאי הראשון עכ"פ שריר וקיים ומופיע בכל צירוף. והנה בין המופיעים בשמנו בהרכב הנוכחי³ אין אף אחד שאפשר לסמוך על חושי בשטחים אלה במלוא המידה. הבטוח מכולם הוא לפידות, משום שורשי בארץ, העמוקים לאין שיעור משל אחרים, ומשום התקיפות הטבועה באופיו והמסייעת לו באמירת לאו חותך (הוא היחיד שאמר דברים בוטים בשיחה עם רציני – דברים שהיה בהם משהו ממשקל-כנגד).⁴
 2. שאלת ההדרכה מכאן להמשך השיחות טרם עמדה לדיון במסיבתנו וכידוע רגישים חברי המסיבה מאוד לכל היוצא מתחת עטי שלא כפרי התייעצות. גם ספק לגופו של עניין אם כדאי להריץ משהו מסוים בטרם קיבלנו דו"ח על שיחת יום ו'.⁵ לעומת זה ייתכן שהזמן דוחק, כי מי יודע אם לא נקבעה שיחה לתחילת השבוע. לכן אני מצרף שדר⁶ ואם בינתיים הגיע לידכם דו"ח על ערב יו"כ, הואילו נא לשקול ולהחליט אם יש לשלחו או לעכבו.
 3. נראה לי שדוקא ה"הפוגה" [דחיית ו"ש"ע] שנוצרה, עכ"פ בחזית בל, מחייבת ומאפשרת מאמץ מחודש – רחב ומעמיק – של הסברה, שתהא מכוונת במיוחד לגילוי מרכזי העצירה⁷ ולהשפעה עליהם מתוך קליעה ישירה. צירוף הכוחות שיחנו עכשיו אצל בל חשוב לאין ערוך: רפאל,

1 המברק לא אותר.

2 ר' מס' 225 הע' 1-2.

3 בשיחה עם בוויק, הול וקרין-ג'ונס ב-1.10.1946 השתתפו מהצד היהודי: ח"ו, גולדמן, ברודצקי, י"ל פישמן-מימון, קפלן, לוקר ולינטון (תעודות א', עמ' 637-643).

4 לפי תרשומת השיחה, אמר שם א"ק כי א"י היא הבית הלאומי היחיד של היהודים ובה הם יוצרים את העם היהודי. אם דבר זה אינו מובן אזי כל שאלת א"י לא הובנה ע"י הבריטים. הסכמה עם הערבים רצויה, אך אם היא תנאי מוקדם לכל שאלת א"י, לא יהיה הסדר. אין זו רק שאלה של חלוקה, אלא שאלה של עליית יהודים ולכן אין הערבים מסכימים. אם דבר זה אינו ברור, מה טעם ללכת לוש"ע? הבריטים מדברים על קיום חוק וסדר בא"י, אך בינתיים הם משתמשים בכידונים כדי למנוע כניסת אחיהם ואחיותיהם של היהודים בא"י. האם ימשיכו הבריטים להפר את המנדט ביחס לעלייה ולהתיישבות? יש להבהיר זאת בטרם ההצטרפות לוש"ע ואין טעם לדון תחילה בשאלה אם הערבים יסכימו או לא יסכימו לבואם של יהודים לא"י (שם, עמ' 637-643).

5 שיחת ח"ו וחבריו ב-4.10.1946 עם שר המושבות ועוזריו (שם, עמ' 654-662).

6 לא אותר.

7 גורמים שביכולתם לפעול בקרב מעצבי המדיניות הבריטית בשאלת א"י לבלימת מהלכיהם האנטי-ציוניים.

נתנאל, עטרה, בעל השושנה, אבויריב (כל אלה נוסף על חברי ההנהלה). העבר נא דעתי זו אל כל, לראשים ולנקובים כאחד; יגיעו נא להסדר ad hoc⁸ עד דצמבר, ז"א עד לקונגרס ולחידוש הוועידה [וש"ע] כאחד. לגבי ההסדר יש לפנות בעיקר אל לפידות ורפאל, כי הם שני האנשים החיוביים מבחינה ארגונית. אם תראה צורך בשדר מיוחד וישיר מצדי – הודיעני ואערכנו מיד. הצרה היא שלאחר שעיקלתי היטב את מכתבי אבויריב ועמדתי על כאב ראשו (או בטנו) אני מתקשה מאוד בתרופה. אילו הייתי שם – שאני; עתה שאינני – אין מסתמן פתרון סידורי נאות. אמנם קיבלתי התחייבות (בכתב?) מבר לבב לשתפו, אך אין זו עדיין מסקנה ארגונית, והרי לא כל מסקנה תתקבל על לבו של אבויריב, שיחסיו נעשו "מורכבים" אפילו עם רפאל ונתנאל. אם יש אתך לשית עצה בנקודה זו – אנא.⁹ זכור כי קבענו במסמרות שבעל השושנה הוא מנהל הלשכה, והוסכם עם רפאל שכך יהי, ורפאל עם נתנאל יעמדו לימינו מבלי לעורר בעיות סמכות. אך אין זה פותר עדיין את בעיית אבויריב.

4. בינתיים שָׁדוּר לרפאל שאחד מכיווני הגישה (approaches) למרכזי העצירה מוביל אל אותו שר צבא (מאוד מרכזי, יושב בטבור העניינים של מועצת המגן בתוככי הבית העשירי) אשר סעדתי אצלו בנווה-הכפר שלו ימים אחדים לפני צאתי את כל.¹⁰ שמו ופרטי התקשרותי אתו ידועים לרפאל היטב. גם המתווך ידוע.¹¹ הצרה היא שהמתווך עצמו הוא בעיה (מאנ"ש, אך עונטיגי¹², אבל אין בודקין בשעת הסכנה. הנקודה שיש לקלוע בה – מדוע הם נגד שלמה?

5. אני מניח ששיחת ס. עם ב. (מכתב ב. אל אביתר) הומצאה לבל.¹³
6. כאשר ביקשתיך לשדור אל כל בדבר שאילתות,¹⁴ זרקתי ראשי פרוקים ולא נתתי דעתי לנסחם כהלכה; ואילו אתה שידרת מילה במילה ויצא ליקוי, בייחוד לגבי יחיאל. ובכן לא נתכוונתי שיוצג אך ורק כטרייד-יוניוסיט; צריך לתקן מיד ולפרש "יו"ר הצמוד". כן גרסתו מו' כללי של T.U.C. לשיבור האוון, אך מובן מאליי שיש לקבוע: Ex. Sec. Gen. of Hist. [מוכל ההסתדרות לשעבר], אשר היא מקבילה ל-T.U.C.

7. הרצאת המגילתי מלאכת מחשבת. אך מדוע אין כל הערת הסבר? נשר פרי הילולים מתוך הילקוט ואין לדעת היכן גדל ומי קטפו. ובכן איפה ומתי התקיימה הרצאה זו. נראה שהקהל היו בני ברית. מי הומין?¹⁵

8 פעילות אנשי המ"ד שילוח, קולק, ששון ואבן, שנשלחו ללונדון לחיזוק המאמץ המדיני וההסברתי (ואליהם הצטרף ב"א), עוררה תרעומת בקרב חברי הנה"ס שם ובעיקר לוקר וברודצקי, שהתנגדו "ששניים-שלושה אנשים צעירים יקבלו משרד לעצמם בנבדל מההנהלה הלונדונית" וללא תיאום עמה (אביזווה/לקראת, עמ' 148; מכתב קולק אל ז"ש 15.8.1946, אצ"מ s25/498). ר' מס' 135 הע' 7.

9 ז"ש כתב ב-6.10.1946 כי ארן, שיצא לפריס על פי הזמנת ב"ג, "קיבל על עצמו במיוחד לטפל בעניין אבויריב".
10 "שר צבא" – לא זוהה; "הבית העשירי" – משרד ראש ממשלת בריטניה בדאונינג סטריט 10. ב-3.10.1946 כתב קולק לז"ש: "ידידנו חייט [ג"פ טיילור] פגש את חברו של סגל אשר הררי פגש זמן קצר לפני צאתו [מאנגליה]. שיחתו באותו זמן השאירה רושם ומשהו טוב עשוי לצאת מקשר זה" (אצ"מ s25/498).

11 שמואל סגל, חבר פרלמנט מטעם הלייבור 1945-1950, לימים לורד סגל.
12 ערבית; נוכל, מאחו עיניים (ר' מס' 248 סעיף 2).
13 ר' מס' 225 סעיף 3.
14 ר' מס' 224 סעיף 2.

8. אביתר או קלב יסבירו לך הסתבכותי בבעיית שאול [רוזולין] בן אחות חיים [ארלוזורוב] ז"ל אלופי וקודמי. ובכן אני נגד כל משוא פנים ניכר והטיית דין בולטת לגבי קבלתו למוסד.¹⁶ אך יצא שבידיים גרמתי לו מפלה ואכזבה, ומכיון שיש עלי סבל ירושה כלפי המשפחה, לא קל לי לשאת בזה. מעשה שהיה כך היה. הוא ואביו [דוד] באו אלי בשאלה, אם אין מקום בשבילו במנגנון הקשר שלנו [עם השלטונות]. הוא שירת שנים אחדות בח"ן [חיל הנוטרים] בתפקיד אחראי למדי לפי גילו וויתקו ורצונו היה לעבור מפנים חוצה. אני הוא שיעצתי לפנות למוסד [להשתלמות] ועוררתי בו את השקיקות לכך. עתה שאלתי היא, אם ניתן לסדרו בעבודה במנגנון הקשר [עם השלטונות] בתפקיד צנוע – מובן אם יש מקום פנוי או עומד להתפנות, בשום פנים לא "לייצר" מישרה בשבילו. אם יש אפשרות כזאת – כי אז להציע לו זאת; אפשר שלאחר התסבוכת עם המוסד ידחה אותה, כי אז אנו נקיים לחלוטין. ואם יקבל הרי לניסיון.¹⁷
9. ועכשיו עלי להכניסך בצרה חדשה – עניין הקטב [פלמ"ח] לגבי שנת שרות.¹⁸ אני מגולל כאן משא מעל שכמי, כי עמיתי [דב יוסף] הוא שהכניס ראשי במכשלה, ואני מכניס את ראשך. ובכן המשבר הוא בשאלת הארכת השרות לשנתיים ע"י המפעל [הפלמ"ח], שלא על דעת המוסדות שגזרו שנה ותו לא. אמנם להלכה ההארכה לשנתיים היא על דרך ההתנדבות החופשית, אך למעשה אם יש תביעה מבחוץ – נוצר לחץ דעת קהל בפנים ושום נער או נערה המכבדים עצמם אינם מעיזים לפרוש. נראה שהדבר מסעיר ההורים, ודורש טובתנו מ"מ [בעל המלכה],¹⁹ שהוא אחד ההורים המגיעים לפרקם השנה, יחד עם חסיד אחר שלנו, ששמו כשם התשבי ומכון שבתו עם ספר הזהב,²⁰ "מארגנים" כעת חזית של חבריהם לדעה. אף עמיתי בין המעוניינים הישירים השנה.²¹ לדבריו, אף בנציון ב"ש²² בעצה אחת אתו, היינו נגד כל הארכה (איני מבין בדיוק כיצד ניתן הדבר להסדר –

15 מדובר בהרצאת קולונל צ'רטריס ב-23.9.1946, לקראת סיום תפקידו כראש המודיעין הצבאי בא"י, על הנושא A Year as an Intelligence Officer in Palestine. פורסמה ב-Journal of the Middle East Society, אוק'-נוב' 1946, עמ' 23-15; עיקרי דבריו פורסמו ב"מערכות" ל"ט, מרס 1947, עמ' 58-61. ז"ש השיב ב-7.10.1946: "הרצאתו של המגילתי ניתנה במסיבת חברת המזוה"ת בבית נימרי [נ"נ נימרי, מזרחן ערבי, ממיסדי חברת המזוה"ת ומזכיר כבוד שלה] בנוכחותם של אנשי שלט, כמה שכנים ואנשי שלומנו. העניין היה לפני שבועיים וחברי האגודה וחברים לעתיד הוזמנו ע"י הוועד שבו נימרי ורגל זהב [סטנלי גולדפוט, גזבר כבוד של חברת המזוה"ת]. בס"ה 250 איש, מתוכם 20 בני-ברית, 20 אנשי השלט וכאלה, והשאר שכנים". עם חברי מערכת ה"ג'ורנל" נימנה גם אבא אבן.

16 המוסד להשתלמות של הממ"ד.
 17 שאול רוזולין שירת בחיל הנוטרים 1941-1946. לאחר קום המדינה הצטרף למשרתת ישראל; מפכ"ל 1972-1977.
 18 ב-21.6.1946 פירסמו הסוה"ל והוה"ל "צו להתגייסות כללית" שבו "היישוב נקרא להתגייסות כללית אשר תכלול את כל תפקידי שעת החירום ותחול על כל המסוגלים למלאן". בין היתר נאמר שם, כי "בני 18-19 חייבים בגיוס לנוטרות ולמחנות עבודה והכשרה [פלמ"ח]. על בוגרי ביה"ס התיכוניים הוטלה חובת שרות לאומי מיד עם גמר הלימודים" (אטיאש, עמ' 324-327; יז"מ ה', עמ' 309-313, 359-360). משך השרות נקבע לשנה אחת, אולם הפלמ"ח תבע שהמתגייסים אליו ישרתו שנתיים (ספר הפלמ"ח א', עמ' 280-282).

19 עיתונאי "הארץ" משה מדויני (שם רעייתו רגינה), שהכעיס לא אחת את מ"ש בביקורת על מדיניות הנה"ס.
 20 אליהו משה אפשטיין, ממנהלי המחלקה לתעמולה וארגון בלשכה הראשית של קק"ל בי-ם.
 21 ילדיהם של אלה התגייסו לפלמ"ח באותה שנה.
 22 בן-ציון בן-שלום (לימים פרופ' ב"צ כץ, רקטור אוניברסיטת ת"א) היה מנהל המחלקה לנוער והחלוץ בסוה"י, שהופקדה על הפעלת השרות הלאומי.

ומה אם יש בחורים הרוצים דוקא שנתיים? ואני מבין היטב הנימוקים המעשיים של החטב לעמוד על שנתיים) ואפילו התפטר או מאיים להתפטר בגלל הסכסוך. אגא, ברר לי מצב הסוגייה.²³ אתה מבין כי כל כניסתי לעניין במצבי כיום - כאילו כפאני שד (אפשר לוותר על "כאילו").

10. מה תוכניותיו של חיים ג. [רינברג?] ²⁴

*

כמעט חתמתי המעטפה והנה עיקר אחד שכחתי: עניין הנוגנים.²⁵ כשקראתי סעיף זה שאלתי את עצמי - ומה בדבר ההימנון [שלנו]? הן זו השאלה המתעוררת ובשדרך אינה נזכרת. עודני תוהה והנה יחיאל ובידו שדר באותו עניין המציג הבעיה דווקא מאותה בחינה אלא מוסיף את שאלת יום א' בערב באחוזה.²⁶

ובכן; איני גורס יציאה - בשום פנים. מסכים בהחלט לקריאה או קריאות (עלייה! החזירו מקפריסין!) עם מחיאות כפיים (מוכנות ונסחפות). אשר להימנונים, הרי באחוזה רק שלנו וביבוס שום הימנון. רצוי שידע מראש כי אין מתכוונים להשמיע - שמא יבחר לא לבוא. המסקנה נגד הימנונים, כולל ביבוס, היא גם משיקולים מעשיים אלה: אין כל ביטחון שלא יקים מישחה מאנ"ש שערוריה באם ינוגן שלהם, והדבר יגרום קצף רב ומיותר, כי זוהי פגיעה במלכות - שטח שמוטב לנו להוציאו מהמאבק. לעומת זה, אם ינוגן רק שלנו כשבקהל משלהם - עלול מישחה מהם להפגין זלוול ושוב שערוריה מיותרת.

"בינת" ה"אקונומיסט" מעניינת מאוד! ²⁷ נא להמשיך.

אין זה הכל. אני מתחנן כל הזמן שיוסדר משלוח "דבר השבוע" ואין מועיל. דווקא שבועון מלבב זה אינו מגיע, ואילו "הגלגל" מציפנו. ובכן נא לדאוג ל"דבר השבוע" (5). כן יש להפסיק את עיתוני דרום אפריקה, את השבועון או דו-שבועון הנקרא European Observer וכל השאר מחוץ לנקוב לעיל. לעומת זה, נא לספק את "דבר לילדים" (2). סלה על אי הסדר.

כל הברכות,

אחיעזר

23 ז"ש השיב ב-7.10.1946. בין היתר כתב: "ייתכן שישנם סדרים שעליהם תלונות והם מחוייבי תיקון. הכוונה לדברים בשיכון החטב וכלכלה וכו' [---] העניינים מסובכים וקשים ובהרבה מחוייבי המציאות. אך זאת לדעת החטב אינו יכול לוותר על שנתיים. לא יהיה קיים בלי זה [---]. ארגון הורים כאן כמעט שאינו הוגן. קשה אל נכון לטפל בעניין עמיתך שרעייתו בהחלט זכאית לסידור מיוחד, אבל לא כן מ"מ. אמבטיה זו לא תזיק לו ולא לדרך ההטפה שלו".

24 ז"ש השיב ב-8.10.1946: "היים ג' יוצא ביום ה' בבוקר לגושן וימשיך משם אל מע"ל".

25 ז"ש כתב ב-4.10.1946: "בעיה חדשה. מנגנים ינגנו כאן ביום ב' [7.10]. מה יהיה אם אלון [הנציב העליון קניינגהם] יבוא? עושים מאמצים שלא יבוא, אבל אם יבוא ישנן שתי הצעות: א. כשיכנס יקומו רבים ככל האפשר, ואולי כולם, ויצאו. ב. אחרי שייכנס יקום אחד ויקרא: התיירו [את העצורים] וכו'. ברור שאז ימחאו כף וזה הכל. פזית בדעה של א. החתום מטה וסהרון [יחזקאל סהר] ב-ב. אולי אפשרית גם דרך אחרת או שלא ייעשה כלום. ההחלטה דרושה בשדר יום א' [6.10]". מדובר בקונצרט פתיחת העונה של התזמורת הפילהרמונית הא"י בי-ם ב-7.10.1946. הנציב העליון לא בא והקונצרט נפתח ב"התקווה" (ר' "הצופה" 11.10.1946).

26 "התזמורת הפילהרמונית הארצישראלית פתחה אמש [בת"א] את העונה החדשה של הקונצרטים בניצוחו של ב' מולינארי. [---] עבר בהצלחה רבה. הקונצרט נפתח ב'התקווה' רבת רושם" ("דבר" 7.10.1946).

27 מדובר בנספח "Intelligence" של השבועון הבריטי "אקונומיסט".

[6.10.1946]

גרי יקירי,

שמחתי מאוד למכתבך,¹ הן משום שפע הידיעות הענייניות המתרצות הרבה קושיות ומעודדות ע"י עדות הפעילות שבהן, והן - אולי בייחוד - משום שנוכחתי לדעת מה היטב נכנסת לעבודה ולאוירה. גם מהיותך נהנה מהעבודה היתה לי נחת. צר לי שנכנסת בשעה שיצאתי, אך גזירה היא. אנא, הוסף נא להצליף על הרתומים [הנושאים בעול] לגבי כל הסעיפים שבמכתבך. אני סבור שההוראה להפסקת הטיפול בענייניו של ש"ל ניתנה ע"י דתן משום שקיווה לפתור את הבעיה ע"י פנייה ישירה לאיש שיחן, ובשלב מסוים גם קיבל בעניין זה הבטחות מוחלטות.² על דתן לשקול עכשיו אם לחדש הטיפול הרגיל, או להמתין עוד כמה ימים עד שתבוא לו ההודמנות לבקר את מכרו [אישם] המוטל עכשיו על ערש דווי, ולאור השיחה יחליט.

שלום וחזק,

אביחי

בעניין הפצת חומר בקרב המדים [אנשי הצבא הבריטי] כתבתי פעם ועוררתי לחידוש הפעולה, אך לא היה הד. אדרבא!

1 לא אותר.

2 מ"ש כתב מכתב זה לפני שנודע לו ממכתב ז"ש מ-8.10 על ביקורו את אישם ב-6.10, שבו כתב כי ביקר ב-6.10 את אישם החולה ו"הלו נמלט מלאמר אף משהו בענייניו של ש"ל". אי לכך "הוחלט לחדש את הטיפול הרגיל אצל עוזרו של הלוי [לויצקי]". עוד כתב ז"ש, שכאשר נפגש עם יורשו של אישם "דובר על ש"ל" ועל אסורים נוספים והלה "הבטיח לטפל בכולם". בהמשך הוסיף: "אין לי עדיין הערכה על מידת הגינותו".

להדו שלום, 6.10.1946 ערב

1. הקשה הגובר לשאול, אם גם צדק וקלע בשאלתו: אי המוצא?¹ התשובה לא תקלע פֿשאלה: נאָבק ונחזיק מעמד; נחזיק מעמד ונאבק, תגבורת עֶפֶל [העפלה] בלוויית גוב [תגובות]. עוד נִקְדִּים. מפעלי שְׂקִי [השקאה] עצמיים, מבלי לחכות לגדולות. מפעלי בנייה. מאמץ הסברה וחדירה לכליות [למצפון] אצל בל. חיווק המגביות, המאוחדת והמיוחדת, מע"ל.² מאמץ מדיני מע"ל, מחושב ומכוון לתכלית. ירידה לחיי הנגלים בעלוני מע"ל, בכל הדרכים. אם לא נִחְלֵץ – אזי נוסף על כל אלה שוב מעשי טָרֵד. המשך קו כתריאל בקָדֵם.³
2. הפחות ברור והפחות בטוח בכל אלה – המאמץ המדיני מע"ל, כי עניינם הממשי, יכולתם היעילה, ורצונם הפנה לעזור – מפוקפקים בתכלית. הן לגבי פתרון ביניים, כהצעתך,⁴ והן סופית. אבל ניסוי נמרץ מוכרח להיעשות, ודווקא כלפי הדולֶק (ב),⁵ מבלי להרפות, כמובן, מאמיתי [טרומן] האומלל. לשם כך – מאמץ לראותו אצל לוט, אולי בעזרת בן.⁶ כוונתי, כמובן, לאבירן. וכעבור חתונת לוט – נסיעת אבירן מע"ל, לגיבוש בפנים (בזה הסדר, אם אפשר, עם כספי הרועם [א"ה סילבר]) ולהפעלה תכליתית בחוץ. אני מצרף שדר לאבירן.⁷
3. לקראת ההתייעצות על "מעשיו של כל אחד" (סעיף 3 שלך)⁸ הנני שונה: ניצול מלא של ריכוז הכוחות אצל בל בעונת הביניים. אמש שכחתי למנות בין השחקנים-האורחים את גרש.⁹ אֶל פיזור בהול של הריכוז שנוצר. אֶל ימהר כתריאל לחזור, אלא ישהה וייתן עצמו לניצול מלא.

-
- 1 ז"ש כתב ב-6.10.1946: "גובר בית פוית [ארן] יצא אתמול באופן פתאומי אל לוט [---] שאל את דתן שאלה 'דוגרתית' כדיבורו; ובכן אי המוצא? שואל אותה שאלה את ישן וביקש להעביר תשובה בשרד. התשובה דרושה לו בתור מורה דרך בשיחותיו עם אבירן. ביקש קווים ישרים וברורים אשר ינחותו בדרך השפעתו על אבירן."
 - 2 המגבית המיוחדת – ככל הנראה "קרן הביטחון להגנת היישוב" ("מכון סונבורן") שהקים ב"ג בביקורו בארה"ב ביוני-יולי 1945 לגיוס משאבים באמצעות רודולף סונבורן ו-17 בעלי הון מידידי לרכישת מכונות לייצור נשק "להגנה" (שבת ד', עמ' 526-531).
 - 3 פעולתו המדינית של ששון בקרב הערבים.
 - 4 ז"ש כתב במכתבו מ-6.10.1946 כי הוא עצמו הביע דעתו באוזני ארן כי יש לפעול ל"פתרון ביניים שיושג בעזרת האמריקאים", ו"יש לדרוש מהאמריקאים, אם יש כוח לדרוש, התערבות בעניינים מעשיים שבסידור ביניים עד לגאולה".
 - 5 גיימס בירנס – מזכיר המדינה של ארה"ב 1945-1947, אז שהה בפריס בוועידת שרי החוץ של בעלות הברית.
 - 6 בנימין כהן, יליד 1894. משפטן ואיש ציבור יהודי אמריקני, יועץ למשלחת הציונית לוועידת השלום בפריס בתום מל"ע-1. יועץ לנשיאים רווולט וג'ונסון. יועץ בכיר במחלקת המדינה. חבר במשלחת ארה"ב לוועידת שרי החוץ בפריס בספטמבר-אוקטובר 1946.
 - 7 מס' 239.
 - 8 מדובר בפעילות אנשי הממ"ד ששלחו ללונדון. ז"ש כתב (6.10.1946, סעיף 3) כי שילוח מסר לו שהוא וחבריו ייפגשו באמצע השבוע עם ב"ג וייקבעו מעשיו של כל אחד. כן יוחלט על שובו של כתריאל (ע' [ששון]).
 - 9 גרשון אגרון, שיצא ללונדון לתקופת-מה למטרות הסברה.

גם אם אינו חלוץ בקרב אצל בל, הריהו זן ומפרנס מאין כמוהו. מלבד זה, עליו עכ"פ להמתין שם עד בוא הצדיק.¹⁰ אך יש לדאוג לתגבורת בשביל מע"ל, לקראת חתונת המאוחדות [עצרת או"ם בניו-יורק, נובמבר 1946], שהשכנים כנראה דרוכים אליה. על כן הצעתי להעביר רפאל לשם באמצע החודש. גם לאבירן ייטב מהיות רפאל בקרבתו מע"ל. ערכתי שדר גם בעניין זה ואני מציע שתשלחנו בשמי, אפילו על שם יוסף ל. [ינטון].¹¹

4. המברק מבל על פגש עיו"כ (יש להוקיר זריזותם במשלוחו) הניח קצת דעתי - לא שנתמלאתי תקוות טובות לתוצאות, אלא חששותי להידרדרות חברינו לע"ע נתברו.¹² עמיתי מוכן, אמנם, לשסע אותם על שדרשו רק 4,000-5,000 [עולים] לחודש ולא 10,000 לכה"פ. אני איני מוכן להתרגש כל כך. בכ"ז, גם אם לא שלחת עדיין את שדרי מתמול, שלא עכשיו וציינ כי חיברתי לפני קבלת מברקם על פגש יום ו' [עיו"כ, 4.10], ומיד לאחריו שלא את השדר השלישי המצורף בזה, על שם אותם השניים.¹³

5. יש להניח כי מחזור זה של שיחות ייגמר בלא כלום. אומנם החדש¹⁴ יתאמץ ודאי להשרות אורה יותר אנושית, אבל הוא יוכל לעשות זאת בדיבור פה, ואילו מהכרעות מעשיות תקצר ידו.

6. מגיעה מחמאה לרובנו על התגובה לאמיתי,¹⁵ שקיבלה פירסום נרחב ב-PBS [Palestine Broadcasting Service], הפעם כנראה בלתי מסולף, וזכתה לשני פסוקים קולעים מאוד ב-BBC. מסורג לאביתר, כי הפעם לא אספיק לכתוב לו לחוד.

7. יש להרים צעקה על המצב במשולש (לפי עלוננו מהיום)¹⁶ - להתריע בכל השופרות של בל ומע"ל (אף בלוט אין לולול): שיכון, כסות, מזון - חורף! רצוי שעלונאים יבקשו רשות לבקר ע"מ להיווכח במצב ובהכנות, ואם לא יותן - ירעישו עולמות גם על כך.

8. יש לגשת מיד לאוסף בגדים בארץ לדרי המשולש. חטוף שיחה עם יוסיפון.

9. אותו כפתור ופרח, הסוקר השבועי של PBS, סיים פרשתו הערב בקביעת העובדה כי לא ייתכן שיש בארץ מחסור בכוחות עבודה, שכן מתהלכים מאות [חיילים] משוחררים מובטלים ואינם

10 איסמאעיל צידקי, ראש ממשלת מצרים, עמד לבוא ללונדון להמשך המו"מ האנגלי-מצרי (ר' "דבר" 6.10.1946). מס' 237.

12 מדובר בשיחת ח"ו-הול ביום ו' ערב יו"כ, 4.10.1946 (תעודות א', עמ' 654-662). אל ח"ו נילוו גולדמן, קפלן, לוקר, סאקר ולינטון.

13 קפלן ולוקר (מס' 233).

14 ארתור קריין-גי'ונס שהתמנה ב-4.10.1946 לשר המושבות במקום הול.

15 ב-4.10.1946, ערב יו"כ, פורסמה הודעה מיוחדת מטעם הנשיא טרומן בשאלת א"י ("איגרת יום הכיפורים"), בה הביע צער על הפסקת דינוי וש"ע ודחייתם ותבע עלייה ניכרת של יהודים לאלתר מבלי להמתין לפתרון בעיית א"י בשלמותה. בתגובה להצעת הסוה"י להקמת מדינה יהודית בת-קיימא בשטח הולם בא"י, ולדרישתה לפקח על העלייה ועל המדיניות הכלכלית, כתב הנשיא כי "הצעה זו עוררה תשומת לב רחבה בארה"ב [...] מהדיון שהתעורר אני למד שהפתרון לפי קווים אלה יזכה בתמיכת דעת הקהל בארה"ב [...] לפתרון כזה יכולה ממשלתנו לתת תמיכתה" (ר' נוסח מלא, פ"פ. 8.10.1946; אילת א', עמ' 417-426). במסיבה עם עיתונאי חוץ קידם דובר הסוה"י בירושלים בברכה את הודעת הנשיא, והביע תקווה שבעקבותיה יבואו צעדים מעשיים למימוש הפתרון המוצע ואף יועלו מאירופה 100,000 העקורים. כן דחה את דברי הביקורת שהשמיעו מה"מ והעיתונות הבריטית (ר' "הארץ" 7.10.1946). ב"דבר" 6.10.1946 נמסר בכתבה שכותרתה "וכך חיים אלפי העולים בקפריסין" על מצב חמור השורר במחנה בתחומי תזונה, שיכון באוהלים ותחלואה ועל צורך בסיוע דחוף לקראת החורף.

- נקלטים בבניין. תדאג שתבוררנה מיד העובדות – כמה מובטלים בקרב החיילים המשוחררים, כמה מהם באים בחשבון לבניין, מדוע אינם נקלטים. יש לתפוס פעם את הבחור המתחכם והמיתמם הזה בשקר או בסילוף של זדון ולהרביץ כהוגן, על הראש. אפשר זוהי ההזדמנות.¹⁷
10. אשר ל"מיפנה" החדש של העברת הבסיסים ממצרים ומא"י למזרח אפריקה¹⁸ (מעולם לא הודו רשמית כי א"י בסיס – והנה מתברר כי היינו כל הזמן בסיס ועכשיו מעבירים!). קו התגובה צריך להיות: עד עכשיו יכולתם לטעון, כי אתם מוכרחים להחזיק צבא זה בארץ בין כה וכה, ואין התסבוכת כאן גורמת לכם מעמסה יתרה. אבל עכשיו, לדבריהם, עליכם להעתיק את הבסיס מפה לקניה ואם פה לא יהיה שקט, הרי זוהי מעמסה יתרה. ובכן להווי ידוע, כי כל עוד תשרור מדיניות זו לא יהיה שקט וכו'.
11. ביקשתוך לברר מפי פזית (ובעצם יש לברר גם מפי ב"י) אם הצעת אחז אינה סותרת פירוש מפורש שנתן אבירן לפסק לוט בשאלת מעשים טובים. ענני נא, כי נשאלתי בעניין זה ועלי לתת דעתי.¹⁹
12. מה בדבר מצע פיזל לבחור?²⁰
13. מה בדבר פגישה עם איש תיכון בלוט?²¹

בעל הברכה מבקש לשדור לבעל האמונה תודתו העמוקה על הברכה שקיבל כאן רשמית ומיטב איחוליו.

אביחי

- 17 מדובר באלכס ג'וזי, הפרשן לתוכנית האנגלית של "קול ירושלים". ב-6.10.1946. הגיב ג'וזי על קובלנה שהממשלה אינה עושה די לקליטת החיילים היהודים המשוחררים מהצבא הבריטי, שלרבים מהם עדיין לא נמצאה עבודה, וטען כי אין מחסור במקומות עבודה, בעיקר בענף הבנייה, ומן הראוי שמוסדות היישוב יפנו אליו את המובטלים (ר' גם מס' 223 סעיף 3).
- 18 ב-6.10.1946. דיווחה סוכנות "רויטרס", כי ועדת ההגנה של הקבינט הבריטי וראשי המטות הצבאיים דנו בהעברת בסיסי ההגנה הראשיים של בריטניה ממצרים לאפריקה המזרחית. המטרה הראשית של מדיניות מתוקנת כזאת תהיה העברת מרכז ההגנה האימפריאלי מן הים התיכון המזרחי אל האוקיינוס ההודי, ולמעשה "להעביר את הבסיסים הראשיים ממצרים ומא"י לקניה ולטנגניקה". כן נאמר שם כי "צעד כזה תהיה לו חשיבות מהפכנית וכתוצאה ממנו יבוא פינוי הדרגתי של הודו ופינוי מהיר של מצרים", וכי שר בריטי בכיר אמר שעל יסוד תוכנית זו "יהיה אפשר לפנות למעשה את א"י אם תוסיף לחול הרעה במצב שם" (ר' "הארץ", 7.10.1946).
- 19 מדובר בשאלת החבלות באוניות הצי הבריטי נוכח פעילותו נגד העפלה (ר' מס' 225 סעיף 6). ז"ש כתב ב-13.10.1946: "בעניין ה"ב הכוונה להכנות למקרה של חזרה על שילוח משקמונה ולא לעשייה מיידית. השאלה לגופו של עניין נשארת – עם כל הקשיים שבדבר – הן או לאו".
- 20 מצע מפא"י לבחירות לקונגרס הציוני ה"ב. ז"ש העביר במכתבו מ-8.10.1946 את פניית מפא"י בעניין זה: "ברדענו לקיים את מועצת המפלגה המוקדשת לשאלות הקונגרס ביום א' הבא [13.10] בתל אביב. מועצה זו נועדה להאדיר את קולה של המפלגה במערכת הבחירות ב"פרוגרמה", ב"תוכן", וב"תנופת התביעה" ליהודי א"י שיצביעו בעד א' [רשימת מפא"י]. רצוי מאוד שב"ק ישלח את נאומו למועצה. כמו כן שיחמאל יעשה אותו דבר. ב"ק צריך לכתוב נאום מסביר ומקף על הקונגרס והבעיות המדיניות הכרוכות בו. אבקשך אפוא להריץ מייד מכתב אליהם ולזרום למלאכה – פיזל".
- 21 ר' מס' 109 הע' 17.

יש לדאוג לצורת הפירסום של י"ב נקדים. לגזור על עלונים שיקבלו רק מאתנו. לא לעשות מזה "עסק" של הקרן הקיימת, אף לא התגדרות של המרכז החקלאי – זוהי התיישבות, מפעל הסוה"י. כך צריך הדבר להיות מוצג בארץ ובחו"ל. מחר ההשתתחות²² (סלידה!) וקול האדמה. זה לחוד ופירסום הנקדים על ידנו לחוד. אל יעשו מזה מונופול שלהם.

*

לא גמרת²³

[7.10.1946]

14. למבקר בצפון כל הברכות. עבודה נקיה.²⁴ צפוני מבקש לדעת: א) התייה המתווך (שיח' ת). בתוך העניין;²⁵ ב) ההוברר לשליחנו כי ראשי הכמורה יודעים מה ששקלנו על יד המתווך;²⁶ ג) מה הם עושים להגשמת תוכנית הפעולה שהוסכם עליה בחו"ל;²⁷ ד) מה סיכוייהם בהר – בחר? שיטור?²⁸ בעל הברכה מבקש להוסיף שאילתא על המצב הכלכלי. אשר לבקשת

22 עיתוני 6.10.1946 הודיעו כי למחרת יתקיים על הר הצופים כינוס הקק"ל החמישי – "קול האדמה" – במלאות חמש שנים למות מנחם אוסישקין, וכי לכינוס תקדם עלייה על קברו של אוסישקין ("ההשתתחות") במערת ניקנור שבהר הצופים.

23 סעיף 14 נכתב ב-7.10.1946 לאחר שהגיע דואר הבוקר.

24 במכתב שמעוני בדואר הבוקר נאמר בין היתר: "כן תמצא דוח מפורט על נסיעתו של א. [ברהם] ל. [וצקי] לצפון". ב-30.9.1946 יצא ללבנון אברהם לוצקי, איש האגף הערבי של ממ"ד, להידבר שם עם ראשי הכנסייה המרונית, הפטריארך אנטואן ערידה והארכיבישוף של ביירות איגנטיוס מובארף, שאיתם נחתם ב-30.5.1946 הסכם השאי לידידות ולשיתוף פעולה (על ההסכם ר' ארליך, עמ' 35-37; לדוח לוצקי מ-2.10.1946 על שיחותיו בלבנון ר' אצ"מ 825/9024).

25 דב יוסף התעניין בביקור לוצקי בלבנון, שכן הוא שחתם בשם הסוה"י על ההסכם עם המרונים והוא שהציע לחדש את המגע איתם באמצעות לוצקי. ז"ש כתב ב-30.9.1946: "לטיס [לוצקי] יצא הבוקר בשליחותו. אם יגיע אל הזקן [ערידה] או אל מקורבו הברוך [מובארף] יציע לו גם לאמור משהו בנוסח הנאמר בזמן הוועד [וא"א]. מקווה שיחזור עד סוף השבוע (על תזכיר הארכיבישוף מובארף לוא"א ר' מס' 199 סעיף 11; ארליך, עמ' 38). "המתווך" הוא שיח' תופיק עואד, שליחו של הפטריארך המרוני, שחתם בשמו על ההסכם עם הסוה"י. הקשר עם הכנסייה המרונית התנהל באמצעות משפחת עואד שאחד מבניה, ג'וזף עואד, היה מוזכרו של הפטריארך ערידה. שמעוני כתב למ"ש ב-8.10.1946: "המתווך שיח' ת. לא היה בתוך העניין כי הוא בפריס".

26 ז"ש השיב (שם): "שליחנו לא ניסה לברר אם ידוע לראשי הכמורה כמה [כסף] שקלנו על יד המתווך, אולם נראה לי שאין להעלות על הדעת שהמתווך יכול היה להעלים ששקלנו (אולי הצליח להעלים כמה בדיוק שקלנו)".

27 הכוונה לסעיפי ההסכם, שבהם התחייבו שני הצדדים לסייע הדדית בהסברה במסגרות בינלאומיות למען לבנון נוצרית שאינה קשורה בליגה הערבית, ולמען הבית הלאומי היהודי בא"י, ולנקוט צעדים ספציפיים כגון פניות מנהיגי המרונים אל משרד החוץ הבריטי ואל גורמי ציבור ומימשל בארה"ב בסיוע אנשי הסוה"י שם. שמעוני כתב ב-7.10.1946: "היום תמצא העתק של שני מכתבים שכתבו ידידינו בצפון אל הרציני [בוויין]. למחרת כתב: 'היתה לשיח' ת. שיחה של שתיים עם הרציני בה הסביר לו את הכל' (ר' אילת ב', עמ' 25-30).

28 ז"ש השיב במכתב הנ"ל כי נמסר לו ש"הגוש הלאומי", מפלגתם של המרונים, "חזרה לפעילות ולהופעה מאורגנת וחזקה. יש לה משרדים חדשים בכל המקומות, זו הפעם הראשונה לא רק בהר [הלבנון] מבצרים, אלא גם בצפון ארצם ובדרומה. בפלמנט הם חזקים [...] מאחר שהגוש של המבשר הכהן [בשארה אל-חורי הפאן-הערבי]

סעד,²⁹ יש להיענות ואני מצרף 1,000 שלנו, שהם מחצית הסכום לדברי צפוני. כשמסר דו"ח על ההתקשרות במסיבת יום א' [ישיבת הנה"ס], אמר הדוקטור לתעש [שמורק] שאין לצאת ידי חובה בפחות מרובה ואילו לפידות שמע ולא השמיע זעקה. עתה שהוצאנו רק מחצית מאותו סכום, מותר להוסיף משהו, בייחוד לאמיץ כמוהו.³⁰

מתפורר לחלוטין [---] לקראת הבחר בקיץ הבא הם חזקים ובטוחים בהצלחתם. אדרבא, ייתכן שיעלו מעלה עוד לפני כן או שיביאו לידי פזר הבית מיד [---] או שיעשו פעולה גדולה נגד המבשר או שיקומו בתאורה [ערבית: הפיכה]. שמעוני העיר על תחזיות אלה שהוא "מקבלן בהסתייגות רבה. ייתכן שהקו הכללי של עלייתם נכון, אך הפרטים האופטימיים מסופקים".

29 ראשי הסוה"י היו נכונים להשקיע כספים לקידומו של ההסכם עם המרונים, ולטענת הפטריארך התחייבו לשלם לו 20,000 לא"י (ארליך, עמ' 36)

30 הפטריארך אנטואן ערידה השמיע בפומבי תמיכה בבית הלאומי והגיש תזכיר בנדון לוא"א (ר' מס' 199 סעיף 11).

7.10.1946

לדתן שלום,

1. שני דוברינו, בי-ם ובל-ן, קבעו היום רמה הוגנת מאוד לכיטוי ציוני מדיני בחירום הזה. ההודעה הלונדונית עשויה לגמרי כהלכה – מרוכסת בכל הכפתורים.¹
2. הדו"ח ברדיו הערב על כינוס הקה"ק והמעפ"ל בנגב² ודאי חישמל את היישוב – אם לדון לפי השפעתו על הבחורים כאן. איזה מכשיר כביר – אם משתמשים בו כהלכה! מגיע יישר כוח לבני לעורך³ שמת' לב כי [יוסף] וייץ מסר הודעתו "בשם הסוכנות והקה"ק". חבל שבציתונות הבוקר נקבעה הסיפורה 11 ולא 12. צריך היה להכתיר: "12 יישובים חדשים – מהם 11 ביום אחד". אנא, דאג שאקבל רשימה מדויקת של שמות המקומות – כי בעיתונות אין מתום. לאיזה מקום עלו לפני 4 ימים? איזה גוף עלה לשם?
3. אם לא שמעתם את B.B.C, הרי נוסחתו: As a political demonstration, the Jews of Palestine worked today from dawn to dusk in setting up eleven new settlements in the southern part of the country.
4. מכיון שאני עומד בשער הפירסום, מדוע פ"פ אינו חוטף מידי "דבר" את עניין קפריסין ועושה ממנו מטעמים? תייתי ל"דבר" שהוא מתמיד בעניין.
5. ושוב לעניין הנקדים: צריך היה לגרות את המריקים להדיגיש, כי כל אלה באסור.⁴ עכ"פ סוכנויותינו "פלקור" ו"יט"א" צריכות לעשות זאת, ואם לא עשו – ימלאו.
6. אילו עוד הגיעה בימים אלה שיירה-שיירותיים [של מעפילים] והצלחנו להנחיתן, היתה השמחה שלמה.
7. יש לחשוב ברצינות ובדחיפות על החדרת אחדים, בתוך זרם ה"מתחיילים" לבית לן [לח"י], ע"מ לגלות צפונות לפני מעשה [טרור] לשם סיכולו. הקושי ודאי עצום, אך יש לנסות בכל המאמצים.⁵

1 דוברי הסוה"י בי-ם ובלונדון הגיבו ב-6.10.1946 בפרטות על הודעת הנשיא טרומן ב"איגרת יום הכיפורים" שלו ועל ביקורת שהושמעה נגדו. הודעת הדובר בלונדון פורסמה כמסמך הבנוי סעיפים (ר' "דבר", "הארץ", 7.10.1946).

2 בכינוס "קול האדמה" הוכרו על מגבית בסך 5 מיליון לא"י לגאולת קרקעות (ר' "דבר" ב-8.10.1946). ועל הקמת 11 היישובים החדשים בנגב הצפוני במוצאי יוה"כ ויישוב אחד – קיבוץ חצור – לפני כן בשפלה הדרומית.

3 עורך השעה העברית ב"קול ירושלים", מרדכי זלוטניק-אבידע.

4 11 הנקודות הוקמו בשטח שהוגדר כ"אזור א'" ב"תקנות העברות הקרקע" (מפב' 1940) שנבעו מן הסה"ל 1939, ובו התירו העברת קרקעות לערבים בלבד. כל ה-11 הוקמו על קרקע שנרכשה בידי יהודים לפני כן. בצד הפריצה לנגב היתה להקמת היישובים מטרה פוליטית: ערעור הלגיטימיות של "תקנות העברות הקרקע".

5 ז"ש השיב ב-9.10.1946: "ההצעה על החדרה הוגשמה מוזמן: כ"ה במציאות, גם לן וגם רץ. רובם יבוס וסקמון, מיעוטם אחוזה. הקשיים שניים: א. גיל [המוזחדרים] נמוך ולכן שלב [דרג] נמוך, [השגת] ידיעה מאוחרת. ב. חייבים להשתתף [בפעולות], אף השתתפו. [אצלם] מצוקת נפש גדולה אבל נתאכזר [כלפיהם] ונמשך".

8. עלי לבקשך מחדש, לשים לפניך את שדרי האחרון בשבתך לערוך את שדרך, למען תשמור להגיב על כל סעיף, במידת האפשרות והצורך. נהג בי כשם שאני נוהג בך – שדרך האחרון תמיד לעיני בכותבי. לא מצאתי בשדרך מהיום כל הַד לשדר הראשון שצירפתי בשביל בל, בו מסרתי לפזית ולך ההחלטה אם לשלחו או לעכבו לע"ע. בינתיים הוספתי עוד שלשה שדרים ורצוני לדעת אם ארבעתם נשלחו.⁶
9. בהתייעצותנו היום לא ראינו עצמנו חייבים להגיב בשלב זה על הצעת השלושה בדבר כינוס מושב מלא, כי אין אנו עכ"פ בדעת א"ש[מורק] שיש להפסיק מיד,⁷ והרי ממילא פגש מחר יתקיים⁸ ומצאנו שמוטב להמתין עד שנשמע תוצאותיו בהבעת דעה על הפעולה להבא (רק אילן חיווה דעתו, שאם תתחדש המליאה אין בשום פנים לקובעה במקום המונע השתתפות אחד משני האלופים [ח"ו וב"ג]; היינו – לא בלונדון ולא בווינגטון, כיון שהקשיש לא ירחיק נסוע במצבו כיום, אלא רק בלוט או בדומה לו). לעומת זה דנו על סכנת ההסתבכות וההידרדרות במורד בשביל הניפתל והנלוז של "ועדת מישנה" וסיכמנו נוסח בשדר לבל, המצורף.⁹ שדר זה הוא בשם ארבעתנו, ואילו הקודמים על דעתי ואחריותי בלבד.
10. לא כל עצותי של כתריאל נכוחות בעיני.¹⁰ אבוי אילו נתקבלה דעתו ולפידות נעדר מהפגש. הוא היחיד שדיבר דברים כמתלהמים.¹¹ גם איני גורס – מעולם לא גרסתי וכמדומני לעולם לא אגרוס – השיקול, שהנה יוכלו לטעון שהתייעצו אתנו. שיקול זה שוברו בצדו – אם לא ניכנס במו"מ יוכלו לטעון שמנענו מהם עצתנו ומה צדק יש לנו להתלונן? (למעשה טען זאת כבר אטלי בתשובתו).¹²

6 ז"ש השיב ב-8.10.1946: "כל השדרים שודרו".

7 בישיבת הנה"ס ב-6.10.1946 הוצע לכנס שוב את ההנהלה המורחבת של הסוה"י לדיון בשאלת ההשתתפות בוש"ע. שמורק התנגד נחרצות להשתתפות (ר' מברק שילוח אל ז"ש, ב-17.9.1946, תעודות א', עמ' 604).

8 בשיחה ח"ו וחבריו עם הול ב-4.10.1946 הוסכם על פגישה נוספת בסוגיית ושי"ע ב-8.10.1946 (שם, עמ' 662).

9 השדר לבל ר' מס' 233. בשיחה הנ"ל עם הול הוסכם, ע"פ הצעת ח"ו, להקים ועדת מישנה קטנה לעיון בסוגיות הנידונות בשיחות הלא-רשמיות, שתדווח על כך בהקדם. הוחלט שבפגישה הקרובה, שנועדה ל-8.10.1946, יקבעו את תפקידי ועדת המישנה ומשך עבודתה (שם, עמ' 661-662). ועדת המישנה התכנסה ב-9.10.1946. הבריטים דרשו התנערות הסוה"י מפעולות טרור כלשהן, הפסקת תמיכת הסוה"י בעלייה לא חוקית ופירוק ה"הגנה". נציגי הסוה"י (קפלן, לוקר, לינטון, שילוח) חזרו על התביעות לשחרור המנהיגים, הפסקת חיפושי נשק ומדיניות עלייה ליברלית יותר. לא נתקבלו החלטות כלשהן אך הוחלט להיוועד שוב ב-14.10.1946 (שם, עמ' 674 הע' 2).

10 ר' מכתב ששון (כתריאל) מלונדון 1.10.1946, שם העלה ספקות והסתייגויות לגבי השיחות הלא-רשמיות. ששון טען שהבריטים "טומנים לנו כאן פח גדול: כיצד לשמוע את דעתנו, את השקפתנו ואת הצעותינו בלי לשתף אותנו באופן רשמי בוועידה ובלי להיענות לדרישותינו השונות, שחרור העצירים וכו' [---]. פירוש הדבר שעי" הליכתנו היום לשיחות הבלתי רשמיות אנו מסייעים למזימה הנ"ל ומאפשרים אח"כ לראשי השלטון כאן להכריז בכל מקום ובכל הזדמנות כי הם התייעצו עם היהודים לפני קבלתם את החלטתם הסופית" (שם, עמ' 635-636).

11 ר' מס' 227 סעיף 1.

12 במברק נועם ששיגר ראש ממשלת בריטניה ב-5.10.1946 לנשיא טרומן, בתגובה ל"איגרת יוה"כ", כתב: "המעשה עשוי בהחלט לסכל את כל המאמצים הסבלניים שהוקדשו עד עתה למציאת פתרון [---] ולגרום אובדן נוסף של חיים בא"י [---]. אני נדהם על שלא ראית אפילו לחקור ולהבין את סיבות החיית הוועידה עם הערבים [---]. נראה שלא היה לך מושג אפילו שהשיחות עם הציונים והתקווה להצטרפותם לוועידה היו עתה קרובים מאוד לסיכום חיובי" (אילן, עמ' 244; אילת א', עמ' 425; בולוק [אנגלית] עמ' 305).

11. יש להזריק לכתריאל מנה הגונה של סבלנות (אלי, אלי, מה רב קוצר הרוח להגיע אל בל ומה רב קוצר הרוח לשבת שם אם לא מיד נושאים אותך על כפיים),¹³ ידריך ויפרנס את כל הנפשות הפועלות. אקווה כי שדרי ישא פרי ומשהו יסתדר לגבי מסגרת הפעולה והיקפה. אם שלחת השדר ההוא ע"ש יוסף [לינטון], אולי תשדור לחוד לרפאל ונתנאל כי נשלח שדר כזה. עצתי ביחס לרפאל לא באה לחלצו מן המיצר הבלתי, אלא לגופו של עניין מע"ל בשבועות הקרובים. ושוב לכתריאל: הוא נחפוז מדי לסתום גולל על הצדיק ועל מפעלו שלו בקשר לצדיק.¹⁴ הוא מוכרח להמתין לו שם ולהביא לידי שיחה גלויה בינו לבין רציני בענייננו. ואל תיפול רוחו אם אנשינו לא יפגישוהו מיד עם גויים חשובים.¹⁵ עם מי הם עצמם נפגשים? מתוך מכתבי כתריאל אני לָמד שכבר היה אצל לוט. הכתב משהו על שיחתו עם אבירן?
12. בעניין ה"ב: האם אפשר לברר מפי פזית והגיס מה בדיוק הוחלט אצל לוט בדבר העברת הסמכות מעכסה ליום א': האם הוחלט שעל כל פרט, יהי אשר יהיה, יוחלט ביום א', או שהוחלט שרק על סעיף 5 (ח') יוחלט ביום א', ואילו ביתר הסעיפים קיימות הוראות קבועות ולפיהן הפעולה? או שהוחלט שסעיף 5 (ח') בכלל אינו קיים עד לכנס [הקונגרס הציוני], ואילו על כל פועל לפי יתר הסעיפים פוסקים ביום א'?¹⁶
13. עמיתי בא בהצעה של פעולה ב-UNO. נראתה דחוקה בעיני אך הצעתי לו לנסחה. התוצאה מצורפת. תעתיק המלכה [המזכירה רגינה מדויני], המתמצאת בכתבו, ויישלה לבל וללוט, רצוי בידי אחד הטסים, אנא, אָשֶׁר.¹⁷
- האם אתה עוקב את חליפת השדרים עם כָּלֵב [לבבי] בשאלת השפות?¹⁸

אביחא

- 13 מ"ש נדרש למכתב ששון ב-30.9.1946, שם התרעם כי "זה היום הרביעי לבואי ללונדון ועדיין לא הצלחתי לאסוף את 'הגדולים' שלנו ולמסור להם דוח על שיחותי ופעולותי בפריס", ולמכתבו מ-1.10.1946, שם הוסיף: "עד היום לא הצלחתי להגיע לשיחה רצינית עם דוקטור וייצמן" (ששון, עמ' 375-377).
- 14 ב-30.9.1946 כתב ששון: "אייסמאעיל צידקי, ראש ממשלת מצרים, אתו תיכננו וקבענו מה שקבענו, התפטר בינתיים (לאחר כישלון שיחותיו עם בריטניה) וכל שיחותי אתו וכל הבטחותיו היו, כנראה, לנחלת ההיסטוריה ואין להן ערך ממשי כיום".
- 15 ששון הוסיף במכתבו הנ"ל: "אני מזדיין בסבלנות וחושב לשבת כאן עוד כמה ימים. אם יתברר לי [---] שאין ברצון אנשינו כאן לקחת אותי אל מישוה מ'הגויים', אקום ואסע לי לצרפת לכמה ימים כדי לסיים את השיחות שפתחת בהן לפני כשבוע עם הצרפתים על פעולה משותפת במזרח".
- 16 הסמכות להחליט בסוגיית החבלות באוניות הצי הבריטי הוצאה מ"ועדת א" ונמסרה לחברי הנה"ס בירושלים (המתכנסים מדי יום א' ר' מס' 225 הע' 7). "סעיף 5 (ח') הוא מ-12 הסעיפים במברק ב"ג מ-7.10.1945, המורה להתחיל במאבק מוזין של "תנועת המרי העברי" ונאמר בו: "אין לצמצם התגובה בארץ בעלייה ובהתיישבות. מן ההכרח לנקוט בח' [חבלה] וב'גמול' [---] כל פעולת ח' צריכה להיות רבת משקל ורושם ויש להיזהר ככל האפשר מקורבנות אפשריים" (ר' עזר/אויב עמ' 193). "ז"ש השיב ב-9.10.1946: "פזית מוסר שבן-אב[גידור] בפירוש פסק שה"ב פסול [---] הוחלט 'אצל לוט שחתות [חבלה] בכלל אסורה ורק צמודות [פעולות הקשורות בהתיישבות ובהעפלה] מותרות [---] ביחס לצמודות הוחלט שעל כל מקרה, יהיה אשר יהיה, יוחלט בסוד יום א'. זו התשובה לשאלה. פירוש סעיף 5 אינו קיים עד לכנס [הקונגרס] ואילו על כל פועל לפי יתר הסעיף פוסקים ביום א' [---] פזית סבור שיום א' יקבל על עצמו האחריות לשינוי הלכתו של בן-אב בדבר ה"ב".
- 17 נוסח הצעת דב יוסף לא אותר. ז"ש אישר שהמסמך נשלח.
- 18 במוסד להשתלמות של הממ"ד נתעוררה שאלה בדבר קיום הרצאות בידיש (ר' מס' 225 סעיף 10).

יום ב' [7.10.1946]

החבריא כאן נשתלהבו מי"א. עורכים מסיבה לכבוד המאורע ביום ד' בערב.1 רצויה מפה של דרום הארץ עם סימון כל נקודותינו, ישנות גם חדשות. בשני צבעים שונים. תבקש מישהו מ[המחלקה] הטכנית להכין מיד, משאן ח'אטרי [ערבית: למעני]. תסתייע ברענן [וייץ]. אגב שלום לו וברכות חזק, אף לאביו [יוסף].

אביחי

אם צפורה תבוא ביום ד' - תוכל לקחת את המפה, וְלא עם אורח אחר.

1 "עצורי לטרון חוגגים את העלייה לנגב" ("דבר" 14.10.1946).

אל: אליעזר קפלן וברל לוקר, לונדון (מברק אנגלית)

7.10.1946

להלן משרתוק לקפלן, לוקר:

לאחר קבלת המברק על ישיבת יום שישי¹ השדר האחרון נשלח לפני שראיתי מברק זה. השדר נפתח בהבעת שביעות רצון עמוקה מעמדתכם ביום שישי² אם כי אולי מוטב היה לא לציין מספר עולים³ אלא ללחוץ על הגדלה ניכרת מיידית של העלייה. לגבי שיתוף פעולה⁴ מציע שתסבירו בפשטות שכל עוד מדיניות העלייה והקרקע נמשכת שום יהודי צעיר לא יסייע למשטרה נגד הטרור מפני שלגביו פירוש הדבר יהיה הושטת יד לחיזוק משטר הפועל להחנקת עמו-הוא. ניסיון הסוכנות לפעול בכיוון זה רק ירחיק את תומכיה מבלי להשיג דבר חיובי כלשהו. באותו זמן הרבה נעשה בפנים למניעת ניסיונות טרור.

1 שיחת ח"ו-הול 4.10.1946.

2 השדר שלאחר קבלת המברק על ישיבת יום שישי (ר' מס' 229 סעיף 4).

3 שם.

4 ר' מס' 227 סעיף 1.

7.10.1946

להלן משרתוק אל קפלן, לוקר:

מודאג ממהלך השיחות הנוספות [הלא-רשמיות] פן יגררנו להתחייבויות שלא ניתן לעמוד בהן לגבי הגנה, שיתוף פעולה נגד טרור¹ ומחוייבויות אישיות מצד חברים מעורבים, אשר יושרה ואי-תלות פוליטית יאסרו קבלתן. מפציר בכם בתוקף לעמוד על שחרורנו המידי והחזרת חופש התנועה לשני החברים בפריס² כתנאי מוקדם להפגת המתיחות, שסיכוייה כבר חוסלו במידה ניכרת ע"י הסירוב [הבריטי] לעיין בהגדלת העלייה בטרם הסדר סופי [לבעיית א"י],³ שכשלעצמו בעייתי יותר ויותר. גם מציע שתציינו כי מהנהלת הסוכנות היהודית נגרעים עתה וידע של אותם חברים [שבמעצר] שהם בלבד מתאימים לטפל בנושא שלעיל. כל עוד הם מנועים מאישור [סיכומי השיחות] הדיונים חסרי ערך. מודע בהחלט שעמדה זאת שלי עשויה לחדש את הקיפאון אבל סבורני שתוצאה אפשרית זו שתהיה כרוכה בהארכת המעצר עדיפה על מבוכה פנימית חמורה במיוחד בתקופה הנוכחית שלפני הקונגרס⁴ וכן גם על פגיעה רצינית במעמדנו החיצון, שעלולות להתממש אם יוצדקו חששותי מפני הסכנה שהשיחות יתדרדרו במדרון חלקלק.

1 ר' למשל שיחת ח"ו-הול ב-4.10.1946, שם נדרשה הסוה"י לשתף פעולה עם הממשלה לביעור הטרור בא"י ונטען ע"י הברטים כי אינם יכולים להשלים עם קיום צבא (ה"הגנה") המונה 60-70 אלף איש ואוגר כמויות נשק גדולות (תעודות א', עמוד 654-662).

2 ב"ג וסנה.

3 במכתב אל אטלי 20.6.1946 כתב בוויין: "ממשלת ה"מ מסכימה לכניסת 100,000 יהודים כחלק מתוכנית כוללת לפתרון שתי הבעיות, של א"י ושל יהודי אירופה" (בולוק [אנגלית], עמ' 292).

4 הקונגרס הצינוני הכ"ב עמד להתכנס בבזל בדצמבר 1946.

- לשמעי שלומות,
- 8.10.1946
- אין להתנצל על אריכות בעניינים.¹ אך אם מזכים אותי ב"ילקוט מוניציפלי" של הועה"ל או בטבלאות ענקיות של הוצאות הוועד למען החייל, או בדו"ח שנתי של הדסה - שאני.
1. ההרצתם לכתריאל דו"ח על מיבצע השליה בצפון?² המכתבים טובים בעיני, זה בקיצורו ופסקנותו וזה בהסברתו וחלקת לשונו - נמצא שמשלימים זה את זה. יש לשלחם לאנשינו אצל בל ושם ישלחום בדואר.³
2. אם טרם הודעת ואם אינו יודע - יש להודיע לכתריאל כי שיך ת.⁴ אצל לוט, למען יראהו.
3. ההוראה לגבי המבורך [מובארך] (אשל)⁵ שרירה וקיימת,⁶ כי הוא גברא רבא ויש להחזיק בידו ודווקא משום "הכספית" שבו.⁷ אשר ליוסף [עואד], מותר להגדיל מתנו האישית ל-200, אך על התביעות הגדולות⁸ יש לענות שאין מי שיחליט ומיד עם שוב כתריאל נשתדל. אבל מותר לרמוז כי לא נוכל שאת במעמסה קבועה ועומדת של עלונים. כדי שלא יחשוד שעייכוב תשובתך הוא לשם המלכות בנו - תגיד שהברקת לכתריאל וזו תשובתו. צר לי להביאך במצוקה אך אין ברירה.

א.

1 את מכתבו מ-8.10.1946 סיים שמעוני: "סלה לי כי הארכת. לא ראיתי אפשר לקצר".

2 ר' מס' 229 סעיף 14.

3 שמעוני כתב ב-7.10.1946 כי צירף למכתבו "שני מכתבים שכתבו ידידינו בצפון אל הרציני" בהנחיית לוצקי. "שני המכתבים במקורם נמסרו לנו. הם [הכותבים] לא ראו אפשרות לשלחם ועתה נאלץ אנחנו למצוא אפשרות כזאת". נראה כי מדובר במכתבי הפטריארך אנטואן ערידה והארכיבישוף מובארך, שלא אותרו.

4 שיח' תופיק עואד (ר' מס' 229 סעיף 14).

5 "אשל" - הוצאות אכילה שתיה ולינה.

6 זו תשובת מ"ש לשמעוני, ששאל ב-8.10.1946: "האם עומדת בתוקף דעתכם בדבר סעד אלף למבורך? [...] ת"ר ל"ל בערך ר"ן משלנו". "סעד אלף" - 1,000 לירות לבנוניות; "ת"ר ל"ל" - 600 לירות לבנוניות; "ר"ן משלנו" - 250 לא"י.

7 "כספית" - תזונה, כלומר דרכו להיתפס לרעיונות יוצאי דופן.

8 שמעוני כתב שם: "הופיע אצלי היום ג'וּוּף [עואד], עוזרו הצעיר של המתווך הראשי [מזכיר הפטריארך ערידה ובן משפחתו של שיח' תופיק], שהעלה שורה של תביעות לסיוע כספי לאישים, מוסדות ועיתונים מרוגים, וכמו כן ביקש סעד לעצמו, נסיעותיו, הוצאותיו וכו' (טוען שעטרה הבטיחה לו יד חופשית להחזרת הכל...). החלטנו עם דתן לתת לו ק' [100]. ברור לי שיתבע עוד. איך לנהוג?"

לימים העיד שמעוני כי היתה זו בעיה מתמדת, שחזרה והתעוררה במשך שנים רבות של טיפוח הקשר עם הגורמים הלבנוניים השונים - מצידם היתה תביעה מתמדת לכסף, נשק וסיוע אחר, ואילו מצידנו לא היה אף פעם סירוב טוטלי, אלא תמיד ניתן להם "משהו" ומה שניתן היה תמיד מעט מדי וזאת משום היעדר משאבים וחוסר אמון במבקשי הבקשות (ארליך, עמ' 41-42).

לדתן:

התשובה לפיזול שלילית,⁹ בעיקר מטעמי בטיחות. הן זה יוקרא במעמד עם רב - אין להעלות על הדעת. אנו שרויים בימים אלה במקצת חרדה כי מישהו מהכפתורים¹⁰ הפליט כאן שהשליח ודאי מוביל תורה שבכתב ואף אל הראש הגיע. לעומת זה, סיפרה לי המשפחה בביקורה האחרון שיש מתחקה על הבית.¹¹ הדבר היחיד שהם יכולים להיות מעוניינים לגלותו עכשיו זהו [דרכי] קשר עם המחנה. אגב, יש להורות לקשר שלא ילך לבתים.

9 מדובר בבקשת מזכיר מפא"י י' כסה ממ"ש, באמצעות ז"ש, כי יכתוב "נאום מסביר ומקיף על הקונגרס והבעיות המדיניות הכרוכות בו" בשביל מועצת המפלגה העומדת להתכנס ב-13.10.1946 לדיון בשאלות הקונגרס הציוני הכ"ב ובמערכת הבחירות שתתקיים לקראתו.

10 כינוי לאנשי המשטרה הבריטית.

11 מישהו מאנשי הבולשת הבריטית עוקב אחרי הנעשה בבית מ"ש.

8.10.1946

להדו שלום,

1. בזה שדר מפורט לח"ג [חיים גרינברג]¹ כצידה לדרכו וסיכומו במברק שירוך מיד ללוט² ולבל. מטיל ספק רב ביעילות שיחותיו בגושן, כי הוא נוגע בדבר - נוגע שבנוגעיים! - וגם איננו אמריקני מובהק,³ ומה יוכיח? אך אם כבר פצית פיך ואם זה ייתן לו סיפוק, אין כל התנגדות, עכ"פ לא יזיק ואישית אך יעורר כבוד.
2. השיחה עם החדש מעניינת. [מסקנותיים: 1] הפידור שריר וקיים (אני מניח שמסרת לבל). 2) אין [הבריטים] שוקטים על השמרים - מחפשים דרך. תשובותיך בכללן נכוחות אך על רקע קביעתו את הפידור כבסיס עושות רושם של נכונות להתפשר עם הפידור למעשה, אעפ"י שהדגשת שנדחה. תקנני אם טעיתי בהסקה.⁴
3. במכתבך לאבויריב נאמר: "בעת שבתו של ברל כאן דובר אתו, הן ע"י ג. [ולדה] והן על ידי, בדבר עבודתך וגם משה [שרת] דבר אתו בביקורו".⁵ אין זה תיאור נכון והפרט האחרון בלתי נכון עובדתית. תיאור נכון היה זה: "עוד לפני שידענו כי ברל עומד לבוא כתב לו משה מכתב מפורט בעניין פעולתך בלונדון - מכתב שהיה מוקדש כולו לכך והעניין הוצג בו באופן נמרץ מאוד.⁶ ברל לא הספיק לקבל את המכתב בלונדון, אך הוא קרא את העתקו כאן. גם גולדה ואני דיברנו אתו בעניין זה. לבסוף קיבל משה ממנו פתקה, כי הוא מקבל על עצמו בלב ונפש לשתפך בעבודה כיאות. בצאתו אמר לי במפורש". אני מבין היטב כי מעט הטשטוש הוא פרי לחץ ודחיסות עניינים וכו' אך עלי לתקן.⁷ יש אלי תביעות העולות למעלה ראש, בין מבוטאות

1 מס' 236.

- 2 נראה שהכוונה למברקים אל ב"ג (מס' 239) ואל לינטון (מס' 237).
- 3 ז"ש כתב ב-8.10.1946: "חיים ג' יוצא ביום ה' [10.10] בבוקר לגושן וימשיך משם אל מע"ל בשבת. בקשר לכך שתי שאלות: א. היש שליחות מיוחדת עבורו. ב. הכדאי להפגישו עם החמרן [קלייטון] או הממונה על בית שקספיר כדי שיסביר להם, כאיש שביקר [בא"י] ביקור קצר, את מידת המתיחות הקיימת, או כאיש היודע את העניינים במע"ל את מידת העניין שיש שם בבעייתנו. היות ואין ספק שלפחות החמרן הוא ממרכזי העצירה, למה לא נקלע בו קליעה זו?"; "איננו אמריקני מובהק" - חיים גרינברג נולד ברוסיה והיגר לארה"ב ב-1924.
- 4 ז"ש כתב שם על פגישתו ושיחתו הארוכה עם ה-D.S.O. (ראש הביטחון המסכל) החדש, שבא במקום קולונל אישם. "בשאלות ובהודמנות אחרת, חזר והדגיש [הבריטי] כי הפתרון שמקווים שיתקבל הוא פידור. פעם אמר פידור ופעמיים אמר בן המורה [מוריסון]". על כך העיר לו ז"ש "אחר הפעם הראשונה, כי תוכנית זו נדחתה מכל וכל [ע"י הסוה"י]", אולם איש שיחו העיר לו: "נניח לצורכי בירור כי זו היא התוכנית, והמשיך להזכירה". על שאלת מ"ש השיב ז"ש ב-11.10.1946: "בשיחה עם החדש הדגיש דתן בפירושו כי הפידור נדחה. על כך השיב, כאמור, Let us call it Morison Plan for discussion's sake. לדתן היה ברור, כשם שברור לו כל הזמן, שהפידור קיים ואף יבוצע".
- 5 הצטוט ממכתב ז"ש לבן-הארון, שנכתב לבקשת מ"ש. המכתב לא אותר.
- 6 ר' מס' 190.

בין גאלמות, אני נענה תמיד רק לקצתן ומכאן רגישותי לאי הדגשה ראויה של העובדה בהודמנות, כי אני ממילא כורע תחת נטל האשמות בהזנחה ואי-תשומת לב, ולמה אשא במה שאיננו מגיע לי?

4. אני מניח שמחר יתקבל מברק על פגש היום.⁸ ביקשתי את צ. [פורח] לדחות ביקורה ליום ה' ע"מ שאם לא הספקת למסור את מברק בל בדואר מחר – תמסור תוכנו או גופו באמצעותה.⁹ מועדים לשמחה!

א.

7 ז"ש השיב ב-11.10.1946: "המכתב לאבויריב נשלח בדואר רגיל. אף כי יש סידורים המבטיחים שלא יעבור צנוורה אין בכך ביטחון של מאה אחוז ומכאן הזהירות בנוסח על פניית הררי. לגובר [ארן] שיצא [לפריס] נמסרה כל פרשת הפנייה בעניין אבויריב והוא הבטיח להעביר ואף לטפל בדבר".

8 ישיבת ועדת המישנה לבידור הסוגיות הנידונות בשיחות הלא-רשמיות (ר' מס' 230 הע' 9).

9 ר' שרת/מאסר, עמ' 339.

חברי היקר, י"ג תשרי תש"ז, 8.10.1946
 כלום עלה פעם על דעתך, שתבוא לארץ ותמצאני בה ואעפ"י כן לא נראה פנים? אך כאלו
 הן תהפוכות הגורל ועלינו לקבל כל מסה באהבה.
 אני שמח להודמנות שבאה לידי לשלוח באמצעותך לחברינו מעבר לים ברכה חמה מחבורתנו.
 שמחתי כפולה, כי אגב כך ניתן לי לברך אותך מקרב לב בצאתך לדרך.
 ברצוני להוסיף לציידה שאתה נוטל עמך מהארץ סיכום קצר של הרהורינו על תפקידי השעה
 בחזית המדינית שאתה חוזר אליה. מסופקני אם אחדש משהו, אך גם אם יתברר שלא באנו אלא
 לחזור ולקבוע מסקנות ששליחינו בבירתך¹ פועלים לפיהן ממילא – נפיק מזה סיפוק רב.
 התייעצנו בינינו על המצב לאחר התפרסם הצהרתו האחרונה של הנשיא.² הצהרה זו, עם כל
 נקודות התורפה שיש בה,³ הריהי בעינינו נכס רב-ערך בשעה חמורה זו. אך דווקא עכשיו, לאחר
 ההודעה, מתעוררת בכל חריפותה השאלה אם אפשר לגייס את מעט העניין שיש לשליטי ארצך
 לתמוך בנו; את מעט הרצון הכנה הפועם בלבם לבוא לעזרתנו; ואת מעט היכולת היעילה שיש
 להם להשפיע למעשה על מה"מ – למען הביא לידי שינוי ממשי במצב.
 השעה חמורה, אך משום היותה שעת-ביניים יש בה פתח למאמץ מחודש. השאלה היא כיצד נוכל
 לנצל את ההזדמנות. לא אנסה מזווית ראייתנו הפגומה לתת תשובה ממצה לשאלה, אך אסמן כמה קווים.
 א. התאריך הקצוב להידוש הוועידה [וש"ע] קובע את המועד שנשאר לפעולה. תאריך הבחירות
 אצלכם מקצר את המועד הזה עוד יותר.⁴ שני התאריכים כאחד, בייחוד השני, קובעים את
 הדחיפות היתרה של העניין.
 ב. בעקבות הודעת הנשיא ופנייתו האישית לראשון⁵ צריכה לבוא פנייה חדשה ונמרצת אל מה"מ
 שתדרוש בירור מחודש ודחוף של העניין. פנייה זו צריכה להיות חופשית ממסגרת המו"מ שקבעה
 מה"מ לבירור הפתרון. אם לחץ הנשיא וממשלתו יביאו לידי הרהורי תשובה רציניים מצד מה"מ לגבי

1 אליה אילת, ליאו כהן וטוביה ארוי, אנשי הממ"ד שפעלו במשרד המדיני של הסוה"י בווישניגטון, שהוקם במאי 1943 (אילת א', עמ' 263-267).

2 "איגרת יום הכיפורים" של הנשיא טרומן, 4.10.1946 (ר' מס' 229 הע' 15).

3 טרומן לא הייב בהצהרתו את ארה"ב לתמוך בהצעות הסוה"י לחלוקת א"י, אלא הביע נכונות לתמוך בפשרה בין תוכנית החלוקה ותמ"ג הבריטית: "איני יכול להאמין שהתהום בין ההצעות שהוגשו כה גדולה, שאין לגשר עליהן בעזרת אנשים בעלי היגיון ורצון טוב. לפתרון כזה יכולה ממשלתנו לתת את תמיכתה" (אילת א', עמ' 424, 433).

4 חידוש שיחות וש"ע נועד ל-16.12.1946; הבחירות לקונגרס של ארה"ב ולמושלי המדינות נועדו ל-5.11.1946.

5 ב-8.10.1946 נאמר בכתבה ב"הארץ", שיייתכן כי הנשיא טרומן יענה על איגרת רה"מ אטלי מ-5.10.1946, (ר' מס' 230 הע' 10). יסביר את דאגתו לגבי א"י ובעיקר לגבי העקורים היהודים באירופה, ויבקש לדעת מה בדעת ממשלת בריטניה לעשות בנדון. מכתב טרומן לאטלי נשא אופי תקיף ולא נועד לפירסום, ואף על פי כן הסתנן לעיתונות (ר' "הארץ" 11.13.10.1946; מכתב אילת אל גולדמן 9.10.1946, תעודות א', עמ' 685; אילת א', עמ' 425-426).

הפתרון ביסודו – מה טוב; כי אז יש להניח שלוש תוצאות: 1. דחיית חידוש הוועידה; 2. גישה מחודשת לשאלת הפתרון היסודי, בשיתוף עם אה"ב; 3. בינתיים הקלות לדידנו שתאפשרנה לנו לנשום. גם אם לא תושגנה התוצאות הראשונה והשלישית, אבל תתממש השנייה – ז"א מה"מ – לא תסכים לבטל את המסגרת שכבר נקבעה למו"מ וכן תסרב להביא שינויים ניכרים במצב הקיים עד לפתרון, אבל כנגד זה תיווכח שאין לה ברירה אלא לשנות את גישתה היסודית לבעיה ותתחייב לתת כיוון אחר לוועידה לכשתתחדש – יהיה גם בזה פתח לישועה. מה"מ ודאי תדרוש במקרה זה שיתוף יותר אמיץ מצד אה"ב באחריות – לפחות ע"י משלוח משקיף לוועידה – ועלינו יהיה לדאוג שתנאי זה יתמלא. חידוש הוועידה מתוך הבטחת בסיס אחר לדיונים ובהשתתפות אה"ב יאפשר לכל הדעות את כניסתנו למו"מ, ויש להניח כדבר המובן מאליו במקרה זה את שחרורנו ואת חרותנו הגמורה למנות את נציגינו במו"מ.

ג. הלחץ על מה"מ בשלב זה צריך להיעשות לא באמצעות העיתונות, ז"א לא ע"י הצהרות ופניות הנמסרות מיד לפירסום, אלא ע"י צינורות פנימיים, ז"א על דרך המו"מ הסודי. רק מאמץ דיפלומטי כזה יוכל לשכנע את מה"מ בכנות החלטתה של ממשלת אה"ב להבטיח פיתרון ציוני לבעיה. אמנם גם אז תחרוק מה"מ שן על שיקולי בחירות הקובעים את מדיניות הנשיא.⁶ מזה אין להתפעל, כמובן. הצרה היא שכיום יש כל היסוד למה"מ להניח כי הנשיא אינו מתכוון כלל ברצינות לתוצאה המעשית אלא הוא מנסה לזכות בקולותיהם של יהודיו ע"י עצם הפנייה אל מה"מ בלבד, שכן כל פירסום שלו הוא שטר המוגש לגוביינא.

ד. למען יהיו לפעולה סיכויים כלשהם להצלחה היא צריכה להיעשות מתוך אחדות גמורה בקרב ממשלת אה"ב. פלקור הודיע, אומנם, כי סגן מזכיר המדינה הבטיח פעולה ממשית בעקבות פניית הנשיא.⁷ לעומת זה ברור, וגם על כך הודיעה העיתונות, כי אין לבו של מזכיר המדינה עצמו שלם עם כיוונו של הנשיא והוא ניסה לעכב את הפנייה אך לא הצליח.⁸ ברור שכל עוד קיים ניגוד פנימי זה בין הנשיא לבין המזכיר, והוא ידוע למה"מ, לא יישא הלחץ פרי. השאלה היא אם אפשר לסתום פירצה זו בין הבית [הלבן] והלשכה [מח' המדינה]. עכ"פ מוכרח להיעשות מאמץ רציני להכניס את מזכיר המדינה לתלם. נסיתי להציע שחברי הקשיש [ב"ג] ישתדל לראותו במקום הימצאם עכשיו.⁹ אם לא תהיה הזדמנות יותר קרובה – צריך יהיה לנסות אליו דבר מיד לאחר שובו לאה"ב. באילו נימוקים אפשר לשכנע אותו – לא ימלאני לבי להורות הלכה.

ה. גם לא אנסה לפסוק על צורת הפנייה החדשה [אל מח' המדינה] – אם ישר מהבית או דרך הלשכה, אם בכתב או בע"פ, אם ע"י הצינורות הקבועים ועומדים או ע"י שליח מיוחד. עלה בדעתנו כאן שמא כדאי לברר אפשרות של מינוי special envoy מטעם הנשיא, שייסע אל

6 בוין ואנשי מימל ועיתונאים בריטיים טענו לא אחת, שתמיכת טרומן בתביעות הציונים נבעה מהזדקקותו לסיוע יהודי ארה"ב למפלגה הדמוקרטית במערכת הבחירות, שבה היה נתון באתם ימים [אילת א', עמ' 430].

7 סוכנות "פלקור" מסרה כי דין אצ'יסון, מזכיר המדינה בפועל, אמר שצעדו של הנשיא טרומן משקף את המדיניות של מחלקת המדינה ובקרוב תבוא בעקבות הודעת הנשיא פעולה שתאשר זאת (ר' "הצופה" 8.10.1946).

8 לפי "הארץ" 8.10.1946, הוזייר בירנס, מזכיר המדינה האמריקני, את טרומן לבל יפרסם את הכרותו על א"י בטענה שהדבר עלול להרוס את החזית המאוחדת שהוא הקים עם בריטניה נגד הסובייטים בוועידת שרי החוץ בפריס.

9 בפריס (ר' מס' 239).

מה"מ בשליחות מיוחדת זו – במה דברים אמורים, אם היא לנו ביטחון גמור באישיותו. אחד מאתנו אמר: כדאי שהשליח יהיה קהילתי [לא אישיות פוליטית], להפגנת האחדות הלאומית בשאלתנו. אחר אמר: אולי ויינאנט?¹⁰ לעומת זה הובע חשש שהוצאת העניין לגמרי מידי הלשכה עלולה לקומם אותה נגד המאמץ ואזי יצא שכרו בהפסדו. מאידך, השארת העניין בידי הלשכה עלולה לשקעו בשיגרה המשרדית ולדחוק אותו לקרן זווית מפני עניינים יותר דחופים העומדים על סדר היום הבין-לאומי. השיקולים חוצים זה את זה שתי וערב ויש פנים לכאן ולכאן. יש להכריע במקום המעשה, מתוך גישה מעשית ויסודית.

ו. ייתכן שדבר בואו הקרוב של רציני אליכם¹¹ יקבע ממילא את מקום הפנייה וצורתה, כלומר – הפעולה תידחה עד לפגישת הנשיא אתו. אינני יודע אם יש מעלות לדרך הזאת, אך ברורות לי מגרעותיה: ראשית, פירושה הפסד זמן; שנית, אין בה הבלטת ענייננו וייחודו; שלישית, בפגישה כזו תהיה יד הנשיא על התחבונה, מה שאין כן אם יימסר העניין בידי מדינאי חריף מוח, תקיף-אופי ובקי בסוגיה, שיפיע בנושא דברו של הנשיא. אך היש כזה?

*

לכל אלה אוסיף שתי הערות:

ראשית, ידעתי עד כמה עמידתנו בשער מדיניות החוץ באה"ב משובשת ביחסים אישיים גרועים בתכלית בתוכנו פנימה, וכל פעולה שתיעשה, בין לפי הקווים לדלעיל ובין בכיוון אחר שיש בו סיכויי הצלחה, עלולה להתקפח עקב הסכסוכים והנרגנות בין האישים והכיתות.¹² לא אנסה כוחי בהתרת הפקעת הזאת. לא היתה לי ברירה אלא לנסח מסקנות בדרך ההפשטה, ולהתפלל לסיעתא דשמיא בהתגברות על חולשות בני אנוש.

שנית, אל נא אהיה בעיניך כמפריז למעלה מכל מידה בהערכת אפשרויות הסעד המדיני הממשי שאנו עשויים למצוא מצד אה"ב. אינני מקלי האמונה – דומני שאם אני לוקה מבחינה זו, הרי בספקנות יתרה – אך הן אין לחלוק שמעמדנו באה"ב ומעמד אה"ב לגבי מה"מ מצטרפים למכשיר היעיל ביותר, ואולי המכשיר היעיל היחיד, שיש בידינו כיום בתחום "המדיניות הצרופה" – להבדיל מהמאבק הממשי בארץ לצורותיו השונות. השאלה היא מה כוחו של מכשיר זה. דומני שעוד לא היתה שעה שהשימוש בו יהא כה נחוץ לנו. כן נראה לי, שעוד לא היתה שעה שנצטברה בידנו מידה כה גדושה של חיוב מדיני ומוסרי לגבי אה"ב. זוהי השעה להתאמץ ולמצות. אם יתברר שגם זו משענת קנה רצוץ – נדעה.

*

צאתך לשלום ומסור נא ברכתי לכל החברים והידידים הטובים ובמיוחד לאליהו [אילת] ולארתור [לוריא] ולרעיותיהם – ולמרי.¹³

10 ג'ון ווייננט, שגריר ארה"ב בלונדון מ-1941 עד תחילת 1946.

11 בוויין עמד לצאת בתחילת נובמבר 1946 לניו-יורק, לישיבות העצרת הכללית של או"ם.

12 הכוונה למחלוקות וליריבויות העוות בתוך הציונות האמריקנית בין א"ה סילבר ותומכיו "האקטיביסטים", שוללי החלוקה, לבין וייין, ליפסקי, גרינברג, ורוז הלפרין "הווייצמניסטים" המתונים ואנשיהם (ר' אילת א', עמ' 433-435).

13 מרי סירקין, בתו של נתמן סירקין. פעילה ציונית, פובליציסטית ומשוררת. מ"ש תירגם לימים את שירה "הוד" על ישראל במלחמת העצמאות (שרת/מחברת, עמ' 116-117).

8.10.1946

רואה הריכוז הנוכחי של כוחות במשרדנו בלונדון בנוסף לסגל הקבוע כמעניק הזדמנות מיוחדת במינה לביצוע מסע תעמולה והסברה מתוכנן היטב שיכוון אל העיתונות והציבור בכללו ולחוגים מכריעים במיוחד. קורא לסידורים שיאפשרו ניצול מירבי של כל הכוחות הזמינים למאמצים מיוחדים בשלב הביניים הנוכחי. מציע שאליאס גרשון בן-אהרון יאריכו שהותם. על אליאס בין כה וכה להמתין לבוא ידידו הנעלה.¹ מניח שדוד [ב"ג] ונחום [גולדמן] יצאו בקרוב לארה"ב. לאור כוונת הערבים לנצל את ההזדמנות של עצרת או"ם למיתקפה רבתי על ממשלת ארה"ב מציע שגם ראובן [שילוח] יצא לשם לחיזוק הסגל שלנו לחדשים מספר.²

1 איסמעאיל צידקי.

2 ר' מס' 229 סעיף 3.

אל: אליעזר קפלן, ברל לוקר, לונדון (מברק אנגלית)

8.10.1946

אנא ראו מברקי ללינטון¹ בעניין ההודמנות למסע הסברה באמצעות הסגל [בלונדון] יחד עם מומחים ואורחים. מפציר בכם לא להרחיק חברים אלא להסדיר ניצול מירבי לרבות של אליאס גרשון בן-אהרון. הברקתי לבן-גוריון² והצעתי שיצא לארה"ב בהנחה ששיחות לונדון לא ישאו פרי. במקרה זה מציע שראובן יצא גם הוא לארה"ב לקראת עצרת או"ם.

1 מס' 237.

2 מס' 239.

8.10.1946

להלן מאת שרתוק:

מציע שתעשה מאמץ, אולי באמצעות בן כהן¹ לראות את מנהלו [בירנס] בפריס. בהנחה שמאומה לא יצא מן השיחות סבור שחיוני שתמשיך לארצות הברית² לשם ייצוב חזית "בית העצרת",³ והובלת מאמץ מתואם להבטחת התערבות אמריקנית יעילה ככל שניתנת להשגה לשם שבירת הקיפאון הנוכחי ופתיחת הדרך לפתרון קונסטרוקטיבי.⁴

1 ר' עליו מס' 229 הע' 6.

2 ב"ג הגיע לווינגטון ב-29.10.1946 בלוויית סנה.

3 העצרת הכללית של או"ם, שעמדה להתכנס בניו-יורק.

4 ר' מס' 229 סעיף 2. על ביקור ב"ג בארה"ב ומטרותיו ר' אילת א', עמ' 447-450.

9.10.1946

בשם ארבעתנו חייב להביע חשש פן ההליך המוצע ע"י משרד המושבות להקים ועדת מישנה¹ יגרור אותנו לשיחות מתמשכות חסרות ערך שיחוללו בלבול בשורותינו והידרדרות נוספת במעמד הפוליטי [שלנו]. השחרור אינו יכול להיות נושא לתמורה.² נראה [שבעניין] העלייה ישנה מסקנה ברורה לאור התחייבותם כלפי הערבים.³ לכן הדרך הטובה ביותר מבלי להיכנס לוועדת מישנה לאתגר אותם בשלב זה לגלות קלפיהם. אולם אם כבר התחייבתם מפציר שעליכם להתנות שוועדת המישנה תתחייב לקבל החלטות תוך ימים אחדים ותקבע תאריך. רק אם הם יהיו מוכנים לשחרר אותנו ללא תנאי ובניגוד להצהרה שפורסמה לקבל העיקרון של מיכסת ביניים גדולה יותר [של עולים] תוכל להיווצר קרקע לדיון בפרטים. אחרת עלינו לסיים השיחות מיד.

1 ר' מס' 230 סעיף 9.

2 הבריטים הודיעו לנציגי הסוה"י, ששחרור המנהיגים יתאפשר אם הסוה"י תסכים לשתף עמם פעולה בביעור הטרור ותיפסק ההעפלה (ר' שם).

3 בשיחותיהם עם נציגי מדינות ערב בוש"ע, בטרם השעייתה עד אמצע דצמבר 1946, הבטיחו הבריטים שבפרק זמן זה לא ישנו דבר במדיניות העלייה ואף הצהירו על כך בפומבי (ר' "דבר" 9.10.1946).

לדתן שלום,

10.10.1946

1. דומה שהידיעות שהגיעו על מהלך השיחות אצל בל מיישבות כמה קושיות ומשקיטות כמה דאגות, ומכל מקום – הידיעה על סיומן מחסתלת לע"ע את הבעיה.¹ התינוק עכשיו על זרועותיו של ק-ג' [קריין-ג'ונס] ידידי ונראה מה יעשה בו.
2. לשאלת פזית בדבר ה"ב² הרי ברור שבמצב שנוצר אין עכ"פ לעורר שאלה אלא באם יתחדש משהו: כלי [ספינת מעפילים], לכידתו, העברתם [לקפריסין] וכו'. לאחר שעבר זמן כה רב יתקבל כל מעש לא כתגוב[ה] אלא כתגר. זה גם אילמלא חוות הדעת על חוסר האפשרות המעשית.³
3. הצעת אחז על רגם – סתם טירוף.⁴
4. מסכים לקו עצתך לניצן בדבר השתתפותו בכנס.⁵
5. ידיעות שנתקבלו כאן על קו לז' מטילות ספק רב בסיכויי הצלחה כלשהם בדרך השידול והשכנוע.⁶
6. בדבר הכנס, רצוי שכל המתאכנסים [העצורים בלטרון] מסוג ידוע יכללו ברשימת הבחר: איש קומי, בעל הברכה, דוד זעירא.⁷ מי יודע אם לא תמלאנה תוצאות הבחר תפקיד בהתרה.
7. הצעות צפוני: א) פעולה נגד טשטוש משפטו של הקצין שהרג יהודי בת"א. פנייה מהצמוד או מע[יריית]ת"א, או שאלה בעיתונות – מה קרה? לית דין?⁸ ב) המטמון באמתחתו של וולש. פנייה של הת' בעלי תעש[יה] או של איזה איגוד משלמי מיסים: מהו סכום זה? שמא של הרשות? כי אז להכניסו לאוצר ויוקל על אחרים. מסור לאבוד?⁹

-
- 1 הכוונה להפסקת ו"ש ע"ד אמצע דצמבר 1946. דיוני ועדת המישנה, שאליה הועברו השיחות הלא-רשמיות בדבר השתתפות היהודים בוש"ע (ר' מס' 230 הע' 9) הסתיימו ב-18.10.1946 ללא הסכמה (תעודות א', עמ' 703-705).
 - 2 במכתב 9.10.1946 הביא ז"ש את בקשת ג"מ לחוות דעת מ"ש אם ראוי שהנה"ס ב-ם תקבל על עצמה אחריות לשנות את הוראת ב"ג האוסרת פגיעה באזניות הצי הבריטי, שכן לדעתה "אין דבר אחר" (ר' מס' 230 הע' 16).
 - 3 ז"ש דיווח במכתב 9.10.1946, כי שפר, ממלא מקום הרמ"א, היווה דעתו ש"ה"ב נתון עתה בקושי רב.
 - 4 במכתבו הנ"ל דיווח ז"ש, כי שפר שאל "האם להשתמש בממטרות הכבדות [מרגמות 3 אינשט] ולהמטיר את המבוא, כלומר להפגין את פתח נמל חיפה במקרה שהבריטים יחזרו לשלח מעפילים לקפריסין.
 - 5 עוד דיווח ז"ש, כי ניצן שאל לעצמו "האם ללכת לכנסיה" (הקונגרס הציוני), וכי יעץ לו "שילך, שכן לא טוב אם יותר מדי הכרעות בעניין המיוחד [ה"הגנה"] יהיו תלויים בדעת הבווער".
 - 6 לח"י הודיע כי לאחר שה"הגנה" הסתלקה מהמאבק המזוין, יוסיפו אנשיו לפגוע בבריטים ללא הפסקה (ר' לוחמי חירות ישראל ב', עמ' 233). הסוה"י וה"הגנה" ניסו להשפיע על לח"י להימנע מביצוע פגיעות לפחות בעת התכנסות הקונגרס הציוני (ז"ש במכתבו הנ"ל).
 - 7 שטרנר, הכהן, אדירי (שינקרבסקי), הוצבו ברשימת מפא"י לבחירות לקונגרס במקומות 5-7.
 - 8 ב-19.6.1946 הרג לויטננט וודורת ביריה את עמרם רוזנברג, עובר אורח בת"א ("הארץ" 20.6.1946). וודורת הועמד לדין צבאי באשמת רצח בכוונה תחילה אך זוכה מאשמה זו ונמצא אשם בהריגה. בית הדין הודיע כי עונשו של וודורת יפורסם רק לאחר אישורו בידי מפקד הצבא הבריטי בא"י, אולם וודורת הועבר לאנגליה באמתלה שלקח בהתקף עצבים ופסק הדין לא פורסם כמובטח ("הארץ" 22.8.1946 ו-1.10.1946; "דבר" 14.10.1946).

בוה [נספחות]: 1) איגרת לגיס; 2) איגרת לפנחס [ליאו כהן]; 3) הערות למצע¹² - דחוף!; 4) תרשומת של ש"ל, לפי בקשתי, על מה שסיפר לו ס-ר בשעתו בדבר טכסיסי double crossing¹³; אולי כדאי לשאול את ד"ר י-ן,¹⁴ ידידו של הָרֵי בת"א,¹⁵ אם הוא מוכן להעלות על הכתב, גם אם לא יחתום, מה שסיפר לו על חקירתו הוא באותו עניין, למשמרת.

לחוד שדר לגרי על ידי. נספחות אף לו.

לגרי שלום,

1. בקש נא מדודיק בשבילי טופס של החיבור המשותף שלו ושל בריל ז"ל - מילון מילות היסוד של העיתונות הערבית.¹⁶
2. שים לב: יש אביחי ויש אחיעד אך אין כאן אביעד.
3. המפה¹⁷ (מוטב לסמן על טופס רגיל של מפת 1:250,000, Sheet 2) מסור בידי השליח נשר. יסמנו [הנקודות] הקודמות בצבע אחד והחדשות בצבע אחר, שניהם מובהקים.

א.

-
- 9 על עניין זה ר' מס' 224 הע' 6. ב-21.10.1946 השיב הורוביץ: "הממשלה מכחישה את קיום המטמון בכלל ולכן אין כל אפשרות לפעול בדרך זו".
 - 10 האיגרת לאביגור לא אותרה, אך ממכתב ז"ש מ-9.10.1946 מתחוויר כי מ"ש ביקש בה להשפיע על אביגור לחזור בו מסירובו לקבל לידי את תפקיד הרמ"א של ה"הגנה", שכן "ברור לחברים רבים שהגיס הוא כיום המוהיקן האחרון בעל סמכות מוסרית שאינה ניתנת לערעור".
 - 11 מס' 242.
 - 12 את מצע מפא"י לקונגרס הציוני הכ"ב חיבר ב"ג בפריס (ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 154). למקרא המצע חיבר מ"ש שני מסמכים: "הצעות לתיקוני לשון וסגנון" ו"הצעות לתיקוני תוכן", וציין בסופם כי הערותיו באו "אך להסב תשומת לבכם לתיקון. אין הכוונה שתופענה בנוסח שהתפרסם". לדוגמה, באחד מתיקוני התוכן התייחס לסעיף 8 במצע, שבו קרא ב"ג ל"התקשרות ידידותית עם כל העמים המדוכאים", וכתב: אני מציע להשמיט את "העמים המדוכאים", כי איני יודע מי הם. ודאו לא הודו, שבה נהרו ראש השלטון וגנדי מוכן להיות מישנה למלך. ואילו המרוגים והכורדים, הרי למענם בלבד לא כדאי לחדש את הקטגוריה. די אם נאמר: "קשרי רעות ועזרה הדדית עם תנועות שחרור שענינהן לחירות לאומית וקידמה חברתית והן מכירות בזכותו של העם היהודי לעצמאות במולדת (אצ"מ 10014/25). רבים מתיקוני מ"ש, לרבות המובא לעיל, הותקנו במצע (ר' עיקרי המצע בהפועל הצעיר" 23.10.1946; "דבר" 72.10.1946; לראשי הפרקים של המצע, ר' אביזוהר/לקראת, עמ' 183-184.
 - 13 מדובר בניסיון חוקרי הבולשת הבריטית בפברואר 1945 לשכנע אנשי אצ"ל והצה"ר, שהיו עצורים בקהיר, לשתף עמם פעולה נגד ה"הגנה", שהיא אויבת לאצ"ל, ולמסור להם מידע עליה (ר' מריזור, עמ' 60, 65; מס' 67 סעיף 17).
 - 14 שמשון יוניצ'מן, מראשי בית"ד והצה"ר, היה אחד העצורים שנחקרו בקהיר ע"י הבולשת הבריטית (שם, שם).
 - 15 שמשון יוניצ'מן היה מבאי ביתו של אליהו גולומב, שם היה הילד הָרֵי חביב עליו.
 - 16 מדובר ב אוצר מילות היסוד בעיתונות היומית הערבית, עורך: משה בריל, בהשתתפות דוד גוישטדט (אילון) ופסח שוסר.
 - 17 ר' מס' 231.

פנחס יקירי, מוצאי א' סוכות תש"ז, 10.10.1946

קודם כל ברוך בואך ושלום וברכת גמר חתימה טובה לך לאחר מעשה - לך ולכל ביתך. שימחתני מאוד בשדרך המהיר אלי מיד עם בואך.¹ כל החברים העריכו מאוד את הידיעות ואת בהירות הרצאתך. כולנו מצפים לדו"ח המובטח על המצב מע"ל.²

ידעתי כי הדרישה הנמרצת מכאן שתפסיק פעולתך שם [בארה"ב] ותחזור היתה לך למורת רוח, באשר מצאה אותך דווקא בשלב שהיית משוכנע בו בפירון עבודתך ובסיכויי הצלחתך. אבל לא ראינו כל עצה אחרת נוכח ההכרח הקבוע במסמרות להגיש דו"ח מדיני מירושלים לקונגרס הקרוב. אתה נותן בזה את הדין על מעמדך במוסד. בימים כתיקונם אני עושה את המלאכה מהחל ועד כלה. עתה שאינני - אתה הקרוב לחלל בתוקף היותך מזכיר [מדיני]. אין אסיפת בעלי מניות בלי מאזן - שום תירוץ לא יתקבל על היעדרו. כך אין קונגרס בלי דו"ח.

אין לך ברירה, ידיד יקר, אלא לשנס מותניך ולגשת בלי כל דיחוי למלאכה. עליך להתרכז בה בלבד, לא לשעות לשום עניין אחר עד אשר תסיים. ראה השבעתך! כבר כתבתי לחברים שיכיניו לך את הדו"ח שמסרתי בכינוס לונדון:³ יש בו חומר רב לעבודתך וגם מסגרת וכיוונים. לכל שאלה שתשאל ועצה שתבקש - הריני לרשותך. הדו"ח אינו מוכרח להיות מפורט ביותר - די לעמוד על עיקרי הדברים ובקיצור, אך העיקר הוא להבליט את הדברים העיקריים. שלך בכל לב,

אחי'עד

1 במכתב זה מ-9.10.1946 (אצ"מ 925/7708), שכתב בשובו מארה"ב דרך בריטניה, דיווח ליאו כהן על שיחה עם קפלן בלונדון ב-6.10.1946 ומסר מפיו מידע על המתרחש בשיחות הלא-רשמיות בסוגיית וש"ע, על פעילותו בלונדון ובפריס ותוכניותיו לשוב בקרוב לא"י. כן סיפר, שאילת דיווח בשיחת טלפון מארה"ב כי דין אציסון אמר לו, שהכרות הנשיא טרומן ערב יו"כ מבטאת את המדיניות הרשמית של המימשל האמריקני.

2 דוח על הנעשה במשרדי הסוה"י בווישינגטון ובניו-יורק ("ידיעות מע"ל") שלח ליאו כהן ב-13.10.1946. בעיקר עמד שם על מחסור בכוח אדם ראוי, כנדרש במערכה הציונית המסתעפת.

3 ר' מס' 185 הע' 7.

10.10.1946

כולנו סבורים [כי] ההפסקה הנוכחית [בשיחות וש"ע] מאפשרת [ו] מחייבת פנייה חדשה לממשלת ארה"ב במטרה להביאה לידי התערבות אשר לה סיכויי הצלחה מירביים. ההתערבות צריכה להיות חשאית ללא פרסום שרק ישבש סיכויי הצלחה על-ידי יצירת רושם שהנשיא מעוניין רק בפעילות [מילולית] ולא במעשה. האמצעי צריך להיות או שליח מיוחד בעל עוצמה שיצא [מארה"ב] ללונדון מיד בתנאי שנוכל להבטיח אישיות נאותה או מחלקת המדינה אם יהיה אפשר לרתום אותה לקו באופן מלא דבר שהוא חיוני בין כה וכה. המטרה צריכה להיות שכנוע מה"מ לשנות יסודית את גישתה לבעיה ובאופן בסיסי לקבל את רעיון המדינה. החלופות המעשיות המיידיות הן או שינוי ההליך כולו והצבה בראש [סדר היום] הסכם ישים בין מה"מ, ארה"ב ואנו, או הבטחה שהוועידה [וש"ע] עם התחדשותה תתנהל למעשה על הבסיס שלנו ואז ניכנס לוועידה (בכפוף תמיד לשחרור להחזרת המצב לקדמותו ולחופש [קביעת] נציגות) וארה"ב תשלח משקיף. מודעים היטב כי יכולת הנחרצות האמריקנית להשפיע על בריטניה לטובתנו מפוקפקת מאוד אבל סבורים שמן ההכרח למצות בשלב החמור הנוכחי כל אפשרויות הלחץ תוך העמדת יושרה וערכה המעשי של ארה"ב במבחן עליון. חוששים ברצינות שאם העניין יושאר לשיחה אישית בין הנשיא טרומן ובווין, יגבר האחרון על הקודם.¹ העבר נא תוכן מברק זה לבן-גוריון.

1 ר' מס' 236 סעיף ו'.

- להדו שלום,
1. דואר אתמול היה עצום, אך ההסדר כולו הוא משחק באש ועצבנות ש"ל וחבריו במעלה תלול.¹
 2. הדו"ח המפורט מהשיחה עם רציני ושות' מאשר כי לפידות עשה כל מה שיכול במסגרת אנגליתו להציל המצב. הרביץ כהוגן.²
 3. המברק שהגיענו היום מדבר על פגש [ועדת] המישנה ביום ג'. כלום אין הכוונה ליום ה'? אחרת מה פירוש met again? הן ישיבת המישנה הראשונה היתה ביום ד' [9.10.1946]! נקווה למצוא הסבר לסתומה זו בדואר מחר, יחד עם המשך המברק.³
 4. בהנחה שאלה הם דבריהם האחרונים⁴ פירושו תחרות בסבלנות – שלנו לשבת ושלחם להחזיקנו. המסקנות ברורות.
 5. בעלונים גור מתהלך בארץ. אגב, שים לב כי יש שני גִּוּרִים, אחד תרבות'ניק.⁵
 6. מה המצב לגבי שלב ב' בנקדים – תוכנית השקי[ה] וכל הכרוך?⁶ היש פעולה, או שהכל "נחים על הדפנים". יש להניע שוב הגלגלים. לאמי היתה סבתא שדוקא למחרת יום כיפור היתה משכימה עם הנץ ורצה לבית הכנסת להתפלל עם הותיקים.⁷ וכן מה קרה למקום הסלעי שבצפון?⁸
 7. בגיליון ערב שבת [11.4.1946] של פ"פ רשימת ביקורת טובה מאוד של שמעי שלנו על חוברת סלפנית באנגלית.⁹ כדאי לשלוח לע"ז¹⁰ שיעשו תדפיס ויפיצו באותו חוג שבו נפוצה החוברת.
-
- 1 שלום לוין, הממונה מטעם ה"הגנה" על חבריה העצורים בלטרון, חשש לתקלות בהברחת דברי הדואר, שהוטמנו בדפנות כפולים של מכלי מזון.
 - 2 קפלן השתתף בשיחת ח"ו וחבריו עם בוויין והול ב-10.1946.1. קפלן דיבר שם בתקיפות על חוסר ההבנה של האנגלים לגבי מהות הציונות (ר' תעודות א', עמ' 637-643; מס' 227 סעיף 1).
 - 3 המשך המברק לא אותר (ר' מס' 247 הע' 7).
 - 4 בישיבת ועדת המישנה הבריטית-יהודית לעניין וש"ע ב-9.10.1946, הציגו הבריטים דרישות אחדות, כגון הסתלקות הסוה"י מפעולות טרור, הפסקת תמיכת הסוה"י בעלייה "בלתי חוקית" ופרוק ה"הגנה" (ר' תעודות א', עמ' 674 הע' 2).
 - 5 "גור" הוא ר"פ ג'רדין. ב-11.10.1946 דיווח פ"פ כי יומיים לפני כן ביקר הנציב העליון באחד הגנים הממשלתיים והמנהל בפועל של המחלקה לסידור ענייני הקרקעות, ר"פ ג'רדין הדריכו שם. "גור התרבותניק" הוא ג'ון ג'רדין, מראשי "המועצה הבריטית" (British Council) בא"י.
 - 6 השלב השני במפעל הקמת היישובים החדשים בנגב היה הנחת קו צינורות מים אליהם מאזור ניר-עם.
 - 7 "ותיקים" – יהודים המדקדקים במצוות ווריוס לקיימן.
 - 8 מדובר בסכסוך שהתגלע בין גרעין של יוצאי פלמ"ח שהתיישבו ב-25.4.1946 ברמות נפתלי, ובין המוסדות המיישבים שהועידו את המקום למשורררים מהצבא הבריטי. מ"ש, שצידד בהתיישבות החיילים המשורררים, היה מעורב במחלוקת. בסופו של דבר נמסר המקום לחיילים המשורררים (ר' גופר, עמ' 111-142).
 - 9 מדובר ברשימת ביקורת מאת יעקב שמעוני, שכותרתה: Distorted Alphabet, על החוברת ABC of the Arab World מאת Margaret Pope, שיצאה לאור מטעם "המרכז הסוציאליסטי", לונדון. שמעוני מנה אחת לאחת את השגיאות הרבות "מכדי שנתייחס ברצינות למידע", שאיתר בפרסום אנציקלופדי זה, קבע ש"הידיעות" מטעות, חד-צדדיות ועוינות לציונות וסיכום: "זוהי תעמולה זולה ורדודה, חוברת לשימוש אנטי-ציוני".

- אגב, כדאי שדפנה [טרבור] תעבור על הרשימה - יש בה פסוק או שניים הטעונים תיקון קל.
8. טרחה צדדית. אירעה לי תקלה. פעם נתקבל מכתב מדוד ק. ממקום שטיפת המלחה¹¹ ובטעות
בוֹעַר בטרם נשׂוּף. רק לאחר מעשה נתגלה. הכתב היה במכונה משמע שיש העתק. התוכל
לברר - או להטיל על גרי - ולדאוג שאקבל העתק?
9. תודה על הברכה. לא מן הנמנע שתצטרך לברכני שנית באורח זה.¹²

א.

שמחתי לשמוע מבעל הגיורת¹³ שכבר נקבע תקציבם של כל נקדי תימן החדשים.

10 משרדי הסוה"י בלונדון, ברחוב גרייט רסל 77.
11 מכתב מאת דוד קורן (קורונל), ממייסדי קיבוץ בית הערבה, אל מ"ש מ-13.9.1946, ובו בקשה לעשות להרחבת
ההתיישבות וביסוסה באזור ים המלח.
12 ז"ש כתב ב-11.10.1946: "מייטב הברכות ליום ההולדת [52]. עוד נחוג הרבה ימי הולדת". על חששו של מ"ש, כי
מעצרו יהיה ממושך מאוד, ר' שרת/מאסר, עמ' 345.
13 הרי ביילין ורעייתו יהודית ביקרו ב-12.10.1946 בלטרון (ר' שם, עמ' 344).

12.10.1946

לגבי סידור המשימות של אנשינו לצורכי מסע הסברה רצוני להזכיר ההסכם המשותף שלנו שאוברי ינהל משרד מאוחד למזרח התיכון ומחלקת הסברה יחדיו וכי אתה וטדי תסייעו לו. אנא זרו תוכנית מסע נאותה וחלוקת תפקידים לכל חברינו לרבות אליאס גרשון ובן-אהרון.

מוצ"ש [12.10.1946]

א. יקר,

פתקך השני נענה רובו בשלי, אך השניים הצטלבו. אתה מצטט משפט מסוים. תשובתי: על דא קא בכינא.² זה היה לא שקול, סתם נזרק ללא הבנת ההשתמעויות. אשר לצווחת ננסי. קשה לראות מדוע מה שטוב לאלבניה ולעה. [עבר הירדן] אינו טוב ליהודה, אבל בהנחה שהקשיים הפסיכולוגיים בלתי פתירים, יתרכזו בהחלט ב"שליטה על העלייה" ("להם האחריות המוחלטת לקליטת העולים – תינתן להם הסמכות לווסת את העלייה") ועל "מושב במשפחת האומות". $4 = 2 + 2$, אבל אם נקל יותר להחדיד לראשם של ילדים בוגרים רק $2 + 2$ מבלי לגלות שזה 4 – כי אז אני אומר אדרבה! אנא, הזהר אותה נגד ריצה אחר טיפוסים מפוקפקים כמו ק.ל.!. חוץ מזה אני מאחל לה להיות חזקה וברכות לבביות לה ולו. ד. וכן למ. (ידידו של הרי). אותו דבר בחזקת ה לך.

1 נראה כי נכתב לולטר איתן (אביתר). עניינו של מכתב זה לא נתחוויר והאישים המוזכרים בו לא זוהו.

2 ארמית: על זאת אני בוכה. הביטוי הארמי נכתב בעברית.

דתן,

13.10.1946

1. אחרי שנתקבלה האיגרת מפי קצין הוהירות¹ החלטתי להפסיק המשלוח הרגיל לשבוע ימים, ראשית, כדי להעמיד תריס בפני תקלה אפשרית, ושנית, כדי לטלטל את אנ"ש, בפנים ובהוץ, מתוך שאננותם המכשילה. החלטתי נתקבלה על דעת הכל, בלי או עם קצת ריטון - בעצם לא על עצם ההפסקה, אלא על אופייה החותך. ובכן מעתה כל הכלים² צריכים להיות אטומים, אין מוכנס ואין מוצא משני העברים, אך להמתקת חיינו יותן בפח תקציר אלי בתוספת משהו דחוף וחשוב לאחרים אם מהמשפחות או מהמוסדות. יש להודיע למשפחות, לכולן, לרבות אחווה, שקמונה וקומי, כי לא חלה שום החמרה במשטר [במחנה] אלא מרצון גורנו על עצמנו נזירות, למען בריאותנו. יש להנהיג ריכוז חמור של הקבלה והמשלוח. אם מישוהו יביא משהו יש לחקור מידת הדחיפות והחשיבות. יש להודיע לצמוד בשם יחיאל על ההסדר החדש. אם יהא למוזכרים משהו חשוב ודחוף להודיע - ימסור לך. הוא הדין לגבי פזית. פתק קטן, חיוני, אפשר תמיד לצרף. אם יגיעו פתשגנים ארוכים, אזי או לגנוז לעת מצוא, או להוציא רק צימוקים. ייתכן שאקל על עצמי כאן בעיסקי ציבור, אך לא לגבי המשפחה [הממ"ד], כי כאן העמיתות מחייבת. והעיקר: את המרץ שיתפנה מההשתמרות יש להוציא על התחקות על צעדיהם - מה הם נוברים למצוא.³ נעשה זאת גם כאן.
2. אני שולח הצעת [מאמר] ראשי לפ"פ.⁴ תן לדפנה [טרבור] להעניף עין ואולי גם לאביתר. חוששני מפנחס [ליאו כהן], פן יפרוץ לפי התפרים ויתחיל לגזור אחרת ולתפור מחדש. אם ידפיסוהו - רצוי בתכלית מיד.
3. מדוע לא באה ההכחשה בדבר פגישתי עם הרצוג? אני מבין עכשיו שהוא עצמו באמת היה כאן אך לא ראה איש. אבל הן עובדה היא שלא נקראתי לדאותו ולא ראיתו ולמה אין מעמידים עובדה זו על אמיתה?⁵
4. מסור לצפורה שמא תחטוף הזדמנות זו ותפרוש לנו?⁶ לכתחילה חשבתי כי המשפחה תבוא

1 נראה שאיש ה"הגנה" הממונה על הברחת הדואר הוהיר מפני תקלה אפשרית.

2 מכילי המזון ששימשו להברחת המכתבים.

3 ר' מס' 234 הע' 11.

4 המאמר פורסם ב-15.10.1946 (מס' 250).

5 בעיתוני 11.10.1946 פורסם שהרב הראשי הרצוג ביקר לרגל החג במחנה העצורים בלטרון ונפגש עם מ"ש. כתוצאה מבקשת מ"ש הודיעה המחלקה לעיתונות ולהסברה של הוה"ל, כי אין כל יסוד לידיעה זו (ר' "הצופה" 15.10.19).

6 לרגל ההפסקה במשלוח המכתבים. ב-12.10.1946 כתב מ"ש לרעייתו, כי נראה לו שמעצרו יתארך ועל כן "גם את מוכרחה להסתגל בלבך למשטר של חיים בלעדי - כמה שתארך הפרידה. וקודם כל עליך לנוח, זה לא נורא אם תחול הפסקה בקשרי יום יום" (שרת/מאסר, עמ' 345).

- לבקרני ביום ו' איסרו חג, אך אם צפורה תסע לאיזה מקום לא נורא אם ידחה הביקור.
5. אני מניח כי את תוצאות פגש מחר נדע רק ביום ד'.⁷
6. אני בעד ה"ב אם סמוך להשטה ובלי טַבַּע אנוש.⁸
7. שילחו לנו את שקלינו.⁹

שלום,

א.

14.10.1946

גם היום תודתנו [על ברכות ראש השנה] בעלונים איננה!¹⁰
 מחזק כלוא בביתך.¹¹
 שלח מיד המאמר לתעודתו, מועתק.

*

העיקר הוא זה: הוראותינו אינן דופקות. קבענו מסמרות ביחס לשבועונים האנגלים ואמרנו: רק *Econ'ist* [Economist], *Trib* [Tribune], *N.S.* [New Statesman]. והנה היום זוכינו נוסף על שלושת הנ"ל, שוב בשני עיתוני יום א', אשר בפירוש כתבנו שאי אפשר¹² בהם, וכן *Spectator*, *Time & Tide*. מה פשר? לעומת זה ביקש ד. [הכהן] *Illustrated London News* ודווקא זה לא נתקבל.

א.

7 מדובר בפגישת ועדת המישנה הבריטית-יהודית לעניין וש"ע, שנועדה ליום ב' 14.10.1946, אך לבקשת הבריטים נדחתה ל-17.10.1946 (תעודות א', עמ' 687; על הפגישה באותו יום ר' שם, עמ' 691-696).

8 מ"ש משיב על מכתב ז"ש בנושא החבלות באוניות הגירוש, שם נאמר: "בעניין ה"ב הכוונה להכנות במקרה של חזרה על שילוח שקמונה ולא לעשייה מיידית. השאלה לגופו של עניין נשארת - עם כל הקשיים שבדבר - הן או לאו" (ר' מס' 241 הע' 3).

9 כדי לאפשר השתתפות בבחירות לקונגרס הציוני הכ"ב, שנועדו ל-28.10.1946.

10 ז"ש השיב ב-14.10.1946 כי דברי התודה כבר פורסמו בכל העיתונים למעט פ"פ, "והדבר יתוקן".

11 תשובה לז"ש שכתב: "אקצר היום כי חטפתי צינה ונשארת היום בבית".

12 ארמית: איננו רוצים.

[14.10.1946]

להדו שלום,

1. היטב חרה לי על מכתבו של נתנאל.¹ אצטרך לשנס מותני ולכתוב ארוכות.²
2. מאותו מכתב אני רואה כי הקשר עם השוכן בבית העשירי [רח' דאונינג 10] תי. זה ידידו של [שמואל] סגל, וסגל הוא המתווך המפוקפק. לידיעתך אני שודר את שמו לחוד, מצופנת.³ גם הבשורה על פעילות החייט משמחת.⁴
3. לעניין ירקוני, מוכן למעשה אחד, אך תן קודם דו"ח על התעלומה. מה דעת הנוטר?⁵

1 במכתבו מלונדון אל ז"ש מ-3.10.1946 (אצ"מ s25/498), שהועבר למ"ש ב-14.10.1946, חזר טדי קולק על טענותיו נגד תיפקודו של לוקר כראש המחלקה המדינית בלונדון, הבולם את פעולות שליחי הממ"ד שם, ומתח ביקורת על מ"ש שאינו עושה לתיקון המצב (ר' מס' 135 הע' 7; מס' 227 הע' 8).

2 לא אותר מכתב מ"ש אל טדי קולק.
3 מ"ש מתייחס לבקשת ז"ש במכתבו מ-14.10.1946: "לדעת ממך את שמו של שר צבא היושב בבית העשירי ושאתו נפגשת". הפתק ובו השם המצופנת לא אותר.

4 החייט - ג'ורג' פ' טיילור (ר' עליו מס' 20 הע' 11). במכתבו מ-3.10.1946 כתב קולק: "ידידנו חייט ביקר אצל ידידו של סגל, אשר הררי פגש זמן מה לפני זאתו [מאנגליה]. שיחתו או השאירה רושם ואפשר שטובה כלשהי תצמח מקשר זה". על התגייסות טיילור למען העניין הציוני ר' מכתב שילוח אל ב"ג, 29.9.1946, (תעודות א', עמ' 632-633).

5 ז"ש כתב ב-14.10.1946, כי נאלץ לרדת לתל אביב "בקשר לעניין חמור ומחמיר, והוא העניין הוכור, עניין ירקוני (פרש נוסח כתריאל) בשקמון. שלווחותיו למרחקים, ועתה נפל [חוסל בידי הלאומנים הערבים], בין היתר, הגזבר (בן דודו של הנוטר), ששרת את שימעי ואת המייער שרותים עצומים, איננו עוד. הוא החמישי בשורה [של המחוסלים]. שניים מעיר הצפון [צפת], אחד מקריית יונה [יפו] ועתה שניים ממשתי [המייער בעניין] שקמון. לא נוכל להחריש עוד. ניסינו ידי עֶשׂו ולא יצלחו. אחד אחד הכויב. אין ברירה אלא לחזור לבני הגואל. רוצה לבדוק אם יש ביטחון בתעלומה. אם יש, מצוות עשה. מה הדעה?"

"ירקוני" - עו"ד הערבי צובחי אל-חדרא (אח"ד = ירוק), בן משפחה מיוחסת בצפת, ממייסדי מפלגת "איסתיקאלאל" הלאומנית, נעצר פעמים אחדות בידי הבריטים בשל פעילותו. אל-חדרא, שהיה מן התעמלנים הקיצוניים נגד מכירת קרקעות ליהודים וחבר בהנהלת "קופת האומה הערבית", שמטרתה היתה למנוע מכירת קרקעות ליהודים ע"י רכישתן מבעליהן הערבים וכן גם ע"י אימים וחיסולים, היה פעיל במשפטי קרקעות נגד הקק"ל. ב"עניין ירקוני בשקמון" הכוונה לניסיון המועצה המוסלמית העליונה להקים ב-1935, באמצעות אל-חדרא, 8 צריפים לפועלי רכבת ערבים על אדמת קק"ל במפרץ חיפה. בהליך משפטי שבו הופיע אל-חדרא, ובו היה מעורב גם מ"ש, הוסרו הצריפים (ר' וייץ א', עמ' 116, 120-121). ב-1946 נרצחו 8 ערבים שנחשדו במעורבות בעסקות קרקע עם היהודים. הרוצחים לא התגלו והפנייה לשלטונות העלתה חרס (ר' וייץ/התנחלותנו, עמ' 164).

"פרש נוסח כתריאל" - תרגם לערבית.

"הנוטר" - האפו חמדאללה מהכפר ענבתא, שהיה מודיע של הש"י וסייע לקק"ל בכרישת קרקעות מערבים.

"ידי עשו" - השלטונות הבריטים.

"בני הגואל" - לוחמי הפלמ"ח שמפקדם יגאל אלון. ז"ש סבר כי ראוי להפעיל את מסתערבי הפלמ"ח להתחקות אחרי עקבות הרוצחים ולפגוע בהם.

"התעלומה" - כנראה פרשת מותו של "אחד הערבים שלנו, ומן הטובים שבהם", שמת מיתה חטופה. בין הערבים

נפרצו שמועות כי הורעל בידי אנשי "הקופה" או מת "מפחד" האימים שהטילו עליו" (ר' וייץ/ג', עמ' 118)

לשאלות מ"ש השיב ז"ש ב-24.10.1946: "פרשת גוב [תגובה] על גזבר - הנוטר רואה בירקוני גורם ראשון".

4. פנחס חידש שם: שלומיאל. האם זהו האולם? – אגב, הַד לזה במכתב נתנאל.⁶
5. מכתב פנחס על צורכי מע"ל בכוח אדם מעניין מאוד.⁷ אני מניח כי המעבדה שבראשך פועלת. שבראשי התחילה.

שאלות לכך:

1. הנכון, כי חיול לן בשורותינו עושה חיל?⁸
2. הראית חוברת לן על "מלחמה ומאבק"⁹ המכוונת לגדיינו? היש מכין תשובה? אולי מוטב שביית הפיזול יענה – אולי אבן?¹⁰
3. הנכון, כי רבים (אומרים: עשרות, ומהמעולים) שבין המסתננים אלינו בדרך המעפל ממולדתי כבר בשורות לן?¹¹

אחי עד

יש בדעתי לנסות מחר כוחי בחיבור points for speakers לשארית מלחמת הבהירות.¹² החומר יתקבל ביום ד' [16.10.1946] ורצוי שיועבר מיד לת"א. מיועד לאנשי הלשכה [של מפא"י], אך הן כולם יהיו במועצה [מועצת מפא"י 16-17.10.1946]. התדאג?¹³

6 בסקירה קצרה "ידיעות מב"ל", שכתב פנחס ליאו כהן ב-9.10.1946 (ר' 242 הע' 1), דיווח כי לריצ'רד קרוסמן ("השגין") היתה ב-30.9.1946 "שיחה עם שלומיאל", בה "התברר לו עד כמה אין שלומיאל מבין את העניין ואינו יודע את העובדות". מ"ש סבר כי "שלומיאל" הוא מי שהיה שר המושבות הול ("האולם"). לתהיית מ"ש השיב ז"ש ב-16.10.1946: "שלומיאל הוא הראש [רה"מ אטלי]. כך כינהו פעם ישן וכך שמו" (ר' מס' 38 סעיף 3).

7 הכוונה לסקירה "ידיעות מע"ל" מ-13.10.1946 (ר' מס' 242 הע' 2).

8 מדובר בתעמולת לח"י בקרב חברי ה"הגנה" והפלמ"ח. כתריאל כן השיב ב-21.10.1946: "הידיעה שהגיעה אליך כי לן עושה, כביכול, חיל בשורותינו איננה נכונה [---]. נכון הוא שיש אי-פה אי-שם פרישה של יחידים בלתי חשובים. נכון הוא שבין הגדיים פשה מעין ספורט (כפי שמתתיהו מכנה זאת) של איום בהוצאת מסקנות מחוסר פעילות [נגד הבריטים]. האיום איננו רציני. עצם התופעה של ספורט כזה היא רצינית ואופיינית".

9 "מלחמה ולא 'מאבק' – דבר לאנשי 'השורה'", חוברת בהוצאת לח"י, במחלת בציון, תשרי תש"ו (אוקטובר 1946) (ר' לוחמי חירות ישראל ב', עמ' 233-234).

10 אבן – אליעזר ליבנה. כתריאל כן השיב ב-21.10.1946: "חוברת לן אמסור לאבן אציע לו לטפל בה טיפול פובליציסטי".

11 כתריאל כן השיב (שם): "לא נכון שמעולים לעשרות עוברים אליו. לא ידוע לנו דבר כזה גם על באי מולדתך", כלומר יוצאי פולין שהיו בשנות מל"ע-2 בבריה"מ והגיעו לארץ-ישראל במסגרת הצבא הפולני.

12 מס' 252.

13 ז"ש השיב ב-22.10.1946: "החומר לנואמים חולק לכל הבאים בחשבון ומשתמשים בו".

אל: חברי לשכת מפא"י, תל אביב (העתק במכונת כתיבה)

לחברים בלשכה שלום,
 ביקשתם ממני דבר שלא יכולתי לעשותו ואעפ"י שצר היה לי מאוד מאוד להשיב פניכם, נבצר מאתי ללמד היתר. נראה שנתעלם מכם מאמר חכמי ערב: "אם ברצונך שתצויית, בקש דבר שיבוצע". מה שעלה על לבכם לא היה בו כדי שיבוצע אלא אגב סיכון שלא יכולתי לעמוד בו.¹ רק כעבור ימים אחדים עלה בדעתי שאולי יכולתי לבוא לעזרכם ע"י ציון קווים לנואמים המשתתפים במלחמת הבחירות. ניסיון זה הנני עושה הערב.²
 הנני כסוס מלחמה ותיק שהוצא מן השורה, בהריחו קרב מרחוק. הוא זוקף אוזניו למשמע קול השופר ושעטת אחיו, נחיריו נושפות ורעמתו סומרת ורעדה חולפת את כל גופו – אך רסנו כובלו אל הקיר ורגליו אסורות.
 אני זוכר את האחים שאבדו לנו, כאילו אך תמול-ששום – את אליהו [גולומב], את אנצו [סרני]. אני משווה לעיני את אחינו הגדול [ב"ג] המתהלך בחדרו בפריס כארי בכלוב. ואני מאמץ את ידי כולכם ומחזק את לבבכם לעמידה עזה בשער למען מפלגתנו והעניין הגדול.

עציר-ציון

1 לבקשת מפא"י ממ"ש ר' מס' 229 הע' 20.

2 מס' 252.

משב רוח של ריאליזם

ב-29 ביוני, לפני למעלה משלושה חודשים, נעצרה קבוצה קטנה של מנהיגים יהודים ונשלחה ללטרון. מטרתו של צעד חסר תקדים זה נתחווה עד מהרה: לשתק ולהכפיש נציגי ציבור שהתגלו כבלתי נכנעים; להניע "יסודות מתונים" להתכחש למנהיגים אשר אך זה הוכפשו; ולהציב תחתם אנשים שניתן לתמרנם לעבר החופים הרדודים של "תוכנית מוריסון" על מנת להעלות, לבסוף, את ספינת הציונות על שרטון.

שמותיהם של "מתונים" אלה ננקבו, כידוע, בפגישה רשמית עם דר' וייצמן. אל במת המנהיגות שהתרוקנה באורח כה בלתי-צפוי כווננו זרקורים, כדי להפנות את שימת הלב לחיזיון המתוכנן. אולם המזימה נולדה נפל. אומנם נשמעו בחלל האויר קריאות "התפטרו!" ספורות, אך כנגד זה רבות מאוד היו ההתבטאויות הספונטניות שהביעו נאמנות ותמיכה במנהיגים העצורים. למעשה, מעצר המנהיגים רק הגביר את האהדה כלפיהם, והתביעה לשחררם ולהשבתם על מכונם היתה לסיסמה מדינית מרכזית של יהודי הארץ והתפוצות. לא זו בלבד שמדיניות הממשלה לא חוללה כניעה, אלא עוררה התנגדות נוקשה יותר. היא לא השיגה רגיעה אלא העצימה מרירות.

התוצאה המעשית היתה היעדרות היהודים מהוועידה הארץ-ישראלית [וש"ע]. כיצד יכלה הסוכנות היהודית "ללכת" ללונדון כאשר אחת מרגליה נתונה בסד וכבודה היטב? "מתונים" מימין ומשמאל הוזמנו – איש לא נענה. ארגונים יהודים בחו"ל נתבקשו להשתתף – אף לא אחד הסכים לנכוח, שכן נבצר מהם להתיימר לייצג את היהדות במקומה של הסוכנות היהודית.

ברור כשמש, שממשלת הוד מלכותו פעלה על יסוד יעוץ גרוע. מומחיה הלכו שולל אחר הרהורי לב. רק בשלב מאוחר מדי נתברר לה שהיא ניצבת לפני תנועה נחושה בהחלטתה לעמוד על עצמאות רצונה ועל חרותה לבחור את נציגיה. אולם הממשלה, חרף כשלונה הראשון, לא אמרה נואש ועתה דומה כי גמרה אומר לנחול מפלה נוספת. מדיניותה החדשה היא להתנות את שחרור המנהיגים העצורים בתשלום כופר בצורת ויתורים מדיניים.

שום תנועה מדינית המכבדת את עצמה לא תקנה חרות במחירים כאלה, כשם שלא יהיז לעשות זאת גם אדם יחיד. המדיניות החדשה תעלה חרס, שכן היא ראויה לגנאי, מוסרית ומדינית. יהיו הבעיות הבלתי-פתורות עדיין אשר יהיו, שחרור המנהיגים העצורים והענקת חופש תנועה לכל חברי הנהלת הסוכנות היהודית עשויים להקל על המצב שבו נתונים כל הגורמים המעורבים. המשכת ההגבלות שהוטלו על חברי הנהלה רק תרע את המצב. ממשלת הוד מלכותו תפיק תועלת לעצמה, וכן גם לאחרים, אם תעשה לטיהור אורית היחסים האנגלים-יהודים במשב רוח של ריאליזם ושל שכל ישר.

לדתן שלום,

15.10.1946

שמחתי לראות את המאמר. זריזות למופת. מי טיפל בו אצלנו (כי חלה עריכה יסודית למדי)?¹
 מחצית יום יצאה לעבודת פיזול.²
 מסור לצ-ה [צפורה] כי שלום לי. אקווה שתבוא בשבת. שמא תביא מעיל גשם?
 בקש-נא את גרי להחיש הבירור בעניין מס. 27 ויודיעני מה הפעולה.³
 אשר לאובדים שחזרו,⁴ דעת שלושתנו שאין לדרוש דווקא בעד שנה שלמה כי יוכלו לטעון שרק
 בקונגרס חוזרים. העיקר קבלת הדין – ובכן אם הכניס האיש תשלום בתורת שיעור ראשון – מספיק
 להיבחרו, והקרן תתבע.
 המצא-נא לי העתק במכונה מהחומר לפיזול – שמא יועיל לגדיים שבמכלאה.⁵

א.

1 ז"ש השיב כי "במאמר טיפלה הדרומית [דפנה טרבור]".

2 מס' 252.

3 מדובר בפעולה משפטית, שכן ז"ש השיב ב-18.10.1946: "ביום א' [20.10.1946] חוזרים עוה"ד מחוץ לעיר. בימי
 התג [סוכות] לא היה כאן אף אחד מהם. מיד בשובם יטפל גר [גרשון אבנר] במספר 27". ממכתב ז"ש מ-27.10.1946
 מתחזור שמדובר, כנראה, במספר 27 ברשימה של 62 עצורים, שעו"ד לויצקי ביקש מהשלטונות לדון בשחרורם.
 ז"ש הוסיף שם כי עורכי הדין "סבורים שהמקרה של 27 הוא די קשה, כי הוא נחשב על-ידם [הבריטים] כחבר
 הפורש הגדול [בגין]". לפיכך אפשר שמדובר במשה גולד, נציב בית"ר בא"י שנכלא בלטרון בחשד של השתייכות
 לאצ"ל. מ"ש הכירו במחנה וסבר שהוא כלוא לשווא ואף ביקש לטפל בשיחרורו. ב-7.10.1946 כתב ז"ש: "אתחיל
 בטיפול בעניינו של משה גולד ואודיעך", וב-14.10.1946 כתב: "עניינו של משה גולד נמסר לאנשינו לחקירה כפי
 שביקשת. זה ודאי ייקח שבוע ואז, אם גירסתם [של האנגלים] כגירסתך, נניע טיפול".

4 מדובר בבקשת "ההסתדרות הציונית החדשה" (הצ"ח), שהוקמה ב-1935 ע"י זאב ז'בוטינסקי, לחזור למסגרת
 ההסתדרות הציונית העולמית (בנימוק שזו קיבלה את העיקרון הרוויזיוניסטי בדבר מדינה יהודית). בפברואר
 1946 הושג הסכם על פירוק הצ"ח והשתתפות חבריה, שהתארגנו במפלגת "ברית הצה"ר המאוחדת", בקונגרס
 הציוני הכ"ב. עם הצטרפות הרוויזיוניסטים התעוררה שאלת התשלומים וההשתתפות בקרנות הציוניות, המוטלים
 על הגופים החברים בהסתדרות הציונית העולמית. ז"ש כתב ב-15.10.1946 כי בקרב חברי הנה"ס ב-ם "התעוררה
 השאלה בדבר הנוהג כלפי הבנים האובדים ששבו. החייבים נציגיהם באחיות קרנות? מ"ש [משה שפירא], אופיר
 [הרב זאב גולד] והדר' [שמורק] סבורים כי היא רק סמלית. יוסיפון ופזית אינם גורסים כן וגורסים תשלום רגיל
 בן שנה. קולות השלושה [חברי הנה"ס העצורים] יימנו".

5 מ"ש כתב ב-22.10.1946 לבנו יעקב: "כאן שוחחתי כמה פעמים עם צעירי אנ"ש הנוהים ברובם אחרי סיעה ב'
 [---] דומה, שפקחתי קצת עיניים ועכ"פ ערערתי את זחיחות הדעת הנבובה" (שרת/מאסר, עמ' 367).

15.10.1946

קווים לויכוח במלחמת הבחירות לקונגרס הציוני הכ"ב

1. חשבון בילטמור:

- א. זו היתה התוכנית המדינית המוכרחת היחידה בתקופה זו.¹ חייבוה: א) הסה"ל שגור על ידי גודל מדינה ערבית² וקרא לנו תגר להכריז על תוכניתנו אנו; ב) התבגרות היישוב במלחמה, בכור הגיוס והמאמץ הכלכלי, והבלטת הסתירה בין היכולת הכבירה הספונה בו לבין משטר כפיפותו לשלטון זר; ג) שואת אירופה ושאלת הקיום שהועמדה בפני הגזע היהודי; ד) ההכרח בעלייה המונית ומהירה ובפיתוח רחב ממדים אשר רק שלטון יהודי יבצעם; ה) השלמת התעצמותו של המזרח התיכון שהעמידה את בעיית עתידה המדיני של א"י להכרעת-אלתר; ו) התגבשות חבר אומות ערב והתנשאותו לבלוע את א"י;³ ז) הקמת איגוד האומות המאוחדות [באוקטובר 1945] ושאלת מקום העם היהודי בתוכו; ח) תקופה הרת עולם – אם לא עכשיו, אימת?
- ב. צו השעה היה לראות את תעודת דורנו באספקלריה היסטורית מרחיקה ולהעמיד את המטרה הסופית כתוכנית המדינית המעשית, מתוך שיקול הצרכים והאפשרויות האובייקטיביים של העם היהודי ושל א"י.
- ג. תוכנית אחרת היתה תוכנית ללא מטרה. כל תוכנית אחרת היתה מפגרת אחרי קצב הזמן ומתנכרת לרוח התקופה.
- ד. שום תוכנית אחרת לא היתה מאחדת את העם ומרימה את רוחו. שום תוכנית אחרת לא היתה מרכזת במידה כזו תשומת לב בין-לאומית ומחייבת לחוות את השאלה היהודית א) כשאלה בין-לאומית דוחקת; ב) כשאלה שפתרונה קשור אורגנית בא"י.
- ה. אלמלא תוכנית זו – היינו נותנים את הדין לפני הדורות הבאים, וכל התולדה היהודית, כדור קטן-אמונה, מעוט-העזה, דל-חזון.

1 "תוכנית בילטמור", שהתקבלה בוועידת ציוני אמריקה שהתכנסה במאי 1942 במלון "בילטמור" בניו-יורק, ועיקרה הסעיף שבע "לכונן את א"י כקומונוולט [קהילייה] יהודי מעורה במבנה הדמוקרטי החדש של העולם", נעשתה לעמדה הרשמית של התנועה הציונית ומאז התעצם תוקפה.

2 בהגבלות שהטיל על העלייה ועל רכישת קרקעות ע"י יהודים, גזר הסה"ל 1939 כי א"י תהיה מדינה ערבית מכוח הנצחת המעמד הרובני המובהק של האוכלוסייה הערבית.

3 הכוונה ל"ליגה הערבית" שקמה בראשית 1945. מועצת "הליגה הערבית" התכנסה ביוני 1946 בבלודאן, ליד דמשק, והחליטה להקים ועדה לענייני א"י, שבין היתר תנקוט צעדים לתמיכה במאבקם של ערביי א"י.

2. מדינה בחלק מהארץ:

- א. א"י כולה כמדינה יהודית – זו היתה תוכנית מכסימום, לא מינימום. השגת המכסימום היתה אפשרית מבחינה אובייקטיבית, אך בשום פנים לא היתה בטוחה. רק תמימים יכלו להניח בביטחה כי המטרה תושג במלואה ובזמן הזה. רק קנאים שוטים יכלו להיתפס לגירסה של הכל או לא כלום. מדינאות מעשית היתה חייבת להביא בחשבון מראש אפשרויות של הגשמה מפושרת, פגומה, מקוצצת.
- ב. א"י כמדינה יהודית – פירושו שני דגשים: (א) מלוא השטח; (ב) מלוא הריבונות. היה ברור שהפשרה והקיצוץ עלולים לחול בכל אחד מהשניים. אי-אפשר היה להירתע בתביעת מלוא הריבונות מחשש פן יביא הדבר למדינה בחלק מהארץ. אי-אפשר היה להירתע בתביעת מלוא השטח מחשש פן התוצאה תהא א"י שלמה ללא מדינה יהודית. עד היכן אפשר לוותר בשטח ומהיכן ואילך ויתור בשטח מרוקן ריבונות מתוכנה הממשי; וכן עד היכן אפשר לוותר בריבונות ואילך והיכן קיצוץ בריבונות גורם הפסד שאינו יוצא בשכר שטח נוסף – זאת תקבע המדינאות המעשית.
- ג. עמדה המקריבה מראש את הריבונות על מזבח השטח והדוגלת באי-ויתור כלשהו על שטח מבלי לשים לב למחיר שישולם בריבונות – זרה לעבר ומתנכרת להווה: היא מנתקת עצמה משורשי ההיסטוריה היהודית, אשר עליה, לכאורה, היא נשענת, ומתעלמת מהצרכים המשוועים של השעה הנוראה. מפת העצמאות היהודית, הממשית על פני שטחה של א"י, השתנתה בעבר מתקופה לתקופה – לפעמים התרחבה ולפעמים הצטמצמה מאוד. גם אילו נכלל כל שטח א"י המערבית בתחום המדינה היהודית, היו חלקים ניכרים של הארץ נשארים עוד זמן רב סגורים למעשה בפני התיישבות יהודית של ממש. בינתיים, ולתקופה ארוכה, כל שטח שיש עמו ריבונות – גם אם תהא מסוייגת, אבל תכלול את הסמכויות העיקריות – יגדיל לאין שיעור את ממדי השטח הזה כשדה קליטה וכיסוד לעצמאות חיה.
- ד. פתרון שאין עמו עצמאות לאלתר, או לפחות קפיצת דרך לעצמאות, עלול לדחות לתקופה ארוכה את התגשמות תקוות הדורות אם לא להצמיחה כליל. הוא, על כל פנים, יניח את העם היהודי עומד כעני בפתח אצל האומות, יכבול את יוזמתו ותנופתו ההתיישבותית ויקפח את אפשרות ההצלה הרחבה לשארית הפליטה. שמירת שלמות הארץ בשום אופן לא תכפר על ההפסדים וההחמצות הפטליים האלה, כל שכן אם שלמות זו תהא מסגרתית בלבד ולמעשה תחובל ותקוצץ ע"י אזורים המשטר הקרקעי או המינהלי ["תקנות העברת קרקעות"] שיקויים או שיוקם בארץ.
- ה. חומר המצב אינו מצדיק תקווה קלה להגיע במהרה אפילו לריבונות מסויגת אך ממשית בשטח מקוצץ אך הוגן. החוות שלפנינו היא ניסיון נמרץ להטיל עלינו בכפייה את תוכנית מוריסון[גריידי] עם כל הכרוך בה. אנו נעבוד בכל משטר ונאבק עם כל משטר עד שנגיע למטרתנו. אך השאלה היא, במידה שהיוזמה והברירה בידנו, לאיזה פתרון מעשי אנו חותרים ובאיזה מוצא מן המיצר אנו בוחרים. במילים אחרות – מהו לדידנו הרע במיעוטו. לא ייתכן

שערכים שנתקדשו ונתאבנו יעבירונו על דעתנו לבלתי הישמע לצו החיים וההתפתחות ע"י בחירה בדרך המבטיחה יתר כוח וחרות בפחות זמן. אם תתייצב התנועה על הדרך הזאת ותחתור בכל הכוח והתבונה למטרתה, לא מן הנמנע שתוכל לסייע ליצירת מסיבות אשר יעשו את ההישג ההיסטורי הגדול לאפשרי במהרה בימינו.

3. כלפי התנועה לאחדות העבודה:

א. יש להזמין את סיעה ב'⁴ לערוך מאזן – מה הרוויחה, מבחינתה, ע"י פרישה מהמפלגה? במה סייעה בהתבדלותה להרמת קרנם של אותם ערכי תנועה ומדיניות בהם היא דוגלת ואותם היא עושה יסוד לפירוד וקרניים לנגח את המפלגה. בהיותה בתוך המפלגה הגדולה [מפא"י], הנושאת באחריות מרכזית להנהגת ענייני תנועת הפועלים והציונות, היה לאל ידה להשפיע ברוחה ובמשקלה על הכרעות מדיניות. ע"י התבדלותה היא שללה מעצמה אפשרות זו והפקירה את הערכים עליהם היא נלחמת. אם כזהו מאזן קיומה הנפרד, מה זכותה לקרוא לפועלי א"י שיתמכו בהופעתה הנפרדת בבחירות ובקונגרס?

ב. סיעה ב' בהתבדלותה ניתקה את עצמה מאחריות מדינית. שוב אין היא נתבעת לפתור בעיות הלכה למעשה. היא חזרה להיות מפלגת אופוזיציה קטנה היודעת למפרע שאין ההכרעה תלויה בעמדתה ובהחלטותיה. ובאמת מכוונים דיוניה לקביעת עמדה בלבד ולא להכרעה, להצהרה ולא לביצוע. במידה שחבריה נושאים בתפקידים אחראים בשליחות כלל התנועה, הם מצטמצמים ממילא בפניות שבהן הועמדו על המשמר.⁵ אין מפלגתם חיה את חיי החזית הרחבה והמסועפת. עם הצטמצמות מגעה עם המציאות המדינית לכל שטחיה, הולכת ומצטמקת מחשבתה המדינית, הולכת ונשדפת יוזמתה. אחד הקווים הבולטים בעיתונותה הוא העקרונות הגמורה של מחשבה מדינית חיובית והשקעת כל המרץ והלהט בדברי פולמוס וקמתור.

ג. מתוך סיעה ב' חדלה לחיות את חיי הכלל האחראי והפכה חלק, היא נקטה שיטה לרכז כוחה בעמדות מסוימות והפקירה, מבחינתה, גזרות אחרות של החזית. כך נהגה בשדה בניין כוח המרי. בשלב מוקדם מאוד של המלחמה [מל"ע-2] היא פסלה מבחינה ציבורית את הגיוס לצבא.⁶ חבריה הוסיפו להתגייס, אך הסיעה כגוף הפסיקה את דאגתה לגיוס ציבורי ומדיני. היא חדלה לשלוח לצבא כוחות מדריכים בעלי ותק בתנועה כשם שעשתה בתחילה. חבריה התגייסו לחטיבה היהודית הלוחמת ונלחמו בשורותיה בגבורה, אך לסיעה כגוף מכוון אין חלק ונחלה ביצירה הזאת. אדרבא, אילו היתה הלכה כמותה – היינו, התנגדות ליציאת הגדודים מהארץ – לא היתה יציאה זו באה לעולם כלל והפרק המזהיר בתולדות ישראל בימינו – הופעת החטיבה העברית בחזית – לא היה נכתב. עיתון הסיעה [השבועון "התנועה לאחדות העבודה"] היה היחיד

4 "התנועה לאחדות העבודה".

5 כגון ב"הגנה" ובהסתדרות העובדים.

6 בדיונים בנושא התגייסות בני היישוב לצבא הבריטי, טענה "התנועה לאחה"ע" כי יש להעדיף הישארות צעירים בארץ לשם ביטחון היישוב.

בארץ שבו נכתבו דברים אשר פסלו לחלוטין את הכוח העברי הלוחם בחזית המלחמה. הכרוז על הקרבות בחזית איטליה, שלא הכיל ברכה ללוחמי החי"ל, היה של סיעה ב'.⁷ וכאשר נסתיימו הקרבות הזדרזה הסיעה לסתום את הגולל על שליחות החי"ל באירופה. מנהיגיה תבעו במוסדות מאמצים דחופים להחזיר את החיילים מיד לארץ והריצו מכתבים לחטיבה לאמור: תפקידכם נגמר – שובו הביתה! ושוב, אילו הוכרע אז גורל החי"ל לפי אצטגנינותה של הסיעה, לא היה קם כל המפעל הנשגב והנהדר של החטיבה בהצלחת שארית הפליטה, בשיטוט על פני כל אירופה לכינוס נידחים, בארגון המחנות וההכשרה החלוצית, והעיקר – בהרמת נס העלייה, בפילוס נתיבות לנדידה הגדולה ["הבריחה"] לקראת החופים ובביצוע ההעפלה בפועל ממש.

ד. דוגמה אחרת לאותה מידה של שמרנות נוקשה ואי-ראיית הנולד היא עמדת הסיעה לוועדה האנגלית-אמריקנית, אשר היא דרשה להחרימה.⁸ ההופעה היהודית בפני אותה ועדה, בהנהגת הסוכנות היהודית, נתנה לנו אך כבוד, וההמלצה היחידה שיש לה כיום משקל בדיונים בשאלת א"י היא ההמלצה על העלאה מהירה של 100.000. הוועדה גם מילאה תפקיד מכריע בקביעת עמדתו השלילית של נשיא אה"ב לתוכנית מוריסון. מסקנות הוועדה, עם כל השלילה שבהן מבחינתנו, באו כאכזבה מרה והכבדה רצינית לממשלה הבריטית בתוכניותיה לגבי א"י. המסקנות לא היו מתנסחות בשום פנים כאשר נוסחו אלמלא ההופעה היהודית, לאורך כל החזית, ובייחוד בירושלים.⁹

ה. בפורענות הנוכחית, ולקראת הימים הבאים, מושתתת מדיניותה של התנועה לאחה"ע על שלושה יסודות: א) ריכוז כל המרץ במאבק הכוח ["המאבק המזוין"] כדרך המלך, אם לא הדרך היחידה, של המאבק הציוני בכללו, והתנגדות גמורה לכל ניסיון של מו"מ מדיני עם אנגליה כל עוד לא חל שינוי גמור ומכריע במדיניותה; ב) שלילה גמורה ומוחלטת של כל תוכנית לחלוקת הארץ עם הקמת מדינה יהודית בחלק ממנה; ג) המשך המנדט הבריטי, כמובן מאליו, על מנת להכריח את אנגליה לקיים באמונה את הוראותיו לגבי הקמת הבית הלאומי היהודי. לעומת זה, המפלגה [מפא"י] גורסת: 1) מאבק ציוני בכל החזיתות ובכל השיטות, גם דרך ההתנגדות בכוח, אבל לא מתוך הטלת כל התוקף על הדרך הזאת אלא מתוך שילובה בכל יתר כיווני המאבק והתאמתה לחילופי המסיבות והשלבים; 2) נכונות לכל הזדמנות נאותה ומכובדת לחידוש המו"מ ומאמצים להגיע להזדמנות כזו; 3) חתירה בכל הכוחות להגיע לעצמאות יהודית ממשית, אם לא בכל הארץ אזי בחלק הגון ממנה, ולהוציא את מפעל התקומה היהודי ממחנק המנדט הבריטי. השמרנות, הנוקשות והתלישות של סיעה ב' נותנים אותותיהם בכל אחד

7 ר' "הבריגדה בקרב" שבועון "התנועה לאחדות העבודה", 28.3.1945.

8 במועצת התנועה לאחה"ע שהתכנסה ב-5.1.1946, התקבלה ההחלטה הבאה: "המועצה רואה את ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית כמוזימה להסוואת ההתחמקות מכל מעשה הצלה של שארית הפליטה באירופה, כתחבולה להגשמת המדיניות האנטי-ציונית, כניסיון להשלות את דעת הקהל בעולם ולהרדים את הדריכות של המוני העם היהודי והיישוב בארץ. כל שיתוף של הסוה"י בפעולות ועדה זו אין בו אלא כדי להחליש את כוחה של הציונות הלוחמת" (שבועון "התנועה לאחדות העבודה" 10.1.1946).

9 וא"א קיימה דיונים ושמועה עדויות בווינגטון, בלונדון, בקהיר ובירושלים. בי-ם, במרס 1946, העידו לפניו מטעם הסוה"י והיישוב, ח"ו, ב"ג, מ"ש, ג"מ, קפלן, בן-צבי, רמז ואחרים. דוח הוועדה והמלצותיה פורסמו באפריל 1946. מ"ש, כראש הממ"ד, ניצח על מתן העדויות לפני הוועדה ועל הכנתן וכן על הכנת המסמכים שהוגשו לה.

מיסודות תוכניתה ובצירופם יחד. הצירוף הזה אכול סתירות פנימיות. יש מן ההיגיון בהנחה שע"י הטרדה והצקה עקשנית, מתמדת וממושכת, אפשר להמאס על האנגלים את תפקיד שלטונם בא"י עד כדי כך שיום אחד תקוץ נפשם בכל המכשלה הזאת והם יחליטו לצאת מכאן וחסלו למעשה זו אפשרות רחוקה מאוד. אבל יש בזה לפחות היגיון מופשט. יש יותר היגיון מעשי בהנחה, שבדרך זו, עם לחץ אמריקה, ועם גירוי דעת הקהל בתוך אנגליה ועם הוכחות מעשיות, בכוח וגם לא בכוח, שאין כל תכלית למדיניות שהם נוקטים בארץ, אפשר יהיה להביא את האנגלים לידי הסדר שישמור בידם מה שהכרחי להם אבל מבחינות אחרות יפרוק מעל שכמם-הם את המשא ויטילו על שכמם של אחרים. אבל אי ההיגיון שבהנחה, שבדרך ההטרדה והפגיעה אפשר להכריח שלטון לא רק לפרוק מעליו את העול אלא להטיל על עצמו עול עוד יותר כבד ולהוסיף שאת בו – ודאי שוב מתוך חימור וזירוז בלתי פוסק בדרך ההטרדה והפגיעה? אפשר להביא בכוח את הסוס אל השוקת אבל אי-אפשר להכריחו לשתות. נמצא שאל"ף וגימ"ל של סיעה ב' הם תרתי דסתרי. אבל גם אל"ף ובי"ת אינן מתיישבות. כי מהו ההיגיון הפנימי של דרך אל"ף, אם רואים בה לא פרט מכלל אלא חזות הכל? ההיגיון הפנימי, בהתפתחות הדרך, הוא עד חורמה – ז"א צאו מכאן. אזי אנו נשארים טן-דו (היישוב וערביי א"י) והדבר היחיד שניאלץ ונוכל לעשות הוא לתפוס בידנו אותו חלק, או אותם חלקים של הארץ, שנוכל להחזיק בהם בכוחנו-אנו – הווה אומר, חלק יותר קטן, ואולי הרבה יותר קטן, מזה שמדובר עליו לרגל איזו תוכנית של חלוקה היכולה להתקבל על הדעת.

סעיף זה נכתב בהנחה שבשאלת מדינה בחלק מהארץ הגיעה שעתנו לדבר דברים ברורים – וגם אין לנו ברירה, לאחר העמדה שנוקטה בפריס. אם את מחירה נשלם בין כה וכה, ננסה לפחות להרוויח משהו.

4. כלפי השומר הצעיר:

א. הרבה ממה שנאמר על סיעה ב' חל גם עליהם (בייחוד סיעפים א-ב של פרק 3). הדוגמה הניצחת – מדיניות הגיוס שלהם "רק להגנת הארץ", שהיתה בלתי מציאותית לחלוטין מהצד המעשי ונפסדת לחלוטין מכל בחינה מדינית, לאומית ומוסרית. אילו היתה הלכה כמותם, לא היינו באירופה, לא היינו בחזית, לא היתה בריגדה, לא היתה אפילו הפעולה, הנראית עכשיו כצנועה, של הפלוגות [היהודיות הא"י בצבא הבריטי] באיטליה לפני היות הבריגדה, לא היה כל מפעל הגולה הכביר של הבריגדה. אבל הלכה לא היתה כמותם וחבריהם מילאו חובתם ונטלו חלק בשכר – שלא בזכות תנועתם.

ב. מדינה דו-לאומית היא סימטת-פתרון לבעיית א"י בארץ.¹⁰ אין בזה שום פתרון, אף לא ניסיון של פתרון, לבעיית העם היהודי.¹¹ מדינה דו-לאומית זהו הסדר בשטח הסטטיקה הפלשתינאית.

10 "השומר הצעיר" דגל בפתרון דו-לאומי והציעו כבסיס מדיני וקונסטרוציוני להסדרת היחסים בין הערבים והיהודים בא"י (ר' "פתרון דו-לאומי לא"י", תזכיר מפלגת הפועלים השוה"צ לוא"א, קרליבך ב', עמ' 675-696).

אין בזה שום נגיעה בדינמיקה היהודית, בבעיית מעמדו וגורלו של העם היהודי בעולם לעתיד לבוא. נקודת המוצא שמתוכה מגיעים לדו-לאומיות נעוצה בחיי הארץ. אם עומדים על רקע חיי העם ומבקשים פתרון לבעייתו, תשובה לשאלת קיומו ועתידו – אין בשום פנים להגיע לפתרון זה. נמצא שזהו סילוף מהותה של הציונות, תחליף-כזב לחזון ההיסטוריה היהודית. מדינה דו-לאומית פירושה: כמונו כהלווציה [שוויץ] כקנדה. אבל עומד עם יהודי ברחבי תבל ועל משואותיו באירופה עם גרעין כוחו המגובש בא"י ומתריס: אני עם ואני תובע לעצמי ארץ בעולם ומקום במשפחת העמים. מה תשובה יש לתביעה זו במדינה דו-לאומית? אך גם לגבי א"י כארץ זהו פתרון אך להלכה, לא למעשה. כי על גבי התהום הפעורה כיום בין שתי החטיבות הלאומיות [בא"י] אי אפשר להקים בניין ממלכתי שיחזיק מעמד. ממילא פירושו המלכת הכתוב השלישי¹² והאדרת כוחו. א"י כמדינה דו-לאומית [היא] מסווה מתוצרת מרחביה ומשמר העמק¹³ לשלטון בריטי, אימפריאליסטי זה, מוחלט בא"י.

11 כלומר, לבעיית פתיחת שערי הארץ לעלייה רבתי.

12 פרק 3 סעיף ה' (ג) לעיל, כלומר המשך המנדט הבריטי.

13 קיבוציהם של מאיר יערי ויעקב חזן, מנהיגי השוה"צ.

להדו שלום,

17.10.1946

1. הפעם לא אאריך. קצת דברים מסרתי בע"פ בידי האורה.¹ אגב, בואו הפעם גרם אכזבה לאנ"ש. זוהי הזדמנות נדירה ומשבא ציפו לשמוע מפיו דו"ח מפורט בפרשת הטיבול.² והנה אין בפיו דבר ברור, רק "בליל" כהגדרת ש"ל שהציל מפי נשר [אורי מרץ]. מתברר כי הטפלים³ לא ידעו כלל שהוא עתיד להשתגר. [האורת] עצמו פנה אל הטבל הראשי ולא נענה. ישב שעה חטופה עם נשר ולא חכם. בואו הנה בידיים ריקות שימש הוכחה נוספת לראשי אנ"ש כאן על העזובה וההתפוקקות [ב"הגנה"] ודיכדך רוחם מאוד. מסור נא לניצן ולאחותי [עדה גולומב].
2. האם המואבית⁴ הגיעה? אם כן מסור שלום.
3. "ד"ש מלבן המכין שאילתה בביתו שייפתח בקרוב" – לא הובן. אם הכוונה ללבן של לוט, כלום נבחר הוא? ומה עניינו של בעל הברכה להיות נושא לשאילתה אצל לוט? ואם בו אזי מיהו לבן? ומה פירוש הבית שייפתח בקרוב, כי הלא הבית פתוח ועומד!⁵ תיקו.
4. שמחתי לסיפא במברק יוסף 14.10.1946⁶.
5. ודאי קראת שאלותיו של כך.⁷ האם פרץ מוכרח לנסוע לכנס? אני מבין כי למעשה לא יופסד הרבה מהיעדרו אך להלכה, מבחינה עקרונית וחינוכית, רצוי שישאר על משמרתו. אשר לשאלות עלונאים, הרי נציג [הסוכנות] הצרפתית הוא בכלל טרדן ממאיר, אם איני טועה.

1 לא זוהה. עפ"י המיוחס לו נראה שמדובר באיש ה"הגנה" מן האחראים להברחת הדואר לעציריה בלטרון. אפשר שהוא יהודה כרמל.

2 "טביל" – כינוי ליחידת הש"ש שפעלה בדואר המנדטורי. טיבול – הברחת דברי הדואר ללטרון.

3 נראה שנפלה טעות בהדפסה וצ"ל "טבלים", כלומר המטפלים בדברי הדואר ובהברחתם.

4 ה"מואבית" – רות עליאב, מזכירת מטה המוסד לעלייה ב' בפריס.

5 שאלות מ"ש מתייחסות למכתב ז"ש מ-16.10.1946: "כן מוסר המואבית לבעל הברכה על דרישת שלום מלבן ושהוא מכין שאילתה בביתו שייפתח בקרוב בקשר לשרותו של בעל הברכה בעבר". ז"ש השיב ב-20.10.1946: "הכוונה היתה ללבן של לוט. אומנם לא נבחר אבל יש לו ידיים בבית [הנבחרים הצרפתי]. העניין שיש לו בבעל הברכה, שיהיה נושא לשאילתה, הוא שרותו של בעל הברכה לו ולחבריו בעת צרה". "לבן" – קפיטן ז'וזף בלאנשאר, קצין מודיעין בצבא צרפת החופשית שב-1940-1941 הסתייע בדוד הכהן בארגון מערכת תעמולה נגד משטר וישי בסוריה ובלבנון, ובהפעלת רדיו "קול צרפת החופשית" מביתו של דוד הכהן בחיפה ר' חכהן, עמ' 147-149).

6 לינטון סיים את מברקו להנה"ס ב-8 במילים שנועדו למ"ש: "אף שאיני משיב בנפרד למסריו הם רצויים מאוד, מועילים ונקראים בשימת לב מיידי. מיסרו לו אהבתי" (תעודות א', עמ' 687-688).

7 כתריאל כץ כתב ב-14.10.1946: "חברי ביקשוני לשאול בעצתך על כמה דברים. 1. פרץ [שפר] יוזו לכנסייה [הקונגרס הציוני הכ"ב]. איך לדעתך צריכה להסתדר הנהגת החברה [ה"הגנה"] בהיעדרו [---]. 4. עיתונאי חוץ וסוכנויות טלגרפיות מחפשים מגע עם החברה ומציגים שאלות עדינות. למשל: האם מוכנים לשיתוף פעולה במורה התיכון במקרה שיושג הסכם עם השלטון – שואל ב"כ סוכנות צרפתית. מה היחס לבסיסים בריטיים כאן – שואלים אחרים. מאוד רצוי לחברי לדעת את הקו שלפיו היית עונה (או משתמט ממענה) במסיבות הנוכחיות".

לגופה של השאלה הייתי עונה – החברה היא חברה יישובית ומחוץ למסגרת זו אין לה כל עניין, אך אם תיעור רוח אחרת, יחול מיפנה ויבוא שיתוף, חזקה שיימצאו רבים ביישוב רב-כוחות זה שיהיו מוכנים לסייע בתפקידים שונים גם מחוץ לא"י. אשר לבסיסים – כבאותו שידור שנזכר לטובה, בקצת ריכוך. (לכתחילה הצעתי אז נוסחה יותר רכה⁸ ועידו [סנה] החריף).

6. מסור לדרומית, שלא כתבתי לה כל הזמן, ברכתי ותודתי על הספרים ומחמאותי על חוברת המשולש.⁹

אחי עד

מדוע לא דאגו הפיזלים לדו"ח הערב ברדיו על המועצה?

8 על נכונות הסוה"י לאפשר לבריטניה להעביר את בסיסה הצבאיים ממצרים אל תחומי המדינה היהודית, אם תקום בהסכמה בריטית (ר' מס' 163 הע' 4).

9 הכוונה לחוברת באנגלית על גירוש המעפילים מקפריסין, שערכה דפנה טרבור.

[18.10.1946]

מכיוון שאחת הפורענויות שלקתה בהן המפלגה בבחירות אלו [לקונגרס הציוני הכ"ב] הוא דבר היות כמה מדובריה עצורים, מותר לה לעשות את מעצרים לסיסמה של בחירות ולנסות להיבנות ממנו בתעמולתה.

אנו מציעים כרוזה מיוחדת - מעין קול קורא מלטרון. נחלקנו בנוסח. ארבעה² מאתנו מחייבים את הנוסח שלי (קול מלטרון) ודוחים את הנוסח השני. ד"ר אינו שולל לחלוטין את הנוסח הראשון אך מעדיף את הנוסח שלו, השני.

ארבעתנו סבורים שיש עוקץ מיוחד בפנייה אל ציבור הבוחרים מעבר לגדר תיל. אנו מניחים שהמפלגה תוציא כרוזים וכרוזות שידגלו במיוחד בשמו של דב"ג, אך מייחסים ערך לכרוזה נפרדת בשם אנשי לטרון.

וזה משפט הכרוזה:

(א) להדפסה ולהפצה סיטונית - גיליון בגודל גליון שלם של "דבר" (2 עמודים). מלבד זה להכין מספר גיליונות כפולים בגודלם, מצויירים, להדבקה במקומות מיוחדים.

(ב) בפניה העליונה משמאל - תמונת צריפנו; בתמונה התחתונה מימין - תמונת שער המחנה. את הראשונה יש לבחור מבין שלוש: (1) השלוחה בזה; (2) זו שבביתי; (3) זו שבחדר העורך במשרדי פ"פ (יש לקחתה משם הערב). אשר לתמונת השער הריני מצרף תרשים עשוי ביד לא אמונה, והצייר יצייר.

(ג) אחד היתרונות של תמונת הצריף השלוחה בזה הן החתימות, אך השיקול העיקרי צריך להיות יעילות התמונה בהדפסה לגבי הקהל, ומומחים יכריעו.

(ד) לפי צורת סידור הכרוזה יכולה תמונת הצריף להיות גדולה בגובהה מן הא"לף, ו"א לרדת למטה ממנו, וכן יכולה תמונת השער לעלות בגובהה על הא"לף, ושוב האמנים יקבעו.

(ה) בגוף הכרוזה יש להזיקק רק לשני מיני אותיות: אות בינונית לטור המלוכסן של שמות ולטור המלוכסן של סיסמאות (אות אחת לשניהם!) ואות גדולה לכותרת ולשורה התיכונה (אחת לשתייהן). ממילא מובן שאל"ף רבתי שבפינות תהא הרבה יותר גדולה מהשנייה.

(ו) הטורים המלוכסנים צריכים להוות ביחד פס אלכסוני אחד, ולא שניים.

1 הנמען והתאריך לא צויינו במקור. התאריך לפי העתק מודפס של המכתב.

2 מ"ש, דב יוסף, הכהן, שטנר.

אשר לביצוע, יש לשלוח ביום א' בבוקר השכם איש לת"א עם כל החומר, על מנת שבו בבוקר תהיה התייעצות עם מדפיס וצייר וייקבעו כל הפרטים, תוזמנה מיד גלופות התמונות ותיעשנה כל ההכנות להדפסה. המלאכה צריכה להיעשות מעשה בוק, כי הימים ספורים. הכרזות צריכות להופיע בחוצות יום אחד ולכל היותר יומיים לפני יום הקלפי, אבל יש להכין בעוד מועד, למען יספיקו להגיע לכל המקומות.

קול מלטרין:

משה שרתק

313 רמז

ברנד יוסף

מרט שטר

313 הכרז

קוראים אק: תן יצ

לאחזור האומץ,

הגנה והעזרה,

אכיבוס השמחה,

לזינוק ממחר,

למצינה יהוית!

הכרזה בכתב יד מ"ש

לדתן שלומות,

1. לא שמחתי לשמוע מפי האורחת¹ כי בריאותך אינה כשורה ואתה דש בה. לא מחוכמה, ותיתן את הדין. אי העֵזָר [הרעייה]?
2. ניסיתי להסביר לאורחת חשיבות הדים ממרחק לכל יוזמה [להל'ן] ממיצר, שהיעדרם משתק או מטעה. מה נעשה בקווים לנואמים? ההיו לברכה?² כאן קיבלתי מועתק רק עמוד אחד. כן תודיעני גורל הכרזה.³
3. איני גורס הגות הנכאים מהמשך המו"מ [בלונדון], כל עוד נמשך [בינתיים נסתיים]. מאמר אבן מזיק;⁴ דורש הפוגה במו"מ ומתעלם מההפוגה הארוכה שהמו"מ בא בעקבותיה ולפי יוזמת הצד שכנגד;⁵ מעלים עמדת שליחינו, כאילו אינו יודעה או יודעה ומתבייש בה. במקום להתבייש במו"מ – תתגאה המפלגה בעמדת שליחיה במו"מ. אין צורך לפרסם פרטים כמוסים כדי להכריז כי שליחי הנה"ס לא זזו כמלוא נימה מעמדתם וכל שידולי השלט היו לשווא. אני מנסח על יסוד סיכום ידיעות עד ליום ו' ולא עד בכלל,⁶ וכל תקוותי שהשיחה האחרונה, בהשתתפות המאמין [ח"ו], לא קלקלה את שורת הכבוד.⁷ חשוב שנוסחה כזו תתפרסם מיד, לפני שיוחלט על כינוס [הוהפ"צ] המצומצם,⁸ לבל יתקבל רושם כי שליחי ההנהלה היו אולי מוכנים להתפשר אלא המצומצם הקיצוני סירב. הדובר צריך לפסוק בעניין זה פְּסוּק מחוישב ונוקב.
4. האם נכון כי מי שסולק בשבוע שעבר ביבוס, בהיותו לבוש אזרחית, היה מגיבורי ביריה, ולכן שימש מטרה לחץ?⁹

1 לא זוהתה.

2 ז"ש כתב ב-24.10.1946: "פזית [---] ביקש למסור שהחברים 'מלקקים האצבעות' מההוראות לנואמים".

3 ז"ש השיב ב-22.10.1946: "את הצעת הכרזה הקדימו בהצעה דומה. כשהגיעה ההצעה כבר היתה המודעה הדומה מודפסת. ישתמשו כנראה גם בו. בכלל עובד אפרט התעמולה של המפלגה כהוגן והרוח איתנה".

4 מדובר במאמר "משא ומתן לשם השקטת הארץ?" מאת אליעזר ליבנה, "דבר" 18.10.1946. הכותב שלל המשכת השיחות בלונדון, שכן "במצב הנתון עצם המו"מ הממושך הזה [---] זורע מבוכה מבפנים ומעורר ספק בכושר עמידתנו על עיקרי התביעות הציוניות מבחוץ", ועל כן "בעיסקי המשא ומתן בלונדון ההפוגה היא צו של תבונה פוליטית".

5 שיחות וש"ע, שהחלו עם הערבים וללא השתתפות הסוה"י הופסקו ע"י הבריטים והמשכן נקבע לדצמבר 1946. ז"ש כתב ב-16.10.1946 כי "פזית אתמול מלפידות [בלונדון] קיבל כי הוחלט ביחד עם לוט [ב"ג] להודיע לשלט כי אין לסוכן [הסוה"י] מה להדש ולכן אין טעם להמשיך [בשיחות]".

6 ב-18.10.1946 התקיימה פגישה ממושכת בין שר המושבות החדש קריין-ג'ונס ופמלייתו ובין ח"ו ותבריו. לא הושגה בה התקדמות בפתרון הנושאים השנויים במחלוקת (ר' תעודות א', עמ' 697-702).

7 הודעה כי "הסתיימו השיחות בין הממשלה והסוכנות. התוצאות תובאנה להכרעת הוועד הפועל הציוני", פורסמה בעיתונים ("דבר" 20.10.1946).

8 ב-17.10.1946 נורה ונהרג קצין המשטרה וויליאם ברוס בעת שהלך לבוש אזרחית ברחוב מליסנדה בירושלים (ר' "הארץ" ב-18.10.1946). בקצין התנקשה חוליית פלמ"ח אשר "הוציאה לפועל פסק דין מוות [---] כאזהרה בפני התעללות באסירי ההגנה ובעונש על עינוי אסירי ביריה" (ר' ספר הפלמ"ח א', עמ' 616. ארגון ה"הגנה" הוציא עליו

5. מה בדבר תוכנית ג'וב לגובר¹⁰ וכן תוכנית גור?¹¹
6. אני כותב לחוד לזהורי¹² – ישר, לשם קירוב לבבות. קרא ושים לב. הוא טעון ריסון.
7. סוף סוף מה עושה א"ב [אפרים ברוידא]? האם שקוע בספר?¹³ בינתיים שם השוק מתמלא והולך, ועכשיו נוסף פרי הברבור.¹⁴ הוא מוכרח להשתקע בספר ולגמור – בלי תירוצים. ספרו השני צריך להיות על ההסת'.
8. שמחתי לשמוע כי אין חזותך כה קודרת לגבי הבחר.¹⁵

אחי'עד

פסק דין מוות לאחר ש"הובר למעלה מכל ספק כי הקצין ברוס אחראי באופן אישי לעינויים האימים והמבישים שהוטלו על אנשי ביריה" ("אשנב" 27.10.1946). לפרשת מאסר 24 אנשי ביריה, "המחלקה הדתית" של הפלמ"ח, חקירתם ומעורבות ברוס, ר' סת"ה ג'-2 עמ' 871-874. לשאלת מ"ש השיב ז"ש: "הלבוש אורחית - ידי אתו אחזוהו. טוענים לפסק דין מלפני שישה חודשים והמכונה כתיקונה. לפזית (ולדתן) מהעיתונות נודע. שאלו [אם המעשה בוצע בידי ה"הגנה"] וקיבלו אישור. העבר אינו ניתן לתיקון. עדות חדשה לתבונתו של בעל השרביט [שפר]".

10 הכוונה לעניין הירצחם של מוכרי קרקעות ערבים (ר' מס' 248 סעיף 3).

11 ר' מס' 215 הע' 3.

12 לא זוהה. המכתב אליו לא אותר.

13 ז"ש כתב ב-22.10.1946: "א"ב חלה ולכן נפסקה קצת עבודתו. מסיים עתה ספר 'הבטחות שהופרו', שהחליט עליו לוט. מיד אחרי זה יחזור לתוכנית הראשונה וישתדל לסיים עד סוף שנה זו, כדבריו". הספר "הבטחות שהופרו" נועד עפ"י הצעת ב"ג לסקור את "הבגידה הבריטית בא"י" (אביזוהר/לקראת, עמ' 65). הספר לא הושלם.

14 הכוונה לספר הפרו-ערבי "Nisi Dominus: A Survey of the Palestine Controversy" מאת נוויל ברבור.

15 ז"ש כתב ב-22.10.1946 שפעילי המפלגה מעריכים, כי "משלוש מאות אלף בעלי זכות [בחירה] יצביעו מאתיים. מהם יקבלו מפלגות ההסתדרות כשני שלישי, שלישי אחד, ואולי קצת יותר מזה, למפא"י ושליש שני בין שתי המפלגות האופוזיציוניות והגופים הקטנים. סבורים כי המפלגה הראשונה באופוזיציה תהיה סיעה ב' והיא תרכז 25-30,000. חושבים שהשומר הצעיר ירד פלאים".

לדתן שלומות,

20.10.1946

1. הדואר נתחדש הערב (ז"א מחר). תיעשה התאמצות לא לכתוב יום ויום ולצמצם את חוג המקבלים.

2. היה לנו ויכוח שלם, בקרב חמשת המפא"ים,¹ ז"א בלי אילן, בשאלת גילוי הדעת.² הקצוות הפעם יחיאל ואני. יחיאל משראה את התנאי-שאינו-תנאי-כאילו [של מה"מ] על גילוי דעת מצדנו - חפו פניו. ברי לו שהדבר לא ייעשה ולא יוכל להיעשות - לא ייתכן להציע לזה"פ להוציא גילוי דעת אך ורק לשם ההתרה. זו תבוא ללא כל תנאי או לא תבוא כלל. למעשה הוא מניח שלקראת השיחות בדצמבר³ יתירו גם בלי גילוי דעת, משמע שההתרה תדחה עוד לחמישים יום בערך. לעומתו טענתי כי הוה"פ חייב ממילא גילוי דעת לציבור. היו שיחות, גרמו מבוכה ועצבנות, פורסם שנסתיימו וחוזרים להגיש דו"ח לזה"פ והוא יפסוק - הרי שהוא חייב לפסוק ולהשמיע דברו בפומבי. יקראו לזה גילוי דעת, או סתם החלטה, אין זה מעלה ומוריד - העיקר הוא כי משהו מוכרח להתפרסם. אם כך, אין כמובן לומר מילה שיש בה איזה פסול שהוא מבחינה מדינית ושלא היתה נאמרת בשום פנים אילולא מעצרנו. מבחינה זו - כאילו לא בא מעצרנו לעולם כלל. אך במסגרת זו אין בשום פנים להתעלם ממעצרנו ואם אפשר לכוון את הניסוח שיהא מסייע להתרה, מבלי לפגוע בסייג המדיני העקרוני - מצווה לעשות זאת. מראש אמרתי כי החיים והמוות ביד הלשון ואני מוכן לנסות מזלי בהצעת נוסח.

3. שאלה שנייה שנתעוררה - מפא"ית גרידא וטכסיסית, לרגל הבחירות [לקונגרס הציוני]. כולנו נוטים לדעה כי מוטב לפרסם את ההודעה לאחר הבחירות ולא לפניהן - במה דברים אמורים, אם אפשר להשיג לכך הסכמת הוה"פ בשלום ובכבוד, ז"א שהאופוזיציה לא תעשה מעצם דחיית הוצאת גילוי הדעת קרניים לנגח במידה שיצא שכר בהפסד. נימוק לדחייה יכול לשמש הצורך להימלך בנו. דבר זה ייאמר לזה"פ ע"מ שיישאר כמוס, אלא אם כן יש בדעת לפידות לבקש

1 מ"ש, רמז, דב יוסף, הכהן, שטנר.

2 ההצהרה הפומבית שהבריטים, בדיוני ועדת המישנה הבריטית-יהודית ב-17.10.1946, תבעו שהסוה"י תפרסם. ז"ש כתב ב-18.10.1946: "בשיחה עם פקידי משרד המושבות הוצגו לנו שלוש הדרישות הבאות: א. שהסוכנות תכריז שהיא מתנגדת לאלימות; ב. שהסוכנות תשתף פעולה עם הממשלה במלחמה בטרור; ג. שהיישוב יפסיק את אי-השיתוף עם השלטון. אם יקויימו שלושה התנאים הללו אזי ישוחררו המנהיגים העצורים בלטרון ותוסר הוראת המאסר לגבי יושבי פריס" (ר' שיחת לוקר עם סר ג'ורג' גייטר ב-17.10.1946, תעודות א', עמ' 691-696; וכן טיוטת דוח לוהפ"צ ב-20.10.1946, תעודות א', עמ' 703-705). לתביעת הבריטים השיב לוקר, שההחלטה בנדון נתונה בידי הוהפ"צ המצומצם העומד להתכנס בי-ם. כך התגלגלו הדברים ל"גילוי דעת הוהפ"צ המצומצם", שאת ההצעה הראשונה לניסוחו חיבר מ"ש (מס' 257).

3 חידוש שיחות וש"ע בלונדון נקבע ל-16.12.1946.

- רשות לראותנו.⁴ אם קו זה יתקבל, כי אז כנס יום ד' יהיה רק שמיעת הדו"ח ויפורסם שקבלת החלטות נדחתה לשבוע הבא, נאמר ליום ג'. אבל גם אז צריך יהיה לדאוג שהעמידה התקיפה בלונדון תגיע לפירסום ותסתום פיות מקטרגים.⁵
4. בינתיים חיברתי הנוסח והרי הוא בזה [מס' 257]. יחיאל ואילן טרם ראוהו, כי הם שקודים על השחמט כל ערב וכל הערב. לכן ייתכן שאריץ בדואר הבא תיקונים והערות. לע"ע הערות צפוני ובעה"ב [בעל הברכה]: הוא מציע להשמיט לגמרי סעיף 5 העלול לגרות – אין מכריזים מראש שלא יהיה שקט. בעל הברכה מציע לשנות את סדר הסעיפים בעמ' 2: 7, 5, 6, 8, ואפשר הצדק אתו.⁶
5. בהנחה שלפידות יגיע ביום ב' או ג' [ב-22.10.1946-21], רצוי בתכלית שהדוור יביא לנו ביום ג' את אשר בפיו, גם אם יהיה צורך לשם כך לעכב אותו עד לשעות אחה"צ. לעומת זאת רצוי לנו שדואר יום ד' מכאן יגיע בשעה מוקדמת ולכן על הדוור להקדים מאוד ביום ד', גם אם בגלל כך לא יספיק להביא את כל המוזנות ושאר חבילות. אנא שקוד על הסדרת התחבורה בשני ימים אלה.
6. אחד הדברים שעלינו לדעתם, ומוטב שעה אחת קודם – יחס אבירן לסיום [השיחות] ולעניין גילוי הדעת.
7. תמסור כמובן כל זאת מיד לפזית. אולי לא כדאי להראות את הנוסח לשום איש אחר עד שיבוא לפידות – שמא אין הוא קולע כלל ומוטב לגנוז. אם תודיעני ביום ג' שהנוסח הזה עתיד לשמש בסיס, אמציא ביום ד' נוסח אנגלי. זה במקרה שלא תהא ברירה – או שימצאו כי מוטב שישבת יום ד' תחליט ותפרסם. אסיים בזאת.
8. בבוא לפידות מסור לו ברכתי האישית על התוקף⁷ ועל הסבלנות. וכן ברכה לביצוע [יישוב] הנגב בהיעדרו.

4 קפלן ביקר בלטרון ב-23.10.1946. במכתב לרעייתו כתב מ"ש: "ביקורו היה חשוב ומעודד משלוש בחינות: א. לגבי הערכת עמידת חברינו בשלב האחרון של המו"מ בלונדון; ב. לגבי סיכויי השחרור; ג. וזה אך במקצת שבמקצת, לגבי הסיכויים להבא. מכל מקום, הידיעות שהביא אליעזר מבהירות את המצב כפי שהוא כיום לחלוטין" (שרת/מאסר, עמ' 372).

5 בעיתונות השמאל והימין.

6 כך הובא סדר הסעיפים בהצעה לגילוי הדעת.

7 בעמידתו בוש"ע (ר' 244 סעיף 2).

20.10.1946

הצעה לגילוי דעת הוועד הפועל הציוני המצומצם¹

1. הוה"פ הציוני המצומצם שמע את הדו"ח של ההנהלה על המו"מ שניהלו חבריה בלונדון עם הממשלה הבריטית לפי הזמנתה ואשר מטרתו היתה, לפי הגדרת הממשלה, לברר את "הצעדים שיש בהם כדי להפיג את המתוחות הקיימת בא"י".
2. הוה"פ מאשר את העמדה שנקטו נציגי ההנהלה במו"מ זה ומביע את קורת רוחו מעמידתם האיתנה, בהציגם במרכז המו"מ את התביעה להרחבה ניכרת של העלייה ללא כל דיחוי, בדחותם לחלוטין כל הצעה שיש בה התכחשות לזכותם של יהודים לעלות לא"י בכל התנאים ובסרבתם לעשות את דבר שחרורם ממעצר ומגזירת מעצר של מנהיגי הציונות והיישוב לעניין של מיקוח מדיני.
3. הוה"פ מביע את אכזבתו העמוקה מסירובה המוחלט של הממשלה להחיש מיד, באיזו מידה שהיא, את העלאת שארית הפליטה מאירופה. הוא מצייין בהתמרמרות, כי גם עכשיו, לקראת החורף השני שלאחר המלחמה, שישה-עשר חודש לאחר דרישתה הראשונה של הסוכנות היהודית להקציב מאה אלף רישיונות עלייה כשיעור ראשון ודחוף, עדיין נתונה העלייה העברית בסד המיכסה הדלה שנקבעה בהמשך למשטר "הספר הלבן", והנוהג האכזרי של שילוח מעפילי אירופה לגלות חדשה בקפריסין עומד בתוקפו.
4. הוה"פ חוזר ומכריז כי שום כוח בעולם לא יחסום בפני שבי הגולה היהודית את דרכם לציון וכי העם היהודי כולו, ובראש ובראשונה היישוב היהודי בארץ, יעשו כל מה שבידם להחיש הצלה ופדות לשרידי יהדות אירופה וליתר נידחי ישראל ע"י השרשתם במולדתם ההיסטורית.
5. הוה"פ קובע, כי כל עוד מוסיפה הממשלה להפר את ההתחייבויות המפורשות המוטלות עליה במנדט בדבר הקלת העלייה היהודית ולנהוג בניגוד משווע להתחייבויות אלו, לא יוכל העם היהודי לנוח ולשקוט, והחרדה העמוקה לגורל שארית הפליטה שהקיפה את היישוב לכל חלקיו והמוסיפה להסעיר את רוחו – לא תשוך.
6. הוה"פ מכריז כי התנועה הציונית שואפת כמקודם להשיג את מטרתה בדרך המשא ומתן המדיני וגיוס תמיכת דעת הקהל הבינלאומית; בדרך רכישת זכויות מדיניות ומימושן; בדרך האדרת

1 החלטות הוה"פ המצומצם, שהתכנס ב-29.10.1946, כללו בחלקן הגדול את הנוסח דלעיל שהציע מ"ש. עליו היתוספו פסיקאות לגינוי הטרור ולהבעת הוקרה לנשיא טרומן (ר' "דבר" 30.10.1946). גם את הנוסח שפירסם הוה"פ ערך מ"ש. ב-24.10.1946 הוא כתב לרעייתו: "סיימתי את חיבור הנוסח המקובץ של גילוי הדעת – אני קורא לזאת בשם יותר פשוט: 'החלטות הוה"פ המצומצם'. היו לעיני הנוסח שלי, הנוסח שהמציא ב"ג והנוסח הלונדוני שהביא אליעזר [קפלן]. משלושת אלה עשיתי 'סיסטם אחד' לא כל כך קצר, אך לא ארוך ביותר" (שרת/מאסר, עמ' 372).

- המעשה החיובי בארץ ע"י עלייה המונית, יישוב נשמות ויצירת משק חדש יש מאין; בדרך ההגנה התקיפה על עמדות שנכבשו וזכויות שנרכשו.
7. הוה"פ דחה בשאט נפש את הכתמת המאבק הציוני בדם נקיים בידי פורקי משמעת ומפרי אחדות לאומית. הוה"פ קורא ליישוב כולו לעמוד במלוא כוחו המוסרי נגד השתוללות שואפי דמים בתוכו.
8. הוה"פ משקיף בחרדה על הייאוש שנורע בלב רבים ביישוב ובעם היהודי מלהגיע לניצחון הצדק בדרכי שלום – ייאוש שאינו אלא פרי ההכרה כי רק מתוך כניעה לכווח ולאיום השימוש בו² מעלה ממשלת המנדט בהתחייבותיה כלפי העם היהודי והחליטה להתעלם מכורח חייו ומזכותו לתקומה בארצו.
9. מתוך ראייה בהירה של חומר המצב וסכנותיו מביע הוה"פ את הכרתו העמוקה, כי רק שינוי ברור ומהיר של המדיניות הנוכחית יחליץ את הארץ מן המשבר החמור העובר עליה.
10. הוה"פ קורא לשלטון המנדט לפתוח לרווחה את שערי הארץ לעלייה יהודית; לבטל את חוק הקרקע המעמיד את בני העם העברי במצב של נחותי דרגה בתוך ארצם וסוגר בפניהם את מרבית שטחה; לשים קץ למשטר השרירות והנגיסות ההמוניות השורר בארץ; לשחרר מיד את המנהיגים היהודים העצורים ולהחזיר את חופש התנועה והביטחון לאלה העלולים להעצר.
11. הוה"פ חוזר ומכריז במשנה תוקף לאחר פורענויות החודשים האחרונים, כי רק בהקמת מדינת ישראל³ פתרון לבעיות העם היהודי וארץ-ישראל כאחד. הוה"פ קורא לתנועה הציונית ולעם היהודי בעולם כולו להתלכד ולהגביר מאמץ למען השגתה המהירה של המטרה הזאת, משאת נפש של דורות וצורך דוחק של השעה ההיסטורית.

2 מצד הערבים.

3 מ"ש היה כנראה, הראשון שהעלה את השם "ישראל" למדינת היהודים כאשר תקום.

21.10.1946

לדתן שלום,

1. אני כותב בלי ביטחון אם ומתי יגיע השדר. גישת נשר הופסקה¹ ובלעדי מגע ישיר והנובע ממנו אין בטיחות במיתר הזה ויש להיוקק לאחרים, שאינם סדירים. בשיטת הגישה יש לפנות מיד (הצמוד? איש-פז?)² ולדרוש חידושה, לשם מסירה ישירה ונאמנה של משלוחי יום יום - מוזנות, צרורות וכו'. בשום פנים אין לעמוד על נשר. אם הוא פסול יש להחליף, ותבוא עליו ברכת מנוחה. אך אם הגישה פסולה - שָאנִי.
2. כ"ד שעות לא הצמיחו הרהורי ביקורת לנוסח [של גילוי הדעת]. שכחתי לציין, כי עוד אמש קראו יחיאל וסמך ידיו. אילן יש לו אילו הערות, כרגיל, שטרם הביאין ואני איני דוחק, כרגיל. אולי כדאי בסעיף 1 לפרש "לפי הזמנתה של זו", כדי להוציא כל אפשרות של טעות. אך אם לגוף הנוסח לא נשתנתה עמדתי, הרי לגבי יעילותו להתרה נתחזקו מאוד הספקות. כמעט ברור ש[הבריטים] לא יסתפקו בנאמר בסעיפים 6-7-8, בייחוד נוכח הסיפא של 8 וכל 9. אבל אין לנו כל אפשרות לומר יותר או פחות מזה. נמצא שאני נוטה לדעת יחיאל כי לא ניוושע מג"ד [גילוי דעת] זה, ואעפ"י כן יש להוציאו.
3. שום התנגדות לדחיית הכנס³ - אדרבא! ושוב, היש מושג על עמדת אבירן?⁴
4. לא בָנו לשדר הגובר [קפלן]. איזו "התפתחות"? נא לפרש.⁵
5. נגד רגם. טירוף כפול! פגן זעירים עלול להיעשות קלס.⁶ אין התנגדות, אך צריך לשקול היטב

-
- 1 הממונה הבריטי על המחנה אסר על אורי מרץ, שהביא מדי יום את משלוחי המזון למנהיגים, ובתוכם התכתובת המוכרחת, להמשיך לבוא למחנה.
 - 2 אנשי הוה"ל המבקרים במחנה או הרב יעקב גולדמן, שנהג לבקר שם לעתים קרובות.
 - 3 ז"ש כתב ב-21.10.1946: "אנשי הפיזול - לכל גוניהם בלי יוצא מן הכלל - דורשים לא לקיים את [מושב הוה"פ] המצומצם. אומרים [כי] המצומצם, יצא איך שיצא, יהיה מכה אחרונה לפיזול בבוהר. ינוצל מכל הצדדים. [יטענו:] הנה דרשתם 4,000 [סרטיפיקטים] ללבנה [לחודש] ועל יסוד מה? הנה נכנסתם למו"מ על תנאים להתרה בניגוד למה שנאמר שהתרה [תהיה] ללא תנאים וכו'".
 - 4 ר' 259 סעיף 3.
 - 5 ז"ש הוסיף במכתבו הנ"ל: "בינתיים התברר שלפידות לא יצא ביום א' אלא ב-ג' מלוט [---]. שודר לפידות ע"י פוית שישתהה שם ויחכה לבן-יהודה. הכוונה להשתהות, תירוץ לדחיית המצומצם". אפשר שבמכתב שהגיע לידי מ"ש השתבשה המילה "השתהות" והוא קראה "התפתחות".
 - 6 במכתבו הנ"ל דיווח ז"ש, כי אוניית המפעלים "ברכה פולד" ועליה 806 איש נעצרה בידי הבריטים ב-20.10.1946 והובאה לנמל חיפה. המפעלים הורדו בכוח והועלו לאוניות גירוש שהעבירום לקפריסין. ז"ש שאל: "הלעבור בשקט ערב הבח? אחז חוזר על הצעתו רגם המבוא" (הפגות פתח נמל חיפה במרגמות, ר' מס' 241 סעיף 3), והוסיף: "ישנה הצעה שבית דתן הישן (אשר בו עבד הרבה שנים בשבתו באחוזה [אגודת "הפועל"] ושכמותו ישלחו כליהם הזעירים [הסירות לאימוני שיט] לקראת [אוניות הגירוש]. אומנם לא יצלחו, זה ברור, אבל [בכל זאת] פגן [הפגנה]. אף פגן אינו בטוח פן ימנעום. פוית בכל זאת נוטה".

- מעשית. חוששני שמלבד פגן חוצות מרוסן אין עצה. אני מסיק כי ה"ב ירד, אם משום שנבצר או משום שאישור [יושבי] יום א' נמנע. אם לא זה ולא זה – מחייב [ה"ב], אך מבין כי אין בזה תקנה לבחר, באשר יעבור זמן [עד ביצועו]. אגב, הגיס שיצא מלא מרירות על מה שלא נעשה, האם שת עצה מה לעשות? הידע על מחשבת רגם ואיך הגיב?⁷
6. עניין אחר. ההרשמות לחג שישים⁸ מצטמצמות למעשה בתחום הנקאבה,⁹ פרט לבודדות: האחוזה, נשיא החרשתנים, עוד מישחו. יש בזה משום פגן שלילי שאסור להניחו לעת כזו. יש לדאוג להשלמה: מועצות [מקומיות] מסוג מושב אחימן הקודם [רחובות], ארגונים כשל [פרי] הדר וחרושת, מוסדות. היש מי שיניע בתבונה?¹⁰
7. יש לפרסם הרשמה¹¹ ע"י "קבוצת חבריו ועצורים אחרים בלטרון". הסכום יגיע – מובטח!

אחיעזר

7 ז"ש השיב ב-23.10.1946 כי דעתו של אביגור אינה ידועה לו.

8 מודעות ברכה ליום הולדתו השישים של ב"ג.

9 ערבית: אגודה מקצועית, כלומר הסתדרות העובדים ושלוחותיה.

10 ז"ש השיב ב-4.10.1946: "אשר ליובל ה-60 יצא שמחוץ לנקאבה נמנעים להיכנס מתוך טענה שזו אמצאה של הפיזל לקראת הבחר. ייתכן שאחרי הבחר ישתנה. כרגע אין תיקון".

11 בספר הוהב של קק"ל.

להדו שלומותי,

22.10.1946

1. היום בהגיע שפעת הדואר נשמנו כולנו לרווחה ומצב הרוח עלה כויקוק. משמע שלא כצעקתה, אך עוד נראה איך יפול דבר בימים הקרובים. נראה שהקצף על נשר יצא לא מתוך חשד סתמי וכללי אלא בגלל עבירה מסוימת והיא מכתב שקיבל לידו להעביר למומחית לענייני מזונות¹ בשאלת תפריטנו. הממונה כאן נוטה אליו חסד וכנראה ישתדל להסדיר. ייתכן אפוא שהכל על מקומו יבוא בשלום ומשטר הניסים והנפלאות יישאר על מקונו.
2. בשאלת גילוי הדעת נשארתי בדעתי. [הוה"פ] המצומצם ממילא חייב דיבור באוזני הציבור. דיבור זה לא ייתכן בלי הערכת המעשים האחרונים [של נציגי הנה"ס בפריס ובלונדון]. הערכת אלה, לדעתי, קשה בלי הארת כל הפרשה.² אין כמעט תקווה שסעיפים אלה יספקו [את הבריסים] ויביאו לידי התרה, אך אם הצד שכנגד יראה בהם פתחון פה [לדחיית תביעותינו] – מה הפסדנו כל זמן שלא אמרנו דבר הפסול לגופו.
3. אבל עכשיו בידכם נוסח אבירן וממילא הוא הבסיס. והנה בו סעיף מפורט וחריף נגד הסוטים ["הפורשים"],³ אך דומיה תהילה⁴ לקו [הפעולה] וכל הכרוך בו. אני מוכן לקבל נוסח זה. והנה טענתכם שלא ייתכנו בגילוי הדעת דברים שישתמעו כהיענות לדרישת הכרזה מצד השלט,⁵ חלה בדיוק באותה מידה על סעיפו האחרון של נוסח אבירן. אין כל קשר מוכרח בינו לבין [הסעיפים] הקודמים, אין הוא כלל מחויב המציאות. לפי עיקר תוכנו של המסמך הוא בהחלט יוצא דופן, רכוס בסיכה. עכ"פ ברור, כי השלט יראה בו ניסיון מצדנו להיענות לדרישתם (וגם להשתמט, אגב היענות), ובכ"ז הנכם רואים כי אבירן עומד עליו כסעיף עיקרי.
4. אילן בוחר בנוסח שלי כבסיס, אך לדידי אין להביא ראייה ממנו, כי תסבך-אבירן מסלף שיקול דעתו בכל עניין, קטן כגדול (אגב, הוא מפציר בי בכל לשון למחוק את "שואפי הדמים", ולא איכפת לי).⁶ לעומת זה יחיאל אומר, כאילו, לנסות למזג את שני הנוסחים. כשלעצמי הייתי

1 ר' מס' 223 סעיף 4.

2 השיחות הלא-רשמיות בלונדון.

3 את הנוסח שהציע לגילוי הדעת מטעם הסוה"י הבריק ב"ג לג"מ ב-22.10.1946 (אביזוהר/לקראת, עמ' 217-218). בסעיף 4 כתב כי חובה לחשוף את פעולות הטרור של "הפורשים", המלוות "ברצח ובזיה [---] מסלפות את אופי ציבורנו, מסייעות בכך למשטר הסה"ל ומחזקות את אויבי הציונות והעם היהודי. ההנהלה פונה ליישוב לבודד קבוצות טרוריסטיות אלו ולשלול מהן כל עידוד וסיוע".

4 שתיקה (לפי "לך דומיה תהילה לאלהים בציון", תהלים ס"ה 2).

5 ז"ש כתב ב-22.10.1946, כי, כדרישת מ"ש, "לא ראה איש הצעת הנוסח למצומצם, אבל שניים שראוהו, והם פזית ודתן, מאוד לא מקבלים ההיענות לדרישת ההכרזה [מצד מה"מ] שבנוסח. נראה להם כי קו יחיאל נכון הפעם" (ר' מס' 256 סעיף 2).

6 בנוסח גילוי הדעת שהציע, הגדיר מ"ש את פעולות "הפורשים" כ"השתוללות שואפי דמים".

- מסכים בהחלט לנוסח אבירן כמות שהוא ומניח לכם לשלב בו משהו משלי אם תמצאו נקודות חיוניות. יותר שאני שוקל יותר אני משתכנע שהמוצא הנוח הוא לא להיכנס כלל לאותה פרשה המחייבת הליכה על חבל מתוח ולהסתפק בהתנערות הברורה מהפורשים.
5. הספקתי לשכוח את שלושת התירוצים אשר נתתי בפי הרב הכרמלי.⁷ זכורני רק נקודה אחת, שאינה תירוץ כלל, אלא עצה: לא להתבייש במו"מ אלא להתפאר בעמידתם האיתנה של שליחינו בו. כך נהגה, לשמחתי, פזית, ולא הפסידה.⁸ וחזקה עליכם שתנאימו⁹ את לפידות השבת באותו הכיוון. ומותר גם קצת דלף מאורגן ומחושב מאחורי הפרגוד לעלונים שלנו.
6. על שום מה מרעיבים אותנו מכל חומר בחר? מדוע אין כורכים צרורות בכרזות? ובכלל, הן דברי דפוס מותרים ואפשר לצרף לעיתונים מודעות וכרוזים וכרזות כיד המלך. אנא, דאג, ומיד. וקודם כל – השייך לנו [למפא"י].
7. לאחר שהתבררה פרשת הלבוש אורחית – איזה טמטום! ממש מעשה בשור הבר שפרץ לחנות של חרסינה. הנני לשאול יד מי היתה בניתוק חוטים וחיבולי תחבירים.¹⁰ זאת רק לדעת. אגב מה ידוע לנו על הידוע לשלט בדבר הלבוש אורחית!¹¹
8. בפרטיכל הישיבה של יום א' [של הנה"ס ב-ם] יש החלטה לפנות לשלט בדבר העברה מהמשולש. שוב למען דעת, מה פירוש "לפנות" בימינו? מי הפונה ואל מי?¹²
9. עניין צדדי: לשעבר נהגנו לשגר מורי ערבית למשקים צעירים ונידחים. לימים ביטלנו שיטה זו וקבענו במקומה הדרכה והכשרה במרוכז ליחידים נבחרים. כיום, עם הפלגש תימנה,¹³ עלינו לחדש כהוראת שעה את השיטה הקודמת למחצית שנה או שנה. עכ"פ יש לשגר סגל שיעבור הנקדים, יתהו ויחווה. (שמעי, מיכאל, מרים? עם זרובבל?)¹⁴ שמעתי כי בנבטים ידענים גדולים,
-
- 7 ב-1946.10.22 כתב ז"ש כי מ"ש "ביקש להפריח שלושה תירוצים לירידה הצפויה של פיזל בחר. מסר בעל פה ע"י הרב מהכרמלי". אפשר ש"הרב הכרמלי" הוא "האורח" בלטרון הנוכח במס' 253 סעיף 1.
- 8 במושב מועצת מפא"י ב-1946.10.16 הרצתה ג"מ על "המצב הפוליטי בציונות". בדבריה הדגישה כי "עמדת חברי הנה"ס בשיחות המתנהלות עכשיו בלונדון היא לכבוד לעם ישראל [...]. זוהי מערכה ממש ולעמוד בה בכבוד בתור יהודים גאים זה הרבה יותר קשה מאשר לכתוב מאמר נגד השיחות" (ר' "דבר" 21.10.1946).
- 9 קפלן נאם באסיפה פומבית מטעם מפא"י בשבת 26.10.1946 בת"א. בדבריו שם סיפר על המערכה המדינית בלונדון, משם חזר זה עתה, "וקבע בעובדות כי המו"מ של הסוכנות עם נציגי בריטניה הנחיל כבוד רב לתנועה הציונית ולהנהגתה שמפא"י אחראית לה" (ר' "דבר" 27.10.1946).
- 10 ניתוק קשרים עם הבולשת ותימרוני ניסוח בפרסום הפרשה.
- 11 מ"ש נדרש להריגת קצין המשטרה הבריטי ברוס, שבוצעה בהוראת ז' שפר ועוררה ביקורת של ז"ש (ר' מס' 255 סעיף 4). ז"ש השיב ב-1946.10.24: "חוששני שפרשת הלבוש אורחית ידועה לשלט כתוכנה. סבורני כי לא יעשו מזה עניין כדי לא לקלקל המשוק הגדול [השיחות בלונדון] שלפידות מסר עליו בביקור [בלטרון ב-23.10.1946]. אנשי אחז רוגזים על שנמנע פרסום רשמי [מטעם ה"הגנה"] אף כי לא נמנע לגמרי כידוע" ("קול ישראל", תחנת השידור של ה"הגנה", הודיע ב-1946.10.22 כי ברוס הוצא להורג "בעוון עינויים של אסירי ביריה"; בעלון הפלמ"ח חוברת 46/47 סופר על הוצאתו להורג בידי חוליה של אנשי פלמ"ח).
- 12 ז"ש השיב במכתבו הנ"ל, שפירסום ההודעה על הפנייה בדבר העברת המעפילים מקפריסין היתה יוזמה של דובר הסוה"י "תו לא".
- 13 הקמת 12 הנקודות בדרום.
- 14 אנשי האגף הערבי של הממ"ד: שמעי – שמעוני; זרובבל – עזרא דנין. מיכאל ומרים לא זוהו.

חניכי בבל [עיראק]. שמא אפשר להסתייע במי מהם במקום להיזקק לבאי חוץ? אך קודם כל
בירור וגילוי דאגה.

*

23.10 בבוקר

בושתי ממברקן של ש"ל ב"דבר" "על הימים הקרובים ממש"¹⁵ מה מאלץ לפרסם דברי הבל כאלה?

**הממשלה פסלה את
דוד בן-גוריון ומשה שרתוה
למשא-ומתן על עתידה של ארץ-ישראל.**

כל פועל עברי, כל ציוני יאמר:

**אלה אשר לונדון פסלה -
הם הראויים לאמוננו.**

**רשימת מפלגת פועלי ארץ-ישראל ובלתי מפלגתיים
לקונגרס הציוני הכ"ב**

כרזת מפא"י לבחירות לקונגרס הציוני הכ"ב, אוקטובר 1946

15 במברק מאת ש' לוונברג, סופר "דבר" בלונדון נאמר: "בחוגים פוליטיים פשטו היום שמועות, כי מנהיגים יהודים העצורים בלטרון ישוחררו בקרוב, אולי בימים הקרובים ממש" ("דבר" 23.1946).

23.10.1946

להדו שלום,

ביקורו של אליעזר [קפלן, היום] היה חשוב לאין ערוך – ליבן ויישר את המצב לפרטי פרטיו, ללא שיור של קמט. בפעם הראשונה מאז אותו יום אנו יודעים בבהירות גמורה ומוחלטת היכן אנו ומה נגד פנינו לימים הקרובים.¹ עוד בטרם קיבלנו פניו, ואף לפני שהספקנו לקרוא את הפיסקה בשדרך בדבר התייעצות הלשך² (ראיתי שהיא מיועדת רק לפיזלים והשמטתיה מההקראה במסיבה הכללית, שנתקיימה ממש לפני הביקור), הגענו למסקנות:

א) המצומצם יהיה בעל גה"ד ולא [יושבי] יום א' [הנה"ס],³ וזה משני נימוקים. ראשית, אם תיודנה בליסטראות – יספוג הוא; ושנית – סעיפים יתרים לדעת השלטת וקצוות חדים בהם, יגרו פחות אם יבואו מפי המצומצם מאשר מפי יום א', אשר נשא ונתן ובאווניו שמע [את דעת נציגי הממשלה].
ב) אין בשום פנים לקבל נוסח בל בלבד, ללא תוספת,⁴ אלא הכרחית הערכת המו"מ, עמידתנו, והתוצאות לגבי עלייה.⁵

ג) כיוון שגם נוסח לוט [ב"ג] אינו עומד על הקו [לפעולה נגד הטרור] ואינו נוגע בו כלל, מוטב להשמיט כל אותה פרשה (סעיפים 7, 8, 9, בנוסח ישן).⁶

ד) כיון שסעיף בודד על ט' [טרור], בנוסח שעיקרו המצב בכללו, יהא יוצא דופן וכאילו מוזמן, המוצא הוא החלטות נפרדות, אחת על תוצאות המו"מ והמצב המדיני ואחת על ט' ותו לא; דרך

1 ר' מס' 256 הע' 4.

2 ז"ש כתב ב-23.10.1946: "הבוקר ישב לשך בית הפיזל [לשכת מפא"י]. הדעות, פרט לפזית, נגד קיום [כנס והפ"צ] המצומצם ערב הבחר. חוששים לניצול רע [נגד מפא"י]."

3 כך הציע ב"ג (ר' מס' 259 סעיף 3).

4 אין על הוהפ"צ המצומצם להיענות לתביעת הבריטים בשיחות בלונדון, שהסוה"י תנקוט פעולות שונות להרפיית המתיתות בא"י, לרבות פרוסום "הצהרה המגנה טרור ואלימות ללא תוספת של הסברים שמשמעת מהם הצדקה [של אלה]", ואשר "צריכה גם לכלול [התחייבות] שהסוה"י תשתף פעולה עם הממשל הארץ-ישראלי במגמה לדכא את הטרור" (ר' טיוטת דוח לוהפ"צ על שיחות לונדון עם אנשי משרד המושבות 20.10.1946. תעודות א', עמ' 703-705). בדוח זה נמסר, שבתגובה לתביעת הבריטים אמרו נציגי הסוה"י בשיחות כי "הם תמיד נקטו בצעדים להילחם בפעולות טרוריסטיות וכי ימשיכו לעשות ככל יכולתם לתכלית זו". אומנם, הוסיפו, "אין הם סבורים שדרושה הצהרה נוספת שלהם לגינוי הטרור, אך אם הדבר יועיל הם יהיו מוכנים להוציא הצהרה כזאת ויעשו כן בזמן ובצורה הראויים". ז"ש כתב ב-23.10.1946 מפי קפלן, שהבריטים "היתנו במפורש כי ההכרה של [הוהפ"צ] המצומצם [בגנות הטרור] תהיה בלי 'אבל'. לאמור בלי הטלת סיבת הסיבות [לא-ישקט בא"י] על השלטת, אלא לגופה ובמפורש".

5 בדוח על השיחות הנ"ל נמסר, שנציגי הסוה"י ביקשו כי בשניים-שלושה חודשי ההשעייה של ו"ש"ע תותר עליית מיספר ניכר של פליטים יהודים מתוך המאה אלף שעליהם המליצה הוא"א. על כך השיבו הבריטים, כי "אין הממשלה יכולה בזמן הזה לערוך שינויים כלשהם [במדיניותה] שכן העלייה היא אחד הנושאים העיקריים [האמורים להידון] בוש"ע המושעית". על כך "הביעו נציגי הסוה"י את אכזבתם הגדולה ואמרו שהחלטה זו [של הממשלה] ביטלה את הצעד החשוב ביותר להשבת החוק והסדר בא"י על כנם" (שם).

6 ר' מס' 257.

זו תאפשר תגובה לנשיא [טרומן], אף היא נפרדת; הווה אומר שלוש החלטות נפרדות. אחד הדברים הרבים ששימחנו בדו"ח אליעזר היה הסילוק המפורש מצדנו של עניין terror and violence והתפשרות הצד שכנגד עם הסילוק.⁷ עובדה זו חיסלה לדידי לחלוטין את הסעיפים 7, 8, 9 של נוסח ישן, או כל ניסיון אחר להתהלך על פני שדה מוקשים זה – מלאכה שכנראה יש עליה קופצים בבית-פיזל.⁸

אליעזר אמר לנו כי הוא כבר הציע שיטה של החלטות נפרדות ואחרי נסעו חזרנו וקראנו אותה פיסקה בשדרך במסיבת פיזל וראינו שפנחס הציעה ושדעתך נוחה הימנה.⁹

מחר אנסה מזלי באיחוד הנוסחים, הרי שתקבל התוצאה ביום ו' [25.10]. תהיינה לי צרות צרורות עם אילן המתקשקש על תגים וזורק [עם] כל התעקשות באיום של התפטרות. הוא בעד ריכוך רב של סעיף ט' [רוח] ולעומת זה נגד ביעור גמור של כל זכר ל"יאוש" [סעיף 8 בגילוי הדעת]. ייתכן שבדואר זה יתקבלו תיקוניו לנוסח ישן, בהנחה (שלו!) כי הוא הבסיס (לא מאהבת מרדכי).¹⁰ אך האמת ניתנה להיאמר כי הוא כאש מתלקחת על נוסח בל, עוד יותר מאשר על לוט.

ועכשיו אנו בפני שרשרת אִמִּים: אם לא יקטרג השטן מכאן ועד יום ג' הבא [28.10], ואם יתקיים הכנס [של הוהפ"צ] באותו יום, ואם לא יסתבך הכנס באיזה פורענות פנימית, ואם יגיע לעמק השווה או בהכרע, ואם יתפרסם מה שיתפרסם נניח ביום ה' בבוקר [30.10], ואם יישר איך שהוא בעיני מי שהדבר נתון לעיונו,¹¹ כי אז יש סיכוי כי לשַׁבֵּת ב' בנוב' נהא מסובים לארוחה עם משפחותינו. כאן נוסף עוד "אם", קטן והוא הכרוך בתאריך [הצהרת בלפור]: אם ירצו למנוע מהשכנים [הערבים] גירוי נוסף, אפשר ידחו [השחרור] לאחר השבת, דוקא משום התאריך. מכל החוליות הללו החלשה ביותר היא המודגשת לעיל ועל כן אין בשום פנים להוריד מעל סדר היום את סיכוי חורפנו באילון. ועכשיו נקודה צדדית הנוגעת לאנוש מסוים. ודאי שמעת על הרכב הרשימה הראשונה,¹² שהובאה

7 בשיחה עם נציגי מה"מ ב-17.10.1946 אמר קפלן מפורשות, שאין לסוה"י כל כוונה לשתף פעולה עם הממשלה בדיכוי הטרור ובהסגרת מבצעיו וכי היא רק תקרא ליישוב לסייע למניעתו (תעודות א', עמ' 693), בשיחת ח"ו וחבריו עם שר המושבות קריין-ג'ונס ואנשיו ב-18.10.1946, הודיע מנכ"ל המשרד גייטר כי בעניין ההצעה המתבקשת מן הסוה"י הם מסתלקים מן התיביעה להתחייבותה לשתף פעולה עם הממשלה במלחמה בטרור (שם, עמ' 700).

8 ב-23.10.1946 כתב ז"ש כי בישיבת לשכת מפא"י הביעו רבים דעתם, שבשום פנים אין להסתפק בגילוי דעת [של הוהפ"צ המצומצם] על סיטרא "הפורשים" בלבד.

9 ז"ש כתב כי באותה ישיבת לשכת מפא"י "פנחס [לבון] (של המשופם) מציע לעשות גילוי דעת בשני חלקים. הראשון הכולל הכל פרט לעניין הסיטרא והשני המדבר על הסיטרא בלי כל תוספת", כלומר ללא התחייבות לשתף פעולה עם השלטונות במלחמה בטרור. לכך הוסיף ז"ש כי "פזית לא גורס הצעה זו, אבל [היא] מועברת לשיקולכם (מאוד נראה בעיני דתן). מבקשים נוסח מיוחד שיבוא מא-ן [אילון]".

10 גרינבוים הניח כי הבסיס הראוי לגילוי הדעת של הוהפ"צ הוא הנוסח שהכין מ"ש, אף על פי ש"מ סבר שהנוסח שהציע ב"ג הוא שיהיה הבסיס. מ"ש סבר כי עמדת גרינבוים נבעה מיחסיו המעורערים עם ב"ג (ר' מס' 259 סעיף 4).

11 הכוונה לנציב העליון. במכתב לרעייתו ביום זה כתב מ"ש: "אם הוקן על ההר יראה את גילוי הדעת, או פיסקה מסוימת בתוכו, כמניחים את הדעת, יבוא השחרור מיד" (שרת/מאסד, עמוד 372), ר' גם דברי גייטר מ-17.10.1946 "אשר לכוונות הממשלה, היא תשחרר את המנהיגים היהודים העצורים [---] אחרי בדיקה של השלטונות בא"י" (תעודות א', עמ' 692).

12 כנראה רשימת חברי "הגנה" העצורים בלטרון שיש לטפל בשחרורם מטעמי בריאות, שכללה גם עצירים שלא מה"הגנה".

לפני עזריה:13 תשעה, בכללם המסגף [וייזל] – (בזכרתי, הן עצמך כתבת זאת!) ושניים חסידים14 אשר עזריה הכניסם. אם הכל יקום לפי רשימה זו יישאר שופי15 מחוץ לתחום. והנה הוא והמסגף באו רתומים כצמד ולא הבדילו בינם אלא הצום ותוצאותיו. אם נצא ונעזבנו לאנחות תהיה תאניה ואניה. אמנם לדבריו הוגד לרעייתו כי גורלו כרוך בשלנו. אעפ"י כן, אם יש איוו אפשרות שהיא לצרפו במפורש ולמפרע – מוטב.

עמדת עזריאל [קפלן] היתה לגמרי לגמרי כשורה ואפילו לתהילה16 דברים ברורים אינם משתמעים לשתי פנים – כדרבנות! אמרתי לו, כי לפעמים כדאי לשלוח איש כספים למו"מ מדיני, שאומר על יש ועל אין אין.

לעניין סילוק הנובח17 – לכתחילה ניסיתי למעט ערכה, אך בעל הברכה, התוסס הנצחי, שהוכיחני על פני ונעניתי לו: אנו מעוניינים להציג את הסילוק כהישג מה שלנו, בארץ ואצל בל,18 ולפרש את המעשה כצעד ראשון מצדם לקראתנו, לבל יפורש אח"כ גה"ד כצעד ראשון מצדנו לקראתם. יש להדריך בפנים ועלוננו בכיוון זה. לע"ע ליל מנוחה!

[בשורות שלהלן חלו שיבושי הדפסה. המילים החסרות הושלמו לפי השערה]

- [לגרש: כאן הוקמה סככה שהיה בה צורך חיוני.19 היתה בזה [יוז]מת בעה"ב [בעל הברכה] והסכמתי לחלק ההוצאות 50/50 בינינו לבין סוב' [סולל בונה]. יש לשלם לאחילאה20 25 לא"י. - [אמו]ר לכלב21 כי צר לי להיות יורד לחייו, אך איני מתפעל מטריזי כמראה על הברית. אחרי [שכבר] נכוו פעם,22 מדוע לא התייעצו? - [ב]מצורף קבל [את תיקוני] אילן ואיני בטוח אם יגיע ליום א'. - [רצוי] לרשום מפי לפידות את כל הדרישות שהוצגו מצדם [של הבריטים], הסירובים מצדנו והנסיגות [שלם] ולערוך מזה חוזר לחברה [ה"הגנה"] ובייחוד לחטב [הפלמ"ח].

13 אולי שמעון סבוראי, מראשי השרות הרפואי של ה"הגנה" שכיננו "עזריה".
14 כינוי חברי ה"הגנה" שהוחדרו לארגוני "הפורשים" למטרות מודיעין. מהם שנעצרו בלטרון כי נחשבו חברי ארגונים אלה.
15 עו"ד יוסף שופמן, מפעילי הצה"ר והצ"ח. שכן יחד עם פון-וייזל באותו צרף (ר' וייזל, עמ' 42).
16 ר' הע' 7 לעיל.
17 גנרל ברקר. ב-18.10.1946 התפרסמה הודעת הממשלה כי "המפקד העליון של הכוחות הבריטים בא"י ובעבה"י, לויטננט גנרל סר אוולין ברקר, יוצא לאנגליה ב-24 באוקטובר לחופשה של עשרה ימים, שאחריה יחזור לא"י". כעבור ימים אחדים התפרסמה בלונדון הודעה רשמית כי ברקר יתמנה למפקד הפיקוד המזרחי של בריטניה וכי בתחילת פברואר 1947 יבוא במקומו לא"י מיג'ור ג'נרל גורדון מקמילן ("הארץ" 18/23.10.1946).
18 נראה כי הבריטים חששו פן תתפרש יציאתו של ברקר כהישג ליהודים. "סנדיי טיימס" הלונדוני ציין כי "בהעברתו של ברקר אין לראות משום ויתור ליהודים. דעתו של פילדמרשל מונטגומרי היתה שמכתבו הידוע של ברקר היה רק בגדר פעולה רתחנית שהיא אופיינית לברקר" ("הארץ" 28.10.1946).
19 הסככה הוקמה לקראת החורף (ר' שרת/מאסר, עמ' 372).
20 כנראה ממחלקת הכספים של סולל בונה.
21 אריה לבבי. עמד עם וולטר איתן בראש המוסד להשתלמות של הממ"ד.
22 טריזי – ישעיהו קלינוב (יידיש: "קלין" = טריזי, יתד), מנהל מח' ההסברה של הסוה"י, שכנראה היה אמור להרצות במוסד להשתלמות. "נכוו פעם" – בכונתם שלב בתוכנית הלימודים הרצאות ביידיש (ר' 225 סעיף 10).

24.10.1946

לגרי,

לפני ימים אחדים שמענו ברדיו הודעה רשמית על הוועדה לכירור ענייני העצירים.¹ על הדובר לטפל בהודעה הזאת ולהקיע מירמתה. נאמר שם כי בהיעצר איש אומרים לו "באופן כללי" במה הוא נאשם. זוהי אחיות עיניים. אומרים לפי איזה סעיף, אבל אין זה אומר כלום לגבי ההאשמה הממשית ואין זה נותן שום אפשרות לאדם להתגונן וללמד זכות על עצמו. כשבא אותו מזכיר (סמית)² הנה הוא פותח בשאלה: במה תצטדק what can you say for your defence. העציר טוען: להצטדק בפני מה? במה אתם מאשימים אותי? ויש שהוא מוציא מפייהם במלקחיים דברים יותר מסוימים ויש שאינו מוציא. ועוד: נאמר כי במקרים ידועים מופיע האיש לפני הוועדה עצמה. יש להודיע, כי עד לתאריך אותה הודעה ברדיו לא היה ידוע לנו על אף מקרה של הופעה כזו, אם כי רבים מאוד דרשו וחזרו ודרשו זאת. ולבסוף יש להקיע עובדה כזו לדוגמה: זה למעלה משנה עצורים שבעה חיילים שנאסרו במחנה הרחובותי אשר אליו הובאו לאחר שחרורם מהשבי, בו בילו ארבע שנים. נפל עליהם חשד שהיה מצדם סיוע לגזילת הנשק מאותו מחנה ע"י אצ"ל.³ עברם בארץ והתגייסותם כחפרים בתחילת המלחמה בפקודת הסוכנות אינם מטילים צל ספק שאין להם כל שייכות לאיזה ארגון ט' [רור] שהוא. שום הוכחות, אף הרחוקות שברחוקות, אין כנגדם. כל פניותיהם לכירור ולחקירה היו לשווא. במשך עשרה חודשים שהם בלטרון לא נקרא איש מהם לחקירה, לא נשאל דבר ולא הוגד לו דבר. מיטב שנתייהם עברו בשבי אויב ונגמרות במעצר בריטי ואין שום תזווה במצבם לקראת שחרור, אף לא לקראת בירור.⁴

שלום,

.א.

-
- 1 הכוונה לוועדה ממשלתית שחבריה, אנשי מינהל וצבא בריטים, נהגו לבוא למחנות העצורים כדי לבחון את סיבות מעצמם וזכאותם לשיחרור. ההודעה הרשמית לא אותרה.
 - 2 עוזר המזכיר הראשי. חבר הוועדה לכירור ענייני העצורים, שמטעמה באו ללטרון לחקור חשודים (ר' "משמר" 16.10.1946).
 - 3 11.10.1945 חדרה יחידת אצ"ל למחנה צבאי בריטי ברחובות, ששימש לצורכי אימונים ושוכנו בו באותו זמן חיילים יהודים ארצישראלים ששחררו מן השבי הגרמני, והוציאה מתוכו כמויות ניכרות של רובים ופריטי ציוד צבאי. למחרת נעצרו חיילים יהודים ששמרו אותו לילה במחנה, או נעדרו ממנו ללא רשות, ונחשדו בשינוף פעולה עם יחידת האצ"ל. חלקם שוחררו לאחר חקירה ואחרים נשלחו למאסר מינהלי על פי "התקנות לשעת חרום" (ר' ניב ד', עמ' 173-174).
 - 4 ב-27.10.1946 כתב גרשון אבנר: "בסוף השבוע שעבר הכנתי חומר בעניין ההודעה הרשמית על הוועדה פחות או יותר לפי הקווים שהתווית בשדרך האחרון אלי". במסיבה עם עיתונאי חוץ ביום-ג' נדרש דובר הסוה"י לוועדה ברוח ההנחיות והניסוחים של מ"ש (ר' "דבר" 27.10.1946).

26.10.1946

לגרי שלום,

אם הדובר טרם פסק פסוקו בשאלת הוועדה החוקרת וכו', יש לתקן מה שהצעתי לומר. קודם כל, מחר בבוקר ישוחררו שניים מתוך שבעה. יש בזה כדי להוכיח כי חמשת הנותרים ישבו עכשיו לפחות עוד מחצית שנה – דבר מפליץ! ובכן אין לנקוט את הסיפרה 7 אלא רק 5, כי למה תענה לנו סי"ד [CID], שהנה שחררנו שניים, משמע מתקדמים? לעומת זה אין לומר בהכללה שכולם נתגייסו לפי פקודתנו, אלא "רובם אנשים שהתגייסו לפי פקודת הסוכנות" at the J.A.'s behest. ברור? שלומות,

אחיעזר

27.10.1946

להדו שלום,

אעפ"י שהודעת כי שלום לאליאס ולזיאמה, הרי הרדיו הודיע כי שניהם נפצעו פצעים קלים ואני חרד מאוד, בייחוד לאליאס, שהוא איש כה רך ביסודו.¹ צר לי מאוד שאיני יכול להעלות בזכרוני את דמותו של פרלמן – ודאי תתפרסם תמונתו. איזה גורל לשליח שלנו! האם הוא בעל משפחה?² ומה הידיעות האחרונות על אשת לוי? ועליו עצמו?³

מסור-נא יישר כוח רב ללפידות.⁴ הפעם הצטיין גם העלון.⁵ לא כן כתב פ"פ באחווה שקימט, טשטש וסילף. הוא האחראי בוודאי לסילופים ברדיו ירושלים ולמטעמים שעשה בסילופים אלה הסוקר השבועי,⁶ תיפח רוחו!

הידיעות של גרי הטילו מרה שחורה בקרב הצעירים כאן, ובייחוד דיכדכו את ש"ל. אם יש בידך לשדור לי במיוחד עליו, על מצב הטיפול בו וסיכוייו, אנא, עשה זאת מיד.⁷ אמרתי הבוקר לפני התקבל הדואר, כי אחד הדברים העיקריים שיש להתמסר אליהם מהיום ועד התחדשות הוועד בדצמבר⁸ – מיצוי כל האפשרויות להכשרת הרקע בקרב בני הגר [הערבים].

1 מטוס צרפתי שיצא מפריס למצרים ולא"י, נחת נחיתת אונס במדבר המערבי בגלל סופת חול. המטוס ניווק ונשרף ורבים מנוסעיו ובהם מעובדי הסוה"י וההסתדרות, לרבות ששון וארן, נחבלו. לתיאור נרחב של האירוע ר' "דבר" ו"הארץ" 28.10.1946.

2 מדובר במהנדס יוסף אליהו פרלמן, שחזר משליחות מטעם המחלקה הטכנית של הסוה"י. הוא נפצע בתאונת המטוס פצעים אנושים ונפטר. ז"ש כתב ב-30.10.1946: "פרלמן היה עובד זמני. השאיר אחריו אשה ושני ילדים. הצעיר ביניהם בן עשרה חודשים".

3 מיג'ור נ' לוי, לשעבר מפקד פלוגה בבריגדה, עובד המחלקה לחיילים משוחררים של הסוה"י. הוא ורעייתו נפצעו בתאונת המטוס.

4 מדובר בהרצאת קפלן באסיפה פומבית מטעם מפא"י בת"א ב-26.10.1946.

5 ר' דיווח "דבר" על הרצאת קפלן, 27.10.1946.

6 "הסוקר השבועי" – אלכס ג'וזי (ר' עליו מס' 223 הע' 6).

7 גרשון אבנר, שמילא את מקום אשל בעת מחלתו, סקר במכתב ב-27.10.1946 את פרשת הטיפול אצל השלטונות בענייני שחרור עצורים. לדבריו, חלק מן הפניות נענות בסירוב והאחרות נגררות ונדחות בתואנות שונות למרות הבטחות מפורשות. עורכי הדין העוסקים בכך נתקלים בקשיים רבים והם פסימיים. אשר לשלום לוי, "הוא מקרה קשה היות וחושדים שהוא מעורב בענייני העברת כל מיני חומרים". על בקשת מ"ש לקבל מידע מיוחד על ש"ל כתב ז"ש ב-29.10.1946, שעוורו של עו"ד לויצקי "מטפל בש"ל אבל אינו מצליח כלל להתקדם בשיחותיו בעניין זה, אחרי שש"ל נכשל בפני הוועדה [הבריטית לשחרורים] לפני ימים אחדים". ב-30.10.1946 הוסיף ז"ש: "אני תקווה, כי עניינם של הצעירים מסוג ש"ל וחבריו יזוו לאחר שתבוא, ובאם תבוא, התרת המנהיגים. על כל פנים, נערוך בימים הקרובים התייעצות של כל המטפלים בהם. ייתכן שנצטרך לצאת בדרך של שלמונים באם לא נצליח באופן אחר (ישנה דרך כזו)".

8 חידוש שיחות וש"ע בלונדון שנקבעו ל-16.12.1946.

עם בוא הדואר וקריאת הבשורה המפוצצת הכפולה – ההוראה של St. Dept.⁹ והתגובה של האשמא¹⁰ – נתחזקתי מאוד. אגב, כדאי מאוד לבדוק אם באמת נתקבלה הוראה כזו. בעה"ב מציע להריץ את עמוס לעירו (ב)¹¹ על מנת לבלוש. ושמא אפשר ביבוס או בגושן? מסור נא לפנחס שמכאן קשה לי מאוד לעזור לו.¹² עכ"פ אל יקבע לעצמו מועד יותר מאוחר מ-10-12 בנוב', כי מתי יתורגם עברית, מתי יידפס ומתי יישלח? אל יתאמץ להקיף הכל, וכל נושא שיש הצדקה לא להזכירו (כגון ה"סוון") מוטב לדונו בגניזה, שלום לכל,

אחיצד

ליולדת [רעיית ז"ש] וליילוד ברכה מיוחדת.

-
- 9 במברק ב"ג מפריס אל הנה"ס ב-23.10.1946 נאמר: "גולדמן טילפן שאצ"סוון אמר לו [כי] מחלקת המדינה הודיעה לכל הנציגים האמריקנים במדינות ערב, למסור לממשלות הערביות שעלייה מיידית של המאה אלף ומדינה יהודית בת-קיימא בחלק הולם של א"י היא המדיניות של ממשלת ארה"ב (תעודות א', עמ' 709; על הודעה פומבית מפי מזכיר המדינה בירנס, ר' "דבר" 28.10.1946).
- 10 "האשמאי" – דר' חוסיין ח'אלדי, ראש עיריית י-ם 1934-1937, חבר הוועד הערבי העליון, שהוגלה ע"י הבריטים ב-1937 לאי סיישל ולאחר שובו ב-1946 היה חבר בוועד הערבי העליון המחודש. גמנה עם מתנגדי החוסיינים. בשיחה עם סופר "פלסטין" הכריז כי "בעיית א"י תיפתר בדרך אחת: להשיב את הבעיה לידי הערבים, כי רק הם יכולים לפתרה. התנסונו בשלטון האנגלי במשך 28 שנה ותחת שנתקדם נסוגונו, איבדנו זמן והחמצנו הודמנויות. אנו יודעים היטב, שהם לא יתנו לנו דבר. לכן עלינו לפעול בעצמנו כדי שנשיג את זכויותינו. חבר המדינות הערביות טיפל בבעיה בדרך דיפלומטית ארוכה, שאינה מוליקה לפתרון. באה המלחמה השנייה ונסתיימה ותפרוץ מלחמה שלישית ותסתיים ובעייתנו לא תיפתר כל זמן שנלך בדרך זו. עלינו למצוא פתרון מהיר ונמרץ לפני שיתחזקו הציונים" ("הארץ" 27.10.1946).
- 11 מדובר בעמוס לגדמן, איש "סולל בונה", ששהה תקופה ארוכה בביירות, שם למד באוניברסיטה האמריקנית וקשר קשרים עם חוגים פוליטיים וציבוריים.
- 12 פנחס ליאו כהן, המזכיר המדיני של הממ"ד, שב מארה"ב כדי להכין את דוח המחלקה לקונגרס הציוני הכ"ב (ר' מס' 242). ב-25.10.1946 כתב למ"ש: "בעיית הדין וחשבון חמורה מאוד" בשל ריבוי הנושאים הטעונים דיווח ומשום כך "מסופקני אם אוכל לעשות את זה בצורה מספיקה במשך השבועות שנשארו [...] האתם רואים איזה אפשרות שהיא, שאתם תשתתפו בכתיבה?"
-

27.10.1946

יקירי ואהובי ניצן,

חטאתי, עוויתי, פשעתי לפניך. מכתבך הראשון לא נענה אלא במחציתו הראשונה.² רחש לבי דבר טוב להריץ אליך איגרת כדבעי, אך משהתחלתי להפוך בסוגיות שנגעת בהן נוכחתי לדעת כי הדברים יארכו ויכבדו – ונרתעתי. כמה פעמים חזרתי לעניין במחשבתי ולא עצרתי כוח. ובינתיים המתה, עם כל מעלותיו ומורדותיו לא הרפה ממני ויום רדף יום ושבווע שבוע, והייתי מגיב והולך על כל תהפוכות המצב קמעוניות ולא נפנה לפרשיות סיטוניות – עד הלום.

עתה אנו ספק על סף שערי היציאה, ספק ערב היאזרות מחודשת לשלב נוסף וממושך של מעצר. אם נחרוג, רצוני שנתקע איש לרעהו כף שנפגש ונאריך שיח. אם לא – אולי תצלה עלי הרוח ואכתוב. ובינתיים שני עניינים. כתבת לי בעניין הקיפוח.³ אף התגובה על כך נתאחרה אך סוף סוף כתבתי לאיש גבע⁴ והטלתי עליו לעיין בבעיה ולהציע פתרון חיובי. הוא ודאי ימתין עכשיו לצאתי, בהנחה הרווחת כי אין זה אלא עניין של ימים מספר. אעפ"י שידעתי זאת מראש, בכל זאת כתבתי כדי לחייב את עצמי לטפל בדבר בצאתי, גם כדי להוסיף לתביעה משקל-מה מתוך היותה מושמעת מעבר לגדר. זאת ראשית.

והשנית – הוראתי כאן איגרת של הגואל אל הכלואים.⁵ איגרת זו מחייבת שיחה, בירור, דיון,

1 המכתב נמצא באי"ט, תיקי ישראל גלילי, חט' 15, מיכל 169, תיק 1, מס' 9.

2 ר' מס' 138.

3 מכתב גלילי לא אותר. עניינו, כנראה, בעיית הסיוע למשפחות חברי הפלמ"ח, שנטען כי קופחו לעומת משפחות החיילים ששירתו בצבא הבריטי.

4 יוסף גוריון, מנהל המחלקה ליישוב חיילים משוחררים בסוה"י. מכתב מ"ש אליו לא אותר.

5 מדובר באיגרת ששלח יגאל אלון לחברי הפלמ"ח העצורים בלטרון. האיגרת לא שרדה, אך חלקים ממנה הובאו בעלון הפלמ"ח 47/46, אוקטובר-נובמבר 1946, תחת הכותרת "איגרת לחברים", שם נאמר כי הדברים לקוחים ממכתב ששלח "לחברינו העצורים":

האשמה בהפסקת המאבק בחוסר התגובה על חיפושי הנשק ופירוק המעפילים, אינה מוטלת על הציבור אלא על אלה שבאותה שעה בה מתקיף אותנו השלטון – ממשכים בשתדלנות ואינם מסבירים לציבור וללוחמיו את סיבת הוויתור [על המאבק המזוין] והחלפת המלחמה בעד הערכים שחונכנו עליהם בשתדלנות פוליטית. דרוש ההמשך במאבק כדי להוכיח שאין אנו משלימים עם משטר חיסול זה וכדי להוכיח שלא נשברנו מעוצמת המכה ב-29 ביוני ולאחריו. המאבק דרוש גם כדי להזהיר ולמנוע ניסיונות של הכרעות חמורות נוספות נגדנו [---]. דרישתנו להמשיך במאבק באה אפוא לא רק כדי להציל את אשר כבשנו בעזרתו עד היום, אלא גם כדי לשרת את הפעולה המדינית בעתיד המאיים. להמשך המאבק הזה מוכנה חטיבתנו. לימים הוסיף יגאל אלון בנושא זה:

בעצם השעה שבה הגיעה רוח המלחמה בעם לשיאה, נפלה משום מה רוחה של הנהגתנו המדינית [---]. גל התמרמרות נישא במחנות הפלמ"ח. הלוחמים לא השלימו עם ההפוגה. לא השלימו כי לא הבינו לתכליתה. אדרבא, ההנהגה הוסיפה לשאת דברה ברוח של מלחמת תנופה. התנהגות מזוהה זו של ההנהגה הוסיפה

החלטות, מסקנות, הסדר, מיפנה - עולם ומלואו! ושוב איני יכול שלא להניח כי תינתן האפשרות לפתוח בכל אלה בע"פ בימים הקרובים ממש, שאם לא כן הרי אהיה אנוס לכתוב, ואף קיבולת זו מבהילתני. אם לא תהיה ברירה, אתאזר גם לזה, אך מוטב לי עכ"פ לכלוא מי"לי לימים מספר עד שיתברר איך יפול דבר. אלא חוששני בינתיים להמשכו של סגנון מסוים של הסבר והייתי רוצה להציב לו סכר עד עת מצוא.

ייתכן כי תמימות היא מצדי ברצותי לעצור בעד זרם מים אדירים שפרץ זה מכבר והציף כבר שטח עצום והוא שוטף והולך. אך אודה, רק פה התחלתי קורא הסברים מסוג זה, ונתקלתי בדברים שזיעזעוני, וכוונתי בעיקר ובראש וראשונה לאופן הדיבור של אחראי כפותח,⁶ בפני כפופיו, על העומדים ממעל לו ברום המעלה, שמידם סמכותו וזכותו להורות לכפופיו.

התפלצתי. בקש ממנו את האיגרת וקרא - כשלעצמה היא כתובה מאוד כהלכה, מתוך הבנה רבה של שכל וחדירה עמוקה לנפש וכל רמתה תעודה חשובה לאיכות המופלאה של החומר האנושי שממנו קורצו טובי אחי הצעירים - אך כשתגיע למילה "זחילה"⁷ תבין לרעי לא רק מבעד לתיל אלא מעבר לתלי תלים של עלונים וכרוזי בחירות; ועדיין אני מקווה ומאמין כי תסכים בתוך תוכי לבך, כי דעתו האישית של הגואל כאיש פלג [מפלגת אחה"ע] על קו מסוים שנקטו דרי מעלה בשלב מסוים לחוד - וההרות שהוא נוטל לעצמו לפסוק הלכה בהולה כזו, או בכלל לפסוק הלכה, להערכת דרי מעלה במלוא הסמכות שניתנה לו מהם באוזני היוצאים בעקבותיו - ת"ק פרסה לחוד.

בכל לב,

אחי'עד

נופך משלה לחוסר ההבנה שהשתרר בין ההנהגה והלוחמים [---]. דומה היה כי הפעם לקתה ההנהגה בעודף רגש אחריות הגובל בחוסר אחריות (ספר הפלמ"ח א', עמ' 572-573).

מ"ש נדרש לטענותיו אלה של יגאל אלון במכתבו אליו מהמחצית השנייה של מרס 1947. מכתב זה הובא תחת הכותרת "יש מרחק בין חוכמה לתבונה" בחוברת "מפנה", יולי 2001, שההדיר פנחס עופר, וכן בשוחר שלום, עמ' 64-65.

6 פותח - יגאל אלון נגוד מכינויו "יפתח".

7 נראה, שבאיגרתו המקורית נוקט יגאל אלון למונח "זחילה" וכי זו הומרה בעלון הפלמ"ח הנ"ל ל"שתדלנות". במאמרו "הצעה ותשובה", שפורסם בעיתון "לאחדות העבודה" 15.10.1946, גינה יצחק שדה (בחימת י' נודד) את ההנהגה הציונית על שהפסיקה את המאבק המזוין בבריטים וניהלה שיחות עמם גם כאשר הוזהרה כי "כל ההליכה לשם זחילה היא".

28.10.194

לדתן שלומות,

הערב מסתיימים ארבעה ירחים.

היום - בסימן הבחירות [לקונגרס הציוני]: מכל המקומות המעורבים, [לטרון] ודאי אחד השקטים ביותר בכל הארץ, אם לא השקט ביותר. הצביעו 87%, בס"ה 337, בהם 106 שקליהם בידיהם, 105 שוקלים בלי שקלים, 126 אשר לא שקלו.¹ לפי הרשימות בסה"כ: א 40, ב 2, ג 243, ה 1, ו 6, כ 3, כב 10, לא 1, לג 1, ע 4, צ 1, ש 2, ת 17,² השאר ריקים (בקרוב 126 שלא שקלו יש 94 לגימל, 11 לאלף, 6 לתו). מאנ"ש, בלי הוותיקים,³ הצביעו 23 אלף, 9 תו, 2 שין, אחד ריק. הוותיקים הוסיפו 6 אָלף ואחד צדי (הצדי היחיד במחנה כולו!). הוה אומר שמחוץ לאנ"ש הצביעו במחנה הכללי [לטרון ב'] 11 בעד אלף ו-8 בעד תו. דעת נאמני אלף בקרב אנ"ש היא שאלמלא שלוש שיחותיו של ישן, שעברו במתיחות ובעניין שלא ייתכנו למעלה מהם, היה רוב אנ"ש, ואולי רוב גדול, בעד תו. בעל הברכה מצטער לאחר מעשה שלא ירדנו למחנה הכללי ובפינו בשורת אלף - הוא בטוח משום מה שהיינו רוכשים כמה עשרות.

בעל הברכה מכחיש בכל לשון של הכחשה כי סיפר לרופא על כבלים.⁴ שום כבלים לא הובאו ושום מחזה דרמטי לא נתקיים. אלא מכיוון שהנוהג הוא להוביל את הטעונים ריפוי מחוץ למחנה כבולי יד ולעתים גם כבולי רגל, הודיע בעה"ב, בבקשו רשיון, כי לא יסע כבול. בהינתן הרשיון הודיעוהו כי אכן לא ייכבל. זאת סיפר בעה"ב בפתק לבעל-סימה,⁵ והוא המקור. נתמלאתי קנאה עד מוות (לפי הכתוב - קשה כשאל קנאה) בקראי על הופעתך בנען [באסיפת בחירות]. מי יתנני!

ועדיין אני סבור כי המפלגה לקתה הפעם בתסביך נחיתות שאפשר היה להימנע ממנו.⁶ אלא ייתכן כי זוויית הראייה מכאן מטעה. שלום לך ולכל.

אחי עד

1 "שוקלים בלי שקלים" - קנו שקלים אך אלה לא הגיעו לידיהם; "לא שקלו" - לא קנו שקלים.
 2 סימני הרשימות: א - מפא"י; ב - המזרחי; ג - הרוויזיוניסטים; ה - התאחדות התימנים; ו - הפועל המזרחי;
 כ - תנועת העם; כב - מכבי; לא - העובדים התימנים; לג - העובד הדתי; ע - עלייה חדשה; צ - הציונים הכלליים; ש - השומר הצעיר; ת - התנועה לאחדות העבודה.
 3 אנשי "ההגנה" שנכלאו בלטרון לפני "השבת השחורה".
 4 מדובר ביציאת דוד הכהן מלטרון לטיפול רפואי ועל שמועה שהובל כבול.
 5 דר' אברהם ניסן, שם רעייתו סימה.
 6 העניין לא נתחורר.

מכתב זה מובא בתצלום המקור בלבד בשני העמודים הבאים. הערות ההסבר בעמוד זה.

-
- 1 עומר חליק. שליח מיוחד של "פלסטין" באמריקה.
 - 2 אליהו אילת.
 - 3 במכתבו אל מ"ש מ-1.11.1946 פירש שמעוני את מובני כל המילים הערביות שבמכתב.
 - 4 אליהו ששון, שנפצע קל בתאונת מטוס.
 - 5 בתשובה לשאלות מ"ש כתב שמעוני ב-1.11.1946, כי בתגובה לאיגרת הנשיא טרומן "ניכרת מתינות יוצאת מן הכלל מצד מדינות ערב, אם כי רבות כמובן המחאות. בארץ נראה שגם מאורע זה לא עשה רושם עמוק על הקהל הרחב; זה חסר כל התעניינות פוליטית. המוסדות הלאומיים [של ערביי א"י], לעומת זאת, מרגישים כנראה במידה גוברת את אוזלת ידם ואת תלותם בליגה [הערבית] ובמדינות [ערב]. ג'מאל [חוסייני] הביע אכזבתו מן הליגה. הוא וכל הוועד [הערבי העליון] דרשו את הבאת עניין א"י בפני האומות המאוחדות, אלא שהליגה במושבה בבלודאן [ביוני 1946] דחתה את בקשתם".
-

לשאלה גלויה

קריאת השאלה מעידה שיש להבין את המושג - וזה
יש מזה מושגים מסוימים. בלשון אחרת: שיהיה
מאזינה מהו וזה ערפילי¹. היבוצ' מהי הבעיה?
יש זכר אולם השואר זה (השואר)²

ועם, נקראת בעיה וצורה מאימה שיש לה
אסמך. זה כן שאלה יוצרת המושג - וזה אומר
השואר - וזה זה מאימה וזה³

- איזה יש נקראו بحر العرب! (שואר ו)

- מין תואי الظروف الدولية (שואר זה שיהיה מאימה)
מה צורה זה תואי: שיהיה זה או או (תואי)
מה שיהיה במשפט?

- מה הניקוד זה بحرايجه (היש האנגלי שואר זה שיהיה)

- فأصبحوا في عرف السيادة الدولية; מה ניקודה זה שיהיה?

- يُعرفون من أين تَوَلَّى اللَّفْت (שם) - היום זה מאימה
מה זה והיש ניקודי נכון?

שלי שיהיה מה זה (שואר זה, שיהיה זה) מה שיהיה שיהיה?

- شيوخي النزاع (שואר זה, שיהיה זה) מה שיהיה זה שיהיה?

מה כוונת תרעה כהן? תרעה^א או תרעה^ב? והלא
 מה כוונת יפאלי? שמא לא שומר זכוס והרמין
 הוא יפאלי? והלא מונח אחר להלואה הוא
 א - תלך?

- א - באם (המורה כסיקה) מה כוונת?
- ב - בילה (" ") " " ?
- ג - תא - (" ") - הסתגלות?
- ד - זילעון ענאדם אל בית القوة בין אפלט ענאדם אל בית
 - (א) אדם.

מה יציז הניצול?⁴

היא ספר אדמי חובש אצטין?

היא סקירה אמלה א הספרא אצרת ארומן
 והבוסאל אלירואל - אור הלבירואי האמאמיל
 א חילופי? הוא הן אסקנא אה הלק הרוח האמא
 א הוצ האמן או הואו הניקר אצת אה עמילא וסימא?⁵

אז
 ואיך

3.11.1946

מציע להסביר לידידך² שהמצב עכשיו הוא של קחהו או עזבהו. כל לחץ מתוך תקווה לסחוט ויתורים במחיר שחרורנו בסתירה מובהקת להודעה שלהם בפגישה האחרונה במשרד המושבות ולהסברים האישיים של גייטר לקפלן³ יהיה חסר ערך. הוא רק ירע את העניינים על ידי שיוליך לנקודת קיפאון נוקשה יותר ויוסיף רגשי מרירות וישחק לידי הטוריסטים. הוזהר אותו מפני ניסוח תנאים שיידחו ורק יתמרנו את הממשלה למצב שנסיגה ממנו עלולה להיות קשה במידה רבה יותר. הפנה את תשומת לבו לחוסר ההיגיון שבקו אשר ננקט כנראה על ידי הממשל [הארץ-ישראלי] המתעקש על המשכת מעצרנו ככני ערובה ונותן [בכך] אישור לפעילות מוגברת של קבוצות טוריסטיות אשר בגלוי ובגסות דוחות את סמכותנו. העיתונות המקומית מדברת [על] "מנהיגים אחדים"⁴. הסבר גם כי שחרור חייב לכלול את כולם.

1 המברק מובא בתעודות א', עמ' 717-718.

2 ככל הנראה שר המושבות קריין-ג'ונס.

3 ר' שיחת ח"ו וחבריו בסוה"י בלונדון עם שר המושבות קריין-ג'ונס ואנשיו 18.10.1946 [תעודות א',

עמ' 697-702, בעיקר עמ' 701; גם מס' 255 הע' 7].

4 ב"הארץ" 3.11.1946 התפרסמה ידיעה, כי "ביום ב' [3.11] ידון הקבינט הבריטי באפשרות לשחרר אחדים מן

המנהיגים העצורים כעת בארץ-ישראל".

ירושלים, 6.11.1946

לאחזו שלום,

זוהי התשובה² – מוטב שתכתוב אותה:

מעריכים פנייתם. אין מתעלמים מן הניגודים היסודיים בתפיסה ציונית והאכזבות שהנחילו היחסים איתם, אך מוקירים את מידת התבונה הציונית שבהצעתם. מחשיבים מאוד הפסקת פעולתם דווקא עתה, ערב הקונגרס ולשם אי הפרעה למאמץ מדיני בדרך מו"מ. דווקא משום קירבת הכינוס אין באה בחשבון שום התחייבות על מה שיהא בתום המועד. תנועת מ³ מקבלת עליה מרות מדינית עליונה של התנועה הציונית המאורגנת ולכן רק על יסוד הכרעותיו המדיניות של הכינוס ולאור תוצאות המו"מ [עם הבריטים] – אם יהיה – תוכל תנ' המ' לקבוע דרכה להבא. עמדת הגופים העיקריים שמאחורי תנ' המ' ידועה היטב; אין ספק, כי אם ייכשל המו"מ – יסיקו מסקנות.

אם יחליטו [אצ"ל ולח"י] על יסוד הודעה זו – יחליטו, אך אם ירצו בבירורים נוספים, מוטב בחוץ ולא אצלך, לבל יארכו הדברים. אם יחליטו בחיוב, עליהם להודיע, כי מפסיקים על מנת לתת להס' הציונית לברר דרכה באין מפריע ולנסות להגיע להסדר בדרך המו"מ.

*

חזרתי לביתי בלב לא קל כי חלק מחיי נשאר במכלאה בתוככם. מחר אקיים התייעצות יסודית בשאלת הטיפול [בשחרור עצירי ה"הגנה"] ואז אשוב לכתוב. בינתיים שלום והרבה עוז רוח. דרישת שלום מיוחדת לצביקה⁴, אשר בתוך בהלת הפרידה לא נודמן לי ללחוץ ידו.

א.

- 1 המכתב נכתב למחרת השחרור. חלקו האחרון נועד להעברה אל עצורי ה"הגנה" בלטרון.
- 2 מדובר במגעים שקיימו שפר וגלילי עם אצ"ל ולח"י בנוגע להפסקת פעולותיהם לימי הקונגרס הציוני הכ"ב. מפקדי אצ"ל ולח"י הסכימו לעשות כן בהנחה שבכך יסייעו ליסודות האקטיביסטים בקונגרס, אך הסתייגו מהמשכת ההפוגה בפעילותם אם יחליט הקונגרס שלא לחדש את המאבק המזוין בבריטים (ר' ניב ה', עמ' 64).
- 3 בפרסומיה הפומביים המשיכה ה"הגנה" להיקרא "תנועת המרי" גם לאחר ש"תנועת המרי העבריי" התפרקה למעשה אחרי פיצוץ מלון "המלך דוד".
- 4 צבי זמיר. נימנה עם קבוצת אנשי פלמ"ח שנתפסו ב-30.1.1946 ליד אילת השחר במהלך חיפוש שנערך באוטובוס שנמצא בו ציוד עזר לנשק. אנשי הקבוצה ישבו במעצר בלטרון כשנה. לימים מפקד הגדוד השישי בפלמ"ח, אלוף בצה"ל וראש המוסד לתפקידים מיוחדים (ר' עליו שרת/מאטר, עמ' 118 הע' 4, 216).

משה שרת למחרת השחרור בעצרת בחצר המוסדות הלאומיים, ירושלים. לצידו דוד רמז.

COLONIAL OFFICE

PALESTINE

STATEMENT OF INFORMATION RELATING TO ACTS OF VIOLENCE

*Presented to Parliament by the Secretary of State for the Colonies
by Command of His Majesty
July 1946*

EXPLANATORY NOTES.

The following notes on the three Jewish illegal para-military organisations in Palestine are based on the *Report of the Anglo-American Committee of Enquiry (pp. 40-41). His Majesty's Government have reason to believe that the figures given are on the conservative side.

The Hagana and Palmach:—An illegal and well-armed military organisation, organised under a central command with subsidiary territorial commands, in three branches, each of which includes women, viz.:—

a static force composed of settlers and townsfolk, with an estimated strength of 40,000;

a field army, based on the Jewish Settlement Police and trained in more mobile operations, with an estimated strength of 16,000;

a full-time force (Palmach), permanent mobilised and provided with transport, with an estimated peace establishment of 2,000 and war establishment of some 6,000.

Something in the nature of conscription is in force; a year's service being obligatory for senior schoolchildren, male and female, between the ages of 17 and 18. The Jewish publication, *Haboker*, stated that prior to 11th November, 1945, "every Movement must submit to the Jewish Agency's Recruiting Department in Tel Aviv a roster of its members, male and female, who must enlist."

The Irgun Zvai Leumi (National Military Organisation):—formed in 1935 from dissident members of the Hagana. Operates under its secret command, with a strength estimated between 3,000 and 5,000.

The Stern Group:—originated as a dissident faction within the Irgun Zvai Leumi when the latter decided temporarily to suspend activities in 1939. Its strength is said to be between 200 and 300 dangerous fanatics. They have been for some time fully co-operating with the Irgun Zvai Leumi, since both are equally committed to a policy of unrestrained extremism.

* Cmd. 6808.

PALESTINE

Statement of Information relating to Acts of Violence

The information which was in the possession of His Majesty's Government when they undertook their recent action in Palestine led them to draw the following conclusions:—

(1) That the Hagana and its associated force the Palmach (working under the political control of prominent members of the Jewish Agency) have been engaging in carefully planned movements of sabotage and violence under the guise of "the Jewish Resistance Movement";

(2) that the Irgun Zvai Leumi and the Stern Group have worked since last Autumn in co-operation with the Hagana High Command on certain of these operations; and

(3) that the broadcasting station "Kol Israel", which claims to be "the Voice of the Resistance Movement" and which was working under the general direction of the Jewish Agency has been supporting these organisations.

The evidence on which these conclusions are based is derived in the main from three sources—

(i) Information which has been obtained showing that between the 23rd September, 1945, and the 3rd November, 1945, seven telegrams passed between London and Jerusalem, and a further telegram on 12th May, 1946. Copies of these have been interpreted and are here set out;

(ii) various broadcasts by "Kol Israel" between 31st October, 1945, and the 23rd June, 1946, referring to specific acts of violence and sabotage; and

(iii) information on various dates derived from the pamphlet Hamaas (the publication of the Stern Group), from Herut (the publication of the Irgun Zvai Leumi) and from Eshnav (the publication of "the Jewish Resistance Movement"). Examples from these pamphlets are set out in this Paper.

This evidence relates to the three widespread sabotage operations of the 31st October/1st November, 1945; 20th-25th February, 1946, and 16-18th June, 1946. All three para-military organisations participated in these actions which not only caused very serious destruction but also loss of life.

I.—ATTACK ON RAILWAYS, POLICE LAUNCHES AND HAIFA REFINERY—31st OCTOBER-1st NOVEMBER, 1945.

Note.—The Palmach carried out widespread attacks on the Palestinian Railway system. The line was blown in 153 places in all, completely disrupting it. Other charges, though laid, did not explode. Three police launches were destroyed by explosives, two at Haifa and one at Jaffa. The same night, the Irgun Zvai Leumi attacked Lydda Station and Yards causing damage to three locomotives, the destruction of one signal box, and the burning of an engine shed. Several casualties were inflicted, including the death of one British soldier. A further attempt was made on the same night by the Stern Group to blow up the Oil Refinery at Haifa.

This incident was carefully planned in advance as part of a deliberate policy. It was intended as a warning to His Majesty's Government of the consequences that would follow if they did not comply with the wishes of the Yishuv (the Jewish Community in Palestine). The Jewish Agency

Executive was not prepared to wait for a declaration of Government policy, but decided to cause "one serious incident" in order to influence that policy. These facts can plainly be seen from the following telegrams.

Telegram No. 1.

To London from Sneh in Jerusalem—23rd September, 1945.

"It is suggested that we do not wait for the official announcement but call upon all Jewry to warn the authorities and to raise the morale of the Yishuv. If you agree ask Zeev Sharif for statistical material about the absorptive capacity and if you do not agree tell him that this material is not yet required. *It has also been suggested that we cause one serious incident.* We would then publish a declaration to the effect that it is *only a warning and an indication of much more serious incidents* that would threaten the safety of all British interests in the country, should the Government decide against us. Wire your views with the reference as before but referring to statistical material about immigration during the war years. *The Stern Group have expressed their willingness to join us completely on the basis of our programme of activity.* This time the intention seems serious. If there is such a union we may assume that we can prevent independent action even by the IZL. Wire your views on the question of the union referring to statistical material about Jewish recruitment to the Army. Sneh."

N.B.—Sneh is Security member of the Jewish Agency Executive. IZL is the Irgun Zvai Leumi.

That the Agency Executive agreed to the above action is clearly shown in the following telegrams:—

Telegram No. 2.

To London from Bernard Joseph in Jerusalem—10th October, 1945.

"Eliezer Kaplan basing himself on a word from Hayyim via Nwbw says that we should undertake nothing before you give us instructions to do. He is opposed to any real action on our part until we hear from you.

Other members, however, are of the opinion that it is necessary to back your political effort with activities which do not bear the character of a general conflict.

It is essential that we should know at once whether such actions are likely to be useful or detrimental to your struggle.

Should you be opposed to any action whatever, wire that we should wait for the arrival of Wlsly.

Should you agree to isolated actions, wire that you agree to sending a deputation to the dominions.

If Hayyim meant us only avoid a general conflict not isolated cases, send greetings to Chill for the birth of his daughter."

N.B.—Bernard Joseph is legal adviser to the Jewish Agency and a member of its Executive. He acts in Shertok's absence as Head of the Political Department. Eliezer Kaplan is Head of the Agency's Financial Department and a member of its Executive.

Telegram No. 3.

From Moshe Shertok in London to Bernard Joseph in Jerusalem.—12th October, 1945.

"David will not leave before fortnight. Meanwhile probably revisit Paris. Regarding Dobkin written. David himself favoured delegate dominions. Please congratulate Chill on birth of daughter. Signed Shertok."

N.B.—(1) Moshe Shertok is Head of the Agency's Political Department and a member of the Executive.

(2) A reference to telegram No. 2 will show that the phrases about "delegate dominions" and "greetings to Chill" meant that it was desired, whilst avoiding a general conflict, to indulge in isolated actions.

Telegram No. 4.

To London from Jerusalem.—2nd November, 1945.

"The Executive refuses to give authority to the political department to act within the limits of Ben Gurion's instructions. Gsbr argues that he will oppose this as soon as Ben Gurion and Shertok return. I declared that I will act according to the instructions which I have received until an authoritative message is received which cancels Ben Gurion's instructions. They did not dare to cancel the instructions but insisted that we inform the Executive in advance of each action and that they should have the right of veto. *We received agreement for the police boats and for the railway.* All activities may thus be spoiled owing to pressure from the party on Bernard Joseph and on Eliahu."

N.B.—David Ben Gurion is Chairman of the Jewish Agency Executive.

For the operations of the 31st October-1st November the Agency sought and obtained the co-operation of the "dissident organisations".

Telegram No. 5.

To London from Jerusalem.—1st November, 1945.

"*We have come to a working arrangement with the dissident organisations according to which we shall assign certain tasks to them under our command.* They will act only according to our plan. Sneh, Shaul Meiroff, Kn'ny and Bernard Joseph consider such an agreement as most desirable, but it is not being put into effect because the Party is delaying it. Some of them are opposed to any sort of activity and especially to any agreement with the dissidents. Information on the operations follows:—

The following activities were carried out on Wednesday night. Two boats were sunk in the Haifa harbour and a third at Jaffa. The boats had been used to chase immigrants. Railway lines were blown up in 50 centres, in all 500 explosions. Railway traffic was stopped from the Syrian frontier to Gaza, from Haifa to Samakh, from Lydda to Jerusalem. In all the activities no one was hurt, stopped or arrested.

The same night the IZL attacked the Lydda station causing serious damage and some casualties. During the same night the Stern Group caused serious sabotage at the refineries at Haifa and one man was killed. *The dissidents had previously informed us of this and we did not object to Lydda but were opposed to the refinery job.* Had the agreement come into effect we could have avoided victims at Lydda and prevented the refinery operation. I regard the fact that the Party and the Executive are withholding their approval as a crime.

The activities have made a great impression in the country. The authorities are bewildered and have proclaimed a curfew on the roads at night. They are waiting for instructions from London. We are apprehensive of a general attack against the Hagana. We have taken the necessary security measures and are prepared for sacrifices. Confirm by telegram to Ada enquiries about the health of her children."

"Hamaas", the publication of the Stern Group in referring to the above operation, stated:—

"The events of 1st November have given a striking expression of the firm resolution of the Jews to fight for the freedom of their homeland. The scope of the attack has proved that the Jews are capable of acting under the most difficult conditions.

However, the most significant achievement on that night was that for the first time the attack was co-ordinated and concentrated. The Jewish Resistance Movement has embraced all the Jewish resistance forces with a view to their being guided by a single authority which would control the common fight". ("Hamaas" Issue No. 2 of November, 1945.)

These operations were widely publicised by the Jewish illegal broadcasting station, Kol Israel, as follows:—

"The paralysing of the Railways all over the country through cutting the lines in 242 places serves as a warning to the Government of the White Paper.

The nights of heroism since Athlit* are an expression of our strength and decision. We lament the British, Arab and Jewish victims who fell in the attacks on the railways and ports of Palestine. They are all victims of the White Paper. All our men returned safely with their equipment. None of our men is missing." (2nd November, 1945.)

As proof of the fact that the Kol Israel station was working with the agreement of the Jewish Agency, reference may be made to the following telegrams. (See also telegram No. 8 on page 9):—

Telegram No. 6.

To London from Sneh in Jerusalem—12th October, 1945.

"With effect from 4/10 the broadcasts of the 'Voice of Israel' have been renewed. Two broadcasts were successful. Eliezer Kaplan and Bernard Joseph were invited to see the High Commissioner this morning.

The agreement for the renewal of the broadcasts and the Athlit* undertakings have been obtained with difficulty. In future I shall not enquire but decide in conjunction with Shaul Meiroff and Kn'ny."

Telegram No. 7.

To London from Jerusalem—14th October, 1945.

"The Voice of Israel started to function as the broadcasting station of the Jewish Resistance Movement three days before we received your letter and your telegram.

We also have had the same doubts and we voiced them before the broadcasts were started but the expert says that there are no grounds for anxiety from the technical point of view."

N.B.—The phrase "grounds for anxiety from the technical point of view" probably refers to apprehension that the station, which is a mobile one, might be located.

* On 10th October the Palmach released over 200 illegal immigrants from Athlit Clearance Camp. A British police tender was ambushed during the subsequent search for the escaped persons and one British policeman and two Palestinians were wounded.

II.—ATTACKS ON HAIFA RADAR STATION, PALESTINE MOBILE FORCE CAMPS, AND AIRFIELDS—20th-25th FEBRUARY, 1946.

Note.—On 20th February, 1946, the Palmach attacked the R.A.F. Radar Station, Haifa, blowing it up and seriously wounding two R.A.F. N.C.Os. and inflicting lesser injuries on six others.

Two days later the Palmach carried out co-ordinated attacks on Palestine Mobile Force Camps at Shaffa Amr, Kfar Vitkin and Saron. At Shaffa Amr serious damage was caused. One police officer suffered head injuries. Three British women and one child suffered from shock.

On 25th February, the Irgun Zvai Leumi and Stern Group followed this up with attacks on airfields at Lydda, Petah Tikvah, and Qastina, destroying seven aircraft and damaging eight others.

These incidents seem to have been intended as a "second warning", as the "first warning" on the 31st October/1st November, 1945, had been "disregarded". These incidents were described in a Kol Israel broadcast of the 3rd March, 1946.

"This last fortnight has seen a renewed intensity in the struggle of the Jewish people against the forces which aim to throttle them and their natural aspirations for normal nationhood in their National Home.

The attack on the Radar Station on Mount Carmel was aimed at destroying one of the principal agents of the Government in its hunt for Jewish refugees. The sabotage of the airfields (i.e., by Irgun Zvai Leumi and Stern Group) was the sabotage of a weapon which has been degraded from its glorious fight against the evil forces of Nazism to the dishonourable task of fighting against the victims of Nazism.

Those three attacks are symptomatic of our struggle. In all cases the onslaught was made against the weapon used by the White Paper in its despicable battle to repudiate its undertaking to the Jewish people and the world, and not against the men who use this weapon. It is not our object to cause the loss of life of any Briton in this country; we have nothing against them because we realise that they are but instruments of a policy, and in many cases unwilling instruments."

In addition to the above broadcast, Herut, the publication of the Irgun Zvai Leumi, and Eshnav, the pamphlet published in the name of the Resistance Movement, made the following allusions to these extensive operations:—

"Heavy tasks were imposed on all the Forces of the nation. The soldiers of the Hagana were ordered to attack the forces in their lairs (i.e. the Palestine Mobile Force). No less difficult was the task imposed on the members of the National Military Organisation* who were sent to attack the Military airfields at Qastina and the central airfield at Lydda; and on the members of the Fighters for Freedom of Israel* who were ordered to attack the aerodrome at Kfar Sirkin. The importance of this week's events lies in the fact that this was the first time that the military bases of the British rulers were shaken." ("Herut", Issue No. 55 of February, 1946.)

"A Big Week.

The actions of this glorious week have been carried out with the support of the entire, united Jewish youth. This is a political achievement.

The Palestine Mobile Force has been attacked by the Hagana; at two camps considerable damage has been inflicted. At Saron the fighters

* National Military Organisation is the Irgun Zvai Leumi and Fighters for Freedom of Israel is the Stern Group.

retired after a continuation of the attack had proved useless. Here four of them fell.

Lydda and Qastina airfields have been attacked by Irgun Zvai Leumi whilst Lohemei Herut Israel (Fighters for Freedom of Israel) men chose as their aim the airfield at Kfar Sirkin". ("Herut", Issue No. 56 of February, 1946.)

"The first warning on 1st November, 1945, by the Jewish Resistance was disregarded, and the whole Yishuv was compelled to carry out a second warning during the last fortnight expressed in the attacks on Palestine Mobile Force Stations and Airfields." ("Eshnav", Issue No. 116 of 4th March, 1946.)

III.—ATTACKS ON ROAD AND RAIL BRIDGES, RAILWAY WORKSHOPS AND KIDNAPPING OF BRITISH OFFICERS.—16th to 18th JUNE, 1946.

Note.—During the evening of 16th June, 1946, Hagana carried out attacks on road and rail bridges on the frontier of Palestine causing damage estimated at £250,000. Four road and four rail bridges were destroyed or damaged during the night, and one road bridge across the Jordan was destroyed by a delayed action mine, while attempts were being made to remove the charges. One British officer of the Royal Engineers was killed by the explosion.

The following evening the Stern Group carried out an attack on the Haifa Railway Workshops.

On 18th June, 1946, five British officers were kidnapped while lunching at an officers club in Tel Aviv and a sixth British officer was kidnapped in a main street of Jerusalem.

Indication that a further series of incidents might be imminent was given on 12th May, 1946, when Kol Israel broadcast a warning which it considered "desirable" to "lay before His Majesty's Government". The text of this broadcast was as follows: —

"The Jewish Resistance Movement thinks it *desirable to publish the warning it intends to lay before His Majesty's Government*. Present British policy is executing a dangerous manœuvre and is based on an erroneous assumption: Britain, in evacuating Syria, Lebanon and Egypt intends to concentrate her military bases in Palestine and is therefore concerned to strengthen her hold over the mandate, and is using her responsibility to the Jewish people merely as a means to that end. But this double game will not work. Britain cannot hold both ends of the rope; she cannot exploit the tragic Jewish question for her own benefit as mandatory power, while attempting to wriggle out of the various responsibilities which that mandate confers. *From the Zionist point of view, the tepid conclusions of the Commission bear no relation to the political claims of the Jewish people*, but even so, in the execution of these proposals, the British Government is displaying a vacillation at once disappointing and discreditable. We would therefore warn publicly His Majesty's Government that if it does not fulfil its responsibilities under the mandate—above all with regard to the question of immigration—the Jewish people will feel obliged to lay before the nations of the world the request that the British leave Palestine. The Jewish Resistance Movement will make every effort to hinder the transfer of British Bases to Palestine and to prevent their establishment in the country."

This broadcast is of particular significance by reason of the fact that it was given at the express request of Moshe Shertok, Head of the Jewish Agency's Political Department and a member of its Executive Committee,

and had also been passed to David Ben Gurion, Chairman of the Executive Committee. This is made clear in the following telegram:—

Telegram No. 8.

To "Daniel" in London from Sneh in Jerusalem—

12th May, 1946.

"Please pass on to Ben Gurion the text of the broadcast of Kol Israel sent herewith; with a note that the broadcast was made at the request of Shertok."

The telegram then repeats textually the broadcast message of the same date.

There followed on the night of the 16th June, 1946, the widespread and carefully planned attacks on vital communications and on the following night the attack on railway workshops. Kol Israel accepted full responsibility on behalf of "the Resistance Movement for the renewal of its activity as a result of the delaying policy of the British Government".

Kol Israel Broadcast.

18th June, 1946.

"The action of blowing up the bridges expressed the high morale and courage of the Jewish fighters who carried out the attack. They had to pass long distances and to carry a large quantity of material for that purpose. The withdrawal was most difficult since all the police and army were on their feet and aircraft were looking for the attackers; despite all this the operation was executed and all objectives were reached according to plan without causing any loss of life to the guards. There were some casualties among the attackers in the North owing to an unfortunate accident which was caused by the fall of a rocket directly on to a lorry loaded with explosives and the whole load blew up and the persons there were killed. Honour to their memory! The Army and Police became furious and started to discharge their wrath on the peaceful people of the nearby settlements; many settlers of Beth Haareva, Matzuva and Eilon were arrested and taken to Acre.

Many messages of heartfelt appreciation were sent by various personalities and journalists to the Resistance Movement for *the renewal of its activity as a result of the delaying policy of the British Government*, the recent Bevin speech and the known announcement of Atlee. These objectives were chosen to disturb British bases and communications, to prevent the Arabs of the neighbouring countries who talked so much about coming to fight the Jews in Palestine, and to mark the closing up of these frontiers before Jewish immigrants."

23rd June, 1946.

"*This is the Voice of Israel, the voice of Jewish Resistance. Last week we had to destroy the bridges—these bridges are just as much use to us as the authorities but they had to be destroyed to show our feelings.*"

CONCLUSION.

The evidence contained in the foregoing pages is not, and is not intended to be, a complete statement of all the evidence in the possession of His Majesty's Government.

Nor are the specific instances herein referred to by any means a complete list of all the incidents of violence and sabotage which have taken place in recent months.

The fact is that in the first six months of 1946 there were nearly fifty separate incidents involving violence, and in many cases loss of life: material damage to a very great extent has been done to railway installations, police and R.A.F. stations, and coastguard stations. Roads have been mined and vehicles have been blown up.

The above operations were widespread in character and caused very extensive damage. When they were almost immediately followed by the kidnapping of British officers, it was no longer possible for His Majesty's Government to adopt a passive attitude. Unless the Government were prepared to yield to threats of violence and to abandon all hope of establishing law and order, they were bound to take active steps against any persons or organisations who had made themselves responsible for the planning and carrying out of the outrages which are dealt with in this Paper.

אישים ושמות הצופן

בר-יהודה (אידלסון), ישראל - איש בבה, ישראל אלוף
אחי, קיפוד

ג'ויטין, דוד - בעל האורה
גולד, זאב - אופיר
גולדמן, הרב יעקב - איש פז
גולדמן, נחום - איש זהב, זהבי, נ"ג
גוריון, יוסף - איש גבע
גייטר, סר ג'ורג' - בעל הברית
גייילס, א"פ - בן גיל
גילי ישראל - הלל, מתתיהו, ניצן, נעני
גרינבוים, יצחק - אילן, אלוף, הגורן, הגורני, הירוק,
המוזקן, י.ג. י"ג

ד'בקין, אליהו - א"ד, יוסיפון
דנין עזרא - זורובבל

דה, אוריאל - אוריאל
הורוביץ, דוד - אבודן
הכהן, דוד - בעל הברכה
הרמן, אברהם - א"ן

וייץ, יוסף - המייער
וייץ, יחיעם - בן המייער
וייץ, רענן - אחי יחיעם, בן המייער
וייצמן, חיים - בן עוזר, בעל האמונה, הכימאי, ויטל
וסרשטרום, קופל - איש מים

ז'קיף (זוכוביציקי), שמואל - אביגדליה, בן אחיקם

אביגור, שאול - אבירות, ב"י, בן-יהודה, גיסי, הגיס
אבן, אבא - א"א, א.א., בעל שושנה, בעל שושנת גושן
אבן, סווי - שושנת גושן
אבנר, גרשון - גר, גרי, גריש, גר-צבי, גר צדק
אברהמי, לוי - בן אברהם
אבריאל, אהוד - א.א., בן גרא, אהוד, הגעתוני
אגרון, גרשון - בעל הדואר, גר, גרש, גרשון
אידן, אנטוני - אוהב קליאופטרה
אילת (אפשטיין), אליהו - א"א, אלוף זהבה, הגלעדי,
התשבי

אישם, גייילס - שכס, שקספיר
איתן וולטר - אביתר, א-ר, וולטר
אלפרין, חיים - איש המשמר
ארגוב, מאיר - בן החיל
ארזי, טוביה - אחי אלוך, בן הארוזים, לבנוני, צולע
ארן, זלמן - בעל הקצרנית, הגובר, הגובר לבית פוית
אשכול, לוי - ליש, לי"ש
אשל אריה - א"א, אחימן, בעל אדלה, נמרוד

בהרל, דוד - המהרלי, מהר"ל
בווין, ארנסט - ב., רציני

ביילין, הרי - בעל הגיורת, הלבן
בן אהרון יצחק - אבויריב, אבייריב, ב"א
בן גוריון - אבירן, אמית, בן אביגדור, ב"ג, עמי
בן גוריון, עמוס - נכד אביגדור
בן צבי, יצחק - איש הצריף, בן שמש
בקסטון, פרנק, - איש בוסטון
ברודצקי, זליג - הפרופסור
ברוידא, אפרים - א"ב א.ב.
ברנוון, עו"ד צבי - בן-ברן

ח'ושי אבא - בן סבא הריגשי

ט'בנקין יצחק - אבי משה, האדמו"ר

טרומן, הרי - אמיתי

י'וסטמן, יהושע - בן יאוש

יוסף, דב (ברנרד - ב"י, בן פורת ב"פ, העמית,

הפרקליט, צפוני, עמיתי

יורעאלי, יוסף - אפיקי, אפיקים

יעקובסון, יוסף - בן יעקב

כ'ץ, כתריאל - אחוזתי, כ"ך

כפרי, דוד - בעל זיגה

ל'ויצקי, עו"ד אשר - אשר, אשר משבט לוי, בן לוי

לוקר ברל - בל, ב"ל, בר לבב, ברל, בעל השרביט

לוקר, מלכה - הקיסרית

ליבנה (ליבנשטיין), אליעזר - אבן

ליכטהיים, ג'ורג' - בית אור, בית האור, נוה אור

ליף, זלמן - אדמתי

לנדמן, עמוס - איש תקוע

מ'רויני, משה - בעל המלכה

מדויני, רגינה - המלכה

מונטגומרי, פילדמרשל ברנרד - בעל הברט

מוריסון, הרברט - בן המורה, בן מורי

נ'יסן (קצנלסון) אברהם - בעל סימה, בריאותי

ס'הר (סחרוב), יחוקאל - אחי אליהו

סנה, משה - אביתמר, הבורע, המגשר, הד"ר, מ"ס,

עידו, ע-ם ע"ם. ע-ם, עמרם

סנטור, ורנר - אדמיניסטרטור

ע'יראון, משה (מוסיק) - בעל הדרומית, בעל זלדה

עליאש, עו"ד מרדכי - אלי

פ'ייטלסון, משה - בן פטל

צ'רטרס, קולונל מרטין - בעל המגילה

ק'ולק, תיאודור - איש תמר, נתנאל

קורטני, דייוויד - בעל הטור

קנינגהם, אלן - אלון

קפלן, אליעזר - אבידת, א"ק, אק, הגובר, לפידות

ר'וון (רוזנבליט), פנחס - אבי ורד

רוזנטל, ברוך - ברוך עמק השושנים

ריטוב, גרשון - איש מים

רמוז דוד - אבי טייס, דר', דר. ד"ר, היו"ר, יחיאל,

יחיאלי

רפאל, גדעון - בעל נורית

ש'ו, ג'ון - הארוך

שטנר, מרדכי - איש קומי, קומי

שילוח, ראובן - אבידוב, אבידובי, רפאל

שמורק, אמיל - אמת

שמיר, שלמה - איש בוטן

שמעוני יעקב - שמעי

שפר (פיינשטיין), זאב - אחו, אילתי, בעל השרביט,

פרץ

שרף זאב - דתן, הדו

שרת משה - אביחי, אחיעד, ב"ק, ישן

ששון, אליהו - אליאס, א-ס, כתריאל, עטרה

כינויים וקיצורים לאישים, מקומות ועניינים

אחוזתי - כתריאל כץ	א"א, א.א. - אבא אבן
אחו - זאב שפר	- אליהו אילת (אפשטיין)
אחי אלון - טוביה ארזי	- אהוד אבריאל
אחי אליהו - יהוקאל סהר (סחרוב)	- אריה אשל
אחי יחיעם - רענן וייץ	א"ב, א.ב. - אפרים ברוידא
אחימן - אריה אשל	אבודן - דוד הורוביץ
אחיעזר - משה שרת	אבויריב - יצחק בן אהרון
אילן - יצחק גרינבוים	אביגדליה - שמואל זקיף
אילתי - זאב שפר	אבידוב, אבידובי - ראובן שילוח
אי"ש; איש - אי-שיתוף	אבידת - אליעזר קפלן
איש בבה - ישראל בר-יהודה	אבי ורד - פנחס רוזן (רוזנבליט)
איש בוטן - שלמה שמיר	אביחי - משה שרת
איש בוסטון - פרנק בקסטון	אבי טייס - דוד רמז
איש גבע - יוסף גוריון	אבייריב - יצחק בן-אהרון
איש זהב - נחום גולדמן	אבי משה - יצחק טבנקין
איש המשמר - חיים אלפרין	אבינועם - רשת האלחוט של מטכ"ל ה"הגנה"
איש הצריף - יצחק בן צבי	אבירות - שאל אביגור
איש מים - גרשון ריטוב	אבירן - דוד בן-גוריון
- קופל וסרטרומ	אביתמר - משה סנה
איש פז - יעקב גולדמן	אביתר - וולטר איתן
איש קומי - מרדכי שטנר	אבן - אליעזר ליבנה (ליבנשטיין)
איש תמר - טד קולק	א"ד - אליהו דובקין
איש תקוע - עמוס לנדמן	אדום, אדומים - אנגליה, אנגלים
אלון - אלן קנינגהם, הנציב העליון	אדמתי - זלמן ליף
- יהודה ארזי	אדמיניסטרטור - רובר סנטור
אלוף - יצחק גרינבוים	אוהב קליאופטריה - אנטוני אידן
אלוף המשמר - חיים אלפרין	אוריאל - אוריאל הד
אלוף זהבה - אליהו אילת	- לונדון
אלי - מרדכי עליאש	אופיר - זאב גולד
אליאס - אליהו ששון	אחווה - תל אביב

בן המורה - הרברט מוריסון	אמיתי - הרי טרומן
בן-המייצג - יהועם וייץ	- דוד בן-גוריון
- רענן וייץ	אמת - אמיל שמורק
בן יאוש - יהושע יוסטמן	א-ן - איילון
בן יהודה - שאול אביגור	א"ן - אברהם הרמן
בן יעקב - יוסף יעקובסון	א-ס - אליהו ששון
בן לוי - אשר לויצקי	אפיקי, אפיקים - יוסף יורעאלי
בן-מורי - הרברט מוריסון	אפרת - המברקה של הסוה"י
בן סבא הריגשי - אבא חושי	א"ק, אק - אליעזר קפלן
בן-עוזר - חיים וייצמן	א-ר - וולטר איתן
בן פורת - דב יוסף	אריה האבן - ליאונרד שטיין
בן פטל - משה פייטלסון	אשר, אשר משבט לוי - עו"ד אשר לויצקי
בן שמש - יצחק בן-צבי	
בעל אדלה - אריה אשל	ב. - בוויץ
בעל האורה - דוד גויטיין	ב"א - בן אביגדור; דוד בן גוריון
בעל האמונה - חיים וייצמן	ב"א - יצחק בן-אהרון
בעל הבירית - סר ג'ורג' גייטר	ב"ג - דוד בן-גוריון
בעל הברט - פילדמרשל מונטגומרי	בועזים - אנשי התאחדות האיכרים
בעל הברכה - דוד הכהן	ב"י - ברנרד (דב) יוסף
בעל הגיורת - הרי ביילין	- שאול אביגור
בעל הדואר - גרשון אגרון	בית אור, בית האור - ג'ורג' ליכטהיים
בעל הדרומית - משה (מוסיק) עיראון	בית אחי - קיבוץ יגור
בעל הטור - דייוויד קורטני	בחר - בחירות
בעל המגילה - מרטין צ'רטריס	בל, ב"ל - ברל לוקר
בעל הקצרנית - זלמן ארן	- לונדון
בעל השרביט - ברל לוקר	- משרד הסוכנות בלונדון
- זאב שפר	בן-אביגדור - דוד בן-גוריון
בעל זינה - דוד כפרי	בן-אברהם - לוי אברהמי
בעל זלדה - משה (מוסיק) עיראון	בן-אחיקם - גדליה זקף
בעל נורית - גדעון רפאל	בן-ברן - צבי ברנזון
בעל סימה - דר' אברהם ניסן (קצנלסון)	בן גיל - א"פ גיילס
בעל שושנת גושן - אבא אבן	- הבולשת הבריטית
בעל תמר - טדי קולק	בן גרא - אהוד אבריאל
ב"פ - דב יוסף	בן-דוד - הלוקת ארץ-ישראל
ב"צ - יצחק בן צבי	בן הארוזים - טוביה ארוי
ב"ק - משה שרת	בן החיל - מאיר ארגוב

דחלילים - ארגוני הפורשים
דפנה - דפנה טרבור
דק, ד"ק - דייוד קורטני
דר, דר., דר', ד"ר - דוד רמו
דרומי - מיכאל קומיי
דרומית - דפנה טרבור
דתן - זאב שרף

ד'אדמור - יצחק טבנקין
האחות הקטנה התימנית - רוחמה
ה"ב - הר-בטן - כלי השיט של הצי הבריטי
ה"ב - הרצל ברגר
האולם - ג'ורג' הול
הארוך - ג'ון שו
הבוער - משה סנה
הבנקאי - אחמד חילמי
הגואל - יגאל אלון
הגורן, הגורני - יצחק גרינבוים
הגזבר - אליעזר קפלן
- זלמן ארן
הגיס - שאול אביגור
הגלעדי - אליהו אילת
הגן - ה"הגנה"
הגעתוני - אהוד אבריאל
הדו - זאב שרף
הדייג - לואי פושר
- מוריס פושר
הדולק - ג'יימס פ' בירנס
הד"ר - משה סנה
הדרומי והדרומית - מיכאל קומיי ודפנה טרבור
הזמיר - מנחם סולובייצ'יק
הזקן - חיים וייצמן
- דוד בן-גוריון
הזקנים, הזקניים - יצחק גרינבוים והרב פישמן-מימון
החוצב - זלמן שזר
החייט - ג'ורג' פ' טיילור

ברד' - זליג ברודצקי
ברוך עמק השושנים - ברוך רוזנטל
בריאותי - אברהם ניסן (קצנלסון)
ברל - ברל לוקר
בר-לבב - ברל לוקר
ברני - דב יוסף
בת יהודה - צפורה שרת

ג'דיים - אנשי פלמ"ח
גדעון - גדעון רפאל
גוי - עו"ד דוד גויטיין
גור אריה - היילה סילאסי, קיסר אתיופיה
גוריון - יוסף גוריון
גושן - מצרים
גזר - רוברט פ' ג'רדין
גיס - שאול אביגור
ג"ל - ג'ורג' ליכטהיים
ג"מ - גולדה מאיר
גמו - זאב שרף
גמליאל - ג'מאל אל-חוסייני
ג-ן - הרב יעקב גולדמן
גן אוריאל - בריטניה
גר, גרי - גרשון אבנור
גר - גרשון אגרון
גריש - גרשון אבנר (הירש)
גר-צבי, גר-צדק - גרשון אבנר
גרש - גרשון אגרון
גרש ימאי - גרשון ריטוב
גרשון - גרשון אגרון

ד'ב"ג, ד.ב.ג. - דוד בן-גוריון
דה"כ - דוד הכהן
דוד אסתר - מרדכי שטרן
דוד בן-משה - דוד כפרי
דוד זעירא - דוד אדירי (שינקרבסקי)
דודיק - דוד איילון (נוישטרט)

החמזן - סר אילטיד קלייטון	הצבי - סאלי הירש
החתן מגושן - משה (מוסיק) עיראון	הצדיק - איסמאעיל צידקי
הטייח - קולונל ג'ון טיג	הצולע - טוביה ארזי
היו"ר - דוד רזו	הצלבן - ריצ'רד קרוסמן
הירוק - יצחק גרינבוים	הצמוד - הוועד הלאומי
הכימאי - חיים וייצמן	הצעיר - משה סנה
הכרמלי - יהודה כרמל	הצרפתי - דוד שאלתיאל
הלבן - הרי ביילין	הקיסרית - מלכה לוקר
- אנדרה בלאנשאר	הקשיש - דוד בן-גוריון
הלל - ישראל גלילי	הר בטן - כלי השיט של הצי הבריטי
המאיר - האמיר עבדאללה	הר הגידם - תל יוסף
המגילתי - קולונל מרטין צ'רטריס	הר זהב - הנרי מונטור
המגשר - משה סנה	הרחמן - קלמנט אטלי
המוצנף - ח'ג אמין אל חוסייני, המופתי	הרופא - חוסיין אל ח'אלד
המותר - הרב י"ל פישמן-מימון	הרפואי - דר' אברהם ניסן (קצנלסון)
המוזקן - יצחק גרינבוים	הררי - משה שרת
- מרדכי עליאש	השגר - מפלגת הוואפד במצרים
המייצר - יוסף ויין	השיל - השל פרומקין
המלכה - רגינה מדויני	השקד - נ"י מינדל
הממונה - ישראל רוקח	השקמוני הקטן - דוד אדירי (שינקרבסקי)
המשולש - קפריסין	השרביט - זאב שפר
המשופם - יוסף שפרינצק	התיבוני - דב תיבון (שטראובוים)
המשפחה - ידידי וייצמן בלונדון	התשבי - אליהו אילת
הנבון - סטפן וייז	
הנבחן - גנרל אוולין ברק	ו' - חיים וייצמן
הנודד - יצחק שדה	ויטל - חיים וייצמן
הנוטר - חאפז חמדאללה	
הנחל - סר נורמן ברוק	ז' - זאב שרף
הנסיכה בלוטציה - רות עליאב (קליגר)	זב - זליג ברודצקי
הנעני - ישראל גלילי	זהבה - גולדה מאיר
הנקודה המשפחתית - דורות	זהבי - נחום גולדמן
הס', ה"ס, ה.ס. - הרי סאקר	זמיר קטן - מנחם סולובייצ'יק
העמית - דב יוסף	זעירא - דוד אדירי (שינקרבסקי)
הפרופסור - זליג ברודצקי	זערור - משה כרמיל
הפרוש - משה סנה	ז-ק - מרדכי זלוטניק
הפרקליט - דב יוסף	זקן חבורתנו - יצחק גרינבוים

ז"ר - זלמן (רובשוב) שזר	כלב - אריה לבבי (ליבמן)
זרובבל - עזרא דנין	כלת הכנסיה - סר אלק קירקברייך
ז"ש - זאב שרף	כסל - יעקב קיסילוב
	כספי - אבא הלל סילבר
	כפר פרח - כפר בלום
	כתריאל - אליהו ששון
	ל
	לבב - אריה לבבי (ליבמן)
	לבנה - אברהם ציגל
	לבנוני - טוביה ארוז
	לוט, לוטציה - פריס
	לטיס - אברהם לויצקי
	ליש, לי"ש - לוי אשכול
	לל - לואיס ליפסקי
	לן - לה"י
	ל-ן - לונדון
	ל-ן - לטרון
	לפידות - אליעזר קפלן
	מ
	מז. - משה
	מ"ב - הרב מאיר בר-אילן
	מבוע גדעון - עין חרוד
	מ"ג - רודריק מסגרייב
	מגדל השושנים - אליעזר שוששני
	מגול - קולונל מרטין צ'רטריס
	מדן - מדינה יהודית
	מהר"ל, מהרלי - דוד בהרל
	מושב רות - כנס פריס
	מכון לבון - ארכיון מכון לבון לחקר תנועת העבודה
	מלכות הפועלים - ממשלת "הלייבור" בבריטניה
	מלכיאל - שאול אביגור
	מ"מ, מ.מ. - משה מדויני
	ממוני - אליעזר קפלן
	מ"ס - משה סנה
	מע"ל - מעבר לים - ארה"ב
	מרי' - יעקב מרידור
	ח
	חבלה
	ח"ג - חיים גרינברג
	ח"ו - חיים וייצמן
	חטב, חטיבה - פלמ"ח
	חית - חבלה
	חתן הפרוון - משה עיראון
	ט
	ט. - טוביה ארוז
	טדי - טדי קולק
	טריזי - ישעיהו קלינוב
	י
	י"ג, יג. - יצחק גרינבוים
	- ישראל גילי
	יבוס - ירושלים
	י"ד - יעקב דורי
	יהושע הסופר - יהושע סופרסקי
	יואש - יוסף יורעאלי
	יוניצ' - שמשון יוניצ'מן
	יונתן - שאול אביגור
	יוסיפון - אליהו דובקין
	יוסף - יוסף לינטון
	יופי - ג'מאל אל-חוסייני
	יו"ר הצמוד - דוד רמז
	יחיאל, יחיאלי - דוד רמז
	י"ל, יל. - הרב יהודה לייב פישמן-מימון
	י-ן - שמשון יוניצ'מן
	ירובעל - ברל כצנלסון
	ישמעאל הצדיק - איסמאעיל צידקי
	ישן - משה שרת
	ישראל אלוף אחי - ישראל בר-יהודה
	כ
	כ"ך - כתריאל כץ

פזי - נחום גולדמן
פזי, פזית - גולדה מאיר
פידור - פדרציה, קנטונוציצה, תוכנית מוריסון-גריידי
פיוזל - יונה כסה (קוסוי)
- מפא"י
פנחס - פנחס (ליאו) כהן
פניני - יוסף ספיר
פרץ - זאב שפר
פרץ השמעוני - פריץ מיכאל סימון
פרצי - פריץ ברנשטיין
פתשגן - הספר הלבן יולי 1946

צ. - צפורה שרת
צדיקוב - איסמאעיל צידקי
צ'יף - חיים וייצמן
צלבן - ריצ'רד קרוסמן
צפוני - דב יוסף
צ"ש - צפורה שרת

ק. - ריצ'רד קטלינג
ק-ג' - קריין' ג'ונס
קומי - מרדכי שטנר
- עין חרוד
קיפוד - ישראל בר-יהודה
קסוטה - המוסד לעלייה ב' בפריס
ק-סקי - שלמה קפלנסקי
קרית יהלום - נתניה
קרית שאולה - ביירות

ר', ראוו', ראובן - ראובן שילוח (וסלני)
רד"ק - (רבי דוד קמחי) ג'ון קמחי
רחובות - חיים וייצמן
רע צפורה - עו"ד יצחק אולשן
רפאל - ראובן שילוח (וסלני)
רצ - אצ"ל
רציני - ארנסט בוויז

מריקים - אמריקנים
מרקחת - ישראל רוקח
- עיריית תל אביב
מ"ש - מרדכי שטנר
מ"ש - משה שרת
משה - משה שרת
משה הזוער - משה כרמיל
משה הקט - משה כרמיל
מתתיהו - ישראל גלילי

נג, נ"ג - נחום גולדמן
נגלים - אנגלים
נהריים - עיראק
נוה-אור - ג'ורג' ליכטהיים
ניצן - ישראל גלילי
נכד אביגדור - עמוס בן-גוריון
נמרוד - אריה אשל
נ"ס, נ.ס. - נורי סעיר
נעני - ישראל גלילי
נרי - אריה אשל
נשר - אורי מרץ
נתנאל - טדי קולק

לזריאל - אליעזר קפלן
עזריה - שמעון סבוראי
עזריה א', עזריהו - אליעזר קפלן
עזריהו מהררי-פז - אליעזר גולדברג
עטרה - אליהו ששון
עידו - משה סנה
עינבל - משה יובל
עכסה - ועדת איקס
ע-ם, ע"מ - עמרם (משה סנה)
עמי - בן-גוריון
עמיתי - דב יוסף
עמרם - משה סנה
ענבר - ראובן ברקת

שלמה - תוכנית חלוקת ארץ-ישראל
- שלמה אייזנברג
שמואל - דב יוסף
שמעי - יעקב שמעוני
שמשון - רשת האלחוט של ה"הגנה"
שקמונה - חיפה
שקספיר - קולונל ג'ייל ס. אישם
- הביון הבריטי
שקן - ריצ'רד קרוסמן

תימן - נגב
תשבי - אליהו אילת

שאל - שאל אביגור
שדה ישן - מוריס אולדפילד
שופי - עו"ד יוסף שופמן
שושן - סעדיה שושני
שושנת גושן - סווי אבן
ש"י - שדות ים
שיגיץ - ריצ'רד קרוסמן
שכס - ג'יילס אישם
ש.ל. - ש"ל - שלום לויין
של"ג - יהושע גורדון
שלומנו - שלום לויין
שלט - שלטונות המנדט

קיצורים וסימולים

ד' - דוקטור	אג"י - אגודת ישראל
דה"י - דבר היום	אה"ב - ארצות הברית
דו"ד - דין ודברים	אונ' - אוניברסיטה
דו"ח - דין וחשבון	אחה"ע - אחדות העבודה
ד"ל - די לחכימא	אח"כ - אחר כך
דר' - דוקטור	א.ט.ס. - חיל עזר נשים בצבא הבריטי
דה"ח"ל - החטיבה היהודית הלוחמת	א"י - ארץ-ישראל
הח"מ - החתום מטה	אי"ש - אי-שיתוף
ה.מ. - הוד מעלתו	א-ן - איילון
הנה"ס - הנהלת הסוכנות היהודית	אנ"ש - אנשי שלומנו
הנה"צ - הנהלה הציונית	אפע"כ - אף על פי כן
הסוה"י - הסוכנות היהודית	אצ"ל - ארגון צבאי לאומי
הסוכ' - הסוכנות	אצ"מ - ארכיון ציוני מרכזי
הסת' - הסתדרות	אק' - אקדמיקה
הע' - הערה	ארה"ב - ארצות הברית
הצה"ר - הסתדרות ציונית רביזיוניסטית	את"ה - ארכיון תנועת העבודה
הקבה"מ - הקיבוץ המאוחד	ב"ג - דוד בן-גוריון
הקה"ק - הקרן הקימת	בי"ד - בית דין
השוה"צ - השומר הצעיר	בי"ש - בית שאן
הת' - התאחדות	ב"כ - בא כוח
לא"א - ועדת החקירה אנגלו-אמריקנית	בכ"ז - בכל זאת
וד"ל - ודי לחכימא	בע"פ - בעל פה
וה"ל - הוועד הלאומי	בריה"מ - ברית המועצות
וה"פ - הוועד הפועל	בריט"ו - בריטניה
והפ"צ - הוועד הפועל הציוני	גב' - גברת
ועה"ל - הוועד הלאומי	גה"ד - גילוי הדעת
וש"ע - ועידת השולחן העגול	ג"כ - גם כן
	ג"מ - גולדה מאיר

ז"א - זאת אומרת	מו' - מזכיר, מזרח
ז"ש - זאב זרף	מזה"ת - המזרח התיכון
	מח' - מחלקה
ח' - חבלה	מטכ"ל - מטה כללי
ח"ו - חיים וייצמן	מינ' - מינימום
חוו"ל - חוץ לארץ	מ.י.ע. - משטרת יישובים עברים
ח"ח - חברים	מכס' - מכסימום
ח"כ - חבר כנסת	מל"ע-2 - מלחמת העולם השנייה
	מ"מ - ממלא מקום
ט' - טרור, טרוריסט	ממ"ד - המחלקה המדינית של הסוכנות
טר' - טרור, טרוריסט	מס' - מספר
	מע"ל - מעבר לים: ארה"ב
יו"פ - יונייטד פרס	מפ' - מפלגה
יו"כ - יום כיפור	מפא"י - מפלגת פועלי ארץ-ישראל
יומה"כ - יוצא מן הכלל	מפכ"ל - מפקד כללי
יור"ר - יושב ראש	מפ"ח - מפלגת פועלי חיפה
יט"א - ג'ואיש טלגרפיק אג'נסי	מפ"מ - מפלגת פועלים מאוחדת
י-ם - ירושלים	מ"ש - משה שרת
יקה"כ - יכולת הקליטה הכלכלית	
	ג.ב. - נוסף בוסף
כ"ו"ב - כיוצא בזה	ג"י - ניו יורק
כנ"ל - כנזכר לעיל	ג"ל - נזכר לעיל
ל' - לטרון	ס"ה - סך הכל
לא"י - לירה ארץ-ישראלית	סה"י - סדר היום
ל"ב - לטרון ב'	סה"כ - סך הכל
לח"י - לוחמי חרות ישראל	סה"ל - הספר הלבן
ליש"ט - לירה שטרלינג	סוב' - סובייטי
ל-ן - לונדון	סט"א - סוכנות טלגרפית ארץ-ישראלית
לע"ע - לעת עתה	ס.י.ד. - בולשת משטרת פלשתינה (א"י)
	סת"ה - ספר תולדות ה"הגנה"
מ' - מזכיר	ל"אכו"כ - על אחת כמה וכמה
מדן - מדינה	ע"ב - עלייה ב'
מה"מ, מה.מ. - ממשלת הוד מלכותו	עבה"י - עבר הירדן
מו"מ - משא ומתן	עק"ק - עיר הקודש
מוצ"ש - מוצאי שבת	

קיה"ס - קרן היסוד
קק"ל - קרן קימת לישראל

ר' - ראו
ראל"צ - הראשון לציון
רביו' - רביוניסטים
רה"מ - ראש הממשלה
רה"ש - ראש השנה
ר-ח - רפיח
רמ"א - ראש מטה ארצי

שר"ר - שליח דרבנן
שות' - שותפים
ש"י - שרות ידיעות

ת"א - תל אביב
תיכ' - תיכון
תמ"ג - תוכנית מוריסון-גריידי
תמ"ע - תנועת המרי העברי
תנה"פ - תנועת הפועלים

עו"ד - עורך דין
עיו"כ - ערב יום כיפור
ע"כ - על כן
עכ"פ - על כל פנים
עמ' - עמוד
ע"מ - על מנת
עפא"י - עיתון פועלי ארץ-ישראל - "דבר"
עפ"י - על-פי
ע"ש - עיקר שכחתי

פוע"צ - פועלי ציון
פ"פ, פ.פ. - פלטין פוסט
פרופ' - פרופסור

צ"ח - הסתדרות ציונית חדשה
צ"ל - צריך להיות

ק' - קבינט
קול' - קולונל
קונ' - קונגרס

*

C.I.D. - Criminal Investigation Department
D.S.O. - Defence Security Officer\Office
F.O. - Foreign Office
J.S.P. - Jewish Settlement Police

P.B.S. - Palestine
P.M. - Prime Minister
P.P. - Palestine Post

מקורות

הרשימה כוללת מקורות מובאים בהקדמה, במכתבים ובהערות.
שמות הספרים מובאים בנטוי, המאמרים – במרכאות כפולות

ספרים

- אביזוהר, מאיר (עורך): *בן-גוריון – לקראת קץ המנדט* (זכרונות מן העובן 29 ביוני 1946–מרס 1947), עם עובד 1993 (בהערות: *אביזוהר/לקראת*)
- אבריאלי, אהוד: *פתחו שערים, ספרית מעריב* 1976 (בהערות: *אבריאלי*)
- אדם, מוניה: *קשר אמין: מעלילות שרות הקשר של ה"הגנה"*, משרד הבטחון 1987 (בהערות: *אדם*)
- אהרוני, ראובן, מוטות תורן: *ספינות ההעפלה והרכש לאחר מל"ע 2*, המרכז לתולדות כוח המגן ע"ש י' גלילי 1997 (בהערות: *אהרוני*)
- אופק, אוריאל: *ליל הגשרים, הקבוץ המאוחד* 1981 (בהערות: *אופק*)
- אורן, אלחנן: *התיישבות בשנות מאבק: אסטרטגיה יישובית בטרם מדינה, 1936–1947*, יד בן-צבי 1978 (בהערות: *אורן/התיישבות*)
- אורן, מנחם: *להתחיל אחרת – לחיות אחרת: תנועות הנוער במחנות המעפילים בקפריסין 1946–1948*, יד טבנקין 1984 (בהערות: *אורן/להתחיל*)
- אטיאש, משה (עורך): *ספר התעודות של הוועד הלאומי לכנסת ישראל בארץ-ישראל, תרע"ח-תש"ח 1918–1948*, תשכ"ג 1963 (בהערות: *אטיאש*)
- אליאב, בנימין: *זכרונות מן הימין*, עם עובד 1990 (בהערות: *אליאב/זכרונות*)
- אליאב, בנימין (עורך): *היישוב בימי הבית הלאומי*, כתר 1976 (בהערות: *אליאב/היישוב*)
- אילן, עמיצור: *אמריקה, בריטניה וא"י*, יד יצחק בן-צבי 1979 (בהערות: *אילן*)
- אילת, אליהו: *המאבק על המדינה א', ב', עם עובד 1979*, 1982 (בהערות: *אילת א', אילת ב'*)
- אליאש, שלומית: *גולי אצ"ל ולח"י במחנות המעצר באפריקה 1944–1948*, אונ' בר-אילן 1996 (בהערות: *אליאש*)
- אלמוגי, יוסף: *בעובי הקורה, ידיעות אחרונות ועידנים*, 1980 (בהערות: *אלמוגי/בעובי*)
- *בראש מורם: חיילים ארצישראלים בשבי הנאצי*, משרד הביטחון 1989 (בהערות: *אלמוגי/בראש*)
- ארליך, ראובן: *בסבך הלבנון 1918–1956*, משרד הביטחון, 2000 (בהערות: *ארליך*)
- בגין, מנחם: *המרד, אחיאסף* 1950 (בהערות: *בגין*)
- בוגנר, נחום: *אי הגירוש: מחנות המעפילים בקפריסין 1946–1948*, עם עובד 1971 (בהערות: *בוגנר*)
- בונדל, רות: *השליח, חייו ומותו של אנצו סרני*, עם עובד 1973 (בהערות: *בונדל*)
- בוזעו, אריה: *עלום ונוכח בכל, סיפור חייו של שאול אביגור*, משרד הביטחון 2001 (בהערות: *בוזעו*)
- בלס, שמחה: *ימי מריבה ומעש, מסדה* 1973 (בהערות: *בלס*)
- בן-אהרון, יצחק: *דפים מן הלוח, 1906–1993*, הקיבוץ המאוחד 1994 (בהערות: *בן-אהרון*)

בן-גוריון, דוד: במערכה ג', ה', עם עובד 1979 (בהערות: בן-גוריון ג', ה')
 בתל, ניקולאס: המשולש הארץ-ישראלי, עידינים 1979 (בהערות: בתל)
 גבתי, חיים: מאה שנות התיישבות: תולדות ההתיישבות היהודית בא"י א', הקיבוץ המאוחד, ת"א 1981 (בהערות: גבתי)
 גולן, שמעון: מרות ומאבק בימי מרי: האקטיביזם בתנועת העבודה מול האקטיביזם במחתרות הפורשות בשנים
 1945-1946, יד טבנקין 1998 (בהערות: גולן)
 גופר, חיים: שיבולים שבחרב: היאחויות הפלמ"ח בגליל העליון בשנים 1945-1946, העמותה לחקר כוח המגן
 ע"ש ישראל גלילי 2005 (בהערות: גופר)
 גורן, אשר: הליגה הערבית, עיינות 1954 (בהערות: גורן)
 גלבר, יואב: שורשי התבצלות: המודיעין ביישוב 1918-1947 ב', משרד הביטחון 1992 (בהערות: גלבר)
 גלילי, ישראל: אל ועל: איגרות ודמויות, יד טבנקין (בהערות: גלילי)
 גלעד, זרובבל (עורך): מגן כסתר, מפעולות המחתרת הארץ-ישראלית במלחמת העולם השנייה, הסוכנות היהודית
 תש"ט-1949 (בהערות: גלעד)
 הורוביץ, דוד: בשליחות מדינה נולדת, שוקן (בהערות: הורוביץ)
 הדר, יוסף: במאבק למדינה, המדיניות הציונית בשנים 1936-1948, מרכז זלמן שזר, תשמ"ה-1985
 - המדיניות הציונית בורה הבין-לאומית לאחר מלחמת העולם השנייה - פרשת ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית
 1945/6, שלם מחקרים בתולדות ארץ-ישראל ויישובה היהודי ג', יד בן-צבי 1981, (בהערות: הדר/וא"א)
 הראל, איסר: ביטחון ודמוקרטיה, עידינים/ידיעות אחרונות 1989 (בהערות: הראל)
 זוה, פנחס: המשימה - רכש, מערכות 1966 (בהערות: זוה)
 וייזל, זאב פון: תשעים ושניים ימי מאסר וצום, טברסקי, תש"ז-1947 (בהערות: וייזל)
 וייץ, יוסף: התנחלותנו בתקופת הסער, ספרית הפועלים 1947 (בהערות: וייץ/התנחלותנו)
 - יומני ואיגרות לבנים א', ג', מסדה 1965 (בהערות: וייץ/יומני)
 וייצמן, חיים: וייצמן/איגרות 21-22 - ר' Weizmann
 ז'בוטינסקי, זאב: בסער, הוצ' ערי ז'בוטינסקי תשי"ג-1953 (בהערות: ז'בוטינסקי)
 זוהר, אברהם ופעיל, מאיר: הפלמ"ח הימי-פלי"ם, משרד הביטחון 2001 (בהערות: זוהר)
 זיסר, אייל: לבנון דם בארזים: מלחמת האזרחים עד מלחמת לבנון השנייה, הקיבוץ המאוחד 2009 (בהערות: זיסר)
 חקלאי, זאב: עם שבויים רוסים (פגישות בגרמניה הכבושה), עם עובד תש"ו-1946
 טבת, שבת: קנאת דוד: חיי דוד בן-גוריון ג', ד', שוקן 1987, 2004 (בהערות: טבת ג'; טבת ד')
 יוסף, גולדי: עיר ואם: זכרונות, יומנים, אגרות וסיפורים, ראובן מס 1979 (בהערות: יוסף/עיר ואם)
 יוסף, דב: השלטון הבריטי בארץ ישראל, מוסד ביאליק תש"ח (בהערות: יוסף/שלטון)
 - קריה נאמנה, שוקן 1960 (בהערות: יוסף/קריה)
 כוכבי, אריה: עקורים ופוליטיקה בינלאומית: בריטניה והעקורים היהודים לאחר מל"ע-2, עם עובד 1992 (בהערות: כוכבי)
 כנען, חביב: מלחמתה של העיתונות: מאבק העיתונות העברית בארץ-ישראל נגד השלטון הבריטי, הספרייה הציונית,
 1969 (בהערות: כנען)
 לופבן, חזי: איש יוצא אל אחיו, עם עובד 1967 (בהערות: לופבן)
 לכסיקון כוח המגן, ה"הגנה", משרד הביטחון 1992

- מרידור, יעקב: ארוכה הדרך לחרות, ספרית מעריב, ת"א 1985 (בהערות: מרידור)
- מונטגומרי, פילדמרשל: זכרונות, "מערכות" 1959 (בהערות: מונטגומרי)
- ניב, דוד: מערכות הארגון הצבאי הלאומי ד', ה', מוסד קלוזנר 1973, 1976 (בהערות: ניב ד'; ניב ה')
- סהר, יחזקאל: סיפור חיי, משרד הבטחון 1992 (בהערות: סהר)
- סלומון, יעקב: בדרכי שלי, עידנים, ירושלים 1980 (בהערות: סלומון)
- סלוצקי, יהודה (עורך): ספר תולדות ההגנה ג'-2, ממאבק למלחמה, עם עובד 1973 (בהערות: סת"ה ג'-2)
- סנה, משה: אחרית כראשית: מבחר דברים 1967-1972, הקיבוץ המאוחד 1982 (בהערות: סנה/אחרית)
- סת"ה, ר' סלוצקי, יהודה
- פורת, יהושע: צמיחת התנועה הלאומית הערבית הפלסטינאית א', ב', עם עובד 1976, 1978 (בהערות: פורת א'; פורת ב')
- פתאל, כרמי (עורך): הכפילים: בשליחות הצלה עלומה, איגוד החיילים המשוחררים בישראל 1990 (בהערות: פתאל)
- קראם, בארטל: מאחורי פרגוד המשי, אחיאסף, 1947 (בהערות: קראם)
- קרליבך, זוריאל (עורך): ועדת החקירה האנגלו-אמריקנית א', ב', ליימן 1946 (בהערות: קרליבך א'; קרליבך ב')
- קלארק, תרסטון: בדם ואש, דומינו 1981 (בהערות: קלארק)
- ריבלין, גרשון (עורך): לאש ולמגן: תולדות הנוטרות העברית, מערכות 1964 (בהערות: ריבלין/לאש)
- ריבלין, גרשון ועליוה: זר לא יבין: כינויי סתר ביישוב היהודי בארץ-ישראל, משרד הביטחון תשמ"ה-1988 (בהערות: ריבלין/זר)
- רייכמן, שלום: ממאזח לארץ מושב: יצירת המפה היישובית היהודית בארץ-ישראל 1918-1948, יד יצחק בן צבי, תשל"ט-1979 (בהערות: רייכמן)
- רפטור, ברל: ללא הרף ב', הקיבוץ המאוחד 1973 (בהערות: רפטור)
- שאלתיאל, אלי: תמיד במרי: משה סנה, ביוגרפיה 1909-1948, עם עובד 2000 (בהערות: שאלתיאל)
- שגב, שמואל (תירגם מערבית): מאחורי הפרגוד - ועדה פרלמנטרית עיראקית על המלחמה בישראל, מערכות 1954 (בהערות: שגב)
- שלונסקי, אברהם: ששה סדרי שירה ב', ספרית פועלים 2002 (בהערות: שלונסקי)
- שערי, דוד: גידוש קפריסין 1946-1947, הספרייה הציונית 1981 (בהערות: שערי)
- שפר זאב (עורך): ספר ההתנדבות, מוסד ביאליק 1949 (בהערות: שפר)
- ששון, אליהו: בדרך אל השלום: איגרות ושיחות, עם עובד 1978 (בהערות: ששון)
- Barbour, Neville: *Nisi Dominus: A survey of the Palestine Controversy*, G. Harper & Co., London 1946
- Bullock, Alan: *Ernest Bevin: Foreign Secretary 1945-1951*, W.W. Norton & Co., New-York-London, 1973
- Hattis, Susan L.: *The Bi-National Idea in Palestine during the Mandatory times*, Shikmona, Haifa 1970
- Rose, N.A. (Ed): *Buffy: The Diaries of Blanche Dugdale 1936-1947*, Valentine, Mitechell, London 1973
- Weizmann, Chaim: *Letters and Papers*, Vol 21-22, Transaction Books, N.J. 1979

מספרי משה שרת:

אורות שכבו, עם עובד 1969 (בהערות: שרת/אורות)
בשער האומות (1946-1949), עם עובד 1966 (בהערות: שרת/בשער)
מאסר עם נייד ועפרון, תכתובת משה וצפורה שרת, מ"השבת השחורה" 29 ביוני-נובמבר 1946, העמותה למורשת
משה שרת 2000 (בהערות: שרת/מאסר)

קבצי תעודות

לזי אשכול, ראש הממשלה השלישי, מבחר תעודות מפרקי חייו (1895-1969), עורכת הסדרה ימימה רוזנטל, ערכו
וכתבו מבואות ארנון למפרום וחגי צורף, גנוך המדינה, ירושלים, תשס"ב, 2002 (בהערות: אשכול)
חיים וייצמן - הנשיא הראשון, מבחר איגרות ונאומים, (עורכת: לואיז פישר), גינוך המדינה, תשנ"ה-1945 (בהערות:
וייצמן/מבחר)

לוחמי חרות ישראל ב', הוועד להוצאת כתבי לח"י, התש"ך-1960
ספר הפלמ"ח א', הקיבוץ המאוחד, תשט"ו - 1956 (בהערות: ספר הפלמ"ח)
ספר יגור, הוצ' משק יגור והקיבוץ המאוחד 1956 (בהערות: ספר יגור)
תעודות מדיניות של הסוכנות היהודית א', מאי 1945-דצמבר 1946, יהושע פרוינדליך (עורך). הספרייה הציונית,
תשנ"ו-1996 (בהערות: תעודות א').

מאמרים

אביזורה, מאיר: "מעסקנות פועלים למנהיגות לאומית (1940-1948)" בתוך: גולדה - צמיחתה של מנהיגה (1921-1956),
גלוברוון אריה (עורך), עם עובד 1994
אלון, יגאל: "מגמות ומעש", בתוך: ספר הפלמ"ח א', הקיבוץ המאוחד, תשט"ו - 1956
גנין, צבי: "תוכנית החלוקה ושליוחות דר' נחום גולדמן לווינגטון, קיץ 1946 (ההיבט האמריקאי)", "הציונות",
מאסף לתולדות התנועה הציונית והיישוב היהודי בארץ-ישראל, ה' 1978
הלר, יוסף: "מ'השבת השחורה' לחלוקה", "ציון" מ"ג 1978 (בהערות: הלר/מהשבת)
כהן-שני, שמואל: "המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית ו'בית הספר לדיפלומטים' - בניוי מוסדותיה של מדינה
חדשה", "הציונות" י"ט, תשנ"ה-1995
סלע, אברהם: "מגעים מדיניים בין הסוכנות היהודית לבין ממשלות עבר הירדן ומצרים בדבר הסכם על חלוקת
ארץ-ישראל 1946". "הציונות" י' 1985 (בהערות: סלע)
שיץ, י': אחיות עיניים, "הפועל הצעיר", שנה 39, כרך י"ז, גליון 48, 28.8.1946
שפירא, אניטה: "פרשת האופציה על אדמות האמיר עבאללה בע'וד אל-כיבד - ראשית הקשר בין ההנהלה הציונית
והאמיר עבאללה", "הציונות" ג' 1973

עיתונות

"דבר",	"הצופה"	"לאחדות העבודה"
"הארץ"	"משמר"	"Palestine Post"
"הבוקר"	"הפועל הצעיר"	

ציונים ביוגרפיים

אביגור (מאירוב), שאול (1899–1978). יליד רוסיה. אחי צפורה שרת. עלה ב-1912. חבר קבוצת כנרת מ-1918. ממגיני תל-חי ומראשי ה"הגנה". פעיל בהעפלה מ-1939 וראש המוסד לעלייה ב'. ב-1952 ייסד את ארגון "נתיב" לקשר עם יהודי ברית המועצות ולטיפול בענייניהם ועמד בראשו.

אבן (איבן), אבא (1915–2002). יליד דרום-אפריקה. חניך בריטניה. מרצה לערבית וללימודי המזרח באוניברסיטת קיימברידג', 1938–1940. קצין מודיעין בצבא הבריטי במזרח"ת, בקהיר ובירושלים 1942–1946. איש הממ"ד מאמצע 1946. לימים שגריר ישראל באו"ם ובוושינגטון ושר החוץ.

אבנר (הירש), גרשון (1919–1991). יליד גרמניה. עלה עם משפחתו ב-1933. בוגר ביה"ס הריאלי בחיפה. למד מדעי המדינה, פילוסופיה וכלכלה באוניברסיטת אוקספורד. מ-1946 עובד הממ"ד. לימים שגריר בקנדה ומזכיר הממשלה ונשיא איניברסיטת חיפה.

אבריאל, אהוד (1917–1980). יליד אוסטריה. עלה ב-1939. חבר קיבוץ נאות מרדכי. שליח הממ"ד לאיסטנבול, 1943–1945 עוזרו של שאול אביגור במוסד לעלייה ב', 1945–1947. חבר מפא"י (ואח"כ רפ"י ו"העבודה"). לימים אדריכל עיסקת הנשק עם צכוסלובקיה במלחמת העצמאות, ציר ישראל בצ'כוסלובקיה ומנכ"ל משרד ראש הממשלה.

אגרון (אגרונסקי), גרשון (1893–1959). יליד אוקראינה. עיתונאי ואיש ציבור. היגר עם משפחתו לארה"ב. התנדב לגדודים העבריים במל"ע-1 עמם בא לארץ-ישראל והשתקע בה. מייסדו ועורכו הראשון של "פלסטין פוסט". לימים ראש עיריית ירושלים 1955–1959.

אולשן (אולשנסקי), יצחק (1885–1983). יליד ליטא. עלה ב-1912. בוגר מחזור ג' של גימנסיה הרצליה. למד משפטים באוניברסיטת לונדון. פעל כעו"ד וסניגור במשפטים נגד אנשי ה"הגנה". לימים שופט בית המשפט העליון ונשיאו.

אטלי, קלמנט Attlee, Clement R. (1883–1967). חבר הפרלמנט מ-1922. מנהיג ה"לייבור" בבריטניה מ-1935. חבר קבינט המלחמה וסגן ראש הממשלה 1940–1945. רה"מ בריטניה 1945–1951.

אידן, אנטוני Eden, Anthony (1897–1977). מראשי המפלגה השמרנית. שר חוץ בממשלת בריטניה 1935–1938. חבר קבינט המלחמה במל"ע-2. שר המלחמה, 1940; שר החוץ, 1941–1945, 1951–1955; ראש ממשלה 1955–1957.

איזנברג, שלמה (1899–1959). יליד פולין עלה ב-1926. מ"מ מזכ"ל ואח"כ מזכ"ל הסוכנות היהודית בירושלים, 1933–1957.

אילת (אפשטיין), אליהו (1903–1990). יליד אוקראינה. עלה ב-1925. למד לימודי המזרח בירושלים ובבירות. איש הממ"ד והאגף הערבי בו. ראש המשרד המדיני של הסוכנות בווינגטון, 1945–1948. לימים ציר ואח"כ שגריר ישראל בארה"ב ובריטניה ונשיא האוניברסיטה העברית י-ם.

אישם, ג'ייס Isham, Gyles. נולד ב-1903. ראש הביטחון המסכל (Defence Security Officer) בא"י, 1945–1946.

איתן (איטינגהאוזן), וולטר (1910–2001). יליד גרמניה. מרצה לגרמנית באוניברסיטת אוקספורד. עלה ב-1946. מנהל המוסד להשתלמות ("ביה"ס לדיפלומטים") שלייד הממ"ד 1946–1948. לימים מנכ"ל משרד החוץ 1948–1949; שגריר ישראל בצרפת 1960–1970.

אלון (פייקוביץ), יגאל (1918–1980). יליד ארץ-ישראל. ממיסדי קיבוץ גינוסר. פעיל ב"הגנה". מראשוני הפלמ"ח ומפקדו מ-1945. לימים ממצביאי צה"ל במלחמת העצמאות; ח"כ, שר העבודה, סגן ראש הממשלה, שר החינוך, שר החוץ.

אליאב (לובוצקי), בנימין (1909–1974). יליד לטביה. עלה ב-1925. בשנות ה-30 מזכיר ההנהלה העולמית של הצה"ר. בראשית שנות ה-40 פרש מהתנועה הרוויזיוניסטית. ב-1943 הקים את תנועת "עם לוחם". ב-1948 הצטרף למפא"י. לימים קונסול כללי של ישראל בבואנוס-אירס ובניו-יורק; ראש מח' הסברת חוץ של "נתיב".

אלסטון, רוי Elston, Roy (1901–1971). כעיתונאי בריטי נשלח לא"י ב-1941 כדי לנהל את תחנת הרדיו הצבאית הבריטית ששידרה לארצות אירופה הכבושה. במרוצת הזמן נעשה אוהד המפעל הציוני וב-1945 הצטרף לפ"פ כבעל טור מדיני יומי *First Column*, חתום בשם העט *David Courtney*. מילוי 1946 כתב גם ב"הארץ" טור שבועי ("בעיניו של אנגלי") חתום בשמו המקורי רוי אלסטון.

אלפרין, חיים (1899–1967). יליד רוסיה. עלה ב-1913. ממתנדבי "הגדוד העברי" במל"ע-1. פעיל ב"הגנה". ממקימי המשטרה בתל אביב וראש המשמר האזרחי בה.

אצ'יסון, דין Acheson, Dean (1893–1971). משפטן ומדינאי אמריקני. סגן מזכיר המדינה של ארה"ב 1945–1947; מזכיר המדינה 1949–1953.

ארגוב (גרובוסקי), מאיר (1905–1963). יליד רוסיה. עלה ב-1925. מפעילי "הפועל הצעיר" ומפא"י. חבר הוה"ל מראשית שנות השלושים. במל"ע-2 התנדב לצבא הבריטי ושירת ב"בריגדה". לימים ח"כ ויו"ר ועדת חוץ וביטחון מטעם מפא"י.

ארזי, טוביה (1913–1973). יליד פולין. עלה ב-1924. עובד הממ"ד וקצין הקישור שלה במל"ע-2 עם אנשי "צרפת החופשית" בסוריה ובלבנון. הקים רשת ריגול שפעלה בשיתוף עם הבריטים נגד הכוחות הצרפתים של וישי. נתפס בבירות ונפצע קשה ברגלו בנסותו להימלט מהמעצר. ביוני 1941 ברח ארצה. אח"כ נשלח לארה"ב לשם ריפוי. לימים איש משרד החוץ.

ארן (אהרונביץ), זלמן זיאמה (1899–1970). יליד רוסיה. עלה ב-1926. פעיל מפא"י. מראשי ההסתדרות וגזברה. לימים ח"כ ושר החינוך והתרבות.

אשכול (שקולניק), לוי (1895–1969). יליד אוקראינה. עלה ב-1914. ממתנדבי "הגדוד העברי" במל"ע-1. ממקימי קבוצת דגניה ב'. פעיל במוסדות הכלכליים וההתיישבותיים של הסתדרות העובדים. ממיסדי חברת "מקורות". חבר מפקדת ה"הגנה". חבר "ועדת X". לימים ח"כ, שר האוצר וראש ממשלת ישראל.

אשל (שיל), אריה (1912–1968). יליד גרמניה. עלה ב-1934. שירת ב"משטרת היישובים העבריים" והצטרף לממ"ד בשנות ה-40. נשלח מטעמה ומטעם ה"הגנה" לעיראק. מזכירו של משה שרת בממ"ד. לימים מנכ"ל משרד החוץ, קונסול ושגריר.

בוין, ארנסט Bevin, Ernest (1881–1951). ממנהיגי האיגודים המקצועיים בבריטניה ומפלגת העבודה הבריטית. שר העבודה, וחבר קבינט המלחמה בממשלת הקואליציה של צ'רצ'יל 1940–1945. שר החוץ בממשלת ה"לייבור" 1945–1951.

בן-אהרון, יצחק (1906–2006). יליד רומניה. עלה ב-1928. חבר קיבוץ גבעת חיים מ-1933 ומראשי "הקיבוץ המאוחד". ב-1940 התגייס לחיל החפרים בצבא הבריטי וסיים קורס קצונה. ב-1941 נפל בשבי עם כיבוש יוון בידי הצבא הגרמני ושוחרר בתום המלחמה. הצטרף ל"תנועה לאחדות העבודה" והיה מראשיה. לימים ח"כ מטעם מפ"ם, שר התחבורה, מזכ"ל ההסתדרות.

בן-גוריון, דוד (1886–1978). יליד פולין. עלה ב-1906. התנדב ל"גדודים העברים" במל"ע-1. ממיסדי "אחדות העבודה" ומפא"י. מזכ"ל ההסתדרות, 1922–1933. חבר ההנהלה הציונית, 1933. יו"ר ההנהלה

הציונית והסוכנות היהודית מ-1935. מנהיג היישוב היהודי בא"י במאבק על הקמת מדינת ישראל. בה' באייר תש"ח, 14.5.1948, הכריז על כינונה. ראש הממשלה ושר הביטחון הראשון של מדינת ישראל.

בן-צבי, יצחק (1884-1963). יליד רוסיה. עלה ב-1907. מייסדי "בר-גורא" ו"השומר". התנדב ל"גדודים העבריים" במל"ע-1. מראשי תנועת העבודה בארץ-ישראל. יו"ר הוועד הלאומי, 1931-1945 ואח"כ נשיאו. לימים ח"כ מטעם מפא"י; הנשיא השני של מדינת ישראל, 1952-1963.

בר, ישראל (1912-1966). יליד וינה. עלה ב-1938. הציג עצמו שקרית כבעל ניסיון אקדמי וצבאי ורכש מעמד כמומחה להיסטוריה צבאית. חיבר מאמרי פרשנות צבאית וחוברות הדרכה ל"הגנה". לימים מעוזרי ראש אגף המבצעים יגאל ידין בצה"ל ושר הביטחון דוד בן-גוריון. ב-1961 נאסר באשמת ריגול למען בריה"מ ונדון ל-15 שנות מאסר. מת בכלא.

ברדצקי, זליג (1888-1954). יליד אוקראינה. בילדותו היגר עם משפחתו לבריטניה. פרופ' למתמטיקה. מ-1928 חבר הנה"ס בלונדון והמחלקה המדינית שם. יו"ר "ועד שליחי הקהילות" של יהודי בריטניה, 1939-1949. עלה ב-1949. נשיא האוניברסיטה העברית, 1949-1951.

ברודא, אפרים. יליד רוסיה 1912. מסאי, מתרגם ועורך. עלה ב-1925. בוגר גימנסיה "הרצליה". חבר מערכת "דבר" מ-1935. שליח העיתון בלונדון 1939-1945. ב-1948 ייסד וערך את הירחון "מולד".

ברוק, נורמן **Brooke, Norman R** (1902-1967). פקיד בכיר בממשלת בריטניה. ראש הקבוצה הבריטית בוועדת המומחים האנגלו-אמריקנית שגיבשה את "תוכנית מוריסון-גריידי" לקנטוניזציה של ארץ-ישראל. מזכיר ממשלת בריטניה 1947-1962.

בר-יהודה (אידלסון), ישראל (1895-1965). יליד אוקראינה. עלה ב-1926. מ-1930 חבר קיבוץ יגור. מראשי ה"קיבוץ המאוחד" ו"התנועת לאחדות העבודה". חבר "ועדת X". לימים ח"כ מטעם מפ"ם מהכנסת הראשונה, שר הפנים 1955-1959, שר התחבורה 1962-1965.

ברנזון, צבי (1907-2001). יליד צפת. עו"ד. למד משפטים בבריטניה. יועץ משפטי של ההסתדרות 1937-1948. לימים שופט בית המשפט העליון.

ברנשטיין, פרץ (1890-1971). יליד גרמניה. עלה מהולנד ב-1936. מראשי "הציונים הכלליים" ומנציגיהם במוסדות הביטחון של היישוב. חבר "ועדת X". עורך עיתון "הבוקר". חבר הנה"ס, 1947-1948. לימים ח"כ ושר המסחר והתעשייה.

גויטיין, דוד (1900-1961).. יליד לונדון. עלה ב-1929, עו"ד. לימים ציר ושגריר ראשון של ישראל

בדרום אפריקה. מ-1953 שופט בית המשפט העליון.

גולדמן, נחום (1895-1982). יליד ליטא. מצעירותו בגרמניה. היגר לארה"ב ב-1935. חבר הנה"ס מ-1937. נציג ההסתדרות הציונית ליד חבר הלאומים בז'נווה, 1935-1939. ממייסדי "הקונגרס היהודי העולמי" ב-1936, יו"ר הנהלתו ונשיאו מ-1949. מנהל משרד הסוה"י בווישינגטון בשנות מל"ע-2. לימים נשיא ההסתדרות הציונית, יו"ר הנה"ס ויו"ר ועדת התביעות לשילומים מגרמניה.

עדה, גולומב (1897-1970). אחות משה שרת ורעיית אליהו גולומב. ילידת רוסיה. עלתה עם משפחתה ב-1906. אחרי מות בעלה ריכזה את הטיפול באסירי ה"הגנה".

הושע, גורדון (1889-1941). יליד ליטא. היגר בצעירותו לארה"ב. התנדב ל"גדודים העברים" ונשאר בא"י. עבד ב"וועד הצירים". מ-1931 עוזר ראשי בממ"ד ואח"כ ראש אגף הביטחון שהוקם בעת המרד הערבי. פעל להקמת חיל הנוטרים והיה ממונה על הקשר עם השלטון הבריטי בענייני משטרה, נוטרות וביטחון.

ג'ילס, ארתור **Giles, Arthur F.** (1900-1960). קצין משטרה בריטי. שירת במשטרת מצרים. מ-1938 במשטרת ארץ-ישראל ומ-1946 ראש הבולשת (C.I.D.) בדרגת סגן המפקח הכללי של המשטרה.

גלילי, ישראל (1911-1986). יליד אוקראינה. עלה ב-1914. ממייסדי "הנוער העובד" וקיבוץ נען. פעיל ב"הגנה" מ-1927. נציג ההסתדרות במיפקדה הארצית של ה"הגנה" מ-1941. רמ"א ב-1947. מראשי "הקיבוץ המאוחד" ו"התנועה לאחדות העבודה". לימים ממייסדי מפלגת העבודה ושר בלי תיק 1965-1973.

גרינבוים, יצחק (1879-1984). יליד פולין. עלה ב-1933. עו"ד ועיתונאי. מראשי היהדות והתנועה הציונית בפולין. ציר בפרלמנט הפולני בשנות העשרים. חבר הנה"ס, 1935-1949. עמד בראש מחלקת העלייה ומחלקת העבודה. יו"ר "הוועדה להצלת יהדות אירופה", 1943-1945. לימים חבר מועצת המדינה הזמנית ושר הפנים בממשלה הזמנית.

גרינברג, חיים (1899-1953). יליד רוסיה. הוגה דעות ופובליציסט. היגר לארה"ב ב-1924. מראשי תנועת העבודה הציונית שם. ראש המחלקה לתרבות של הנה"ס בארה"ב 1946-1953. חבר "ועדת החירום האמריקנית לעניינים ציוניים".

דובקין, אליהו (1898-1976). יליד רוסיה. עלה ב-1932. מזכיר "החלוץ" העולמי. ציר לקונגרסים הציונים וחבר הוהפ"צ. מ-1935 חבר הנה"ס ומנהל מחלקת העלייה ומחלקת הנוער והחלוץ.

דורי (דוסטובסקי), יעקב (1899-1973). יליד רוסיה. עלה ב-1905. התנדב ל"גדוד העברי" במל"ע-1.

מהנדס. מנהל המחלקה הטכנית של הסוה"י 1926–1929. פעיל ה"הגנה". ראש המטה הכללי של ה"הגנה", 1939–1946, 1947–1948. רמטכ"ל ראשון של צה"ל.

דנין, עזרא (1903–1984). יליד יפו. פרדסן. ראש המחלקה הערבית בשרות הידיעות (ש"י) של ה"הגנה", 1936–1948 ואיש האגף הערבי של הממ"ד.

הד (הייט), אוריאל (1913–1968). יליד גרמניה. מזרחן. עלה ב-1934. עבד בממ"ד בירושלים ובלונדון 1943–1948. לימים פרופ' למדעי המזרח באוניברסיטה העברית ירושלים.

הורוביץ, דוד (1899–1979). יליד פולין. עלה ב-1920. ממיסדי תנועת "השומר הצעיר" וקיבוץ בית אלפא. חבר "גדוד העבודה" ומראשו. מנהל המחלקה הכלכלית של הסוה"י, 1935–1948. לימים מנכ"ל משרד האוצר ונגיד בנק ישראל הראשון.

הכהן, דוד (1984–1998). יליד רוסיה. עלה ב-1907. למד בביה"ס לכלכלה בלונדון 1919–1923. ממנהלי "סולל בונה". חבר מועצת עיריית חיפה וסגן ראש העיר, 1927–1950. פעיל ב"הגנה". קצין קישור לצבא הבריטי במל"ע-1. לימים ח"כ מטעם מפא"י וציר ישראל בבורמה.

הרמן, אברהם אייב (1914–1992). יליד אנגליה. ב-1935 סיים לימודי משפטים והיסטוריה באוניברסיטת אוקספורד. עלה ב-1938. מ-1940 ראש המדור האנגלי במחלקת הנוער והחלוץ של הנה"ס ואח"כ מראשי מחלקת ההסברה שלה. לימים קונסול כללי של ישראל בניו-יורק, שגריר בווינגטון ונשיא האוניברסיטה העברית ירושלים.

הרצוג, יצחק (אייזיק) הלוי (1888–1959). יליד פולין. רב בבפסט ובדבלין ואח"כ רב ראשי באירלנד. מ-1937 רב ראשי אשכנזי בארץ-ישראל.

וייז, סטיפן (1874–1949). רב פרומי. ממנהיגי יהדות ארה"ב. ממיסדי "הסתדרת ציוני אמריקה", 1898, ונשיאה. ממיסדי "הקונגרס היהודי האמריקני" ונשיאו הראשון. חבר הנה"ס בניו-יורק וחבר "ועדת החירום האמריקנית לעניינים ציוניים".

וייזל, זאב וולפנג, פון- (1896–1974). יליד וינה. סופר, עיתונאי ורופא. עלה ב-1922. ממיסדי התנועה הרוויזיוניסטית וחבר הנהלת "ההסתדרות הציונית החדשה". "בשבת השחורה" נעצר ונכלא בלטרון.

וייץ, יוסף (1890–1972). יליד רוסיה. עלה ב-1908. פועל חקלאי במושבות יהודה והגליל. מראשי קק"ל ומ-1932 מנהל מחלקת הקרקעות והייעור שלה.

וייץ, רענן (1913–1998). יליד רחובות. אגרונום. עובד מחלקת ההתיישבות של הסוה"י. מילא תפקיד מרכזי בהקמת 11 הנקודות בנגב במוצאי יום כיפור 1946.

וייצמן חיים (1874–1998). יליד רוסיה. כימאי. הצטרף לתנועה הציונית ב-1901. היגר לבריטניה ב-1904. מרצה לכימיה באוניברסיטת מנצ'סטר. כימאי במעבדות האדמירליות הבריטית במל"ע-1. עמד בראש הפעילות המדינית שהביאה להצהרת בלפור ב-1917 ולמסירת המנדט על א"י לידי בריטניה ב-1922. נשיא ההסתדרות הציונית 1921–1931, 1935–1946. לימים נשיא ראשון של מדינת ישראל.

חדרא, צובחי אל – יליד צפת 1896. עו"ד. מפעילי התנועה הלאומית הערבית בארץ-ישראל. במל"ע-1 קצין בצבא הטורקי. ערק והצטרף לצבא השריף פייצל. ממיסדי מפלגת "איסתקלאל" ב-1932 ומראשיה. נאסר בימי מרד 1936–1939. ממנהלי "קופת האומה" הערבית. מעוזרי המופתי חאג' אמין אל-חוסייני.

חוסייני, אמין חאג' אל – (1895–1974). יליד ירושלים. מנהיג התנועה הערבית-פלסטינית. במל"ע-1 קצין בצבא הטורקי. יוזם ומנהיג מאורעות 1920. ב-1921 מונה למופתי של ירושלים. ב-1922 נבחר לנשיא המועצה המוסלמית העליונה. ב-1936 הקים ועמד בראש "הוועד הערבי העליון" שהנהיג את מרד 1936–1939. באוקטובר 1937 נמלט לביירות ומשם הנחה את המרד בא"י. בפרוץ מל"ע-2 נמלט לעיראק ונטל חלק במרד אל-כילאני, 1941. נמלט לאירן ועבר לגרמניה, שם סייע בגיוס מוסלמים לצבא הגרמני. בתום המלחמה מצא מקלט בקהיר. ב-1948 ניסה לארגן את "ממשלת כל פלסטין" בעזה.

חוסייני, ג'מאל אל – (1890–1982). מקים "המפלגה הערבית הפלסטינית" ונשיאה 1935. חבר ומזכיר "הוועד הערבי העליון". באוקטובר 1937 נמלט מהארץ. עמד בראש משלחת ערביי א"י בוועידת סנט ג'יימס בלונדון 1939. בפרוץ מל"ע-2 הצטרף אל המופתי חאג' אמין אל-חוסייני בעיראק ונמלט עמו לאירן, שם נתפס ע"י הבריטים בספט' 1941 והוגלה לרודזיה הדרומית. בפב' 1946 חזר לא"י ועמד בראש "הוועד הערבי העליון" המחודש כממלא מקום הנשיא וייצגו בישיבות עצרת או"ם 1947–1948.

חושי, אבא (1898–1969). יליד פולין. ממיסדי תנועת הנוער "השומר הצעיר". עלה ב-1920. חבר "אחדות העבודה" ומפא"י. חבר המחלקה הערבית בזה"פ של ההסתדרות ובעל קשרים בציבור הערבי והדרוזי. מזכיר מועצת פועלי חיפה 1927–1950. לימים ראש עיריית חיפה 1950–1969.

חזן, יעקב (1899–1992). יליד פולין. עלה ב-1922. ממיסדי "השומר הצעיר" ומנהיגו יחד עם מאיר ערי. חבר קיבוץ משמר העמק. מראשי הקיבוץ הארצי. ממנהיגי מפ"ם. ח"כ 1949–1974.

טבנקין, יצחק (1887–1971). יליד רוסיה. עלה ב-1911. מראשי תנועת העבודה בארץ-ישראל. ממיסדי "אחדות העבודה" וההסתדרות. חבר קיבוץ עין-חרוד. מנהיג "הקיבוץ המאוחד" ו"סיעה ב" שהתפלגה ממפא"י ב-1944 והקימה את "התנועה לאחדות העבודה".

יובל (צימבל), משה (1913–1982). יליד לטביה. עלה ב-1932. עובד הממ"ד מ-1936. במל"ע-2 היה מזכיר המרכז להתגייסות. לימים איש משרד החוץ.

יוניצ'מן, שמשון (1907–1961). יליד פולין. עלה ב-1935. רופא. ראש הנהגת בית"ר בא"י וחבר מרכז התנועה הרוויזיוניסטית (הצה"ר). נעצר ב-1944, נכלא בלטרון ואח"כ הוגלה לאריתריאה. לימים ח"כ מטעם "חרות". היה חבר הוועד הציבורי להקמת "בית אליהו גולומב".

יוסף (ג'חף), דב ברנרד (1899–1980). יליד קנדה. משפטן. התנדב ל"גדודים העבריים" ושירת ב-1918 בא"י. השתקע בארץ והיה מעורכי-הדין היהודים הבכירים בתקופת המנדט. ב-1936 התמנה יועץ משפטי של הסוה"י בי-ם. מ-1945 חבר הנה"ס. מושל צבאי של י-ם במלחמת העצמאות. ח"כ מטעם מפא"י, שר האספקה והקיצוב, שר המסחר והתעשייה, שר הפיתוח, שר המשפטים.

זרעאלי, יוסף (1906–1973). יליד רוסיה. עלה ב-1924. ממייסדי קיבוץ אפיקים. פעיל במוסדות מפא"י והקיבוץ המאוחד. חבר המטה הארצי של ה"הגנה" 1946–1948. לימים מזכ"ל משרד הביטחון.

יעקובסון, יוסף יליד ירושלים, 1907. תושב רחובות. ממנהיגי הדור הצעיר של איכרי המושבות. חבר מרכז "המכבי", הנהלת התאחדות האיכרים ואסיפת הנבחרים. שירת במח' הערבית של שירות הידיעות של ה"הגנה" 1936–1948. חבר המפקדה הארצית של ה"הגנה" מטעם מפלגות הימין 1946–1948.

יערי, מאיר (1897–1987). יליד פולין. עלה ב-1920. מקים ומנהיג תנועת "השומר הצעיר". מראשוני קיבוץ מרחביה. מנהיג הקיבוץ הארצי ומראשי מפ"ם. לימים ח"כ.

כהן, ליאו (פנחס) (1894–1961). יליד גרמניה. עלה ב-1921. חזר לגרמניה ב-1928 ועלה שוב ב-1935. משפטן. המזכיר המדיני של הסוה"י בירושלים. מ-1948 יועץ מדיני במשרד החוץ. לימים פרופ' ליחסים בינלאומיים באוניברסיטה העברית בירושלים.

כסה (קוסוי), יונה (1906–1985). יליד אוקראינה. עלה ב-1921. פעיל "החלוץ" ברוסיה. עלה ב-1926. חבר "הפועל הצעיר" ואח"כ מפא"י. חבר קבוצת שילר מ-1936. מזכיר מפא"י 1941–1947; 1953–1956. לימים ח"כ מטעם מפא"י 1949–1964.

כץ, כתריאל (1908–1988). יליד פולין. עלה ב-1924. בוגר גימנסיה "הרצליה". ממייסדי תנועת "החוגים" – "המחנות העולים". חבר קיבוץ בית-השיטה וממייסדי. פעיל ב"הגנה" ודובר 1945–1948. לימים איש משרד החוץ, שגריר ישראל בפולין ובברית המועצות.

לבבי (ליבמן), אריה (1912–2009). יליד וילנה. עלה ב-1932. חבר מערכת "דבר" 1936–1938. מ-1938

איש אגף הביטחון בממ"ד. ממקימי המוסד להשתלמות של הממ"ד. עם קום המדינה איש משרד החוץ. לימים ציר ביוגוסלביה שגריר בארגנטינה ובשווייץ ומנכ"ל משרד החוץ.

לויצקי, אשר (1903-1959). יליד רוסיה. עלה ב-1912. עו"ד. למד משפטים בלונדון. חבר הוועדה המשפטית המייעצת של הסוה"י. סניגור של נאשמים חברי ה"הגנה".

לוקר, ברל (1887-1972). יליד פולין. עלה ב-1936. ממנהיגי "הברית העולמית של פועלי ציון" ומפעילי מפא"י. חבר הנה"ס בלונדון וממונה על המחלקה המדינית שם עד 1949. לימים יו"ר הנהלת הסוה"י בירושלים 1951-1956.

ליבנה (ליבנשטיין), אליעזר (1902-1975). יליד פולין. עלה ב-1920. חבר קיבוץ עין-חרוד 1923-1939. פעיל ב"קיבוץ המאוחד". פובליציסט והוגה דעות. מפעילי מפא"י. עמד בראש מערכת ההסברה של ה"הגנה". עורך ירחון "מערכות" 1939-1942 והשבועון המחתרתי "אשנב" 1942-1947. מייסד ועורך הירחון "בטרם", בטאון הזרם האקטיביסטי במפא"י. לימים ח"כ מטעם מפא"י 1949-1955.

לינטון, יוסף (1900-1962). יליד פולין. מעובדי המשרד הציוני והממ"ד בלונדון לימים חיים וייצמן. עלה ב-1949 והצטרף לסגל משרד החוץ. שימש בתפקידים דיפלומטיים בניו-זילנד, תאילנד, יפן ושווייץ.

ליף (ליפשיץ), זלמן (1900-1950). יליד רוסיה. מחלוצי הכרטוגרפיה והפוטוגרמטריה בא"י. עוזר ראשי של יהושע חנקין ברכישת קרקעות. יועץ הסוה"י לענייני גבולות בהופעותיה לפני כל ועדות החקירה מ-1936 ולמשלחת הסוכנות היהודית בעצרת האו"ם ב-1947.

ליפסקי, לואיס (1876-1963). יליד ניו-יורק. סופר ועורך. נשיא הסתדרות ציוני אמריקה 1921-1930. יו"ר "קרן היסוד" בארה"ב ו"המגבית היהודית המאוחדת". חבר "ועדת החירום האמריקנית לעניינים ציוניים". ממקורבי חיים וייצמן.

מאיר (מאירסון), גולדה (1898-1978). ילידת אוקראינה. היגרה עם משפחתה לארה"ב ב-1906. עלתה ב-1921. חברת קיבוץ מרחביה 1921-1924. מזכירת מועצת הפועלות מ-1928. עמדה בראש המחלקה המדינית של ההסתדרות מ-1940. חברת מזכירות מפא"י והוועד הפועל של ההסתדרות. מ"מ ראש הממ"ד 1946-1948. לימים חברת מועצת המדינה הזמנית, ציר ישראל בבריה"מ, ח"כ 1949-1974, שרת העבודה, שרת החוץ, ראש הממשלה 1969-1974.

מונטור, הנרי (1905-1982). יליד קנדה, מילדותו בארה"ב. חבר בהנהלת "המגבית המאוחדת למען א"י" 1930-1939. סגן נשיא "המגבית היהודית המאוחדת" 1939-1950. לימים ראש מפעל מילוה העצמאות והפיתוח ("ישראל בונדס") בארה"ב.

מוריסון, הרברט Morrison, Herbert S. (1888–1965). מראשי מפלגת העבודה הבריטית חבר פרלמנט 1923–1931; 1935–1959. שר הפנים וחבר קבינט המלחמה, 1940–1945. סגן ומ"מ ראש הממשלה 1945–1951. הכריז בפרלמנט ביולי 1946 על התוכנית לקנטוניזציה של א"י ("תוכנית מוריסון-גריידי").

מסגרייב, רודריק Musgrave, Roderic. עובד בכיר במזכירות הראשית של המימשל המנדטורי. לפני כן סגן מושל מחוז לוד וממונה על ענייני תל אביב. נהרג בפיצוץ מלון "המלך דוד".

מרידור, יעקב (1913–1995). יליד פולין. עלה ב-1932. מראשוני אצ"ל ומפקדו, 1941–1943. בתחילת 1945 נעצר ע"י הבריטים ונלקח לקהיר. משם הועבר למעצר באפריקה, ברח כמה פעמים, נתפס והוחזר. לבסוף נמלט עם ארבעה מחבריו ובאפריל 1948 הגיע לפריס. לימים ח"כ מטעם "חרות" בכנסת הראשונה עד השלישית, ובכנסת העשירית ושר בממשלת מנחם בגין.

ניסן (קצנלסון), אברהם (1886–1956). יליד רוסיה. עלה ב-1924. רופא. מפעילי "הפועל הצעיר" ומפא"י. חבר הנהלת הוה"ל וראש מחלקת הבריאות שלו. לימים מנכ"ל משרד הבריאות, חבר משלחת ישראל לאו"ם וציר לארצות סקנדינביה.

סאקר, הרי (1881–1971). יליד אנגליה. עו"ד, עיתונאי ואיש עסקים. ממנהיגי הצינונות באנגליה. עלה ב-1920. חבר הנה"צ בי-ם 1927–1931. ייצג את הנה"צ בפני ועדת החקירה הבריטית שבאה לא"י לחקור את מאורעות 1929 (ועדת שו). אח"כ שב לאנגליה. סייע לחיים וייצמן בפעולתו המדינית בבריטניה בימי מל"ע-1 והיה ממקורביו ומתומכיו.

סהר (סחרוב), יחזקאל (1907–1998). יליד ירושלים. פעל מטעם ה"נגנה" בשליחויות רכש באירופה 1933–1936. במל"ע-2 שירת כקצין בצבא הבריטי וב"בריגדה". ראש אגף הביטחון בממ"ד 1946–1948. לימים המפקח הכללי הראשון של משטרת ישראל, 1949–1958; שגריר באוסטריה, 1958–1960.

סילבר, אבא הלל (1893–1963). יליד ליטא. בילדותו היגר עם משפחתו לארה"ב. רב רפורמי. מראשי היהדות והצינונות בארה"ב. ממייסדי "המגבית היהודית המאוחדת" וראשה 1938–1944. יו"ר "ועדת החירום האמריקנית לעניינים ציוניים". נשיא הסתדרות ציוני אמריקה 1945–1947. ייצג את הסוה"י בדיונים במוסדות האו"ם בשלבים שלפני הקמת המדינה.

סלומון, יעקב. יליד ירושלים 1905. דור חמישי למייסדי היישוב היהודי החדש. תושב חיפה. עו"ד ועסקו ציבורי. טיפל בענייני עצורי "השבת השחורה". במלחמת העצמאות קצין קישור של ה"הגנה" עם מפקדת הצבא הבריטי בחיפה.

סנה (קליינבוים), משה (1909–1972). יליד פולין. עלה ב-1940. רופא ועיתונאי. פעיל בהסתדרות הציונית בפולין ויו"ר הוה"פ שלה 1935–1939. עורך פוליטי של "היינט", היומון היהודי הגדול ביותר באירופה. חבר המיפקדה הארצית של ה"הגנה" מ-1940 ורמ"א 1941–1946. חבר הנה"ס, 1945–1947, ב-1948 הצטרף למפ"ם, פרש ב-1953 והצטרף למפלגה הקומוניסטית הישראלית והיה ממנהיגיה ועורך בטאונה "קול העם". ח"כ מטעם מפ"ם ומק"י 1949–1965; 1969–1972.

סנטור, דוד ורנר (1896–1953). יליד גרמניה. היגר לארה"ב. עלה ב-1924. כלכלן. חבר הנה"ס בי-ם מטעם הלא-ציונים, גזבר ומנהל מחלקת העלייה של הסוה"י 1931–1942. מראשי המינהל הבכירים של האוניברסיטה העברית ירושלים. מפעילי "ברית שלום" ו"איחוד".

סעיד, נורי אל- (1888–1958). מדינאי עיראקי פרו-בריטי. ממנהיגי התנועה הלאומית הערבית. במל"ע-1 שירת בצבא המורדים הערבים בהנהגת לורנס והאמיר פייצל. רמטכ"ל ראשון של צבא עיראק. שר ההגנה וראש ממשלת עיראק פעמים אחדות. ממקימי וראשי "הליגה הערבית". הציע תוכנית לפתרון הסכסוך היהודי-ערבי בא"י באמצעות הקמת פדרציה של ארצות "הסהר הפורה" ובתוכה מתן אוטונומיה תרבותית ודתית ליישוב היהודי. נרצח ב-1958 בהפיכת הגנרל קאסם בעיראק.

ספיר, יוסף (1902–1972). פרדסן. ממנהיגי התאחדות האיכרים. מראשי "האיחוד האזרחי" ונציגו במיפקדה הארצית של ה"הגנה" ובוועד הביטחון היישובי. לימים ראש עיריית פתח-תקוה 1940–1951, ח"כ מטעם "הציונים הכלליים" מהכנסת הראשונה ועד 1972, שר התחבורה ושר בלי תיק.

עליאש, מרדכי (1892–1950). יליד אוקראינה. עלה ב-1919. עו"ד. יועץ משפטי של הוה"ל 1921–1948. נציג מטעם הנה"צ במשפטים שנערכו לאחר מאורעות 1921 ו-1929. עסקן ציבורי מפעילי "המזרחי". לימים ציר ישראל בבריטניה 1949–1950.

פישמן-מימון, יהודה-לייב (1875–1962). יליד בסרביה. עלה ב-1913. רב. מנהיג מפלגת "המזרחי". חבר הנה"ס 1935–1948. יו"ר "ועדת X". מיוזמי "מוסד הרב קוק" ומנהלו. לימים חבר מועצת המדינה הזמנית והממשלה הזמנית, ח"כ, שר הדתות והשר לנפגעי מלחמה 1948–1952.

צ'רטריס, מרטין Charteris, Martin. קצין צבא ומודיעין בריטי. ראש המודיעין של הצבא הבריטי בא"י, 1944–1946. לימים מזכיר מלכת בריטניה אליזבת II.

קולק, טדי תיאודור (1911–2006). יליד הונגריה, מנעוריו בויהו. עלה ב-1934. ממייסדי קיבוץ עין-גב. עובד הממ"ד מ-1942 ושליחה באיסטנבול 1943, ובלונדון 1946. אח"כ ראש משלחת ה"הגנה" בארה"ב. לימים מבכירי משרד החוץ, מנכ"ל משרד ראש הממשלה וראש עיריית ירושלים.

קומיי, מיכאל (1908-1988). יליד דרום-אפריקה. עלה ב-1946 והצטרף לממ"ד. שליח מיוחד של הממ"ד בארצות חבר העמים הבריטי 1946-1948. לימים מבכירי משרד החוץ. שגריר בקנדה באו"ם ובלונדון.

קיברריד, אלק Kirkbride, Alec. נולד ב-1897. מזרחן. כאיש השירות הקולוניאלי הבריטי שירת בא"י ובעבה"ה מתחילת השלטון הבריטי שם. סגן הנציג הבריטי בעבה"ה 1922-1927. מושל מחוז עכו והגליל 1927-1939. נציג תושב בעבה"ה 1939-1946 ואח"כ שגריר בריטניה שם עד 1951..

קלייטון, אילטיד Clayton, Ilyd (1886-1955). בריגדיר. קצין מודיעין בכיר ודיפלומט בריטי. יועץ לענייני ערבים במשרד השר התושב בקהיר 1943-1944. הנציג הבריטי ליד "הליגה הערבית" וראש המשרד הבריטי לענייני המזה"ת בקהיר, 1945-1948.

קמחי, ג'ון (1909-1994). עיתונאי יהודי-בריטי. יליד שווייץ. עבר עם משפחתו לאנגליה. כתב צבאי בראשית שנות מל"ע-2. מאז ינואר 1945 פירסם מאמרים וכתבות ב"פלסטיין פוסט" מתוך אהדה למאבקו של היישוב. כתב סוכנות הידיעות "רויטרס" והעיתון הלונדוני "אובזרב" במזה"ת. סיקר את תקופת המאבק בבריטים בא"י ואת מלחמת העצמאות.

קנינגהם, אלן Cunningham, Alan (1887-1983). גנרל בריטי. במל"ע-2 מפקד הצבא הבריטי במזרח אפריקה, 1940-1941. מפקד המחנה השמיני, 1941. הנציב העליון הבריטי האחרון בא"י, נובמבר 1945-מאי 1948.

קפלן, אליעזר (1891-1952). יליד בילורוסיה. עלה ב-1923. מהנדס. מראשי "צעירי ציון" ברוסיה, "הפועל הצעיר" ומפא"י. חבר הוה"ל 1931-1944. חבר הנה"ס וגזברה 1933-1948 וראש המחלקה להתיישבות של הסוה"י 1943-1948. לימים חבר הממשלה הזמנית ושר האוצר הראשון.

קרוסמן, ריצרד Crossman Richard (1907-1974). מדינאי בריטי, עיתונאי ועורך. מראשי מפלגת העבודה הבריטית. חבר פרלמנט 1945-1974. חבר וא"א וממנסחי הדוח שלה. ידיד הציננות.

קריץ'-ג'ונס, ארתור Creech-Jones, Arthur (1891-1964). איש מפלגת העבודה ממנהיגי האיגודים המקצועיים בבריטניה. חבר פרלמנט, 1935-1950, 1954-1964. סגן שר המושבות, 1945-1946, שר המושבות, אוקטובר 1946-1950.

רוזן (רוזנבליט), פנחס פליקס (1887-1978). יליד גרמניה. יו"ר ההסתדרות הציונית בגרמניה 1920-1923. עלה ב-1923. עו"ד. חבר מועצת עיריית תל אביב 1935-1948. ממיסדי ונשיא מפלגת "עלייה חדשה" ב-1942. לימים חבר מועצת העם. שר המשפטים הראשון 1948-1961. ממיסדי ויו"ר המפלגה הפרוגרסיבית.

רוקה, ישראל (1889–1959). יליד יפו. מנהדס ואיש עסקים. חבר מועצת עיריית תל אביב. ב-1936, עם מות דיזנגוף, התמנה ע"י הבריטים לראש העירייה וכיהן עד 1953. ראש "האיחוד האזרחי", ממנהיגי חוגי הימין ביישוב, ממייסדי עיתון "הבוקר". לימים ח"כ מטעם "הציונים הכלליים" ושר הפנים.

רמז (דרבקין), דוד (1886–1951). יליד רוסיה. עלה ב-1913. ממייסדי מפלגות אחה"ע ומפא"י ומראשי הסתדרות העובדים. מייסדו ומנהלו של "המשרד לעבודות ציבוריות" (לימים "סולל בונה"), 1921–1927. מזכ"ל הסתדרות העובדים הכללית 1935–1945. חבר הוועד הלאומי מ-1920 ויו"ר 1944–1948. לימים ח"כ, שר התחבורה ושר החינוך והתרבות.

רפאל (רופר), גדעון (1913–1999). יליד גרמניה. עלה ב-1933. ממייסדי קיבוץ הזורע. איש הממ"ד 1944–1948. לימים מבכירי משרד החוץ, ציר ושגריר.

שאלתיאל, דוד (1903–1969). יליד גרמניה. עלה ב-1933. חייל ב"ליגיון הזרים" הצרפתי 1926–1931. פעיל ב"הגנה" וראש "שירות הידיעות" (ש"י), 1946–1948. במלחמת העצמאות מפקד ה"הגנה" בי-ם, 1948. לימים אלוף בצה"ל, שגריר בברזיל, מקסיקו והולנד.

שדה (לנדוברג), יצחק (1890–1952). יליד פולין (אז רוסיה). עלה ב-1920. במל"ע-1 שירת בצבא הצאר ואח"כ מפקד פלוגה ב"צבא האדום". מעוזרי טרומפלדור בהקמת "החלוץ". ממייסדי "גדוד העבודה" וממנהיגי. מפעילי ה"הגנה" ומפקדה. ממייסדי "הנודדת" ו"פלוגות השדה" (פ"ש). ממקימי הפלמ"ח ומפקדו הראשון 1941–1945. מ"מ רמטכ"ל ה"הגנה" 1945–1947. לימים אלוף בצה"ל וממצביאי מלחמת העצמאות.

שו, ג'ון Shaw, John. נולד ב-1894. מראשי המנהל המנדטורי הבריטי בא"י. עוזר המזכיר הראשי ומזכיר ראשי בפועל 1935–1940. מזכיר ראשי 1943–1946.

שזר (רובשוב), זלמן (1889–1974). יליד רוסיה. עלה ב-1924. עיתונאי וסופר. מראשי מפא"י. חבר מערכת "דבר" מ-1925 ועורכו מ-1944. לימים ח"כ, שר החינוך, חבר הנה"ס ונשיא המדינה השלישי.

שטנר, מרדכי (1904–1964). יליד פולין. עלה ב-1924. חבר קיבוץ עין-חרוד. מפעילי הסתדרות הכללית. מפעילי "עליית הנוער" בגרמניה ובאנגליה. חבר הנהלת הוועד הלאומי.

שילוח (זסלני), ראובן (1909–1959). יליד ירושלים. מזרחן. איש הממ"ד מ-1936. איש קשר עם גורמי הביטחון הבריטים במזה"ת ובא"י, 1939–1948. לאחר קום המדינה ראש המוסד למודיעין ולביטחון, ציר ויועץ מדיני.

שמורק, אמיל (1886–1953). יליד פולין. עלה ב-1938. משפטן וכלכלן. פעיל בתנועה הציונית בפולין. ממנהיגי "הציונים הכלליים". חבר הנה"ס וראש המח' למסחר ותעשייה 1938–1947 ואח"כ גזבר הסוה"נ.

שמעוני, יעקב (1915–1996). יליד גרמניה. עלה ב-1935. מזרחן. חבר קיבוץ גבעת חיים עד 1941. עובד האגף הערבי של הממ"ד 1941–1948. לימים מבכירי משרד החוץ, ציר ושגריר.

שפירא, יעקב שמשון. יליד רוסיה 1902. עלה ב-1924. עו"ד ואיש ציבור בחיפה. טיפל במשפטים בענייני ה"הגנה" והעפלה. לימים מנכ"ל משרד המשפטים, היועץ המשפטי הראשון לממשלת ישראל ושר המשפטים.

שפר (פיינשטיין), זאב (1891–1964). יליד רוסיה עלה ב-1913. חייל ב"גדוד העברי" במל"ע-1. מראשוני ההסתדרות ומפעילי ה"הגנה". חבר קיבוץ איילת השחר. מפעילי מפא"י ב"קיבוץ המאוחד". התנדב לצבא הבריטי במל"ע-2. חבר המיפקדה הארצית של ה"הגנה" ומ"מ ראש המיפקדה, יולי 1946–יוני 1947. לימים ח"כ, 1949–1951.

שפרינצק, יוסף (1885–1959). יליד רוסיה. עלה ב-1908. ממייסדי ומנהיגי "הפועל הצעיר". ממייסדי ההסתדרות ומפא"י ומנהיגיה ומראשי המחנה המתון במפלגה. חבר הנה"צ, 1921–1929. מזכ"ל ההסתדרות 1945–1948. יו"ר הוהפ"צ 1941–1948. לימים יו"ר מועצת המדינה הזמנית ויו"ר ראשון של הכנסת.

שרף, זאב (1906–1964) יליד רומניה. עלה ב-1925. מראשוני קיבוץ גבעת ברנר וממייסדי קיבוץ שפיים. מזכיר מרכז "הפועל" בשנות ה-30. מזכיר שירות הידיעות (ש"י) של ה"הגנה", 1940–1944. מזכיר הממ"ד 1944–1947. לימים מזכיר מינהלת העם והממשלה, ח"כ מטעם מפא"י, שר המסחר והתעשייה, שר האוצר ושר השיכון.

שרת (שרתוק), יהודה (1901–1979). אחיו הצעיר של משה שרת. יליד רוסיה. עלה עם משפחתו ב-1906. מלחין, מורה ומנצח מקהלות. חבר קיבוץ יגור מ-1927, אח"כ בנוה-ים ובאפיקים. מחבר "הגדה לפסח נוסח יגור". לימים עורך איגרות ברל כצנלסון.

שרת (מאירוב), צפורה (1896–1973). רעיית משה שרת. אחות שאול אביגור. ילידת רוסיה. עלתה עם משפחתה ב-1912. בוגרת מחזור ג' של גימנסיה "הרצליה". בקבוצת כנרת 1918–1922. נישאה למשה שרת בלונדון 1922. ב-1942 יצאה בשליחות הסוה"י לאירן, לסייע בהעלאת "ילדי טהרן".

ששון, אליהו אליאס (1902–1978). יליד סוריה. עלה ב-1927. מנהל האגף הערבי בממ"ד 1933–1948. לימים מנהל מחלקת המזה"ת במשרד החוץ, ציר בטורקיה, ציר ושגריר באיטליה, שגריר בשווייץ. שר הדואר מטעם מפא"י 1961–1966.

מפתח אישים

המפתח חל גם על ההערות

<p>481 402 331 300 297 292 228</p> <p>אהרונ'י, ראובן 29 234</p> <p>אולברייט, וויליאם 392</p> <p>אולדפילד, מוריס 132 313</p> <p>אולשן, יצחק 42 122 293; נצ"ב</p> <p>אוסישקין, מנחם 124 462</p> <p>אופק, אוריאל 32</p> <p>אורי, יעקב 187</p> <p>אורן, אלחנן 155 418</p> <p>אורן, מנחם 321</p> <p>אורן, רגה 32</p> <p>אחילאה 519</p> <p>אטיאש, משה 15 308 456</p> <p>אטלי, קלמנט 46 55 76 104 135 207 231 246</p> <p>492 474 469 465 362; נצ"ב</p> <p>אטלס, רפאל 83</p> <p>אידלסון, בבה 79 166</p> <p>אידלסון, ישראל: ר' בר-יהודה ישראל</p> <p>אידן, אנתוני 6; נצ"ב</p> <p>אייזנברג, שלמה 21 27 54 66 71 80 106 119</p> <p>409 348 321 228 203 161 142 137 133</p> <p>איילון, דוד 359 367 482; נצ"ב</p> <p>אילן, עמיצור 465</p> <p>אילת (אפשטיין), אליהו 24 28 33 37 67 117 140</p> <p>465 462 460 363 357 285 274 231 158 147 145</p> <p>527 483 479 476-474; נצ"ב</p> <p>אילת (אפשטיין), זהבה 28</p> <p>אישם, גיילט 27 29 67 154 163 161 159 195</p> <p>458 450 405 258 244 240 236 228 198</p> <p>472; נצ"ב</p>	<p>אבו עודה 345</p> <p>אביגור (מאירוב), שאול 8 29 58 90 106 118</p> <p>247 232 164 172 157 157 139 136 127 123 122</p> <p>371 340 324 308 296 295 285 279 269 252 251</p> <p>482 466 461 442 436 434 422 401 397 395 378</p> <p>534 513; נצ"ב</p> <p>אבידע, מרדכי 141 199 464</p> <p>אבידע, יוסף 334 442</p> <p>אביזוהר, מאיר 3 7 14 22 27 37 38 46 54 55 66 71</p> <p>177 161 160 158 146 129 124 111 108 89 84</p> <p>239 237 232 231 219 218 207 206 183 179</p> <p>329 286 278 271 269 263 260 259 257 254-248</p> <p>439 431 425 413 397 381 380 376 375 350 343</p> <p>514 507 482 455 441</p> <p>אבן, אבא 117 128 134 146 164 169 194 286 309</p> <p>492 487 456 455 386 385 368 365 359; נצ"ב</p> <p>אבן, סוזי 128</p> <p>אבן-זוהר, שמחה 75</p> <p>אבנר, גרשון 160 241 309 347 401 445 450</p> <p>522-520 495 486 482 467 458; נצ"ב</p> <p>אבנרי, אורי 371 394</p> <p>אברהמי, לוי 132</p> <p>אבריאלי, אהוד 130 142 223 251 338 372 378</p> <p>401; נצ"ב</p> <p>אגולניק, שרגא: ר' עוגן, שרגא</p> <p>224 102 182 171 166 165 158 139 18</p> <p>477 459 429 396 388 385 344 343 244 242 240</p> <p>487 478; נצ"ב</p> <p>אדירי (שינקרסקי), דוד 69 79 130 155 166 173</p>
---	--

133 132 128 127 119 118 65 53 אשׁל (שׁיל), אריה
181 173 166-164 162-158 153 149 142-139 136
242 240 234 230 228 226 223 204 200 199 182
292 286 278 275 268 262 261 258 249 247 246
351 348-346 342 339 333 322 321 315 313 300
405 401 396 395 383 381 372 370 366-364 359
;522 450 445 436 429 423 422 419 418 409 408

נצ"ב

אשׁל, אדלה 53

אשתור, אליהו 219 217

בארד, א' 141

בארט, אהרון 339

בבלי (ברומברג), שרה 447

בגין, מנחם 495 388 243 161 100 99 15

בהרל, דוד 167 142 133 119 71

בווין, ארנסט 233 226 207 204 171 155 89 84 78

285 284 278 271 269 263 259 253 252 250-248

358 349 341 337 335 318 317 306 299 290 288

401 400 398 387 384 383 378 377 376 373 362

451 449 447 426 425 420 417 416 413 410 404

נצ"ב ;485 484 476 475 469 462 454

בולוק, אלן 469 465

בונדי, רות 239

בורשטיין, ראובן; ר' ברקת, ראובן

בטהובן 390

ביאליק, חיים נחמן 206

372 286 244 243 241 237 201 78 21

ביילין, הרי 486 453

ביילין, יהודית 486 243 141

ביילינסון, משה 273 240

בילי, הרולד 426 155

בירן (ברגמן), אברהם 218

בירנס, ג'יימס 523 479 475 459 343

בלאנשאר 502

בלום, ליאון 202

135 132 127 116 108 98 85 20 איתן, וולטר
200 188 177 169 165 160 154 158 150 141 139
330 325 309 299 292 241 232 220 218 204 202
419 401 397 396 384 372 347 346 337 333

נצ"ב ;519 489 488 456 455 452-450

אלון, יגאל 525 524 491 434 40 16

אליאב, בנימין 394 381 371

אלמוגי, יוסף 300 262

אלסטון, רוי 453 337 275 173 166

אלפרין, חיים 286 155 130 79 77 69

אלתרמן, נתן 268 261 241

אמב"ש, שמחה 194

אמציה 98 70

אנדריוס, לואיס 432

אסף, יהודה 364

אפלבוים, שמעון 261

אפרת, יצחק 103

אציסון, דין 329 317 290 288 283 231 209 207

נצ"ב ;523 483 475 333

ארגוב (גרובסקי), מאיר 246 236 68 32 25 15

נצ"ב ;381

ארגוב, נחמיה 296

ארוי, טוביה 474 363 218 169 117 106 67

ארוי, יהודה 218 169 142

אריאב, חיים 352 339 183

ארלוזורוב, חיים 456 104

ארליך, אברהם 409

ארליך, פאול 409

ארליך, ראובן 470 463 462 427 28

ארן, זלמן 459 455 381 348 338 315 129 187

נצ"ב ;522 473

ארן, קלרה 129

אשבל, מיכאל 15

אשכול (שקולניק), לוי 110 102 69 58 55 31 25

375 339 209 185 184 155 143 140 133 118 112

נצ"ב ;434 414 412 405

בנקובר, יוסף 246	בלס, שמחה 143
בנש, אדוארד 29	בן-אהרון, יצחק 128 122 118 113 97 86-84 34 16
בקסטון, פרנק 79 72	228 222 219 208 207 206 173 171 164 161 153
בר (לוברסקי), מיכאל 286	427 413 391 389 386 379 375 309 296 259 232
בר-אילן (ברלין), הרב מאיר 124 110	בר-אהרון, יריב 208 113 16
בר-יהודה (אידלסון), ישראל 25 79 166 230; נצ"ב	בן-אהרון, מרים 413 379 208
בר-שירה, ישראל 90; נצ"ב	בן-ארצי, אפרים 292 286
בר, ישראל 365 364	בן-אשר, חיים 168
בריל, משה 482	בן-גוריון, דוד 38 37 35 32 25-21 14 11 8 7 5 3
ברבור, נוויל 507	98 97 92 89 84 8279 73 66 59 58 55 54 49 47 46
ברגמן, אברהם: ר' בירן, אברהם	127 124 122 118 117 111 110 108 106 105 102 100
ברגסון, פיטר 371	187 183 179 177 168 166 160 153 149 146 130 129
ברגר, הרצל 268 202 156	227 225 223 218 217 208 207 195 194 192 191 190
ברודצקי, זליג 385 377 357 286 279 239 124 46	266 264 263 260 259 257 254-250 239 236-231 228
ברודצקי, זליג 387 441 454 455; נצ"ב	313 305 302 301 288 286 284 279-276 273 271-269
ברוורמן, מרדכי 140	356 353 351 349 341 338 337 334 329 326 324 315
ברוידא אפרים 365 347 268 241 218 160 98 71	401-397 391 389 387 381-378 376 374 363 360 358
ברוידא אפרים 370 507; נצ"ב	432 431 428 425 420 416 413 411 408 407 404
ברומברג, שרה: ר' בבלי, שרה	472 469 466 465 459 455 454 451 450 447 443-439
ברוס, וויליאם 515 507 506	507 506 504 499 493 491 484 482 481 479 477 475
ברוק, נורמן 426 235 135 101 92 89 70 49 37 24	בן-גוריון, עמוס 509 510 512-514 517 518 523; נצ"ב
ברוק, נורמן 151; נצ"ב	334 316 298 286 238
ברלין, אליהו 15	בן-גוריון, פולה 3 55 228 238 381
ברלס, חיים 165	בן-גל, מיכאל 155
ברנוון, צבי 92; נצ"ב	בן-דור, יצחק 268
ברנשטיין, פרץ 353 352 339 174 25; נצ"ב	בן-יהודה, אליעזר 63
ברקר, גנרל אוולין 243 148 147 141 135 134 65	בן-יוסף, שלמה 243
ברקר, גנרל אוולין 258 315 418 519	בן-יעקב 237 236
ברקת (בורשטיין), ראובן 241	בן-צבי, יצחק 288 262 124 114 110 75 73 32 15
גאס, אוסקר 186 178 160 158 154	499 363 353 320; נצ"ב
גביש, שמואל 187	בן-צבי, מינה 79
גבתי, חיים 143 39	בן-שלום, בן-ציון: ר' כץ בן-ציון
גדרון, תמר 71	בנג'מין, ארנסט 286
גובר, רבקה 247	בנטוב, מרדכי 320
ג'וזי, אלכס 522 461 447	בניאס, ק' 141

הרצוג, הרב 16 46 48 65 124 246 320 489; נצ"ב

דאריס, דוגלאס 235

הד, אוריאל 258 286 357 363 368 372 385; נצ"ב

לגנר, רוברט 129

הוו, דב 287 288

וודג'ווד, בן 227 359

הוו, רבקה 71 287

וודוורד, לויטננט 481

הוו, תרצה 287

ווינגייט, אורד 364

הול, ג'ורג' 46 62 136 158 171 176 191 199 204 207

וויינט, ג'ון 476

210 226 227 230 233 245 248-250 252 253

וולטש, רוברט 413

263 277 278 289 290 306 317 329 333 335 342

וולף, מ' 141

356 358 361 362 363 373 374 376 377 387 398

וולש, ג'ופרי 449

410 413 420 432 438 439 442 447 451-454

ווה, פנחס 297

460 465 468 469 485 492

ויין, סטפן 47 54 124 204 207 210 223 226 227

הולינגוורת, קלר 158 164

476 413 278 263 250 248 239 233

הור, ג'פרי 418

וייל, זאב וולפנג, פון 104 118 286 330 331 340

הורוביץ, דוד 7 15 7 464 52 54 55 59 65 75-77

519 402 341; נצ"ב

84 116 118 119 129 131 133-135 141 145 147

וייסגל, מאיר 24 55

156 164 169 177 186 188 197 199 203 205

ויין, יוסף 77 149 435 464 491; נצ"ב

211 215 239 273 285 349 351 354 359 360 368

ויין, יחיעם 77 140

370 381 396 419 481 482; נצ"ב

ויין, רענן 140 442 467 ה

הזו, חיים 280 281

וייצמן, חיים 3 4 5 7 8 15 20 27 37-39 41 42 44

היטלר, אדולף 154 357

47 48 51 52-56 58 59 60 65-67 71 78 82 84 95 97

היזו, גיימס בנג'מין 140 143

100 108 110 116 117 124 149 153 154 171 176

הייכל, יוסף 453

190 199 204 207 208 210 219 223 227 245 249 250

הילטון, ג"א 21

253 258 263 277 289 290 301 306 317 329 333

הירש, סאלי 117

335 336 341-343 357 356 361 374 377 386 387 389

הכהן, דוד 22 26 35 50 84-86 94 105 113 151 159

398 406 413 415-417 420 424 425 427 428 430 431

169 182 194 195 200 236 237 244 265 292 300

433 437-439 441 447 451-449 454 459 461 460

331 375 402 421 423 436 439 446 461 481 490

465 466 468 469 485 494 499 506 518 530; נצ"ב

502 504 508 509 526; נצ"ב

וייצמן, ורה 4 38

הלפרין, רוז 251 323 476

וייצמן, יצחק 427

הלר, יוסף 128 284

וילנסקי, נחום 429

המאירי (אוסטרובסקי), הרב משה 15 55 133

וילסון, פול 434

הפטל, שמואל 61

וסרמן, שמעון 90 395

הראל, איסר 237

וסרשטרומ, קופל 90 141 223 300

הרטמן 339

ד'בוטינסקי, זאב 103 104 223 495

הרמן, אברהם 30 71 200; נצ"ב

הרמן, זינה 71

478 472 469 468 465 460 455 454 452 451 444	כהן, שני 164
נצ"ב; 530 508 491 480	כוכבי 326
400 391 לוקר, מלכה	כמאל, ריאד 298
476 381 לוריא, ארתור	כנען, חביב 165
419 418 337 לוריא, תיאודור (טר)	כסה, יונה 69 187 298 461; נצ"ב
315 258 234 158 30 ליבנה (לבינשטיין), אליעזר	כפרי, דוד 85-87 97
נצ"ב; 506 492 371	כץ, בן ציון 456
265 228 ליין, קולונל	כץ, כתריאל 240 242 247 261 265 268 279 296
290 233 202 182 171 163 80 ליכטהיים, ג'ורג'	405 399 397 395 394 371 330 324 323 311 301
421 420 385-383	נצ"ב; 502 492 491 420
276 266 264 233 227 223 219 144 37 לינטון, יוסף	כצנלסון, ברל 263 288
381 379 357 333 325 324 321 320 313 290 289	כרמיל, משה 123 142 156 194 223
477 472 466 465 460 454 449 425 418 416 386	כרמל, יהודה 87 409 422 502
נצ"ב; 502 484 478	
ליף (ליפשין), זלמן 149 169 194 264 341 406 421 434;	לבני (ליבמן), אריה 79 169 175 218 219 265 292
נצ"ב	נצ"ב; 519 466 464 456 452
ליפסקי, לואיס 47 54 279 476; נצ"ב	לבון, פנחס 168 518
לנדאו, מיכאל 183	לביא, שלמה 36
לנדמן, עמוס 194 523	לבידון, צבי 388
	לוונברג, שמחה 290 516
לזאהר, עלי 177	לוין, הרב יצחק מאיר 316 320
מאי, מיג'ור 34	לוין, חנה 247
מאיר (מאירסון), גולדה 3 10 32 46 51 58 64 73	לוין, מייג'ור נ' 522
127 122 117 114 110 109 105 102 97 95 92 81	לוין, שלום 30 85-87 149 198 204 220 228
240 239 235 225 219 195 183 172 164 131 129	522 516 502 485 482 300
285 278 274 273 267 260 254 252-250 248 245	לויצקי, אשר 42 122 133 141 166 173 228 258 292 293
323 320 317-315 302 300 299 292 291 288 286	נצ"ב; 522 495 458 445 419 365
372 360 359 352 351 349 342 339 333 331 330	לופבן, יצחק 187
413-410 408 404 400-397 393 387 381 375	לופבן, חזי 348
450 442 440-438 435 434-432 426 424 422-420	לוץ 79
495 489 481 472 466 465 461 549 547 454 451	לוצקי, אברהם 427 462 470
נצ"ב; 518 517 515 514 512 509 507 506	לוקוב, אברהם 293
מאירוביץ, בר-כוכבא 261 321	לוקר, ברל 7 3 7 22 28 33 46 62 82 94 114 121 125
מדיני, משה 107 135 154 160 452 456	285 279 278 274 273 263 250 248 241 239 233
מדיני, רגינה 423 466 456	400 398 391 389-386 378 377 357 321 286
מובארך, ארכיבישוף איגנטיוס 462 470	442 441 439 433-425 421 420 416 415 413-410

526; נצ"ב	מוין, לורד וולטר 220 227
ניסן (קצנלסון), סימה 526	מולינארי, ברנרדינו 457
ניקרבוקר, יוברט 261 265	מולכר, בריגדיר 34
נמיר, מרדכי 187 348	מונטגומרי, פילדמרשל ברנרד 60 430 519
	מונטור, הנרי 106 171 203 208 219 259; נצ"ב
סאקר, הרי 20 29 30 42 46 50-53 65 81 84 91 108 110	מונסקי, הנרי 375
460 250 135; נצ"ב	מוסינזון, בן-ציון 124
סבוראי, שמעון 519	מוריסון, הרברט 24 115 120 129 135 138-140
סגל, שמואל 455 491	276 270 264 252 233 186 174 161 158 156-154
סהר (סחרוב), יחזקאל 21 35 39 68 241 286 298 347	519 472 399 384 378 350 337 329 307 279 278
457 450 443 405 372; נצ"ב	499 497; נצ"ב
סולד, הנרייטה 168	מזור, רחל 71
סולד, רוברט 168	מזר (מייזלר), בנימין 392
סולוביץ' (סוליאלי), מנחם 110 136	מיד, גיימס 129
סופרסקי, יהושע 55 124 133 142 375 408	מינדל, נ"י 169
סוקניק, יוסף 141	מינצנר, גרהרד 169
סחרוב, יחזקאל: ר' סהר, יחזקאל	מנדלי מוכר ספרים 281
286	מסגרייב, רודריק 15 75-77 84; נצ"ב
סטבס 449 452	מסקין, סימה 281
סטנסגיט, לורד 227 359 360 370 378	מקדונלד, מלקולם 124 129
סטרייצי, ג'ון 128	מקמילן, גורדון 519
סייד, לוטפי אל 177 179 210	מקניר, ארנולד 136
סיימון, ליאון 136	מרידור, יעקב 149 482
סילבר, אבא הלל 33 37 47 49 97 226 459 476; נצ"ב	מריין, נתן 348
סילברמן 22 62	מריץ, אורי 20 258 281 366 452 482 502 512 514
סימון, מיכאל 141	מריץ, דוד 258
סירקין (סריג), אריה 166	מרקס, סיימון 39 249 250
סירקין (סריג), יוכבד 166	
סירקין, מרי 136 476	נהרו, גהרוולל 259 345 482
סירקין, נחמן 476	נוישטדט, דוד: ר' איילון, דוד
סלומון, יעקב 34 42 61 79 81 91 133 293 315; נצ"ב	נוקארשי 453
סלונים 194	נורמן, קולונל 405
סלנימסקי, חיים זליג 194	ניב, דוד 15 135 295 346 426 520 531
סמאטס 416	ניישטט, מלך 187
סמארט, וולטר 228	נימרי 456
סמית, ט' 290 320 325 520	ניסן (קצנלסון), אברהם 136 175 178 217 273 278

פייטלסון, משה 29	32 31 29 25-23 21 7 8 5 3	סנה (קליינבוים), משה
פינס, שאולה 163 218	73 70 68 66 65 63 60-58 55-51 50 49 47 46 39-37	
פינקל, שמעון 181 200	123 118 108 106 102 100 99 96 95 92 84 79-77 74	
פינקרטון, לואל 396	237 236 232 219 217 202 183 161 154 148 128 127	
פישמן-מימון, הרב יהודה לייב 4 5 7 8 14 17 19 22 24	431 420 378 338 326 310 279 276 269 264 251 250	
124 114 110 105 102 95 90 73 67 66 51 50 32 25	נצ"ב; 469 447 237 503 479 469 450 447	
127 131 245 288 308 329 336 440 454; נצ"ב	סנטור, וורנר 3 7 117 129 356; נצ"ב	
פישמן, עדה 187	סנש, חנה 262 268 315 364	
פישר, לואי 177	סעיד, נורי 78 160 259 264 283 289 337 350 368;	
פישר, מוריס 406	נצ"ב	
פלד, מתי 371	ספיר, יוסף 68 339 342; נצ"ב	
פסמן, צרלס 241	ספקטור, מאיר 316	
פספילד, לורד 312	סקוט, רוברט 165	
פפנק, ברנרד 29 37 409	סרני, אמיליו 364	
פרגר, משה 316	סרני, אנצו 364 365 493	
פרובר, נח 70 79		
פרוינד, אוטו 29 37	לבדאללה, אמיר 138 178 196-198 203 211 221 222	
פרומקין, השל 406	436 435 400 368 319 309 238 229	
פרוסקאור, ג'וזף 249 317 375	עגנון, ש"י 163	
פרלמן, יוסף אליהו 522	עואד, ג'וזף 462	
פרלסון, אליעזר 187	עואד, שיח' תופיק 406 462 470	
פרלצווייג 124	עוגן (אגולניק), שרגא 83 345 445	
	עוויאל, הרב מאיר חי 16 75 124 320	
צ'ברי, שריף 453	עופר, פנחס 466 525	
ציגל, אברהם 348	עזאם, עבד אל-רחמן 68 177 289 410 426	
צידקי, איסמאעיל 29 77 177 186 197 205 211 212 221	עזרא, דוד 141	
460 453 448 379 378 370 360 309 306 298 260	עיראון, משה (מוסיק) 186 285 313 360 406 436	
477 466	עיראון, זלדה 360	
צ'ז'ויק, אפרים 75 293	עליאב (קליגר), רות 98 133 142 223 502	
צ'ז'ויק, יצחק 75	עליאש, מרדכי 42 91 122 293; נצ"ב	
צ'רטריס, קולונל מרטין 166 201 237 240 243 244	ערידה, אנטואן 71 368 406 462 463 470	
258 292 365 455 456; נצ"ב		
צ'רצ'יל, וינסטון 78 113 138 149 205 218 230 364 368	פ'ארוק, המלך 122 453	
ק'ולק, טדי 21 35 38 39 43 57 58 65 71 84 98	פוט, מייקל 43 57	
232 219 208 179 165 149 145 132 117 109 106	פופ, מרגרט 485	
372 368 364 363 360 359 357 324 309 286 251	פורת, יהושע 432	
	פורת, לאה 141	

קפלנסקי, שלמה 15	492 491 466 455 448 419 401 385 378
קצנלסון, אברהם: ר' ניסן, אברבם	419 145 106
קראם, בארטלי 234	קומיי, מיכאל 128 116 98; נצ"ב
קרוסמן, ריצ'רד 363 355 165 148 134 128 62 35 22	קופלנד, רגינדל 299
492; נצ"ב 379	קוק, הילל: ר' ברגסון, פיטר
קריפס, סטפורד 259	קורטני, דייוויד: ר' אלסטון, רוי
קריין-ג'ונס, ארתור 530 518 506 481 460 454	קורן (קורונל), דוד 486 42
קרליבך, עזריאל 9 500 288 284 138 116 72	קטלינג, ריצ'רד 259 240 39
	קטרו 67
ר.ר. 298 286	קיסלוב, יעקב 169
ראובני, אהרון 359	קירקברייד, סר אלק 197 78; נצ"ב
רבינוב, הרב ברוך 169	קיש, פרדריק 84
רגב, אליעזר 97	קלאו, א' וו' 298 35
רגב, יוסף 97	קלארק, תרסטון 161
רו, בריגדיר 43 35	קליטון, בריגדיר סר אילטיד 349 298 285 192 177 176
רובינה חנה 89	472 406 370 363 360 359 356-354 351 350
רובשוב, זלמן: ר' שור, זלמן	קלינוב, ישעיהו 519 409
רוזוליו, דוד 456	קלר, 103
רוזוליו, שאול 456	קלרק, א.פ. 275
רוזטי, משה (מוריס) 386	קמחי, ג'ון 134 128 118 105 103 65-63 60 59 53 52 37
רוזן (רוזנבליט), פנחס 320 248 239	148 141 135
רוזנבוש, מרים 379 372 366 347 79	קמפל, רולנד 368
רוזנברג, עמרם 481	קנינגהם, אלן 77 60 52 51 44 41 38 37 32 20 15 7
רוזנטל, ברוך 199	295 282 253 250 245 203 191 187 175 141 117
רוטנברג, פנחס 203	457 447 440 442 439 428 379-377 375 341 331
רוסצקי, זליג 352	485 518; נצ"ב
רוקה, ישראל 217 194 193 170 148 123 117 68 7 3	קפלן, אליעזר 70 59 55 54 37 28 22 14 10 8 7 3
388 356 352 339 320 318 286 240	147 125 119 108 101 93 92 90 89 82 80 78 71
ריבלין, גרשון 27	239 235 209 193 172 170 167 164 158 155 149
ריטוב, גרשון 409 396 381 370	299 291 289-286 278 273 268 255 254 245 241
רייכלין, אברהם 166	378-376 373 372 360 348 317 316 310 307 302
רייכמן, ש' 149	454 450 443 440 438 435 433 408 399 387 380
ריפתין, יעקב 25	485 483 480 478 469 468 465 463 460 459 455
רמו, דוד 55 52 51 50 48 47 35 32 28 26 25 22 7	530 522 519-517 515 512 510 509 506 499
124 119 105 100 94 93 86 84 83 77 73 68 64 60	קפלן, דבורה 70
236 195 193 191 161 159 153 151 129 127 125	קפלן, דתיה 71

שיין, נחמיה 364	335 331 318 282 279 276 274 273 270 254 237
שילוח (וסלני), ראובן 89 84 71 67 58 38 28 21 11	402 398 381 379 376 373 363 362 358 353 339
232 225 219 208 167 149 130 117 106 98 97	509 508 504 499 489 461 455 438 433 405 404
372 368 364 363 360 357 338318 255 251 235	514 512; נצ"ב
443 441 436 414 407 401 388 387 385 379 378	רמו, אהרון 28
נצ"ב; 491 487 478 477 466 465 459 455	רסל, אליסון 355 115
שילוח, בטי 436 378 149 130	רפאל (רופר), גדעון 218 204 123 109 104 80 36 35
שילוח, דב 436 28	234; נצ"ב
שינד, זאב 142	רפאל, יצחק 17
שינקרבסקי, דוד: ר' אדירי, דוד	רפאל, נורית 80
שיץ, י' 311	רפטור, ברל 16
שלונסקי, אברהם 198	
שמורק, אמיל 114 90 84 81 73 55 54 50 47 26 15 7	שאלתיאל, אלי 100 79 49 37 23 3
495 465 463 248 131	שאלתיאל, דוד 366 295 202
שמחון, יוסף 15	שדה, יצחק 525 394 371 326 296 99
שמיר, שלמה 182	שו, סר ג'ון 103 59 56 52 51 44 41 38 19-17 7 4
שמעוני, יעקב 400 392 379 367 359 343 332 294	117 161 165 202 295 307 434; נצ"ב
נצ"ב; 527 515 491 485 470 463 491 462 453	שווארץ, מרדכי 243
שנער (שוסר), פסח 482 367 332	שוורץ, יוסף 422
שנקר, אריה 375	שוורץ, יחיאל 429
שפירא, משה 495 409 91 54 34 32 7	שוורץ, צבי 42
שפירא, אייגה 423	שוכמן, ישראל 259 240
שפירא, אניטה 435	שולמן, אביס 46
שפירא, יעקב שמשון 452 409 370 315 203 81 79	שומרני, אליק 233
שפירא, רות 141	שוטר, פסה: ר' שנער, פסה
שפר (פיינשטיין), זאב 100 97 86 85 70 65 58 5 3	שופמן, יוסף 402
185 183 182 168 133 128 123 118 112 109 103	שוקן, גרשום 445 353 250 100
269 264 254 244 238 234 232 218 217 199 197	שור, רחל 247
515 512 507 502 481 434 371 339 311 301 296	שושני, אליעזר 395
נצ"ב; 531	שושני, סעדיה 241
שפרינצק, יוסף 311 187 186 168 129 95 69 50 10 3	שור, זלמן 412 169 136 133 110 55 50
נצ"ב; 424 420 416 324 320	שטיין, ליאונרד 420 417
שרגאי, שניאור זלמן 279	שטרנר, מרדכי 331 297 292 258 241 182 173 86 85 60
שרף, זאב לאורך כל הספר; נצ"ב	365 370 402 419 481 504 508; נצ"ב
שרף, הניה 506 429	שטראובים, דב: ר' תיבון, דב
שרף, יאיר 429	שטראוס, אליהו: ר' אשתור, אליהו

186 185 182 179-176 174 155 153 148-146
259 238 229-227 222 221 211 209 203 198-196
345 319 313 309 306 298 290 289 285 283 260
370 368 366 365 360 359 357 355 354 351-349
448 436 435 406 404 400 391 385 379 378 372
;527 522 496 478 477 470 466 465 459 455 454
נצ"ב

רניבון (שטראובום), דב 461 298 236

שרתוק, יעקב 390
שרת, יהודה 49 181 280 345; נצ"ב
שרת, יעקב 106 181 187 194 200 359 406 407 495
שרת, צפורה 8 28 21 42 53 69 106 109 119 122 132
273 252 251 244 240 239 228 208 200 186 182
378 373 366 349 345 331 319 316 315 301 281
434 431 429 421 414 421 404 393 388 387 379
נצ"ב; 443 447 467 473 489 490 495 509
ששון, אליהו (אליאס) 21 28 29 37 63 71 76 80 79
138 131 127 122 119 117 116 114 104 97

מפתח עניינים ומקומות

המפתח חל גם על ההערות

359	"איחוד עולמי"	321 79 71	א.ט.ס
341 209	אילת	84	אבדאן
531	אילת השחר	333 104 103 28	"אבינועם"
164 122	אינשאץ, ועידת	280	"אבנים רותחות"
94	איראן	417 320 318 316 124 15	"אגודת ישראל"
70 68 66 64 63 59 55 51 41 27 26 24 15	אי-שיתוף	417 320	"אגודת אחים"
110-108 106 102 100 95 93 92 90 84-82 77 76		64	אגודת העיתונאים העברים
236 234 232 227 225 224 219 217 194 193 114		298 282 241 35 21	אגף ביטחון (במחלקה המדינית)
316 308 302 291 282 267 239		372 316	
488 354	אלבניה	332 321 217 68 28 21	אגף ערבי (במחלקה המדינית)
346	אל-דיפאע"	515 462 427 406 400 367 359	
68	אל-כותלה"	128 3	"אגתה", מיבצע
323	"אמפייר הייוד"	180 37	"אובורבר"
251	"אמפייר קרוס"	264 259 144 125	אוטונומיה ליהודים וערבים בא"י
323 261 254 244	"אמפייר ריזול"	420 289	(ר' גם: תוכנית מוריסון-גריידי)
32	"אמת מארץ ישראל"		אולפנה: ר' בית ספר לדיפלומטים
	אנגליה: ר' בריטניה	213 197 177 163 160 149 125 77 68	או"ם
365	"אנצו סרני"	125	496; 355 343 327 309 221
389 284 166	אסיפת הנבחרים	479-476 460	
87 42 9	אסיר ה"הגנה"		אוניברסיטה: ר' אוקספורד; קמברידג'
146 140	"אפרת"	405	"אוצר מפעלי ים"
107 103 100 99 96 91 83 52 49 26 16 15	אצ"ל	434	"אושן ויגור"
223 220 219 154 149 142 135 132 118 113 112		312 5	"אחדות העבודה", מפלגת
355 346 340 323 295 286 273 243 228-226 225		145	"אטלנטיק"
531 520 495 482 464 418 405 388 373 371 366		483 474 464 460	"איגרת יום הכיפורים"
490 457	"אקונומיסט"	524 301	"איגרת לחברים"
125 117 07 106 97 95 46 24	אקטיביזם, אקטיביסטים	147	"אי-התיידדות"
531 476 239 234 186	(ר' גם: מאבק מזוין)	356 355 123	"איחוד"
394 323 301	"ארבעת החרויות"	381 352 339 302 219 3	"איחוד אזרחי"
332	"ארגון נוער כל ערבי"		

466 456 452 450 401	"ארואיקה" 390
495 482 149 104	אריתריאה 286
בית"ר	ארצות-הברית 145 142 135 97 90 67 60 54 47 22
בלודאן, ועידת: ר' ועידת בלודאן	;478 459 382 361 337 329 291 236 228 206 186
"במאבק" 395 394 371	יהודי 37 33 29 24 23 מימשל; 475 249 216
בניין האחים דוד 99 49	163 153 149 140 135 129 124 95 90 89 60 52
בנייני המוסדות הלאומיים י-ם 76 52 43 35 28 27 21	253 252 249 248 233 231 207 206 202 175 171
343 326 114 77	460 411 401 361 344 335 309 306 285 274 259
בנימינה 223	97 90 37 ציוני; 523 499 479 477-474 465 462
בנק עותומאן 366	523 499 479 477-474 462 460 411 401 344 248
בסיסים בריטיים: במדינה היהודית 346 344 343 178	ארצות ערב: ר' מדיניות ערב
503 461 343 343	אשורים 294
במזרח התיכון 503 502 379 354	"אשנב" 507 322 315 234
בצרה 151 148 140 39	
"ברודסייד", מיבצע 128	
בריגדה יהודית לוחמת (חי"ל) 153 118 30 25 21 20	באר טוביה 418 274 140
499 498 364 359 286 246 238 236 194 181 155	באר שבע 265 264 209 203 149 143
522 500	בולשביזם 216 178 168
499 194 "בריתה"	בולשת בריטית 405 381 298 240 163 52 40 39 29
בריטניה, ממשלת: וא"י 46-44 33 30 29 24-22 7 5 3	515 482 471 452 (ר' גם: שיתוף פעולה; שקספיר)
95 93 91 90 89 82 78 76 75 71 70 68 63 62 60 52	בחריין 94 84
129 128 125-122 114 112-108 106 104 103 102	"בטרם" 315 268 258 234 158
161 158 156-154 153 149 145 144 143 135 134	בי.בי.סי. 410 388 362 247 193 171 32
206 204-202 194 190 188 180 178-174 171 163	ביון בריטי 166 164 134 132 117 68 67 38 27 20
247-245 239 236 235 232 231 218 216 213 207	456 405 258 201
277 270 269 266 263 260 257 254-252 250 249	ביטחון מסכל (בריטי) 472
309 307-305 298 291 290 288 285-283 278	ביירות 523 462 359 218 203 169 163 67
356 355 337-335 333 329 327 326 320 318-316	בילטמור: ר' תוכנית בילטמור
449 444 440 438 426 421 418 417 378 362 361	ביקורי משפחות 490 473 471 199 161 21
508 501 499 494 484 480 475 472 469 465 454	ביריה 515 507 506 442
259 253 124 116 67 ולבנון; 530 517 515 514 510	"ביריה", אוניית מעפילים 29
216 178 177 124 77 76 30 29	בית ברל 233
343 318 294 290 298 294 285 260 253 228 227	בית הנבחרים: ר' פרלמנט בריטי
;503 466 461 460 449 448 379 378 370 359 349	בית הערבה 97
וסוריה 343 252 181 124 116 114 76	בית השיטה 36
264 259 253 160 124 78 ועיראק; 435 238 138 78	"בית לאומי" 499 463 462 344 462 344 326 284
216 147 146 116 114 78 77 וערבים; 346 343 294	בית ספר לדיפלומטים 292 286 172 164 104 98
378 354 344 337 318 294 289 288 282 228 226	

144 114 110 108 103	דובר הסוכנות היהודית	480 426 387
347 346 325 318 260 235 220 204 188 180 174		ברית-המועצות
452-450 447 440 433 413 410 401 397 387 384		294 296 298 221 197 68 30
401 521 520 515 506 464 460		ומצרים; 475 429
דומינונים בריטים 76		ברית הצה"ר 519 495 482
302 299 296 291 287 282 275 274	דורות, קיבוץ	"ברכה פולד" 512
380 371 356 337 331 323 321 315 310		בת גלים 184 99 5
"דיילי הרלד" 135		בת גלים, מתנה צבא בריטי 184 99 49 5
דיכוי טרור 518 517 135		בתי מלאכה של הרכבת 330 219 163
דליפת מסמכי הסוכנות היהודית לידי הבריטים 129		גבעת אולגה 389 129
146 145 140		גבעת חיים 389 129 161
דן, קיבוץ 67		ג'וינט 422 241
דרוזים 222		גוש אורחי 217
"האיחוד האזרחי" 247 183 68		גושן; ר' מצרים
"הארץ" 171 163 160 154 136 107 100 98 80 72		גיוס לצבא הבריטי; ר" התנדבות
452 353 325 320 275 250 233 232 202		גילוי דעת: הנה"ס/והפ"צ (יולי 1946) 20 15 14 12
"הבונים" 321 200 199		108 47 46 45 41 39 26 24
"הבוקר" 355 353 342 325 320 174 160		(1946) 26 15
הבטחות שהופרו 507 71		ועידת מפא"י (ספט' 1946) 326
הגירה: ר' עלייה		370 359 348 346 333 330
הגליית עצירים 286 272 149		הנה"ס/והפ"צ (אוק' 1946) 518 514 512 510-508
הגנה" 63 61-58 43-38 34 32 30-27 21 20 9 8 5		גימנסיה הרצליה 293 162 122 42
100 99 96 95 92 87 85 83 81 78-76 71 68 67		גירוש מעפילים; 145 לקפריסין 184 168 156 152
123 119-117 113 112 108 107 105 102 110 103		232 219 -217 210 207 202 198 194 193 188
163 161 158 154 153 149 148 142 132 129 128		298-296 275 267 261 260 254 244 241 239 236
228 227 220 205-202 195 194 185-182 166		422 356 347 328 324 323 321 310 307 302 301
287 283 274 264 261 258 254 251 241 240 234		490 481 464 461 460 457 452 448 445 442 434
353 342 340 334 311 310 308 301 296 295 293		524 515 512 510 503
450 422 420 418 409 405 394 388 381 370 366		גליל 434 432 406 394 209 207 177 150 144 115
498 492 489 485 482 481 469 465 459 454 451		נגיגר 140
15 531 526 519 518 515 507 506 502		גשר אי-זיב 364 159 158 77 32
23 16 15	מיפקדה ארצית	"דבר" 173 170 163 160 158 156 113 84 83 71
295 269 254 232 217 183 182 169 164 145 102		451 383 331 325 275 268 246 241 240 210 202
502 405 395 353 352 339 333 311 301 296		522 516 506 504 484 464
גם: ראש מטה ארצי (רמ"א); רשת אלחוט/קשר		457 409 346 30
232 183 104 103 28		דואר השאי 61 30 28 20

העפלה, מעפילים 139 135 133 123 111 90 87 29

198 194 188 171 168 163 158-156 154 152 147 142

308 307 298 296 261 251-249 247 241 236 234 199

422 394 369 368 355 348 327 326 234 323 321 314

492 485 480 466 465 464 459 449 445 436 434 429

499 ר' גם: גירוש/שילוח מעפילים

118 117 112 96 63 25 24 הפוגה במאבק המזוין

254 252 251 232 217 194 184 168 161 146 125

524 361 342 314 311 310 309 302 255

"הפועל המזרחי" 526 395 32

"הפועל הצעיר", מפלגת 312 187

"הפועל הצעיר", שבועון 267 187 136

הצהרת בלפור 518 307 144

"הצופה" 401 287 160

"הציונים הכלליים" 339 123 102

הצ"ח: ר' הסתדרות ציונית חדשה

הקיבוץ המאוחד 322 311 32 16

הר הדרוזים 222

"השומר הצעיר" 355 248 247 237 169 123 114

526 507 500 412 405 356

התאחדות בעלי תעשייה 388 375 340 339 26

התיישבות 184 160 155 150 149 119 115 39 31

341 328 327 314 307 290 254 247 232 217 213

454 442 441 435 434 418 394 380 369 341 368

462 464 466 467 485 486 497; י"א הנקודות

בנגב 418 408 316 299 207 180 178 170 155

509 450 449 442 441 434

התנדבות/גיוס לצבא הבריטי 496 357 226 181 85

520 500 498

התנועה לאחדות העבודה: ר' לאחדות העבודה

"התקווה" 457 181

התרה: ר' שחרור המנהיגים

ל'וג'ווד, ארגון 39

ויצ"ו 36 22

וישי 502 67

"הגנה" (אוניית מעפילים) 147 145 139 135 133

"הד ההינוך" 136

"הדסה" 46

"הדרשה" 280

הודו, הודים 482 461 345 260 259 251

הזדהות עצירי ה"הגנה" 97 88-85 80 69 61 60 42 40

261 242 148 109

"החומה" 240

"החיל" 30

"החיל העברי" (אוניית מעפילים) 145 139 135 133

147

"הטור השביעי" 268 261 241

הימנון בריטי 457 181

הכשרות צעירות 40

"המזרחי" 286 245 237 183 110 51 46 32 4

526 355

המוסד: ר' מוסד

הנהלה/הנהגה ציונית 37 35 25 24 15 14 10 8 5 3

84 83 78 75 73 66 59 55 54 50 48-46 44 43 38

142 133 125 122 117 110 208 107 101 97 92 89

193 190 186 182 176-174 159 158 151 147

256 254 247 245 239-237 227 209 206-204

286 284 278 276 273 271 270 269 260 259 257

333-331 342 329 326 320 318 312 305 301 288

433 430 425 420 401 400 399 397 391 357 356

525 514 510 506 494 465 455 451 442 439

הנהלת הסוכנות (הנה"ס): ר' סוכנות יהודית

"הנרייטה סולד" 202 193 147 139

הסברה 312 310 309 251 236 106 98 80 72 64 30 20

519 487 478 477 462 459 454 423 409 395 347

הסתדרות עובדים כללית 84 75 71 69 50 32 29 16

219 195 194 183 173 171 164 129 94 92 87 86

395 381 353 339 333 331 328 324 315 300 241

513 507 498 455 406

הסתדרות/תנועה ציונית: ר' הנהלה ציונית; ציונות

הסתדרות ציונית חדשה 495 340 220

ועדת ברוק-גריידי (ועדת המומחים) 92 70 49 37 24	"ואפד" 196
ועדת הביטחון היישובי 353	ועד הגנה אנגלי-ערבי 77
ועדת המומחים: ר' ועדת ברוק-גריידי	ועד יהודי אמריקני 375 249
ועדת המנדטים 399	ועד לאומי 59 51 50 48 47 35 34 32 27-25 20 15
ועדת המצב (ועדת התגובה) 64	114 110 105 95-91 84 83 75 73 69 68 64 60
ועדת השלושה, לטרון 340	193 186 182 173 167 158 151 147 136 127 124
ועדת השמונה, מפא"י 248	267 258 255 254 236 224 219 217 204 199 195
ועדת וודהד 355 115	375 374 366 353 352 335 308 291 279 276 270
ועדת חקירה פרלמנטרית 62 33 22	512 489 481 456 455 433 409 381
ועדת י"ח 353 352	ועד ערבי עליון 288 283 282 253 228 176 175 164
ועדת מישנה בריטית-יהודית 485 481 480 473 465	523 444 440 433 432 384 379 330 329
508 490	ועד פועל, הסתדרות העובדים הכללית 129 75 69 16
ועדת מישנה בריטית-ערבית 426	331 315 241 173 171 164
ועדת סי.אי.די. 65	ועד פועל ציוני 59 51 50 47 46 41 39 24 15 14 12 7
ועדת פיל 299 288 174 120 116 115	270 254 239-237 231 175 167 128 102 95 92
ועדת פרי הדר 93 70 26	420 416-411 408 400 399 397 374 288 286 284
ועדת פרקליטים 409 182 42	514 512 510 508 506 441 439 428 425 424 421
ועידת אלכסנדריה (1946) 253 211 196 178 177 146	518 517
ועידת בלודאן (1946) 496 344 253 146	ועד קהילה, חיפה 139
ועידת מפא"י (השישית) 317 315 312 305 296 228	ועד שליחי הקהילות 320
404 394 381 351 326 331	ועדה אנגלו-אמריקנית 62 60 59 52 37 24 23 12 9 7
ועידת סנט ג'יימס (1939) 433 432 399 176 124	143 129 122 116 98 95 92 89 80-78 76 72 70
444 440	337 288 284 283 249 243 235 234 177 171 149
ועידת שולחן עגול 161 158 125 124 116 114 112	463 462 434 407 406 399 381 347 344 372 357
223 210 204 203 201 198 191 179 177-175 164	517 499
253 252 249 245 244 235 233-231 228 227 225	ועדה להגנת היישובים העבריים 251 243 201 70
278 277 276 273 271 270 269 266 263 260 257	ועדה לחקירת החינוך העברי 136
325 320 318-316 307-305 302 290-287 283	ועדה מדינית, מפא"י 421 307 264 228 138
356 354 351 350 344 342 341 337-333 329 328	ועדה ממשלתית לבירור ענייני עצירים 520 419 65
393 387 385-383 380 378-373 362 361 358	522 521
426-424 421 420 418-410 407 404 401-397	ועדה ממשלתית לחיילים משוחררים 93 70
455 454 451-448 444-438 435 432-430 428	ועדה ממשלתית לנוקי החיפוש בבניין הסוכנות 27 21
506 494 490 485-483 481 480 475 474 465 460	ועדה מתמדת: ר' מפא"י
522 517 509 508	ועדה ערבית בין-ממשלתית לא"י 496 146
	ועדת "איקס" 112 105 60-58 55 51-49 32 31 25 15 4
	466 451 405 353 323 264 236 217 118 112 105

435 434 430 426 411 391 388 379-377 366 362
500 499 476 474 455 454 438

"זיוניט רוויו" 277

חניתה 341

"חביבה רייק" 29

חפרים 520 16

חבלה בצי הבריטי: ר' פעולות חבלה

חצור 464

חבר הלאומים 399 294 218

חרם ערבי 260

חברון 264

"ט"יימס" 421 263 175

חוברת מעפילי קפריסין 503 445 364 347 275 241

"טריביון" 490

חוזה אנגלי-מצרי 448 379 343 294 260 30 29

חוזה אנגלי-עיראקי 346 343 294

חוזה סוכנות יהודית-מרונים 53 28

ליגור 84 83 81-78 75 70 49 43 30-29 22 15 14 5

חולדה 293 274 75

225 184 166 142 133 128 123 122 99 96 95 91

חולה 355 140 115

445 409 371 356 301 297 296 294 293

חוק מים 421

202 193 152 147 139

חוק קרקעות 511 497 496 464 359 341 201 116 12

"דיעות אחרונות" 288

חורבן בית שני 310

179 177 160

חי"ל: ר' בריגדה יהודית

262 226 188 139 125 116 72 28 13 12

חיל אויר מלכותי 346 343 216 213 188 171

500 496 428 383 361 356 328 327 325 307 277

חיל הספר 77 43 35 34 30

;469 737 176 140 אירופה; 514 511 510 501

חילופי הנהגת היישוב 125 117 97 78 73 44 43 38 7

;320 216 בריטניה; 475 249 216 ארצות-הברית

494 451 420

פולין 188

חיפה 218 195 193 184 163 142 139 115 99 69 29

347 71 "יהודים, ערבים והמזרח התיכון"

;502 491 342 339 300 323 310 302 262 261 219

יחיעם 150

נמל 244 218 202 199 193 147 145 139 135 133

יט"א 464 18

436-434 323 301 297 296 267 261 260 254 251

519 466 452 409 382 218

512 481

יכולת קליטה חקלאית 149

חיפושי מסמכים 304 111 104 77 76 71 43 39

116 115 113 יכולת קליטה כלכלית

חיפושי נשק 78 77 75 49 43 36 26 21 1614 12 7

486 203 160 144 ים המלח

274 862 262 261 247 218 158 142 135 122 101

"יעל", ארגון 39

299 297-295 293 291 290 287 283 282 277 275

יער בלפור 140

371 362 361 356 394 331 330 323 318 310 302

355 177 161144 142 116 115 ירושלים

531 524 465 451 442 398 380 377 376 374 373

כבארה 355

חלוקת ארץ-ישראל 129 128 115-113 76 75 31 29

202 199 181 67 כ"ג יורדי הסירה

207 206 203 197 177 174 169 163 155 147 143

482 251 כורדים

249 248 237 227 222 221 219 218 214 213 210

246 181 כינוס הניצחון על גרמניה

299 298 290-288 285 283 279 278 274 270 253

361 356 355 354 351 350 341 333 329 309 306

483 472 465 460-448
 לח"י 219 163 149 142 118 112 103 99 96 52 49 26
 340 332 330 323 313 295 286 273 228 227 220
 450 442417 400 388 358 379 378 373 366 346
 219 18 נדונים למוות ;531 492 488 481 464
 330 279 258 247 244 243 240 237 227 236
 ליגה ערבית 289 264 260 213 196 178 163 114 68 30
 496 462 410 350 344 332 306 298
 לידיצה 14
 "לייבור", מפלגת 216 178 138 135 129 62 52 43 35
 342
 "ליל הגשרים" 364 159 158 140 77 32 15
 "למשטינים" 166
 "לעם במצור" 308 258
 לקט ידיעות המורח התיכון" 392 367 332
 "לשוננו" 370 346
 לשכות המסחר 26
 לשכת הסברה: ר' הסברה
 לשכת מודיעין ממשלתית 449 168 163 44 41 38 29
 452
 לשכת עיתונות, סוה"י 188 116 98 97 80
 מאבק מזוין 59 58 55-52 49 46 39 31 25-23 15 5
 161 146 125 122 118 117 112 106 96 95 84 63
 296 282 269 255 254 251 232 217 194 184 168
 481 466 394 391 361 342 314 311 310 302 301
 (ר' גם: אקטיביזם) 531 525 524 499
 מאבק צמוד 466 314 302 256 255 254 232 184
 מאבק רצוף 314 255 254 232 184 24
 מאה אלף עקורים, העלאת 59 52 49 37 33 24 23 7
 129 124 116 114 82 78 76 75 70 65 64 62 60
 251-249 228 188 171 163 158 154 144 143 140
 523 517 510 499 469 460 417 358 335 329 253
 מאוריציוס 218 145
 מאורעות: 1929 243 176 1939-1936 ;312 311 274
 432 274 265

כינוס חיילים משוחררים 246 242 230 226 181 168
 262 247
 כינוס מהאה יישובי 59 55 51 26 15
 כינוס ציוני, לונדון (אוג' 1945) 483 382 5
 כינוס "קול האדמה" (קק"ל) 464 462
 כלא עכו 170 166
 כנס פריס 102 92 89 75-73 66 59 55 54 48 47 43
 134 133 131 127 124 119-117 114 110 108 105
 174 172 163 161 160 158 155 154 149 146 141
 228 225 219-217 206 203 197 193 191 187 180
 259 257-247 245 241 239 237-235 232 231
 314 310 307-305 296 288 287 283 278 271 269
 426 404 399 398 391 343 342 336 335 329 319
 500 451 449 440 430
 כנסייה מרונית: ר' מרונים
 כפר החורש 140
 כפר ויתקין 153
 כפר ילדים 201
 כפר קיש 84 39
 "כתריאל יפה" 244 202 199 147
 לאחדות העבודה, מפלגת 114 113 99 90 58 32 16
 322 311 296 248 237 219 207 161 153 123 118
 507 499 498 495 413 412 391 389 375 356 355
 526 525
 "לאחדות העבודה", עיתון 525
 "לאסירינו" 381
 לבנון 181 169 163 140 124 116 71 68 67 53 28
 436 434 427 406 355 341 264 259 253 218 215
 502 462 (ר' גם: מרונים)
 לגיון ערבי 77 30
 "לה זורנל דה ז'רוולם" 428
 לונדון 92 89 82 80 71 63 59 54 39 37 21 11 10 8
 164 138 130 123 117-114 110 109 106 104 98
 265 240 231 223 208 192 186 182 176 179 171
 444-442 440 434 364 361 359 337 309 259 251

מחלקה גרמנית, "פלמ"ח 364	מגבית ההתגייסות וההצלה 340 339 258 241
מחלקה כלכלית, הסוכנות היהודית 37	מגבית יהודית מאוחדת 459
מחלקה ליישוב חיילים 524 262 140 70	מג'דל 264
מחלקה לנוער והחלוץ, הסוה"י 456 200 71 30	מדינה דו-לאומית 501 500 290 177
מחלקה מדינית, הסוה"י 9 11 14 20 21 28 29 35 36	מדינה יהודית 76 114-117 124 146 158 177 203 206
99-97 90 79 78 71 68 67 59 53 51 42 41 39	252 249 248 245 235 227 225 214-212 210 209
141-139 137 132 128 127 117 110 105-103	320 316 307 290 288 284 278 274 260 257
219 217 208 186 175 164 161 160 155 146 145	787 379 377 361 355 354 351 344 335 329-327
315 309 298 292 286 285 259 258 254 245 243	511 499 497 496 495 460 443 430 415 411 306
379 372 359 353 348 347 342 334 322 319 316	523
459 456 455 452 435 429 423 392 390 385 382	מדינה ערבית בארץ-ישראל 12 115 116 125 138
241 35 21	אגף ביטחון 523; 499 491 489 474
332 321 217 68 28	אגף ערבי 372; 316 298 286
515 462 427 406 400 369 367 359	
מחלקת בריאות ממשלתית 27	
מחלקת חינוך ממשלתית 27	
מחלקת כספים, הסוה"י 452 142 71	
מחלקת מסחר ותעשייה, הסוה"י 26	
מחלקת עבודה, הסוה"י 17	
מחלקת עזרה סוציאלית, הסוה"י 27	
מחלקת עלייה, הסוה"י 348 165 17	
מחלקת עלייה ממשלתית 27	
מחנה מעצר לטרון א' 129 114 89 83 52 35 17 16	
359 330 304 298 286 261 227 220 218 217 165	
515 509 495 428 415	
מחנה מעצר לטרון ב' 526 452 298 52 43 35 34 16	
מחנה מעצר עתלית 301 261 247 133 42 34 22 14	
מחנה מעצר רעננה 348	
מחנה מעצר רפיח 75 70-68 60 40 34 30 22 20 16	
381 298 293 258 182 170 168 107 104 97 89 86	
452 409	
מחנות עקורים: ר' עקורים	
מחנות מעצר קפריסין: ר' קפריסין	
מיבצע "כריש" 148 136	
"מיד איסט מייל" 72	
מילון בן יהודה 63	
	מדינות ערב 124 122 116-114 91 78-76 68 63 30
	210 202 196 191 190 179-175 171 163 153 147
	260 259 253-251 235 231 228 221 216-211
	317 309 294 290 288 285 283 282 279 277 270
	358 356 354 344 343 336 334 329 328 321 318
	418 410 407 399 387 384-382 379 378 362 361
	480 477 465 460 459 454 449 438 435 426 425
	527 523 522 506
	מדינת ישראל 511
	מודיעין בריטי: ר' ביון בריטי
	מודיעין הסוכנות היהודית 76 20
	מוכתרי יישובים יהודים 166 91 84 80 79 70 43 40
	295-293 230
	מוסד להשתלמות: ר' בית ספר לדיפלומטים
	מוסד לעלייה ולבריחה 146 142 140 133 125 123 29
	502 422 324 308 301 258 223 218 203 194 156
	מועצה מוסלמית עליונה 491
	מועצה ציונית לשעת חירום (ארה"ב) 248 226
	מועצות מקומיות 308 219 68
	מועצת הביטחון 68
	מועצת הפועלות 35 32
	מועצת פועלי חיפה 29
	מוזכרות ראשית, ממשלת המנדט 204 203 75 27
	מוזע 32

נען 526 293 97	משמר" 160
נצרת 140	משמר הירדן 39
נתניה 68	משמר העמק 501
סוכנות יהודית/הנהלת הסוכנות היהודית 68 13 12	משפט אסירי יגור 230 166 142 133 129 123 122
137 124 114 111 107 104 103 97 93 77 76 72	295-293
283 278 263 260 245 241 225 223 149 141 140	משרד החוץ, לונדון 320 306 263 250 210 116 76 38
411 397 387 384 377 374 373 366 353 352 227	447 462 426
147 67 60 28 14	משרד/שר המושבות, לונדון 46 41 38 22 19 17 14 10
94; 427 415-413	227 223 210 207 204 191 171 160 158 136 62 46
לונדון; 483 474 274 229 226 206 202 186	342 320 250-248 245 317 306 277 263 249 235
20	530 518 517 506 492 480 460 454 449 438 425
487 477 144 116 114 108 104 67 28	משרד ערבי, לונדון 115 114
483411 401 323 248 202 186 54 37	"מתק" (שלמונים) 238 222
ביטחון; אגף ערבי; דובר; כינוס פריס; צופן	
הסוה"י; שיתוף פעולה עם בריטניה במלע-2;	
שיתוף פעולה עם הבריטים נגר "הפורשים"	נאום הדגל 181
סולל בונה 519 195 194 169 84	נאום הר הצופים 246 181
סוציאליזם 328 327 325 312 216 178 62	נבטים 515
סוריה 227 218 196 181 124 116 114 94 84 68 67	נגב 178 177 170 158 150 149 144 143 140 115 31
502 364 264 253 229 222 215 368 343 259	299 274 264 249 299 264 249 209 207 203 180
"סוון" 311 302 227 163 156 154 149 132 99 78	467 464 450 449 434 418 380 355 341 316 307
523 405 373 333	515 509 485
סט"א 18	נגבה 331
"סטרומה" 218	נהריה 341
סי.א.די.; ר' בולשת בריטית	נהריים 203
סיישל 432	נוה אילן 150
סיעה ב' 507 500-498 495 113 16	נוה חיים 324 301
העבודה, מפלגת)	נוטרות, נוטרים 422 316 243 241 201 68 29 27 21
"סנדיי טיימס" 519 426 413	456 (ר' גם: משטרת יישובים עבריים)
סעודיה 332 124	נחלת ז'בוטינסקי 223
"ספר הזהב" 513 162	"ניו-יורק הרלד טריביון" 206
"ספר לבן"; 1939; 113 1922	"ניו-יורק טיימס" 231 115 47
308 307 289 284 252 250 218 201 195 194 140	"ניו סטייטסמן" 379
39 1946; 514 510 496 464 431 426 341 312	"ניו כרוניקל" 418
161 128 127 125 123-121 110-108 106-102	ניצולי/שרידי שואה 156 139 116 62 33 23 12 7
532 333 265 250 239 201	156 139 116 62 33 23 12 7
טרטיפיקטים 346 113	510 327 326 308 307 188 172 (ר' גם: עקורים)
	נמל חיפה; ר' חיפה

523 517 511 510 501 499 496 488

עלייה ב': ר' העפלה, מעפילים

עבדאלליה 179 177 160

עלייה ג' 195

עבר הירדן 197 196 160 144 138 134 78 76 65 63

"עלייה חדשה", מפלגת 526 248 239 123 117 114

361 354 341 318 283 282 259 238 221 212 203

"עם במצור", מגבית 268

488 436-434 368

עם עובר 333 321 280

עברית 433 392 367 280 210 75

"עם שבויים רוסים" 333 321

"עוז - ידיעות, תגובות ומגמות במאבק" 322 321 117 32

עמאן 309 197 196 78

עזר אל-כיכר 435

עמידה 150

עזה 341 264 249

"עמירם שוחט" 234

עין גב 392

עמק בית שאן 115

עין חרוד 261 258 242 173 60 36

עמק החולה: ר' חולה

עין סינייה 345

עמק הירדן 341 160 115

עיר הברושים 140

עמק יזרעאל 115

עיראק 259 253 215 196 160 153 138 124 84 78 68

עצרת או"ם: ר' או"ם

416 422 400 350 346 343 332 294 283 282 264

עקורים 460 383 337 335 241 231 198 139 62 37

עיריית תל אביב 481 286 241 148 123 68 3

474 (ר' גם: ניצולי/שרידי שואה)

עיתונות היישוב 39 38 33 29 26 23 21 20 17 15 14

ערביי ארץ-ישראל 122 116-144 75 71 30 28 21 15

83 79 77 73 72 69 64 60 55 52 51 48 46 45 43

171 160 150 147 146 144 143 140 138 136 124

148 141 137 135 131 129 118 108 105 98 97 95

209 203 202 197-195 192-189 177 176 174

180 172 171 169 168 166-163 160 158 152 150

250 249 243 239 231 221 219 218 216-212 210

237-235 231 228 224 218 210 207 206 202 188

329-327 318 317 309 294 288 282 265-263

288 286 274 270 266 262-260 258 250 247 246

410 392 379 378 357-354 346 343 341 336 334

340 342 338 334 330 325 323 320 318 304 299

507 500 496 491 464 435 434 432 426 421 413

490 498 481 464 462 450 449 435 433 411 346

527 518 511

530 515 507 506

ערבים: ר' מדינות ערב; ערביי ארץ-ישראל

עיתונות חוץ 186 182 148 135 98 80 47 48 43 18

ערבית 392 286 258

397 380 368 366 299 290 274 239 236 232 220

"עתידות" 419 370 346

520 509 502 477 475 474 460 447 430 410

עתלית, מחנה: ר' מחנה מעצר עתלית

עיתונות ערבית 379 350 346 332 321 268 258 28

453 426 392

פדרליזציה במזרח התיכון 283

"על יהודים וערבים" 365

פדרליזציה בארץ-ישראל: 153 144 123 116 113 92

עלייה 134 125 119 116-113 111 75 92 62 23 12

378 358 341 282 277 213 211 210 197 196 177

188 184 180 177 174 160 158 147 144 143 141

247 245 232 214-212 207 202 201 198 195 189

מוריסון-גריידי

408 382 355 341 327 321 308 277 252 250 149

455 449 448 368 342 337 290 247 230 174 165	פוגרום 188 172 139 49 23
פרס 94	פועלי ציון שמאל: ר' מפלגת פועצ"ש
פתח תקוה 450	"פורשים" 132 112 103 99 96 78 39 38 30 29 26
	339 313 311 302 295 227 193 183 163 161 149
צבא בריטי 42 36 35 30 29 25 22-20 16-14 12 5	468 442 436 409 405 388 376 373 346 342 340
134 133 129 128 99 94 85 76 72 71 67 65 52 49	519 518 515 514
219 216 205 195 184 181 166 165 163 148 141	"פטריה" 218
380 279 274 273 268 261 258 246 243 242 234	פיראוס 142
364 354 346 343 331 330 324 299 293 286 387	פליטים יהודים: ר' עקורים
458 456 455 450 432 430 429 418 405 394 389	פלי"ם 434 323 244
	פלמ"ח 117 99 88 87 85 80 49 42 40 38 32 20 5
520 503 481 461	364 316 301 297 296 254 184 181 158 132 129
צבא פולני 492	515 506 492 491 485 457 456 442 420 394 389
צה"ר 619 495 482	531 524 519
צופן הסוכנות היהודית 104 203 35 28	"פלמ"ח", אוניית מעפילים 442 436 434 429
צי בריטי 451 435 434 236 234 213 188 184 171	"פלטין"/"פלטין" 436 346 332 268 242 230 173
466 461	527 523
ציונות/ציונים, הסתדרות/תנועה 42 41 24 22 18 7	"פלטין פוסט" 140 139 136 132 80 64 36 20 18
146 140 138 132 128 125 95 76 75 73 72 71 63	188 182 173 171 166-164 160 158151 144 141
213 212 207 206 202 198 188 180 166 163 149	337 334 275 246 244 242-240 233 224 202 198
287 285 284 261-259 257 253 235 234 221 216	464 460 453 441 421-418 394 385-383 343
363 353 349 342 328-326 320 312 305 302 288	522 504 490 489 485
475 464 465 430 420 416 391 385 381 360 355	"פלקור" 475 464 320 156 97 18
511 510 506 501 498 499 495 494 491 485 483	פנסיון ברנדשטטר 15
531 523 515 514	פעולות חבלה בצי הבריטי 261 260 254 251 244 263
ציוני ארצות-הברית: ר' ארצות-הברית	512 490 481 466 461 452 451 442 434 323 310
צנזורה בריטית 473 343 135 129	513
צנחני היישוב במל"ע-2 364 262 136	פריס 99 98 84 79 67 43 38 37 29 22 21 14 11 8 3
צפת 491	167 161 157 153 148-146 142 140 130 108 106
צרפת 364 343 321 300 237 203 202 195 139 67	228 227 225 223 217 207 206 204 190 186 183
502 466 445 406	271 269 266 264 259 253 250-248 234 233 230
	377 371 358 338 316 315 310-308 298 288 276
"קרמה" (אונייה) 321	469 466 462 459 455 414 407 390 387 380 378
קהיר 285 253 228 225 194 177 174 164 149 122	523 514 508 503 493 483 482 475 473
499 482 429 351 337 232 309 306	פרלמנט בריטי -105 98 96-94 76 62 57 43 35 33 22
קו: 15 123 55 50 24 15 (ר' גם: אקטיביום; מאבק	161 158 154 148 147 139 138 135 128 121 107
מוזיק)	

ראש השנה 490 434 433
ראש מטה ארצי, "הגנה" (רמ"א) 3 23 24 29 32 49
58-60 65 100 103 109 112 123 168 169 217
296-301 339 353 371 481 482
רבנות ראשית 69
רבת עמון: ר' עמאן
רגבה 39
רודויה 432
רוויוביסטים 104 149 328 330 340 355 371 381
388-495 526
רוחמה 274 275 282 291 296 297 299 302 310 315
322-332 331 334 337 340 356 371 380
"רויטר" 47 64 144 209 210 233 235 305 306 342
366-378 387 421 426 461
רומניה 94 364
רוסיה: ר' ברית-המועצות
רחובות 15 38 39 41 44 44 84 342 520
רמות נפתלי 150 485
רמת הכובש 218
רפיה, מחנה: ר' מחנה מעצר רפיה
"רפיה", אוניית מעפילים 152
רשויות מקומיות 26 59 68 70 78 82 90 93 219 239
319 339
שארית הפליטה 168 194 308 328 497 499 510
(ר' גם: ניצולי שואה השואה; עקורים)
שביתת רעב: בלטרון 35 43 52 61 69 70 331
340-359; מעפילים 139 202
"שבת שחורה" 3 5 7 8 12 14 16 20 22 28 29 31
32-34 37 42 44 49 54 62 64 65 69 75 70
79 80 83 84 86 92 95 105 107 111 122
125 128 168 175 182 203 217 219 220 224
230-242 250 258 293 307 330 370 451 526
שדות ים 234 261 268 315
שואה 496 (ר' גם: ניצולי שואה)
שוני 223

קווילינגים 154 318 325
"קול האדמה": ר' כינוס קול האדמה
קול ירושלים 32 97 141 158 164 210 226 262 268
447-464 522
קול ישראל 24 108 119 123 153 161 247 515
קול ציון הלוחמת 388
קול צרפת החופשית 502
קומנוולת יהודי 125 496
קומוניזם, קומוניסטים 68 328 355 356
קונגרס ציוני: כ' 356; כ"ב 111 112 125 154 175 183
231 232 237 238 251 302 310 315 321 342 359
382 394 399 405 409 420 443 450 461 466
469 471 481-483 490 495 496 498 502 504 508
516 523 526 531
קונגרס יהודי עולמי 226
קונסול עיראק, ירושלים 78 122 153
קונסוליה אמריקנית, ירושלים 265 396
קונסוליה צרפתית, ירושלים 79
קונסטנצה 251
קופת האומה הערבית 433 491
קילצה 139 172
קיימברידג' 117
קלר (צופן) 103 104
קנאי ירושלים (ימי בית שני) 310
קנטונים/קנטוניזציה בארץ-ישראל 78 92 112-114 116
124 125 135 210 277 434 (ר' גם: פדרליזציה;
תוכנית מוריסון-גריידי)
קפריסין 84 94 194; מחנות מעצר למעפילים 152
168 194 241 297 307 321 334 422 449 460
(ר' גם: גירוש מעפילים; חוברת קפריסין)
קריית יהלום 68
קריית שאולה: ר' ביירות
קרן הביטחון להגנת היישוב 459
קרן קיימת לישראל 140 155 162 307 431 462 491
513

233 231 209 207 206 197 196 191 186 180 178	56 55 52 48 46 44 41 37 5	שחורר/התרת המנהיגים
174 271 270 264 259 257 252 251 249 247 235	111 101 94 92 89 84 82 80 77 76 73 69 67-59	
341 337 39 327 317 316 306 305 288 279-276	190 177 176 168 163 158 156 154 136 124 114	
426 420 417 406 399 384 378 377 358 351 350	244 242 240 235 230 228 219 207 201 199 191	
400 497 497 494 474 438 434	292 291 283 278 273 271 269 266 263 257 252	
תוכנית פיל: ר' ועדת פיל	377 374 373 362 361 358 356 335 318 330 300	
94 תורכיה	421 420 417 416 415 413 411 407 398 387 380	
תזמורת פילהרמונית 457	450 447 443 440 438 433-430 429-425 424	
526 280 תימנים	514 512-508 494 484 480 475 469 465 454 451	
תל אביב 83 77 71 69 53 36 28 22 15 14 12 10 8 3	531 530 522 518 516	
148 142 141 135 132 123 119 115 109 105 95	366 299 295 208 202 184 128 49	ש"י (שרות ידיעות)
293 286 261 247 218 177 170 168 165 159 155	502 491 405 394	
515 491 481 450 449 436 405 366 356 323 301	336 333 317 306 283 101	שיחות לא-רשמיות
522	510 506 483 481 469 465 460 447 443 440-438	
60 36 תל יוסף	517 30 514	
תמ"ג: ר' תוכנית מוריסון-גריידי	392 367 359	שיך אבריק
תמ"ע: ר' תנועת המרי העברי	38 20	שיתוף פעולה חשאי עם בריטניה במל"ע-2
תנועה לאחדות העבודה: ר' לאחדות העבודה	364 195 145 128 94 68 67	
תנועה ציונית: ר' ציונות	99 78	שיתוף פעולה עם השלטונות נגד "הפורשים"
תנועה רוויזיוניסטית: ר' רוויזיוניסטים	421 376 373 311 302 220 163 156 149 132 100	
תנועת המרי העברי (תמ"ע) 49 39 32 25 24 15 5 3	518 517 480 469 468 436	(ר' גם: סזון)
121 117 112 105 103 99 96 95 88 77 55 53 52	105 77	שרונה
389 353 346 265 250 247 196 183 153 129 125	27	שרות ביטחון בריטי
531 466		
526 394 תנועת העם	355 115	תוכנית אליסון רסל
391 327 311 216 178 113 94 תנועת הפועלים בא"י	496 362 356 221 197 125	תוכנית בילטמור
247 40 תעודות זהות	143 140	תוכנית הייז
216 77 30 29 תעלת סואץ	116-112 106 70 24	תוכנית מוריסון-גריידי (תמ"ג)
215 214 תעשייה	147 146 144 142 140 138 135 134 129 125 124	
497 464 341 116 12 תקנות העברות קרקע	177 175 174 171 163 161 160 158 156-153 150	